REPETITIONIS CAP. RAYNVTIVS. EXtra de Teſtamentis,

PARS SECVNDA;

Authore Gulielmo Benedicto Iuriſconſ. Clariſsimo.

Quæ particulæ huius Capituli in hac Secunda parte explicentur, indicat proximè ſequens pagina.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium.
Cum Priuilegio Regis.

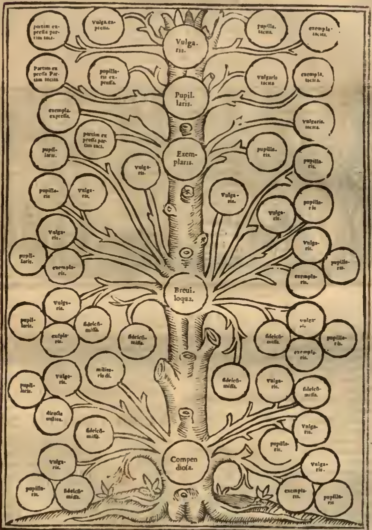
NAPOLI

SECTIONES CAP. RAYNVTIVS. QVAE IN HAC Secunda parte explicantur.

*

Adiiciens vt Alterocha. fol.3.
Et ſoboles, quam geſtabat in vtero. fol.5.
Eidem impuberi ſuccederent. fol.11.
Si abſque liberis moreretur j. fol.13.
Si abſque liberis moreretur ij. fol.16.
De Vulgari ſubſtitutione. fol.eodem.
De pupillari ſubſtitutione. fol.32.
De Exemplari ſubſtitutione. fol.43.
De Breuiloqua ſeu reciproca ſubſtitutione. fol.49.
De Compendioſa ſubſtitutione. fol.54.
De Fideicommiſſaria ſubſtitutione. fol.61.
De Legatis & fideicom.particularibus.fo.73.
Mortuo itaque teſtatore j. fol.81.
Mortuo itaque teſtatore ij. fol.112.
Cuidam Petro tradiderunt. fol.130.

ARBOR HAEC, LEctor beneuole, ſi exactè eam perlegeris, omnigenarum Subſtitutionum cognitionem tibi adaperiet.

SECVNDA PARS REPETITIONIS CAPITVLI RAYNVtius. extra de teſtamentis. pluribus, quibus ſcatebar, mendis repurgata, nunc iam quintò in publicum prodit: præpoſitis ſiquidem (quod hactenus neglectum erat) cuiq; ſectioni nouis ſummariis, quæ ſic feliciter incipiunt.

*

SVMMÆ.

1 Teſtator poteſt quẽ honorauit grauare in toto vel parte.
2 Legitima debetur ſine onere.
3 Subſtitutio directa alibi quàm in teſtamento fieri nõ poteſt: & ſi fiat, obliquatur. & nu. 4.
5 Subſtitutio in codicillis facta valet iure directo in tribus caſibus.
6 Subſtitutionum materia pulchra, difficilis. & vtilis & numero 7. & 8.
9 Præteritio triplex. & nume. 10. & 11.
12 Exhæredatio triplex & nume. 13. & 14.
15 Inſtitutio triplex & nume. 16. & 17.
18 Subſtitutio eſt ſecundus gradus reſpectu inſtitutionis. & numero. 19.
20 Inſtitutio quibus verbis fiat.
21 Subſtitutio quibus verbis fiat.
22 Subſtitutio fieri poteſt ſuccedentibus ab inteſtato.
23 Inſtitutio tacita quæ fit per ſubſtitutionem, an ſufficiat ad validitatem teſtamenti.
24 Subſtituens filio tacitè ipſum videtur inſtituere.
25 Conditionalia verba nullam inducunt inſtitutionem vel ſubſtitutionem, ſecus in legatis
26 Nutu nõ poteſt hæreditas relinqui, ſed bene legatum.
27 Unde liberi, & unde legitimi quomodo differunt.
28 Inſtitutio filij expreſſa eſt de ſubſtantia teſtamenti.
29 Iacobi Petrucij conſideratio ſingularis.
30 Subſtitutio duplex, directa & indirecta. & nu. 31.
32 Subſtitutio directa eſt quintuplex.

Verùm, quia filii teſtamento à patre hæredes inſtituti decedere poſſunt, aut ſe paterna hæreditate abſtinere, & ſic hæredes non eſſe: vel ſi hæredes extiterint, poſſunt in ea ætate vel qualitate decedere, in qua teſtari non poterunt, aut liberos non habebunt: quo caſu permittitur teſtatori ſibi ne moriatur inteſtatus, & filiis hæredibus ſuis prouidere, quod niſi medio ſubſtitutionis facilè fieri non poſſet plures gradus hæredum faciendo, & vnum alteri, vel plures vni, aut è conuerſo ſubſtituendo, prout fecit teſtator noſter Raynutius: ideo ſubditur in tex.

Adijc

Adiiciens vt Alterocha.

HAEC fuerunt verba ſubſtitutionis
in teſtamento Raynutij factæ: qui
Adiectæ eius filiæ impuberi, Alte-
rocham alteram eius filiam (cui vl-
tra dotem domum & hortum reli-
1 querat) ſubſtituit. †Poteſt enim
quilibet teſtator hæredem ſuum iuſtiſsimè vel quem-
libet alium putà legatarium quem inſtituendo aut et
relinquendo honorauit, grauare, & onerare in to-
to, vel in parte eius, quod et reliquit: adeò quòd li-
cet eccleſia ab onere collectarum ſit immunis de iu-
re, tamen teſtator legando ei poſſeſsionem poteſt li-
citè diſponere, quòd pro re legata collectas ſoluit,&
cætera laicalia onera, vt pulchrè conſuluit Petrus de
Anchar.conſilio ccxviij. incipiente, dubium facit in
prædicta quæſtione. vbi hoc probat optimis rationi-
bus. Videatis gloſ.in c. ſi quis baſilicam. de conſecra-
tione.diſt in.j.& Fely.in cap.eccleſia.xxiiij.col.de con-
2 ſtitutio.verſ.quintò quæro.in fine quæſtionis.†Et hoc
verum,ꝙ teſtator poteſt hæredem ſuum grauare,pro-
uiſo tamẽ quòd non fuerit filius,quem pater in toto,
quatenus concernit legitimam grauare non poteſt,vt
plenè vidiſtis in verbo, *Reliquit*. ſed ſolùm quatenus
relictum excedit legitimã ſibi iure debitam. Sic fecit
noſter Raynutius,qui Adiectam eius filiam quã hære
dem inſtituerat vniuerſalem onerauit reſtituere hęre-
ditatem Alterochæ & eius ſoboli, *Si abſque liberis mo-
reretur*. & valuit dicta ſubſtitutio.vt infrà latiùs dice-
tur. Si autẽ Adiectam nõ inſtituiſſet hæredem, aut ni-
hil ei reliquiſſet, illam grauare in aliquo non potuiſ-
ſet. l.ab eo.C.de fideicom.& inſtitutio.de ſingulis re-
bus per fideicõmiſ.reli.§. itaque. vbi talis ponitur re-
gula.quem nõ honoro grauare non poſſum. Præterea
quẽ honoro in plus grauare non poſſum, quàm apud
illum remanere debeat onere deducto.l.ciuitatibus.§.
fin.vbi Barto.& idem Bart.in l.non amplius. in princ.
ff.de legat.j.& in l.Pamphilo.§.finali.ff.de legat.iij. &
Salice.in l.fina.C. quando dies legat.cedit. De quibus
regulis plenè dicam ſuper verbo, *Si abſque liberis mo-
reretur* ij. in materia fideicõmiſſariæ ſubſtitutionis,
tractando de fideicommiſsis ſeu lega.particularibus.
& hæc ſubſtitutio, ſicut hæredis inſtitutio nõ ſine cau-
ſa fuit per Raynutium in teſtamento facta, vt intelli-
3 gatis †quòd ſicut inſtitutio ita & ſubſtitutio niſi in
teſtamento fieri non poteſt, vt plenè habuiſtis ſuprà,
Teſtamentum iij. nam talia fieri non poſſent in codi-
cillis, vel cauſa mortis donatione, ſcilicet vt valeat
iure directo: cùm in alia vltima voluntate quàm teſta-
mento hæreditas nec dari, nec auferri poſsit. l.hæredi-
tatem.C. de codic.& §.penul.inſtitutio. illo eod.titu.
Salic.in l.humanitatis. in fine.C. de impuber.& aliis
ſubſtitutio. Sed indirectè vt valeat tãquam fideicom-
miſſum,bene dari poſſet & adimi,taliter quòd etiamſi
verbis directis & multò fortius,ſi verbis cõmunibus,
in codicillis vel alia vltima voluntate quàm teſtamẽ-
to daretur,intelligitur data vel adempta, nõ quidem
directè,vt verba ſonant, ſed indirectè. nam tunc qua-
dam benignitate verba directa vel cõmunia trahũtur
ad fideicõmiſſum.l. Sceuola.vbi glo.Bar.& Ange.ff.ad
Trebel.& ita intelligitur text.in l.vnica.§.ſin autẽ ali-
quid.C.de cadu.toll. volens in quacũq; vltima volun-
tate ſubſtitutionẽ poſſe fieri. Sanè tamen intelligatis,
quia talis ſubſtitutio in codicillis facta, quæ quamuis
directè facta obliquatur, nec plus durabit, quàm dura-
ret directa,ſi iure directo valere poſſet: ideo ſi eſt ſub-
ſtitutio vulgaris,ſolùm durabit vſque ad hęreditatem
aditam.l. poſt aditam. C. de impub.& aliis ſubſtitu.ſi
autẽ eſt pupillaris, & certum tempus adiectum fuit,
putà vſque ad decem annos, & ſic minus pubertate,&
tunc illud tempus non egredietur.l. ſi ita quis ſubſti-
tuerit.ff. de vulg.& pupil.& l.ſi fundum per fideicom-
4 miſ.§.fi.ff.de leg.j.& plenè not. in d.l.Sceuola. †Præ-
tereà tunc ſubſtitutio verbis directis facta in codicil-
lis obliquatur, vt ſaltem valeat tanquam fideicõmiſ-
ſum,qñ conſtat ꝙ defunctus codicillari & non teſtari
volebat.ſi verò teſtari volebat, & hoc conſtat, ſed ali-
qua deficit ſolennitas,propter quã valere non poteſt,
vt teſtamentũ,licet valere potuiſſet,vt codicillus, tũc
nõ valebit etiam vt codicillus, quia actus agentiũ ni-
hil operantur vltra intentionem eorum.l.non omnis.
ff.ſi cert.peta.vnde ſubſtitutio in tali voluntate facta
ſortiri non poteſt directè nec indirectè effectũ,ſecun-
dum gloſ.in §.j. inſtitutio. de vulg.ſubſtitutio. & in l.
poteſt.ff.de vulg.& pupil. Quam tamẽ intelligatis ve-
ram,niſi teſtator in tali teſtamẽto minus ſolẽni clau-
ſulam appoſuerit codicillarem: quo caſu licet teſtari
decreuiſſet,eius voluntas, quæ ex defectu ſolennitatis
valere non poteſt,vt teſtamentũ, ſaltem valebit vt co-
dicillus propter clauſulam codicillarem.l.j. vbi plenè
Bart.ff. de iure codic.per quam apparet defunctũ vo-
luiſſe & teſtari & codicillari, quãuis hæres eligere te-
neatur quam viam acceptare intẽdit.l.fi.C.de codicil.
& plenè habuiſtis.ſuprà in verbo, *Teſtamentum* iij. in
fi. Si autẽ non conſtaret de mente defuncti,ſcilicet an
teſtari voluerit,vel codicillari,tũc ſi in illa voluntate
appoſuit inſtitutionem vel exhæredationẽ,quę niſi in
teſtamento directè fieri non poſſunt,tunc pręſumitur
potius voluiſſe teſtari quàm codicillari.l.non codicil-
lum.C.eo.titu.& ſi prædicta non apponantur, præſu-
mitur ꝙ voluerit codicillari.l. illud.§. tractari.ff. de
iure codicil.not,gloſ.& docto.in d.l. non codicillum.
Ioan.de Pla.& Ang.in §.j.inſtitutio,de vulgari ſubſti-
tutio.facit gloſ.valde not.in l.verbis.ff.de vulga.& pu-
pil.qualiter verba directa obliquantur, videbitis in
verbo, *Si abſque liberis*. in tractatu compendioſæ ſub-
5 ſtitutionis. †Poſtremò menti tenebitis,ꝙ licet com-
muniter ſubſtitutio directa vt valeat iure directo fie-
ri non poſsit in codicillis, tamen fallit in tribus caſi-
bus. Primò ſi ſtatutũ ciuitatis aut patriæ conſuetu-
do permitteret eam in codicillis fieri: quia tunc vale-
bit tanquàm directa, ſecundum Bald.in l. de quibus.
viij.col.verſi.item quæritur.ff.de legibus.quia tũc va-
let inſtitutio directa ſecundum eum. & ſubſtitutio
aliud non eſt, niſi ſecunda inſtitutio, vt infrà dicam.

Secundò fallit in codicillis inter liberos à patre fa-
ctis,vel alios ab inteſtato ſuccedentes: qui ſi ex ſubſti-
tutione in codicillis facta vocentur,directè ſuccedunt
& totũ capiunt,aliqua quarta non deducta ſecundum
Bart.ſingulariter in l.militis codicillis.ff.de teſta.mi-
li.dicens ita de facto fuiſſe obtentũ.de quo plenè Lud.
Rom.conſi.clxxix.iij.col.idem dicunt aliqui, & tertiò
debere ſeruari in piis cauſis,quibus ſicut & liberis po-
teſt hæreditas directè dari de iure in codicillis. Sed
contrariũ decidit Bal.in l.j.verſi.ſed hîc quæro an hæ-
reditas. C. de ſacroſan.eccle. Videatis quæ plenè dixi
ſuprà eodẽ, *Teſtamentum* iij. vbi etiã directa fieri po-
6 teſt in codicillis per militẽ. †Or domini, quia prin-
cipalis noſtra intentio & omnimoda deuotio eſt, hanc
quotidianam ſubſtitutionũ materiam, vt iamdiu eſt,
cupiuiſtis,& diet im expoſcebatis declarare: Iuſtinia-

ni fretus conſilio in §. his itaque. inſtitutio. de iuſtitia & iure. in præſenti materia quędam pro declaratione iam dictorum & inferius dicendorum præmittam generalia præludia, vt ſingula ſubſtitutionum puncta enucleari faciliùs, ac intelligi poſsint. Materia enim tam peculiarem & fructuoſam illotis (vt ita dixerim) manibus, conniuentibus atque oculis pertranſire, nephas eſſe videretur, dicit text. in l. j. ff. de origine iuris. & l. legaui. ff. de libera. lega. in cuius quidem materiæ laudem & commẽdationem fertur aperuiſſe os ſuum Alber. vir ille in practica magnus, in rubri. ff. de vul-
7 ga. & pupil. † dicens hanc materiam eſſe valde vtilem ad burſas aduocatorum ampliandas: nam habet ſe in corpore iuris ſicut mare Anglicanum. Eſt enim ſecundum eum alta materia, in qua ſubtilitates ſine numero: ſicut in mari procellæ intumeſcentes, iuxta illud Pſalmiſtæ, pſalmo xcij. Mirabiles elationes maris. & Angelus in eadem rubr. dicit quòd Bald. frater eius cum hac materia lucratus fuit vltra viginti mille ducatos. Ego autem legi Raph. Cuma. ibi referentem ſe viua voce à Baldo audiuiſſe, quòd ex ea conſulendo lucratus fuerat plus quàm quindecim mille ducatos: ideo eſt aduertenda, & ſummo ſtudio intelligenda, ac memoriæ tenaciter commendanda, vt dicit text. in d. l. legaui. eſt enim ſufficiens ſola ad vos di-
8 tandum & veſtros in æternum. †Vnde obſecro vos omnes, vt tam peculiare opus audiendo non connumeretis regulas domus, minúſque in aëre caſtra ædificetis, ſed attentè cuncta rimetis: Quoniam de ſubſtitutionibus non guſtabit aſinus, imò nec ſcholaris vagus. Igitur ad rem de qua agitur reuertendo, ſcire debetis quòd nos habemus præteritionem, exhæreda-
9 tionem, inſtitutionem, & ſubſtitutionem. †Primò, dixi ꝙ habemus præteritionem, quæ triplex eſt. quædam eſt præteritio propria, quo ad formam & quoad effectum, quæ ſic diffinitur: Præteritio eſt ſilentium circa inſtitutionis beneficium vel exhęredationis. vnde quando pater eſt erga filium neuter, quia nec fauorabilis nec odioſus, tunc dicitur filiũ præterire, ipſum non inſtituendo, nec exhæredando: quo caſu non dicitur legitimè teſtamentum ſuum ordinare, cùm ſuo tunc nõ fungatur officio pietatis, ſecundum quod filium ſi gratus erat, inſtituere tenebatur. Pariter non exercet iuſtitiæ debitum, quo filium ingratum & demerentem poterat exhæredare. l. inter cætera. ff. de libe. & poſthu. & fuit pleniſsimè dictum ſuper verbo,
10 *In teſtamento relinquens.* † Quædam eſt præteritio propria, quo ad formam, ſed non quo ad effectum: & hæc eſt duplex. Nam quædam eſt, quæ cauſatur ex iure priuilegiato: qualis eſt illa, quæ fit per militem filium prætereuntẽ, vnde præteritio militis eſt formaliter præteritio, ſed effectualiter eſt exhæredatio, quia habetur pro exhæredatione, vbi teſtatur in expeditione belli; cui tunc remittitur omnis teſtandi ſolẽnitas l. milites. C. de teſta. mili. ſi autẽ nõ eſſet in actu belli, tunc licet ſua præteritio habeatur pro exhæredatione, tamen debet filium præterire cauſa legitima inſerta, aliâs teſtamentum nõ valet, inſtit. de exhæreda. liber.
11 §. ſi in expeditione. vbi plenè not. † Alia eſt præteritio propria quo ad formam, ſed nõ quo ad effectum, quæ cauſatur à iure communi, & etiam habetur pro exhęredatione, vt in linea materna. nã mater vel auus maternus, & ſic deinceps prætereundo filiũ vel nepotem, aut è conuerſo filius matrẽ, videtur eum exhæredare, ita ꝙ tantùm operatur præteritio matris, ſicut exhæredatio patris. quod eſt hodie verũ, ſi in tali præteritione cauſa legitima inſeratur. Aliâs eſſet teſtamentũ nullum in Auth. non licet. C. de libe. præte. & not. gloſ. in §. exhæredatos. in Auth. de hæredibus: & Fal-
12 cidia. †Secundò dixi, ꝙ habemus exhæredationem, quæ ſimiliter eſt triplex, quędam eſt exhęredatio propria veluti quãdo pater filium, quem in poteſtate habet mala mente exhæredat, tanquam ingratum & demerentẽ, cauſa legitima in exhæredatione inſerta, de qua plenè dixi ſuper verbo, *In eodẽ teſtamẽto relinquẽs.* ij. & talis exhæredatio ſic diffinitur: Exhæredatio eſt alicuius inuiti ab hæreditate quæ ſibi debebatur, excluſio. l. ſi patronus teſtamento. §. quis non mala men-
13 te. & l. Paulus. la ij. ff. de bonis liber. †Alia eſt exhæredatio impropria: veluti ſi pater bona mente non animo nocendi, ſed potiùs filio prouidendi eum exhæredat. l. multi. ff. de libe. & poſthu. de qua dixi ſuper verbo, *Reliquit.* in xij. limit. Or an iſta ſit hodie correcta, conſiderato ꝙ filius debet in aliquo inſtitui, plenè decidit Barto. in l. cùm ex filio. & ibi Bald. ff. de vulga. & pupil. & Barto. & Bald. in l. ſi filiis matrem. C. de inoff. teſta. & dixi ſuper dicto verbo, *In eodem teſtamẽ-
14 to relinquẽs.* ij. †Quædã eſt exhæredatio impropriiſſima: veluti qñ aliquis extraneus, qui non erat de neceſsitate inſtituendus vel exhæredandus, exhæredatur. Vnde ſi quis fratrẽ ſuum, vel filiũ baſtardum, aut ſimilem exhæredat, talis exhæredatio dicitur impropriiſsima, velut de illis ſuperfluè facta, quibus de iure non debetur aliqua legitima. l. quidam cùm filium. ff. de verb. oblig. not. glo. in l. j. ff. de bono. poſſ. contra tabul. extraneus enim appellatur omnis ille cui ex bo-
15 nis defuncti teſtatoris legitima non debetur. †Tertiò dixi, ꝙ nos habemus inſtitutionẽ quæ ſimiliter eſt triplex. Prima eſt inſtitutio propria, veluti cùm quis inſtituitur in tota hæreditate. vel quota eiuſdem. l.
16 quoties. §. hæredes. ff. de hæredibus inſtituendis. †Secunda inſtitutio dicitur impropria, veluti cum filius inſtituitur in legitima, vel in eo quod legitimatur reducitur, puta dotem, vel propter nuptias donationem. l. quoniam nouella. C. de inoffic. teſta. Nam poſito, ꝙ legitima ſit pars & quota, nõ tamen dicitur quota hæreditatis, ſed quota bonorum ab omni ære alieno extracta. l. cùm à matre. vbi not. C. de rei vendic. & l. fi. §. in computatione. C. de iure delib. & ꝙ legitima ſit quota bonorũ, ſed non hæreditatis, tenet Bart. in l. ex facto. circa medium. ff. de hæred. inſtitu. & Bald. in d. l. cùm à matre. facit text. vbi gloſ. Angel. & Imol. & Paul. in l. ita tamen. §. ſi patronus. ff. ad Trebellianum.
17 †Tertia dicitur inſtitutio impropriiſsima, quoties inſtituto hærede vniuerſali, alius extraneus inſtituitur in re certa: quo caſu talis inſtitutio non eſt quota hæreditatis, neq; bonorũ adeunte hærede vniuerſali, vt d. l. ex facto. & l. quoties. ita eleganter dicit Bald. in l. Gallus. in fine. ff. de libe. & poſthu. Videatis Ange. in
18 §. j. inſtit. de hæred. inſtitu. †Quartò & vltimò dixi, ꝙ nos habemus ſubſtitutionem, de qua lõgo tempore
19 loquuturi ſumus: circa quam ſciẽdum eſt, † ꝙ inſtitutio & ſubſtitutio ſe habent, vt primus & ſecũdus gradus: quia inſtitutio eſt primus gradus hæredũ per teſtatorem ad ſucceſsionẽ vocatorum. Subſtitutio verò dicitur ſecundus gradus, aut vlterior poſt inſtitutos à teſtatore vocatorum. l. j. ff. de vulg. & pup. Nam ſubſtitutio nihil aliud eſt, quàm cõditionalis inſtitutio. l. in ratione. §. incertæ. ff. ad leg. Falcid. Per quod demõſtratur quòd capitulum inſtitutionis diuerſum eſt à ſubſtitutione. Ita ꝙ per approbationem vnius non intelligitur aliud approbatum, ſecundum Alexand. in j. parte,

parte,conſi.cxxiij.incip. Diſcuſsis hæſitationibus . &
intelligatis ſubſtitutionem vulgarem facere, ſecun-
dum gradum, quia pupillaris non facit dictum ſecū-
dum gradū, cùm per illam non ſuccedatur teſtatori,
nec in eius hæreditate . ideo dici non poteſt ſecundus
gradus in paterna hæreditate, ſed bene facit duas ta-
bulas.l.ij.§.interdum.ff.de vulg.& pupil.ſubſti.ſecun-
20 dum Docto. †Et fit inſtitutio per talia verba, vel ſi-
milia. Inſtituo mihi Titium hæredem : vel ſic , Titius
mihi hæres eſto: vel Titius ſit mihi hæres.l.j.ff.de hæ-
redibus inſtituendis . iunctis his quæ ſupra habuiſtis
21 in verbo, *Cætera bona*.ante finem. †Subſtitutio autem
fit per hæc, vel ſimilia verba, Si Titius mihi hæres nō
erit. Seius ſit mihi hæres. Hoc enim caſu Titius dici-
tur inſtitutus,quaſi in primo gradu vocatus.Seius ve-
rò dicitur ſubſtitutus , veluti ſecundo gradu vocatus.
Si āutē teſtator etiam talia verba ſubiungeret:& ſi Se-
ius mihi hæres non erit, Caius ſit hæres : tunc etiam
Caius dicetur ſubſtitutus in tertio gradu vocatus : ſi-
militer facere poterit teſtator quartū & quītū gra-
dum ſubſtitutionum, & deinceps in poſterum, inſti-
tut.de vulgari ſubſtitutio.§.j. & l. poteſt.ff.de vulg.&
22 pupil. †Et tales ſubſtitutiones fieri poſſunt nedum
hæredi inſtituto,& cuicunque alteri venienti ex teſta-
mento, ſed etiam ſuccedentibus ab inteſtato , vt dicit
text.in l.ſi quis ita hæres inſtituatur ſi legitimus. ff. de
hæred.inſtit.vbi dicitur , q̄ ſi teſtator ita dicat : ſi ille
qui ab inteſtato ſucceſſurus eſt , nolit eſſe hæres, talis
ſit hæres : valet quidem teſtamētum quāuis nō ſit ali-
quis expreſsè hæres inſtitutus,ſecundum Bart.ibi,per
illum text.& ſic quamuis nulla præceſſerit hæredis
inſtitutio, tamen valuit ſubſtitutio, cùm videatur eſ-
ſe quædam tacita inſtitutio ex mente teſtatoris , qui
ſubſtituendo venienti ab inteſtato,videtur ipſum in-
uitaſſe,argu.l.cōficiuntur.ff.de iure codicil. & ſic præ-
ceſsit ibi tacita inſtitutio, ſecundum aliquos.l. cohæ-
redi.§.fi.& l.ſi pater impuberis.ff. de vulg.& pupil.fa-
cit gloſ.ſingularis in l.quandiu.ff.de regu.iur. quæ di-
cit, q̄ tunc venientes ab inteſtato vocantur ex teſta-
mento velut tacitè inſtitui . & ſufficit hæc tacita in-
23 ſtitutio ad validitatem vulgaris ſubſtitutio. †Et in
hoc conſentiunt doctores,quòd ad validitatem ſubſti
tutionis,imò totius teſtamenti, tacita ſufficit inſtitu-
tio,q̄n ſcilicet , ſubſtitutio eſt facta tali,qui de neceſsi-
tate iuris non debebat à teſtatore inſtitui , vel exhæ-
redari,quales ſunt extranei,vt collaterales cōſangui-
nei, qui neceſſariò non ſunt inſtituendi,nec exhære-
dandi, vt vidiſtis ſuper verbo, *In teſtamento relinquēs*.
Sed dubium eſt non modicum , an hoc idem locum
habeat , ſi pater filio in poteſtate exiſtenti vel alteri
deſcendenti primum locum ſuitatis tenenti,vel econ-
uerſo filius patri alteri vel immediatè aſcēdenti , qui,
vt ibi vidiſtis,ſunt neceſſariò inſtituēdi,ipſis expreſsè
nō inſtitutis,ſimpliciter ſubſtituerit:& ſic (vt dictum
eſt) cenſentur tacitè inſtitui : an talis tacita ſubſtitu-
tio ſufficiat ad ſubſtitutionis & teſtamenti validitatē.
& certè Barto. in l.Gallus.§.j.ff. de lib.& poſthu.deci-
dit q̄ ſic , dicens ſufficere patri ſi hoc modo teſtetur,
Si filius meus me viuo moriatur, talis ſit hæres. Nam
quemadmodum ſi teſtator dixiſſet , ſi legitimus(id eſt
qui mihi ab inteſtato ſucceſſurus eſt) nolit , vel non
poſsit eſſe hæres,talis ſit hæres:teſtamentum valeret.
Ita in caſu noſtro erit dicendum in filio eadem ratio-
ne , quia moriendo viuo teſtatore non poteſt eſſe hæ-
res,ideo ſubſtitutus erit hæres,per d.l.ſi quis ita inſti-
tuatur. & l.cùm ex teſtamento.§. hæc verba.ff. de hæ-
red.inſtituen.& l.quamuis.C.de impub.& aliis ſubſti.

nec intereſt ipſius filij hoc caſu teſtamētum patris nō
valere,& nullum eſſe,ſecundū Bart.in d.l. Gallus.§.j.
in ij.oppoſi.idem tenet in l.j.in iij.q. princ.& l. ſi quis
cum.§.fin.ff.de vulg.& pup.quem ſequitur Pau.in d.l.
Gallus.§.j.& §. in omnibus.& in l.ſi quis ita.§.fi.ff. de
24 lib.& poſthu. † Pater enim ſubſtituendo filio,ſi eo vi-
uo moriatur , tacitè videtur ipſum filium inſtituiſſe,
caſu quo patri ſuperuiuat.Nam cùm ſubſtitutio,vt di-
ctum eſt,ſit ſecundus gradus,præſupponit primū gra
dum,& ſic inſtitutionem.argu.l.ad rem mobilem . de
procurato.inde dicebat Bald.in l.j.in princ.ff.de iuſti.
& iur. q̄ qui vult conſequens, ſemper præſumitur vo-
luiſſe & præſuppoſuiſſe ſuum antecedens : & ſic tale
teſtamentū non erit nullum , cùm eo caſu ſatis videa-
tur filius inſtitutus, ſeu pro inſtituto habeatur. Quod
eſt verum ſecundum ipſos,ſi in tali teſtamento nullus
alter extraneus reperiatur vniuerſaliter hæres inſti-
tutus.quo caſu (vt dictū eſt) filius habetur pro inſtitu-
to, vt d.l.Gallus.ſed vbi reperitur aliquis extraneus
hæres inſtitutus,tunc ille filius non obſtante ſubſtitu-
tione ſibi modo prædicto facta,eſſet præteritus , & ſic
teſtamentum non valeret,cùm ſit verum dicere ipſum
eo caſu non fuiſſe à patre inſtitutum : nec etiam vide-
tur per dictam ſubſtitutionē ſibi factā tacitè vocatus,
attento q̄ pater ſibi de alio prouidit , vt ſingulariter
decidit Bart.in d.l.cohæredi.§.fin.ff. de vulg.& pupil.
Sed aduertatis,quia cōtrariam opinio.(ſcilicet filium
cui à patre fuit ſimpliciter ſubſtitutum) non haberi
pro hærede inſtituto,ſed pro præterito,tenuit gloſ.ij.
in d.l. Gallus.& Bald.ibi.§.j.quam ſequitur Cy.Nico.
de Neapol.Bald.Angel.& Imol.Rapha.Cuma.in dicta
l.Gallus.& Bal.ibi.§. idem credendum.& in l.poſthu-
morum.ff. de iniuſto rupto teſtamēto. & in repetitio-
ne l.in ſuis.ff.de lib.& poſthu.& in l.hæres.& l.huma-
nitatis.C.de impub.& aliis ſubſtitutionibus , & Alex.
in d.l.Gallus.ſuper glo.ij.dicens hanc eſſe cōmunem
& ſecuriorem opinio.ſecundum quam ipſe conſuluit
in j.parte,conſil.cviij.incip.Viſo themate.iij.col.verſi.
prædictis non obſtat. vbi etiam dicit hanc eſſe cōmu-
nem opinionē, à qua in iudicando non eſſet receden-
dum. Idem conſuluit Pet.de Ancha.cōſi.cxxxvj.incip.
Ponderandum principaliter eſt.vbi hanc opinionem
optimis firmat rationibus,ac plures text.allegat,con-
cludens tale teſtamentum , in quo fuit filio ſimplici-
ter ſubſtitutum , eſſe nullum, etiam ſi pauperes Chri-
ſti,& ſic pia cauſa fuiſſet ſubſtituta , ſicut erat in caſu
dicti conſilij. Hanc etiam opinionem poſt multas cō-
ſiderationes ſequitur Iaſon in dicta l. Gallus.§.j.tamē
dicit ibi Rapha.quòd opinio Barto.poſſet ſuſtineri.
Vnde reſtat ſecundum prędictos Doctores,teſtamen-
tum patris eſſe nullum, niſi filius fuerit expreſsè inſti
tutus hæres,quātumcunque fuerit ei ſubſtitutū,etiam
ſecundum conſilium Galli,adeo quòd in filio vel alio
primum locum deſcendentium vel aſcendentium te-
nente non ſufficeret illa tacita inſtitu.quæ inducitur
ex ſubſtitutione. Et pro iſta communi opinione eſt
tex.in dicta l.Gallus.§.idem credendum.& §.in omni-
bus. vbi patet non violando literam , quòd ſi teſtator
habuit filium , & nepotē,& vxorem nepotis prægnā-
tem , ſi filium inſtituit,& nepotem præteriit, hoc mo-
do verba concipiendo in perſona poſthumi pronepo-
tis:ſi filius & nepos me viuo moriantur , tunc prone-
pos qui naſcetur ſit hæres,certè teſtamentū rumpitur
prætoritione nepotis, ſi cōtingat filium mori viuo te-
ſtatore,cuius contrarium eſſet ſecundum opinio. Barto.
ſecundum quam nepos inuitatus videtur ad inſtitu-
tionem. Præterea illa verba, Si filius meus me viuo

moriatur, ſunt conditionaliter prolata, ideo nullam videntur inducere diſpoſitionem de filio. Et ita tenet Bal. in d.l.hæres.& eſt gl.notab. vbi clarè Bar. in l.Lucius.ff. de hæred.inſtit. quam ſequitur & commendat Iaſ.in d.l.j.iij.col.C. de pact.dicens eſſe ibi textũ pro
25 illa gloſ.ipſum inducendo prout ibi per eum. † Nam in hæreditatibus verba conditionaliter prolata nullam inducunt inſtitutionẽ, neq; ſubſtitutionem, nec perſona in cõditione poſita intelligitur inſtituta nec ſubſtituta. Ideo per illa verba, Si filius meus ſine liberis deceſſerit, ſubſtituo Caium, non dicuntur liberi filio teſtatoris ſubſti. niſi expreſsè ſubſtituerentur. quia poſiti ſunt in conditione, quæ in hæreditatibus nunquàm inducit diſpoſitionẽ. Imò nec ibi ſumitur argumẽtum à contrario ſenſu, vt dicamus ꝙ filio cũ liberis moriente cenſeantur liberi ſubſtituti, ſecundũ Iaſonẽ, in l.j.in prin.ff. de officio eius, cui manda.eſt iuriſdictio. ideo cùm non dicantur ſubſtituti, non ſuccedunt ex diſpoſitione teſtatoris mortuo eorum patre hærede: ſed ei ſuccedunt ab inteſtato, vel ex teſtamẽto, ſi quod fecit.& ſic bona per eorum patrem alienata reuocare non poterunt, velut reſtitutioni ſubiecta, prout feciſſent ſi ex diſpoſitione teſtatoris tanquã ſubſtituti viuerent.l. fina.§. penul.& fi.C.communia de lega.ſecus tamen eſſet in legatis. Quia ſi teſtator alicui rem legaret, eidẽ ſi abſq; liberis decederet ſubſtituendo iuxta l.ſi legata.C. de leg.poſteà mortuo legatario ſuperſtitibus filiis, tales filij intelligerentur ſubſtituti ex diſpoſitione teſtatoris, vt ſingulariter decidit Angel.in lectura Florentina, in l.in legatis.C. de legatis.& ratio differentiæ eſt, ſecundùm eum inter
26 hæreditatem & legatum. † Quia hæreditas non poteſt nutu relinqui, ſed legatum ſic.l.nutu.ff.de legatis. iij. & habuiſtis ſuper. verbo, *In extremis poſitus.* Ideo in legatis ſufficit filiorum nominatio conditionalis, in qua bene ſumitur argumentum à contrario ſenſu. Et ſic ſi habeat filios, tales filij nõ ſolùm excludẽt ſubſtitutum, vt dicit aliàs conſuluiſſe, quem ibi ſequitur Iaſ. Sed etiam reuocabũt alienata, ſi quid fuerit de rebus legatis diſtractum. De iſto autem puncto, ſcilicet, an liberi in conditione ſubſtitutionis poſiti dicantur tacitè filio ſubſtituti. Videatis Bar.in l.Centurio xiiij. col.verſi. Vlterius quæro.ff.de vulg.& pupil. vbi Alexand. Ang.in §.extraneo. inſtitu.de pupillari ſubſtitutione. Bald.& Iacob.de Aurelianis.in l. ab eo.C.de fideicommiſsis.& intendo plenè dicere ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* ij.in materia compendioſæ ſubſtitutionis. Nec obſtat principali noſtræ deciſioni d.l. Gallus. nec cætera infra per Barto.allega.quia in illis præſupponitur filium fuiſſe inſtitutum, ſecundũ gloſ. in d.l.Gallus. nec etiã obſtat d.l. ſi quis ita hæres inſtituatur, ſi legitimus.ff. de hæred.inſtit.in qua Barto.& ſequaces ſuum faciebant principale fundamentum: quia dicta lex loquitur in aliis hęredibus ab inteſtato venientibus, qui non ſunt de neceſsitate inſtituendi, nec exhæredandi: ſecus autẽ eſſet in filio, vel alio deſcẽdente primũ locũ ſuitatis tenẽte: quia niſi expreſsè & explicitè inſtituatur, non valet teſtamentũ. Nam tex. in d.l.ſi quis ita. vtitur his. Si legitimus. & ſic de filio non loquitur, qui ſolùm comprehẽditur per edictum vnde liberi. Cæteri verò collateraliter teſtatori con-
27 iuncti veniunt per edictum vnde legitimi. † Et clarum eſt, quòd edicta vnde liberi. & vnde legitimi differunt nedum nomine, ſed titulo, vt patet.ff.& C. vnde liberi.& vnde legitimi. iuncto quod decidit Cyn.in l.ſi idem.C. de codicil. nec obſtat ſi replicaretur, quòd tex. in d.l.ſi quis ita legiſlator vtitur in verbo, Vẽdicauerint. per quod datur intelligi, ꝙ loquitur in filio cũ illud verbũ potiùs adaptetur filio, quam alteri ab inteſtato ſuccedenti, quia filius eſt dominus bonorũ paternorũ in puncto, ꝙ pater eſt mortuus, quia in ipſum eo ipſo cõtinuatur hæreditatis paternæ dominiũ l. in ſuis.ff. de lib.& poſthu. Et eſt text. not. inſtit. de hæred. quæ ab inteſta.deferuntur. & ſic filio propriè pertinet vẽdicare tanquã domino.§.ſic itaq; diſcretis.inſtit.de actio.ſed reſpondetur, ꝙ ille tex. intelligitur, ꝙ ſi legitimus hæreditatem non vendicauerit, ſupple, præcedẽte aditione per quã fit ipſo iure hæres, abſq; corporali apprehenſione: ſine qua ilico facta aditione hæreditatis cõpetit cuicunq; hæredi tanquã domino vendicatio rerũ hæreditariarum. Prętereà illa ſunt verba teſtatoris, de quo fuit facta d.l.ſi quis ita. Et teſtatores plerunq; loquũtur impropriè. vnde ex talibus loquutionibus vulgariũ, vt plurimùm imperitorũ ſumi nõ debet argumentũ, nec vſus loquendi, ſecundum Bald. eleganter in titu.de ſucceſ.feudo. vt plenè dicã in verbo, *Eiſdem impuberi ſuccederent.* prope fin. Similiter non obſt.l.ex teſtamento.§. hæc verba.ff.de hæred.inſtit. quia ibi facta fuit ſubſtitutio reciproca, per quam verba teſtatoris generalia ſeu indefinitè prolata erant apta nata comprehendere inſtitutionẽ. Pariter nõ obſtat d.l.quãuis.C.de impub.& aliis ſubſti.quia ibi non inducitur diſpoſitio inſtitutionis à cõtrario ſenſu cõditionis, ſed ab illis verbis, quod abominor. ibi in textu poſitis. ex quibus reſultat, ꝙ licet valeat ſubſtitutio abſq; expreſſa inſtitutione per d.l. ſi quis ita tamẽ hoc locũ non habet in perſonis, quę de neceſsitate debent inſtitui, prout ſunt deſcendentes, qui in poteſtate teſtatoris ſunt, in quibus ſubſtitutio eis facta nunquã præſupponit, nec includit inſtitutionem: & hæc, (vt dixi) eſt cõmunis opinio, quam ſequitur Ange.in l. antè quàm.C.cõmunia de ſucceſsio.& firmatur plurimum ex his quæ plenè dixi ſuper verbo, *In teſtamento relinquens.* j.in tertio principali quæſito: & maximè in
28 iij. & xxij. limitationibus. † Nam inſtituere filium expreſsè, eſt de forma ſubſtantiali teſtamẽti paterni, ita quòd non ſufficerent verba æquipollentia, & minus tacita, & implicita. Quinimò debet formaliter inſtitui, ✱ ibi plenè dixi. ex quo ſequitur concluſio noſtra vera, ꝙ quãtumcũque filio per patrẽ ſubſtituatur, nunquã cenſetur filius propter hoc inſtitutus, ſed tanquàm præteritus dicet teſtamentũ nullum, ſecundum cõmunem opinio. indiſtinctè veram de iure ciuili: ſiue reperiantur inſtituti hæredes extranei, ſiue ab inteſtato ſuccedentes: & ſiue moriatur filius viuo teſtatore, ſiue non. de iure autẽ prætorio tale teſtamentum ſuſtentaretur duobus concurrentibus: primò, quòd in illo teſtamento fuerint inſtituti hæredes ab inteſtato veniẽtes: ſecundò, ꝙ filius ille præteritus cui ſimpliciter fuit ſubſtitutum, decederet viuo patre, per tex. ſingularem in l.poſthumus.ff.de iniuſto rup.teſta.de quo plenè dixi ſuper verb: *In teſtamẽto relinquẽs.* j.in xxiiij. & xxv.limit. Et hæc eſt pura veritas, ſcilicet, ꝙ nõ ſufficiat filio vel alteri primũ locũ ſuitatis tenẽti, ſimpliciter ſubſtitui, ſecundũ quã opin.cõmu. ſemel vidi iudicari in curia appellationũ Toloſæ, in qua fuit teſtamentum cuiuſdam vocati Calmelhas pronuntiatum nullũ, ſeu ad ipſum nullus fuit habitus reſpectus, pro eo quia filiã quã habebat vnicã non inſtituerat in aliquo hæredẽ, ſed ei ſimpliciter ſubſtituerat: ſuper quo fuit magna altercatio ex eo, quia aliqui practicãtes rigidè ſuſtinebãt opi. Bart. fauore teſta. Sed maior pars & ſanior conſiliariorũ obtinuit contra teſtamentum, inſequẽdo cõmunem opinio. ſuperius relatã, adhærẽdo, opi

do opinio.recolendæ memoriæ dñi Bernardi de No-
gareto in vtroq; iure licẽtiati,patris iuuenũ practicã-
tiũ,& dicti proceſſus relatoris,cui⁹ anima requieſcat
29 cũ beatis:quia multa bona ab eo didici. † Licet ergo
cõmunis opi.ſit vera,tñ ad magis acuendũ veſtros in-
tellectus,in mediũ referã conſiderationẽ quã Moder
ni fuiſſe aſſerunt:Iacob.de Petrucijs in hoc puncto,in
d.l.antequã.C.cõmu.de ſucceſsionib. vbi pulchrè, &
non minus ſubtiliter opinio. Bar.cũ cõmuni opinio-
ne nixus fuit cõcordare, multos conſiderando caſus.
Primò enim cõſiderauit, qñ filio eſt facta ſubſtitutio
ſecundũ prouiſionem Galli,hoc modo: Si filius meus
me viuo moriatur,talis ſit hæres.Nam tũc adueniẽte
caſu,ꝙ filius moriatur in vita teſtatoris,tunc fortè ſe-
cundum eum ſaluari poſſet opin.Bart.ꝙ valeret teſta-
mentũ,ſaltẽ de iure pretorio.& verũ dicit,ſi ſecundũ
conſiliũ Galli teſtatus fuit,ſcilicet,ſubſtituendo filio
ſuo aliquẽ de ſuccedẽtib⁹ ab inteſtato, vt d.l. Gallus.
§.j.vbi filio ſubſtituit nepotẽ, vt d.l.poſthumus. Et ſi
hoc modo Bart.intellexit ſuã opinionẽ, bene loquu-
tus eſt:quia pro ipſo eſt tex.in l.etiã ſi ius.§.libertus ſi
patronũ.ff.de bonis libertorum.vbi libertus filio ſuo
ſubſtituit patronũ in defectũ filij ab inteſtato ſucceſ-
ſurũ. Nam cõditio illa, ſi filius moriatur viuẽte teſta-
tore,videtur validare teſtamentũ,cũ conferat effectũ
teſtamẽti in caſum illũ,quo filius nõ deberet inſtitui,
ſcilicet,in caſum mortis filij,qui mortuus nõ deberet
inſtitui. Vnde viuẽte patre filio mortuo teſtamẽtum
recõualeſcit iure pretorio.Quia etiã recõualeſceret,
ſi cõditio illa adiecta nõ fuiſſet:Attẽto ꝙ ex illo teſta-
mẽto hereditas remanet veniẽtibus ab inteſtato,vt d.
l.poſthumus.vbi Bal.hoc optimè declarat.Si autẽ fili⁹
ſuperuiueret patri,clarũ eſt ꝙ teſtamentũ nõ valeret
quantũcunq; ab inteſtato ſuccedẽtes fuerint ſubſtitu
ti:nec eſt verũ,ꝙ filius dicatur ex ſubſtitutione ſibi fa
cta inſtitutus,imò habetur pro præterito, & hoc caſu
malè loquutus eſt Bar.ſi eo tũc intelligebat teſtamen
tũ valere,& filiũ pro inſtituto haberi,qui potius(vt di
ctũ eſt)habetur pro præterito,ſecundũ cõem opinio-
nẽ.Secũdò cõſiderauit prefatus doctor caſum,quo pa
ter filio nõ ſubſtituit ſecundũ conſiliũ Galli,ſed ſim-
pliciter dicẽs hoc modo:ſi filius meus hæres non erit,
talis ſit hæres. Tunc dicit tale teſtamentũ non valere
per glo.in l. Lucius.ff.de hæredi.inſtitu.& per ea, quæ
notat ipſe Bar.in l.Centurio.ff.de vulg.& pup.Tertiò
cõſiderauit caſum propriũ dictæ l.ſi quis ita hæres in-
ſtituatur ſi legitimus.ff.de hæredi.inſtit. in qua Bart.
ſuum fecit fundamentũ, veluti ſi teſtator ſubſtituerit
veniẽtibus ab inteſtato quos neceſſe nõ habebat inſti
tuere:qui propriè vocãtur legitimi.& indubitãter va
let teſtamentũ,vt d.l.ſi quis ita. Quartò conſiderauit
caſum,ſcilicet,ſi ſubſtituatur extraneo, aliâs non ve-
nienti ab inteſtato. & tunc videtur ille tacitè inſtitu-
tus,vt teſtamentũ valeat.Quibus duobus caſibus ſal-
uari etiã poſſet opinio Bart.Nam in talibus perſonis
ſufficit tacita inſtitutio:ſed in filiis & cæteris liberis
primũ locũ ſuorũ heredũ tenẽtibus,requiritur & ne-
ceſſaria eſt expreſſa & formalis inſtitutio, vt vidiſtis
ſuper verbo,In teſtamẽto relinquens j Et pari modo
eſſet teſtamentũ nullũ,ſi filius fuiſſet à patre ſubſtitu-
tus alicui hæredi inſtituto.l ex facto.§. Lucius. & l.is
qui.ff.de vulg.& pupil.& l.ita tamẽ. §.qui rogatus.ff.
ad Trebellianũ.licet videatur tex.in cõtrariũ in l.ſci-
mus.§.cùm autẽ.C.de inoffic.teſt.ſed loquitur de iure
Codicis,quo ſufficiebat quicũq; relicti titulus;vt ple-
nè vidiſtis ſuper d.verb.Nec eſt vera glo.ſuper verbo,
Celebrari.in d.§.cũ autẽ.ſecundũ Bar.ibi volentẽ tirn

lum inſtitutionis eſſe in filio neceſſariũ: quẽ ſequitur
Guid.Papæ.qõ.ccccxxv. Secùs autẽ eſſet ſi filius hære-
di inſtituto fuerit inſtitutus & ſubſtitutus qñcunque
hæres decederet:quia tunc cùm reperiatur inſtitutus,
in tẽpus mortis hæredis tẽpore illo de inſtitutione fi-
lij ſublato, prout de iure habetur pro non poſito.l.
quoniã in prioribus.C.de inof.teſt. filius reperitur in
legitima parte inſtitutus, & in reſiduo hæredi ſubſti-
tutus conditione adueniẽte. Et iſto caſu poſſet ſaluari
tex.cũ glo.in d.§.cũ autẽ.ſecundũ Bart.in l.ſi pater.C.
de inſti.& ſubſti.ſub conditione facta.& clarè decidit
Guid.Papæ.qõ.cccclvj.& cũ his ſit nũc expeditus dif-
30 ficilis iſte articulus. † Et latiùs procedendo, ſcire de-
betis,ꝙ ſubſtitutio in genere ſumpta eſt duplex,ſcili-
cet,directa , & indirecta. Directa ſubſtitutio eſt, quæ
fit verbis directis,in qua locũ non habet aliqua quar-
tarũ deductio. Quimmo quilibet directè ſubſtitutus
ad integrã vocatur hæreditatẽ, nullo altero mediãte:
id eſt,abſq; eo ꝙ de manu alterius hæreditatẽ capiat:
ita ꝙ nuda animi volũtate & diſpoſitione ſit hæres &
dñs hæreditatis ſine corporali apprehẽſione.l.cũ hæ-
redes.ff.de acquir.poſ.& no.glo.magna in c.paſtora-
lis.de cauſa poſ.& proprietatis.& Dy.in c.j.de reg.iu.
lib.vj.Et talis ſubſtitutus propria authoritate appre-
hẽdere poteſt hæreditatis poſſeſsionẽ abſq; eo quod
de manu hæredis inſtituti eã requirat, vt d.l.cũ hære-
31 des.ff.de acquir.poſ.† Alia eſt ſubſtitutio indirecta &
obliqua,ſcilicet, illa quæ fit verbis indirectis & obli-
quis,& per quã ſubſtitutus de manu alterius,ſcilicet,
hæredis inſtituti hereditatẽ capit,vel de manu ab in-
teſtato ſuccedẽtis:& ſic indirectè.l.eã quã.C.de fideic.
32 † Prima ſubſtit.ſcilicet,directa , eſt quintuplex,vi-
delicet,vulgaris,pupillaris,exẽplaris, cõpendioſa,&
breuiloqua ſeu reciproca. Quas quidẽ ſubſtitutiones
pro nũc exẽplificare poteſtis,ſecũdũ gl.hic,in verbo,
Si abſq; liberis more. vbi etiã habetis exemplũ de ſubſti
tutione indirecta ſeu obliqua,quæ aliâs fideicõmiſſa-
ria appellatur prout ibi Deo duce de ſingulis tracta-
bo.Videatis similẽ gl.in §.qua ratione.inſti. de pupil.
ſubſtit.De verbis autem directis & obliquis, per quæ
ſubſtitutiones inducãtur directe aut indirecte,dicam
infrà eodem.in verbo, *Eidem impuberi ſuccederent.*

Laus Chriſto Ieſu domino noſtro.

SVMMÆ SECTIONIS.

Et ſoboles quam geſtabat in vtero.

1 Naſcituris relinqui poteſt.
2 Nati plures ex vno conceptu. & nu. 3.
4 Præſcriptio currit contra exiſtentem in vtero.
5 Dos quando eſt pia cauſa.
6 Sanctificari in vtero quis poteſt.
7 Poſthumus ſuus vel alienus poteſt inſtitui.
8 Natus exiſtimatur qui eſt in vtero, vbi agitur de eius commodo.
9 Grauida condemnata,non fit ante partum exequutio.
10 Poſthumus quomodo naſcendo rũpat teſtamentũ patris.
11 Teſtatore ingrediẽte religionẽ rumpitur eius teſtamentũ.
12 Legitimatio filij an rũpat teſtamentũ patris prius factũ.
13 Poſthumum ſufficit generaliter inſtitui.
14 Poſthumi generalis inſtitutio an baſtardũ cõprehẽdat.
15 Poſthumus nec exhæredari poteſt,nec præteriri.
16 Poſthumus an dicatur, qui ſecto vtero extractus eſt & nume. 17.
18 Occidens monſtruoſum eſt homicida.
19 Poſthumus nondum eſt homo,nec in patris eſt poteſtate, nec baptizari poteſt.
20 Maria virgo non fuit concepta in peccato originali.

21 Bapt

21 *Baptiſmus quid.*
22 *Poſthumus legitimari poteſt.*
23 *Maria virgo non peperit cum dolore.*
24 *Planetæ ſeptem quid in fœtu operentur.*
25 *Menſe ſeptimo partus eſt vitalis.*
26 *Trinitas eſt rerum omnium fundamentum.*
27 *Pariẽs ante nonũ à nuptijs mẽſem nõ cenſetur meretrix.*
28 *Maria peperit decimo menſe.*
29 *Conceptionis Chriſti quatuor miracula.*
30 *Conceptionis Mariæ & Chriſti differentia.*
31 *Octimeſtris partus quare non viuat.*
32 *Abortum cauſans punitur, vt homicida.*
33 *Poſthumo poteſt libertas relinqui.*
34 *Poſthumo dari poteſt tutor, & etiam ſubſtitui.*
35 *Legatum filij non extenditur ad poſthumum. & nu. 37.*
36 *Exhæredatis filiabus an comprehendatur poſthuma.*
38 *Poſthumus non eſt, niſi cõceptus ſit tẽpore mortis teſtato.*
39 *Conceptus poſt mortem aui ex ſua perſona non ſuccedit, ſed patris tranſmittentis, & nu. 40.*
41 *Tranſmiſsio eſt triplex.*
42 *Nepos conceptus poſt mortem aui non ſuccedit, ſi eius pater fuit exhæredatus.*
43 *Nepos in quibus caſibus auo non ſuccedat.*
44 *Nepos poſt mortem aui conceptus, an de nullitate agat.*
45 *Nepos ex primogenito, an excludat patruum in feudo. & numero 46.*
47 *Succeſſorium edictum, hodie locum habet inter agnatos.*
48 *Filijs naſcituris poteſt acquiri inter viuos.*
49 *Alienari prohibita, etiam ſi de conſenſu omnium de familia alienentur, retrahent ex illis naſcitura.*
50 *Matrimoniale pactũ, ꝙ primogenitus ſuccedat, valet.*
51 *Eccleſia nondũ ædificata relinqui poteſt. & nu. 52. & 53.*
54 *Prandium preſbyteris debitum an ſit dandum, ſi eorum numerus ſit auctus.*
55 *Furnarius qui certo pretio promiſit coquere toti familiæ, an aucta familia teneatur.*
56 *Pontem reficere obligatus, an teneatur, ſi auctus eſt.*
57 *Prægnans cogi non debet ire ad iudicium perſonaliter.*
58 *Mulier ſibi comam incidens inuito marito eſt ipſo facto excommunicata.*
59 *Vidua prægnans mittitur in poſ. bonorum defuncti.*
60 *Prægnante damnata expectatur partus.*
61 *Statutum permittens deprehenſam in adulterio occidi, an comprehendat prægnantem.*
62 *Vtero contentus non habetur pro nato, niſi ſua interſit.*
63 *Lactans videtur adhuc eſſe in vtero.*
64 *Vtero contentus habetur pro iam nato, etiam ad commodum extranei, in caſu.*

Sed quia nedum poſſunt de iure inſtitui & ſubſtitui iam nati, & in rerum natura exiſtentes, ac ad lucem producti, ſed etiam naſcituri, & adhuc in vtero exiſtentes, vt infrà declarabitur: ideo ſequitur in tex.

Et ſoboles quam geſtabat in vtero.

EX HOC datur vobis intelligi apertè,
1 † quòd non ſolùm relinqui poteſt filius ac liberis iam natis, ſed etiam naſcituris cuiuſcunque ſexus in vtero matris adhuc exiſtentibus. prout hic fuit proles Alterochę vnà cum matre ſubſtituta & valuit ſubſtitutio, quãuis incertũ eſſet, quæ ſoboles naſceretur maſculina vel fœminina. Et (quod plus eſt) incertum erat, quot naſcerentur, cum mulier plures ſimul vel ſucceſsiuè concipere poſsit liberos. Nam traditum eſt quatuor ſimul puellas a matrefamiliâs natas eſſe. aliqui verò tradidere quinquies quaternos enixam Penelopem. Et multas Aegypti mulieres vno vtero ſe-
2 ptenos. † Sic Paulus ter geminos ſenatores vidit Horatios. Et Lælius ſcribit vidiſſe Romæ in palatio ſerapinam mulierem liberam, quæ ab Alexandria perducta erat, vt Adriano oſtẽderetur, cũ quinq; liberis. Ex quibus quatuor eodem tempore enixa dicebatur. Quintum autem poſt quadrageſimum diem, ita eleganter refert text. in l. antiqui libeto. ff. ſi pars hære. pet. & l. vtrum. ff. de rebus dub. & l. ſi pater. vbi citat Ariſtotelem. ff. de ſolu. habet enim in matrice mulier ſeptem vuluæ receptacula ſimul, ad ſeptem ſimul concipiendum liberos, ſecundum glo. in l. ſed ſi reſtituatur. §. fin. ff. de iudi. nam refert Faſciculus temporum quandam meretricem ſeptem peperiſſe infantes vno partu poſt annum domini ccccliiij. quos in piſcinam proiecit viuos, quorum vnus factus fuit rex Longo-
3 bardorum. † Ego autem plus legi in mari hiſtoriarum Gallica. ij. volu. c. xvj. vbi chronica narratur Henrici imperatoris quòd Margarita comitiſſa Holandiæ pro eo quia de mulieribus truffabatur, vltra vnum parientibus pertinaciter aſſerens impoſsibile eſſe mulierem duos habere pueros, ſimul ab eodem patre conceptos, anno domini M. cccxiij. regnante Philippo Pulchro in Francia, in punitionem talium verborũ velut calumnioſa naturæ accuſatrix ſimul concepit, & viuos peperit trecentos ſexagintatres liberos, ſicut paruos pullos, qui omnes fuerunt baptizati. Vnde reſtat, quòd licet incertum eſſet de qualitate & quantitate ſobolis in vtero Alterochæ exiſtentis: tamen tenuit ſubſtitutio, vt ex ſequentibus apparebit, quia talis proles poſteà in æuum producta, agere fuit permiſſa contra hæredes Adiectæ hæredis
4 inſtitutæ. † Et ſic ius ſubſtitutionis quæſitum fuerat ſoboli adhuc in vtero exiſtenti. Ideo dicebat Bald. in repeti. l. j. verſic. ſuper octauo quæſito. C. de ſacro ſanſanctis eccleſ. quòd relictum dotis factum puellæ nondum natæ, & ſic non nubili, non propter hoc eſt interim minus pium quàm ſi factum fuiſſet iam natæ, & nubili. Nam in eo verſatur pietas ſaltem natura, & aptitudine quãuis non effectu vel exequutione. ff. de minori. l. etiam ei. vbi habet tex. iuncta gloſſ. quòd præſcriptio currit contra exiſtentem in vtero, ſicut contra iam natum, licet ſe defendere non poſsit. Quod dicit mirabile Bald. in cap. primo. de præſcrip. Quod qualiter intelligatur, decidit Bartol. in d. l. etiam. Ad præmiſſa facit l. placet. ff. de liberis & poſthum. & l. ſi ſeruitus. §. futuro. ff. de ſeruit. vrba. prędio.
5 & ꝟ. de eccleſ. ædi. c. ad audientiam. † Et quòd dos ſit pia cauſa, eſt text. in l. cum his qui Pamphilum. §. mulier. ff. de condi. indeb. quod eſt verum ſi relinquatur puellæ pauperi, in cuius fauorem aperuit os ſuum Panormi. ꝫ. in prooemio. ſuper verbo, ſeruus. in fi. ſingulariter decidens, ꝙ promittens centum pro puella abſente, amore Dei maritanda, cum Deus vbique ſit præſens intuitu cuius fit promiſsio, talis promittens efficaciter obligatur. Et ita valet promiſsio, ac ſi præſenti & ſtipulanti facta fuiſſet. Facit glo. ſingularis in lege prima. Codice de quadriennij præſcriptione volens promiſsionem imperatori factam vel fiſco valere, quamuis abſenti, quia cenſetur vbique præſens. Ergo idem erit, ſi promittatur puellæ ad-
6 huc in vtero exiſtenti. † Et ſic non eſt mirum, ſi valeat relictum in teſtamento ſoboli in vtero matris exiſtenti. Fuit enim Ieremias in vtero adhuc exi-

ſtens

ſtens ſanctificatus:& Ioánes Baptiſta in vtero genitri
cis miraculoſè gaudēs donū prophetię ſuſcepit,Luc.j.
Nam quoties agitur de cōmodo partus,ille qui eſt in
vtero ſemper habetur pro iam nato.l.qui in vtero.ff.
de ſta.ho. Sicut natus interdū ſi ſua interſit, habetur
pro non nato.l.Titius.§.Lucius.ff.de libe.& poſthum.
7 †Ita ꝙ ſicut ad teſtamēti paterni validitatē filius iam
natus debet in aliquo hæres inſtitui, vel ſi ingratus
exiſtat exhęredari,ſic etiā poſthumus in vtero matris
exiſtens,ne poſteà naſcēdo rumpat teſtamentū, inſti.
quibus modis teſta.infir.§.j.facit lex maximum. C.de
libe.præte.Quod verū intelligatis, dum modò ſit ta-
lis poſthumus,qui ſi naſceretur tempore teſtamenti,
naſceretur ſuus, ſcilicet, in poteſtate teſtatoris,& in
primo loco ſuitatis,inſtit.de exhære. liberorū.§.poſt-
humorū.facit text.in §.poſthumo quoq;.inſtit.de leg.
& de honor.poſſeſ.in princi. poſthumus verò alienus
(id eſt talis,qui ſi naſceretur tempore teſtamenti non
naſceretur ſuus) inſtitui nō poterat ſecundū legē xij.
Tabularum. Ideo ſuperuenit prouiſio Galli Aquilij
qua poſthumus qui nō erat ſuus tēpore mortis teſta-
toris,ſi naſceretur ſuus poſt mortem poſſet inſtitui.l.
Gallus.in princ.ff.de libe. & poſthu.& ita loquitur l.
penult.ff.de legat.j. ſuperuenit poſteà lex Vellea,quæ
prouidit,vt poſthumus alienus qui tempore teſtamēti
eſt alienus inſtitui poſſet,dum modò ſit talis,qui poſt-
eà naſcitur ſuus. Et prouidit etiam de iam nato, qui
ſuccedendo in locum incipit eſſe ſuus. Deinde ſuper-
uenit conſilium Iuliani, in caſu difficili, ꝙ poſſit in-
ſtitui poſthumus alienus tempore teſtamēti,qui non
naſcitur ſuus: tamen poſteà ſuccedendo in locū pri-
mi,ſuus efficitur,vt d.l. Gallus.§.ille caſus. Superue-
nerunt poſteà prætores, qui videntes iniquum eſſe,ꝙ
poſthumus alienus inſtitui non poſſet, prouiderunt
vt ſi eum inſtitui cōtingeret, admitteretur per bono.
poſſeſ.de iure præto.Inſtit.de hono. poſſeſ.§.j.Poſtre-
mò ſuperuenerunt imperatores, qui vidētes edictum
prætoris æquius eſſe,certas fecerunt circa hoc conſti
tutiones, per quas hodie omnis poſthumus ſuus, vel
alienus inſtitui poſsit, licet nunquam efficiatur ſuus
vt fuit hic obſeruatum per Raynutium, qui poſthu-
mum alienum,ſcilicet, ſobolem Alterochæ eius filiæ
in ſua poteſtate nō exiſtentem,ſed ſui patris,ſcilicet,
mariti Alterochæ ſubſtituit Adiectæ filiæ & hæredi
ſuæ: ita dicit Bartol.in d.l.Gallus.§. ille caſus. quem
ſequitur Angel.in d.§.poſthumo.inſtit.de exhæreda-
8 tione liberorū.†Et alia ratio, quare poſthumus etiā
alienus in vtero exiſtens poteſt hodie inſtitui & ſub-
ſtitui,nō aſsignatur,quàm ſupradicta, ſcilicet,quòd
ille qui in vtero eſt,habetur pro iā nato,quoties quæ-
ritur de ſuo commodo, vt d.l.qui in vtero.ff.de ſtatu
9 homi.vbi plus dicit Bar.†ꝙ ſoboles in vtero exiſtens
non ſolùm ſibi prodeſt,imò & matri ſuæ in cuius vē-
tre exiſtit,adeo quòd ſi damnaretur ad pœnam mor-
tis,differretur exequutio,donec peperiſſet. l.impera-
tor.ff.de ſta.homi.vt ĩ.latiùs dicetur. quia ſi mater oc-
cideretur,partus in vtero exiſtēs periret ſine delicto
contra omnem æquitatem. Cùm filius non teneatur
de delicto parētum. C. ne filius pro patre.per totum.
Caſus in quibus differtur exequutio ſententiæ crimi-
10 nalis,habetis in glo.in c.cū apud.xj.q.iij. †Poſthu-
mus enim ſi inſtitutus non eſſet in teſtamento patris,
licet teſtamentum teneat,tamen naſcendo rumpitur
illud.inſtitu.de exhæredatio. liberorum.§.poſthumi.
Quòd intelligatis verum, ſi ſuperuiuat patri. Quo-
niam ſi præmoreretur,teſtamentum reconualeſceret
iure prætorio. l. poſthumus. ff.de iniuſto rupto teſta-
mento.& l.ſi poſthumus.ff.de liberis & poſthumis.&
idem ſi in teſtamento appoſita foret clauſula codi-
cillaris per verba futuri temporis,ſic dicendo:ſi teſta
mentum meū non valeat, aut valebit iure teſtamēti,
volo quòd valeat iure codicillorum. Quia hoc caſu,
ſi poſthumus non fuerit inſtitutus in tali teſtamento,
talis poſthumus naſcendo,teſtamentum patris rum-
pit,& ei ab inteſtato ſuccedit. Sed virtute dictæ clau-
ſulæ codicillaris hæreditas debebitur per fideicom-
miſſum hæredi inſtituto in teſtamēto,ſecundum Bar.
plene in l.j. ff.de iure codicil.& Paul.conſil. lix.lx.&
lxj.Si autem clauſula codicillaris eſſet in teſtamento
appoſita per verba præſentis temporis, puta,ſi non
valet iure teſtamenti,valeat iure codicillorum: tunc
teſtamentū mediante dicta clauſula non ſortiretur
effectum,ſecundum Bar.& Ange.in Authen.ex cauſa.
C.de libe.præte.Salic.in l.j. C.de poſthu.hære.inſtit.
Bal.in l.fi.C.de codicil.& Ange.Are.in §.j.inſti.de co-
dicil.& latè vidiſtis ſuper verbo, *In teſtamento relinq.*
11 j. in xxvij. limitatione. † Et ſicut per natiuitatem
poſthumi in teſtamento prȩteriti rumpitur teſta-
mentum patris, ſic etiam rumpitur per ingreſſum
religionis, ſi teſtator poſt teſtamentum factum reli-
gionē ingrediatur. Cum eo caſu monaſteriū loco filij
cenſeatur ei natum, vt pulchrè conſuluit Lud.conſil.
ccxxxvij.per multas rationes contra Bar.concluden-
do.Quod tamen verum intelligatis, vbi teſtator re-
ligionem ingrediens nō haberet filios carnales legi-
timos.Si autem filios haberet inter quos feciſſet teſta
mentum iuxta terminos Authent. ſi qua mulier.C.de
ſacro ſan.eccl.tunc teſtamentum nō rumperetur per
ingreſſum religionis: imò potiùs confirmaretur. De
veritate tamē huius deciſionis,videatis plenè Panor.
xix.col.& Fely.xxvj. col. circa medium, in c. in præ-
ſentia.de proba. vbi dicit teſtamentum nō rumpi in-
diſtinctè.de quo dicatis, vt ibi:& plenè per Iaſo.in d.
Authent.ſi qua mulier.iiij.col. Et quæ dixi in verbo,
12 *Et vxorē nomine Adelaſiam.* in j.prin.art.†Et per hoc
decidi poteſt,an filius naturalis legitimatus poſt teſta
mentū patris rumpat illud.de quo per Bald. in l.cū in
adoptiuis.C.de ado.& in c.innotuit.de elec.& Sali.in
Auth.Item ſi quis ita.C.de nat.li.& Iaſ.ſuper rubr.C.
de poſth.hære.inſti.& Alex. ſuper ru.ff.de li.& poſt.&
13 dixi ĩ.in verbo, *Et vxorē nomine Adelaſiam.* † Reſtat
ergo ꝙ ſicut filius iam natus eſt per patrem in aliquo
inſtituendus,vel exhæredandus, ita & poſthumus:ne
poſteà naſcēdo rumpat teſtamentū velut præteritus.
Et ſufficit,ꝙ talis poſthumus inſtituatur nedū nomi-
natim,puta,quicunq; mihi genitus fuerit,hæres eſto.
Sed inſtitui pōt in genere generaliſsimo, videlicet,
quicūq; de liberis mihi natus fuerit, mihi hæres eſto.
Nam talis inſtitutio poſthumi indefinita filios cōpre
hendit poſteà naturaliter genitos vel ciuiliter: puta
adoptiuos,qui appellantur poſthumi ciuiles. l.ſi quis
14 poſthumos.ff.de lib.& poſth. †Sed an talis poſthu-
morū generalis inſtitutio cōprehendat poſthumum
naturalem tantùm, puta baſtardū ex concubina ge-
nitum,Bald.in l.placet.ff.de lib.& poſth.tenet ꝙ non,
ſiue teſtator tempore teſtamenti eſſet vxoratus, ſiue
non, per tex.in d.l.placet. ibi dum dicit ex quacunq;
vxore:quaſi dicat:ſecus eſſet ſi naſceretur ex concubi-
na.Sed Raph.tenet cōtrariū. imò talis cenſetur inſti
tutus,per tex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Tr
bel.iuncta l.generaliter.§. cùm autē.& quod ibi dicit
Salic.C.de inſtit.& ſubſtit. Ego verò ſequendo Ange.
putarem conſiderandū qualitatē teſtantis, vt ſcilicet
ſi ipſe eſſet ſimilis qualitatis, quia naturalis tantùm
vel talis

vel talis conditionis, ꝙ habere filios naturales nõ fo-
ret ei dedecus, tunc ſub illis verbis generalibus cenſe-
tur inſtitutus naturalis tantũ, aliâs ſecus, iuxta l. ſi. ff.
de iure deli. vbi Raph. & Aug. in d. §. ſi quis rogatus. &
ſic videtis, ꝙ ſi poſthumus ſimpliciter inſtitutus fue-
rit, talis inſtitutio trahitur ad omnes, etiam ex futuro
matrimonio generandos, proinde & ac ſi dixiſſet
omnes vel quoſcunq; poſthumos. ſecùs tamẽ eſſet in
exhæredatione, quæ ſimpliciter facta de poſthumis,
non cõpræhendit poſthumos ex futuro matrimonio,
ſecundũ glo. & bene in d. §. poſthumi. in verb. inſtitui.
de exhæreda. libe. pro qua facit l. ij. cũ quidam. ff. de li-
beris & poſthu. Licet alia glo. teneat contrarium in
d. l. placet. Nam hæredis inſtitutio eſt fauorabilis, &
ſic extendenda: exhæredatio verò velut odioſa venit
reſtringenda. c. odia. vbi ita decidit Dyn. de regu. iur.
15 lib. vj. † Ideo erat conſiliũ, ꝙ teſtator volens omnes
poſthumos eſſe exhæredatos, ſic diceret: exhæredo oẽs
& quoſcunq; poſthumos: etiã ex futura vxore. Hodie
verò poſtbumus non poteſt à patre exhæredari, nec à
matre poteſt præteriri, quia cauſam nõ poteſt cõmit-
tere ingratitudinis, ſine qua nõ valet filij exhæreda-
tio nec præteritio, in Authen. nõ licet. C. de libe. præt.
ſed inſtitui hæres bene poteſt: imò debet de neceſsita-
te inſtitui, aliâs naſcendo rumperet teſtamentum.
16 † Eodem modo ipſum rũperet ille qui nõ naſcitur, ſed
ſecto vẽtre matris in puerperio moriẽtis viuus extra-
hitur. l. quod dicitur. ff. de lib. & poſth. & l. poſthumus.
ff. de inof. teſta. Etiam ſi vocem non emiſerit, dumta-
men habeat pulſum, quãuis ilico in manibus obſtetri-
cis deceſſerit. l. iij. C. de poſthu. hæredi. inſtit. prouiſo
tamen, quòd non declinet ad monſtrum. l. quæret ali-
quis. ff. de verbo. ſignifi. tales enim monſtruoſi (id eſt,
qui contra formam humani generis naſcuntur) non
ſunt liberi. dicit text. in l. non ſunt liberi. ff. de ſta. ho.
vbi glo. docet qualiter tales concipiuntur: vnde tales
non rumpunt teſtamentum naſcendo. Sanè tamẽ in-
telligatis, ꝙ extractus ſecto ventre matris rumpit te-
ſtamentũ, ſi viuus extrahatur. Quo caſu licet imper-
fectus naſcatur, veluti carẽs aliquo vel aliquibus mẽ-
bris, tunc rumpit teſtamẽtum, ſecundum Bald. in d. l.
17 quod dicitur. vbi etiã dicit, † quòd occidens tales ho-
mines imperfectos vel monſtroſos perinde punitur,
ac ſi occideret hominẽ perfectum & formoſum. Quod
eſt verum, etiam ſi haberet caput animalis bruti, vel
tranſuerſos humeros, ſecundũ Felyn. in c. ſi. de homi.
☞ [De quo plenè habetur ſuper verbo, *Quæ filiũ ex eo ſuſcipiens.*] Si autem priuſquã extrahatur moritur,
non rumpit teſtamentum: vt d. l. iij. & not. Bar. in d. l.
quod dicitur. Et dicam pleniùs ℥. ſuper verbo, *Si abſq; liberis.* ſecundò, in materia vulgaris ſubſtitutionis, in
quarta principali quæſtione, in fin. Et tangit gloſſ. vbi
18 Ioan. de Pla. in verbo, Cæſar. in proœmio inſti. † Ex-
tractus ſecto ventre matris non dicatur propriè poſt-
humus, vt d. l. poſthumus. vbi notat. ff. de inoffi. teſta.
Et ſic quicquid ſit de iure cõmuni, tamen non appre-
henderetur in ſtatuto loquente de poſthumo, cũ ver-
ba ſtatuti ſint propriè intelligenda. l. iij. §. hæc verba.
19 ff. de neg. geſt. † Præterea licet poſthumus in vtero
matris exiſtens nõ ſit homo, ſed duntaxat homo fieri
ſperatur. (Additio) Vnde concluditur verum quod
dicit Panor. in d. c. ſi. quãuis olim communiter tene-
retur ſanctiſsimã Parthenicẽ, id eſt glorioſam etiam
poſt partum virginẽ fuiſſe in peccato originali con-
20 ceptam. Poſteà tamẽ mundatam. † Tamen hodie piè
creditur, & firmiter tenetur ipſam à cõmuni macula
illius peccati fuiſſe præſeruatam: in cuius ſignum
fuit expoſt feſtum glorioſæ Cõceptionis inſtitutum,
cum ſpeciali officio, deinceps ab eccleſia celebrãdum
prout annis ſingulis in aduẽtu Domini celebratur in
menſe Decembri. Quæ opinio plus conuenit honori
filij & matris, ac chriſtianę pietati & robori fidei. Prę-
tereà veroſimile nõ eſt, ꝙ Deus permiſerit eã tali ma-
cula fœdari, cui filiũ eũ cœlo ſubiecit, nec filiũ in per-
ſona Virginis æternũ coniugiũ cum humana natura
celebraturũ ab anguſtia cõiugi cœlorum regina ſub-
traxerit: imò potius cõmunicauerat ſua priuilegia. l.
princeps. ff. de le. in cuius myſterij laudẽ veritatẽ cõ-
plectens Baptiſta ille Mantuan. cecinit in hæc verba:

His igitur ne membra malis obnoxia ſancta
Parthenices eſſent iſta pater obſtitit arte.
Antè tener ſacra fœtus quàm viueret aluo,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis, mens ne ſyncera, nitensq;
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent, quæ lactea magno
Pabula, & amplexus fuerant latura tonanti:
Semine confuſas ſordes, & virus iniuſtum
Diſſecuit, felici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contrà ſentire, nec illos
Incuſamus, habent quo ſe tueantur, & olim
Iſta hominum communis erat ſententia: verùm
Iam ſenio exanguis frigens ſua robora ſenſim
Perdit, & amiſſa iam maieſtate recedit
Sponte ſua, ceditq; nouo Latonia Phœbo.
At quoniam ſacra legis de fontibus hauſta
Creditur, ex omni nondum eſt exploſa theatro,
Iudicio necdum ſancti damnata ſenatus.
Sed prior (vt nobis æquum ſentire videtur)
Dignior eſt, & grata magis nato atq; parenti.
Adde quòd & multis fert adiumenta, fidemq;
Roborat infirmam. nam nec veniſſe ſub aluum
Sorde laborantem tali ſublimia cœli
Numina nonnulli ingenio præſtante putàrunt.
Relligio mater, pietas animoſior iſtam
Conſummata fides, legumq; peritia fecit.
Altera verborum textum & faſtigia tantum
Summa videns abſtruſa Dei myſteria neſcit.
Quod ſi ſydereis tanto ſplendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Geſtarit gremio, lactauerit vbere dulci,
Strinxerit amplexu, ſummoq; vocarit olympo:
Quare illam in noſtras opus eſt detrudere ſordes,
Et turpi inſiſtare luto? mortalibus æquas
Cui pater æthereas mentes ſubiecit & aſtra.
Seruandum potius, ſi quo præconia iungas,
Eius adinuentas per plurima ſecula laudes:
Nulli adeo viuax animi ſolertia, nulli
Tam felix aderit florenti e gloria lingua,
Vt Mariæ poſsit laudes æquare loquendo:
Quæ data ſunt illi nunquam mortalibus ulli
Antea conceſsit, nec poſt concedet olympus. &c.

Ergo ſi Ioãnes in peccato originali cõceptus in vtero
tamẽ ſanctificatus vſum habuit rationis priuſquã na-
ſceretur. vt dixi ſuper verbo, *Adiecta impuberi.* à for-
tiori eſt credendũ intemeratã virginẽ à peccato origi
nali præſeruatã, ilico ꝙ anima ſanctiſsima fuit em-
brioni infuſa, velut nulla ſorde maculatã vſum habuiſ
ſe perfectum rõnis, & cõſequẽter ab eo inſtãti ſemper
meruiſſe, ſecũdũ Ambroſiũ & Aug. quos ſequitur ma
giſter Bartholomæus Piſanus in libro beatæ Virginis
fructu ſeptimo. Reſtat ergo ad propoſitũ reuertendo,
ꝙ exiſtens in vtero non eſt perfectè homo, ſed homo
fieri ſperatur, dicit text. ſin. in l. cum inter veteres. C.

de fid

de fideicommiſ.liberta. nec eſt animal. dicit text. in l.
fina.ff.de colla.bono.Cùm naſcendo tantum fuerit in
patris poteſtate.inſtitut. de tute.§.cùm autem. & æ.as
non incipiat in vtero, ſed computatur à die partus
ſecundum Bald. in cap. cùm in cunctis. tertia colum.
de electi.on.Tamen quo ad quædam in rerum natura
eſſe exiſtimatur.l.ſi viuo.ff.de ſuis & legit. hæredi.fa-
cit l.j. ff. vnde cognat. Adeò ꝙ ſicut ante baptiſmum
iam natus,eſt peccato originali ſui parentis infectus,
ita etiam in vtero exiſtens, qui etiam baptizari non
21 poteſt antequã naſcatur.† Cũ baptiſmus ſit lotio ſeu
ablutio quædam in aqua, quæ tangere non poteſt in
vtero exiſtentẽ, de quo plenè per Scotum & cæteros
in iiij.Sententiarum,diſtinc.iij.q.j. ſicut etiam in an-
tiquo teſtamento nõ poterat circuncidi qui natus nõ
erat,nec tangi poterat. Et ſicut conceptus,eſt peccato
originali priuſquam naſcatur infectus, ita etiã à Deo
ſanctificari poteſt, ſicut de Hieremia legitur. Hier.j.
ad quem,inquit dominus, Priuſquã te formarem in
vtero,noui te: & antequã exires de vulua ſanctificaui
22 te,& prophetã in gentibus dedi te. † Inde dicit etiam
Bal.in cap.j.§.naturales.ſi de feudo fuerit controuer.
in fi.ꝙ in vtero exiſtens legitimari poteſt,& naſcetur
legitimus. Id idem de Ioãne Baptiſta legitur, qui tri-
plex mirabile munus gratiæ habuit in vtero adhuc
exiſtens.Primò gratiã qua in vtero ſanctificatus fuit,
vnde fuit ante ſanctus quàm natus: in quo cũ Hiere-
mia conuenit. Secundò gratiam habuit qua in vtero
prophetare meruit,ſicut quãdo in vtero matris exul-
tans, Deum adeſſe cognouit. Super quo Chryſoſto.
Prophetæ,inquit,eſt pro merito conuerſationis & fi-
dei prophetiam accipere: nunquid prophetæ fuit vt
prius fieret propheta quàm homo? quia, vt dixi,exi-
ſtens in vtero non eſt homo.vt d.l.apud veteres.Præ-
tereà cõſuetudo erat,vt prophetæ inungerẽtur.Tunc
cũ beata virgo Elizabeth ſalutauit, Chriſtus Ioãnem
in vtero prophetam inunxit. Vnde Chryſoſtomus:
Ideo Chriſtus fecit Mariã ſalutare Elizabeth, vt ſer-
mo procedens de vtero matris, vbi habitabat domi-
nus,& per aures Elizabeth ingreſſus, deſcenderet ad
Ioannem,vt illic eum vngeret in prophetam. Tertiò
gratiam habuit,qua ſuis meritis matri prophetiæ ſpi
ritũ tradidit.De quo idem Chryſoſtomus, Quis pro-
phetarum,inquit,cum eſſet propheta,prophetam fa-
cere potuit? Helias quidẽ vnxit Heliſeum in prophe-
tam non tamen prophetandi gratiam contulit. Hic
autem in vtero exiſtens diuini introitus ſcientiã ma-
tri donauit, & os illius in verbo cõfeſsionis aperuit:
vt cuius ratio videbat perſonã,cognoſceret & digni-
tatem dicens: Vnde hoc mihi, vt mater domini mei
veniat ad me?hæc ille. In quibus duobus vltimis mu-
neribus Ioannes Hieremiã & cæteros prophetas ex-
ceſsit,& ſupra omnes excelluit, vt verificaretur quod
poſtea de ipſo Chriſtus dixit Matt.xj. Sed quid exiſtis
videre?prophetã? Etiam dico vobis pluſquã prophe-
tam, ſuper quo Chryſoſt.ſic ait: Prophetæ eſt benefi-
cium prophetiæ à Deo accipere: nunquid prophetæ
eſt beneficium baptiſmatis Deo dare? Prophetæ eſt
vt ipſe de Deo prophetet. Nunquid prophetæ eſt,vt
Deus de illo prophetet? Omnes prophetæ propheta-
uerunt de Chriſto:de illis autem prophetatũ non eſt.
Ipſe autẽ non ſolùm prophetauit de Chriſto:ſed etiã
alij prophetæ prophetauerunt de illo:imò Zacharias
ipſius Ioannis pater de ipſo proprio filio ſuo prophe
tauit Lucæ j.Et tu,inquit,puer propheta altiſsimi vo
caberis:præibis ante faciem domini parare vias eius,
Ad dandam ſcientiã ſalutis plebi eius in remiſsionem
peccatorum eorum &c. Omnes portiones verbi fue-
runt,iſte autem ipſe vox. Quantum autẽ vox proxi-
mior verbo? non tamen verbũ tantum. Ioannes pro-
pinquior Chriſto, non tamen Chriſtus. Vnde de ipſo
concluſit Chriſtus.Matth.xj.Amen amen dico vobis,
non ſurrexit inter natos mulierũ maior Ioanne Ba-
ptiſta. Nec per hoc negat ſe maiorem. Chriſtus enim
maior fuit,quia filius mulieris non fuit, ſed virginis.
Cùm mulier de cõmuni curſu accipiatur pro fœmi-
na corrupta ſecundũ Lyrã ibi. Nec obſtat ꝙ in cruce
pendens eam vocauit mulierem Ioan.xix. dicens,Mu
lier ecce filius tuus:quia ideo eam vocauit cõmuni no
mine,ne ex teneritudine materni nominis,ſi eam ma
trem vocaſſet,aggrauaretur animus Virginis vidẽtis
paſsionẽ filij.Pariter non vocauit eã virginẽ,quia cũ
priuilegiũ habuiſſet virginitatis poſt partum à filio
eadẽ teneritudine & maiori tã ſingularis à filio obtẽ-
ti priuilegij etiam grauata fuiſſet ſecũdum doctores.
Hęc profectò eſt illa glorioſa ſemper virgo dei geni-
trix Maria,quæ nõ fuit peccato originali tacta: non
ꝙ fuerit ab illo ſanctificata in vtero,quinimo fuit ab
æterno præſeruata,licet ſemine viri cõcepta.& ita ho
die tenet Pariſiẽ. ſchola,& prædicat ſancta mater ec-
cleſia & tenet Pan.in c.fi.iiij.not. de feriis. Super quo
refert faſciculus tẽporũ circa chronicã Caroli quarti
imperatoris, ꝙ anno Domini M.ccel.lector quidam
Paulus nomine, negando beatam Virginem fuiſſe
abſq; peccato originali conceptam,coram toto clero
& populo in Cracouia cecidit & expirauit, ſermone
nondũ finito,vt teſtatur magiſter Hẽricus de Haſsia.
quod factum plures terruit in hac materia ſcribẽtes.
23 hæc ille.†Vnde cùm beatiſsima virgo à peccato origi
nali fuerit exempta,etiã nõ fuit pœnæ illius ſubdita,
quæ duplex eſt, ſcilicet pœna parturitionis, de qua
Gene.iij.In dolore paries &c. Mulier enim cùm parit
triſtitiã habet. Ioã.xvj.ſed virgo glorioſa indubitãter
peperit ſine dolore:nec aliquã habuit triſtitiam: nec
vt quidam fatui arbitrantur, iacens peperit filium
ſuum,neque obſtetricum habuit adiutorium. de quo
Hiero.aduerſus Heluidium: Nulla, inquit,obſtetrix
ibi fuit,nulla mulierũ ſedulitas intercesſit.ipſa pan-
nis inuoluit, ipſa mater & virgo & c.imò creditur ꝙ
appropinquãte hora partus ſenſerit virgo puriſsima
tantam intus lætitiam,quantã non ſenſerat vnquam
omnibus diebus vitę ſuæ.& omnes ſenſus tã ſpiritua-
les quã corporales, quadã inenarrabili ſuauitate re-
plebãtur. Et ſic repleta gaudio cum immẽſo dulcore,
à nulla vnquã creatura guſtato, mellifluum peperit
filium ſuũ. De quo gaudio præuidit Eſaias xxxv.cap.
Germinãs germinauit, & exultabit lætabũda & lau-
dans.Secunda pœna peccati originalis eſt dolor mor-
tis,quæ ſecundum Philoſo. eſt vltimum terribilium:
quo dolore ex peccato procedente non fuit cruciata
glorioſa ſemper virgo Maria:quia à peccato & ſic cau
ſa doloris præſeruata,ſicut alij ab omni corruptione
carnis fuerat extranea, ita ab omni dolore mortis
fuit aliena: cũ omnis pœna ſolos ſequatur delicti au-
thores.l.ſenſim⁹.C.de pœ.ergo reſtat virginẽ puriſsi-
mã à labe peccati originalis fuiſſe ſingulariter pręſer-
24 uatã. Vnde† quantũ tãgit ius ciuile ſiue ei⁹ doctrina,
ſunt ſeptẽ planetæ firmamẽto cœli affixi deſcendẽn-
do,ſcilicet Saturnus, Iupiter, Mars,Sol, Venus,Mer-
curius,& Luna.ſecũdũ glo.in l.omnes.C.de fer. Quæ
quidẽ planetæ poteſtatẽ maximã habent atq; opera-
tionem in hominis generatione. Nam ſecundũ aſtro-
logos,Galenũ & cæteros medicos,cùm mulier conce-
pit in primo mẽſe dominatur ibi Saturnus,qui ſemen
in matr

in matrice mulieris receptum coagulat, & condenſat frigiditate & ſiccitate ſua, iuxta illud Iob x. Sicut caſeum coagulaſti me. In ſecūdo menſe Iupiter ibi mēbra & ſanguinem tribuit. & ſi ſit maſculus anima rationalis à Deo infunditur: ſcilicet quadrageſima die à die conceptionis cōputanda, vt not. in l. diuus. ff. de extraordi. crimi. In tertio menſe Mars ſubtiliat ſanguinem, & humores condenſat, ordinat & componit. Et à Deo anima rationalis infunditur embrioni ſi eſt fœmina: die octuageſima pariter à die cōceptionis cōputanda. v. diſtin. cap. j. nota. in c. ſi aliquis. de homic. & l. ſi aliquis. ff. de pœnis. In quarto mēſe Sol vitalem calorē & ſpiritū epati & cordi tribuit. In quinto menſe Venus organa ſenſibilia & officialia membra, ſcilicet aures & nares, & ſimilia perficit & diſponit. In ſexto menſe Mercurius omnia foramina corporis cō-
25 ponit. † In ſeptimo mēſe Luna ſuis limitibus mēbra diuidit, & diſtinguit, & in hoc ſeptimo menſe, quia nō ſunt niſi prædicti ſeptem planetæ conceptui principaliter operantes naſcitur partus perfectus vitalis & ſalubris. l. ſeptimo mēſe. ff. de ſtatu homi. Septenarius enim numerus eſt ſecūdum naturā & artem numerorum perfectus & cōſentaneus. l. ij. §. ſed cū omnia. C. de veteri iure enucl. Præterea Ariſt. in libro ſecret. dicit,
26 quòd † primum ſuper quo ſunt omnes res fundatæ eſt trinitas, & mediantur per quinariū, ſed perficiuntur per ſeptenarium. Sufficit tamē intraſſe in hoc ſeptimo menſe per duos dies. l. in teſtamento. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæredi. & dicta l. ſeptimo menſe. per quā dicit Bal. in l. iura conſtitui oportet. cum l. ſequēti.
27 ff. de legibus, † ꝙ mulier nupta etiam ſi à die conſummati matrimonij pariat ante nonum menſem, quo regulariter & cōmuniter pariunt mulieres, non præſumitur meretrix. quinimò ex marito & non alio priori extraneo viro concepiſſe cenſetur. Si autem in hoc ſeptimo menſe partus naſci diſtulerit, & naſcatur in octauo menſe, tūc partus moritur. Quia Saturnus rediit ſuper eo, qui frigiditate & ſiccitate ſua partū mortificat. anima certè, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare
☞ non poteſt. [De quo plenè dixit iſte doctor in ſuo tract. cōtra Anglos, ꝙ nihil habeant in ducatu Aquitaniæ.] cap. Moyſes. xxxij. quæſt. ij. quod valde facit pro Normanis, & Anglicis & Polonis, vt bibere fortiter poſſint, ne anima habitet in ſicco ſecundum glo. ibi. Si verò naſci diſtulerit in octauo menſe, & naſcatur in nono, tunc redit Iupiter, qui ſuo calore temperato partum refouet & cuſtodit taliter quòd naſcitur vitalis. Sed ſi partus diſtulerit naſci in nono mēſe, naſci poterit in decimo, in quo redit Mars, qui ſui caloris & ſiccitatis beneficio, partum facit egredi iam robuſtum. Facit tex. in dicta l. Gallus. in prin. ibi. in decē menſibus. & l. fina. C. de poſthumis hæred. inſtituen.
28 Et beata ſemper virgo Dei genitrix Maria portauit Ieſum redemptorē noſtrum in vtero per nouem menſes cōpletos, & ipſum peperit in decimo poſt quinq; dies, prout menſis accipitur pro triginta diebus. & ſic Salomon decem mēſium tempore in matris nutritus fuit vtero, vt dicitur Sapientiæ vij. in princ. Longa tamen fuit differentia inter conceptionem Salomonis aliorúmq; hominum, & conceptionem Chriſti. Quia vt vidiſtis in regulari cōceptione aliorum hominum conceptus ſucceſsiuè formatur: cui formæ, planetæ & corpora ſuperiora operantur: quia caro pura formari
29 non poteſt, niſi in tempore virtuti creata. † Sed in cōceptione Chriſti in vtero virginali quatuor miranda fuerunt facta, quæ ex dictis beati Grego. ſuper illud canti. ij. Ecce iſte venit ſaliens &c. & Fran. de Mayronis ſuper verbo, Ecce ancilla domini. Primum fuit corporis Chriſti, de paris ſanguinibus virginis cōceptio & formatio. Non enim ſucceſsiuè & in tempore formatum fuit illud corpus ſacratiſsimū, ſicut cætera corpora humana: ſed in inſtanti totum. Secundum fuit animæ Chriſti de nihilo creatio in eodem inſtāti quo fuit corpus formatum. Tertium fuit animæ ad corpus vnio ſiue infuſio. Non enim cōpletis quadraginta diebus anima Chriſti fuit infuſa ſuo corpori, ſicut in cæteris fit, ſed in eodem inſtanti quo fuit corpus formatum. Quartum fuit humanitatis noſtræ à diuinitate aſſumptio. Formato enim corpore & animato diuinitas in eodem inſtanti humanā aſſumpſit naturam. & hoc eſt quod dicit Richar. in iij. diſtin. ij. artic. ij. quæſt. iiij. ꝙ in eodem inſtanti fuerunt corporis conceptio, carnis & animæ vnio, & in ipſorū coniunctione humanæ naturæ conſtitutio: eiuſdemq; à diuinitate aſſumptio ad vnitatem perſonæ filij Dei, Et fuerunt omnia hæc facta per virtutē ſpiritus ſancti, qui infinitate virtutis ſuæ potuit ea facere in inſtanti. Dicit tamen ibidē, ꝙ quàuis inter prędicta non fuerit prius & poſterius ſecundum tēpus, fuit tamen ibi prius & poſterius ordine naturæ. quia ſecundum philoſophum in prædicamen. Illud eſt prius natura altero quod eſt cauſa ipſius, vel præſupponitur ab eo. & ſic in vtero Virginis fuit prius carnis conceptio, quàm animæ creatio: cùm præſupponatur ab ea. Et eadem ratione eſt prius animæ creatio quàm eius ad carnem vnio. & vnio carnis & animæ quàm naturæ humanæ cōſtitutio, & cōſtitutio humanæ naturę quā eius aſſumptio ad vnitatē diuinę perſonę. Nec tamen intelligendum eſt, quòd conſtitutio illius naturæ humanæ prius terminata fuerit ad aliquam actualem ſui exiſtentiam in ſeipſam quàm in verbo: quia nunquàm nec in tēpore, nec in inſtanti actu fuit exiſtens in ſeipſa. aliàs enim non verè dici poſſet, filium Dei fuiſſe conceptū in virgine, quod falſum eſt. Hæc Richardus ille. Hanc mirabilem Chriſti conceptionem oſtendit diuus Bernardus in quodam ſermone de natiuitate domi. In illa, inquit, aſſumptione noſtræ carnis fecit Deus mixturas tres mirabiles. coniuncta quidem ſunt tria ad inuicem, Deus & homo, mater & filius, fides & cor humanū. In prima coniunctione trinitas eſt in ſubſtantiis, & vnitas in perſona: ſicut in diuinitate ſumma trinitas eſt in perſonis, & vnitas in ſubſtātia. Et ſicut ibi perſonæ nō ſcindunt vnitatem, & vnitas non minuit trinitatē: ſic in iſta nec perſona confudit ſubſtātias, nec ipſæ ſubſtātiæ diſsipant perſonæ vnitatē. Secunda coniunctio eſt mater & virgo. à ſeculo quippe nō eſt auditū, ꝙ virgo pepererit, & ꝙ mater virgo permāſerit. Tertia eſt fides & cor humanum. Mirum eſt enim, ꝙ humanum cordis duobus fidem accōmodauerit, ſcilicet ꝙ Deus homo eſſet: & ꝙ virgo peperiſſet. ſicut enim ferrum & teſta nō poſſunt coniungi, ſic & hęc duo nequeunt miſceri, ſi non miſceantur glutino ſpiritus ſancti. Quia igitur conceptio Chriſti non fuit mirabilis, ideo fuit inueſtigabilis. Hæc ille. Eandem Chriſti conceptionē fuiſſe & eſſe mirabilem, pariter oſtendit Petrus Rauenatenſis, in quodā ſermone ſic dicens: Hodie eſt ineffabile ſacramentū conceptionis dominicæ, credere magis conuenit, quàm referre. Nam quod natura nō habet, vſus neſcit, ignorat ratio, mens non capit humana, cœlum pauet, terra ſtupet, creatura miratur, qualiter humanus ſermo enarrabit? Quis enim attinget arcanū diuinitatis, partū virginis, cauſam rerum, ſeculorū negotium, diuinitatis & carnis cōmerciū, ac hominem

Deum

Deum? Hiero.etiam in ſermone ad Euſtochium,ait:
Fuit igitur mirabilis:quia fuit ſupra naturā,ex eo ꝙ
manens virgo concepit. Fuit ſuprà rationem,ex eo ꝙ
Deum genuit.contra humanam conditionē, ex eo ꝙ
ſine dolore peperit: contra conſuetudinē,ex eo quòd
ſine peccato de ſpiritu ſancto concepit. hæc ille. Quæ
omnia ſatis demonſtrant differentiam conceptionis
30 Chriſti à cõceptione Salomonis.† Imò & beatiſsimæ
Virginis.habuit enim dominus excellentiſsimū mo-
dum & ſingularē conceptionis,procul differens à cõ-
ceptione Virginis ſuæ matris. Primò fuit conceptus
ſine virili ſemine de puriſsimis ſanguinibus Virgi-
nis virtute ſpiritus ſancti. Virgo autē cõcepta fuit ex
vtroq; parente, & ſeminum commixtione. Secundò,
Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit corpus
perfectè organiſatū,animā infuſam:fuit plenus ſcien
tiis,& virtutibus,ſecundum Lyram, Hieremiæ xxxj.
hoc autē non fuit in conceptione Virginis. Tertiò ꝙ
Chriſtus non fuerit in peccato originali conceptus,
fuit & cõueniens iure naturæ & neceſſariò, cùm nul-
lus princeps ſuis ſit legibus ſubiectus.l.princeps.ff.de
legi. Beata autem virgo fuit concepta ſine peccato,
nõ ex natura nec ex debito,ſed ex gratia & ſui filij ac
ſponſi priuilegio, qui eidē ſicut imperator Auguſtæ
eadem priuilegia tribuit,quæ ipſe oſtēdit, vt dicta l.
princeps.cū ſequē.Vnde Hieron.in præfato ſermone:
In Maria totius gratiæ, quæ eſt in Chriſto plenitudo
venit,quanquam aliter:aliter dixit, quia quod Chri-
ſtus habuit ex natura,hoc beata virgo recepit ex gra
tia.Quartò,Chriſtus in ſua cõceptione non indiguit
redemptione paſsiua,ſeu aliquo præſeruante,nec ha
buit naturā pronam ad recipiendum maculā peccati
originalis, & ſic nec radicaliter, nec formaliter ha-
buit,nec habere potuit peccatum originale, quia ex
ſemine virili nõ cõceptus,ſicut cæteri quos ſolos vin-
ctos tenet lex peccati. Beata autem virgo niſi præſer-
uata fuiſſet,peccatū originale contraxiſſet:quia radi-
caliter habebat vnde contraheret,ſecundum Scotum
in iij.diſtin.iij. Quintò beata Virgo fuit per gratiam
dei liberata à rebellione quā habuiſſet caro aduerſus
ſpiritū:hoc autē non habuit Chriſtus,qui nullam ha-
bere poterat in carne rebellionē. Sextò anima Chri-
ſti ab inſtanti cõceptionis fuit impeccabilis,& beata,
vt habetur in iij. Sententiarū,diſt.xij. Non ſic autem
fuit anima beatiſsimæ Virginis, in qua fuit potentia
ad peccandū,vt dicit beatus Bonauen.in iij. diſtin.iij.
Vnde reſtat Chriſtum & Salomonē in decimo menſe
natos fuiſſe.Vltra verò decem menſes mulier conce-
ptum non portat in ventre,vt d.l.in teſtamento.§.fi.
ff.de ſuis & legit.hæred. Saltē vltra duos dies in men-
ſem vndecimū,vt in authent. de reſtit. & ea quæ parit
in vndecimo menſe.§.vnum ſiquidem.vbi bona gloſſ.
colla.iiij.In quo vndecimo mēſe, redit ſol ſuper par-
tum,qui vitalem calorē & ſpiritum epati,& cordi re-
fouet.Hoc idem etiā tenet Philoſophus, libro de ani-
malibus: Vnum,inquit, pariendi tempus ſtatutū eſt
omnibus animalibus: homo autē & ſeptimo,& octa-
uo ac nono parere poteſt,& quod plurimum decimo,
nonnullæ etiā vndecimū tāgunt.Ex quibus omnibus
iudicare poteritis, an ſit partus ipſius mariti vel nõ.
☞ [Vt plene habetur infrà ſuper verbo, *Qui filium ex eo ſuſcipiens.*] Idem dicit Petrus Iacobi in ſuis libellis
tit.de condict.ex lege, omnimodo pro legitima por-
tione delata filio ſub rubricella de generatiõe. Cuius
& ſuorum aſtrologorū dicta aliqua paretēr vera non
eſſe demonſtrat Ioannes Picus Mirandula lib.iij.ſua-
rum diſputationum aduerſus aſtrologiam. xviij.cap.
in hæc verba: Falluntur, inquit,aſtrologi, ſi credunt
ideo natos octauo menſe nõ viuere,quia ſingulis vte-
ri gerēdi mēſibus Saturnus dominetur planeta frigi-
dus & ſiccus, hoc eſt qualitatibus vitæ cõtrarius. Pri-
mum enim & illę per manus traditæ planetarum do-
minandi vices rationem non habent, vt alibi ſuo loco
31 dicetur.† Et ꝙ octimeſtris partus non viuat omnino
rationē aliam habet, cuius medio Hippocrati potius
accedo,qui tractatu quem ſcribit de octimeſtri partu
cauſam cur plerunque nõ viuat hanc eſſe ait, quod eo
mēſe difficilis ſit vteri geſtatio: tunc enim grauius ſe
habere prægnantes & in matrice neſcio quæ pati gra-
uia & incõmoda: & ſi pariant duplici labore oppreſ-
ſas,& partus,& ægritudinis infirmiſsimas fieri. Vnde
neceſſariò ipſe quoque fœtus imbecillior factus rarò
diu viuat.Atteſtatur huic ſentētiæ,ꝙ ſi quæ inueniun-
tur vegetiores validioreſque fœminæ ſolent octauo
etiam mēſe parere victuros,quales in Hiſpania inue-
niri ſcribit Auicenna: & Ariſtoteles in Aegypto. hæc
ille. Videris eundem. libro eodem.xxv. cap. vbi pro-
batiuè concludit aſtra in his inferioribus nihil agere
niſi per modum cauſæ vniuerſalis,ſed nõ in particu-
lari:imò diuerſitatē contingere dicit nõ à cœlo, ſed à
cauſis inferioribus,tum à proximis cauſis,tum diſpo-
ſitione materiæ:agente Deo: quod eſt ſuum ſemper in
omnibus. Et huic ſententiæ, ꝙ partus octimeſtris vi-
uere poſsit,aſſentire videtur Philoſophus in libro de
animalibus. Vbi infeſtantur, inquit, mulieres menſe
quarto,maximè octauo,& ſi in his fœtus perierit,ipſe
quoq; magna ex parte interemit. Hæc ibi. Similiter
ex præmiſsis reſultat, quādo partus in vtero exiſtens
32 dicatur animal vel non.† Attamen qui mulierē per-
cutit,aut ei pocula cauſa abortionis præbet, & ſequi-
tur abortus, talis punitur,ac ſi iam natū interfeciſſet:
habita tamen diſtinctione.l. ſi mulierem.ff. ad legem
Corne. de ſica.& d.l. ſi aliquid.§.qui abortionis.ff. de
pœ.& cap.ſi aliquis. de homici.notat Bald.in dicta l.
quod dicitur.& Bar.in l.ſacrilegij.ff.ad legem Iuliam
peculatus.& bonus tex.in can.quod verò.cum ſequen.
33 xxxij.quæſtio.ij.† Præterea poſthumo ſicut iam nato
poteſt libertas relinqui,vt dicta l.cū inter veteres. ita
ꝙ libertatis fauore ſi vni poſthumo relinquatur liber
tas, omnes qui poſtea naſcentur ex illo ventre erunt li-
beri:vt ibi.Necnõ die legati vel fideicommiſsi ceden-
te in perſona patris, iuxta l. quæ legata.ff. de regulis
iuris.tale legatum nedum trāſmittitur ad ſuos hære-
des iam natos, ſed etiā ad poſthumos in vtero vxoris
exiſtētes.l.ſi in perſona. C. de fideicōmiſſ. Pariter mo-
riente filio indebitè vel iniuſtè exhæredato,querelam
etiam nõ præparatam cõtra teſtamentū patris tranſ-
mittit, nedum ad ſuos iam natos,verum etiā ad poſt-
humos.l.ſi quis filium.C. de inoffic.teſtamen. Simili-
ter hæreditas ſuorum parentum non agnita ad eos ſi-
cut ad iam natos tranſmittitur,ſecūdum Bartolum in
l.j.C.de his qui ante apertas tabulas. Et ſi inſtituris à
matre prægnante, duobus filiis iam natis,poſthumus
poſt teſtamētum factum natus cenſetur cum duobus
iam natis æqualiter inſtitutus, ita ꝙ ſuccedet matri
in tertia parte: nec rumpet teſtamentum, ſi mater te-
ſtamenti mutandi non habet facultatem, quia morte
præuenta.caſus eſt ſingularis in l.iij.C. de inoffi.teſta.
& taliter,quòd ille poſthumus ſic pro tertia parte ſuc-
cedens,cum habeatur pro hærede inſtituto, quamuis
in teſtamēto non fuerit nominatus, ad ſuam virilem
partem conſequendam actionem habebit hæredibus
nominatis competētem,ſi experiri voluerit petitorio:
necnon ſi poſſeſſorio habet beneficium.l. finali.C. de
edicto

edicto diui Adriani tollendo, ſecundum Gulielmum
de Cuneo, ſingulariter in dicta l.iij. C.de inofficioſo
teſtamento. quod dictum reputat Angelus mirabile
in l.ſi quis ita hæres.ff.de hæred.inſtituē. &.in l.ante-
34 quam. C.cómunia de ſucceſsio. † Et licet poſthumus
non ſit in poteſtate patris, donec naſcatur, vt dicta l.
finali. ff. de collatio. bonorum. tamen poteſt ei pater
ſubſtituere pupillariter. l.finali.C.de inſtit. & ſubſti-
rutionibus. quia ſubſtitutio pupillaris dicitur teſta-
mentum, & prouiſio filij.l. Papinianus.§.ſed nec im-
puberis. ff. de inofficioſo teſtamen. Ideo cùm agatur
de ſua prouiſione & fauore, habetur pro iam nato, vt
ei pupillariter ſubſtituatur ſecundum Salicetum in l.
ſi teſtamento.C.de impuber.& aliis ſubſtitutionibus.
& ſimiliter vt ei à patre tutor detur. Quinimo ſi pa-
ter ſimpliciter tutorem filiis ſuis dederit, nedum vi-
detur prouidiſſe filiis iam natis, ſed etiam poſthumis
cùm in hoc caſu agatur de ipſorum commodo. Inſtit.
35 qui dari tuto.teſtamen.poſſunt. † Quod ſecùs eſſet in
legato. Nam pater legando filiabus, non videtur le-
gaſſe niſi iam natis: quia legatū relinquitur, vt pluri-
mùm propter benemerita legatarij, poſthuma autem
non potuit mereri, ideo non cōprehenditur in legato.
Præterea legatum relinquitur propter affectionem
quam habet teſtator erga legatarium. quam affectio-
nem ſaltem tantam nō poteſt pater habere ad filiam
naſcituram, ſicut ad iā natas: ideo non venit tunc ap-
pellatione filiarum. Meritò ergo facta fuit in fideicō-
miſſo hic mentio de ſobole, quę aliâs nō venit, niſi ex-
primatur, vel niſi ex coniecturis appareret teſtatoré
de poſthumis ſenſiſſe. Et ita intelligitur l.qui filiabus.
§.j.ff.de leg.j.facit l.nomen filiarum. ff. de verborum
ſignifi. coniectura autem legitima per quam in dubio
teſtator legando filiabus præſumitur ſenſiſſe de poſt-
huma, eſt veluti ſi in aliqua parte teſtamenti mentio-
nem fecit de poſthuma. Nam poſteà legando filiabus
videtur etiam ſentire de poſthuma. Idem ſi pater am-
plum habebat patrimoniū, ita ꝙ ex patrimonij quan
titate habito reſpectu ad numerū liberorū teſtator
tantum reliquiſſet poſthumæ. Argumen. l. ſi filiæ. ff.
de lega.iij. idem ſi teſtator dixiſſet: filiabus lego. cum
vnam ſolam filiam natā haberet: quia tunc dictio nu-
meri pluralis non verificaretur, niſi de poſthuma ſen
ſiſſet, Argument. l.fina.ff.ad Trebellia. Idem ſi ſciebat
vxorem prægnantem. l.ſi cùm in vtero. C.de militari
teſtamento, ſecundum Barto.in dicta l.qui filiabus.&
idem eſſet ſecundum Paulum, ibi ſi teſtator filiabus
ſuis legaſſet id, ad quod de neceſsitate tenetur: putà,
quia cuilibet filiarum dotem legauit, ad quam tene-
batur ex forma ſtatuti. Quo caſu in tali legato appel-
latione filiarum poſthuma cōprehenderetur: quia cū
tunc in omnibus filiabus ſit par neceſsitas in tali le-
gato poſthuma cōtinetur, ad cuius dotationem de ne-
ceſsitate tenebatur pater, ſicut videmus in datione
tutorū, quę fit ratione filiationis, quę par eſt in omni-
bus, vt videtur etiā ſentire Bar.in dicta l. qui filiabus.
ſi bene ponderentur: dum dicit, ꝙ licet legatū filiabus
factū, non cōprehendat poſthumā: tamen inſtitutio.
facta de filiabus, bene cōprehendit filias poſthumas,
cùm teſtator de neceſsitate teneatur ad eas inſtituen-
das, ſicut iam natas. l.placet. cum ibi notatis. ff.de libe.
& poſthu. vbi vt inſtitutio valeat, ad quā teſtator de
neceſsitate tenebatur, appellatione poſthumi cōpre-
henduntur omnes poſthumi naſcituri, licet in alia di
ſpoſitione non comprehenderentur: ſecus in legatis.
quia relinquere legata nō eſt de neceſsitate, ſicut in-
ſtituere hæredes liberos. Idem tenet Raphaël in dicta
36 l.qui filiabus.per l.Neratius.ff.de teſta. manumiſ.† In
exhæredatione autem filiarum an comprehendatur
poſthuma, tenent communiter Docto. ꝙ non l. Titius
in princi.ff.de libe.& poſthu.licet glo. ibi teneat con-
trarium & malè, ſecundū eos. videatis Dynū in cap.
37 odia.de regu.iur.lib.vj. † Et quod dictum eſt de poſt-
huma, id idem intelligatis de poſthumo, vt ſcilicet in
legato filiis facto non comprehendatur. prouiſo ꝙ ſit
verus poſthumus, vt eſt ille qui naſcitur poſt mortem
teſtatoris, qui dicitur propriè poſthumus. l.iij.§.j.ff.
de iniuſto rupto teſta.& not.gloſſ.in l.Gallus.ff.de li-
beris & poſthu. vbi Barto.in princi.ſi verò naſceretur
poſt teſtamentum ante mortem teſtatoris, qui etiam
& aliis pluribus modis dicitur poſthumus, vt dicit
plenè glo.in rubr.C.de poſthumis hæredi. inſtituend.
talis poſthumus indiſtinctè videtur admitti ad lega-
tum filiis relictum, ſecundum Bar.in l.ſi cognati.ff.de
rebus dubiis.& in l.cùm ita.§.j.ff.de legatis ij.quia qui
in vtero ſunt, pro iam natis habētur, vt dicta l. qui in
38 vtero.ff.de ſtatu hominum. † Quæ omnia vendicant
ſibi locum in filiis poſthumis nedum primum locum
ſeu gradum tenētibus: ſed etiam in nepotibus & aliis
vlterioribus, ſiue ſuccedant ex teſta. ſiue ab inteſtato:
dum tamen poſthumus qui ſuccedere intendit, vt le-
gitimus, vel vt cognatus, fuerit conceptus tempore
mortis illius, de cuius ſucceſsione agitur. Si autē eſſet
poſt mortē conceptus nunquam admitteretur, etiam
de iure prætorio. l.ſi quis filio exhæredato. in princip.
ff.de iniuſto rupto teſtamento. & ratio eſt, quia talis
nunquam fuit mortuo coniunctus, cùm illo viuente
non fuerit animal. l.j.§. proximior. ff. vnde cogna.&
bonus tex.in lege verū eſt.ff.de ſecun.tab. Et hæc vera
in ſucceſsione ab inteſtato: ſiue loquamur de iure ci-
uili, ſiue de iure prætorio. ſecus in aliis diſpoſitioni-
bus, in quibus quāuis non ſit illo viuo conceptus. ta-
men comprehenditur. l.Paulus.la ij.§.paulus.ff.de bo.
libe. ſecundum Bart. in l.item prætor.ff.de ſuis & legi-
39 timis hæredi. † Et hæc dicta per Bartol. intelligatis
vera, ſcilicet quòd conceptus poſt mortem illius de
cuius hæreditate agitur, ad legitimā venire nō poteſt
ſucceſsionem ex perſona ſua, vt dictum eſt: ſed ex per-
ſona ſui patris virtute tranſmiſsionis bene poſſet ve-
nire, vt puta ſi mortuo auo ante nepotis poſthumi cō
ceptionē, ſucceſsio defuncti deferatur filio, qui demū
cōcepto poſthumo moritur: certè talis nepos quamuis
poſt mortem aui conceptus ex perſona ſui patris ve-
nire poſſet virtute trāſmiſsionis: quia filius moriēdo
hæreditatē ſui patris tranſmittit: licet non agnitam
ad iſtum nunc conceptū per l.j.C.de hisque ante aper-
tas tabu. Nam hæreditas non agnita ſicut tranſmitti-
tur ad ſuos iam natos, vt ibi, Ita etiam ad exiſtentes in
vtero, qui quo ad iſtud commodum pro iam natis ha-
bentur, ſecundū Doct. in dicta l.ſi quis filio.& Dyn.in
ſua magna diſt.in d.l. Gallus. & d. l. ſi quis filium. C.
de inoffi.teſta. licet glo.ibi videatur tenere contrariū,
40 & malè, ſecundum communem opinionē. † In hac
itaque tranſmiſsione concludatis ſecundum Rapha.
in dicta l.ſi quis. quòd non conceptus tempore mor-
tis illius de cuius hęreditate agitur, nunquam admit-
titur ab inteſtato ad eius ſucceſsionē ex propria per-
ſona iure ciuili aut prætorio, vt dictū eſt. Sed ſi quæ-
ritur de amittendo ipſum, ex perſona ſui patris vir-
41 tute tranſmiſsionis, tunc dicit † ꝙ triplex eſt tranſ-
miſsio. Quædam eſt tranſmiſsio quæ fit de iure iam
quæſito, quæ fit ordinariè ad quoſcunq;: & tunc non
curatur dicta diſtinctio, an ſint nati vel concepti. l.cū
emancipati. ff. de collatione bonorum. de qua tranſ-
miſsione

miſsione & aliis eá concernentibus plenè habebitis
infrà, mortuo itaq; teſtatore. ij. Quædá eſt tráſmiſ-
ſio quæ fit de iure ſingulari & nondum quęſito, vt in
deſcendentibus.& hæc eſt duplex.vna eſt quæ fit per
dictá l.j.C. de his qui ante apertas tabulas, & in hoc
communis opinio eſt, quòd tráſmittit etiam in non
conceptum propter votum parentum in deſcenden
tes etiam non cóceptos.l.cùm acutiſsimi.C. de fidei-
com. Et vocabitur ille poſteà cóceptus non ex perſo
na ſua, ſed ex perſona ſui patris, ex quo ſequitur, ꝙ ſi
nepos tempore mortis aui nó conceptus hæreditaté
patris vel matris repudiauerit, volés duntaxat habe
re auitam hæreditaté, hoc facere, nó poſſet quia tem-
pore mortis aui non erat conceptus, & núc ex perſo
na patris vel matris ſui venire non poteſt, cùm eius
hæreditaté repudiauerit, aliàs auté ſi fuiſſet tempo-
re mortis aui conceptus, habere poſſet aui ſucceſsio-
nem, ex edicto ſucceſſorio l.qui ſe patris, vbi plenè
42 Cy.Bar.Bal.& Sali.C.vnde liberi. † Sequitur etiam
ex præmiſsis, quòd ſi in caſu dictæ l.j. de his qui ante
apertas tabulas, filius eſſet exhæredatus nepos cóce-
ptus poſt mortem aui, venire non poſſet ad auitam
ſucceſsionem ex perſona ſua, quia nódum cóceptus
tépore mortis aui, vt dixi: nec venire poterit ex pſo-
na ſui patris, cum iuſtè fuerit exhæredatus. Secunda
tranſmiſsio de iure ſingulari eſt, quæ fit per dictá l.
ſi quis filium.C.de inof.teſta.vbi hodie dicitur ſingu
lariter deciſum: quia ſicut filius à patre iniuſtè exhæ-
redatus moriens tranſmittit querelá etiam nó præ-
paratam, in nepoté natum, vel ſaltem conceptú tem
pore mortis aui, vt ibi.& d.l. Idem etiam erit ſi talis
nepos eo tempore non eſſet conceptus, vt communi
ter concluditur per Doctores, in d.l.ſi quis, quę licet
ſit noua & corrigat, ac limitatiuè loquat̃ in iam con-
cepto propter quod extédenda non videbat̃ ad non-
dum conceptum, ſecundum glo.ibi & malè, tamen l.
ſancimus.§. fi.eod.tit.generaliter loquitur, ꝙ quere-
la teſtaméti inofficioſi filio competens ad ſuam po
ſteritatem tranſmittatur. Et ſic etiam ad non conce-
ptum debet indiſtinctè intelligi: ita quòd tranſmiſ-
ſio ſit de liberis in liberos quádocunq; conceptos, vt
43 tenet ibi Cy.dicés ita de facto obtinuiſſe. † Et præ-
miſſa intelligatis vera, ꝙ nepos ex perſona filij eius
patris venire poteſt ad querelá, & demú ad aui ſuc-
ceſsionem, etiá ſi conceptus fuerit poſt mortem aui,
niſi obſtet ei alterú de quatuor vel patris exhæreda-
tio propter ingratitudinem, vt ſuprà dictum eſt. vel
relictum titulo inſtitutionis factum eius patri, ex cu
ius perſona núc ipſe nepos venit, quo caſu petere nó
poteſt ipſe nepos, niſi illud relictum vel ſupplemen-
tum, ſi ad legitimam non ſufficeret. Idem & tertiò ſi
obſtaret patris repudiatio, vel ſilentium quinquen-
nale. Ná cùm in his quatuor caſibus pater eius, ſi vi-
ueret, repelleret̃, ita hic nepos ex perſona patris ve-
niens, vt eleganter dicit Bal. in d.l.ſi quis filiú. Et idé
eſſet, etiam ſi iſte nepos fuiſſet cóceptus tépore mor-
tis aui, quia tunc in caſibus prędictis mortuo eius pa
tre ex cuius perſona veniens excluderetur, ſed ſi ex
ſua propria perſona veniret, admitteret̃ ad querelá
inofficioſi teſtamenti per edictum ſucceſſorium, ex-
cepto altero de prædictis caſibus, videlicet ſi eius pa
tri fuiſſet aliquid relictum in teſtaméto aui: quo ca-
ſu non ageret nepos etiam ex ſui perſona cótra teſta
mentum, ſed agere poſſet duntaxat ad illud relictum
titulo inſtitutionis factum, ſi ad legitimá ſufficeret,
ſinautem ageret ad ſupplementum, quia in hoc caſu
auus rectè teſtatus eſt filium ſuum in aliquo licet mo
dico, inſtituendo. In aliis auté caſibus factum ſui pa-
tris ſibi nocere non debet, quin veniat ad querelam
per edictum ſucceſſorium, ſecundú Dy. in c.non de-
bet.de reg.iur. li.vj. & ante ipſum hoc tenuerat Azo
in ſumma.C.de inof.teſta.quos ſequitur Bal.in d.l.ſi
44 quis filium.in ij.q.& Sali.ibi in iij.oppo.† Si auté ta
lis nepos veniret per viam nullitatis, taquam præte-
ritus dicens teſtamentum aui nullum, nó audiretur,
ex eo, quia tempore teſtaméti pater ſuus ipſum pręe-
cedebat, & ſic auus non tenebatur ipſum inſtituere,
nec exhæredare: cùm dominium hæreditatis auitinę
non cótinuaretur in eum obſtaculo ſui patris in me-
dio exiſtentis. Vnde cùm nó videatur præteritus, ve-
nire nó poteſt per viam nullitatis, ſed duntaxat per
viam querelæ inofficioſi teſtaméti, cú habeatur pro
exhæredato: quia omnis præteritio eius in quem do
miniú hęreditatis non continuatur, habetur pro ex-
hæredatione ſecundum Bar. in l.in ſuis.ff. de libe. &
poſth. quæ omnia ſunt notanda, cùm ſint de apicibus
iuris, ſecundum Bal.de quo plenè per Bar. in l. pater
filium.ff.de inoff.teſta. nam ex his habetis quanta ſit
differentia inter nepotes tempore aui conceptos, &
poſteà conceptos. Pro quo facit quod eleganter deci
45 dit Bal.in l.iij.C.de ſuis & legi.hære.vbi dicit, † ꝙ li
cet nepos ex primogenito filio excludat patruum in
ſucceſsione feudi, vt plenè no.Bald.in l.cú antiquio-
ribus.C.de iure deli. Panor.in c.licet.de voto & voti
redéptio.& habuiſtis latiſsimè ſuper verbo, *In teſta
mento relinquens*.j.in xviij.limi. Tamen hoc eſt intelli
gendum, ſi tempore mortis aui de cuius ſucceſsione
agitur, ille nepos erat natus, aut ſalté cóceptus, ſi au-
tem poſt mortem aui eſſet conceptus, ipſe ſuccumbe
ret & patruus præferretur. Et hæc omnia vera in edi
cto ſucceſſorio legis: ſed an locú habeat in ſucceſſo-
rio edicto cóuentionis dubitari poſſet. verbi gratia.
46 † Ego recipi feudú pro me & liberis meis. quod in-
telligitur ſecundum ordinem gradus, vt ſcilicet poſt
mortem meam veniat ad filium, & demum ad nepo-
tem. me mortuo filius meus repudiat, vtrú ex ſucceſ-
ſorio edicto veniat nepos? & certè ſic, quia fili⁹ renú-
tiando præiudicare nó poteſt nepoti, cùm ſit proxi-
mior. arg. eorú quæ no. in c.j.§. vaſallus culpam. ſi de
feud.fue.cótro.& ff.de inof.teſta.l.ſi is qui. nam iſtud
feudum quamuis refutatú remanet paternum.c.qui-
dam vaſallus.de vaſal.decrepitæ æta. Nec obſt.l.vlti.
47 ff.de ſucceſ.edi. quia correcta eſt. † Nam hodie etiá
inter agnatos locum habet edictum ſucceſſorium de
gradu in gradum.inſtit. de legi. agna.ſucceſ.§.place-
bat.idem dico ad noſtrú propoſitú, ſi ille nepos tem-
pore mortis aui erat in ſuæ matris vtero iam conce-
ptus, vel poſt morté aui fuit cóceptus, vocabitur ad
feudú renuntiatum per edictum ſucceſſorium. Idem
erit in aliis deſcendétibus remotioribus poſt morté
primi inueſtiti cóceptis: quia ex natura feudi veniút
deſcédentes in futurum, cui naturæ cooperatur par-
tium & antiqua inueſtitura, vt not.in c.j.§. hoc auté.
qui feud.dare poſſunt.& idem eſt in emphyteuſi ec-
cleſiaſtica, quádo emphyteuta recipit pro ſe & deſcé-
dentibus ſuis. Nam extenditur ad ſuos deſcendétes,
etiam in futurum concipiendos: in Authen.de rebus
eccleſiæ non alienádis.§.emphyteuſis. ſecúdum Bal.
in l.ſi in perſona.C.de fideicom. quem ſequitur Pan.
48 in l.etiá.ff.ſolu.matri.† Ecce ergo qualiter per con-
tractum & diſpoſitioné inter viuos prouideri poteſt
& acquiri nedum filiis natis, ſed etiá poſthumis in
vtero exiſtentibus, vel nondum cóceptis, de quo ple-
nè & non minus pulchrè per Bal.in l.qui ſe patris.in

vltima quæſtione.C.vnde liber.& Bar.in l.quod di-
citur patrem.ff.de verbo.obli.& in l.item prætor.&
l.ſi Titius.ff.de ſuis & legi.hære.ad hoc facit text.vbi
Bal.& Aluaro.in c.j.de duobus fratri.& Ioan.Fabri.
in l.j.C.ſi ſeru' ita veneat,vt manumit.& Gui. Papæ
qõ.cclxvij.& qõne.cccccv. & licet Angel.in d.l.quod
dicitur.tenuerit contrariū:quia ſtipulatio & acquiſi
tio debet fieri per auum: ſed hoc caſu tēpore ſtipula-
tionis acquirens ſeu ſtipulans non erat auus: ex quo
nepos adhuc non erat cōceptus,vt d.l.ſi Titius. ff. de
ſuis & legitimis heredibus. & l.j. §. ſi quis,pximior.
ff.vnde cogna.& ſic cùm videantur ceſſare verba le-
gis,ceſſare debet legis diſpoſitio.Attamē Imo. ibi di
cit tutius eſſe tenere primam opinionē Bart.& Bald.
per l.Paulus.§.Paulus.ff.de bonis liber. vbi expreſsè
dicitur, quod quo ad alia quàm quo ad ſuccedēdum
ipſi auo in hæreditate, non curatur an nepos ſit cōce
ptus tempore mortis aui vel non. Cùm etiam hodie
quo ad ſucceſsionem effectualiter nō curetur, vt no-
ta.in l.j.C.de his qui ante apertas tabulas.& per Dy.
in ſua magna diſtin.in l.Gallus.ff. de libe. & poſthu.
& in hac opinio. remanet Alex. in dicta l.quod dici-
tur.xj.col. verſi.Item addit hic Ange.ff.de verb.obli.
inde dicit ſingulariter Fulg. in l. quoties.C.de fidei-
49 commiſ.† Quòd licet valeat alienatio rei prohibitę
alienari extra familiam,vbi talis alienatio facta fuit
de conſenſu omnium de familia, ita quòd non pote-
rit per eos reuocari,vt d.l.quoties. tamē nati ex iſtis
qui tali alienationi conſenſerunt,poterunt poſteà il
lam reuocare.cùm intelligant omnes de familia nō
ſolū præſentes tempore alienationis, ſed etiā naſci-
turi.l.ſi cognatis.ff.de rebus dubiis. allegat l. peto.§.
fi.ff.de leg.ij.iuncta glo.& fuit de mente Ioā.de Ana.
conſ.xlvij.incip.illud pręſupponitur,quos ſequitur
Iaſon in d.l.quoties. dicēs hoc tanquam quotidianū
50 eſſe digito ligandum. † Et hæc ſunt maximè vera.
ſcilicet quod acquiri poſsit naſcituris,quamuis non-
dum conceptis,vbi tales acquiſitionęs & ſtipulatio-
nes conſuetudine patriæ roborantur. Vnde per hoc
dicimus,quòd valēt pacta matrimonialia,quòd pri-
mogenitus ſuccedat. Tale enim pactū valet inter no-
biles,ita ꝙ illius virtute primogenitus ex illo matri
monio ſuccedet patri, licet tēpore pacti paſſati non
eſſet conceptus,ſecundum Bal. in l.cùm Archimedo-
ram.C.vt in poſſeſsio.lega. Facit tex.in c.mulier.&
in c.filij.ſi de feudo fuerit controuer.& in c.j.de filiis
natis ex matrimonio ad morga.contracto.hoc idem
ſequitur Iaco. Alua.in d.c.mulier.& Bar.in fi.& Bal.
in ij.opp.ac Sal.verſi.quæro j.in l.pactum.C.de col-
latio,de quo plenè vidiſtis in verbo,*duas habēs filias*.
in materia pacti de ſuccedendo:quò vos remitto. Ex
quo ſequitur,quòd tam iure ſucceſsionis ex diſpoſi-
tione legis,qualis dicit ſucceſsio ab inteſtato, vel ex
teſtamen.quàm per pactum: necnon vi conſuetudi-
nis, prouideri poteſt filiis nedū natis in matris vte-
ro exiſtētibus:ſed etiam nondum conceptis, intelli-
gendo vt dictū eſt. Ad quod facit text.no. in l.ſeruos.
51 ff.de alimētis & cibariis legatis.vbi dicitur, † quòd
templo quod nondum eſt,ſed eſſe ſperatur, relinqui
poteſt. Prætereà videmus, quòd priuilegium cōcedi
poteſt eccleſiæ,quæ nondum eſt.Non vt ſtatim ſit be
neficium, ſed vt incipiat vires habere. cùm incipiet
52 eſſe capitulum. † Ideo eccleſia conſtruenda inſtitui
poteſt hæres,ſicut poſthumus alienus.l.Gallus.§.ille
caſus.ff.de liberis & poſthu. ſecundum Bar.in d.l.ſer
uos.Pro quo facit elegans dictum Bal.in l.j.ff. eodē,
vbi per illum tex.in verbo,fieri,dicit,ꝙ ſi teſtator in

teſtamento mandat fieri monaſterium de omnibus
bonis ſuis,talia verba operantur hæredis inſtitutio-
nem. Et ſic monaſterium quod nōdum eſt, hæres in-
ſtitui poteſt.allegat Bar.in l.centurio.ff. de vulga.&
pupil.Nec obſtat c.abbate ſane.de re iudi. li.vj. quia
loquitur in donatione,quæ fieri non poteſt monaſte
rio,quia donatio eſt cōtractus,qui requirit perſonā
veram, vel fictam,cum qua contrahatur.Vnde ſi fie-
ret donatio alicui, qui promitteret poſteà reſtituere
templo,cùm ædificatum erit, nihil repugnaret.Lega
tum verò vel aliud relictum perſonam non requirit,
cum qua quis loquatur,ſecundum Bar.in d.l.ſeruos.
& Panor.in c.iij.ē.eo.vbi Barbatias plura dat exem-
pla. Videatis eundem Panor. in c.ad audientiam.de
eccleſiis ædificādis, & Dominicum in d.c.abbate ſa-
53 nè. † Et hæc vera,quòd valet relictum eccleſiæ non-
dum conſtructæ factum, ſi fuerit ei expreſsè relictū.
Si autem teſtator nō reliquiſſet expreſsè aliquid ec-
cleſiæ conſtruendæ, ſed reliquiſſet ſimpliciter eccle-
ſiis ciuitatis, tūc in tali legato appellatione eccleſia-
rum ciuitatis nō venit eccleſia nondum tempore te-
ſtamenti conſtructa:cùm non appareat teſtatorē ſen
ſiſſe de illa, ſicut vidiſti ſuprà, quòd in legato filiis
relicto non cōprehenditur poſthumus poſt mortem
teſtatoris natus,ſecundum Bal.Raph.& Imo. in d.l.
qui filiabus.ff. de lega.j.alle.text. in clementina,lite-
ras.de reſcrip.Ad quod facit,quod no.glo.& Docto-
res in c.cum capella. de priuilegiis. vbi deciditur an
exemptio conceſſa eccleſiis loci comprehēdat eccle-
ſiam poſteà conſtructam.Cy.in l.placet.C.de ſac. ſan
ctis eccleſiis.per Barto.in l.damni.§.iis,qui,vis,mas
verſ.Iacob.de Arena. ff. de damno infecto per Ioan-
nem Andræam in c.qui ſentit.de regu.iuris libro.vj.
in Mercuriali.Et in addi.Spe.titu.de cenſi.§. nunc di
cendum. Et hoc verum, quòd in legato eccleſiis fa-
cto non comprehenditur eccleſia poſt mortem teſta
toris conſtructa:imò nec etiam conſtructa poſt teſta
mentū factum, licet ante mortem teſtatoris, eo quia
teſtator tēpore teſtamenti cogitare non potuit, quot
eccleſiæ in futurum cōſtitui poſſent in ciuitate. ideo
relictum non extenditur niſi ad eccleſias cōſtructas
tempore teſtamēti,argu.l.ſi ita quis.ff. de auro & ar-
gento legato.iuncta doctrina Bar.ibi facit tex.no.per
eundem Bar.in l.fin.C.quæ res pignori obligari poſ-
ſunt.Et per Cy.in l.nō modus.C.de ſeruit.& aqua ſe-
cundum Alexā.in d.l. qui filiabus.circa principium.
54 ff.de leg.j.† Et per hoc dicebā hoc anno de quæſtio-
ne facti interrogatus. Quidā ruſticus reliquit anno
quolibet presbyteris loci ſuæ originis cuilibet certū
quid & prādium pro anniuerſario. Ex poſt augmen-
tatus fuit numerus presbyterorum:certe nihil debe
tur presbyteris vltra numerum tempore teſtamenti
exiſtentem augmētatis,vt in propriis terminis deci-
dit Bal.in d.l.non modus.& Imo. in d.clemē.literas.
55 de reſcrip.vbi allegant iura & rationes. † Similiter
ſi aliquis furnerius promiſit coquere panē Titio &
eius familiæ ſub certa annua pēſione:poſteà augmē-
tata familia non tenebitur panem coquere pro eadē
mercede, vt poſt longam diſputationem decidit Bar
tholomæus Brixienſis in quadam dominicali quæ-
ſtione incipi. Quidam paterfamiliâs,quia cùm aga-
tur de magno præiudicio, nō potuit prouideri in fu
turū,de quo per Ioannem Andræ.in c.quāto. de cen-
ſi.& Iaco.Butri.in l.fi.C.de ſacroſan.eccle.Imo.in d.
clemen.literas. Et poſt latam diſputationem ita deci
dit.Barthol.Cępo.in tractatu de ſeruitute vrbanorū
prædiorū titulo de furno.& Iaſon in l.fi. C. de verb.
ſignifi.

ſignificat. ij. col. Pariter decidit Bald. in d. l. non mo-
56 dus. in fi. C. de ſeruis. † de nobili qui promiſit cuidam
communitati pontem reficere, an teneatur ſi poſteà
creſcente aqua fuerit etiã pons augmentatus, furni-
re pro illo augmento. Concludamus ergo in puncto
noſtro, ꝙ quoties de commodo & vtilitate eius quæ-
ritur qui in vtero eſt, ſemper habetur pro iam nato.
Ideo dicũt Doctores in iiij. ſententiarum. diſtin. iiij.
q. j. quòd ſicut iam natus ſi ante baptiſmum pro fide
Chriſti occidatur, cenſetur baptiſmo ſanguinis ba-
ptizatus, & martyr effectus. Sic etiam erit de exiſten
te in vtero matris, vbi mater prægnans pro fide vel
aliâs pro iuſtitia occideretur, baptizatus eſſet baptiſ-
mo ſanguinis, licet vt ſuprà dixi, baptizari non poſ-
57 ſet baptiſmo fluminis priùs quàm naſcatur. † Plus
videmus, quòd ſoboles in vtero exiſtens etiam com-
modum porrigit in matrem ſuam, in cuius vtero nu
tritur, quia videmus ſtante muliere prægnante cogi
non debet venire ad iudicem perſonaliter, quantum
cunq; actus ſit perſonalis. l. ij. §. ſi nõ propter valetu-
dinem. ff. ſi quis cautio. Licet enim mulier prægnãs
impedita videatur ſua culpa, quia permiſit ſe impræ
gnari, tamẽ vitio parcitur naturali, quãuis prægnãs
eſſet ex vno ſcholari, ac ſi ex marito grauida eſſet,
ſecundũ Gulliel. de Cu. Præterea illa culpa mulieris
non fuit commiſſa ad iudicium impediẽdum, ſed ad
fines libidinis. l. verum. ff. de fur. ſecundum Bar. in d.
l. ij. Mulier inſuper prægnãs vel lactans, à carnis de-
bito excuſatur, ſi à marito exigeretur. Quia tempore
lactationis durãte mulier abũdat lacte, & niſi ipſum
mulgeret per medium pueri, oporteret eam infirma
rũ ideo illo tempore prohibetur vir cõmiſceri natu
raliter cum ea; imò ex tali coitu procreãtur morbo-
ſi, & interdum leproſi. Pariter ſtante in vtero ſobole
imminet periculum de ſuffocatione. Facit tex. not. in
c. ad eius verò concubitum. v. diſtinct. vbi gl. dicit, ꝙ
idem eſt durãte tempore menſtrui, quo vir etiã vxo-
re cogente non tenetur debitum carnis reddere: nec
econtrà vxor marito. Sed exponet ei cauſam quare.
ſ. quod dicimus. ff. de ſolutio. quod verum intelliga-
tis, niſi timeretur de fornicatione. xlij. diſtin. c. duo
mala. valde enim abſurdũ eſt, quòd homines ratio-
nales hæc tẽpora non ſeruant, ſcilicet imprægnatio-
nis & puerperij ſuper omnia; quia mulieres ex hoc
quandoq; non pariunt amplius; quia ſemẽ viri cum
ſanguine mortificatur, ſi infra decem dies cõueniũt,
ſecundum Augu. Quod beluæ non facerent irratio-
nales. Nam refert Ariſto. lib. ij. de Animalibus, quòd
fœmina elephantis imprægnata à maſculo omnino
non tangitur, imò poſt partum quieſcit per trien-
niũ, Subiungens ibi, quòd nullum animal poſt cõce-
ptum fœtum admittit coitum, præter mulierem &
equam: tales enim mouet Hieronymus contra Ioui-
nianum ſic dicẽs: Sunt, inquit, qui dicũt ſe cauſa rei-
publicæ & generis humani vxoribus coniungi & fi-
lios procreare: imitentur ſaltem pecudes. Et poſtquã
venter vxoris intumuerit, nõ perdãt filios nec ama-
tores ſe vxoribus præbeant, ſed maritos. facit tex. in
c. origo. xxxij. q. iiij. Similiter nõ tenetur mulier præ-
gnans ieiunare, ſicut dicimus de adoleſcente minore
xxij. annis: qui propter naturæ debilitatem cibo in-
diget frequentiori. Tum etiam, quia cibus conuerti-
tur in augmentũ ſeu dilatationem membrorum: ob
quod iuuenis non eſt potens ad ieiunandũ, ſicut ma-
ior ſecundũ beatum Tho. in ij. ij. q. xlvij. ar. iiij. quem
refert & ſequitur Panor. ſuper rub. de obſer. ieiu. Sic
ergo erit in muliere prægnante, quæ cibo indiget du
plicato, ſcilicet pro ſe & partu nutriẽdo: ideo ieiuna-
re non tenetur, præſertim inuito marito. xxxiij. q. v.
c. manifeſtum. vbi gl. dicit vxorem vouere non poſ-
ſe ſine licẽtia mariti dormire cum camiſia, vel ſingu-
lis noctibus ire auditum matutinas. De quo habetur
Numeri xxx. quia eſſe nõ poſſet ſine ſcandalo, ꝙ ma-
rito prandente vxor ieiunaret, aut volẽte ire cubitũ,
ipſa accederet ad matutinas: vel ipſo volẽte eam am-
plecti ipſam reperiret cum camiſia. Hoc idem ſequit'
Panor. in c. illud. de præſum. Ideo dicit text. ſingu. in
58 c. quæcunq;. xxx. diſtin. † ꝙ mulier incidens ſibi co-
mam ſeu capillos, etiam cauſa deuotionis inuito ſeu
non conſentiente marito, eſt excõmunicata ipſo fa-
cto, maximè vbi ad cauſam capillorũ reddebat for-
moſior: & ſic magis placida marito: cui vt placeat
tenetur ſe ornare, vt pleniè videbitis in verbo, *Cumq̃
59 Petro tradiderũt*. j. eo. † Vlteriùs dico, ꝙ ſobole in ma
tris vtero exiſtẽte, ipſa mater ſobolis intuitu in poſ-
ſeſsionem bonorũ mariti defuncti mittetur, vt ei ali
menta tribuantur. l. j. & per totũ titu. ff. de ventre in
60 poſſeſ. mitten. † Et quandiu mater ſobolem geſtabit
in vtero, quantũcunq; ipſa fuerit de crimine capitali
damnata, nunquã fiet exequutio in mortẽ, aut mem
bri mutilationem, donec partum ediderit. l. Impera
tor. la ij. ff. de ſtatu homi. & l. prægnãtis. ff. de pœnis.
ſed differtur exequutio, donec partum ediderit. Quod
eſt verum, etiam ſi ex coitu adulterino & nephario
vel in carcere cõcepiſſet, prout plures mulieres im-
prægnari ſe faciunt in carcere ad fugiendum ſeu dif-
ferendũ pœnã mortis. Et quãuis etiam non ſit conce
ptus adhuc viuificatus, vt quia embrioni nõdum eſt
anima à Deo infuſa, licet nondũ ſit animal, ſed vnius
diei cõceptus: tñ quia lex indiſtinctè exequutionem
mulieris prægnantis differt, mulier decem vnius aut
pluriũ dierum prægnans occidi non debet, ſecũdum
Bal. in d. l. Imperator. Facit d. l. prægnanti. vbi dicit
Bar. ꝙ idem eſſet poſt partum, ſi nõ reperiretur alia
mulier, quæ puerũ lactaret. Quo caſu ſeruari debet
mater ad puerũ nutriendũ, donec reperiatur nutrix.
Cũ eadẽ ſit ratio in partu edito cõſeruando, quę erat
in ipſo adhuc exiſtente in vtero, argu. l. ſed ſi is. §. an
autem. ff. de Carbo. edict. ſecundum Oldra. dicentem
ita de facto fuiſſe ſeruatum Paduæ. Et intelligatis, ſi
alia nutrix reperiri nõ poſſet propter defectũ perſo-
næ. Si autẽ nõ reperiretur propter defectũ pecuniæ
fortè quia nullus vult, aut nemo habet vnde ſoluat nu
trici ſalariũ: nec reperitur nutrix, quę gratis nutrire
velit partũ, tunc nõ differretur exequutio: ſed debet
nutrici ſolui ſalariũ de publico. arg. l. j. C. qui ꝓ præ-
mio liber. acci. & ff. ad Sille. l. lege Cornelia. Et quod
dictũ eſt propter partũ differri mortis exequutionẽ,
idẽ intelligatis de exequutione torturę, quæ etiã dif-
fertur donec pepererit fauore partus in vtero exiſtẽ-
tis. Et etiã differtur poſt partũ per xxx. dies, quibus
genitrix iacere debet. Poſt quẽ cùm per aliquot dies
ſit debilis, fortè moreretur, & iudex velut modũ ex-
cedẽs puniretur. Ideo melius eſt, ꝙ differatur, donec
ſit fortis. Nam ſi de facto torqueretur, licet partus non
periclitaretur, tñ cõfeſsio inde cõſequuta non valeret,
poſtquã tortura fuit iniuſta, ſecundũ Bald. in d. l. Im-
perator. vbi dicit ꝙ ſicut torqueri non debet, ſic nec
verberari, vel aliàs malè tractari aut quouiſmodo
opprimi. adeo ꝙ nõ poſſet cogi ꝓ teſtimonio ferẽdo
ire ad iudicẽ, ſi periculũ immineret ratione itineris.
61 † Vnde ſicut iudex eam pro crimine occidere nõ po-
teſt, ſic nec alius authoritate ſtatuti permittẽtis bãni
tos impunè occidi: quia dilationẽ habet à lege, donec

pariat. patet autem bene poſſet eam in adulterio depræhēſam occidere cum partu. Et ratione differētiæ videatis ibi per eum. Per ſupradicta exempla habetis, qualiter ille q eſt in vtero, prodeſt alteri ſcilicet matri. & ratio eſt, quia ſi matri nō prodeſſet, ipſe partus dānificaretur, adeo q forte periret. Et ſic cū agatur de ſobolis commodo, expediret deberet eius matritas. Quoties eīn intereſt ſobolis, q nō habeatur pro iam nata, tūc habetur prout in vtero exiſtēs, vt ſcilicet proſit ſibi & cōſequēter matri: quia ſi matri non prodeſſet, ſoboles ipſa dānificaretur, vt in exemplis prædictis. ſic qn̄ eius intereſt, q habeatur pro nata,

62 perinde iudicabitur, ac ſi nata eſſet. † Sed vbi nō ſua intereſt principaliter, nec in conſequentiā, q pro nata habeatur, ſemper habebitur p̄ tali, qualis eſt ſcilicet in vtero exiſtēs: & ſic vbi ſimpliciter agit̄ de commodo alterius, quāuis ſui parentis, in vtero exiſtens nō habetur pro iam nato. l. excuſantur. §. qui autē. ff. de excuſa. tuto. vbi dicitur, q liberi in vtero exiſtentes non proſunt patri ad tutelę excuſationē, nec quo ad dignitatē, vt ibi dicit glo. ideo Gul. de Cug. Bart. & Bal. in d. l. qui in vtero. ff. de ſta. homin. dicunt, q ſi ſtatuto cauetur; vt eſt Florētiæ, q capiens lupum, habeat decem pro qualibet lupo: & quis ceperit vnā lupam prægnantē duobus lupatinis, talis capiēs vnica decē tantùm habere debet. nec lupatini habebuntur pro natis ad cōmodū alterius, ſcilicet capientis. Præterea licet in vno corpore ſint plures animę, tn̄ labor vnius ſolius fuit in capiēdo. & ſic vnicū tantùm pręmiū debetur. l. Seio. in prin. ff. de annuis lega. Quinimò plus dicit Bal. q ſi ceperit lupam cum lupatinis iam natis, vnicū tantùm debetur pręmium. arg. l. ſed

63 addes. §. ſi quis mulierē. ff. loca. † quia qui lacte nutritur, adhuc in ventre eſſe videtur. Prædicta enim faciunt ad quæſtionē. qui dā Caturcen. teſtamentum fecit dicēs: ſi Titius abſq; filiis ex ſe natis deceſſerit, inſtituo eccleſiam ſancti Andreæ hæredē: modò Titius deceſsit vxore prægnante, quæ poſteà peperit: certè nō habebitur tunc poſthumus pro iam nato tēpore quo pater eius deceſsit, quia in hoc caſu nō agitur de cōmodo ventris, cui nihil fuit relictū, cùm verba ſint negatiua. l. ex facto. ff. de hære. inſti. ideo cùm nō agatur de cōmodo partus, inſpici debet virtus & veritas verborū. Et eſt clarum, quia verè natus nō erat tēpore mortis Titij ſui patris, ergo ad hęreditatē admittetur eccleſia ſancti Andreæ ſecundū Bal. in d. l. qui in vtero. quē ſequuntur Ioan. de Pla. & Ange. in §. cùm

64 autē. inſtit. de tute. † Vt tamen finis aliquam vobis relinquat admirationē, ſtupendū adduco cōtra prędicta conſiliū Petri de Ancha. conſil. cclv. inci. Viſis diligenter puncto & contentis in eo. in quo decidit caſum in quo is qui eſt in vtero, habetur pro iam nato etiā ad vtilitatē penit⁹ extranei. verbi gratia. Teſtator quo caſu maſculus non naſceretur, ſubſtituit Titium: certè iſta cōditio ſecundū eum tanquā partus naſcatur, haberi poteſt pro impleta, ſi ex vehementi cōiectura fœtus fœmineus ſit in vtero, & poſteà hoc apparet ex partu ita q Titius ſubſtitutus hęreditatē trāſmittet, etiā ſi eam adierit ante partū: & ſic partu in vtero adhuc exiſtēte ſubſtitutus adire poterit hæreditatē ac ſi natus eſſet. Et demū moriendo antequā partus naſcatur, talem hæreditatē velut aditā tranſmittit ad quoſcunq;: quia præcedens opinio veroſimilis iuncta veritati poſteà ſecutæ, facit illam opinionē haberi pro certitudine. Id idem conſuluit Petrus de Ancha. conſi. cccxciij. quem ſequitur Felynus. in c. firmiter. j. col. C. de ſum. Trin. & in c. prętereà. de teſti. & idem in ſimili cōſuluit Oldra. conſil. cxxxix. inci. Ad habendū aliqualem notitiam, vbi in v. q. decidit, q ſi duo adinuicē conuenerint, vt illorū qui ſupereuixerit bona præmorientis ſine liberis habeat titulo donationis. quæ quidē cōuentio valet ſecūdum eū, & Sali. in l. ſi. C. de pac. licet talis donatio propter clauſulam ſine liberis, ſit conditionalis, ita q ſortiri nō poteſt effectum, niſi in defectu liberorū, tempore obitus præmorientis non exiſtentiū: tamen ad purificationem talis conditionis, neceſſe non eſt expectare punctum mortis: imò cenſetur conditio exiſtere, quāprimum alter ipſorū ſine liberis ad eum ſtatum peruenerit, q veriſimiliter incipiat certū eſſe ipſum ſine liberis moriturū. nec expectabitur tempus poſt mortem, imò ilico q certū erit, aut veriſimile illum ſine liberis moriturum, exiſtētia conditionis anticipat actum moriendi, vt ex illo tempore dicatur perfecta donatio. & ſola illius executio protrahat vſq; in punctum poſt mortem. Habet enim talis donatio hoc, ſcilicet liberos non exiſtere, pro cōditione quæ eo ſolo verificatur, q veriſimile eſt ipſum liberos habere nō poſſe. & mortem habet pro die executionis, vt donec poſt mortē bonorum donatorū exactio differatur. Vehemens enim opinio iuncta ſequuta veritati idem operatur quod certitudo, ſecundum glo. in l. ſi quis extraneus. §. ſciendū. ff. de acqui. hære. de qua ibi exclāmat Bal. dicens, q multa ſunt de quibus haberi nō poteſt vera certitudo. tamē opinio vehemēs iūcta cū veritate ſequuta, idē operatur quod certitudo ſecundū Oldra. in dicto §. ſciēdum. & ſic in vtero exiſtēs habetur pro iam nato in alterius commodū: quæ omnia ſufficiant de ſobole in matris vtero exiſtente, de qua loquitur tex. noſter, q fuit ſubſtitutā.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

SVMMÆ.

1 *Verbū teſtatoris inhærendum, ad iudicandū ſi ſubſtitutio eſt directa vel obliqua. & nu. 3.*
2 *Verba debent intelligi ſecundum intentionem loquentis.*
4 *Verba quæ dicantur directa.*
5 *Moriatur, eſt verbum directum.*
6 *Adijcio, Adiudico, ſunt verba directa. & nu. 7.*
8 *Concedo verbum an ſit directum.*
9 *Princeps ſolo titulo ius transfert & poſſeſſionem.*
10 *Acquieſcat, eſt verbum directum.*
11 *Inſtituo, eſt verbum directum.*
12 *Lego verbum, an ſit obliquum vel directum.*
13 *Obliqua & directa verba quomodo dignoſcantur.*
14 *Communia verba quomodo dignoſcantur.*
15 *Eo ipſo, dictio facit ſubſtitutionem directam.*
16 *Succedat verbum an ſit obliquum.*
17 *Significandi modum vocabulis dant lex, conſuetudo, & ipſe teſtator.*
18 *Verba non curamus, vbi conſtat de mente.*
19 *Loquendi vſus communis quid operetur, & vnde ſumatur. & nu. 20. 21. 22. & 23.*
24 *Vſus communis loquendi qualiter probatur.*
25 *Subſtitutionū verba vnde iudicētur directa vel obliqua.*
26 *Verba notarij etiam inter idiotas ſunt ſecundum verā interpretationem interpretanda.*

Et quia ſcriptum eſt,

Diſponat teſtator, & erit lex. in Auth. de nup. §. diſponat. colla. iiij. ex quibus verbis reſultat teſtatorem liberam facultatem habere in teſtamento ſuis hæredibus ſubſtituendi per verba directa, quo caſu ſubſtitu-

tio

tio iure valebit directo, aut per verba obliqua:& ſic
valebit iure indirecto & obliquo, vel verbis commu
nibus, quæ ſui naturá trahi poſſunt ad ſubſtitutionē
directam vel obliquam, cùm ſecundum naturá ver-
borum ſubſtitutiones directæ iudicentur aut indire
ctæ: ideo ſubditur in textu.

Eidem impuberi ſuccederent.

EX QVO apparet, quòd hæc
ſubſtitutio facta Adiectæ teſta-
toris filiæ, fuit per verba com-
munia, quæ pariter poſſunt ſe
habere ad ſenſum directum &
obliquum, ſicut eſt verbum, ſuc
cederent, hîc in tex. poſitū, quod
ab omnibus verbu cōmune iudicatur. ſecundū Bar-
to. in l. centurio. in quinta principali quæſtione. ff. de
vulgar. & pupil. Et quia vt dictum eſt, ſubſtitutiones
ex verbis, quibus concipiuntur iudicantur directæ
1 vel obliquæ. † Cùm teſtator ſemper voluiſſe præſu-
matur quod verbis expreſsit: ideo verbis ſuis inhæ-
rendum eſt ad iudicandum, qualis fuerit ſubſtitutio
directa vel obliqua, quoniam ab eis non receditur,
vbi aliâs de mente non conſtat. l. non aliter. ff. de leg.
iij. omnis enim ſcientia à cognitione incipit vocabu
lorum. ideo ſcire oportet quid ſignificent vocabula:
hoc eſt quid ſit proprie dictum, vt pulchrè dicit Bal.
in l. liberti libertæque. C. de ope. libe. ij. colum. Nam
voces ſunt notæ earum, quę ſunt in anima paſsionū,
ſecundū Philoſophum in lib. i. Peri erme. & l. Labeo.
§. idem Tubero. ff. de ſupel. lega. ideo vt dicit Angel.
Inter omnia ſigna verba obtinent principatū: quia
verba ſunt inſtituta, vt per ea quis in alterius noti-
tiā intentionē ſuam proferat, ſecundum Specu. titu.
de aduocato. §. vj. vnde dicit Bal. in c. ſuper literis. de
reſcrip. & in c. j. de teſti. vbi alle. Caſsio. volentē nul-
lum eſſe mentis noſtræ maius teſtimoniū: quàm qua-
litas inſpecta verborum. & idem Bal. in l. volūtatis.
in fi. C. de fideicōmiſ. dicit ꝙ nō credimus hominem
velle, niſi id quod dicit. & in c. j. de conſti. dicit idem
Bal. ꝙ vbi habemus verborū ſonum, alio interprete
non egemus: nam dicit idem Bald. in l. ea quæ. circa
prin. C. quo. & quādo iudex. ꝙ vox eſt mentis euiden
tiſsimū argu. inde dicitur Matt. xij. ꝙ ex abundantia
cordis os loquitur. cor enim datum eſt homini ad ſi-
gnificandum Deo: labia autē ad ſignificandum homi
nibus, d. l. Labeo. ff. de ſupel. legat. Præterea vox eſt
inſtrumentum voluntatis & intellectus rationalis,
per quam omnis actus noſter comprobatur: cùm in
verbis duo naturaliter conſiſtant, ſcilicet intellectus
& certitudo. l. non figura. ff. de actio. & obli. ſecūdum
Bal. in c. ex tranſmiſſa. de reſti. ſpolia. & in c. Rodul-
phus. iij. col. de reſcrip. dicit, ꝙ illud quod ſcriptura
nō dicit, nec nos dicere debemus, cùm ſcriptura ſuos
probet limites. l. fideiuſſores magiſtratuum. §. pro
Aurelio. ff. de fideiuſſo. & in cap. venerabilem. de ele-
ctio. vij. col. dicit illud quod non cantat inſtrumen-
tum, nec ego cantabo, more Venetorum volens ex
hoc innuere iudicandum fore ſecundum verba lo-
quentis vel ſcribētis. De quo pulchra poſuit idē Bal.
verba in ſuo diuino ſchiſmatis cōſilio, hodie in rub.
C. ſi quis aliquem teſta. prohibue. impreſſo: vbi dicit.
quòd lingua eſt intellectus, organū, & tuba, ac eius
præco, Subiungens ibidem, ꝙ verbum voce prolatū
eſt nuntius intellectus. non ergo immeritò actus no-
ſtri iudicantur ſecundū verba quæ loquimur vel ſcri
bimus. Et ſi de ipſorum intellectu & ſignificato dubi
tetur, ad communē verbi intelligentiam recurritur:
ita ꝙ cogitur vtraque pars verba prolata in eo ſenſu
retinere, quē ſolēt recte intelligētes generare. c. ex li
teris. la j. de ſponſa. & alibi dicit tex. optimus in c. hu
manæ aures. xxij. q. v. humanæ aures talia verba no-
ſtra indicant, qualia foris ſonant. iuxta illud Iob
xxxiij. Auris enim verba probat, & guttur eſcas gu-
ſtu diiudicat. & tex. melior totius iuris in d. l. Labeo.
§. idem Tubero. ff. de ſup. leg. Nam quorſum nomina
ſunt (inquit) niſi vt demōſtrent voluntatē dicētis? &
quidē non arbitror quenquā dicere, quod nō ſentit,
vbi maximè eo nomine vſus ſit: quid appellari ſolet.
Cæterùm nemo æſtimādus eſt dixiſſe, quod nō men-
te agitauerit. hæc ille. Vnde dicitur Matt. xxvj. Nam
2 & loquela tua manifeſtum te facit. † Verba enim de-
bent intelligi ſecundum intentionē loquentis. l. ple
num. §. equitij. ff. de vſu. & habi. quod eſt verū, etiam
in caſu improprijſsimo, ſecundū Bar. ſingulariter in
l. j. ff. ad legem Falci. quem ibi ad hoc ponderat Ale-
xan. in iiij. col. & Iaſon in l. non ſolùm. iiij. col. ff. ſol.
matri. videatis quæ dixi de loquela & lapſu linguæ,
ſuprà in verbo, *Adiectæ impuberi*. loquendo de teſta
3 mento furioſi ſapienter facto. † Ex quibus euidēter
nobis demonſtratur, teſtatorem proferendo aut ſcri
bendo verba directa facere voluiſſe ſubſtitutionē di
rectam, prout verba ſonant. & ſi obliqua protulerit,
etiā indirectā & obliquam facere cogitauerit. Vnde
dicit Bal. in l. ſi duas. ff. de excu. tuto. ꝙ ex ordine ver-
borū præſumitur ordo intellectus, vt quod prius eſt
in voce, prius eſſe præſumatur in intellectu, iuxta il-
lud Chryſoſto. ſuper Mat. Quale cor vnuſquiſq; ha-
bet, talia verba loquitur, cui cōcordat Philoſophus
iiij. Ethico. Qualiſcūq; vnuſquiſq; eſt, taliter dicit, &
taliter viuit, & operatur: ideo opportunū eſt pro fun
damento huius materiæ verba & naturam illorū co-
gnoſcere, vt iudicare poſsimus qualis fuerit facta ſub-
4 ſtitutio. † Idcirco ſciendum eſt, ꝙ nos habemus ver-
ba directa, ad quorum notitiam habendam ſex dan-
tur regulæ, quæ demum per exempla declarabūtur.

Prima regula eſt, ꝙ illud eſt ius directum, quod pe
tere non eſt neceſſe: imò abſq; petitione cōperit ipſo
iure, ſecundum Azo. in ſum. de fideicommiſ. liberta.
ad fi. Vnde hęres directè inſtitutus, non petit ius hæ-
reditariū, cùm hæres fiat ipſo iure. l. cùm hæredes. ff.
de acqui. poſ. ſed petit res hęreditarias propter iſtud
ius: ſed fideicommiſſarius quantūcunq; vniuerſalis
neceſſe habet petere ius hęreditarium, quod oportet
in eum trāsferri antequā res petat hæreditarias. Se-
cūda regula eſt, ꝙ omne verbum quod importat ta-
le ius, ex quo pōt adiri hæreditas de iure ciuili, aut
bonorū poſſeſsio peti de iure prætorio, eſt verbū di-
rectum. Nam prætor bonorum poſſeſsionem nō de-
fert ſuccedentibus per obliquum, vt patet per totum
titulum de bono. poſſeſ. Tertia regula eſt, ꝙ omne
verbum per quod immediatè vniuerſaliter teſtatori
ſucceditur, eſt verbum directū. vt no. in l. eam quam.
C. de fideicom. Quarta regula eſt, ꝙ verbum dire-
ctum ſignificat ſucceſsionem deſcendere ab inſtitu-
to ad ſubſtitutū immediatè, quo inſtitutus moritur,
5 ſecundū gl. in d. l. eam quam. † Ideo verbum moria-
tur eſt directum, quia ſignificat ius immediatè quæ-
ri per mortem inſtituti. c. ſi pater. eodem titu. lib. vj.

Quinta regula eſt, ꝙ omne verbum quod alterius
excludit miniſteriū in ſubſtitutiōe appoſitū, eſt ver-
bū directū, iuxta no. theoricā. l. ſi quis ita. ff. de vſufr.

Sexta & vltima regula eſt, ꝙ omne verbū quod in-

cludit diſpoſitionē & illius diſpoſitionis exequutio-
nem.quatenus iuris eſt,dicitur verbū directū.Modò
veniamus ad exempla dictarū regularum.Et dico q
6 de ꝓprietate ſermonis iſta ſunt verba directa.† Sci-
licet verbū adiicio:vtputa ſi teſtator dicat:quandocunq; filius
meus deceſſerit , bona mea adiicio tali. iſtud eſt ver-
bū ſui natura directū denotās per viā trāſitus in aliū
recta via. Teſtator enim dicēdo talia verba, vſus eſt
non ſolū diſpoſitione, ſed proprio miniſterio & exe
quutione.ad hoc facit inſti. de eo cui liber. cauſa bo-
7 na adiiciū.& l.j.de fideicom.liber. † Ergo idē ſi dicat
adiudico : quia hoc verbū ſignificat vltimū effectum
diſpoſitionis : & talia verba ſunt directa,q̄ ſignificāt
& denotant ꝑ modū producti in eſſe finali.ad hoc fa
cit l.ſed & ſi res.ff.de publiciana & inſti.de publ.iud.
§.fi.De verbo adiudico,videatis Panor. in c. ex par-
8 te.iij.col.de teſti.† de verbo concedo, Panor.in c.cū
venerabilis.iij.col.de excep.Idem dico de verbo aſsi
gno.ff.de aſsigna.liber.§.j.& in c.ij.de offic.ordi.lib.
vj.de hoc enī verbo ait pulchrè Bald.c.j.in ti.quid ſit
inueſtitura in viib.feud. q prolatū ab inferiori ipſo
iure transfert dñium, ac etiā poſſeſsionē, ſi proferat
in cōſpectu rei,de cuius trāſlatiōe agitur. l. q ſi neq;
traditi eſſent.vbi glo.ff.de peri.& commo.rei vendi-
tæ.Si verò tale verbū ꝓferatur à Papa, vel alio prin-
cipe ſupremā authoritatem habēte,veluti ſi dicat,aſ-
ſignamus tibi tale caſtrū cum iuris plenitudine : vel
ponat alia verba æquipollētia extra cōſpectum rei.
9 † In hoc caſu ei,cui fit rei aſsignatio, nulla eſt neceſ-
ſaria facti poſſeſsio.Cū per talē Papæ conceſsionē &
ſimplicē loquutionē ſit ei trāſlata poſſeſsio:qa apud
Papā eſt omnis poteſtatis plenitudo.allegat not.xvj.
q.vj.c.volumus.argu.c.capitulū ſanctæ Crucis.de re-
ſcri.& quod no.Archi.in c.ſi clericus.de præben. lib.
vj.& no.in c.fi.de pecu.cleri.Aſsignare enim eſt ver-
bū effectiuū:nam quicquid principi placet, legis ha-
bet vigorē.inſt.de iure naturali.§.ſed quod principi.
Facit C.de legi.l.fi.& l.cū pater.§.pater pluribus.ff. de
leg.ij.& l.fi.§.ſed quia noſtra maieſtas.C.cōmunia de
lega.de aſsignatiōe principis,quę eſt iuris collatiua,
habetis melius quā alibi in l.j. in fi.ff. de aqua quoti.
& æſtiua.& l.principaliter.C.de libe.cau.& l. paren-
tes.eo.titu.& C.de ingenu.manu.l.ingenuum.& pul
chra per Iaſon.in l.traditionibus.C.de pac.vbi plenè
poſt longā diſputationē decidit, an ex cōtractu prin
cipis dominiū transferat ſine traditiōe corporali.de
hoc verbo aſsigno,videatis Bal.in l.vbi adhuc.C. de
10 iure dot.in fi.& Bar.in l.ſi cōſtante.ff.ſol.matri.† Idē
in verbo accreſcat, quod eſt verbū directū.ff.de acq.
hære.l.qui parti.C.qn̄ nō peten.par.peten. accreſ.l.j.
Et idem dicendū ſi teſtator diceret , cedo vel cōcedo:
aut,reſtituo.ſecundū Bal. in l.humanitatis.C. de im-
pube.& aliis ſubſtitut.Idem eſſet de verbis do,vel di-
ſtribuo,quia per illa teſtator aſſumpſit ſibi quatenus
eſt iuris, exequutionē ſuæ voluntatis ſeu diſpoſitio-
nis.l.penul.de dona.& l.j.ff.de cōſtit.principū. Nam
verbū dare vel diſtribuere plenū & directū ius ſigni-
ficat:cum dato aliud non ſit, quā rem accipienti face
11 re,inſti.de actio.§.ſic itaq; diſcretis.† Idē dico de ver
bo inſtituo.ff.& C.de hære.inſti.per totū.vbi patet q
talis modus ſignificādi huic verbo traditur à iure:&
idē eſſet de verbo, hæres eſto:ſiue per teſtatorē expri
matur,ſiue tacitè intelligatur,iuxta l.fi.C.de hęredi.
inſti.& l.j.in fi.& l.quoties.ff.de hære.inſt.Hæc enim
dicūtur verba directa ciuilia, quia à lege ciuili anti-
qua,ſcilicet xij. Tabularū inuenta, quæ in aliquibus
maiorē habet in ſubſtitutionibus prærogatiuā, quàm
alia adiecta no ciuilia,ſecundū Bart.in l.centurio.ff.
de vulga.& pupil.ſubſti.Cætera verò dicuntur dire-
cta nō ciuilia.idē eſt de verbo dominus eſto, vt l. his
verbis.ff.de hære. inſtit. nam verbū dominij ſemper
intelligitur de directo.l.j.ff.ſi ager vecti. vel emphy-
12 teu.petatur. † Sed quid de verbo lego,an ſit directū:
ita q ſubſtitutio facta per hæc verba, quandocūq; fi-
lius meus deceſſerit lego omnia bona mea Titio , ſit
directa vel indirecta,ſeu obliqua.& Bar.in d.l.centu
rio , tenet q non eſt verbū directū aptum ad inſtitu-
tionē hæredis.l.mulier.§.fi.ff.ad Treb.quē ibi ſequi-
tur Imo.& hic.& Bal.Ang. & Imol.in l.cùm ex filio.
§.j.ff.de vulga.& pupil.vbi dicunt, q eſt verbū obli-
quum.Idem tenet Imo.in repe.l.j.§ ſi ex fundo.ff. de
hære.inſti.& d.l.his verbis.eo.tit.referens ibi Salice.
ita tenuiſſe in l.fi.C.famil.erciſ.idem Ang.& Imo.in
d.l.mulier.§.fi.vbi de hoc eſt text.ſecundum Alex.in
d.l.centurio.licet Bal.in d.l.fi.ff famil. erciſ. voluerit
tenere,q ſit directū:quādo ad omnia refert bona per
tex.in c.Raynaldus.j.eo. qui nō obſtat. quia ibi ver-
bum legauit,non fuit prolatū à teſtatore,ſed à papa,
& ponitur ibi impropriè,prout refertur ad patruos
hæredes,ſecundū glo.ibi.& in c.ſi pater.eo.titu.libro
vj.Vel poteſtis dicere & melius, q ibi verbū legauit,
de ſeipſo nō importaſſet inſtitutionē vel ſubſtitutio-
nem directā, ſi teſtator aliud nō adiecíſſet, per quod
apparebat,q volebat illud verbū importare inſtitu-
tionē directā:prout ibi apparet, ex eo qa teſtator pa
truos quibus bona legauerat,appellat hęredes.Vnde
per ſequentia declarantur præcedentia, & econtrà l.
ſi heredes plurium.§.fi.ff.de lega.j.ſecundum Antu.de
Butr.ibi in eodem c.Raynaldus.Or.teſtator indubi
tanter dare poteſt ſignificationē verbis, qualē volue
rit,vt ſtatim dicā.ad l.verbis legis.ff.de verbo. ſigni.
plenè reſpondet Bar.in d.l.cēturio.vel aliter vt ipſe-
met in l.j.ff.de leg.j.nec etiam verbum lego,eſt com-
mune ſecundū Bar.vbi ſuprà. & clarius tenet ibi Ale
xan.ergo erit obliquum , niſi teſtator aliud ſentiret,
vt dictū eſt l.quoniā indignum.C.eodē, vt plenè per
13 Alex.in d.l.j.ff.de lega.j.in princ. † Similiter ad co-
gnoſcendum verba indirecta & obliqua, & per con-
ſequēs ſubſtitutionē indirectam dantur quinq; regu
læ.Prima regula eſt,quòd omne verbū requirens al-
terius factum ad transferēdum ius in alterum , dici-
tur obliquum.Secunda regula eſt,quòd omne verbū
quod importat tale ius,ex quo hæreditas adiri nō po
teſt,nec bonorū poſſeſsio peti, eſt verbū indirectum
& obliquum.Tertia regula eſt,quòd omne verbū per
quod immediatè nō ſucceditur teſtatori eſt obliquū.
Quarta regula eſt, quòd nullum verbum eſt ita dire
ctum,q ſi fuerit in alterius miniſterio poſitū, nō ef-
ficiatur obliquū. ff. ad Trebel.l. ex facto.in princip.
Quinta regula eſt, q capere de manu alterius in re-
ſtitutione iuris cōpetit ſubſtituto fideicōmiſſario.
ſed mera reſtitutio facti,quæ cōpetit ius habenti per
ſe,conuenit ſubſtituto directo.l. inter omnes. ff. qui
ſatiſda.cogā.modo videamus exempla de his verbis
indirectis & obliquis.& dico q qn̄ teſtator vtitur ver-
bis detur,aut reſtituatur,ſubſtitutio eſt obliqua & fi
deicōmiſſaria. Talia enim verba vel ſimilia alterius
miniſterium includētia ſeu importantia,ſunt obl.qua
per iam dictas regulas,vt plenè per Bar.in d.l.centu
14 rio,in quinta principali quæſtione. † Poſtremò ad
cognoſcēdum verba communia duæ à magiſtris tra-
duntur infallibiles regulæ. Prima eſt,q omne ver-
bum generale,quod æquè propriè ſtat ſub directa ſi-
gnificatione & obliqua adiectū vniuerſitati, eſt com
mune,

mune.ſed ſi adiiciatur ſpecialitati,eſt obliquum.l.co
gi.§.generaliter.ff.ad Trebel.vbi plenè per Dynum.
Secūda regula eſt,ꝙ omne verbū,quod quādoq;,repe
ritur in ſignificatione directa, & quādoq; in ſignifi-
catione obliqua,eſt cōmune: qa eius ſignificatio cō-
petit pluribus ſpeciebus ſubſtitutionū.verbi gratia,
ſi teſtator vtatur verbo remaneat.l.ſi cùm ante.C.de
dona.ante nup.aut verbo,redeat.l.ſi duobus.ff.de ſta
tulibe.aut verbo,reuertatur.l.j.ff.de dona.ſeu verbo,
deuoluatur.l.ij.ff.de alimen.& ciba. leg. item in ver-
bo deueniat,aut verbo,perueniat:nā hæc verba ſunt
15 communia.† Niſi apponeretur dictio,eoipſo:vt pu
ta ſi teſtator diceret, ſi filius meus deceſſerit ſine hæ-
rede,eoipſo bona perueniāt Titio. quia tunc ex ipſo
adiūcto verbum perueniat,efficitur directum: quia
exponitur eoipſo id eſt, ſine aliquo hæredis obſtacu
lo vel adminiculo.& ita enim exponit Archi. in c. cū
qui.de præben.libr.vj. idem de verbo pertineant,vel
reuertantur,quia ſunt communia.l.j.& iij.C.de pac.
inter empto.& vendi.conuen.quod eſt verum,niſi ta
lia vel ſimilia aut obliqua verba conciperētur ante
aditam hæreditatem. puta quia teſtator dixit:ſi inſti
tutus non erit hæres,volo hæreditatem pertinere Ti
tio,vel ad ipſum reuerti.nam tūc ſubſti.eſſet directa
16 ſecundum Paulum ibi: licet Cynus contra. † Idem
de verbo ſuccedat,hìc in tex.poſito,quod eſt commu
ne,cū quadā tamē diſtinctione: ꝙ aut refertur ad res
principaliter, & ſecundariò ad perſonas diſponēdo
de bonis.putà ſi dicat teſtator,quādocūq; filius meus
deceſſerit,bona mea ſuccedāt Titio: vel ꝓfertur im-
perſonaliter,vt quādocūq; deceſſerit, ſuccedat talis.
ita ꝙ nō dicitur ſuccedat filio meo: tunc eſt verbum
quod ratione adiūcti & connexi frequētet interpre-
tatur obliquū,vt hìc in tex.noſtro:vbi ratione illorū
verborū,ſi abſq; liberis moreref,verbū ſuccederent,
fuit interpretatū obliquum & indirectū,vt ibi vide-
bimus:præſertim in materia compendioſæ ſubſtitu-
tionis. Si autē verbū ſuccedat, refertur ad perſonas,
vt quia teſtator dixit:quandocunque filius meus de-
ceſſerit,Titius ſuccedat filio meo.& ſic principaliter
diſponit reſpectu perſonæ: ſecūdariò verò reſpectu
bonorum,tunc eſt verbum directū. Nam per fidei-
commiſſariam ſubſtitutionem,non ſucceditur hære-
di inſtituto,ſed teſtatori.l. cohęredi.§.cùm filię.ff.de
vulga.& pupil. Vnde ſi alia verba non reſiſtant, hæc
ſubſtitutio eſt directa.ita eleganter in loco ſatis pere
grino decidit Bal. iam dictas tradens regulas in l. ſi.
C.de ſac.ſan.eccl.videaris eundem in rubri.C.de im-
17 pube.& aliis ſubſti. † Notabiliter ſubiungentem in
d.l.ſi.C.de ſac.ſanct.eccle.ꝙ non ſolùm lex,ſed etiam
cōſuetudo in ſuo municipio dare poteſt intellectum
& quendam modum ſignificandi vocabulis,vt ſcili-
cet ſint directa vel obliqua,vt not.in l.librorum.§.ꝙ
tamen Caſsius.ff.de lega. iij. & d. l.quoniā indignū.
vbi tex.de hoc no.C.e.facit l.Labeo.ff.de ſuppellecti-
li legata.Sed quia prima facie ſtandū eſt propriæ ver
borum ſignificationi:allegans mentem teſtatoris ali
ter ſe habuiſſe, teneretur illud ꝓbare,ſecundū Bald.
in d.cōſilio ſchiſmatis.Et ſi mens teſtatoris probare-
tur alia fuiſſe,quā verba ſonent, tūc potius ſtaretur
mēti & intentioni ipſius, quàm proprio ſignificato
verborū. Circa quod videatis quæ dixi ſuper verbo,
In eodem teſtamento relinquens. In quinta principali
limitatiōe.Nā ſi teſtator voluerit,ꝙ ſubſtitutio ver-
bis obliquis cōcepta trahatur ad directam, erit dire-
cta:l.querebatur.ff.de teſta.mili. ſecundū omnes ibi,
vbi Bar.inter cæteros infert,ꝙ ſi teſtator dixerit:vo-
lo,ꝙ hæreditas reſtituatur per vulgarē aut pupilla-
rem ſubſtitutionē Titio: tunc talis ſubſtitutio dice-
tur directa,attento ꝙ dictas expreſsit ſubſtitutiones
quæ ſunt directæ.Similiter decidit Bal. in d.l.huma-
nitatis.C.de impu.& aliis ſubſtit. ꝙ ſi teſtator dicat:
quādocunq; filius meus deceſſerit. Titio hæreditatē
reſtituo:licet verbū reſtituo,ſit obliquum.l. cohære-
di.§.cùm filiæ.ff.de vulg.& pupil.Tamē in caſu præ-
dicto erit directa ſubſtitutio: quia talis dicit̄ mēs te-
ſtatoris fuiſſe, ex quo ipſemet cōfert immediatè hæ-
reditatē Titio ſine miniſterio hæredis. Vnde ſi eſt fa-
cta mēte capto,valebit vt pupillaris, vel vt vulgaris,
aut exēplaris,quæ ſunt directæ. Et idē dicit ibi Bald.
ſi teſtator dixerit:Si filius meus hæres non erit, hære
ditatē reſtituat Titio. Nam erit directa vulgaris,nō
fideicōmiſſaria. Quia hoc verbum,reſtituat, hoc ca-
ſu importabit facti reſtitutionē,non iuris, vt d.l. in-
ter omnes.iuncta glo.ff.qui ſatiſ.cog.Et licet Guliel-
mus de Cug.in d.l.precibus.contrariū tenuerit:tamē
Alex.in l.j.& l.verbis ciuilibus.ff.de vulga. & pupil.
tenent cum Bal.Quia cùm dicta verba ſint dubia,in
tali dubio debet ſubſtitutio interpretari directa vul-
garis ſecundum glo.ſingulariter in d.l. verbis ciuili-
18 bus. † Poſtquam ergo teſtator ita voluit, parendum
eſt ſuæ voluntati,potius quàm inſiſtendū verborum
interpretationi. Cùm plus attendi debeat ſignatū,id
eſt intentio teſtatoris quam ſignū,id eſt quam verba,
vel ſcripta, quæ nō ſunt niſi notæ earum quæ ſunt in
anima paſsionū ſecundum Philoſo.in lib.Periermo-
nias.Hinc dicitur Iob iiij.Conceptum ſermonē quis
retinere poterit? quaſi dicat nemo. quia lingua apta
nata eſt exprimere mentis conceptū.Cùm enim ma-
nifeſtus eſt ſenſus teſtatoris, verborū interpretatio
nuſquā tantū valet,vt melior ſenſus exiſtat,dicit tex
tus in l.ſi quis filiū.in ſi.C.de libe.præte. & in l.pedi-
culis.§.Labeo.ff.de auro & argen.lega.dicitur, ꝙ nō
mutat ſententiam rerum non neceſſaria verborū in-
terpretatio.quia ad intentionē quæ eſt ſententia ſem
per recurritur.Vnde Hieronymus in epiſtola ad Ga-
lath.Non putemus,inquit,in verbis ſcripturarū eſſe
euangelium,ſed in ſenſu:non in ſuperficie,ſed in me-
dulla,nō in ſermonū foliis, ſed in radice ratiōis.j. q.
j. Marchion. Nam volūtas plus quā verba intuenda
eſt,dicit tex.in l.cùm virum.C.de fideicō. Et Impera
tor in l.cùm quęſtio.in ſi.C.de legat.In omnibus,in-
quit,teſtatoris volūtatem quæ legitima eſt, domina-
ri cenſemus.Ideo ſcribitur Prouerbiorum xix. Qui
tantū verba ſectatur,nihil habebit. Qui autē poſſeſ-
ſor eſt meritis,bona reportabit. Quia ſecūdum Bal.
in l.Imperator.la.j.ff. de ſta.homi. virtus humanorū
actuū non ſtat in vno modico attramento ſed in eo
quod maximū eſt, ſcilicet in mēte hominis, quæ ſpi-
ritus literæ dicitur diſpoſitionē viuificans. Quā lite
ra ſæpe occideret, ſi ſequeretur, juxta illud Apoſtoli
ij.ad Corin.iij. Litera occidit,ſpiritus autē viuificat,
id eſt intellectus literæ eam viuificat, & vigor illius
& vita dicitur,ſecundū Bald. in l.commiſſorix.C.de
pac.inter empto.& vendi.conuen.Et non immeritò,
quoniā volūtas teſtatoris vel alterius cuiuſlibet di-
ſponentis cēſetur regina,ideo dominatur verbis, cū
melius ſit & rationabili⁹ verba deſeruire intētioni,
quā ecōtra.l.in cōditionibus primū locū.ff.de cōd. &
demō.facit tex.no.in l.Publius.illo eo.titu.Nam iu-
ra inſunt ſenſibus,& non verbis.ſecundū Bal.in Au-
then.defuncto.C.ad Tertyl. per l.ij.in ſi.C. cōmunia
de lega. ideo ſenſus ſequēdus eſt, ne dum proprietas
verborū attēditur,ſenſus veritatis amittatur,ç.præ-

tereà.de verb.ſigni. Vnde alibi egregiè dicit tex.in c.
ſedulò.xxxviij. diſt. ſententias ita eſſe præponendas
verbis,vt præponitur animus corpori. Hinc dicebat
Bal.in l.fi.C.de neceſſa.ſeruis hære.inſtit.ꝙ lex pode-
tentini volūtatē ſequitur teſtatoris, ſicut canis lepo-
rem.& in d.l. quoniā indignū. C. de teſtam. dicit idē
Bal.ꝙ de qualitate verborum nō eſt curandum,dum
modo conſtet de voluntate loquētis. Et idem Bal. in
c.mandatum.de reſcri.os autem ſibi innatum diui-
nitus aperuit: mēs,inquit,eſt radix, verborū,& ſub-
ſtantia prima:& cor eſt Imperator linguæ quā habet
ſub ſua iuriſdictione ſicut mancipium. Cedit enim
lingua cordi, & ſub iugo mētis verba cōſiſtunt, tan-
quā ſub ſuo vero originali. Et idem puto ſeruādum
in cōtractibus & quibuſcunq; aliis diſputationibus,
vt etiam in eis verba menti cōtrahentium cedant,vt
eſt pulcher tex.in l.fi.C.quæ res pigno.obli. poſſunt.
19 † Si ergo præmiſſa operatur mens & voluntas teſta-
toris, ſcilicet ꝙ verba alterētur, ſic etiam hoc facere
poterit patriæ vel ciuitatis cōſuetudo,& communis
vſus loquēdi. Cōſuetudo enim optima eſt legum ac
verborum interpres.c.cùm dilectus.de conſue.& l.ſi
de interpretation.ff.de legi. Et cōmunis vſus loquen
di proprio præfertur ſignificato: vt d.l. Labeo.& tex.
no.ij.q.vij.c.quāquā.ibi, ſecundū vocabula quæ vſus
obtinuit.quem ibi ad hoc ponderat Dominicus. Fa-
cit tex.in c.quāuis omnes.de verb.ſig.ibi,vſus tamen
obtinuit.& inſti.qui dari tutores teſta.poſſunt. pro-
20 pe fin.iūcta gl.ibi in verbo, appellātur. † Nā omnis
intellectus nō cōſonās vulgi auribus, eſt extraneus,
& per conſequens non tenendus,ſecundū Bal. in ver
bo,opizoni.in tit.de pace Cōſtan. ideo dicebat Imo.
in c.inter corporalia.§. ſed neque. de trāſla.epiſco.
quòd ſi à cōtrahentibus proferātur verba, quæ vnus
ipſorum intelligit vno modo,& alius aliq modo, ille
ſemper præualebit intellectus habēs pro ſe cōmunē
vſum loquendi,etiam contra propriam verborū na-
turā. Nam in omni diſpoſitione quantūcunq; odio-
ſa & reſtringibili ſemper facere debemus interpreta
tionem ſecundū communē vſum loquēdi in illo lo-
co ſecundum glo. in c.nonnulli.de reſcri.Ioan.And.
in nouel.in c.fundamenta.de electio.lib.vj.& Bar.in
l.nō dubium.C.de legi.& in l.omnes populi.ff.de iu-
ſti.& iure.& Panor.ſ.in proœ.iiij.col.& in c.nam &
21 tex.de verb.ſigni.& in c.per tuas.de proba.dicit,† ꝙ
etiam in diſpoſitione ſtatutaria communis vſus lo-
quendi proprio præfertur ſignificato vocabuli, etiā
ſi ſtatuto caueretur, ꝙ verba ſtatutorum intelligan-
tur prout iacent. Quoniam adhuc eo caſu dictam re-
cipiunt à communi vſu loquēdi interpretationem,
ſecundum Iaco.Butr.in proœ.ff. quem ſequitur An-
to.de Butri.& Pan.in d.proœ.& Barto. in d.l.omnes
populi.vj. principali quæſtione. de quo Petr.de An-
cha.conſil.cccxxiij.incip. Viſo puncto.& idem eſſet
ſecundum Bal. in d.l.omnes populi. quamuis ſtatuto
caueretur; ꝙ ſtatuta deberent ad literā intelligi quo
ſtatutū caperet interpretationem à communi vſu lo-
quendi. Idem dicit Bal.in l.de quibus.ff. de legi.& in
ſ.data opera.C.qui accuſa.nō poſſunt. licet ipſe aliis
verbis vtatur.in l.ij. C. de patribus qui filios diſtra.
Ad quod videatis Bar.in d.vj.q.in d.l.omnes verò.&
Imo.in l.Cæſar.ff. de publician. Si autem ſtatuto ca-
ueretur,ꝙ verba deberent intelligi ſecundū propriā
ſignificationem, tunc locum nō haberet communis
vſus loquendi,ſecundū Bar.in d.l. Labeo. quia com-
munis vſus loquendi non eſt propria ſignificatio,vt
ipſe latè probat, quod multum not. Ludou. ſingula.
cccxxvij.incip. Cōmunis doctrina.facit quod not.Sa-
lic.in l.cū in antiquioribus.C.de iure deli.& idē li di-
cere tempore ſi ſtatuto caueretur,ꝙ ſtatuta intelligantur
nullo extrinſecus addito,ſecundum Iaco. Butr. in d.
proœ.quē etiā in hoc ſequuntur Ant.de Bur.& Pan.
ſ.in proœ.& tenuit Bart. in d.l. Labeo.& Bald.in d.l.
22 omnes populi.† Et ad cognoſcēdum cōmunē vſum
loquēdi attēditur maior pars ciuitatis vel loci ſecun-
dum Panor.in c.ex parte.de cenſibus. iuncta gloſ.ibi
in verbo,primo caſu.quam dicit ad hoc not.& etiam
attēditur ꝙ talis cōmunis vſus loquēdi receptus ſit
à perſonis plus in ciuitate vel loco intelligētibus. Si
autē eſſet receptus à ruſticis,aut vilibus, & omnino
idiotis perſonis:talis vſus loquēdi non attenderetur
cōtra propriam verborū ſignificationē & naturam.
Quia aura ſapientū & ſtatutorū deturpari nō debēt
per ora ruſticorū & idiotarū,ſecundū Bal.ſingulari-
ter in c.j.de ſucceſ.feu.& in l.ij.verſic. nec puto.C.de
ſucceſ.edicto. in quibus ſermonū ſenſu non cadit va-
rietas nec veritas aut differētia vocabulorū, vt dicit
23 gl.in l.ꝙ ſi nepotes.ff.de teſta.tute.† Tales enim lo-
quutiones ruſticorū & imperitarum perſonarū nō
ſunt propriæ ſed abuſiuæ.dicit tex.in l.item prætor.
§.j.ff.de ſuis & legi.hæred.& ita etiā intelligitur tex.
in l.ita vulneratus.§.j.ff.ad legē Aqui.& tex.no. in l.
ſi dictū.§.j.ff.de euic.ibi.nō tamē vt vulgus opinatur
ſatiſdare debet:nam verificādi ſunt ſermones ſecun-
dum communē opinionē intellectū habentiū,ſecun
dū Bal.in l.j.C.de ſeruis fugi.per text.in l. ſi ita quis.
in fi.ibi ꝙ vtiq; nemo ſanus ꝓbauit. ff. de euicti. pro
dicto Bal.facit tex.in c.ex literis.lo j.de ſponſa.ibi.&
cogatur vterq; verba,ꝓlata in eo ſenſu retinere, quē
ſolent rectè intelligētibus generare. Ad talem enim
inſenſatam vulgi opinionē & aſſertionē cauſari nō
debet cōmunis vſus loquendi, cùm de ipſa non ſit cu
randum,arg.eorum quæ no.in c.ad noſtram.de pro-
ba.iuncta glo.j.nam ſæpe contingit,quòd qui magis
indiſcretè & irrationabiliter loquitur, inter fatuos
magis acceptus habeatur: vt qui plurimum in maio
ri numero quàm ſapiētes exiſtunt, iuxta illud Eccle
24 ſiaſtes j.Stultorum infinitus eſt numerus. † Vnum
tū no.præfati Doctores, ꝙ ſicut verba quarūcunq; di
ſpoſitionū interpretantur ſecundū communē vſum
loquēdi,ita etiā verba legū quātumcūq; à peritis cō-
dictarū vbi in loco cōditæ legis talis vſus loquēdi cō-
munis viget à maiori parte populi emanatus, vt di-
ctū eſt. Quē quidē cōmunē vſum loquendi qui alle-
gat illū probare tenetur.& difficile eſt ipſum proba-
re ſecundū Ioā. de Anania in c.j.de ſagittarijs.ad illū
probandū nō ſufficeret teſtes deponere, ꝙ ſic cōmu-
niter dicit.ſed debent deponere ſic ita cōmuniter dici
audiuiſſe,aliàs nihil cōcluderent, nunquā de proprio
ſenſu deponentes,ſecundū Bar.in d.l.Labeo.ff.de ſu-
pel.lega.& Bald.in l.de quibus.circa finē.ff.de legi.&
plenè per dominū Anto.de Butri.in repe.c.fi.de con
ſue.vlt.col.de cōmuni vſu loquendi, vtendi,& intelli
gēdi,& qualiter debet pr aduocatū articulari,& proba
ri,& quāto tēpore inducit; ponit Bart. plenè in d.
l.Labeo.quē videatis per vos, cū non ſit materia no-
25 ſtra.imò vobis ſufficere debet ad pſens. † quòd ver-
ba ſubſtitutionum de quibus hic loquimur,iudican-
tur directa,obliqua vel communia pro eorum natura
& ſignificatione propria aliquādo verò ex teſtatoris
volūtate p ipſum declarata:& interdū ex parte loci,
aut villæ,ſeu ciuitatis conſuetudine,vel cōmuni vſu
loquēdi à peritis & literatis ſumpto, potius quàm à
ruſticis.quia varietas loquēdi eſt in ſermone literali,&
non in

nũ in vulgari locutione:ideo nõ cadit vt dixi,in idiotam,qui neſcit niſi vulgare.Attamen ſi in teſtamento idiotę vel alia eius diſpoſitione in ſcriptis redacta reperirētur talia verba,quæ in ignarum non cadũt,deberét intelligi ſecundũ interpretationē legum, quia præſumendum eſt, ꝙ notarius ſcribendo inſtrumentũ appoſuit verba voluntatē teſtatoris importantia.
26 † Vnde verba notarij etiam inter idiotas inſtrumētum conficientis,ſunt ſecundum iuris interpretationē ſemper interpretanda, & intelligēda, vt clarè decidit Bar.in d.l.quod ſi nepotes. quā ſimul legit cum l.ſi quis filiabus.ff.de teſta.tutela.quē ſequitur Ange. in §.ſi quis filiabus,inſtitu.qui dari tutores teſta.poſſunt.per l.j.C.de vſuris.& l.ſciendum.ff.de verb.obl. & l.j.C.de contrahen.ſtipu.& Bal.in l.lege xij.tab.C. de legiti.hæredib.dicit ꝙ ſecundum cõmunem vſum loquēdi interpretari debemus ſermones prolatos in vulgari, ſed prolatos in literali ſermone debemus interpretari ſecundũ artem literarũ, vel ſecũdum groſſum modum loquendi literaliter.ff.de leg.iij. l.librorum.§.quod tamen Caſsius.& not.per Cy.in l.ſi cum ante. C. de donatione ante nuptias. quæ omnia ſunt notãda pro intellectu dicendorum in ſequēti notula.

Vnum tamen menti tenebitis, quod tetigi ſuprà. Quòd vbi verba ſubſtitutionis ſunt dubia, ita ꝙ ex eorum cõſuetudine aut ſignificato vel cõi vſu loquendi vel teſtatoris volũtate non poteſt apparere,an ſint directa vel obliqua, ſemper in dubio intelligitur ſubſtitutio directa per tex.n.j.vbi Salic.& Fulg. in l.fi.C. de hære.inſti. Nam ibi teſtator dicendo:Sempronius Plocij hæres eſto,potuit videri grauaſſe Plociũ inſtitutũ,vt hæreditatē reſtitueret Sēpronio.& tamē Imperator ibi interpretatur,ꝙ ſubſtituerit directò,put etiã de hoc eſt tex.clarus in d.c.ſi pater.eod.tit.lib.vj. Nam verba in dubio debēt intelligi in potiori ſignificato.l.j.§.qui in perpetuũ.ff.ſi ager vectiga. vel emphyte.petatur.& ꝙ in dubio interpretetur ſubſtitutio directa,tenet glo.in d.l.verbis ciuilibus.ff.de vulg.& pup. p tex.in d.l.fi.dicēs,ꝙ dubia ſubſtitutio interpretatur directa.quod eſt notandum.De his verbis directis,obliquis,& cõibus videatis per Bar.& alios in d. l.centurio.& Ang.in §.extraneo. inſti.de pupi.ſubſti.

S V M M A.

1 *Hæreditatē reſtituere grauatus,intelligitur ſi abſq; liberis deceſſerit.& nu.2.*
3 *Teſtator præſumitur charitatē in filium continuare ad nepotem.*
4 *Amicus intimus eſt quaſi ſuus heres.*
5 *Amicus ſine mandato agit in iudicio.*
6 *Amicitia intima plus operatur quàm conſanguinitas.*
7 *Filij hæredis quando non excludant ſubſtitutum.*
8 *Baſtardi hæredis non excludunt ſubſtitutum.*
9 *Baſtardi non veniunt appellatione filiorum, vbi agitur de honore vel commodo.*
10 *Adoptati vel arrogati ab hærede nõ excludũt ſuſtitutũ.*
11 *Subſtitutus non excluditur per hæredis liberos ſi purè vel in diem certum rogatus eſt reſtituere.& nu.12.*
13 *Subſtitutus nõ excluditur à liberis hæredis ab inteſtato ſuccedentis ob præteritionem.*
14 *Subſtitutus nõ excluditur à filio hæredis,qui ſimul cum alio fuit inſtitutus.*
15 *Filius hæredis non excludit ſubſtitutũ in re particulari.*
16 *Filius hæredis incapax nõ excludit ſubſtitutũ.& nu.17.*
18 *Franciſcanus hæredis filius non excludit ſubſtitutum.*
19 *Filiꝰ hæredis de ordine prædicatorũ excludit ſubſtitutũ.*
20 *Filius hæredis natꝰ nõ excludit ſubſtitutũ,ſi exhæredetur.*
21 *Exhæredatus habetur pro mortuo ad ſuum commodum, non alterius.*
22 *Filius hæredis non excludit ſubſtitutum,quando tertius eſt grauatus hæreditatem reſtituere.*
23 *Pia cauſa ſubſtituta an excludatur ſuperuenientibus liberis nume.25.*
24 *Legata quando reuocentur ſuperuenientibus liberis.*
26 *Confeſsio facta parte abſente quando valeat.*
27 *Relicta pro exoneratione conſcientiæ debentur non adita hæreditate.*
28 *Confeſsioni teſtatoris iuratæ quando non ſtetur.*
29 *Gabella non ſoluitur de relictis pro malè ablatis quamuis de omnibus legatis ex ſtatuto ſoluatur.*
30 *Relictum pro malè ablatis non reuocatur per condemnationem capitis.*
31 *Pœnarum incurſarum ſolutio non onerat conſcientiam exequutoris teſtamenti.*
32 *Pœna non debentur in foro conſcientiæ.& nu. 33.*
34 *Malè ablata per teſtatorem debent prius reſtitui quàm malè ablata per hæredem.*

Sed quia ſubſtitutiones tales, præſertim quæ deſcendentibus fiunt,ſæpe ac frequenter ſub conditione liberorum non exiſtentiũ à teſtatoribus expediuntur, cum & ſi hoc non fieret nec exprimeretur,adhuc in dubio pręſumeretur teſtatorem noluiſſe alienam ſobolem præferri ſuæ, ſicut præferri noluit noſter Raynutius.l.cum auus.ff.de condit.& demonſtra.& l.cum acutiſsimi.C.de fideicommiſ.ideo ſubditur in textu.

Si abſque liberis moreretur. I.

ETIAM ſi hæc clauſula in teſtamēto Raynutij adiecta non fuiſſet, ſubaudiebatur, & ſubintelligebatur. 1 Nam † quoties aliquis de aſcendentibus aliquem liberorum grauat de reſtituēdo hæreditatem poſt mortem grauati,nunquam videtur rogatus,ſi tēpore mortis ſuæ liberos reliquerit ex proprio ſemine deſcēdentes. Liberi enim ſuperſtites ſemper ab onere reſtitutionis liberãtur,quia charitas liberorum ſemper reſtringit verba indefinita fideicommiſsi.ita quòd tacita conditio ſubintelligatur à lege, vbi grauamem de hæreditate reſtituenda filiis imponitur, aut deinceps poſteris poſt mortē eorum,vt quantumcunq; poſt eorum mortē fuerint ſimpliciter rogati, ſemper intelligantur rogati ſi deceſſerint ſine liberis. Quoniam ex ardenti deſiderio parētum erga liberos pater grauans ſemper præſumitur noluiſſe alienam ſobolē præferri ſuæ poſteritati. Quia ordinata charitas præfert 2 ſuos exteræ nationi. Cùm veroſimile nõ exiſtat,quēquam velle alienam ſucceſsionē ſuæ proli præferre. Vnde ſi filiꝰ à patre vel nepos ab auo matre vel auia, & deinceps in infinitum de reſtituēdo hæreditatem a grauatus fuerit poſt mortem,† talis reſtitutio ita demum locũ habebit,ſi taliter grauatus tēpore mortis ſuæ liberos non habuerit.l.cum auus. ff. de condit.& demõ.& l.cũ acutiſsimi.C. de fideicõ. Quod eſt verũ, ſiue rogatus fuerit de reſtituēdo totam hęreditatē,vt d.l.cum auus. & l.cum acutiſsimi.ſiue reſtituēdo partem hęreditatis vel aliam rem particularē,vt eſt tex. ſing.in l.generaliter.§.fin.C.de inſtit.& ſubſti.& ſiue

grauatus fuerit in teſtamento vt dictū eſt, ſiue in do-
natione cauſa mortis, vt dicit glo.ſingularis in l.j.C.
de don.cau.mor. Præterea ſimiliter locū ſibi vēdicat,
ſiue ille grauatus de reſtituēdo fuerit de liberis natu-
ralibus & legitimis, ſiue naturalibus tantū. Quia ba
ſtardus à patre vel auo reſtituere rogatus relictum,
quod de iure capere poteſt. [De quo plenè habetur
ſuper verbo, *& vxorem*. in ij.p.in.articu.ſucceſ.ab in-
teſtato.] Ita demū reſtituere cogitur & tenebitur, ſi
moriēdo liberos nō habeat, vt ſingulariter deciditur
per tex.in d.l.generaliter.§.fi.nam licet non dicat te-
ſtator, ſi filius vel nepos deceſſerit ſine liberis, tamen
lex hanc clauſulam ſubintelligit. quia lex conijcitu-
rat, ꝙ teſtator prædilexit ſuā poſteritatē, quam ſubſti
tutū, vt d.l.cùm acutiſsimi. Plus dicunt Doct. ꝙ præ-
miſſa etiā locum habent, ſi filius emācipatus cogetur
reſtituere hæreditatem. Quoniam intelligitur ſi libe
ros in poteſtate vel emācipatos tempore ſuæ mortis
non habuerit, cùm in hoc non inſpiciatur patria po-
teſtas. Sed ſola naturalis coniunctio, quæ pōderatur
in d.l.cùm acutiſsimi. Ex quo ſequitur, ꝙ liberi pro-
creati ab hærede deſcendente reſtituere grauato ſub-
ſtitutū excludūt, etiam ſi talis ſubſtitutus ſit de filiis
teſtatoris: puta, quia pater vnū de filiis ſuis alteri fi-
lio poſt mortē ſubſtituit. Quo caſu filius filij hæredis
inſtituti ac hæreditatem paternā reſtituere grauati
3 excludet patruū ſuum. † Quia teſtator præſumitur
eam charitatē quam ad ſuum habuit filiū, continua-
re voluiſſe ad nepotē ex eo deſcēdentē. Et idē in aliis
deſcendentibus vlterioribus ſecundū Bal.ibi & Bart.
in d.l.cùm auus.vbi de hoc eſt tex.not.& ſic proles fi-
lij grauati excludit nedū extraneos ſubſtitutos, ſed
etiā alios quoſcūq; cōſanguineos ſubſtitutos. Quod
ſequitur Imo.& poſt eum Ludo. in d.l.ſi cui.ff.de do.
can. Plus dicit Barba.in d.l.cùm acutiſsimi.ꝙ diſpoſi-
tio illius legis habet locū etiā in tranſuerſali hærede
inſtituto hæreditatē reſtituere grauato, puta ſi frater
fratrem inſtitutū hæredem grauauerit reſtituere hæ-
reditatem. Quia intelligitur, niſi liberos habuerit, vt
probat multis rationibus, per quas idem conſuluit
in ſecunda parte conſi.xviij.inci. Clementiſsimi Dei
patris. vbi contra cōmunem opinio.cōcludit idē eſſe
in collatera.quod in deſcēdentibus.ſuper quo cogita
4 biris. † Plus aperta fronte dicunt aliqui moderni,
quod eſt mirabilius ſummè hanc materiā amplians,
ꝙ ſicut ſoboles filij à patre grauati reſtituere hæredi
tatem excludit ſubſtitutū, per d.l.cùm acutiſsimi.ita
etiā ſoboles amici in teſtamēto ſui amici grandi ami
citia coniuncti hæredis inſtituti, & reſtituere hæredi
tatē grauati ſubſtitutū excludet. Nā diſpoſitio dictæ
legis acutiſsimi.loquēs in ſuis, etiā militat in talibus
amicis intimis, qui continentur appellatione ſuorū,
ſecundū glo.ſingul.in l.ij.C.in qui.cau.colo.cenſi.ve.
5 lib.xj. vnde dicebat Cy.in l.exigendi.C.de procu. † ꝙ
ſicut coniuncta perſona in iudicio ad agendū admit-
titur ſine mādato pro coniuncta perſona, ſic amicus
pro intimo amico. Pariter dicit Bald.in l.ſi iure.C.de
teſta.manumiſ.poſt gl.ibi, ꝙ ardor liciti amoris clau
ſulam operatur codicillarem, per glo.ibi.& in l.in te
ſtamento.ff.de fideicom.liber.& Bart.in l.Titia.ff.de
verb.oblig.æquiparat magnū amicū coniuncto.& in
l.hæres meus.§.fi.ff.de condi.& demonſt.pro quo fa-
cit quod ſcribitur Prouer. xviij.in fine. vir amicabi-
lis ad ſocietatē magis amicus erit quàm frater. Tamē
ad præmiſſa inducendū non ſufficeret quælibet ami-
citia, ſed oportet ꝙ eſſet præcipua per tex.in cap.niſi
ſpecialis. ſuprà de offic.lega. vbi loquitur de ſpeciali

dilectione, id eſt præcipua & eleganti. & ita ibi in ij.
col. tenet Barba.& in repeti.d. l.cùm acutiſsimi.& in
6 c.Raynal.xviij.col.& ſequitur j.eod. & † ſic intima
amicitia plus operatur quā cōſanguinitas, aut cōiun
ctio aſcendentiū vel collateraliū, vt patebit ex nunc
dicēdis in j.limitatione. Non igitur immeritò Cice.
in lib.de amicitia: Ego autē, inquit, in tātum vos hor-
tari poſſum, vt amicitiā omnibus anteponatis rebus.
& Seneca in ſua quadam epiſtola: Quid, inquit, dul-
cius quam habere amicū, cum quo omnia audeas lo-
qui, ſicut tecum ipſo? Nam duorū amicorū idē eſt ani
mus, ac eadē voluntas, aliâs amicitia eſſet ficta. cōtra
illud Hie.in epiſt.ad Ruffi.presbyterū, Amicitia, in-
quit, vera quod ſentit, diſsimulare non debet, cū ami
cus ſit alter ego. Vnde Sene.lib.vj. de benefi. Neſcis,
inquit, quantū ſit amicitiæ pretiū, ſi nō intelligis te ei
daturū quē diligis, prout exēplo nobis tradidit Chri
ſtus, qui ſe turbæ duodenæ dedit ſuis manibus.& Ioā.
poſtquā ad diſcipulos dixiſſet, Lazarus amicus no-
ſter dormit, veniēs ad locū ſuper eo fleuit, atq; ipſum
à morte ſuſcitauit. Et ꝙ iura loquētia de cōiunctione
carnali extēdantur ad cōiunctionē magnæ amicitiæ,
videatis Barba.in repe.c.cum Martinus.de cōſti. & in
c.ex parte decani.& c.nonnulli.de reſcri.& in c.corā.
de offic.delega.& de amicitia dixi ſ. *teſtamentum*.iij.
7 † Diſpoſitio autem.l.cum acutiſsimi.in qua dicitur
per liberos filij grauati ſubſtitutum excludi, vēdicat
ſibi locū vbi deſcēdentes grauantur hæreditatē aſcen
dentiū reſtituere, vt dictū eſt. Secus autē eſſet, vbi de-
ſcendētes grauarēt ſuos aſcēdentes reſtituere hæredi-
tatē. Puta filius patrē, vel nepos auum, & ſic de ſingu-
lis in caſibus in quibus teſtari poſſunt, vt ſ. in verbo,
Matrem in ſuper Clerā. quoniā eo tunc locū non habe
ret diſpoſitio d.l.cum acutiſsimi. Ex quo ſequitur, ꝙ
multo minus locū haberet, vbi collateralis cōſangui-
neus aut penitus extraneus hæres per teſtatorē de re
ſtituēdo hæreditatē poſt mortē ſuā grauaretur. Quia
etiam his caſibus ſubſtitutus præferretur ſoboli & li
beris ipſius hæredis grauati. Cum eo tūc non militet
præſumptio, nec ratio d.l.cū acutiſsimi. quæ ſolū ha-
8 bet locū in deſcendentibus reſtituere grauatis. † Se-
cūdò limitatur d.l.locū non habere in liberis natura
libus tantùm: putà baſtardis. vel ſpuriis. Quoniā tales
ſi hæredi reſtituere grauato ſupereſſent tēpore ſuæ
mortis, nō excluderēt ſubſtitutū, per tex.ſingularē in
d.l.generaliter.§.fin. ibi, ſine iuſta ſobole deceſſerint.
C.de inſti.& ſubſti. Nam licet filij naturales tantum
ſubſtitutum excludāt, quādo filius grauatus fuit pa-
ternā reſtituere hæreditatē ſub expreſſa cōditione, ſi
abſq; liberis deceſſerit, vt fuit in text.noſtro. habita
tamē diſtinctione, de qua in l.ex facto.§.ſi quis roga-
tus.ff.ad Treb. De quo plenè dicā j.in verbo, *Tandem
ſine liberis eſt defuncta*. Tamē quādo lex hanc clauſulā
ſubintelligit, prout facit in deſcēdētibus ſimpliciter
reſtituere rogatis, tūc non cōprehendūtur illegitimi:
quia filij qui veniūt per ſubauditum intellectū legis,
debēt eſſe legitimi, ſecūdū Bal.in d.l.cùm acutiſsimi.
hoc idē & clarius tenet Sali.in d.l.generaliter.§.cùm
9 autem. † Quoties enim agitur de honore vel cōmo
do filiorum, tunc appellatione filiorū vel liberorum
non comprehenduntur baſtardi, ſecundum gl.in ver
bo, liberi.in clemē.j.de baptiſ. de quo plenè per Bal.
in d.§.cùm autem. & Panor. in dicto c.in præſentia.
de proba. Et dixi plenè ſuprà in verbo, *Raynutius de
Clera*. Et hoc verum, quòd proles illegitima non ex-
cludit ſubſtitutum, niſi à principe vel per ſequēs ma-
trimonium foret legitimata.& princeps eam legiti-
mando

mando expreſsiſſet per illam ſubſtitutũ excludi.quia
tunc ipſum excluderet,ſecundũ Sali.in d.§.cùm autẽ:
Et plenè conſuluit Alex.in j.parte cõſi.ij. Et in ſecun-
dã parte conſi.lxxxvij.incip.viſis codicillis.Et an eo
caſu ſit in legitimatione ſubſtitutus vocãdus vel nõ,
dicitur pulchrè in d.§.cùm autẽ.& Iaſ.in l.Gallus.§.
& quid ſi tantũ.ff.de liber.& poſthu.in fine. Videatis
Guidõ. Papæ. de hac limitatione pulchrè loquẽtem.
q.cccclxxxij. & quæ plenè dixi in verbo, *& vxorem nomine Adela.* in ij.artic.in fi.Et de liberis per ſequẽs
matrimoniũ legitimatis, ꝙ excludunt ſubſtitutum,
tenet Fely.in d.c.in præſentia.xv.col.dicens hoc ve-
rum etiam ſi filius paternã hæreditatẽ reſtituere gra
uatus in articulo mortis cõſtitutus cõcubinã ex qua
prolem ſuſcepit,deſponſaret:quia tunc indubitanter
legitimarẽtur in totalẽ ſubſtituti excluſionem: cùm
tale matrimoniũ valeat in vltimo vitę hiatu contra-
ctum,vt vidiſtis ſuper verbo, *In extremis.* de quo ple-
nius per eundẽ Fely.in c.per venerabilẽ. qui filij ſint
10 legiti. † Tertiò limitabitis dictã l.locum non habe-
re in liberis deſcendentibus legitimis tantùm, putà
adoptiuis vel arrogatis. Quia exiſtentia talium libe
rorũ tẽpore mortis filij paternã hæreditatẽ reſtitue-
re grauati ſubſtitutũ non excludunt,ſecũdum Barto.
in d.l.cũ auus. Vnde tales filij ciuiles ſeu legales nulla
tenus fideicõmiſſum impediũt. cùm etiã ſi hæc clau-
ſula exprimerentur per teſtatorẽ,tales filij non facerẽt
deficere fideicõmiſſum, nec impedirent ſubſtitutum,
vt eſt caſus in l.ſi ita quis.§.is cui in tẽpus.ff.de leg.ij.
ergo minus eum impedient,ſi non fuerit hæc clauſu-
la in teſtamento expreſſa,ſed ſolùm per l.cùm acutiſ-
ſimi.C.de fideicõ.ſubintellecta,ne plus operetur taci
tũ quàm expreſſum cõtra l.nunquã.ff.de condi.& de-
mon.& l.cùm quid.ff.ſi cer.pe.ſecus autẽ eſſet in filio
ſpiritualiter genito,qualis eſt monaſterium,quod ex
cludit ſubſtitutũ,ſi filius paternã hæreditatẽ reſtitue-
re grauatus religionẽ intrarẽt. Quia mori non dici-
tur ſine liberis, qui moritur pòſtquã monaſteriũ fuit
ingreſſus, ſecundũ glo.& Panor.plenè in d.c.in præ-
ſentia.quod eſt verum ſecundũ Bal.ibi,ſi filius hæres
inſtitutus religionẽ profiteatur, & monaſterium in-
tret in eius ſanitate. Quia ſi monaſterium intraret
conſtitutus in articulo mortis, tunc ſubſtitutus non
excluderetur per monaſteriũ,cùm profeſsio facta cẽ-
ſeretur in fraudẽ ſubſtituti.l.filiæ meæ.ff.ſol.mat.idẽ
tenet Spec.de ſta.mona.prope fi.& Pet.de Anch.in c.
ſicut nobis.de regula.& Ioã.Fab.inſti.de libe.§.mul-
tis.inducit illum tex.cõtra illos,qui in articulo mor-
tis faciunt ſe milites vel habitũ ſuſcipiunt ſecundum
Ang.ibi.Tamẽ Fely.in d.c.in præſentia.xv.col.dubi-
tat, ꝙ non obtineretur:quia aliàs ſequeretur ꝙ filius
qui tũc per ſequẽs carnale matrimoniũ legitimatur,
vt ſuprà fuit in proxima limitatione cõcluſum, præ-
ſumeretur legitimari in fraudẽ ſubſtituti,quod non
videtur verum, cùm profeſsio regularis in articulo
mortis facta non improbetur de iure, prouiſo ꝙ fiat
per ſanũ mẽte.c.fi.J.de ſucce.ab inteſt.Facit tex.in l.in
eo qui teſtatur.ff.de teſt.vt plenè vidiſtis S.ſuper ver-
bo, *In extremis poſitus.* Soli ergo liberi naturales & le
gitimi ſimul vel ſpirituales ſubſtitutũ excludunt per
dictam l.cùm acutiſsimi.ſpirituales dico, vbi hoc ex-
preſsè cauet iure, ſicut expreſſum eſt in illo qui mo-
naſteriũ ingreditur,cui monaſterium eſt loco filij ad
ſubſtitutũ excludendũ,vt dictũ eſt. Secùs autẽ eſſet in
filio ſpiritualiter de ſacro fonte ſuſcepto, qui licet fi-
lius ſpiritualis dicatur ad matrimoniũ impediendũ,
ſecundũ gl.in §.ſi aduerſus. inſtit.de nupt.& infra de
cogna.ſpirituali.per totũ,& etiam vt patrinus ipſum
alere in ſubſidiũ patris naturalis teneatur.tamẽ quia
de eo expreſsè non cauetur, ꝙ in ſuccedẽdo ſit filius,
ideo non excludet ſubſtitutum ſecũdum Bal.in auth.
niſi rogati.verſ.ſed tũc ego quæro.C.ad Treb.videa-
tis quæ dixi ſuper verb. *Et vxorẽ nomine Adelaſiam.*
in iij.p.in.arti.ſucceſsionũ ab inteſt.in .i.tractãdo de
11 ſucceſsione filiorũ legitimorũ tantum. † Quartò li-
mitabitis diſpoſitionẽ prędictã locũ non habere etiã
in deſcẽdentibus naturalibus & legitimis reſtituere
hęreditatẽ alicuius aſcendẽris purè, & nõ ſub mortis
cõditione rogatis: Quia eo tunc ſoboles illius rogati
& grauati non excluderet ſubſtitutũ,ſecundũ gl. in d.
l.cùm acutiſsimi.quã ibi ſequitur Sal.& Bar.in d.l.cũ
auus.Habet ergo locũ dicta diſpoſitio, vbi filius gra-
uaretur vel alius deſcẽdẽs reſtituere hæreditatẽ poſt
mortẽ ſuã: qa hoc ſolo caſu ſoboles grauati excludit
ſubſtitutũ,vt dictũ eſt. Et ratio differẽtiæ aſsignatur,
quia hoc caſu, qñ filius grauatur reſtituere hæredita-
tẽ,poſt mortẽ ſuã: quemadmodũ teſtator prædilexit
filiũ ipſo ſubſtituto in eius vita, ſic etiã eſt præſumen
dum, ꝙ ſobolẽ prædilexerit naturalẽ & legitimã ex
illo filio deſcẽdentẽ, & illã præferre voluerit cuicũq;
ſubſtituto,vt d.l.cùm acutiſsimi.Sed vbi pater filium
grauauit reſtituere hæreditatẽ in vita ipſius filij eum
purè rogãdo reſtituere,tũc clarè demonſtratur prædi
lexiſſe filio ſubſtitutũ, quẽ viuẽti filio prætulit.ergo
& ſoboli videtur eũ prætuliſſe,ſecundũ Bar.in d.l.cũ
12 auus.in prin. † Et idem eſſet & quintò,ſi filius roga-
tus fuiſſet hæreditatẽ reſtituere paternã in diẽ certã
propter rationis ſupradictæ identitatẽ,ſecundũ Bar.
ibi.vltra quẽ de hoc eſt caſus in l.liberto. §.filiũ.ff.de
13 annuis legatis,ſecũdum Alex.† Sextò limitabitis di-
ſpoſitionem d.l.cùm acutiſsimi.locũ non habere,vbi
filio teſtatoris prætertito extraneus hæres inſtitutus
rogatus fuiſſet hæreditatẽ reſtituere poſt mortẽ ſuã.
Quia eo caſu quantũcunq; filius prætertitus teſtamẽ
to declarato nullo,quo ad hęredis inſtitutionem per
Auth.ex cauſa.C.de lib.præte.ſit verus hæres patris:
& ad tale fideicõmiſſum teneatur,vt ibi plenè notat.
tamẽ quia ſuccedit loco hæredis extranei,in teſtamẽ
to patris ſcripti,cuius liberi nõ excludunt ſubſtitutũ
vt S.vidiſtis. Similiter liberi talis filij prætertiti eum
non excludẽt: imò quantũcunq; filius moriatur cum
liberis,locus erit fideicõmiſſo & reſtitutioni hæredi-
tatis. Quia d.l.cùm acutiſsimi.ſolùm habet locũ,quã
do filius principaliter à patre inſtitutꝰ grauatur poſt
mortẽ reſtituere hæreditatẽ, & non qñ fuit præteri-
tus,& citra patris volũtatẽ ſucceſsit. Quo caſu ſicut
pater filiũ prætereũdo, parum de ipſo curauit, ei ex-
traneũ præferẽdo: eodem modo nõ videtur voluiſſe
ſobolẽ talis filij præferre ſubſtituto, per ea quæ ſunt
dicta ſuperius in iiij.limitatione. Nã ſicut liberi hęre
dis extranei hæreditatẽ reſtituere grauati,ſubſtitutũ
non excluſiſſent: ſic etiã nec liberi filij hoc caſu loco
hæredis extranei ſurrogati, vt ſcilicet ſurrogatũ na-
turã ſapiat illius,cuius loco ſurrogatur.l.ſi eũ. §.qui
iniuriarũ.ff.ſi quis cautioni.Plus dico, ꝙ etiã ſi talis
hæres extraneus per teſtatorẽ filio prætertito,cui fuit
hæreditatem reſtituere rogatus ſub expreſſa cõditio
ne,ſi abſq; liberis deceſſerit, & demũ contingat teſta
mento quo ad hæredis inſtitutionẽ nullo declarato,
filium in hæreditate patris ſuccedere:tale fideicõmiſ
ſum debebitur mortuo extraneo hærede ſine liberis:
quantũcunque filius hæres patris liberos habeat,qui
nullatenus excluderet ſubſtitutum. Nam cùm talis
conditio fideicommiſsi inhæreat perſonæ extranei
hære

hæredis ſcripti,inſpiciendum eſt,ſi ipſe ſine liberis
decedat, nullo reſpectu ad filiũ habito eius loco ſuc-
cedentem. Et ita per multas rationes decidit Alexã.
in dicta authen.ex cauſa. verſicu. non obſtat. l.cum
acutiſsimi.vt latiſsime dixi ſuper verbo, *In eodem te-*
14 *ſtamento relinquens.* in xxvij.limitatione. † Septimò
limitabitis diſpoſitionem dictę l.locum non habere,
vbi aſcendens hæredem inſtituerit aliquem ex deſcẽ-
dentibus & extraneum ſimul,aut eis aliquid relique
rit,eóſq; rogauerit reſtituere poſt mortem relictum.
Quoniam eo caſu ſoboles deſcendentis cohæredis,
vel collegatarij non excludet ſubſtitutum,nec in tali
fideicommiſſo ſubaudiretur clauſula, ſi abſq; liberis
deceſſerit, argu.l.iam hoc iure.ff.de vulg. & pupil.&
l.quanuis.C.de impube.& alijs ſubſti.nam tale fidei-
cõmiſſum ab ambobus relictum,debet eos æqualiter
grauare,vt dictis iuribus.Et ſic per conſequẽs cũ gra-
uet extraneum,etiam ſtante eius ſobole,ad quam te-
ſtator nullam præſumitur habuiſſe affectionem, ſic
etiam eodem modo videtur deſcendentem grauaſſe,
quãuis ſtante ſobole,quam ſubſtitutus excludet,ſicut
ſobolẽ extranei. Ita ſingulariter ſub dubio fortè de-
cidit Alex.in additio.Bald.& d.l.cùm acutiſsi.dicens
hanc eſſe nouam limitationẽ ante ipſum ab alio non
tactam,& idem eſſet ſi deſcendens cum altero ex aſcẽ
dentibus grauaretur: quia ſicut ſoboles aſcendentis
per deſcẽdentem grauati non excludit ſubſtitutum,
vt ſ. dixi.in j.limitatione,ita nec ſoboles deſcenden-
tis,vt æqualiter & pari modo fideicõmiſ.ambos gra-
15 uet, & ſimiliter conſtringat. † Octauò limitabitis
prædictam diſpoſitionẽ in d.l.cùm acutiſsimi. funda
tam,locũ non habere,vbi aſcendens aliquẽ de deſcen
dentibus hæredem vniuerſaliter inſtituiſſet,& ab eo
fideicommiſſum particulare ſimpliciter reliquiſſet.
Quia eo caſu ſoboles illius grauati, nõ excludet ſub-
ſtitutum, quinimo ea non obſtante debebitur ſubſti-
tuto fideicõmiſſum. Nam licet ſoboles filij grauati
ſubſtitutũ excludat, etiam in relictis particularibus,
vt d.l.generaliter.§.ſi.C.de inſti.& ſubſti. tamẽ illud
intelligitur,quãdo fuit inſtitutus in illa re tãtùm, in
qua fuit grauatus. ſecùs autem in caſu præſuppoſito,
in quo ſatis eſt, q vniuerſalis hęreditas penes liberos
grauati remaneat.ſecundũ Alex.ſingulariter ſub du-
bio fortè in additio. ad Bal. in d.l.cùm acutiſsimi.ea-
dẽ ratione idem dicendum eſt,ſi deſcendẽs in re certa
rogatus inſtitutus fuiſſet in certa parte hæreditatis.
Quia ſufficit, q remaneat penes hęredęs ipſius graua
ti,vt in ea ſatietur votũ ipſius teſtatoris præſumptũ.
16 † Nonò limitabitis diſpoſitionem d.l. locum non
habere, vbi deſcẽdenti grauato tempore ſuæ mortis
ſupereſſet ſoboles ad ſuccedendum incapax, & inha-
bilis,ac per legẽ excluſa à ſucceſsione,veluti ſi ei libe
ri ſupereſſent deportati aut banniti qui de iure ſunt
ſucceſsionum incapaces.l.j.C.de hæred.inſti.nam ta-
lis ſoboles ſubſtitutum non excluderet, nec faceret
conditionẽ fideicõmiſsi vel ſubſtitutionis deficere.
l.ex facto.ff.ad Treb.ſecundum Bar.in l.filius.§.cùm
quis rogatus.in fi.ff.de lega.j.ſubiungens ibi, q talis
deſcendẽs grauatus reſtituere hęreditatẽ dicatur mo
ri abſq; liberis,ſi decedat habẽs filium cordigerũ de
ordine fratrũ minorũ, qui nõ poteſt aliquid habere
in cõmuni,nec in particulari,vt in clemẽ.exiui de pa
radiſo.de verbo.ſig.& latè Bar.in ſuo tractatu mino-
17 ritarum. † Tales enim liberi bonorũ incapaces non
excludunt ſubſtitutum, cùm habeãtur pro mortuis,
per iura quæ ibi allegat.idẽ tenet Bal.in d.l.cùm acu
tiſsimi.prope fi. Quos ſequitur Fely.in d.c.in præſen
tia.xxiij. col.de probationi.ad quæ videatis quæ ple-
nè ſcripta fuere ſup verbo, *In eodẽ teſtamẽto relinquẽs.*
in viij.& xvij.limitationibus.quãuis Sal.in l.j.C.de
cõdi.inſer.dubitando reliquerit ſuper hoc cogitãdũ.
18 † Vnum tamen menti tenebitis: quia licet exiſten-
tia filiorum de ordine minorum exiſtẽtium non ope
retur excluſionem ſubſtituti in ſui cõmodum, vt ſci-
licet ipſi fratres minores ſuccedãt,quod fieri non po
teſt propter eorum incapacitatem,vt dictũ eſt, tamẽ
bene operaretur talium liberorũ exiſtentia in com-
modum alterius ad confirmationem donationis vel
alterius cuiuſcũq; diſpoſitionis ſub cõditione libe-
rorum factæ,& in defectu eorum reſoluendæ,vtputà
ſi aliquis bona ſua vel caſtrũ donauerit Titio,ſi cum
liberis deceſſerit. Talis enim donatio per exiſtẽtiam
liberorum cõfirmabitur, itá q Titius donatarius de
bonis donatis diſponere potuerit, ſi cũ liberis deceſ-
ſerit:& propter eorum defectum donatio reſoluetur,
& bona ad hæredes donatoris reuertentur,ſeu penes
eos remanebunt.Certè hoc caſu exiſtentia talium li-
berorum cordigerorum ad ſuccedendũ incapacium,
operatur implementum conditionis liberorum non
in commodum ipſorum, vt in bonis donatis ſucce-
dant cùm ſint incapaces bonorũ,ſed operatur imple-
mentum cõditionis ad confirmationem & irreuoca-
bilitatem donationis in commodum ſui patris,vt de
bonis donatis tãquam ſibi irreuocabiliter acquiſitis
liberè poſsit tãquam dominus diſponere in totalem
excluſionem hæredum donatoris, penes quos vel ad
quos bona ſic donata reuerterentur, ſi Titius donata
rius ſine quibuſcunque liberis decederet. Nam hoc
caſu non requiritur exiſtẽtia liberorum ad effectum
iuris: ſed ſufficit q de facto liberos habeat viuos. Or
cordigeri licet ſint quo ad effectus iuris & quo ad ci-
uilia mortui, tamen quo ad effectũ facti dicũtur filij,
poſtquam re ipſa ſecundũ naturam ſunt filij,& bibũt
ac comedunt, & cætera naturalia de facto exercere
poſſunt:Et implementum conditionis potius cõſide-
ratur reſpectu facti & naturaliter,quàm quo ad effe-
ctum iuris.l.Mæuius.ff.de cõdi.& demonſtra.Certum
autem eſt (vt dixi) q conſiderato facto frater minor
viuit corpore,vſum habet bonorum, loquitur,& te-
ſtificari poteſt.c.nuper.de teſti.not.glo.inſtitu.de iu-
re perſona.circa medium.Ideo quia monachus come
dit & bibit,nõ finitur vſufructus per eius profeſsio-
nem, imò durat cùm neceſsitas viuendi & vtendi ad
victum duret,ſicut ante profeſsionem,vt no.in auth.
ingreſsi.C.de ſacroſanc.eccle. Ita ſingulariter in no-
ſtris terminis cõſuluit Pet.de Anch.cõſi.cccxcvij.in-
cip.in vnũ caſum reſoluitur donatio. Quod eſt notã-
dũ ad multa. Et præmiſſa intelligatis vera, videlicet
q per exiſtentiã liberorũ cordigerorum non excludi
19 tur ſubſtitutus.† ſecus dicit Bal.eſſe ſi tali grauato ſu
pereſſent liberi de ordine prædicatorũ:quia tales be-
ne excluderẽt ſubſtitutũ, cũ capiãt hæreditates, licet
diu poſsidere eas nõ poſsint:& hoc ex ſuis cõſtitutio
nibus per Papã approbatis.Nã eorũ inſtitutio,id eſt,
principiũ quod regula vocatur, hoc non dictat:ſecũ-
dũ Fed.de Senis,in ſuis cõſi. Vniuerſitas ergo ſcilicet
eccleſia prædicatorũ eſt capax ſecundũ originalẽ re-
gulã,ſed poſt conſtitutionẽ eorũ capiũt non diu poſ-
ſeſſuri,ſed vt vendant pro neceſsitatibus fratrũ.& ſic
paupertas in prædicatoribus nõ eſt ita arcta, ſicut in
minoribus. Similiter ſecundũ eũ,monachi & canoni
ci regulares ſubſtitutũ excludũt,cũ ſuccedere poſsint
l.ſi.C.de epiſcopis & cler. De iſtis autem mendicãti-
bus,& qui dicantur,videatis plenè per Bald.in auth.
ingreſsi.

ingreſsi. C.de ſacroſan.eccle.& clariùs in auth.ſi qua
mulier.illo eod.tit.Panor.& docto.in d.c.in præſen-
tia.Bald.& Paul.in auth.niſi rogati.C.ad Treb.Imo.
in l.j.ff.eo.& in l.Lucius.ff.de hæred.inſti.Calde.con
ſil.xlvj.ſub rub.de teſta.& Pet.de Ancha.conſi.cccxj.
20 † Decimò limitabitis diſpoſitionem d.l.locum non
habere,vbi tali filio per aſcendentes reſtituere graua
to ſupereſſent filij exhæredati duntaxat:quoniam ta
les deficere non faciunt conditioné fideicõmiſsi, vel
ſubſtitutionis, neq; ſubſtitutũ excludunt, ſecundum
glo.in fi.in d.l.filius.§.cùm quis rogatus.quam ibi ſe-
quitur Bar.ff.de leg.j.& ratio eſt ſecũdum eam,quia
dicta cõditio non exiſtẽtiæ liberorũ videtur fauore
filiorum appoſita, vel à lege ſubintellecta. & ſic non
poteſt eis fauere qñ ſunt exhæredati, cùm nõ poſsint
hæredes eſſe,etiam ſi velint.l.j.§.ſi pater.ff.de coniun.
cum emancipa.libe.Sed aduertatis quia Bar.ibi in d.
§.cùm quis.reprehendit gl.in hoc paſſu.& bene ſecũ-
dum doct.dicens contrariã opinio.eſſe de iure verio-
rẽ,vt ſ.licet dicamus tales liberos exhęredatos ſub-
ſtitutum excludere,& in eis locum habere diſpoſitio
nem l.cùm acutiſsimi. prout etiã tenuit gl.ſibiipſi cõ
traria in l.ex facto.§.fi.ff.ad Trebel.Pet.Cyn.Bald.&
Salice.in d.l.j.C.de condit.inſer.Et ratio eſt quare li-
beri exhæredati quãuis ſuccedere non poſsint,ſubſti
tutum excludunt: quia in conditionibus adimplen-
dis inſpicimus merum factum. l.qui hæredi.in prin.
21 & l.Mæuius.ff.de condit.& demonſtr. † Nam licet
exhęredatus habeatur pro mortuo,quãtum ad ſui cõ
modum,quia ſuccedere non poteſt,vt d.l.j.§.ſi pater.
Tamẽ non habetur pro mortuo quo ad commodum
alterius,ſcilicet patris ſui. vel eius hæredis:ad quem,
deficiente fideicommiſſo,transibit hæreditas, excluſo
fideicõmiſſario ſubſtituto propter realem exiſtẽtiam
liberorum exhæredatorum, licet propter exhæreda-
tionem excluſorum. Concludunt ergo præfati doct.
ꝙ exiſtentia liberorum ipſo iure ſucceſsibilium ſeu
ſucceſsionis capacium,excludit ſubſtitutum, ſiue ta-
les liberi ſuccedant; ſiue non putà, quia non à lege,
ſed ab ipſo teſtatore excluduntur, ſicut exhæredati
vel fortè quia ſuccedere nolunt, vt dicit Bart.in d.§.
cùm quis. Ex quibus ſequitur, ꝙ licet ipſi non di-
cant, ꝙ exiſtentia liberorũ qui ſucceſsioni renuntia-
runt in vita parentũ cum iuramẽto, vel poſt mortem
parentum,ſubſtitutum excludũt, cùm non ſint inca-
paces effecti per legẽ, vt ſunt fratres de ordine mino-
rũ:de quibus ſuprà in proxima limitatione. Sed ſunt
22 incapaces,quia ſuccedere nolũt. † Vndecimò limi-
tabitis diſpoſitionẽ dictę l.locũ habere:quando filius
grauatur hæreditatem reſtituere poſt mortem ſuam.
Quo caſu ſubauditur conditio,ſi ſine liberis deceſſe-
rit, vt ibi. Secus autẽ eſſet vbi alius tertius reſtituere
hæreditatẽ grauaretur,cũ filius teſtatoris deceſſerit,
quia tunc non ineſt illa cõditio l.qui filiũ. §.Sabinus.
23 quem ibi ſummè not.Bar.ff.ad Treb. † Duodecimò
& vltimò limitabitis diſpoſitionẽ iam dictã locum
non habere, vbi pia cauſa eſſet ſubſtituta; veputa ſi fi-
lius eſſet grauatus poſt eius mortem reſtituere hære-
ditatẽ alicui eccleſiæ, monaſterio, vel pauperibus vel
alteri piæ cauſæ. Quia eo tũc quandocunq; filius poſt
eius mortem grauatus moriatur ſuſceptis & ſuperſti
tibus liberis, ſemper locus erit fideicommiſſo & reſti
tutioni hæreditatis, ſecũdũ Iaſ.ſingulariter in l.licet.
ij.col.C.de pactis.vbi cõcludit piam cauſam filio ſub
ſtitutam excludere eius liberos, adeò ꝙ locum nõ ha
bebit diſpoſitio d.l.cùm acutiſsimi. Quia præterquã
in legitima, magis fauetur piæ cauſæ, quàm liberis.

Et ita ibi refert conſuluiſſe Pet.de Ancha.conſil.xlvj.
incipiente, Prima facie: Sed aduertatis, quia Ri-
char. Malumbre, quem ſequitur Bal. in d.l.cùm acu-
tiſsimi. tenuit contrariũ, dicens, quòd ſoboles id eſt,
poſteritas filij grauati, ſemper excludit ſubſtitutum,
etiam ſi pia cauſa ſubſtituta reperiatur. quia adhuc
durat præſumptio illa, qua teſtator præſumitur ſuã
voluiſſe præferre ſobolem:& ſic cauſa liberorũ dici-
tur fauorabilior quacunque pia.c.quicunque.xvij.q.
iiij.& not.glo.in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.
& cler.nec eſt verum ꝙ Petr.de Anchar.contrarium
conſuluerit, vt refert Iaſ.in d.l.licet. Quinimò con-
ſuluit ibi, ꝙ liberi deſcendentis reſtituere hæredita-
tem grauati excludunt piam cauſam, vbi fideicõmiſ-
ſum eſt vniuerſale.ſecùs ſi eſſet particulare, putà cer-
tæ rei vel ſummæ,nõ exceſsiuè vt dixi.ſ.in viij.limi-
tatione.Et idẽ tenuit in lectura idem de Anchar.in c.
in præſentia.de probatio.licet non ita clarè hoc deci-
dat, ſicut facit in dicto conſilio. pariter idem tenet
ibi Felynus in principio, ideo dicebat Bald.in l.filio
24 præterito. ff. de iniuſto rupto teſtamento. † quòd ſi
quis nullos habens liberos magna fecerit & exceſsi-
ua legata ſuis conſanguineis & eccleſiis, quæ veriſi-
militer non feciſſet, ſi liberos habuiſſet, eo caſu per li
berorum ſuperuenientiam & natiuitatem ceſſant ta-
lia legata. Quia teſtator pręſumitur potiùs inuitaſſe
liberos, quàm eccleſiam & alios. idem voluerũt Bart.
& Bal.in authen.ex cauſa.C.de libe.præterit.& in d.
l.filio præterito.Circa quod videatis quæ dixi ſuper
verbo, *In eodem teſtamento relinquens*.in xxvij.limita
tione, poſt principium, vnde vtraq; parte ſatis, vt vi-
deatis, rationibus & authoritatibus fulcita, dubito
quid tenendum ſit, niſi pro concordia opinionũ ſin-
gularia capiamus verba Angeli, in d.l.filio præteri-
to.vt dicamus opinionem Richardi & Baldi, eſſe ve-
ram, ſcilicet ꝙ exiſtentia liberorum excludat piam
25 cauſam filio teſtatoris ſubſtitutã, † Niſi teſtator piæ
cauſæ hæreditatem reſtitui voluiſſet pro ſua cõſcien-
tia exoneranda, putà pro malè ablatis. Quoniam eo
caſu conſcientia teſtatoris pręferẽda eſt filiis, & qui-
buſcunque liberis, iuxta illud Iob ij.cap. Pellem pro
pelle, & omnia quæ habet homo donat pro anima
ſua &c.& hoc modo verificari poteſt opinio Iaſonis,
ſuperiùs relata.& ſecundum hanc ſingularem cõcor-
dantiam reperio conſuluiſſe Barbatiam in ij. parte,
conſi.xlv.xj.col.ad hoc facit quod refert Bartho. Bri-
xien.in ſuo repertorio in verbo, confeſsio. vbi dicit
26 † quòd valet confeſsio quæ fit extra iudicium parte
abſente, quãdo fit pro exoneratione conſciẽtię ipſius
confitentis alleg. Ant.de But.in c.ſi cautio.de fide in-
ſtrumentorum.ita tenere:quod eſt ſingulariter notã-
dum:quia hoc idem ſequitur Fely.in c.olim.iij.colũ.
in fine, verſi.fallit viij.de reſcrip. Facit quod ad iſtud
propoſitum decidit Bal.in l.j.C.de falſa cauſa adiecta
lega.vbi dicit, ꝙ ſi moriẽs confiteatur ſe fuiſſe & eſſe
vſurarium, valet confeſsio & præiudicat ſuis hæredi
bus.quẽ ſequitur Fely.in c.de hoc autẽ. de ſimo.facit
quod decidit idẽ Bal.in l.ſi quis.§.ex hoc.ff.de edend.
& pulchrè not.Sali.poſt Bal.ibi, xiij.quæritur.in l.ge
neraliter. C.de non nume.pec.per no.in c.quãquam.
de vſuris, lib. vj.& c.fin.de ſepul.& per gloſ. in c.quo-
ties cordis oculus.j.q.vij. & firmat Bal.in l.rationes.
ad fi.C.de proba.& Panor.pulchrè in c.fina.vj.col.de
ſucceſsio.ab inteſta.Et aliqua habuiſtis ſuper verbo,
In eodem teſtamento relinquens:in vltima limitatio.in
prin. Ad præmiſſa facit, quia licet ſubſti.pupillaris
tacita non excludat matrẽ:tamen eam excludit, vbi
pia

pia cauſa pro exoneratione conſcientiæ malè ablato
ſum eſſet ſubſtituta, vt plenè dicã .j.eo.in materia pu
pillaris ſubſtitutionis.in vj.prin.arti.tradẽdo tertiũ
effectũ dictæ ſubſtitutionis. Ad hoc facit quod ſingu-
lariter decidit Cy.vt ibi refert & ſequitur Bal.in l.fi.
§.donec.C.de iure delib.vbi dicit, ꝙ hæres, qui inuen
tario durãte gaudet priuilegio, ne pro debitis aut le-
gatis, cõueniatur, nõ gaudebit dicto priuilegio ſi cõ-
ueniatur pro legatis relictis, ꝓ anima teſtoris ſeu ma-
lè ablatis reſtituẽdis. De quo plenè p Iaſ.in l.eã quã.
27 C.de fideic.xiiij.col. Similiter talia † relicta pro ex-
oneratione conſciẽtiæ facta debẽtur non adita hære-
ditate ſecundũ Bal.& Iaſ.in l.j.C.de ſac.ſan.eccl. vt di
cã .j.mortuo teſtatore.j.in fin.imò dies taliũ relictorũ
ſoluẽdorũ cedit à tẽpore mortis teſtatoris aliqua alia
non expectata dilatione: caſus eſt ſingularis ſecundũ
Dy.in l.epiſtolã.§.mulier.ff.ad Treb.vbi hæreditas vi
capta reſtitui iuſſa illico debetur. facit l.filios. iuncta
gl.ff.de vſu.lega. Et tutores ac exequutores ſine alio
ſpeciali mandato reſtituere poſſunt vſuras & cætera
malè ablata, vt dicit gl.in l.præſes. C.de tráſac.quam
ſequitur Bal.in l.cerã.C.de fideicõ.facit etiã quod ſin-
gulariter recitãdo opiniões dicit Io.And.in additio.
Spec.ti.de iuriſd.om.iud.ver.quæ meri imperij ſunt.
vbi dicit, ꝙ licet in donatione caſtri eccleſię per prin
cipẽ facta, etiã cum iuriſdictione, nõ veniat merũ im
periũ, nec reliqua ſuperioritas, ſi expreſsè non fuit di
ctũ: tamẽ illa omnia veniũt in donatione facta eccle-
ſiæ vel alteri piæ cauſæ pro remedio animæ ipſius do
nantis, niſi expreſſe fuiſſent per eũ excepta. Et videa
tis dicti additio. ſuper verbo, paſtoralis, quæ lata &
pulchra eſt. Præterea facit quod voluit Ang.in qui-
buſdã ſuis reportatis, in l.j.§.ad municipiũ.ff.ad leg.
Fal.vbi dicit, ꝙ relicta ad cõſcientiã exonerandã pro
malè ablatis diminuũt legitimã filij.l.Papinianus.§.
quarta autẽ.ff.de inof.teſt.licet aliâs ſui natura legiti
ma filij nõ ſit per patrẽ onerabilis.l.quoniã in prio-
rib'.C.de inof.teſt. Quo tñ caſu poſſet epiſcopus loci
bona teſtatoris diſtribuere inter ipſins teſtatoris fi-
lios, qui eſſent pauperes, ſecundũ Bal.in c.j.§.iniuria.
ſeu furtũ.de pace iuramen.fir. Et intelligatis, ꝙ pater
relinquẽdo bona ſua pauperib' pro malè ablatis po-
teſt filio legitimã tollere vel diminuere, vbi probare
tur teſtatorẽ illa malè ablata extorſiſſe & indebitè re
cepiſſe. Nã eo tũc opus eſt probatione: qa cùm aliâs
nõ poſſet pater in ſuo teſtamẽto præiudicare filio in
legitima, nõ ſtaretur eius ſimplici aſſertioni, aut con
feſsioni, arg. eorum quæ decidit Bar.in l.ſi fortè.ff.de
caſtren.peculio, ſecundũ Barba.hic. Vltra quẽ plus di
28 co † ꝙ teſtatoris confeſsioni, ꝓ malè ablatis relinque
re confitẽtis non ſtaretur, etiã ſi hoc cõfiteretur cũ iu
ramẽto, in auth.quod obtinet.C.de ꝓbat.vbi cõfeſsio
teſtatoris iurata non nocet creditoribus. Ot filius in
ſua legitima eſt patris creditor, ſecũdũ Bal.in l.quo-
ties.C.de hæredib.inſti. Ad prædicta facit quod deci-
dit Ang.in l.cũ quis decedẽs.§.codicillis. ff.de leg.iij.
vbi dicit, ꝙ intantũ fauetur relictis pro ſatisfatione
malè ablatorũ ad conſciẽtiam exonerandã, ꝙ talia re
licta, quãuis in teſtamẽto ſui natura reuocabili fue
rint relicta, nõ poterũt reuocari: quia vim habẽt debi
ti cõfeſſati in præſentia patris, ita ꝙ de ipſis nõ dedu-
cetur Falcidia, cũ dicãtur eſſe debitũ, imò pulchrè di-
29 cit Bal.in l.ſi ſeruo.ff.de hær.inſti. † ꝙ ſi ex diſpoſitio-
ne ſtatuti de legatis veniat ſoluẽda gabella, nõ ſolue-
tur de relictis factis pro malè ablatis, cũ videãtur vt
debitũ relicta. Quod verũ crederẽ, ſi relicta eſſent fa-
cta ꝓ certis malè ablatis ꝑ teſtatorẽ ſpecificatis, ſecũ-
dum not.per Cy.& alios in d.l.generaliter. ſecùs ſi fa
cta eſſent pro malè ablatis incertis: qa tũc cùm talis
confeſsio ſeu diſpoſitio teſtatoris non fuerit apertè
accepta, nec recepta, nec iurata, nõ haberet niſi vim le
gati ſimplicis ad pias cauſas. Et per cõſequẽs intẽtio
epiſcopi nõ eſſet fundata in præiudiciũ filiorum, niſi
probarẽtur ſecundũ Panor.in c.cùm ſit.iij.col.de Iu-
dæis.& conſuluit Cald.cõſi.xxxiij.ſub tit.de teſta. Ad
idẽ facit quod decidit Bal.in l.fi.C.ſi à non cõpet.iud.
vbi dicit, ꝙ dãnatus ad mortẽ, licet nõ poſsit teſtari,
tamẽ ſi reliquerit pro ſuis male ablatis, poterit iudex
ex officio ſuo talia relicta exequi.l.illicitas.in princi
pio.ff.de offi.pręſidis.& idẽ Bal.in quodã ſuo cõſilio
30 inci. Teſtamẽta & relicta dãnatorũ. † dicit ꝙ relictũ
pro malè ablatis. [Vide pulchra .j.ſup verb. *Mortuo
itaq; teſtatore.* j.in v.fallẽ.ad regulã ꝙ ad mortẽ dãna
tus eſt inteſtabilis.] incertis, nõ reuocatur per cõdem
nationẽ ad mortẽ.& ratio eſt, quia poſito ꝙ fuit pro
malè ablatis nihil diſpoſuiſſet, tamẽ de bonis ſuis fie
ret ablatorũ reſtitutio. Videatis Io.And.in c.quáquã.
de vſuris.li.vj.quẽ ſequitur Augu.in addi. ad Ang.in
tract.maleſi.ſup verbo, Caput à ſpatulis amputetur,
31 & dicã in verbo, mortuo teſtatore.j. † Veruntamen
mẽti tenebitis ꝙ executor teſtamẽti habens ſatisface
re de bonis teſtatoris ad ſuã exonerandã cõſciẽtiam,
nõ tenetur ſoluere pœnas ad cauſam debitorũ incur
ſas, vt ſingulariter decidit Bald.in l.id quod pauperi-
bus.in ix.q.C.de epiſ.& cler.& in l.quib.diebus.§.Do
minus.ff.de cõdi.& demõ.per gl.ſingularem in c.fra-
ternitas.xij.q.ij.volentẽ in foro cõſcientiæ ſufficere
ablatũ reſtitui abſq; ſolutione pœnæ. Vnde ſufficit
rẽ furtiuã reſtituere ſine pœna dupli vel quadrupli.
Ideo dicebat Bal.in l.j.C.de vectig.& cõmiſ.in fi.ꝙ cõ
32 ſciẽtia nõ ligat quos natura nõ obligat. † Pœnę enim
inductæ ſunt ad vindictã, quæ ceſſat in foro cõſciẽtiæ
ſecundũ Pet.de Anch.in c.j.de cõſti.li.vj.& in c.ſi pro
pter tua debita. de reſcriptis eo.li.de quo plenè Fely.
in c.audiuimus.de ſimo. Pariter in foro cõſciẽtię quo
ad rẽ extortã nõ tenetur hæres pro delictis defuncti
vltra vires hæreditarias, etiã ſi inuentariũ nõ fecerit
ſecundũ Io.Fab.in §.pœnales.ſuper verbo, cõteſtate.
33 inſti.de perpe.& tẽporali.actio.quem videatis, † quia
ſingulariter loquitur in multis. Et intelligatis ſuffice
re male ablata ſolùm reſtitui in foro conſcientiæ, vel
extorquẽti per partẽ læſam remitti in foro cõſciẽtię,
illa remiſsio liberat ſicut reſtitutio, vt cõmuniter cõ-
cluditur in regula.peccatũ.de reg.iur.li.vj. Tamẽ tan
tus eſt fauor exonerationis conſciẽtiæ, ꝙ etiã ſi vſura
rio per partẽ remitterẽtur vſuræ perceptæ, poſſet epi
ſcopus talẽ nõ obſtãte remiſsione malè ablata extor-
quere, & pauperibus dare, per tex.ſing.quẽ ad hoc no.
ibi Bal.in auth.alcatũ vſus.in fine ibi.ſi autem noluc-
rint.&c.C.de religioſis & ſumptib' fune.& idẽ foret,
ꝙ nõ valeret remiſsio malè ablatorũ, neq; liberaret
auferentẽ & extorquentẽ, vbi lex quãuis poſitiua, ra-
tionabiliter prohiberet fieri ablatorũ remiſsionẽ, vt
in caſu c.ſtatutũ.§.notarium.& aliis ibi no.per gl.de
reſcriptis.li.vj. (Additio.) Idẽ hodie in cõmiſſariis iu
ſtitiæ qui pro dietis habent taxata ſalaria per ordina
tionẽ regiã, vt vidiſtis ſuper verbo, *& vxorẽ nomine
Adelaſiam.* in j.arti.ſucceſsionũ ab inteſtato, & v.de-
ciſio.circa fi.vbi dictũ fuit de ſalario ſingulorũ magi
ſtratuũ in iſto regno. Et conſiliarij in parlamẽto pro
dieta extra vrbẽ capiũt tria ſcuta.de quibus facere te
nentur ſuã & ſuorũ expẽſam, quã à parte capere non
poſſunt vltra dictũ ſalariũ, etiã ſi para veller eã dare
vel factã remittere, vt cauetur in ordinatione regia

Ludo.

Ludo.xij.xxij.c.nec valeret remiſsio in foro cõſcientiæ ſecundũ Dominicũ. & Philippũ Franchũ in d.§. notatiũ.& §.ſeq.preſertim,qa officiarij regis in eorũ
34 receptione iurãt ſeruare ordinationes. † Poſtremò notabitis ꝙ malè ablata,per teſtatorẽ debẽt prius reſtitui de bonis hæreditatis,quàm malè ablata per filiũ hæredẽ ſecundũ Bal.& doct.in l.j.C.de bo.author. iudi. poſsid.quæ omnia ſũnt notãda velut quotidiana, quæ locũ nõ habẽt in cõtractib⁹,q gratia vtriuſq; fiunt,in quibus non habet locũ d.l.cùm acutiſsimi.vt plenè per Iaſ.in l.ij.viij.col.ver.xiiij.quæritur.C.de iure emphyteuti. Habetis ergo prò cõcluſione ꝙ vbi deſcẽdẽtes etiã ſimpliciter rogãtur alicuius aſcẽdentis reſtituere hæreditatẽ poſt mortẽ, ſemper ineſt cõditio,ſcilicet ſi ille rogatus deceſſerit abſque liberis. Nam ſi cũ liberis decedat,ſemper excluditur ſubſtitutus.quod qualiter intelligãtur,patet ex premiſsis.Et cum his ſatis ſufficiẽter eſſe poteſtis inſtructi qd iuris ſi inſtitutioni vel fideicõmiſſo hæc clauſula nõ fuerit appoſita. Hic autem in teſtamento Raynutij fuit expreſsè hæc clauſula ſeu cõditio in ſubſtitutione appoſita; *Si abſque liberis moreretur.* vt patet in textu.

SUMMÆ SECTIONIS.

Si abſque liberis moreretur. II.

1 *Subſtitutio à Raynutio facta,an fuerit compendioſa.*
2 *Succedendi.verbum eſt commune.*
3 *Vulgaris ſubſtitutio quomodo fiat.& nu. 4.*
5 *Vulgaris ſubſtitutio quibus verbis fiat.*
6 *Vulgaris ſubſtitutio quare ita appelletur.& nu.9.*
7 *Vulgaris ſubſtitutionis definitio.*
8 *Vulgare quid dicatur.*
10 *Vulgaris ſubſtitutio quotuplex.*
11 *Tacita vulgaris quid.*
12 *Vulgaris cõtenta in breuiloqua an ſit expreſſa vel tacita*
13 *Vulgaris ſubſtitutio partim expreſſa,& partim tacita.*
14 *Expreſſum dicitur tribus modis.& nu.15.16.& 17.*
18 *Vulgaris ſubſtitutio poſthumo facta.*
19 *Vulgaris ſubſtitutio omnino tacita.*
20 *Subſtitutio vna cõtinet aliam ex interpretatione extenſiua tantùm.*
21 *Porrigi eſt idem quod extendi.*
22 *Vulgarem ſub pupillari contineam eſſe omnino tacitam quomodo intelligatur.*
23 *Pupillaris ſubſtitutio ve ſit di e requiruntur.*
24 *Vulgaris partim expreſſa,et partim tacita ſit dupliciter*
25 *Vulgaris in vno caſu facta extenditur ad alium.*
26 *Subſtitutiones largiſſimè interpretantur.*
27 *Subſtitutio in vno caſu facta quando non extendatur ad alium.& nu.28.& 29.*
30 *Subſtitutiones ſunt multum fauorabiles.*
31 *Peperiſſe an dicatur cui ſectus eſt venter.*
32 *Teſtatoris premiſſie extenditur.*
33 *Subſtitutio ſi poſthuma naſcatur,an habeat locum,nulla poſthuma nata.*
34 *Nolle & non poſſe æquiparantur.*
35 *Interpretatio nunquam debet præualere menti.*
36 *Subſtitutio in vno caſu facta quando non porrigitur ad alium.& nu.37.38.39.40.& 41.*
42 *Obmutuerunt paſſim viri eloquentiſsimi.*
43 *Subſtitutio facta in vno caſu.porrigitur ad alium,etiam in legatis.*
44 *Vulgaris ſubſtitutionis quis ſit effectus.*
45 *Vulgaris et ſubſtituto non eſt locus quãdiu eſt ſpes,quòd heres adire poſſit.*
46 *Subſtitutum non excludit hæredis aditio ab inteſtato.*
47 *Subſtitutũ nõ excludit heres,niſi totã hæreditatẽ adeat.*
48 *Hæreditatem an repudiare poſſit filius retẽta legitima.& nu.49.50.& 51.*
52 *Legitimam repudians filius poteſt pœnitere.*
53 *Legitima retenta quando poſſit filius reſiduum repudiare.& nu.54.*
55 *Heres repudiare poteſt hæreditatem retentis legatis.*
56 *Fiſcus rare æquus.*
57 *Filius hæreditatem repudians,an feudum retinere poſſit & nu.58.*
59 *Bonorum appellatione continentur emphyteuſes.*
60 *Filia dotata dotẽ retinebit , etiam ſi pater hæreditatem repudiet.*
61 *Collatio bonorum quid.*
62 *Subſtitutus admittitur licet heres ad adeundũ poſſit reſtitui.& nu.63.*
64 *Subſtitutus vulgaris an excludatur, ſi inſtitutus alium heredem faciat.*
65 *Herede ad alium trãsferente ius deliberandi an ille ſubſtituto præferatur.& nu.66.68.69.70.& 72.*
67 *Tranſmiſsio eſt triplex.*
71 *Dictũ doctoris intelligi debet ſecundũ iura quæ allegat.*
73 *Filiofa.ab extraneo inſtitutа repudiante,an pater præferatur ſubſtituto. & nu.74.75.76.& 77.*
78 *Patre inſtituto & repudiante, an filium excludat ſubſtitutum.& nu.79.*
80 *Monacho inſtituto adire nolente an monaſterium excludat ſubſtitutum.& nu.83.& 84.*
81 *Monacho relictum cenſetur contẽplatione Monaſterij.*
82 *Aditio hæreditatis non ſola fit voluntate ſed facto.*
85 *Monachus potius æquiparatur filio quàm ſeruo.& nu.86*
87 *Monachus decedens ante aditam hæreditatem an eam tranſmittat ad monaſterium.*
88 *Suitas non perditur per ingreſſum religionis.*
89 *Epiſcopus quo ad ius tranſmittendi paternam hæreditatem non cenſetur extra patriam poteſtatem.*
90 *Patriã poteſtatẽ tollit religio & dignitas , vbi eſt fauor.*
91 *Hæreditas extranei non adita,an tranſmittatur ad monaſterium vel patres.*
92 *Subſtituto vno vulgariter,alio fideicõmiſſariè,quis præferatur herede repudiante.*
93 *Suitas quomodo tollatur per dationẽ vulgaris ſubſtituti.*
94 *Fiſc⁹ an præferatur ſubſtituto, ſi heres indign⁹ repudiet.*
95 *Inſtitutus & ſubſtitut⁹ in ſex caſibus ſimul admittũtur.*
96 *Vulgaris ſubſtitutio poteſt vires dare teſtamento.& nu. 97.& 98.*
99 *Vulgaris tacita locũ habere poteſt,vitiata vulgari expreſſa.& nu.100.*
101 *Prouiſio in vnum caſum quando extenditur ad alium.*
102 *Subſtitutio habet largiſsimam interpretationem.*
103 *Vulgaris continet tacitam pupillarẽ.& nu.104.& 105.*
106 *Vulgaris pupillo facta quando non continet tacitã pupillarem.*
107 *Voluntas teſtatoris quibus modis probetur.*
108 *Prouiſio expreſſa hominis ceſſare facit tacitam prouiſionem legis.*
109 *Appellatio remota intelligitur de friuola.*
110 *Pupillaris tacita contenta in vulgari, & econtrà dicitur ſubſtitutio ſcripta.*
111 *Tacitum quid dicatur.*
112 *Vulgaris an contineat tacitam exemplarem.*
113 *Vulgari ſubſtitutione ſuccedĭtur teſtatori,et nõ heredi.*
114 *Vulgaris tacita in pupil.contenta,non comprehendit bona pupilli ſed teſtatoris.*
115 *Heres repudians quando retinere nequeat prælegata.*

Pupillo

116 *Pupillo hærede & teſtatore ſimul decedentibus, ſubſtitutus venit ex pupillari expreſſa ad bona pupilli, & ex vulgari tacita ad bona teſtatoris.*
117 *Subſtitutus an etiam vocetur ad partem, quæ accreuit alterius cohæredis repudiatione.*
118 *Vulgaris ſubſtitutum matrem excludit.*
119 *Vulgaris tacita an excludat matrem teſtatoris.*
120 *Vulgaris partim expreſſa et partim tacita an matrem excludat.*
121 *Vulgaris ſubſtitutio de neceſſario hærede facit voluntarium.*
122 *Vulgaris ſubſtitutio quomodo extinguatur.nume.123. & 124.*
125 *Aditione hæredis quando extinguatur vulgaris.*
126 *Vulgaris pluribus facta an vno adeunte expiret. & nu. 127.128.& 129.*
130 *Subſtitutus aditione excluſus, ſi hæres beneficio reſtitutionis repudiet, an admittatur. & nu.131.*
132 *Sui hæredis exiſtentia, an vulgarē ſubſtitutū excludat, ſicut aditio.*
133 *Subſtitutus an præferatur inſtituto, qui iure ciuili hæres eſſe nequit, ſed prætorio.*
134 *Hæres qui iure tantùm prætorio vti vult, an excludat ſubſtitutum.*
135 *Hæres qui bonorū poſſeſſio. repudiauit, an iure ciuili venire poſſit, vt ſubſtitutum excludat.*
136 *Hæres conditioni parere nolens, facit locum ſubſtituto.*
137 *Vulgaris tacita quomodo expiret. & nu.138.*
139 *Pupillaris inutilis an tacitam contineat vulgarem.*
140 *Pupillaris ſubſtitutio habet inſitam conditionem, ſi in pupillari ætate deceſſerit.*
141 *Vulgaris quare videtur iure improbari.*
142 *Vulgaris ſubſtitutio quare iure probetur.*
143 *Votum captandæ mortis dupliciter inducitur.*

Si abſque liberis moreretur. II.

EX hoc textu clarè demonſtra-
1 tur, † q hæc ſubſtitutio fuit cōpēdioſa vt ſcilicet quādocunq; Adiecta teſtatoris filia ſine liberis decederet, eidē ſuccederent, Alterocha & eius ſoboles, vt dicit gl. noſtra hîc in prin. Vel dici poteſt, q hæc ſubſtitutio fuit fideicōmiſſaria, vt ꝓbat tex. noſter dum dicit ꝭ. tanquam ex cauſa fideicōmiſ. ita ſentit gl. in verbo, ſubſtitutionis. ꝭ. eod. nam licet hęc ſubſtitutio facta fuiſſet per verbum, ſuccederent,
2 † quod eſt verbū cōmune: attamen propter hanc conditionē liberorū hîc poſitam, ſubſtitutio dicitur fideicōmiſſaria, attento maximè q dicta hæres inſtituta deceſsit pubes effecta. Talia enim verba, ſi abſq; liberis, verbis cōmunibus adiecta ſubſtitutionē faciunt fideicōmiſſariā, ſecundū gl. in verbo, fideicōmiſſo. in l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſti. Quod an ſit verū dicā latiùs ꝭ. in materia cōpendioſæ ſubſtitutionis. Si verò hæc verba, ſine liberis, non fuiſſent in noſtra ſubſtitutione appoſita, & Adiecta teſtatoris filia hæres inſtituta deceſsiſſet in ætate pupillari, hæc ſubſtitutio iure directo valuiſſet, attēto q hoc verbum cōmune, ſuccederent, referebatur ad perſonā hæredis inſtitutæ, vt plenè habuiſtis in præcedēti notula. Ex quo habetis, q licet in omni ſubſtitutione quæ fit deſcendētibus per aſcēdētes, tacitè inſit cōditio, ſi hæres ſine liberis deceſſerit, vt d. l. cùm acutiſsimi. & fuit ꝫ. plenè declaratū. Tamē propter illā conditionē ſubintellectā ſubſtitutio non efficitur obliqua niſi per teſtatorē exprimatur. Et ſic illa quæ tacitè inſunt, ſi exprimātur, aliud operātur, licet regulariter contrariū dicamus, vt plenè per Bar. in l. hæc verba. ff. de lega. j. & Panor. in c. cùm dilecta. de reſcrip. & in c. ſignificaſti. de electio. & not. in l. nonnūquam. ff. de condi. & demonſtra. de hac autē clauſula, Si abſq; liberis &c. dicetur ꝭ. eod. *Tandem ſine liberis eſt defuncta.*

Tractatus Vulgaris Subſtitutionis.

3 SED † quia gl. noſtra hîc magiſtraliter nobis tradit ſubſtitutionū materiam, idcirco eius inſequēdo ordinem de ſingulis ſubſtitutionum ſpeciebus prout noſtri acies ingenij atque intellectus exigui capere poterūt, diſſeremus, ſtylo ac more tractādi per Bar. in hac materia tradito, poſſetenus obſeruato. Videamus ergo in primis de vulgari ſubſtitutione. Circa cuius expeditionē tractandū eſt de ſex, more Bar. in l. j. ff. de vulg. & pup. ſubſti. Primò enim tractabitur de forma & modo huius ſubſtitutionis faciendæ. Secūdò, quibus cōcipiatur verbis. Tertiò, quare appellatur vulgaris magis, quā alio nomine. Quartò, quotuplex eſt vulg. ſubſti. Quintò, quis ſit eius effectus. Sextò & vltimò, qualiter finiatur & extinguatur. Et circa ſingulos articulos decidētur quæſtiones, ſecundum materiam ſubiectam adiacentes.

4 † VENIO AD PRIMVM, in quo dubitatur de forma faciēdi hanc ſubſtitutionem. Et reſpōdet glo. noſtra quòd ſit hoc modo: Inſtituo te hæredem: & ſi tu nō eris hæres, ille ſit hæres. Hæc forma probatur. inſti. de vulg. ſubſti. in prin. vel ſic dicēdo: Titium hæredem inſtituo: & ſi hæres non erit, ſubſtituo Seium. vel ſic: Si Titius hæres nō erit, ſubſtituo mihi Seium. Nam debet teſtator ſimpliciter ſubſtituere, vel verba ſubſtitutionis ad ſe referre: quia caſu ſubſtitutionis contingente ſubſtitutus ſuccedit teſtatori abſq; medio, cum hæres fingatur non inſtitutus, poſtquam hęres eſſe non vult, vel eſſe nō poteſt. Ideo ſi teſtator diceret: Si Titius hæres nō ſit, Seius ſit ei hæres, vel ſibi illum ſubſtituo: tunc non valet vulgaris ſubſtitutio, quia peccat in forma, cum per vulgarem ſuccedatur teſtatori, & in bonis teſtatoris, & nō hęredi inſtituto, nec in bonis ſuis: imò ſi hæres eſſet, non poſſet ei ſubſtituere. & ſic cū dictio, ſibi vel ei, aut ſimilis verificari nō poſsit directò nec per obliquū, q Seius ſubſtitutus ſit hæres inſtituti, qui noluit vel nō potuit hæres eſſe teſtatoris, ſequitur q talis ſubſtitutio nō valeat, licet ſecus ſit in pupillari ſubſtitutione, per quā ſuccedit pupillo: quia licet pater teſtator eā faciēdo verba peruertat, ſic dicēdo: ſi filius meus in ætate pupillari deceſſerit, Seius ſit mihi hęres: cū deberet dicere, ſit ei vel ſibi hæres. Tamē valebit talis pupillaris ſubſtitutio, & illa dictio mihi, habetur pro nō adiecta, ac ſi dixiſſet ſimpliciter, ſit hæres ſecundū gl. in verbo, mihi. in l. j. ff. de vulg. & pup. & eſt tex. ſing. in l. ſi ita ſcriptū. §. qui filio. ff. de bo. poſ. ſecundum tabulas. quia licet ſubſtitutus pupillariter nō ſuccedat teſtatori immediatè, tamen ei ſuccedit mediāte perſona pupilli. Vnde ſatis dicitur hæres eſſe teſtatoris, poſtquam eſt hæres hæredis, per tex. in l. fi. C. de hæred. inſtit. ſed in vulgari ſubſtitutione ſubſtitutus dici non poteſt aliquo reſpectu hæres inſtituti, qui teſtatori nūquā ſucceſsit. Et hanc opinionem prima facie videtur tenere Iaſ. in d. l. j. iij. col. Sed aduertatis, quia Albericus in repetitione rubric. ff. de vulga. & pupil. xxxvj. col. in fine.

in fi.tenet contrarium, dicens, talem ſubſtitutionem
vulgarẽ eſſe validam de iure. Nam teſtator dicendo:
Subſtituo ſibi Seiũ, perinde erit, ac ſi non appoſuiſſet
diſtinctionem ſibi. Quo caſu valeret, vt vidiſtis in j.
exemplo. Mouetur Alberi. primò per illã glo. in d.l.j.
ſecundò per illum tex. in l.ſi ita ſcriptũ.§.qui filio.ff.
de bo.poſſeſ. ſecundũ tabu. vbi in pupil.ſubſtit. dictio
mihi, habetur pro non adiecta, vt ſubſtitutio potiùs
valeat, q̃ pereat. ergo idem eſſe debet in vulgari, vt pa
riter dictio ſibi, habeatur ꝓ nõ adiecta. & in hac opi.
videtur finaliter reſidere Iaſon vbi ſ. magnifaciẽs de-
ciſionẽ Alberi. quã refert alibi nõ legiſſe. de quo etiã
dicã j. in materia pupil.ſubſtit. in ij. principali artic.
& iũctis his quæ plenè dicta fuere ſ. in verb. *Adyciẽs
vt Alterocha.* In iiij.& vlti.mẽbro. Pręſens articulus
remanet ſatis ſufficiẽter declaratus iuncto, ꝙ ſi teſta-
tor dixerit: Sempronium inſtituo, & Caiũ ſubſtituo:
talis ſubſtitutio dicitur vulgaris per l. iam hoc iure.
ff. de vulg.& pupil.ſubſtit. circa prin.& per l. Gallus.
§.j.ff. de libe.& poſthu.& eodẽ modo diceretur vulga
ris, & ſi teſtator diceret: Titium hæredẽ inſtituo: & ſi
hæres non erit, rogo eũ vt reſtituat hæreditatẽ Caio,
per not. per Bart. in l.quærebatur. per illum tex.ff. de
teſta.milit.& clariùs per Bal. in l.humanitatis. verſic.
mirabile &c. C. de impub.& aliis ſubſti. Alleg. tex. in
l.omnes.ff. qui ſatiſd.cogan. ſecundum Alex. in d.l.j.
vj.col.ff. de vulg.& pupil. Et hęc vera, ꝙ talis ſubſtitu-
tio dicitur vulgaris, vbi teſtator ſimpliciter dixit: ro
go eum, vt hæreditatem reſtituat Caio. ſecùs ſi dixiſ-
ſet, ꝙ eam reſtitueret per fideicõ. quia tunc eſſet fidei-
commiſſaria. per l.cohæredi.§.cum filiæ.ff. de vulg.&
pupil.ſubſti. nam illa verba ſi hæres non erit, intelli-
guntur ſcilicet voluntariè: quia tunc cogi poterit, vt
habeat hęreditatem quam demum reſtituat, per l.de-
bitor.§.j.& l.cogi.ff. ad Trebel. ſecundũ Gul. de Cug.
qui formaliter in his terminis loquitur in l. precib⁹.
C. de impube.& aliis ſubſtitu. Circa quod videte quæ
plenè dixi in verbo. *Fidem impuberi ſuccederent*, vbi
5 retuli dictum Bal. in d.l.humanitatis. † Secundus ar-
ticulus erat, quibus verbis fiat hæc ſubſtitutio. In quo
glo. reperiũtur variæ. Nam gl. in §.qua ratione, inſti.
de pupil.ſubſtitu. dicit, ꝙ fit verbis negatiuis. ſed glo.
noſtra hîc dicit, ꝙ fit verbis affirmatiuis: per quæ cõ-
cipit exemplum dictæ ſubſtit. ſed dicatis vos has gloſ.
ſic concordari. quia omnis ſubſtitutio vulgaris duo
habet extrema, vnum concernens perſonam eius cui
fit, ſcilicet hæredis inſtituti. Quo caſu habẽdo reſpe-
ctum ad perſonam illius cui ſubſtituitur, tũc ſubſti-
tutio ſemper cõcipitur verbis negatiuis per hæc ver-
ba, ſi Titius hæres non erit. Aliud verò eſt extremum
concernẽs perſonam, quæ ſubſtituitur.& tunc reſpe-
ctu illius, ſubſtitutio ſemper concipitur verbis affir-
matiuis per hæc verba, talis hæres ſit. ſecundum Bart.
quem omnes ibi ſequuntur in d.l.j.ff. vulga.& pupil.
& Bal. in reper.c. ſi pater. eod. tit. lib. vj.& intelligitur
ſi hæres non erit, quia noluit eſſe hæres, vel quia non
potuit. l.cùm proponas. C. de hære.inſtit.& iſtud non
poſſe etiam accipitur largè, videlicet quoquomodo
hæres eſſe nõ poſsit, ſiue hoc procedat ex parte teſta-
menti, quia eſt nullum quo ad inſtitutionem ſeu vi-
tioſum. l.iij.§.fin. de libe.& poſthu. ſiue hoc procedat
ex vitio perſonæ inſtitutæ, vt quia fortè ſpurius, qui
hæres non poteſt inſtitui à patre. l.ij.C. de hæred.in-
ſtitu. ſiue ex defectu ipſiuſmet perſonæ inſtitutæ, vt
quia fortè hæres inſtitutus nõ eſt natus. l.ſi.C. de inſti.
& ſubſtitu. vel natus deceſsit antequam hæreditatem
adiret. l.ab omnibus.§.cùm quidam.ff. de leg.j. vt ple-
6 nè dicit Bart. in d.l.iij.§.fi. in fi. † Venio nunc ad
tertiũ in quo dubitabatur quare hæc ſubſtitutio vul-
garis appellatur.& ſciendum eſt, ꝙ licet hæc ſubſtitu-
tio cõmuniter à doctoribus nõ diffiniatur, credat tñ
7 Iaſon ſic eam diffiniri. † Subſtitutio vulgaris eſt ſe-
cunda inſtitutio directa, quæ à quolibet, & cuilibet
fieri poteſt. quæ diffinitio eſt bona. Nam (vt tradunt
Logici) omnis bona diffinitio cõſtare debet ex gene-
re & differẽtiis, ſecundum Bart. in l.j.ff. de teſta.& in
l.j.ff. de teſti.& in l.j. in princi.ff. de acquir.poſſeſ. Or
nunc dico, quòd ſubſtitutio eſt inſtitutio, & ſic genus
quia omnes tam inſtituti quàm ſubſtituti dicũtur in-
ſtituti. Dixi *ſecunda*, ad differentiam primæ inſtitu-
tionis hęredis, cui fit ſubſtitutio, qui dicitur in prima
inſtitutione vocatus. Et ſubſtitutus venit tanquam in
ſecunda inſtitutione vocatus.& pręſupponit inſtitu-
tionẽ ante ſe: quod qualiter intelligatur, vidiſtis ple-
nè in verb. *Adyciens, vt Alterocha.* Dixi, *directa* ad
differẽtiam ſubſtit. fideicom. quæ eſt indirecta, de qua
Chriſto auxiliãte, videbitis plenè in materia cõpen-
dioſæ & fideicõmiſſariæ ſubſtit. Dixi vlterius, *à quo-
libet & cuilibet fieri poteſt*, ad differentiam pupillaris,
quæ fieri non poteſt niſi à ſolo patre, & filio pupillo
ſoli in eius poteſtate conſtituto: & etiam ponitur ad
differentiam ſubſtit. exemplaris, quæ fieri nõ poteſt
niſi à patre vel matre, & niſi filio furioſo, prout hæc
omnia probantur in §.j.& §.qua ratione. inſtit. de pu-
pil.ſubſtit. hæc autem ſubſtit. fit à quolibet & cuilibet
de populo. Ex quibus reſultat deciſio noſtri articuli
ꝙ ideo hæc ſubſti. dicitur vulgaris. Primò reſpectu
teſtatoris eam facientis, quia à quolibet de vulgo, id
eſt, de populo fieri poteſt. l. in ratione.§. quod vulgo.
ff. ad legem Falc. Nam fieri poteſt etiam à milite, vel
pagano, à patre, vel extraneo, & quocunque alio, fœ-
mina vel maſculo, dumtamen eam faciens ſit homo
vulgaris, id eſt, ad teſtandum habilis, ſecũdum Azo.
in ſumma. C. de impub.& aliis ſubſti.& glo. in rubri.
inſtitu. de vulga.ſubſtitu. Secundò dicitur vulgaris
reſpectu ejus cui fit: quia cuiliber de vulgo, id eſt, de
populo hæredi inſtituto fieri poteſt, ſiue militi, ſiue
pagano, homini libero, vel ſeruo, conſanguineo, vel
extraneo. l.cùm proponas. C. de hæred.inſtit.& §.fin.
inſtit. de vulga.ſubſtir. Tertio modo dicitur vulga-
ris ea ratione, quia fit verbis vulgaribus, id eſt, cõſue-
tis. l.vulgaris eſt quæſtio.ff. de furtis.& c.vulgaris. de
pœnit. diſt.j.& d.l. in ratione.§. quod vulgò. fit enim
hæc ſubſtitutio per hæc verba vulgaria, Talis ſit mihi
hæres: & ſi hæres nõ erit, talis ſit hæres: vel talem ſub-
ſtituo. Nã quilibet de vulgo talia verba proferre ſcit,
tanquam vulgaria & apponi cõſueta in hac ſubſtitu-
tione, ſecundum Cyn. in l.precibus. C. de impube.&
aliis ſubſtitu.& Bart. in d.l.j. de vulga.& pupil. vbi re-
ferr Guli. de Cugn. voluiſſe, ꝙ quinque modis dicitur
vulgaris.& cum dictis Barto. tranſeunt hîc dominus
Card. Ioan. de Lig.& Imol.& Bald. in reper. dicti cap.
ſi pater. licet aliqui inſurgant cõtra rationem prædi-
ctam per glo.ſingul. in l.quoties. C. famil.erciſc. dicẽ-
tem, ꝙ quilibet dicere neſcit, inſtituo. & minus dice-
re ſcit, ſi hæres non erit, talem ſubſtituo. Quoniam
reſpondetur per glo.ſingul. in dicta l.inter omnes. ff.
qui ſatiſdare cogantur. dicentem inter omnes, ſcilicet
ſapientes: ita dicamus in propoſito, quòd hæc ſubſti-
8 tutio eſt vulgaris, apud ſapientes: & doctos. † cùm
illud dicatur vulgare, quod emanat à conſuetudine
ſapiẽtum, & non inſipientum ruſticorum, ſicut com-
munis vſus loquendi nõ ſumitur ex variis loquutio-
nibus imperitorum, vt plenè dixi ſuprà eodem in

9 verbo, *Eidem impuberi ſuccederet.* prope finē. †Quartò dicitur vulgaris: quia verbis fit vulgaribus,id eſt, directis. Et ſic eſt directa ſubſtitutio. Nam interdum dicitur eſſe vulgare quod directum eſt, per text.cum glo.in l.quidam cùm filium.ff. de hęre.inſti.& in tantum eſt hęc ſubſtitutio directa,ꝙ etiam ſi fiat per verba cōmunia,ſemper remanet directa,ita ꝙ ſi teſtator diceret,ſi talis hæres nō ſit,talem ſubſtituo, licet hoc verbum ſubſtituo,ſit commune, cùm trahi poſsit ad vtrũq; ſenſum directũ, & indirectum ſeu obliquum: attamē ſubſtitutio erit directa, quia ſubſtitutio vulgaris eſt ſpecies ſubſtitutionis directæ, vt voluit glo. noſtra hîc. Quintò dici poteſt vulgaris, id eſt,communis,quaſi ius cōmune ſequens,quia nihil ſpecialitatis habet.facit quod habetur in l.edicto.§.eſto.ff. de iure fiſci. Sextò dicitur vulgaris, id eſt, approbata. l.ſi ſeruus nauem.ff. de furtis. Alio modo, & vltimo dicitur vulgaris,id eſt,expreſſa.l.libertates.ff.de fidei

10 cōmiſ.liberta. †QVARTO principaliter dubitatur,quotuplex ſit hæc vulgaris ſubſtit.& certè gloſſa noſtra hîc ſentit ꝙ eſt duplex, ſcilicet expreſſa & tacita.hoc clarius voluit glo.in d.§.qua ratione. inſtit.de pupilla.ſubſtitu.& poteſt dici expreſſa vulgaris illa, quæ colligitur ex verbis expreſsis ipſi⁹ vulgaris ſubſtitutionis, vt in exemplis ſuprà poſitis in primo ar-

11 ticu.& hîc in glo. †Tacita autē vulgaris eſt illa quæ continetur in expreſſa pupillari.l. iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil.Facit quod habetur eod.tit.l. Lucius. & l.qui plures.& in hoc cōſentiunt omnes doctores. vt ſcilicet vulgaris ſub pupillari cōprehenſa ſit,& dicatur tacita.Nam pupillaris ſubſtit.facta filio pupillo ſi in ætate pupillari deceſſerit, tacitè continet vulgarem,videlicet ſi pupillus hæres patris nō fuerit,vt quia noluit,vel quia non potuit, quo caſu vocabitur ſubſtitutus ex tacita vulgari comprehenſa ſub pupillari expreſſa. Nam illa vulgaris ſub pupillari contē-

12 ta, dicitur verè tacita. †Sed dubitatur apud doctores de ſubſtitutione vulgari cōprehenſa ſub breuiloqua vel compendioſa,an dicatur expreſſa,vel tacita, ſuper quo gl.ſunt variæ. Nam gl.in d.§. qua ratione. inſtit.de pupilla.ſubſtit.tenet eam eſſe tacitam. idem ſentit glo. in l.ſi.C.de inſtit.& ſubſtit.& in l. in teſtamento.C.de teſta.milit.ſed gloſ.in l. Lucius.ff.de vulga.& pupil.tenet talem ſubſtitutionem eſſe expreſſam. Idem tenet glo.in l.fina.in fine.C. de impube.&

13 aliis ſubſtitu. †Vnde pro concordia dictarum gloſ, vt vnaquæque illarum dicatur verum dixiſſe, capio elegantem doctrinam Bar.in l.j.ff.de vulga.& pupil. Pro cuius clariori intellectu ſecundum cum ſciendum eſt, ꝙ ſubſtitutio vulgaris eſt triplex: quædam eſt expreſſa,quædam tacita: alia verò dicitur partim tacita,& partim expreſſa.& primò videamus de vulgari expreſſa: ad quod ſciendum eſt ſecundum Bart.

14 ibi,†& expreſſum dicitur tribus modis.primò illud quod eſt expreſſum in genere.l.fina.C. quod cum eo qui in aliena poteſtate,ſecūdum vnam lecturā. Nam illud dicitur expreſſum, quod dicitur verbis generalibus.idem dicit Bald.in l.prætor.in princ.per illum tex.ff. de no.ope.nuntia. vbi dat regulam quòd illud eſt expreſſum, quod venit ex mente legis, vel ſub generalitate verborum. Nam ſi in contractibus in quibus ſtricta fit interpretatio,illud eſt expreſſum quod fit ſub generalitate verborum,vt d.l.fi. cum glo.multò fortius hoc erit in vltima voluntate,in qua fit lata interpretatio.cap.cùm dilectus.de dona.Et multò potius in ſubſtitutionibus, in quibus fit largiſsima. ſecundũ gl.& doctores.in l.Gallus.§.& quid ſi tantùm,

15 ff. de liberis.& poſthu.† Et quia iſtud dictum Barto. eſt egregiũ, dum dicit, quòd expreſſum dicitur quod verbis fit generalibus, ipſum limitabitis quatuor modis;ſecũdum Alex. Primò per glo.ſingularem in c.inquiſitores.ſuper verbo,expreſſè.de hæreti.lib.vj. vbi ſingulariter dicit glo. quòd quādo reſpectu certæ perſonæ fieri debet mentio expreſſa, non ſufficeret mentionē fieri verbis generalibus: putà dicendo cōtra quaſcunq; perſonas cuiuſcunq; qualitatis exiſtā:, ſed requiritur ſpecialis expreſsio per demonſtrationem perſonæ.Idem no.dominus Anto.& Imo.in clemen.cōſtitutionē.de elect.per illum tex. & conſuluit idem Anto.conſil.xxj.incip.quia hic agitur. Secundò limitabitis illud dictum non habere locum, vbi lex requireret expreſſum verbis, quia tunc nō ſufficeret loqui generaliter per text.in l.fina.§.defenſionem.C. de admini.tut. vbi tutor qui tenetur expreſsè promittere defenſionem pupillorum ſuorum,non liberaretur promittendo generaliter vtilia procurare: licet ſub iſtis verbis cōtineatur defenſio,& ita decidit Bar. in l.prætor.in princ.& in l.legitimos. in fine principij.ff.de legitima tute. Tertiò limitabitis quādo lex noua iuris antiqui correctoria aliquid requirit expreſsè fieri:quia tunc nō ſufficit,ꝙ in genere fiat, nec per verba generalia exprimatur, ſed fieri debet nominatim & ſpecialiter ſecundũ Ange.ſingulariter in §.ſi verò expreſsim.per illum tex.in authē.de hæred. & Falcid.idem notat Ange.in §.illud.per illum text. in authen.de triē.& ſemiſ. quem ſequitur Ludo.in repetitione authenticæ,ſimiliter.penulti.col.C. ad leg. Falcid.ſed illa iura nō probant dictum Ange.ſecundum Alexā.& Franc.Areti.in l.j.ff.de vulga.& pupil. ſubſtit.quia licet dicant debere fieri expreſsè, tamen non dicunt, ꝙ debeat fieri nominatim. Quartò limitabitis ſecundum Iaſonem, ꝙ licet illud quod generaliter dicitur,dicatur expreſſum,tamē illud quod venit in neceſſariam conſequentiam ſeu in neceſſarium conſequens ad actum expreſſum, dicitur tacitum. Vnde ſi miles qui ſcit ſe habere filium, inſtituat hæredem extraneum, in neceſſarium conſequēs priuat filium hæreditate: & tamen dicitur tacitè ipſum priuare.text.eſt in l. ſicut certi. in verbo,tacitè.C. de teſtamento mili.quē tex.ad hoc nouiter ponderauit

16 Franciſ.Areti.ibi reputans menti tenendum. †Redeo ad doctrinam Barto.& dico,quòd ſecundo modo dicitur id quod ſpecialiter & in ſpecie exprimitur.l. j.§.inter filium.ff. de fal.& dicta l.fina.ſecundũ aliam lecturam.C. quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt.

17 †Tertio modo dicitur expreſſum quod ſingulariter & indiuidualiter exprimitur,ſcilicet propriis nominibus,& vocabulis.l. quod in rerum.§.fin.vbi glo.ff. de legat.j.ſecundum Barto.in dicta l.j. in fin.ff.ſi quis in ius vocatus nō ierit. ad hoc facit gloſ.in dicto cap. inquiſitores.de hæreti.lib.vj. & Barto.in dicta l.prætor.in princip.ff.de noui operis nuntiat. Or nunc ex prædicta doctrina Bart.infertur ad cōcordiam dictarum gloſſa.vt dicamus,ꝙ ſubſtitutio vulgaris cōtenta in breuiloqua vel compendioſa ſubſtitutione eſt expreſſa generaliter. verbi gratia: Titium & Seium hæredes inſtituo, eóſque inuicē ſubſtituo. Hæc enim ſuſtitutio eſt breuiloqua,duas continens ſubſtitutiones vulgares,ſcilicet vnam in perſona Titij,alteram verò in perſona Seij:caſu quo hæres nō ſit. Quæ quidem duæ vulgares ſunt expreſſæ generaliter. quod eſſet maximè verum ſecundum Franc.Aret. quando breuiloqua non cōtineret niſi vnam ſubſtitutionem vt eſt quando fit duobus hæredibus maioribus, vel quando

quando fit pſonis imparibus:putà filio teſtatoris pu-
pillo & extraneo. Quo caſu talis breuiloqua vulgarē
tantùm continet ſubſtitutionem ſine pupillari. l.iam
hoc iure. ibi, in vulgarem tm̄. ff. de vulga.& pupilla.
ſubſtit.& l.quāuis.C.de impube.& aliis ſubſtitu.certè
tunc illa vulgaris contenta in breuiloqua non ſolùm
eſt generaliter vulgaris,imò ſpecialiter. Nam diſpo-
ſitio facta per verba generalia,quæ niſi in vna ſpecie
verificari nō poſſunt,cenſetur eſſe ſpecialis, per text.
in l.ij.ff.de liberis & poſthu.ſecūdum eum. ad hoc fa-
cit tex.ſecundum Iaſo.in l.ſi domino. vbi Bart.no.ff.
de lega.j.& in l.ſi hæres.ff. de optio.lega.facit text.in
c.ex patre.leg.j. vbi gl.fi.hoc notat.& Panor.de offic.
delega.Et idem dico in vulgari compræhenſa ſub cō-
pendioſa ſubſtitut.vt pari modo dicatur generaliter
expreſſa.puta ſi teſtator dicat,Titium hæredem inſti-
tuo:& quandocunque deceſſerit, Seius ſit hæres.Hæc
enim ſubſtitutio eſt compendioſa apprehendens in ſe
vulgarem ſubſtitutionē,caſu quo Titius nō ſit hęres.
Quæ quidē vulgaris dicitur expreſſa generaliter ſub
hoc generali verbo.quandocunq; deceſſerit: quaſi ſit
ſenſus, ꝙ ſi Titius antequā adeat hæreditatem deceſ-
ſerit,& ſic hæres eſſe nō poſsit, Seius ſit hæres. Et hoc
modo intelligitur gl.in d.l. Lucius.& in d.l.precibus.
volēs dictas vulgares eſſe expreſſas generaliter.ſecùs
autē diceremus capiendo expreſſum ſpecialiter,quia
tunc vulgaris in breuiloqua vel cōpendioſa cōtenta
nō dicitur expreſſa,cū in dictis ſubſtitutionibus vul-
garis ſubſtitutio non cōprehendatur verbis ſuis for-
malibus & ſpecialibus. Quæ quidem verba ſunt iſta:
ſi hæres non ſit,talis ſit hæres. In illis profectò ſubſti-
tutionibus ſcilicet breuiloqua & cōpēdioſa,talia ver
ba explicitè nō reperiuntur expreſſa,licet ſub quadā
generalitate comprehēdantur. Ideo vulgaris ſub eis
cōprehenſa dici nō poteſt expreſſa ſpecialiter: & mi-
nus dicitur expreſſa ſingulariter, cùm in eis nō repe-
riatur expreſſus aliquis caſus ſingularis,in quo ſit fa
cta ſubſtitutio vulgaris,duos iuxta ſui natura conti-
nēs caſus,ſcilicet ſi hęres eſſe nolit,vel ſi hæres eſſe nō
poſsit. Prætereà quem nō poſſe eſſe hæredem cōtin-
git,vel propter mortem vel aliud impedimentū iuris
vel facti.l.cùm proponas.C.de hæred.inſtit.& §.fina.
18 inſtit.de vulga.ſubſtit. †Similiter vbi vulgaris ſub-
ſtitutio fit poſthumo, intelligitur ſi poſthumus non
naſcatur, aut natus viuo teſtatore moriatur.l. Gal-
lus.in prin.ff.de libe.& poſthu.& l.fin.C. de inſtitu.&
ſubſtit. Vnde quoties in ſubſtitutione alter de præ-
miſsis caſibus exprimitur,talis ſubſti.dicitur expreſ-
ſa ſingulariter propter ſingularē caſum in ea expreſ-
ſum. Ideo hoc modo capiendo expreſſum, vulgaris
ſubſtitutio cōprehēſa in breuiloqua vel compendio-
ſa nō dicitur expreſſa,nec ſpecialiter,vt in caſu præ-
cedenti,nec ſingulariter in caſu iſto,ſed dicitur taci-
ta. & hoc modo intelligitur gl.in d.§. qua ratione.&
In d.l. in teſtamento.C. de teſta.mili.& l.fin.C.de in-
19 ſtitu.& ſubſtitu. †Secunda ſubſtitutio vulgaris di-
citur tacita, & omnino tacita, ita ꝙ aliquo reſpectu
dici non poteſt expreſſa, nec generaliter, minúſque
ſpecialiter vel ſingulariter.& eſt illa quæ continetur
in pupillari expreſſa,vt d.l.iam hoc iure. in prin. Illa
enim nullo modo dicitur expreſſa ex vi aliquorum
verborū ſpecialium vel generalium, ſed eſt ex legis
poteſtate & coniectura defuncti mēte ſubintellecta.
Nam quoties teſtator filio ſuo impuberi pupillariter
ſubſtituit,ſcilicet ſi hæres ſit,& in ætate pupillari de-
cedat, eo caſu ſicut mens teſtatoris expreſſa verbis
fuit, ꝙ ſubſtitutus filio in ætate pupillari poſtquam
hæres fuerit morienti,ſuccedat etiam ex præſumpta
mēte defuncti,videtur tali pupillo ſubſtitutum ſi hæ-
res nō erit,vel quia noluit, vel quia nō potuit forſan
morte præuentus. Quia veroſimile eſt, ꝙ ſicut teſta-
tor ei prouidere voluit, ſi hæres eſſet & in ætate pu-
pillari decederet,prout verba ipſius pupillaris ſubſti
tutionis ſonāt, ita etiam voluerit ei prouidere ſi hæ-
res nō eſſet. Quo caſu veniet ſubſtitutus ex tacita vul
gari cōtenta in pupillari expreſſa, vt dicta l.iam hoc
iure.cùm pupillaris expreſſa tacitam cōtineat vulga-
rem, niſi in caſibus, de quibus dicā in tractatu pupil-
laris ſubſtit.in ſexto principali artic.in princ.Simi-
liter etiam ſub vulgari expreſſa continetur pupilla-
ris tacita. Quia veroſimile eſt,ꝙ ſicut teſtator prouí-
dere voluit filio ſuo vulgariter ſubſtituēdo, ſi hæres
non eſſet, etiam ei prouidere voluit caſu quo hæres
eſſet,& in pupillari ætate, in qua teſtari non poteſt,
decederet: vt plenè videbitis infrà in tractatu pupil-
laris ſubſtit.in ſexto principali arti.tractando tertiū
20 effectū pupillaris ſubſtit. †Ot,domini,aduertatis,
quia quod dicitur, ꝙ ſub expreſſa pupillari cōtineatur
tacita vulgaris, & ecōtra, procedit ex interpretatio-
ne extēſiua,vt probat tex.in verbo,porrigi.in l.quā-
uis.C.de impube.& aliis ſubſtitu. ſecūdum Ang.& Ia-
21 ſo.ibi. †Nam porrigi nihil aliud eſt, quàm exten-
di,facit dicta l.iam hoc iure. Nō autem hoc procedit
ex interpretatione declaratiua,quę eſt quando mens
teſtatoris congruit, & verba non repugnant. Sed in
propoſito quāuis mēs teſtatoris præſumpta bene col-
ligatur, ꝙ ſub expreſſa pupillari contineatur vulga-
ris tacita,& econtra, vt dicta l.quāuis.attamen verba
repugnant:quoniam verba pupillaris ſubſtitutionis
repugnant vulgari, & econtra. ergo ſi vna continet
aliam,hoc prouenit ex interpretatione extenſiua,nō
autem declaratiua. Et vtilitas huius inueſtigationis
ſtat ſeu reſultat ex verbis Bart.in l.omnes populi. in
vj.quæſt.principali.ff. de iuſtitia & iure. Quia ſi ſta-
tutum ciuitatis reiiceret ab vltimis volūtatibus om-
nes interpretationes, ſolùm intelligeretur reiicere
interpretationes extenſiuas, nō autem declaratiuas,
quia qui declarat,nihil dat.l.hæredes palàm.§. ſi quis
poſt.ff.eo. Ex quo infertur quòd ſubſtitutiones quæ
continētur ſub breuiloqua vel compēdioſa veniunt
ex interpretatione declaratiua,eo quia mēs & verba
patiuntur: ideo per tale ſtatutum nō cenſerentur re-
iectæ. Secūdò infertur quòd ſubſtitutio vulgaris ſub
expreſſa pupillari contenta, & econtra cùm dicatur
omnino tacita, cenſeretur per tale ſtatutum reiecta.
22 Sanè †tamen intelligatis,quòd vulgaris ſub pupilla-
ri contenta eſt omnino tacita: cùm verba pupillaris,
ſcilicet ſi hæres erit, & in pupillari ætate deceſſerit,
repugnēt ſubſtitutioni vulgari. Eſt verū,quando pu-
pillaris expreſſa modo prędicto fuit facta ſub his ver
bis: Si hæres erit,& in pupillari ætate deceſſerit.ſi ve-
rò teſtator in pupillari ſubſtitutione non appoſuerit
hæc verba, ſi hæres erit, ſed ſimpliciter dixerit, filio
meo pupillo,ſi in ætate pupillari deceſſerit,ſubſtituo
Caium:tunc in tali ſubſtitutione continerentur duę,
quæ dicerētur expreſſæ, ſcilicet expreſſa pupillaris,
& expreſſa vulgaris: quia hæc verba, ſi deceſſerit in
ætate pupillari,recipiunt æqualiter vtrunq; ſenſum,
ſcilicet ſi deceſſerit in ætate pupillari hæreditate non
adita,antequam fuerit hæres,vel poſt aditam hæredi
tatem: & ſic cū verba ſubſtitutionis vtrunq; ſenſum
patiantur,& mens nō repugnet,ambæ tales ſubſtitu-
tiones erūt expreſſæ: ita quòd talis ſubſtitutio modo
præmiſſo facta non erit pupillaris expreſſa, imò erit

compẽdioſa infra tempus pupillaris ætatis limitata
vt ſingulariter decidit Bal. in d. l. precibus. verſic. vnũ
etiam aduerte. C. de impub. & aliis ſubſtitu. quem ibi
ſequitur Pau. ſumm. illud dictũ extollens, & dicens
aliâs ſic conſuluiſſe Florentiæ. Idem tenet Zabarel.
cardi. hîc. Et ſic habetis ſecundum Bald. ꝙ mentio pu-
pillaris ætatis in ſubſtitutione habita non arguit, ꝙ
propter hoc ſit pupillaris ſubſti. ita ꝙ ſi teſtator dixe-
rit, ſi filius meus moriatur in pupillari ætate, talẽ ſub
ſtituo: talia verba licet cõueniant pupillari ætati, ta-
men non ſequitur ꝙ ſubſtitutio ſit pupillaris, cũ etiã
23 conueniant vulgari, vt dictum eſt. †Ad hoc ergo vt
ſit pupillaris in ſpecie duo requiruntur. Primò quòd
in ea hæc verba apponantur, ſi hæres erit. Secundò ꝙ
verba ſequentia ſubiungantur: & in ætate pupillari
deceſſerit, talem ſubſtituo. Nam iſto caſu non eſt niſi
pupillaris expreſſa: & tamen pupillaris fieri poteſt
etiam ſi pupillus non fuerit hæres ſecundum Iaſo. in
l. fin. C. de inſtit. & ſubſtitu. Sed aduertatis, quia in eo
quod Bald. dicit, ſubſtitutionem pupillo filio factam
abſq; illis verbis, ſi hęres erit, eſſe cõpendioſam & nõ
pupillarem nõ tenetur cõmuniter. imò Bar. in l. ij. in
iiij. quæſt. ff. de vulga. & pupil. tenet illam eſſe pupil-
larẽ: quod probat per multa iura. & ita tenuerat etiã
Iaco. Butri. in dicta l. precibus. C. de impube. & aliis
ſubſtitu. & Ange. in l. verbis ciuilibus. ff. de vulga. &
pupil. & Salic. in l. ſi teſtamento. C. de impube. & aliis
ſubſtitu. vbi concludunt ſubſtitutionẽ factã per hæc
verba, ſi in pupillari ætate deceſſerit: nullo modo eſſe
compendioſam: cùm non contineat niſi vnam æta-
tem, ſcilicet pupillarem duntaxat. & cõpendioſa di-
citur quæ ſub verborũ compendio ſeu breuitate plu-
ra cõplectitur diuerſa tẽpora, ſcilicet ætatis pupilla-
ris, & adultæ, ac maioris, vt plenè dicetur infrà in ma
teria cõpendioſæ ſubſtitutionis. Et hanc opinionem
ſcilicet ꝙ dicta ſubſtitutio non ſit compendioſa, ſed
pupillaris, tenẽt Alexand. iij. col. & Iaſon xviij. col. in
dicta l. precibus. In eo verò quod Bald. dicebat in tali
ſubſtitutione pupillari facta ſine illis verbis, ſi hæres
erit, duas eſſe ſubſtitutiones, ſcilicet pupillarem, ex-
preſſam, & vulgarẽ, quæ non eſt omnino tacita, præ-
fati Doctores ſequuntur ipſum dicentes, ſubſtitutio-
nem vulgarẽ tunc in tali pupillari contentam nõ eſſe
omnino tacitam, ſed expreſſam verbis generalibus,
ſcilicet ſi filius in ætate pupillari deceſſerit, Titium
ſubſtituo. Nam cõtingere poterit, ꝙ filius, viuo teſta-
tore, decedet, vel poſt eius mortem ætate eius pupilla
ri durante, & ante aditam hæreditatem ſeu agnitam,
& ſic ante quàm ſit hęres patris. Et ſic contingit caſus
huius ſubſtitutionis vulgaris. & ita tenẽt Imo. hîc, &
Alexand. in dicta l. precibus. in additione Bal. ex quo
ſequitur maximus fructus: quia cũ talis vulgaris nõ
ſit omnino tacita, imò eſt verbis generalibus expreſ-
ſa de ipſa iudicabitur, ſicut de comprehenſa in breui-
loqua vel compẽdioſa, & per cõſequens excludet ma-
trem filij pupilli ab illius ſucceſſione, ſicut eã exclu-
dit ſubſtitutio vulgaris aut pupillaris expreſſa: quod
non faceret, ſi eſſet omnino tacita, vt dicetur infrà in
quinto principali articulo, tractando quintum effe-
24 ctum huius ſubſtitutionis. †Tertia eſt ſubſtitutio
vulgaris partim expreſſa, & partim tacita. quod po-
teſt contingere duobus modis. Primò, quòd ſit par-
tim tacita, & partim expreſſa quo ad verba: qualis eſt
illa quæ in breuiloqua continetur. vel compendioſa:
quæ (vt dictum eſt) dicitur expreſſa verbis generali-
bus, & tacita verbis ſpecialibus, vel ſingularibus, vt
ſuprà eſt declaratum. Secundò poteſt eſſe partim ex-
preſſa, & partim tacita, quo ad caſus. Pro quo ſcien-
dum eſt, quòd ſubſtitutio vulgaris duos in ſe cõtinet
caſus, ſcilicet ſi hæres eſſe noluerit, & ſi hæres eſſe nõ
25 potuerit. †Adeo, quòd etiam ſi ſubſtitutio expreſsè
in vnum caſum facta, putà in caſu, ſi hæres eſſe nolue-
rit. extẽditur ad alium caſum, ſcilicet ſi hæres eſſe nõ
potuerit. & è conuerſo, ſi fiat in caſu impotẽtiæ, por-
rigitur ad caſum noluntatis, ita quòd in primo caſu
ſi hæres inſtitutus noluerit eſſe hæres, vocabitur ex
vulgari expreſſa in illo caſu: & ſi hæres eſſe non po-
tuerit, ſubſtitutus vocabitur ex vulgari in illo caſu
tacita. Nam licet dicta ſubſtitutio quo ad verba ſit
expreſſa, tamen quo ad caſus, eſt partim expreſſa, &
partim tacita. Ergo ſubſtitutio ſimpliciter facta om-
nes caſus comprehendit: quia veroſimile eſt, quòd ſi-
cut teſtator ſibi prouidere voluit caſu quo hæres no-
luit eſſe, ita etiam ſi non poſsit, puta quia morte præ-
uentus hæreditatem adire nõ potuit, vel aliis modis
de quibus ſuprà in ſecundo articulo principali. Quo
caſu ſubſtitutus vocabitur, niſi cauſam mortis præ-
buiſſet hæredi. quia tunc non admitteretur, imò ſub-
ſtitutionis fructu priuaretur, ſecundum Barto. & do-
ctores per illum textum, in l. ſi ab hoſtibus. §. finali.
in fine. ff. ſoluto matrimonio. Reſtat ergo, quòd vnus
caſus alium comprehendit. Nam paria ſunt nolle, &
nõ poſſe. l. j. §. vſus. ff. de procuratori. facit l. mulier. ff.
ad Trebellianum. & quòd vulgaris ſubſtitutio in
vno caſu facta, extendatur ad alium, eſt textus opti-
mus in dicta l. finali. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio.
ſecundum lecturam Bartoli, vbi ſubſtitutio facta ca-
ſu quo poſthumus non naſceretur, extenditur ad ca-
ſum quo naſceretur, ſed hæreditate non adita dece-
deret: quem textum ibi, ad hoc ponderant Barto. &
Ange. & Guliel. de Cuneo, in repetitione dictæ l. pre-
cibus. in prima quæſtione principali. & Raynerius
in tractatu ſubſtitutio. & Bald. in dicta l. cùm propo-
nas. C. de hæredibus inſtituendis. & ratio huius regu-
26 læ eſt duplex. †Prima, quia in ſubſtitutionibus fie-
ri debet largiſsima interpretatio ſecundum gloſ. &
Doctores in dicto §. & quid ſi tantum. Secunda eſt,
quia prouiſio teſtatoris in vnum caſum facta, porri-
gitur ad alium, in quem teſtator veriſimiliter proui-
diſſet, ſi de tali caſu cogitaſſet. textus eſt notabilis in
l. Titius. §. Lucius vbi Barto. & cæteri. ff. de liberis &
poſthumis. facit l. tale pactum. §. fina. iuncta gloſ. ibi.
ff. de pactis. ad hoc facit quod decidit Bald. in ſimili
in l. humanitatis. verſiculo, Quartò quæritur vtrum
exemplaris. C. de impuberis & aliis ſubſtitutionibus.
vbi dicit, quòd exemplaris ſubſtitutio in caſu vnius
furoris facta, porrigitur & trahitur ad caſum alte-
rius furoris: de quo pleniùs videbitis infrà in tracta-
tu exemplaris ſubſtitutionis, in tertio principali ar-
ticulo in fine. Idem in propoſito noſtro tenent domi-
nus Antonius hîc, Angel. & Imola, in dicta l. j. ff. de
vulgari & pupilla. & eſt communis doctorum opi-
nio. neque obſtant ſecundum Bartolum aliqua iura
quæ obſtare videbantur in contrarium: quòd imò
ſubſtitutio facta in vnum caſum non porrigitur ad
alium; & primò non obſtat l. pater Seuerinam. ff. de
cõditionibus, & demonſtrationibus. quia ibi loqui-
tur in legatis, vt plenè dicam infrà in vltima fallen-
tia. ſed aliud eſt in ſubſtitutionibus, vt hîc. vel meliùs
ſecundum Bartolum, quia ibi loquitur in diſpoſitio-
ne pœnali, quæ concepta in vno caſu velut odioſa, nõ
debet ad alium caſum extendi, argu. cap. odia. de re-
gulis iuris, libro ſexto. ſecundum Imolam, in l. ex fa-
cto. ff. de hæredibus inſtituendis. Similiter non obſtat
l. ſi cùm

l.ſi cùm dotem.§.j.ff.ſoluto matrimonio.& l.commo
diſsimè.ff. de liberis & poſthumis.vbi prouiſio facta
in vnum caſum,in quo fuit expreſsè diſpoſitum,non
porrigitur ad alium non expreſſum, qui eo quòd nõ
fuit expreſſus, videtur in diſpoſitione iuris cõmunis
pro non expreſſo remanſiſſe. Quoniam illud intelli-
gitur,ꝙ non extenditur ad alium caſum diſsimilem.
Vel melius ſecundum Petrum, licet conditio volun-
taria impleri debeat in forma ſpecifica, cùm teſtator
tunc tantùm cogitauerit de forma,quam voluntariè
appoſuerit.l.qui hæredi.& l. Mæuius.ff.de cõ.itio.&
demonſtratio. Attamen cõditio neceſſaria ad ipſum
actum,vel effectũ actus ſufficit,quòd adimpleatur in
æquipollenti.verbi gratia, vt ſubſtitutio vulgaris lo-
cum habeat,neceſſe eſt quòd inſtitutus non ſit hæres.
l.poſt aditam.C.de impube.& aliis ſubſtitutionibus.
ſi ergo exprimitur vnus caſus, per quem non ſit hæ-
res, putà ſi noluerit, talis ſubſtitutio porrigitur ad
alium caſum,ſcilicet ſi hęres eſſe non potuerit,qui eſt
ſimilis caſui expreſſo: quia per ambos caſus inſtitu-
tus nõ eſt hæres, & ſic hi caſus effectualiter ſunt ſimi-
les ſecundum Bart.in dicta l.Gallus.§.& quid ſi tan-
tum.iij.col.vel poſſet alio modo reſpõderi ad dictam
l.cõmodiſsimè.ſecundum Barto.in dicta l.Gallus. in
principio.quòd aut prouiſio in vno caſu expreſsè fa-
cta,ſi ad alium tacitum caſum extenderetur,reſpice-
ret mutationẽ perſonæ ſubſtitutæ: & tunc verum eſt
caſum omiſſum nõ comprehendi ſub caſu expreſſo,
vt ibi,aliâs autem ſecùs, vt patet in quæſtione noſtra,
in qua licet caſus volũtatis trahatur ad caſum impo-
tentiæ,& econtra: tamen ſemper eſt eadem perſona
ſubſtituti. quod eſt notandum ſecundum Alexand.
qui dicit multa reuoluiſſe dum ſemel in hoc puncto
haberet cõſulere in quęſtione vnius comitatus cuiuſ-
27 dam magni domini in partibus Siciliæ. †Præterea
& clarius ideo in dicta l.commodiſsimè. inſtitutio
filij facta & expreſſa in vno caſu non extenditur ad
alium,vt in caſu omiſſo cenſeatur inſtitutus ex eo,ꝙ
de ſubſtantia teſtamenti paterni eſt, quòd filius ex-
preſsè inſtituatur in aliquo,aliâs præteritio filij nati
reddit teſtamẽtum patris nullum,& præteritio poſt-
humi ipſum rumpit per eius natiuitatem:quia talis
inſtitutio filij debet eſſe formalis, expreſſa & ſpecifi-
ca, ita ꝙ non ſufficeret tacita, vt plenè vidiſtis ſuprà
in verbo, *In eodem teſtamento relinquens*. j. in tertio
principali quæſito,& in tribus primis limitationib9,
quas ibidẽ dedi ad regulam dicentem, ꝙ filius debet
de neceſsitate inſtitui. Et ideo etiã poſthumus in te-
ſtamẽto patris in vno caſu inſtitutus (putà ſi viuo te-
ſtatore natus fuerit) nullatenus cẽſetur inſtitutus in
caſu omiſſo,ſcilicet ſi naſcatur poſt mortẽ teſtatoris.
Quia etiã ſi inſtitutio in vno caſu expreſſa extende-
retur ad alium, illa inſtitutio in caſu omiſſo nõ eſſet
expreſſa,ſed tacita,quæ non ſufficeret vt dictum eſt.
Ideo lex talem extenſionẽ facere non curauit inuti-
lem.& credo quòd hęc ſit clarior & fundamẽtalis ra-
tio,quæ dari poſsit ad.d.l.commodiſsimè.vltra alios
doctores. In ſubſtitutionibus autem tãtum operatur
tacitũ,quãtum expreſſum. Vnde nõ immeritò ſubſti-
tutio expreſſa in vno caſu, vtiliter extenditur ad ca-
28 ſum omiſſum. †Hæc tamen concluſio Bartoli vide-
licet,quòd ſubſtitutio vulgaris in vno caſu facta ex-
tendatur ad alium, putà ſi facta fuerit in caſu volun-
tatis extendatur ad caſum impotentiæ, & è conuer-
ſo, fallit in ſequentibus caſibus. primò, quando per
talem extenſionem reſultaret abſurdum, puta quia
melioris cõditionis eſſet extraneus ſubſtitutus, quia
à teſtatore minùs dilectus præſumebatur,quam inſti
tutus qui forte eſt de deſcendentibus teſtatoris,vt eſt
caſus in l.ſi mater.§.ſi filius.ff.de vulgari & pupillari.
ad hoc facit l.cùm acutiſsimi.C.de fideicõmiſ.& quæ
plenè habuiſtis ſuper verbo, *Si abſque liberis morere-
tur*.j.& latiùs videbitis infra in quinto caſu fallẽtiæ.
29 †Secundò fallit, ſi teſtator elegiſſet vnum indiui-
duum de contentis ſub altero caſu caſuum cõtento-
rum in vulgari ſubſtitutione. Quoniam tunc ſubſti-
tutio vulgaris concepta in vno indiuiduo de conten-
tis ſub vno caſu non porrigitur ad aliud oppoſitum,
vel diſsimile, licet ſubſtitutio vulgaris in vno caſu
concepta, aliâs porrigeretur ad alium, vt vidiſtis: ita
eleganter decidit Angel.in l.j.§.j.ff.de vulgari & pu-
pillari.allegat.l.pater Seuerinam.ff.de condit.& de-
mon.vbi idem tenet,ſubiungens idẽ conſuluiſſe Flo-
rentiæ,in tali contingẽtia facti.teſtator in ſuo teſta-
mento dixerat: filios meos inſtituo,& Titium ſubſti-
tuo: & ſi Titius ſubſtitutus, me viuo, deceſſerit,ſub-
ſtituo Seium. Accidit quòd Titius deceſsit, mortuo
teſtatore: certè Angelus conſuluit eo caſu nõ venire
Seium vltimum ſubſtitutum ad hæreditatem,ex eo
quia teſtator cõcepit ſubſtitutionem eo caſu,quo Ti-
tius ſubſtitutus decederet viuo teſtatore: ſed ſi dece-
deret mortuo teſtatore, non expreſsit,& conſequen-
ter locus non erit ſubſtitutioni: allegat textum cum
gloſſa in dicta l.ſi mater.§.finali.facit l.ſi pater. la iij.
eodem titulo. licet ſecùs eſſet, ſi teſtator indiuiduum
non expreſsiſſet, ſed ſimpliciter Titio Seium ſubſti-
tuiſſet. Quo caſu Titio mortuo in vita teſtatoris,aut
eo mortuo hæredibus adhuc deliberantibus, Seius
veniret ad hæreditatem,& vocaretur ſecundum Pau-
lum, conſilio ccc.incipiente, Factum tale legitur. de
quo plenè in l.quandiu.la ij.vbi plenè Bartolus.ff.de
acquirenda hæreditate. Sed aduertatis, quia non
obſtantibus motiuis Angeli, ego putarem opinio-
nem Bartoli eſſe veriorẽ, vt ſcilicet ſubſtitutio vul-
garis facta in caſu, ſi hæres viuo teſtatore deceſſerit,
etiam locum habeat ſi poſt mortem teſtatoris moria-
tur,& econtra: cùm ſubſtitutio facta in vno caſu por-
rigatur ad omnes caſus ſecundum Bartolum, in di-
cta l.prima.§.primo.& dicta l.pater Seuerinam.& in
l.ex facto.ff. de hæredibus inſtituendis. & in l.cùm
proponas. C. illo titulo. & dicta l.finali. C. de inſti-
tutionibus & ſubſtitutionibus ſub cõditione factis.
& hæc opinio probatur per textum dictæ l. Gallus.
§.& quid ſi tantum, vbi ſubſtitutio facta de nepote
in caſu mortis filij extenditur ad omnem caſum per
quem filius deſinit eſſe in poteſtate teſtantis, & ne-
pos obtineat primum locum. & ſic prouiſio facta in
vnum caſum,extẽditur ad alium ſimilis effectus.pro
quo facit dicta l. finalis.C. de inſtitut.& ſubſtitu.&
dicta l.cùm proponas. & ita reperio conſuluiſſe Lu-
doui.conſi.lvj.incipiente, In caſu propoſito. vbi con-
ſuluit,ꝙ ſi teſtator concepit ſubſtitutionem in vnum
caſum,ſcilicet ſi filius ſuus in rerum natura nõ foret,
talis ſubſtitutio nihilominus comprehendit caſum,
quando eſſet in rerum natura, & poſt aditam hære-
ditatem in pupillari ætate decederet. Allegat dictam
l.Gallus.§.& quid ſi tantum. & dictam l. fin.C. de in-
ſtitut.& ſubſtitu. ſimiliter conſuluit Paulus,conſilio
cxlviij.iiij.col.vbi concludit,quòd ſubſtitutio vulga-
ris expreſſa in vno caſu,ſcilicet poſt mortem, locum
habet etiam mortuo inſtituto in vita teſtatoris. Pro
hac parte facit l. iam hoc iure.ff. de vulga.& pupilla.
vbi eſt caſus, quòd teſtator faciendo vnam ſubſtitu-
tionem videtur facere aliam. Quantò igitur fortiùs

ſi in vna ſubſtitutione vnum exprimat caſum, vide-
tur alium comprehendere.facit l.ſi mater.C.de inſti-
tutionibus & ſubſtitutio.& l. ſi mulier.ff.ad Trebel-
lianũ. ideo dicebat Raynutius de Forliuio in tracta-
30 tu ſubſtitutionum, † quòd ſubſtitutio eſt multum fa-
uorabilis, adeo quòd ſemper interpretari debet vt
valeat. Et fuit originale dictum Guiel. de Cugn.in l.
precibus.C.de impube.& aliis ſubſtitutionibus.rela-
tum à Bald.in dicta l.cùm proponas.C. de hæredibus
inſtituendis. nõ ergo ſine cauſa in expreſsione vnius
caſus fit ad alium faciliter coniectura.l.ſi ſeruus plu-
rium.§.fina.ff. de legatis.j.& l.numis.ff. de legatis iij.
vnde in caſu noſtro capietur ſenſus, vt ſubſtitutio ve-
lut fauorabilis ſortiatur effectum.quia ille eſt ſenſus
legis, cui in dubio conſonate videtur voluntas teſta-
toris, cùm voluntas teſtantis talis eſſe præſumatur,
qualis de iure eſſe debet ſecundum Bal.in l.j.C. de ſa-
croſanct.eccle. Præterea teſtator præſumitur cogi-
tare illud, quod lex diſponit ſecũdum Bald.in dicta l.
precibus.per l.ſi duo.ff.de acquirenda hæreditate.Or
ſic eſt, quòd lex diſponit ſubſtitutionem vulgarem
in vno caſu expreſſam ad alium porrigi, vt dicto §.&
quid ſi tantũ. igitur ad idem videtur teſtator voluiſ-
ſe: quod verum intelligatis, niſi aliâs expreſsè vel ta-
citè appareret de contraria teſtatoris voluntate aut
mente: quoniam tunc ſubſtitutio cõcepta in vno ca-
ſu non porrigeretur ad alium ſecũdum gloſſam ſin-
gularem in dicta l.ſi mater. vt vidiſtis ſuprà in j. caſu
fallentiæ, & dicam infrà in v.caſu. item ſicut ſi pater
ſubſtituat poſthumo, ſi non naſcatur talis ſubſtitutio
habebit locum, etiam ſi filius naſcatur & decedat pu-
pillus. Sic erit è conuerſo, ſi pater prouideat in caſu,
quo filius naſcatur, vt dicta l.fina.C.de inſtitu.& ſub-
ſtitu.& ad hoc allegat illam legem Guiel.de Cugn.
quẽ ſequitur Raynutius in dicto tractatu. Pro hac
parte adduci poteſt conſilium Bald.relatum à Salic.
in l.quidam.C.de poſthumis hæredibus inſtituendis.
31 †Teſtator inſtituit ventrem vxoris ſi maſculum pa-
reret, ei ſubſtituendo Caium ſi in ætate pupillari de-
cederet: ſi verò fœminam pareret, prouidit ei de legi-
tima. Poſt mortẽ teſtatoris vxor prægnans moritur,
ita quòd ex ſecto ventre maſculus extrahitur viuens
qui demũ moritur: quærebatur an locus eſſet ſubſti-
tutioni, attento quòd mater non peperit, & ſubſtitu-
tio concepta fuit ſub cõditione, ſi mater pareret: & in
hoc caſu non videtur peperiſſe.l.anniculus.ff. de ver-
borum ſignifi.ergo ſubſtitutio concepta in vnum ca-
ſum porrigi nõ debet ad alium. Tamen Salicetus re-
fert vbi ſuprà Bald.conſuluiſſe cõtrarium: quia cùm
teſtator ventrem inſtituerit omnino, ita quòd inſti-
tutio fuit perfecta, & quicquid adiungitur non fuit
niſi quædam demonſtratio, quæ non vitiat, licet per
aliud vera eius notitia habeatur.l.Titius.§.Lucius.ff.
de liberis & poſthumis. Et hanc ſequitur Salicetus in
dicta l.quidam mouetur, quia teſtator inſtituit ven-
trem ex diſpoſitione iuris cõmunis, vt præteritionẽ
euitaret.l. placet.ff. de liberis & poſthu.& dum adie-
cit, ſi maſculum pareret, hoc non fecit vt cõditionem
faceret in pariendo vel nõ pariendo, ſed voluit quòd
quoquomodo vẽter plenus eſſet, dum naſceretur ma-
ſculus, ille hæres eſſet. Et ſic voluit ſolùm facere diffe-
rẽtiam inter maſculum & fœminã. habito ergo effe-
ctu non curamus de modo, vt dicta l.ſi mater. cum
ſimilibus. Et euentum potius expectamus quàm ver-
ba.l.iij.C.de liberis præte.& quia ex vẽtre ſecto quis
dicitur naſci.l. poſthumus.ff. de inofficioſo teſta.& l.
32 quod dicitur.ff. de liber.& poſthu. †Præterea pro-
uiſio facta propter effectum de vno caſu extenditur
ad alium in fauorem teſtatoris, vt dicta l.fina. nec
obſtat dicta l.anniculus.§.fina.ff. de verbor.ſignifica.
quia diſpoſitio dictæ legis locũ habet vbi mens teſta-
toris nõ repugnat, aliâs ſecùs, vt in caſu noſtro.vel di-
catis aliter, quòd aut ſumus certi de mente teſtatoris,
& illa ſeruatur. aut dubitatur de eius mente & volũ-
tate, & tunc aut teſtator dixit ſi naſceretur. Quo caſu
quouiſmodo prædictorum dicitur natus, ſcilicet ſiue
naſcatur, ſiue ex ſecto ventre extrahatur. vt dicta l.
quod dicitur. Aut dixit teſtator ſi pareret: & tunc aut
diſpoſitio teſtatoris tendit ad vtilitatem ventris, de
cuius partu quæritur: & tunc quoquomodo venter
veniat ad lucem, locum habet diſpoſitio, quia teſta-
tor non curat de modo, ſed de effectu. vt dicta l. qui-
dam. aut teſtator nihil diſpoſuit in vẽtris vtilitatem,
& tunc quia illa conditio cenſetur voluntaria, non
eſt mutabilis à ſua forma, ſed ſeruari debet in forma
ſpecifica. Quo caſu locum habebit dicta l.anniculus.
in fine. ſecundum Salicetum in dicta l.quidam. ideo
dicit gloſſa notabi.in dicta l.anniculus. quòd ſi lega-
tur aliquid mulieri ſi pariat, tale legatum non debe-
tur ſi partus ex ſecto vẽtre extrahatur. Quoniã tunc
falſum eſſet dicere, quòd peperit.facit l. quæret ali-
quis.eodem titulo. Nam eo tunc nõ quæritur de vti-
litate partus, aut vẽtris, vt plenè habuiſtis in verbo,
Et ſoboles quam geſtabat in vtero. tamẽ dicitur quis fi-
lium habere, licet ex ventre ſecto extrahatur.l.etiam
ea mulier.ff.de verbo.ſignific.ideo ſi teſtator legaret
Titio centum, ſi filium habuerit, conſequitur legatũ,
quamuis filius de ventre ſecto extrahatur. Præter à
pro Bald.& Salic.facit: quia teſtator dicendo ſi vxor
mea peperit &c.conſiderauit frequentiam facti, cum
frequẽtiùs mulieres pariant filios, quàm quòd ex ſe-
cto ventre naſcantur. ideo dicitur idem quando ex
ſecto ventre naſcuntur: quia ſi teſtator de hoc inter-
rogatus fuiſſet, idem in vtroque caſu diſpoſuiſſet. fa-
cit glo.ſingularis in verbo, conferantur, in clemen.
vnica, de rerum permu.& in cap.ij. de ſupplen.negli.
prælat.& in cap.ſi quis diaconus. xxvj. diſtin.& in l.
tale pactũ.§.fin.ff.de pac.& in l.j.C.de his qui.ad eccl.
confug.& in authen.caſſa.C. de ſacroſan.eccl. & in l.
vnic.C.de raptu virgi.& in cap.j.§.ſi quis ruſticus.de
pace tenen.& text.ſingularis.l. ſcire oportet.§. ſi ma-
ximè.ff.de excuſa.tut. quæ omnia locum habẽt in hoc
paſſu, in quo teſtatoris conſideratur affectio, qui po-
tiùs vxorem affectauit parituram, quàm in puerperio
morituram. Vnde reſtat vera concluſio, quòd ſubſti-
tutio in vno caſu quamuis indiuiduo cõcepta, porri-
gitur ad alium, ſecundum Barto.& communem opi-
nionem, quæ eſt æquior. pro qua facit elegans conſi-
lium Ange.conſil.xciij. incip.viſis & inſpectis omni-
33 bus. †Teſtator ſubſtituit in vnum caſum, ſcilicet ſi
poſthuma naſceretur vel plures. Accidit, quòd nulla
poſthuma nata fuit: quærebatur an locus eſſet ſubſti-
tutioni: idem Ange.vbi ſ.conſuluit, quod licet ſub vno
caſu in ſubſtitutione expreſſo comprehendatur alius
caſus ſui natura aptus comprehendi, puta ſi teſtator
dixerit: ſi hæres eſſe noluerit, tunc cõprehendatur ca-
34 ſus, ſi hæres eſſe nõ potuerit, † cùm naturaliter nolle
& non poſſe æquiparentur.d.l.j.§. vſus procuratoris.
ff.de procu.attamẽ ſub vno caſu expreſſo nõ compre-
henditur alius caſus tacitus ſui natura nõ aptus com-
prehẽdi ſub expreſſo: & ita fuit in caſu propoſito, nã
caſus ſi poſthuma naſcatur, non cõprehendit natura-
liter caſum ſi nõ naſcatur: imo illum potius repellit
velut contrarium, allegata dicta l.fin. ideo cùm teſta-
tor ex

tor expreſsè ſubſtituerit,ſi poſthuma naſceretur , ta-
lis ſubſtit.non extenditur ad caſum diſsimilē,ſcilicet
ſi non naſceretur.Vnde hoc caſu ſubſtitutus excludi-
tur. quod eſt verū ſecundum Ange.ibi, de iuris rigo-
re,ſed de æquitate & puritate conſcientiæ nō ſolum
ſubſtitutus vocatur,ſi poſthuma naſcatur,quæ demū
moriatur, ſed etiam ſi non naſcatur.Quia ſi teſtator
ſubſtitutum inuitauit nata poſthuma poſtea mortua,
eodem modo & eadē affectione eum inuitauit poſt-
huma nō nata.Nam intētio teſtatoris quę diſpoſitio
nē regit & gubernat,eſt potius attēdēda, quæ vis ver-
borum.l.in conditionibus primū locum.ff. de condi.
& demonſtrationi.& plenè habuiſtis ſuprà in verbo,
35 *Eidem impuberi ſuccederent*.circa mediū.†Et nunquā
interpretatio tantū valet,vt melior ſenſus exiſtat,di-
cit text.in l.iij.C. de libe. præter. adeo ꝙ dicat Angel.
in dicto conſilio æquū eſſe ipſum ſubſtitutum vocari
etiā in caſu omiſſo. Et ad hoc determinandum æqui-
tas & vermit cōſcientiæ nō mordebant. Nec obſtant
adducta per Ange.ſuprà in j.parte,dum dicebatur, ꝙ
caſus omiſſus non eſt de natura caſus expreſsi : quia
imò eſt de natura caſus expreſsi: ex quo venit per cō-
trarium,& ex mente diſponentis, vt ſ. dictum eſt,fa-
cit glo.in c.humanum genus.j.d.ult. Nam aliàs ſeque-
retur, ꝙ vulgaris ſubſtit. quæ locum habet,ſi inſtitu-
tus hæres non ſit,nunquam extenderetur ad pupilla-
rem quæ præſupponit pupillum cui per pupillarem
ſucceditur,fuiſſe hæredē,& in pupillari ætate deceſ-
ſiſſe.cū non eſſe hæres & eſſe hæres ſint contraria. &
tamen contrarium eſt veritas, vt ſuprà oſtenſum eſt.
Ad hoc facit deciſio Bal. in d.l. humanitatis. verſi.ſu-
perius alleg.vbi dicit,ꝙ ſubſtitutio exemplaris facta
in caſu furoris,porrigitur ad caſum dementiæ ipſius
teſtatoris ceſſante furore.Et hanc opinionem tanquā
communem tenent hic Imo. & Florianus in l.j.ff. de
vulga. & pupilla. licet idem Imo. tranſiuerit ibi cum
opin. Angel.quamuis de ipſo non faciat mentionem.
36 † Tertiò fallit regula noſtra in caſu l. qui ex duabus.
in princ.ff. de acqui.hæred.vbi quando pro parte pu-
rè,& pro alia parte ſub cōditione inſtituo hæredem,
dato ei in defectu conditionis ſubſtituto:qui hęres in
parte pura hæreditatem adiuit,& conditione pendē-
te,deceſsit, & ſic aliam partē hæreditatis morte præ-
uentus,pendente conditione adire non potuit. Nam
tunc licet prima facie videretur,ꝙ pendente cōditio-
ne inſtitutionis hæres moriendo illam portionem
trāſmittere nō potuerit.l. vnica.§. ſin autem aliquid.
C.de cadu.tollen. tamen iure accreſcendi applicatur
portioni purè per hæredem quondam iam aditæ , &
ſic ſubſtitutus excluditur : quia caſus deficientis con-
ditionis extēditur ad caſum , quo inſtitutus moritur
conditione pēdente , per illum tex.quem ibi ſumme
37 ponderant Bal. Ang.Imo. & cæteri Moder. † Quar-
tò fallit vbi talis extēſio reſpiceret odium filij exhæ-
redati , vt eleganter decidit Benedi. de Plumbino,in
repet.l.ſilius à patre.ff.de libe.& poſthu.pro quo alle-
gat text.in l.Gallus.§.in omnibus.illo eod.tit. iuncta
gloſ.in l. poſt mortem. ibi, eodem tit.Sed Alexander
contrà,dicens ibi hoc non probari,cùm ibi non aga-
tur de ſubſtitutinne extendenda aut reſtringenda,
ſed de inſtitutione. Et poſito ꝙ de ſubſtitutione age-
retur,tamen illud ideo eſſet , quia aliàs induceretur
mutatio perſonæ ipſius ſubſtituti. quo caſu clarū eſt
extenſionem non fieri, vt vidiſtis ſuprà circa intelle-
38 ctum l.commodiſsimè.† Quintò fallit dicta regula
vbi per talem ſubſtitutionem ſeu illius extenſionem
tractaretur de excludēdo perſonam magis dilectam
teſtatori : vel quæ talis eſt, in qua nomen familiæ &
domus teſtatoris cōſeruaretur , cùm talis perſona in
qua nomē & arma teſtatoris cōſeruantur , magis ſibi
dilecta præſumatur, quàm ſit ipſe ſubſtitutus. Quo-
niā eo tūc licet in caſu ſubſtitutionis expreſſo videa-
tur teſtator maiorē affectionē habuiſſe ad ſubſtitu-
tum ipſum expreſsè ſubſtituendo: tum quia illa affe-
ctio non eſt rationabilis,nec æqua , nullatenus extē-
detur ad caſum omiſſum in perditionem nominis,&
dignitatis , familiæ & domus teſtatoris perpetuā. ita
ſingulariter conſuluit Petr.de Ancbar. conſi.cclvij.
incip. Ex ſerie teſtamēti colligitur.vbi ſic conſuluit:
39 †Teſtator inſtituerat filios maſculos naſcituros,& ſi
eos ſine liberis mori contingeret,eo caſu vxorē ſuam
ſubſtituit vulgariter,& per fideicōmiſſum : ſubdens,
ꝙ vbi filios maſculos naſci non contingeret,ſed filiā
vnicam vel plures,eo caſu dictam eius vxorem hære-
dem vniuerſalem inſtituit.Et tali aut talibus filiabus
pro dote iure inſtitutionis reliquit, quod dicta eius
vxor declarauerit:& cum hoc iuſsit eas eſſe tacitas &
contentas.fratri verò ſuo legauit quinq; ſolidos. Cō-
tigit ꝙ nec filij nec filiæ nati fuerunt: ex quo quæſtio
reſultabat non modica,an illa inſtitutio eo caſu con-
cepta quo filiæ naſcerentur , porrigeretur ad caſum,
quo filiæ non naſcerentur,vt ſic mater tanquam ſub-
ſtituta vocetur, an verò frater teſtatoris ab inteſtato
admittatur.quaſi ille caſus quo filiæ non naſcerentur
à teſtatore omiſſus , remanſerit in diſpoſitione iuris
cōmunis, caduca facta ſubſtitutione ex defectu cōdi-
tionis. Et poſt multa hincinde allegata cōcludit ma-
trē vt ſubſtitutā nō admitti in caſu omiſſo:ſed fratrē
teſtatoris ab inteſtato vocari.Primò,propter æquita
tem naturalem,quæ fauet vt frater admittatur . quia
iura dignitatē agnationis prætulerūt omni ſuccedē-
ti,maximè vxori, quæ non vocatur ad mariti ſucceſ-
ſionē,niſi in ſubſidium omni deficiente parentela.l.j.
C.vnde vir & vxor. Secundò quia cùm lex nō admit-
tat tacitam pupillarem ſub expreſſa vulgari conten-
tam contra matrem.l.fina.C. de inſtit.& ſubſtit.& ſic
lex interpretatur vulgarem ſubſtitutionē in vno ca-
ſu conceptam,vt alium non cōprehendat.fauore ma-
tris in medio exiſtentis,vt d.l.fin.ſecūdum Bart.mul-
tò fortiùs ſic debet interpretari in fauorē fratris cō-
tra vxorē teſtatoris, vt ſcilicet vxor nō vocetur , fra-
tre in medio exiſtente.caſus eſt in l. in teſtamento.C.
de teſta.mili.vnde licet volūtas teſtatoris debeat præ
omnibus dominari.l.cùm quæſtio.C.de legatis.tamē
quando teſtatoris ordinatio non conuenit æquitati,
nec bonis moribus, nec legibus aut ſtatutis,nullate-
nus debet extendi,ſed ſolùm intelligi eo caſu:quo lo-
quitur,argumētum gloſ.cùm quidam.ff. de liberis &
poſthu.& c.odia.de regulis iuris.lib.vj. Tertiò dicta
cōcluſio probatur ex natura caſus omiſsi , qui relin-
quitur diſpoſitioni iuris communis, ſiue omittatur à
contrahente,vt l.ſi cùm dotē.ff.ſolu.matri.ſiue omit-
tatur à teſtante,vt d.l.cōmodiſsimè.ff.de libe. & poſt-
humis.ſiue à principe reſcribente, vt in c.ſuſcepium.
de reſcript.lib.vj.ſed caſus quo filiæ non naſcerentur
fuit in caſu noſtro omiſſus à teſtatore, ita ꝙ in eo ſi
cōtingeret nō prouidit.ergo relictus videtur diſpoſi-
tioni iuris cōmunis,ſecūdum quam vxore teſtatoris
excluſa,frater nomē domus & arma portans admit-
tatur,& vocetur ab inteſt.Nam caſus cōtingens præ-
ter ordinationē diſponētis,etiam ſi in eo eſſet maior
ratio diſponēdi: nunquā includitur ſub diſpoſitione
ſecundum Cyn.in l. quod fauore.C.de legi.& not.in
c.quamuis.& in c.cui nō de ſacerdotali . de præbend.
lib.vj.

lib.vj. Quartò ad præmiſſa facit optima ratio; quia cum quæritur an caſus omiſſus habeatur pro expreſſo, cócluditur, ꝙ quádo expreſſus eſt per modum códitionis volũtariæ, talis caſus expreſſus debet impleri in forma ſpecifica.l. qui hæredi.& l.Mæuius.ff. de condi.& demonſtr.ſecundum Bart.& Bal.in d.l.Gallus.§.& quid ſi tantùm. ſed caſus quo filiæ naſcerétur fuit códitio ſubſtit.voluntaria ex mera teſtatoris voluntate adiecta: ergo impleri debet in forma ſpecifica, ſcilicet ſi filiæ naſcantur. Nec obſtat.l.penul.ff. de ventre inſpici.& l.Thais.§.Spendophorus.ff.de fideicómiſ.libe.quia loquitur in vulgari ſubſtit.ſimpliciter concepta, quæ vt dictum eſt, complectitur omnes caſus: vel loquitur in vulgari cócepta in vnũ caſum, cùm non ſupereſt perſona, cui lex magis faueat, aut æquitas quàm ſubſtituto, ſed in caſu noſtro ſupererat frater teſtatoris.vt d.l.j.C.vnde vir & vxor. Attento quàm maximè, quia in ipſo & nó vxore conſeruatur dignitas domus & familiæ nomen. quod fieri publicè vtile eſt l.j.§.penul.ff.de vétre inſpic. Quare cócludit in prædicto conſilio, ꝙ cùm ille teſtator eſſet de nobili genere & antiqua domo, cuius nomé & dignitatem cóſeruari expediebat, ſatis improuidè & vxoris amore bacchatus in eam bonorũ ſuorũ proprietaté contulit, cùm ſufficeret (vt per diſcretos maritos fieri conſueuit) integrum vſumfructũ bonorum relinqui. Vnde talis improuida diſpoſitio ad alium caſum expreſſum extendi non debet. Ad hoc facit quod fuit dictum ſuprà in primo caſu fallent. referendo glo.& Bart.in dicta l.ſi mater.præmiſſæ deciſioni, cum qua tranſiuit Alexád.in d.l.j.ff.de vulga.& pupil.congruè applicatur alia quæ fuit Io.Andr.in addi. Spec.tit.de teſta.§.in primis.in fi.vbi caſum ſibi nouiſsimè occur

40 rentem ſic narrat, & decidit. † Teſtator ſanus teſtari volens, vétrem vxoris, id eſt, filium primò naſciturũ inſtituit hæredem, cui decedenti intra pubertatem, ſubſtituit filium ex vxore ſecundò naſciturũ, & huic ſi infra pubertaté vel poſt decederet ſine prole, ſubſtituit Caium fratré ſuũ. Teſtatore mortuo natus eſt poſthumus, qui demũ intra pubertatem deceſsit, mater & Caius de hæreditate contendunt: quæritur quid iuris? Decidit ſubſtitutioné de filio naſcituro factam inutilem ipſo nó nato.ff.de reb.dub.l.vtrùm.in prin.& ff.de leg.j.l.ſi duobus.§.fi.& ff.vnde cog.l.j.§.ſi quis proximior. Ipſa ergo inutilis aliam vtilem facere nó poteſt.argu.l.nullus.C.de decurio.lib.x.& l.ſi in venditione.ff.de peric.& cómo.rei vend. Prętereà dictus Caius nó fuit ſubſtitutus filio teſtatoris primò naſcituro, ſed ſecundò naſcituro, cùm ergo ſecũdus natus nó fuerit & ſic nunquam hæreditatem habuit, dictus Caius ei ſuccedere nó potuit. Et ita per alias rationes multas & efficaces decidit ibi dictam quæſt. quæ fuerunt Oldr.conſil.clxxvij. incip. Teſtator in ſuo teſtaméto. vbi eandé quæſtioné decidit & ſimiliter Ioan.

41 And. alias plures huic ſimiles in dicta addi. † Sextò ſecũdum aliquos fallit dicta regula in ſubſtit.vulgari facta in legato: quia non comprehendit niſi caſum expreſſum, ſcilicet ſi noluerit, vt eſt caſus ſingularis ſecundum vnam lecturam in d.l.pater Seuerinam.ff. de condi.& demonſtr.& ſic non porrigitur ad caſum ſi nó potuerit, nec econuerſo, vt ibi, quod ſecus eſt in hæreditate in qua vulgaris ſubſtitutio in vno caſu facta alium compręhédit, ne teſtator moriatur inteſtatus.l.cùm proponas.C.de hæred.inſtit. vnde in dictá l.pater Seuerinã. Paulus refert, & fuit præſens, ꝙ tépore quo illuſtris doctor Bal.legebat Papiæ, quidam dominus Philippus de Rhegio, qui fuerat præceptor omnium ferè doctorum Papienſium, apud quos maximæ authoritatis erat, cũ multis annis poſtea legiſſet Paduæ, rediens Papiam in principio ſui aduentus publicè pollicitus eſt, ſe velle reſpondere de quolibet in materia vltimarum voluntatum. Et cùm dominus Bald. ibi præſens eſſet, interrogauit eum dicens, vbi habemus nos, ꝙ ſubſtitutio vulgaris facta in legato non comprehendit niſi caſum ſi noluerit, & non caſum ſi nó potuerit? Breuiter ille dominus Philippus obmutuit: coram quo Baldus tunc librum aperuit & legit tex.in d.l.pater Seuerinam. vbi de hoc eſt caſus ſecundum vnam lecturá. Ex quo illi cathedrarii reſultauit magna confuſio. Nũquam alicui conſulerem quantumcunq; profundiſsimo & experto viro, ꝙ tália præſumeret, quoniá finis taliũ nil aliud eſt quàm Babylon, quod interpretatur confuſio, iuxta illud, Sæpe citò ruit, qui ſuper aſtra volat. Nam multæ literæ interdum quem ad inſaniá conuertunt, vt dicitur

42 Actu.xxvj. † Sic enim contigit Alano de Parabolis, qui cũ totá poſitionem fidei in paucia cóplectés tradere vellet, in publico obmutuit. Sic Demoſthenes Græcorum princeps oratorum, dum in publicum apud Philippum Macedonum regem orationé habiturus conueniſſet, nec verbũ quidé proferre ſciuit. Sic Lucius Craſſus patet nam vlturus iniuriam cùm apud Quintum Maximum aduerſum Cneum Carbonem cauſam acturus foret, ſic turbatus eſt, vt totá cauſam oblitus perhibeatur. Sic Cneus Sicinius pro Sernio Męuio apud prętorem Romanum virum clariſsimũ dicturus, idem paſſus affirmatur. Omitto ꝙ Marcum Ciceronem in cauſa Miloniana illa tanta dic... ſolita felicitas omnino deſtituit. Prætereà, ꝙ Theophraſtus Philoſophus eloquétiſsimus apud Alexandrum regé verba facturus nihil effari potuerit: ſic Petrus Baylardi publicè ſe iactans de quacunq; lege perfectum ſenſum elicere in caſu l.quinq; pedum.C. finium regun.

43 miſertimè tacuit, vt ibi refert glo. [De Gorgia ſolo legitur, ꝙ in cóuentu hominum dicere auſus eſt, qua de re quiſque audire vellet, quia ipſe doceret. vnde de tali qui hoc præſumit vulgò dicitur, *Il eſt bien Gorgias.* de quo Valerius lib. viij.titu. quæ cuiq; magnifica contigerunt, ſic dicit, Gorgiæ verò Leontino ſtudiis literarum & ætatis ſuæ cunctos præſtári, adeo vt primus in conuentu poſcere, qua de re quiſq; audire vellet auſus ſit, vniuerſa Græcia in templo Delphici Apollinis ſtatuam ſolido ex auro poſuit. cùm cętero, tum ad id tempus auratas collocaſſet, id eſt argéteas auro deſuper tectas. Hæc ille.] Nam tales qui alta præſumũt, in modicis ſæpe deficiunt, vt apertè intelligant, ꝙ omnis ſapiétia à domino Deo eſt. Eccleſiaſtic.& Sapien.x.dicitur, Sapientiam prętereuntes nó tantùm in hoc lapſi ſunt. vt ignorent bona, ſed & inſipientiæ ſuæ reliquerunt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerunt, nec latere potuiſſent. & Hieremiæ x. Stultus factus eſt omnis homo à ſciétia ſua. Idcirco dicitur.j.Regũ ij. Nolite loqui ſublimia gloriantes, quia Deus ſciétiarum eſt dominus. Nam qui in cogitationibus ſuis confidit, impiè agit. Prouerb. xij. de talibus profectò dicitur Eſaiæ xlvij. Sapientia tua decepit te, quia dixiſti in corde tuo, ego ſum. Ob quod dicitur Iob v. Cóprehendam ſapientes in aſtutia eorum. Et Eſaiæ xxix. Perdam ſapientiá ſapientum: & prudétiá prudentiũ reprobabo. j.ad Corinth. & Pſalmiſt.xciij. Nouit dominus cogitationes hominum, quoniá vanæ ſunt. Nemo igitur (dicit Apoſtolus j.ad Corinthios iij.) glorietur in hominibus: ſed ſi quis videtur ſapiés inter vos, ſtultus fiat, vt ſit ſapiés,

Sapient

Sapientia enim huius mūdi ſtultitia eſt apud Deum, vt ibi: quia ſecundum eum, ad Roma. viij. Sapientia carnis inimica eſt Deo, & prudentia carnis mors. & ad Coloſſen. ij. cap. dicit: Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, quæ ſcientia eſt hominum aliud non credentium, quàm quod ſenſu patet. de talibus profectò qui credunt ſe ſapiētes in omni ſcibili, concludit idem Apoſtolus ad Romanos primo cap. Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. & Eſaiæ quinto, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudētes: quia non debet quis eſſe prudens apud ſemetipſum, ad Romanos duodecimo capit. Prout exēplo nobis demonſtrarunt ſeptē olim Græciæ ſapientes: qui titulum & præmiū ſapientiæ cuilibet eorū ſucceſsiuè oblatum ad Deum Apollinem tranſtulerunt, ſumma animi moderatione cognoſcentes, non hominibus, ſed Deo ſoli hoc eſſe tribuendū. Nam cùm Mileſij piſcatores verriculū, id eſt, rete in flumē iactare vellent, iactum illud vendiderunt iuxta l. ſi iactum retis. ff. de actio. empti. Quo extracto non piſces, ſed menſa magni ponderis aurea capta viſa eſt. Emptoribus dicētibus ſuam eſſe, qui iactum retis emerant. Piſcatoribus in contrariū, quòd non aurum, ſed piſces capi rete conſuetos vendidiſſent. ſuper quo lite orta, & quia de re inaudita nouiter orta & magni valoris quærebatur, ad deum Apollinem, cuius ſimulachrum apud Delphos reſpōſa dabat, delata: cōtendentibus ſic reſpondit, Phœbū de tripode, id eſt, mēſa aurea tripes piſcata rogitas Mileſia pubes: Huic tripodē addico cuius ſapiētia prima eſt, id eſt, maxima & ſumma. De quo Valerius lib. iiij. titulo de moderatione animi, poſtquàm Pittaci ſapientiſsimi Philoſophi mentionē fecerat: Huius, inquit, viri mētio ſubiicit, id eſt cogit, vt de ſeptem ſapientū moderatione referam. à piſcatoribus in Mileſia regione verriculū trahentibus, quidam iactum emerat, extracta deinde magni pōderis antea Delphica mēſa, orta cōtrouerſia eſt illis piſcīū ſe capturā vendidiſſe affirmantibus, hoc ſcilicet emptore fortunæ ductus emiſſe dicēte. Qua cōtentione propter nouitatem rei, & magnitudinem pecuniæ ad vniuerſum eius ciuitatis populū delata, placuit Apollinem Delphicum conſului, cuinā adiudicari menſa deberet. deus reſpōdit illi eſſe dandam, qui ſapientia cæteros præſtaret. Tunc illi ſcilicet contendentes, Thaleti ſcilicet illi ſapiēti Philoſopho mēſam dederunt. Ille ceſsit eam Bianti, Bias Pittaco, Is protinus alij, deincepsq́; per omniū ſeptem ſapientum orbem ad vltimum ad Solonem peruenit, qui & titulum amplisſimæ prudentiæ & præmiū ad ipſum Apollinem tranſtulit. Hæc ille. Hanc menſam deo Apollini qui deus ſapientiæ dicitur, tributam & conſecratam plures philoſophi videre affectarunt, & terras multas peragrarūt, & inter cæteros Apollonius, de quo barbatus ille Hieronymus in epiſtola ad Paulinū ſic dicit, Apollonius ſiue ille magus vt vulgus loquitur ſiue Philoſophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Perſas, pertrāſiuit Caucaſum, Albanos Scythas, Maſſagetas: opulentiſsima Indiæ regna penetrauit. & ad extremū latiſsimo Phyſon amne tranſmiſſo peruenit ad Bragmanas, vt Hiarcam in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantem inter paucos diſcipulos de natura, de moribus, ac de curſu dierum & ſiderum audiret docentem. Inde per Aelamitas, Babylonios, Caldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſtinos, reuerſus ad Alexandriam, perrexit ad Aethiopiam, vt Gymnoſophiſtas & famoſiſsimam ſolis menſam videret in ſabulo, id eſt, litore ſabuloſo, in quo erat templum Delphici Apollinis. Ecce, domini, quanta paſsi fuerunt olim veteres pro ſapientia, qua adepta non ſapientes ſe dixerunt: ſed ſoli Deo titulum ſapientiæ cum illius præmio retulerunt, quia vidiſtis ſuprà dicentes ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Contra quendam ſcholarem glorioſum inanis gloriæ cupidum mouetur glo. in l. cū ea. C. de tranſact. Præſumpſit enim ſapere & nihil ſciebat: alta cogitabat, & ſemper ruebat, non conſiderans quòd alibi dicit Apoſtolus, Noli plus ſapere quàm oporteat ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē: quoniā interdū tanta præſertim inuſitata ſapere vergit in detrimentum. vt de quodam refert Iſidorus vt habetur libro xvj. de proprieta. rerum prope finem, in capitu. de vitro. Qui vitrū ſui natura fragile & faciliter frāgibile fecerat flexibile, & malleo reparabile. Vnde phialam corā Tyberio Cæſare de tali vitro factā proiecit in terrā: quam non ruptam ſed plicatam cum malleo reparauit & emēdauit. Quem iuſsit Cæſar ilico decollari, ne dum hoc agnitum fieret, aurum pro luto haberetur, & omne metallorum pretium vile crederetur: quia re vera ſi vaſa vitrea non frangerētur, meliora quàm aurea putarētur, quia ad potandum auri & argenti metalla depellere conſueuit. Vide quę dixi de vitro ſuprà eodem ſuper verbo, adiectæ impuberi. loquēdo de modeſtia linguæ illius refrenatione. Sæpe enim qui talia glorioſa ſatagunt, arte propria percutiuntur & pereunt: quia mala mente & inani gloria mouentur, vt Perillo contigit tempore Phalaris Agrigentini tyranni oratoris & declamatoris ornatiſsimi, cui cū Perillus ille æris ingenioſiſsimus artifex amiciſsimus eſſet, ex Athenis Agrigentum ad eum venit, vbi cognita hominis ſæuitia vt eidem placeret, & ſe ſingulari peritia dotatū & eminentis ſuæ artis ſciētiæ oſtenderet, ex ære taurum artificioſiſsimū fabricauit, & in eius latere ianuam poſuit, vt reus in eo incluſus ſubiectis ignibus torqueretur: atq; ita ſonus vocis hominis exclamantis, non gemitus hominis, ſed bouis mugitus videretur. Pro quo inuento cùm munus ab eodem qui nouis tormentis delectabatur poſtulaſſet, illum includi iuſsit; & ſuppoſitis ignibus primus artificij ſui verū præbuit experimentū. dicēte Ouidio j. de arte amandi: Et Phalaris tauro violenti mēbra Perilli Torruit infelix: imbuit author opus. Poſtea ſubiungens: Nec enim lex æquior vlla eſt, quàm necis artifices arte perire ſua. Nolite igitur eſſe fratres chariſsimi, ſimilium fatuorū ſectatores: ſed pro talento ſapientiæ à Deo vobis datæ deuoti oratores, ei gratiā reddentes exiſtere & ſapiētia cōmuni ſemota omni curioſitate contenti eſſe. Nec ſcrutari quæ vana ſunt, imò talia quærentibus nō eſt reſpondendū, ſed potius deridendum, prout de quodam refert Aurelius Auguſtinus libro xj. Confeſsionū, quærente quid faciebat Deus ante mundi creationem. Cui derisoriè fuit per quendam prudentē reſponſum, quòd Deus tunc faciebat ignem ad ipſum fatuum comburendum, & eos qui materias arduas intellectum humanū tranſcendentes inquirerent. Nec peccauit ille ſic reſpōdens quæſtioni fatuæ, licet falſum reſpondiſſet: imò laudatur ibidē. facit l. Domitius Labeo. ff. hoc titu. & in l. fin. C. de legib. de talibus dicit ſummus Imperator: Eorum vanam ſubtilitatem tam riſimus, quàm deteſtādam eſſe cenſuimus. Facit capit. j. de renuntiatio. libro vj. Attamen Deus tunc, dicit Auguſtinus non erat ocio-

ſus.ſed nobiles habebat intellectiones,& beatas cogi
tationes.Sic multi perieruot decorporis fortitudine
præſumentes, vt Milo Crotooiates & Polydamas
athleta,de quibus Vale.lib.ix. titu. de morte oõ vul-
gari,in ſi.lungã,ioquit,illos quos & propoſitũ & exi
tus pares fecit.Milo Crotoniates cũ iter faciẽs quer-
cũ in agro cuneis adactis fiſſam vidiſſet, fretus viri-
bus acceſsit ad eam, inſertiſq; manibus diuellere,id
eſt, in duas partes arborẽ quercũ diuidere & ſepara-
re conatus eſt. Quas ſcilicet manus arbor excuſsis
cuneis in ſuã naturã reuocata cõpreſsit, eũq; ſcilicet
Milonẽ maoibus retentũ & captũ tot gymnicis pal-
mis,id eſt coronis victoriæ aliàs aſſequutis, lacerãdũ
feris præbuit. Item Polydamas athleta tẽpeſtate ſpe-
lunca ſubire coactus, nimio & ſubito incurſu aquæ
labefacta ea ac ruẽte cęteris comitibus fuga periculũ
egreſsis ſolus reſtitit,tanquã humeris ſuis totius rui
næ molẽ ſuſtẽtaturus: potentiore ſed pondere omoi
corpore humano preſſus imbribus petitã latebram
demeotis fati ſepulchrũ habuit. hæc ille. Poſſuot hi
præbere documeotũ nimio robore mẽbrorum vigo-
rem mentis hebeſcere, quaſi abnuẽte,id eſt,renoente
natura vtriuſq; boni ſcilicet robotis & vigoris largi-
tionem. Ne ſupra mortalem ſit felicitatẽ eundem &
valentiſsimum,& ſapientiſsimũ eſſe.Ex quibus clarè
mõſtratur io robore corporis aut ſapiẽtia humana
non eſſe confidendũ, ſed à Doo omne auxilium, quia
vix magnũ reperitur ingeniũ ſine mixtura demẽtiæ.
43 † De noſtra autẽ materia, an ſubſtitutio facta io
vno caſu porrigatur ad aliũ videatis latius per Iaſo.
io d.l.cùm proponas.C.de hęre.inſti.vbi clarẽ loqui-
tur.& in d.l.j.ff.de vulga,& pupil.vbi concludit, ꝙ io
legatis ſicut in hæreditate locũ habet regula, ꝙ ſub-
ſtitotio in vno caſu facta, alium caſum cõprehendit,
cùm in legatis ſicut in hęreditate fieri poſsit hęc ſub-
ſtitutio vulgaris.l.vnica.in fine.C.de cadu.tol.& l.vt
hæredibus.ff.de leg.ij. Nec obſtat ſecundum eum d.l.
pater Seuerinã.quia noo loquitur in ſubſtito.ſed fuit
ibi tranſlatio legati facta de vna perſona in aliam, in
pœnam eius, qui parere noluit conditioni.Nam filia
ibi nubere noloit. Vnde in eius pœnã legatum ei au-
fertur,& in aliũ traſfertur. ideo caſus ſi ooluerit nõ
cõprehendit caſum ſi nõ potuerit in cõditione legati
non expreſſum. Cuius ratio eſt duplex. Prima, quia
cùm traoſlatio legati fiat io pœnam: certè io pœna-
libus debet liquidiſsimè conſtare.l.in teſtamẽto.la ij.
ff.de condit.& demonſtra.quam ad hoc pro ſingulari
allegat Bald.in c.j. qualiter dominus proprie.priue-
tur. Secunda ratio eſt, quia cùm ibi tranſlatio fieri
debeat in pœnam, ſi nubere noluerit, vbi nõ eſt deli-
ctum, prout oõ eſt, qoãdo oubere nõ poteſt: per cõſe-
quens non debet ibi eſſe pœna l.aliud eſt fraus. ff. de
verb.ſig.& ita ad illũ tex.dicunt ibi Bar.& Moderoi,
& Bal.in d.l.cum proponas.vlti. col. & iſte eſt verus
intellectus ad d.l.pater Seuerinam. iuncto ꝙ cõditio
legati ſeruari debet in forma ſpecifica, & etiam defi-
cere.l.qui hæredi.& l.Mæuius.ff.de condit.& demon.
& ſic conditio quæ deficit per nolle, nõ poteſt videri
defeciſſe per non poſſe, vt ibi. An autem ſubſtitutio
vulgaris collata in voũ tempus extendatur ad caſum
alterius temporis, dicatis ꝙ non, per l.ſi ita quis.ff.de
volga.& pupil.& not.per Bart.in d.l.ſi mater.§.j.illo
44 eo.tit. † Quintò principaliter quærebatur quis ſit
effectus vulgaris ſubſtit. & reſpondetur ꝙ hæc vul-
garis ſubſtit.ſex habet effectus. Primus eſt, quia in
homine ſui iuris hęrede inſtituto illa verba ſubſtitu-
tionis: ſi hæres non erit, intelliguntur, ſi hæres non
erit per ſe, vel mutata conditione: puta, quia effectus
ſeruus alium ſcilicet dominum hæredem nõ fecerit.
In hærede autem inſtituto qui eſt alieoi iuris præ-
dicta verba intelliguntur, ſi aliũ hæredẽ non fecerit,
vel ipſe mutata conditione hæres non erit. l.iij.C.de
hæred.inſtit.& l.ſi pater.ff.illo eodem tit. Pro cuios
intellectu cõſiderandum eſt, ꝙ ad hoc vt locũ habeat
vulgaris ſubſtitutio, oportet, ꝙ deficiat ſpes ioſtitu-
tionis, vt ſcilicet inſtitutos nõ ſit hętes, nec poſsit eſſe
hętes, puta quia repudiauit hæreditatem, vel lapſum
45 eſt tempus adeundi eam. † Et iotelligo, ꝙ repudia-
uerit omoi iure, ſcilicet prætorio & ciuili venire ex
teſtamento, ſecundum Bart.in l.j.penult. col.ff.eod.
nam ſi renũtiaret adire de iure prætorio ex teſtamen
to, cùm vſq; ad xxx.annos venire poſsit de iure ciuili
per tex.in l.licet.C.de iure delibe. non admitteretur
ſubſtitutus, quicquid dixerit glo.in l.ſuum.C.de iure
delibe.quam ibi omnes reprobant, præſertim Bat.in
d.l.j.& in l.nec his.§.hæres inſtiturus.ff.de acquit.hæ-
redi.Pau.& Iaſoo io l.iij.C.de impube.& aliis ſubſti.
Oportet enim antequã ſubſtitutus admittatur, ꝙ in-
ſtitutus ſit omni iure excluſus ex teſtamento adire,&
ꝙ hæreditatẽ repudiauerit: quo caſu erit omnioo ex-
cluſus ſecundum Bart.in d.§. hæres inſtitutus. Alio-
quin quandiu ſpes eſt, ꝙ inſtitutus eſſe poſsit hæres,
vulgaris ſubſtitutio locũ habere nõ poteſt. l. quãdiu.
ff.de acquirẽ. hæred. quod eſt, verum quandiu poteſt
& vult eſſe hæres ex teſtameoto. ſi autem repudiaret
ex teſtamẽto expreſſè, vel tacitè, veluti adeundo hæ-
reditatem ab inteſtato, tuoc locus eſſet ſubſtitutioni,
cùm verba ipſius ſubſtitutionis verificentur. Si hæres
noo erit, ſcilicet ex teſtamẽto, vt eſt caſus io l.filium
emancipatum. vbi Angelus & Imola.ff.de acquiren.
46 hæreditate. † Non enim ſufficeret ei quòd eſſet
hæres ab inteſtato, ſed debet eſſe hæres ex teſtamẽto,
vt ſubſtitutum excludat, vt ibi. Aliter & aliâs ſubſti-
tutus vulgaris caſum inteſtati excludit, nec ad alios
fines hæc ſubſtitutio fit, niſi vt teſtator oon moriatur
inteſtatus: d.l.iij C. de impube. & aliis ſubſtit. quod
eſt verum, niſi teſtator aliquẽ ſubſtituiſſet, caſu quo
legitimi nec ex teſtamento, nec ab inteſtato ſucce-
derent. Quia tunc ſubſtitutus cauſam inteſtati oon
excluderet, tex.eſt ſingularis io l. ſi quis ita hæres in-
ſtituatur, ſi legitimus.ff. de hæredibus inſtituend. ſe-
cundum Modernos in dicta l.iij. Et hoc eſt adeò ve-
47 rum, † ſcilicet quòd hæres debeat hæreditatẽ adire
ex teſtamento ad excludendum ſubſtitutum, ꝙ ne-
ceſſe eſt, ꝙ hæreditatẽ integraliter adeat, vel partem,
ſi tantum in ea inſtitutus ſit: ita ꝙ non audiretur inſti
tutus in tota volens partem adire, & in ea parte ſub-
ſtitutum excludere. & in reſiduo locum facere ſub-
ſtitutioni, ſed neceſſe habet in totum adire. Et ſic
non audiretur hæres volens pro parte adire, & pro
parte repudiare hæreditatem, quando inſtitutus fuit
ſimpliciter, ſed etiã ſi expreſſè inſtitutus fuerit di-
uerſis partibus & ſeparatim: quia ſi vnã ex iſtis par-
tibus acceptat, neceſſariò ſibi accreſcunt cæteræ por-
tiones inuito.l.quidam eulogio.C.de iure deliberan.
l.j.& ij.ff. de acquirenda hæreditate. vbi plus deci-
ditur, ꝙ ſi hæres adeat hæreditatem teſtatoris, tene-
bitur adire hæreditatẽ filij, cui ab eodem fuit pupil-
lariter ſubſtitutus. Plus dico, quòd iſtud procedit
etiam ſi hæres aliqua ex iſtis partibus haberet ſubſti-
tutum, & vellet alias partes in quibus ſubſtitutum
non habet, acceptare, & illam partẽ dimittere ſubſti
tuto. Quia non poſſet, quod eſt mirabile.tex eſt ele-
gans in l.ſi ſolus.io princip.ff.de ſuis & legitimis hæ-
redibus

redib. imò acceptãdo alias partes, ſibi accreſcet illa,
in qua habet ſubſtitutũ. Nam tunc ſolùm per datio-
nem ſubſtituti intelligitur data eſſe hæredi licentia
abſtinẽdi, quãdo fuit ei vniuerſaliter datus ſubſtitu-
tus, ſecùs ſi particulariter, vt ibi eſt tex. not. ſecũdum
Iaſo. in l. vnica. C. quando nõ peten. partes peten. ac-
creſ. licet Bar. in l. ſi ſolus. ſentiat contrariũ & malè.
idem tenet Iaſ. in d. l. quidã eulogio. j. col. vbi clarius
loquitur, elegãter ſubiungẽs illud eſſe verũ, ſcilicet
ꝙ hæres inſtitutus in pluribus partibus, vnã adeũdo
acquirit omnia, niſi adeũdo partẽ proteſtetur, ꝙ nul-
lo modo vult alias partes ſibi accreſcere: quia tũc nõ
ſibi accreſcẽt, imò aditio erit in totũ nulla, ſecũdum
Bar. Ange. & Imo. in d. l. j. ff. de acqui. hære. & videbi-
tis j. in verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. j. Aduertatis
tamen, quia quod dictũ eſt in aditione, vt vna parte
adita cæteræ partes accreſcãt nõ haberet locũ in caſu
è conuerſo, ſcilicet in repudiatione: quia repudiãdo
vnã, nõ intelligitur alias partes repudiare ſecũdum
gl. & docto. in l. ij. ff. de acquir. hære. Et ratio diuerſi-
tatis eſt ſecundũ Bar. in d. l. j. quia aditio hæreditatis
eſt fauorabilis, non autẽ repudiatio. Tum etiam quia
aditio eſt habitus, qui ſuſcipere poteſt incremẽtum,
ſed non repudiatio, quæ eſt priuatio. ideo hæres non
48 poteſt adire vnam, quin ſibi accreſcant aliæ. † cùm
inſtitutio hæredis diuidi nõ poſsit, quin ſit in totum
hæres vel nullo modo, taliter ꝙ etiã filius à patre hę-
res inſtitutus non poſſet dicere: hæreditatẽ repudio
ſalua mihi legitima: imò talis proteſtatio reſeruati-
na repudiationẽ impediret ſecundũ Bal. in d. l. iij. C.
de impube. & aliis ſubſtit. & dixi plenè ſuper verbo,
Et vxorẽ nomine Adelaſiam. in iij. prælud. loquẽdo
de iure accreſcendi. Idem ſi capere vellet legitimam
titulo inſtit. & reſiduũ relinquere ſubſtituto, nõ audi
retur, quia (vt dictũ eſt) hęredis inſtitutio diuidi non
debet, vt d. l. j. & ij. ff. de acquir. hære. & cõſuluit Alex.
in j. parte cõſil. lxxv. incip. viſis & diligenter perſpe-
ctis. iij. col. Quinimò plus dicit Angel. conſi. lxxxiij.
incip. ſubtiliter & eleganter. ꝙ filius in ſola legitima
aut re particulari inſtitutus à patre nullo alio dato
hærede vniuerſali, vel ſi datus fuerit, repudiãte cum
eo tunc legitimæ vel rei particularis detracta men-
tione, habeatur filius pro hærede vniuerſali. l. j. §. ſi ex
fundo. ff. de hære. inſtit. non poterit talis filius ample
cti legitimã vel rẽ particularẽ, in qua eſt inſtitutus,
& repudiare vniuerſum: quia vnum nõ eſt ab alio ſe-
queſtrabile, ſecũdum eum. allegat Cyn. in d. l. iij. Iac.
de Are. & Bar. in l. quia poterat. ff. ad Trebel. Nam eo
tunc aſſumit talis particularis ſucceſsio nomen vni-
uerſalis, ita ꝙ deponit nomen ſingulare, & tranſit in
vniuerſale. l. cùm patronus. ff. de leg. ij. & l. ſi infanti.
C. de iure delib. adeò ꝙ Panor. hîc prope finẽ, dicit, ꝙ
præmiſſa nedum habent locũ in filio ſuccedente ex
teſtamẽto ſed etiã ſi ab inteſtato ſuccedat: quo etiam
caſu non poſſet partẽ hæreditatis acceptare, & partẽ
repudiare, vel ſolam legitimã retinere. l. j. & ij. ff. de
acquir. hære. Oportet ergo in puncto noſtro ꝙ ſucce-
dens ex teſtamẽto totam hæreditatẽ adeat: aliàs ſub-
49 ſtitutus admittitur. † Nõ obſtãte l. ſi libertus patro-
no. ff. de bonis. lib. vbi videtur eſſe tex. in cõtrarium.
Sed dicatis ꝙ ibi patron⁹ erat totaliter à liberto gra
uatus, ꝙ portio remanens nõ ſibi ſufficiebat ad legi-
timam, quam habet in bonis liberti. & fortè eo caſu
idem eſſet in filio, vt ſi hæres à patre inſtit. eſſet vltrà
grauatus, ꝙ legitima deducto onere nõ ſibi remane-
ret ſalua, tunc onus repelletur quo ad legitimã, & in
reliquis partibus nõ parendo, locũ faciet ſubſtituto,

quod eſt notandum ſecundum Bald. in d. l. iij. de quo
pulchrè Pet. de Anch. conſi. cccxiij. incip. ex ſola vul-
gari ſubſtitutione dicit diſpoſitionẽ d. l. ſi libertus pa
trono. locũ nõ habere in filio grauato: ſed eſt ſpeciale
in patrono, ita ꝙ nõ poſſet filius habens ſubſtitutum
retinere legitimã, & reſiduum dimittere ſubſtituto.
idem ſentit Paul. conſil. ccliiij. ij. col. in fine. videatis
Bar. in l. excuſatus. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. & in l.
quia poterat. ff. ad Trebel. & Ange. Areti. in §. fina. ij.
col. in fi. inſtit. de hæred. quali. & differ. & ratio diffe-
rentiæ eſt inter filium & patronũ: quia hodie filio le-
gitima debetur de iure hæreditario & inſtitutionis.
Or inſtitutus non poteſt pro parte acceptare hæredi
tatem, & pro alia parte eã repudiare, vt d. l. j. & ij. & l.
ex aſſe. ff. de acqui. hæred. Imò, vt dictũ eſt, hæreditas
tota accreſcit pro parte adeũti etiã inuito. l. vnica. §.
is ita. C. de cad. tollẽ. dicta verò l. ſi libertus patrono.
loquitur in patrono, cui legitima non debetur in bo
nis liberti iure hæreditario, nec inſtitu. ſecundũ Sali.
in l. quõ in prioribus. C. de inoffi. teſta. & eſt tex. quem
ipſe nõ allegat in l. ſiue libertus. §. excluditur. vbi gl.
& Bar. ff. de iure patron. Vnde nõ ſine cauſa aliud eſt
in filio, & aliud in patrono. facit gl. in l. ij. C. de bon.
poſſeſ. cõtra tab. liberti. & in §. præterea. in verbo, pa
trono. inſtit. quibus mod. ius patriæ poteſta. ſoluitur.
50 Sed præmiſsis non obſtan. ego puto opin. Bal. in d.
l. iij. eſſe veriorem, ſcilicet ꝙ licet filius à patre hæres
inſtitutus, etiam cui eſt vulgariter datus ſubſtitutus,
nõ poſsit repudiata hæreditate retinere legitimam,
vel ea retenta hæreditatem repudiare, vt dictum eſt,
tamen bene hoc facere poterit, ſi à patre fuerit inſti-
tutus, habenſq́; ſubſtitutũ vulgarẽ fuerit in legitima
onere legatorũ grauatus aut fideicõmiſſorum, ſi illis
ſolutis, nõ ſibi remaneret integra legitima. & idem ſi
eſſet à patre grauatus in aliqua re ſua propria: per
tex. qui reputatur aureus in d. l. ſi libertus patrono. ff.
de bonis libe. quod expreſsè tenet Pau. in d. l. iij. de im
pub. & aliis ſubſtitu. volens hoc procedere in filio,
quãdo legatũ ab eo relictũ erat tale, quo ſoluto non
poterat apud filium remanere integra legitima, ſiue
tale legatũ fuerit ab ipſo filio relictũ de bonis & hæ-
reditate patris ſoluendũ, ſiue de bonis propriis ipſius
filij. & ita etiã conſuluit idẽ Pau. cõſi. cclvij. incip. vi-
ſis actis. v. col. idẽ tenuit Ange. in l. ſi pater. C. de inſtit.
& ſubſtit. & Pau. in l. j. ff. de acqui. hære. quia ſi hoc lo-
cum habeat in patrono, ꝙ legitima retẽta repudiare
poſsit reſiduũ hæreditatis liberti, multò magis locũ
habet in filio, cui plus & fauorabilius debetur legi-
tima in bonis patris. l. ſi quis legatũ. §. fin. iuncta gl.
in verbo, nõ poſſe. ff. de fal. facit l. ſcripto. ff. vnde li-
beri. & ita tenet Bart. in iiij. principali quæſt. Lud. &
Franciſc. Aret. in l. j. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. vbi
plus decidit Barto. ꝙ etiam ſi grauamen filio à patre
illatum, non abſorberet legitimam in totum, adhuc
poterit filius legitimam capere reiecto onere, & reſi-
duũ hæreditatis repudiare, & ſubſtituto dimittere,
qui onus adimplebit ſi velit. & ita trãſit Alexan. in l.
quia poterat. ff. ad Trebellia. & in j. parte conſi. lxxv.
incip. viſis & diligenter conſideratis. iij. col. & Franc.
Aret. conſi. clx. incip. longa eſt diſputatio. xvj. col. &
Iaſon in d. l. j. xiij. col. ff. de vulga. & pupilla. & idem
Bar. in l. pro hærede. §. hæreditarios. ff. de acqui. hære.
& dicta l. ſi libertus patrono. nec eſt verũ ſecundum
Ludoui. quòd legitima filio debeatur iure hæredita-
rio & inſtitutionis: imò ei debetur ex cõditione ex l.
omnimodo. C. de inofficio. teſtamen. not. glo. in auth.
presbyteros. C. de epiſc. & cleri. & hæc ſit prima limi-
tatio

ratio ad regulam , in qua fuit ſ. concluſum ꝙ filius à
patre hæres inſtitutus nõ poteſt retenta legitima re-
ſiduum hæreditatis repudiare, & locũ facere ſubſti-
tuto:quia hoc eſt verum, niſi pater eũ in teſtamento,
ita grauaſſet,ꝙ nõ haberet legitimã integrã, vt vidi-
51 ſtis. † Secundò limitatur dicta regula ſeu vera con-
cluſio,ꝙ filius non poteſt legitima retenta reſiduum
hæreditatis repudiare,quinetiam perdat legitimam,
niſi filius j.triennium poſt recuſationẽ hæreditatis pœ
nituerit,& mutauerit propoſitum, & durante trien-
nio voluerit adire: quia tunc nec legitimam nec ali-
quid perdit per tex.ſingu.in l.fin.C.de repudi.vel ab-
ſtinen.hæred.quod verũ intelligatis in filio in pote-
ſtate mortis patris tẽpore cõſtituto: ſecùs in emanci-
pato ſecundum Angel.in quo locũ non habet diſpo-
52 ſitio d.l.fi.ſecundum Docto.ibi cõmuniter † dicentes
filium emãcipatum ſemel repudiantẽ ilicò eſſe per-
petuò excluſum à paterna hæredi. niſi fuiſſet in ſola
legitima inſtitutus,quã repudiaſſet, quia poſtea ſem-
per mutare poſſet propoſitum , vt ſingulariter dicit
Imol.in d.l.quia poterat. per tex.ſing.in l.ita tamen.
§.ſi patronus.ff.ad Trebel.vbi hoc deciditur in patro
no,ergo multo fortiùs locũ habebit in filio.arg.d.l.ſi
quis legatũ. ff. de fal. & idem erit & multò magis in
filio in poteſtate conſtituto in ſola legit.inſtituto,vt
ſemper etiã vltra triennjũ poſsit mutare propoſitũ.
Quod eſt perpetuò notandũ ſecundum Alexã.in d.l.
quia poterat.licet aliqualiter dubitet,eò quia d.l.fin.
C.de repudian.hæreditat. loquitur indiſtinctè, quòd
vltra triennium non audiatur.de quo tamẽ plenius di-
53 cã in verbo,Mortuo itaq; teſtatore.ij. † Tertiò limi
tatur dicta cõcluſio,locũ nõ habere in filio patri ſuc-
cedente ab inteſtato,quia cũ tunc ceſſat ratio, ꝙ ha-
beat legitimã iure & titulo inſtitutionis hæredita-
rio:quinimò eã habet,vt quotã bonorũ, & nõ hæredi
tatis , per conſequens debet poſſe capere legitimã,&
reſiduũ repudiare ſecundũ aliquos. Tamẽ Panor. hic
in fin.tenet oppoſitũ , vt ſ. dixi.& eſt de mente Bald.
cum quo ibi tranſit Pau.in d.l.ij.& plenè Alexã.in l.
getit.ff.de acquir.hæred. ſed plenius in d.l.quia pote-
rat.ff.ad Trebel. Quartò limitatur dicta concluſio
locum non habere,vbi filius repudiando, retenta le-
gitima non deduceret rem ad cauſam inteſtati. puta
quia pater reliquit ei aliquid, quod aſcendebat vltra
legitimã alio vniuerſaliter inſtituto.Nam ſi filiũ gra
uauit in eo quod legitima excedit,poterit,retenta le-
gitima , reſiduũ hæreditatis repudiare, quia per hoc
res nõ deducitur ad cauſam inteſtati. ita ſingu. cõſu-
luit Franc.Aret.conſi.clx.xvj.col.in fi.alleg.Bald.in
l.ſancimus.C.de inoffi.teſta.Concluſio autem noſtra
intelligitur quando filius eſſet à patre hæres inſtitu-
tus,in totum aut certa quota hæreditaria,putà ſemiſ-
54 ſe,triente,& quadrãte vel ſimili. † Quintò limita-
tur dicta cõcluſio, niſi filius legitimam habuiſſet per
viam cõtractus & diſpoſitionis inter viuos. quo caſu
retenta legitima repudiare poſſet hæreditatẽ pater-
nam per tex.in authẽ.vnde ſi parens.C.de inoffi.teſt.
vbi Iaſon ſic ponderat illum textum. in v. notabili.
55 † Nam hæres etiã extraneus repudiare poteſt hære-
ditatẽ,& retinere prælegata & donationes ſibi aliâs
factas , argum.eorum quæ not.in l.quidam eulogio.
C.de iure deliber.& dicam j. in iiij.effectu huius ſub-
ſtitutionis,niſi vellet nunc hæreditatẽ repudiare oc-
caſione tributi nõ ſoluẽdi fiſco pro aliqua poſſeſsio-
ne hæreditaria debiti. Quoniã eo tunc perderet cæ-
tera omnia quæ inter viuos quocũq; titulo per prius
à teſtatore habuerat.text. eſt ſingu.in l.hæredes.C.de
omni agro deſer.lib.xj.per quẽ dicit ibi Bart. idẽ eſſe
in hærede inſtituto a debitore cõmuni vel ciuitatis:
qui ſi hæreditatẽ repudiet,priuatur omnibus bonis,
aliâs a teſtatore acquiſitis.& in hoc verificari poteſt
quod de fiſco dicit ſingu.Bal.in l.executorẽ.C.de exe-
56 cutio.rei iudi.vbi dicit, † ꝙ licet fiſcus ſit imaginaria
perſona , tamen duræ ceruicis & ſemper rigoroſus
nunquã vel raro æquus exiſtat,& idem decidit Ludo.
in repetitione authen.ſimiliter.in prima parte.xuij.
ſpeciali.C.ad l.Falci.in debitore decimarum ſoluen-
darum, ſi occaſione debiti decimarum non ſoluendi
hæreditatẽ repudiaret ſibi delatã,quia ſimiliter per-
deret omnia quæ aliâs inter viuos habuit à teſtatore:
cùm decimæ ſint tributa animarum egentium. c. tua
nobis.de deciſio.xvj.q.j.decimæ.quæ omnia vltra Ia-
ſo.dicta ſunt notanda. An autem filius perderet eo
tunc legitimã à patre ex contractu habitam cogita-
57 bitis. ex præmiſsis reſultat deciſio quæſt. † Si pater
in vita ſua acquiſiuit feudũ vel emphyteuſim pro ſe,
filiis,& nepotibus,ꝙ mortuo patre filij poterunt ac-
ceptare emphyteuſim,& repudiare hæreditatẽ : quia
emphyteuſim habent iure contractus inter viuos,&
non iure hæreditario,vt ſingu. decidit Spec.tit. de lo-
cato.§.nunc verò aliqua.verſic.clix. per tex. in d.au-
then.vnde ſi parens.vbi hoc tenent Bald.& Salice.de
quo plenè Alexã.in l.ſi patroni. vij. col.ff.ad Trebel.
Quod eſt verũ ſecundum Paul.ibi,ſi pater acquiſiuit
emphyteuſim vel feudum ſimpliciter pro ſe & filiis.
c.vnico.an cognati vel filij repudia. paterna hæredi.
ſecùs ſi acquiſiuit copulatiuè : ſcilicet pro ſe filiis &
hæredibus,quia tũc requireretur ꝙ filij eſſent etiam
hæredes:aliâs nõ admitterẽtur ad talẽ emphyteuſim
vel feudum,in authent.de nõ alie.§.emphyteuſim.vt
latius tenet Bart.in l.vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff.de
operis liber.& in l.ſi nõ ſortẽ.§.libertus. ff. de condi.
indeb.vlti.col.& l.quod dicitur.ff.de verb obli.Bal.in
in authen.ſi quas ruinas.C.de ſacroſan. eccle. ſed ad-
uertatis,quia hęc doctrina videtur deſtrui per tex.in
d.cap.vnico.vbi indiſtinctè filius repudiata paterna
hæreditate feudũ retinere nõ poteſt.bene eſt verũ, ꝙ
de conſenſu agnatorũ quorũ intereſt , & quibus feu-
dum defertur,poſſet dominus feudi filiũ vaſalli , qui
paternã repudiauit hæreditatẽ de feude inueſtire , vt
ibi dicit tex.cum ſtandũ eſt. vt ibi per Iac.de Bello viſu.
& Floria. in l.veniunt.ff.famil.erciſc.Specu. & Ioan.
Andr.ibi in addi.titu.de locato.alleg. §. nunc aliqua.
verſi.clviij.& in c.in præſentia. in nouella.de proba-
tio.& Panor.plenè in ij.parte.conſi.iij.ij.col.in ſolu-
tione prim dubij,& Barba. ſuper rub. ſuprà de feud.
in fin.licet Iaſon in d.authen.vnde ſi parens.tranſeat
58 cum doctrina Bar.ſubiũgens in iij.col.ꝙ † ſi mortuo
patre vnus frater aut ſoror quittaret cæteris fratri-
bus ſuis omne id quod conſequi poſſet de paterna hæ
reditate,non impediretur per hoc petere partẽ talis
feudi vel emphyteuſis, cũ talia (vt dictũ eſt) non po-
tantur iure hæreditario,nec tanquam de hæreditate
paterna,ſed vigore cõtractus,ſecundũ Bar. in l.item
videndum.§ fina.referens ibi Dyn. ſic conſuluiſſe.ff.
de petitio.hære. quẽ ſequuntur Bald. & Angel.ibi.&
Bal.in l.j.quinquageſimò quæritur.ff.de rerũ diuiſio.
& in dicta authen.ſi quas ruinas. & Alberic. in l.tres
fratres.ff.de pact.plus dicit Bald.in dicto cap. vnico.
an agnatus vel filius , ꝙ etiam ſi in tali renũtiatione
interuenit iuramentum,non excluditur renuntians
filius vel hæres à petendo feudum vel emphyteuſim,
quæ non comprehenduntur in tali renuntiatione iu-
rata,niſi expreſsè dicatur. Quod verum intelligo , ſi
filius

filius renuntiauit hæreditati paternæ, ſecus ſi bonis
59 renũtiaſſet paternis: † quia tũc appellatione bonorũ
bene cõtineretur emphyteuſis, vt ſingulariter tenet
Spec. allegato verſic. clviij. per l. in bonis. ff. de acqui.
rerum do. & l. bonorũ. ff. de verbo. ſign. quod eſt cordi
tenendum ſecundum Iaſ. vbi s. dicentem hoc non re-
periſſe ab aliis ponderatũ. Videatis eundẽ in repet. l.
ij. xcviij. col. ver. tertiò quærit Sali. C. de iure emphy.
60 & plenè per eundẽ in præl ud. feud. xvij. col. † Vnũ
tamẽ mẽti tenebitis, ꝙ extra dictos caſus, licet filius
paterna hæreditate repudiata retinere nõ poſsit le-
gitimã, tamen filia dotata hæres inſtituta dotem reti
nebat, quantumcunq; paternam hęreditatẽ repudia-
uerit, quia in ea ius babet ex cõtractu inter viuos, ſed
filius ius nõ habet in legitima ſaltem reſpectu certæ
rei, ita pulchrè conſuluit Alex. in j. parte, conſil. cviij.
incip. viſo themate. iij. col. in princ. vbi plus dicit, ꝙ
etiã vltra dotem retinere poterit alia bona paterna,
in quibus ius & dominium ei non fuit quæſitũ ante
teſtamentũ, veluti ſi teſtator dixerit: Si filia dotẽ &
bona quæ ſibi nubenti tradidi, cũ fratribus conferat,
eam pro parte hæredẽ inſtituo: certè tunc filia pote-
rit non cõferre, & ſic hæredẽ nõ eſſe. & tamẽ dotẽ &
dicta bona retinebit, licet per teſtamentũ fuerint ef-
fecta ſua: quod patet, quia pater diſponẽdo ꝙ illa bo-
na conferret, voluit de neceſsitate dominiũ illorum
transferri in eã, cùm aliâs de iure nõ poſſet dicta bo-
61 na cõferre, vt teſtator. † Quia collatio eſt rei proprię
in cõmune latio. l. j. ff. de colla. bono. Omnia ergo, in
quibus filius dominiũ habet perfectũ & certũ reti-
nere poterit repudiata paterna hęreditate. & cũ filius
in legitima tale ius nõ habeat, ſcilicet certũ in rebus
certis, vt dicit pulchrè Bar. in l. ij. C. quãdo, & quibus
quarta pars. lib. x. eã retinere nõ poterit paterna hæ-
reditate repudiata, quæ omnia ſunt notãda, qa quoti
diana. Vnde reſtat concluſio, ꝙ hærede inſtituto ve-
niẽte ad hæreditatẽ teſtatoris integraliter, cùm aliâs
pro parte ſuccedere non poſsit, vt vidiſtis, nunquam
ſubſtitutio. vulgari locus erit, nec admittetur ſubſti-
tutus, ſiue talis inſtitutus veniat iure ciuili, puta p viã
aditionis, aut prætorio, puta petẽdo bono. poſ. ſecun-
dum tab. quod fieri poteſt, quãuis iure ciuili hęres ve
nire poſſet, vt eſt caſus in l. pubertẽ. C. de iure delibe.
62 Plus † dico, ꝙ nedum veniẽte inſtituto actualiter
ad hæreditatẽ excluditur ſubſtitutus, vt dictũ eſt, ſed
etiam non vocatur inſtituto adhuc nõ veniente, ſed
tacente, donec certum fuerit, ꝙ hæreditatẽ repudia-
uerit: quia quãdiu ſpes eſt, ꝙ inſtitutus veniat, ſcilicet
de iure cõmuni, vtpote quia adhuc infra tẽpus iuris
conſtitutus adhuc adire poteſt, vel bono. poſſeſ. pe-
tere, ſe[illegible] per tunc ceſſat ſubſtit. Si verò hæres inſtitu-
tus venire non poſsit de iure communi, ſed ſolùm ex
gratia & diſpenſatione, vel in integrum reſtitu. puta
quia inſtitutus hæreditatem repudiauit, & ſic non po
teſt amplius iure cõmuni venire, tũc illico admitti-
tur ſubſtitutus, quãuis inſtitutus qui repudiauit ad-
huc reſtitui poſſet ex gratia, aut principis diſpẽſatio-
ne, vel per viã in integrũ reſtit. tanquã minor ad hę-
reditatem recuperandam quã repudiauit: nec expe-
ctabit illud ius ſpeciale gratioſum ſeu diſpenſatiuũ
ſcilicet vt hæres inſtitutus qui ſemel repudiauit reſti
tuatur. l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinianus. & l. quod ſi
minor. §. Scæuola noſter. ff. de mino. Nam reputatur
quaſi impoſsibile illud, quod iure cõmuni obtineri
non poteſt, ſed ſolo principis priuilegio. l. iij. §. j. ff. de
fideicõmiſ. liber. & l. apud Iulia. §. fin. ff. de leg. j. facit
quod not. Bar. in l. inter ſtipulantẽ §. ſacrã. ff. de ver.
obli. & in l. continuus. §. cùm quis eo. tit. & in l. j. & l.
obtinuit. & l. intercidit. ff. de codi. & demõſt. Si tamen
poſtquã ſubſtitutus eſt admiſſus, ipſe hęres inſtitutus
qui repudiauerat, ſit reſtitutus à principe contra ſuã
repudiationẽ, vel tanquã minor re integra, id eſt, bo
nis non diſtractis hæreditatẽ auferet à ſubſtituto, vt
d. §. Scæuola. & d. §. ſed quod Papinianus. ſecũdũ Bar.
cum quo cæteri tranſeunt in d. l. j. & iij. principali q.
63 ff. de vulga. & pupil. † Sed nunc eſt dubiũ ſi inſtitu-
tus qui repudiauit, ſeu filius qui à paterna hęreditate
abſtinuit, poteſt venire ad reuocandũ abſtentionem
per aliud remedium, quàm in integrũ reſtit. puta per
remedium l. fina. C. de repudian. hæred. An hoc caſu
interim admitti poterit ſubſtitutus durãtę triennio,
de quo loquitur d. l. fina. Pro cuius intellectu ſcire de-
betis vos canoniſtæ, ꝙ ſi extraneus hæres repudiet
hæreditatem, nunquam ad illam admitti poteſt ipſo
iure: quia nõ eſt ferendus qui redire & amplecti deſi-
derat quod ſemel renuntiandum putauit. l. ſi quis. ff.
de reb. cred. niſi à principe vel tanquã minor ex iuſta
cauſa reſtitueretur. Si verò hæres inſtitutus qui repu
diauit, eſt de ſuis, id eſt de liberis in teſtatoris poteſta
te, dum viuebat conſtitutis: tunc infra trienniũ à die
repudiationis cõputandũ re integra exiſtente, id eſt
bonis nõ diſtractis, ſi maior eſt xxv. annis, poteſt pœ
nitere, adeò ꝙ citra remediũ in integrum reſtit. po-
terit ipſo iure abſtentionẽ ſeu repudiationem reuo-
care, & paternam hæreditatem recuperare, & ſi talis
hæres tempore repudiationis erat minor, hoc facere
poterit infra triennium, non à tẽpore repudiationis,
ſed à tẽpore xxix. ann. finitorũ computandorũ, vt eſt
hodie caſus ſingularis in d. l. fi. Or nunc eſt dubiũ, an
quemadmodum durante tempore in integrum reſti-
tutionis per hæredem qui repudiauit petendæ ſubſti-
tutus, vt dictum eſt, admittitur, cùm illud tempus
gratioſum & priuilegiatũ non expectetur, ſic etiam
admittatur ſubſtitutus durante illo triẽnio, Et certè
ſic: quia adhuc militat ratio Bartol. in dicta l. j. dum
hoc decidit in remedio in integrũ reſtitutionis. Et in
propriis terminis firmant Bald. & Angel. in l. quan-
diu. la. j. ff. de acquirenda hæred. vltra quos Alexand.
allegat text. & gloſſ. expreſſam in l. ſi quis ſuus. ff. de
iure deliberan. & hæc veritas, licet Pau. & Fulgo. ibi,
& idem Paul. in dicta l. finali, teneãt contrariũ. Sanè
tamen intelligatis, quòd durante illo triennio ſub-
ſtitutus admittetur, in caſibus in quibus per dationẽ
ſubſtitut. vulgaris non tollitur exiſtentia ſuitatis: de
quibus videbitis infrà, dum dicetur de vltimo effectu
huius ſubſtitutionis, & latius in verbo, mortuo itaq;
teſtatore. ij. & ratio eſt, quia dicta l. finalis locũ non
habet niſi in ſuo hærede: & quantũ ad effectum illius
legis nõ eſt hodie ſublata differẽtia emãcipationis &
patriæ poteſtatis, vt ibi cõcludunt omnes Doctores,
per illum tex. de cuius intellectu intẽdo plenè dicere
ſuper dicto verbo, *Mortuo itaq; teſtatore.* ij. tractan
do primam ſpeciem tranſmiſsionis hæreditatis: quæ
64 fit iure ſuitatis. † Plus dicunt Doctores vt ſuprà
tetigi, quòd nedum excluditur ſubſtitutus ſi inſtitu-
tus hæres fiat, ſed etiam ſi hæres non fiat, ſed alium
hæredẽ fecerit. antequàm ergo vulgaris ſubſtitutio
locum habeat, requiritur quòd inſtitutus non ſit hæ-
res, nec ſit ſpes aliqua, quòd iure cõmuni poſsit hęres
eſſe. Et vlterius requiritur, quòd aliũ hæredem non
fecerit: quòd ſi fecerit alium hæredem, omnino ex-
cluditur ſubſtitutus, vt dicta l. cùm proponas. C. de
hæredibus inſtituendis. & §. fina. inſtitutio. de vulga.
ſubſtitut. Ex quo ſequitur deciſio ad plures quotidia-

nas

65 nas quæſtiones. † Et primò ſi inſtitutus hæres dece-
dat aote aditã hæreditatẽ:tamen ad hæredem tranſ-
mittat ius delibe.per l.cùm antiquioribus.C.de iure
delibe.Quis in hæreditate nõ adita debeat præferri,
an hæres hæredis ad quẽ tranſmiſſum eſt ius deliber.
vel ſubſtitutus.Tu canoniſta pro intellectu dicendo-
rũ debes ſcire, ꝙ quãdo ſui ſcilicet in poteſtate teſta-
toris cõſtituti ſunt hæredes inſtituti, & decedũt prius
quã hæreditatẽ adeant,ſeu illi ſe immiſceant,eã per-
petuò trãſmittũt ad poſteros,ſiue ſcirent tẽpore mot
ris ſe hæredes eſſe inſtitutos,ſiue ignorarent.l.j.C.de
his qui ante apertas tab.Extranei verò hæredes q nõ
erãt in poteſtate teſtatoris , & ſic priuilegio ſuitatis
nõ gaudebãt:ſi poſtquã ſciunt ſe hæredes eſſe.j.annũ
moriãtur , trãſmittũt in ſuos hæredes vel extraneos
ius delibe.Si antẽ poſt annũ à tẽpore ſciẽtiæ morian-
tur,vel j.annũ antequã ſcirent ſe hæredes , tunc non
tranſmittũt illud ius delibe. Cùm in perſona eorum
per lapſum anni iam fuerit finitum , vt d.l.cùm anti-
quioribus.C.de iure delibe. Præterea debes ſcire,ꝙ
licet ſui hæredes,vt dictũ eſt, perpetuò tranſmittant
hæreditatẽ ipſo iure,tamẽ petere poſſunt ius delibe t.
vbi ſciunt ſe hæredes inſtitutos, ſecundũ Bart.in l.ex
militari.§.fin.ff.de teſta.mili.Et interdũ eſt vtile ei,in
quem fit tranſmiſsio: quia tunc non habebit neceſſe
probare tranſmittentẽ fuiſſe in poteſtate teſtatoris,
quod probare neceſſe eſſet,ſi vti vellet iure tranſmiſ-
ſionis ex priuilegio ſuitatis,probando matrimo.ope-
rãs patriã pote.Quæ probatio eſt ſæpe difficilis.l.Lu-
cius.ff.de cõdi.& demõſt.vt dicit Bal.in d.l.cùm anti-
66 quioribus.in prin.†His ergo præſuppoſitis in propo
ſito dubio duas reperio principales opin. Prima fuit
Richardi Malũbre, quã poſtea ſequutus eſt Bar.licet
de Richardo nullã faciat mentionẽ in l.j.in iiij.prin-
cipali quæſt.ff.de vulg.& pupil.volẽtis hæredẽ hære-
dis præferri ſubſtituto,quia licet inſtitutus nõ fuerit
hæres,tamẽ fecit aliũ hæredẽ,cũ ex eius perſona vir-
tute iuris deliberãdi ad eũ tranſmiſsi alius adiit hæ-
reditatem , & ceſſat ſubſtitutio.l.ſi pater.ff.de hæred.
inſtitut.allega.l.j. C. de his qui ante apertas tabu.ibi
aliosq;.quoniã exponi debet , ſcilicet ſubſtitutos vel
cõiunctos.Facit tex.ſecundũ eũ in l. ſi quis filiũ.ij.re-
ſponſo.ff.de acqui.hæred.& glo. in l.ſi pro dote.§.pe-
nult.ff.de leg.præſtan.volens potentiorem eſſe tranſ-
miſsionẽ,quàm ſubſtitutionẽ , prout etiam tenet ibi
Bar.debet ergo expectare ſubſtitutus, ꝙ hæres hære-
dis ad quẽ hæreditas trãſmiſſa eſt, ſeu ius deliberãdi,
repudiet vel alio modo excludat, vt tenuit etiã Bart.
in d.l.ſi pater.& C.de hære.inſti.l.cùm proponas.vbi
Bal.ſequendo Bar.tenuit hanc opi.ſubtiliter loquẽdo
in hæc verba. Pone ꝙ hæres inſtit.non adiuit,ſed de-
ceſsit infra annũ,& ſic ius deliber. tranſmiſit ad eius
hæredem:certè hæres inſtituti adiens ex iure delibe-
randi ad eũ tranſmiſſo excludit vulgariter ſubſtitu-
tum. Nam licet inſtitutus hæres nõ fuerit, tamẽ ſuo
miniſterio ius deliberandi tranſmittẽdo alium fecit
hæredem.ergo ceſſat vulgaris ſubſtit.ſecundum Bart.
ſubiungens poſt pauca:fore aduertendũ an ſubſtitu-
67 tus vulgaris impediat tranſmiſsionẽ.† Nam triplex
eſt tranſmiſsio, ſcilicet iuris deliberãdi. de qua in d.
l.cum antiquioribus. & iſtam ſubſtitutus nõ impedit
ſicut nec cohęres extraneus,qui vulgari ſubſtituto ta
cito tamen cõparatur.l.ſi Titio & Mæuio.§.Iulianus.
ff.de lega.ij.& l.ſi fratris.C.de iure deliber. Secunda
tranſmiſsio eſt ex illo tito. C.de his qui ante apertas
tab.& tunc idem:quia ſubſtitutus vulgaris nõ impe-
dit hãc tranſmiſsionẽ , quia tranſmiſsio eſt quædam
ſucceſsionis prorogatio eiuſdem formę & naturæ,vt
d.l.vnica.de his qui ante apertas tabulas. Tertia eſt
trãſmiſsio quæ fit iure neceſſario,ſcilicet ex vi & po-
tentia ſuitatis & exiſtentiæ ſui hæredis : & hic eſt di-
ſtinguendum, ſecundũ eum. Nam aut facta fuit ſub-
ſtitutio vulgaris diſtincta & expreſſa , puta quia di-
xit teſtator:ſi hæres eſſe noluerit,vel nõ potuerit.aut
facta fuit indiſtincta : vt quia teſtator dixit , ſi hæres
nõ erit.Et his duobus caſibus nõ tranſmittit vt ſuus:
imò talis ſubſtitutio tranſmiſsionẽ impedit.l.ſi filius
hæres.ff.de libe.& poſth.per Dyn.aut ſubſtitutio vul
garis fuit in vno caſu diſtincta & expreſſa,in alio au-
tem tacita,puta quia teſtator dixit , ſi hæres eſſe non
potuerit,talem ſubſtituo.& tunc tranſmittit ſi hæres
eſſe potuit, & ſe non immiſcuit. Quia hoc ſcilicet ꝙ
non fuit hæres,proceſsit ex noluntate quę tacitè con
tinebatur in caſu impotẽtiæ expreſſo in ſubſtitutio-
ne.Nam caſus tacitus trãſmiſsionẽ nõ impedit ,ſicut
etiã ius accreſcendi , qui eſt caſus tacitus eam nõ im-
pedit,vt d.l.ſi fratris.C.de iure delibe.hæc ille in d.l.
cùm proponas.& hãc opin. (ſcilicet ꝙ hęres hæredis
tranſmiſsione iuris deliberãdi excludat ſubſtitutũ.)
ſentit glo.relata ad tex.vbi Bal.& Imo.in d.l.quãdiu.
la j.ff.de acqui.hære.Bal.in l.ij.C.ad Orficia. & idem
Bald.in l.fi.§.j.C. de bonis quæ libe.Imol.in d.l.ſi pa-
ter.ff.de hæred.inſtit.& hic.& Ang. Aret.in §.j.inſti.
de vulgã.ſubſtit.& in tractatu teſtamentorum ſuper
verbo,vulgariter dicens.in §.fi.inſti. de vulga.ſubſti.
hoc eſſe verum quando hæres hæredis ex iure delibe-
randi ad eum tranſmiſſo vult adire, ſecus ſi repudia-
ret,quia tunc ſubſtitutus admitteretur.Si autẽ eſſent
plures hæredes hæredis inſtituti , ad quos ius delibe-
randi fuit trãſmiſſum , & omnes vellent adire hære-
ditatẽ,excluderet ſubſtitutus : ſed ſi vnus velit adire,
& alter repudiare, tunc in parte repudiãtis admitti-
tur ſubſtitutus,qui præfertur cohęredi,ſecundũ Bal.
Rapha.& Imo.in l.fi.per illũ tex.ff.de vulga.& pupil.
Quia inter illos hæredes primi hæredis inſtituti nul
la eſt cõiũctio reſpectu hæreditatis primi teſtatoris,
cuius ſola deliberatio ad eos trãſiuit : ſed eſt dũtaxat
coniunctio reſpectu hæreditatis illius primi hæredis
inſtituti.Ad hoc facit l.cũ fundũ. §.j. iuncta l.qui hæ-
redi.ff.de cõditio.& demonſtr.Idem reperio tenuiſſe.
Alexan.in dicta l.j.ff.de vulg. & pupilla. ſubſtitutio.
Vnũ tamen circa hæc tenebitis menti, quòd nedum
primus hæres ſciens ſe hæredem eſſe moriens ante
aditam hæreditatem ius deliberandi ad ſuum hære-
dem tranſmittit,quãuis extraneum,vt dictũ eſt : ſed
etiam ille hæres hęredis ſi infra annũ tranſmiſsionis
moriatur,etiam ignorans ius tranſmiſſum ſibi cõpe
tere,trãſmittit illud ad ſuos hæredes. & ſic de ſingu-
lis ſequẽtibus:quia cùm illud ius ſit ſemel trãſmiſsi-
bile factum,naturam quam ſemel acquiſiuit,ſemper
retinebit,ſecundum Bar.quẽ ibi ſequitur Bald.in di-
cta l.cùm antiquioribus. Non enim ſolùm in hære-
des noſtros,verumetiã in hæredes hęredum iura no-
ſtra tranſmittimus per regulam antiquã poſitam in
l.fin.C.de hæredibus inſtituendis.& hoc eſt quod vo-
luit tex.in dicta l.cùm antiquioribus. dum indiſtin-
ctè ſuis ſucceſſoribus,& ita conſuluit Alexand.in ſe-
68 cunda parte conſil.iiij.v.col. † Secunda principalis
opinio in hoc puncto fuit Angel. in dicta l. ſi pater.
& l. iam dubitari.ff. de hæredib.inſtituen. & in l.j.ff.
de vulgari & pupilla. & in dicta l.cùm proponas.C.
de hæredi.inſtitu.dicẽtis,quòd hæres hæredis ex iure
deliberandi ad eum tranſmiſſo , non excludit ſubſti-
tutum : imò excluditur per ipſum , quia cùm ſubſti-
tuatur

tuatur homini libero & ſui iuris,nunquã excluditur
ſubſtitutus vulgaris niſi inſtitutus ſit hæres , vel mu-
tata cõditione aliũ hæredẽ fecerit,in cuius poteſtatẽ
intrauerit,vt d.l.ſi pater.& inſtit.de vulg.ſubſtit.§.fi.
Sed hæres inſtitutus qui ante aditã hæreditatem de-
ceſsit , conditionẽ non mutauit. imò verius dicetur
diſſoluta cõditio,cùm mors omnia ſoluat,in authent.
de nuptiis.§. deinceps. ergo aperta eſt via ſubſtituto.
Nec obſt.iura alleg.per Bart.ſuperiùs relata : quia in
eis licet hæreditas nõ eſſet adita:tamẽ habebatur pro
adita cũ poteſtate repudiãdi ſeu abſtinẽdi. Ideo quic-
quid indicatur ibi , quo ad excluſionem ſubſtituti in
perpetuũ cũ verè adita eſt hæreditas,illud idẽ indica-
tur,cũ habeatur pro adita donec repudietur. Nam in
d.l.ſi quis filiũ.§.j.ff.de acqui. hære. licet ibi adita nõ
eſſet hæreditas,tamẽ habebatur pro adita propter fa
cultatẽ abſtinẽdi ſeu repudiandi: quia ſuus ſcilicet fi-
lius in poteſtate erat hæres inſtitutus:qui ſtatim poſt
mortẽ patris eſt ipſo iure hæres cũ poteſtate abſtinẽ-
di.l.neceſſarius.ff.de acquir.hære.& in §.ſui.inſtit.de
hæred.quali.& diffe. Ideo nimirũ,ſi tunc excludatur
ſubſtitutus.Hanc eand.opi.cõtra Bart.& cõmunẽ ſe-
quutus eſt Sali.in d.l.cùm antiquioribus.§. ita tamẽ.
dicens opi.Bart.eſſe periculoſam.Quia tunc teſtator
haberet hæredẽ, de quo nõ prouidit, imò fortè nun-
quam de illo cogitauit , nec habere voluiſſet ſi fuiſſet
69 interrogatus. † Sed ſuper hoc aduertendum eſt:quia
licet Imol.in d.l.ſi pater.& hic tenuerit opi.Bar.& ſe-
quaciũ,tamẽ per prius in d.l.j.ff.de vulg.& pupil.vo-
luit cõcordare opiniones , nouã ponẽdo deciſionem
ſic dicẽs , ꝙ vbi ſubſtitutio vulga. facta eſſet expreſsè
in caſu voluntatis,tunc quia morte expirat volũtas.
l.iiij.ff.loca.& l.j.C. de ſac.ſan.eccl.& in c. ſi gratioſè.
de reſcrip.lib.vj.& ſic ſuã voluntatẽ nõ potuit hæres
trauſmittere ad ſuũ hæredẽ.Quia tũc videtur hæres
inſtitutus cõditionaliter,ſcilicet ſi voluerit,per not.
in d.l.filius hæres.& in l.ſi ita relictũ.§. illi ſi volet.ff.
de leg.j.facit l.iam dubitari.ff.de hæred.inſti. Et tunc
non fit tranſmiſsio , ex quo deceſsit conditione non
impleta,vt d.§.illi ſi volet.& ita intelligitur opi. Ange.
& Sali.& idẽ ſi ſubſtitutio facta fuerit in genere,puta
ſi hæres nõ erit : aliàs nõ exponẽdo caſum nolũtatis,
aut impotentiæ:qm̃ tunc præfertur ſubſtitutus,cùm
inſtitutus videatur eſſe inſtitutus ſub cõtraria condi-
tione: ſcilicet ſi voluerit hæres eſſe. Vnde ſi decedat
prius quàm declararet velle hæres eſſe, dicitur no-
luiſſe, vt d.§.illi ſi volet. aut ſubſtitutio cõcepta fuit
in caſu impotentiæ : puta ſi nõ potuerit hæres eſſe:&
tunc tranſmittit ad hæredẽ ius adeundi excluſo ſub-
ſtituto:& ita intelligitur opi.Bar. Veruntamẽ ſequẽ-
do opi.Bar.quæ eſt cõmunis,& eam ſequitur Ioan.de
Ana.in repet.l.iij.C.de iure deliber.nõ per iura alle-
gata per Bar. quæ ſecundũ eum nõ faciunt ad propo-
ſitum:ſed quia eſt text.in l.vnica.§. cùm autẽ. iuncto
§.in nouiſsimo.C.de cadu.tol.dicatis cõcordiã Imol.
non obſtare,quia ſiue dicatur in ſubſtitutione, ſi hæ-
res non erit:quo caſu clarũ eſt,ꝙ vtrũq; caſum com-
prehendit,vt ſuprà fuit in iiij. artic. principali con-
cluſum,ſiue cõprehendat vnum caſum tantùm,cùm
ſemper de natura ſubſtitutionis ambo caſus ſcilicet
ſi nolit,& ſi nõ poſsit , cõprehendãtur,vt d.l.Gallus.
§.& quid ſi tãtùm. ergo expreſsio vnius nihil opera-
tur,vt diuerſum operetur effectũ, quàm ſi taceretur.
Prætereà licet hæres adiuncti non poſsit ex capite
quod inſtitutus mutauerit conditionem , vt dicebat
Angel.tamen ex alio capite admittitur , ſcilicet quia
alium miniſterio ſui fecit hæredem , vt d.l.cum anti-
quioribus. Præterea licet hæres videatur inſtitutus ſi
voluerit hęres eſſe:tamẽ quia iſtud tacitè inerat,nihil
operabitur,cùm expreſsio eorum quæ tacitè inſunt,
nihil operetur.l.iij.vbi Bar.ff.de leg.j.& Panor.in c.
cùm dilecta.de reſcript. Tum etiã quia ille §.illi ſi vo
let. loquitur in legato in quo illa expreſsio operatur,
quia nõ exprimitur eo modo quo inerat.ſecùs in hæ-
70 reditate, de qua loquimur. † Quapropter alij mo-
derniores dictas opi.alio modo Bar.cum Ange.& Sa-
lice.cõcordare ſatagentes,dicunt, ꝙ ſi pater inſtituit
filium hæredem,ei ſubſtituendo vulgariter : & dece-
dat talis filius infra annum relictis poſteris ex ſe de-
ſcendentibus,quia tunc eadẽ eſt ratio in trãſmiſsio-
ne iuris deliberandi , ſicut in tranſmiſsione hæredi-
tatis:quia vtrobiq; ſeruatur votũ auitinũ,& vtrobiq;
tractatur de hęreditate quaſi debita.cùm ita bene de-
beatur poſteritati filij poſt eius mortẽ,ſicut filio dum
viuit.Certè hoc caſu erit verũ dicere ſubſtitutũ vul-
garem excludi per tranſmiſsionẽ iuris delibe. ſecun-
dum opi.Bar.quia tunc obiici non poteſt , ꝙ teſtator
habeat hæredẽ illũ,de quo non prouidit, nec cogita-
uit,vt dicebat Salic.Cùm ſatis hoc caſu prouiderit ta
citè filiũ inſtituẽdo:quia ex hoc ſatis vocauit eius po-
ſteritatem ipſam præferendo ſubſtituto, argu.l.cum
acutiſsimi.C.de fideicõ. & ita ſecundũ eos intellexit
Bar.ſecundũ iura quæ allegat , præſertim allegando
71 l.j.C.de his qui ante apertas tabu. † Or certum eſt di
ctum doctoris debere intelligi ſecundũ iura quæ al-
legat,vt dicit ipſemet Bart.in l. non ſolùm.§.libera-
tionis.ff.de libera.leg.Si verò ille in quẽ hęres tranſ-
mittit ius deliberandi , eſt extraneus teſtatori,tunc
erit vera opi.Ange.& Sali.tenentiũ,ꝙ ſubſtitutus nõ
excluditur.& cum hac cõcordia quieuit ſummus ille
Barba.repetẽs hic multas ſubiungens adductiones &
72 demonſtrationes ad corroborandũ hanc opin. † ſed
Alex.in d.l.j.ff.de vulg.& pupil.& in d. conſil.iiij.ſe-
cundæ partis.tenet opi.Bar.indiſtinctè fore verã,per
text.in d.l.j. C. de his qui ante aper.tabul.aliter indu-
cendo illũ tex.quàm Bart.inducat : ſcilicet dũ in tex.
ibi dicitur:licet inuicẽ ſubſtituti nõ ſint:ergo innuit
ꝙ trãſmitterẽt etiã ſi fuiſſent ſubſtituti. & ſic vulga-
ris cõtenta in illa reciproca tranſmiſsionẽ nõ impe
diret,quod eſt verũ ſecũdum eum, licet glo.ibi aliter
intelligat innuens , ꝙ ſi inuicẽ eſſent ſubſtituti,tunc
nepos ex ſubſtitutione, non autem ex tranſmiſsione
ſuccederet. Quod ſi eſſet verũ,nõ eſſet ſine reſtrictio-
ne illius tex. Pręterea cũ vulgaris duo habeat capita,
ſcilicet noluntatis & impotentiæ , vt d.l.cùm propo-
nas. Sequitur ꝙ caſus quãdo deliberat nõ dicitur cõ-
prehendi poſſe ſub illis duobus. Nam quãdiu hæres
deliberat nõ dicitur nolle nec poſſe.& ſic hęrede illo
pendenti motiẽte nõ eſt locus ſubſtituto. Et hãc opi.
Bar.ſequitur finaliter Iaſon in d.l.j.ff. de vulg. & pu-
pil.per tex.cui reſpõderi nõ poſſet in d.l.j. §.cũ autẽ.
iuncto.§.in nouiſsimo.C.de cadu.tol.quem allegauit
Io.de Ana.in d.repe.tamẽ originaliter fuit in puncto
noſtro allegatus per Bened.de Plumbino in repe.d.l.
iij.C.de iure delibe.nam in d.§.in nouiſsimo.ponitur
duplex fallentia.ꝙ hæreditas nõ adita nõ trãſmitta-
tur:poſtea in §.cũ autem. deciditur ꝙ ſi non ſint per-
ſonæ , ad quas ex tranſmiſsione deueniat hæreditas,
quòd tunc deuoluitur ad ſubſtitutum. Et ſi non ſint
ſubſtituti defertur fiſco, vt ibi.& ita poſt ſerioſam ad
partes diſputationẽ tenuit Bartholo.Socini in repe-
titio.dictæ l.j. vbi in xxvj. col. concludit cum Barba.
Ad excludendum ergo ſubſtitutum ſufficit ꝙ inſtitu-
tus ſi non ſit hæres , faciat alium hæredem , vt d.l.ſi
pater

73 pater. † Secundò ex præmiſsis ſequitur deciſio al-
terius notabilis quæſt. An filiofamiliâs in teſtamēto
extranei hærede inſtituto repudiāte pater præfera-
tur ſubſtituto: vel econtra. tu Canoniſta debes ſcire,
ꝙ in his quę per filiū aliàs quā ex bonis paternis putà
aduētitiè acquirūtur, pater habet vſumfructū quādiu
viuit & adminiſtrationē, inſtit. per quas perſonas no
bis acqui. §. j. & l. cum oportet. C. de bo. quæ libe. & ſic
patris intereſt tanquā vſufructuarij bonorū filij, ꝙ
filio acquiratur hæreditas. His pro intellectu præ-
ſuppoſitis gl. in l. fi. §. fi. C. de bo. quæ libe. tenet patrē
præferendum ſubſtituto. Quam opinionē ſequitur
Ray. in trac. ſubſti. Quia repudiatio filij nocere non
debet patri. tum quia pater & filius vna & eadē per-
ſona cēſentur. l. fi. C. de impub. & aliis ſubſtit. & ſic fi-
lius ſine patre nihil agit. & præterea, quia filius inſti-
tu. ad excludendū ſubſtit. ſatis dicitur hæres, poſtquā
pater qui eadē dicitur perſona, eſt hęres. Et ita etiam
tenet Bar. in d. l. j. ff. de vulga. & pupil. & d. l. fi. §. ſimili
modo. de bon. quæ liber. Vbi expreſsè dicitur, ꝙ filio
hærede inſtituto repudiante, perinde eſt ac ſi pater
fuiſſet ab initio inſtitutus, ſecundū Pet. Cyn. & Iaco.
Butri. Nam pater & filius vnico iure vocantur: quia
vocatur filius vt expreſsè inſtitutus: pater verò vt in-
ſtitutus tacitè: ſed inſtitutus præfertur ſubſtituto,
ergo &c. idem tenet Bar. in d. l. fi. & in l. j. cùm propo-
nas. C. de hæred. inſti. cùm enim filius miniſterio ſuo
fecerit patrē hæredē, & pater filij iure adiuit hæredi-
tatem, ceſſat ſubſtit. quia pater venit vt inſtitutus, &
ſic in primo gradu. Vnde licet mutetur perſona, non
tamen mutatur gradus, vt d. §. ſimili modo. ergo ex
ordine excludit ſecundū gradū, ſcilicet ſubſtitutū: &
ita etiā tenet Imol. hic, & in d. l. j. vbi Franc. Areti. de
vulg. & pupil. quos ſequitur ſimpliciter Ang. Aret. in
§. fi. inſti. de vulg. ſubſt. iij. col. in prin. Bar. Bal. & Ful.
74 in d. l. cùm proponas. † Sed contrariā opinionē te-
nuerunt citramōtani noſtri: quos Iaſon vocauit ſub-
tiles: ſcilicet Guli. de Cu. Doctor Toloſanus: & Gui-
do de Suzaria, vt refert Bal. Iac. de Bellouiſu. Alberi.
Ange. & Paul. in d. l. fi. de bo. quæ libe. & idē Angel. &
Paul. in d. l. cùm proponas. & Angel. d. l. ſi paterfami-
liâs. ff. de hæred. inſtit. quos in puncto iuris ſequitur
Alex. in d. l. j. ff. de vulga. & pupil. & quia Toloſani &
citramontani noſtri hanc opinionem tenuerunt, ne
moti crederentur ſine ratione, hìc eorū motiua ſum-
mè vrgentia referam poſt modernos. Primò enim
moti fuerunt, quia in libero homine inſtituto requi-
ritur ꝙ ipſe ſit hæres, vel mutata conditione aliū fa-
ciat hęredē, vt d. l. ſi pater. quā nō mutauit filius & ſic
patrem non potuit facere hæredē. Secūdò & fortiùs
ſubſtit. venit ex expreſſa teſtatoris prouiſione, ſed pa
ter venit ex diſpoſitione legis: ergo expreſſa prouiſo
teſtatoris, ceſſare facit prouiſionē legis l. qui plures li
beros. §. itaq; & l. cū ex filio. §. filio, & l. ex facto. §. itē
quero. ff. de vulg. & pupil. Tertiò & forti⁹, quia ſub-
ſtitutus excludit ius accreſcendi. l. ij. §. ſi duo. ff. de bo.
poſ. ſecūdū tab. ex eo quia ſubſtitut⁹ venit ex expreſſa
teſtatoris prouiſione: ſed ius accreſcēdi ex prouiſione
legis. Quartò & meliùs confirmatur per l. fin. C. de
pact. conuent. tam ſuper dote. vbi prouiſio hominis
ceſſare facit prouiſionē legis: nā pater in veritate eſt
hæres legalis: quia d. l. fi de bo. quæ libe. facit eū hære
dem. Et multas habemus leges, ꝙ priùs admittuntur
ſubſtituti, quàm illi qui ſunt hæredes legales, vt eſt
tex. in l. fin. C. de neceſ. ſeruis hæredi. inſtitu. & in §. ſi
verò. inſtitutio. in authent. de hæredi. & Falcid. vnde
ſumitur authent. hoc ampliùs. C. de fideicommiſſ.

Quintò, & fortiùs facit: quia quando filius repu-
diat hæreditatē & habet cohęredē, certè cohæres per
ius accreſcendi excludit patrē. l. ij. vbi Bald. eā ad hoc
not. C. ad Orficia. ſubiungens in puncto noſtro, per
illum tex. ꝙ d. l. fi. C. de bo. quæ libe. in prin. procedit,
vbi filius eſſet inſolidum hæres inſtitutus: quia ſi ha-
beret cohæredem, cohæres per ius accreſcendi ex-
cluderet patrem, ſi ergo ius accreſcendi excludit pa-
trem, & ſubſtitutus excludit ius accreſcendi. l. quidā
teſtamēto Proculo. & l. fi. ff. de vulg. & pupil. ſequitur
ꝙ ſubſtitutus patrē excludere debet, per regulam ſi
vinco vincentē te, à fortiori vincā te. l. de acceſsioni-
bus. ff. diuer. & tēp. præſcri. Sextò facit, quia, filio re
pudiante, pater admittitur ex priuilegio cōtra regu-
las iuris cōmunis, vt d. l. fi. in princ. de bo. quæ libe. Et
ſubſtitutus admittitur iure cōmuni: ergo ille qui ve-
nit iure communi eum excludit, qui ex priuilegio l.
antiquæ. circa princ. C. ad Velleia, cū fragilius ſit ius
ſingulare, quā ius cōmune. l. eius militis. in prin. ff. de
teſta. mili. maximè quia diſpoſitio d. l. fi. C. de bo. quæ
libe. in prin. eſt correctoria iuris antiqui cōtra regu-
lam. l. is qui hæres. & l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff.
de acqui. hæred. & ſic eſt reſtringenda quantū eſt poſ-
ſibile: arg. l. pręcipimus. in fi. C. de appel. ergo reſtrin-
gi debet ad caſum vbi filius hęres inſtitutus nō habet
ſubſtitutū: quo caſu admittēdo patrē nemini præiu-
dicatur. Vltimò facit tex. in l. quidā ita in teſtamento
ſcripſerat. ff. ad Trebel. vbi ſubſtitutus excludit illā
tranſmiſsionē, de qua ibi. & illū tex. ad hoc pondera-
uit Rapha. Cuma. in d. l. ſi pater. vlti. col. ff. de hæred.
inſtit. per quæ omnia videtur, ꝙ hęc opinio ſit de iure
75 verior. † Tamen Sali. in dicta l. fi. de bo. quæ libe. vo-
luit dupliciter opiniones cōcordare dicens, ꝙ vbi fi-
lius fuit à teſtatore hæres inſtitutus patris contēpla-
tione, quod pręſumitur vbi teſtator ipſum inſtituēdo
mentionē fecit explicitè de patria poteſtate, dicēdo:
talem filiū Caij, in eius poteſtate conſtitutū hæredē
inſtituo. Idem ſi implicitè ſic dicendo, inſtituo ta-
lem filiumfamil. talis. ſecundum Bart. & Salicet. in l.
cùm aliquis. C. de iure delibe. certè tunc erit vera
opinio Bar. vt ſcilicet filio repudiāte pater excludat
ſubſtitutū. Si autē in inſtitutione filij non fuit facta
mentio de patre, vel fuit facta potius cauſa clarioris
demonſtrationis perſonæ hæredis, certè tunc erit ve-
ra opinio citramontanorū, vt ſubſtitutus pręferatur
patri per rationes eorum. & ita cum Salice. Alexand.
in dicta l. j. ff. de vulga. & pupil. Secundò concordat
Sali. opiniones ſic dicens in eadem l. fin. quòd ſi filius
hæres inſtitutus repudiet hæreditatem in fraudē pa-
tris: quod fieri præſumitur, ſi ſciens voluntatem pa-
tris hæreditatem acquirere volentis repudiauit, aut
in fraudem patris repudiare ſe iactauit, ſecundū Sa-
lice. ibi, & Panor. in cap. in præſentia. xvj. col. de pro-
batio. Et tunc ſit vera opinio Bart. vt pater excludat
ſubſtitutum. Nam hoc eſt quod vult tex. in dicta l. fi.
dum dicit, ꝙ filius non poteſt nocere patri. Si autem
filius nō repudiat in fraudem patris, tunc erit vera
opinio citramontanorum, vt ſubſtitutus pręferatur.
Quoniam ſi filius hoc caſu haberet cohęredem & re-
pudiaret, eius pars accreſceret cohæredi, non patri. l.
j. C. quando non peten. par. quæ ſecundum Salicet.
non eſt correcta, per dictam l. fi. multò magis accre-
ſcere debet ſubſtituto, vbi habet ſubſtitutū qui præ-
76 fertur coniuncto, vt dictum eſt. † Sed quicquid con-
cordare & diſtinguere voluerit Salic, opinio Bar. eſt
communior, vt vidiſtis, & eam tenet Iaſon: Primò
per text. qui calumniari non poteſt in d. l. fin. §. ſimili
modo

modo, vbi clarè deciditur ꝙ filio repudiante pater
perinde habetur ac ſi expreſſe fuiſſet inſtitutus. Secū-
dò mouetur hac fortiſsima & ſubtili ratione: nā pri-
uilegiū d.l.fi. vt ſcilicet filio repudiante hæreditas de
feratur patri, manifeſtè inductum fuit in fauorē pa-
tris, & vt locus fiat patri. Si ergo filius repudiat patre
contradicēte, talis repudiatio quæ diſpēſatiuè admit
titur in fauorē patris, facit locū ſubſtituto, vt quo ad
eum primus gradus cēſeatur vacare, ne extinctio pri
mi gradus quę fit per repudiationē filij, operetur aliū
effectū & fauorē alterius perſonæ, quā illius pro quo
fuit inducta, maximè in læſionē ipſius pro quo indu-
cta fuit cōtra l.quod fauore.C.de legi. Hæc ratio fuit
Fran.Are. nā ante tēpora illius l.filius repudiādo nō
præiudicabat patri, vt locus fieret ſubſtituto.l.is qui
hæres.§.fi.ff.de acqui.hære. ergo nec ei præiudicabit,
per d.l.fi. quia hoc eſſet contra mentē illius l. quæ pri-
uilegiare intendit patrē, ſecundum Iaſo. Nec obſtat
in cōtrariū allegata ſecundū eum, quia ad illa reſpon
detur, ꝙ teſtator dicens, ſi hæres non erit, perinde eſt
ac ſi dixiſſet vel alium hæredē nō fecerit. quia lex ita
interpretatur dicta verba, vt d.l.ſi pater. & teſtator
cenſetur voluiſſe illud quod lex vult, ſecundū Bal.in
l.precibus.C.de impub.& aliis ſubſti. Ange.in ſi duo.
ff.de acqui.hæred. & Bar.in l.hæredes mei.§.cū ita ff.
ad Treb. Et tanto magis eſt hoc verum, cùm d.l.fi.§.ſi
mili modo. dicat, ꝙ pater debet admitti ac ſi in prin-
cipio fuiſſet hæres inſtitutus. Similiter non obſt. ꝙ
ius accreſcēdi excludit patrē.l.ij.C.ad Orficia. Quo-
niam reſpondetur, ꝙ illa lex non loquitur, quādo fi-
lius repudiauit: quia ſi repudiaſſet, admitteretur pa-
ter, per d.l.fi. excluſo cohærede: ſed loquitur in filio
excluſo tēpore, aut mortuo. quæ excluſio præiudicat
patri, vt dicam ℸ. Pariter nō obſtat dum dicebatur, ꝙ
d.l.fin.§.j. eſt ius correctoriū, quod extēdi non debet.
Quia reſpondetur, ꝙ in caſu noſtro nō fit illius l.ex-
tēſio: ſed eſt ipſamet lex, quæ in §.ſimili modo. loqui-
tur patrē admitti, ac ſi fuiſſet ab initio inſtitutus. Præ
terea d.l.fi. non eſt propriè correctoria, ſed potius li-
mitatoria, ex quo non corrigitur in totū. Poſtremò
non obſtat l.quidam ita in teſtamēto.ff.ad Treb. quia
non loquitur in ſubſtitutione, ſed in tranſlatione, vt
dixit tex. ibi tranſlatum eſſe ad matrē. Or differentia
eſt inter ſubſtitutionem & tranſlationem, vt eſt text.
in l. pater Seuerinam. in prin. & ibi Bar.ff.de cōdi.&
demon. vt vidiſtis ℥. in fine quarti principalis articu-
77 li, in vltimo caſu fallētiæ. † Stat ergo concluſio glo.
& Bart. vera, & cōmunis, ꝙ ſi filiusfamiliâs fuit inſti-
tutus hæres, & ei datus ſubſtitutus vulgaris, ſi hęredi
tatem repudiet, admittitur pater excluſo ſubſtituto.
Quę quidē cōcluſio ampliatur habere locū ſiue filius
qui repudiauit erat talis puta paganus, in aduentitia
hæreditate inſtitutus, in qua pater vſumfructū habe-
ret, & legitimā adminiſtrationē: quo caſu ne filij re-
pudiatio præiudicet patri, admittitur ipſe pr̄ excluſo
ſubſtituto, vt dictū eſt. ſed etiā locū habet in filio mi-
lite occaſione militiæ inſtituto hærede: quo caſu pa-
ter de iure cōmuni vſumfructū nō habet nec admini-
ſtrationē, cùm in caſtrenſibus filius habeatur pro pa-
tre.l.ij.ff.ad Macedo. Attamen ſi filius talem hæredi-
tatē repudiet, licet repudiatio patri nō pręiudicet, cū
ſi filius hæreditatē adiret, nihil patri quæreretur, po-
terit pater hæreditatē adire, & ſubſtitutū excludere,
ac ſi ab initio loco filij fuiſſet inſtitutus, vt eſt caſus
ſingularis in d.§.ſimili modo. quod eſt notādū. Quia
per hoc demonſtratur, ꝙ ratio quare, filio repudiāte,
pater admittitur, non eſt propter patris præiudiciū:

quod patri pararetur ex filij repudiatione. Sed vera
ratio, quare filio repudiante pater excluſo ſubſtituto
admittitur, eſt propter identitatē & vtilitatē perſonę
patris & filij, qui de iure vna & eadē perſona reputā-
tur, d.l.fi.C.de impub.& aliis ſubſti. propter quā vtili
tatē quæ ſola eſt ratio dicti priuilegij ſingulariter os
ſuum vltra omnes mūdi doctores aperuit Iaſ.in d.l.j.
xij.col.ff.de vulga.& pupil. dicens, ꝙ ſicut filio repu-
78 diante pater admittitur, & excludit ſubſtitutū: † ſic
etiā erit è conuerſo, ſi pater in teſtamēto alicuius hę-
res inſtitutus hæreditatē repudiet: quia filius excluſo
vulgari ſubſtituto admittetur. Quod ſi verū ſit, eſſet
magna ampliatio ad cōcluſionē noſtrā & deciſionem
Bar. ſeu ad tex.d.l.fin.§.j.C.de bonis quæ libe. Tamen
Iaſ. non figit pedē, ſed relinquit ſuper his cogitādum.
79 † Hanc tamen concluſionē gl.& Bar. quæ eſt cōmu-
nis, limitabitis primò locū habere, ſcilicet ꝙ filio hę
rede inſtituto repudiante pater admittatur excluſo
ſubſtituto, niſi ſubſtitutus eſſet perſona talis, quā ve-
riſimiliter teſtator præferri voluit patri ipſius hære-
dis inſtituti: fortè quia ſubſtitutus erat filius teſtato-
ris, arg.l.cum auus.ff.de cōdi.& demon.& l.cum acu-
tiſsimi. C.de fideicō. vt eleganter decidit Bal. quē ibi
ſequitur Pau.in d.l.fi.§.j. Imol. in d.l.ſi pater. & idem
Bal.in d.l.cùm proponas. C.de hęred.inſti.& Alex.in
d.l.j.de vulg.& pupil. Verbi gratia, mater inſtituit fi-
liū ſecundi matrimonij: & ſi hæres non ſit, ſubſtituit
ei filium primi matrimonij, vt hæredē inſtituit mari
tum, qui erat filiusfami. cui ſubſtituit fratrē ſuum, ſci
licet ipſiuſmet teſtatricis. Certè his caſibus non eſt ve
roſimile, teſtatricē voluiſſe patrē hæredis ſui præfer-
ri ſubſtituto. arg.l.tale pactū.§.fi.ff.de pact.& videtur
expreſſum.ff.de vulg.& pupl.l.qui libertis.§.hæc ver-
ba. ibi, ſed is qui. idem ſentit Sali. in eadē l.fi.§.ſanci-
mus.ij.col. de bonis quę libe.C. Nā perſona ſubſtituti
in hoc quāplurimum operatur, quā eſt talis, ad quam
teſtator affectionē habuit: quia coniuncta, vt dictum
eſt. Et idem erit ſecundū Bal.in d.l.fi. vbicunq; ex ali-
quibus aliis coniecturis apparere poſsit fuiſſe de mē
te teſtantis ſubſtitutum præferri, ſicut in ſimili dicit
Bar.in l.j.de vul.& pup.& l.ij.de tacita pupillari, quę
nō excludit matrem pupilli, niſi ex cōditione ſubſti-
tuti, vel aliis cōiecturis appareat fuiſſe de mēte teſtā
tis, quod eſt not. Secūdò limitabitis dictam cōcluſio
nem locū habere in repudiatione filij expreſſa, vt tūc
excluſo ſubſtituto pater admittatur, vt d.l.fi. ſecùs au
tē erit in tacita, puta ſi filius ab adeunda hæreditate
excludatur per lapſum tēporis ad hæreditatem adeū
dam præfixi: quia tūc talis repudiatio tacita nedum fi
lium adire negligentē excludit, ſed etiā patrē. & ſub-
ſtitutus admittetur. ſecundum Bart. in l. is qui hæres.
in fi. quem ibi ſequūtur moderni.ff.de acquir.hære.&
in l.j. ad fin. quē ibi ſequitur Iaſ.iiij.col.C. qui admitti
ad bonor. poſ. poſſunt. quæ quo ad hoc eſt ſecundum
omnes etiā hodie incorrecta. Et idē Iaſ.in l.ſi emanci
pata.C.de iuris & facti igno. Videbitis tamen Bar.in
d.l.is qui hæres.§.neq; filius. vbi hoc limitat. Tertiò
ex his datur etiam deciſio ad aliam not. quæſtionem:
80 † Si monachus fuerit hęres inſtitutus, eiq; datus vul
garis ſubſtitutus, & nolit adire hæreditatē: quā ſi adi
ret, monaſterio quæreret. qs in hoc caſu præferatur,
an monaſterium vel ſubſtitutus? Hæc quæſtio paucæ
dubitationis eſt, tenēdo opinionem Canoniſtarū dicē
tium, ꝙ monacho hærede inſtituto, hæreditas immē
diatè defertur monaſterio, abſq; miniſterio aut facto
monachi hæredis inſtituti, & abſq; eo ꝙ per talē hæ-
redē adeatur hæreditas. Prout tenent Inno. Io. And.

Panor.& cæteri in c.in præſentia. de probat.nā cùm
voluntas monachi ſit tranſlata in monaſteriū.c.non
dicatis.xij.q.j. & c.ſi religioſus.de electio.lib.vj.ſuffi-
cit ad acquiſitionē hæreditatis ſola voluntas mona-
ſterij ſeu abbatis monaſteriū repræſentātis:imò ipſo
iure cenſetur monaſterio acquiri.l.fi. C.de ſacroſan.
81 eccle. †Quicquid enim monacho relinquitur cenſe-
tur contēplatione monaſterij reliqui, & ſic monaſte
rio & non ipſi monacho acquiritur. c.requiſiſti. ī.eo.
facit quod à ſimili dicunt Legiſtæ per tex.not.in l.fi-
lio.ff.de cōdi.& demō.per quem Bal.& Pau.ibi dicūt,
ꝙ relictū factum ſeruo vel filio poteſt à dño aut patre
recta via agnoſci. Ex quo infert ibi Bal.ꝙ relictū fa-
ctū monacho contēplatione monaſterij, poteſt recta
via per monaſteriū agnoſci ſine facto monachi:& ſic
nolle monachi prodeſſe non poſſet ſubſtituto in præ
iudiciū monaſterij.Et hanc opinionē etiā tenuit Frā.
de Rampo.in l.poſt aditam. C.de impub. & aliis ſub-
ſtit.& Pau.in d.l.legarum.ff.de lega.j.ſentit Bal.in l.j.
C.qui admit. ad bono.poſ.poſſunt. quæ opinio eſt ſe-
curior,& in eam inclinare videtur Alex.in d.l.j.ff.de
vulg.& pup ſed ſequēdo cōmunem opi.legiſtarum te
nentiū hæreditatē non poſſe monaſterio acquiri ſine
aditione & facto monachi hæredis inſtituti, quæſtio
noſtra eſſet dubitabilis.Nam tenēt Legiſtæ ꝙ hæredi
tas non quæritur monaſterio immediatè,ſed mona-
cho & per mediū ipſius quæritur monaſterio, prout
eſt tex.in l.fi.C.de epiſ.& cle.vbi expreſſè deciditur:ꝙ
monachus parentū hæreditatem ſibi ab inteſtato de-
fendit.Pręterea maior videtur eſſe ſubiectio ſeruilis
quā monachalis:quia dñs poteſt ſeruū vēdere,& nol-
le alere,ſed penitus pro derelicto habere,ſecūdū Bar.
in d.l.j.ff.de vulg.& pupil.& tamen hæreditas delata
ſeruo quæritur mediante perſona ſerui,& non aliàs.
l.iij.C.de hære.inſti.idem erat iure. ff.in filio. l.is qui
hæres.in fi.ff.de acqui.hære.& in acquiſitionibus mo
nachus æquiparatur ſeruo,ſecundum Inno.in c.cùm
olim.de priui.& Bar.in l.j.ff.de ſtipu.ſeruorum.Ergo
multò magis hoc dicendū eſt in monacho, maximè
quia ius adeundi hæreditatē videtur omnino anne-
xum perſonæ hæredis inſtituti.l.potuit. C. de iure de
libe. Ot ea quæ ſunt annexa perſonæ & inſeparabi-
lia à perſona non quærūtur alteri recta via.l.neceſſa-
riò.§.fi.ff.de cōmodo & peri.rei vēd.vt de caſu noſtro
videtur eſſe tex.in c.ſtatutum.xviij.q.j. vbi dicitur ꝙ
ſi monachus efficitur epiſcopus, quicquid antè quæ-
ſierat remanebit monaſterio, & ſic clarè deciditur,ꝙ
acquiſitio fiebat per monachum monaſterio. Et hāc
opinionem tenuit,& hanc expreſſè tenet Spec.in tit.
de ſta.mona.verſi.viij.quæritur.vbi dicit in aditione
hæreditatis requiri voluntatē & actum monachi hæ
redis inſtituti.Iacob.de Are.Barto.& Ange.in d.l.j.de
vulg.& pupil. Bart.in l.iij.ff.de cōdi.furti.& in l.inde
Neratius.ff.ad leg. Aquil. Imol.hic,& in d.l.ſi pater-
fami.Bar.Bal.& Fulg.in d.l.fin.C.de bon.quæ libe.&
Ludo.in l.j.C.qui admit.ad bono.poſ.poſſunt.Bal.in
d.l.iij.C.de hære.inſti.& in d.l.fi. C.de epiſc.& cler.&
82 in l.ex repudiatione.C.de fideicō. †Aditio enim hæ-
reditatis nedū conſiſtit in voluntate,ſed etiā opus eſt
facto l.pro hærede.ff.de acqui.hæredi.& dicam plenè
in verbo, *Mortuo itaq. teſtatore.* j. Et licet monachus
voluntatē non habeat liberā, quia nihil poteſt ſine li
cētia abbatis, ſicut nec ſeruus ſine iuſſu dñi.l.ſi qs mi
hi bona.§.iuſſum.de acqui.hære. Et ſic intelligitur c.
non dicatis.xij.q.j. Attamē omnino nō caret volūta-
te, ſicut videmus qñ monachus eſt electus , quia non
poterit ſol⁹ ſuperior aſſentire, nec renūtiare electio-
ni ſine conſenſu monachi electi. d.cap. ſi religioſus.

Præterea,licet quo ad iura iam quæſita monaſterio,
religioſus nullā habeat voluntatē,ſecùs.tamen eſt in
quærēdis,maximè in hæreditate,ad cuius acquiſitio-
nē requiritur aditio,in qua requiritur factum hære-
dis.Quod ſecùs eſſet in legato:qa illud recta via trāſi
ret in monaſteriū. Et ita loquitur Bald.in d.l.filio.ff.
de condi.& demon.& poſſet procedere opinio Cano
83 niſtarū. † Veniēdo nūc ad quæſtionē noſtram prin-
cipalē,an monacho hærede inſtituto repudiante,vel
nolente adire , monaſteriū adire poſsit , & excludere
ſubſtitutum : certè ſi nos loquamur de legato relicto
monacho,in quo fuit ei ſubſtitutū,nō eſt dubiū, quin
per monaſteriū cui recta via dñium rei legatæ acqui-
ritur,ſubſtitutus excludatur, vt d.l.filio.& idē in hæ-
reditate,tenēdo opinio.Canoni. Sed tenēdo opinio.
Legiſt. fuerūt ſuper hoc diuerſæ opinio. Prima opi-
nio fuit Iac. de Arena & Richardi Malumbre dicen-
tium,idem eſſe in monacho,quod in ſeruo.vt ſcilicet
quēadmodum ſeruo adire nolente pręfertur ſubſtitu
tus dño.l.cùm proponas. C.de hæred.inſtit. ſic etiam
erit in monacho.l.fi.C.de epiſ.& cler.quia monachus
æquiparatur ſeruo,ſecundū Inno.in d.c.cùm olim.de
priui.& Bar.in l.j.de ſtipul.ſeruorum.& l.cùm hære-
des.ff.de acqui.poſ.& Gul.de Cug.in d.l.fi. imò dicit
tex.in c.multos.liiij.diſtin.ꝙ ſeruitus monachalis eſt
durior quacunqȝ alia ſeruitute. Et hanc opinionē ꝙ
monacho repudiāte vel adire nolēte præfetatur ſub-
ſtitutus,tenuit Ang.in d.l.j.ff.de vul.& pup.& Bal.in
l.ex repudiatione.C.de fideic.& d l.fi.de bo quæ libe.
Ang.& Imol.in d.l.ſi pater.ff.de hære.inſti.& Franci.
de Rampo.in d.l.poſt aditā.Bald.in §.j.inſti.de vulg.
ſubſtit.Ang.& Fulg.in d.l.cùm proponas.C.de hære.
84 inſtit. † Secunda opinio fuit contraria primæ ha-
bens, ꝙ monacho repudiante monaſteriū præfertur
ſubſtituto,quē adeundo hæreditatē excludit, ſicut in
quæſtione præcedenti dictū fuit de patre,qui filio re-
pudiante excludit ſubſtitutū. Et hāc opinionē tenent
indifferenter omnes Canoniſtæ, vt per Panor.in d.c.
in præſentia.xix.col. & Fely.ibi,penult.col.in fi.quā
opinio.velut æquiorē ſequitur Cy.in d.l.fi.de epiſ.&
83 cleri.& Bar.in d.l.j.ff.de vulg. & pupi. † Plus enim
monachus æquiparatur filio quàm ſeruo, vt iura lo-
quentia de patre & filio locū habeant in eo, quā iura
loquentia de ſeruo,& domino , quia ſubiectio mona-
chalis eſt magis filialis quā ſeruilis: quia ſeru⁹ poteſt
vēdi, inſti.de his qui ſunt ſui vel alie.iu.ſed nō mona-
chus ſicut nec filius,niſi in caſu extremæ neceſsitatis
paternæ famis. Pręthereà monaſterium cogitur alere
monachū,ſicut pater filiū.l.ſi quis à liberis. ff.de libe.
agno. Non autē dñs cogitur alere ſeruū, quē vt dictū
eſt,habere poteſt pro derelicto, Facit quod no.glo.in
l.ſi longius.in fi.ff.de iudi.& ſic licet monachus hære
ditatē repudiet , tamē eius monaſteriū eam adire po-
terit,& ſubſtitutū excludere,quia hoc caſu hæreditas
non cēſetur monacho delata,ſed monaſterio,cui mo
nachus præiudicare non poteſt,ſicut nec filius patri,
cui hæreditas quærēda erat , ſi monachus cum licētia
abbatis eam adiuiſſet, aut filius cū iuſſu patris. Facit
glo.ſing.in d.c.ſtatutū.xviij.q.j.volens ꝙ eo ipſo,quo
quis efficitur monachus, videtur cedere & in mona-
ſteriū transferre,nedum iura & bona quæ habet , ſed
etiā facultatē ei in poſteros deferendā, & ſic monaſte
riū ex ſua perſona attenta rebellione monachi, pote-
rit adire hæreditatē,ſecundū Bal,in quodā ſuo conſi-
lio,incipiente,Magna quæſtio eſt,vbi dicit,ꝙ cū mo-
nachus non habeat velle neq; nolle, æquiparatur in-
fanti

fanti,vt hæreditatẽ repudiare non poſsit:quod ſecus
eſt in ſeruo,qui velle habet ſine dño,vt d.l.cũ propo-
nas.ibi,potuit quamuis nolẽte dño adire, ergo habet
nolle. Vnde nõ ſine cauſa dicit tex.in d.c.multos.liiij.
di.ꝙ ſeruitus monachalis eſt durior quacũq; alia ſer
uitute.idẽ tenet Imo.hic,& Angel. Aret.in §. alienus
quoq;.inſti.de hæ.inſti.Alex.& Iaſ.in d.l.j.ff. de vul.
& pup. Nec eſt verũ ꝙ monachus omnino cõparetur
ſeruo,vt voluit Inn.in d.c.cũ olim.niſi quaten' expe-
dit monaſterio ꝙ cõparetur filio, ei cõparabitur ſecũ
dũ quod magis expedit,vt elegãter tradit Bald.in d.l.
j.ver.quo ad decimum & vlti.C.qui adm.ad bo.poſ.
86 vbi concludit, † ꝙ monachus æquiparatur ſeruo vel
filio,prout eſt vtilius & fauorabilius monaſterio.Or
cum in propoſito fauorabilius ſit monaſterio mona-
chũ æquiparari filio.quia tunc monaſteriũ tanquã pa
ter excludet ſubſtitutũ , certè nũquam ſeruo ſed filio
cõparabitur,dicit Bald.in l.filius.C.de pac.& Lud.in
l.is qui hæres.§.fin.ff.de acqui.hære.habet enim iura
ſuitatis & agnationis ceu filius,vt d.l.fi.de epiſ.& cle.
& põt eſſe teſtis. Imò plus ei quã cæteris creditur,vt
dixi in verbo, *A ducta impuberi.* Quę locũ non habẽt
in ſeruo.igitur filio cõparabitur:maximè quia in du
bio ſemper capimus quod fauorabilius eſt piæ cauſę,
arg.c.fi.de re iudi.& hoc eſt veritas,quã ſequitur Bal.
in d.l.fi.de epiſ.& cle.licet in d.l.fi.de bonis quæ libe.
ſentire videretur cõtrariũ,& malè. Et ſicut abbas ſine
volũtate monachi adire poteſt hæreditatẽ,vbi mona
chus adire nõ vult,ſic etiã poteſt monacho cõtradicẽ
te hæreditatẽ repudiare,ſecũdum communẽ opin.de
quo per Iaco.de Are.in d.l.fi.de epiſ.& cle. Bar.in l.tu
tor.in fine.ff.de bo.poſ.& per doct.in d.c.in præſen-
tia.Bal.in d.l.j.C.qui admitti ad bo.poſ.poſſunt.& in
l.bonorum.eod.tit.& in d.l.ex repudiatione.C.de fi-
deicom.Pau.in l.legatũ.ff.de leg.j.dũ tamen repudiet
de cõſenſu ſui conuẽtus:quod probari videtur, per l.
j.§.per ſeruũ.ff.de ſucceſ.edicto. Ex præmiſsis infert
87 Bar.ad deciſionẽ alterius quæſtionis. † Quid ſi deceſ
ſit hæreditate non adita,neq; repudiata,an monaſte-
rium poterit eam adire excluſo ſubſtituto,ita ꝙ talis
hęreditas per monachum de licentia abbatis,vel per
monaſteriũ viuente monacho hærede inſtituto , non
adita cenſetur ad monaſterium trãſmiſſa? Et pariter
quærit,ſi filiofamilias in teſtamento alterius hærede
Inſtituto decedẽte non adita hæreditate nec repudia-
ta,an pater hæreditatẽ filio delatã non tamẽ agnitã
per filiũ,nec patrẽ viuente filio,poſsit adire,velut ad
eum tranſmiſſam? Certè Bar.in d.l.j.ff.de vul.& pup.
decidit in vtroq; caſu,ꝙ non per l.ij.C.ad Orficia.&
not.Bal.in l.ſi infanti.§.fi.C.de iure delib.Et in mona
cho tenuit expreſsè Bar.& Bald.in l.ſi cõdicatur.ff.de
condic.fut.per illũ tex.& Bar.in l.inde Neratius.per
illũ tex.hoc decidẽtem in ſeruo.ff.ad leg.aquil.& in l.
is poteſt.v.col.ff.de acqui.hær. Cy.& Bal.in d.l.fin.de
epiſ.& cler.& Bald.in §.j.inſti.de vulg.ſubſti.& plenè
in d.l.j.C.qui admit.ad bo.poſ.Quod verũ intelliga-
ris,niſi ageretur de hæreditate aſcendentium:vt quia
monachus à patre ſuo vel auo aut altero aſcendente
fuiſſet hæres inſtitutus : quia tũc ex potentia ſuitatis
hæreditatẽ procul dubio trãſmitteret ad quoſcunq;,
& cõſequenter ad monaſterium, iuxta l.iij.C.de iure
88 delib. † Nã per ingreſſum monaſterij nõ perditur ſui
tas,vt probatur in d.l.fi.C.de epi.& cle.vbi tenẽt Gu
liel.de Cug.Iaco.But.& Bal.per illũ tex.ꝙ monachus
perinde ſuccedit patri,ac ſi monaſterium non fuiſſet
ingreſſus.Idẽ Bald.in l.cum in adoptiuis.C.de adop.
Iac.But.Bar.& Bal.in auth. ſi qua mulier.C.de ſacro.
ſanc.eccle.Bal.in l.apud hoſtes.C.de ſuis & legi.hær.
Bal.& Ang.in l.nepotes.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.
89 iuris.vbi dicit Bal.† ꝙ epiſcopus quo ad effectũ tranſ
mittendi paternã hæreditatẽ ex iure ſuitatis non cen
ſetur eſſe extra patriã poteſtatẽ : imò illã tranſmittit
ad quoſcunq;,ac ſi in patris poteſtate eſſet,prout fuit
de mente Bar.in l.itẽ in poteſtate.illo eod.tit.vbi ſin-
90 gulariter dicit,† ꝙ licet monachus vel alius in digni
tate exequẽs patriã poteſtatẽ exiuerit , hoc intelligi-
tur quo ad ea, in quibus non eſſet ſibi fauor eſſe in pa
tris poteſtate, aliàs ſecus.allegat gl.in auth.cõſti.quæ
dignita. liberat à patria poteſtate. §.j. & iſta eſt veri-
tas, licet gl.in l.ſi ex cauſa.§. Papinianus.ff.de mino-
ribus.tenuerit , ꝙ monachus cũ ſit in poteſtate abba-
tis,non dicitur hæres neceſſarius,& ſic non eſt hęres
ſuus patri.Ideo ſi patri ſuccedat ex teſtamento vel ab
inteſtato,requiritur expreſsè hæreditatis aditio, vt ſi
deceſſerit hæreditate non adita,monaſteriũ ex poten
tia ſuitatis non ſuccedit.& ita tenet Ang.& malè in l,
ſub cõditione.ff.de lib. & poſthu.nec obſtat ꝙ mona-
chus ſit in poteſtate abbatis:quia reſpõdet Bart.in d.
auth.ſi qua mulier. q̃a per hoc nõ impeditur, vt ſuus
hæreditatẽ tranſmittere,ſicut dicimus in emãcipato,
qui hæreditatẽ non aditã tranſmittit ſicut exiſtẽs in
poteſtate,per l.meminimus. C.de legit.hæred.de quo
plenè per Bar.in l.ventre.ff.de acqui.hær. Quod non
puto verũ,[illegible] dicã plenè j.in verbo, *mortuo itaq; teſta-
re.ij.* Vnde reſtat ꝙ per ingreſſum monaſterij non tol
litur exiſtentia ſuitatis,vt etiã tenet Lud.in d.l.is po-
teſt.ff.de acqui.hær, ſicut non perdit generis nobilita
tẽ,vt dixi ſ.in verbo, *duas habẽs filias.*& ſic hęreditatẽ
aſcendentiũ non aditã trãſmittit ad monaſterium hę
res monachus. & ſimiliter filius hæreditatẽ nõ aditã
aliorũ aſcendentiũ tranſmittit ad patrẽ : ac ſi eam re-
pudiaret. cùm in hoc caſu paria ſint mori ante aditã
hæreditatẽ,vel ſi hæres viuens eam repudiet. Quo ca
ſu (vt vidiſtis ſuprà) pater vel monaſteriũ præfertur
ſubſtituto:quia,vt dictũ eſt,non poſſe,vt puta morte
præuentus,& nolle hæreditatẽ adire,æquiparantur.
91 † Secus autẽ ſecundũ Bar.eſſet,ſi filius aut monachus
in teſtamento extranei hæres inſtitutus,& decederet
ante aditã hæreditatẽ. Quia eã trãſmitteret ad patrẽ
vel monaſteriũ,cũ nõ ita faciliter trãſmittatur hære-
ditas extraneorũ ſicut aſcendentiũ. Quia,vt vidiſtis,
filius emãcipatus hæreditatẽ aſcẽdentis non trãſmit
tit velut extraneus.Et hoc verũ,ꝙ monachus hæredi
tatẽ extranei ad monaſteriũ non trãſmittat,niſi fuiſ-
ſet hæres inſtitutus ab extraneo ſub cõmemoratione
monaſterij:quia tunc videtur relictũ monaſterio.ita
elegãter limitat Bal.verba Bar.in d.l.filio.ff.de cõdi.
& demõ. Nã hoc caſu monaſteriũ ſine monacho talẽ
hæreditatẽ per monachũ mortuum nõ aditã poterit
adire.quod melius probatur, licet ipſe Bal.non dicat
in l.cũ aliquis. C.de iure delib. & idẽ ſi filius eſſet ſub
cõmemoratione patriæ poteſtatis hęres inſtitutus vt
ſ.tetigi,& tãgit Panor.hic in prin. Sed aduertatis q̃
Io.And.& cõmuniter oẽs doct.in d.c.in præſentia.de
proba.tenent in monacho,ꝙ etiã ſi in teſtamento ex-
tranei fuerit hæres inſtitutus , hæreditas indiſtinctè
tranſmittitur ad monaſteriũ , nõ facta differentia an
fuerit ſub commemoratione monaſterij,vel ſimplici
ter inſtitutus,quod tenere eſt ſecurius, vt ſ.dixi quia
monachus velle nõ habet,neq; nolle,ideo ſua volũ
tas non attẽditur,ſed ſolũ inſpicitur volũtas abbatis.
92 † Vlteriùs circa præmiſſa dubitatur , ſi hæres inſti-
tutus habeat ſubſtitutũ vulgarẽ , caſu quo hæres non
ſit,& nihilominus ſit rogatus reſtituere hæreditatẽ,

dd ij &ſic

& ſic habet ſubſtitutũ, & fideicõmiſſarium, & dictus
hæres repudiet hæreditaté, & fideicõmiſſarius petit
ipſum cogi adire: vt ſibi hæreditas reſtituatur. l. cogi.
& l. nã quod. §. ſi quis cõpulſus. ff. ad Treb. ex aduerſo
etiã inſtat vulgaris ſubſtitutus, quaſi cõditione ſub-
ſtitutionis ſtãte petẽs hæreditaté, quis illorũ præfer-
tur? Et certè Bar. in d. l. j. ff. de vulg. & pupi. concludit,
ꝙ aut fideicõmiſſum fuit etiã tacitè à ſubſtituto repe
titũ: & tũc præfertur fideicõmiſſarius. l. ſi patroni. §.
fi. ff. ad Treb. aliàs præfertur ſubſtitutus vulgaris. l. nõ
iuſtã. C. ad Treb. tñ finaliter ſe remittit ad notata in l.
facta. §. Iulianus. ff. ad Treb. Hanc diſtinctionem ſim
pliciter tenuit Ang. in d. l. quam etiã tenuerãt Petr. &
Cy. ſed idem Ang. in d. l. ſi patroni. vult indiſtinctè, ꝙ
præferatur fideicõmiſſarius per d. §. Iulianus. ſecũdũ
primũ glo. intellectũ ibi: ideo Cy. & Bart. in d. §. fi. re-
prehendunt diſtinctioné glo. ibi. & hanc vltimã opi-
nionem ſequitur Bar. in d. §. Iulianus. & Imo. in d. l. j.
de vulg. & pu. cõcludẽs & bene, ꝙ ſiue fideicõmiſſum
fuerit à ſubſtituto repetitũ ſiue non, ſemper fideicom
miſſarius præfertur, & excludit ſubſtitutũ. quod etiã
videtur eſſe de mẽte teſtatoris. Ex quo per fideicom-
miſſum reliquit, cũ ſciret vel ſcire præſumeretur iu-
ris diſpoſitioné. l. leges ſacratiſſimæ. C. de legib. quæ
quidé iuris diſpoſitio vult fideicõmiſſarium poſſe co
gere hæredé inſtitutum adire hæreditaté, vt ſibi reſti
tuatur. l. j. & per totũ tit. ff. & C. ad Treb. & ſic ſolum
videtur dediſſe vulgaré ſubſtitutũ, caſu quo fideicom
miſſum nõ haberet effectũ. Puta quia inſtitutus dece-
deret hæreditate nõ adita, & ante omnem iuſſum de
adeũdo per iudicé ſibi factũ, vt excludamus quod ha-
betur in d. l. j. nõ iuſtã. C. ad Treb. & etiã vbi hæres de
cederet nulla facta tranſmiſſione iuris deliberandi,
vt excludamus quod habetur in glo. magna, in l. eam
quã. C. de fideicõ. hæc vera iuris deciſio confirmatur
per tex. in l. quia poterat. in fine. ibi, his quibus hære-
ditas relicta eſt. quem ibi docto. præſertim Imo. expo
nũt, ſcilicet ſubſtitutis vulgariter. ff. ad Treb. vbi eſt
caſus, ꝙ ne hæres inſtitutus non adeũdo poſſit defer
ri facere hęreditaté vulgariter ſubſtitutis, poterit in-
uitus per fideicõmiſſarium cogi adire. Et hæc opinio
cenſetur verior, quã tenuit Bal. in d. l. non iuſtã. Imo.
hîc, & Alex. in d. l. j. de vulg. & pupil. xj. col. Nec obſt.
ſi diceretur, ꝙ teſtator dãdo hæredi ſubſtitutum vul-
garé, ſatis videtur ei dare poteſtaté non adeũdi, ſi hæ
res eſſe noluerit, & ſic qui voluntate teſtatoris abſti-
net, nõ debet poſſe cogi adire. l. qui aũt. in principio.
ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. ſecundum glo. in d. l. non
iuſtã. Quoniã ad hoc reſpondet ibi ſingulariter Bal.
ꝙ illud procederet, vbi teſtator ſubſtituiſſet vulgari
93 ter tantũ, & neminé per fideicõmiſſum. † Ex hoc ſin-
gulariter inferens limitari oẽs leges, quæ dicunt per
dationem vulgaris ſubſtituti tolli ſuitatem. quia hoc
eſt verũ, vbi teſtator ſubſtituit ſolũ vulgariter, ſecus
ſi etiã ſubſtituat per fideicõmiſſum. Ex quo infert, ꝙ
ſi in teſtamẽto addidiſſet clauſulã, quam notarij ſępe
apponunt: ſcilicet ſubſtituit vulgariter, pupillariter,
& per fideicõmiſſum: tũc non videtur data filio hære
di licẽtia abſtinẽdi, quin ſuitas operetur oẽs ſuos effe
ctus; quod dicit perpetuò mẽti tenendũ. vt videbitis
j. in verbo, Mortuo itaq; teſtatore. ij. prope finẽ. Et ſi
vnus & idé eſſet hęredi vulgariter ſubſtitutus; & per
fideicõmiſſum, eligere poſſet alterã ſubſtitutioné ex
qua ſuccedere vellet. l. qui recuſare. §. Titi⁹. ff. ad Tre-
bel. facit dictus §. Iulia. ſecundũ vnã lecturã. Si autem
hæredi datus fuerit cohæres, & ſubſtitutus fideicom-
miſſarius, ſubſtitutus præfertur, & cohæres excludi-
tur, ſecundum Ang. Imol. & Alex. in d. l. j. niſi iam ex-
piraſſet ſubſtitutio fideicõmiſſaria, vt ibi per eos. De
hoc tamẽ puncto dicã plenius in huius ſubſtitutionis
vj. princip. arti. poſt quartum fallẽtiæ caſum. de quo
videatis Ang. in §. fi. inſti. ad Orphitia. Ex præmiſ-
94 ſis reſtat vlterius deciſio alterius quæſtionis. † Si hæ-
res inſtitutus erat indignus, & ei datus vulgaris ſub-
ſtitutus, & hæres indignus hæreditaté adire recuſaue-
rit, an fiſcus cui applicata fuiſſet, poſſit excluſo ſub-
ſtituto hæreditaté cõſequi, ſicut eam auferre potuiſ-
ſet ab hærede inſtituto adeũte. Pro cuius dubij intel-
lectu vos Canoniſtæ, debetis ſcire, ꝙ indigni & inca-
paces non poſſunt hæredes inſtitui. l. j. C. de hęr. inſti.
glo. plana in §. legati. inſtitu. de legat. Et ſi tales indi-
gni inſtituãtur, & hæreditaté adeant, hęreditas ab eis
aufertur, & fiſco applicatur. l. Papinianus. §. meminiſ-
ſe. ff. de inof. teſta. Idem ſi poſt mortem teſtatoris effi-
ciantur indigni, veluti ſi occidant teſtatoré, vel eius
morté non vindicauerint, vt ff. & C. de his quibus vt
indi. per totũ. Et habuiſtis aliqua in verbo, *condidit*. ij.
& dicã in verbo, *mortuo itaq; teſtatore*. j. ad iij. q. iiij. q.
princip. Bar. in d. l. j. ff. vulg. & pup. ꝙ fiſcus pręfertur
ſubſtituto. l. ſi pater. ff. de hære. inſti. & l. ſequens quæ-
ſtio. in princip. ff. ad Silleia. & l. in ſeruituté. §. ei qui.
ff. de bo. liber. nam licet ipſe inſtitutus non ſit hæres,
tamé facit alium ſcilicet fiſcum hęredé, ergo ſubſtitu
tus repellitur: vt d. l. ſi pater. & tenebitur tũc fiſcus ad
legata & fideicõmiſſa, licet hæreditate per hæredem
non adita, vt plenè no. in d. l. eam quam. C. de fideicõ.
& l. recuſare. §. in fiſco. ff. ad Trebel. Videatis eundem
Bar. in l. ſi ſequens. & l. eius qui delatorem. §. fin. ff. de
iure fiſci. & hanc opinio. ſcilicet, ꝙ fiſcus ſubſtituto
præferatur, tenet Imol poſt Bar. in d. l. j. de vul. & pu
pil. dicens ꝙ aut hæreditatem adiuit ille indignus, &
tunc clarũ eſt ſubſtitutũ excludi per l. poſt aditam. C.
de impub. & aliis ſubſti. aut non adiuit, & iura præſu
munt, eum tunc in fraudé fiſci non adire, ſecundũ gl.
in d. §. in fiſco. & ita tenet Guliel. de Cug. in l. precib⁹.
C. de impu. & aliis ſubſt. Imo. hîc, & eſt cõmunis opi.
quam ſequitur Alex. & Iaſ. in d. l. j. & Ang. in l. fi. C. de
inſti. & ſubſti. licet in d. l. j. tenuerit cõtra Bar. ex eo ꝙ
fiſcus nõ venit tanquã hæres indigni, ſed tanquã ſuc-
ceſſor vniuerſalis ad bona vacantia, vt d. l. recuſare.
§. ſi fiſco. ff. ad Treb. Præterea quia qua ratione ve-
nientes ab inteſtato iſtius indigni repudiantis ſubſti
tutũ excludere non poſſunt, ita nec fiſcus. Plùs dicũt
doct. ꝙ ſicut fiſcus excludit ſubſtitutũ, ſic etiam ſi hæ-
res indignus cohæredé habeat, fiſcus in partem indi-
gni ſuccedẽdo impedit ius accreſcẽdi, vt d. l. ſi ſequẽs.
ꝙ l. ij. §. ſi duo. ff. de bo. poſ. ſecundum tab. reſtat ergo
concluſio quo ad primũ huius ſubſtitutionis effectũ,
ꝙ niſi inſtitutus repudiet, ita ꝙ nulla ſit ſpes ꝙ am-
plius non poſſit eſſe hæres, nec aliũ hęredé facere: quia
ſtante hærede nõ venit ſubſtitutus, cũ cõcurrere non
poſſint inſtitutus & ſubſtitutus ſimul, vt admittãtur
95 in hæreditate teſtatoris. † Niſi in ſequẽtibus caſibus,
in quibus ſimul cõcurrunt, & admittuntur inſtitutus
& ſubſtitutus. Primò ſecũdum Bar. in caſu l. ſi pater.
ff. de hæredi. inſtit. §. fi. inſtit. de vulg. ſubſtit. & l. cùm
proponas. C. de hæredi. inſtit. vbi per doct. Secundus
caſus eſt, quãdo patron⁹ fuit inſtitutus à liberto, & in
aliqua re propria vel hereditaria fuit in legitima gra
uatus: quia tũc ipſe habebit legitimã portionem ſibi
debitam, & reſiduũ habebit ſubſtitutus, ſi ipſe patro-
nus iudicium teſtatoris adimplere nolit. l. ſi libertus
patrono. ff. de bo. libe. de quo plenè habuiſtis ſuprà in
principio huius quinti principalis articuli. Tertius
caſus

caſus eſt in filio à patre hærede inſtituto eodẽ modo
grauato:ſicut dixi in patrono, quia per eandem, imò
maiorẽ rationẽ, ipſe filius hæres inſtitutus retinebit
legitimam. Et in reſiduo vocabitur ſubſtitutus, vt ibi
plenè dixi. Quartũ caſum ponit Paul. in l.quoniã in
prioribus.C.de inof.teſta.ſcilicet qñ filio ſub cõditio
ne poteſtatiua eum vltra legitimã non grauante hæ
rede à patre inſtituto, datus fuit vulgaris ſubſtitutus.
Nã poterit filius incontinẽti deducere legitimã ſibi
debitã ſine vllo grauamine, & in reſiduo poterit ſub-
ſtitutus venire. Sed Alex. in d.l.j.de vulg.& pupi.non
putat hoc verũ. Nam aut fuit inſtitutus filius, ſub cõ-
ditione aliquid dandi alteri: & hoc eſt deciſum ĩ.in
ij.& iij.caſibus.per d.l.ſi libertus patrono.aut fuit in-
ſtitutus ſub alia conditione poteſtatiua non cõſiſten
te in aliquid dando de ſuo:quæ tamen conditio faci-
lis eſt & tũc malè loquitur Paul.cùm non poſsit hoc
caſu filius taliter inſtitutus retẽta legitima reſiduum
repudiare, ſecundũ Bart.in l.quia poterat.ff.ad Treb.
& communiter alios doct.in l.hæres.C.de impube.&
aliis ſubſti.per l.iam dubitari.ff.de hære.inſti. Sed in
propoſito noſtro paria ſunt filium eſſe hæredẽ inſti-
tutum ſi hæres eſſe voluerit, vel ſub ſimili cõditione
facili:quia vtroq; caſu cẽſetur nolle eſſe hæres, ſi eam
nõ implet, vt habuiſtis ſuper verbo, reliquit.ergo nec
poterit legitimã retinere. Quintus caſus in quo con
currunt inſtitutus, & ſubſtitutus, eſt, qñ in parte hęre
ditatis fuit qs purè inſtitutus, & in alia parte ſub con
ditione. in qua parte ſub cõditione relicta datus fuit
ſubſtitutus vulgaris in caſu deficientis conditionis:
quæ ſi deficiat concurrere poterunt inſtitutus in par
te pura, & ſubſtitutus in parte cõditionali, per l.ſi te
ſolum.ff.de hære.inſti.& l.cùm hæres.§.fi.ff.de acqui.
hæredi.ſecundum Alex.& Iaſ.in d.l.j. Sexto caſu, &
fortiori concurrunt ſecundũ Rapha.in l.quamdiu.la
j.ff.de acqui.hær.& in l.ſi plures.C.de cõdi.inſer.ſcili
cet quãdo teſtator inſtituit Titium in certa parte ſua
ſub cõditione, ſi nauis ex Aſia venerit. Et in eadẽ par-
te ſit hæres inſtitutus ſub alia conditione, puta ſi im-
perator in Italiã venerit.& in caſu huius ſecũdæ con
ditionis deficiẽtis Caium vulgariter ſubſtituit. Nam
ſi eueniat prima cõditio, ſcilicet nauis ex Aſia:ſecun-
da verò conditio deficiat, quia fortè imperator priuſ
quã veniat in Italiã moritur:tunc ſecũdum eum con
currũt vtriq; in eadẽ parte, quia vterqs habet mẽtem
teſtatoris, argu.d.l.ſi te ſolum. Et de materia, qñ inſti 98
tutus & ſubſtitutus ſimul concurrãt, videaris Bal.in
l.ſancimus.in principio.C.de inof.teſta. vbi quando
filio hæredi inſtituto relicta eſſet legitima tit.legati,
poſſet filius eam acceptare, & hæreditatẽ repudiare.
96 quo caſu concurrent inſtitutus & ſubſtitutus. † Se-
cundus effectus vulgaris ſubſtitutionis eſt, quia teſta
mẽtum ſumere poteſt effectũ à ſecũdo gradu, ſcilicet
à ſubſtitutione.l.iij.§.fi.ff.de libe.& poſthu. circa cu-
ius intellectũ eſt ſciendũ, ꝙ quandoq; primus gradus
non habet effectũ propter defectũ cõtingentẽ ex par
te inſtituentis, quandoq; propter defectũ cõtingentẽ
ex parte hæredis inſtituti. Primo caſu, aut ille defe-
ctus fuit defectus præteritionis vel exhæredationis:
puta quia filius teſtatoris fuit in teſtamento præteri
tus:& tunc ſi fuit præteritus ſimpliciter, totũ teſtamẽ
tum eſt nullum ſi fuit exhæredatus indebitè, quia tũc
rumpitur etiã quo ad ſecundum gradum, & ſic ab eo
non poteſt teſtamẽtum ſumere effectum. Quia ideo
præteritus vel exhæredatus rumpit, vt faciat ſibi lo-
cum:non alteri.l.penult. vbi Bart.ff.de iniuſto rupto
teſtam. Si autem filius eſſet præteritus in primo gra-
du, ſed in ſecundo eſſet inſtitutus, aut ritè exhæreda-
tus, tũc licet teſtamentũ in primo gradu non ſortire-
tur effectũ, tamẽ effectũ ſumit à ſecundo gradu, vt d.
l.iij.in fine.ff.de lib.& poſth. Et idem ſi fuerit alius de
fectus ex parte inſtituẽtis, in primo gradu, qui ceſſat
in ſecundo, quia tunc indiſtinctè poteſt teſtamentum
à ſecundo gradu incipere.l.nam ſi miles.ff.de iniuſto
rupto teſtamen.& l.is qui ſoluendo.ff.de hære.inſtit.
Secũdo caſu principali, quãdo eſt defectus ex parte
inſtituti:tũc indiſtinctè poteſt à ſecundo gradu inci-
pere, ſiue primus hæres inſtitutus nolit hæres eſſe.l.
iam dubitari.ff.de hære.inſti.ſiue primus ſit excluſus
tẽpore.l.quãdiu.la j.ff.de acqui.hære.ſiue ſit excluſus
morte:quia tempore teſtamenti ſit mortuus, vel poſt
teſtamentũ viuo adhuc teſtatore.l.vnica.§.& cum tri
plici.& §.pro ſecũdo.& C.de cadu.tollen.& l.Thais.
§.Spenduphorus.ff.de fideicom.libert.ſiue ſit exclu-
ſus deportatione, vel alia damnatione.l.Gallus.§.&
quid ſi tantùm.ff.de liber.& poſth.& ff.de bo.libert.
l.ſi nec.ſſe.§.j.ſiue excludatur ratione alterius inca-
pacitatis:forte quia hæres inſtitutus non eſt de legiti
mo matrimonio natus, quia ſpurius.l.ij.C.de hæred.
inſtit.ſecundum Bar.in d.l.j.de vulg.& pup.& in d.l.
97 iij.§.fin.de libe.& poſthu. † Quod eſt indubitanter
verum, ſcilicet ꝙ teſtamentũ poteſt ſumere effectum
à ſecundo gradu, ſcilicet à ſubſtitutione, ſi loquamur
de vulgari expreſſa. Sed dubium eſt, quid ſi inſtitu-
tus in primo gradu poteſt hæres eſſe, ſed non eodem
modo quo defunctus voluit, puta, quia ſuus vel neceſ
ſarius fuit hæres inſtitutus, qui tamen tẽpore mortis
teſtatoris reperitur emãcipatus, vel neceſſarius repe
ritur manumiſſus, an admittetur inſtitutus, vel ſub-
ſtitutus. Et dicatis ꝙ aut hæc ſubſtitutio facta fuit ex
neceſsitate, vt qñ nepos ſubſtituitur filio:& tunc ſub
ſtitutus præferatur.l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ibi,
emancipatus eſſet.ff.de libe.& poſthu. Videtur enim
ſubſtitutus in illum caſum ſcilicet, ſi filius deſijt eſſe
ſuus, vt ibi patet ſecundum vetera iura Digeſtorum.
Hodie verò de iure nouo fortè aliud eſſet, vt plenè
per Bar.in d.§.& qd ſi tantũ. Si verò ſubſtitutio facta
fuit ex volũtate, tũc præfertur inſtitutus, non attenta
illius ſtatus mutatione, vt d.l.Gallus.§.fi.& inſtit.de
hæred.inſtit.§.ſeruus autem.& eſt expreſſum in l.pa-
terfamil.Titium.ff.de hære.inſtit.quia videtur ſubſti
tuere in eum caſum, ſi hæres non erit quoquomodo.
98 † Sed nunc magnum ſuccedit dubium, ſi pupillus
cui pupillariter fuit ſubſtitutum, quo caſu illa pupil-
laris expreſſa tacitam continet vulgarẽ, repudiet hæ-
reditatem ſeu abſtineat ab eadem, & ſic non vult eſſe
hæres. an teſtamentum poſsit aſſumere vires à tacita
vulgari cõpræhenſa in pupillari, vel alia ſubſtitutio-
ne expreſſa. ſuper quo licet fuerint variæ doct.opin.
tamen cõmunis cõcluſio eſt, ꝙ teſtamentum ſumere
poteſt vires & effectum etiã ab illa tacita vulgari cõ-
prehẽſa ſub pupillari. Nam licet pupillaris expreſſa
ſub qua cõtinetur vulgaris tacita, requirat aditionẽ
hæreditatis, vt plenè videbitur infrà in materia pu-
pillaris ſubſtitutionis, tamẽ vulgaris tacita ſub ea cõ
prehenſa hoc nõ requirit: imò poteſt ab ea incipere.
caſus eſt in l.neq; enim.in fine.cum l.ſeq.ff.de teſta.
milit. vbi ſub expreſſa fideicommiſſaria continetur
vulgaris, tacita tamen, licet illa fideicommiſſaria re-
quirat hæreditatis aditionem, ſine qua non poſſet ab
illa teſtamentum ſumere vires, l.ille à quo.§.ſi teſta-
mẽto.ff.ad Treb, tamẽ illa tacita vulgaris aditionem
nõ requirit, vt ibi. Neç obſtat, ſi quiſpiã diceret, ꝙ ibi
continetur ſpeciale: quia fateor ꝙ ſpeciale continet

in eo quod ibi fideicõmiſſaria trahitur ad directam,
quod alibi prӕterquam ibi non reperitur, ſed in hoc
ꝙ illa tacita vulgaris teſtamẽtũ confirmet, non eſt, in
hoc ſpeciale: ſed eſt ius cõmune, vt ibi patet. & hanc
opi. videtur tenere glo. in l. lex Cornelia. ff. de vulg.
& pup. & ff. de ventre inſpicien. l. penul. ſecũdũ Bart.
in d. l. j. de vulg. & pupil. de quo videtur tex. in l. Pan-
tho. ff. de fideicom. liber. idem tenet Imo. in d. l. j. refe-
rens Ang. ibi. ita in voce tenuiſſe. Nam facta expreſ-
ſione pupillaris, verοſimile eſt, ꝙ ſi teſtator cogitaſ-
ſet pupillũ repudiare, etiam voluiſſet ſubſtitutum ad-
mitti. Facit l. ſi pater filium. ff. de vulg. & pup. intelli-
gendo, ꝙ ibi tractetur de tacita vulgari, prout tenet
Iac. de Are. & cõmuniter alij. & Oldr. conſi. xx. incip.
quidam habens. & Bald. in l. fi. C. de inſti. & ſubſti. vbi
ad hoc ponderat gl. fi. idem Bal. in l. quidam eulogio.
C. de iure delibe. & in l. tractabatur. ff. de teſta. milita.
& in l. vnica. §. pro ſecundo. C. de caduc. toll. quӕ opi-
nio eſt verior ſecundum Alex. in d. l. j. de vulga. & pu-
pilla. vbi plenè reſpondet. & etiam Iaſ. ad contraria
quӕ fieri poſſet in contrarium. Nec obſtat, ꝙ vitia-
to expreſſo vitiatur tacitũ: ex quo videbatur ꝙ vitia-
ta pupillari expreſſa propter hӕreditatẽ nõ aditam,
vitiaretur etiam tacita vulgaris ſub ea comprehẽſa.
Nam reſpondetur ꝙ illud eſt verũ, quãdo tacitum ſe
haberet ad expreſſum velut acceſſoriũ: ſed ſecus vbi
vtrunq; eſt pariter principale, vt hic: q͂a ӕquè princi
palis eſt in caſu noſtro tacita vulgaris quӕ ſtare poſ-
ſet de iure ſine pupil. ſicut ipſa pupillaris expreſſa. fa-
cit l. ſi fideiuſſor. in princip. vbi Bart. ff. de leg. j. & per
hanc rationẽ plus dicunt glo. in d. l. lex Cornelia. & l.
pater captus. ff. de vulg. & pupilla. & Guliel. de Cug.
99 † ꝙ etiã ſi pupillus cui facta fuit pupillaris expreſſa,
viuo patre teſtatore deceſſerit: & ſic pupillaris eua-
nuerit, quӕ ſine hӕreditatis aditione cõſiſtere nõ po-
teſt, tamẽ adhuc durabit vulgaris tacita ſub ea cõpre-
henſa, cuius virtute ſubſtitutus vocabitur. quia nihil
repugnat, ꝙ vulgaris tacita locum habeat vitiata pu-
pillari expreſſa, cùm, vt dictum eſt, vitiato expreſſo
non propter hoc vitietur tacitum ꝗquè principale, vt
d. l. ſi fideiuſſor. & ſic teſtamentũ aſſumere poterit vi-
res à tacita vulgari, ſi pupillus hӕres inſtitu. non poſ-
ſit hӕres eſſe, at ſi hӕres eſſe nollet. & ita tenet Bal. in
d. §. pro ſecũdo. ad hoc ponderãs ibi glo. in verbo, ſub
ſtitutus. & idem Bal. in l. humanitatis. ver. octauo &c.
C. de impub. & aliis ſubſti. Imo. hic. & poſt latam di-
ſputationem Alexã. & Iaſ. in d. l. j. ff. de vulg. & popil.
ita concludentes contra Bar. & ſequaces ſubiungen-
100 tes quod eſt fortius, † ꝙ ſi ſubſtitutio pupillaris facta
eſſet ventri, & venter non naſcatur, & ſic hӕres eſſe
non poteſt, etiã in hoc caſu ex tacita vulgari admitte
tur ſubſtitutus, licet caſus teſtatoris non contigerit,
vt probat tex. & clarius gl. in l. qui ventri. ff. de vẽtre
inſpicien. & l. ab exhӕredati ſubſtituto. §. fi. ff. de leg.
j. & in l. ſi nemo. §. fi. in verbo, ſubſtituto. ff. de teſt. tu-
tel. Et ita etiã tenuit Alb. in repetitione rub. ff. de vul.
& pup. ſubſtitutio. vbi refert hanc quӕſtionẽ habuiſ-
ſe de facto, quã ita vidit determinari, & ita Bal. in l. fi.
vltima col. C. de inſtit. & ſubſti. quӕ deciſio vera eſſe
101 confirmatur contra Bar. duplici medio. † Primò,
quia prouiſio in vnum caſum extẽditur ad alium ca-
ſum omiſſum, q̃ñ teſtator in caſu omiſſo, veroſimili-
ter idẽ diſpoſuiſſet, vt plenè habuiſtis ſuprà in quar-
102 to principali artic. Secundò facit † quòd in ſubſti
tutione (vt valeat) fit largiſsima interpretatio, vt ibi
dictum fuit, ac poſſetenus fauetur eidẽ. & ita tenẽdũ
eſt ſecundum eos, & bene, reiecta diſtinctione Barto.
103 in d. l. j. † Tertius effectus huius ſubſtitutionis vul-
garis eſt, quia quoties fit filio pupillo hӕredi inſtitu-
to expreſſa cõtinet in ſe tacitam pupillarem. Et ratio
eſt, quia ſicut pater vulgariter ſubſtituendo filio ſuo
pupillo, ſi hӕres non eſſet, voluit ei prouidere, caſu
quo hӕres non eſſet, & ſic vulgariter, vt ſonãt verba
ſubſtitutionis: ſic etiã prӕſumit lex & interpretatur,
ꝙ ſimiliter voluit ei prouidere in caſu quo hӕres eſ-
ſet, & infra pubertatẽ, infra quam teſtari non poteſt,
decederet. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. &
eſt veriſsima concluſio, quam ampliando dicere po-
teſtis eam eſſe verã, etiã ſi mater pupilli ſit in medio:
quia adhuc vulgaris facta pupillo tacitam cõtinebit
pupillarẽ. ſecundũ glo. in l. precibus. C. de impube. &
aliis ſubſtit. quam ſequuntur cõmuniter doctores, li-
cet gl. in l. centurio. ff. de vulg. & pup dixerit contra-
rium & malè, ſecundum Bal. in d. l. fi. C. de inſtitutio.
& ſubſti. Veruntamen dictas glo. poteſtis concorda-
re hoc modo: expreſſa vulgaris filio pupillo facta ta-
citam (etiam matre pupilli in medio exiſtente) conti-
net pupillarẽ dubiam & incertam. quӕ ex futuro de-
clarabitur euentu, quia ſi mater ſuperuiuat filio, &
velit ei in pupillari ӕtate decedenti ſuccedere, tacita
pupillaris in vulgari contẽta, non ſortitur effectum:
& ſic in effectu non cenſetur contineri obſtante ma-
tre pupilli ei ſuccedere volente. & ita fortè intellexit
glo. in d. l. centurio. Si autem pupillus hӕres ſuperui-
uat matri, vel ſuperuiuat mater, quӕ tamen non vult
ei ſuccedere, & certè tunc in vulgari cenſetur incluſa
tacita pupillaris, & cum effectu. & ita loquitur gl. in
d. l. precibus. ſecundum Iaſ. ibi, & Alexã. in d. l. centu-
rio. poſt Bar. in d. l. j. de vulg. & pupil. & ſic tacita pu-
pillaris matrem pupilli non excludit, niſi in caſibus
quos dicã infrà in materia pupillaris ſubſtitutionis
104 in ſexto principali artic. † Ex quibus habetis tres
notabiles effectus. Primùs eſt, ꝙ ſi acta vulgari ſub-
ſtitutiõe filio pupillo mater pupilli ſit in medio, quӕ
prӕmoriatur filio ſuo pupillo, & poſt eam moriatur
in ӕtate pupillari, ipſe pupillus tunc ſubſtitutus ad-
mittetur ex tacita pupillari, qui cӕteros ab inteſtato
venĩẽtes excludet per text. in d. l. fi. C. de inſtit. & ſub-
ſtitu. Secundus effectus & notabilior eſt, ꝙ etiam ſi
mater pupillo non prӕmoriatur, imò ſuperuiuat, ſed
filio ſuccedere nollit intra pupillarem ӕtatẽ morien-
ti: & ſic renũtiet hӕreditati filij, ſubſtitutus veniet ex
tacita pupillari, cum non referat an mater prӕmo-
riatur vel ſuperuiuat & ſucceſsioni filij renũtiet. l. ij.
§. ſed ſi ſunt ſui. & §. ſequẽ. ff. ad Tertullia. ſecundum
Bar. in d. l. centurio. ij. col. quem ibi ſequitur Ange. &
Bal. in l. fi. & d. l. precibus. in j. oppo. licet Ang. ſibi ipſi
contrarius in eadẽ l. precibus. tenuerit per pulchras,
& apparentes rationes hoc caſu per exiſtentiam ma-
tris quӕ pupillo filio ſuo ſuperuixit, ſubſtitutum ex-
cludi, quamuis ipſa ſuccedere filio nolit. Attamen pri
ma opinio cõmuniter tenetur ſecundum Iaſ. ibi. iiij.
col. vbi efficaciter colligit rationes, & motiua Ang. Cõ
cludens ſubſtitutum ex tacita pupillari hoc caſu ad-
mitti: & idem crederem, ſi mater viuente adhuc filio
ſuo pupillo futurӕ ſucceſsioni filij ex certa ſcientia
renunciaſſet cum iuramento. Quia etiam hoc caſu ſi
mater pupillo ſuperuiueret, ſubſtitutum non exclu-
deret, cùm habeatur pro mortua ciuiliter quo ad filij
futuram ſucceſsionem cui renũtiauit: per ea quę ple-
nè habuiſtis in verbo, *duas habẽs filias*. in vltimo caſu
fallentiӕ, tractando materiã pacti de non ſuccedẽdo.

Tertius effectus prӕdictӕ deciſionis eſt ſecundum
Pau. in d. l. precibus. quia ſi mater eſſet negligens per
annum

annum in acceptando tutelam filij impuberis, vel in
non faciẽdo ei prouideri de idoneo tutore, priuatur
ſucceſſione filij. l. ij. §. confeſtim. ff. ad Tertu. & l. ſciãt.
C. de legiti. hæredi. Vnde iſto caſu etiã ſubſtitutus ad-
mittetur ex tacita pupillari contẽta ſub vulgari ex-
preſſa. Quæ omnia ſunt notãda velut quotidiana &
magnã limitationem dantia ad d. l. fi. C. de inſtitu. &
105 ſubſti. ſecundum Iaſ. in d. l. precibus. † Secũdò am-
pliatur dicta noſtra concluſio, ſcilicet ꝙ vulgaris ex-
preſſa filio pupillo facta tacitam cõtinet pupillarem,
nedũ ſi ſit integra, id eſt integraliter facta in tota ſua
ſpecie: ſed etiã ſi facta fuerit in vno caſu du contentis
in ea. Pro cuius intellectu rememorari habetis quod
dixi ſ. in quarto articulo principali, videlicet ꝙ ſub-
ſtitutio vulgaris duos continet caſus, ſcilicet ſi inſti-
tutus hæres eſſe noluerit, vel ſi non potuerit, & ſi hæc
ſubſtitutio in altero prædictorũ caſum fiat, puta in
caſu ſi hæres eſſe noluerit, porrigitur & extẽditur ad
aliũ caſum, ſcilicet ſi hæres eſſe non potuerit, & econ-
tra, vt ibi plenè dixi. Or nũc ad propoſitum redeun-
do, ego dico, ꝙ capitulum ſi hæres eſſe noluerit, vel ca
pitulum, ſi hæres eſſe non potuerit, continet tacitam
pupillarem actu & aptitudine, perinde ac ſi ſubſtitu-
tio facta fuiſſet plenè in omnẽ caſum vulgarem: & ſic
integrè. de quo eſt caſus ſingularis in d. l. fi. C. de inſti-
tutio. & ſubſti. vbi dicitur, & omnes in hoc cõcordãt,
ꝙ ſubſtitutio facta ſi poſthumus non naſceretur, eſt
vulgaris in vno caſu concepta, ſcilicet in caſu impo-
tẽtiæ, cùm ſi non naſcatur hæres eſſe non poſſit. l. qui
ventri. ff. de ventre inſpicien. & tacitè alium caſum
continet, ſcilicet volũtatis, ita ꝙ ſi naſcatur, & hæres
eſſe nolit, ſubſtitutio ſuum ſortietur effectum. ita ꝙ
licet concepta fuerit in vnum duntaxat caſum, & ſic
non eſt integrè expreſſa, tamẽ pars continet tacitam
pupillarẽ, ſcilicet ſi hæres fuerit, & in pupillari ætate
deceſſerit, ſecundũ Bal. & Sali. in d. l. fi. vt ſentit etiam
glo. ibi. & tenet Ange. in d. l. j. de vulg. & pupil. Et illa
pupillaris tacita ſub expreſſa vulgari contẽta eſt tan
tæ virtutis & efficaciæ, ꝙ omnia legata relicta in vul
gari expreſſa cẽſentur eſſe repetita in pupillari taci-
ta ſub ea comprehenſa, vt eſt glo. in l. fin. iuncta glo. j.
in l. legata inutiliter. ff. de lega. j. ſecundum Raph. Fa-
cit glo. in l. apud Iulianum. §. j. vbi Bar. & docto. ff. ad
106 Trebel. † Hæc tamen concluſio ſic extenta (ſcili-
cet ꝙ ſubſtitutio vulgaris expreſſa tacitã cõtinet pu-
pillarẽ) fallit in ſequẽtibus caſibus, in quibus eam nõ
continet. Primò, vbi ſubſtitutio vulgaris fieret per-
ſonis diſparibus hæredibus inſtitutis. l. quãuis. C. de
impub. & aliis ſubſtit. puta ſi fiat duobus filiis, quorũ
vnus eſt pupillus in patris poteſtate cõſtitutus, & ſic
capax pupillaris ſubſtitutionis: alter verò eſt pubes,
& ſi ſit pupillus, tamẽ eſt emãcipatus vel extraneus,
& ſic incapax pupillaris ſubſtitutionis. Certè hoc ca-
ſu ſubſtitutio vulgaris ambobus ęqualiter facta non
continebit niſi duas vulgares, vnam ſcilicet in perſo
na cuiuſliber hæredum inſtitutorũ. & nequaquã con
tinere poteſt pupillarem tacitã, etiam in perſona pu-
pilli in poteſtate teſtatoris conſtituti: quia verbũ cõ-
mune pariter relatum ad duos debet ęqualiter opera
ri in vtroq;, vt d. l. quãuis. & intelligatis d. l. quãuis.
& quod dictũ eſt, quã ſimul fuit facta vulgaris duobus
hæredibus imparibus: quo caſu (vt dictũ eſt) non con
tinet tacitam pupillarem propter perſonarũ diſpari
tatẽ, ſecus ſi vulgaris facta fuerit perſonis imparibus
ſeparatim. Quia tũc cùm ſint duæ vulgares expreſsè
illa quæ facta eſt filio pupillo in poteſtate cõſtituto,
tacitã continebit pupillarem ſecundũ gl. quã ſequun

tur cõmuniter doct. in d. l. quanuis. & in d. l. iam hoc
iure. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. Secundò, expreſſa
vulgaris tacitã nõ cõtinet pupillarẽ, quũ teſtator eam
cõprehendi noluit, de cuius voluntate conſtat, vt pro-
batur ſecundũ Sali. in d. l. quãuis. in j. nota. per illum
tex. ibi, ſi modò non contrariã defuncti voluntatem.
& in d. l. iam hoc iure. ibi, ſi volũtas patris non refra-
107 gatur. ff. de vulg. & pup. † De voluntate autem teſta-
toris duobus modis apparere poterit. Vno modo ex-
preſsè puta, per teſtes, vt quia teſtes dicũt ꝙ talis fuit
voluntas teſtatoris. Ad quod probandum, duo ſecun-
dum Bal. ſufficiũt teſtes, vt ibi in d. l. quãuis. dicit Sa-
lic. in fine. Secundò, apparere poteſt de voluntate, ꝙ
noluit ſub vulgari pupillarem comprehẽdi ex ſenſu
& coniectura verborũ. Allegat l. hæres. C. de impub.
& aliis ſubſtit. & l. in teſtamẽto. in fine. C. de teſta. mi-
li. & l. cùm ex filio. §. j. ff. de vulg. & pup. vbi ſi teſtator
in vtrunq; caſum ſcilicet vulgarem & pupillarẽ ſpe-
cialiter prouidit, non continetur pupillaris tacita, ſe-
cundum Barto. in d. l. iam hoc iure. in vlti. oppoſitio.
108 † quia expreſſa prouiſio hominis ceſſare facit taci-
tam prouiſionẽ legis. l. fi. C. de pact. conuen. & l. mari
tus. C. de procura. Tertiò expreſſa vulgaris non cõ-
tinet tacitã pupillarẽ, vbi ſubſtitutio vulgaris facta
eſſet cũ dictione taxatiua, vt eſt caſus in d. l. iam hoc
iure. § ſed ſi aliter. ibi, in vulgarẽ tantũmodo caſum.
Idem tenet Sali. in d. l. precibus. j. col. quem ibi ſequi-
tur Alex. in ij. col. Fulg. in d. l. quanuis. & in d. l. fin. de
inſtit. & ſubſtit. & Paul. in d. l. iam hoc iure. Quartò
expreſſa vulgaris non cõtinet tacitã pupillarẽ quan-
do prohibitus ſuccedere teſtatori ſubſtituitur: cũ eo
caſu ſubſtitutio vulgaris ab initio nõ valeat, imò eſt
ipſo iure nulla: quia per eam ſcilicet vulgarẽ ſuccedi
tur teſtatori. l. ſi is qui. ff. de vulg. & pup. cui ſubſtitu-
tus ſuccedere non poteſt, vt puta, ſi filio legitimo im-
puberi ſubſtitueretur ſpurius teſtatoris. Eo enim ca-
ſu cùm vulgaris ſubſtitutio ſit nulla propter incapa-
citatẽ ſubſtituti, certè non cõtinebit tacitã pupillarẽ,
quia quod nullum eſt, nihil continere poteſt, nec ali-
quẽ effectũ parere: ſecus ſi ab initio tenuiſſet ſubſtitu-
tio, ſed ex poſt facto vitiata fuiſſet, vt ſ. vidiſtis in ij.
effectu huius ſubſtitutionis. de quo etiã latius dicam
j. in materia pupillaris ſubſtitutionis, in vj. pt in. ar-
ticulo. Quintò expreſſa vulgaris tacitã non cõtinet
pupillarẽ, vbi ſtatuto ciuitatis caueretur, ꝙ teſtamẽ-
ta ſeruentur ad literam ſine vlla interpretatione vel
extraneo intellectu. Nã eo caſu in ſubſtitutione vul-
gari expreſſa filio pupillo in poteſtate teſtatoris con
ſtituto facta nõ cõtinetur pupillaris tacita: quia talis
intellectus, ſcilicet ꝙ in vna ſubſtitutione cõtineatur
alia, eſt extraneus intellectus à verbis. l. in his. ff. de
cõditio. & demon. ita ſingulariter decidit Bald. in d. l.
precibus. verſicu. & nota ꝙ in quibuſdam locis. quem
ſimpliciter ſequitur Ange. Aret. in ſuo tractatu de te-
ſtamen. in materia vulgaris ſubſtitutionis. & Alexã.
per multas rationes in l. j. xv. col. & in l. iam hoc iure.
ff. de vulg. & pupil. Sed aduertatis, quia Bart. in repe-
titio. l. omnes populi. antepenult. col. ff. de iuſtitia &
iure. in fine ſeptimæ quæſtionis principalis, verſi. vl-
timò quæritur. videtur ſentire oppoſitum, dicẽs tale
ſtatutũ nihil aut modicũ operari. Nam per dicta ver
ba ſolùm, & duntaxat, videtur remota interpretatio
friuola. C. de veteri iure enuclean. l. j. §. fi. & l. ij. §. pe-
109 nul. † Sicut dicimus de clauſula appellatione remo
ta quæ intelligitur de friuola appellatione, ſecũdum
Pañor. plenè in c. vt debit⁹ honor. de appellatio. & ſic
tale ſtatutũ tollere non videtur interpretationẽ, aliás

de iure approbatã, qualis eſt iſta, ꝙ ſub vna ſubſtitu-tione expreſſa contineatur alia tacita. Quoniam ta-li non obſtante ſtatuto eam cõtinebit. & hãc opinio-nẽ contra Bal.tenet Pet.de Anch. in repet.c.j.in vlti. charta.de conſtit.& Imol.hîc, & in l.benignius.ff.de
110 legibus. † Pro quo facit, quia pupillaris tacita in vulgari contenta, & econtra dicitur ſubſtitutio ſcri-pta, id eſt, perinde habetur ac ſi ſcripta eſſet. Hinc di-cit ſingulariter idẽ Bal.in j.q.in l.fin.C.de edicto diui Adria.tollend.cum quo tranſit Iaſo.v.col.ꝙ ſicut re-medium d.l.cõpetit ſolùm hæredi ſcripto in teſtamẽ-to, ſic etiã competit ſubſtituto venienti nedum ex ſub-ſtitutione expreſsè & nominatim ſcripta, ſed etiam ex tacita pupillari interpretatiuè contẽta in vulgari expreſſa: quia ſcriptura ſubſtitutionis expreſſæ plus ſignificat quã loquatur: & tex.ibi volẽs, ꝙ ſcriptis tã-tùm hæredibus cõpetat illud remediũ, debet intelligi vel locum eorum tenẽtibus. Facit quod decidit idem Bal.in l.ſi quis ad declinandã.C.de epiſ.& cler. vbi di-cit, ꝙ licet in teſtamẽto in quo pauperes ſunt inſtitu-ti hæredes, epiſcopus non ſit deſcriptus, tamẽ quia à lege deputatur executor piorũ relictorũ, & ſic inter-pretatur hæres, ſibi cõpetet remedium d.l.fi.de edicto diui Adria.tollen.quia, vt dicit idẽ Bal.in l.ad proba tionem.C.de probatio. illud quod ex inſtrumẽto præ-ſumitur ſatis dicitur eſſe de tenore inſtrumenti, licet non ſit inſtrumento deſcriptũ. Cogitetis ſi pro cõcor dia opinionũ poſſemus dicere, ꝙ aut ſtatutum dicit ſimpliciter, ꝙ teſtamenta ſeruẽtur ſine vlla interpre-tatione. & tũc vulgaris expreſſa tacitã indubitanter continebit ſubſtitutionẽ pupillarẽ, non obſtante ta-li ſtatuto per rationes Bar.& Imo. ſuperiùs relatas. & ſic verificari poſſet eorũ opinio, aut ſtatutũ dicit, ꝙ te-ſtamẽta ſeruentur ad literam ſine vlla interpretatio-ne. & tunc vulgaris expreſſa tacitam non continebit pupillarẽ, cũ in litera ſeu verbis teſtamenti nulla fiat mentio de pupillari, nec videtur in eo literaliter ſcri-pta: quia litera dicitur quæ præ oculis videtur, non quæ ſolo intellectu percipitur. l.j.in princip.ff.de his quæ in teſtamen.delen. ſecũdum Bald. ſingulariter in l.ij.verſ.& nota ꝙ quædam.C.de his qui filios diſtra.
111 † Eſt autẽ tacitũ illud, quod magis intellectu perci-pitur quã loqutione exprimatur. l.tacitũ.ff.de ſolut. & d.l.in his.de condi.& demon. Vnde de tacita ſubſti-tutione ſub alia comprehẽſa non dicitur tabellio ro-gatus: quia nõ eſt de ſerie ſeu tenore teſtamẽti, ſed eſt de mero iuris intellectu & interpretatione, ne hære-ditates fierent caducæ; ſecũdum Bal. eleganter in d.l. fi.de inſtitutio.& ſubſtit. Cùm igitur pupillaris taci-ta in vulgari cõprehenſa ſolo intellectu percipiatur; & ex legis interpretatione inducatur, ita ꝙ legi teſta-mẽto nõ poteſt, niſi ſola vulgaris formaliter ſcripta: ideo pupillaris eo tunc obſtãte tali ſtatuto non com-prehẽditur ſub vulgari. & hoc modo intelligi poteſt opinio Bal.in d.l.precibus. quã, vt dictũ eſt, ſequeba-tur Alex. Et hoc verũ intelligatis in tacita pupillari interpretatiua, qualis eſt illa quæ cõtinetur in vulga-ri expreſſa. ſecus fortè eſſet in pupillari tacita expoſi-tiua, quæ ſit quãdo verba ſub nube prolata exponuntur per vulgarẽ & pupillarẽ ſubſtitutionẽ, ſicut eſt vul-garis aut pupillaris cõtenta in breuiloqua. l.Lucius. ff.de vulga.& pupil. Nã talis ſubſtitutio comprehẽſa in breuiloqua eſt ſaltẽ generaliter expreſſa, vt ſuprà dictũ fuit in quarto principali articulo. & ſic videtur literaliter ſcripta; idcirco comprehẽditur in breuilo-qua non obſtante tali ſtatuto. & ita fuit de mẽte Bal. in d.l.fi.C.de inſtit.& ſubſtit. Quo caſu poſſet verifi-cari etiã opinio Imol.hîc. De hoc autẽ puncto, an ta-citũ dicatur eſſe de tenore & ſcriptura inſtrumẽti, vi deatis Fely. elegãter loquẽtem in c.tranſlato ſacerdo-
112 tio.de cõſtitutio. † Sed dubiũ eſt, an ſicut vulgaris ex-preſſa filio pupillo facta tacitã cõprehendit pupilla-rẽ, ita etiã cõprehendit tacitã exẽplarem, ſi furioſus fiat aut mente captus. & certè Guliel.de Cug.tenet, ꝙ nõ. idẽ tenet Raynerius in tractatu ſubſtitutio. quia caſum aduerſamq; fortunã non licet expectare. l.in-ter ſtipulantẽ.§.ſacram. ff.de verb.oblig.& ſic non li-cet expectare filij furorẽ aut dementiã. Præterea duo ſpecialia non debẽt circa idẽ concurrere. l.cùm poſt. §.gener.ff.de iure dot. & l.j.C.de dotis promiſsio.& l.ſi quãdo.C.de inoffic.teſta. ſed cùm vulgaris expreſſa vt dictũ eſt, tacitã contineat pupillarẽ, & hoc eſt ſpecia-le, non debemus dicere, ꝙ cõtineat aliud, ſpeciale, ſci-licet tacitam exẽplarem. ſed dicatis ſecundum Bart. in d.l.j.de vulg.& pupi. ꝙ ſi tempore quo fit vulgaris ſubſtitutio, ille cui fit, non ſit furioſus nec mente ca-ptus, tunc illa vulgaris tacitam non continet exẽpla-rem per illã rationẽ: quia caſum aduerſum non licet expectare, nec teſtator de illo præſumitur cogitaſſe. Sed ſi ſit pupillus tacitã cõtinet pupillarẽ, & ſi ſit pu-bes, nullã aliã continebit, niſi vulgarem, aut tẽpore quo fit vulgaris, ille cui fit, erat furioſus. Et tũc in illa cõtinetur tacita exẽplaris. arg.l.quoniã. & l.prædia. ff.de rebus eorũ qui in tutela. Quia hîc nõ tractamus de futuro caſu aduerſo, ſed de caſu iam imminenti. Pariter nõ obſtat ꝙ duo ſpecialia non poſſunt circa idem concurrere, quia illud eſt verũ, vbi duo ſpecia-lia haberent originẽ ex eodẽ fonte: ſed hîc loquimur quãdo ex duobus: quia vnum ſpeciale ſcilicet, ꝙ tacitam contineat pupillarem, oritur propter pupillarẽ æta-tem: aliud verò ſcilicet ꝙ contineat tacitã exẽplarem oritur propter furorem, quo caſu cõcurrere poſſunt, vt hîc, & l. ſingularia.ff.ſi cert.peta. Præterea ſi filio pupillo furioſo fiat vulgaris expreſſa, comprehendit pupillarẽ & exẽplarem tacitas: nec propter hoc con-currere videtur duo ſpecialia. Quia donec locum ha-bet pupillaris, ſcilicet durante pupillari ætate, ceſſat tacita exemplaris. l.qui habẽt.ff.de tute. Quare con-cludendũ eſt, ꝙ vulgaris expreſſa filio pupillo & fu-rioſo facta, ſicut continet tacitã pupillarem, ſic etiam
113 continet exemplarem: & iſta eſt veritas. † Quartus effectus vulgaris ſubſtitutionis eſt, ꝙ per eã ſuccedi-tur defuncto teſtatori, & nõ hæredi, cui eſt facta ſub-ſtitutio, inſtitu.de vulg.ſubſtitutio.§.j.& ſic ſubſtitu-tus ſuccedens ex vulgari habebit ſolùm bona teſtato-ris, & non hæredis. Sed dubitatur, quid de vulgari expreſſa, quæ fit pupillo, quæ (vt dictũ eſt) tacitã con-tinet pupillarẽ: an per eam ſuccedatur etiam pupillo hæredi, & ad eius trahatur bona. & dicatis ſecundum Iac.de Are. doctorem Toloſanum, quẽ ſequitur Bart. in d.l.j.de vulga.& pupil. ꝙ per talem vulgarem ſuc-ceditur teſtatori defuncto duntaxat, ſi pupillus repu-diet hæreditatem: ſed ſi pupillus in ætate pupillari de-ceſſerit, tunc per tacitam pupillarem in vulgari com-prehẽſam ſucceditur pupillo, etiã ſi pupillus non fo-ret hæres. l. Iulianus.ff.de acquir.hæredita. vnde ſiue pupillus moriatur ante quàm ſit hæres ſiue poſt, ſem-per ei ſucceditur per tacitam pupillarem poſtquàm moritur infra pubertatẽ, & non per vulgarem, non obſtante l.ij.§.ſed & ſi ita.ff.de vulg.& pupil. quia ibi tex. debet exponi, ei ſcilicet patri. vel ſi exponatur, ei ſcilicet filio, debet intelligi, ꝙ ſucceditur ex pupilla-ri tacita in vulgari cõtenta, & non ex vulgari expreſ-ſa, per quam ſoli teſtatori ſucceditur. & hanc opinio-nem

netis cum Bart. tenent Bal. in l. quidam eulogio. C. de
iure delibe. & in l. eam quam. C. de fideicom. & d. l. Iu
lianus. & d. l. fin. de inſtitutio. & ſubſtitutio. Angel. in
d. l. ij. §. ſi. de vulga. & pupil. vbi Pau. §. ſi quis. Bal. in-
114 ſtitu. de vulga. ſubſtitu. §. j. & Imo. hic. † Idem econ-
tra tacita vulgaris contenta in pupillari expreſſa nõ
trahitur ad bona pupilli: ſi, pupillus ab hæreditate
abſtineat, nec moriatur in pupillari ætate, ſed tantũ
admittetur ſubſtitutus veniens ex tacita vulgari ad
bona teſtatoris. Quia nunquàm reperitur, quòd per
vulgarem ſuccedatur hæredi, ſed teſtatori inſtituen-
ti. & hinc eſt, ꝙ donationes & prælegata hæredi per
teſtatorẽ facta cùm dicãtur eſſe de bonis hæredis, &
nõ teſtatoris, non pertinent ſubſtituto vulgari hæres
de repudiante hæreditatem, vel non adeunte. l. Sexti
liam. ff. de leg. iij. & l. miles. §. pro parte. ff. de leg. ij. &
plenè Bar. in l. qui filiabus. §. ſi. ff. de leg. j. ſed remane
bunt ipſi hæredi hæreditatem repudianti, & ſola bo
na teſtatoris pertinebũt ſubſtituto. Sanè tamẽ intel-
ligatis prælegata nõ venire in ſubſtitutiõe vulgari,
niſi dies talium legatorũ non ceſsiſſet in perſona il-
lius hæredis, cui talia prælegata & vulgaris ſubſtitu
tio facta fuerũt, veluti ſi hæres idẽmq; legatarius vi-
uo teſtatore deceſſerit: quia tunc deberet diſtingui,
aut ſubſti. ei facta fuit per hæc verba, ſubſtituo ei in
hæreditate ſeu in portione hæreditaria: & nõ veniũt
prælegata. aliàs ſic ſecundũ Gul. de Cug. ſingulariter
in repetitione dictæ l. precibus. allegat tex. in l. Mar-
cellus. §. quidam. ff. ad Trebel. & l. in fideicõmiſſaria.
§. ſi. illo eodẽ titu. facit l. Titius. ff. de lega. iij. quod eſt
notabilis limitatio ad dictã l. Sextiliã ſecundũ Alex.
in d. §. quidam. & habuiſti ſ. in primo effectu huius
115 ſubſtitutionis. † Et idem eſſet, ſi teſtator voluiſſet
prælegata ſubſtituto pertinere, & cõſtaret de volũta
te ſaltẽ tacitè, puta ſi omnẽ ferè ſubſtantiã diuideret
per prælegata inter hæredes: quia tunc videtur velle
prælegata ſuccedere loco portionũ hæreditatis. ideo
hæredes repudiãdo hæreditatẽ retinere non poſſent
prælegata: imò tranſirẽt ad ſubſtitutũ vulgarẽ tanquã
portio hæreditaris: caſus eſt in l. filio. cũ l. ſequenti. ff.
de leg. j. vbi per Bar. & doc. traditur quã haberet cohæ
redẽ, & non ſubſtitutũ. Et quid ſi haberet fideicõmiſ-
ſariũ ſubſtitutũ, videatis in l. ita tamen. §. q ſuſceptã.
& §. ſi pceptis. vbi Bar. & omnes. ff. ad Trebel. & hæc
vera, vt dixi, quã pupillus hæres ab hæreditate abſti-
net, nec moritur in ætate pupillari. Si autẽ pupillus
cui pupillariter & expreſsè fuit ſubſtitutũ, morere-
tur intra pubertatẽ, quia tunc ei ſuccederet ex pupil
lari expreſſa, & nõ ex vulgari tacita ſub illa cõtenta
tunc ſubſtitutio traheretiã ad bona pupilli hæredis,
& ſic cõprehẽderet donationes, & prælegata pupillo
à patre facta, vt dicam ĩ. in materia pupillaris ſubſti
116 tutionis, tractãdo ſecundũ effectum eiuſdẽ in fi. † Et
ſi cõtingeret, ꝙ ſimul & ſemel decederet pupillus hæ-
res & teſtator eius pater, tũc ſubſtitut' veniret ex pu
pillari expreſſa ad bona pupilli, & ex vulgari tacita
veniret ad bona teſtatoris: quia illa ſubſtitutio vtrũ-
que caſum cõtinet copulatiuè, & ſufficit ꝙ vterq; ca-
ſus eueniat ſine altero. l. iam hoc iure. ff. de vulgar. &
pupil. ſecundũ docto. cõmuniter in d. l. j. de vulga. &
pupil. An autem per aditionem quæ fit ex tali tacita
vulgari, quo ad bona teſtatoris cõfirmetur expreſſa
pupillaris, adeo ꝙ pupillo poſteà moriente intra pu
bertatẽ ſubſtitutus admittatur ad bona pupilli, ple-
nè dicet ĩ. in materia pupillaris in quarto articulo
117 principali. in fin. † Plus dico, ꝙ ſubſtitutus vulga-
ris nõ ſolũ venit ad partẽ bonorũ ſeu hæreditatis te-

ſtatoris, in qua fuit ſubſtitutus, ſed etiã ad aliã in qua
ſubſtitutio nõ fuit facta: puta inſtituti ſunt plures hæ
redes, quorum vni Caius fuit vulgariter ſubſtitutus,
alter ex inſtitutis cui non fuerat ſubſtitutũ, deceſſit
ante aditã hæreditatẽ, vel partẽ ſuã repudiauit: pro-
pter quod pars ſua alteri hæredi ſubſtitutũ habenti
deuenit, qui etiã ante aditam hæreditatem moritur:
certè Caius ſubſtitutus nedum veniet in partẽ illius,
cui fuerat ſubſtitutus, ſed etiã vocabit ad partẽ alte-
rius inſtituti præmortui, cui ſubſtitutus non fuerat,
vt eſt caſus notab. in l. cùm ex filio. §. fin. vbi Imo. ff.
de vulga. & pupil. Et ratio eſt ſecundũ Bal. quia ſub-
ſtituta inſtituto ſatis dicitur coniunctus alteri cohæ-
redi ſicut erat illi cõiunctus ille inſtitutus, qui habe
bat ſubſtitutũ, quod eſt nota. de quo videatis Ludo-
118 ui. cõſi. xviij. † Quintus effectus ſubſtitutionis vul-
garis eſt, quia excludit matrem filij hæredis inſtitu-
ti vxorem teſtatoris. ita quòd filio hærede inſtituto
moriente antequàm ſit hæres, vel à paterna hæredita
te abſtinẽte, ſubſtitutus vocatur, ac matrẽ filij hære-
dis inſtituti excludit. Et hoc eſt clarũ in expreſſa vul
gari. Sed de tacita vulgari dubitatur, an etiam exclu
dat matrem: ſuper quo debetis recolere quod ſuprà
habuiſtis in quarto principali articulo. vbi plenè di
ctũ fuit, ꝙ ſubſtitutio vulgaris omnino tacita eſt il-
la quæ continetur in pupillari expreſſa. Et ſi nos lo-
quamur de iſta, vtrũ admittatur contra matrem pu-
pilli hæredis inſtituti, dicẽdum eſt quòd ſic, quia per
hanc tacitã vulgarem non ſuccedirur pupillo, ſed te-
ſtatori defuncto, vt notant glo. Bal. & doctores in d.
l. ſi. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. vt vidiſtis ſ. in quar
to effectu. & ratio eſt, quia eo tunc nõ tractatur de lu
ctuoſa filij ſucceſsione, ſed mariti. Quo caſu locũ ha
bet diſpoſitio dictæ l. fin. niſi data fuiſſet cohæres fi-
lio ſuo pupillo iuxta terminos dictæ l. fina. quo caſu
per ius accreſcendi haberet partem filij ſui hæredita
tem paternam non adeuntis. & ita intelligitur gl. in
d. l. ſi. prout ita eam declarauit ibi Rapha. & Iaſon in
119 fine. † Ex his ſequitur, quòd talia ſubſtitutio vul-
garis tacita nõ admittitur cõtra matrem teſtatoris,
nec eam excludit, cùm tunc de hæreditate teſtatoris,
& ſic de luctuoſa filij ſui hæreditate tractet. Ideo cũ
militet ratio dictæ l. fina. per cõſequens locum habe
bit eius diſpoſitio, vt ſingulariter dicit Bart. in d. l. j.
verſ. vlterius quæro. ff. de vulga. & pupil. Bal. & An-
ge. in dicta l. fina. & Imo. hic. Sanè tamẽ intelligatis
per ſubſtitutionem vulgarem tacitam non excludi
teſtatoris matrem, niſi ſubſtitutus eſſet de deſcẽden-
tibus. Quia tunc eam excluderet. argu. l. cùm acutiſ-
ſimi. C. de fideicommiſ. ſecundum Alexand. in dicta
l. j. xv. colũ. propè finem, cùm etiam ab inteſtato pri-
120 ma cauſa eſt deſcendentium in ſuccedendo. † Si au-
tem ſubſtitutio vulgaris ſit partim expreſſa, & par-
tim tacita, puta quia facta expreſsè in vnum caſum,
quem alium caſum tacitè cõprehẽdit, certè talis ſub-
ſtitutio ſi conditio contingat in caſu expreſſo matrẽ
excludit, puta ſi pater vulgariter filio ſubſtituit, ſi nõ
naſceretur. & ſic ſi per illum modum hæres nõ eſſet,
ſi ille caſus cõtingat, certè mater hæredis excluditur
per illam vulgarem expreſſam in caſu expreſſo con-
tingentem. Sed quia dicta ſubſtitutio comprehendit
aliũ, ſcilicet ſi filius naſcatur, & nolit, vel non poſsit
eſſe hæres, vt d. l. ſi. de inſtitutio. & ſubſtitutio. Et pa-
riter, quia ſubſtitutio in vno caſu cõcepta, ſcilicet ſi
hæres eſſe noluerit, porrigitur ad caſum, ſi hæres eſſe
non potuerit, & econuerſo. Certè ſi caſus expreſſus
cõtingat, mater excluditur, vt videtis. Et idem ſi con

tingat caſus tacitus, vt quia filius naſcit̃, ſed nõ vult.
aut non poteſt hæres eſſe: vel in ſecundo exemplo, ſi
filius hæres eſſe non potuerit, mater omnino exclu-
detur, ſecundum gloſſam Bal. Ange. & Salicet. in d. l.
fin. & Angel. Areti. in §. j. inſtitutio. de vulga. ſubſti.
quicquid dixerit Bartol. in d. l. j. ff. de vulga. & pupil.
Nam ſi vulgaris omnino tacita, qualis eſt illa quæ
continetur ſub pupillari expreſſa, excludit matrẽ, vt
dictum eſt, & tenuit ipſemet Barto. à fortiori aut ſal-
tem à ſimili iſta pariter debet eam excludere nõ ob-
ſtante d. l. fi. in qua fundabat ſe Bar. quia loquitur de
tacita pupillari, cùm fundet ſe ſup luctuoſa filij ſuc-
ceſsione, & ſic tractatur de tacita pupillari, per quã
ſucceditur filio: non autẽ de noſtra vulgari, quia per
illam ſucceditur teſtatori patri defuncto, vt in quar-
to effectu huius ſubſtitutionis dictum fuit. Et iſta eſt
veritas ſecundum communem opinionem, quam ſe-
quuntur Alexã. & Iaſon in d. l. j. de vulga. & pupilla.
121 † Sextus effectus vulgaris ſubſtitutionis eſt, quia
de ſuo & neceſſario hærede facit voluntarium. l. ſi fi-
lius hæres. ff. de libe. & poſthumis. & l. ſi filius qui pa
tri. ff. de vulg. & pupil. Nam filio in patris poteſtate
cõſtituto hærede per patrem inſtituto exiſtentia ſui
hæredis operat̃, ꝙ ilico patre mortuo filius inuitus
efficitur hæres ſuus & neceſſarius, ita ꝙ nõ poteſt fa-
cere quin ſit hæres, dicit textus in §. ſui. inſti. de hæ-
red. qualit. & different. tamen ſi pater dat ei ſubſti-
tutum, tunc de neceſſario hærede facit eum volunta
rium. Quod an ſit verũ, patebit ex infrà dicendis ſu
per verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. ij. vbi plenè ſupra
omnes intendo tractare materiã ſubtilem & quoti-
dianã ſuitatis, & quibus modis ſuitas tollitur, inter
quos, quando hæredi ſuo datus vulgaris ſubſtitutus:
ideo pro pleno huius effectus intellectu ad ibi dicen
122 da vos remitto. † VENIO nunc ad ſextũ & vlti-
mum in quo dubitatur, qualiter & quomodo finia-
123 tur, & extinguatur vulgaris ſubſtitutio. † Et dica-
tis, ꝙ primò extinguitur facto ſubſtituti, puta ſi ſub-
ſtitutus ei renunciet etiam ſimpliciter ſine iuramen
to: quia cùm in tali ſubſtitutione vulgari nõ agatur
de hæreditate hæredis viuentis, cùm hæreditas ante
aditionẽ nõ ſit ipſius hæredis, ſed eſt hæreditas mor-
tui teſtatoris, cui per vulgarẽ ſucceditur, talis renun
tiatio nihil aliud eſt, quàm pactũ de non ſuccedendo
teſtatori mortuo, quod valet de iure. l. j. C. de pactis.
l. de fideicommiſſo. C. de tranſ. l. ſi quando. §. fina. C.
de inoffi. teſt. Nec aufert tale pactum alicui liberam
teſtandi facultatẽ, minúſque votũ inducit alienæ ca-
ptandæ mortis: imò ipſum potius tollit. & idẽ puto
in ſubſtitutione militari, de qua paulò pòſt dicetur.
Si autem talis renuntiatio fieret ſubſtitutioni pupil
lari, tũc cùm agatur de hæreditate filij & hæredis vi-
uentis, cùm per eam non ſuccedatur patri defuncto,
ſed filio pupillo hæredi inſtituto, talis renũtiatio nõ
valeret, niſi facta foret cum iuramento, cuius medio
valet pactum de non ſuccedendo, viuenti factum. ca-
pitu. quamuis, de pactis. lib. vj. & plenè habuiſtis ſ. in
verbo, *Duas habens filias*. in vltimo mẽbro pacti futu
ræ ſucceſsionis. & ita (vt dictũ eſt) poſt doctores con-
cludit Alexan. in l. qui Romæ. §. duo fratres. xlij. col.
ff. de verborum obligationib. eleganter ſubiungens,
quòd etiam ſi ex forma ſtatuti aut conſuetudinis te-
ſtator ſubſtituere poſſet filiæ fœminæ maiori poſt
aditam hæreditatem, certè tali ſubſtitutioni renun-
tiari poſſet, tanquam vulgari, niſi ſtatutum diſpone-
ret, ꝙ talis ſubſtitutio eſſet pupillaris. quo caſu (vt
dictũ eſt) ei renuntiari non poſſet ſine iuramento.

124 † Præterea & ſecũdò finitur & extinguitur vulga-
ris ſubſtitutio facto ipſius hæredis inſtituti, puta p
aditionem hæreditatis. l. poſt aditam. C. de impub. &
aliis ſubſtitutionib⁹. Nam ſi hæres inſtitutus adierit
ſemel hæreditatẽ. ſubſtitutio ilico expirat, & ſubſti-
tutus omnino excludit̃; & pariter legata à ſubſtituto
relicta pereunt. taliter ꝙ non debentur etiã ab hære-
de inſtituto, qui hæreditatẽ adiuit. l. quoties. la. ij. C.
de fideicommiſ. quia licet relicta ab inſtituto intelli-
gãtur regulariter relicta ſeu repetita à ſubſtituto, ſi
inſtitutus nõ ſit hæres. l. licet. vbi doctores. ff. de leg.
j. & l. Celſus. §. quod alicui. ff. de leg. ij. Tamen non ſic
ecõtra, ꝙ legata relicta à ſubſtituto debeãtur ab hæ-
rede in primo gradu inſtituto ſi hæres fuerit. & ra-
tio differentiæ eſt, quia teſtator præſumit̃ plus dili-
gere hæredẽ primo gradu inſtitutũ, quàm ipſum ſub-
ſtitutũ: ideo honorãdo primũ magis dilectũ videtur
multò magis oneraſſe ſubſtitutũ, ſed nõ ecõtrà. vel di
catis ſecundũ Bal. in l. nõ iuſtã. C. ad Trebel. ꝙ ratio
eſt, quia antecedẽs nõ ſapit naturã conſequentis, ſed
125 econtrà ſic. † Sed hæc regula, ꝙ aditione hæredis fi-
niatur vulgaris ſubſtitutio, fallit primò in milite,
qui poteſt etiã poſt aditam hæreditatẽ directo ſubſti
tuere. l. centurio. ff. de vulg. & pupil. Et talis ſubſtitu-
tio poſt aditã hæreditatẽ vocabitur nõ vulgaris, ſed
militaris ſecundũ Alexan. in l. in teſtamẽto. vj. col. in
prin. C. de teſta. mi. & idẽ erit in aliis perſonis priui-
legiis militũ gaudẽtibus, quales ſunt doctores, regẽ-
tes, & actu in vniuerſitate approbata legẽtes, nec nõ
aduocati & ſacerdotes: de quo dixi plenè in verbo,
Matrẽ inſuper Clerã. & ſuper verbo. *Teſtamentũ*. j. in
ix. caſu falan ſi. Et idẽ, vt dixi, poſſet diſponere ſtatu-
tum vel cõſuetudo in pagano, id eſt nõ milite, ꝙ di-
rectè poſſet maiori poſt aditã hæreditatẽ ſubſtitue-
re, ſicut hoc diſpoſuit lex ciuilis in milite, ſecundum
Alex. in d. §. duo fratres. & in l. moribus. in prin. ff. de
vulg. & pupil. & idẽ eſſet in cardinali, quod in mili-
te, vt maiori poſsit poſt aditã hæreditatẽ ſubſtituere,
ſecundum Bal. ſingulariter in quodã ſuo cõſilio inci
piẽte. In primis videndũ eſt, an onus fideicommiſsi.
Sed an talis ſubſtitutio militaris excludat matrẽ, ſi-
cut eã excludit vulgaris hærede moriẽte ãn aditã hæ-
reditatẽ, videatis per Alex. in d. l. in teſtamẽto, vij. co-
lũ. Secũdò fallit regula noſtra in caſu authẽ. hoc am-
plius. C. de fideicõ. vbi ſubſtitutio vulgaris reparat̃
quæ ab initio per aditionẽ hæreditatis fuerat extin-
cta: de cui⁹ authẽ. intellectu videbitis plenè ĩ. in mate
ria fideicõmiſſariæ ſubſtitutionis. Nã ibi in d. authe.
eſt caſus ſpecialis: qa hoc ibi eſt poti⁹ ex legis, quã te-
ſtatoris prouidẽtia. vt not. inſt. de eo cui lib. eã bona
adiiciuntur, in fi. Tertiò fallit in ſubſtitutione facta
in vſufructu, ſecundũ Alex. in d. l. j. ff. de vulga. & pu-
pil. ſubſti. vt puta, ſi mulieri inſtitutę in vſufructu, fa-
cta fuerit vulgaris ſubſtitutio, quę mulier agnito vſu
fructu deceſsit. Quo caſu, licet videretur morte vſu-
fructuariæ, finitus vſufructus, & etiã ſubſtitutio per
agnitionẽ vſusfructus, vt d. l. poſt aditam. tamẽ ipſe
in contrarium ibi refert, tunc proximis diebus deci-
diſſe dicens, ꝙ licet ius accreſcendi regulariter locũ
non habeat in portione ſemel agnita, tamen in vſu-
fructu eſt ſecus, per tex. in l. j. §. fin. ff. de vſufruct. ac-
creſcen. & idem erit in ſubſtitutione cõcludendum.
Quartò fallit quando ſuus fuit hæres inſtitutus, vt
putà filius in poteſtate conſtitutus, vel alter de de-
ſcendentibus primum locum ſuitatis tenẽs. Quo ca
ſu licet ſit ilico patre mortuo hæres, tamen ſubſtitu-
tus admittitur, ſi filius hæres abſtineat à paterna hæ-
reditate.

reditate.Sed hoc ideo eſt,quia ſuus hęres nõ eſt ilico
hęres cũ effectu & irreuocabiliter,ſed cum beneficio
abſtinendi:ideo ſi poſteà abſtineat, admittit̃ ſubſtitu
tus.ſecus ſi ſuus hæres hęreditati ſemel ſe immiſcuiſ-
ſet:quia cũ talis immiſsio in ſuis habeat locũ aditio-
nis,quia tũc fit hæres irreuocabiliter,ſubſtitutus eſ-
ſet perpetuò excluſus,vt ſ.dictũ fuit. Quintò fallit
in teſtamẽto facto ad pias cauſas:quia in eo fieri põt
directa ſubſtitutio,etiã poſt aditã hæreditatẽ, vt pul
chrè cõſuluit Pan.cõſil.cxxxix.incip. Circa duo du-
bia præſcripta. Nam ſicut hoc poteſt miles in cuius
teſtamẽto nõ attẽditur ius ciuile,ſed ſimplex iuſgen-
tiũ,ſic etiã hoc fieri poterit in teſtamẽto ad pias cau-
ſas facto:in quo ſimplex iuſgentiũ attenditur, capit.
relatum,ſupra eodẽ. Quod verũ intelligatis ſecundũ
Bar.in repeti.l.j.C.de ſac.ſanc.eccleſiis.in vj.q. quin-
tæ qõnis principalis.vbi in tali teſtamẽto tã hęredis
inſtitutio, quàm ipſa ſubſtitutio factæ eſſent ad pias
cauſas:qa vbi ipſa inſtitutio nõ eſſet ad pias cauſas,
tunc ſubſtitutio poſt aditam hæreditatẽ non valeret
iure directo.c.ſi pater.eo.tit.lib.vj.& ita intelligitur
opinio Bal.in d.l.j.viij.qõ.& in l.extraneũ.C. de hæ-
redi.inſtit.vbi per tex.in d.c. ſi pater.tenebat contra
Bar.& malè ſecundum Iaſo.in d.l.centurio.iij. colũ.
Nec obſtat, quòd in teſtamẽto inter liberos ſimplex
ius gentium conſideratur,vt plenè habuiſtis in ver-
bo, *Teſtamentũ*.j.in xij.caſu fallentiæ.Et tamen in ta
li teſtamento valere non põt directa ſubſtitutio poſt
aditam hæreditatem. l. in pupillari.& l.verbis.ff. de
vulgari & pupilla.quoniam reſpondetur,ꝙ excepta
legitima plus fauetur piæ cauſæ quàm liberis,ſecun
dũ Iaſo.in l.licet.C. de pact. Reſtat ergo,quòd extra
duos caſus per aditionem hæreditatis finitur & expi
rat ſubſtitutio vulgaris: quod eſt verũ non ſolũ quo
ad primum gradum,ſed etiam quo ad omnes, poſito
ꝙ eſſent mille gradus.de quo in l.ſi mater.§.fin.ff. de
vulga.& pupil.& l.cùm in teſtamento.ff.de hære.in-
ſtituendis.tamen ſi ſint dati duo ſubſtituti,& moria-
tur primus,& poſteà hæres repudiet,admittit̃ ſubſti
tutus qui eſt in tertio gradu.l.quandiu.la iij.verſi is
autẽ qui ff. de acquiren. hæredita. ſed ſtante hærede,
cui per multos gradus vulgariter ſubſtitutũ eſt,ſi ille
hæreditatem adeat,aut ſi ſit de ſuis,hæreditati ſe im-
miſceat, ilico expirãt omnes ſubſtitutionis gradus,
ſi ſubſtitutio eſt vulgaris tantũ, vt quia facta eſt adul
to vel extraneo:quia ſi facta eſſet pupillo,& ſic in ea
cõtineretur pupillaris tacita,tunc licet per aditionẽ
hæreditatis expiret vulgaris, tamen adhuc durat pu
pillaris tacita.donec pupillus hæres inſtitutus ad pu
bertatem deueniat. Quoniam non ſequitur ꝙ ſi vul
garis expreſſa per aditionem ſit extincta, ꝙ etiã ex-
tinguatur pupillaris tacita,cùm non contineatur in
vulgari tãquã acceſſoria, vt dicam⁹, ꝙ ſublato prin-
cipali tollatur acceſſoriũ: imò illa tacita pupillaris
eſt æquè principalis: nec dicitur propriè cõtineri in
vulgari,ſed vulgaris dicitur ad eam porrigi & exten
di,per textum in d.l.quãuis.C. de impuberũ & aliis
ſubſtitutionibus.ſecundum Bar.in d.l.j.& l.lex Cor-
126 nelia.ff.de vulga.& pupilla.† Sed dubitari poſſet,ſi
erant tres vel quatuor aut plures hæredes in primo
gradu inſtituti:an per aditionẽ vnius expiret vulga
ris ſubſtitutio facta omnibus ꝗ fortè poſtea repudia
bunt hæreditatem. Et certè Bart.in hoc puncto facit
quatuor membra dicens, ꝙ ſi teſtator omnibus ſuis
hæredibus ſubſtituerit disiunctiuè, puta quia dixit:
Titium, Caium,& Seium hæredes inſtituo. Et ſi Ti-
tius,vel Caius, aut Seius hæres nõ ſit:vel hęredes nõ
ſint,ſubſtituo Sempronium. Eo tunc vno hæredum
adeunte, ſubſtitutio quo ad illum nõ autem quo ad
alios expirat,ita vt vno illorum repudiante vel ante
aditionẽ moriente aut ambobus, ſubſtitutus admit-
tetur ad partes repudiantiũ vel morientium.l.penult.
ff.de iniuſto rupto teſtamẽto.& l.ex duobus. §. filiũ.
& l.cùm ex filio.§.fi.& l.cohæredi.§.hæres.ff.de vul-
gari & pupill.Et ita intelliguntur omnia iura dicen
tia ſubſtitutum præferri coniuncto l.vnica.§.pro ſe-
cũdo.C. de caducis tollẽdis. & l.æquiſsimũ. §. ſi duo.
ff.de bono.poſſeſ.ſecũdum tabulas.& notat. in l. qui
pater.ff.de acquirẽ.hæredita.de quo plenè per Ange.
127 in §.ſingulis.inſtitu.de pupilla.ſubſtitu.† Si autem
teſtator ſubſtituerit copulatiuè, hoc fieri poteſt tri-
pliciter. Primò,ſi teſtator ſubſtituat cõiunctiuè per
hanc copulam negatiuã,neq;,puta quia dixit,inſti-
tuo Titium,Seium,& Semproniũ: & ſi neq; Titius,
neq; Seius, neq; Sẽptonius hæredes erunt, talẽ ſub-
ſtituo, tunc vno hæredum adeunte extinguitur ſub-
ſtitutio quo ad oẽs:quia conditio ſubſtitutionis defi
cit,quæ requirit neutrum eſſe hæredem. l. quidã te-
ſtamẽto.ff.de vulga.& pupil.& in his duobus præce-
dentibus mẽbris conſentiunt omnes Doctores,cum
Barto.& eſt tex.in l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.ad fi-
nem.ff.de rebus dubiis. & l. ſi quis ita ſtipulatus fue-
rit decem aureos.ff.de verb.obli. & idem tenuit Bar
to.in l.hæredes mei.§.cùm ita.ff.ad Trebellia.& in l.
128 hoc articulo.ff.de hære. inſtit. † Secundò hoc fieri
põt ſimpliciter aliqua copula non adiecta, neq; affir
matiua,neq; negatiua:veluti ſi teſtator dixit: Titiũ
& Seium hæredes inſtituo: & ſi prædicti hæredes nõ
fuerint,Caium ſubſtituo.& tunc dicit Bar. idẽ quod
in mẽbro præcedẽti, ſcilicet ꝙ vno adeũte extingui-
tur ſubſtitutio quo ad omnes,ita ꝙ cohæres ſubſtitu
tum excludit quo ad partẽ repudiantis,prout deter
minat in locis præallegatis.Sed Bal. in l.cùm quidã.
C.de impu.& aliis ſubſt.dicit totũ oppoſitum, vide-
licet ꝙ imò admittitur ſubſtitutus in loco repudian
tis, poſito ꝙ alter hæredum adiuerit hæreditatẽ per
l.pe.ff.de iniu.rup.te.quam ita intelligunt Pe.& Cy.
in d.l.cùm quidam. tamen fatetur Bal.ibi,quòd ſi ali
quis de liberis teſtatoris eſſet de hæredib⁹ inſtitutis,
qui pro parte ſua hęreditatem adiret,eo tunc in par-
te repudiantis præfertur ſubſtit. & locũ habere poſ-
ſet opinio Bar. ſcilicet ꝙ per aditionem vnius ſubſti
tutio in totum extingueretur,argu.dictę l.cùm qui-
dam.& l.cùm acutiſsimi.C.de fideicommiſ. idem vo
luit poſt plura Angel.in d.l. hæredes mei.§. cùm ita.
Idẽ diceremus,ſi teſtator ſubſtituiſſet ſuper toto, vt
puta,ſi dixit,ꝙ ſi hæredes nõ fuerint, Caium in tota
hæreditate ſubſtituo. Quoniam tunc ſubſtituẽdo in
tota hæreditate, videtur cogitaſſe & voluiſſe vtrũq;
inſtitutũ hæredem non eſſe, antequã ſit locus ſubſti-
tuto:cũ aliâs tota hęreditas ad ſubſtitutũ venire non
poſsit,niſi oẽs repudiẽt per dictã l. quidã teſtamẽto.
ff.de vulg. & pupil.& hanc opinionẽ ſequitur Ioan.
129 de Imo.vt dicã in ſequẽti membro. † Tertiò & vlti
mò põt plurib⁹ vulgariter ſubſtitui copulatiuè ad-
iecta copula:& veluti ſi teſtator dicat, Titiũ & Caiũ
hęredes inſtituo,& ſi Titius & Caius hęredes nõ fue
rint,talẽ ſubſtituo. Et hoc caſu dicit Bart. ꝙ etiã per
aditionẽ vnius cohęredũ extinguitur ſubſtitutio in
totũ,ita ꝙ vno adeunte etiã ſi cæteri oẽs repudiarẽt,
ſubſtitutus ad partes repudiantiũ non admittit̃:ſed
cohæres adiens hæreditatẽ pro ſua parte totũ habe-
bit iure accreſcẽdi per iura ſuperius ꝑ ipſum allega-
ta.Et ita etiam tenent Bal.Angel.& Salice in dicta l.
cùm

cùm quidá.& Pau.de Caſtr.in d.§.cũ ita. quod eſt intelligendum, ſcilicet ꝙ vno cohæredũ adeunte, in totum extinguitur ſubſtitutio quo ad omnes alios, vt dictũ eſt.præter quã in caſu l.ſi.§.j.ff.de vul.& pup. puta ſi ſubſtitutio eſſet facta ſeruo cõmuni duorũ hæredum inſtituto; Quoniã ſi iuſſu vnius dominorũ adierit hæreditaté, & nõ iuſſu alterius, ſed eam repudiauit, eo caſu portio repudiata cedit ſubſtituto,& nõ domino iubenti:quia eo caſu illa verba:ſi hęres nõ erit,relata ad ſeruum communẽ intelligũtur ſeparatim & disiunctiuè.vt l.& Proculo.ff.de leg.ij.& l.qui hæredi.§.ſi duorũ ſeruo.ff.de cõdi.& demõ.meritò cuiuſcunq; portio vacet,admittitur ſubſtitutus, ſecũdum Bar.in d.l.ſi.Sed aduertatis,quoniã in iſto vltimo tertio mẽbro cõtra præfatos dominos tenet Io.de Imo. in d.l.hæredes mei.§.cũ ita.in effectu cõcludens, ꝙ ſi facta ſit ſubſtitutio vulgaris ſimpliciter copulatiuè, aut expreſſa ſita copula, & poſita in medio extremorũ, veluti ſi dixerit:ſi Titius & Caius hæredes nõ fuerint &c. etiã ſi expreſſe nõ ſubſtituerit ſup toto, ſed ſimpliciter:tunc vno inſtitutorũ adeunte nõ expirat ſubſtitutio in totũ,ſi alter repudiet:quinimò in parte repudiata vocabitur ſubſtitutus,& nõ cohæres qui partẽ ſuã adiuit:vt d.l.quidã teſtamẽto à cõtrario ſenſu. & pro hac opinio,facit : q̃a iſtud nõ importanit verba de ſuo proprio ſignificato. Nã ſi dicatur ſi Titius & Caius hæredes non erunt,ſubſtituo Sẽproniũ:& contingat Titiũ repudiare : verum eſt dicere,ꝙ Titius & Caius nõ ſunt hęredes,vt eſt tex.in d.l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.in fi. ff. de reb.dub. vbi ſi pmitto decẽ ſi Stichum & Damam nõ ſiſtam,& cõtingat me vnum tantum ſiſtere,teneor ad decẽ.Subdit tamen Ioan.de Imo.vbi ſuprà,ꝙ ſi cohęres qui partem ſuam adiuit, eſſet de liberis teſtatoris , tunc illo adeũte expiraret in totũ ſubſtitutio:ita ꝙ ei accreſcerent repudiantiũ partes,per tex.in d.l.cùm quidam,C.de impuberũ & alijs ſubſtitutio. & d.l. cùm acutiſsimi. Et idẽ ſi ſubſtitutus fuiſſet in tota hæreditate ſubſtitutus, vt dixi ſuprà in ſecundo membro.ſecundũ Bal. Et hanc opinionem cum Ioan.de Imo.tenuit Alexan.in d.l.cùm quidã.dicens ſibi non videri, ꝙ per aliquã legem aut rationẽ vrgentẽ probari poſsit opinio Bart. & aliorum tenentium,ꝙ ſubſtitutio vulgaris facta per illa verba,ſi hæredes mei nõ erunt hæredes, de quibus ſ. in ij.mẽbro:aut per illa verba. ſi Titius & Caius hæredes non erũt,&c.requiratur ꝙ eueniat conditio in pſona vtriuſq;,ſcilicet ꝙ vterq; repudiet. Nec videtur ꝙ poſsit bene reſpõderi ad rationẽ , pro qua fuit ſuperius adducta d.l.ſi is qui ducenta.§.cùm ita.Nec obſtat ſi pro ſuſtinenda opinione Barto.diceretur, ꝙ teſtator videtur magis dilexiſſe cohæredẽ quem inſtituit,quàm ſubſtitutũ, quem non inſtituit : ex quo videtur magis voluiſſe partẽ repudiantis cõiuncto, id eſt cohæredi applicari iure accreſcendi,quàm ſubſtituto deberi. Quoniam reſpõdetur ꝙ verum eſt, ꝙ cohæredem prædilexit quo ad partem,in qua ipſum inſtituit: quia in ea ipſum prætulit ſubſtituto,ſecus in parte alterius repudiãtis,in qua videtur potius prętuliſſe ſubſtitutum,vt d.l.penul.de inuſto rup.teſta. & d.l.ſi is, §.cùm ita. Præterea conditio ſubſtitutionis prædictæ implenda eſt in ipſa re, ſeu circa ipſam rem,de qua fit diſpoſitio,ſcilicet circa ipſam hæreditatẽ; ideo debet diuidi & intelligi ſi Titius & Caius hæredes nõ erunt:id eſt quatenus hæredes nõ erunt, vt d.l.Stichum qui meus erit,& ibi Bart.ff.de leg.j.& l.ij.ff.de conditio.inſtitutio. vbi patet,quòd quando tractatur de effectu acquiſitionis vnius hæreditatis,

& ſic de ſuccedendo vni teſtatori , eo tunc pluralitas reſoluitur in ſingularitates.& ita reſidet Alex. cõtra Bar.tamẽ bene fatetur , ꝙ fortaſsis eſſet dubium obtinere in practica in hoc puncto cõtra Bat.& tantos alios:quos ſuprà retuli, propter eorum maximã authoritatem.De iſto puncto an vno hærede moriente ex pluribus vocetur ſubſtitutus vel coniunctus , aut vno repudiante,latè diſtinguit Ang. in d.§. ſingulis. inſtitutio.de pupilla.ſubſtitutio.& Iaſon in d.l. cùm quidam.& in l.quanuis.poſt Bart.ibi eodẽ titu.C.de
130 impub.& alijs ſubſti. † Vlterius quæro, quid ſi hæres inſtitutus adiuit ſemel hæreditatẽ,& conſequenter fuit ſubſtitutus excluſus per dictã l.poſt aditã. tamen poſteà dictus hæres quia minor xxv.annis erat, per in integrum reſtitutionẽ abſtinuit, aut repudiauit:an eo caſu ſubſtitutus qui ſemel per aditionẽ fuerat excluſus admittetur?& dicendum eſt ꝙ ſic, vt l.& ſi ſine.§.ſed quod Papinianus.ff.de mino.& l.ij.§.interdum.ff.de vulga. & pupil. ſed ſuper hoc eſt maius dubium ; quia hæres inſtitutus hæreditatem adeũdo ſemel fuit hęres:an ſubſtitutus nunc vocetur de iure ciuili,vt ſcilicet perpetuò.ſaltem vſq; ad xxx. annos hæreditatem ei delatã adire poſsit:vel an vocetur de iure pręrorio tantùm , ita ꝙ neceſſe habeat infra annum bonorum poſſeſsionẽ petere,aliàs elapſo annu excludatur. Bart.in d.l.j.xij.col. & l.ij.§.interdum.ff. de vulg.& pupil.dicit,ꝙ ſubſtitutus eo tunc etiã admittetur de iure ciuili,& ſic perpetuò,per text.in l.j.§. ſi quis adita,ff.ad Tertyl. Nec obſtat, ꝙ hæres qui ſemel adiuit,fuit hæres de iure ciuili,& per conſequẽs ſemel hæres effectus nõ potuit per in integrum reſtitutionẽ deſinere eſſe hęres:& ſic ſubſtitutus iure ciuili nõ admittetur alio ſtante hærede,per ea quæ plenè dicta fuere ſuprà in primo effectu huius ſubſtitutionis. Quoniã ad hoc reſpõdetur, ꝙ verum eſt, ꝙ hęres qui ſemel adiuit,non põt deſinere hæres eſſe, ſcilicet directè:quinimò licet poſteà reſtituatur,ſemper remanet directè hæres,& ſubſtitutus qui vocatur,erit hæres vtilis.& ita cũ Bar.ibi tenẽt oẽs Doct. cõmuniter
131 & Ang.in §.j.in fi.inſti.de vulg.ſub. † Vnũ tñ menti tenebitis,ꝙ licet hæres primo loco inſtitutus,qui ſemel adiuerat hæreditatẽ,& per cõſequens ſubſtitutũ excluſerat cũ extinctione legatorũ à ſubſtituto relictorũ vt vidiſtis ſ.in princ. huius ſexti articuli,tũc p in integrũ reſtitutionẽ hæreditatẽ repudiet & ſubſtitutus vocetur, & ſic ſubſtitutio per aditionẽ perempta reſuſcitetur , vt dictũ eſt, tñ quãuis ſubſtitutus adeat hæreditatẽ, nõ tenebitur ſoluere legata quæ fuerant ab eo relicta , & ſemel extincta p aditionẽ primi hæredis inſtituti. quia licet ſubſtitutio vulgaris reſuſcitetur, nõ tñ legata à ſubſtituto relicta,quæ ſemel fuerũt extincta ſecundũ Bal. quod clarius dãdo rationẽ declarat ibi Iaſon in l.quoties.la ij.C.de fideicõ. allegans vltra Bal.text.in l.nec eſt nouũ. ff.de cõdi.& demõ.quẽ Bar.ibi notabiliter declarat, licet Bal.in l.libertas,C.de teſt.manu.teneat inaduertẽter cõtrariũ
132 & male ſecundum Iaſo. † Sed quæro an exiſtentia ſui hęredis impediat vulgarẽ ſubſtitutionẽ ſicut aditio hæreditatis ? breuiter Bar. in d.l.j.ſic dicit, ꝙ aut ſubſtitutio eſt facta ex neceſsitate, veluti illa q̃ fit ex cõſ.Galli,aut legis Velleię:& tũc exiſtẽcia ſui hæredis excludit ſubſtitutũ , quia facta eſt ſubſtitutio ſub cõditiõe,ſi hęres ſuus eſſe deſinat.vt l.Gallus.in prin. ff.de lib.& poſth.& hoc ſentit gl.in l.ſi mater. §.j. ff. de vul.& pupil. Quod verũ intelligatis ſecundũ Ioã. de Imo.hic,ſi expreſſè fiat ſubſtitutio ſecundũ formã dictæ l.Gallus.§.nũc de lege.ver.& bene verba ſe habent,&c.

bent,&c.vt putà ſi teſtator dicat:ſi filius me viuo mo
riatur,ſubſtituo nepoté ex illo.ſecus auté eſſet ſi filio
in poteſtate cõſtituto ſimpliciter hæredi inſtituto di-
xerit:nepoté ex illo ſubſtituo. Quia tũc filius incõti-
néti deſinit eſſe ſuus,per l.ſi filius hæres.ff.de libe.&
poſthu. & rõ diuerſitatis eſt, quia qñ teſtator dixit, ſi
filius me viuo moriat̃,tunc caſus nolũtatis nõ cõpre
henditur ex vi verbo᷑ũ. Sed qñ ſimpliciter dixit ne-
poté ſubſtituo, nũc propter verborũ generalitaté cõ-
prehenditur etiã caſus nolũtatis. Nec obſtant not.in
d.l.Gall⁹.§.j. vbi paria ſunt ſubſtituere poſthumũ ſi
filius viuo teſtatore moreretur, vel ſi eũ ſimpliciter
ſubſtitueret filio. Quia illud erat verũ ſecũdũ illa tẽ-
pora:ſecundũ quæ caſus nolũtatis non poterat inclu
di,ſcilicet qñ fili⁹ viueret poſt morté teſtatoris,& re-
pudiaret, quia in talé caſu ĩn nõ poterat poſthumus
inſtitui,vt in §.poſthumo.inſt.de lega. ſecus in nepo
te iam nato ſimpliciter inſtituto, etiã ſecũdũ tẽpora
antiqua,vt probatur in d.l.Gallus.§.ille caſus.Et ita
ſentiunt Cy.& Bal.licet nõ ita claré in d.l.poſt aditã.
vbi modicũ imperfecté loquitur. Si veró ſubſtitutio
vulgaris eſt facta volũtarie:tunc ſiquidé eſt vulgaris
expreſſa, exiſtẽtia ſui hæredis nõ poteſt habere locũ,
vt d.l.ſi filius hæres. Quinimò eo tũc ſubſtituto tollit
exiſtentiã ſui hæredis,vt plené dicam ĩ.ſuper verbo,
moriente itaq; teſtatore. ij. Si aũt loquamur de vulgari
tacita, dico ꝙ exiſtẽtia ſui hæredis eã non extinguit.
quod patet:quia exiſtentia ſui hæredis confirmat ta-
bulas pupillares,id eſt ſubſtitutioné pupillaré,vt ibi
plené dicã,in qua conſtat ꝙ contineť tacita vulgaris
vt l.ſi filius qui patri.ff.de vulga.& pupil.& ff.de ac-
133 quirend. hæredi.l. ſi filius. & l.Iulianus. † Sed quid
ſi inſtitut⁹ adire nõ poſſit de iure ciuili,.ſed tantũ de
iure pretorio,vt in caſibus notatis in l.fi.& ibi plené
Bal.C.vnde legi.vt putà qa in teſtaméto patris præ-
teritus fuit poſthumus, qui demũ natus viuo patre
deceſsit,vel filius iam natus fuit preterit⁹,& venien
tes ab inteſtato fuerunt inſtituti hæredes, qui quidé
filius preteritus adhuc viuẽte patre deceſsit,aut pre-
teritus fuit filius iam natus, q poſteà mortuo patre
teſtamentũ approbauit,prout de duobus primis caſi
bus plené dixi ĩ.eo. ſuper verbo, in eodé teſtamento
relinquẽs.In xxiiij.& xxv.limitationibus. Et de vlti
mo caſu ibi plené dixi in ſeptima limitatione. In his
enim caſibus ſi hæredibus inſtitutis fuerit p teſtato-
ré vulgariter ſubſtitutũ, ita ꝙ in primo gradu filius
fuerit præteritus, & in ſecũdo exhæredatus, & filius
viuente teſtatore deceſſerit,aut poſt eius morté teſta
mentũ approbauerit: & per conſequens hæredes in-
ſtituti nõ poſſunt hæreditaté adire de iure ciuili,ſed
de iure prætorio, an ſubſtitutus admittetur. Et du
bium facit,quia prætor nõ poteſt facere quem hære
dé.ideo videtur ſubſtitutus præferri inſtituto,atten-
to ꝙ ſubſtitutus viuere poteſt & hæreditaté adire de
iure ciuili.& certè Bar.in d.l.j.xiij.col.ff.de vulga.&
pupil. pluribus rõnibus hincinde allegatis ſic diſtin
guit: ꝙ quãdoq; ius petendi hæreditaté de iure præ-
torio per bonorum poſſeſsioné incipit habere origi
nem viuo teſtatore,id eſt ꝙ teſtamentum viuo teſta-
tore de iure pretorio valebat,vt putà in duobus exẽ-
plis ſuprà primo loco poſitis:& nũc inſtitutus prefer
tur ſubſtituto: quia hoc caſu verum eſt dicere, ꝙ te-
ſtator non moritur ſine herede. Si autem ius petendi
bonorum poſſeſsionem incipit habere originé poſt
morté teſtatoris, vt in tertio exemplo ſuprà poſito:
tunc ſubſtitutus præfertur inſtituto: ex eo quia poſt
mortem teſtatoris & ante approbationem teſtamẽti
hæres inſtitutus in teſtaméto nullo nõ fuit hæres: &
ſic cõtingit conditio ſubſtitutionis: nec poſteà aliud
operať approbatio filij præteriti teſtamẽtum patris
approbantis: quoniã hoc faciendo tollere nõ poteſt
ius quæſitũ ſubſtituto tẽpore mortis. quod tẽpus in-
ſpicitur vt l.ſi in alieni.§.in extraneis.ff.de hæredi.
inſti.quicquid dicat glo.in l.ſi quis eum.ff.de vulga.
& pupil.quæ eſt falſa ſecundũ Bar.ibi, cũ quo tranſit
Ang.in l.ſi.C.de inſti.& ſubſti. Et ibi prædicta intel-
ligatis vera,vt dixi,dumtamen ſecundus gradus ſci-
licet ſubſtitutionis nõ fuerit nullus ad præteritioné,
aut aliàs ſicut primus vt puta qa filius in primo gra-
du fuit præteritus,& à ſecundo gradu ſcilicet ſubſti-
tutiõis fuit rité exhæredatus. Quoniã odio forté ex-
hæredationis volẽs approbare primum gradũ nihil
ageret in ſubſtituti præiudiciũ. Quæ omnia dant o-
ptimam limitationé ad ea quæ dixi in d. vij. limita-
tione. Nec obſt. dum ibi fuit concluſum, ꝙ teſtamen
tum per filiũ approbatũ reconualeſcit etiam de iure
ciuili. & ſic inſtituti poſſunt eſſe hæredes de iure ci-
uili:& per conſequẽs excludetur ſubſtitutus. quia il-
lud eſt verũ,ꝙ recõualeſceret per approbationé, ſed
nõ ante. Ex quo ſequitur, ꝙ antequã filius approbet
teſtamẽtum, ilico mortuo teſtatore inſtitutus in tali
teſtaméto nullo nõ eſt hæres,& conſequenter ſubſti-
tutus vocatur. Cui filius præteritus teſtamentũ poſt-
eà approbando nõ poteſt præiudicare,vt dictum eſt.
134 † Sed quæritur, quid ſi hæres qui venire põt de iu-
re ciuili adeundo hæreditaté,nunc venire vult de iu-
re prætorio petẽdo bonorũ poſſeſsioné ſecũdũ tabu-
las,an repellať ſubſtitutus? Caſus eſt ꝙ ſic,in l. pube-
ré.C.de iure deli.quia hæres qui hæreditaté agnoſcit
de iure prætorio, videť adire de iure ciuili ſecũdum
Bart.quod intelligit verũ, niſi prius fuiſſet excluſus
135 de iure ciuili.† Sed quid ſi hæres inſtitutus repudia-
uit bonorũ poſſeſsioné ſecũdũ tabulas,prius quã ali
quid declarauerit,& vult hæreditaté adire, & ſic ve-
nire vult de iure ciuili:ſubſtitut⁹ veró dicit,ꝙ hæres
ſibi fecit locũ repudiãdo,quæritur quid iuris:glo. in
l.ſuũ hæredé.C.de iure deli.videtur dicere ſubſtitutũ
136 admitti.Sed doct.ibi reprehendũt dictã glo.† Quæ-
ro qd ſi hæres inſtitutus parere nolit cõditioni ſub
qua eſt inſtitutus. certè tunc nõ eſt dubiũ,ꝙ ſubſtitu-
tus admittitur,vt l.ij.C.de inſti.& ſubſti.ſub cõdi.fa-
ctis.quæ omnia ꝑ nunc ſufficere debẽt ad cognoſcen
dum qualiter expiret vulgaris ſubſtitutio expreſſa.
137 † Sed nunc quæri põt, qualiter tacita vulgaris ex-
piret,ſeu extinguatur,& finiať:ſicut eſt illa quæ con-
tineť in pupillari expreſſa.de quo dictũ fuit ĩ.in iiij.
prin.art.ad cuius intellectũ quæro de ſequẽtibus. Et
primò an expirata ſubſtitutione pupillari expreſſa
tollať & expiret vulgaris tacita ſub ea cõtẽta:vt puta
pater emãcipauit filiũ cui pupillariter ſubſtituerat,
& ſic patria poteſtate deficiẽte (quæ eſt cã pupillaris
ſubſtitutionis)deficit ipſa ſubſti. An etiã eo tunc de-
ficiat tacita vulgaris ſub ea cõprehẽſa? Gul.de Cu. in
l.cohæredi.§.cũ filię.ff.de vul.& pupil.dicit ꝙ ſic. idé
Ray.quia illa cõditio ſi in poteſtate permãſerit tẽpo
re mortis teſtatoris, quæ eſt in pupillari, ſicut vitiat
pupillaré,ita etiã vitiabit vulgaré ſub ea cõtentã,ar-
gu.l.ſi mulieri & Titio.ff.de cõdi.& demõ. Præterea,
quia circa vtrũq; diciť vniformiter operari,vt l.ſi le
gatarius in fi.ff.de leg.iij.& ita etiã his ration.b⁹ mo
tus tenet Bar. in d.l.j.§.j.ff.de vulg.& pup.dicẽs,ꝙ ex
quo teſtator pupillaré ſubſt.filiĩ emancipando ſpon
te annullauit,imputari ſibi debet,quare circa vulga
ré in ea contentã ſibi nõ prouidit,vt l.tractabatur.ff.
de teſta.

de teſta.mili.ad quod facit quod dixit idẽ Bart.in di-
cta l. j. circa ſecundũ effectũ vulgaris ſubſtitutionis.
Facit etiã ff.de adimẽ.le.l.rẽ legatã.& l.ſi ſeruo cũ li-
bertate.& ff.quẽadmo.ſerui.amit.l.ſi ſtillicidij. nam
vbi ſubſtitutio eſt expreſſa:alia verò ſubintellecta à
iure ex pſumpta teſtatoris volũtate ceſſante expreſ-
ſa p emãcipationẽ,etiã ceſſabit vulgaris tacita,poſt-
quã circa eam nõ prouidit: ſed vbi vtraq; eſſet per ſe
expreſsè cõfirmata,tũc vna ceſſante alia nõ ceſſaret,
ſicut dicimus de ſeruitute in l.ſi domus.ff.de ſer.vrb.
prædi.idẽ tenet Pau.de Ca.in d.§.cũ filiæ. & Cy. in d.
l.precibus.Bal.verò in l.fin.C.de inſti.& ſubſti. tenet
cõtrariũ:quẽ ſequitur Imo.hîc dicẽtes,ꝙ vitiato ex-
preſſo nõ vitiatur tacitũ æquè principale.l.ſi fideiuſ-
ſor.in princ.ff.de leg.j. & l.j.§.j.qui. mo.pi.vel hypo.
ſol.& no.Bar.in d.l. j.ff.de vul.& pup.in illa qõne an
teſtamẽtũ ſumere poſsit vires à tacita pupillari. nec
obſtant iura allegata per Bar.qa ibi ſubſtitutio facta
fuit p fideicõmiſſum, quæ trãſire non põt in directã,
vt l.verbis.& ibi glo.ff.de vul.& pup.& hanc opinio-
nẽ cõtra Bar.tenet Alex.in d.l.j.latius reſpõdendo ad
138 per eum adducta. † Subſequẽter quæro,quid ſi ille,
cui eſt facta pupillaris expreſſa efficitur pubes?an ſi-
cut per euentũ pubertatis extinguitur pupillaris ex-
preſſa, ſic etiã extinguatur vulgaris tacita ſub ea cõ-
prehẽſa.Bar.in d.l. j.pe.col. diſtinguit & bene ſecũdũ
Alex. aut facta fuit pupillaris cũ limitatione certi tẽ
poris,vt ſi filiꝰ intra pupillarẽ ætatẽ vel infra breuiꝰ
tẽpus deceſſerit: & tũc tẽpore illo expreſſo aduenien
te expirat vtraq; ſcilicet pupillaris & tacita vulga-
ris:qa volũtas defuncti fuit nõ prouidẽdi vltra illud
tẽpus,vt l.ſi ita quis.& l.ſi plures.in prin.ff.de vul.&
pupil.aut facta fuit ſine tẽporis prȩfinitione,vt quia
dixit, quiſquis mihi hæres erit , filio meo hæres eſto
vel facta fuit in tẽpus lõgius, vt ſi filius meus deceſ-
ſerit infra xxv.annos,talis hæres eſto.tũc licet finia-
tũr pupillaris adueniẽte pubertate, vt l.in pupillari.
& l.cẽturio.ff.de vul.& pupil.tñ durabit vulgaris. ar
gu.l.fi.C.de hȩre.inſt.quoniã apparet ſatis,ꝙ volun-
tas defuncti hȩc fuit,vt poſt pubertatẽ duraret vulga
139 ris,cũ pupillaris durare nõ poſſet.† Poſtremò quæ-
ritur , quid ſi fiat ſubſtitutio pupillari inutiliter , vt
putà maiori vel extraneo: an contineat tacitam vul
garẽ validã & cũ effectu? Gulielmus de Cug. dicit ꝙ
ſic.quia vitiato expreſſo nõ vitiatur tacitũ. l.j.§.j. ff.
quib.mo.pig.vel hypo.ſol. & quia peccatũ eſt in ma-
teria,ergo valet,vt valere põt.l.ſi vnus.§.ſi acceptila
tio.ff.de pactis.& ita tenet Bar. in d.l.j.§.j.in fin.ff.de
vul.& pupil.per l.ſi fideiuſſor.ff.de lega.j.& l.fi.C. de
hæred.inſti.vbi eſt caſus.Nã illa verba,Titius Plocij
hæres eſto, ſunt verba pupillaris expreſſæ:quia aliũ
ſibi non facit hæredẽ , & tñ lex reſoluit illã in tacitã
vulgarẽ.Et prȩmiſſa intelligatis vera,videlicet ꝙ ex-
preſſa pupillaris inutiliter facta cõtinet tacitã vulga
rẽ,niſi facta fuiſſet maiori per illa verba:ſi filius meꝰ
in pupillari ætate deceſſerit:quia tunc cũ velit teſta-
tor ſubſtitutionẽ finiri pubertate , impoſsibile eſt ꝙ
incipiat aliquo modo valere ipſa pupillaris;& ſic cõ
tinere non poteſt tacitam vulgarem:ita ſingulariter
determinat ſolus Gul.de Cug.in d.l.precibus.in vlti
ma quæſtio.in materia vulgaris.argu.l. Titio cũ mo
rietur.ff.de vſufru.& l.Seiæ egreſſæ.ff.de tutor.& cu-
rato.datis ab his.facit quod voluit Bar.in l.verbis ci-
uilibus.ff.de vulga.& pupilla.concludens.quòd licet
ſubſtitutio facta maiori vel extraneo trahatur ad fi-
deicõmiſ.tamẽ ſi facta fuerit filio puberi per illa ver
ba,ſi in pupillari ætate deceſſerit,non valet, vt fidei-
commiſſaria.quod intelligatis verum,ſi teſtator pu-
tabat eum impuberem.& ſic poſſe decedere in pupil
lari ætate: quia tunc conditio impoſsibilis quam te-
ſtator poſsibilẽ putauit, vitiat actum vltimæ volun-
tatis,per tex.in l.ſeruo manumiſſo.ff.de cõdic. inde.
ſecus fortè eſſet ſi ſciebat,quòd iſta cõditio eſſet im-
poſsibilis.puta quia ſciebat filium eſſe iam puberem
per l.ſi Mæuia.ff.de hære.inſti.& l.j.ff.de condi. inſti-
tu.& l.cùm tale.§.penul.ff.de condi.& demon. Quia
tunc contineret vulgarem tacitam vel fideicommiſ-
ſariam,ſecundum Ange.in l.in pupillari.ff.de vulga.
& pup.& tenet Imo.hîc,& in d.l.verbis ciuilibus.li-
cet de Ang.non faciat mentionem.Nec obſtat l. Ti-
tio cùm moreretur.quia loquitur in caſu diuerſo. nam
ibi non confertur diſpoſitio in tẽpus impoſsibile ra
tione perſonȩ cui fiebat ſubſtitutio:quia poterat mo
ri.In caſu autẽ noſtro eſt ſecus , quia non poterat de-
cedere impubes. Nec obſtat etiam ſecũdum Alex. in
d.l. verbis. quòd dicta diſpoſitio non poteſt iudicari
cõditionalis.argu.l.qui liberis.ff.de vulga. & pupil.
140 † Cùm de neceſsitate in ſubſtitutione pupillari illa
cõditio inſit,ſi in ætate pupillari deceſſerit.& ſic non
reddit actum conditionalem:& per conſequens fru-
ſtra diſtingueretur , an teſtator ſciuerit cõditionem
eſſe impoſsibilẽ, vel eam putauerit poſsibilẽ. Quo-
niam reſpondetur,ꝙ licet dicta diſpoſitio non conti
neat cõditionem extrinſecã,tamen cõtinet intrinſe-
cam : vel poteſt dici ꝙ illa cõditio ineſt ſubſtitutioni
factæ impuberi,nõ autẽ factæ puberi:quia cum tunc
valuerit ab initio videtur vulgaris,vt d.l.fi.C.de hære-
di.inſti.& dixi ſ.ſecundũ Bar.cùm de ſubſtantia vul-
garis non ſit ꝙ in pupillari ætate decedat. ideo nõ di
citur illa cõditio ineſſe tali ſubſtitutioni, vt latius di
cetur in materia pupillaris in quarto principali quȩ-
141 ſito.verſi.ij.quæritur,ꝙ ſit impubes. † Explicita &
poſſetenus declarata materia huius ſubſtitutiõis,vi-
detur duplici medio hãc ſubſtitutionẽ quo ad eius am-
bos caſus eſſe omni iure reprobatã. Primò,quo ad
primũ eius caſum in ipſa cõpræhẽſum, ſcilicet ſi hæ-
res eſſe noluerit : arguitur ſic. certũ eſt ꝙ illa vltima
volũtas eſt reprobata,& nõ valet,q̃ ex alieno depen-
det arbitrio.Quo caſu velut captatoria eſt abiiciẽda.
l.captatorias.C.de teſt.mi.& no.in c.cũ tibi.ſ.eo.Sed
ſubſtitutio vulgaris eſt huiuſmodi:quia eius effectus
depẽdet ab arbitrio hȩredis inſtituti, cũ verba hoc ſo
nẽt,ſcilicet ſi hȩres eſſe noluerit,&c.Secundo quo ad
ſecundũ caſum vulgaris ſubſtitutionis arguitur certũ
eſt,ꝙ illa diſpoſitio ſeu voluntas eſt omni iure & ra-
tione reprobata & dãnata,quæ votũ inducit mortis
alienæ captãdæ.l.fi.C.de pact.l. ſtipulatio hoc modo
cõcepta.ff.de verb.obl.c.nulla.de conceſ.præben.ſed
ſubſtitutio vulgaris eſt huiuſmodi , quia per eam in-
duci poteſt ſubſtitutus ad votũ captãdæ mortis inſti-
tuti hȩredis,vt eo mortuo & ſic hæreditatẽ nõ adeun
te,ipſe ſubſtitutus vocetur ad ſucceſsionem : ergo ta-
lis diſpoſitio abiicienda eſt. Hæc duo media penitus
cõfundere videtur totũ noſtrũ proceſſum habitũ ſu-
142 prà tantis diebus maximo cum labore.† Sed his nõ
obſtantibus ego dico hanc vulgarem ſubſtitutionẽ
eſſe de iure approbatam, & ſecundum eam fore iudi
candũ iuxta occurrentes materias & caſuum contin
gentiã.Et primò non obſtat dum arguebatur, ꝙ hæc
ſubſtitutio depẽdet ex alieno arbitrio : quia illud eſt
verum,ꝙ ex alieno dependet arbitrio tacitè,Nam vt
clarè fuit vobis demonſtratum. ſubſtitutio vulgaris
duos cõtinet caſus ſcilicet ſi inſtitutus nõ poſsit eſſe
hæres:& ſecundum iſtum non procedit contrarium.

Alius eſt

Aliud eſt ſi nolit eſſe hęres:& ſecundũ iſtũ militat cõtrariũ ſuperius factũ: ſed nõ obſtat. Quia verũ eſt, ꝙ volũtas vltima ex alieno depẽdere nõ debet arbitrio expreſſo, ſed bñ ex tacito.l.vt fideicõmiſſã.§.fideicõmiſſum.ff.de lega.iij.& ita eſt in vulgari ſubſtitutione:q a ſub his expreſsis verbis, ſi hæres eſſe noluerit, continet à cõtrario ſenſu & tacitè,ſi inſtitutus voluerit ſubſtitutũ eſſe hæredẽ. Or certũ eſt, ꝙ in hoc caſu expreſſa nocẽt,nõ expreſſa nõ nocẽt.l.nunquã. ff. de cõdi.& demõ.vel dicatis ꝙ hęc ſubſtitutio licet quodãmodo videat depẽdere ex arbitrio hæredis:tamen propter hoc nõ dicitur depẽdere ex alieno arbitrio, ſed ſolùm & dũtaxat ex arbitrio teſtatoris,à quo omnis vltima volũtas neceſſe habet capere fomitẽ.quia hæres & defunctus vna & eadẽ perſona reputant. in Auth.de iureiu.à moriẽ.præſti.in prin. Nam lex voluntatẽ vnius reputat volũtatẽ alterius: & ſic nõ obſtat.De hac materia plenè habuiſtis ſ.in verbo,cõdit.j.Pariter nõ obſtat dum ſecũdò arguebatur cõtra ſecundũ caſum hui⁹ ſubſtitutiõis,ſc dicet ſi hęres eſſe non potuerit. quia hæc ſubſtitutio inducit in perſona ſubſtituti votũ captandi mortẽ hæredis inſtituti.

143† Dicatis ꝙ diſpoſitio inducẽs votũ captãdi mortẽ eſt duplex. Quædã eſt quæ ineffabiliter & certitudinaliter votũ inducit, ita ꝙ ad hoc & nõ ad aliud tendit, vt puta ſi promittat homo occidi:& talis eſt penit⁹ nulla & reproba,& omni iure dãnata,vt l.ſi plagij.ff.de verbo.obli.facit l.ſi quis inquilinos.ff. de lega.j.& tanquam turpis eſt nulla. Alia verò diſpoſitio eſt,q̃ ſui natura infallibiliter & directè nõ tendit ad captandũ votũ alienæ mortis,licet ex accidẽti induci poſsit tale votũ,ſicut eſt videre in caſu noſtro. Et talis diſpoſitio quæ neceſſariò nõ inducit,licet inducere poſsit malitia partis votũ captãdę mortis,nõ eſt reprobata ſimpliciter:quia in quolibet potius pręſumere debemus ꝙ ſit bonus & bonæ indolis,quã ꝙ ſit malus aut malè facere velit.Ideo antequã talis diſpoſitio reprobetur,oportet duo ſimul concurrere,ſcilicet ꝙ talis diſpoſitio votũ inducat ſeu inducere poſſit mortis captãdæ,& ꝙ liberã tollat teſtãdi facultatẽ,vt d l.ſi.C.de pac.Si aũt ſimpliciter ex accidẽti inducere poſſet votũ mortis captãdę,ſed facultatẽ teſtãdi nõ tolleret,tũc nõ reprobatur de iure:aliâs ſequeretur, ꝙ omnes diſpoſitiones vltimæ quæ rõferũtur in tẽpus mortis,vel poſt mortẽ alteri⁹ improbarent: quod nõ eſt dicendũ. Nã cõſtitutio vſusfructus morte fructuarij finitura reprobaret,& tractatus de vſu fru.de nihilo ſeruiret:nec titul⁹ vt actio ab hærede & cõtrahere.incipiant,& infinita alia iura. & ita eſt in vulgari ſub.quę licet inducere poſsit de per accidẽs, ſcilicet ex malitia ſubſtituti.votũ captãdi mortẽ hæredis, vt moriat antequã adeat:tñ hoc nõ eſt in dubio præſumẽdum, rùm quilibet præſumat eſſe bonus & nõ malus,capi.ſi.de præſump.l. rùm quidam. de leg. ij. Præterea non tollit facultatẽ teſtandi,vt dictũ eſt.

S U M M Æ.

Tractatus pupillaris ſubſtitutionis.

1 ☞ *Vulgaris & pupillaris ſunt ſtipites primi ſubſtitu.*
2 *Pupillaris ſubſtitutio quare introducta.*
3 *Pater non poteſt pupillo de ſepultura prouidere.*
4 *Pupillaris ſubſtitutionis duplex forma.*
5 *Hæredis appellatione quid veniat.*
6 *Vulgariter ſuccedens, dicitur hæres teſtatoris.*
7 *Subſtitutus moriẽs ante hæredẽ trãſmittit ſpem ad ſuos.*
8 *Pupillaris ſubſtitutio fit per verba ſpecialia.*
9 *Expreſſum non dicitur quod à contrario ſenſu venit.*
10 *Argum. à cõtrario ſenſu nõ dicitur expreſſus intellect⁹.*
11 *Statutum cauens ſtrictam interpretationem, non admittit argumentum à contrario ſenſu.*
12 *Expreſſum an dicatur quod à contrario ſenſu venit,*
13 *Pupillaris ſubſtitutio quibus verbis fiat. & nu. 14.*
15 *Quandocunque deceſſerit, dictio, facit ſubſtitutionem compendioſam.*
16 *Vulgaris tacita qualiter eſt matris excluſiua.*
17 *Pupillo ſubſt. an faciat ſubſt. pupill. expreſſam. & nu. 18.*
19 *Pupillaris ſubſtitutio quo iure introducta.*
20 *Pupillaris ſubſti. vt valeat quæ requirantur.*
21 *Pupillaris vt valeat, debet fieri filio legitimo.*
22 *Baſtardis an poſsit pupillariter & fideicommiſſariè ſubſtitui. & nu. 23. & 24.*
25 *Liberorum appellatione continentur omnes deſcẽdentes.*
26 *Extraneo non poteſt pupillariter ſubſtitui.*
27 *Pupillaris an valeat, debet fieri impuberi.*
28 *Adulto non poteſt pupillariter ſubſtitui.*
29 *Statuto poteſt pupil. ſubſtitutio fieri adulto.*
30 *Statuto poteſt pupillus adire ſine tutore.*
31 *Pupillaris vt valeat, fieri debet in poteſtate teſtat. cõſti.*
32 *Pupillus cui fuit pupil ſubſtitutio, an debeat eſſe in poteſtate teſtatoris tempore teſt. & mortis.*
33 *Mater an poſsit filio pupillariter ſubſtituere.*
34 *Extenſio paſsiua habet etiam locum in ſtatutis.*
35 *Mater an filio eligat ſepulturam.*
36 *Pupillaris ſubſt. à matre facta an valeat iure fideicom.*
37 *Index interpretari debet vltimas volũtates, vt potius valeant.*
38 *Galli an pupillariter ſubſtituere poſsint, cùm non habeãt liberos in poteſtate.*
39 *Franci quare ita vocantur.*
40 *Gallorum natura.*
41 *Gallia à candore nuncupata.*
42 *Galli ad gladium prompti.*
43 *Francos à franchiſia & libertate dici,*
44 *Francorum rex non ſubeſt Imperatori.*
45 *Priuilegium idem habet familia quod dominus.*
46 *Hæreticus non habet filios in poteſtate.*
47 *Filio emancipato qualiter prouidetur, licet ei non poſsit pupillariter ſubſtitui.*
48 *Pupillaris facta non ſuo valet vt fideicommiſſum.*
49 *Pupillariter ſubſtitui non poteſt ei qui eſt in poteſtatem alterius recaſurus. & nu. 50.*
51 *Pupillariter ei ſubſtitui non poteſt qui deſinet eſſe in poteſtate ante mortem teſtatoris.*
52 *Dignitas efficit quem ſui iuris vbi eſt ei commodum.*
53 *Pupillaris vt valeat, oportet vt pater ſibi faciat teſtam.*
54 *Pupillaris ſubſtitutio eſt vnum cum teſtamento patris.*
55 *Habere verbum fictionem quandam notat.*
56 *Teſtamentum patris & ſubſtitutio pupil. an requirant duo ſalaria notario quaſi duo teſtamenta,*
57 *Pupillaris ſubſtitutio inter liberos valet minus ſolenni.*
58 *Teſtamentũ patris præcedere debet ſubſtitutionem filij.*
59 *Pupillaris ſubſtitutio in codicillis.*
60 *Pupillaris fieri debet inſtituto vel exhæredato.*
61 *Exhæredatio filij præſumitur mala mente facta.*
62 *Pater pauper filio diuiti ſubſtituit pupil. niſi ſit turpis perſona. & nume. 64.*
63 *Pater iniuriã factã filio non remittit ſi ſit vtilis perſona.*
65 *Filio exhæredato ſubſtituitur pupillariter.*
66 *Filio præterito an pupil. obſeruatur.*
67 *Pupillaris ſubſtitutio ſeruatur licet teſtamentum ſit nullum præteritione filij.*
68 *Pupil. vt valeat oportet ex teſtõ patris adiri hæreditatẽ,*
69 *Pupillaris an firmetur aditione facta ex tacita vulgari.*

Pupillaris

70 *Pupillaris ſubſtitutionis omnia requiſita.*
71 *Pupillaris ſubſtitutio quotuplex.*
72 *Pupillaris ſubſtitutionis effectus.*
73 *Pupillaris expreſſa quando non continet tacitam vulgarem.& nume.79.*
74 *Baſtardus poteſt pupillariter ſubſtitui legitimo.*
75 *Occiſor nec occiſo nec heredi eius poteſt ſuccedere.*
76 *Prohibitus alicui relinquere etiam eſt prohibitus per intermediam perſonam.& nu.78.*
77 *Executor teſtamenti pro pauperibus poteſt ſpurio heredis pauperi dare.*
80 *Pupillari ſubſtitutione ſuccedetur pupillo.*
81 *Subſtitutio in re certa facta per cõmunia verba an trahatur ad vniuerſum,ſicut nec inſtitu.& nu.82.83.& 84.*
85 *Pupilli bona alienari poſſunt non obſtãte ſubſtitutione.*
86 *Pupillaris ſubſtitutio matrem & alios excludit.*
87 *Mater etiã legitima priuatur per ſubſtitutionẽ pupill.*
88 *Pupillaris tacita matrem an excludit.& nu.89.*
90 *Iudicium intellectus æquiparatur teſtimonio ſenſus.*
91 *Pupillaris tacita quadruplex.*
92 *Matrem excludi per tacitã pupillarem quibus modis colligatur.& nu.93.94.95.96.97.98.100.101.*
99 *Mater teſtatoris matrem pupilli excludit & tacita pupillari.*
102 *Pupillaris contenta ſub breuiloqua matrem excludit.*
103 *Pupillaris quando continere poßit in breuiloqua.*
104 *Pupillaris contenta in compendioſa excludit matrem.*
105 *Pupillaris ſubſt.ſit ali⁹ pupillo heres ſu⁹ & neceſſarius.*
106 *Fratris hereditas tranſmittitur iure ſuitatis in caſu.*
107 *Frater ſubſtitutus quando eſt neceſſari⁹ heres fratris.*
108 *Pupillaris ſubſtitutio qualiter finiatur.*
109 *Pupillaris ſubſt.qualiter finiatur ex perſona teſtatoris.*
110 *Pupillaris ſubſtitutio finitur ex perſona ſubſtituti.*
111 *Pupillaris ſubſtitutio adueniente pubertate finitur.*
112 *Onus probandi ætatem pupilli mortui incumbat.*
113 *Pupillaris ſubſtitutio finitur ſi pupillus ingrediatur monaſterium.& nu.114.*
115 *Baſtardorũ ſuſceptione non finitur pupillaris ſed fideicommiſ.ſubſtitu.*
116 *Pupillo poſſunt ſubſtitui eius liberi naſcituri.*
117 *Subſtitutionis ſpes an tranſmittatur,ſi ſubſtitutus præmoriatur.& nu.119.& 120.*
118 *Pupillaris ſubſtitut.ſpes nõ venit in cõfiſcatione bonorũ.*
121 *Pupillaris ſubſt.quare videatur improbãda.& nu.122.*

Tractatus pupillaris ſubſtitutionis.

SECVNDA ſubſtitutio dicit̃ pupillaris, quæ in ordine ſubſtitutionũ dicitur ſecũda ſubſtitutio.
1 † Nã vulgaris & pupillaris ſunt duo ſtipites primitiui ſubſtitutionũ & principales:cęterę verò ſubſtitutiões ſunt velut propagines à primis ſtipitib⁹ deriuatæ:q̃ ſe habẽt ad vulgarẽ & pupillarẽ ſubſtitutiões reductiuè,vt pulchrè dicit Bal.in l.humanitatis.C.de impu.& aliis ſubſt.& in l.qdã eulogio. C. de iure deli.dicit idẽ Bal. ꝙ vulgaris & pupillaris ſunt cardinales ſubſtitutiones quaſi ſuper iſtis cardinibus oẽs cęteræ ſpecies ſubſtitutionũ directè fundatæ ſunt, indéq; vitã exhauriũt.ideo viſa ſubſtitutione vulgari,eſt videre opportunũ de pupillari.
2 † Pro cuius intellectu ſciendũ eſt,ꝙ hæc ſubſtitutio ſumma nitit̃ ratione. ꝑ hãc eñ põt pater filio ſuo pupillo ſubſtituere,& in bonis ꝓpriis filii, & ſic pro illo teſtari.Nam cũ filius in ea ſit ętate,i ñ qua teſtãdo ſibi ſeu bonis ſuis prouidere nõ põt de hærede,cũ adhuc careat iudicio rõnis.inſtit. quibus nõ eſt permiſ.face.teſta.§.prætereà.æquè viſum eſt.ꝙ pater faciat ꝓ ipſo teſtamentũ. de quo nõ eſt præſumendũ, nec veriſimile,ꝙ filiũ decipiat, quẽ pl⁹, quã ſeipſum diligit,dicit rex. in l.iſti quidẽ.ff.quod me.cã. nec reprobatur talis ſubſtitutio veluti captatoria ſeu deceptoria,vt plenè vidiſtis in verbo,cõdidit ĵ.in princi. Prætereà cõſiderauit lex pupillũ nõ poſſe naturaliter ſaltẽ de lege cõi hæredẽ legitimũ ex ſuo corpore deſcendentẽ habere,cũ illa ætate generare nõ poſſit. l.impunitas.C.de pœnis.& ff.de mino.l.auxiliũ.§.in delictis.igitur permiſit patri,ꝙ pro illo teſtetur,eiuſq; prouideat de hærede pupillariter ſubſtituẽdo, prout latius ĵ. declarabitur necnõ ꝓ ipſo ſepulturã eligat, quoties filius impubes cui pater ſubſtituit pupillariter ſuperuiuit patri, & demũ in ætate moritur pupillari,tũc ſicut potuit pater in bonis ſubſtituẽdo ac ꝑſonæ viuæ filij tutorẽ dando prouidere,ſic etiã de illius cadauere diſponere põt,ſecundũ Ioan.Fab. in §.nõ ſolũ.inſti.de pupil.ſubſti.Quod ſecus eſſet vbi filius præmoreretur patri, quo caſu nõ poſſet pater ꝓ ipſo ſepulturã eligere niſi aliud eſſet ex cõſuetudine. c.licet.§.j.de ſepul.lib. vij. de quo latè ibi per Docto.
3 † Qui cõmuniter tenẽt & indiſtinctè patrẽ nõ poſſe pro filio ſepulturã eligere,quãuis fuerit impubes, & de omnib⁹ bonis ſuis diſponere poſſit.Et rõ differẽtię eſt: quia cũ in ſepultura viuẽte adhuc filio iam eſſet ius quæſitum eccleſię,vbi ſepeliri debet,tale ius non eſt mutabile,niſi per illũ,de cuius ſepultura agitur.c.cũ liberũ.de ſepul.Sed in hęreditate non ſic eſt: quia in ea viuẽte filio nondũ quæſitũ eſt ius veniẽtibus ab inteſtato,ideo pater põt hoc ius liberi⁹ mutare.Pręterea maiorẽ habet poteſtatẽ ipſe pater in hęreditate tẽporali ipſius filij quã in ſepultura,& cæteris ſpiritualibus,in quibus nõ curat̃ patria poteſtas. c.fi.de iudic.lib.vj.& c.ex parte.de reſti.ſpo. vbi gloſ. & Doc.ideo pater põt filio ſubſtituere,ſed non ſepulturã eligere,ſecundũ Dominicũ in d.c.licet. Pro huius ergo ſubſtitutionis maiori declaratione vidẽda ſunt ſeptẽ. Primò,de modo & forma faciẽdi eã. Secũdò,quibus verbis fiat. Tertiò, quo iure fuit introducta. Quartò quæ requirunt̃,vt locũ habeat. Quintò,quotuplex ſit hæc ſubſtitutio. Sextò, quis ſit eius effectus. Septimò & vltimò, qualiter finiatur & extinguatur.
4 † VENIO ad primum: & dico, ꝙ forma faciẽdi hãc ſubſtitutionẽ eſt duplex. Nam primò fieri poteſt per verba generalia ſub his verbis generalibus: quiſquis mihi hæres erit,ſit hæres filio meo. Hæc eñ verba ſunt generalia, & nõ ſpecificè ꝓlata, quo caſu vocant̃ ad ſubſtitutionẽ hæredes ſcripti in teſtamẽto patris pro ea parte qua ſunt inſtituti hæredes in hęreditate patris,inſt.de pup.ſubſt.§.ſubſtituitur.& licet d.ſubſti.ſic gñaliter facta,dicat̃ directa & expreſſa, cũ expreſsè ſit facta filio, cõtineátq; vulgarẽ tacitã,necnõ matrẽ pupilli excludat, vt ĵ. videbit̃ in vj.principali arti.nõ tñ dicit̃ ſubſti.noĩatim facta: cũ noĩatim fieri dicat̃,qñ fit per noĩa propria,vt ĵ.videbit̃.de quo in l.j.& ij.& l.Titius.ff. de li. & poſthu.
5 † Ideo per hæc verba gñalia, qſquis mihi hæres erit ſit hæres filio meo,nõ vocãt̃ ad ſubſtitutionẽ niſi illi dũtaxat hæredes quorũ noĩa ex teſtamẽti ſcriptura legi poſſunt,argu.l.j.§.j.vbi Bar.& Bal.ff.de his quæ in teſta.delẽ.nõ aũt illi qui effecti ſunt hęredes,& hęreditatis cõmodũ cõſequuntur.Vñ ſi filius aut ſeruus alien⁹ vel monachus in teſtamẽto extranei hæres inſtitutus & filio teſtatoris modo pręmiſſo ſubſtitutus repudiaret hęreditatẽ,quo caſu patri aut dño vel monaſterio acquirit̃ hæreditas.l.cũ ꝓponas.C. de hære. inſti.l.

inſtitu.l.fi.C.de bonis quæ libe.& plenè habuiſtis in
materia vulgaris in quinto principali artic. certè
bis caſibus per dicta verba generalia, quiſquis mihi
hæres erit ſit hæres filio meo, pater medio filij au do-
minus medio ſerui, vel abbas medio monachi hæres
factus, nõ vocaretur ad talẽ ſubſtitutionẽ, vt d.§.ſub-
ſtituitur.& l.qui liberis.§. hæc verba.ff.de vulg.& pu
pil.& ratio eſt (vt ibi dicitur) q̃a pater, aut dominus,
vel abbas nõ veniũt ad hæreditatẽ teſtatoris iudicio
ipſius: facit l.j.§.nõ ſolũ.ff.vt lega.nomine caueat. Et
idẽ eſt in hærede hæredis ſcripti, qui pariter ad talẽ
pupillarẽ ſubſtitutionẽ ſic generaliter factã non vo-
catur contra regulã l.fi.C.de hæred.inſti.& ratio eſt,
quia nomẽ hæredis fuit appoſitum in cõditione, quæ
impleri debet in forma ſpecifica: l.q̃ hæredi.in princ.
& l.Mæuius.ff.de cõdi.& demõ. Præterea diſpoſitio
cõditionalis nõ tranſmittitur ad hæredes. l. vnica.§.
ſin autẽ aliquid ſub cõditione.C.de cadu.tollen.ſecũ-
dum Bar.in l.cũ filio.verſi.ſecũdus effectus.ff.de leg.j.
vel ideo hoc eſt, quia habetur reſpectus ad affectionẽ
teſtatoris circa perſonã ſubſtit.quæ nõ militat circa
perſonã ſibi incognitã, ſecundũ Bal.in d.l.fi.in iij.op-
po.C.de hæred.inſti.ex quibus prædictis Bald.in l.io
cauſę.la ij.§.Pomponius.ff.de mino.elegãter decidit,
ꝙ ſi teſtator aliquid ſuo nepoti reliquit hoc adiecto,
ꝙ ſi nepos ſine liberis decedat.relictum pertineat ad
hæredẽ teſtatoris, puta Titium: qui prius quã nepos
deceſſit relictis hæredibus, & poſteà deceſsit nepos
ſine liberis, certè tale relictũ pertinere nõ debet hæ-
redibus Titij ſecundũ Bald.ibi, quẽ ſequitur Alex.in
d.§.hęc verba.Sanè tamẽ intelligatis præmiſſa: ꝙ hæ-
res hæredis ad talẽ ſubſtitutionẽ pupillarẽ non voca-
bitur, niſi eſſet hæres hæredis ex diſpoſitione teſtato-
ris, puta ex pupillari ſubſtitutione facta alteri pupil-
lo teſtatoris. Quia tunc cùm ille ſit ſcriptus hæres, &
veniat iudicio teſtatoris, cùm ſit hæres alterius pupil
li, vocabitur virtute dictorũ verborũ generalium ad
ſubſtitutionẽ iſtius, attento ꝙ habet affectionẽ teſta-
toris defuncti. l. paterfamiliãs primis tabulis. ff. de
vulga.& pupil.ſecundũ Alex.in d.§.hęc verba. Et idẽ
erit in eo, qui alteri filio aut extraneo hæredi teſtato-
toris erat vulgariter ſubſtitutus: quia eũ eo tunc ſuc-
cedat defuncto teſtatori per vulgarẽ, talis vocabitur
per dicta verba generalia: tũ quia ſcriptus, tũ etiam
6 quia hæres teſtatoris. † Quia ſuccedens per vulgarẽ
dicitur hęres teſtatoris, & ſic tanquã talis cõprehen-
ditur in dictis verbis generalibus ſecundũ Bart.in d.
§.hæc verba.quem ſequitur Ange.in d.§.ſubſtituitur.
inſti.de pupil.ſubſti. ſubiungens Bart.idem eſſe in fi-
deicõmiſſario vniuerſali, vt ad talẽ ſubſtitutionẽ ad-
mittatur, cùm in effectu ſit hæres iudicio teſtatoris.l.
ſi filius.ff.quod cùm eo.idem Ang.vbi ſ. quia fideicõ-
miſſarius eſt ſcriptus & nominatus à teſtatore: & ſic
vocatur iudicio teſtatoris, & etiã vocatur beneficio,
l.fi.C.de edic. diui Adria. ſicut vocatur hæres inſtitu-
tus, vt ibi dicunt Doct.idẽ tenet Alex.in d.§.hæc ver-
ba.in vulgariter aut pupillariter ſubſtituto alteri fi-
lio teſtatoris, vt vocetur ad generalẽ ſubſtitutionem
iſtius. Nam in vulgari eſt caſus in l.ex duobus, §.j.ff.
de vulg.& pupil.& in pupillari probat tex.in d.§.hęc
7 verba.ibi, iudicio.vt dixi ſuprà.ad hoc facit.† Quia ſi
ſubſtitutus vulgariter aut pupillariter decedat ante
caſum ſubſtitutionis, ſpem ſubſtitutionis trãſmittit
in ſibi ſubſtitutũ per eundẽ teſtatorẽ cùm vocetur iu-
dicio ipſius. Nam licet ſpes ſubſtitutionis nõ trãſmit-
tatur in hęredes ſubſtituti morientis ante conditionẽ
ſubſtitutionis, vt videbitis j. in ſeptimo principali
arti.prope fin. Tamen bene trãſmittitur in ſibi ſub-
ſtitutos per teſtatorẽ, quia veniunt iudicio ipſius te-
ſtatoris, & ſic moriente ſubſtituto ad inſtitutũ, & ſic
antequã ſit delata hęreditas ex ſubſtitutione trãſmit
tit ad ſibi ſubſtitutos ſpem ſubſtitutionis, attento ꝙ
ſunt ſibi hæredes volũtate teſtatoris, vt de vulgari eſt
caſus in l.cohæredi.vbi Bar.Et de pupillari in d.l.pa-
terfamiliãs.in verbo pubes, à cõtrario ſenſu.ff.de vul
ga.& pupil.ſed ſecùs decidit in fideicõmiſſario: quia
est hæres per mediã perſonã alterius, vt ſentit glo.in
verbo, directo.in d.§. hæc verba.nec Bar. ſecundũ eũ
loquitur in hoc caſu ſecundũ Imo.idẽ tenet Ioã.Fab.
in d.§.ſubſtituitur.pro quibus facit l.qui hæredi.§.cũ
hæreditas.ff.de condi.& demon. vbi cõditio impleri
debet in perſona hæredis ſcripti, qui priori loco eſt
vocatus, & nõ in perſona fideicõmiſſarij. Or illa ver-
ba, quiſquis mihi hæres erit, adiecta ſunt per viã con
ditionis, vt d.l.qui liberis.ff.de vulga. & pupil.ergo
impleri debent in forma ſpecifica, vt d.l.qui hæredi.
& d.l.Mæuius. & ratio diuerſitatis eſt inter ſubſtitu-
rum vulgarẽ, aut pupillarẽ, & fideicõmiſſariũ, quia
hęres primus qui reſtituit fideicõ.adhuc remanet hę-
res, inſti.de fideicom.hæredi.§.reſtituta.& l.quia per-
inde.ff.ad Trebel. & per quarta Trebellianica ſubit
onera hæreditaria.l.j.& ij.C.ad Trebel. Non ſit autẽ
in illo, cui ſubſtitutũ fuit vulgariter, aut pupillari-
ter: ideo ad ſubſtitutionem videtur vocatus, qui per
vulgarẽ vel pupillarẽ aut per primã inſtitutionẽ vo-
catus eſt, nõ autẽ fideicõmiſſarius.& quod dictum eſt
ſuprà, ꝙ per verba generalia ſolũ vocãtur ad ſubſti-
tutionẽ pupillarẽ illi q̃ ſunt hæredes patris, prouiſo
tamẽ ꝙ patris hæreditatẽ adierint, ſi autẽ eã repudia-
rẽt, amplecti nõ poſſent talẽ ſubſtitutionẽ pupillarẽ:
de quo plenè habetur in l. cum q̃õ. C. de lega. & in l.
8 quidã eulogio.C.de iure delib. † Secundò principa-
liter fieri poteſt hæc ſubſtitutio pupillaris per verba
ſpecialia nominatim & ſpecialiter prolata: & tũc for
ma faciendi hanc ſubſtitutionẽ pupillarẽ eſt duplex.
vna ꝙ fiat vno cõtextu cũ vulgari, ſcilicet hoc modo:
Titiũ filiũ meũ hæredẽ inſtituo, & ſi hæres nõ ſit, aut
ſi hæres ſit, & in pupillari ætate deceſſerit, Caius hæ-
res eſto. Hic enim ſunt duę ſubſtitutiones: quia ſub il-
lis verbis, ſi hęres nõ ſit, cõtinetur vulgaris: & ſub il-
lis verbis, ſi in ætate pupillari deceſſerit continetur
pupillaris, & ſic ſunt duæ ſubſtitutiones, ſcilicet vul-
garis, & pupillaris quæ ſpecificè differũt. Secũdo mo-
do ſit pupillaris ſubſtitutio abſq; vulgari expreſſa:
veluti ſi teſtator dicat, Titiũ filiũ meũ hæredẽ inſti-
tuo: & ſi hæres erit, & in pupillari ætate deceſſerit,
Caius hæres eſto. Nam his verbis fit ſola pupillaris
expreſſa, nec dicitur facta vulgaris expreſſa. Quia li-
cet à cõtrario ſenſu dictorũ verborũ, ſi hæres erit, ve-
niat vulgaris, ſcilicet ſi hæres nõ erit. tñ propter hoc
9 illa vulgaris non eſt expreſſa, ſed tacita, † quia illud
quod venit per argumẽtũ à cõtrario ſenſu nõ dicitur
expreſſum, ſed dicitur tacitè venire per quandã con-
iecturã, ſecũdũ glo.in verbo, per cõiecturã, in l. apud
10 antiquos.C.de furt. † Argumentũ enim à contrario
ſenſu nõ dicitur expreſſus intellectus, ſed ſubauditus
ſecundũ glo.in l.ij.in fi.C.de cõdi.inſer. Per quã dicit
ibi Bal.ꝙ ſi ſtatuto caueatur, ꝙ ſtatuta nõ recipiãt ex-
traneũ vel ſubauditũ intellectũ, tũc ceſſat argumẽtũ
à cõtrario ſenſu ſtatuti, & diſpoſitio erit tacita & cõ-
iecturata.idẽ tenet Bal.in l.ex facto.ff.de hæredi.in-
ſti.& Panor.in c.cũ apoſtolica.de his quę fiũt à pręla.
11 ſine conſenſu cap.vbi dicit per illũ tex. † ꝙ ſi ſtatuto
caueatur, ꝙ ſtatuta intelligãtur plenè abſq; extraneo

intellectu,& ſubauditione.tũc locũ nõ habebit argu-
mentũ à contrario ſenſu.facit glo.not. in verbo,per-
mittimus.in c.j.de æta.& quali.lib.vj. Pe.de Anch.in
c.j.verſ.quid autẽdices.de cõſti.Bal.in l.cõuenticula.
de epiſc.& cleri.Bar.& Bald.in l.omnes populi.ff.de
12 iuſtitia & iure. † Aliqui tamẽ dicunt,ꝙ illud qood à
contrario ſenſu venit dicitur expreſſum , per glo.in
verbo,& prohibetur.in c.humanũ genus.j.diſtinc. Et
dicunt ꝙ ſentẽtia lata cõtra intellectũ legis ſomptũ
à contrario ſenſu ſi hoc exprimatur , eſt nulla , ac ſi
prolata eſſet contra tex.legis planũ.quod an ſit verũ
videatis plenè in c.j.vbi Panor.de re iudi. & in l.cum
prolatis.ff.illo eodem tit.& in l.ij.C.quando prouoc.
non eſt neceſſe. Nam quod venit à cõtrario ſenſu di-
citur expreſſum,quo ad iuris intellectũ,ſecundũ Pa-
nor.in d.c.cum apoſtolica.ij.col. de quo videte Bald.
in l. obſeruate. §. proficiſci.ff.de offic.proconſ.in iij.
quæſtio.& plenè Alexãn Authen.ex teſtamento.C.de
colla.& in l.j.§.huius rei.ff.de offi. eius cui manda. eſt
juriſdi. Quo autem ad punctum noſtrum, ſcilicet an
vulgaris ſub tali pupillari contenta an ſit expreſſà
vel tacita , clarius nunc in proximo ſequẽti articulo
demonſtrabitur, & tetigi ſuprà in materia vulgaris
ſubſtitutionis , in quarto principali articulo.

13 †Secvndo principaliter quæritur:quibus ver-
bis ſit hæc pupillaris ſubſtitutio. dicatis prout dictũ
fuit ſuprà in materia vulgaris. in iiij. principali ar-
ticulo , ꝙ ſi conſideremus verba quæ referuntur ad
eũ qui ſubſtituitur , ſemper ſunt affirmatiua: ſed illa
quæ referuntur ad illũ cui ſubſtituitur , ſemper ſunt
negatiua ſeu priuatiua , ſcilicet ſi deceſſerit infra pu
pillarem ætatem. Nec obſtat,ꝙ in hac ſubſtitutione
dicitur,ſi hæres erit , & in pupillari ætate deceſſerit.
Quæ quidẽ verba ſi hæres erit affirmatiua ſeu poſiti-
ua & nõ priuatiua.Quia reſpondetur,ꝙ illa verba,ſi
hæres erit,nõ ſunt de ſubſtãtia huius ſubſtitutionis.
quod patet,quia fieri poteſt filio exhæredato,& quã-
doq; filio prẹterito,vt videbitur in iiij.principali ar-
ticulo,& eſt expreſſum in l.ſi teſtamẽto.C.de impub.
& aliis ſubſtitutio.& d.l.qui liberis.§. hæc verba.& l.
cohæredi.§.fi.& l.qui duos.& l.paterfamiliâs.& l.pe-
nult. ff. de vulga. & pupilla. Ex quo ſequuntur duo.

14 † Primò , ꝙ ſi dicta verba in ſubſtitutione expri-
merentur,vt ex illa vocetur ſubſtitutus , non eſt ne-
ceſſe,ꝙ vtraq; cõditio impleatur, ſcilicet ꝙ pupillus
ſit hæres , & quòd infra pupillarem ætatẽ moriatur;
imò ſi à paterna hæreditate abſtinuerit vocabitur
ſubſtitutus eo infra pubertatem moriẽte , ſecundum
Bar.in d.l.ij.licet Iaco.Butr. vellet vtranq; conditio-
nem debere impleri , & malè ſecundum omnes. per
tex.in l.Iulianus.ff.de acqui.hẹred.& l.pater.in prin.
ff.de priui.credi.& tenet Sali.in d.l.ſi teſtamẽto.bene
eſt verum ꝙ ſi dicta verba,ſi hæres erit,in hac ſubſti-
tutione apponantur,tunc hæc pupillaris ſubſtitutio
erit partim expreſſa & partim tacita quo ad caſus,
quia caſu quo filius ſit hẹres,erit ſubſtitutio expreſſa,
& ſubſtitutus eo infra pubertatem decedente voca-
bitur ex pupillari expreſſa,ex tacita verò vocabitur,
ſi hæres non ſit,& in ætate pupillari deceſſerit.l.iam
hoc iure.ff.de vulg.& pupil.ſecundũ Bart. in d.l. ij.ff.
illo eodẽ titulo,quem ibi ſequuntur Imo. & Alex.ix.
co.& Ange.ibi.§.fi. Secundò ex prædictis ſequitur,
ꝙ ſi hæc ſubſtitutio fiat omiſsis illis verbis , ſi hæres
erit,nihilominus erit pupillaris expreſſa , attento ꝙ
illa verba non ſunt de ſubſtantia pupillaris,cùm (vt
dictum eſt) fieri poſsit exhæredato,& interdum præ-
terito filio.l.j.§.ſubſtituere.ff. de vulgari & pupil. vt
plenè videbitis in quarto principali articulo. Sed
aduertatis quia Bal.in d.l.precibus.verſ.vnum etiam
aduerte.& notabis&c.Dicit ꝙ hoc caſu ſi fiat omiſsis
illis verbis,non erit pupillaris expreſſa. ſed erit com
pendioſa : reſtricta tamen ad pupillarem ætatem:
15 † quia ſicut dictio quandocunq; deceſſerit , redderet
ſubſtitutionem compendioſam,vt d.l.precibus.& di-
cam in materia cõpendioſæ ſubſtitutionis , ſic etiam
erit compendioſa ſi dixit , ſi deceſſerit infra xiiij.an-
num : & ita eum ſequitur Pau. ibi Imol. & Zabarel.
hîc. Nam talis ſubſtitutio, ſi filius in pupillari ætate
deceſſerit dicitur continere vulgarem non omnino
tacitam,ſed verbis generalibus expreſſam. Tacitam
autem verbis ſpecialibus , prout dicimus in illa quæ
continetur in breuiloqua aut compẽdioſa : quia ver-
ba ſubſtitutionis tunc nõ repugnãt vulgari ſubſtitu-
tioni,ſicut facerẽt , ſi dicta verba fuiſſent expreſſa in
ea:& ſi hoc eſt verũ,ꝙ pupillaris ſine dictis verbis fa
cta ſit cõpendioſa,erit magni effectus:quia cùm in ea
contineatur vulgaris , illa talis vulgaris non erit ta-
cita,ſed expreſſa:& ſic excludit matrem, vt d.l.preci-
bus.& tenet Iaſon in d.l.ij.§. j.in fi.ff.de vulga.& pup.
Cùm omnes teneant cum Bar.in l.centurio.ff.de vul-
ga.& pupil.ꝙ vulgaris contenta in compendioſa ſit
expreſſa matrẽ excludens,vt vidiſtis in materia vul-
garis ſubſtitutionis in quarto principali articulo, &
melius in quinto articulo tractãdo quintũ effectum
dictæ ſubſtitutionis. Sed contra Bal. conſuluit Ange.
frater eius cõſi.xlj.incip.reperitur inter liberos &c.
vbi expreſsè vult , ꝙ ſubſtitutio ſine dictis verbis fa-
cta dicatur pupillaris expreſſa continens ſub ſe vul-
garem tacitam,& non compendioſa , attento ꝙ illa
verba nõ ſunt de ſubſtãtia pupillaris ſubſtitutionis.
Et hanc opinionẽ contra Bal. ſequitur Alex. in addi-
tio.ibi in d.l.precibus. & in d.l.ij.§.j.x.col.ff.de vulg.
& pupil.concludens talẽ ſubſtitutionẽ non eſſe com
pendioſam ſed pupillarẽ:quẹ in ſe continet vulgarẽ,
quæ tñ vulgaris ſub ea cõprehenſa nõ erit omnino ta
cita , ſed expreſſa verbis generalibus , ſicut illa quæ
cõprehenditur in cõpendioſa:quæ matrem excludit,
16 vt vidiſtis vbi ſuprà. † Antequã ergo vulgaris taci-
ta non ſit matris excluſiua , requiritur ꝙ ſit omnino
tacita, ſcilicet quo ad verba & quo ad caſus qualis eſt
illa quæ cõtinetur in pupillari cõcepta,adiectis illis
verbis,ſi hẹres erit & ĩ pupillari ætate deceſſerit &c.
quoniã ſi fiat ſine dictis verbis,ſi hẹres erit,tunc vul-
garis in ea cõtenta nõ eſt omnino tacita,ſed expreſſa
quo ad illa verba,quæ ſemper verificantur,ſiue mo-
riatur pupillus antequã ſit hæres , ſicut ſi moreretur
17 poſtquã fuit hæres. † Sed quid ſi teſtator dixerit,fi-
lium meũ inſtituo,& eidem filio meo pupillo ſubſti-
tuo Caium:an per hæc verba intelligatur pupillaris
ſubſtitutiu facta expreſſa? Et certè Bald.in d. l. preci-
bus.dicit ꝙ nõ quia illa verba , filio meo pupillo,vi-
dentur ſolũ adiecta ad demonſtrationẽ,vt d.l.preci-
bus.tamen contrariũ tenere videtur Guliel. de Cug.
quem ſequitur Alexã.in d.l.precibus. & in d. l.ij.& l.
iam hoc iure.ff.de vulg. & pup. vbi teſtator dixit vos
filios meos impuberes inſtituo, & matrem ſubſtituo.
Quo caſu in hac reciproca cõprehenditur pupillaris
in perſona cuiuſlibet impuberis, quæ eſt expreſſa in
verbis generalib9, vt plenè dicetur infrà in materia
18 ſubſtitutionis reciprocæ. † Sed adhuc dubitari poſ-
ſet, quid ſi teſtator dixerit, ſi filius meus in pupillari
ætate deceſſerit, Titius hẹres mihi eſto,vel bona mea
veniant ad Titium:ita quòd teſtator non dixit,quòd
ſubſtitutus ſuccẹderet pupillo , vel in bonis pupilli,
an talis

an talis ſubſtitutio erit pupillaris. Et deciditur ꝙ ſic,
per tex.not.in l.ſi ita ſcriptũ.§.qui filio.vbi hoc opti-
mè declarat Bar.ff.de bono.poſ. ſecundũ tabu.cuius
deciſionem ibi multùm not.& ampliat Matheſilla.
notabili clij.& eam ſequitur Alex.in l.j.§.j.ff. de vul.
& pup. & Iaſon in l. cùm quidam. C.de impu.& aliis
ſubſti.illũ tex.probat: & dicit Ludo. eſſe ſingu.ſingu.
cviij.licet Bal.voluerit talem ſubſtitutionẽ eſſe fidei-
commiſſariã in d.l.precibus.& malè ſecundũ eos. Si-
militer ſi teſtator dixerit: inſtituo filiũ pupillum,&
ſi in pupillari ætate moriatur, ſubſtituo mihi talem.
Nam talis ſubſtitutio nõ obſtãte dictione mihi, erit
pupillaris ſecũdũ Sali.Pau.& Alex.in d.l.cùm quidã.
per illũ tex.ibi,ſibi eſſe hæredẽ. cùm in dictis caſibus
dictio mihi,vel dictio bona mea reiicitur, & videtur
ſubſtitutio facta non teſtatori,ſed pupillo.Si autẽ te-
ſtator dixiſſet: ſi filius meus moriať in pupillari æta-
te,mihi & ſibi ſubſtituo Titiũ,tunc copula & reſolui-
tur in alternatiuã & diſiũctiuã vel,cũ ſit poſita inter
incõpaſsibilia,quę ſimul ſtare nõ poſſunt:& perinde
habebitur, ac ſi dixiſſet, mihi vel ſibi ſubſtituo.& ſic
erit in electione ſubſtituti mortuo pupillo,an ſucce-
dere velit teſtatori ex fideicõmiſſaria ſubſtitutione,
an pupillo ex directa pupillari, ſecundũ Ludo.ſingu.
cõſil.cccclxxx.incip.in caſu propoſitæ cõſultationis.
19 †Tertio principaliter quæritur,quo iure fuit
introducta hæc ſubſtitutio.& tex.in l.ij.ff.de vulg.&
pupil.in princ.dicit,ꝙ moribus. vbi glo.hoc exponit,
id eſt iure cõſuetudinario, ſcilicet Lacedæmoniorũ,
qui olim ſolis conſuetudinibus regebantur, inſtit.de
iure natu.§. ex non ſcripto.& ſic ex conſuetudine &
iure illius ciuitatis nõ ſcripto, & per cõſequens fuit
de iure ciuili non ſcripto inuenta. Et licet talis con-
ſuetudo hodie per ius Romanorum fuerit in ſcriptis
redacta,tamen dici debet ius conſuetudinariũ: quod
ſcriptura nõ inducit,ſed quod prius erat in ſcripturã
redactũ eſt,vt per eã probetur.l.cùm res.C.de proba.
ſicut videmus in vſibus feudorũ,qui licet ſint in ſcri-
ptis redacti,tamen non minus dicuntur vſus ſecun-
dum Cyn.in l.j.C.de legi.Bar.Bal.Ang.Imo.& Alex.
in d.l.ij.§.j.Ad hoc facit glo.in l.de quibus.ff. de legi.
& quod no.Panor.in ru.de cõſti.& Imo.hìc.ſed Dyn.
contrariũ voluit, ſcilicet ꝙ hodie hæc ſubſtitutio ſit
ius ciuile ſcriptũ.& cũ eo trãſit Sali.in l.ſi teſtamẽto.
C.de impu.& aliis ſubſtit.& Rapha.in d.l.de quibus.
Nam licet quo ad Lacedæmones dici poſſet ius non
ſcriptũ & conſuetudinariũ, tñ quo ad Romanos ori-
ginem habuit à ſcriptura. Fuerunt enim decẽ tabulæ
Romã à Græcia delatæ in ſcriptis. l.ij.§.j.ff.de origi.
iur. Si enim hìc Caturci de conſuetudine Toloſana
fieret ſtatutũ,diceretur ſtatutũ Caturcinũ ſeu ius ſcri
ptum Caturci,quãuis in ciuitate Toloſana diceretur
cõſuetudo. Et hanc opinionẽ quæ prius fuerat Dyn.
approbat Ange.Aret.in §.j.inſti.de pupil.ſubſti.& eſt
vtile ſcire,an ſit conſuetudo,vel ſtatutũ,ſeu ius ciuile
ſcriptũ: quia tale ius ſcriptũ non eſt neceſſe nec alle-
gare nec probare iudici,cũ de ſe notũ ſit, & ab omni-
bus ſciať, & intelligi debeat.l.leges.C.de legi.& not.
Bart.in l.ornamentorũ.ff.de aur.& arg.lega.& iudex
de per ſe poteſt de ſe iure ſcripto informare, ſolus in
camera libros legendo,vel inſpiciẽdo,ſecundũ Salic.
in repeti.dictæ l.de quibus. & Bald.in l.ij.§.quod ob-
ſeruari. C.de iura.calũ. vbi dicitur ꝙ licet poſitioni
iuris non ſit reſpondendum, vt d.l.ornamentorum.
& glo.in c.j.de confeſ.lib.vj. Attamen poſitioni con-
ſuetudinẽ narranti reſpondere cogitur aduerſarius.
Ex quibus reſtat cõcludere hanc pupillarẽ ſubſtitu-
tionem hodie eſſe de iure ciuili ſcripto & cõmuni:&
ſic poteſt iudex ſecundũ illam etiã à partibus nõ alle-
gatã,aut aliâs probatã iudicare:quia ſecundũ ſtatuta,
quãuis nõ allegata, iudicare poteſt,ſecundũ Bal.in l.
j.C.vt quæ deſunt aduo.vbi Alexan. plenè decidit an
idẽ poſsit in conſuetudine nõ allegata,ſi ſit notoria.
20 †Qvarto principaliter quæritur quot requi-
rantur ad eſſe huius pupillaris ſubſtitutionis, vt lo-
cum habeat,& ſuum plenũ ſortiatur effectum.& glo.
in d.l.ij.de vulga.& pupil.dicit, ꝙ quinq;: de quibus
tex.ibi põnit tria, ſicut facit in §.j.inſti.de pupil.ſub-
ſtitu.& dicamus ꝙ octo requiruntur. Primò,quòd
ille cui hæc ſubſtitutio fit, ſit de liberis teſtatoris.
Secundò,ꝙ ſit impubes. Tertiò,ꝙ ſit in poteſtate
teſtatoris. Quartò, ꝙ morte teſtatoris efficiatur
ſui iuris. Quintò, ꝙ non deſinat eſſe in poteſtate
ante mortẽ teſtatoris. Sextò,ꝙ pater teſtator faciat
ſibi teſtamentum. Septimò,ꝙ filius impubes cui fit
ſubſtitutio, ſit in teſtamento patris hæres inſtitutus
vel exhæredatus. Octauò,ꝙ patris teſtatoris adea-
tur hæreditas: quæ omnia & ſingula oportet per ordi
21 nem examinare. †Venio ad primum, in quo dixi,
ꝙ requiritur,vt ille cui fit hæc ſubſtitutio,ſit de libe-
ris teſtatoris ſubſtituentis: quod intelligatis natura-
libus & legitimis.Et idẽ erit in legitimis tantum,ve-
luti arrogatis. l. ſi arrogator. ff.de adoptio. & l.ſed ſi
plures.§.in arrogato.ff.de vulga.& pupil. Nam filio
arrogato fieri poteſt hæc ſubſtitutio,cùm ſit in pote-
ſtate patris arrogatoris.ſecùs tamẽ eſſet in filio ado-
ptato,quia non tranſit in poteſtatem adoptiui patris
niſi daretur in adoptionem coniunctæ perſonæ:quo
caſu pater adoptiuus poſſet ei tanquã in eius pote-
ſtate cõſtituto pupillariter ſubſtituere.l.cùm in ado-
ptiuis.C.de adop.& inſtitutio, de ado.§.cùm noſtra.
22 †Filiis autẽ naturalibus tantùm,putà baſtardis,non
poſſet pater pupillariter ſubſtituere, cùm nõ habeat
eos in poteſtate. l. Lucius.ff. de vulga. & pupil. Nam
licet vulgaris ſubſtitutio talibus,imò magis incapa-
cibus,putà ſpuriis fieri poſsit, quia in ea nõ requiri-
tur,ꝙ hæres in primo gradu inſtitutus ſit capax:& ſic
fieri poteſt fratri minori, & deportato, & ad mortẽ
damnato,& cuilibet alteri non capaci: quibus etiam
fieri poſſet compendioſa & reciproca, quatenus vul-
garem continent,tamen pupillaris talibus filiis fieri
non poteſt,ſecundum Bal.eleganter per illum tex.in
l.ij.C.de hæredibus inſtituendis. Pariter nec eis fieri
poſſet ſubſtitutio exẽplaris,quæ fieri non poteſt,niſi
his tantùm perſonis,quibus legitima debetur ſecun-
23 dum Bal.ibi.Or iſtis nõ debetur. †Pariter eis fieri
non poſſet fideicommiſſaria ſubſtitutio, cùm non
poſſent confirmare teſtamentum per aditionem hæ-
reditatis,quę requiritur ad validitatem huius ſubſti-
tutionis,niſi facta eſſet repetitio ab inteſtato per te-
ſtatorem, aut legis interpretationẽ. C.de fideicõmiſ.
l.eam quam.idem tenet Bal.in l.humanitatis.verſ.ſe-
cũdò videamus de perſonis.C.de impub.& aliis ſub-
ſtitutionibus. Sanè tamẽ intelligatis, ꝙ baſtardis &
ſpuriis nõ poſsit pupillariter ſubſtitui, niſi fuiſſent
à principe legitimati poteſtatẽ legitimãdi habente:
quia tunc haberentur ac ſi legitimi nati fuiſſent, ita
ꝙ nihil differrent à legitimis, in Auth.quibus mod.
natu.effi.ſui.§.illud.& §.nulla. Quod eſt verum, ſiue
legitimati fuiſſent patre viuente, ſiue poſt eius mor-
tem.Nam legitimatio facta etiam poſt mortẽ patris
retrotrahitur, adeò ꝙ legitimatus perinde habetur,
ac ſi natus fuiſſet legitimus.l.fi.ff.de nata.reſti.ſecun-
dum Bar.plenè in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de

24 libe.& poſtbu. † Quod ſanè intelligatis verú de le-
gitimatione facta poſt morté patris, vbi facta eſſet
de voluntate ipſius patris, qui eã declarauit velle an-
tequá moreretur.& ita intelligere videtur Bar.dictũ
ſuum ibi, dum allegat Autheo.ſi quis. de natu.libe.&
cum hoc eum ſequuntur Imo. Franciſcus Aret.& Ia-
ſon in d.l.ij.ff.de vulg.& pup.Sicut enim valent inſti
tutio & ſubſtitutio factæ filio exiſtenti in hoſtiũ po-
teſtate, ſi poſt morté patris reuertatur.l.illa.ff.de hæ-
re.inſtit.& l.lex Cornelia.ff.de vulg.& pupil. & l.pa-
ter.cũ l.ſequé.ff. de capti.quia talis reuerſus præſu-
mitur ſemper remãſiſſe in patris poteſtate, vt ibi.Sic
ergo erit dicendum de filio legitimato, qui fingitur
eſſe legitimus. Sali.verò in d.l.ſi teſtaméto. de impu.
& aliis ſubſti.tenet contrariũ in filio legitimato poſt
mortem patris ſubſtituentis, eo quia nunquá fuit in
poteſtate patris, nec fuiſſe fingitur, quia nõ ſubeſt ra-
tio ſic fingédi, vt ſubeſt in capto ab hoſtibus, & ſic ſi-
mile Bart.ooo eſt bonum. Præterea pater huic le-
gitimationi non conſenſit, quod tamen eſt neceſſe
in patre viuente, vt filius legitimatus tráſeat in eius
poteſtatem, ſicut econtrà, in Authent.quibus modis
natu.effi.ſui.§.generaliter Sed his non obſtantibus
cõmuniter tenetur prima opinio, quæ fuit Bar.Nam
videmus, ꝙ licet poſthumus oõ ſit in patris poteſtate
quandiu eſt io vtero.l.ſi.ff.de colla.bono. Tamen po-
teſt ei pupillariter ſubſtitui, quia fuiſſe in poteſtate
fingitur, vbi de ipſius cõmodo agitur, vt in caſu no-
ſtro, argu.l.quæritur.ff.de ſtatu homi. & eſt tex.in §.
non ſolùm.inſti.de pupil.ſubſti. & hanc communem
opinioné tenent Raphael, Imo.& Alex.in d.l.ij.ff.de
vulga.& pupil.& Angel.in §.j.inſtit.de pupil.ſubſtit.
videatis quæ dixi in verbo, & vxo.nomine Adelaſiá.
in ſecundo membro primi arti. Et ſicut hæc ſubſti-
tutio fieri poteſt liberis primi gradus, ſic etiã fieri po
teſt liberis inferioribus, veluti nepotib⁹, & deinceps.
25 † Cùm appellatione liberorum, omnes deſcendentes
contineantur, inſtit.qui dari tuto.teſta.poſſunt.§.fin.
quod tamen intelligatis verum ſecundum ea quæ di-
26 centur infrà, in quarto requiſito. † Ex quibus nũc
dictis clarè demonſtratur, ꝙ hæc pupillaris ſubſtitu-
tio extraneis fieri non poteſt: ſed ſolis teſtatoris, niſi
eſſet ſtatutum vel patriæ conſuetudo in contrarium,
quæ valerent, & hoc diſponere poſſent: quia cùm hæc
ſubſtitutio ſit moribus & conſuetudine introducta,
aut ſecundum alios ſit de iure ciuili ſcripto & tale ius
ſit mutabile, per conſuetudinem induci poſſet, quòd
extraneo fieri poſsit: cùm vnũ ius ciuile tollat aliud
& alterare poſsit, inſtit.de iure natu. §.ea verò. Ceſ-
ſante autem tali conſuetudioe non poſſet hæc ſubſti-
tutio facta extraneo valere ſalté iure directo. tamen
valeret iure fideicommiſsi, cuius medio ſuccedentes
pupillo ab inteſtato tenerentur reſtituere hæredita-
tem extraneo & pupillariter ſubſtituto, ſecundum
glo.& Bart.in l.verbis ciuilibus.ff.de vulga.& pupil.
allegant l.filius.§.vt quis hæredem.ff.de lega.j.& l.ex
facto.in prin.ff.ad Trebel.& eſt communis opi.ſecun
dum Alex.in d.l.verbis ciuilibus.iiij.& v.col. Quali-
ter auté intelligatur, ꝙ pater poſsit liberis ſuis ſub-
ſtituere pupillariter, videbitis iofrà, in vij.requiſito,
dum allegabitur l.fin.C.de ſent.paſ.& reſtit.Et an ſit
verum, ꝙ hæc ſubſtitutio puberi facta vel extraneo
valeat iure fideicommiſ.i, videbitis latius in materia
27 compendioſæ ſubſtitutionis. † Secundò requiritur,
ꝙ ille ſit impubes cui ſit hæc ſubſtitutio: & inde eſt, ꝙ
vocatur pupillaris, quaſi facta pupillo: ideo ſi fieret
filio maiori xiiij.an.aut filiæ xij. ann. excedenti, non
valeret nec iure directo, nec iure fideicõmiſsi: quia cũ
hæc ſubſtitutio finiri debeat & extingui adueniente
pubertate, ita ꝙ vltra non durat, non poſſet incipere
à pubertate.ff.de vſufruct.l.Titio cùm morietur.facit
l.ſi fundum per fideicommiſſum.§.fin.cum l.ſeq.ff.de
leg.j.& ita tenet Ray.Guli.de Çug.& Bar.in d.l.ver-
bis. An tamen ſi talis ſubſtitutio fiat puberi, tunc
contineat vulgarem, plenè decidit ibi Alexan.& dixi
28 ſuprà, in tractatu vulgaris, in vlti.q. † Et intantum
eſt hoc verũ, ſcilicet ꝙ adulto pupillariter non poteſt
ſubſtitui, ꝙ etiam ſi ſtatuto ciuitatis caueretur, ꝙ mi
nor xx.aonis teſtari oon poſſet, pater adhuc non poſ
ſet huic filio inteſtabili ſubſtituere pupillariter: nam
in pupillo eſt duplex ratio, ꝙ ei per parté ſubſtitua-
tur, tum quia propter ætatis defectũ teſtari non po-
teſt, tum etiam, quia liberos qui ei ſuccedant, habere
non poteſt. Or minor xx.ann. licet per ſtatutũ te-
ſtari nõ poſsit, tũ liberos, & ſic hæredes habere poteſt
naturali prouiſione, & ſic per hominé ei ſubſtitui nõ
poteſt. Nec obſtat ſi diceretur, ꝙ poſtquã teſtari non
poteſt, pater debet ei prouidere, quia illud eſſet verú,
ꝙ prouidere ei poſſet exẽplarie, ſed nõ pupillariter:
quia ooo ſequitur ꝙ ſi nõ poſsit teſtari, pater poſsit
ei ſubſtituere, quoniam furioſus aut prodigus teſtari
noo poteſt, inſtit.quibus non eſt permiſ.face.teſta.§.
præterea.& tamé nõ poteſt ei pupillariter ſubſtitui,
ſi adultus ſit, ſed ſolùm exemplariè. Nam ſic teſtari
prohibitus duráte ætate prohibente æquiparat᷑ pro-
digo, cui bonis eſt interdictũ, arg.l.ex caſtreoſi pecu-
lio. ad hoc facit quod decidit Bald. in l. matres.C.ad
Tertyl.vbi dicit, ꝙ ſtatuto diſpouẽte ꝙ adulto debe-
tur tutor vſq; ad ætaté xx. ann. ſi mater habẽs filium
maioré xiiij.ann. cui nõ petiit tutoré filio moriente
ante xx.ann.non punitur pœna l.ſe autem.C.de legi.
hære.& l.omnem.C.ad Tertul. Vnde reſtat, ꝙ ſtante
dicto ſtatuto teſtari prohibente, vſq; ad xx.an.pater
tali filio adulto non poterit pupillariter ſubſtituere,
ſecùs auté eſſet, ſi ſtatutum diceret, ꝙ ætas pupillaris
duraret vſq; ad xx. ann. quia tunc durante illa ætate
pupillariter ei ſubſtitui poterit, ſecundum Bal.in §.j.
inſtit.de pupil.ſubſtit.quem ibi ſequitur Ange.Aret.
arg.l.Mela.ff.de alimen.& ciba.leg.& Alex.io d.l.ij.
de vulga.& pupil. Et idem eſſet vbi ſtatutum vel
conſuetudo nõ ſolùm prohiberet minorem xx. ann.
teſtari, ſed etiam diſponeret, ꝙ poſt pupillarem æta-
tem poſsit ei directè ſubſtitui etiã poſt aditam hære-
ditatem: quia tunc valeret ſubſtitutio. Nam (vt ſuprà
dictum fuit) cùm hæc ſubſtitutio ſit de iure conſuetu-
dinario, & ſic poſitiuo, & noo iure naturali inuenta,
tolli poteſt per ſtatutum aut conſuetudiné, vt nullo
modo fiat. Cùm vna conſuetudo alteri derogare poſ-
ſit.l.nemo.§.temporalis.ff.de regu.iur. Multomagis
poteſt alterari. vt alio modo vel vltra modum fiat,
ſecundũ Alexã.in d.l.ij.in prin.& Iaſ.ibi, idem tenet
29 Bar.in l.cẽturio iiij.col.illo co.tit. † Ex quo infert,
quòd ſi ſtatutũ ciuitatis diſponat, ꝙ filiæ fœminæ co
gantur omnia obſeruare diſpoſita à teſtatore, ſtanti-
bus maſculis, eo tunc poterit ſubſtitui directò poſt
pubertatem, etiã à non milite.quod ſequitur Anton.
de Butr.hîc, & Bal.in repe.c.ſi pater.eo.titu.lib.vj.&
Alex.in d.l.centurio.xix.col. Statutum enim multa
poteſt in his, quæ iuris ciuilis ſunt, inſtitutio, de iure
natu.§.ſed naturalia. verſic.ea verò. Nam etiam per
ſtatutũ induci poteſt, ꝙ pater poſsit dare filio puberi
curatorem taliter, ꝙ non egeat confirmatione, ſicut
nec tutor datus impuberi, quamuis ſecus exiſtat de
iure cõmuni.l.j.in fi.ff.de confirman.tuto.inſtit.de
cura.

cura.in prin.ſecundum Bal.in l.denique.ff.de mino.fa-
cit quod no.pulchrè Ang.in l.capta.orias.C.de teſta.
mili.vbi dicit, quod ſicut per cap. cum tibi.ſ.eo. valet in-
ſtitutio captatoria ad pias cauſas, ſecundum glo.ibi,
& dixi plenè in verbo, *Conditio*.j. Sic etiã per ſtatutũ
aut conſuetudinẽ induci poſſet, quod valeret in alijs ca-
ſibus ſimilibus. Facit quod not. idem Ang.in l.more.
30 ff.de acquir.hære. dum dicit, † quod poteſt per ſtatutum
diſpẽſari, quod valeat aditio hæreditatis facta a pupillo
ſine tutoris authoritate. Sed an per ſtatutum diſpen-
ſari poſsit, quod pupillus contrahere poſsit ſicut maior,
no.Bar.in l.non ambigitur.ff.de legi.& in d.l.denique.
in prin.& in l.omnes populi.in iij.q.princi.ff.de iuſti.
& iure.& in l.ſi quæramus.ff.eo. & Alexã. in l.fi.C.de
teſta.mil.& vidiſtis in verbo, adiectę verò impuberi.
31 † Tertiò requiritur, quod filius pupillus cui fit hæc
ſubſtitutio ſit in poteſtate teſtatoris, nam filio quauis
pupillo in teſtatoris poteſtate non exiſtenti, non po-
teſt pupillariter ſubſtitui: ideo baſtardis & ſpurijs
aut ſimpliciter adoptatis filijs non poteſt hæc ſubſti-
tutio fieri, cùm non ſint in poteſtate patris, vt ſ. vidi-
ſtis: niſi vt ibi dictũ fuit, eſſent legitimati: quia tũc ha
berẽtur pro legitimè natis. Similiter ſubſtitui nõ põt
filijs pupillis emãcipatis propter defectũ patriæ po-
teſtatis, licet teſtari nõ poſsint propter defectũ diſcre
tæ ætatis, nec de lege cõmuni liberos habere poſsint.
l.impunitas.C.de pœ.l.auxiliũ.§.in delictis.ff.de mi.
32 † Sed dubiũ eſt, quo tẽpore filius cui pupillariter ſub-
ſtituitur, eſſe debeat in poteſtate teſtatoris. & videtur
quod ſatis ſit eũ eſſe in poteſtate tẽpore mortis, licet non
tẽpore teſtamenti.l.ij.§.ſed ſi extraneũ.ff.de vulga.&
pupil. Sed dicatis, quod requiritur quod etiã ſit in poteſtate
tempore teſtamenti, ſeu ſaltẽ tempore ſubſtitutionis
ſibi factæ.l.ſi alienum.§.in extraneis.ff.de hæred.inſti.
Et ſic requiritur, quod duobus temporibus ſit in poteſta-
te teſtatoris, ſcilicet tempore teſtamenti, ſeu ſaltem
tẽpore ſubſtitutionis, & tẽpore quo teſtator moritur.
Nec ob.tex.in d.§.ſed ſi extraneum.quia intelligitur,
quod ibi tẽpore quo teſtator inſtituit pupillũ extraneũ,
& ſic tẽpore teſtamenti paterni, ille pupillus nõ erit
in poteſtate: ſed poſt teſtamentũ ipſum adoptauit, &
poſt adoptionem ei pupillariter ſubſtituit: & ſic tem-
pore ſubſtitutionis erat in poteſtate teſtatoris, licet
non in tempore teſtamẽti ſui, vt ibi, ſecundum intel-
lectum Franc.de Rampo. & Rapha. Nam vt ibi dicit
Raph. poſt teſtamentũ patris fieri poteſt hæc ſubſtitu
tio pupillaris, etiam ex interuallo, vt d.l.ij.§.priùs.de
vulga.& pupil. Et dubium ibi eſſe poterat ſecundum
eum, quia cùm ſubſtitutio hæc pendeat à teſtamento
paterno, videbatur trahi ad tempus teſtamenti con-
diti, & cõſequenter videbatur exigi habilitas tẽpore
teſtamẽti. Attamẽ tex.ibi decidit, quod ſufficit illum cui
ſubſtituitur eſſe in poteſtate teſtatoris tẽpore ſubſti-
tutionis, licet tẽpore teſtamẽti nõ eſſet.ar.l.ij.ff.de iu-
re codi. vbi põt in codicillis relinqui incapaci tẽpore
teſtamẽti, licet codicilli ex teſtamẽto pendeãt. Vnde
reſtat pupillũ cui ſubſtituitur debere eſſe duobus tẽ-
poribus in teſtatoris ptãte, ſcilicet tẽpore ſubſtitutio-
nis, & tẽpore mortis teſtatoris. Sed glo.Bar.Ange.&
Imo.in d.l.ij.de vul.& pup. tenẽt ſufficere ipſum eſſe
in poteſtate, tẽpore mortis teſtatoris, per dictũ §.ſed
ſi extraneũ. Nam iura dicẽtia trib⁹ tẽporibus requiri
capacitatẽ, intelligũtur vbi requiritur de capacitate
hæredis inſtituti, vt d.l.ſi alienum.§.in extraneis.ff.de
hære.inſtit. licet Bal.aliter dixerit. Sed vbi requiritur
de alia habilitate, quã de capacitate, ſufficit quod habili-
tas adſit tẽpore mortis: præſertim in caſu noſtro, ex
quo ab initio nõ fuit diſpoſitio nulla ex toto quia li-
cet nõ valuerit à principio, vt pupillaris propter de-
fectum patriæ poteſtatis, tamẽ valuit, vt tacita vulga
ris.l.fi.C.de hęre.inſti.quia quoties ſubſtitutio pupil-
laris fit minori, ſcilicet adulto vel extraneo, continet
in ſe tacitam vulgarem, vt d.l.fi.ſecundũ Guli.quem
ſequitur Bar.in l.j.§.j.de vulga. & pupil. Et vidiſtis ſ.
in tractatu vulgaris.in fi.in vlti.q. Et probatur à ſimi
li per doctrinã quæ elicitur ex tex. in l. vbi ita dona-
tur.ff.de dona.cauſa mor.iuncta l.cum precario. ff.de
prec. Si ergo ſubſtitutio facta extraneo, id eſt in pote-
ſtate teſtatoris nõ exiſtẽti, valeat à principio, vt taci-
ta vulgaris, faciliter mutabit in ſimilẽ cauſam, & cõ-
uertetur in pupillarẽ ſuperueniẽte patria poteſtate,
licet à principio aliquid inuenerit contra naturã pu-
pillaris, ſcilicet defectus patriæ poteſtatis. Ang.tamẽ
Aret.tenet primã opinionem in §.j.inſtit. de pupil.
ſubſti.adhærẽdo opinioni Franc.de Rampo.& Raph.
Sed poſteà in ſuo tractatu teſtamentorũ, in verbo, Pu
pillariter.dicit, quod opinio Bar. & ſequacium ſeruatur
in practica tanquã cõmunis, licet alia ſit de iure ve-
rior. Sed nunc obijcere poſſet legiſta: hodie iure no-
uiſsimo ſublatã eſſe differentiã emancipationis & pa
triæ poteſtatis.per tex. in Authent. de hæred.quæ ab
inteſta.viij.colla. Et ſic curandũ non videtur, an hæc
ſubſtitutio fiat pupillo, in teſtatoris poteſtate exiſtẽ-
ti, aut emãcipato, vel alteri extraneo. Sed non obſtat,
quia illa differẽtia fuit tantùm ſublata quo ad ſucceſ-
ſiones ab inteſtato: ſed in ſucceſsionibus ex teſtamen
to nihil eſt hodie immutatum, vt plenè no.in d.l.Gal-
lus.§ & quid ſi tantum. Vnde ſicut olim non poterat
emancipato pupillariter ſubſtitui, ſic nec hodie po-
33 terit. † Ex quo reſultat, quod ſicut olim mater non po-
terat filio pupillariter ſubſtituere, ita nec hodie, cùm
filiũ nõ habeat in poteſtate, inſti.de adop.§.fœminæ.
& l.ſi mater.ff.de vulg.& pupilla.ſubſti. Fallit tamen
vbi eſſet ſtatutum vel conſuetudo, quod mater haberet
filiũ in poteſtate: quia eo tũc poſſet filio ſuo pupillari-
ter ſubſtituere, per tex.in d.l.i.ff.de vulga.& pupilla.
& inſti.de pupil.ſubſti.§ j.qui loquitur indiſtinctè &
indefinitè, non plus cõprehendens patrem, quã ma-
trẽ, dũtamen habeat filiũ in poteſtate, ſecundũ Alex.
in d.l.ij.iij.col.in fi. Sed Bald.in d.l.precibus.C.de im-
pu.& alijs ſubſti.tenet contrariũ, ſcilicet quod etiã ſi ma-
ter habeat filiũ in poteſtate, nõ poſsit ei pupillariter
ſubſtituere: tñ nihil allegat, niſi quia ſtatutũ hoc non
dicit volens innuere, quod in correctorijs nõ fit extẽſio.
l.præcipimus.in fi.C. de appella. Ego autem ex dictis
Alexã.concordarẽ ſic opiniones, quod aut mater nõ poſ-
ſet filio pupillariter ſubſtituere ſine patris præiudi-
cio: putà, quia pater adhuc viuit qui priuaretur vſu-
fructu & adminiſtratione bonorum filij aduentitio-
rum, in ætate pupillari mortui, & tunc ſeruetur opi.
Bald. vt ſcilicet mater filio ſubſtituere non poſsit, aut
mater ei ſubſtituere poſſet ſine patris præiudicio: pu-
tà, quia pupillus eius filius patre carẽte. Et tunc locũ
haberet prima opinio, vt poſtquã ipſum in poteſtate
habet, etiã ei ſubſtituere poſsit. Ideo cùm in quibuſdã
terris ſint ſtatuta, quod mortuo patre, fili⁹ recidat in ma
tris poteſtatẽ, eo tũc mater defuncto marito poterit
filijs ſuis impuberib⁹ pupillariter ſubſtituere, cũ eos
habeat in poteſtate: quia eadẽ eſt ratio in ipſa, ſicut in
patre, & ſic idẽ ius ſeruari debet. Et quia hæc eſt quæ-
dã prærogatio patriæ poteſtatis, quæ intelligi debet
cũ ſuis qualitatibus.l.item quęritur.§.qui impleto.ff.
locati.& cap.is qui.de præbẽ.lib.vj.facit quod in ſimi
34 li not.Bar.in l.ij.in prin.ff.de publi.iudi. † Præterea

hæc extenſio paſsiua locũ habet etiam in ſtatutis per
identitatẽ rationis,ſecundũ Bar. in l.omnes verò po-
puli.ff.de iuſti.& iure.Et regula tradita eſt in d.l.ij.ff.
de vulg.& pupil.ꝙ habẽs in poteſtate liberos põt eis
pupillariter ſubſtituere,vt dicit tex.ibi, vt quis libe-
ris impuberibus.Et ponderandũ eſt verbũ,quis,quod
eſt aptũ cõprehendere tam parentẽ maſculũ,quã fœ-
minã.l.j.ff.de verb.ſigni.dũtamẽ filios habeat in pote
ſtate,vt eſt bonus tex.in §.j. inſti.de pupil.ſub.vbi lo-
quendo de ſubſtituẽte nõ magis de patre quã matre:
ergo ſicut pater ita & mater habens liberos in ptãte
poterit eis pupillariter ſubſtituere. Ad hoc facit di-
ctũ Bal.ſuperiꝰ relatũ in ſecũdo reqſito,vbi ſi ſtatuto
caueatur,ꝙ pupillaris ætas duret vſq; ad xx.ann.vſq;
ad illud tẽpus fieri poterit pupillaris ſubſtitutio.hoc
firmatur ratione: quia prorogatio procedit ceſſante
odio,pariter de perſona ad perſonã,ſicut de tempore
ad tẽpus.l.j.& ij.ff.de iud.vt dicamus,ꝙ ſicut poteſtas
ſubſtituẽdi ꝓrogatur de certo tẽpore ad maius tẽpus
vt dicit Bal.ſic etiã debet poſſe prorogari de perſona
in perſonã,ſicut de patre in matrẽ,ſecundũ Angel.in
d.§.j.inſti.de pupil.ſubſtit. Ad hoc facit quod decidit
35 Dominicus in cap.licet.de ſepul.lib.vj.† ꝙ ex cõſue-
tudine mater poſſet ſicut pater eligere pro filio ſepul
turã,quãuis tex.ibi,nõ loquatur ibi niſi de patre.Sed
idẽ eſſet in matre,ſi ſtatutũ aut cõſuetudo de ipſa lo-
36 queretur,ſecundũ eum ibi.† An autẽ ſubſtitutio pu-
pillaris à matre facta ſaltẽ valeat iure fideicõmiſsi,ſi
filiũ in ptãte nõ habeat,prout de iure cõmuni nõ ha-
bet,vel facta à patre filio emãcipato.Certè glo.& Do
ctores,in d.l.verbis ciuilibus.de vulga.& pup.tenent
ꝙ ſic,infra tẽpora pubertatis: ſed nõ poſt pubertatẽ.
Et eſt cõmunis opinio,non ſine ratione fundata:quia
nõ debet imperitia mulieris quæ neſcit quid ſit pupil
laris aut vulgaris ſubſtitutio officere veræ, & reali
intentioni ipſius,argu.l.codicillis.§.fi.ff.de leg.ij.& l.
37 quoniam indignũ.C.iſto tit.† Nam & ipſe iudex ex
poteſtate ſibi à lege cõceſſa interpretari debet vltimã
volũtatẽ,vt potius valeat quã pereat.l.verũ.ff.de re-
bus dubiis.& l.voluntatis.C.de fideicõmiſ.& l.fi.ff.de
teſt.manu.Aliàs crudelis foret,& penitus à rõne alie-
na interpretatio,quæ fieret ad iudicia ſubuertẽda de-
functorũ,vt dicit tex.in l.iij.ff.de teſta.milit. Vnde &
ſi verba fideicõmiſſorũ deficerent, tamẽ eũ ſermonẽ
pro fideicõmiſſo debemus accipere.l. vnũ ex familia.
§.itẽ Imperator Marcus.ff.de leg.ij. Et ita pulchrè in
hanc partẽ conſuluit Bald.in ij.par.conſi.cxiiij. Vnde
reſtat, ꝙ patria poteſtas eſt de ſubſtãtia huius ſubſti-
tutionis, vt ſcilicet ille cui fit, ſit in poteſtate ſubſti-
38 tuentis.† Ex quo videtur,ꝙ cùm Galli aut Britones
nõ habeãt liberos ſuos in ptãte, vt de Gallis ſeu Fran
cis,dicit glo.ſingularis.inſti.de patria pote.§.j.quam
valde cõmẽdat,& ſequitur Bal.in c.j. an maritus ſuc-
ced.vxori in benefi.& Lud.Rom.in l.penul.C. qui te-
ſta.face.poſ.& Panor.in c.fi.in fi.de cõuerſio.infideli.
Et de Britonibus decidit Bald.in c.j.§.ſi duo.de duo-
bus fratribus de nouo benefi.inue. non poterunt eis pu-
pillariter ſubſtituere propter defectũ patriæ poteſta
39 tis.† Ideo Galli vocantur Franci: quod nomen à Va-
lentiniano Imperatore,qui eos primus Frãcos, id eſt
feroces & fortes appellauit, ortũ habuit. Poſt enim
Troię euerſionẽ copia Troianorũ nõ modica ad par-
tes Pannoniæ deuenit,vbi ciuitatẽ Sicambriam con-
ſtruentes manſerunt:ibi donec ad tempora Valenti-
niani Imperatoris,Romano imperio ſemper infeſti:
qui demum à prædicto Imperatore (quia tributa ſol-
uere recuſabant) expulſi, aliquandiu iuxta Rhenum
fluuium in confinio Germaniæ & Alemanię habita-
runt: quos cum idem Valentinianus multis prælijs
ſibi ſubiugare attentaſſet, nec aliquatenus hoc perfi-
cere valuiſſet,eos appellauit Francos, id eſt feroces,
vt pulchrè narrat glo. ĩ principali pragmaticæ ſuper
verbo,Francorũ.vt pleniùs dixi in verbo,*Duas habẽs
filias*. Vnde Iſidorus lib.ix. Etymologiarum: Roma,
inquit, graues generat, Græcia leues, Africa verſi-
pelles, Gallia verò natura feroces, ingenioq; acres.
40 † Gallorum quidem (vt Eutropius ſcribit) animi fe-
roces ſunt,eorumq; corpora in principio plus quàm
humana:ſed experimento deprehenſum eſt,ꝙ eorum
virtus,ſicut primo impetu maiorꝰ quàm virorum eſt,
ita ſequens minor quam fœminarũ. Alpina, inquit,
corpora albenti cœlo educata habent quoddam ni-
uibus ſuis ſimile. Cùm mox calore pugnæ ſtatim in
ſudorem eunt,& leui motu quaſi ſole laxantur.Et Si-
lius Italicus de illis ſic dicit: Quinetiã ingenio fluxi,
ſed prima feroces vaniloquum Celtæ genus & muta-
bile mentis. & in can. quorundam. xxxiiij. diſtinct.
dicuntur irreuerentes.Pariter Cæſar commentario-
rum ſuorũ de bello Gallico,lib.iij.refert intellexiſſe
omnes ferè Gallos nouis rebus ſtudere, & ad bellum
mobiliter celeriterq; excitari.& in lib. vij. dicit ꝙ ex
eis alios impellit auaritia,alios iracundia,& temeri-
tas, quæ maximè illi hominũ generi eſt innata,vt le-
uem auditionem habeant pro recõperta.& ſequitur
allegat.libro iij.Et vt ad bella ſuſcipienda Gallorum
alacer ac promptus eſt animus: ſic mollis,ac minime
reſiſtens ad calamitates perferendas mens eorum eſt.
De vno tamen ſcilicet de religione & iuſtitia eos,li-
bro vj. ſummè commendat in hæc verba: Natio eſt
omnium Gallorum admodum dedita religionibus,
atq; ob eam cauſam qui ſunt affecti grauioribus mor
bis,quiq; in prælijs periculiſq; verſantur,aut pro vi-
ctimis homines immolãt aut ſe immolaturos vouẽt.
Adminiſtriſq; ad ea ſacrificia Druydibus, id eſt illis
ſacerdotibus vtuntur,quia pro vita hominis niſi vita
hominis reddatur, nõ poſſe Deorũ immortaliũ nu-
mẽ placari arbitrant. hæc ille. Nec huius innati Gal-
lorũ feruoris ad religionẽ oblitus eſt Valerius lib.iij.
titulo de fortitudine, de Caio Attilio loquẽs. Cum
Romani Gallorum exercitu pulſi in Capitolium ſe
contuliſſent,ſenibus in planicie ciuitatis apertis ia-
nuis in curulibus ſellis cum inſignibus magiſtratuũ
quos geſſerãt,ſacerdotiorũq; cõſedentibus: quorum
venerabili aſpectu à Gallorũ hoſtium,qui religionis
ſemper fuerunt obſeruantiſsimi, iniuria tuti eſſent:
ad quos Gallos,olim Romani ſcientes eos religionis
doctiſsimos & obſeruantiſsimos à ciuitate vt floren-
tiſsima, tum & opulentiſsima decem principũ filios
ſenatuſcõſulto ſingulis Hetrurię populis percipien-
dæ ſacrorum diſciplinæ gratia tradiderunt, vt idem
refert Valerius lib.j.titulo de ſeruata religione,ca.ij.
In Hetruria enim quæ in Gallia Ciſalpina regio eſt,
duodecim erant populi, quorum ſingulis decem filij
principũ & magnatũ ciuitatis traditi fuere, vel ſecũ-
dum Ciceronẽ ſex tantũ filij, qui fuerũt oẽs numero
ſeptuagintaduo,miſsi & traditi ſacrorum diſciplinæ
veſtigiũ euidens chriſticolatũ à principio: quia Chri-
ſto duodecim fuerunt principales Apoſtoli ad fidẽ ſa-
cram docendũ,& lxxij.diſcipuli ad addiſcendũ fidem
& ſacra nouæ legis, & poſteà vniuerſo populo diuul-
gandũ.Crediderũt pariter ipſi Galli & religioſiſsimè
animas hominũ eſſe immortales,& perpetuò viuere,
41 vt dixi ſuper verbo,teſtamentũ.iiij. † Gallia enim
à candore populi nuncupata eſt, teſte Iſidoro. Nam

γαλα

γαλα græcè, lac dicitur. Mõtes profectò & rigor cœli
ab ea parte ſolis ardorẽ excludunt, quo fit vt candor
corporũ non coloretur. Vnde quantò magis Gallia
erat olim erroribus gentilium illigata, tantomagis
ſuũ nomen ſpiritualiter fuit mẽtita, donec per Chri-
ſtum facta eſt diſcipula veritatis. Et tunc vero cãdore
fidei illuſtrata veraciter Gallia eſt nuncupata, vt va-
ticiniũ Eſaię cõpleretur, quo dicebatur: Populus qui
ambulabat in tenebris, vidit lucem magnã. Tunc pa-
riter tota Gallia ſuũ verũ ſortita fuit nomen. vt dixi
in verbo, *Duas habens filias*. Adeò induſtria atq; labo
ris patiens gens eſt, ſuis principibus ad ſeruitutẽ vſq;
ferè obediens. Adeò ꝙ Celtiberi iſti populi ex Celtis,
id eſt, Gallis Celticis & Iberis in Gallia Celtica degẽ
tes ſuo principi pluſquã fideles, ſemper exiſtimarũt
nephas eſſe ſuo principe in acie mortuo ſuperuiuere:
ſicut Cymbri quos Flamingos appellamus, lamẽtan-
tur in morbo decedere, & lætantur in bello mori glo
rioſè. De quibus dicit Valerius, li. ij. titu. de inſti. Ala-
cris; & fortis Cymbrorũ & Celtiberorũ philoſophia,
qui in acie gaudio exultabant, tanquã glorioſè & fe-
liciter vita exceſſuri: lamentabantur in morbo, quaſi
turpiter & miſerabiliter perituri. Celtiberi etiã ne-
phas ducebant eſſe prælio ſupereſſe cùm is ſcilicet eo-
rum princeps occidiſſet, id eſt occiſus eſſet, pro cuius
ſalute ſpiritum deuouerãt. Laudanda vtrorũq; popu
lorũ animi præſtantia, ꝙ & patriæ incolumitatẽ for-
tãter tueri, & fidẽ amicitiæ cõſtanter præſtandã arbi-
trabantur. hæc ille. Eſt enim eorũ ſcilicet Gallorum
natio cõuictu facilis, amicitiæ cuſtos, alioquin ſuarũ
iniuriarũ præſens vltrix & ad arma propẽſior. Adeò
ꝙ vt Saluſt. dicit in Catilinario, Sicut facundia Græci,
ſic Galli bello gloria Romanos anteceſſere. Imò re-
fert mare hiſtoriarũ, Plotiũ rhetoricũ Frãciæ oriun-
dum, rhetoricã latinã Romæ primũ docuiſſe: in bello
tamen ſemper præualuiſſe. Pariter olim (vt Iuſtinus
ait) in Aphrica, & Aſia, nullũ ſine Gallo milite felici-
ter gerebatur. Nec vnquam Romani (vt Saluſtius in
Iugurtino ſubiũxit) cũ Gallis pro gloria obtinenda,
ſed pro ſalute conſeruanda bellabant. Et ſic Romani
contra Gallos vix egrediendo, ſed tantũ defendendo
42 præliabãtur. † Ideo cũ in Gallia ſint oẽs prompti ad
gladiũ, & faciles, ſtatutum fuit & hodie ſeruatur, ꝙ ſi
vnus ex pluribus ſimul pergentibus, vel ſtantibus ho-
minẽ occiderit. quãuis certus ſit occiſor: tamen cõtra
omnes velut homicidas, licet non malè facere cogita-
uerint, proceditur: nec liberãtur ab occiſo, niſi indul
gentiã à rege obtinuerint, quæ faciliter eis datur. Cũ
hoc nõ fiat, niſi ad reſtringendũ audaciã percutiendi,
vt impleatur Catonicũ illud dictũ: Rumores fuge. ta-
men nullus teneretur de iure præter occiſorẽ: & ſi de
illo nõ cõſtaret, nemo teneretur corporaliter, ſed be-
ne tenerentur omnes pecuniariter. l. itẽ Mela. §. ſi plu
res. ff. ad legem Aqui. Eſt ergo Gallica natio naturali-
ter bellicoſa, tamẽ ſacrorũ reuerens: & Chriſtianæ fi-
dei, præter alias nationes deuotiſsima, cuius tutãdæ
ſolicitudinẽ quaſi ex profeſſo Franci principes nullo
non tẽpore, vt Gaguinus ait, ſuſceperunt. Extãt eius
rei in omni quem adierũt loco nõ vana trophæa, ſed
extructæ ab illis ſacræ ædes, & illis ad rem diuinã in-
ſtitutui ſacerdotes: lõgè profectò glorioſius rei bene
geſtæ monumentũ. hæc ille. Et omne bonũ, quod An-
gli reges in regnando habent, à Francis obtinuerunt
tẽpore Caroli magni, poſt obitũ Briſtici Anglorum
regis: de quo Gaguinus lib. iiij. cap. j. ſic dicit. Erat his
diebus Ebritus Anglus, qui propter morũ elegantiã
Briſtico Anglorum regi ſuſpectus habebatur. Quare
regis inſidias timẽs ad Francos ſe cõtulit, vbi libera-
liter per tẽpus acceptus, cũ Briſticũ mortẽ obiiſſe ac-
cepit, in Angliã reuerſus, Anglis imperauit. Id autem
diuina prouidẽtia factũ ſcriptor quidã Anglus Mal-
mesberie monachus aſſeuerat his verbis: Quod Dei
conſilio factũ, inquit, intelligo, vt vir ille ad tantum
regnũ erectus, regnandi diſciplinã à Francis accipe-
ret. Eſt enim gens illa & exercitatione viriũ, & comi-
tate morum cunctorũ occidentaliũ facilè princeps.
Quinimò in patria illa forẽſes diſceptationes gallice
co exarãtur ſermone, vt dixi in verbo, *Et uxorem no-
mine Adelaſiam*. prope finem. Vel Franci dicuntur, id
eſt liberi, quia nuſquã ſubiici voluerunt imperatori,
nec tributis eiuſdẽ. Nam francũ idem eſt, quod libe-
rum à ſeruitiis & operis exhibendis, ſecundum Ioan.
And. in additione Spec. tit. de præſcri. Bald. in prælu-
diis feudorũ. Panor. cõſi. lxxxiij. & Oldr. cõſ. ccxxxiij.
Ideo Bal. in l. Barbarius. xj. col. ff. de officio præto. pul-
chrè dicit populũ Gallicũ fore omnino liberũ, ſicut
43 Romanum. † Et inde eſt, ꝙ ab iſta libertate & fran-
cheſia in qua populus Gallicus dicitur conſtitutus,
rex noſter Chriſtianiſsimus, non ſolùm à patria vo-
catur rex Franciæ: quinimò populo libero regnans,
rex Frãcorũ appellatur. in quo verificari poteſt, quod
pulchrè dicit Bal. in cap. imperialẽ. §. fi. de prohi. feu-
di ali. vbi ſingulariter dicit, ꝙ rex Frãciæ quo ad ſub-
ditos ſuos eſt in regno ſuo velut quidam corporalis
Deus. Et ſupra omnes reges eſt tanquã ſtella matuti-
na in medio nebulæ, vtpote in tẽporalibus ſuperiorẽ
non recognoſcens. c. per venerabilem. qui filij ſint le-
git. ſecundũ Spec. tit. de feu. §. quoniã ſuper homagiis.
verſi. xv. quæritur. Et alibi dicit Cal. in c. j. de renun.
quia mundus totus regitur quadam vmbrâ. Nam rex
Francorũ nõ eſt niſi vbi tenet pedes, & tñ vmbra ſua
regit totũ regnũ. Cui ſingulariter ſubditi fideliores
eſſe debẽt, iuxta illud Boëtij in ſecũdo de militari di-
ſciplina. Cum inquit, imperator Auguſti nomẽ acce-
pit, tanquam præſenti & corporali Deo fidelis eſt ei
præſtanda deuotio, & impendẽdus priuilegiis famu-
latus. Deo enim vel priuatus, vel militans ſeruit, cùm
fideliter eum diligit, qui regnat Deo authore. hæc
Bal. de pace tenenda, in prin. Sicut Francorũ rex oleo
diuino vnctus, vt vidiſtis, in verbo, *Duas habens filias*.
in magna additione. Immediatè habens imperium à
Deo nemini ſubiicitur: nec præſtat pro regno homa-
giũ: ſed ſoli Petro filialẽ obedientiã. Nec immeritò,
quoniã, vt dicit idẽ Bal. in prima parte, cõſi. ccccxvij.
& ſeq. Rex Frãciæ lege regitur intellectus. Subiungẽs
Francorum regẽ, ſuper omnes reges chriſtianorum
coronã obtinere libertatis & gloriæ. Et ꝙ ſuper pri-
ma vexilla inuictiſsimi Frãcorũ regis, nemo præſu-
mat honorem. & in tit. de prohi. feu. alie. idem Bal. re-
gem Frãciæ dicit ſupra omnes reges eſſe tanquã ſtel-
lam, vt dixi matutinã in medio nebulæ meridiona-
lis. Ecce nobilis Bal. ſemper de rege Francorũ lauda-
44 biliter eſt vbiq; locutus. † Nec eſt rex noſter Fran-
corũ ſubditus imperatori, vt ei ſubiiciatur, aut ipſum
ſequatur. c. per venerabilẽ. qui filij ſint legi. Imò ſi cõ-
currerẽt, ſimul ambo lateraliter pergerẽt, ſecundum
Guid. Pa. qõne ccxxxix. vbi refert quendam, vidiſſe
ſemel Carolũ ſeptimũ Franciæ regẽ, & imperatorem
ſimul incedentes, ac per eandẽ portã tranſeuntes, qui
lateraliter per portã trãſiuerũt ſimul. Similiter refert
Gaguinus. lib. ix. c. ij. de Carolo Romanorũ impera-
tore, & Carolo quinto Francorũ rege, in hæc verba:
Per eos dies Romanorũ imperator Carolus viſendi
regis deſiderio, iter per Hãnoniã Cameracũq; faciẽs

in Franciã venit. De cuius aduẽtu Carolus literis acceptis, ad ſingula quæ trãſiturus imperator erat loca præmiſsis, qui illũ honorificẽtiſsimè venerarẽtur, tãdem Biturigũ, & Burgundorũ Duces, Senonũ archipræſulẽ & Haricurtũ dominũ obuiã Siluanectũ proficiſci iubet. Egredienti ſancto Dionyſio imperatore Pariſiẽſis præſes, mercatorũ præpoſitus, & præfectus vigilũ comitãte multa ciuiũ Pariſienſiũ frequentia, cõpoſito ordine in equis occurrẽtes, imperatorẽ conſalutãt. Rex verò poſtquã ex viculo Capella imperatorem diſgredi accepit, miro apparatu & pompa, Ducũ quoq; & comitũ procerũ, inſuper atq; epiſcoporũ ornatu, & numero vrbe proceſſus, quibuſq; diſtinctis officiis atq; veſtibus pro ſua dignitate & conditione euntibus, dum paulò ſupra molendinũ quod eſt ſecus Dionyſianã viã perueniſſent: veniẽtibus in alter alterius cõſpectu principibus, aperto capite, datiſq; dextris, ſeſe amiciſsimè venerantur. Mox ad Romanorũ regẽ Carolus accedẽs impertita illi ſalute, imperatorẽ dextrorſum, regẽ verò filiũ ſiniſtrorſum, habẽs ipſe medius inceſsit, donec ad palatiũ ventũ eſt, vbi grãde ſpatioſumq; cœnaculũ accipiẽdo imperatori, tapetibuſq; & menſis ornatiſsimũ Carolus eſſe imperauerat. Poſtquam aliquot diebus feriatũ eſt, & mutuis ſe colloquiis muneribuſq; principes coluiſſent, firmataq; inter eos iureiurãdo amicitia eſt diſcedentẽ imperatorem Carolus ad Mouſum vſq; perducere ſua impenſa iubet. quod eſt notãdũ in laudẽ noſtri Francorum regis, pro quo quicũq; orat, decem dies habet indulgentiarũ, ab Innocẽtio iiij. cõceſſarũ, ſecundum beatũ Thomã, in iiij. Sentẽtia. quẽ refert gl. in proœmio pragmaticæ, in princi. ſuper verbo, *Tueretur*. Et Clemẽs Papa, centũ dies indulgẽtiarũ cõceſsit orãtibus pro pace & ſalute regis & reipublicæ regni Franciæ. Cuius bullæ vidi extractũ ſumptũ ab originali. (Additio) Et anno præſenti M.cccccxiiij. Leo decimus Papa modernus, vnũ annũ indulgẽtiæ cõceſsit. Necnõ quicũq; cõtra eũ bellum moueret indebitè, eſt eoipſo excõmunicatus. de quo Gaguinus idẽ li. iiij. ſic dicit, Poſt id tẽpus Stephanus ſecũdus põtifex Romanus, vrbe egreſſus Cariſiacũ ad Pipinũ ſe cõtulit, Pipinũq; in regẽ Francorũ ſacrauit. Cauſa profectionis fuit. Aiſtulphus Lõgobardorum rex grauiore tributo Romanos premẽbat, indicto cuiq; capitali cẽſu atq; annuo. Pontifici propterea ſuppetias ferre Pipinus pollicetur. Stephanus autẽ, vt regi gratificaretur, Pipino benedixit, & poſteritati eius atq; qui temeritate aliqua aduerſus Francos bella moueret, cõmunione chriſtiana interdixit. hæc ille. Præterea alio potitur à ſede apoſtolica priuilegio, ꝙ ſentẽtia interdicti generalis ferri nõ põt, ſine Papæ mãdato ſpeciali. Nec obſtat c. nouit. de iudi. quod priuilegiũ fuit ei conceſſum per Gregoriũ & Clementẽ, ſummos præſules. (Additio) Bullas huius priuilegij reperietis in regiſtro ordinationũ regiarũ cameræ inquæſtarũ parlamẽti Toloſæ, fo. xlvij. verſo. Imò nõ põt à quocũq; præſertim regni ſui antiſtite excõicari, nec excõicatus declarari, vt declararunt Clemens quintus, & Martinus Papa. Quod priuilegiũ etiã extẽditur ad officiarios regios, vt pro actu & exercitio iuriſdictiõis tẽporalis, & eius exercitio nõ ſint excõicati, nec excõicari poſsint, arg.
45 not. in c. iudicatã. lxxxix. diſtin. † Cùm idẽ priuilegiũ habeat familia quod dominus. ca. eccleſia. xij. q. ij. & glo. in c. clericũ. xj. q. j. & not. in l. aſſumptio. ff. ad municipa. de quo ſtant plura arreſta, contra archipræſulẽ Rothomagen. officialẽ Rhemenſem, & archiepiſcopum Turonen. qui Balliuos excõmunicauerant de his quæ officiando fecerant: de quibus priuilegiis multa dixi ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam*. [De quo habemus nunc clarius hoc deciſum per Ioannẽ Ferraldum procuratorem fiſci Cenomanen. in ſuo tractatu, de iuribus & priuilegiis Francorũ regis, veritate Sextum ſanctum dicens contra archiepiſcopum Rothomagen. fuiſſe de hoc arreſtum latum. Anno Domini M.cccxcix, & cõtra officialem Rhemenſem eodem anno, & contra archiepiſcopũ Turonen. qui balliuos & ſeruiẽtes excõmunicauerat. idem fuit dictum & vlteriùs, ꝙ in monitionibus generalibus non comprehenderentur officiales regni, & ꝙ ita declararet: dicit inſuper ſe præſentẽ fuiſſe dum Anno Domini M.cccccvij. die lunæ xvi. Aprilis in parlamento Pariſiis fuit declaratũ: ꝙ in monitione generali etiam non comprehẽderetur graphartus & cõmentarienſis caſtelleti, de his quæ ſciebant tanquã officiales regij, & ita declarauit procu. epiſcopi Pariſ.] Vnde cùm tales regnicolæ & rex alium quã ipſum Deum nõ recognoſcant, verè dicuntur Franci. quia nec imperatori ſubiiciuntur, nec patriæ poteſtati. Ideo vidiſtis ſuprà in verbo, *Marre inſuper Cleram*. ꝙ Galli & Britones etiam poſſunt de aduentitiis teſtari. cùm ſecundum eorum legem nõ ſint in poteſtate parentum, quæ inuenta fuit iure Romano: quo Galli non vtuntur, niſi pro ratione, ſecundum Bal. in c. fi. de cõſue. Et ſic non videtur ꝙ poſsint filiis ſuis pupillariter ſubſtituere, niſi dicamus quia cũ hodie in multis & ferè omnibus ſtudiis generalibus regni Frãciæ leges Romanorum legantur, ſecundũ quas quotidie iudicatur patria poteſtas iure Romano inuẽta, ſatis videtur in dicto regno approbata, ſicut dicimus de vſib[9] feudorũ, poſtquã in ſcholis leguntur, vt plenè not. Bal. in præludiis feudorũ. ij. & iij. col. Et ibi Aluarotus iiij. col. in fi. Licet enim Frãcigenæ nõ vtãtur lege Romana, quia lex cui non ſubiiciuntur; tñ ea vtuntur, quia bona, æqua, & rationabilis, ſecundũ Bal. in d. c. fi. viij. col. de conſue. Facit quod dicit Ioan. Fab. in §. j. inſti. ad Tertyllianũ. ꝙ licet ex conſuetudine Franciæ vxor tranſeat in poteſtatem viri, tamẽ remanet in poteſtate patris. Præterea poteſt eſſe, ꝙ in regno Franciæ filij nõ ſunt in patria poteſtate, quatenus eſſe in patris poteſtate eſſet eis præiudicium, ſicut eſſet ſi teſtari non poſſent conſtituti in ætate legitima ſcilicet pubertatis. Nam lex ſeu conſuetudo Franciæ liberorum fauore inoleuit, vt liberè teſtari poſsint. Et vt pater nihil habeat in eorum bonis aduentitiis, vt dictum eſt. Sed quatenus vtile eſſet filiis eſſe in patris poteſtate, tunc non haberentur ſui iuris, nec pro emãcipatis: & ſic pater poterit eis ſubſtituere pupillariter. Nam ſi eis ſubſtituere nõ poſſet, nõ eſſet eis vtile, imò in eorum verteretur præiudiciũ & damnum; quia decederent inteſtati, non propter patriã poteſtatẽ, ſed propter ætatis defectũ. Cùm hæc pupillaris ſubſtitutio ſit teſtamentum filij. l. Papinianus. §. ſed nec impuberes. ff. de inoffic. teſta. quod eſſet contra l. quod fauore. C. de legi. quia poſſe filio ſubſtituere pupillariter, eſt bonum rationabile & vtile filio: ideo cùm in Frãcia lex Romanorum ſeruetur, nõ quia lex, ſed quia bona & æqua, per cõſequens in ea ſeruabitur hæc ſubſtitutio, velut æqua & rationabilis. Sicut à ſimili dicebat Bald. poſt glo. in l. nepotes. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. quòd epiſcopus qui de iure nõ eſt in patris poteſtate, hæreditatem paternam trãſmittit ad quoſcunq; hæredes tanquã ſuus hæres, cum in his in quibus verſatur eius fauor & honor, nõ cenſeatur extra patriam poteſtatem eſſe, ſed ſolùm vbi & quando ei expedit.

Sic ergo

Sic ergo erit in caſu noſtro, vbi quo ad hanc ſubſtitu-
tionē pertinet, expedit filio ꝙ nō habeatur pro emā-
45 cipato. †Et idē dico in ſtatuto & conſuetudine Tolo-
ſana volente filiū à patre ſeorſum cōmurantē, haberi
pro emancipato: quia intelligitur, ſi ei expediat eſſe
extra patriā poteſtatē: aliàs nō, ſecūdum Bar. in l. item
in poteſtate. in fine. ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iu-
46 ris. quod eſt notādum. †Similiter pater hæreticus cū
filios non habeat in poteſtate, c. ij. de hæreticis, lib. vj.
non poſſet filio ſuo pupillu ſubſtituere pupillariter,
nec etiā pater ſchiſmaticus, ſecūdū Bald. in l. nā ciuiū.
ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Nec etiā Iudæus fi-
liis ſuis nouiter baptizatis ſecundū glo. in c. Iudæorū.
47 †Et intelligatis ſanè, ꝙ pater ſubſtituere non poteſt
filio emancipato per viā pupillaris ſubſtitutionis, ſed
bene poteſt per patrē eius inſtitutio omitti, & per fi-
deicōmiſſum ſibi in tempus pubertatis relinqui: quo
caſu tale fideicōmiſſum vel legatū tātundem impor-
tabit, quātū ſubſtitutio pupillaris. vt puta, pater filiū
non habens in poteſtate, & alterū in poteſtate, ambos
tamē impuberes, poteſt ſolum filiū in poteſtate inſti-
tuere hæredem: & ab eo alteri filio emācipato, cū pu-
bes factus fuerit dimidiā hæreditatis legare, vel alio
modo relinquere. Quo caſu ſi emancipatus in ætate
pupillari decedat, ſua dimidia remanebit filio hęredi
inſtituto, ac ſi ei potuiſſet pupillariter ſubſtitui, per
tex. not. in l. cùm ex filio. §. j. vbi plenè Bart. & Alexād.
ff. de vulg. & pupil. Nec cenſetur ille filius emancipa-
tus interim præteritus, vt dicere poſsit teſtamentum
nullū, tanquā ſine cauſa præteritus: nec etiā in legiti-
ma: de qua ipſo iure omne grauamen & dilatio tolli-
tur. l. quoniā in prioribus. C. de inoffic. teſta. videtur
hæres inſtitutus, vt eam in ætate pupillari, tranſmit-
tere poſsit moriendo ad matrē. Quinimò tota ſua di-
midia penes filium in poteſtate cōſtitutū remanebit,
ac ſi fuiſſet ſubſtitutus, vt ibi plenè. Circa quæ videa-
tis quę dixi ſuper verbo, *In eodē teſtamento relinquens.*
48 in xv. limitatione. Vnū menti tenebitis, †ꝙ pupilla-
ris ſubſtitutio filio extraneo ſcilicet in poteſtate pa-
tris non conſtituto facta, vt quia emancipato aut ba-
ſtardo in his quæ capere poteſt, vel alteri in poteſtate
teſtatoris nō exiſtenti, valet iure fideicommiſsi, ſecū-
dum gloſ. in d. l. verbis ciuilibus. quam ibi ſequuntur
Bar. & Alex. & eſt cōmunis opinio, Sicque reſtat con-
cluſio, ꝙ filius cui pupillariter ſubſtituitur, debet eſſe
in poteſtate ſubſtituentis, aut ſaltem debet eſſe talis,
qui ſi natus eſſet, in poteſtate teſtatoris eſſet, vt poſt-
humus, cui cùm habeatur pro iam nato, quoties de ſui
cōmodo quæritur. ff. de ſtatu homi. l. quæritur. poteſt
ſubſtitui, licet in poteſtate teſtatoris non ſit. l. fin. ff. de
collatio. bono. & d. l. moribus. verſic. planè. ff. de vulg.
& pupil. Et idem in milite, qui filio etiam emancipa-
to pupillariter ſubſtituere poteſt. l. miles ita. §. exhæ-
redato. ff. de teſta. mili. Sed valebit tunc ſubſtitutio
quo ad bona militis tantū: ſed nō quo ad bona pupil-
49 li aliunde quæſita, vt ibi. †Quartò requiritur ad hāc
ſubſtitutionē, vt valeat, ꝙ ille cui ſubſtituitur, efficia-
tur ſui iuris poſt mortē teſtatoris, ita ꝙ in poteſtatem
alterius non recidat. Vnde licet auus nepotē ex filio
habeat in poteſtate, tamen non poteſt ei pupillariter
ſubſtituere, quia poſt mortē aui talis nepos recaſurus
eſt in poteſtatem ſui patris, inſtitut. quib. mod. ius par.
poteſta. ſoluitur. §. j. Et ratio eſt, quia pater pupilli fa-
cere poterit teſtamentū pro filio, qui propter ætatem
ſolam teſtari nō poteſt, inſtitut. de pupil. ſubſtitu. §. j.
Sed poſito, ꝙ in tali nepote non eſſet defectus ætatis,
tamen teſtari nō poſſet: quia eſt in poteſtate alterius
l. qui in poteſtate. ff. eo. & idem foret, ſi pupillus alia
ratione eſſet inteſtabilis, quā ratione ætatis. Puta, qa
poſt mortē patris doli capax effectus deportatur. l. j.
C. de hæred. inſti. & plenè Bart. in l. in pupillari. ff. de
vulg. & pup. Et dicā plenè infrà in vltimo principali
50 articulo. †Et in tantū eſt hoc verū, ꝙ nepoti pupillo
nō poſsit pupillariter ſubſtitui, cū ſit recaſurus in po-
teſtatē ſui patris: ꝙ etiā talis ſubſtitutio ei facta nō va-
leret, etiā ſi miles eſſet, prout eſſe poteſt de iure. l. ſi. C.
de teſt. mili. Nā per hoc fieret iniuria patri ſuo, in cu-
ius poteſtatē eſt recaſurus: quia auferret ei poteſtatem
ſubſtituēdi pupillariter militi ſecundū Bart. in d. l. ij.
de vulg. & pup. per illū text. qui loquitur indiſtinctè,
ꝙ filio in alterius poteſtatē recaſuro ſubſtitui nō poſ-
ſit. ſubiungens ibi ſecus eſſe, ſi ipſe auus teſtator eſſet
miles, qui nepoti militi ſubſtitueret: quo caſu valeret
ſubſtitutio, arg. l. cū filio. ff. de teſta. mili. & l. impube-
ri. ff. de admini. tuto. Quod intelligatis verum, quòd
valebit ſubſtitutio quo ad bona, quæ cōfert ipſe auus
miles nepoti ſuo militi pupillo, ſed non quo ad alia
bona ipſius pupilli, vt d. l. cum filius. vbi eſt caſus no-
ta. & l. miles ita. §. exhæredato. ff. de teſta. milt. ſecun-
dum Imul. hîc, & in d. l. ij. quem ibi ſequuntur Alex. &
Sali. in l. ſi teſtamento. C. de impube. & aliis ſubſtitu.

Ex quo infert Ang. in d. l. ij. §. fin. poſſe contingere
caſum quo nepos ille impubes decedet pro parte te-
ſtatus, ſcilicet quo ad bona aui militis, in quibus ha-
bet ſubſtitutū pupillarē, & quo ad alia bona decedet
inteſtatus. Cùm ille ſcilicet pater ſuus, in cuius pote-
ſtatem recidit, ſibi nō prouiderit de aliquo ſubſtituto
pupillari. Sed nō eſt verū ſecundū Alex. Quinimò cū
illa ſubſtitutio valeat iure directæ militaris, nō autē
iure pupillaris, per l. in teſtamēto. C. de teſta. mili. per
eam ſucceditur ſoli teſtatori, nō autem pupillo, ſicut
per fideicōmiſſariam ſucceditur ſolū in bonis teſtatō-
ris. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. & pup. meritò
nepos pupillus dicetur in totum deceſsiſſe inteſtatus,
quia cū ipſe ſubſtitutus ſuccedat ſolū in bonis teſta-
toris militis, dici nō poteſt ſubſtitutus pupillaris. l. is
qui. & l. paterfami. & l. ſed ſi plures. §. fin. ff de vulg. &
pup. Poſtremò decidit Ang. ꝙ quando auus pupilla-
riter ſubſtituit nepoti, ſubſtitutio tenet à principio:
ſed ſi contingat ꝙ mortuo auo nepos recadat in pote-
ſtatē ſui patris, ſubſtitutio expirat. Et ita intelligitur
ſecundū eum tex. in d. l. moribus. in verſi. nepotibus
iuncto verſ. ſi eos. ff. de vulg. & pup. qui prima facie vi-
debātur repugnare. quod an ſit verū, poteſtis intelli-
51 gere ex prædictis. †Quintò requiritur, quòd ille cui
pupillariter ſubſtituitur, nō deſierit eſſe in poteſtate
ante mortē teſtatoris, aliâs autē ſi ante mortē teſtato-
ris ſubſtituentis deſineret eſſe in poteſtate, ſubſtitu-
tio euaneſceret, & expiraret. Quod verū intelligatis
ſi per emancipationē exiret de patria poteſtate, vt d.
l. cū filio. Et idē ſi alij daretur in adoptionem, in caſi-
bus, in quibus per adoptionem iura patris naturalis
diſſoluūtur, & filius trāſit in poteſtatē adoptantis: qđ
eſt qñ datur in adoptionē coniunctæ perſonæ, inſt. de
adop. §. ſed noſtra. Quo caſu expirat ſubſtitutio pu-
pillaris, adeò ꝙ nō valet etiam iure fideicōmiſsi, attē-
to ꝙ ſemel valere incepit iure directo: & ſic locū non
habet gl. in d. l. verbis ciuilibus. quæ loquitur qñ ſub-
ſtitutio iure directo nunquā valuit ab initio, ſecundū
Bar. & docto. ibi. Hic autē ſemel valuit, ſed poſtmodū
expirauit. Et hoc verū, ꝙ per arrogationem tollitur
ſubſtitutio pupillaris. Tamen ſi pater arrogator filio
præmoreretur, adhuc viuente patre vero & naturali,
talis ſubſtitutio quæ ſemel fuit extincta nō reconua-

leſcit de iure ciuili, etiã vt valeat iure fideicõmiſsi, vt dictum eſt: ſed bene recõualeſcet de æquitate prætoria arg. l. poſthumus. ff. de iniuſto rupt. teſta. ſecũdum Bart. quem cõmuniter ibi ſequũtur docto. & Iaſ. in repetitione l. ſi arrogator. ff. de adoptio. Videte quæ latiùs dicã infrà in ſeptimo principali articu. Bart. in d. l. ij. de vulg. & pupil. poſt Guliel. de Cug. in d. l. precibus. Imol. hîc, & Salic. in d. l. ſi teſtamẽto. C. de impub. & aliis ſubſtit. dicẽtes, quòd nõ valet talis ſubſtitutio ſemel extincta, et iã iure fideicõmiſsi: quod eſt intelligẽdum de iure ciuili, ſed vt dixi, bene recõualeſcit in caſu prædicto de æquitate prætoria, vt valeat tãquam directa: vt ſubſtitutus omnia habeat mortuo pupillo infra pubertatẽ. Subiungens ibi Bart. ſi pater poſt factam ſubſtitutionẽ filiũ cui pupillariter ſubſtituerat, emãcipauerit, & poſteà eum arrogauit, ſubſtitutio recõualeſcit per tex. in l. moribus. §. ſed extraneum. eadem ratione vel maiori. ff. de vulg. & pupil. Si verò filius cui ſubſtitutum eſt, exiret de patria poteſtate per dignitatẽ, tunc non extinguitur pupillaris ſubſtitutio: quia omnia iura ſibi remanẽt firma, tam naturalia quã legitima, vt in auth. conſtit. quæ de dignita. libe. à patria poteſta. §. illud quoque. Or poſſe ſubſtitui
52 eſt de iure legitimo: ergo &c. †Præterea tũc per dignitatem filius efficitur ſui iuris, quando eſſe ſui iuris eſt ſibi cõmodum. Vbi autẽ eſſet ei cõmodum, eſſe in patria poteſtate, certè adhuc dicetur eſſe in poteſtate, ſecundũ glo. in l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. ff. de minori. & Bar. notabiliter in l. item in poteſtate. in fi. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Or pupillaris ſubſtitutio eſt merus fauor filij & cõtinet merũ cõmodum. ſecundum glo. & docto. in l. ex tribus. C. de inof. teſta. & bonus tex. in l. Iulianus. vbi Bar. ff. de acquir. hære. Ergo quo ad iſtud cõmodum cenſebitur eſſe in poteſtate, & ſic valebit ſubſtitutio. An autem expiret ſubſtitutio, ſi filius exeat de poteſtate patris, putà, per religionis in-
53 greſſum, videbitis. j. in vltimo principali artic. †Sexto requiritur, quòd pater ſibi faciat teſtamẽtũ, vt d. l. moribus. §. prius. ff. de vulga. & pupil. Et deinde faciat teſtamentum pro filio pupillo, ſcilicet ei pupillariter ſubſtituẽdo, teſtamentũ enim ſuis liberis nemò facere poteſt, niſi & ſibiipſi faciat. Nam pupillare teſtamentũ pars & ſequela eſt paterni teſtamẽti: adeo vt ſi patris teſtamentũ nõ valeat, nec filij quidẽ valebit, dicit tex. in §. liberis. inſtit. de pupil. ſubſtit. Quod eſt verũ, ſi ambo teſtamenta facta ſint vno contextu, ſecus ſi ex interuallo: quia tunc pupillare perfectum nõ corruit propter paternũ imperfectum, vbi eſt extraneus ſub-
54 ſtitutus, ſecundũ Rapha. †Nã fieri poteſt talis ſubſtitutio vno contextu, cũ teſtamento patris, ita quod dicta duo teſtamenta, ſcilicet patris & filij habebuntur pro vno & eodem teſtamento. l. patris & filij. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. qui text. eſt nota. dum dicit, habetur pro vno. & non dicit vnũ, & idem eſſe. Nam ſecundũ Angel. & Imol. aliud eſt tale, aliud verò haberi pro tali,
55 †quia verbũ haberi quãdam fictionẽ denotat. l. merces. ff. de verbo. ſignifi. l. ij. C. de interdic. matri. & not. Barto. in l. ſi maritus. la ij. §. legis. ff. de adulte. Ex quo
56 infert Ang. †Si ſtatuto caueatur, quòd pro quolibet teſtamẽto, notarius habere debeat decẽ, vel pro quolibet teſtamẽto, decem ſoluãtur cõmuni nomine gabellæ, tũc pro teſtamẽto paterno ſoluentur decem. & pro ſubſtitutione pupillari, quæ dicitur teſtamentum filij, ſoluentur alia decẽ. Quod tamen verũ intelligit, vbi pupillaris ſubſtitutio fuiſſet ex interuallo facta ſeorſum a paterno teſtamento. per l. ſi quis eum. §. j. ff. de vulga. & pupil. Secus autem, ſi vno contextu ambo teſtamẽta eſſent facta, & ſub vna rogatione: quia tũc ſoluerentur tantùm decẽ pro ambobus. Alexã. tamen in d. l. patris. videtur tenere in vtroq; caſu ſiue ex interuallo ſiue vno contextu facta fuerint duo, decem deberi, vnũ pro teſtamento patris, alia verò decẽ pro teſtamẽto filij, quia cùm ſint duæ hæreditates, ſcilicet vna patris, & altera filij, ſtatutũ videtur habuiſſe reſpectum ad duplex lucrum, quod percipit hæres ex vtriuſq; hæreditate. Et ſic prout ſunt duo corpora hæreditatũ, & nõ prout dicta teſtamenta ſunt vnũ quid intellectuale. Iuxta ea quæ decidit Bart. in l. j. in fine. ff. eod. Ad hoc facit bonus tex. in §. igitur. inſti. de pupilla. ſubſtit. Secundò infertur ex præmiſsis: quòd ſi dicta duo teſtamenta fuerint vno eodem contextu facta, adeo habẽtur pro vno & eodẽ teſtamento, quod ſi in quolibet eſſent appoſita ſigilla teſtiũ, & teſtator amoueret ſigilla appoſita in pupillari, nihilominus vtrũque teſtamẽtum firmũ manet ex illis ſigillis in teſtamẽto paterno appoſitis: quæ ſufficiunt pro debita ſolennitate vtriuſque. Tertiò infertur, quod etiam eo caſu, quando vtrunq; vno cõtextu fuit factũ, ſi teſtes ſimpliciter atteſtẽtur ſe fuiſſe adhibitos ad teſtamentũ paternum, etiam intelliguntur adhibiti ad teſtamentũ pupillare, licet hoc nõ expreſſerint, per text. in d. l. patris. dum dicit: ſeptem ſigna patris ſufficiunt. ſecundũ Rapha. Cu. Pau. de Caſt. & Alexãd. ibi licet aliàs ſecus videretur, per tex. in l. penul. ff. eod. Nam teſtamẽtum pupillare eſt pars & ſequela paterni teſtamenti, inſti. de pupillari ſubſtitutio. §. liberis. ſuperius allegato.

57 †Ideo vbi teſtamentũ patris valet, etiã valebit teſtamentũ filij eadẽ ſolẽnitate ſuffultum, & intantum, quod ſi teſtamentũ patris, eſt minus ſolẽne, prout poteſt inter liberos minus ſolenniter teſtari. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. eo. tit. Similiter valebit pupillaris ſubſtitutio per patrẽ minus ſolenniter facta, prouiſo quòd aliquis de liberis teſtatoris fuerit inſtitutus, aliàs ſecus. quia talis ſubſtitutio cõtinet fauorẽ liberorum, vt ſic filius decedat teſtatus, vt probatur in l. Iulianus. ff. de acquir. hære. & d. §. ex imperfecto. & ita tenet Bar. in d. l. moribus. §. j. quem ſequũtur ibi Rapha. & Imo. hîc. Nam licet ſecundum Salic. in d. l. ſi teſtamento. C. de impub. & aliis ſubſtit. iſto caſu ſcilicet in hac ſubſtitutione pupillari tractetur de hæreditate fraterna, non autem paterna. Cum ex pupillari ſuccedatur pupillo, & non teſtatori. ob quod non videbatur locũ habere dictus. §. ex imperfecto. Tamen, quia hæc pupillaris impropriè dicitur teſtamentum filij, vt eſt tex. in §. qua ratione. inſtit. de pupil. ſubſtit. in verbo, tanquam. quæ eſt nota improprietatis. l. pecuniam. ff. ſi certum peta. not. Bar. in l. j. ad finem. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdi. & glo. in c. ſolitæ. de maiori. & obe. Ideo ſi teſtamẽtum patris minus ſolenne valet, etiam valebit ſubſtitutio in fauorem liberorũ ſubſtitutorum, quia potius & magis ſapit naturã teſtamenti paterni, quàm pupilli. Quod patet optima ratione: quia quoties pupillaris ſubſtitutio impugnari poſſet, ſi eam iudicaremus teſtamẽtum pupilli, toties debet iudicari teſtamentum patris, & ecõtrà, per tex. in l. Papinia. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffic. teſtamen. Ad hoc facit quod habetur in l. ſed ſi plures. §. quos poſſum. ff. de vulga. & pupilla. vbi licet frater à fratre inſtitutus hæres non dicatur ſuus quo ad effectum tranſmittendæ hæreditatis. l. quoniã ſororem. C. de iure delib. Sicut eam tranſmitteret, ſi eſſet ſuus. l. ſi fratris. eo. titu. Et dicam plenè j. in verbo, *Mortuo itaque teſtatore*. ij. tractando materiam ſuitatis ſubtilem. Tamen ſi teſtator filio ſuo impuberi pupillariter

ter ſubſtituit alium ſuũ filium fratrẽ impuberis, talis
ſubſtitutus cenſetur ſuus, nedũ patri ſed etiã impube-
ri: adeò ꝙ etiã hæreditatem pupilli nõ aditã tranſmit
teret ex potentia ſuitatis ad quoſcunq;, per d.§. quos
poſſum. & ibi Bar. in l. Iulianus. aliâs incipit: ſi pupil-
lus. ff. de acquir. hære. ſecundum Alex. in d. l. moribus.
Et hæc eſt veritas, ꝙ valet nedũ teſtamentũ patris mi
nus ſolenne inter liberos, cũ etiã ſine teſtamẽto eſſent
ſucceſſuri patri ab inteſtato. l. j. C. de his qui ſibi aſcri.
in teſtamen. Sed etiã valebit eadẽ ratione ſubſtitutio
pupillaris, vbi fratres pupilli ſubſtituũtur: quia his ca
ſibus cauſa inteſtati iuuat cauſam teſtari, quod nõ fa-
ceret vbi extranei eſſent pupillariter ſubſtituti. Licet
Franc. Aret. in d. l. j. ij. tenuerit indiſtinctè ſubſtitutio
nem pupillarẽ in teſtamẽto minus ſolenni de quibuſ-
cunq; perſonis factũ valere fauore filij cui ſubſtitui-
tur: ſed malè dicit ſecundum Iaſ. ibi, & modernos. vi-
deatis Pau. conſil. ccclij. incip. viſis omnibus punctis.

58 †Reſtat ergo ꝙ antequã pupillaris ſubſtitutio va-
leat, requiritur ꝙ pater ſibiipſi faciat teſtamentũ, fal-
lit tamen in milite, qui abſq; eo ꝙ ſibi teſtetur, poteſt
filio ſubſtituere, vt d. l. moribus. verſi. quiſquis. Præ-
terea debetis ſanè intelligere, quòd pater ſibi teſtetur
& priore loco, & poſteà filio ſubſtituat. Nã cùm ſubſti
tutio pupillaris ſit pars & ſequela paterni teſtamenti
oportet teſtamentũ patris prius fieri, vt d. l. moribus.
§. prius. Si autẽ pater prius ſubſtitueret, deinde ſibi te-
ſtaretur, talis ſubſtitutio nõ valeret propter ordinẽ
omiſſum, vt d. §. prius. Quod verũ intelligatis, ſi ſuũ
teſtamẽtum & pupillare non fecit vno contextu, ſed
ex interuallo. Puta, quia primò ſubſtituit: & in craſti-
nũ ſibi teſtamentũ fecit. Si autẽ vno & eodẽ contextu
ſibi teſtatus eſt & pupillo, ſed primò ſubſtituit pupil-
lo, & poſtea ſibi hæredẽ inſtituit. Tũc fuerunt opinio-
nes. Nã Bar. in d. §. prius. voluit, ꝙ aut teſtator ſibiipſi
teſtando vſus fuit inſtitutione filij, cui ſubſtituit, aut
exhęredatione. Si filiũ pupillũ inſtituit, tunc ſiue pri-
mò ipſum inſtituerit, & poſteà ei ſubſtituerit, ſiue ecõ
uerſo, valebit vtroque caſu ſubſtitutio: quia licet vlti-
mo caſu ſecundum ordinem ſcripturæ ſubſtitutio, &
ſic teſtamentũ pupilli præcedat teſtamentũ paternũ,
tamen ſecundũ ordinem intellectus inſtitutio cenſe-
tur priore loco facta, cũ ſecũdũ naturã inſtitutio ſub-
ſtitutionẽ præcedere debeat, & ſemper ſubſtitutio eã
præſupponat. Si verò pupillũ exhæredauit, & extra-
nei inſtitutio eodẽ contextu facta ſequantur ſubſtitu-
tionem, tunc ſubſtitutio non valet. Et ita intelligitur
tex. in d. §. prius. Rationẽ diuerſitatis dat Barto. inter
illos duos caſus: quia qñ filius in teſtamẽto patris in-
ſtituitur hæres, & ei ſubſtituitur: ſiue præcedat inſti-
tutio, ſiue ſequatur ſecundum ordinẽ ſcripturæ, tamẽ
ſecundũ ordinẽ intellectus inſtitutio pręcedit, & ſub-
ſtitutio ſequitur, cùm ſubſtitutio nil aliud ſit quàm ſe-
cunda inſtitutio. Sed quãdo filius exhęredatur, dici nõ
poteſt, quòd exhæredatio præcedat etiã ordine intel-
lectus: quia eam ſubſtitutio nullo modo pręſupponit,
nec etiã poteſt dici, ꝙ ſequẽs inſtitutio ſecundũ ordi-
nẽ intellectus præcedat ſubſtitutionẽ: cũ ſubſtitutio
nõ præſupponat alterius perſonæ inſtitutionem, quã
illius, cui ſubſtituitur. Ideo hoc caſu ſubſtitutio vitia-
tur: quia eſt omiſſus ordo, vt d. §. prius. ſecundum Bar.
ibi. Sed ſua opinio nõ tenetur: Quinimo Pet. Dy. Ni-
cola. de Neap. Iac. de Areti. Rayne. Bald. Imol. Pau. de
Ca. Raph. & Alex. in d. §. prius. & Bald. in l. fi. C. de hæ-
red. inſtitu. & in l. ambiguitatem. C. eo. tenent contra
ipſum, quia dicta ratio diuerſitatis non videtur bona
attento quòd etiã qñ filius eſt exhæredatus, & extra-
neus eſt inſtitutus poſt pupillarẽ ſubſtitutionẽ, vide-
tur ſecundum ordinẽ intellectus primo loco factam
inſtitutionẽ, ac ſi filius foret inſtitutus. Maximè quia
quo ad ſubſtitutionẽ pupillarem non eſt in cõſidera-
tione quòd filius ſit inſtitutus, an verò exhæredatus,
vt l. j. §. ſubſtituere. ff. de vulg. & pupil. Pręterea omnia
in teſtamẽto cẽſentur facta eodẽ inſtanti, & ſecũdum
ordinem intellectus. l. j. in fi. C. de inſtitutio. & ſubſtit.
Ideo cõcludunt docto. ꝙ aut ex interuallo factum eſt
teſtamentum patris poſt pupillarem ſubſtitutionem,
& non valet. Ita intelligitur text. in d. §. priùs. quia ac-
ceſſorium ſtare non poteſt ſine principali. l. ex pupil-
lari. ff. de vulg. & pupil. Sed ſi incontinenti teſtamen-
tum patris factum eſt poſt ſubſtitutionem, tũc ſecùs;
& ita intelligitur tex. in eo. § ſi prius. verſi. ſi quis. Sed
ſi incontinenti teſtamentũ patris factum eſt poſt ſub-
ſtitutionem, tunc ſecus. Et quãuis vtraq; opinio ſuſtẽ-
tabilis exiſtat, tamen opinio Bart. nimis rigoroſa eſt.
Quoniam nõ refert, an priùs fiat pupillaris ſubſtitu-
tio filio inſtituto, an exhæredato.
59 †Sed quid ſi pater
nõ fecit teſtamentum, ſed codicillos, vel fecit teſtamẽ-
tum cũ clauſula codicillari coram quinque teſtibus,
certè tũc videretur grauare venientes ab inteſtato, vt
omnia bona pupilli vndecunque quæſita reſtituant
ſubſtituto, per text. ſingularẽ in l. ſi fundum per fidei-
cõmiſſum. aliâs incipit ſi Titio. §. fin. cum l. ſequẽ. ff. de
lega. j. & ibi Bar. & docto. & per hoc Bart. ff. de vulg. &
pupil. & in l. j. in fi. dubitat, an pater poſſit filio in le-
gitima ſubſtituere per fideicommiſſum, & dicit quòd
ſic, ſi tale fideicommiſſum iniungatur legitimis hæ-
redibus ab inteſtato venientibus ipſi pupillo, vt l. ſi
fundum. Secùs ſi iniungeretur filio: quia non valeret;
vt d. l. cohæredi. §. cùm filiæ. Et fideicõmiſſum iniun-
ctum ſuccedentibus pupillo ab inteſtato, ſortitur effe
ctum pupillo moriẽte in pupillari ætate. quo caſu de
dicta legitima in qua pupillus fuit inſtitutus hæres,
ſui legitimi detrahent Trebellianicã. Sed ſi poſt ætatẽ
pupillarem moriatur, expirat talis ſubſtitutio, vt d. l.
ſi fundũ. In dubio autẽ, ſi non appareret quis fuit gra-
uatus, an filius, vel ſuus hæres legitimus: præſumitur
filius grauatus, vt non valeat, ſecũdum Bart. in d. §. cũ
filiæ. Idem tenet Ange. in §. j. inſtit. de pupil. ſubſtitut.
Quid autẽ tenẽdum ſit, dicam infrà in materia com-
pendioſæ verbis communibus factæ.
60 †Septimò re-
quiritur, quòd filius impubes cui pupillariter ſubſti-
tuitur, ſit hæres inſtitutus vel exhæredatus, vt dicta l.
moribus. §. ſed ſi eos. ff. de vulga. & pupilla. ſubſtitut.
Et ratio huius eſt, quia teſtamentum in quo filius non
eſt inſtitutus vel exhæredatus, eſt nullum. l. inter cæte
ra. ff. de liber. & poſthu. Et per conſequens pupillaris
ſubſtitutio quæ pars eſt & ſequela paterni teſtamẽti,
arg. cap. acceſſorium, de regu. iur. lib. vj. & eſt text. in
dicto §. liberis. inſtit. de pupilla. ſubſtitutio. Nam po-
teſt filius impubes doli capax exhæredari cũ cauſam
ingratitudinis cõmittere poſſit, inſtit. de pupil. ſubſti-
tutio. §. nõ ſolùm. Et ſic cùm delinquere poſſit etiã pu-
niri poterit, inſtitu. quib. mod. tute. fini. §. item finitur
tutela vbi deportatur propter delictum. Et eſt verũ,
quòd filio exhæredato ſicut inſtituto ſubſtitui poteſt
pupillariter per patrẽ ſiue exhæredatus fuerit bona
mẽte cauſa ſuæ prouiſionis, vt l. multi non notæ. ff. de
libe. & poſthu. ſiue mala mente. Quia lex permittens
exhæredato ſubſtitui, nõ diſtinguit, qua mẽte exhære-
datus fuerit: imò videtur loqui in exhæredato mala
mente, vt l. cùm quidam. C. de lega. & l. ab exhæreda-
to. ff de lega. j. & l. in ratione. §. fina. ff. ad leg. Falc. quæ
videntur loqui in exhæredato mala mente, cùm nihil

ei teſtator reliquit, & tamen ei potuit ſubſtitui. Sed in
aliquibus eſt differentia, an bona mente ſit exhæreda-
tus, vel mala: quia ſi bona mente, tunc ſicut poteſt ei
ſubſtitui, ita etiã poteſt ab eo legatũ relinqui, vel ab
eius ſubſtituto, attẽta ratione d.l.cũ quidã.C.de legat.
Et ita videtur tacitè ſentire Io.Fab.in d.§.non ſolum.
inſtit.de pupil.ſubſtit.vbi Ang.hoc reliquit cogitan-
dum. Si verò exhæredatus fuerit mala mente, tunc nõ
ab eo poteſt nec eius ſubſtitutio legari, quia quem de
ſuis teſtator nõ bonorat nec onerare poteſt.l.ab eo.C.
de fideicõmiſ.ideo nõ poſſet filiũ onerare fideicõmiſ-
ſo.l.cohæredi.§.cũ filiæ.ff.de vulg.& pup. Si autẽ filio
exhæredato aliquid relictũ fuerit, poteſt in tanto gra
uari, vt d.§.cùm filiæ. ſed eius ſubſtitutus grauari non
poſſet in illo.l.quinta.§.ſi quis.ff.de leg.iij.quia pupil
laris ſubſtitutio facta filio exhæredato, eſt teſtamen-
tũ filij, ideo hæredẽ alienũ grauare non poteſt, ad quẽ
de ſuis bonis nihil peruenit, ideo ſi talis ſubſtitutus
exhæredatus, eſſet à patre inſtitutus in aliqua quota,
& ſubſtitutio haberet locũ: & illam quotã haberet ex
eadẽ volũtate, in qua ſubſtitutus fuit, tũc grauari poſ-
ſet, vt d.l.in ratione.§.fin. Secùs ſi eam haberet ex alia
diuerſa voluntate, vel ſubſtitutio locum non haberet:
quia fortè ſubſtitutus prædeceſſerat, ſecundũ Salic.in
d.l.cũ quidã.& Ang.in d.§.non ſolùm.gloſ.& Bald.in
l.qui fundũ.§.qui filios.ff.ad leg.Fal. Et in dubio præ-
ſumitur filius mala mẽte exhæredatus, ſecundũ Bald.
in l.liberti.C.de oper.liberto.per text.in l.teſtamento
Centurio.ff.de manumiſ.teſta.& Ange.in l.ſi tibi.§.ſi
61 pactus.ff.de pact.vbi dicit, †quòd quoties ex cõiectu-
ris nõ apparet de bona mẽte patris, ſemper præſumi-
tur filius mala mente exhæredatus. Cum exhæredatio
ſit actus priuatiuus & odioſus.l.cũ quidã.ff.de lib.&
poſthu.& ſic mala mẽte fieri præſumitur, licet cõtra-
rium voluerit Bar.in l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi.ff.de
bo.liber.& malè, ſecundũ Alexãd.in d.l.moribus.vij.
col. Licet enim cõtra iudicẽ præſumatur, vt recuſari
poſsit, aut ab eo appellari ſi mala mente in aliquo cõ-
tra patrẽ proceſſerit: tamẽ cõtra patrẽ qui filiũ mala
mẽte exhæredauit, non pręſumitur quo minus ſubſti-
tuere poſsit: tum quia lex de patre tantũ erga filium
cõfidit, vt nõ credat ꝙ filio aliquid faciat, niſi pro bo-
no, cùm nullus amor vincat paternũ: ideo ad petitio-
nem patris filius incarceratur.l.filius tuus.C.de patri.
62 poteſta. †Et poteſt pater penitus egens & mendicus
filio valde diuiti ſubſtituere pupillariter, ſecundum
Bald.ſingulariter in l.j.C.de iur.fiſc.lib.x. Et hoc non
eſt propter aliud, niſi quia non præſumitur patrẽ ma-
lè conſulere filio, quẽ pluſquàm ſeipſum diligit.l.iſti
quidam.ff.quod met.cau. Tum etiã hoc eſt ratione ri-
goris patriæ poteſtatis, ſecundũ Imol.in d.l.moribus.
Bene eſt verum, vt ibi dicit Bar.ꝙ ſi pater eſſet ita tur-
pis perſona, quòd ei non cõmitteretur adminiſtratio
bonorũ filij viuentis, vt l.fi.C.de ſentẽ.paſ.& l.ſi cum
dotem.§.eo autẽ tẽpore.ff.ſolu.matri. tunc non poſſet
filio pupillariter ſubſtituere, cùm ibi ſit maius peri-
culum.facit l.j.ff.vbi pupil.educa.debeat.& l.vtilita-
tem.ff.de tuto.confirman.quod eſt menti tenẽdum, ſe-
cundum eum. Idem tenuit ipſe Bar.in l.ex facto.verſi.
pone quòd furioſo.ff.de vulg.& pupil.& in l.cũ opor-
tet.§.non autẽ.C.de bo.quæ lib.hoc idem decidit ipſe
Bar.in l.ſed ſi vnius.§.filiofamiliàs.ff.de iniur.per illũ
63 tex.volentẽ, †ꝙ licet pater remittere poſsit iniuriã fa
ctam filio, tamẽ hoc facere nõ poſſet, ſi eſſet ipſe pater
vilis perſona. Sed aduertendum eſt quia Ange.in d.l.
moribus.§.fi.& l.ſeq.§.fin.tenet contrariũ, ꝙ imò etiã
pater turpis perſona, poſsit filio pupillariter ſubſti-
tuere, quia iura ei hoc permittentia, loquuntur indi-
64 ſtincte. †Et ſic indiſtinctè intelligẽda. Præterea vi-
demus, ꝙ licet pater mala mẽte filiũ exhæredauerit,
nihilominus poteſt ei pupillariter ſubſtituere, vt d.l.
cũ quidã.C.de lega.idem tenuit Ange.in d.§.eo autem
tẽpore.& in l.Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff.de
inoffi.teſta.& vtrobiq; Imo.& idẽ Ang.in d.l.cũ qui-
dã.& fuit de mente Bal.in l.humanitatis.verſi.ſepti-
ma differentia.C.de impub.& alijs ſubſtit. Et hoc eſt
verius, & cõmunis opinio contra Bart.ſecundũ Alex.
& Iaſo.in d.l.moribus.qui adducit text.pro Angel.in
d.§.ſed nec impuberis.iuncta gloſ.ibi vbi pater exclu-
ſa matre & cæteris ab inteſtato venientibus, ſubſtituit
filio pupillo extraneũ turpem perſonã, non obſtante,
ꝙ male verſatus fuiſſet in diſtributione bonorũ filij:
ob quod videri debebat ſuſpectus, valuit irreuocabili
ter ſubſtitutio, & diſtributio bonorũ filij per eum fa-
cta. Pro hoc facit, ꝙ licet adminiſtratio debeat prodi-
go auferri, tamen antè quã ei per iudicẽ interdicatur,
nõ eſt ſibi auferenda.l.is cui.ff.eo.facit l.j.§.exigit.cũ
ibi not.ff.de bono.poſſ.ſecundum tabu. Nec obſtant
iura allegata per Bart.quia vendicant ſibi locũ in vi-
ta patris turpis & inquinatæ vitæ: quia durante eius
vita bonorũ adminiſtratio ei auferetur, & interdici-
tur: de quo lex ſuſpicatur, quòd bona filij ad ſuã manũ
perueniant: quæ ratio ceſſat in pupillari ſubſtitutio-
ne, quæ nõ ſortitur effectũ, niſi eo mortuo, & ſic bona
filij ad manũ patris non perueniant per mediũ ſubſti-
tutionis. Præterea d.l.fi.C.de ſenten.paſ.nihil facit
pro Bar.quia licet ibi dicatur patrẽ ab hoſtibus reuer
ſum, adminiſtrationem amiſſam nõ recuperare, non
tamẽ ibi dicitur, quòd ꝓpter malos mores pater ipſo
iure priuetur adminiſtratione bonorũ, quam habet,
ſed ſolùm dicit, ꝙ amiſſam non recuperat, arg.l.patre
furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.& c.quem-
admodum.de iureiur. Et ſic nõ ei prohibetur, quo mi-
nus poſsit pupillariter ſubſtituere. In duobus tamen
caſibus ſecundũ aliquos videtur, ꝙ opinio Bar.ſalua-
ri poſſet. Primò, ſi pater ſuſpectus amiſerit patriã po-
teſtatẽ per deportationẽ, & poſtea à principe fuit re-
ſtitutus ad patriã poteſtatem: quia tũc ſi adhuc ſit vi-
tiorũ ſeruus & prodigus, etiam ſine alia interdictione
iudicis, non poterit pupillariter ſubſtituere, ſecũdum
Bal.in d.l.humanitatis. Et ratio, quia turpius eijcitur
quã nõ admittatur hoſpes, vt d.c.quemadmodum.&
d.l.patre furioſo. Et iſtud dictũ magni facit Imo.hîc,
in materia exemplaris ſubſtitutionis, pro intellectu
d.l.fi. Secundò, ſaluari poteſt opinio Bart.ſecundum
Imo.hîc vbi pater eſſet adeò turpis, quòd ſibi interdi-
cta eſſet adminiſtratio bonorũ per iudicẽ, quia tũc cũ
nõ poſsit pro ſeipſo teſtari, vt d.l.is cui.ff.eod.non po-
terit etiã filio ſubſtituere: ſecùs ſi nulla eſſet ei per iu-
dicẽ facta interdictio: quoniam tũc ſicut pro ſe, ita &
pro filio teſtari poterit, per iura & rationes adductas
per Ang.iuncto quòd intereſt pupilli habere hæredẽ
ex teſtamento, vt d.l.Iulianus.ff.de acquir.hære. Idem
tenuit Imo.in d.l.moribus. Et credo, quòd ita intelle-
xit Bar.ſuã opinionẽ ibi, prout clarius hoc demõſtrat
in d.l.cũ oportet.§.nõ autẽ.C.de bo.quæ libe.vbi pre-
ſupponit interdictionẽ ſibi factã in vita: quo caſu ſi-
65 cut non poteſt in vita, nec poterit in morte. †Vnde
reſtat, quòd filio quomodocũq; exhæredato ſubſtitui
poteſt pupillariter, & valebit talis ſubſtitutio, donec
teſtamentũ patris per querelam inofficioſi teſtamẽti
ſubuertatur in totum: cauſa exhæredationis per hæ-
redem minimè probata. Secùs ſi pro parte tãtùm ſub-
uerteretur, vt l.Papinian.§.ſed nec impuberis.& ibi
Bart.

Bar.ff.de inoffic.teſta.& d.l. moribus.iiij.col.in fine.
Vel donec ſubuertatur ipſo iure,vel per bonorū poſ-
ſeſsionē contra tabulas.quo caſu magis tollitur tunc
propter hæreditatē nō aditam magis rūpitur, vt d.l.
moribus.§.adeò.ff.de vulg.& pupil.ſecūdum Bart.in
66 l.& ſi contra. in fine. illo co.titu. †Et ſi filius pupil-
lus fuerit præteritus, & ſic talis qui nō rūperet teſta-
mentum, putà,quia eſt nepos in poteſtate aui ex filio
emancipato: certè tali poſſet ſubſtitui, ſecundū Bart.
in d.l.moribus.v.col. Pariter valeret ſubſtituo facta
filio prærerito,cuius præteritione teſtamentum eſſet
nullum: prouiſo tamē ꝙ ipſe pupillus cum aut.tuto.
ratificaret teſtamentum patris: quod facere poteſt in
ſui prę iudiciū.vt plenè habuiſtis.ȝ.ſuper verbo,in eo-
dem teſtamēto relinquens. in vij. limitatione. Hodie
autem cū ſublato teſtamento ex cauſa præteritionis,
vel exhæredationis ſine cauſa factæ, vel cū cauſa quæ
poſtea non probatur, & ſic teſtamētum patris quere-
latur,& rumpitur,conſeruentur omnia in teſtamēto
relicta præter inſtitutionem vniuerſalis hęredis,quæ
ſola petit,cæteris in firmo manētibus,per tex.in au-
thē.ex cauſa.vbi ita cōmuniter tenetur per doct.quos
ibi refert,& ſequitur Iaſ.in viij.col.ſuper verbo,exhę
redationis.C.de libe.præte.vel exhæreda.Subſtitutio
pupillaris ſaltē cū teſtamēto paterno ſimul facta cō-
ſeruabitur.De quo plenè dixi ȝ.eo.ſuper verbo,*In eo-
dem teſtamento relinquens.* in xxvij.& vltima limita-
tione. vbi latè vobis declaraui materiam illius auth.
ex cauſa.Videatis ibi,quia tenui ſecundū magis com-
munem opinionē, ꝙ etiam hodie conſeruatur pupil-
laris ſubſtitutio paterno teſtamento exiſtente nullo
propter alterius filij, vel ipſiuſmet, cui ſubſtituitur,
præteritionem, & ita etiā tenet Guido Papæ quæſt.
ccccxxix. Idem in fideicōmiſſaria ſubſtitutione,ibi
concludens, prouiſo,ꝙ taceat & teſtamentum patris
nō impugnet.l. filio præterito.ff.de iniuſto,rup.teſta-
mento.Nā ſubſtitutio facta ipſi filio pupillo præteri-
to,conſeruatur per dictā authen.quia tendit in fauo-
rem filij,cū ſit eius teſtamentū,vt ſæpe dictū eſt.Et ita
poſt doct.firmat Alexā.in l.j.§.ſubſtituere.ff.de vulg.
67 & pupil. †Quod verum intelligatis,ꝙ teſtamento
patris ſtāte nullo propter filij præteritionem vel ex-
hæredationem cōſeruatur pupillaris ſubſtitutio ex-
preſſa:non autē vulgaris tacita ſub pupillari cōtenta
vt plenè ſcripſi vbi ȝ.& tenet Alex.in d.§.ſubſtituere.
& in l.ſi quis eum.§.ſi ſuo teſtamento.iij. colum.in fi.
ff.de vulga.& pupil.Vnde reſtat, ꝙ teſtamento patris
exiſtente nullo propter præteritionem,hodie omnia
cōſeruantur per dictā authen.Secus ſi teſtamentū fo-
ret nullum propter defectum hæredis inſtitutionis,
vt quia in teſtamento patris nemo fuit hæres inſtitu-
tus. Nam eo tunc cū teſtamētum nō ſit nullū propter
præteritionem, vel exhæredationē, ſed ob defectum
inſtitutionis, ſubſtitutio pupillaris facta filio præte-
rito vel exhæredato, non teneret: nec conſeruaretur
per dictā authen.ex cauſa. Ita eleganter decidit gloſ.
fin.per illum tex.in d.§.ſubſtituere.in prima ſolutio.
data ad illam auth.quod eſt menti tenēdum,ſecundū
68 docto.ibi. †Octauò requiritur,vt pupillaris ſubſti-
tutio valeat, ꝙ ex teſtamento paterno ſit adita hære-
ditas,vt d.l.moribus.§.adeò. Item per edictum ſi quis
omiſſa cauſa teſtamenti,vt ibi in verſi.planè fallit in
milite.l.miles ita.§.fina.ff.de teſta.milita. Præterea
fallit,vbi exiſtentia ſui hæredis militat,quæ habetur
de iure loco aditionis hæreditatis, & eam operatur,
adeo quòd cōfirmat tabulas pupillares, vt l.patet. in
princi.ff.de priuileg.credito.de quo per Barto.in l.ſi
filius qui patri.ff.de vulg.& pupil.Et plenè dicam in
verbo,*Mortuo itaq; teſtatore.* ij.tractando materiā de
69 iure ſuitatis. †Sed an aditione hæreditatis facta ex
tacita vulgari confirmētur tabulę pupillares.Reſpō-
det Bar.in d.l.moribus,quòd ſi ſolus pupillus fuit hæ-
res inſtitutus, tunc exiſtentia ſui hæredis indubitan-
ter tabulas confirmat pupillares, vt dictum eſt. Ideo
tunc non eſt neceſſe, ꝙ confirmentur per aditionem
fiendam ex tacita vulgari,ſed ſi habet cohęredem qui
nō repudiat,tunc nō eſt quod repugnet, quin confir-
mentur per aditionē ex tacita vulgari. ſecundum ea
quæ dicta fuerūt ȝ.in tractatu vulgaris:dum fuit deci
ſum, An à tacita vulgari incipere poſsit teſtamētum.
videatis ibi, in ij.& iiij.effectu vulgaris. Videatis Sa-
lice.clarè loquētem in d.l.ſi teſtamento.C. de impub.
70 & aliis ſubſtit.iij.col. †Ex præmiſsis reſultat verifi-
cata elegans doctrina omniū præmiſſorū reſolutiua
eiuſdem Sali.in d.l.ſi teſtamēto.in iij.quæſt.vbi dicit,
ꝙ ſi quæramus de potentia faciendi hanc ſubſtitutio-
nē,tria ſunt tantū neceſſaria, ſcilicet vt ille cui ſub-
ſtituitur, ſit de liberis,ſit in poteſtate, & ſit pupillus.
Si autem quæramus de efficacia remanendi,ſunt alia
duo neceſſaria,ſcilicet ꝙ perſeueret in poteſtate, & ꝙ
efficiatur ſui iuris morte teſtatoris. Si verò quæra-
mus de modo & forma faciēdi, & tūc ſi de extrinſeca
& vniuerſali:ſunt duo alia neceſſaria,ſcilicet ꝙ ſit in-
ſtitutus vel exhæredatus,& ꝙ pater ſibi prius fecerit
teſtamētum.Si de intrinſeca & ſingulari,tūc ſufficiūt
verba cōgrua pupillari. Aut loquimur de accidentia
reſoluendi,& tunc requiritur vnicum & vltimū, ſci-
licet ꝙ hæreditas adeatur.Et hæc de quarto principa-
71 li articulo ſcripta ſufficiant. †SVBSEQVENTER
quintus ſe offert principalis articulus,in quo dubita
tur,quotuplex ſit hæc pupillaris ſubſtitutio.Et reſpō
det Bart.in d.l.moribus.ff. de vulg.& pupil.ꝙ duplex
eſt,alia expreſſa, alia tacita. Expreſſa eſt quæ fit ver-
bis expreſsis:tacita verò eſt,quæ fit verbis tacitis,ſeu
à iure ſubintellectis. De quo dicatis, vt plenè habui-
ſtis.ȝ.in tractatu vulga.ſubſtit.in iiij.principali arti-
culo.Nā tacita eſt,quæ cōtinetur in vulgari expreſſa.
Et ſi quæratur an reperiatur pupillaris partim ex-
preſſa,& partim tacita quo ad caſus:& dicit ꝙ nō po-
teſt reperiri:quia hęc ſubſtitutio ſolùm in vnū caſum
cōfertur,ſcilicet ſi filius intra ætatē pupillarē deceſſe
rit:adeo aliū caſum cōprehēdere nō poteſt. quia nul-
lus alius caſus eſt:nā ſi in parte ſubſtituat,in alia par-
te videtur voluiſſe ſubſtitutionē nō valere, vt l.ſi ita
quis.ff.de vulg.& pupil. Et hoc verum,niſi in caſu, de
quo videbitis in ſequēti articulo. Si autē quæratur,
an reperiatur pupillaris ſubſtitutio partim expreſſa,
& partim tacita quo ad verba,& dicit,ꝙ ſic.Eo modo
quo dictū fuit & clarè demōſtratū,in d.iiij.principali
articulo vulgaris ſubſtitutionis, vbi plenè videatis.
72 †SEXTVS principalis articulus eſt, quis ſit effe-
ctus huius pupillaris ſubſtitutionis. Et certè dicunt
Docto.quòd plures habet effectus. Primus eſt, quòd
continet tacitā vulgarem,vt l.iam hoc iure.ff.de vul-
ga.& pupil. Sicut enim vulgaris ſubſtitutio expreſsè
pupillo facta, ſcilicet ſi hæres non eſſet, continet ta-
citam pupillarem:adeò quòd ſi hęres fuerit,ſed in pu-
pillari ætate deceſſerit, ſubſtitutus vocabitur ex taci
ta pupillari,vt plenè habuiſtis in tertio effectu vulga
ris ſubſtitutionis.Sic etiam erit cōtrà:quia ſi teſtator
pupillo filio ſubſtituerit pupillariter, ſcilicet ſi filius
in pupillari ætate decederet,nō ſolū vocabitur ſubſti
tutus filio hærede exiſtente,ſed in pupillari ætate de-
cedente: ſed etiā vocabitur ſi filius non fuerit hæres.

Quo caſu veniet ex tacita vulgari, quia præſumendũ eſt teſtatorẽ qui in vno caſu prouidit, etiã voluiſſe in alio prouidere: & ſic plenè prouidere. Quapropter hæc ſubſtitutio tacitã cõtinet vulgarẽ, vt d.l.iam hoc
73 iure. †Quod verũ eſt, niſi teſtator cõtrarium ſenſerit, expreſsè vel tacitè, vt d.l.iam hoc iure. & plenè habuiſtis de vulgari nõ continẽte tacitã pupillarẽ. ſ. in tractatu vulgaris, in tertio effectu. Quæ ibi dicta nũc poteſtis hic applicare. Alius caſus eſt, in quo pupillaris expreſſa non continet tacitã vulgarẽ, qñ pupillaris eſſet facta ex interuallo ſeorſum à teſtamento paterno, prout fieri poteſt. l. ſi quis eum. §. j. ff. de vulg. & pupil. & dixi ſ. in ſexto requiſito. Hoc enim caſu ſecundũ Bal. & Raph. ibi pupillaris nõ cõprehendit tacitã vulgarẽ, videatis Iaſ. in l. iam hoc iure. ff. de vulg. iij. col. quia cũ per eam ſuccedatur teſtatori, vt plenè vidiſtis in tractatu vulgaris, ſequeretur ꝙ teſtamentũ patris diuerſis tẽporibus factum valeret contra l. hæredes palam. §. fi. ff. eo. & l. cũ antiquitas. C. eod. quod non eſt dicendũ. Fallit etiã in alio caſu, videlicet qñ perſona ſubſtituta eſſet duntaxat capax bonorũ pupilli, & non paternorũ, vt l. ſi is qui. ff. de vulg. & pup. vbi filius naturalis ſubſtitui pupillariter poteſt per patrẽ alteri filio ſuo legitimo, ita ꝙ virtute ſubſtitutionis pupillaris ſuccedet fratri ſuo legitimo in ætate
74 pupillari mortuo, cuius bonorũ eſt capax. †Nã licet filius naturalis ſuccedere prohibeatur patri in toto, tamen nõ prohibetur ſuccedere fratri etiã ex iudicio, & diſpoſitione patris, vt d. l. ſi is qui. Et idem eſt in ſpurio, vt eſt gl. reputata ſingularis ſuper verbo, participium. in §. penul. in authen. quibus mod. natur. efficiũ. ſui. in vlti. q. quam ſequitur Bart. in d. l. ſi is qui. & in l. quod conditionis. ff. de donatio. cauſa mor. & in l. j. ff. de iure fiſci. Et eam reputat ſingularẽ Bald. in l. eam quã. C. de fideicom. & in c. naturales. ſi de feudo fuerit contro. inter dñm & agnatũ. Sed hoc caſu iſta pupillaris nõ cõtinebit tacitã vulgarẽ, vt pupillo nõ adeunte ſeu repudiãte ſuccedere poſſit ex tacita vulgari in bonis paternis, quorũ eſt incapax. Et erit ibi caſus ſingularis, ꝙ licet bonorũ paternorũ cõiunctorum cũ bonis pupilli, non ſit licita ſeparatio. l. ſed ſi plures. §. filio. ff. de vulg. & pupil. Tamen fallit, qñ lex impedit totalẽ acquiſitionẽ, vt ibi. Ex quo ſequitur, ꝙ pupillus infra pubertatẽ moriẽs decedet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, prout alibi videmus, ꝙ pupillaris facta filio arrogato, non trahitur niſi ad bona arrogatoris. d. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. & ita tenet Bald. Ange. Imo. poſt Bart. & Alex. in d. l. ſi is qui. & expreſſius Bart. in l. j. vltima col. C. de ſecund. nupt. Aliqui tamẽ voluerunt, ꝙ ſubſtitutus ſit hæres mero iure in ſolidũ; ſed bona paterna quę capere non poteſt, reſtituet venientibus ab inteſta. qui erunt hæredes in effectu, arg. l. j. & ij. C. de natura. lib. & ſentit gloſ. in d. l. j. C. de ſecun. nup. Et hanc tenet Bal. in d. l. eam quã. circa vlti. col. C. de fideicõmiſ. Raph. & Alexãd. in d. l. ſi is qui. per quã dicunt glo. & Bart. in l. Lu-
75 cius Titius. in fine. ff. de iure fiſci. †ꝙ qui non poteſt ſuccedere ei quẽ occidit, etiam non poterit ſuccedere hæredi eius in bonis, quæ hęres habuit ab illo occiſo, ſecus ſi aliunde habuiſſet, & ita ſe conſuluiſſe dicit Ia-
76 ſon in d. l. ſi is qui. †Ex quibus habetis pulchrã regulam, quòd prohibitus alicui relinquere aliquid de bonis ſuis, etiã prohibitus videtur relinquere per mediam perſonã. Et hoc eſt ad excludendũ fraudem, quæ aliâs fieret faciliter, vt videris hic, in pupillariter ſubſtituto, qui per mediũ pupilli filij legitimi teſtatoris nõ poteſt baſtardus aut ſpurius peruenire ad bona teſtatoris, licet per patrẽ fuerit ſubſtitutus filio legitimo. Et per hoc decidit ſingulariter Alber. in ij. parte tracta. ſtatutorũ. q. cxij. ꝙ ſi ſtatuto ſit prohibitus maritus relinquere vxori de proprietate bonorũ ſuorũ, ſicut cõmuniter ſeruatur per Italiã ſecundũ eum, licet vxor per maritũ qui hæredẽ inſtituit filiũ, eidem ſubſtituta fuerit, habere poſſit bona filij pupilli: tñ nõ habebit bona mariti, ne fiat fraus ſtatuto per indirectũ. Quod verũ intellexit & ſingulariter Raph. cu. in d. l. ſi is qui. vbi maritus ſuam vxorem tali filio ſuo ſubſtituiſſet, cui vxor ab inteſtato ſucceſſura nõ eſſet. Putà, quia fuit ſubſtituta filio mariti ex prima vxore. Nã tũc per mediũ filij teſtatoris peruenire nõ poterit ad bona mariti. Secus ſi ſubſtituta eſſet filio proprio, & cõmuni ipſius & mariti, cui cũ etiam inteſtatò ſuccederet, etiã ſuccedet ex ſubſtitutione facta per maritũ, ſecũdũ Alexã. in vltimis verbis, & clarius per Iaſo. in d. l. ſi is qui. quod erit ſingularis limitatio ad illam l. quia ſi ſubſtitutio non eſſet, etiã filio quo ad paterna ſuccederet ab inteſtato. Et pari modo qui capere nõ poteſt ab aliquo, poterit capere per mediã perſonã, qñ tale quid per mediã perſonam capit, ad quod teſtator teneretur, ſi viueret. Ex quo decidit
77 Paul. in d. l. ſi is qui. †quòd executor teſtamẽti iuſſus diſtribuere bona teſtatoris in pauperes, poterit diſtribuere in filiũ teſtatoris ſpuriũ, ſi ſit pauper. quia ſi pater viueret, eum pauperẽ teneretur alere. c. cùm haberet. de eo qui duxit in matrimo. quã pollue. per adulteriũ. de quo dixi in verbo, *Et vxorẽ nomine Adelà-*
78 *ſiam.* †Vnum tñ menti tenebitis, ꝙ licet prohibitus alicui relinquere ſub pœna cenſeatur eſſe prohibitus per mediã perſonã ei relinquere, vt ſcilicet relictum non valeat, tamẽ relinquens per mediam perſonã nõ incidet in pœnã legis, vel ſtatuti, quæ tantùm habet locũ in caſu expreſsè prohibito. Ita mirabiliter decidit per illũ tex. Bart. in l. iij. ff. de legatis præſtand. vbi ſub pœna prohibitus contrahere cũ bãnito, nõ incidit in pœnã ſi contrahat cum eius filio aut ſeruo, licet
79 per eos acquiratur bannito. †Tertiò fallit, quando fit ſubſtitutio pupillaris inſtituto in hæreditatẽ pupilli tm: puta, ſi teſtator filiũ impuberẽ inſtituit, & ei ſubſtituit aliam ſuã filiã impuberẽ pupillariter, quã exhæredauerat: & ſi hæc filia decederet in pupillari ætate, Titiũ ſubſtituit. Nã in hac ſecunda ſubſtitutione, nõ continetur tacita vulgaris, ſecundũ Raph. in l. qui habebat. per illum text. ff. de vulga. & pupilla. Et quia ita demum pupillaris comprehendit vulgarem ſi facta fuerit perſonę in paterno teſtamento inſtitutæ, cùm per vulgarem ſuccedatur teſtatori in ſua hæreditate: allegat. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupilla. Ergo ſecus quando fit inſtitutio ſolùm in hæreditate pupilli. Quartò fallit, quando ſtatutum diceret, quòd teſtamenta ad literam mandentur executioni: quoniam tunc ſub pupillari non continebitur tacita vulgaris, ſicut econtrà ſub vulgari non comprehenditur pupillaris, vt plenè dixi vbi ſuprà, in tertio effectu vulgaris ſubſtitutionis, & tenet Alexand. in dicta
80 l. moribus. §. j. xj. colum. †Secundus effectus pupillaris ſubſtitutionis eſt, quia per eam ſucceditur pupillo. inſtitu. de pupillari ſubſtitutio. circa principium. Quod eſt verum, ſiue ſubſtitutio facta fuerit vniuerſaliter in tota hæreditate pupilli, ſiue facta fuerit pupillo indefinitè, ſiue facta fuerit (quod plus eſt) in re certa pupilli. Quia ſicut inſtitutus in re certa teſtatoris, nõ dato alio hęrede vniuerſali ſuccedit in tota hęreditate, vt l. j. §. ſi ex fundo. ff. de hæredibus inſtituẽ. Sic etiam pupillaris ſubſtitutio facta in re certa pupilli,

pilli,non dato alio ſubſtituto vniuerſali,conuertitur
in ſubſtitutionē vniuerſalem, vt eſt caſus ſingularis
in l.cohæredi.§.fin.ff. de vulg.& pup.ſecūdum omnes
ibi. ita not.Imo.in d.l. moribus.quod ibi verū intel-
lexit Alex.qñ ſubſtitutio in re certa pupilli facta eſ-
ſet per verba directa ciuilia:iuxta l. verbis ciuilibus.
ff.de vulg.& pupil.ſecùs ſi per verba directa non ciui-
lia: quia tunc nō traheretur ad vniuerſa bona impu-
beris,puta,ſi teſtator dicat:ſi filius deceſſerit in pupil
lari ætate,Titius rem talē accipiat &c. De quib' ver-
bis,& quę ſint,dicam plenè poſt Bar.infrà in materia
cōpēdioſæ ſubſtitutionis, tractādo de eius effectibus.
81 †Nam ſicut inſtitutio,vel ſubſtitutio in re certa fa-
cta per verba obliqua, vel cōmunia,nunquam trahi-
tur ad vniuerſum.vt l.cogi.§.& generaliter.ff. ad tre
bel.& not.plenè Bar.in d.l. Centurio.xiij.col. ſic etiā
ſubſtitutio per verba directa, non ciuilia, in re certa
facta,non trahitur ad vniuerſam hæreditatem.de his
verbis directis ſcripſi plenè ſuprà eodē, ſuper verbo,
Eidem impuberi ſuccederent. Imò dicit Bal.in l.huma-
nitatis, ꝙ etiam facta in re extranei valet, & debebi-
tur æſtimatio, ſicut etiā valet exemplaria, vt ibi per
82 eum. †Sed an ſit verum, ꝙ trahatur hæc ſubſtitutio
ad omnia bona pupilli,diſtinguit Barto.in d.l.mori-
bus,ꝙ aut quis ſubſtituit filio legitimo tantum (puta
adoptiuo) eo caſu quo adoptio operatur patriam po-
teſtatem: & tunc ſubſtitutio ſolùm trahitur ad bona
patris,ita ꝙ pupillo moriente in pupillari ætate ſub-
ſtitutus,per patrem adoptiuum,ſeu arrogatorem,ha-
bebit dūtaxat bona quæ pupillus habuit à patre ado-
ptiuo: ſed non habebit bona pupilli aliunde quæſita.
Quinimò hoc caſu pupillus decederet pro parte teſta
tus,& pro parte inteſtatus cōtra regulam,ius noſtrū.
ff.de reg.iur. Nam dato vno inconuenienti (ſcilicet ꝙ
idem filius duos habeat patres,ſcilicet naturalem, &
adoptiuum) ſequitur faciliter aliud inconueniēs, ſci-
licet ꝙ decedat pro parte teſtatus,& pro parte inteſta
tus,& cum duobus teſtamentis: quorū vnum poterit
eſſe factum à patre naturali, aliud autem à legitimo,
vt l.ſi arrogator.ff.de adopt.ita dicit Barto.in l.ſed ſi
plures.§.in arrogato.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.& vi-
diſtis ſuprà in v.requiſito:& ſic eſt differētia inter pa-
trem arrogatorem, qui in ſola quarta parte bonorū
ſuorum filio arrogato debita,poteſt ei ſubſtituere pu-
pillariter,inſtit.de adopt.§. cùm autē impubes.& pa-
trem naturalem & legitimum,qui in omnibus bonis
pupilli poteſt pupillariter ſubſtituere, vt d. l.ſed ſi
plures.§.ad ſubſtitutos.& inſtit.de pupil.ſubſtit.§.nō
ſolùm.aut ſubſtitutio fit filio naturali & legitimo: &
tūnc aut fuit paganus, & trahitur ad omnia bona te-
ſtatoris & pupilli, vndecunq; quæſita,vt d.l.ſed ſi plu
res.§.ad ſubſtitutos. etiā vt ſ.dictum eſt, ſi facta fuiſ-
ſet in re certa pupilli verbis directis ciuilib': aut fuit
miles,& tunc poteſt ad certa bona trahi, & ad certa
nō.& hoc ex militis voluntate,vt d.§.ad ſubſtitutos.
Si verò ſubſtitutio fieret filio naturali tantùm, non
valeret:quoniam eum nō habet in poteſtate,vt ſuprà
83 vidiſtis in tertio præſuppoſito. †Et quod dictum eſt
ſubſtitutionem pupillarem trahi ad omnia bona pu-
pilli & teſtatoris,eſt verū,etiam ſi in tali ſubſtitutio-
ne pupilli nō contineretur vulgaris,vt in caſibus ſu-
perius enumeratis in primo effectu. Quoniā etiā tūc
talis ſubſtitutio trahitur etiā ad bona teſtatoris, ſe-
cundum Dy.& Barto.in l.paterfamil.§.j.in princi.ff.
de vulg.& pupil.cum quibus tranſit Alexā.in d.§. ad
ſubſtitutos.Nam poſtquàm filius ſemel fuit hęres pa-
tris,non poteſt ſubſtitutus ei pupillariter habere bo-
na pupillaria ſine paternis,cùm vnū patrimoniū eſſe
cœperint,vt d.l. ſed ſi plures.§. filio. ex quo infert ibi
Ioan.de Imo.poſt Ang.ꝙ impetrans vnam eccleſiam
non poſſet eam habere ſine altera, quæ eſt illi vnita,
cùm impetrādo eam videatur in cōſequentiā omnes
annexas impetraſſe,ſecundum gloſ.in verbo,De iure
teneri.in c.gratia.de reſcrip.lib.vj. pro quo facit tex.
in c.quia ſæpe.de præben.eod.lib.Intelligatis tamen
prædicta, prout dixi ſuprà in dicto primo effectu.
84 †Et intelligatis, ꝙ ſubſtitutio pupillaris trahitur ad
bona filij pupilli:quia eſt eius teſtamētum: & perin-
de habetur,ac plenum & integrum effectum ſortitur
ac ſi ipſemet legitimæ ætatis ipſum feciſſet:quia ſicut
illo caſu,ita & iſto ſubſtitutus mortuo pupillo,in æta
te pupillari omnia eius bona, cum paternis habebit,
quæ ſuperetūt tempore mortis pupilli, etiā compre-
henſa ſua legitima cum prælegatis.l. ex tribus.C.de
85 inoffi.teſtamen. † Non autem habebit bona per pu-
pillum alienata,poſt ſubſtitutionem ante ſuam mor-
tem. Nam pupillus,cui facta eſt ſubſtitutio pupilla-
tis,poteſt nihilominus bona ſua alienare, ita ꝙ non
poterunt poſtea per ſubſtitutum reuocari.Quia ſicut
teſtatori nō interdicitur alienatio bonorum ſuorum
poſt conditum teſtamētum, ita nec pupillo poſt ſub-
ſtitutionem,quæ dicitur eius teſtamentū. ita not.de-
cidunt Ange.& Imol.in l. Marcellus.§. res quæ.ff. ad
Treb.Quod verū intelligatis, dum tamē fiat aliena-
tio ex iuſta cauſa & debito modo: aliâs nō valeret per
tex.in l.j.verſi.nonnullus.in verbo, aut ſubſtiturū.ff.
de rute.& ratio.diſtrahen.ſecūdum Bald.in l.nec ei.§.
eorū.aliâs inci.tis.ff. de adopt.facit tex.in l.fi.§.ſi au-
tem ſub cōditione. in verbo, ſubſtitutus.C. cōmunia
de lega.vbi Iaſ.idem Alex.in §.res quæ.referēs Ludo.
ita tenuiſſe in §. proximo. Poteſt enim pupillus ſuū
diminuere patrimonium ex iuſta cauſa in præiudi-
cium pupillaris ſubſtituti, per d.§. ſed nonnullos.ſe-
cundum Bal.in l. ſed ſi in cōditione.§. ſi ſeruum com-
munem.ff.de hære.inſtit.quod ſecus eſſet in præiudi-
cium ſubſtitutionis fideicōmiſſariæ. & ita intelligi-
tur Auth.res quæ.& d.§. ſi autem ſub conditione.C.
cōmunia de leg.vt plenè dicā infrà in materia fidei-
commiſſariæ ſubſtitutionis. Quia tunc cùm in fidei-
cōmiſſo non veniat niſi paterna hæreditas, & nō ſua
propria nec legitima, talia bona paterna non poſſet
alienare reſtitutioni ſubiecta, vt d.l.fi.& Authen.res
quæ. Et ſicut expreſſa pupillaris trahitur ad omnia
bona pupilli: ita etiam tacita ſub vulgari cōtenta.de
quo dixi ſuprà,in quarto effectu vulgaris ſubſtitutio
86 nis. †Tertius effectus huius pupillaris ſubſtitutio-
nis eſt, quia pupillaris expreſſa matrem & alios de-
ſcendentes, quos ipſe pupillus præterire non poteſt,
excludit etiam à legitima, vt eam in bonis pupilli
non habeant.l.Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff.de
inoffi.teſta.& l.precibus.C.de impub. & aliis ſubſtit.
& l. Lucius.ff. de vulg.& pupil.& d.§. ad ſubſtitutos.
& in c.ſi pater.in fi.eod.titu.libr.vj.Et intantum hæc
ſubſtitutio pupillaris expreſſa matrē excludit, quòd
eam nō ſolùm excludit à bonis paternis & ipſius pu-
pilli vndecunque quæſitis, ſed etiam à bonis quæ ipſi
pupillo obuenerunt ex linea materna,ſecundū Bald.
Imo.& Alexā.in d.§.ad ſubſtitutos. & ſequitur idem
Alexā.in d.l.moribus.xij.col. Quod eſt verum,etiam
ſi talis ſubſtitutio facta fuerit per verbum cōmune,
quale eſt verbum, ſubſtituo.vt l. iam hoc iure.§.ij.ff.
de vulg.& pupil.& multò fortiùs, ſi fiat per verbum
merè directum ciuile,vt eſt verbū,inſtituo, vel hęres
eſto,vt d.l.verbis ciuilibus.aut per verbum directum

& non

& non ciuile, prout eſt verbum, moriatur.c. ſi pater.
eo,tit.lib.vj.ſecùs ſi fieret per verbũ merè obliquũ. de
quo plenè dixi ſ.in verbo, *Eidem impuberi ſuccederet.*
vt probatur in l. cohæredi.§. cùm filiæ.ff. de vulg.&
pup.ſecundum Ang.in §.j.v.col.inſtit.de pupilla.ſub-
ſtitu.in quo demonſtratur maxima authoritas,quam
habet pater in filio & bonis ſuis:quia licet nemo poſ-
ſit ius tertij auferre,per quod videtur patrẽ non poſ-
ſe ius maternum tollere teſtãdo de legitima matris,
cùm magna iniquitas videatur, ꝙ pater poſsit falcẽ
ponere in meſſem matris, atẽto ꝙ de iure nemo po-
teſt alterius facto exhæredari.ff. de hæredi.inſti.l.pa-
terfamiliâs teſtamẽto. Præterea æquipotens eſt ma-
ter ipſa patri, vt l.humanitatis.C. de impube,& aliis
ſubſti.& ſic videtur non poſſe excludi per eum,argu.
not.in l.hæres per ſeruũ.ff. de acquir.hæred.maximè
quia ſi patri permiſſum ſit teſtari pro filio, hoc vide-
tur ſibi cõmiſſum tãquã bono viro.& quia gerit ima
ginem filij teſtari debet, vt ipſe filius facere deberet.
vnde ferendus nõ eſt pater, qui matrẽ ſine cauſa ſpo-
liat,& ius ſuũ ſibi eripit: pręſertim cũ ſubſtitutio pu-
pillaris aliud non faciat,niſi quia repræſentat maio-
rem ætatẽ & habilitatẽ in ipſo filio teſtãte pro patre:
ergo videtur,ꝙ id quod nõ poteſt per ſe, nõ debet poſ-
87 ſe per patrẽ, vt l.neq; per ſe.C.de hære.inſti. †Sed his
non obſtan.deciditur per expreſſam pupillarẽ à pa-
tre filio impuberi factã, matrẽ excludi, & cæteros q-
bꝰ legitima debetur, ita ꝙ pupillariter expreſsè ſub-
ſtitutus,licet turpis pſona exiſtat, præferretur matri.
l.Papinianus.§.ſed nec impuberis.iũcta gl.ff. de inof.
teſta. Nã hnc viua ratione filio cõtingit:quia pręſup-
poſitis prĩcipiis neceſſe eſt & ipſa principiata cõfite-
ri. Vnde cũ pater teſtari poſsit impuberi, aut dicemus
ꝙ poſsit de vniuerſo teſtari: ergo mater excluditur:
aut ꝙ ſolũ pater teſtari poſsit de bonis ab ipſo profe-
ctis,& tunc filius decederet pro parte teſtatus & pro
parte inteſtatus,quod eſt impoſsibile.l. ius noſtrũ.ff.
de reg.iur. Præterea bona paterna & pupilli vnita ſe-
pararemus,quod eſt impoſsibile.l.ſed ſi plures.§.filio
ff.de vulg.& pup.& l.j.§.pręterea.ff.de ſepara.bon.&
inſuper dicere,ꝙ mater veniret ad omnia,& ſi mari-
tus pater pupilli teſtari nõ poſſet de ſuis rebꝰ ꝓpriis
eſſet abſurdo abſurdius. Quare neceſſe eſt cõcludere
matrẽ potius excludi, quã oẽs regulas iuris cõfundi:
maximè,quia pupilli rarò habẽt alia bona quàm pa-
terna, & ſic conqueri nõ poteſt vxor, ſi nõ ſucceditur
in bonis mariti, ex quo maritus faciendo expreſſam
pupillarẽ vetuit.& hæc opinio eſt iſto iure approba-
ta per c.ſi pater.eo.titu.lib.vj.ita pulchrè dicit Bal.in
d.l. precibus. verſi. oppo. ergo ſeptimò &c.dicitur ꝙ
ſubſtitutio pupillaris &c.C.de impub. & aliis ſubſti.
88 †& licet vt dictũ eſt.expreſſa pupillaris matrẽ exclu-
dat & cæteros ab inteſtato ſucceſſores, tamẽ pupilla-
ris tacita ſub vulgari expreſſa cõtẽta matrẽ nõ exclu-
dit, vt tenet gl. quã cõmuniter ſequũtur Doct. in l.fi.
per illũ tex.C.de inſti.& ſubſti.& in l. precibus. ſupe-
rius alleg. Nã ꝓpter labores partus & ſucceſſus puto
matrẽ promereri legis fauorẽ,dicit Bal. in l. precibꝰ.
alle. l.aſsiduis.C.q pot.in pig.ha. & labores fraudare
iniquũ eſſet.l.pen.§.illo.C.de neceſ.ſerui.hære.inſtit.
Ideo per tacitã pupillarẽ mater non excluditur, quia
maximũ vitiũ eſſet & crudele matrẽ excludere, & af-
flictæ dare afflictionẽ. Per vulgarẽ enim ſuccedirur
teſtatori defuncto,ſed per pupillarem ſucceditur ipſi
pupillo, inſtitut. de pupil.ſubſtit.circa princip. Et ſic
licet teſtator pretulerit extraneũ matri pupilli in hę
reditate ipſius teſtatoris medio vulgaris: nõ tamẽ eſt
vero ſimile, ꝙ voluerit extraneũ præferri in ſucceſ-
ſione ipſius pupilli.& matrẽ à luctuoſa filij ſucceſsio-
ne excludere, vt dicit tex.in d.l.fi. præterea qa mater
pręterita ab ipſo filio haberet querelã à qua excludi-
tur,qñ pater ꝓ filio teſtamentũ facit, vt d.l. Papinia-
nus §.ſed nec ĩpuberis.ff.de inof.teſt. vnde noluit lex
ꝑ ſuã interpretationẽ excludere matrẽ à querela, vbi
teſtator eã nõ excluſit expreſsè. Nã lex diſpẽſatiuè ꝑ-
mittit patri contra regulas iuris, quòd facere poſsit
teſtamentũ pro filio illi pupillariter ſubſtituẽdo etiã
quẽcunque extraneũ,& matrẽ pupilli à luctuoſa filij
ſucceſsione excludẽdo ſine cauſa: quod ipſe filius fa-
cere nõ poſſet. Ideo cũ tales diſpẽſationes ſint contra
ius,& cõſequẽter odioſæ, poſſetenus ſunt reſtringen-
dæ, vt ſola pupillaris expreſſa matrẽ excludat: ſed nõ
tacita, ex cõiecturata mente teſtatoris elicita: quia in
diſpẽſationibus cõtra ius & ſic odinſis nõ ſufficiunt
cõiecturæ. ita elegãter dicit Iaſ.in d.l.fi.prope fi.C. de
inſti.& ſubſt.& per has rõnes cõcludit Bar.in d.l. mo
ribus. idẽ debere ſeruari in patre pupilli cui auus vul-
gariter ſubſtituit, vt ꝑ tacitã pupillarẽ in vulgari cõ-
tentã non excludatur, quin pupillo eius filio mortuo
ſuccedat ſi velit,& ita etiã tenẽt Sali.& Pau.in d.l.fi.
C.de inſtit.& ſubſti.& Imol.hic dicens hãc eſſe cõem
opin. quæ tenẽda eſt. licet Raph.in vtroq; caſu tenue-
rit cõtrariũ & malè, ſecundũ Alex.in d.l.fi.& [illegible].mo-
ribus. Pariter nõ admittitur cõtra auiã, cũ in ea ſit ea-
dẽ ratio ſicut in matre.arg.l.ij.§.ſi mater.iũcto verſic.
ꝙ ſi nepotibꝰ.ff. ad Tertyl. Nec etiã iſta tacita pupil-
laris excludit fratrẽ pupilli vtrinq; cõiuncti vel ſaltẽ
ex parte patris, arg.l.cũ acutiſsimi.C. de fideicõ. ſecũ-
dũ eos vbi ſ.& Ange.Aret.in d.§.j.v.col. inſti. de pup.
ſubſti. Nã cũ frater vtrinq; cõiunctus ſuccedat fratri
pupillo ab inteſtato cum patre & matre æqualiter, in
Auth.defuncto.C.ad Tertyl. Igitur cũ tacita pupilla-
ris nõ admittatur cõtra patrẽ nec matrẽ, pari ratiõe
admitti nõ debet cõtra fratrẽ. Et hoc verũ ꝙ tacita pu
pillaris nõ admittitur cõtra prædictas pſonas, quin-
imo per eas & quamlibet ipſarũ excluditur ſubſtitu-
tus, ſi ipſæ perſonę puta, pater, mater vel frater ſucce
dere velint pupillo mortuo. Si verò hæreditatem filij
aut fratris pupilli repudiarẽt, vel morte aut alio quo
uis modo ab ea excluderẽtur, admittitur ſubſtitutus,
arg.l.ij.§.ſed ſi fuit.& §.ſeq.ff.ad Tertyl. ſecũdũ Ange.
Aret.in d.§.j.in fi. ideo elegãter decidit ſub dubio for
tè Fulg.in d.l.fi.C.de inſti.& ſubſti.ꝙ ſi mater nõ poſ-
ſet ex aliqua cauſa ſuccedere, vt quia nõ petiiſſet tuto
rẽ infra tẽpus dari filio pupillo iuxta l.ij.§.j.ff. qui pe
tãt tuto.& l.ſciant.C.de leg.hære. quia eo tũc ſubſtitu
tus ex tacita pupillari admittatur. & ita etiam tenet
Pau.in d.l.fi.& ante eos tenuerat Bar.in d.l moribus.
§.j.vlti.col.in d.l.precibus.& Alex. in l.cẽturio.xviij.
col.ff.de vul.& pup. idẽ cõcludit quod Ange.in d.§.j.
de matre renũtiante, vel aliàs excluſa dicẽs, ꝙ eo tũc
ſubſtitutus admittitur nõ obſtãte exiſtẽtia matris: qa
ei videtur debita hæreditas filij pupilli ſub cõditione
ſi ſuccedere vellet & poſſet,& nõ aliâs, ſecundũ oũ ibi
& dixi ſ. in materia vulgaris tractando tertiũ effectũ
89 illius. †Et ſanè intelligatis, ꝙ tacita pupillaris com-
prehenſa ſub vulgari matrẽ nõ excludit, niſi teſtator
voluiſſet eã excludi: quia tũc indubitanter excludere
tur. l. in teſtamẽto. in fi.C. de teſta.mili.& tenet glo.in
verbo omnimodo. in l. precibus.C. de impub.& aliis
ſubſti. facit l. iã hoc iure.ff. de vulg.& pup. Et talis vo-
luntas teſtatoris, quòd voluerit matrẽ excludi, ſuffi-
cit ꝙ probetur per duos teſtes, quia eſt ꝓbatio decla-
ratoria quæ fieri poteſt per duos teſtes. l. hæredes pa-
lam.

lam.§.ſed & ſi notã & ibi gl.ff.de teſtam. atteto ꝙ Ꝥ
in tracta.vulga.in iiij.effectu eiuſdẽ fuit ſecundũ cõ-
munẽ opin.concluſum. pupilla tem cõcineri ſub ex-
preſſa vulgari etiã matre pupilli in medio exiſtente:
ſed ſi teneremus contrariã opin.ſcilicet ꝙ nõ cõtine
retur tũc, quia iſta probatio fieret ad inductionẽ no
uæ volũtatis requirerẽtur vij. teſtes de iure ciui. vel
duo cum presbytero parochiali iure iſto, vt in ca.cũ
eſſes.Ꝥ.eo.ſecundũ Bar.in d.l.moribus.ix.col. ſubiun
gẽs ꝙ quãuis probari poſsit teſtatorẽ voluiſſe per ta
citam pupillarẽ matrem excludi, talis ſubſti. pupil.
ppter hoc nõ erit expreſſa, ſed remanebit tacita, qa
ſi aliquid probari poſsit, non ex hoc ſeqnitur, ꝙ pro-
betur expreſsè.Nã quandocũq; probato vno artic.
alius probatur ex cõſequentia, & nõ expreſsè (vt in
caſu noſtro) talis artic.dicitur tacitè probatus, vt ap
parebit per exempla quæ nunc ſubiiciã. Quia reddi-
tio cauſæ teſtiũ non deponit de ipſo, ſed lex deponit
90 & ratio iuris intellectum cogit, vt ſic iudicet. † Et
nõ minus eſt iudiciũ intellectuale, quã teſtimonium
ſenſibile vel ſenſuale.ita pulchrè dicit Bal.in vij.op.
91 in d. precib⁹. dicẽs, † ꝙ quadruplex eſt tacita pupil.
Prima dicitur quæ cõtinetur in breuiloqua. Secũda
eſt illa quæ continetᷣ in cõpendioſa: de qua habuiſtis
Ꝥ.Nam iſtæ duæ licet ſint expreſſæ quo ad verbum di
ſpoſitiuũ, tñ ſunt tacitæ quo ad verbum conditionis
diſtinctiuum. Tertia eſt tacita pupil.præſumpta, quæ
citra mentẽ teſtantis ſola iuris authoritate præſumi-
tur: & eſt illa quæ continetur in vulgari expreſſa, &
iſta matrẽ non excludit, neq; auiam, patrem, nec fra-
trem, vt vidiſtis: quia auferret eis legitimam, quę eſt
quaſi de iure natu.quod eſſet inconueniens. Quarta
& vltima eſt tacita pupil.ſub vulgari contenta, quæ
dicitur tacita probata cõiecturaliter. & iſta matrem
excludit, quo caſu durius agitur cum matrẽ per teſta
92 torẽ, quàm per legem. † Et hæc tacita cõiecturaliter
probatur quatuor modis ad excluſionẽ matris. Pri-
mò, ex dictis extra teſta. Secundò ex dictis in teſtõ.
Tertiò ex qualitate ſubſtituti. Quartò ex qualitate
matris.de cuius excluſione agitur. Primò ergo pro-
bari poteſt teſtatorem voluiſſe per tacitã pupil. ex-
cludi matrem ex his, quæ dicit teſtator extra teſta. &
ante: puta quia dicit matrẽ ſuccedere nolle filio im-
puberi, ſi moreretur, nec vellet eam habere vnũ obo-
lũ, vel ſimilia verba. Nam tales prefationes cẽſentur
tacitè repetitæ.l.Titia.§. idẽ reſpõdit.lo.j.ff.de verb.
obl. Pręterea quia ex antecedẽtibus dubia ſequentia
declarãtur.arg.l.ſemper in ſtipulationibus.ff.de reg.
iur. ſecundũ Bar.in d.l.moribus. Et idẽ eſſet ſecũdum
Bal.in d.l.precibus.ſi teſtator talia verba vel ſimilia
dixerit poſt teſta.etiã ex interuallo: quia licet actus
perfecti nõ recipiãt formã diſpoſitoriã, recipiunt tñ
formã declaratoriã, vt d.l.hæredes palã.§.ſed notan-
dũ. ff. de eo. vnde cũ iſtud veniat ad declarationẽ di-
ſpoſiti, fieri põt ſeorſum à teſtõ, & probari per duos
93 teſtes, vt dixi ſuprà. † Secũdò appetere põt teſtatorẽ
voluiſſe p tacitã pupil. matrẽ excludi ex verbis poſi-
tis in teſtõ, veluti ſi teſtator matri pupilli reliquit
aliquid, cũ quo iuſsit eã eſſe contentã: & plus de bo-
nis ſuis petere nõ poſſet. Nã ſecundũ Gul.de Cugn. ſi
quidem talia verba fuerint adiecta legato relicto ab
ipſo pupillo, tunc matri nõ præiudicat in ſucceſ. qua
venit poſt mortẽ pupilli.l. Paulo Callimacho aliàs
incip. Paula Calinico.§.j.ff.de legat.iij.ſed ſi illa ver
ba forent adiecta in aliquo legato à ſubſt. pupilli re-
licto, tunc ſecus eſſet: qa præſumeretᷣ, ꝙ voluerit ſub-
ſtitutum matri præferre.l.pero.in prin.ff.de lega.ij.
facit l.fideicommiſſa.§. ſi quis ita.ff.de lega.iij.& ibi
94 Barto.& io d.l. moribus. † Idem ſi teſtator reliquit
vxori ſuæ aliquid, donec vitã vidualẽ ſeruauerit, &
ipſa tranſiuit ad ſecunda vota. Quo caſu ex præſum-
pta defuncti voluntate ſicut per tranſitũ ad ſecunda
vota vxor ab ipſo relicto priuatur, ſic etiã exclude-
tur à tacita pupil. pro futuris em̃ annis illius fideic.
deberi poteſt à ſubſtituto pupilli, ſicut ab ipſo pupil.
l.ſi fundum ſub cõditione.§.ſi pater.ff.de legat.j.& l.
nõ ſolùm.§.liberationis.ff.de libera.lega. Ideo ſicut
per tranſitũ ad ſecũda vota teſtator voluit eã eo reli
cto priuari, etiã in pſona ſubſtituti ſeu alterius hęre
dis pupilli per curſum & ſucceſ. tẽporis, eadẽ ratio-
ne præſumitur, ꝙ voluerit eam per tranſitũ ad ſecun
da vota excludi à tacita pupil. Plus dicit Bald. in d.l.
precibus. ꝙ vbi teſtator reliquit vxori decem, ſi non
nupſerit, & ipſa nupſerit: ſicut teſtator in caſu nu-
ptiarũ voluit eã nihil habere, eo caſu nõ debet etiam
vniuerſum habere. Et ita tenet etiã Alex. in d.l. mo-
ribus. licet Imo. hic tenuerit cõtra Bal. & malè ſecun
dum eum. Fortius dicebat Ang. in d.l. moribus. §. fi.
95 ff.de vulg.& pup.& d.l. precibus. † ꝙ etiã ſi teſtator
in teſta. nihil dixerit de vxore ei relinquendo, vel
aliàs eã prohibẽdo, nihilominus ex trãſitu ad ſecun
da vota excluderetᷣ per tacitã pupil. quia per talẽ trãſi-
tum fit iniuria filio, vt dicit eſſe text. in §. Gregoria.
verſi. proſpeximus. in auth.de non eligen. ſecũdo nu
ben. & etiã ex eo contriſtatur anima mariti, in auth.
de nuptiis.§.ſoluto. & §. ſin autem tutelam. & ſic ex-
cludi debet, acſi aliquid turpe cõmiſiſſet. Idem tenet
Ange. Aret. inſtit.de pupil. ſubſtit. §.j. Sed hæc opin.
Ange. communiter non tenetur, quia non quælibet
iniuria inducit ademptionẽ legati, vel hæreditatis,
niſi ſit grauis.l.iij.in fin.ff.de adi.leg. Ot iſta non eſt
cenſenda grauis.l.fœminæ.C. de ſecun.nupt. vt not.
probat Franc.Aret.conſi.clv. Maximè iure iſto i quo
tales pœnæ quę retrahere poſſent à matrimonio, vel
ipſum intidimare ſunt hodie correctæ infrà de ſecũ.
96 nupt.cap.fin. Idẽ tenet Iaſon in d.l.precibus. † Nam
mulier per tranſitũ ad ſecunda vota non perdit ſuc-
ceſsionem filij primi matrimonij.l.fœminæ.§.fi.C.
de ſecund. nupt. Facit quod dicam infrà in materia
exemplari in ij.prin.arti.& plenè habuiſtis Ꝥ.in ver-
bo, *& vxorem nomine Adelaſiam.* ideo dicatis vt ibi.
97 † Tertiò apparet teſtatorem voluiſſe per tacitã pu
pillarem matrem pupilli excludi ex qualitate ſubſti
ti, & eius conditione, vt puta ſi frater pupilli filius
teſtatoris eſt ipſi pupillo vulgariter ſubſtitutus. Nã
tunc tacita pupillaris excludet matrẽ, quia præſum-
ptio eſt teſtatorẽ voluiſſe filium ſuum vxori pręfer
re, arg.l.cũ acutiſsimi.C. de fideic. & ita videtur ſen-
tire glo.in d.l.precibus.in fin. quia maior affectio pa
tris quæ eſt ad filium ſubſtitutũ, vincit minorẽ affe-
ctionẽ, quæ eſt ad vxorẽ. Præterea licet ad matrem
ſit affectio legis, tñ affectio teſtatoris vincit affectio-
nem legis, nõ dico iuſſum legis, ſed permiſſum legis.
ita eleganter dicit Bal.in d.l.precibus, in fi. facit l. pe
ro.§.fi.ff.de leg.ij.& l.Lucius.ff.de hære.inſti.& l.ge-
neraliter.C.de inſti.& ſubſt. quod multũ placet Bar.
in d.l.moribus.§.j.vlti.col. in fratre pupilli ſubſtitu.
98 † Secus in fratre teſtatoris pupilli patruo, ſecũdum
Gul.de Cug. facit l.iij.ij.reſponſo.ff.de lega.præſt. Et
ita in his duobus tenẽt Pet.& Cy.in d.l.fi.C. de inſti.
& ſubſti.& ibi Ange.& Sali.& idẽ Ange.in l.in teſta-
mẽto.C.de teſta.mil. Bar.Ang.& Paul.in d.l.precib⁹.
& Rapha.in d.l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil. &
eſt cõmunis opin. quã ſemp tenui, licet Bal. & Imol.

tenuerint contrarium, quod tunc mater nõ excludatur
per fratrem pupilli ſubſtitutũ.& poſteà Alex.prima
facie diſtinxerit pro cõcordia opin.in d.l.moribus.
tamẽ finaliter videtur ſe cõcordare cũ cõmuni opin.
quia nõ eſt veroſimile voluiſſe teſtatorem præterre
velle vxorẽ matrẽ pupilli ſuo alteri proprio filio,vt
d.l.cũ acutiſsimi. In fine autẽ teſtatoris hoc locũ nõ
habet,vt ſcilicet per tacitam pupil.excludat ipſe fra
ter matrẽ pupilli.& minus hoc locũ habet in cęteris
remotioribus agnatis;niſi in loco ſtatutum foret aut
cõſuetudo,quod agnati matrẽ ab inteſt. excluderent:de
quo vidiſtis ſup dicto verb. *& vxorem nomine Adela.*
in prin. Quoniã tunc ſtante d.ſtatuto quicũq, agna-
tus aliàs pupillo ab inteſt.ſucceſſurus matrẽ exclude
ret,ſi eidẽ pupillo vulgariter ſubſtitutus eſſet per ra
tionẽ l.j.C.de his qui ſibi adſcribũt in teſta. Quia &
ſi teſtm̃ nõ fuiſſet,etiã ei futurus hæres eſſet.Nec eſt
tũc in fratre teſtatoris diſpar ratio: imò eadem ſicut
in altero teſtatoris filio, qui ex tacita pupil. cõtenta
in vulgari matrẽ excludit, vt videtis. Præterea quia
præſumit teſtator de ſtatuto patriæ cogitaſſe.l. hære
des.§.cũ ita.vbi Bar.& Bal.in d.l.precibus.C. de impu.
& aliis ſubſt.& ſ.cundũ illud teſtari. & ſic per tacitã
pupil.matrem pupilli excludi voluiſſe.& per hoc di
cit Ang.in d.l.precibus. idem eſſe ſi teſtator filio ſuo
vulgariter ſubſtituiſſet piam cauſam,puta eccleſiam
vel pauperes:quia tunc tacita pupil. cõtenta ſub illa
vulgari expreſſà excluderet matrẽ,cùm ſit veroſimi-
le teſtatorẽ plus dilexiſſe animã ſuam , quàm vxorẽ
ſecundũ debitum ordinem charitatis , quæ incipit à
ſeipſo.l.preſes.C.de ſerui.& aqua.& ita tenet Pau.in
d.l.precibus.& ibi Alex.& in d.l.moribus.Sed aduer
tatis,quia Franc.Aret.d.conſ.clv.incip.periculoſum
eſt.in fi.dupliciter limitat hanc deciſionẽ Ange. pri-
mò;vt procedat tm̃,vbi teſtator ſubſtituit pupillo pro
anima ſua , ſcilicet pro exoneratione cõſcientiæ malè
ablatorũ, ſine quorum reſtitutione anima teſtatoris
ſaluari nõ poſſet. Et ita loquit Ange.in d.l.precibus.
ſcilicet qñ teſtator conſcientiã habebat pollutam ex
cõſcientia malè ablatorum incertorũ. Pro iſta limi-
tatione Iaſon ibi alle.ſingulare dictum Bal.in l. filio
prętерito.ff.de iniu.rupt.teſta.vbi egregiè decidit,quod
ſcilicet teſtm̃ patris in quo ignoranter præterit filiũ
poſthumũ rumpatur illius agnatione, taliter quod lega
ta nõ cõſeruantur per auth.ex cauſa.C.de lib. præte.
qñ ſunt legata volũtaria,ſecus ſi neceſſaria facta pro
reſtitutione malè ablatorũ. Talia eñ legata ſunt ne-
ceſſaria nõ præciſè;ſed cauſatiuè ſi vult animã ſuam
ſaluari.ideó ſuſtinẽtur per d.auth. ex cauſa. quia te-
ſtator. præſumitur magis animã ſuã dilexiſſe, quàm
filios.Et hoc dictũ Bal.ſequũtur Ang.& Imo.in l.Ti-
tius.ff.de libe.& poſthu.Et idẽ Franc.Aret.cõſi.xciij.
incip.viſo legato.& quod ſcripſi plenè ſ.in verbo, Si
abſq; liberis moreretur.j.in xj.limi.data ad l.cũ acu
tiſsimi.C.de fideic.Tamen Iaſon in d.l.precibus.te-
net deciſi.Ang.generaliter fore intelligendã;ſcilicet
quod quomodocunque teſtator filio pupillo vulgariter
ſubſtituat piã cauſam , licet ſubſtitutio facta nõ fue-
rit pro malè ablatis,mater excludatur ex tacita pup.
quia ſemper cenſetur talis ſubſti.facta pro anima: quæ
licet non indigeat releuatione pro malè ablatis,atta
men indiget pro aliorum peccatorũ remiſsione. Se-
cundò limitatur deci.Ang.per eundẽ Franc.Aret. in
d.conſi.vt procedat,qñ ſubſti. piæ cauſæ facta pupil-
lo,eſſet facta vniuerſitati , ita quod eccleſia vel alia pia
cauſa eſſet in vniuerſum ſubſtituta. Quo caſu pia
cauſa faciliùs admitteret iure directo ex tacita pup.

excludendo matrẽ quàm ſi facta non eſſet vniuerſitati &
nihil alle.Ideo Iaſ.vbi ſupra,hanc limitationẽ repro
bat:quia erubeſcimus ſine lege loqui.l.illã.C. de col-
la.ait enim ſingulariter Bal.in c.in Geneſ.de elect.quod
paria ſunt aliquid fieri contra legẽ.vel ſine lege.Re-
ſtat ergo deciſio Angel. ſimpliciter vera, quod pia cauſa
filio pupillo vulgariter ſubſtituta,ex tacita pupil.in
vulgari contenta matrẽ pupilli excludit, eo mortuo
in pupillari ætate , ſicut frater pupilli filius teſtato-
99 ris ea excluderet.† Et idẽ putat Bar.in d.l.moribus.
in fi.in matre teſtatoris pupillo vulgariter ſubſtitu-
ta,vt matrẽ pupilli in ætate pupillari defuncti exclu
dat ex tacita pupillari,quia ab inteſtato pariter ſuc-
cederet pupillo, ſicut filius teſtatoris frater pupilli,
vt in auth.defuncto.C.ad Tertyl.tum etiã quia eſt de
parẽtibus,arg.d l.iij.ff.de legat. præſtan. idem tenet
Alex.licet ab inteſtato mater pupilli excluderet ma-
trem teſtatoris auiã pupilli,vt dicta authẽ.defuncto.
100 Et † idem eſſet , ſcilicet per tacitã pupil. etiã de ex-
traneo factam matrem excludi,pupillo teſtator vul-
gariter ſubſtituiſſet Titium, & eum grauaſſet per fi-
deicõ.reſtituere hæreditatem Caio, ſecundũ Pau. de
Caſtr.in d.l.in teſtõ.C.de teſta.mili.per l.Titia Seio.
§.Seia libertis.ff.de lega.ij.& l.alio.ff.de adimen.leg.
101 † Quartò præſumitur,& ſic ſufficienter probatur
teſtatorẽ voluiſſe per tacitam pupill. excludi matrẽ
ex conditione perſonæ matris & conſimilium perſo
narum,de quibus excludendis tractatur:veluti ſi ma
ter erat inimica teſtatoris, puta quia rẽ habuerat cũ
aliquo ſcholari vel ſcriptore,aut alio adulteriũ com
mittẽdo. & idẽ ſi poſt mortẽ vxor teſtatoris aliquid
inhoneſtũ feciſſet,vt no.gl.& Doc. in l.fideicommiſ-
ſum.C.de fideicõ.& l.ſororem.C.de his quib.vt indi.
& Iaſ.in d.l.ij.ff.de vulgar.& pupil.licet Alex.in hoc
vltimo aliud dixerit , qñ poſt mortem vxor teſtato-
ris inhoneſtũ commiſit. Idem eſſet ſi mater non eſſet
capax ad ſuccedendũ , & ſic filio ſuccedere nõ poſſet:
vt quia fortè nõ petiit tutorẽ filio ſuo pupillo infra
tempus iuris,vel fortè ſuccedere nõ vult,vt ſuperius
dixi.In his eñ caſibus ſubſtitutus vulgari, ex pupil-
lari tacita matrẽ excludit , ex volũtate teſtatoris ſal-
tem præſumpta,& pupillo ſuccedit,nõ ſolùm in bo-
nis paternis,ſed etia in bonis pupilli vndecũq; quæ-
ſitis,ac ſi expreſsè fuiſſet pupillariter ſubſti.ſecundũ
Bart.per illum text.indiſtinctè loquentẽ, vt d.l.ſed ſi
plures.§.ad ſubſtitutos.vbi etiam hoc tenet Alex.ff.
de vulg.& pupil.aliâs autem ſubſtitutus ex tali taci-
ta vulgari expreſſa cõtenta non ſuccederet, imò per
matrẽ aut alias perſonas ſupra enumeratas excludo-
retur,quia vt dictum eſt,tacita pupil.ſub vulgari ex-
102 preſſa matrem non excludit † ſecùs autem eſſet in
pupillari cõprehenſa ſub breuiloqua, quæ matrẽ &
ſupradictas excludit perſonas,ſecũdũ Bar.in d.l. Lu-
cius ff.de vulga.& pupil.Nam licet talis ſit tacita ac-
cipiendo expreſſum ſpecialiter , tamen eſt expreſſa
generaliter, vt plenè habuiſtis ſuprà in materia vul-
garis in iiij.prin.artic.& videbitis lati⁹ infrà in trac.
breuiloquæ.Ideo dicit Bal.in l.precibus.in fi. quod bre-
uiloqua habet in ſinu ſuo pupil.directã.Homo enim
interdũ plus ſignificat quàm loquatur , & quandoq; plus
portat in pera quàm in manu.Et hoc verum quod pupillaris
contenta in breuiloqua matrem excludit, qñ fuit fa-
cta ſimpliciter,puta,vos inuicẽ ſubſtituo.ſecus ſi fa-
cta eſſet verbis negatiuis cõuenientibus vulgari , vt
quia teſtator inſt.duob⁹ filiis pupillis,dixit, ſi alter
veſtrũ hæres non erit, vos inuicẽ ſubſtituo: Quoniã
tunc pupillaris cõtenta ſub tali breuiloqua cenſetur
omnino

omnino tacita:& ſic nõ matrẽ, patrem nec fratrem
excluderet.Ita ſingul.decidunt Barto.& Alex.in l.in
teſtõ.C.de teſta.milit.& Iaſon in d.l.precibus. xviij.
103 col.& in l.j.iiij.col.in fin.ff.de vulg.& Pupil.† Præ-
tereà ſcire debetis,ꝙ pupillaris cõtineri nõ poteſt in
breuiloqua.niſi fiat duobus filiis pupillis in poteſta-
te teſtatoris cõſtitutis omnino paribus.l.ij.& l. quã-
uis.C.de impub.& aliis ſubſti. Quo caſu talis pupil-
laris ſub breuiloqua cõtenta matrẽ excluderet dupli
ci ratione:tum qa nõ eſt omnino tacita, ſed expreſſa
verbis generalibus,vt dictũ eſt: tum etiã quia veriſi-
militer præſumitur teſtatorẽ voluiſſe alterũ filium
præferri matri pupilli præmorientis,arg.l.cũ acutiſſi
mi.C.de fideicõ.Si autem breuiloqua fieret perſonis
imparibus,putà duob' filiis, ſcilicet pupillo & adul-
to,vel duob' filiis,videlicet pupillo in poteſtate con
ſtituto, & alteri pupillo emacipato,vel in arrogatio
nem dato hæredibus inſtitutis inuicẽ ſubſti. tunc in
tali breuiloqua non cõprehenditur pupil.ſed vulga
ris quæ adita hæreditate expirat,vt d.l.quauis. & l.
poſt aditam.eo.tit.niſi probari poſſet teſtatorem qui
miles nõ erat,ſed paganus, voluiſſe pupillarem com
prehẽdi, quo caſu licet in perſona puberis ſeu adulti
vel in poteſtate nõ cõſtituti non cõprehendatur niſi
ſola vulgaris,quæ ſolùm ei cõuenire poteſt,tamẽ in
perſona pupilli in poteſtate cõſtituti in breuiloqua
continebitur pupil.poſtquã probatur teſtatorem ita
voluiſſe. & ſufficit hoc probare per cõiecturas, quas
vobis de proximo declaraui, quibus cõiecturis pro-
batis , vel altera ipſarũ ſub breuiloqua pſonis diſpa-
ribus facta pupillaris cõprehẽditur,per tex.in l.iam
hoc iure.ff.de vulg.& pupil.& d.l.in teſtõ.C.de teſta.
mili.Et talis pupillaris erit nõ tacita ſed expreſſa ſe-
cundum Rapha.Ful.& Pau.ibi.& per cõſequens ma
trẽ excludet & cæteras antedictas perſonas pupillo
ante pubertatẽ moriente.Nam licet Angel.& Ludo.
ibi in d.l.in teſtõ.dicãt talem pupil.eſſe tacitam con
tra communẽ opin.tamen oẽs cõueniunt,ꝙ propter
coniecturas probatas matrẽ excluder, ſecũdum Iaſ.
ibi.vij.col.Si autem talis breuiloqua fuiſſet perſonis
diſparibus per militem facta.& probaretur per cõie
cturas, ꝙ voluit ſub eadem cõprehendi pupillarem,
ac matrem pupilli excludi, tunc talis breuiloqua pu
pillarẽ cõprehenderet in perſona pupilli:& in per-
ſona alterius,ſcilicet adulti vel emancipati compre-
henderet non pupil.quia illi fieri non poteſt, cũ quo
nõ cõcurrunt qualitates in pupillari requiſitæ. Ideo
cõprehendet ſubſtit. militarẽ in perſona illius, quæ
durabit poſt aditam hære.Et in hoc eſt priuilegiatus
miles,ꝙ in perſona illius cui pupillaris cõuenire nõ
poteſt,breuiloqua contineat militarẽ, vbi aliàs non
cõtineret niſi vulgarẽ.Et ſic ꝓbata voluntate militis
in his duabus pſonis imparibus,vltra vulgares in ta
li breuiloqua contentas locũ habebunt duę ſubſtitu.
directæ inæquales ,ſcilicet directa pupillaris in pſo-
na pupilli.& directa militaris in pſona maioris, vel
emancipati , vt d.l.in teſtõ, vel militaris in perſona
vtriuſq; ſecundũ aliquos,& non bene:ſed vbi breui-
loqua perſonis imparibus facta eſſet per paganũ,nõ
cõtineret niſi duas vulgares, quæ æqualiter vtrique
poſſunt cõuenire. & ꝓbata teſtatoris volũtate vltra
vulgares contineret in perſona pupilli ſubſtit.pupil
larem,vt d.l.iam hoc iure.ſecundum Iaſ.x.col. vbi ſu
prà,de quo latius videbitis infrà in materia breuilo
104 quæ ſubſt. † Et quemadmodum pupillaris contẽta
in breuiloqua matrem excludit, cùm nõ ſit omnino
tacita, ſic erit etiam in pupillari ſubſtitu. cõtenta in
compẽdioſa,ſecundum Bart.& plenè videbitis infrà
in materia compendioſæ ſubſtit. Vnde reſtat,ꝙ ſub-
ſtitutio pupillaris partim tacita, & partim expreſſa
quo ad verba,qualis eſt pupillaris in breuiloqua aut
compendioſa contenta matrem excludit.Et idem de
partim tacita,& partim expreſſa quo ad caſus.Et ra-
tio eſt , quia ſi teſtator voluit matrẽ excludit in vnũ
caſum , ſcilicet ſi filius hæres erit, & infra pupillarẽ
ætatẽ deceſſerit,eadem ratione ex coniecturata men
te defuncti voluit eam excludi, ſi hæres non erit , &
infra puberẽ ætatem deceſſerit ſecũdum Bar. in d.l.
105 moribus.vij.col.in fi.verſi.vlteriùs quæro.† Quar-
tus effectus pupillaris ſubſtit.eſt,ꝙ pater ſubſtituen-
do filio ſuo pupillo, facit filio ſuo hæredem ſuum &
neceſſarium quem ſibi facit,vt d.l.moribus.§.prius.
in fin.& l. ſed ſi plures.§. quos poſſum.ff.de vulga.&
pupil.quod eſt not.quia ex hoc ſequitur,ꝙ ſi pater fi-
lio pupillo pupillariter ſubſtituat alium ſuum filiũ
qui poſteà mortuo pupillo decedat ante agnitã ſub-
ſtit.exiſtentia ſui hæredis in illo pupillariter ſubſti-
tuto operatur non ſolùm paternæ hæreditatis trãſ-
miſſionem ad quoſcunq; hæredes etiam extraneos.
ſed etiam hæreditatis pupilli,ſecundum Bart.in d.l.
moribus.§.j.in fi.& plenius in l.filius qui patri.ff.de
vulg.& pupil.ſubſtit.& plenè dicam infrà in verbo,
mortuo itaq; teſtatore.ij.tractãdo materiã trãſmiſſio-
106 nis hæreditatis. † Nam licet hæreditas fraterna nõ
tranſmittatur ex potentia ſuitatis.l. quoniã ſororẽ.
C.de iure delibe.tamen fallit quando hæreditas fra-
terna delata eſſet ex ſubſtit.pupillari:quoniam idem
tunc iudicatur,quod de paterna,ſecundum Bar. in l.
ſed ſi plures.§.quos poſſum.ff.de vulg.& pup. quem
ibi ſequitur Imo.& cæteri Doct.& Sali.in d.l.ſi teſta
mento.C.de impub.& aliis ſubſtit.Plus dicit Bar. in
dicto §.quos poſſum.ꝙ etiã ſi pater filio pupillo vul
gariter ſubſtituerit , quo caſu per dationẽ talis ſub-
ſtituti tollitur ius ſuitatis,& filius de neceſſario effi
citur hęres volũtarius.l.ſi filius hæres.ff.de liberis &
poſthu. Tamẽ poteſt filio pupillariter ſubſtituendo
facere ſubſtitutũ hæredẽ ſuum filio & neceſſarium,
vt ille ſubſt. mortuo pupillo moriens ante agnitam
ſubſtit.hæreditariam tranſmittat ad quoſcunq;,per
illum text.indiſtinctè loquẽtem in dicto §.quos poſ-
ſum.Quinimò fortius dicit Ang.in d.l.quoniam ſo-
rorem.& in l.qui duos.ff.de vulg.& pup.ꝙ etiã idem
eſſe quo ad paternæ hæred.trãſmiſſionẽ delatæ im-
puberi in caſu dictæ l.qui duos. videlicet qñ teſtator
habẽs duos filios impuberes dixit,ꝙ ſi ambo decede
rent impuberes, Titiũ ſubſtituebat. quia tunc mor-
tuo vno ex impuberib' hæreditate paterna nõ adita,
nõ veniet ſtatim Titi' , ſed alius frater impubes iure
tranſmiſſionis ſibi factæ ex potẽtia ſuitatis.qa tunc
dicit̃ ſupereſſe ex perſona quæ ex præſumpta mente
teſtatoris habet excludere ſubſtitutũ. Facit ſecũdum
eum.l.qui duos.ff.de reb.dub.quod eſt ſingu.ſecundũ
107 Alex.in d.§.quos poſſum.qui ſequit̃ Ang.† Et intel
ligatis,ꝙ iure ſuitatis frater ſubſtitut' eſt hęres ſuus
fratri ſuo pupillo quãdiu durat eius primæua condi
tio. ſi autẽ poſt mortẽ patris teſtatoris & ante mor-
tem ſui fratris impuberis dediſſet ſe in arrogationẽ
alteri,ita ꝙ tempore quo cõtingit caſus ſubſtitutio-
nis reperiret ſe in poteſtate arrogatoris , non eſſet
ſuus & neceſſarius hæres ſui fratris,vt tenet glo.quã
ibi firmat Ang.in l.iij.§.aperturæ.ff.de here.inſti.per
l.ſub conditione.ff.de libe. & poſth. ſuper quo Imo.
in dicto §.aperturæ.elegãter dicit,ꝙ ſi frater ille qui
ſe dedit in arrogationem alteri, fuit nedum ſubſtitu

tus,ſed etiá in aliqua parte cohęres datus impuberi,
& partē illá adiuerit,non poſſet pupillarē a paterna
ſeparare dando ſe alteri in arrogationē , ideo adhuc
erit ſuus hęres fratri pupillo,per l.quidá eulogio.ad
fi.C.de iure delibe.cum quo tranſit Alex.in d.§.quos
108 poſſum. † POSTREMO videre oportet de ſepti
mò & vltimò princ.artic.ſcilicet qualiter finiatur &
extinguatur hæc pupillaris ſubſt. Et dico ſecundum
doctrinā Bar.in l.in pupillari.ff.de vulg. & pupil. ꝙ
hæc ſubſt.quandoq; deficit ab initio, putá quia defi-
cit aliquid de ſubſtantialibus in ea requiſitis,de qui-
bus dictū fuit ſupra,in quarto princ.artic.Quádoq;
deficit,& finitur ex poſtfacto. Et iſta eſt materia no-
109 ſtra. † Subſtitutio enim quæ ab initio ſua eſſentia-
lia habuit,finitur quatuor modis. Primò ex perſo-
na teſtantis ſeu teſtamenti.Secundò,ex perſona ſub-
ſtituti. Tertiò ex pſona eius cui facta eſt ſubſtitutio.
Quartò ex ipſa ſubſtit. Primò,deficit ratione per-
ſonę teſtátis ſeu teſtaméti,vt puta ſi teſtator fuit de-
portatus:quo caſu irritatur eius teſtamentū.l.ſi quis
filio.§.irritū.ff.de iniu.rup.teſta. vel fecerit aliquod
teſtamentū pòſt:quia tollitur primum.l.ſi quis cum.
in fi.ff.de vulga.& pupil.Idem ſi teſtamentū fuit ru-
ptum per agnationē poſthumi.l.ſi pater filiū.illo eo.
titu.hodie tamen remanent tabulę pupillares rupto
teſtamento agnatione poſthumi præteriti,per auth.
ex cauſa.C.de libe. præte. & dixi plenè ſupra eod. ſu-
per verbo, *In eodē teſtamēto relinquens*. j. in xxvij. &
vlti.limit.& tetigi ſuprà in vij.huius ſubſtit.requiſi-
to in fine.Idem ſi hæreditas teſtatoris nō adeatur, vt
d.l.moribus. §.adeò. quoniam tunc perit ſubſtit.niſi
ſuſtineatur per edictum,ſi quis omiſ. cauſ. teſtamen.
vel niſi exiſtentia ſui hæredis operetur cōfirmationē
ſubſti. per l.ſi filius qui patri.ff.de vulg.& pupil.Eo-
dem modo finitur,ſi teſtamentū rumpatur in totum
per quærelam inoffi.teſt.l.Papinianus.§.ſed nec im-
puberis.ff.de inoffic.teſta.ſed hodie conſeruatur per
110 dictam authen. ex cauſa. † Secundò, principaliter
finitur ex perſona ſubſtituti,putá ſi nō reperitur ca-
pax tempore mortis pupilli,vt l.ſi is qui hæres. ff. de
hære.inſtir.quod eſt verum,ſi non in totum capax:ſi
verò eſſet capax in parte, & in parte non, puta quia
filius naturalis tantùm qui patri nō poteſt ſuccedere
vltra vnam vnciá, tūc ſuccedit pupillo fratri ſuo in
omnib' bonis pupilli ,ſed nō in bonis paternis vltra
portionem à lege taxará:ideo reſiduum debetur ſuc-
cedētibus ab inteſtato. Similiter ſi ſpurius filio teſta
toris pupillo fratri ſuo fuerit ſubſtitut',nihil capere
poteſt de bonis teſtatoris patris ſui , cùm nō vitio &
culpa ſui ſit incapax,ſed vitio & culpa parentum bo
na paterna debentur ſuccedentibus ab inteſta. ſecun
dum Bar.Bal.& cōmuniter omnes in l.aufertur. §.j.
ff.de iure fiſci.& pleniùs in l.fi. iij.col.ff. de his quib.
vt indig.& Bal.in l.j.C.de natu.lib.Sed bona pupil-
li,cui ſpurius eius frater fuit per patrē cōmunē ſub-
ſtitutus tali ſpurio pertinebunt:quia licet bonorum
patris ſit incapax,non tamē prohibetur fratri ſucce-
dere per pupillarem ſubſtit.quæ dicitur teſtamentū
filij,vt deciditur in l.ſi is qui ex bonis.ff. de vulga. &
pupil.vbi Bart.& Alex.& dixi ſuprà,in primo huius
111 ſubſtit. effectu. †. Tertiò principaliter finit' ex per-
ſona pupilli cui facta eſt ſubſti. & hoc multis modis.
Primò, adueniente pubertate,vt dicta l.in pupillari
ff.de vulg. & pupil.id eſt,quāprimùm attigit vltimá
diem quartidecimi anni.l.qua ætate.ff. hoc tit. Nam
poſtquá eo tempore pupillus incipit poſſe teſtari,
eo ipſo deſinit ſubſt.pupillaris, quæ in eius prouiſio-
nem propter eius impedimentum teſtandi facta fue
rat.ita dicit gl.in d.l.moribus.& Gul. de Cug. in d.l.
precibus.& Bar.in d.l.in pupillari.quos ibi ſequitur
112 Alex. † Et onus probandi, ꝙ hæres mortuus fuerit
pubes vel impubes : incūbit ei,qui in maiori vel mi-
nori ætate ſuam fundat intentionē.l.ſi minorem. C.
de integ.reſti.mino.ſecundum Salic. in l.ſciant.C.de
legiti.hære.& Ang in §.fin.vlti.col.inſtit.ad Tertyl.
Secundò , finitur per euentum alterius ætatis pupil-
li per teſtatorem taxatæ.vt l.ſi ita.ff.de vulga.& pup.
Et intelligatis p teſtatorē taxatæ intra xiiij. annos.
Nam poteſt teſtator ſubſtit. limitare breuiori tēpo-
re:ſed non ampliare, ꝙ excedat pubertatē, cùm ætas
pupillaris ſit de forma ſeu quaſi huius ſubſt. vt vidi-
ſtis ſuprà,ſecundum Iaſo.in d.l.in pupillari. Tertiò
finitur capitis diminutione minima ipſius pupilli.ff.
de adop.l.nec ei.§.eorum.puta ſi pupillus cui pupilla
riter fuerit ſubſtitutū , datus fuerit in arrogationē
alteri,vt habuiſtis ſupra,in iiij.princ.art.in v.requi-
ſito.Tamen licet hoc caſu ipſo iure finiatur ſubſtitu.
attamē remanet in effectu valida,quia hæreditas pu
pilli debet' ex ſtipulatione ſubſtituto aut alteri qui
ei ſuccederet ,ſi adoptio facta nō eſſet.l. non aliter.&
l.his verbis.ff.de adop.& inſtit.de adopt.§.cum antē
impubes Secùs eſſet,ſi pupillus pateretur maximam
capitis diminutionē , putá quia doli capax deliquit,
& deportatus fuit,vel ſeruus pœnæ effectus:quia tūc
in totū ac in effectu & perpetuo extinguitur ſubſti-
tutio:& ratio differentiæ eſt, quia arrogatio fit in fa
uorē pupilli, ideo per eá non tollitur effectus ſubſti.
ſed deportatio tēdit in eius damnū propter ſuū deli-
ctum. Meritò tollit omnia quæ tendunt in ſui fauo-
rem,inter quæ eſt pupillaris ſubſtit.ſed non tolleret
ea, quæ tendunt in ſui grauamen:ideo non extingue
ret fideicōmiſ.ab eo relictum.l.ex facto.§.ex facto.ff.
ad Trebel.Nam tali ſubſtitutio fideicōmiſſaria ten-
dit in onus & grauamē filij , & commodum alterius
ſcilicet fideicōmiſſarij & teſtatoris. qui non delique-
rūt.Ideo deportatione filij grauati nō finitur, vt ibi.
& in l.Statius.§.Cornelius.ff.de iur.fiſci.ita elegāter
113 decidit Barto.in d.l.in pupillari. † Præterea finitur
hæc pupillaris ſubſtit.ſi impubes,cui facta eſt,mona
ſterium ingrediatur,& ante pubertatē profeſſus fue
rit ex diſpenſatione papæ:quo caſu per profeſsionē
efficitur inteſtabilis,authen.ingreſsi.C. de ſacroſan.
eccle.ſecundū Bar.in d.l.in pupillari.vlt.col.Et quia
etiá monaſterium habetur loco filij,ſecūdum cōmu-
nem opin.in cap.in pręſentia.de probat.Ideo ſicut ſi
haberet liberos in ætate pupillari expirat ſubſtit. vt
infra dicet',ita etiá in propoſito. Quod verū intelli-
gatis , ſi eſt ingreſſus religionem quæ habere poteſt
propriū in cōmuni. Si autem ingreſſus eſſet religio-
nem mendicātium,quæ propriū habere nō poteſt in
particulari aut cōmuni,vt in cle.exiui.de verb.ſigni.
tunc non extinguitur ſubſtit.imò effectum ſortitur,
perinde ac ſi pupillus mortuus eſſet naturaliter, per
not.per Cyn.in auth.ſi quá mulier. C. de ſacroſanct.
eccle.& Bar.in l.j.vlt.col.ff.eo.tit. quia vbi idem ope
ratur mors ciuilis,quod operatur naturalis,tunc de
vno ad reliquum procedit argumentū.l. Deo nobis.
C.de epiſ.& cler.& in auth.de mona.§.illud.verſicu.
ſin autem.ſecundum Imo.hîc.& in dicta l.in pupilla-
114 ri. †Si autē pupillus oblatus fuiſſet monaſterio per
parentes , cùm ex hoc non ſit profeſsioni obligatus,
quin pœnitere poſsit,vſq; ad annos diſcretiōis cap.
cum ſcimus.& cap.ſignificātibus.de regula.tunc per
talē ingreſſum non finietur ſubſtitutio, cū interim
ipſo iure

ipſo iure non teneat ingreſſus.c.beneficiũ. de reg. in
vj.Et ſic firma manet ſuoſti.pupillaris ſecundũ Imo.
& Alex.in d.l.in pupillari.itẽ finitur ſubſtit. ſi pupil
lus,cui facta eſt ſubſtitutio , liberos infra pupillarẽ
ætatẽ ſuſcipiat.l.ex facto.in prin.ff.de vulg.& pupil.
ſecũdum Bart.in d.l. in pupillari. quem ibi ſequitur
Ang.per rationem l.cùm acutiſsimi.C. de fideicom.
Nam vbi malitia ſupplet ætatem, poſsibile eſt in pu
pillari ætate,pcreare & ſuſcipere liberos. c. de illis.
de deſponſa.impube.imò gloſ. in ſumma.in ca.quod
intra annos xx. q.j. refert quendam puerum nouem
annorum ſuam grauidaſſe nutricem.allegat Grego
rium hoc dicentẽ in dialogo quem etiam refert ioã.
And.in c.puberes.de deſpon.impub.& in c.fin.de eo
qui cogno.cõſangui.vxo.ſuæ. licet Franci.de Zaba
rel.Cardi.dicat in c.j.de deli.puc. ꝙ ſæpe legit in dia-
logo Gregorij,ſed non inuenit illud dictum.Pariter
refert Hiero.epiſtola lxxv.ad Dyranum,ꝙ Salomon
& Achaz in xj.ætatis anno liberos procrearunt.& ꝙ
cùm quædam mulier nutriẽs filium expoſitum cum
eo ſe ingurgitaſſet,induxit pũerum illum xj.annorũ
ad coeundum.Hoſti. verò in d.c.fin.dicit non ſolùm
vidiſſe in fœmina, ſed etiam in maſculo, ꝙ in ætate
pupillari generaret filios naturales, quamuis legiti-
mos tantùm ſcilicet adoptiuos habere nõ poſsit in ta
li ætate conſtitutus,inſt.de adopt.§.minorem. reſtat
ergo, ꝙ ſubſtitutio pupillaris finitur per natiuitatẽ
liberorum:quia quemadmodum ſi ipſe impubes ma
ior fuiſſet,& teſtamentum feciſſet, tale teſtamentum
rumperetur agnatione poſthumi præteriti.l.ij.C.de
bono.poſſ.contra tabu.& l.j.& ij.C.de poſth. hæred.
inſtitut.& pariter reuocatur & extinguitur donatio
priusfacta per ſuperuenientiam liberorum. De quo
plenè per Bar.in l.Titia.ff.de lega.ij.ſic etiam rumpi
debet ſubſtitutio pupillaris, quæ dicitur teſtamentũ
filij: & ita etiam tenet Bald.poſt Guli.in dicta l. pre-
cibus. Nam aliâs ſequeretur ꝙ hæc ſubſtitutio fauo-
re filij pupilli inducta odiũ operaretur, ſcilicet libe-
ros pupilli.quos pluſquam ſeipſum diligit excluden
do,quod eſſet contra l.quod fauore.C.de legi. idem
tenet Bal.in l.hæreditatis.verſi.quarta differentia.&
ibi Fulgo.C.de impu.& aliis ſubſtit.& in l. nec enim
§.eorum. ff. de adopt. vbi ſingulariter iſtud dictum,
115 † ſcilicet ꝙ per ſuſceptionem liberorum finitur hæc
ſubſtitutio lim.tauit eſſe verum,vbi impubes cui fa-
cta eſt ſubſtitutio,ſuſciperet filios naturales & legiti
mos,ſecus ſi naturales vel ſpurios. Quia tunc nõ ex-
pirat pupillaris, ſed bene expiraret fideicõmiſſaria.
l.generaliter.§.cùm autem.C.de inſtit.& ſubſtit.me-
lius facit l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Trebel. Et
pro iſta differentia inter pupillarem & fideicõmiſſa
riam facit ſecundum Alex.& Iaſo.gloſ. ſingularis in
l.j.ff.de bono.poſ.contra tab.volens ꝙ licet filius mi
nus legitimè natus quãdoq; poſſet ex teſtamẽto vel
ab inteſtato ſuccedere patri, tamen contra teſtamen
tum nunquã admittitur pro qua facit tex.not.quem
116 ibi ponderat Bald.in l.fin.C.de naturali. libe. † Ex
quibus ſequitur, ꝙ valet ſubſtitutio pupillaris facta
filio pupillo de ſuis propriis liberis naſcituris ad in-
ſtar exẽplaris,ꝑ dictã l.humanitatis.ſecundũ Alexã.
in dicta l.in pupillari,in fin.ff.de vulg.& pup. & etiã
de quocũq; alio facta ſi ſine liberis in ætate pupilla-
ri deceſſerit,ſecũdum Iaſo.ibi in fin. qui allegat Ra-
pha.Cuma.ſic conſuluiſſe conſi.clxxxj.incip. propo-
nitur quòd Bartholomæus. Præterea finitur ſubſti-
tutio emãcipatione pupilli, ſi ante mortẽ patris pu-
pillus fuerit emancipatus.l.cohæredi.§. cùm filiæ.ff.
de vulga.& pupil.Quartũ principaliter finitur ſub-
ſtitutio pupillaris ex defectu ipſius ſubſtitutiõis, vt
ſi facta fuit ſub conditione extrinſeca, id eſt expreſſa
in teſtamẽto.quæ deficit.l.ſed ſi plures in princ.ff.de
117 vulga.& pupil. † Nam etiam ſi ante decederet, ſub-
ſtitutus ſpem ſubſtitutionis ad hæredes etiam ſuos
deſcendentes non tranſmitteret,quia licet hæreditas
quæ ſemel ex ſubſtitutione mortuo pupillo debita
fuit,trãſmittatur prout dixi ſuprà in quarto & vlti-
mo effectu huius ſubſti.tamẽ ſubſtituto præmorien-
te ipſi pupillo vel poſt pupillum ante conditionem
non trãſmittit ſpem ſubſtitutionis,etiã ad proprios
deſcẽdentes,vt d.l.ſed ſi plures.§.j. facit l. ſi ex pluri-
bus.ff. de ſuis & legi.hære. & idem eſt in ſubſtitutio-
ne reciproca.l.Lucius.§.fin.ff.de vulga.& pupil.& in
fideicõmiſſaria, vt ſpes earum non trãſmittatur etiã
ad deſcẽdentes l.vnica.§.ſui autem aliquid ſub cõdi-
tione.C.de cadu.tollen.& eſt glo. ſingularis in l.j.C.
de his qui ante aper.tab. pro qua eſt caſus ſecundum
Doct.in l.cùm virum.C.de fideicõ. & l.hæredes mei.
§.cùm ita.ff.ad Trebel.licet glo.voluerit contrarium
in l.is cui.ff.de actio.& oblig.ꝙ imò diſpoſitio condi
tionalis tranſmittatur ad liberos,ſed non eſt verum
ſecundũ Bal.& Alex.in l.cùm ex filio.§.j.ff. de vulga.
118 & pupil. † Ideo ius ſeu ſpes ſubſtitu. pupillaris non
venit in confiſcatione bonorũ ſubſtituti, cùm in ea
non veniant iura futura.l.eius qui apud.§. .ff.eo.&
l.ſi mandauero.§.is cuius.ff.mandati.& eſt gl.no.in
l.nam ad ea.ff.de condit.& demonſt. de quo videatis
Bald.in l.ij.C.de bon.proſcrip.& in l.ex facto.& ibi
Alex.ff.de vulg.& pup. §.fin. & dixi ſuprà ſuper ver-
bo, *& vxorem nomine Adela.* in quinto artic. ſucceſ-
ſionũ ab inteſt. videatis caſum mirabilem & ſtupen-
dum in quo ſpes ſubſtit.trãſmittitur ſubſtituto præ-
moriente ante implementum cõditionis,quem ſcri-
pſi ſuprà eo.in verb. & ſoboles quam geſtabat in vte
119 ro.in fin. † Et hoc verum, ꝙ ſpes ſubſtitutionis non
trãſmittitur ad hęredes ſubſtituti pręmorientis,niſi
eſſent ſibi hæredes iudicio teſtatoris, vtputa quia te-
ſtator illi ſubſtituto eos ſubſtituerat. Quo caſu ad il
los hæredes iudicio teſtatoris veniẽtes bene trãſmit
teretur ſpes ſubſt.vt l.cohæredi.§.j.& ibi Bar. in l.pa
terfamil.ff.de vulg.& pup.niſi ſubſtituti fuiſſent ſub
conditione, quæ defeciſſet:quo caſu ad eos ſpes non
trãſmitteretur.l.qui habebat.illo eo.tit.& dixi ſuprà
120 in j.prin.arti.huius ſubſtit. † Et eodem modo trãſ-
mittitur ſubſtit. vbi habet ius accreſcendi annexum
& nõ tractatur de pręiudicio alterius tertij:quod eſt
quando ibi non eſt alius cohæres vel ſubſtitutus,de
cuius præiudicio agatur. [Vel fortè ſubſtitutus re-
pudiauit aut aliâs excluſus : nam ſi eſſet ſubſtitutus,
ius ſubſt.præferretur iuri accreſcendi , tanquam ex-
preſſum præfert tacito.l.ij.§.ſi duobus.ff. de bo. poſ.
ſecundum tab.ſecundum gloſ.in §.ſi verò.in auth.de
hæredi.& Fal.& in l.qui habebat,ff.de vugl. & pup.]
tex.eſt ſingu.ſecundum Bart.& alios ibi, in l. qui pa-
tri.ff.de acqui.hære,quem idem Bar. dicit eſſe ſingu-
lariſsimum & ad hoc mirabilẽ in d.l.vnica.§. ſi autẽ
aliquid ſub conditione.C.de cad.tol.illa tranſmiſsio
nõ venit per ius ſubſt.ſed per ius accreſcendi, vt cla-
rè decidit Bar.in d.l. qui patri. cùm ius accreſcẽdi ſit
ſui natura ad hæredes trãſmiſsibile, qa reſpicit por-
tionem & rem.l.hæc ſcriptura.§.ſi.ff.de condit.& de-
monſt.& ſubſtitutio reſpicit perſonã : ideo cum per-
ſona ſubſtituti finitur,dicta l.ſi ex pluribus.ff.de ſuis
& legi.hære. niſi iuncta fuerit cum iure accreſcendi.
vt dicta l.qui patri. nam etiam conditionalis ſubſti.

iuncta cum iure accreſcendi tranſmittitur. l. qui ex duobus.in prin.ff.de acqui.hære.ſecundum Bart. ibi Iaſ.& Doct. in l.qui plures liberos.ff.de vulg.& pup. de fideicommiſ.autem ſubſt.an tranſmittatur, videbitis plenè infrà eo.in materia ſubſt. fideicommiſſa-
121 riæ. †. Et ſic eſt finis huius quotidianæ ſubſt.contra quã & totam eius materiã arguitur vnico medio. & videtur ꝙ hæc pupillaris ſubſtitutio ſit cõtra omnẽ iuris diſpoſitionem: Certum eſt enim, quòd teſtamenti non debet dependere ex alieno arbitrio, aliàs eſſet volũtas captatoria.l.captatorias.C.de teſta.mi lit. quinimò ipſe filius de conſenſu patris teſtari non poſſet, ne eius teſtamentũ dependere videatur ex arbitrio alterius.l.qui in poteſtate.ff.eo.& l.ſenium.§. fi.C.qui teſta.fac.non poſſ.& dixi plenè ſuprà eo. ſuper verb. *matrem inſuper Cleram*. ſed ſubſtitutio pupillaris, quæ (vt vidiſtis,) dicitur teſtamentum filij, omnino dependet ex alieno ſcilicet patris arbitrio. ergo valere nõ debet de iure, & ſic de tota eius mate-
122 ria vana & inutilis de nihilo ſequens. † Sed hoc nõ obſtante dico hanc ſubſtitutionẽ fore vtilẽ, & nunc a iure cõmuni approbatam: nam licet vltima voluntas ſit nulla ex alieno dependens arbitrio: vt dicta l. captatorias. attamen illud eſt verum, niſi ſtatuto vel conſuetudine approbaretur, & ſic fieri permitteretur. Nam cùm ſucceſsiones ſint de iure poſitiuo, ſaltem quo ad titulũ, vt plenè habuiſtis ſuprà eodem ſuper verbo, *Teſtamentum*.).ſtatutũ vel patriæ cõſuetudo poteſt ſuper his cõtra regulas iuris poſitiui diſponere, prout vult & expedit, ſicut factũ fuit in hac ſubſtitutione, quæ licet dependeat ex alterius ſcilicet patris arbitrio, tamen conſuetudine fuit inuẽta, & demum iure Romanorum ciuili approbata, vt dicta l. moribus.ff. de vulga.& pupil. ſicut videmus ex conſuetudine introduci poſſe in codicillis directò inſtitui, & quem decedere pro parte teſtatũ, & pro parte inteſtatum, vel cum duobus teſtamentis, ſecundum Bald.in l.de quibus. ff. de legi.& plenè Alex.in dicta l.morsbus.in princ.& de caſu noſtro eſt text.in l.captatorias.ff.de hære.inſtit. ibi ſenatus cẽſuit. de quo plenè dixi ſuprà eod.in verbo, *Condidit*.).Et pariter poſſet hæc ſubſtitutio ſtatuto vel cõſuetudine tolli, cùm vnum in ius ciuile poſsit per aliud tolli.inſtitu. de iure naturali.§.ex non ſcripto.in verſi.ca verò.

S V M M Æ.

1 *Exemplaris ſubſtitut.quid & quare ita appelletur. & nume.2.*
3 *Pupillaris & exẽplaris an cõueniãt in cauſa productiue.*
4 *Exẽplariter ſubſtitui poteſt furioſo ſicut & mẽte capto.*
5 *Exemplariter ſubſtitui poteſt muto, ſurdo & prodigo.*
6 *Exemplariter ſubſtitui poteſt minori per ſtatutum teſtari prohibito.*
7 *Exemplariter ſubſtitui poteſt filio ſanæ mentis in caſum quo demens aut prodigus fiat.*
8 *Frenetico an poſſit exemplariter ſubſtitui.*
9 *Pupil.& exẽplaris an cõueniãt in materia producibili.*
10 *Exemplariter ſubſtituitur ijs quibus pupillariter, ſi ſint mente capti.*
11 *Exemplariter ſubſtitui poteſt religioſè mente capto.*
12 *Mater poteſt ſpurio exemplariter ſubſtituere.*
13 *Mente captus habens parentes naturales & patrem arrogatorem poteſt decedere cum tribus teſtamentis.*
14 *Filio an parentibus furioſis exemplariter ſubſtituant.*
15 *Mater ſubſtituit filio exemplariter, niſi ad ſecunda vota tranſeat.*
16 *Pater etiam ad ſecunda vota tranſiens poteſt filio exemplariter ſubſtituere.*
17 *Exemplaris non requirit quòd fiat impuberi.*
18 *Exemplaris nõ requirit eum cui ſit mortuo teſtaturus eſſe in poteſtate, ſed quod non ſit recaſurus in alterius poteſt. item.& nu.19.*
20 *Exemplaris ſicut & pupillaris requirit quòd pater ſibi prius faciat teſtamentum.*
21 *Exemplaris fieri non poteſt filio exhæredato.*
22 *Furioſus an propter delictum antea commiſſum poſſit puniri vel exheredari.*
23 *Furioſus habetur pro mortuo.*
24 *Cadauer puniri poteſt.*
25 *Damnato ſeipſum occidente, eſt in arbitrio iudicis ſeipſum occidere.*
26 *Furioſus quid ſi tempore dilucidi interualli delinquat.*
27 *Exẽplaris requirit aditionẽ hereditatis ſicut pupillaris.*
28 *Exẽplaris an cõueniat cũ pupillari in modo procedendi.*
29 *Exemplariter qui poſſint furioſo ſubſtitui.*
30 *Furioſi filium vnum an pater ei ſubſtituat alijs prætermiſſis.& nume.31.*
32 *Fratris appellatione an ille veniat, qui ex altero eius tantum eſt latere.*
33 *Furioſi pater extraneũ ſubſtituens, põt matrẽ præterire.*
34 *Exemplaris tacita quando locum habeat.& nu.35.*
36 *Exemplaris tacita probata.*
37 *Exemplaris partim expreſſa.& partim tacita.*
38 *Exemplaris an conueniat cum pupillari in effectu.*
39 *Exẽplaris an trahatur ad omnia bona furioſi & patria.*
40 *Materna pietas æqualis paternæ in exẽplari ſubſtitut.*
41 *Homo dignior quàm fœmina.*
42 *Parentum appellatione venit mater.*
43 *Furioſo qui prius ſanæ mentis teſtamentum fecit, ſi pater poſtea ſubſtituat quid iuris.*
44 *Pater prodigus an filio ſubſtituat exemplariter.*
45 *Exemplaris an matrem excludat.*
46 *Exemplaris an deſinat vt pupillaris.*
47 *Exemplaris ceſſat ceſſante cauſa.*
48 *Exemplaris ceſſante furore ceſſat, & reuerſo reuertitur. & nume.49.*
50 *Exemplaris ceſſat natis liberis.*
51 *Exemplaris ceſſat delicto eius cui ſit.*
52 *Exemplaris ſubſtitutio eſt ſpecies diſtincta.*
53 *Exemplaris in quibus differat à vulgari.*
54 *Exemplaris in quibus differat à pupillari.*
55 *Exemplaris differt à reciproca.*
56 *Exemplaris differt à compendioſa.*

Tractatus exemplaris Subſtitutionis.

1 TERTIA ſubſtitutio dicitur exemplaris ad † exemplũ pupillaris ſubſtitutionis inuẽta, & fit filio mente capto, ſicut fit pupillaris filio pupillo. Quæ quidẽ ſubſtitutio ſic deſcribitur per Salice. in l.humanitatis.C.de impuber.& alijs ſubſt.v.col.Exẽplaris eſt ſubſtitutio directa, per alterũ ex parẽtibus facta, libero eius mente capto de perſona ei veriſimiliter ab inteſtato ſucceſſura, bona vtriuſq; comprehendens, vt ex ſequẽtibus latius declarabitur, & cùm hæc ſubſtitutio ſit omni tempore durante furore directa, poteſt quibuſcunq; verbis directis fieri, vt ſi filius meus in furore vel dementia aut mutitate vel ꝓdigalitate deceſſerit, talis ſit hæres. Et etiam fieri poteſt verbis cõmunibus, velut; talem ſubſtituo. Quia cùm exemplaris valere poſsit omni

omni tempore iure directo, cùm omne tẽpus furoris
ſit idem & non mutetur, non eſt differẽtiæ ratio aſſi
gnãda ſecundum Bal. in dicta l. humanitatis. & Ang.
2 Aret. in §. qua ratione. inſti. de pup. ſubſti. † Et hæc
ſubſtit. magiſtraliter appellatur exemplaris, quia ad
exemplum pupillaris inducta ſeu ſimilitudinẽ, quæ
cauſatur ex imbecillitate animi vtriuſq;. Nam ſicut
animus & intellectus impuberis nõ iudicatur ſapiẽs
nec ſtabilis. l. fin. C. de teſta. mili. (& inde dicit Philo-
ſophus, nemo iuuenes eligit in duces, quia nõ cõſtat
eos eſſe prudẽtes) ideo lex prohibuit pupillum teſta-
ri, & patri hoc facere permiſit pro ipſo. Eadẽ huma-
nitate permiſit lex parẽtibus, vt filiis etiã puberibus
mente captis teſtamẽtum faciant, ſecundum Bal. in
dicta l. humanitatis. iiij. col. in fi. ſubiungẽs in fin. d.
l. ꝙ nõ poteſt fieri nec reuocari in codicillis, cùm ſit
directa. l. hæreditatem. C. de codic. pro cuius declara
tione ſunt quinq; principaliter examinãda. Primò,
qualiter prædictæ duæ ſubſtitutiones. ſcilicet pupil
laris & exemplaris conueniant in cauſa producẽte.
Secũdò qualiter conueniant in materia producibili,
ſcilicet vtrùm omnia quæ requirũtur ad pupillarẽ,
etiam requirantur ad exemplariam. Tertiò, qualiter
conueniant in modo producẽdi, ſcilicet an exempla
ris fieri poſſit tacitè vel expreſſè, ſicut pupillaris.
Quartò, qualiter cõueniant in effectu producti, an
omnes habeãt effectus, quos habet pupillaris. Quin
to & vltimò, vtrum eiſdem modis finiatur & extin-
3 guatur exemplaris, ſicut & pupillaris. † Venio
ad primum, ſcilicet an conueniant in cauſa produ-
cente. & dicunt doct. ꝙ ſic: quia ſicut pupillaris fuit
inducta, quia pupillus nõ poteſt ſibi prouidere per
teſtamentum, ita & exemplaris. Quia mente captus
& ſimiles non poſſunt teſtando ſibi prouidere. l. hu-
manitatis. C. de impub. & aliis ſubſtit. & inſtit. de pu
pil. ſubſtit. §. qua ratione. Vel dicatis ſecundum Bar.
in l. ex facto. iiij. col. ff. de vulg. & pup. quia non con-
ueniunt in cauſa efficiente: quia pupillaris introdu-
cta fuit moribus. vt l. ij. in princ. ilin eo. tit. Exempla-
ris verò introducta fuit lege vel cõſuetudine princi-
pis, vt dicta l. humanitatis. & ſic in cauſa efficiente
differunt. In cauſa autẽ finali in genere conueniunt,
quia vtraq; ſubſtit. introducta fuit ad prouidendum
ei qui ſibi prouidere non poteſt. Sed ſi conſideremus
cauſam finalem in ſpecie, tunc non cõueniunt: quia
pupillaris ſubſtitutio introducta fuit ad prouidẽdum
ei, ſcilicet pupillo qui propter ætatẽ ſibi prouidere
non poteſt teſtando. Iſta verò exẽplaris ad prouiden-
dum mente capto etiam puberi, qui propter mentis
defectum teſtari non poteſt, vt dicta l. humanitatis.
Nam mentis defectus eſt cauſa propter quam fit hæc
ſubſtitutio ſimul cum impoſſibilitate teſtandi, quæ
4 reſultat ex morbo. † Ideo cõmuniter tenetur, quòd
ſicut mente capto poteſt exẽplariter ſubſtitui, vt di-
cta l. humanitatis. ſic etiã ſubſtitui poterit furioſo,
qui propter defectum mentis teſtari non poteſt. l. fu-
rioſum. C. qui teſta. face. non poſſ. c. fina. de ſucceſ. ab
inteſt. Nam ꝙ furioſo poſſit ſubſtitui, facit text. in l.
fin. in prin. iuncta gl. in verbo, ſubſtitutio. C. de cura.
furio. Præterea ratio faciẽdi hanc ſubſtitutionẽ fun
datur in humanitate eius dicta l. humanitatis, quę for
tius militat in furioſo, quàm mẽte capto, ſecundum
Bar. in d. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. & Bal. ibi, in di-
cta l. humanitatis. & vtrobiq; Alexã. & eſt cõmunis
opinio, licet Ang. in d. l. ex facto. contrarium tenue-
rit, motus quia d. l. humanitatis. loquitur in mẽte ca
pto, qui furorẽ habet interius non proſilientẽ ad actus
exteriores alteri nociuos: ſicut facit furioſus proii-
ciendo lapides, & aliàs dãnificando. Vnde cum d. lex
ſit exorbitans à iure cõmuni, quo regulariter ſubſti-
tui non poteſt maiori directè. & loquatur in mente
capto, non debet poſſe extendi ad furioſum, præſer-
tim quia tex. habemus in l. ſi furioſi. C. de nupt. quòd 9
iura exorbitantia, loquentia in mente captis, locum
non habent in furioſis: & ſic ei ſubſtitui non poteſt,
niſi à principe impetret; ſicut fiebat antiquitus, vt.
d. l. ex facto. ſed cùm in furioſo ſit maior ratio huma-
nitatis, prima opinio velut cõmunis tenetur: quam 10
etiam ſequitur Iaſon in dicta l. humanitatis. ij. col. &
in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. Prouiſo, ꝙ furor ſit
perpetuus & cõtinuus: quia ſi haberet interualla di-
lucida, quia ſibiipſi prouidere poteſt illo tempore di
lucido teſtando, non poſſet tali hæc ſubſtitutio fieri.
Et requiritur furor aut alius caſus nõ ſolùm tempo-
re teſtamenti, ſed tẽpore mortis, vt l. ij. §. ſed ſi extra-
neum. ff. de vulga. & pupil. ſecundum Barto. & Alex.
5 in dicta l. ex facto. & Bald. in d. l. humanitatis. † Et
eodem modo ſubſtitui poteſt hodie muto & ſurdo
ac prodigo per rationẽ d. l. humanitatis. Licet olim
iure Digeſtorũ pater non poſſet eis ſubſtituere, niſi
à principe impetraretur ſecundum Bar. & Bal. in di-
cta l. ex facto. Bal. Pau. & Alexã. ac Iaſ. in d. l. humani-
tatis. Dummodo ſint tales mutus, ſurdus, & prodigus,
qui teſtari omnino nõ poſſunt. De quo in l. diſcretis,
6 C. qui teſta. face. non poſ. idem tenet Imo. hic. † Ex
quo infert, ꝙ ſi ex forma ſtatuti eſſet prouiſum, ꝙ mi
nor viginti annis teſtari non poſſet, illi tali poterit
exẽplariè ſubſtitui ſecundum eum. Quia talis prohi
bitio teſtãdi quãdam importat bonorũ interdictio- 11
nem, quæ talem minorẽ facit æquiparari prodigo:
& ſic ei tanquã prodigo poterit exemplariter ſubſti-
tui, vſq; ad xx. annos, ſecundũ Bar. in l. ij. ff. de vulga.
7 & pupil. & Alexan. in d. l. ex facto. † Plus dicit Salã.
in d. l. humanitatis. vi j. col. quòd etiã hæc ſubſtitutio
fieri poteſt filio ſanæ mentis in caſum, in quem inſa
næ mẽtis, aut prodigus efficeretur. Nam ſufficit eam
conferri in tempus & caſum, à quo incipere poſſet. l.
ſi eum. §. fi. cum l. ſeq. ff. de dona. inter vir. & vxo. Ta-
men requiritur ꝙ furor adſit tẽpore mortis teſtato-
8 ris, ſecundum Alexand. in d. l. ex facto. xvj. col. † Ex
his ſequit, ꝙ non poſſet phrenetico exẽplariter ſub-
ſtitui, ſecundum Bald. in d. l. humanitatis. in fin. quia
nõ laborat perpetuo modo, vt requirit ille tex. licet
Iaſon dubitauerit, attento ꝙ phreneticus teſtari non
poteſt, ſecũdum Bald. in l. ij. in x. q. C. de reſcin. vend.
& ſic eadẽ ratio militat in phrenetico ſicut in furio-
ſo & mente capto, niſi intelligatur Bal. ibi ꝙ teſtari
nõ poſſit durante phreneſi, ſed poſtea bene. Cũ Bald.
tráſit Alex. in d. l. ex facto. & d. l. humanitatis. dicens
ꝙ phreneticus eſt ille qui interdũ habet iſtas fanta-
ſias. Idẽ Iaſon in d. l. ex facto. ſubiũgens ibi xiiij. col.
quòd etiam fatuo nõ poſſet exemplariter ſubſtitui,
qui teſtari poteſt de per ſe, ſecundum Ioã. Fab. quem
ibi ſequitur Angel. in §. præterea. inſtitu. quibus non
eſt permiſ. face. teſta. Nec obſtat, ꝙ fatuo datur cura-
tor, ſicut mente capto. l. j. in fin. cum l. ij. ff. de poſtula.
Quia reſpõdetur, ꝙ datio curatoris non impedit te-
ſtamẽti factionem, quo minus curatorem habens te-
ſtari poſſit etiã ſine curatoris authoritate, ſecũdum
glo. in l. Aurelio. §. Caius. ff. de lega. ij. & eſt text. in l. 12
ſi frater, ibi. licet vigoris nondũ emerſiſſent veſtigia.
C. qui teſta. fac. poſ. ibi Pau. & Alex. not. ex illo text.
ꝙ maior xiiij. annis, licet habeat imbecillitatem in-
tellectus, tamẽ poterit teſtari, vt vidiſtis ſuprà in ver

bo. A dicta ar impuberi. Tamen dubitat Iaſon vbi ſu-
prà, dum videtur dura hæc deciſio. Tum quia in fatuo
nõ eſt ſanitas intellectus, tum etiá quia tex. in d. l. da-
bimus. §. fin. cũ l. ſeq. ff. de priuil. cre. æquiperat fatuũ
prodigo, muto, & ſurdo, quib' poteſt exẽplariter ſub-
9 ſtitui. † SECVNDVS articulus eſt, an hæ duæ
ſubſtitutiones cõueniant in materia productibili, ita
q̃ requiſita in hac pupillari pariter requirant in hac
exẽplari. Et primò, quia in pupillari primò requiri-
tur, q̃ illi cui fit, ſit de liberis, ita etiá requiratur in
10 iſta. † Et dico q̃ ſic: ideo ſicut pupillaris fieri põt li-
beris naturalib' & legitimis, & legitimis tãtum, ve-
luti arrogatis. inſti. de pupil. ſubſtit. in prin. & l. ſi ar-
rogator. ff. de adopt. ita etiá talibus liberis ſubſtitui
poteſt exẽplariter, ſi ſint mente capti, furioſi, muti,
aut ꝓdigi, inteſtabiles, vt dicta l. humanitatis. Quid
autem in adoptiuis, hic tãgit Imol. vt etiam in dicta
l. ex facto. poſt Angel. Pariter ſicut pupillaris fieri
non poteſt liberis naturalibus tantùm, & minus ſpu
riis, ſic nec etiã iſta fieri talibus poterit, licet Bar. &
Bal. in filio naturali tantũ voluerint hanc ſubſtitutio-
nem fieri poſſe. cùm in ea nõ requiratur patria pote
ſtas, quia fieri poteſt per matrẽ, vt dicta l. humanita-
tis. tamẽ prima opinio eſt verior, q̃ etiam naturali-
bus tantum fieri non poſsit, ſecundum Angel. Imol.
Alex. & Iaſo. in d. l. ex facto. quia filio naturali tantũ
nulla debetur legitima: cùm præter patris volũtatẽ
nihil capiat. vt dicit gl. ſingularis in l. j. ff. de bo. poſ.
cõtra tab. & eſt tex. in l. iij. C. de nat. lib. facit l. vxorẽ.
§. pater naturalis. ff. de leg. iij. & tñ tex. in d. l. huma
nitatis. requirit q̃ legitima relinquat mẽte capto, cui
11 ſubſtituitur: ergo &c. † Præterea hæc ſubſtitutio
introducta fuit ad inſtar & exemplum pupillaris:
& ſic iudicanda eſt in omnibus illi ſimilis, niſi ex-
preſſè reperiatur differẽtia de iure. & ita etiam tenet
Iaſon in d. l. humanitatis. Nam videmus q̃ fieri non
poſſet filio cõrdigero, eo quia nulla ei debetur legiti
ma, ſecundum Bal. in l. ij. C. de hæredi. inſtit. in fi. ſe-
cus in aliis religioſis, qui poſſunt tenere bona in cõ-
muni: quia illis bene debet legitima, & retinent om-
nia iura legitimi hæredis, vt l. Deo nobis. C. de epiſ.
& cleri. ideo talibus mente captis poſſet exẽplariter
ſubſtitui ſecundum Bal. in d. l. humanitatis. in vij. q.
12 & valebit ſaltem vt fideicommiſſaria. † Mater au-
tem filiis naturalibus vel ſpuriis ſubſtituere exẽpla
riter poteſt, cùm etiã ſpuriis debeatur legitima in bo-
nis matris. l. ſi ſuſpecta. § ij. ff. de inoff. teſta. & in §. no
uiſsime. inſtitu. ad Orfitia. niſi eſſet mulier illuſtris,
cui eſſet dedecus tales filios habere. l. ſi qua illuſtris.
C. ad Orfitia. vel niſi eſſent nati ex damnato coitu:
quo caſu non ſunt liberi nominandi, nec à parẽtibus
alendi, in authent. ex complexu. C. de inceſt. nupt. &
ſic minus debetur eis legitima, & conſequenter ſub-
ſtitui exemplariter. Videatis Ange. Are. in d. §. nouiſ-
ſime. imò non poſſunt à patre vel matre in teſtamen
to hæredes inſtitui, aut ab inteſtato ſuccedere. Et ſi
inſtituerent de facto, hæreditas applicaretur venien
tibus ab inteſtato, ſecundum Bart. in d. auth. ex com-
plexu. & in l. auferitur. §. j. ff. de iure fiſci. & plenius in
l. fin. iij. col. ff. de his quibus vt indig. Bal. & Sali. in l.
ſi pater. C. de hæred. inſtitu. & Bal. in l. j. C. de natura.
liber. vt vidiſtis plene in verbo, *& vxorem nomine*
13 *Adelaſiam*. † Ex quibus præmiſsis ſequitur q̃ filius
mente captus habẽs parẽtes naturales & patrẽ arro-
gatorẽ, poterit decedere cum tribus teſtamẽtis, vno
à patre, alio à matre, & reliquo ab arrogatore exem
plariter facto: & quilibet ſubſtitutus vocabit ad bo-

na peruẽta furioſo ab eo, à quo ſubſtitutus eſt: in re-
liquis verò bonis aliũde furioſis aduẽtis, quis dicto-
rum ſubſtitutorũ ſuccedet. dicam infrà in iiij. princ.
14 artic. Et † ſicut pater & mater poſsint liberis, vt di
ctum eſt exemplariter ſubſtituere: non tamen econ-
uerſo poſſunt liberi patri vel matri dementibus hanc
ſubſtitutionem facere, ſecundum Bar. per bonas ra-
tiones in d. l. ex facto. v. col. Et hæc eſt cõmunis opin.
in qua omnes vnanimiter conueniunt excepto Iaſo.
in d. l. ex facto. vij. col. Sed nõn curo. Secundò requi-
ritur in pupillari, q̃ liberi quibus fit, ſint in parentis
poteſtate: ſed in iſta exemplari hoc non requiritur.
Quia videtis p text. in d. l. humanitatis, q̃ mater po-
teſt eam facere, & tamen non habet filios in poteſta-
te. inſti. de adop. §. fœminæ. vel fieri poteſt ab vtroq;
parente, ſcilicet patre & matre ſimul, qui eandẽ ſub-
ſtitutionem facere poſſunt filio communi. Quo caſu
ad eius confirmationẽ nõ requiritur mors vtriuſq;.
Quinimò conſenſus viuẽtis accidit iudicio mortis.
l. ſicut. §. vẽditionis. ff. quibus mo. pign. vel hypo. ſol.
ſecundum Ange. Are. in d. §. qua ratione. v. col. Non
curatur ergo patria poteſtas in hac ſubſtitutione. &
ſic fieri poteſt liberis emãcipatis. Prouiſo, vt dictum
eſt, q̃ ſint naturales & legitimi, vel ſaltem legitimi,
15 prout ſuprà habuiſtis. Et † prouiſo etiam, quòd non
fiat per matrẽ, quæ tranſiuiſſet ad ſecunda vota: quia
in iſta ceſſat humanitas, quæ eſt fundamẽtum huius
ſubſtitutiõis, arg. l. lex quæ tutores. C. de admin. tut.
Lex enim de tali matre non confidit, vt etiam apud
eum filius educetur & nutriatur. l. ij. C. vbi pup. edu.
debe. ideò q̃ etiã ſi mater prius filio ſubſtituerit, &
demum ad ſecunda vota tranſiuit, ſubſtitutio euane
ſcit ſecundum Barto. in d. l. ex facto. vbi idem tenent
16 Angel. Rapha. & Iaſ. in matre. Secus † autem in pa-
tre, qui exemplariter ſubſtituere poteſt, quanquam
ad ſecunda tranſiuerit vota, cùm propter hoc nõ pri
uetur adminiſtratione bonorũ filij. l. fi. C. de bo. ma-
ter. & l. generaliter. C. de ſecund. nupt. Facit gloſſ. in
authen. q̃ mater. C. de reuoc. dona. Sed Ioan. de Imo.
hic & in d. l. ex facto. tenet contra Bart. etiã in matre,
vt propter tranſitũ ad ſecunda vota non priuetur, ſi
petierit tutorẽ vel curatorem dari filio mẽte capto.
Nã cum nec nõ priuetur ſucceſsione filij. l. ij. §. filiis.
ff. ad Tertyl. quod matris fauorem concernit: mul-
to minus priuari debet poteſtate ſubſtituendi exem
plariè, quod cõcernit fauorẽ filij, per quam rationẽ
plus dicit. q̃ etiam poſito q̃ tutorem vel curatorem
filio non petiiſſet dari mente capto ante tranſitũ ad
ſecunda vota; non propter hoc adimitur ei poteſtas
ſubſtituendi exẽplariè, cum hoc concernat fauorem
filij, qui vitio matris nõ debet puniri. Nã videmus,
q̃ quandocunq; pater filium exhæredauerit mala
mente propter iniuriã filio irrogatã, nõ prohibetur
ei pupillariter ſubſtituere. l. ij. §. j. ff. de vulga. & pup.
& ita tenet Sali. in d. l. humanitatis. p plures alias ra
tiões & Imo. hic. Alex. verò nititur ſaluare opi. Bart.
diſtinguendo, ſed ſua diſtinctio eſt de directo contra
ea, quæ ſecundũ ipſum fuerẽ deciſa ſuprà in materia
pupillari in iiij. prin. arti. & in ſeptimo requiſito, &
ad punctum in vj. prin. arti. & in tertio effectu illius
ſubſt. veritas ſecundò apparere poteſt. Or aduertatis,
quia procedendis hanc opinionẽ Angel. Aret. in
d. §. qua ratione. valde mihi ſatisfat intellectũ dicẽs,
q̃ ſiue mater ſubſtituerit ante tranſitũ ad ſecũda vo-
ta, ſiue poſt; inſpicere debemus modum & formam
ſubſt. per matrem factæ: quia ſi ſubſtituit venientes
ab inteſtato, vel aliũ quẽ verſimiliter furioſus ſub-
ſtituiſſet

ſtituiſſet, tunc valet ſubſtitutio, quia inuenta fuit hu
manitate, & præterea fauor eſt furioſo, vt habeat hæ-
redem. & ita intelligatur opi. Imol. & Sal. aut mater
ſubſtituet filio furioſo ſuum maritum, vel amaſium,
aut alterum de quo nō eſt veroſimile, ꝙ furioſus hoc
feciſſet, ſi ſanæ mētis fuiſſet, & tunc non valet ſubſti-
tutio. & ita intelligatur opi. Bart. Nam hoc vltimo
caſu mater demonſtrat patēter ſuum corruptum ani
mum erga filium fauore ſecundi mariti, vt l. lex quæ
tutores. C. de admini. tuto. ſed in primo caſu oſtendit
conſtantiam & amorem non eſſe mutatum propter
tranſitum ad ſecunda vota. Vnde non debet filio no-
cere, cuius intereſt habere hæredem. Nam ſicut teſta-
mentum furioſi ſapienter teſtantis, valet ſecundum
aliquos: de quo dixi plenè ſuprā eo. in verb. Adiectæ
verò impuberi. ſic etiam valebit ſubſti. ab ipſa matre
ſapienter & diſcretè in fauorem filij furioſi facta. &
17 ita tenētē, ſi daretur mihi iudicium. † Tertiò requi-
ritur in pupillari, ꝙ liberi quibus fit, ſint impuberes.
& certè iſtud non requiritur in hac ſubſtit. exempla
ri, vt d. l. ex facto. & d. l. humanitatis. quæ loquitur in
his filiis, qui poſſent ſuſcipere liberos: & ſic loquitur
in puberibus & adultis, quibus exemplariter ſubſti-
tui poterit. Non tamē propter hoc negatur, quin ex-
emplariter etiam poſsit pupillis mente captis ſubſti
tui, ſi fuerint emancipati. Quia cùm propter defe-
ctum patriæ poteſtatis non poſſet ſubſtitutio valere
iure pupillaris, valebit vt exēplaris. Si autem pupil-
lus mēte captus eſſet in patris poteſtate, tunc ſubſti-
tutio valebit iure pupillaris, ſi demēs moriatur infra
pubertatem, arg. l. qui habet. ff. de tute. Si verò moriā
tur in furore poſt pubertatem, valebit vt exēplaris,
ſecundum Guli. de Cug. in d. l. humanitatis. quod eſt
verum, ſi facta fuerit ſine temporis limitatione vt in
frà dicetur. Nam licet ſubſtitutio quæ ſemel aſſum-
pſit vnum effectum, non trāſeat in alium, vt l. verbis
ciuilibus. & l. in pupillari. ff. de vulg. & pup. ſubſtitu
tione. quæ ſemel valuit directè non tranſeat in obli-
quam, attamen vna directa bene trāſit in aliam dire-
ctam, vt in caſu noſtro, vbi vtroque tempore ſubſti-
tutio eſt directa. l. iij. §. qui fideicommiſſa. ff. de hære.
inſti. & l. centurio. ff. de vulg. & pup. & ita dicit Bart.
in d. l. ex facto. cuius opin. tenet & defendit ibi Alex.
18 Quartò † requiritur in pupillari ſubſtitutione, ꝙ
per mortem teſtatoris pupillus efficiatur ſui iuris. &
iſtud non curatur in hac ſubſtitutione exemplari, de
cuius ſubſtātia non eſt patria poteſtas. & ſic ſiue de-
mens cui ſubſtituitur ſit emancipatus, ſiue per mor-
tem ſubſtituentis efficiatur ſui iuris, vel aliàs, valet
19 hæc ſubſtitutio. † Quinto requiritur in pupillari
ſubſtitutione, quòd pupillus cui fit ſubſtitutio nō ſit
per mortem ſubſtituentis recaſurus in poteſtatem al
terius: & ita etiam ſeruatur in hac exēplari, quia ſo-
lum hoc caſu introductum eſt, vt quis poſsit alteri te
ſtari, cùm impeditur propter demētiam vel ſimilem
caſum. Si verò propter alium defectū, vtputa patriæ
poteſtatis, vel ſimilem, non poſſet mēte capto ſubſti-
tui: quia ipſe non poſſet furore ceſſante per ſe teſtari.
ergo non poterit per alium. l. neque per ſe. C. de hæri
inſtit. ſecundum Bar. in d. l. ex facto. idem tenet Bald.
in d. l. humanitatis. ideo dicebat per hanc rationem
Gul. de Cugn. ꝙ ſi furioſus ante furorem fuiſſet con-
demnatus de crimine ex quo efficeretur inteſtabilis,
tūc non poſſet ei ſubſtitui exēplariè: puta quia hære-
ticus. l. Manichæos. C. de hæreticis. aut deportatus. l.
20 ſi quis filio. §. irritum. ff. de iniuſt. rup. teſta. † Sextò
requiritur in pupillari, ꝙ pater prius ſibi faciat teſta
mentum, & aliquem hæredē inſtituat. Et pariter hoc
ſeruatur in iſta exemplari. Nam cùm teſtamentum
patris ſit principale, hæc ſubſtitutio quæ eſt teſtamē-
tum filij dicitur acceſſoria: ideo oportet, ꝙ confirme
tur à ſuo principali, vt l. ex pupillari. ff. de vulg. & pu
pil. Præterea tex. in d. l. humanitatis. vbi hæc ſubſtit.
fundatur, requirit ꝙ parens ſubſtituēdo exēplariter
filio mēte capto ſaltem relinquat ei legitimam: ergò
ſibi debet teſtari, niſi eſſet miles, vt l. miles ita. ff. de
teſta. mili. vbi dicitur, ꝙ in pupillari per militē faciēda
non requiritur, ꝙ miles ſibi teſtamentū faciat, ſecun-
dum Bar. in d. l. ex facto. Sed Ang. tenet contrà in hoc
vltimo caſu, dicens ꝙ poſtquàm de ſubſtātia exēpla-
ris ſubſtit. eſt, ꝙ mēte capto, cui fit relinquatur legi-
tima, neceſſe eſt, quòd pater ſubſtituēdo teſtetur ſibi,
aliàs ſine teſtamēto non relinqueret ſibi legitimam.
Nec obſtat l. miles ita. quia loquitur in ſubſtitutione
pupillari, in qua non cogitur pater filio pupillo ali-
quid relinquere. imò poteſt ſubſtituere pupillo exhæ
redato. Alex. in d. l. ex facto. videtur ſequi opinionem
Bartol. quia eo ipſo, quòd miles facit ſubſtitutionem
exemplarem, licet ſibi non teſtetur, tamen cùm filius
ſit proximior ab inteſtato, ſatis videtur ei relinque-
re. l. ſi quis cùm teſtamentum. & l. conficiuntur. ff. de
iure codicil. Præſertim. quia ſecundum tempora di-
ctæ l. humanitatis. poterāt filio relinqui quoquo reli
cti titulo: & ſic non erat neceſſe, quòd pater ſibi face-
ret hæredem. Dicit tamen Imo. quòd miles ſubſtitue-
re non poſſet filio mente capto exhæredato exempla
riè, licet pupillariter hoc facere poſſet, vt dicam nūc,
quia tex. in dicta l. humanitatis. requirit omninò re-
linqui legitimam illi cui exemplariè ſubſtituit. Ho-
diè verò ſufficeret mente capto relinquere etiam mi
nus legitima, cùm ipſo iure capiat ſuppletionem vt
l. omnimodo. C. de inoffi. teſtam. & ſic valeret exem-
plaris ſubſtitutio ſecundum Bart. & Alexan. in dicta
l. ex facto. & Iaſo. in dicta l. humanitatis. & hæc opi-
nio Bart. eſt communior & æquior ſecundum Imol.
hic, idem tenent Ang. Salic. & Paul. in dicta l. huma-
nitatis. licet glo. ibi. & Ioan. Fab. in §. qua ratione. In-
ſtitu. de pupil. ſubſtitu. tenuerint quòd de forma hu-
ius ſubſtitutionis eſt quòd integra legitima relinqua-
tur furioſo: ſed non eſt verum ſecundum Ange. in di-
21 cto §. qua ratione. † Septimò requiritur in pupilla-
ri ſubſtitutione, quòd filius ſit inſtitutus vel exhære-
datus. Et certè hæc exemplaris quo ad inſtitutionem
filij concordat cum pupillari: in eo verò ꝙ in pupil-
lari ſufficit pupillum exhæredari, differt hæc ſubſtit.
à pupillari. Quia iſta fieri non poteſt filio mente ca-
pto exhæredato: cùm de neceſsitate debeatur ei legi-
tima, vt d. l. humanitatis. Et ratio differentiæ eſt ſecun
dum Gul. de Cug. propter rigorem patriæ poteſtatis,
quæ durat. Imò multo plus in filio exhæredato ſicut
in non exhæredato. Qui quidem rigor eſt fundamē-
tum pupillaris ſubſtit. ſed iſta exemplaris fundatur
in humanitate, quæ ceſſat quando pater filium exhæ-
redat. Alia ratio aſsignatur per Ray. quia pupillaris
fit impuberi, qui poteſt eſſe doli capax: & ſic cōmitte-
re cauſas ingratitudinis, ratione quarum exhærede-
tur vt dictum fuit ſuprà in materia pupillari: ſed fu-
rioſus committere non poteſt cauſas ingratitudinis.
Hæc ratio nihil valet, quia furioſus exhæredari poſ-
ſet propter cauſas ingratitudinis ante furorē cōmiſ-
ſas, vt l. cùm dementis. C. de epiſc. audien. & l. fin. C. de
curator. furio. vbi furioſus erat exhæredatus. quod
intelligitur propter cauſas ante furorem commiſſas
22 contra patrem, ſecundum omnes. † Ex quibus habetis,

 quod

quod propter delictũ ante furorem cõmiſſum poteſt
furioſus puniri in bonis. Sed dubia quæſtio eſt, an
etiã poſsit puniri in corpore, maxime pœna capitali.
mortis, aut aliâs ſuæ perſonæ afflictiua. Sup quo tres
reperio prin.opi. Prima fuit opi.Bal.in l.furioſum.
C.qui teſta.face.non poſ.vbi dicit, ꝙ licet puniri poſ
ſit in bonis, non tñ in perſona. Quia nõ debet afflicto
addi afflictio, vt in propriis terminis dicit tex.in l.di
uus.ff.de offi.præſi. idem tenet Bal.in l.humanitatis.ſ.
allegata.vbi idem dicit in muto & ſurdo, plenius ta-
mẽ in l.vnic.C.de confeſ.Idẽ tenet in c.j.de eo qui in-
terficit fratrẽ domini.dicens idẽ in frenetico, quẽ ibi
23 ſequitur Iaco.de Alua. † Furioſus enim habetur pro
mortuo, ſecundũ Bal.in l.humanitatis. Or mortuus
dãnari non poteſt, ſecundũ Cy.in l.ij.C.qui teſta.fac.
poſ.Præterea habetur loco abſentis.l.ij.§.furioſus.ff.
de iure codic.& cõtra abſentẽ ferri non poteſt ſenten
tia capitalis.l.abſentem.ff.de pœnis.& inſuper æqui
paratur lapidi, ſecũdum Bart.in l.j.§.per eũ.ff.de acq.
poſ.& Bal.in l.ſancimus.C.ad Treb.dicit, ꝙ furioſus
eſt ſicut dormiens, & dormiens delinquendo non pu
nitur.l.reſpiciendum.ff.de pœnis.hanc opi.in effectu
ſequitur Alex.in d.l.furioſum. & idẽ Bald.in l.obſer-
uare.ff.de offic.proconſu.& Pet.de Ancha.in cle.j.de
homic.vbi bonus tex.de furioſo, infante, & dormien
te. Secunda opi.fuit tota contraria primæ, videlicet
ꝙ furioſus propter delictum ante furorem commiſ-
ſum puniri debet & poteſt, non obſtãte furore ſuper-
ueniente, quam tenet Ludo.in dicta l.furioſum. vbi
dicit, quòd licet opinio Bald.propter eius authorita-
tem ſeruaretur forte in practica, tamẽ de iure verior
eſt opinio, quòd furioſus puniatur: quia qualitas ſu-
perueniens poſt delictum commiſſum nõ mutat pœ-
nam.l.j.ff.de pœnis.idem tenuit præfatus Ludo.in l.
penulti.ff.ſi ex noxali cauſa agatur. motus doctrina
Bart.& aliorum Docto.ibi, & in dicta l.j.ff.de pœnis.
vbi concludunt, quòd in publicis delictis, in quibus
eſt de iure determinata pœna, attenditur tẽpus com-
miſsi delicti, non obſtãte variatione ſtatus perſonæ.
Ex quo videtur quòd attendi debeat tempus delicti
commiſsi, quo erat ſanæ mentis. Nec obſtat, quòd fu
rioſus habeatur pro mortuo: quia illud eſt verũ quo
ad ea, quæ ſanam mentem concernunt, ſed non exi-
24 mitur à patiendo pœnam, † quia etiam corpus mor
tuum puniri poteſt, de quo per Bal.in dicta l.ij.C.qui
teſta.fac.non poſſunt.facit gloſ.in c.mulier. xv.quæ-
ſtio.j.vbi ſi mulier fecit ſe cognoſci ab animali, ani-
mal debet ſuſpẽdi, licet intellectu careat, & tenet Ni-
col.de Lyra, Exod.xxij. ideo no.dicit Bal.in dicta l.ij.
25 † quòd ſi dãnatus ad mortem ſeipſum occiderit, eſt
in arbitrio iudicis ipſum ſuſpendere.alleg.clem.j.de
pœnit.& remiſ.Præterea l.diuus.ff.de offi.præſi.non
loquitur de furioſo, qui fuit ante furorem damnatus,
ſed qui in furore deliquit. Hanc eandem opinionem
contra Bal.tenuit Fran.de Albergotis.de Aret.diſci-
pulus Bart.motus, quia furor ſuperueniens non tol-
lit præcedentem obligationem. l.patre furioſo.ff.de
his qui ſunt ſui vel alie.iuris. Sed iſte committendo
delictum incidit in pœnam, & ſic in obligationem,
ergo non debet tolli propter furorẽ ſuperuenientem.
Tertia fuit opinio Ioan.de Imo.hic, qui licet in di-
cta l.ex facto.plura diſputãdo allegauerit pro & con
tra, & nihil concluſerit, tamen hic videtur in effectu
diſtinguere, aut deliquit ante furorem, & pro delicto
fuit accuſatus, & per ſententiam damnatus, ſed tem-
pore executionis reperitur effectus furioſus: & tunc
furor eum à pœna non excuſat. Quia non reſtat niſi

puta facti executio. ſicut in illo qui ſe occidit. Aut fu
ror ei ſuperuenit poſt commiſſum delictum, ſed ante
accuſationem & ſentẽtiam, & tunc puniri non pote-
rit durante furore, donec ad ſanam mentem reuerta-
tur: quia cùm tunc furioſus habeatur loco abſentis,
ſicut contra abſentem procedi non poterit ad accu-
ſationem vel ſententiam capitalem, vt d.l.abſentem.
Vbi enim talis pœna venit imponenda, non admitti-
tur procurator, conſequenter nec curator illius, qui
nullum habet intellectum.l.penult.§.ad crimen.ff.de
publ.iudi.nam vbi eſt neceſſaria cauſæ diſcuſsio, ſine
parte nihil agi poteſt.c.j.de cauſa poſſeſ.& propriet.
ſed in exhæredatione non requiritur diſcuſsio iudi-
cialis proceſſus, nec ſentẽtia, ideo illa fieri poteſt prõ
pter ingratitudinem filij ante furorem commiſſam.
Et hanc vltimam opinionem ſequitur Alex.in dicta
l.ex facto.x.col.licet Imol. hic videatur ſimiliter reſi-
dere, quòd furore ſuperueniente tempore exequutio
nis poſt ſententiam capitalem, adhuc ſit conſulẽdus
ſuperior ſeu princeps. Ego verò in conſulendo quin
imò ſemel in iudicando tanquam iudex appellatio-
num Caturci ſequutus fui primam opinionem, ſcili-
cet Bal. in perſona cuiuſdam pauperrimæ mulieris,
quæ quendam ſubmerſerat puerum patri & matri
vnicum, quem proiecerat de ponte de Valãdræ ciui-
tatis Caturci in flumine Olti. Ob quod facinus fue-
rat per viguerium, & conſules dictæ ciuitatis damna
ta ad ſuſpendium. Quæ quidem ſentẽtia fuit per me
reformata, & dicta infelix mulier à pœna capitali li-
berata. Videatis Iaſonẽ pulchrè loquentem, & cum
Bald. finaliter concludentem in dicta l.furioſum. &
26 dicta l.ex facto.x.col. † De delicto autem commiſſo
tempore quo habet dilucida interualla, & an delictũ
commiſſum præſumatur tempore furoris, aut diluci
di interualli, dixi ſuprà eodem in verbo, *Adiecta ve-*
27 *rò impuberi.* † Octauò requiritur in pupillari ſubſti-
tutione aditio hæreditatis, & certè in hac exemplari
eſt dicendũ, ſecundum Bart.in dicta l.ex facto. ꝙ aut
eſt inſtitutus ſolus furioſus à patre, in cuius erat po-
teſtate, & tunc exiſtẽtia ſui hæredis confirmat tabu-
las exemplares.arg.l.fi.§.fi.C.de cura.furio.Si autem
non erat in poteſtate, putà quia certat de teſtamento
materno, vel habet cohæredẽ extraneum, ita ꝙ ſubſti
tutio non poteſt exiſtẽtia ſui hæredis confirmari tũc
requiritur aditio cohæredis. l. apud Iulianũ. §.idem
Iulianus.ff.ad Trebel.vel debet furioſo dari curator,
qui petat bo.poſ.ſecũdum tab. quæ licet ſecũdum ali-
quos non ſit iuris, tamen confirmat tabulas exempla
res, ſicut cõfirmat fideicommiſſa vniuerſalia, per tex.
ſingularem in l.cùm hæres inſtitutus.ff.ad Treb.facit
l.nam quod.§.ſi quis compulſus.eo.ti.& l.qui plures.
§.fina.ff.de vulga.& pupil.Idem tenuit Imo.hic.& in
d.l.ex facto.preterquam in milite, in quo dicit valere
ſubſtitutionem exemplarem abſque hæreditatis adi-
tione, ſicut in pupillari, per l.miles ita.§.fi.ff.de teſta.
mili.& idem cum Bart.tenent Bald. & Sali.in dicta l.
humanitatis.dicentes, quòd poſito etiam, quòd men-
te captus non eſſet ſuus, neq; adiretur hæreditas, non
propter hoc non extingueretur ſubſtitutio, cùm exẽ-
plaris ſicut pupillaris tacitam cõtineat vulgarem, vt
infrà videbitur. & idem in effectu dixerat Barto.vbi
28 ſuprà, cum quo tranſit ibi Alex. † Tertius principa-
lis articulus erit, an hæc ſubſtitutio exemplaris con-
ueniat cum pupillari in modo producendi ſeu proce
dendi. Et iſte articulus cõtinet duo principalia capi-
ta. Primũ concernit modum producendi hanc ſubſti
tutionem reſpectu perſonarum. Secundum cõcernit
modum

modum producendi hanc ſubſtit. quo ad ſui ſubſtantiam. Circa primũ caput, ſcilicet perſonarum cõſiderãtur perſonæ quæ ſubſtituere poſſunt, & ſunt vtriuſque ſexus aſcẽdentes naturales & legi. vel legitimi tã ſol. Similiter conſiderantur perſonæ quibus ſubſtitui poteſt, & ſunt deſcẽdentes mẽte capti, furioſi, muti, & ſurdi, prodigi, & puberes, & per ſtatutũ inteſtabiles, & de his duobus mẽbris ſatis dictũ fuit ſ. in ij. prin.
29 arti. † Præterea conſiderãtur perſonæ quæ ſubſtitui poſſunt exẽplariter, de quibus reſtat nunc videre, & tex. in d. l. humanitatis. dicit, ꝙ liberi ipſi⁹ furioſi debẽt ei ſubſtitui, ſi liberos habeat. ſin autẽ debẽt ſubſtitui fratres, ſi fratres habeat; nec poſſet pater ſubſtituẽs eos præterire ſine periculo teſtamẽti, & ſi mente captus liberos, aut fratres nõ habeat, poteſt ei ſubſtitui quicunq; extraneis, ſecũdum Nicol. de Matha in quadam ſua diſpu. idem tenet Gul. de Cug. & idem ꝙ poſsit extraneus ſubſtitui furioſo per patrem arrogatorẽ; qui non tenetur filios arrogati, neq; fratres neceſſariò ſubſtituere, attẽto ꝙ ius ſubſti. non extẽditur ad bona furioſi aliunde quæſita, vt videbitis ĩ. in iiij. prin. articula dictũ ſub. poſt. Rayn. in d. l. humanitatis. xj. col. Et quod dictũ eſt, ꝙ pater debet ſubſtituere liberos, & in eorũ defectu fratres furioſi, eſt verũ ſi oẽs liberos vel fratres ſubſtituere volet. Aliâs ſufficit, ꝙ vnum ex his ſubſtituat, aliis liberis furioſi in re certa inſtitutis, vel ex iuſta cauſa exhæredatis, quia ſine cauſa non poſſet eos exhæredare, ſecundũ gl. in d. l. humanitatis. licet Richar. Malumbræ tenuerit cõtrarium, ſcilicet ꝙ ſufficiebat vnum ex illis ſubſtituere nec reliqui poterãt cõqueri, arg. l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inoffi. teſta. & in d. l. humanitatis. dum dicit, nulla querela. Præterea permitteret patri vnum ex filiis furioſi ſubſtituere, ſed Bar. ſuſtinet glo. l. huma-
30 nitatis in d. l. ex facto. † Nam licet pater vnum ex filiis furioſi poſsit ſubſtituere, tamẽ ex hoc nõ permittitur, ꝙ alios debeat præterire, vel ſine cauſa exhæredare. Sed debet eos exhæredare ex cauſa, vel in re certa inſtituere, facere enim debet pater ſubſtituẽs, quod faceret furioſus, ſi ſanæ mentis eſſet. De quo non eſt veroſimile, ꝙ filios proprios præteriret, aut ſine cauſa exhæredaret. Nec obſt. tex. dum dicit, nulla querela, quia intelligitur, quãdo mẽte captus nullos habebat filios, vel ſi filios habebat, intelligitur qñ cæteri filij exhæredarẽtur ex iuſta cauſa. Similiter non obſtat §. ſed nec impuberis, quia nõ loquitur in hac exẽplari ſubſti. quæ (vt dictũ eſt) inducitur ex quadã humanitate, quæ ceſſaret qñ cæteri liberi præterirẽtur ſine iuſta cauſa, vel exhæredarẽtur. Nam qui ſine cauſa exhæredat, ex officio pietatis non procedit, nec ſanæ mẽtis reputatur. l. j. & ij. ff. de inof. teſt. Ideo niſi cæteri filij mẽte capti inſtituãtur, vel ex cauſa legitima nominatim expreſſa exhæredentur vel prætereãtur, querelare poſſent ſubſti. exemplarẽ: maximè quia videmus, ꝙ ſi facta exemplari ſubſtit. naſcantur mente capto liberi, qui in ſubſti. fuerãt præteriti, ipſa ſubſti. & ſic teſtamẽtum ſuum rũpitur, vt videbitis in quinto & vlti. prin. arti. ergo ſaltẽ à patri rũpi debet, ſi iam nati fuerint ſine cauſa præteriti vel exhæredati. Poſtremò videmus, ꝙ qñ mente captus cui ſubſtituitur, habet fratres mente captos, tũc ſubſtituens non tenetur aliquem ex illis ſubſtituere, vt d. l. humanitatis. in verbo, ſapientes. Secus autẽ vbi haberet filios mente captos: quia tunc tenetur ſubſtituere illos quãtumcunque mẽte captos. Et hanc partem cum Bart. tenẽt Io. Fab. in d. §. qua ratione. & Bal. in dicta l. humanitatis. verſi. venio ad ſextum not. & ibi Ange. & Salic.

Ot aduertatis, quia ipſemet Bart. in dicta l. humanitatis. in fine. tenet contra glo. ibi. ꝙ pater, ſubſtituendo filio furioſo poteſt vnũ ex illius filiis furioſi ſubſtituere, & cæteros præterire, vel exhæredare, etiam iniuſtè, neque poterunt conqueri. & dicit ita tenere communiter Doctor. per text. in dicto §. ſed nec impuberis. idem tenet Imo. in dicta l. ex facto. per rationes Richardi. Et etiam mouetur, quòd ſi pater ſubſtituendo filio mente capto poteſt matrem mẽte capti præterire prout poteſt, ſecundum Barto. in dicta l. ex facto. & videbimus infrà, quam ipſe furioſus ſi ſanæ mentis eſſet teſtãdo excludere non poſſet, ſecundum Barto. in authent. nouiſsima. C. de inoffici. teſtamẽ. vbi communiter tenetur filium non poſſe ſine cauſa matrem præterire, nec à legitima excludere: ergo eadem ratione poterit auus nepotes ex filio mente capti præterire vno ſolo ſubſtituto. Nec obſtat, quòd hoc caſu hæc ſubſtitutio potius continebit iniquitatem, quàm humanitatem, quia cæteri filij ſine cauſa remanebũt priuati paterna hæreditate. Nam reſpondet, quòd ille filius ſolus ſubſtitutus tenebitur alere alios fratres ſuos: quia onus alendi tranſit ad hæredes. l. ſi quis à liberis. §. idem reſcriptum. ff. de liber. agnoſcen. & idem tenent Rayner. Franciſ. Tygrini. Rapha. & Paul. in dicta l. humanitatis. Concludentes contra gloſ. ibi & contra Bartol. in dicta l. ex facto. Vltra prædicta motiua multum facit contra glo. & Bartol. textus in dicta l. humanitatis. in verbo, ſapientes. vbi probatur, quòd ſi filius mente captus filios haberet mente captos, pater mẽte capti nullum de dictis mente captis teneretur ſubſtituere. Imò lex tolerat, quòd tales mente capti non ſubſtituantur etiam in legitima, licet eis non minus debeatur legitima, quàm ſanis. Cùm iure non caueatur, quòd furor & dementia ſint iuſta cauſa eos prætereundi, vel exhæredandi: quia non numerantur in §. cauſas. in authent. vt cùm de appellat. cogn. nec per glo. in cap. Quintauallis. de iureiurando. ergo ſicut mente capti poſſunt præteriri, ita etiam poterunt & ſani, vno ex eis ſolo ſubſtituto. Ex quibus hincinde adductis apparet articulum iſtum eſſe valde dubium, & vtranq; partem de iure fore ſuſtentabilem. Ob quod Alexan. infrà in dicta l. ex facto. auſus non fuit aliquã partem ſuſtinere: ſed in dicta l. humanitatis. v. col. tenet opi. glo. ibi, & opinionem Bart. in dicta l. ex facto, tanquã humaniorẽ. concludens, quòd ſi deſcendentes ipſius mente capti ſint ſani, neceſſe eſt ad minus vnum ex eis exẽplariter ſubſtituere, & ſi vnus ſolus per auum exemplariter ſubſtituatur patri, neceſſe eſt cæteros in legitima, aut minus legitima, ſcilicet in re certa inſtituere, & poſtea poterunt ad ſupplementũ agere, vel eos iuſtè exhæredare, aliâs præteriti, aut indebitè exhæredati teſtamentum rumperent. Si verò tales deſcendentes ſint mente capti, non erit neceſſe eos vel aliquem eorum patri exemplariter ſubſtituere, ſed ſubſtitui debent fratres mẽte capti; aut vnus eorum, ſi fratres habet: vel ſi non habet fratres, ſubſtitui poterit extraneus. ſed talibus deſcendentibus mente captis neceſſe eſt iure inſtitutionis legitimam, aut minus legitima relinquere, poſtquam eis debetur, vel eos iuſtè exhæredare. Quia præteriti indebitè vel exhæredati teſtamentum rumperent, & hæc æquior eſt ſententia, ne afflictis detur afflictio perditionis legitimæ, & ita etiam reperio tenere Iaſ. in dicta l. humanitatis. iij. col. in princip. & in dicta l. ex facto. xv. col. vbi dicit hanc opinionem eſſe humaniorem, licet contraria ſit in puncto iuris verior. Idem tenet

Ange.

Angel.Aret.in d.§.qua ratione.penult.col.inſtitu.de
pupil.ſubſtit.Nec ſufficeret ꝙ iſti ſimpliciter alteren-
tur vel à fratre, vt in primo caſu, vel ab extraneo ſub-
ſtituto, vt in ſecūdo: quia cū legitima in bonis patris
eis debeatur, non tenētur eam recipere, niſi in corpo
ribus hęreditatiis, & in pleno dominio ſecundū Bar.
in l.ſuus quoque. §.j.ff. de hæred.inſtitu. & Bald.in l.
31 ſcimus, C.de inoffi.teſta. † Vnum tamen menti tene
bitis, ꝙ licet pater poſsit vnum ex liberis furioſi filij
eidem filio ſubſtituere, cæteris aliis præteritis ſecun
dum vnā opin.aut in aliquo certo inſtitutis, vel iuſtè
exhæredatis ſecundum alium: tamen hoc verum ha-
bet, qn̄ vnū de liberis naturaliter genitis filio furio-
ſo ſubſtitueret. ſecùs autē ſi ei ſubſtitueret vnum mo-
naſterium, & nō filios naturaliter genitos: quia non
valeret ſubſtitutio. licet enim monaſterium loco filij
habeatur, in authen, de ſanctiſ.epiſ.§.ſed & hoc præ-
ſenti.& in c.in pręſentia.de proba.tamē hoc eſt verū,
quando quis ingreditur monaſterium, & non aliter.
Or in caſu noſtro filio furioſo non ingreſſo monaſte
rium non poteſt monaſterium haberi loco filij, ſecū-
dum Salj.ita intelligentem prædicta iura in l.ea lege.
xv, col.C.de cond.ob cau.& ita in caſu noſtro decidit
Iaſon in d,l,ex facto.xvj,col.dicēs hoc nunquam per
ſcribētes fuiſſe tactum. Et quod ſuprà dixi, ꝙ ſi filius
mente captus non habeat deſcendētes, ſed ſolùm fra-
tres, pater mente capti tenetur ſaltē vnum ex ejs filio
ſubſtituere, ſcilicet de vtrinq; coniunctis, ſecundum
Gul, de Cug, ꝑ quo facit text.in d.l,humanitatis. qui
loquitur de illis, qui admittūtur ad querelam, & fra-
tres ex vno tantùm latere coniuncti non admitteren
tur ad querelam.l.fratres.C.de inoffi.teſta. Ray.verò
aliter dicit eſſe cōſiderandum, ꝙ aut exemplaris ſub-
ſtitutio fit à patre, & debent ſubſtitui fratres conſan
guinei vel vtrinq; coniuncti, aut fit à matre, & debēt
ſubſtitui vterini vel vtrinq; coniuncti, vel alter ipſo-
rum, in d.l.humanitatis, ibi, teſtatoris vel teſtatricis,
ſecundum Alex.in d.l.ex facto. Nec poterunt cæteri
fratres mente capti præteriti conqueri quo ad bona
mēte capti per dictum §.ſed nec impuberis.tū etiam
quia fratribus non competit querela, nec eius dicen-
di nullum contra teſtamētum fratris, in quo reperiū
tur præteriti, quando turpis perſona non fuit inſtitu
ta: & in caſu noſtro, niſi inſtantibus fratribus extra-
neus fuiſſet ſubſtitutus: quia tunc omiſſa eſſet forma
ſubſtit.& vitiaretur. Idem cum Rayn, tenet Bar.in di
cta l.ex facto.licet Imol.ibi, contra. ſed poſtea ſe cor-
rexit hîc in præſenti cap.Idem cum Bar.tenet Salj.in
dicta l.humanitatis. dubitans de vno, an ſi pater ſub-
ſtituit filio mente capto, non illum fratrē quē ſubſti-
tuere debet, ſed alium: an rumpat teſtamentum in to
tum, & reliquit cogitandū. Sed Alexand.in dicta l.ex
facto, reſpondet, ꝙ ſic ſecundum not.per Gul.& Bar.
in dicta l.fratres.C.de inoff.teſt.Sed vbi vnus de illis
fratribus, qui debēt ſubſtitui, fuerit ſubſtitutus, cæte-
ri præteriti teſtamētum querelare non poſſunt. vt di
32 xi. † Ex præmiſsis infert ibi Alexan.ꝙ appellatione
fratris venit ex altero latere tantùm cōiunctus, quod
33 an ſit verum, dicatis vt ibi per eum. † Ad vnum ta-
men debetis aduertere, quia licet pater ſubſtituendo
filio furioſo vnum ex ſuis deſcēdentibus liberis, non
poſsit alios præterire, aut indebitè exhæredare ſine
periculo teſtamenti, vt vidiſtis ſuprà: poterit tamen
non ſtantibus liberis nec fratribus mente capti peni
tus extraneum exemplariter ſubſtituendo matrē fu-
rioſi præterire, quæ teſtamentum non poterit impu-
gnare, ſecundum glo.in §.qua ratione.inſti.de pupil,
ſubſtitu. quæ vult, ꝙ pater neceſſe habet ſolùm duas
perſonas filio mente capto ſubſtituere, ſi extent, ſcili
cet eius liberos vel fratres, aliâs poteſt quēlibet aliū
ſubſtituere, & ita etia tenuit Nicol.de Math.& Gul.
de Cug. quos ſequitur Bart.in d.l.ex facto.& Io.Fab.
in dicto §.qua ratione.& Pau.in dicta l.humanitatis.
& Imo.hîc, ſed Bal.contra in dicta l.humanitatis.ver
ſi.ſeptima differentia, argu.l.j.§.veteres.ff.de acquir.
poſ. quæ nihil facit. Tamen pro eo facit, quia ſi frater
de neceſsitate ſubſtitui debet mente capto, vt dicta l.
humanitatis. multò magis mater cui in bonis filij de
betur legitima, & ſibi competit querela inofficioſi te
ſtamenti.l.nam & ſi parentibus. ff.de inoffi. teſta.ſed
fratri non competit legitima nec querela. igitur &c.
Præterea non eſt veroſimile Imperatorem in dicta
l.humanitatis. voluiſſe matrē furioſi excludere à lu-
ctuoſa filij ſui hæreditate, argu.l.fin.C.de inſti.& ſub
ſtitu.& hanc opin.finaliter videtur ſequi Iaſon in di-
cta l.humanitatis.iij.colū.& in d.l.ex facto. xiiij.col.
per rationem prædictam.& eam tenet Ange.Aretin.
in dicto §.qua ratione.iij.col.in princi.verſi.decima.
quia pupillaris. vbi decidit, quòd licet pupillaris ex-
preſſa matrem excludat, tamen exemplaris expreſſa
eam non excludit: quia quo ad ſubſtitutionem exem-
plarem faciendā mater eſt ęqualis patri, vt dicta l.hu
manitatis. ergo ab eo non debet poſſe excludi, cùm
par in parem non habeat imperium. l.nam & magi-
ſtratus.ff.de arbitr.& ſic non poteſt præteriri. Imò ſi
præteriatur ſubſtitutū excludet, & filio furioſo ſuc-
cedet. Tamen communis opi.eſt cum gl.& Bar.quem
tenent Ange.Paul.& Alex.ibi. Io. Fab.in dicto §.qua
ratione. imò ipſemet Bal.in repe.c.ſi pater.eo.tit.lib.
vj.& Alexand.in dicta l.ex facto. xij col. Nam in hac
ſubſtit. Imperator non conſiderauit ordinem, neque
modum ſuccedendi ab inteſta.ideo tex. in dicta l.hu-
manitatis.dicit quos voluit. Pręterea in pupillari nō
attenditur matris præteritio, vt dicto §.ſed neq; im-
puberis. ergo nec in iſta illi æquiparata, & ſic haberis
qui poſſunt ſubſtitui exemplariter per patrē furioſi.
Seipſos autem nō poſſent pater & mater ſubſtituere,
ſecundum Bart. & Doct.in dicta l.ex facto.facit cap.
34 fin.de inſti. † Secundū caput huius tertij principalis
articuli eſt de modo procedendi ad hanc ſubſtitutio-
nem exemplarem, quo ad ſui ſubſtantiam. Pro quo
dicendum eſt quòd nos habemus exemplarem ſubſti
tutionem expreſſam, quæ fit verbis expreſsis. Et de
illa an fieri poſsit non eſt dubium, vt dicta l.humani
tatis.& dicto §, qua ratione. Sed de tacita an ſit & fie-
ri poſsit, multi dubitarunt. Quidam enim dixerunt
in vulgari expreſſa furioſo facta contineri exem-
plarem ad exemplum pupillaris, quæ cōtinetur ſub
vulgari pupillo facta, vt latè diximus ſuprà in ma-
teria vulgaris & pupillaris. Alij verò vt Gulielm.&
Rayner.dixerunt in vulgari filio furioſo facta exem-
plarem non contineri, & ſic tacitam exemplarem in-
ueniri non poſſe. allegant, quia caſum aduerſámque
fortunam conſiderare non oportet. l.inter ſtipulan-
tem.§.ſacram.ff.de verbo.obligat. Præterea duo ſpe-
cialia non debent concurrere circa idem. l.cùm poſt
§.gener.ff.de iure dotium.& l.ij. C.de dotis promiſſ.
Sed ſpeciale eſt, quòd vulgaris contineat tacitam pu-
pillarem: ergo non debemus dicere, quòd aliud con-
tineat ſpeciale, ſcilicet tacitam exēplariam. Sed Bart.
poſt Oldra.in dicta l.ex facto. dicit conſiderandum
eſſe, ſi tempore, quo fit vulgaris ſubſtitutio filio, ille
non erat furioſus, & tunc non continebit exempla-
rem tacitam: quia caſum aduerſámque fortunam ex-
pectare

pectare non licet,& ita intelligitur opinion. Guliel.
& Rayn. Sed ſi tempore illo filius cui fiebat vulgaris
erat furioſus,tunc in illa vulgari cõtinetur tacita ex-
emplaris,arg.l.qm̃.& l.ſi prædia.ff.de reb.corũ.Nam
hic agitur de caſu iam eminẽti,& nõ de caſu futuro.
Præterea licet duo ſpecialia originẽ habentia ex eo-
dem fonte,& principio non poſsint ſimul cõcurrere,
tamẽ qñ ex duobus principiis originãtur,tunc ſimul
procedunt & concurrere poſſunt. vt l.ſingularia.ff.ſi
cer.pet.maximè quia hoc caſu duo ſpecialia nũquam
ſimul concurrunt: quia quandiu locũ habet pupilla-
ris,ſcilicet durante pupillari ætate ceſſat exemplaris
per l.qui habet.ff.de tutel.vnde reſtat, ꝙ vulgaris fu-
rioſo facta tacitam continet exẽplarem,ſicut tacitam
pupillarem.Idem tenent alij Docto.& Alex.in d.l.ex
facto.& Bal.in d.l.humanitatis. verſic.quintu princi-
paliter quæritur.& Imo.hic. De hoc etiam plenè ha-
buiſtis ſuprà in tract.vulgaris , & in tertio effectu il-
35 lius circa finem iiij.prin.art. †Similiter ſub expreſſa
pupil.continetur tacita exemplaris , ſecundum Gul.
& Rayn. quia in habentibus ſymbolum facilior eſt
tranſitus.l.in rem.§.itẽ quæcunq;.ff.de rei vendi. Vel
dicendum & melius ſecundum Bart.in d.l.ex facto.ꝙ
aut pupillaris ſubſti.eſt facta furioſo, aut muto & ſur
do,vel prodigo,cum limitatione temporis:& tunc ſi
valere poteſt iure pupil. veluti ſi habet omnia eſſen-
tialia pupillaris ſubſtit.valet:& poſt tempora puber-
tatis expirat omnis effectus talis ſubſtitu.arg.l.ſi ita
quis.ff.de vulga.& pupi.Aut talis ſubſti.eſt facta ſine
temporis præfinitione & limitatione:tunc ſi eſſet fa-
cta filio impuberi in patria poteſtate cõſtituto , valet
infra tempora pubertatis iure pupillaris:poſtea verò
valet iure exemplaris ſubſtit. arg.l.cẽturio.ff.de vul-
ga.& pupil.ſed ſi infra tempora ætatis pupillaris va-
lere nõ poſſet,vt pupillaris,valebit eo modo, quo po
terit,& ſic iure exemplaris,argu.l.Gallus.ff.de liber.
& poſthum.& viceuerſa in expreſſa exemplari conti-
netur tacita pupillaris, ſi pupillo facta fuerit,ſecun-
dum Bart.in d.l.ex facto.& ibi Imo.& Alex.& Bal.in
36 dicta l.humanitatis.& Imo.hîc. † Et ſicut in expreſ-
ſa pupillari,aut vulgari furioſo facta continetur taci
ta exemplaris, & in expreſſa exemplari filio pupillo
furioſo facta cõtinetur tacita pupillaris,ſic etiam re-
perio tacitam exemplarem probatam , vt l. in teſta-
mento.C.de teſta. mili.velut,teſtator inſtituit filium
puberem furioſum , & alium puberem ſanæ mentis,
eóſque inuicem ſubſtituit. Or in dubio iudicandum
eſt,teſtatorem voluiſſe facere ſubſtitutionẽ ambobus
æqualiter,aut vulgarem,quæ pariter vtriq; conueni
ret.l.iam hoc iure.de vulga. & pupil.& l.quanuis.C.
de impub.& aliis ſubſtit. Vnde ſi poſtea iſto filio pu
bere furioſo mortuo alter probare poterit per conie
cturas patrem voluiſſe eum admitti ex exemplari,
certè tunc admittetur ex ea,quę dicitur probata,vt d.
l.in teſtamento.in fin.Quia ſupradictæ,quæ cõtinen
tur in vulgari, aut pupillari dicuntur tacitæ ſeu præ-
ſumptæ,quia procedunt ex ſola iuris pręſumptione,
abſque eo ꝙ aliter probentur, ſecundum Alexand.in
dicta l.ex facto.iſta autem dicitur tacita probata. Et
pariter ſicut eſt reperire vulgarem , aut pupillarem
partim tacitam , & partim expreſſam quo ad verba,
ſicut ſunt ſubſtitutiones in breuiloqua , aut compen-
dioſa contẽtæ,vt plenè vidiſtis ſuprà in materia vul-
37 garis in quarto principali articulo. † Sic etiam re-
periri poteſt exemplaris partim tacita,& partim ex-
preſſa,veluti ſi teſtator duobus filiis mente captis hę
redibus inſtitutis breuiloquæ ſubſtituat, puta ſic di-

cendo : filios meos Titium , & Caium hæredes inſti-
tuo,& eos inuicem ſubſtituo,quo caſu in hac breuilo
qua comprehenduntur duæ exemplares , vna in per-
ſona cuiuslibet,argumento dictæ l.iam hoc iure.& ta
les exemplares dicuntur expreſſæ verbis generali-
bus , & tacitæ verbis ſpecialibus : quia in eis non re-
periũtur verba ſpecialia,quibus exemplaris fieri ſo-
let,quæ ſunt iſta,ſi filius meus in furore deceſſerit, ta
lis ſit hæres,vel talem ſubſtituo. Et de iſta partim ta-
cita,partim expreſſa in breuiloqua contenta videbi-
mus latius intrà in materia ſubſtitutionis breuilo-
quæ. Similiter eſt reperire exemplarem ſubſtitutio-
nem partim expreſſam,& partim tacitam quo ad ca-
ſus : nam ſicut vulgaris in vno caſu concepta, puta ſi
hæres eſſe noluerit, porrigitur ad aliũ,ſcilicet ſi hæ-
res eſſe non potuerit,& ecõtra, vt l.Gallus.§.& quid
ſi tantùm.ff.de liberis & poſthu.& ſcripſi plenè ſuprà
in materia vulgaris in quarto principali articulo.ſic
etiam erit in exemplari , vt exemplaris facta in caſu
vnius furoris expreſsè porrigatur ad caſum tacitum,
ſcilicet alterius furoris, vt ibi dixi.& tenet Baldus in
dicta l.humanitatis.verſicu.quarto quæritur , vtrum
exemplaris.& Bart.in l.prima.ff.de vulga.& pupilla.
& ſentit in dicta l.ex facto.& Imo.hîc. Ideo hæc ſub-
ſtitutio exemplaris facta furioſo, ſi in furore deceſſe-
rit,continet tacitam exemplarem , ſi à furore libera-
tus fuerit,ſed prodigus deceſsit, vel mutus & ſurdus.
Nam eo caſu vocabitur ſubſtitutus ex tacita exem-
plari quo ad caſus,ſecundum Barto. in dicta l.ex fa-
cto. ix. col.per text.in dicto §.& quid ſi tantùm. & l.
finali.C.de inſtitut.& ſubſtitu. & cum eodem tranſit
Alexand. & Iaſon in eadem l. ex facto. & hoc placet
Salice.in dicta l.humanitatis.penult.col.verſic.ſextò
quęro ſi tunc erat furioſus & mutus,ſcilicet tempore
ſubſtitutionis.Aliàs ſi tantùm furioſus,ita quòd non
mutus,ſecus videretur,quia de hoc caſu non videtur
teſtator cogitaſſe , nec in cauſa hi duo caſus videntur
connexitatem habere , & ſic non obſtante l.fina.C.de
inſtitutio.& ſubſtitu. Subiungens Salic.quòd prima
opinio videtur ſibi æqua , vbi venientes ab inteſtato
fuerũt ſubſtituti,cùm tunc eis non fiat præiudicium,
ſi veniant iure teſtati. Secunda eſt æquior,quãdo ali-
qui de inſtituendis (quales ſunt liberi aut fratres fu-
rioſi) nõ ſunt in rerum natura,& ſubſtituti ſunt alij,
qui ab inteſtato non ſunt ſucceſſuri. Vnde ne exclu-
dantur æquius eſt, vt ſubſti.ad iſtum paſſum non por
rigatur,& dicit hanc ſuam diſtinctionem confirma-
ri per l.poſthumus.in ♩.vel ſi.idẽ erit.ff.de iniuſt.rup.
38 teſta.& l.hac conſultiſsima.§.fin.C.eod. † Quartus
principalis nunc ſe offert artic. ſcilicet qualiter hæc
ſubſti.exemplaris conueniat cũ pup. vel non diſcon-
ueniat in effectu producti , id eſt , an habeat eoſdem
effectus,quos habet pupillaris.Nam in primis ſubſti
tutio pupillaris continet tacitam vulgarem,& plenè
viſum fuit ſuprà in materia pupillaris in ſexto prin-
cipali arti. Similiter pupillaris continet tacitã exem
plarẽ , prout vidiſtis ſuprà in proximo articulo. An
etiam exemplaris facta puberi cõtineat tacitam vul-
garem,vel facta impuberi cõtineat tacitam pupilla-
rem,& dicit Barto. quòd ſic, in dicta l.ex facto.x.col.
in fin.allegat l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil.ſub-
ſtitu.& l.ij.C.de impube.& aliis ſubſti. Quia cum in
hoc non reperiatur inter has ſubſtitutiones diſcon-
uenientia.erit in hoc ſimilis pupillari, maximè quia
39 eſt eadem ratio. † Secundus effectus pupillaris eſt,
ꝙ trahitur ad omnia bona patris & filij vndecunque
quæſita. An idem ſit in exemplari.& certè dicit Bart.
vbi

vbi ſuprà, ꝙ aut eſt facta filio naturali & legitimo.&
tunc trahitur ad omnia bona ſicut pupillaris.l.ſed &
ſi plures.ff.de vulga. & pupil. quia teſtamentum filij
eſt, vt dicta l.ex facto. & d.l.humanitatis. etiã ſi facta
eſſet in certa re tantùm, alio non dato ſubſtituto vni-
uerſali.l.j.§. ſi ex fundo.ff.de hæred.inſtit.ſecundum
Salic.in d.l.humanitatis.& Alexan.in d.l.ex facto.&
plenè dixi ſuprà in materia pupillaris. Nam tunc ſub
ſtitutio in vna re trahitur ad omnia bona. Si verò fa-
cta fuerit per arrogatorẽ filio arrogato, tũc etiã con-
uenit cũ pupillari: quia non trahitur niſi ad bona ar-
rogatoris tãtùm, vt d.l.ſed & ſi plures.§.in arrogato.
& l.ſi arrogator.ff.de adop.& in exẽplaria, quæ taci-
tam continet vulgarem.& in vulgari, quæ tacitã con
tinet exemplarem, de quibus ſuprà perinde putat di-
cendum ſicut dictum fuit circa pupillarem in mate-
ria pupillaris.in ij.effec.illius. Et quod dictum eſt ſub
ſtitutionem exemplarem extẽdi ad omnia bona filij
furioſi, eſt verum, ſi ſolus pater ei ſubſtituat. Si autem
pater & mater ei ſubſtituerũt, prout quilibet eorum
poteſt, vt d.l.humanitatis.tunc aut ſubſtitutio eſt fa-
cta à patre filio furioſo, quem habet in poteſtate, &
tunc ſubſtitutus à patre præfertur, cùm in eo concur
rant ius patriæ poteſtatis & ius humanitatis, ita ꝙ ta
lis ſubſtitutus habebit bona paterna, & furioſi aliun-
de quæſita, præterquam à matre, & ſubſtitutus à ma-
tre habebit bona materna arbitrio ſubſtituti per pa-
trem arrogatorem, & ita tenet etiam Iaſon in dicta
l.ex facto. optimè reſpondẽs ad rationes Imol.cõtra-
rium tenentis. Nam habere aliquid iuris plus quàm
alter ſemper operatur prærogatiuam maiorẽ.l.cùm
pupillum.§.his qui ad maius tribunal.ff.de re iudic.
aut ſubſtitutio eſt facta filio in patris poteſtate non
conſtituto, & tũc ſubſtitutus à patre & ſubſtitutus à
matre erunt paris cõditionis: ideo ſubſtitutus à pa-
tre habebit bona paterna, ſubſtitut⁹ verò à matre ha-
bebit bona furioſi materna, & deinde illi duo ſubſti-
tuti inter ſe diuident æqualiter bona furioſi aliunde
quæſita. ſecundum Nico.de Matha. quem finaliter ſe-
quitur Barto. in dicta l.ex facto.xj. & xij.col.ſubiun-
gens idem eſſe, vbi auus furioſi paternus ei ſubſtituiſ
ſet, & pariter eius mater, ſicut dictum eſt de patre &
40 matre ſubſtituẽtibus. † Quoties enim mẽte captus
nõ eſt in patris poteſtate, æqualis eſt pietas patris &
matris, l.furioſæ matris.ff.de cura. furio. ideo exem-
plaris quæ in pietate & humanitate fundatur, pari-
ter operatur facta à matre ſicut à patre filiũ in pote-
ſtate non habente. Alibi tñ Bal.in l.j.ff.de ſenato.no.
ex illo tex. ꝙ in ſubſtitutione exẽplari hoc caſu ſubſti
41 tutus à patre præfertur ſubſtituto à matre, † quia di
gnior eſt homo, quàm fœmina data paritate dignita
tis. facit quod vult idẽ Bal.in l.j.vlt.col.C.qui admit.
ad bo.poſ.poſſunt. vbi dicit, ꝙ ſi ex ſtatuto in contra-
ctibus minorũ requiratur conſenſus propinquorum
ſeu cõiunctorum, ſub illo maſculino coniunctorum
non veniunt fœminæ: quia dare conſilium & autho-
ritatẽ interponere eſt virorũ, & non mulierũ l.quidã
decedens.§.Papinianus.ff.de admini.tut. quod origi-
nẽ ſumpſit tẽpore Cecropis Athenarũ regis: cuius tẽ-
pore ciuitas illa Athenarum fundata fuit, ſecundum
Varro. vbi ilico, ꝙ fundata per eum fuit, inuenta fuit
in vna parte ciuitatis arbor Oleæ, & in alia parte exi
uit aqua miraculosè. Ad cauſam cuius prodigij, & q̃d
hoc ſignificaret, rex Cecrops miſit ad deum Apolli-
nem Delphicum, qui in Delpho inſula colebatur.
Qui cõſultus reſpondit prodigium illud ſignificare
in electione Athenienſium fore ciuitatem vocare no-
mine Palladis, ſeu Mineruæ, quæ tũc principalis co-
lebatur velut dea ſapientiæ, quæ per Oleam ſignifica
tur, quaſi illa arbor ab inſtanti ſuæ natiuitatis fuiſſet
ei appropriata. Vel eam nomine Neptuni dei maris
& aquarum, qui per aquam in ciuitate ortam intelli
gebatur. Et quia ſemper conſuetum fuerat homines
in conſilio vocare & fœminas, rex omnes congrega-
ri mandauit, in quo fuerunt homines pro Neptuno,
& mulieres pro Pallade, quæ cùm eſſet vna pl⁹ quàm
homines à maiori parte obtinuerunt, & fuit ciuitas
vocata Athena: quia Pallas ſeu Minerua in Latino,
vocatur Ἀθήνη in Græco. Vnde Neptunus ea iniu-
ria motus, aquas laxauit per totum territoriũ in ma-
ximam eius perditionem. Pro quo placando fœminę
ex tunc fuerunt triplici pœna afflictæ. Primò, quòd
nunquam vocẽ in deliberatione conſiliorũ haberẽt,
ex quo etiam habuerũt Romani, quòd in legibus con
dendis ſoli viri, & non fœminæ vocarentur. Vnde
Papinianus in l.j.ff.de legi. Lex, inquit, eſt commune
præceptum virorum prudentum conſultum. Secun-
dò, ꝙ nunquam proles nomen matris portaret. Ter-
tiò, ꝙ nunquam fœmina hoc pulchro nomine Athe-
na vocaretur. Videatis Auguſt. libro xviij. de ciuitate
Dei. Vnde reſtat moris eſſe fœminam legem viris
non ponere, neq; deſtribuendis regnis inuitis proce-
ribus aſſerere, ſecundum Gagui.lib.iij.c.j. Facit quod
ſingulariter decidit idem Bald. nec alibi reperitur in
c.ad audientiã.in fin.de reſcrip. vbi ſi teſtator fratres
ſuos reliquerit executores, licet aliâs appellatione
fratris cõtineatur ſoror.l.tres fratres. ff.de pac.tamẽ
hoc caſu non intelligitur de ſorore, ſed de maſculis
fratribus tantùm: quia fœmina habet inualidum con
ſilium. Vnde in officiis maſculinum non cõcipit fœ-
mininum. Tamen in noſtra exemplari ſubſtitutione
dicta l.humanitatis. habilitauit matrẽ, vt ſicut pater
poſsit filio exemplariter ſubſtituere ſecundum eum,
42 ita † ꝙ appellatione parentum venit mater ſicut pa-
ter, vt ſubſtitutio ab vtroq; facta filio dementi, & ſui
iuris pariter valeat. Et hæc vera vbi ſoli parẽtes pro-
43 uiderunt filio. † Vbi verò filius ſui iuris. & ſanæ men
tis teſtamentũ feciſſet, & demum eidem furioſo effe-
cto pater ſubſtituiſſet: tunc aut pater inſtitutionẽ hæ
redis per filium factam expreſsè reuocauit ex iuſta
cauſa, puta quia inſtitut⁹ furioſo inſidias parauerat:
& tunc ſubſtitutus à patre omnia habebit, aut inſtitu
tionem factam per filium nõ reuocauit, ſed ſimplici-
ter ei ſubſtituit: tunc quia teſtm̃ filij ratum manet, &
pariter ſubſtit. à patre facta tenet cauſa humanitatis
inſtitutus per filium ad bona filij, & ſubſtitutus à pa-
tre ad bona paterna admittẽtur, ita dicit ſingulariter
Sali. in d.l.humanitatis.vij.& viij.col. Vnum tenea-
tis menti. quod concludit Bart. in d.l.ex facto. quem
44 ſequitur Bal. in dicta l.humanitatis. vbi dicitur, † ꝙ
ſi pater eſſet vilis perſona diſsipator, & dilapidator
bonorum, quia ſicut tunc ei denegatur adminiſtra-
tio bonorum filij in vita, ita etiam in morte, vt ei ex-
emplariter ſubſtituere non poſsit.l. ſi cùm dotem.§.
eo autem tempore.ff.ſoluto matrimo.& l.finali.C.de
ſenten.paſ.& hanc opin. ſequitur Alexand. in dicta l.
ex facto.xv.col.in princi.& viij.col.in fin. Sed Ange.
& Imo. ibi tenent contrarium, quod imò pater quan
tumcunque vilis poſsit filio exemplariter ſubſtitue-
re, ſicut poteſt pupillariter, ſecundum eos in l.ij.ff.de
vulga.& pupil. idem Angel. in dicta l.humanitatis.&
Imo. hic de quo plenè habuiſtis in materia pupillaris
in quarto princ.arti.& in vij. requiſito. ſed Alexand.
in dicta l.ij. viij.col. & dicta l.ex facto. tenet quòd li-
cet

e et pater vilis perſona ſubſtituere poſsit pupillariter
propter rigorem patriæ pote. non tamen poteſt ſub-
ſtituere exemplariter, cùm ſola humanitas hanc ſub-
ſti. fundet, quę ceſſat in patre vili & diſsipatore, & ita
etiã tenet Bald. in d. l. humanitatis. Quod eſt verum,
etiam ſi patri non fuerit per patrem interdicta admi
niſtratio bonorum: quia ſola vilitas ſine alia interdi-
ctione licet non repellat quem ab adminiſtratione
bonorum ſuorum, tamen bene ipſum repellit ab ad-
miniſtratione bonorũ filij, à qua facilius pater repel
litur. tex. eſt ſing. in dicta l. fi. circa medium. C. de ſen-
ten. paſ. facit l. fi. C. de legi. tuto. vbi adminiſtratio bo
norum propriorum non prohibetur minori curato
rẽ nõ habẽti, ſed bene ſibi prohibetur adminiſtratio
bonorum alienorũ. Or cogitetis domini, ſi poſſemus
opiniones concordare, prout eas cõcordaui ſuprà in
ij. princip. huius ſubſtit. arti. verſi. ſecundò quæritur.
ſecundum Ang. Aret. in §. qua ratione. inſti. de pupil.
ſubſtit. in quæſt. an mater, quæ ad ſecũda vota tranſi-
uit, poſsit filio exemplariter ſubſtituere, vt dicamus,
quòd ſi vilis perſona ſubſtituit filio, ita diſcretè ſicut
feciſſet bonus paterfamiliâs, valeat ſubſtitutio. Si
autem indiſcretè aliquam vilem perſonam ſibi ſimi-
lem, quod non valeat ſubſtitutio, & ita poterũt verifica-
ri, & concordari opiniones. In pupillari autem po-
teſt indiſtinctè ſubſtituere propter rigorem patriæ
45 poteſtatis, quæ hîc non cõſideratur. † Tertius effe-
ctus exemplaris eſt, quia ſicut per expreſſam pupil-
larem mater pupilli excluditur, vt ſuprà vidiſtis in
materia pupillaris, ſic etiam excluditur mater furio-
ſi per expreſſam exemplarem, vt plenè vidiſtis in ter-
tio principali hui⁹ ſubſtitutionis articulo, & ſic ma-
ter pupilli non excluditur per tacitam pupillarem à
luctuoſa filij ſucceſsione, vt l. fi. C. de inſtit. & ſubſtit.
pariter non excludetur per tacitam exemplarem ma
ter furioſi per eaſdem rationes, niſi in caſibus in qui-
bus præſumpta voluntas teſtatoris probari poſſet, quod
vellet matrem furioſi excludi per tacitam pupillarẽ:
quia ex eiſdem cauſis excludetur per tacitam exẽpla-
rem, per eaſdem rationes & leges, vt plenè dictũ fuit
ſuprà in materia pupillaris tractando tertium effe-
ctum eiuſdem, & ibi plenè ita dicit Bar. quem omnes
ſequuntur in dicta l. ex facto. & Angel. in dicto §. qua
ratione. & Salice. in dicta l. humanitatis.
46 † QVINTVS & vltimus articulus huius exem-
plaris ſubſti. eſt. qualiter conueniat cum pupillari in
modo finiẽdi, & dicatis, quod multis modis finitur & ex-
tinguitur hæc ſubſtitutio. Quibus viſis quiſq; intel-
ligere poterit, in quibus conueniant, & in quibus dif
ferant. Nam ſi teſtamentum parentis exemplariter
filio ſubſtituentis deficiat ex perſona teſtantis, qui te
ſtamenti factionẽ non habet, quod contingit in mul-
tis, de quibus per glo. & Doct. in l. ſi quæramus. ff. eo.
& Panor. ſuper rubr. ſuprà eo. vel deficiat ex defectu
teſtamenti, vel quia rumpitur per querelam, vel pro-
pter hæreditatẽ non aditam, vel à præteritione poſt-
humi. In omnibus iſtis hæc ſubſtitutio finitur, ſicut
pupillaris per eaſdem rationes & leges, de quibus vi
diſtis ſuprà in materia pupillaris in vlt. prin. arti. Pa
riter ſicut ibi dictum fuit, pupillaris deficit quãdoq;
ex defectu ſubſtituti, vel ex defectu ſubſtitutionis vel
conditionis ſubſtitutioni adiectæ, & ſic etiam finitur
exemplaris. Ideo dicit Sali. in dicta l. humanitatis. x.
col. quod teſtamẽto infirmato capitis diminutione. inſti.
quib. mod. teſta. infir. §. alio. vel reuocatione, aut can-
cellatione. l. proximè. de his quæ in teſta. delen. ff. vel
ſubſtitutionis caducitate ſubſtituto præmoriẽte teſta

tori, vel mente capto, his omnibus caſibus extingui-
tur hæc exemplaris ſubſtitutio. Et idem ſi furioſus
cui facta eſt tempore dilucidi interualli eam reuoca-
47 uerit, & ſibi nouum teſtamẽtum fecerit. † Præterea
finitur, & extinguitur hæc ſubſti. ceſſante impedimẽ-
to, propter quod facta fuerat: ideo ſi facta erat demẽ-
ti vel furioſo, aut muto & ſurdo, ſiue prodigo, & ceſ-
ſet dementia, furor, ſurditas, vel prodigalitas, etiam
ceſſabit ſubſtitutio, quaſi ceſsãte cauſa ceſſet effectus.
Idem ſi minor xx. annis per ſtatutum teſtari prohibi
tus effectus fuerit maior, ceſſat hæc ſubſtitutio, ſicut
ceſſat pupillaris per euẽtum pubertatis, vt vidimus
ſuprà in vlti. prin. arti. pupillaris ſubſtit. Et intelliga-
tis ſanè, quod ceſſante impedimento, vtputà furore ceſ-
48 ſat ſubſtitutio, ſed non extinguitur: † ideo furore re
uertente ſubſtitutio reaſſumit vires, cùm nunquam
fuerit extincta, non facta differentia an ex noua cau
ſa morbi, aut veteri, prout faciebat Bal. in dicta l. hu-
manitatis. Si tamẽ illo medio tempore, quo eſt ſanæ
mentis furioſus ſibi teſtamentum feciſſet, ſubſtitutio
exemplaris eſſet omnino extincta per tex. dictæ l. ex
facto. vbi probantur ſingula præmiſſa, non enim de-
bet teſtamenti factio auferri homini ſanæ mẽtis, ſe-
cundum Bart. in dicta l. ex facto. quem ibi ſequuntur
Imo. Raph. & Alexan. Anto. de Butr. & Imol. hîc. licet
Salic. aliter videatur diſtinguere in dicta l. humanita
tis. in vj. oppo. Angel. Aret. in dicto §. qua ratione. te-
net diſtinctionem Bal. finaliter tamen reliquit cogi-
tandum. ſubiungẽs vbi ſuprà Bar. quod ſi filius ſui iuris
feciſſet teſtamentum ante furorem, eo poſteà effecto
furioſo non poteſt ei ſubſtitui à patre vel matre. Suf-
ficit enim, quod ſibi fecerit teſtamentũ, cùm teſtamẽti fa-
ctio ſibi nõ debeat auferri de iure, per d. l. ex facto. ſed
in hoc puncto alio modo cõcludit Salic. quem recita-
ui & ſequutus fui ſuprà in iiij. artic. in ſecũdo effectu
49 huius ſubſtitutionis. † Et quod dixi ſuprà, ſcilicet quod
furore reuertente etiam ſubſtitutio, quæ ceſſauerat,
per ſanam mentem vires reaſſumit, eſt verum, ſecun
dum Bar. ſi furor reuertatur ante mortem teſtatoris,
ita quòd tẽpore mortis ipſius filius reputetur furio-
ſus, & ita tenet in dicta l. ex facto. ſecundo principali
articulo. verſi. v. requiritur. allegat l. ij. §. ſed ſi extra-
neum. ff. de vulga. & pupil. idem tenet Angel. Aret. in
dicto §. qua ratione. iij. col. ſed Alexã. in dicta l. ex fa-
cto. xvj. col. propè fin. tenet contra Bart. dicens, quòd
ſufficit quod furor, qui ceſſauerat, reuertatur ante mor-
tem filij, de cuius ſubſtitutione agitur. Quia cùm hęc
ſubſtitutio ſit teſtamentum filij & non patris. potius
attẽdimus qualitatem perſonæ tempore mortis ſuæ,
quàm mortis paternæ. Nec obſtat dictum Bart. quia
illud verum eſſet, quando ſubſtitutio exemplaris ab
initio non teneret: puta, quia facta fuit filio ſanæ mẽ-
tis, quia tunc requiritur furor tempore mortis patris
teſtatoris. Et ita loquuntur iura per Barto. allegata.
Nos autem loquimur, quando ſubſtitutio ab initio
fuit valida, puta, quia facta tẽpore furoris, qui poſteà
ceſſauit, & demum reuertitur. Quia ſufficit, quòd re-
uertatur ante mortem filij, cui ſubſtitutio facta erat.
Nam hoc caſu facilius reuiuiſcit ſubſtitutio ab initio
valida, quàm illa, quæ nunquam fuit aliqua, vt patet
argu. l. poſthumus. ff. de iniuſto rupt. teſta. de quo ha-
buiſtis ſuprà in j. principa. huius ſubſtitutionis arti.
50 propè finẽ. † Similiter finitur hæc ſubſtitutio ſi filio
furioſo cui facta eſt ſubſtitutio, naſcatur filius natu-
ralis & legitimus, puta ex matrimonio ante furorem
contracto, qui patri ſuo furioſo non reperitur ſubſti
tutus, nec in aliquo inſtitutus. Nã ille talis teſtamen
tum

tum rumpit,ſicut rumpitur pupillaris,ſi pupillus li-
beros ſuſcipiat,quod rarò contingit, ſecundum Bar.
in l.In pupillari.ff.de vulga.& pupil.in ſi.cum cócor.
alle. ibi per Alex.& in l.humanitatis.prouiſo, tamé,
ꝙ ille filius ſit ſapiens.Quia ſi naſceretur demens,&
in dementia perſeueraret,non rumperet ſubſti.patri
ſuo factam,cùm eo caſu filij iam nati eã non rũperẽt,
ſi deméres eſſent,vt d.l.humanitatis. dum dicit ibi ſa
piétes.Nam talibus ſolus victus debetur ſecundũ ma
gis cõmunem opin.non ꝙ ſit neceſſe eos ſubſtituere,
vel in aliquo inſtituere:& prouiſo,etiã,ꝙ patri furio
ſo non deméres ſuperuiuerent,quia ſi ante eorum pa
trem morerentur,ſubſti.patri facta reconualeſceret,
ſaltem de æquitate prætoria, per l.poſthumus.ff.de
iniuſto rupt.teſta.ſecundum Bal.in d.l.humanitatis.
col.ſi.& Iaſ.ibi,& Imo.hic.Si autem filio furioſo na-
ſcerẽtur filij naturales tm̃,propter eos non rũperetur
ſubſtit.exemplaris,ſicut nec pupillaris. Quia etiam
ſi furioſus non eſſet eorum pater,nõ teneretur eos in
teſta.inſtituere,p glo.ſing.in l.j.§.j.ff.de bo.poſ.cõtra
tabu.& multò minùs rumperetur per filios ſpurios,
vt plenè dixi ſ.in vij.principali artic.pupillaris ſub-
ſti.verſi.item finitur.licet Bart. in d.l.ex facto.tenue-
rit contrarium,motus ꝙ furioſus contrahere non po
teſt matrimonium,& ſic habere non poteſt naturales
& legitimos.Sed hoc nõ eſt bene dictum,quia ante
furorem poterat matrimonium contraxiſſe,& in de-
mentia liberos ſuſcipere.l.patre furioſo.ff.de his qui
ſunt ſui vel alie.iur.nec obſtat,ꝙ filij naturales tãtùm
faciunt deficere ſubſtit. alicui factam, ſi abſq; liberis
deceſſerit.l.ex facto.§.ex facto.& §.ſi quis rogatus.ff.
ad Trebel.quia loquitur in diſpoſitione teſtatoris.Se
cus quando filij ex diſpoſitione legis faciũt deficere
ſubſtitutionem, vt in caſu, in quo deficit ſubſtitutio
per ſuſceptionem liberorum ex diſpoſitione dictæ l.
ex facto.ff.de vulga.& pupil.Quia tunc non ſufficiũt
naturales tãtùm,aut ſpurij,per tex.in l.generaliter.
§.cum autem.C.de inſti.& ſubſtit.ſecundum Bal.in l.
nec ei.§.eorũ,al, iis.ff.de adopt.& d.l.humanitatis.&
ibi Iaſon vltima colũ.& in dicta l.ex facto.xviij.colũ.
51 † Poſtremò finitur hæc ſubſtitutio ex defectu eius,
cui eſt facta:ideo ſi prodigus,cui facta fuit, cõmiſerit
delictum.propter quod fuerit deportatus,vel ſeruus
pœnæ effectus,intelligendo ꝙ prodigus obligetur ex
delicto,iuxta plenè not.per Docto.in l.ſi quis in tan-
tam.C.vnde vi.& in l.is cui bonis.ff.de verb.obli.vel
ſi furioſus cui ſubſtitutum eſt,deliquerit tempore di-
lucidi interualli,& fuit deportatꝰ vel religioſus effe-
ctus,extinguitur exemplaris ſubſtit.ſecundum Bart.
in dicta l.ex facto.§.j.in ſi.quem ibi ſequũtur omnes.
52 Ex † his omnibus ſuprà deductis , iunctis his quæ
fuere ſuperius declarata in materia vulgaris & pu-
pillaris ſubſti.clarè conſtat hanc exemplarem ſubſti-
tutionem non eſſe vulgarem,nec pupillaré,aut com
pendioſam , ſed eſſe ſpeciem ſubſtitutionis de per ſe
ab aliis diſtinctam & differentem. Natura enim eius
in pleriſque eſt, ſicut natura pupillaris, & interdum
ſicut natura vulgaris ſubſtitutionis. Naturá verò fi-
deicommiſſariæ non habet,qua iſta eſt directa,& fie-
ri poteſt in legitima,imò in bonis propriis filij demé
tis,furioſi,muti, & ſurdi, aut ꝓdigi, vt ſuprà vidiſtis
ſicut fieri poteſt pupillaris. Sed fideicõmiſſaria nun-
quàm fieri poteſt in legitima, vt hîc in ca.noſtro.& l.
ex tribus.C.de inoffic.teſta. videatis quæ dixi in ma-
teria pupillaris in iiij. princ.artic, & in vj.requiſito.
53 in fin. † Nam in primis non eſt vulgaris,imò ab ea
differt formali cõceptione. Quoniá illa ita concipi-
tur ſi hæres non erit. Hæc verò ita concipitur,ſi non
ſanæ mẽtis deceſſerit,vel ſi in alteratione mẽtis pmã-
ſerit,vel ſi inteſtabilis deceſſerit, aut verbis ſimilibꝰ:
quia non tãtum curamus verba,quantum mẽtem.C.
eod.l.quoniam indignum. Secũdò differt conditio-
nis impletione,quia vulgaris habet in ſe duo capita,
ſi hæres non erit , quia noluerit,& quia nõ potuerit.
Sed in exemplari ſubaudiri non poteſt conditio vo-
luntatis,vel noluntatis, cùm illa niſi in ſapiente non
cadat,quinimo quamprimum ſapit, finita eſt ſubſti-
tutio exemplaris,quæ per ſanam mentem expirat,vt
dicta l.ex facto. Tertiò differt hæreditatum acqui-
ſitione,quia per exemplaré duæ hæreditates quærun
tur,ſcilicet hæreditas ſubſtituentis, & filij cui ſubſti-
tuitur,ſed per vulgaré quæritur ſola hæreditas teſta-
toris ſubſtituentis.l.fin.C.de inſti.& ſubſti. Quartò
differt in qualitate ſubſtituẽdorũ,quia vulgaris ſub-
ſtitutio poteſt de omnibus fieri, ſed exẽplaris tãtum
fit de certis perſonis,puta filiis aut fratribus furioſi,
vt dicta l.humanitatis. Quintò differt in qualitate
teſtatorum: quia vulgaris fit ab omni teſtatore,exem
plaris à ſolis aſcẽdentibus. Quoniá de illis tãtùm lo-
quitur dicta l.humanitatis. Sextò differt in qualita
te hæredis : quia omni hæredi poteſt vulgariter ſub-
ſtitui,ſed exemplariè non poteſt ſubſtitui, niſi mẽte
carentibus vel à natiuitate vel per accidens. Septi-
mò differt , quia vulgaris expreſſa tollit exiſtentiam
ſui hæredis,vt plenè dixi in v.prin.arti. vulgaris ſub
ſtitutionis,& in vltimo effectu eiuſdem,ſed in exem-
plari ſecus: quia in dubio non videtur teſtator dare
velle hæredi licentiam abſtinendi,vt l.cùm quidam.
C.de neceſſa. ſer.hæred.inſti.in ratione ſui. Octauò
differt in hæreditatis trãſmiſſione , quia exemplaris
non derogat tranſmiſſioni, ſed vulgaris expreſſa,li-
cet non deroget iuri deliberandi, quod à quocunque
etiam extraneo tranſmittitur. l. cum antiquioribus.
C.de iure delibe.& dicam plenè infrà , Mortuo itaq;
teſtatore.ij.vbi tractabo materiã ſuitatis & iuris trãſ
mittendi,tamen derogat ſuitati , vt ibi plenè dicam.
Nonò differt , quia vulgaris poteſt per querelam
inofficioſi teſtamenti impugnari,ſecus in exemplari
aut pupillari.l.Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff.de
inoffic. teſta.ita eleganter dicit Bald.in dicta l.huma-
nitatis. verſi.veniamus ad quæſtiones. Decimò dif-
fert, quia vulgaris ſubſtitutio fieri poteſt per matrẽ
filio ab inteſtato venienti.l.ſi quis ita hæres inſtitua-
tur ſi legitimus.ff.de hæredibus inſtit. ſecùs in exem-
54 plari. † Secundò principaliter dico,ꝙ hæc ſubſtitu-
tio nõ eſt pupillaris:imò differt quàm plurimùm ab
ea. Primò ratione generali , quia nihil eſt ſimilis , &
nullum ſimile eſt idem. l. quod Neruа. ff. depoſiti.
Secundò ſpecificè differt ab ea in modo & forma
faciendi,quia illa fit,ſi decederet filius in ætate pupil
lari. Hæc verò ſi deceſſerit in furore,vel nõ ſana men
te. Tertiò illa fit pupillo tantùm , hæc fieri poteſt
adulto. Quartò illa fit filio in poteſtate exiſtenti,
hæc verò etiam fit emãcipato,imò filio naturali tan-
tùm, ſecundum Bart.& non bene ſecundum commu-
nem opinionem,vt ſuprà vidiſtis, & fit per matrem,
quæ liberos nõ habet in poteſtate. Quinto illi ætas
finem imponit, huic ſanitas. Sextò illa pupillo fie-
ri poteſt etiam exhæredato. l.moribus. ff. de vulgari
& pupilla.hæc non:quia textus dicit, quòd ſaltem le-
gitima debet furioſo relinqui. Septimò in pupilla-
ri poſſunt omnes indifferenter ſubſtitui , ſed non in
iſta,ſed ſoli liberi vel fratres furioſi ſi extent. Octa-
uò differũt nomine,quia illa vocatur pupillaris hæc
verò

verò dicitur exemplaris: ideo cẽſetur realiter diffe-
re ſpecie & re.l.ſi idem.C. de codicil. ſicut aliæ plures
differentiæ,quæ ex ſupradictis poſſunt faciliter elici.
ita notabiliter dicit Salic.in d.l.humanitatis.v.col.&
55 Iaſ.penul.col. †Tertiò principaliter dico,quòd non
eſt ſubſtitutio reciproca,ſeu breuiloqua, quia illa fit
pluribus,hæc verò vni. Prætereà in illa ſubſtitui non
poſſunt,niſi heredes inſtituti,ſed in iſta ſubſtitui poſ-
ſunt etiã nõ inſtituti, de quo plenè dicam infrà proxi
ma ſubſtitutione, ex quibus clarè cognoſcetis plures
56 alias differẽtias. †Quartò principaliter patet,quòd
hæc ſubſtitutio non eſt compendioſa , quia illa in pa-
gano,id eſt,non milite,vel expirat pubertate eius cui
fit,vel valet iure fideicõmiſſi, vt l. precibus.C. de im-
pub.& aliis ſubſtit.& in milite more militari teſtan-
te.poſt pubertatẽ valet iure directo in bonis tantùm
teſtatoris.l. centurio.ff. de vulga.& pupil.hæc autem
valet poſt pubertatem quocunque tempore ius dire-
cto etiam in bonis furioſi . vt d.l. humanitatis. Præ-
tereà differt in forma faciendi: quia iſta fit ſi nõ ſanæ
mentis deceſſerit, illa verò quandocunque deceſſerit,
nulla de ſanitate mentis facta mẽtione, & illa homi-
ni ſanę mentis ſit,hæc verò homini inſanæ mentis,&
illa mors illius cui fit finem imponit, huic verò ſani-
tas mentis,ſecundum Sali.vbi ſuprà.quare conclude-
tur hanc exemplarem ſubſtitutionem à ſingulis aliis
plurifariè differẽtem eſſe de per ſe ſubſtitutionis ſpe-
ciem,& hæc de ipſa ſufficiant iam dicta.

S V M M Æ.

1 ☞ Reciproca ſubſtitutio quomodo fiat.
2 Breuiloqua quare dicatur.
3 Inuicem,dictio in ſubſtitutione poſita.
4 Breuiloqua ſubſtitutio quid.
5 Subſtituti inuicem plures intelliguntur pro portionibus inſtitutionis.& nu.6.7.& 8.
9 Subſtituti inuicem plures nominibus proprijs,an pro portionibus veniant hereditarijs.
10 Copula natura eſt æqualiter diſtribuere.
11 Subſtituti adinuicem mixtim nominibus proprijs. & appellatiuis,an pro portionibus hereditarijs veniant.& nume.12.13.& 14.
15 Breuiloqua continet plures ſubſtitutiones.
16 Breuiloqua continet duas vulgares.
17 Breuiloqua maioribus facta an cõtineat fideicõmiſſariã.
18 Breuiloqua valet iure directa in codicillis inter liberos.
19 Reciproca ſemper eſt directa.
20 Subſtituens reciprocè vulgariter pupillariter,& fideicõmiſſariè dat electionem ſubſtituto.
21 Breuiloqua quando duas tantum contineat pupillares.
22 Breuiloqua quando duas contineat exemplares.
23 Breuiloqua quando ſex & octo contineat ſubſtitutiones.
24 Breuiloqua ſemper plures paris numeri continet.
25 Subſtitutiones in breuiloqua comprehenſa ſunt expreſſa, & matrem excludunt.
26 Reciproca an ſit ſpecies ſubſtit.ab alijs diſtincta.
27 Videtur dictio notat improprietatem quandam.
28 Statutum loquens de vulgari & pupillari non comprehendit reciprocam.
29 Reciprocam impedit inequalitas quanis.& nu.31.
30 Inequalitas in reciproca quot modis interueniat.
32 Perſõnarum inæqualitas triplex in reciproca.
33 Breuiloqua inæqualibus facta non continet pupillarem.
34 Determinatio ad duo determinabilia, an debet æqualiter.& nume.35.
36 Reciproca diſparibus facta nõ continet fideicõmiſſariam.
37 Vnius ſolius diſparitas impedit pupillarem , aut exemplarem contineri in reciproca.
38 Reciproca diſparitas non impedit,ſi teſtatori ita voluit.
39 Reciprocam quando non impediat diſparitas.
40 Reciprocam per militem factam,an impediat diſparitas.
41 Reciproca quando contineat militarem.
42 Militaris in reciproca contenta quid operetur.
43 Doctores & clerici qualiter in teſtando gaudeant priuilegio militis.
44 Matrem an excludant ſubſtitutiones in reciproca contenta.
45 Teſtes quot requirantur ad probandum teſtatorem voluiſſe in reciproca diſparibus facta contineri pupillarem, exemplarem,aut milit.ſubſtit.
46 Miles vbi in reciproca voluit alias contineri, vna expirante alia remanet.
47 Reciproca quando non contineat,niſi vulgarem.
48 Reciproca pupillo & furioſo facta continet pupillarem & exemplarem.
49 Reciproca diſparibus compendioſè facta quid contineat.
50 Reciproca facta diſparibus ,quibus ſuperuenit paritas, quid operetur.
51 Diſpoſitio ab initio inutilis non confirmatur poſtea.
52 Legitimitas triplex,& an retrò trahatur.& nu.53.
54 Reciproca paribus facta , qui poſtea fiunt diſpares , an irritetur.
55 Pupillaris an extinguatur ingreſſu monaſterij.
56 Subſtitutus vltimus an habeat partem ſolius penultimi, an aliorum omnium.

Tractatus ſubſt.Breuiloquæ, ſeu Reciprocæ.

QVARTA ſubſtitutio dicitur Bre
1 uiloqua ſeu Reciproca : quæ † fit
ſi teſtator pluribus heredibus in-
ſtitutis dicat, Vos inuicem ſubſti
tuo,vel eos inuicẽ ſubſtituo : aut
dicat,quicunq; eorũ deceſſerit ſi-
ne liberis,alter ſit heres,vel alte-
rum ſubſtituo.ff.de hære.inſti.l. Titius.cum ll.ſeq.& l.
cùm in teſtamẽto.§. hæc verba.& ff. de leg.j.l.ſi fundũ
ſub conditione.§.his verbis. vel ſic hæredes meos Ti-
tium & Caium inſtituo,ita ꝙ ſi quis eorum deceſſerit,
bona mea ad alterũ perueniant.Nã his omnibus caſi-
bus erit ſubſtitutio directa, ſecundũ Gul.de Cug.quẽ
ſequitur Bar.in l.Lucius.ff.de vulg.& pupil.quia licet
vltimo caſu ſit facta per verba cõmunia,tamẽ intelli
gitur directa.l.hæredes mei.§.cùm ita.& l.heredibus.
§.fi.ff.ad Trebel.& l.ſi ita fuerit.ff.de lega.iij.& tenet
Bal.in l.fi.C.de ſacroſan.eccle.& in c.ſi pater ĩ.co.titu.
lib.vj.& Ange.in d.l.precibus.& Alex.in d.l. Lucius.
Vbi autem teſtator diceret, quicunq; hæredũ meorũ
deceſſerit ſine liberis,alteri reſtituat hæreditatẽ, eſſet
ſubſtitutio reciproca fideicõmiſſaria.l.iubemus.C. ad
Trebel.ſecundum Salic.in l.in teſtamento.C.de teſta.
mili.& Ange.in §.& plures.inſti.de vul.ſubſti.vbi di-
2 cit,† ꝙ ſemper illa ſubſtitutio dicitur breuiloqua, ſeu
reciproca, quoties in vna cõceptione verborũ plures
hincinde ſubſtituuntur. Et hæc ſubſtitutio à lege &
iuriſconſulto Modeſtino vocatur reciproca in l. iam
hoc iure.ff.de vulg.& pupil. Et ratio eſt, qa primò di-
ctũ repetitur & reciprocatur ac flectitur in ſeipſum
nã repetit & reciprocat perſonas,& inſtitutionẽ præ-
3 cedentem reflectit in ſeipſas, † maximè qñ in ſubſti-
tutione apponitur dictio inuicem , quæ inter ſe facit

reſlexam geminationem, inſtit.de autho.tuto.§.ij. &
de legi.agna.ſucceſ.§.j. & quibus modis tolli.oblig.§.
j.& l.j.ff. de compenſa. A` gloſſatoribus verò & anti-
quis patribus vocata eſt breuiloqua,& ita eam vocat
glo.in l. Lucius.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.in princip.
& hoc ideo,quia vt dictũ eſt verbis fit breuibus,ita ꝙ
ſub verborum breuitate plures ſubſtitutiones cõpre-
hendit.l.cum in teſtamento.§.hæc verba.ibi breuiter
ſubſtituit.ff.de hæred.inſtit.Sed verbum reciproca eſt
huic ſubſtitutioni magis propriũ,quo vtitur.l. iã hoc
iure.ff. de vulga.& pupil.& hoc ex eo, quia iſtud ver-
bum,reciproca,nec actu nec habitu conuenit,niſi iſti
ſubſtitutioni, nec alteri poteſt adaptari. Sed termi-
nus,breuiloqua, quaſi ſub breuitate verborũ multas
cõtinet ſubſtitutiones, cõuenit cõpendioſæ ſubſtitu-
tioni, quæ etiam cõpendioſa dicitur, quaſi ſub verbo-
rum cõpendio plures cõtineat ſubſtitutiones,vt vide-
bitis in materia compendioſæ. Vnde Richar.de Sali.
4 ſic etiam deſcribit. † Subſtitutio reciproca, ſeu breui-
loqua eſt,quæ breuiloquio ſubſtitutiones cõtinet plu
res æqualiter & reciprocè.Ideo ſequẽdo ſingula dictæ
diffinitionis verba,& ſuper ſingulis materias adiacẽ-
tes ſitnando declaremus hãc ſubſtitutionem. Dicitur
enim in primis, ꝙ reciproca ſubſtitutio eſt, quæ bre-
uiloquio: ideo dicitur breuiloquio,quia breuibus fit
verbis & loquela, vt dicto §. hæc verba. Nam breuiùs
plures hæredes inſtituti non poſſent ſubſtitui, quàm
dicendo,vos inuicem ſubſtituo, vel eos inuicem ſub-
ſtituo,vel aliis modis.ſ.in princ.recitatis. Tunc enim
videretur ſubſtitui vnus alteri, & ecõuerſo viciſſim,
ita ꝙ vno eorum mortuo ante aditam hæreditatem,
vel hæreditatẽ recuſante, reliqui cohæredes ad partẽ
illius vocabũtur omnes,& quilibet pro ea parte,pro
qua forte fuerant à teſtatore expreſſim ſubſtituti.
5 †Si autẽ teſtator non expreſſerit, & omnes fuerant
æqualiter hæredes inſtituti, etiam videbuntur æqua-
liter ſubſtituti. Sed ſi inæqualiter fuerant inſtituti,
ad partes præmorientis vel hæreditatẽ recuſantis cæ-
teri vocabuntur pro his partibus, pro quibus fuerant
inſtituti. Nam portiones in inſtitutione adiectæ, in-
telligũtur in ſubſtitutione reciproca tacitè repetitæ,
taliter ꝙ tribus hæredibus inſtitutis, vno in ſemiſſe,
altero in triẽte,alio verò in ſextante, ſi primus hæres
moriatur,ita ꝙ in eius perſona,& parte ſit locus ſub-
ſtitutioni: reliqui duo ad partem primi hæredis præ-
mortui vocabuntur, prout inſtituti fuerunt, ſcilicet
ſecũdus hęres in quatuor vnciis,& tertius in duabus,
prout inſtituti fuerant: quia partes adiectæ in inſti-
tutionibus primis,repetitæ cenſentur in ſubſtitutio-
6 nibus.l.j.C. de impube.& aliis ſubſtit. †Attamen, vt
perfectè hanc materiam habeatis, facio ſex caſus. Nã
aliquando pluribus hæredibus inſtitutis ſubſtitutiõ
fit nominibus appellatiuis, aliquando fit nominibus
propriis, aliquando mixtim, aliquãdo fit nominibus
indiſcretis,aliquando quidam ſubſtituuntur nomini-
bus propriis,& quidam nominibus appellatiuis, ali-
7 quando ſumus in dubio. †Primo caſu, quando ſub-
ſtitutio fit nominibus appellatiuis,veluti teſtator plu
ribus hæredibus inſtitutis dicit, ſi contingat aliquem
de hæredibus inſtitutis nõ eſſe hæredem meum, alios
hæredes meos ei ſubſtituo. Hic enim dum dicit hære-
des meos,teſtator vtitur verbis appellatiuis.Quo ca-
ſu iſti ſic ſimpliciter ſubſtituti alia non facta partium
aſſignatione intelliguntur ſubſtituti pro tot parti-
bus,in quibus fuerant inſtituti, vt dicta.l. cum cõcor-
dantiis ibi in gloſ.allegatis. Et hoc verum,niſi in ſub-
ſtitutione eſſet omnibus æqualiter onus iniunctum:

quia tunc ratione oneris æqualiter iniuncti, præſu-
muntur æqualiter ſubſtituti,nõ attẽtis partibus ſub-
ſtitutionis.l.quoties.ff.ad Trebel.vel niſi aliqui ex his
hæredibus eſſent à teſtatore coniuncti re & verbis,vt
quia teſtator in prima inſtitutione duos ſimul & cõ-
iunctim inſtituerit in vna parte: quo caſu licet poſt-
ea hæredes adinuicem ſubſtituerit, tamen ſi alter ex
iſtis coniunctis decedat, admittitur primò reliquus
coniunctus. Sed ſi ambo coniuncti decederent, tunc
cæteri hæredes æqualiter admitterentur,per text.ſin-
gularem in l.cohæredi.§.qui diſcretas.vbi Rayne.Ni-
col.de Neap.Bal.& alij.ff.de vulg.& pupil.& eſt com-
munis opinio.de quo per Bar.in d.l. Lucius.illo eod.
titu.in vlti.quæſtio.Bal.Ang.& Sali.in l.in teſtamẽto.
C.de teſta.milit.Nam tunc partes aſſignatæ in inſti-
tutione, repetitæ intelliguntur in ſubſtitutione, niſi
coniunctio facta per teſtatorem aliud inducat,vt ibi.
videatis, quæ dicã infrà eadem ſubſtitutione. in ver-
bo,æqualiter.in prin.Coniunctio autẽ ſanguinis,pu-
ta quia eſſent duo fratres in eadem portione inſtitu-
ti,hoc non induceret,vt d.l. Lucius. vel niſi & tertiò,
quando parti hæredum eſſet facta ſubſtitutio directa
vel fideicommiſſaria,& nõ omnibus.Quo caſu etiam
teſtator ſubſtituendo non videtur reſpectũ habuiſſe
ad partes hæreditarias, ita probat tex.in l.turpia.§.fi.
ff.de leg.j. ſecundum Iaſo.licet glo.& cõmuniter Do-
cto.ibi aliter intelligant illum tex.ſed cum violentia.
Ex his datur deciſio, per Bart.in d.l. Lucius.circa fin.
8 †ꝙ ſi pater habẽs duos filios ex prima vxore, & duos
ex ſecunda,eos inſtituat, & inuicem ſubſtituat, quòd
vno primæ vxoris repudiante omnes cęteri admittẽ-
tur ad partem repudiantis, non habita ratione ad cõ-
iunctionem ſanguinis,quæ eſt maior in fratre primæ
vxoris,quàm aliis ex ſecunda. ita tenẽt Bald.& Nico.
de Neap.in d.l.iam hoc iure.& Alexãd.in d.l.Lucius.
Imol.& Pau.in d.§. qui diſcretas. Bald.Ange.Sali.&
Ludo.in d.l. in teſtamento.C. de teſta.mili.Nam hæc
ſubſtitutio eſt ſubrogata loco iuris accreſcẽdi, vt d.§.
qui diſcretas.Or in iure accreſcẽdi omnes pariter ad-
mittuntur.l.ſi Titio vſufructus.§.j.ff.de vſufruc.ergo
&c. Præterea tantam affectionem habuit teſtator ad
filios ſecũdi matrimonij,ſicut ad filios primi.ergo pa
riter debent admitti,ſecundum Ange.Areti.in d.§. &
9 plures.in fi.inſtitu.de vulga.ſubſtit. †Secundo caſu
principali, ſcilicet,quãdo ſubſtitutio facta eſt nomi-
nibus propriis, tunc partes adiectæ in inſtitutione,
non intelliguntur repetitæ in ſubſtitutione, imo ex
ſubſtitutione vocabuntur æqualiter,nõ attentis por-
tionibus hęreditariis.l.nonnunquàm.ff.ad Trebel.&
ratio differentiæ eſt duplex: quia quando ſubſtitutio
fit per nomina propria,tũc perſonæ enumerant por-
tiones,& ſic non habetur reſpectus ad portiones, ſed
ad perſonas,ſecundum Bal.in d.l.j. Præterea quando
ſubſtitutio fit nominibus appellatiuis, fit ſub vnitate
ſermonis abſq; interpoſitione copulæ. Nam tũc dici-
tur hæredes meos ſubſtituo,ſed quãdo fit per nomina
propria, neceſſe eſt ꝙ interponatur copula,vel pun-
10 ctus eius loco.† Or de natura copulæ eſt diſtribuere
vim verbi æqualiter inter perſonas copulatas.l.reos.
§. cùm talibus. ff. de duobus reis.l.j.& ij.C. ſi plures
vna ſenten.condemna.fue.Copula ergo,quę cadit ne-
ceſſariò inter iſta nomina propria operatur, vt æqua-
liter ad ſubſtitutionẽ admittantur, ſecundum Raph.
Fulg.in d.l.j.C.de impub.& aliis ſubſti. Hinc eſt,ꝙ ſi
eſſent duo hęredes eiuſdem nominis proprij,& teſta-
tor diceret, Titios ſubſtituo: quia tunc inter eos non
cadit copula, ſeruaretur d.l.j.vt portiones inſtitutio-
nis

nis cenſeantur repetitæ in ſubſtitutione, per tex.not.
in l.ſi hęredes nominatim.in verbo,enumeratio iun-
ctis dictis ibi per Bar.ff.de leg.j.Et hęc differentia in-
ter nomina propria & appellatiua procedit in inſti-
tutionibus & ſubſtitutionibus:ſecùs in pluribus lega-
tariis inuicē ſubſtitutis,qui ſemper in viriles,& æqua
liter videntur ſubſtitoti,per tex.ſingularem io l. vni-
ca.§.ſed vt manifeſtetur. iuncta gloſ.ibi in verbo,pro
virili.C.de cadu.tol.quem ibi ad hoc multum ponde-
rat Paul.& boc verum,oiſi oous intt inſecum de teſti
tutione ipſius rei legatę aliud induceret,ſecundū glo.
11 ibi. †Tertio caſu,quando ſubſtitutio fit mixtim,ſci-
licet & nominibus proptis & appellatiuis,debet at-
tendi quæ oomina pręcedaot:quia ſi nomina propria
præponāntur, vt quia dicitur Titium, Caium,& Se-
ium hæredes meos inuicem ſubſtituo: tunc æqualiter
ſubſtituti intelliguntur : ſecus ſi præcedant nomina
appellatiua, vt quia teſtator dixit, ſupraſcriptos hæ-
redes meos Titium, Seium,& Caium inuicem ſubſti-
tuo. Quia tunc proportionibus hæreditariis,& non
æqualiter cenſentur ſubſtituti,ſecundum Bald.in d.l.
j.& probat text.in l.ſi ſeruus communis.la vlti.ff. de
ſtip.ſeruo.& eſt gloſ.in l.ita liber.§.fi.ff.de ſtatu liber.
& ſentit glo.in d.l.nōnunquàm.idem Bald.in d.l.tur-
pia.§.fi.ſicut in alio ſimili deciditur.in c.quoniam ab
12 bas.de offic.deleg. †Quarto caſu,quādo ſubſtitutio
fit nominibus indiſcretis,puta filios fratres vel nepo
tes inſtitutos inuicem ſubſtituo , tunc idem eſt, ac ſi
fieret nominibus appellatiuis, quia omnes ſub vnita-
te compreheoduntur , text.eſt ſingularis, ſecundum
Bar.ibi,in l.Lucius.§. Mæuia.leg.ij.ff.ad Treb.& pro-
batur in l.ſi hæredes nominatim.& ibi Bar.ff.de leg.j.
Quod eſt verum,ſecundum Iaſ.in d.l.j.quādo omnes
comprehenderētur ſub vno nomine ex iſtis indiſcre-
tis , puta quia omnes eſſent fratres vel nepotes,& te-
ſtator diceret,nepotes inuicē ſubſtituo:quia tunc oēs
veniunt ſub vnitate ſiue copula , & locum habet di-
ctus.§.Męuia.ſed vbi ex inſtitutis hęredibus aliqui eſ-
ſent filij , aliqui nepotes , & aliqui fratres, ita ꝙ om-
nes ſub vna nominis voitate cōprehendi nō poſſent,
ſed eſſet neceſſe, ꝙ plura ac diuerſa oomina indiſcre-
ta mediāte copula apponerētur, vt quia teſtator dice-
ret , fratres meos & filios ac nepotes ſubſtituo: tūc lo-
cum nō haberet dictus §. Mæuia.per ea quæ dicta fue-
runt ſuprà in ſecundo caſu, & ita nouiter limitat tex.
13 illum. †Quinto caſu , quando aliqui ex ſubſtitutis
vocati eſſent nominibus propriis , aliqui verò appel-
latiuis,tunc ſecundum Sali.poſt Bar.illi qui vocati eſ-
ſent nominibus propriis, intelligerētur vocati in vi-
riles & æquales portiones , quāuis inæqualiter inſti-
tuti reperirentur. Alij autem vocati cenſeotur pro-
14 portionibus hæreditariis. †Sexto, & vltimo caſu,
quādo eſſemus in dubio , ita ꝙ non appareret quibus
nominibus hæredes fuerunt ſubſtituti: quia fortè te-
ſtes,qui præſentes fuerunt in teſtamento non recor-
dantur,vel quia fortè teſtator in ſuperioribus parti-
bus teſtamenti vſus fuit aliquando nominibus pro-
priis,aliquando appellatiuis,deinde dixit,quos ioui-
cem ſubſtituo:tunc idem erit ac ſi per nomina appel-
latiua ſubſtituti eſſent,& ſic pro portionibus hęredi-
tariis ſubſtituti intelliguotur in l.ſi plures.ff.de vulg.
& pupil.quam ad hoc not.Barto.in l.præcedenti . qui
cum plures.eo.tit.& Bar.in l. antepenul.ff.de duobus
reis. Bald.Salic.& Paul.Alex.& Iaſon.& Ange.Areti.
in §.& ſi ex diſparibus.inſtitu.de vulg.ſubſtit.vbi ſub-
iungit,quòd ſi plures fuerūt ſimul nominati in ſubſti
tutione,& Titius ſeparatim,omnes tamen per nomi-
na propria,tūc ille Titius ſeparatus habebit in ſubſti
tutione dimidiam, & cæteri omnes alij etiam per no-
mina propria nominati habebunt reliquam dimi-
diam, vt eſt caſus in l.qui liberis.§.fi. cum l.ſeq. & ibi
Docto.ff. de vulga.& pupil.quam quidem dimidiam
poſtea illi ſimul plures diuident inter ſe viriliter. Se-
cus ſi per nomina propria non fuiſſent nominati: ſed
per dictionem quiſquis hęres erit &c.quia tunc illam
dimidiam inter ſe diuidēt pro portione hæreditaria,
vt eſt caſus ſingularis in l.fin.C.de impub.& aliis ſub-
ſtit.& ibi per Doct.quæ omnia notabitis in commen-
15 dationem huius breuiloquæ ſubſtitutioois. Ex † qui-
bus reſtat, ꝙ hęc ſubſtitutio breuiloqua plures conti-
net ſubſtitutiones,& partes io ſubſtitutione aſsigna-
tas tacitè reperit in ipſa. Subſtitutiones ideo dicitur
ad differentiam hæredum inſtitutionis, in qua talis
reciprocatio cadere non poteſt. Plures. ideo dicitur
ad differētiam vulgaris pupillaris & exemplaris ſub-
ſtitutionum, in quarum ſingulis oon ſemper contin-
git , quòd plures contineant ſubſtitutiones : ſed hæc
breuiloqua nunquā vnam tantùm & ſingularem, ſed
ad minus duas vel plures continet ſubſtitutiones. Nā
interdum continet duas tantùm, interdum quatuor,
16 interdum ſex , aliquando octo, vel plures. †Primò
dixi, ꝙ interdum continet duas tantùm , ſcilicet vul-
gares, vt quando fit duobus extraneis vel maioribus,
id eſt puberibus ſaois,quibus coouenire nō poteſt pu-
pillaris nec exemplaris. Tunc enim quia vtriq; cōue-
nit vulgaris , quæ ſui natura omnibus de vulgo fieri
poteſt , vt dixi ſ. in materia vulg.in tertio principali
articulo. talis ſubſtitutio breuiloqua non continebit
niſi vulgarem in perſona cuiuſlibet hæredum inuicē
reciprocè ſubſtitutorum. cum cæteræ ſubſtitutiones
ſupradictæ eis nō conueniant: quia ooo ſunt pupilli,
nec in poteſtate, nec etiam dementes, aut furioſi, mu-
17 ti,& ſurdi, vel prodigi. Ideo eſt magna quæſtio: † an
tunc in tali breuiloqua contineatur fideicommiſſaria
ſubſtitutio. Quia ſicut vulgaris conuenit vtrique ſub-
ſtitutorum, quibus oō conuenit pupillaris nec exem-
plaris, ſic etiam eis conuenit & in eorū perſonis eadē,
& fieri poteſt fideicōmiſſaria. inſtit.de pupil.ſubſtit.§.
extraneo. Quia licet extraneis, aut puberibus ſubſti-
tui nō poſsit directè vltra caſum vulgarem, vt ibi, ta-
men bene poteſt eis ſubſtitui indirectè per fideicom.
Vnde poſtquàm ſubſtitutio fideicommiſſaria cōuenit
illis, videtur ꝙ tunc breuiloqua eam comprehendat
ſicut vulgarem, ita vt poſtquam hæredes eruot , & ſic
expirata vulgari, quandocunq; poſtea moriantur, lo-
cus ſit fideicommiſſariæ ſubſtitutioni. In quo puncto
ſic concludit Ange.Aret.in §.& plures.inſtit.de vulg.
ſubſti.ſequendo Barr.in d.l. Lucius.vbi Ange.& Imo.
& Sali.in d.l.in teſtamēto. Quòd aut ſubſtitutio reci-
proca fit in codicillis, & clatum eſt, ꝙ continet fidei-
commiſſariam , cùm in codicillis non poſsit directa
inſtitutio hæredum , aut ſubſtitutio fieri.l. hæredita-
tem.C.de codicil.in quibus hæreditas dati directè vel
auferri non poteſt , oiſi conſuetudo hoc permitteret
vel ſtatutum, ſecundum Bal.in l.de quibus.ff. de legi.
18 †Et idem in patre ioter liberos teſtante, & eos breui-
loquè ſubſtituente , qui ſi duobus impuberibus filiis
in poteſtate exiſtentibus ſubſtituat breuiloquè in co-
dicillis, in tali ſubſtitutione continebuntur directæ
ſubſtitutiones, non obſtante d.l. Scæuola . in qua ideo
ſubſtitutio directa non valet, quia teſtator oon pote-
rat in codicillis directò ſubſtituere. Vnde ex quadam
æquitate interpretatur valere fideicōmiſſum. Sed vbi
pater inter liberos io codicillis diſponit, poteſt inter

liberos ſuos directò ſubſtituere, vt probat text.per quem in noſtris terminis hoc tenet Barto.in l. militis codicillis.in prin.ff.de teſta.milita.vbi ſicut miles pót in codicillis directò ſubſtituere,ex eo quia in milite de ſuis bonis diſponére ſeruatur nudum ius gentium,ſic etiã poterit pater,in quo nudum ius gẽtium ſeruatur directò diſponere. Et ita dicit Bart.ibi obtinuiſſe contra omnes aduocatos:& eum ſequuntur indifferenter omnes Moderni in l.hac cõſultiſsima.§.ſi quis autem.C.eo.& Aret.in l.cohæredi.§. cùm filiæ.ff. de vulg.& pupil.& in authen.hoc inter liberos.C.eo. Et ita Bart.& Doct.æquiparant patrem inter liberos diſponẽrem & militem,in d.l. hac conſultiſsima.§.ex imperfecto. Nec obſtat ſi diceretur hoc eſſe verũ, vbi conſtaret patrem voluiſſe in codicillis directò ſubſtituere,quo caſu poſſet ſicut & miles.Nam reſpõdetur, quòd in caſu noſtro præſumẽdum eſt patrem voluiſſe directò ſubſtituere, ex eo quia fecit breuiloquam, quæ continere nõ poteſt niſi directas ſubſtitutiones, & nunquã continet fideicõmiſſarias, niſi adijceretur cõpendioſa,vt infrà videbitis. Et idẽ eſſet in clericis, doctoribus, & aduocatis, aut ad pias cauſas teſtantibus,vt plenè ſcripſi.s.eod.in verbo, *Teſtamentum*.iij. Aliter & aliàs ſi ſubſtitutio fiat in codicillis,quęcunq; ſit illa,poſtquàm valere non poteſt vt directa,valebit iure fideicõmiſsi, vt hæredes ab inteſtato caſu ſubſtitutionis adueniente capiant hæreditatẽ,vt eam reſtituant ſubſtitutis in codicillis,retenta quarta Trebellianica iure reſtitutionis, vt l. Scæuola.ff. ad Trebellia.vbi eſt caſus noſter plenè notatus. Aut talis reciproca facta fuit in teſtamẽto, & fuit dictũ,eos inuicẽ ſubſtituo vulgariter, pupillariter,& per fideicõmiſſum,vt fieri ſolet:& tũc nõ habet dubium,ꝙ continet fideicõmiſſariam propter expreſſam teſtatoris volũtatem. Aut reciproca fuit facta ſimpliciter, vt quia ſimpliciter dixit, vos inuicem ſubſtituo, vel dixit: ſi quis eorũ hæres non erit, inuicem ſubſtituo: tũc quia iſto caſu ſolũ vulgaris caſus exprimitur,non comprehenditur fideicommiſſaria, ſed ſola vulgaris, ſi facta eſt,vt dixi,puberibus vel extraneis.Si autem facta eſſet impuberibus ſuis,tunc cõprehendere poſſet etiam pupillarem,vt dicam ſtatim,aut in hac ſubſtitutione appoſita eſt conditio denotans tractum temporis expreſsè vel tacitè, vt ſi teſtator dixit, & quandocunque deceſſerit,eos inuicem ſubſtituo, vel dixit,ſi quis eorum deceſſerit ſine liberis,eos inuicem ſubſtituo,& tunc ſecundum Ange.& Imo.in d.l. Lucius.talis ſubſtitutio cadit in compendioſam propter verbũ quandocunq;,quę videtur reciprocè facta,& ſui natura cõprehendit vulgarem adueniente caſu vulgaris, puta ſi adire noluerunt,aut non poterunt. Continet etiam pupillarẽ adueniente caſu pupillaris, vt ſi adeant hæreditatem: ſed quia fortè erant ſibi pupilli,& ſui, qui decedunt in pupillari ætate. Prætereà continet fideicõmiſſariam poſt pupillarem ætatem, quãdocunque deceſſerint,ex quo facta eſt per verbum cõmune ſubſtitutio, quod eſt aptum natum comprehẽdere etiam obliquam ſubſtitutionem, vt plenè dicam in materia compendioſæ ſubſtitutionis. Licet enim hæc ſubſtitutio valere cœperit vt vulgaris vel pupillaris directa,& non fuit facta per verba directa ciuilia, ſed per verba communia,certè obliquari poteſt, vt ibi plenè dicam. Quotieſcunque ergo ex tenore ſubſtitutionis reciprocæ comprehendi poteſt ꝙ teſtator plura tẽpora comprehendi poteſt ſucceſsiuè,tunc in ea continetur fideicommiſſaria.veluti dicendo, quandocunque deceſſerit,vel ſi ſine liberis deceſſerint.quæ verba tacitè comprehendunt tempus pubertatis:cùm infra id tempus quis habere non poſsit liberos,ſaltem de lege communi.Et ita voluit Ange.in l.in teſtamento.C. de teſta.milit.in fi.& Salic.in l.ij.C.de impu.& aliis ſubſtit. Si autẽ reciproca fieret tũc per verba directa, veluti ſi deceſſerit ſine liberis, alter ſit hæres: tunc non contineret fideicommiſſariam, quia talia verba directa ciuilia obliquari non poſſunt, vt ibi dicam. licet Iaſon in d.l.in teſtamento.colũ.xij. prima facie niſus fuit tenere contrarium:ꝙ primò contineat fideicommiſſarias.ſed tandem dicit ꝙ non.

19 †Et ratio eſt, quia reciproca eſt ſubſtitutio directa, & non poteſt ex ſeipſa continere, niſi directas ſubſtitutiones, & non fideicommiſſarias: quæ ſunt indirectæ & impropriæ ſubſtitutiones: quæ licet comprehendantur ſub compendioſa,quæ propter verbum quandocunq;,fieri videntur ſub mortis cõmemoratione,tamẽ non in breuiloqua ſimplici.

20 †Vnum tamen menti tenebitis,ꝙ ſi reciproca ſubſtitutio facta fuerit more communi, ſcilicet eos inuicẽ ſubſtituo vulgariter, pupillariter, & fideicommiſſariè, ſemper erit in electione ſubſtituti venire per quam ſubſtitutionem voluerit ex directa, puta vulgari in caſu ſuo, aut pupillari in caſu ſuo:ſi perſonæ patiantur ꝙ pupillaris comprehendatur,vt dicam in ſequenti membro: vel ſi ex illis directis venire nolit,tunc venire poterit per fideicõmiſſariam etiam adueniente caſu vulgaris vel pupillaris ſubſtitutionis,per tex.& ibi Dy.& Bart.in l.recuſare. §.ſi Titius.ff.ad Treb.idem voluit Bart.in l. centurio. verſi.quartò principaliter quæro.ff.de vulg.& pupil. licet ibi cõtrarium voluerit Imo.dicens ſubſtitutum venire non poſſe, niſi per vulgarẽ in caſu ſuo,ſcilicet hæreditatis nõ aditæ, vel per pupillarẽ vt in caſu ſuo, ſcilicet ſi alter hæreditate adita in ætate pupillari decedat: & poſtea per fideicõmiſſariã ſi poſt aditã hæreditatẽ & pubertatem decedat:quia talis videtur fuiſſe voluntas teſtatoris cõprehendendo plura tempora argu.l.quod conſtitutum.ff.de teſta.mili.dicens ita eſſe de mente Cy.in l.precibus. Et idem voluit in dicto §.ſi Titius. Tamen Ange.Aret.in dicto §. & plures ſequitur opinionẽ Bart.Nam ſi alter hæredum poſt pubertatem non adiit hæreditatem,ſed recuſat, clarum eſt quòd locum habere poteſt vulgaris, quia hæres nõ eſt & etiam habere poteſt locum fideicommiſſaria, quia poteſt cogi adire periculo ſubſtituti fideicõmiſſarij,& reſtituere.l.quia poterat.ff. ad Treb.ergo clarum eſt in electione ſubſtituti eſſe, an ex vulgari tantùm aut ex fideicommiſſaria cogendò inſtitutum adire, hæreditatem conſequi poterit, argu.dicti §. ſi Titius. ſicut ſubſtitutus ex reciproca repudiare poſſet ex ſubſtitutione, & velle ſuccedere ex iure accreſcendi ſibi delato ex inſtitutione.l. nec is.§.j.ff. de acquir.hæredi.ſecundum Ange.in d.l.in teſtamẽto. in fi. Reſtat ergo quòd ſubſtitutio breuiloqua duas continet ſubſtitutiones vulgares, quãdo fit duobus puberibus vel extraneis ſanis.

21 †Similiter continere poteſt duas tãtùm pupillares, veluti ſi fieret duobus pupillis ſuis per patrem exhæredatis: puta quia doli capaces commiſerunt cõtra patrem cauſam ingratitudinis. Nam exhæredari poſſunt, & non obſtante exhæredatione pater poteſt eis pupillariter ſubſtituere, vt plenè dixi ſ.in materia pupillaris in quarto princi.artic.quo caſu ſi pater eos exhæredando inuicem ſubſtituat, talis reciproca nõ poteſt continere vulgares,attento quòd non ſunt inſtituti hæredes,ſed continebit duas pupillares, vnam in perſona cuiuſlibet pupilli exhæredati.

22 †Pariter continere poteſt duas exemplares tantùm,

tùm, vtputà ſi duo filij méte capti propter ingratitu-
dinem ante dementiam commiſſam contra patrem
ab ipſo exhæredentur & inuicem ſubſtituantur: quo
caſu cùm exhæredatio teneat, vt plenè dixi ſupra in
materia exemplaris, & ſic vulgaris locum habere nõ
poſsit, talis ſubſtitutio continebit duas exemplares
tantùm, ſcilicet vnam in perſona cuiuſlibet duorum
mente captorum aut furioſorum. Secundò dixi ſ. ꝙ
hæc ſubſtitutio reciproca aliquãdo continet quatuor
ſubſtitutiones, ſcilicet duas vulgares, & duas pupil-
lares, vt quando fieret duobus filiis impuberibus in
poteſtate conſtitutis, & à patre vel auo paterno hære-
dibus inſtitutis & inuicem ſubſtitutis, vt d.l. iam hoc
23 iure. †Idem quando fieret à patre vel matre duo-
bus puberibus mente captis: quia cõtineret duas vul-
gares ante aditam hæreditatem, & duas exemplares
poſtea, ſecundum Bald. in d.l. Lucius. vj. col. in fi. quem
ibi ſequitur Alexãd. & Imo. hîc aliquando cõtinet ſex
ſubſtitutiones, vtputa ſi dico, filios meos duos impu-
beres inſtituo hæredes: & ſi deceſſerint in pupillari,
vel aliâs quandocunque, eos inuicem ſubſtituo. Nam
hæc ſubſtitutio duas continet vulgares, ſi nõ adeatur
hæreditas & duas pupillares, ſi adita hæreditate de-
ceſſerit in pupillari ætate, necnon duas cõtinet fidei-
commiſſarias propter clauſulam compendioſi, ſi poſt
pupillarem ætatem deceſſerit. Poteſt etiam cõtinere
octo ſubſtitutiones, veluti ſi quis duos habeat filios
impuberes mente captos, & eos hæredes inſtituat, &
inuicem ſubſtituat per hæc verba, ſi deceſſerit in pu-
pillari ætate, vel poſt in dementia, vel aliâs quando-
cunque, eos inuicem ſubſtituo. Nam tunc contineret
duas vulgares, duas pupillares, duas exemplares, &
duas fideicommiſſarias. Si autem teſtator duobus fi-
liis pupillis dementibus ſimpliciter ſubſtitueret reci-
procè eos inuicem ſubſtituendo abſque alia temporũ
diſtributione, talis ſubſtitutio non contineret niſi ſex
directas ſubſtitutiones, ſcilicet duas vulgares, duas pu
pillares, & duas exemplares. Et hæc vera quando ſub-
ſtitutio reciproca fieret duobus tantùm, ſi verò fieret
pluribus, puta tribus, quatuor aut pluribus, tunc nu-
merus ſubſtitutionum aſcenderet multum. Poſſent
enim contingere multò plures vulgares, pupillares,
& exemplares, ac fideicommiſſariæ, ita ꝙ ſi plures eſ-
ſent filij numerus multiplicaretur in plus, vt patet ad
ſenſum ſecundum Bart. in d.l. Lucius. & Sali. in d.l. in
teſtamento. & Ange. in d. §. & plures. inſtit. de vulga.
24 ſubſtit. †Et continet ſemper hæc ſubſtitutio plures
ſubſtitutiones paris numeri, & non imparis puta tres
aut quinque vel ſeptem, niſi hoc fieret ex probata vo-
luntate teſtatoris, vt dicam infrà, in verbo, æqualiter.
25 †Et tales ſubſtitutiones in reciproca cõtentæ ſunt
expreſſæ generaliter & tacitæ ſpecialiter, vt plenè ha-
buiſtis ſuprà in tractatu vulgaris in iiij. princ. articu.
Et ſic tales ſubſtitutiones in breuiloqua contentæ ex-
cludunt matrem & alios ab inteſtato ſuccedentes: de
quo plenè dixi ſuprà in materia pupillaris in vj. prin-
cip. articu. tractando tertium effectum dictæ ſubſtitu-
tionis circa finẽ illius effectus: vbi latè videatis, quod
qualiter intelligatur di[illegible]m in verbo, æqualiter, in-
frà hac eadem ſubſtitutione. Reſtat ergo, quòd hæc
ſubſtitutio nunquam continet vnam ſolam ſubſtitu-
tionem, quinimo ſemper duas aut plures continet,
vt vidiſtis. & in hoc differt ab aliis ſubſtitutionibus.
26 †Et per conſequens dicitur eſſe ſpecies ſubſtitutio-
nis diſtincta ab aliis ſecundum Sali. in d.l. in teſtamẽ-
to. ſuper quo tamen fuerunt duæ opiniones contra-
riæ. prima fuit opinio gloſ. noſtræ hîc, quæ non enu-
merãdo hanc ſubſtitutionem inter alias ſatis videtur
tenere, quòd nõ ſit ſpecies ſubſtitutionis ſpecificè ab
aliis differens, quod fuit dictũ Gulie l. de Cug. & Ray-
ne. in ſuo tract. de ſubſti. quos ſequitur Bart. in d.l. Lu-
cius. j. col. ff. de vulg. & pup. vbi formaliter decidit re-
ciprocam non eſſe ſpeciem ſubſtitutionis: ſed eſt quę-
dam adiectio ſicut dicimus in ſimili in actionibus de
peculio, inſtitoria & tributoria, vt l. iij. §. cui cõgruit.
ff. de pecu. non ꝙ Barto. voluerit dicere, ꝙ breuiloqua
ſit adiectio eo modo quo actio de peculio cenſetur
adiectio, & qualitas, quæ licet non alteret eſſentiam
actionis, tamen moderatur & diminuit effectum cõ-
demnationis & exactionis: cùm dominus actione de
peculio conuentus non condemnetur in totum, ſed
quatinus eſt in peculio. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de
noxali. Quod non facit hæc ſubſtitutio breuiloqua:
quia nihil diminuit quo ad effectum aliarum ſubſti-
tutionum in ea contentarum. Sed dicit Bart. hoc, non
vt dixi, ꝙ velit has æquiparare adiectiones, ſed tantũ
per quandam ſimilitudinem declarare, ſecundum Ia-
ſo. in d.l. Lucius. Sicut enim adiectio de peculio non
alterat eſſentiam actionis, imò eadem eſt actio, ſic à
ſimili adiectio breuiloqua non alterat eſſentiam ſub-
ſtitutionum in ea contentarum. Nam hæc ſubſtitu-
tio, vt vidiſtis, continet vulgares, pupillares, ac exem-
plares. & ſic eſt nomen accidentale & non ſubſtantia-
le: & ita etiam tenet Bald. in repetitione c. ſi pater. eo.
titu. lib. vj. & Barba. hîc. motus nõnullis aliis ſubtili-
bus rationibus, præſertim ex text. in d.l. iam hoc iure,
dum dicit, ad tertium quoq; genus ſubſtitutionis tra-
27 ctum eſſe videtur. †Nam illud verbum, videtur, de-
notat improprietatem qua[illegible]m: vt l. non videtur. ff.
de regul. iur. Si ergo eſſet ſpecies diſtincta ſubſtantia-
liter & eſſentialiter, legiſlator ibi vſus fuiſſet verbis
propriis & habilibus differẽtiam eſſentialem impor-
tantibus. Idem tenet Iaſon in l. in teſtamento. in prin.
Secunda opinio fuit glo. in §. qua ratione. inſti. de pu-
pil. ſubſti. & ſuper rubr. ff. de vulga. & pupil. quę hanc
ſubſtitutionem enumerando inter cæteras tacitè di-
cit, quòd ſit ſpecies ſubſtitutionis. Idẽ tenet Bald. in l.
precibus. verſic. iuxta hoc quarto. C. de impub. & aliis
ſubſtit. & Imo. & Sali. in d.l. in teſtamento. C. de teſta.
mili. vbi clarius quã cęteri per ſeptem pulchras indu-
ctiones quas elicit ex text. in d.l. iam hoc iure. conclu-
dit eam eſſe ſpeciem ſubſtitutionis, referens idem te-
nuiſſe eius patruum Richar. de Sali. per tex. in eadem
l. iam hoc iure. ibi, ad tertiũ genus ſubſtitutionis &c.
Quæ quidẽ verba duo diuerſa genera ante ſe præce-
dentia ſignificant. l. j. §. iij. & l. iurecõſultus. §. iij. ff. de
gradi. Videatis ibi per eum in iiij. qõ. idem voluit An-
gel. in d.l. iam hoc iure. & ibi Imol. Ex hoc inferens
28 Angel. †ꝙ ſtatutum loquens de vulgari & pupillari
nõ comprehenderet reciprocam, tanquam ſit ſpecies
diuerſa: cùm aliæ fieri poſsint vni ſoli, hæc autem fie-
ri nõ poteſt niſi pluribus. Præterea quælibet aliarum
continet vnam, hæc autem ſemper habet neceſſe plu-
res continere ſubſtitutiones. Ad hoc facit quod dixi
in præcedenti ſubſtitutione, in fin. idem tenet Ludo.
in d.l. in teſtamento. Poſtremò Alexãd. in d.l. Lucius.
opiniones concordat hoc modo, ſcilicet quo ad for-
mam reciproca dicitur ſpecies ſubſtitutionis de per
ſe non autem quo ad effectum. Quia vltra vulgarem
aut pupillarem vel exemplarem ſiue fideicommiſſa-
riam nõ habet per ſe alium effectum. & ita ſaluari po-
teſt prima opinio ſecũdum Rapha. in d.l. iam hoc iu-
re. & Imo. hîc. Et inde dicit Franciſ. Aret. in rubr. ff. de
vulg. & pup. quòd breuiloqua eſt adiectio quædam, id

eſt,quidam modus inducendi ſubſtitutiones ſub vna
forma verborum: tamen quia eſt eadem eſſentia &
effectu,non facit nouam ſpeciem,vt dicit text.not.in
l.ij.in fi.C.communia de lega. Sequitur in diffinitio
29 ne: æqualiter. † Ideo dicitur, quia ſi eſſet inæquali-
tas nunquam eſſet reciprocatio propria, vt d.l.in te-
ſtamento.C. de teſta.milita.& d.l.iam hoc iure. Inæ-
qualitas enim impedit in reciproca contineri pupil-
lares,vel alias ſubſtitutiones,quoties inæqualitas eas
cadere non permittit æqualiter in perſona cuiuſlibet
inſtitutorum,vt l.ij.& l.quamuis.C.de impub.& aliis
ſubſtit. Circa quod eſt aduertẽdum, quia interdum
30 in hac ſubſtitutione intercedit † inæqualitas in con-
iunctione naturali inter inuicem ſubſtitutos: & de
illa nõ curatur,prout eſt inter filios duarum vxorum
de quo dixi ſ. eadem ſubſtitutio. ſuper verbo, *breuilo-
quio.* in primo caſu in fine.& plenè Bar.in d.l.Lucius.
prope finem. Aliquando intercedit inæqualitas por-
tionum & rerum: putà teſtator duos filios impuberes
inſtituit hæredes inæqualiter: veluti vnum in dodrã-
te,alterum verò in quadrante, & eos inuicem ſubſti-
tuit,certè hoc caſu propter diſparitatem portionum
in quibus dicti filij fuerunt hæredes inſtituti,non im-
peditur quin in hac ſubſtitutione reciproca cõtineã-
tur duæ vulgares ante aditam hæreditatem, & duæ
pupillares poſt eam aditam ſi infra pubertatẽ mors
contingat: & etiam continerentur poſt pubertatem
duæ exemplares, ſi pupilli hæredes inſtituti fuiſſent
mente capti: quia inæqualitas ſeu diſparitas portionũ
non impedit ſub breuiloqua cõtineri ſubſtitutiones,
quæ perſonis inſtitutorum inuicem ſubſtitutorum
conueniunt.l.ſi plures.[illegible]m l.ſeq.ff. de vulga.& pupil.
facit l.j.C.de impub.& aliis ſubſtit,ſecundum Bart.in
d.l.Lucius.& Angel.in d.l.in teſtamento.& Imol.hîc.
Et hoc verum,quando fuerunt plures inſtituti in di-
ſparitate portionum, quæ nõ impedit ſubſtitutiones
conuenientes perſonis contineri in breuiloqua, vt
dictum eſt. Quinimò inſtitutus in minori portione,
ita bene dicitur ſubſtitutus alteri, ſicut inſtitutus in
maiori portione dicitur ſubſtitutus ſibi. Quia ſicut
inæqualitas temporis,putà ætatis: quia fortè impube
res quibus inſtitutio fit, ſunt diuerſæ ætatis,non im-
pedit ſubſtitutionem contineri, ſic nec diſparitas re-
rum.arg.l.miles.§. & quia diximus.ff. de teſta.milita.
ſecùs tamẽ eſſet ſi aliqui inſtituti forent in certis par-
ticularibus rebus; & alij vniuerſaliter eſſent inſtitu-
ti in portionibus,& quotis, vt putà,quia teſtator filias
inſtituit ex certis rebus,vel quantitatibus,vel dotibus
ſecundum Ange. Areti.in dicto §.& plures. inſtitu.de
vulga. Et maſculos vniuerſaliter inſtituit hæredes.
poſteà dicendo,omnes filios meos inuicem ſubſtituo.
Nam hoc caſu filiæ non videntur cum maſculis ſub-
ſtitutæ,quia hæres ex re certa non eſt propriè hæres
ſimpliciter loquendo, ſed habetur loco legatarij, vel
eſt tertium genus per ſe, & vocatur hæres particula-
ris, vt not.in l. ex facto in princ.ff. de vulga.& pupil.
Et dixi plenè ſuper verbo, *In eodem teſtamento relin-
quens.* ſ.poſt xxvij.& vltimam limitationem.verſi.pro
totali præmiſſorũ, & iſta ſubſtitutiò videtur facta in
dubio in portionibus hæreditariis, vt dicta l.qui plu-
res. & ſic cùm filiæ nõ habeant hæreditariam portio-
nem, non cenſentur maſculis ſubſtitutæ. Ad hoc fa-
cit l.cohæredi.§.qui diſcretas.ff.de vulga.& pupil.vbi
qui non ſunt coniuncti in inſtitutione, ſed inſtituti
in re certa tantùm, non habent ius accreſcendi cum
inſtitutis.l.j.§.ſi ex fundo.ff. de hære.inſtitu. ergo nec
videntur eis ſubſtituti,ſecundum Barto.in dicta l.Lu-
cius.cum quo tranſeunt ibi Ange.& Imol.Cum limi-
tatione tamen vt id quod dictum eſt per Barto.pro-
cedat,niſi omnes maſculi repudiaſſent,vel mortui eſ-
ſent non adita hæreditate: quia tunc admitterentur
fœminæ,argu.l.cohæredi.§. qui diſcretas.ſ. allegatis.
prout ante Imo.tenuerat Bal.cum quo ibi tranſit An-
gel.in d.l. in teſtamento.C. de teſta. milita.& in vj.&
31 vij.quæſtio. † Secundò poteſt etiam limitari dictum
Barto.per ipſummet Bart.in l.fin.ff.ad Trebel.vt non
procedat,ſi duo tãtùm maſculi eſſent inſtituti vniuer-
ſaliter,& vna filia in re certa,& teſtator dixiſſet inui-
cem ſubſtituo ſuperuiuentes, ſi vnus illorum ſine li-
beris deceſſerit. Tũc enim intelligetur ſubſtitutus nõ
ſolùm maſculus,ſed etiam filia. illa pluralitas verifi-
cari non poſsit in ſolo maſculo ſuperuiuente, niſi fi-
lia comprehendatur, per dictam l.fin.ff.ad Trebel.Et
ita etiam tenet Pau.in dicto §.qui diſcretas.& Alexã.
in dicta l.Lucius. vbi Iaſon allegans Barto.ſic conſu-
luiſſe conſi.lxij.volu.j.inci.Angelus Maciæ habebat.
verſic.oſtendo contrarium.& Petrum de Ancha.con-
ſil.lxiiij. Sed in meo libro eſt conſi.lxvij. incip.ſimili-
ter ad plenũ. Et hoc verum, ꝙ filia prædicto caſu cen-
ſetur eſſe cum maſculo ſubſtituta: quia illa dictio nu-
meri pluralis ſuperuiuentes, apparet clarè & ad lon-
gum ſcripta in teſtamento. Si autem eſſet abbreuia-
ta,vt ſæpe faciunt notarij,ita quòd nõ intelligitur an
teſtator dixerit ſuperſtitem, vel ſuperſtites, tunc in
dubio interpretandum eſt, ꝙ dixerit ſuperſtitem: vt
ſolus maſculus veniat ad ſubſtitutionem, per tex.ſin-
gularem in dicto §.qui diſcretas. ſecundum Alexand.
ibi poſt Bar.in dicta l.fin.ff. ad Treb.videatis quæ dixi
ſ.eo.ſubſtitutio.in verbo, *breuiloquio.*& Ange.Aret.in
32 dicto §.& plures. inſtit.de vulg.ſubſtit. † Aliquando
in iſta ſubſtitutione intercedit inæqualitas,ſeu diuer-
ſitas perſonarum in perſonis inſtitutorum & inui-
cem ſubſtitutorum: & tunc ſubſtitutio reciproca non
continet niſi ſubſtitutiones, quæ æqualiter conueni-
re poſſunt vtriſque inſtitutis inuicem ſubſtitutis, vt
dicta l.ij.& l. quamuis. C. de impube.& aliis ſubſtitu.
Sed iterum hæc inæqualitas perſonarum poteſt tri-
pliciter contingere. Nam aliquando fit hæc ſubſtitu-
tio perſonis diſparibus ab initio & ſemper, aliquãdo
perſonis diſparibus ab initio, ſed non ſemper: putà,
quia eis poſtea contingit & ſuperuenit æqualitas, &
aliquando fit econtra, ſcilicet perſonis paribus ab ini-
33 tio, quibus poſtea inæqualitas contingit. † Primo
caſu, ſi hæc reciproca fiat perſonis inæqualibus & di-
ſparibus ab initio & ſemper (putà ſi fiat vni filio pu-
pillo, & in poteſtate, & alteri puberi aut extraneo)
tunc quia ſubſtitutio pupillaris non poſſet vtrique
conuenire, in tali breuiloqua non continetur pupil-
laris. Et idem ſi fieret vni filio mente capto, & alteri
ſanæ mentis hæredibus inſtitutis, non contineretur
exemplaris: ſed vtroque caſu cõtineretur tantùm vul-
garis, quæ vtrique hæredum inſtitutorũ inuicem ſub-
ſtitutorum æqualiter conuenit, vt dicta l.iam hoc iu-
re, & dicta l.ij. & l.quamuis. & ſic adita hæreditate
expirabit. Pupillarem autem vel exemplarem in per-
ſona pupilli vel mente capti non continebit propter
inæqualitatem conſubſtituti. Nam inæqualitas per-
ſonarum operatur, quòd vnam ſolam ſubſtitutionẽ,
ſcilicet vulgarem, in perſona cuiuſlibet cõtineat, per
text.in dicta l.ij.C. de impube.& aliis ſubſtit. vbi de-
ciditur eos videri ſubſtitutos in vnum caſum dunta-
34 xat, ſcilicet vulgarem. † Quoties enim determi-
natio reſpicit duo determinabilia, debet ea æqualiter
determinare, l. iam hoc iure. ff. de vulga. & ibi not.
vt ſcili

vt ſcilicet ſubſtitutio quæ locum habet in perſona
vnius, locum habeat in perſona alterius, & quæ vale
re nõ poteſt in vno, nõ valeat in alio, vt dicta l. quam-
uis. & l. hæreditatem. C. de impube. & aliis ſubſtit. Fa-
cit l. in teſtamento. C. de teſta. mili. & text. in l. ſi lega-
tarius. §. fi. vbi hoc not. Bar. ff. de lega. iij. Et hæc regu-
la etiam locum habet in ſtatutis, ſecundum Ang. con-
ſilio cxliiij. in fin. incip. tria videntur impugnare. Ad
hoc facit aliud ſimile, quòd quando duo vocabula ve-
niunt ad determinationem eiuſdem verbi, debent ſic
intelligi, vt vniformiter operentur: text. eſt quem ibi
Barto. dicit ſe neſcire alibi, in l. fin. C. de ſenten. & in-
terlo. Plus dico, quòd etiam locum habet hæc regula,
vbi eſſet diuerſa ratio in vno determinabiliũ, quam
in alio, per tex. & quod ibi decidit Bart. in dicta l. ſi le-
gatarius. §. cùm ita. ff. de lega. iij. vbi dicit Bart. ꝙ ſi te-
ſtator relinquat vxori quatuor corbes frumẽti ex ta-
li fundo, & decem libras: licet frumentum diuerſa
ratione non debeatur, niſi tempore recollectionis, ta-
men etiam pecunia ante non debebitur, niſi tempore
meſſium, viſo quòd eodem legato ambo relicta ſunt.
Nec obſtat l. cohæredi. §. qui diſcretas. ff. de vulga. &
pupilla. vbi quia maior ratio eſt in coniunctis quàm
ſubſtitutis, non æqualiter determinantur. Quoniam
ibi hoc ideo eſt, quia aliâs periret & ceſſaret regula
volens coniunctum præferri ſubſtituto, ſecundum
35 Aret. †Hæc tamen regula, quòd vna determinatio
debet æqualiter determinare duo determinabilia, fal
lit vbi maior fauor eſſet in vno determinabili quam
in alio. Quia tunc æqualiter non determinat: putà
teſtator dicit, cùm filius meus hæres ad xiiij. annum
peruenerit, relinquo talem fundum & libertatẽ ſer-
uo. certè ſi moriatur ante xiiij. annum extinguitur le
gatum fundi, ſed non libertatis. l. ſi ita ſcriptum. ff. de
manu. teſta. & l. ſi ſeruus liber. ff. de ſtatuliber. ſecun-
dum Alexand. in l. in teſtamento. C. de teſtamẽ. mili.
& Iaſo. in dicta l. iam hoc iure. v. colum. ff. de vulga.
& pupil. Secundò fallit hæc regula in diſpoſitione
negatiua, vt ſi teſtator inſtituat filium hæredẽ & ne-
potem ex eo, non intelligitur eos vniformiter inſti-
tuere, ſed nepotem poſt filium, cùm nepos ſit inſtitu-
tus viuente filio ex cauſa neceſsitatis, ne ſi viuo teſta-
tore filius moreretur, teſtamentum rumpatur. l. Gal-
lus. §. j. vbi gloſ. ff. de libe. & poſthu. & Alexand. v. col.
36 & Iaſon plenè in dicta l. iam hoc iure. †Reſtat ergo
per dictam regulam, quòd hæc ſubſtitutio perſonis
diſparibus facta, non comprehendit pupillares, nec
exemplares, ſed tantùm vulgares. Plus dico, quòd ſub
tali breuiloqua, nedum non continentur pupillaris
vel exemplaris, imò nec fideicommiſſariæ ſubſtitu-
tiones, licet fideicommiſſaria ſubſtitutio poſsit vtri-
que conuenire, cùm etiam maiori & extraneo fidei-
committi poſsit, inſtit. de pupil. ſubſtitu. §. extraneo.
quia verba & perſonæ non repugnãt: & ita not. illum
text. Bartol. in dicta l. ij. dicens aliâs ita conſuluiſſe.
quod verum intelligatis, vbi teſtator reciprocè & ſim
pliciter ſubſtituiſſet: ſecùs ſi ſubſtitutioni adieciſſet
verbum diſtributiuum temporis quandocunque, ſic
dicendo, quandocunque alter veſtrum deceſſerit, vos
inuicem ſubſtituo. Quia tunc talis breuiloqua bene
contineret fideicommiſſarias ſecundum Iaſo. in dicta
l. ij. & dixi ſuprà in verbo, plures. & idem eſſet & mul
to potius ſi in temporis diſtributione fieret mentio
ætatis popillaris putà quia teſtator habens duos vel
tres filios, quorũ vnus vel duo ſunt impuberes, alius
eſt maior, dicit: filios meos æqualiter inſtituo. Et ſi
quis eorum in pupillari vel alia quacunque ætate de-
ceſſerit, ſuperuiuentes ei ſubſtituo. Nam hæc ſubſti-
tutio in perſona minorum continebit pupillarem,
quam continere non poſſet in perſona maiorum, ſe-
cundum Rapha. Cuma. conſil. cxxvj. incipi. Ioannes
quondam vitalis. Sed Alexa. contra in dicta l. in teſta-
mento. C. de teſta. mili. prope fi. ſequen. Richar. de Sa-
lic. in conſilio incip. Quidam teſtator habens tres fi-
lios. Hanc plenè diſputauit Iaſon in dicta l. iam hoc
37 iure. iiij. & v. col. vbi videatis per eum. †Et non ſolùm
diſparitas duorum inuicem ſubſtitutorum impedit
pupillarem aut exemplarem contineri in reciproca,
ſed etiam diſparitas vnius ſolius inter multos æqua-
les. Vnde ſi pater habens duos impuberes vel mente-
captos, & vnum puberem vel ſanæ mentis, eos inſti-
tuit, & inuicem ſubſtituit, talis ſubſtitutio propter
mixturam illius tertij non continebit niſi vulgares,
& non pupillares vel exemplares, etiam in perſonis
duorum pupillorum, vel dementium ſecundum Bat.
in dicta l. Lucius. & Alexãd. ibi. idem tenet Ange. Are-
ti. in dicto §. & plures. & Salic. in dicta l. in teſtamen-
to. licet Bald. ibi aliter dixerit, & non bene, ſecundum
38 Imol. hîc. & Ludoui. in dicta l. in teſtamento. †Et
præmiſſa ſunt vera, ſcilicet breuiloquam perſonis di-
ſparibus factam non cõtinere pupillarem, aut exem-
plarem etiam in perſona illius, cui conuenire poſſet.
niſi probari poſſet teſtatorem voluiſſe in tali breuilo
qua perſonis imparibus facta pupillarem comprehẽ-
di vel exemplarem, quia tunc conſtito de voluntate
teſtatoris, ſi talis ſubſtitutio facta fuerit in teſtamen-
to pagani, id eſt non militis, cõtinebit in perſona pu-
pilli in poteſtate conſtituti pupillarem vel in perſo-
39 na furioſi exemplarem. † Et ſic in perſona vtriuſque
continebit vulgarẽ, quæ vtrique conuenit, & in per-
ſona pupilli vel furioſi pupillarem vel exemplarem.
Taliter quòd ſi adita hæreditate pupillus cui ſubſti-
tutio pupillaris cõuenit, moriatur infra pubertatem
vel mentecaptus cui exemplaris conuenit, moriatur
in dementia, alter ſubſtitutus cui dictæ ſubſtitutio-
nes conuenire non poſſunt, ſuccedet pupillo vel men-
tecapto, vi dictarum ſubſtitutionum, quas teſtator
comprehendi voluit in breuiloqua. Et ſuccedet non
ſolùm in bonis teſtatoris, ſed etiam in bonis pupilli
vel mentecapti, ſed in perſona dicti alterius ſubſtitu-
ti cui pupillaris vel exemplaris non conuenit ſolùm
continebit vulgarem, quæ expirabit adita hæredita-
te. l. poſt aditam. C. de impuberum & aliis ſubſtitu. Et
ſic erit dare caſum in quo reciproca continebit plu-
res ſubſtitutiones imparis numeri, ſcilicet tres, duas
vulgares, & vnam pupillarem vel exemplarem, ſecũ-
dum Barto. in dicta l. Lucius. iij. colum. prout vidiſtis
40 ſuprà in verbo, plures. †Si verò reciproca fuerit
per militem facta perſonis imparibus, & (vt dictum
eſt) probari poſſet per coniecturas, aut aliâs, teſtato-
rem voluiſſe in tali breuiloqua pupillarem vel exem
plarem comprehendi, tunc illam continebit ſecun-
dum voluntatẽ teſtatoris, ita quòd in perſona vtriuſ-
que continebit vulgares ante aditam hæreditatem.
Poſtea verò in perſona pupilli continebit pupilla-
rem, vel in perſona dementis exemplarem, ſi infra
41 pupillarem ætatem decedat, vel dementiam. †Et
ſi poſt pubertatem vel dementiam ſanus mente mo-
riatur, continebit ſubſtitutionem militarem, & in
perſona alterius cohæredis ſubſtituti cui pupillaris
non conuenit vel exemplaris, ſemper continebit mi-
litarem: ita quòd illo altero cohærede ſubſtituto mo-
riẽte, pupillus vel demẽs durante pupillari ætate vel
dementia aut poſt, ei ſuccedet vtroque tempore: &

ſemper ex militari ſubſtitutione iure & priuilegio
militis,qui etiam extraneo & maiori ſubſtituere po-
teſt directè.l.centurio.ff.de vulga.& pupil. prout hæc
omnia ſupradicta probantur in l.in teſtamento. in fi.
C.de teſtamen.milit.ſecundum communem opinio-
nem,quam ibi ſequitur Iaſon.licet Ange.& Alexá.te-
42 nuerint.†quòd tunc talis breuiloqua per milité per-
ſonis diſparibus facta,in perſona vtriuſq; ante puber
tatem vel dementiam aut poſt, contineat ſubſtitutio-
nem militarem omni caſu,quę ſui natura non opera-
tur nec extenditur, niſi quo ad bona teſtatoris tantũ:
ſed pupillaris & exemplaris extenduntur etiam ad
bona pupilli & dementis, vt plenè vidiſtis ſuprà in
materia pupillaris & exemplaris. Vnum tamen men-
ti tenebitis, quòd ea quæ dicta ſunt in reciproca per
militem facta perſonis diſparibus, vt ſcilicet compre
hendat pupillarem , exemplarem , & militarem. Si
probetur,quòd teſtator hoc voluerit , locum haberét
etiam in teſtamento doctoris vel aduocati , aut preſ-
43 byteri: † qui quo ad actum teſtandi militibus æqui-
parantur,vt plenè ſcripſi §.eod.c.in verbo, *Teſtamen-
tum*.j.in ix.caſu fallentiæ. & plenè decidit Alexand.
in dicta l. centurio.in princi. Prouiſo, quòd ſint actu
legentes,aut poſtulantes,aliâs non. Quia talia priui-
legia etiam non competunt militibus qui non mili-
tant reipublicæ , ſed promouentur cauſa pompæ &
inanis gloriæ,ſecundum Bald.in dicta l. in teſtamen-
to.in fin.& Cyn.in l.j.C.de iuris & fac.igno.Sic etiam
erit in illis doctoribus,qui actu non legunt,ſed cauſa
honoris(vt vocentur rabi,& primas cathedras occu-
pent) promoti ſunt. Tales enim non gaudent priuile-
gio doctorum,ſecundum Bart.in l.medicos.C.de pro-
feſſo.& medicis.lib.x.& Ange.Areti in §.item Romæ
44 grammatici.inſtit.de excuſa.tuto. †Et tales ſubſtitu-
tiones in reciproca contentæ ſiue ſint vulgares ſiue
pupillares vel exemplares , aut militares, his caſibus
dicuntur expreſſæ ,& conſequenter matrem exclu-
dunt & cæteros inteſtatè ſuccedentes. quod intelliga-
tis ſanè verum,vbi reciproca fit ſimpliciter & de per
ſe.Si autem conciperetur in ſpecialem cauſam vulga-
tis hoc modo: ſiquis eorum hæres non erit , eos inui-
cem ſubſtituo,tunc pupillaris velut contenta ſub ex-
preſſa vulgari eſt omnino tacita , quæ matrem non
excludit , ſecundum gloſ.& Bart.ſingulariter in dicta
l.Lucius.quem omnes communiter in hoc ſequuntur
ſecundum Alexand.in d.l. in teſtamento.& Iaſon. in
dicta l. Lucius.& vt plenè habuiſtis ſuprà in materia
pupillaris in ſexto principali articu. tractando ter-
tium effectum illius ſubſtitutionis circa finem . vbi
etiam habuiſtis de coniecturis , per quas intelligitur,
& probatur teſtatorem voluiſſe in breuiloqua perſo-
nis diſparibus facta pupillarem & militarem com-
prehendi. Nec eſt omittendum quod eleganter voluit
Bal.in d.l.in teſtamento. verſi.nota ꝙ dixi in ſumma-
45 rio. † ꝙ vbi probãdum eſt per teſtes teſtatorem paga
num voluiſſe in reciproca perſonis diſparibus facta
vltra vulgares cõtineri pupillarem vel exemplarem
ac militarem ſubſtitutiones , non ſufficeret hoc pro-
bare per duos teſtes, quia natura reciprocæ eſt multũ
remota & contraria huic ſenſui.& ſic talis probatio
nõ eſt declararoria , vt per duos teſtes probari poſsit,
ſed eſt diſpoſitiua.ideo debet eſſe ſolennis.l.cùm pro-
ponebatur.in gloſ.ff.de leg.ij.Sed in milite bene ſuffi-
ceret probatio duorum teſtium , quia non ita exhor-
bitat à ratione cùm poſsit miles vtrique etiã poſt adi-
tam hæreditatem directò ſubſtituere. & ſic in hoc diſ-
ferũt miles & paganus,tam in potentia quam in qua-
46 litate probationis. †Plus dicit vbi ſuprà Bal.ꝙ pro-
bato quod miles ſubſtituendo breuiloqua diſparibus
perſonis, voluerit vtrique poſt aditam hæreditatem
ſubſtituere , licet tunc pupillaris in perſona pupilli
expiret per aduentum pubertatis , non propter hoc
expirabit ſubſtitutio militaris in perſona extranei,
vt not.in d.l. Lucius. vel melius ſecundum Iaſo.in di-
cta l.in teſtamento xiiij. colum.quoties appareret de
voluntate militis,quòd in breuiloqua perſonis diſpa
ribus facta voluit vltra vulgares , & ſic poſt aditam
hæreditatem ſubſtituere.Et aliter non limitauit tem-
pus,tunc ambæ ſubſtitutiones vltra caſum vulgarem
durabunt vſquequo alter eorum deceſſerit. Vnde ſi
filius teſtatoris pupillus moriatur in ætate pupillari,
locum habebit pupillaris ſubſtitutio , quæ trahetur
non ſolùm ad bona teſtatoris,ſed etiã pupilli, ad quæ
omnia vocabitur ſubſtitutus , vt ſuprà dixi. Si verò
poſt pubertatem moriatur, locum habebit militaris
ſubſtitutio , per quam ſubſtitutus vocabitur ad bona
teſtatoris,& nõ pupilli : quia licet pupillaris matrem
excludat pupilli , non tamen militaris quo ad bona
pupilli. Si verò alter inæqualis perſona ſcilicet ſubſti
tuta præmoriatur , filius teſtatoris ſiue adhuc pupil-
lus ſiue pubes factus, velut ſubſtitutus ex militari
ſubſtitutione ſuccedet illi perſonę diſpari præmoriẽ-
ti ſolùm in bonis , quæ quondam fuerunt teſtatoris
ſecundum doctrinam iuriſconſulti in d.l. centurio.
ff.de vulga.& pupilla.& ita etiam tenet Rapha. Fol-
go.in dicta l. in teſtamento.& ſic pupillo ſemel effe-
cto pubere militaris durabit in perſona vtriuſque ,
quo ad bona teſtatoris , ita quòd altero quandocun-
que moriente ſuperſtes ſuccedet præmorienti : ſerua-
ta tamen in perſona filij teſtatoris præmorientis di-
ſpoſitione.l.cùm acutiſsimi.C.de fideicommiſsis.quę
locum non habet in perſona alterius ſubſtituti extra-
nei , niſi expreſsè fuiſſet adiecta conditio liberorum,
vt plenè habuiſtis ſuprà eodem capitulo, ſuper verbo
47 *Si abſque liberis moreretur* primò. †Reſtat ergo ex
præmiſsis, quòd antequàm reciproca contineat pu-
pillares & exemplares , oportet quòd fiat duobus aut
pluribus pupillis mentecaptis : aliâs ſi fieret perſonis
diſparibus, quibus æqualiter non poſſent dictæ ſub-
ſtitutiones conuenire , tunc non contineret niſi vul-
gares , vnam in perſona cuiuſlibet inuicem ſubſtitu-
torum. Quinimò dicit Barto.in dicta l. Lucius.quòd
ſi reciproca fieret talibus perſonis , quibus volgaris
ſubſtitutio non poſſet æqualiter vtriq; conuenire, ta-
lis reciproca etiam nõ contineret vulgares: vt puta ſi
fieret duobus filiis impuberibus ſuis,quorum teſtator
vnum inſtituit & alterũ exhæredauit , & demum eos
inuicem ſubſtituit. Nam licet contineatur pupillaris
quę in perſona vtriuſq; fieri poteſt,tamen non conti-
netur vulgaris in perſona inſtituti : quia conuenire
non poteſt in perſona exhæredati propter inæquali-
tatem.& ita tenet Imo.hic.& Alexãd.in d.l. Lucius.v.
col.in fi.Si tamen inſtitutus repudiaret, exhæredatus
48 venire poſſet. †Similiter decidit Barto.vbi §.quòd ſi
teſtator habens duos filios , vnum impuberem ſanæ
mentis,cui bene cõueniebat pupillaris,ſed nõ exem-
plaris. Alium verò puberem furioſum, cui conuenie-
bat exemplaris,ſed non pupillaris,eos hæredes inſti-
tuerit,& reciprocè adinuicem ſubſtituerit: non conti-
nebitur in perſona pupilli ſanę mentis pupillaris,nec
in perſona puberis furioſi exemplaris , propter inæ-
qualitatem eorundem . ſed talis reciproca ſolas vul-
gares continebit, quæ vtrique conueniunt Sed Imo.
in dicta l. Lucius. limitat hoc fore verum , niſi appa-
reret

rerct ꝙ teſtator voluit illi furioſo etiã poſt aditã hæ-
reditatẽ ſubſtituere: quia tunc etiã in perſona impu-
beris contineretur pupillaris, argu. l. in teſtamẽto. &
quod ibi not. per glo. doc. & Sali. C. de teſta. mili. imò
plus dicit, ꝙ etiã ſi de mente nõ conſtat, idẽ erit ſi fu-
rioſus ſeu demẽs liberos nõ habebat, quia tunc exem
plaris eoſdẽ habet effectus, quos pupillaris, vt plenè
habuiſtis ſ. in materia euſdẽ. Vnde videtur teſtator
voluiſſe, cùm dictæ ſubſtitutiones eundem effectum
habeant, ꝙ in perſona pupilli ſit pupillaris, & in per-
ſona furioſi ſit exemplaris. Nam licet in multis hæ
ſubſtitutiones differant, ſatis eſt, quòd conueniant
in caſu de quo quæritur: quia vtraq; trahitur ad bona
filij vndecunq; quæſita. Et ita tranſit Ange. Arç. in d.
§. & plures. Tamen Alexã. in d. l. Lucius. recitata opi-
nione Imo. tranſit, & tenet eũ Bar. indiſtinctè. † Et
49 præmiſſa ſunt vera, quando pluribus perſonis diſpa-
ribus facta fuit ſimplex reciproca: quia non continet
niſi vulgares vtriq; cõuenientes. Si autem reciproca
facta fuiſſet cõpendioſè, tunc vltra vulgarẽ compre-
henderetur pupillaris in perſona pupilli vel exẽpla-
ris, in perſona dementis, ſecundum Pau. de Caſtro. in
d. l. in teſtamento. dicens ita aliàs cõſuluiſſe, cùm ha-
buiſſet hãc quæſtionẽ in facto. Et ratio eſt, quia quãdo
reciproca cõtinet compendioſam, puta, quandocũq;
deceſſerint, eos inuicem ſubſtituo, tunc comprehen-
dit ſubſtitutiones fideicommiſſarias, vt plenè habui-
ſtis ſ. in verbo, plures. Quæ quidem fideicommiſſaria
eſt onus. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulg. & pupilla.
Multo ergo magis continere debet pupillarẽ in per-
ſona pupilli, quæ eſt ei fauor. C. de inoffici. teſta. l. ex
tribus. Sed Bal. in paucis verbis in d. l. in teſtamento.
in iiij. qõ. tenet contrariũ in fin. dum allegat l. quãuis.
C. de impu. & aliis ſubſti. quem ſequitur ibi Alexand.
& in d. l. Lucius. prope finem. Nec obſtat ratio Paul.
quia ideo reciproca mixta cum compendioſa conti-
net ſubſtitutionem fideicommiſſariam, quia conue-
nit æqualiter vtriq; & pupillo & minori aut ſanę mẽ
50 tis. † Secundò dixi, ꝙ hæc reciproca aliquando fit
perſonis diſparibus ab initio, quibus poſteà cõtingit
& ſuperuenit æqualitas: vt puta pater inſtituit duos
impuberes, ſcilicet vnũ in poteſtate, & alterũ eman-
cipatum, & eos inuicem ſubſtituit: quo caſu propter
diſparitatem perſonarum in patria poteſtate ſubſti-
tutio reciproca continere nõ potuit pupillarem: ſed
ſolùm vulgarem. ſed poſt teſtamentum filium eman-
cipatum adoptauit, ob quod nunc ceſſat diſparitas,
quæ ab initio tempore ſubſtitutionis militabat. Cer-
tè in hoc caſu etiam in tali reciproca non continebi-
tur pupillaris obſtante imparitate perſonarum inui-
cem ſubſtitutatum ab initio exiſtente, quæ licet nunc
51 ceſſet, tamen ſubſtitutio non firmatur: † quia diſpo-
ſitio ab initio inutilis non confirmatur ex poſtfacto.
l. j. §. ſi filius. ff. de lega. iij. facit l. ſi ita. ff. de auro & ar-
gen. lega. ſecundum Rayne in tracta. ſubſtit. quem ſe-
quitur Bart. in d. l. Lucius. & omnes. & Salice. in d. l. in
teſtamento. Nam adoptio non fingit retrò. l. qui iure
militari. cum l. ſeq. ff. de teſta. mili. Nec obſtat, ꝙ pater
poſteà adoptando filium videtur voluiſſe in tali bre-
uiloqua pupillarem comprehendi: quia reſpondetur,
ꝙ hoc velle non poterat ſine noua voluntate. l. hære-
des palam. §. ſed ſi notã. ff. eo. titu. de qua non conſtat.
Pariter non obſtat l. ij. §. ſi extraneum. ff. de vulga. &
pupil. vbi pupillaris reconualeſcit: quia reſpondetur,
ꝙ ibi ab initio teſtator fecit ſpecificam pupillarem,
per quam certius conſtat de mente & voluntate teſta
toris. ſed hîc per verba vos inuicem ſubſtituo, pupil-
laris nõ eſt verbis ſpecificata. & propter perſonarum
inæqualitatẽ ab initio exiſtentẽ non præſumitur te-
ſtatorẽ voluiſſe eam cõprehendi, ſecundũ Ange. Are.
in d. §. & plures. idẽ tenuerũt Ange. Imo. & Alex. in d.
l. Lucius. inferentes, ꝙ ſi pater à ptin. habens vnum fi-
lium naturalẽ tantùm, & alterũ legitimũ & natura-
lem, eos inuicẽ ſubſtituerit reciprocè, non obſtante ꝙ
poſteà legitimari fecerit naturalẽ, in tali reciproca
ex poſtfacto, ſicut nec ab initio propter imparitatem
non continebitur pupillaris, niſi expreſsè dixiſſet,
ſub ſtituo eos inuicẽ vulgariter, pupillariter &c. Et ita
etiam voluerunt Bal. Angel. Sali. & Ludo. in d. l. in te-
ſtamẽto. & Imol. hic. Nam licet legitimatio retrotra-
hatur ad tẽpus natiuitatis legitimati, vt plenè decla-
rat Barto. in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. ff. de libe. &
poſthu. tamen non retrotrahitur quo ad interpretan
52 dum voluntatẽ teſtatoris. † Quid autẽ eſſet, ſi natu-
ralis legitimaretur per ſequẽs matrimoniũ, videatis
Bal. in ix. qõ. in d. l. in teſtamento. pulchrè loquentem,
vbi ſentit, ꝙ per talem legitimationem etiam non
firmaretur ſubſtitutio, vt contineat pupillarem.
53 † Quia licet eſſendi legitimum triplex ſit qualitas,
ſcilicet naturalis, vt quãdo quis naſcitur de legitimo
matrimonio, quod eſt de iure naturali. Et emergens,
cui natura nõ cooperatur, vt per oblationẽ curiæ vel
per. reſcriptum principis. Præterea & emergens
cui natura cooperatur, vt per ſequens matrimoniũ.
Et talis legitimatio licet penè naturam imitetur &
retrò fingat, capi. tãta eſt vis. ĩ. qui filij ſint legit. tamẽ
ad ea quæ voluntatẽ habent determinato modo, talis
legitimatio non fingit retrò, vt ea extendere poſſit,
ſicut ad eum qui non eſt in rerum natura non exten-
ditur inſtitutio, nec prouiſio iam natorum. ff. de libe.
& poſthu. l. cõmodiſsimè. & ff. de leg. j. l. qui filiabus.
54 in prin. † Tertiò, dixi ſ. ꝙ interdum in hac ſubſti-
tutione interuenit æqualitas ab initio tẽpore, quo fit
inter perſonas inuicẽ ſubſtitutas, ſed poſteà inæqua-
litas ſuperuenit. Et hoc poteſt dupliciter contingere
vno modo naturaliter, purà habens duos filios impu-
beres, ſcilicet vnũ ætatis vnius anni, alterũ verò xij.
annorũ, eos inuicem ſubſtituit: certè cùm ab initio
propter perſonarum æqualitatem in tali reciproca
contineantur pupillares, quæ vtriq; conueniunt vt
dictum eſt, licet poſt lapſum duorum annorum alter
ipſorum efficiatur pubes, & ſic ſuccedat naturaliter
inæqualitas reſpectu ætatis: tamen propter illam di-
ſparitatem naturaliter ſuperuenientẽ non extingui-
tur pupillaris ſubſtitutio quoad pupillum, qui rema-
net in ætate cui conuenit pupillaris ſubſtitutio: ideo
ipſo moriẽte poſt aditã hæreditatẽ in ætate pupilla-
ri, alter qui effectus eſt maior ſuccederet illi tam in
bonis à teſtatore prouẽtis, quã propriis, iuxta naturã
pupillaris, quę adhuc in illo remanet, licet in perſona
alterius per euentum pubertatis expirauerit. Nam
inæqualitas quæ ab initio impedit ex poſtfacto ſu-
perueniens diſpoſitionẽ non infringit. l. ea. §. j. ff. de
duobus reis. facit ſecundũ Guli. l. iij. §. ibidẽ. ff. ad car.
& ſentit glo. quã ibi ſequitur Bart. in d. l. Lucius. licet
Ray. intra. ſubſt. voluerit diſtinguere, ꝙ aut illa inæ-
qualitas ſuperuenerit teſtatore viuo, & ſic ante diſpo
ſitionẽ conformatã, & tunc impedit in reciproca pu-
pillarẽ contineri, ſeu ſaltẽ facit eã finiri & extingui,
ſecus ſi inæqualitas ſuccedat poſt mortẽ, arg. ff. de ver.
obli. l. ſi ſub vna. §. ſi quis veſtram. & l. pluribus. §. & ſi
placet. eod. titu. facit quod not. Dyn. in regula, factum
legitimè. de regu. iur. lib. vj. Tamen vt dixi opi. Barto.
eſt ꝙ indiſtinctè pupillaris duret, quia licet in per-

ſona vnius ſuperuenerit pubertas,tamē nō eſt caſus, in quo impediatur pupillaris in perſona alterius niſi eſſet talis caſus, qui faceret in dubio præſumi teſtatorē noluiſſe ab initio contineri.Or in propoſito caſus qui facit ab initio voluntatem ceſſare,ſi ſuperueniat ex poſtfacto,nō inducit præſumptionē,ꝙ ceſſet volūtas,cùm talis caſus præter voluntatē teſtatoris ſuperuenerit.l.fideicōmiſſa.§.ſi rē.ff.de leg.iij.Nam pubertas ſuperuenit à natura,nō diſpoſitiōe teſtatoris.Prętereà iſta ſubſtitutio pupillaris intelligebatur ab initio in perſona vtriuſq; ſub hac forma, ſi quis eorū impubes deceſſerit,vt d.l.Lucius.in ij.reſpōſo.Non autē intelligitur limitatū, ſi qs infra tot annos deceſſerit, vt eſt de mēte dictæ l. & ita etiā tenet ibi Bal. poſt Albertū de Cremo.quia licet tūc ceſſet vna cauſa,ſcilicet æqualitas,nō tñ ceſſat volūtas. Idē Bal.in viij.qō. & ibi Salic.in d.l.in teſtamēto.Pau.& Alex.in d.l.Lucius.Auge.Aretin,in d.§.& plures. & Iaſon in d.l.Lucius.Nec obſtat l.ſi tutor reipublicæ.ff. de tutel.& rationibus diſtrahē.vbi ſi à iudice datus fuerit tutor duobus fratribus pupillis,vno eorū ad pubertatē veniēte nedū extinguitur tutela illius, ſed etiā ſui fratris in pupillari ætate remanētis &c.Nā reſpōdetur,ꝙ in illa lege extinctio tutelę in perſona vnius fratris de neceſſitate influit extinctionē alterius:quia ex quo frater effect' eſt maior,incipit eſſe locus legitimæ tutelę, quæ defertur ad eū tanquā proximiorē, quæ quidem tutela legitima extinguit datiuā à iudice.l.ſi quis ſub cōditione.ff.de teſta.tute.ſed iſtud ceſſat in propoſito noſtro,quia extinctio pupillaris in perſona vnius nō influit de neceſsitate extinctionē in perſonā alterius. Ex quo à principio fuerunt ambo impuberes, quod ſufficit ſecundū Ludo.in d.l.in teſtamento.& eſt communis opin.quæ iuſtificatur ex tribus. Primò quia ex quo teſtator ſciebat ætatē filiorū diſparē quā ſciuiſſe præſumitur.l.Octoui gradus.ff.vnde cog.& l.de tutela.C.de in integr.reſtit.Certè ſimpliciter ſubſtituēdo, nec aliter ſubſtitutionē limitādo,dicit' voluiſſe ſubſtitutionē durare in perſona vltimo pubeſcentis,donec pubeſcat,Secūdò,quia nō præſumitur mutata voluntas ipſius teſtatoris.l.cū tacitū.& l.eum qui.ff.de procura.Ideo ſemel incluſum ex volūtate teſtatoris præſumitur ſemper durare.Tertiò,quia ſubſtitutio directa poſt quā ſemel eſt cōprehenſa ſub breuiloqua,reuocari nō pōt,etiā expreſſa volūtatis mutatione ſine noua ſolēnitate.l.militis codicillis.§.veteranus.ff.de teſta.milit. Nec dici poſſet, ꝙ iſta nō ſit mutatio: ſed ſimplex declaratio voluntatis,quæ nouā ſolēnnitatē nō requirit. l. hæredes palā.§.ſed & ſi notā.ff.eo. quia reſpondetur vt per Alex.in d.l.Lucius.Et per hæc datur reſpōſio ad l.alteri. ff.de adimē.leg. quia loquitur in legatis,quæ nuda voluntate reuocantur etiā tacita. l.iij.§.fin.cū l.ſeq.de adimē.lega. ſecùs in directa ſubſtitutione, quæ ſine noua ſolēni voluntate reuocari non poteſt.d.l.militis codicillis. Et hanc differētiam reuocationis legatorū & inſtitutionū ac ſubſtitutionum ponit tex.in l.ex parte.ff.de adimen.leg.Secūdo modo contingere poteſt ac ſuperuenire inæqualitas in perſonis inuicē ſubſtitutorū facto hominis:veluti quia teſtator qui duos filios impuberes in poteſtate conſtitutos inuicē ſubſtituerat,alterum emancipauit poſt teſtamentū factū:& certè tunc cū pupillaris quæ ab initio propter ſubſtitutorū æqualitatē cōtinebatur in reciproca, finiatur & extinguatur in perſona filij emancipati,pariter extinguetur in perſona alterius in poteſtate retēti. Quia cū mutatio fiat in vno hoc facto teſtatoris, in cuius poteſtate eſt mutare voluntatē,videtur etiā fieri in alio eadē rōne,arg.l.j.C. de diuer.reſcri. & in Auth. vt liceat matri & auiæ.§. ad hæc.facit optime tex.in l.alteri.ff.de adimē.lega.& ita tenēt Guli.& Ray.quos ſequit' Bart.in d.l.Lucius. Prouiſo tñ ſecundū eū ꝙ talis emācipatio facta fuerit per teſtatorē voluntarie: ſed ſi ex aliqua cauſa fuiſſet teſtator coactus eū emancipare,tunc eſſet aliud argu. dictæ l.rē legatā.ff.de adimen.leg.& dictæ l.fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.de lega.iij.Et ſi dicatur,quomodo teſtator volūtarie alterū filiū emācipando potuit volūtatem ſuam reuocare ſine noua ſolēnitate: reſpondet Bart.ꝙ illud quod cōtinetur in breuiloqua eſt quædā declaratio illius generalitatis, quæ quidē declaratio fieri pōt ſine noua ſolēnitate.l.hęredes palā.§.ſed & ſi notā.ff.eo.Super hoc puncto dubitat Alex.ꝙ requiratur ſolennitas noua.Hanc opinionem Guliel.Ray.& Bar.tenet Ludo.in d.l.in teſtamētu.adducēs. l. filiæ.§. matre.ff.de adimen.leg.& Alex.in d.l.Lucius. reprobata quadā limitatione Sali. quā vnus puer nō dixiſſet ſecundū eū.Et hæc opinio Bar. videtur mihi vera, licet Bart.in d.l.in teſtamēto.x.q. tenuerit per emācipationē vnius inuicē ſubſtitutorū nō extingui pupillarē quo ad pupillū,attento ꝙ eſt fauor pupilli. Et ita etiā tenuit Ange.in d.l. Lucius. & pluribus aliis locis Rapha.Cuma.& Iaſon in d.l.Lucius. dicens hanc eſſe æquiorē, licet prima ſit cōmunis:à qua in cōſulendo eſſet durū recedere,aut iudicādo. Sed nō obſtat,quia à teſtatoris volūtate teſtamentū pendet. l.in cōditionibus.ff.de cōdi.& demon. & ſatis per emācipationē voluntariā alterius videtur conſtare de ipſius voluntate,ꝙ reuocare voluerit pupillarē,cū fecerit ex poſtfacto inæqualitatē. ſecundū Ioan. de Imol. in d.l.Lucius.& Ange.Aret.in d.§.& plures. Ex quibus iunctis verbis Bal.in d.x.q.in fi.capiendo contrariū ſuæ opinionis,& adhærendo Bart.& cōmuni opinioni,deci-
55 ditur † ꝙ eodem modo extingueretur pupillaris in perſona vtriuſq; per liberā & voluntariā oblationē alterius ſubſtitutorū à patre factā monaſterio. quod
56 eſt notandū. † Vltimò dubitari poſſet. Si pluribus inſtitutis filiis dixit, ꝙ eos inuicē ſubſtituit quandocunq; decederēt ſine liberis. Et omnibus decedētibus Titiū ſubſtituit in hęreditate.An vltimo mortuo ſine liberis (ad quē portiones prædecedentiū venerant) nunc in Titiū veniat ſulū portio vltimi decedentis. An etiā portiones præmortuorū?& videtur ꝙ nō,per tex.in l.Marcellus.§.quidā ff.ad Trebel.& l.ſi Titius. ff.de leg.iij.quia de hæreditate facta eſt mentio,cuius appellatione præmiſſa nō veniūt.Tamē Raph.Cum. in d.§.quidā.dicit vidiſſe conſiliū Fulgoſij, in contrarium,vbi reſpōdebat ad cōtraria.ꝙ loquātur quando verba grauaminis dirigebantur ad grauatū. Secus ſi ad honoratū, vel ſimpliciter,vt l.hæredes mei.§.cum ita.in fi.ff.ad Treb. Nam ſicut ſi dixiſſet totā hæreditatem,totū veniſſet in fideicommiſſo,vt ibi:ſic etiam ſi ſimpliciter dixit hæreditatē.Et ita tenet Raphaël,in d.§.quidam.vbi plenius videatis per Alexandrum.

S V M M Æ.

Tractatus ſubſtitu.Compendioſæ.

1 *Cōpēdioſa ſubſt.qualiter fiat, et qualiter ita vocetur.*
2 *Quandocunq; dictio,quid contineat.*
3 *Compendioſa ſub compendio temporum plura continet.*
4 *Compendioſa & breuiloqua qualiter differunt.*
5 *Compendioſa alias continens.*
6 *Subſtitutiones in compendioſa contentæ ſunt expreſſa.*
7 *Compendioſæ effectus.*

8 *Compendioſa non comprehendit bona hæredis, donationes, aut prælegata ei facta.*
9 *Mater quando excluditur per ſubſtitutos filij.*
10 *Velut dictio notat ſimilitudinem.*
11 *Militis ſubſtitutio per verba directa valet omni tempore tanquam directa.*
12 *Directæ ſubſtitutionis ius.*
13 *Fructus pendentes quando ſubſtituto cedant.*
14 *Directè ſubſtitutus capit bona propria authori. & n. 15.*
16 *Directè ſubſtitutus non ſoluit Trebellianicam.*
17 *Directa ſubſtitutio impedit hæredem filij grauati tollere legitimam.*
18 *Fideicommiſſ. ſubſti. nõ cõprehẽdit legitimã filij grauati.*
19 *Filij hæres poteſt in legitima grauari.*
20 *Militari ſubſtitutiõe an poßit filiꝰ grauari in legitima.*
21 *Hæredis appellatione venit directè ſubſtitutus.*
22 *Directa ſubſtitutio impedit hæredem retinere ſibi naturaliter tantum à teſtatore debita.*
23 *Directa ſubſtitutio quid efficiat vltra fideicõmiſſariam.*
24 *Directè ſubſtitutus habet iura patronatus & ſepulchr.*
25 *Arma domus non tranſeunt in fideicommiſſarium ſed in directè ſubſtitutum.*
26 *Feudalia bona non tranſeunt in fideicommiſſum in caſibus. & nu. 27. & 28.*
29 *Emphyteuſis eccleſiaſtica nõ tranſit in fideicommiſſum.*
30 *Directã ſemper manere militis ſubſtitutionẽ quid faciat.*
31 *Compendioſa à pagano directè facta quid. & nu. 32. 33. 34. & 35.*
36 *Verba impropriantur pro ſuſtentatione actus.*
37 *Compendioſa directa quando ſemper maneat directa. & nume. 38. & 39.*
40 *Directè maiori vel extraneo non poteſt ſubſtituere niſi ex conſuetudine vel ſtatuto.*
41 *Cõpẽdioſè & directè an ſubſtitui poßit in certa portione.*
42 *Compendioſa obliqua.*
43 *Compendioſa per verba communia.*
44 *Directa ſubſtitutio eſt dignior obliqua.*
45 *Compendioſa impuberi per verba communia facta, valet vt pupillaris.*
46 *Compendioſa verbis communibus facta poſt pubertatem valet iure fideicommißi.*
47 *Donationes & prælegata nõ veniunt in fideicõmiſſum.*
48 *Fideicommiſſum in dubio an à filio vel hærede filij cenſeatur relictum.*
49 *Subſtitutio in re certa per verba communia nunquam dixit directa.*
50 *Compendioſa verbis directis facta cum clauſula, ſi ſine liber. & nume. 51.*
52 *Subſtitutio facta filio & eius liberis, & liberorum liberis, an valeat.*
53 *Compendioſa per verba mixta. & nume. 54.*
55 *Legata relinquens, quid ſi reſiduum alij dicat pertinere.*
56 *Filius quandocunq; deceſſerit ſine liberis, dentur bona pauperibus, quæ ſubſtitutio eſt.*
57 *Dentur verbum ſui natura obliquum, directam non impedit ſubſtitu.*
58 *Vẽdi bona iubẽs & dari pauperibus, an cẽſeatur pu. ſub.*

Tractatus ſubſti. Compendioſæ.

a QVINTA † ſubſtitutio dicitur compendioſa, quæ ab alijs ſubſtitutionibus ſpecificè differt: (vt videbitis.) Et fit ſecundum Azo. in ſumma. C. de impuberũ & alijs ſubſti. & alios Doct. quoties teſtator ſub verborum compendio & breuitate multa & diuerſa tempora ſubſtituendo complectitur: veluti, filium meum hæredem inſtituo, & quandocũq; deceſſerit, ſubſtituo ei talem.
a † Nam dictio illa quandocũq;, eſt vniuerſaliter temporum diſtributiua, complectens in ſe tempus ante pubertatem, tempus pubertatis, & tempus maioris ac integræ ætatis. Necnon tempus exiſtentium liberorum, nec non tempus non exiſtentium, vt patebit ex infra dicendis. Vnde de hac eleganti, & quotidiana ſubſtitutione dicit Bart. quem omnes ſequuntur in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. iiij. col. in prin. ꝙ compendioſa ſubſtitutio eſt quæ ſub conditione mortis vel alia multa complectitur tempora, vt d. l. Centurio. & interdum certo tempore limitatur, vt ibi. putà ſi dicat teſtator quandocũq; filius meus infra xxv. annos: aut infra triginta ſine liberis deceſſerit. Aliquando verò fit abſq; temporis limitatione, veluti quandocunq; ſine liberis deceſſerit. l. precibus. C. de impu. & alijs ſubſti. vtroq; tamen caſu ſub mortis conditione plura tempora breuiter cõprehendit. Et idem foret, ſi tempora multa ſub alia conditione quàm mortis complecteretur, puta quandocunq; filius meus tale quid fecerit, talẽ ei ſubſtituo. Nam ideo vocata fuit compendioſa, quia ſub compendio ſeu breuitate verborum multa tempora continet. Non enim poſſent plura tempora breuiùs cõprehendi, quã in hac comprehendũtur ſubſtitutione: quia ſub vno ſolo verbo ſcilicet, quandocunq;, cõtinentur. Idcirco imperator hanc ſubſtitutionem compendioſam appellauit. in d. l. precibus. Et fortè cauſa ſic baptizãdi occaſionem ſumpſit ex l. Mæuius. §. duobus. ibi, orationis compendio. ff. de leg. ij. Meritò dicit eleganter Bald. in d. l. precibus. verſi. modò contra per ordinẽ opponamus.
3 † ꝙ ſicut ſubſtitutio breuiloqua plures ſub breuiloquio continet ſubſtitutiones inter plures inuicem ſubſtitutos, vt vidiſtis in materia reciprocæ, ſic etiam hæc compendioſa ſub compẽdio temporum eſt apta ad cõprehendẽdum plures ſubſtitutionũ qualitates, quas ſibi aſsignat caſus & natura, vel interpretatio verborum.
4 † Tamen in hoc differunt breuiloqua, & compendioſa, quoniã illa fieri non poteſt niſi pluribus fiat hincinde: nec põt niſi plures continere ſubſtitutiones, vt ibi dixi. Hæc autẽ vni ſoli fieri poteſt, vt dictum eſt: quæ licet aptitudine ad plures ſe habeat ſubſtitutionum ſpecies ſeu qualitates, attamen habet quandoq; eſſe determinatum ad vnam, prout caſus contingit, aut verborum interpretatio patitur. Cùm fiat interdũ directis cõmunibus, aut verbis obliquis, vt ĩ. videbitur. Ex quibus ſequitur, ꝙ hæc cõpendioſa eſt vera ſubſtitutio. ſecundum Bart. vbi ĩ. quando fit à milite qui poteſt etiam poſt pubertatem ſubſtituere directè: quo caſu nouam ſubſtitutionem in ſe continet: & ob hoc vera & ſpecifica dicitur ſubſtitutio. Et idẽ ſi paganus ex ſtatuto vel cõſuetudine poſſet poſt pubertatem directò ſubſtituere, prout eſt in pluribus ciuitatibus. Statutum enim dictant, ꝙ filiæ cogantur ſtantibus maſculis omnia in teſtamẽto patris diſpoſita obſeruare, ſatis permittit patri poſſe filiabus etiã poſt pubertatẽ directò ſubſtituere maſculis ſtãtibus, ſecundũ Bar. & Alex. in d. l. Centurio. ſed de iure cõi, ſi hæc ſubſtitutio fieret à pagano, tũc eſſet magis adlectio quàm ſubſtitutio: quia tunc nihil facit niſi continere alias directas ſubſtitutiones puta vulgarẽ, pupillarẽ, exemplarẽ, & indirectam fideicõmiſſariam. Sed quia in hoc aliqui, vt Bald. ſentiunt contrarium, quòd imò ſemper hæc compendioſa eſt vera ſpecies ſubſtitutionis: ideo dicendum putarem vt dixi ſuprà

in bre

in breuiloqua, vt ſcilicet dicamus etiā in pagano de iure communi compendioſè ſubſtituente quo ad formam, in qua ab aliis differt ſubſtitutionibus, hæc cōpendioſa dicatur ſpecies ſubſtitutionis: non autē quo ad effectū. Quia vltra vulgarem aut pupillarem vel exemplarem ſiue fideicommiſſariam non habet de per ſe alium effectū à cæteris ſubſtitutionibus diſtinctum. Et ita ſaluari poſſunt omnes opinio. Nam compendioſa facta à pagano continet ſolùm vulgarem, ſi filius hæres repudiet hæreditatem, per quam ſubſti-
5 tutus vocabitur ad bona ſolius teſtatoris. † Nam compendioſa continet vulgarem, ſi inſtitutus hæres non ſit ſecundum Bart. in d.l. Centurio. vbi per alios ita communiter tenetur, vt in d.l. precibus. Et demum ſi moriatur infra pubertatem venit ſubſtitutus ex pupillari ad bona pupilli. Si verò pupillus ſe immiſceat paternæ hæreditati, expirat vulgaris, tamen ſi poſteà moriatur infra pubertatē, vocatur compēdioſè ſubſtitutus ad vniuerſa bona, quæ fuerunt teſtatoris &
6 pupilli. † Si verò moriatur poſt pubertatem demens vel furioſus vocabitur ſubſtitutus ex ſubſtitutione exemplari contenta in compēdioſa, matre & aliis ab inteſtato ipſi pupillo veniētibus excluſis. Quia tales ſubſtitutiones in cōpendioſa cōtētæ nō ſunt omnino tacitæ, ſed generaliter expreſſæ, vt plenè babuiſtis in materia vulgaris, in iiij. principali articulo. Ideo matrem pupilli vel dementis excludunt. Et iſte eſt effectus cōpendioſæ: attamē quia prædicta patiuntur dubitationē, pro eo quia, vt tetigi, cōpēdioſa ſubſtitutio ſecundū diuerſas naturas verborū, quibus cōcipitur, diuerſificatur in ſuo effectu. Et an cōtineat vulgares pupillares, exēplares aut fideicommiſſarias, non ſine cauſa dubitatur. Idcirco ſciendū eſt, ꝙ hæc cōpēdioſa ſubſtitutio, aliquando fit per verba merè directa, aliquādo per verba merè indirecta & obliqua, aliquādo per verba communia: de quibus verbis directis, obliquis, & cōmnnibus, dixi plenè ȝ. eod. in verbo. *Eisdem impuberi ſuccederent*. & ibi plenè dicta hic non repeto cauſa breuitatis: ſed implico, cùm ſine illis nō poſſet
7 hæc ſubſtitutio quo ad ſuos effect⁹ intelligi. † Primò dixi, ꝙ hæc ſubſtitutio aliquādo fit per verba merè directa: ſuper quo eſt conſiderandū, ꝙ aliquando fit in teſtamēto militis, & aliquādo fit ī teſtamēto pagani. Si quidem fiat in teſtamento militis, omni tempore eſt directa. & ſic comprehendit vulgarē pupillarem, & aliam quācunq; directam pro toto tempore. Vnde ſi miles in teſtamento filio ſuo impuberi compendioſè quandocunq; decederet ſubſtituerit, vel in codicillis: quia miles etiam in codicillis directè ſubſtituere poteſt ſecundum Sali. in l. in teſtamēto. in fi. C. de teſta. mili. per l. tractabatur. & l. tribunus. ff. de teſta. milit. & l. militis. codicillis. vbi Bart. illo eod. titu. talis ſubſtitutio per militem facta erit indubitanter & valebit vt directa pupillaris filio moriente pupillo vel poſt pubertatem quandocunq;, taliter ꝙ quocunq; tempore filius deceſſerit ante aditam hæreditatem vel eam repudiauerit, & ſic ſiue nō poſsit ſiue nolit eſſe hæres patris, ſubſtitutus vocabitur ad hæreditatem teſtatoris ex vulgari contenta in cōpendioſa, excluſis matre, & cæteris ab inteſtato venientibus. Si verò filius hæreditati paternæ ſe immiſcuerit, demū pupillus moriatur. Pariter ſubſtitutus vocabitur ad vniuerſa bona teſtatoris & pupilli ex ſubſtitutione pupillari contenta in cōpendioſa, excluſis matre & ſuccedentibus ab inteſtato cæteris. Et ſi ſe non immiſcuit, ſed repudiauit, vocabitur ſubſtitutus per vulgarem ab bona teſtatoris, & per pupillarē ab bona pupilli. Si autē filius moriatur poſt pubertatē, quia miles ex priuilegio ſubſtituere pōt directè etiā maiori & extraneo, ſubſtitutus vocabit᷑ ex directa militari ad vniuerſa bona, q̄ fuerūt teſtatoris, excluſa omnino matre pupilli quo ad talia bona teſtatoris, & multomagis excluſis cæteris ab inteſtato veniētibus. Et vocabitur talis ſubſtitutus ex militari ſubſtitutione directa omnium ſuccedentiū ab inteſtato excluſiua, vt
8 eſt tex. apertus in d. l. Centurio. ff. de vul. & pup. † Et idē ſi facta eſſet extraneo per militē, quia ſubſtitutus vocabitur ad omnia bona teſtatoris, nō autē hæredis. Et ſic in tali ſubſtitutione non venient bona hæredis propria. Et cōſequenter nec donationes, nec prælegata à teſtatore ei facta, quia ſua bona ſunt non teſtatoris. ſecundū Alex. in l. Marcellus. §. quidā. ff. ad Treb. & plenè dixi ȝ. tractando quartū effectū vulgaris ſubſtitutionis. Nam ita deciditur in vulgari cui hæc cōpendioſa æquiparatur ſecundū Alex. vbi ȝ. Sed aduertatis, quia cōtra vltimū membrū, ſcilicet ꝙ ſubſtitutio remaneat ſemper directa filio moriēte poſt pubertatē, eius matre ſuperſtite, & in medio exiſtēte inter filiū & ſubſtitutū, aut aliqua cæterarū perſonarū in medio exiſtente: de quibus plenè babuiſtis ȝ. in materia pupillaris in vj. principali articulo, & in tertio effectu eiuſdē: videtur eſſe tex. apertus, & dictæ deciſioni cōtrarius in d.l. precibus. C. de impu. & aliis ſubſtitutionibus. in fi. vbi deciditur, ꝙ ſi tempore mortis filij iam puberis effecti ſuperſit mater, exiſtentia matris nō permittit cōpendioſam filio per militē factā valere iure directo, vt ſubſtitut⁹ omnia teſtatoris bona babeat. Sed facit illā ſubſtitutionē cōpendioſam obliquari, vt valeat indirectè tanquā fideicōmiſſaria. & erit effectus, quia mater filio poſt pubertatē mortuo ſuccedet in vniuerſis bonis tam teſtatoris mariti ſui, quā eius cōmunis filij. & demū retentis ſibi omnibus filij bonis, & de bonis teſtatoris retēta legitima, in qua filius nō potuit per teſtatorē grauari, necnon retēta Trebellianica iure reſtitutionis debita hæredi reſtituēti, quæ ſecundū magis cōem opini. habet etiā locū in teſtamento militis, vt ſuo loco dicetur, infra reſiduū bonorū teſtatoris, tenebitur reſtituere compendioſè ſubſtituto, vt videtur eſſe caſus rotundus in d.l. precibus. in fi. & ſic cōpendioſa à milite facta matre exiſtente in medio valere nō pōt omni tēpore, vt directa: imò filio hærede poſt pubertatē moriēte obliquatur, & valet dūtaxat tanquā fideicōmiſſum. Et tamen tex. in d.l. Centurio. vult ex priuilegio militum eam valere directè omni tēpore, matre & quibuſcūq; aliis parentibus excluſis. Vnde propter diuerſitatem illarum duarū legum, quæ videntur contrariæ, ſuper hoc puncto fuerunt ſeptem opiniones principales.
9 † In primis enim fatentur omnes, ꝙ pupillo moriente infra pubertatē, mater omnino excluditur: idē ſi mente captus eſſet, & moreretur in demētia, mater excluderetur vi exemplaris in cōpendioſa contentæ. Et in hoc cōcordant etiam illæ duæ leges, Centurio. & precibus. Pariter concordant ſi filius moreretur poſt pubertatem matre in medio non exiſtente, aut altera de dictis perſonis, vbi ȝ. allegaui, nominatis. Sed ſi filius teſtatoris & hæres moriatur, poſt pubertatē effectus pubes & ſic expirata pupillari ſubſtitutiōe 1
matre ſuperſtite vel altera de dictis perſonis, quo ad bona filij aliūde quàm à teſtatore habita, omnes concordant ꝙ nihil ad ſubſtitutum. Sed quo ad bona quæ quondam fuerunt ipſius teſtatoris, quia in hoc puncto illæ duæ leges diſcrepare videntur: ſunt dictæ ſeptem opiniones ad cōcordandum dictas duas leges.

Nam

Nam in vtroq; caſu dictarũ duarum legnm teſtator
erat miles, prætereà in vtroq; caſu ſubſtitutio cõpen
dioſa facta fuerat verbis directis. quia in l. Centurio.
expreſsè dicitur, ꝙ teſtator directò ſubſtituit, ſimili-
ter in d.l. precibus. facta fuerat ſubſtitutio verbis di-
rectis, vt patet ibi, dum dicit in principio cõmunem
filium veſtrum hæredem inſtituiſſe, & ſecuodum hæ-
redem ſcripſiſſe. & ibi eos habeat hæredes, quos pater
eis conſtituit. Quę verba ſunt directa, vt patet ex do-
ctrina Bar. in l. ij. C. cõmu. de lega. & plenè dixi ſuper
verbo, *Eadem impuberi ſuccederent.* Quid ergo dicen-
dum in hac difficultate omiſsis opinionibus, quæ po-
tius rudes intellectus grauarent quàm acuerent? vi-
detur mihi, ꝙ in hoc puncto ſubſtitutio compẽdioſa
verbis directis à milite facta ſit ſemper omni tẽpore
directa, & valeat iure militaris directæ, & ꝙ eius me-
dio ſubſtitutus ad vniuerſa bona teſtatoris ſuccedat
matre & aliis ab inteſtato veniẽtibus excluſis, ſecun-
dum formã dictæ l. Centurio. bonis verò filij aliunde
quæſitis penes matrẽ aut alios ab inteſtato ſucceden-
tes remanentibus. Et dico non eſſe differentiam nec
contrarietatem inter dictas leges, Centurio. & preci-
bus. imò credo, ꝙ in d.l. precibus. ſicut in d.l. cẽturio.
valuerit ſubſtitutio omni tẽpore tanquam directa.
Probatur per tex. in eadem l. precibus. ibi dum in fi.
dicit, velut ex cauſa fideicommiſsi. quę verba nõ fue-
runt ibi per imperatorem ſine myſterio poſita. quia
per illa datur clarè intelligi, quia illa ſubſtitutio non
10 fuit fideicõmiſſaria, ſed directa. † Nam dictio, velut,
notat ſimilitudinem, quaſi dicat, ꝙ talis ſubſtitutio
valet ad ſimilitudinem fideicommiſsi, & certum eſt,
ꝙ nullum ſimile eſt idem. l. quod Nerua. ff. depo. facit
c. capitulũ ſanctæ Crucis. de reſcri. vbi latè per Fely.
& Bar. Bald. Alex. & Iaſon. in l. qui liberis. ff. de volga.
& pupil. vnde ſequitur, ꝙ tex. non dicit, ꝙ valeat iure
fideicommiſsi: imò iure directo ad ſimilitudinem fi-
deicommiſsi. & ſimilitudo ſtat in hoc, quia ſicut per
ſubſtitutionem fideicommiſſariam non ſucceditur
filio hæredi ſed teſtatori. Prætereà nec in bonis filij
ſed teſtatoris tantùm. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de
vulga. & pupil. ſic etiam in caſu noſtro ad ſimilitudi-
nem fideicommiſſariæ ſubſtitutionis per hanc dire-
ctam militarem filio moriente poſt pubertatem non
ſucceditur ei, oec in ſuis bonis. ſed militi & in bonis
militis teſtatoris tantùm, vt etiam dicit tex. in ead. l.
precibus. ibi, bona quæ cùm moreretur patris eius
fueruot. idem dicit text. in d.l. Centurio. Prætereà ſi-
militudo ſtat in alio: quia ſicut in fideicõmiſſaria re-
ſtitui debent bona teſtatoris cũ fructibus, niſi fructus
percepti fuiſſent iudicio teſtatoris vel negligentia fi-
deicommiſſarij. l. in fideicommiſſariam. ff. ad Trebel.
& l. iubemus. C. illo eod. titu. ſic etiam hîc in hac dire-
cta militari debent bona teſtatoris reſtitui cum fru-
ctibus inuẽtis in hęreditate. vt dicit tex. in l. Cẽturio.
in fi. & ita eleganter cõcludit Raphaël Fulgoſi. in d.l.
precibus. dicens in penult. col. ꝙ in ſecreto conſcien-
tiæ ſuæ ab iſto intellectu nõ eſſet tutum recedere: ſub-
iungens in ix. col. hunc eſſe proprium ſenſum & in-
tellectum dictæ l. precibus. hactenus ab aliis non co-
gitatum. Et idem tennit Chriſtopho. de Caſtelliono.
& commentator in d.l. Centurio. dicens, ꝙ dum eſſet
ſcholaris Bald. hunc intellectum ita cogitauit, prius
quàm Fulgoſ. ſcripta vidiſſet. Quos in hoc intellectu
ſingulorum aliorum opinionibus recitatis refert. &
ſequitur Iaſon in d.l. precibus. x. col. & hanc conclu-
ſionem teneo: cùm ſingulæ aliæ ſint vel ineptæ, aut
11 nõ veræ, vel diuinatioæ. † cõcludens ſubſtitutionem
à milite per verba directa factam omni tempore eſſe
& valere tanquã directam inxta ſuperius dicta. Nec
obſtat vnum per quod Paul. & quidam alij moderni
hunc intellectum reprobant dicentes, ꝙ imò in d.l.
precibus. compendioſa poſt pubertatẽ medio matris
in medio exiſtentis valuit vt fideicommiſſaria, quod
clarè demõſtratur in fi. dum dicit: bona quæ cùm mo-
reretur patris eius fuerunt, à te poſſunt peti. Ex hoc
volens innuere ille tex. ꝙ, mortuo filio teſtatoris mi-
litis poſt pubertatẽ, ſubſtitutus neceſſe habet petere à
matre bona quæ fueruot teſtatoris, & ſic ſubſtitutio
non valuit directè, quia ſi vt directa valuiſſet ſubſti-
tutus neceſſe non habuiſſet petere bona, ſed propria
authoritate potuiſſet ea capere, vt plenè declaraui
ſuper dictis verbis, *Eadem impuberi ſuccederent.* Et ſic
cum ibi bona peteret à matre, oportet dicere ſubſti-
tutionem fuiſſe fideicommiſſariam. Nam reſponde-
tur, ꝙ in d.l. precibus. filius adiuit hæreditatẽ patris,
& ſic bona patris & filij fuerunt effecta vnum patri-
moniũ. l. ſed ſi plures. §. filio. ff. de vulg. & pup. Deinde
filio mortuo mater apprehendit vniuerſa bona: ideo
ſubſtitutus, licet veniat iure directo, neceſſe habuit pe
tere bona patris teſtatoris de manibus matris: quæ
de facto capiendo bona filij, occupauit etiam bona
teſtatoris ſecundum Iaſo. vbi §. vltra qnem alle. ioan.
Petr. de Ferra. in ſua practica noua in forma libelli,
quo agitur ex ſubſtitutione ſuper verbo, cõpendioſè.
verſi. his itaq; ſic præmiſsis. vbi clarè concludit ſub-
ſtitutionem compendioſam filio à milite verbis di-
rectis factam omni tẽpore valere iure directo. Et ita
tenet gloſſ. noſtra hîc ſuper verbo, *vel ſubſtitutionis.*
quæ indiſtinctè vult compendioſam à milite verbis
directis factam omni tẽpore etiam poſt pubertatem
valere directò. quod verũ intelligatis, ſiue facta fue-
rit pupillo ſiue adulto, & ſiue facta fuerit ſimpliciter,
ſiue cum clauſula, ſi ſine liberis deceſſerit, vt eſt caſus
in d.l. Ceoturio. Et huius cõcluſiuæ deciſionis, ſcilicet
ꝙ talis compendioſa ſit omni tempore directa, erit
12 multiplex effectus. † Primus, ꝙ licet fructus hære-
ditatis reſtituendæ exiſtentes collecti tempore mor-
tis hæredis inſtituti, de reſtituendo grauati nõ cedũt
lucro fideicommiſſarij, nec veniaot in reſtitutione
fideicõmiſsi. l. in fideicõmiſſariã. in princ. vbi plenè
not. & l. mnlier. §. ſi hæres. cũ §. ſeq. ff. ad Trebel. cum
per recollectionẽ effecti ſint de patrimonio hæredis
grauati. Et ſic eſſe deſieront hæreditarij. & conſequen
ter non reſtituendi, niſi illi duntaxat qui tẽpore mor
tis teſtatoris ſtabant, & ſic erant de ſubſtantia & hæ-
reditate teſtatoris, qui velut res hęreditariæ venirent
fideicommiſſario reſtituendi, vt ibi plenè oota. Ta-
mèn in caſu noſtro ſubſtitutione compẽdioſa verbis
directis facta omni tempore iure directo valente,
nõ ſolùm fructus hæreditatis per teſtatorem collecti
extantes tẽpore mortis teſtatoris, ſed etiam fructus
tempore mortis hæredis per ipſum hæredem extãtes
collecti cedent lucro ſubſtituti à milite verbis dire-
ctis. Nam tales fructus debentur directè ſubſtitoto.
textus eſt ſingularis in dicta l. Centurio. in fine. quod
eſt not. dignum ſecundum Baldnm, ibi & Imo. qui di-
cit illum textum non reperiri alibi. Tales enim fru-
ctus inuenti penes hæredem, cui facta eſt ſubſtitutio,
ſatis dici poſſunt in hæreditate teſtatoris, ex quo mi-
les poteſt ex priuilegio ſubſtituere ei directo poſt pu-
pillarem ætatẽ & aditam hæreditatẽ, vt dicta l. in te-
ſtamento. & l. miles etiam. ff. de teſtamento militari.
Conſumpti tamen fructus nõ debetentur ſubſtituto,
vt dicta l. Centurio. Et hanc opinionem quòd tales
fructus

fructus debeantur ſubſtituto ex directa.militis ſubſtitutione,aut alterius qui poteſt ex ſtatuto vel cõſuetudine directo ſubſtituere,vt ſ.dixi,tenet etiã Bart. in vltima oppoſitione.in d.l. Centurio.& d.l.in teſtamento.in ſecunda oppoſitione, C. de teſtamen.milit. quem ibi ſequitur Ange.& Bald.in xiiij.oppoſitione, in d.l.precibus.Sed aduertatis,quia Ange.ſibi contrarius,tenuit oppoſitum in d.l. Centurio. concludens fructus poſt mortem teſtatoris perceptos & recollectos per hæredẽ,quãuis tempore mortis ſuæ non conſumptos ſed extantes, non deberi directo ſubſtituto, ſicut nec debentur fideicommiſſario: niſi qui ſupererant tempore mortis teſtatoris.Quinimo tales fructus poſt mortẽ teſtatoris percepti pertinẽt ad ipſum hæredem inſtitutum iure dominij per l. Herennius. la j.ff.de vſuris. Nam non debet iſte hæres inſtitutus eſſe deterioris conditionis,qui non eſt de reſtituendo grauatus, quàm ſit inſtitutus qui foret de reſtituẽdo grauatus: quem conſtat fructus perceptos non reddere ſubſtituto,vt d.l.in fideicommiſſaria. & d.l.mulier.§.ſi hæres.ff.ad Trebel. Præterea ſuſtineri non poſſet,ꝙ tales fructus inuenti tempore mortis hæredis inſtituti ad ſubſtitutum pertineant.Quia dici non poſſunt inuenti in hæreditate teſtantis, vt requirit tex.in d.l.Centurio. Imò potiùs dicuntur inuenti in hæreditate inſtituti hæredis: quia quam primũ adita fuit hæreditas illi fructus deſierunt eſſe teſtantis, & cœperunt eſſe patrimonium hæredis.l.ſed ſi plures. §.filio.ff.de vulga.& pupil.& l. pater.ff.de priuilegiis creditorum.& not.glo.in l.j.§.veteres.ff.de acquiren. poſſeſ.& ita etiam tenet Paul. in d.l. Centurio. idem Fulgoſ.& Pau.in d.l. precibus.idem Fulgoſ. & Ludo. in d.l.in teſtamento. Hanc vltimam opinionem ſequitur Alex.in d.l.Centurio.ix.col.motus vltra prædicta: quia non maior videtur ratio in caſu noſtro, quã quando grauatus eſſet hæres indirectè per fideicom.quo caſu, quia hæres percipit fructus iudicio & voluntate teſtatoris ante euenientem cauſam reſtitutionis fiendæ eos lucratur:nec dicitur in d.l.Cẽturio. ꝙ ex priuilegio militis veniãt alij fructus, quàm qui conſueuerunt de iure communi venire. Nam priuilegium militis de quo ibi,interpretari debet vt ius commune non lædat,nec ius tertij.l.ſi quando.C.de inoff. teſta.& l.ex facto, ff.de vulga. & pupil. ex quibus elicitur,ꝙ ſatis eſt ꝙ priuilegiũ militare operetur ſubſtitutionem omni tempore valere iure directo, & non ꝙ fructus hæreditatis debeantur directè ſubſtituto. Et ita breuiter concludendo tenet Iaſon in d.l. in teſtamento.xiij.col.& in d.l.precibus.xvij.col.verſi.vltra glo.& latè in d.l.in fideicõmiſſariam. & in l.ſi tibi homo.ff.de leg.j.

13 † Quid autem,ſi dicti fructus fuerant ſati per teſtatorẽ,ſed erant adhuc pendentes tẽpore ſuæ mortis? plenè Alexã.in d.l.Centurio, x.col. vbi finaliter concludit,ꝙ poſtquàm tempore mortis non erant collecti, ꝙ debentur ſubſtituto & fideicõmiſſario ac etiam legatario,cui res à qua fructus pendent fuit legata:quia tales fructus eſſe pars rei cẽſentur.idem Sali.in l.iubemus.C.ad Trebel.& Floria.in l.in fideicommiſſi.ff.de vſuris. idem ſecundum eos de fructibus perceptis hæreditate iacẽte: quia debentur ſubſtituto au fideicommiſſario ſecundum glo.in d.l. in fideicommiſſaria.& Alexã.in d.l.precibus. viij.col.

14 † Secundus effectus prædictæ deciſionis eſt, quia directò ſubſtitutus apprehendere poteſt bona teſtatoris hæreditaria authoritate propria,ſi capere velit. Quod intelligo, dummodò non reperiat aliquẽ reſiſtentem de facto: quo caſu ne ſuccedat ſcandalum,vti nõ poſſet propria authoritate. Ita ſingulariter decidit diſcretus Bart.in repeti.l.iij. C.de pignoribus.vbi dicit,ꝙ omnia iura permittẽtia vti propria authoritate,intelligũtur,vbi nõ eſt aliquis de facto reſiſtens. Quia tunc iudex adiri deberet per l. non eſt ſingulis cõcedendũ de regulis iur. ideo directè ſubſtitutus vti poteſt propria authoritate, ſi ſine periculo intentare poteſt remediũ executiuũ.l.fin.C.de edi.diui Adriani tollen.ſecùs in fideicõmiſſario,qui nõ poteſt propria authoritate apprehendere poſſeſſionem. niſi prius ei verbo, vel facto reſtituta hæreditate.l. reſtituta in princi.ff.ad Trebel.& ſic fideicommiſſario non cõpetit remedium dictæ l.fi. ante reſtitutionẽ, vt tenet ibi glo.quam ſequuntur communiter doc. & hoc de iure cõmuni ſecundum Bart.& Alex. in dicta l.Centurio. & Iaſ.in dicta l. precibus. videatis de hoc Bar.in quadam quæſtione per eum diſputata incipiente, Curia capitanei Veronæ.& in quodam eius conſil.incipien. Miſſus in poſſeſſionẽ.& Bal.in l.fi.C.de codi.

15 † Tamen in præſenti regno Franciæ nõ eſſet opus directè ſubſtituto intendere remediũ dictæ l.fi. ad adipiſcendum poſſeſſionẽ hæreditatis quæ ex dicti regni conſuetudine generali tranſit ipſo facto de teſtatore in hæredem,& demũ de hærede in directò ſubſtitutum. Nam ex dicta cõſuetudine, mortuus moriendo ſayſit viuũ.Quinimo plus obſeruat curia parlamẽti prout per arreſtum vidi Toloſæ deciſum à biennio citrà, quòd virtute dictæ conſuetudinis poſſeſſio hæreditatis reſtituendæ per mortem hæredis de reſtituendo grauati ipſo iure tranſit non ſolũ in directò ſubſtitutum,ſed etiã in fideicommiſſariũ,cui de iure cõmuni neceſſariò fieri deberet reſtitutio, re, aut verbo, per dictũ §.reſtituta.de quo dicã plenè,& ibi videbitis in verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.ij.tractãdo materiam ſuitatis: vbi concludetur, ꝙ talis ſubſtitutus non habet neceſſe vti remedio adipiſcendæ poſſeſſionis:imò ſi turbetur aut poſſeſſio hæreditatis occupetur,poteſt recta via experiri remedio retinendæ,vel reſtituendæ poſſeſſionis, vel in petitorio intentare petitionẽ hæreditatis contra poſſeſſores, & detentores illius.& ſi intentaret remediũ dictæ l.fi.tale remedium haberet effectũ adipiſcendæ, & recuperãdæ poſſeſſionis,vt ei obiici nõ poſſit exceptio proprietatis,vt ibi plenè dicam.

16 † Tertius effectus dictæ concluſionis eſt,quia vbi ſubſtitutio eſt directa, hæres nõ detrahit Trebellianicam,cùm in tali ſubſtitutione opus non ſit reſtitutione, cuius gratia Trebellianica debetur, quã detraheret ſi ſubſtitutio eſſet fideicõmiſſaria ſecũdum magis cõmunem opinionem, quæ habet: ꝙ hodie in teſtamento militis nõ ceſſat Trebellianica,vt tenent cõmuniter doctores in l.j.§.in filij.& ibi plenè Alex. ff.ad Trebel.Salic. & Iaſon in l.in teſtamento.la ij.C. de teſta.milit.per tex.in Authent.de hæred.& Falci.§. penul.iuncta glo.in verbo,Militari.vbi hoc deciditur in Falcidia, cui Trebellianica cõparatur: de quo videatis bonam glo.in c.reſponſa, ſecũda diſtinctione.

17 † Quartus effectus, quia quoties ſubſtitutio valet iure directo, hæres filij grauati mortui non poterit ex perſona filij detrahere legitimam,ſicut nec poteſt ex ſua perſona vel filij detrahere Trebellianicam,vt dictum eſt. Secus ſi ſubſtitutio ſolũ valeret iure fideicommiſſi,vt ſingulariter decidit glo.in d.l.precibus. quam dicit ſingularem Imol.hîc, & in d.l.Centurio. vnde licet teſtator miles nõ poſſit per ſubſtitutionem fideicõmiſſariam filium in legitima grauare, tamen ei iure militari directè ſubſtituendo poteſt eum in legitima grauare, ſicut poſſet eum exhæredando, vel ſcienter

ſciẽter prætericẽdo. Nec poſſet filius querelare. l. ſicut
certi. C. de teſta. mili. Ex his duæ reſultant concluſio-
18 nes. Prima † ꝙ in fideicommiſſaria ſubſtitutione non
venit legitima filij, in qua grauari nõ potuit, ſed ſem-
per per hæredem retinebitur, vt eſt tex. in hoc c. & l.
quoniã in prioribus. C. de inoff. teſta. Quod intelliga
tis verum, vbi onus fideicommiſsi nominatim iniun
ctum fuit filio, qui in ſua legitima (vt dictũ eſt) gra-
19 uari non poteſt. † ſecùs ſi iniunctum fuiſſet hæredi
filij: quoniam ſubſtitutus filij poſt mortẽ filij grauari
poteſt in legitima. tex. eſt ſingularis in l. ſi fundum
per fideicommiſſum. §. fin. ff. de lega. j. facit optimè à
ſimili l. cùm patronus. ff. de lega. ij. Et plenè dixi ſuprà
in verbo, *Reliquit*. In dubio autem ſi non appareat
quis fuerit grauatus, an filius vel eius hæres, præſu-
mitur filius grauatus, vt fideicommiſ. quo ad legiti-
mam non valeat, ſecundum Bar. in l. cohæredi. §. cum
filiæ. ff. de vulg. & pupil. Quem ibi ſequitur Alexã. &
Ange. in §. j. inſti de pupil. ſubſti. Et dixi ſuprà in ma-
teria pupillaris, in iiij. principali articulo, in vj. re-
quiſito, in fin. & Iaſon in d. l. precibus. xiiij. col. & ple-
20 nius in l. ex tribus. C. de inoffi. teſta. † Secunda con-
cluſio eſt, ꝙ in ſubſtitutione à milite verbis directis
facta venit legitima filij, ita ꝙ non poteſt per hæredẽ
retineri. Quinimo vniuerſa bona teſtatoris pertine-
re debent ſubſtituto, ſecundũ glo. in d. l. precibus. Sed
aduertatis in hoc puncto, quia Pau. ibi tenet contra-
rium: motus, quia directa militaris ita bene dicitur
grauamen quo ad legitimam filij, ſicut fideicommiſ-
ſaria ſubſtitutio. Quia ſicut per fideicommiſſariam
ſucceditur teſtatori tantùm, & in eius bonis, & nõ fi-
lio, nec ſuis bonis, ſic etiam per directam militarem.
vt d. l. precibus. in fi. Nam licet miles grauare potuiſ-
ſet filiũ in legitima, ſi eũ expreſsè grauare vellet, ſci-
licet eũ exhęredãdo aut ſciẽter prætericẽdo: tñ ei fidei-
cõmiſſariè ſubſtituendo nõ præſumit̃ ipſum grauare
voluiſſe in legitima: quia cũ nõ poſſet: nõ præſumitur
voluiſſe impoſsibile. Ergo idẽ eſſe debet in directa mi
litari: cũ in illa ſolũ veniãt bona teſtatoris, prout in
fideicõmiſſaria. Et ita tenet Iaſ. in d. l. precibus. xvij.
col. & Alex. in d. l. Centurio. xij. col. ſubiungẽs, ꝙ glo.
in d. l. precibus. erat vera, ſecundũ iura. ff. & C. videli-
cet, ꝙ legitima non poterat contra directè ſubſtitu-
tum deduci, per filium aut eius hæredem. ſecùs autem
eſt hodie de iure nouiſsimo authenticorum. Nam li-
cet priſco iure eſſet in poteſtate teſtatoris militis filiũ
priuare legitima expreſsè, puta, cum exhæredando,
vel tacitè, veluti ipſum ſciẽter prætericẽdo, vt d. l. ſicut
certi. non mirum ſi ei directè ſubſtituendo videretur
auferre legitimam. Hodie verò, nec expreſsè, nec ta-
citè poteſt facere miles, quin cõtra ſuũ teſtamentum
comperat querela, ſi filium iniuſte exhæredauit, per
tex. in §. & hoc idem. in Authent. vt cùm de appella.
cogno. & not. glo. in l. aduerſus. C. de inoffi. teſta. Ideo
ceſſat ratio præallegata: quod dicit ſatis æquũ, licet
ab aliis non fuerit ſcriptum. Ex quo concluditur, ꝙ
etiam in ſubſtitutione directa non venit filij teſtato-
ris legitima, ſed penes filij hæredem remanet abſque
Trebellianica. Et ita etiam tenet Alex. in l. precibus.
21 vij. & viij. col. † Quintus effectus eſt ſecundũ Ang.
in d. l. precibus. quia ſi eſſet fideicommiſſaria ſubſti-
tutio, cõditio adiecta legatario, ſi decem dederit hæ-
redi, impleri nõ poſſet in perſonam fideicommiſſarij
indirectè ſubſtituti, ex eo quia non eſt hæres, ſed tan-
tùm loco hæredis. l. poſtulante. §. j. ff. ad Trebellia. l. ſi
filius. ff. quod cum eo. Et conditiones impleri dębent
in forma ſpecifica. l. qui hæredi. & l. Mæuius. ff. de con
di. & demon. ſecundum communẽ opinio. licet quod
ſibi debeatur aſtringat non modicum tex. in ratione
ſui, in l. is qui in poteſtate. §. fin. ff. de lega. præſtandis.
Tamen indubitanter impleri poterit in perſona di-
rectò ſubſtituti, cùm ſit hæres, vt probatur per ea quę
not. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. & pupil.
& ſic dandum cauſa conditionis implendæ præſtari
poteſt directè ſubſtituto ſicut hæredi, ſecundum An-
gel. & Paul. in d. l. precibus. & Alex. in d. l. Centurio.
22 † Sextus effectus eſt ſecũdum Bar. cum quo tranſit
Iaſon in d. l. precibus. xvij. col. quia ſi aliquid à teſta-
tore naturaliter tantùm debebatur filio grauato de
reſtituendo aut ſuo hæredi, ita quòd tale naturale
debitum peti non poterat, cùm naturalis obligatio
actionem non pariat, ſed retentionem, hæres filij
hæreditatem reſtituendo fideicommiſſario, illud de-
bitum naturale deducere, & retinere poteſt. l. Stichũ.
§. aditio. verſic. aliquando. iuncta glo. in verbo, reti-
net. ff. de ſolu. Sed tali reſtitutione vti non poterit
contra directò ſubſtitutũ, vbi ſubſtitutio valet iure
directo. Nam directè ſubſtitutus neceſſe non habet
capere hæreditatem de manu hæredis, ſed poteſt eam
apprehendere propria authoritate, vt vidiſtis ſ. in
ſecundo effectu. Ideo hęres poteſtatem non habet nec
ius retinendi concurrentem quantitatem debiti na-
turalis. Quod verũ intelligit Fulgo. cum quo tranſit
Alex. in d. l. precibus. ſi talis hæres hæreditatem dire-
ctè ſubſtituto pertinentem realiter non tenebat, aut
mala fide eam tenebat. Quia tunc deducere non poſ-
ſet nec retinere naturaliter debitum, quantumcunq;
ſubſtitutio valeret iure directo, vt l. ſi quid poſſeſſor.
§. ſed & ſi ipſi. ff. de peti. hære. Si autem hæres filij gra
uati, puta, mater vel alius bona fide hæreditatem te-
ſtatoris nunc directè ſubſtituto pertinentem teneret
bona fide, tunc poſſet debitũ ſibi naturaliter tantum
deducere, & retinere, vt d. l. ſi quid poſſeſſor. §. iuſtus.
23 iuncta glo. ibi in verbo, Debebit. † Septimus effe-
ctus eſt, ſecundum Fulgo. in d. l. precibus. quia ſi ſub-
ſtitutio eſſet fideicommiſſaria, & decederet fideicom-
miſſarius ante diem fideicommiſsi cedentem, puta,
viuente teſtatore hæreditas & fideicommiſſum rema
nebit penes hæredem filij inſtituti, qui grauatus fue-
rat reſtituere fideicõmiſſario. l. vnica. §. pro ſecundo.
& §. ſin autem aliquid ſub conditione. C. de cadu. tol.
Sed quando ſubſtitutio valet iure directo, tunc quia
moriente filio grauato extinguitur nomen hæredita
rium in eius perſona, & ſic deſinit cauſa teſtati, quia
ſubſtitutus erat mortuus. tunc ad filios alios teſtato-
ris deuoluetur hæreditas ſi extant. Sin autẽ deuolue-
tur ad alios ab inteſtato venientes, & illis non extan
tibus deuoluetur ad fiſcum. l. j. C. de bon. vacan. lib. x.
Non autẽ tranſibit ad hæredes, puta, teſtamentarios
filij, ad quos non tranſit nomen hæreditariũ iam ex-
tinctum: quoniam teſtator voluit filiũ eſſe hæredem
ad tempus, & hæreditatem deferri ad ſubſtitutũ, qui
capere non poterat, quia prædeceſſerat. Et ꝙ miles
potuerit & voluerit facere filium hæredẽ ad tempus
dando ei ſubſtitutum militarem poſt pubertatem,
eſt tex. in l. miles ita §. j. ff. de teſta. mili. quod dicit eſſe
notandum Alexã. in d. l. Centurio. xiij. col. in princip.
24 † Octauus effectus eſt, quia licet iura ſepulchrorũ
tranſeant ad quẽcunq; hæredem, quãuis extraneum,
vt l. familiaria. cũ l. ſeq. ff. de religi. & l. ſi ſepulchrum.
C. illo eodẽ titulo. Pariter ius patronatus eccleſiæ ad
quoſcunq; licet extraneos trãſit hæredes, glo. in ver-
bo, Hæredes. in clemen. ij. de iure patronatus. & not.
plenè Panormi. in cap. j. & cap. cùm ſeculum. de iure
patro.

patro. Non propter hoc tranſeunt ad fideicommiſſarium, vbi eſt ſubſtitutio fideicommiſſaria & obliqua imò hæc omnia remanent penes hęredem directum, vt d.l. quia perinde. & ibi ſingulariter Bart. & Alex. ff. ad Trebel. Attamen bene tranſibunt ad directè ſubſtitutum, ſecundum glo. & docto. in d.l. precibus. Bar. & doct. in d.l. Centurio. & vtrobiq; cõmendatur Bar. dum in dicta l. quia perinde. ff. ad Trebel, decidit ius patronatus nõ venire in reſtitutione fideicommiſsi, quem ſequitur Imol. in l. ſi patroni. ff. illo eod. titu. & Bal. in l. ſi. penul. col. C. de edic. diui Adria. tollen. & in l. cùm virum. C. de fideicom. Nam licet ea quæ tranſeunt in hæredes extraneos tanquam hæredes, tranſeant etiam in fideicommiſſarium, non tamen prædicta tranſeunt, quia propriè nõ tranſeunt in hæredes, tanquam hæredes, cùm non tranſeant pro portionibus hæreditariis, ſed tantùm tranſeunt ad eos in capita, quia ſunt hæredes. vt in iuribus ſuperius allegatis. Et de iure patronatus eccleſiarum hodie eſt text. in d. cle. ij. & nor. vbi etiam glo. in c. cõſiderandum. xvj. qõ. vij. ſecundum Pau. & Alex. in d.l. quia perinde. quam legit cum l. quàuis. §. nihil. illius titu. Et hoc firmatur vno ſimili. quia videmus, ꝙ ius patronatus ſeculare, quod habet dominus in libertos, non tranſit ad fideicommiſſarium. l. ſi patroni. ſuperius allegata. ff. ad Trebel, ſed remanet penes directum hęredem. ſecundum glo. in l. ſciendum. ff. de verbo. ſignifi. ergo idem erit in iure patronatus ſpirituali, & eccleſiaſtico. videatis Guidonem Papæ, qõ. ccccvij. vbi clarè dicit, tale ius eſſe ad fideicommiſſarium tranſitorium: & tranſit facta reſtitutione hæreditatis, re aut verbo, per hæredẽ: quia ante reſtitutionẽ remanet penes hęredem. Videatis Panor. in c. cùm ſeculum. præallegato.
25 † Et idẽ quod in patronatu ſeculari erit in armis & inſigniis teſtatoris, quæ etiam facta hæreditatis reſtitutione non tranſeunt in fideicõmiſſarium ſecundum aliquos, ſed remanebunt penes hæredem directum. Et ita in propriis terminis ſenſit Bar. in ſuo tractatu de inſignus & armis. iij. col. verſic. quæro qualiter iſta arma trãſeunt in ſucceſſores. vbi ad iſtud propoſitum allegat dictam l. familiaria. cum l. ſequenti. ff. de relig. & d.l. ſi ſepulchrũ. C. de relig. Per quæ concludit, ꝙ arma & inſignia teſtatoris ad hæredes ſolùm tranſeunt, & agnatos, non autẽ ad cognatos vel affines, & minus ad baſtardos, vt plenè dixi ſuper verbo, *Raynutius de Clera*. ſuprà eodem. ergo minus ad fideicõmiſ. niſi eſſet de illis perſonis, vt ſtatim videbitis in feudo: vel niſi teſtator contrarium diſpoſuiſſet, volens, ꝙ fideicõmiſſarius ſuum portaret nomen & arma, vt ibi plenè dixi. Nam fideicommiſſarius non eſt hæres, ſed loco hæredis, vt ſuprà dictũ fuit. nam Bart. allegando ibi dicta iura, de iuribus ſepulchrorum loquentia, ſatis æquiparat eiſdem iuribus arma & inſignia: ergo ad ipſum fideicõmiſſarium non tranſibunt per dicta iura per eũ allegata, iũcta d.l. quia perinde. ff. ad Trebel. ſed bene tranſibunt ad directò ſubſtitutum, ſicut iura patronatus: quia verus hæres dicitur
26 vt patet ex prædictis. † Nonus effectus eſt, quia in ſubſtitutione fideicõmiſſaria nõ veniunt bona feudalia, nec filius de reſtituendo paternam hæreditatẽ grauatus tenetur feuda reſtituere fideicõmiſſario. Nam talia in fideicommiſſarium non tranſeunt, vt cõmuniter deciditur per Dy. Bar. & Alexã. in d.l. ſi patroni. §. j. ff. ad Trebel. Bald. in l. cùm virum. C. de fideicom. & ita etiam in prima parte conſuluit Alex. conſi. xcj.
27 inci. põderatis his. † Niſi in tribus caſibus, in quibus feudum bene tranſiret in fideicommiſſariũ. Primum vbi fideicõmiſſarius cui hæreditas venit reſtituenda, eſſet de liberis ipſius teſtatoris, & deſcendentibus, ad quos feudum ſui natura tranſit poſt mortem vaſalli. Secundò, vbi fideicommiſſarius licet non ſit de deſcendentibus, tamen eſt de perſonis comprehenſis in inueſtitura: quia tunc ceſſat ratio prohibens feudum tranſire in fideicommiſ. ſecundum Bal. in d.l. cum virum. in fi. col. & Ioan. And. in addi. Specu. tit. de loca. §. nunc aliqua. in addi. quæ incipit, quæſtio non eſt dubia. iuncta additione poſita ſuper verſicu. clviij. & plenè Alexã. in d.l. ſi patroni. Idem & tertiò eſſet, vbi feudum fuiſſet receptum pro ſe & hæredibus quibuſcunq;: quo caſu indiſtinctè tranſiret in fideicommiſſarium, facta reſtitutione. Quia tunc non retineret propriã naturã feudi propter illa verba, & hæredibus quibuſcunq;. c. j. de feudo nõ habente propriã naturã feu. ſed potiùs ſortiretur naturã patrimonij ad quoſcunq; tranſitorij. Et ita in terminis decidit Bald. in l. j. xxxiij. & xlviij. quæſtio. ff. de rerum diui. & ſequitur Alex. in d.l. ſi patroni. Ad hoc facit quod vult Bal. in c. imperialem. §. j. verſi. ſed quid ſi cõceſſum eſt feudum. de prohibita feu. alie. per Federicum. vbi eleganter dicit, ꝙ ſi conceſſum eſt mihi feudum pro me, & ſucceſſoribus meis quibuſcunq;, hæc verba nõ ſolùm includunt tria genera hæredum, de quibus inſti. de hæredum qualita. & differen. ſed etiam includunt legatarios. l. quædam. §. is autem. ff. de eden. quia legatarius in re legata quodammodo hæres eſt l. id tempus. §. j. ff. de vſucapio. Vnde hoc caſu tranſibit in fideicõmiſ. qui magis dicitur hæres, quàm ipſe legatarius. Et ita tenet Iaſon in præludiis feudorum. xviij. col. dicẽs, ꝙ licet illa dictio, quibuſcunq;. referri deberet ſecundum materiã ſubiectã ad habiles, & non ad penitus extraneos, ſecundũ Bal. in d. l. cùm virum. cum quo plures ita tenent: tamen hoc eſt verũ, quãdo talia verba proferrentur à lege vel ſtatuto, quia tunc recipiunt interpretationẽ de habilitate iuxta plenè not. in l. j. C. de ſacroſan. eccle. ne ſi aliâs generaliter intelligerentur inducatur aliarum legum correctio, quæ vitãda eſt. l. j. C. de inoff. doti. & ita intelliguntur omnes authoritates, quæ poſſent in cõtrariũ adduci. Sed quando talia verba vniuerſalia vel geminata, puta, quibuſcunq;, & qualibuſcunq;. proferuntur ab homine, vt in caſu noſtro, quia tunc ceſſat ratio correctionis prædictæ, tũc ſecus eſt: quia plus debẽt operari quàm verba ſimplicia. Et ita ſingulariter decidit Bal. in l. fin. C. ſine cenſu vel reli. quod ſatis colligitur ex doctrina Iaco. de Aret. & Bar. in l. j. §. nunciatio. ff. de noui ope. nuntia. maximè in præſenti regno Franciæ, vbi feuda degenerant, & ferè ſunt abſq; illis verbis redacta ad inſtar patrimonium, ſecundum Ioan. Fab. in Authen. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccle. & plenè ſcripſi ſuprà eod. in verbo, *Duas habẽs filias*. poſt prin
28 cipium. reſtat ergo, ꝙ † feudũ ſui natura non tranſit in fideicom. ſed bene tranſibit in directò ſubſtitutum
29 ſecundum aliquos. † Et idem eſſet, & erit decimus effectus in emphyteuſi eccleſiaſtica, quæ ſui natura non tranſit ad hæredes extraneos, ſicut nec feudum, vt tenet glo ſigularis in l. etiam. ff. ſolut. matri. per §. emphyteuſim. in Authen. de nõ alienan. Emphyteuſis autem cõceſſa à priuato, cùm tranſeat ad hæredes extraneos, etiam tranſibit ad fideicommiſ. quia licet ſine cõſenſu domini tranſire nõ poſsit in aliũ, titulo particulari, tamen bene tranſit titu. vniuerſalis fideicommiſsi. De quo videatis plenè Alex. in d.l. ſi patroni. vj. col. ff. ad Trebel. & in iij. par. conſi. xj. inci. Ponderatis his. in quibus locis hoc plenius diſcutit. Et an talia

t alia bona computẽtur filio in legitimã, vide eadem
30 patre,conſi.viij.incip. Vilis ſubtiliſsimis. † Ex præ-
miſsis videtis maximam reſultare vtilitatẽ:quia ſub
ſtitutio compẽdioſa à milite verbis directis facta ſit
omni tempore directa, prout eſt, vt ſ.fuit cõcluſum:
dum tamen facta fuerit à vero milite actu militante:
ſecùs ſi fieret à milite noſtri tẽporis in patria reſiden
te,qui non eſt propriè miles:vt vidiſtis ſ.teſtamẽtum
primò,in nono caſu fallentiæ, circa finẽ. nec gaudet
priuilegio militiæ. Adde ꝙ in puncto noſtro fuit ita
iudicatum Toloſę,in parlamento,die vltima Martij,
anno domini M.cccccvj.ante Paſcha, in teſtamento
domini Ioannis de ſancto Stephano quondam domi
ni de monte Betone, qui filio ſuo Bernardo primoge
nito ſecundũ veram teſtamenti ſchedam ſubſtituerat
ſecundo genitũ, ſcilicet Gulielmũ per verbum, inſti-
tuo,directum,ſi abſq; liberis moreretur. prout fecit.
Nã cũ Bernardus tẽpore teſtamẽti pubes foret,quan-
uis teſtator eſſet miles, illa ſubſtitutio iure directo
non valuit tanquã militaris, ſed valuit fideicõmiſsi
iure,velut facta in teſtamẽto pagani, taliter ꝙ hæres
dicti Bernardi abſque liberis defuncti duas retinuit
quartas,ſcilicet legitimã,& Trebellianicã, quam nõ
retinuiſſet ſi teſtamentũ paternũ iure militari valuiſ
ſet,cũ milites ſint in hoc priuilegiati. Et idem ſi facta
eſſet à doctore vel aduocato,aut presbytero:quia mi
lites ſunt inermis vel cœleſtis militię. Quoniã ſubſti
tutio ab illis facta verbis directis valebit, etiam poſt
pubertatem iure directo ad conſequendũ effectus de
quibus ſ.vt plenè ſuper omnes decidit Alex.in d.l.cẽ
turio.j.col. cum ſex ſequenti. & dixi vobis plenè ſ.eo
dem,in verbo, *Teſtamentum*.j.in d.ix.caſu fallentiæ.
31 † Venio nunc ad ſecundum caſum, ſi compendioſa
ſubſtitutio fiat verbis directis in teſtamento pagani
non militis:& tũc fieri põt dupliciter. primò,ſit filio
teſtatoris pupillo ſic dicẽdo,quãdocunq; filius meus
deceſſerit,talis ſit hæres,vel talẽ hæredem facio:quo
caſu licet fuerint quinque opiniones,relatæ ab Alex.
in d.l.Centurio.quas cauſa breuitatis omitto,tamen
cõmunis opinio eſt,quam ipſemet tenet, ꝙ talis ſub-
ſtitutio ſi facta fuerit in codicillis,valere non poteſt,
vt directa:quia hæreditas in codicillis dari nõ poteſt
directè,valebit tamẽ iure fideicommiſsi. Ita quòd pu-
pillo in ætate pupillari moriente,ſubſtitutus ſucceſ-
ſionem petet à venientibus ab inteſtato detracta legi
tima vel Trebellianica,vt l.Scæuola.ff.ad Trebellia-
num.vbi verba directa in codicillis prolata obliquã-
tur.de quo pulchrè & plenè videatis Ang.Are.in §.j.
inſti.de vulga.& pup.ſubſti.vbi dicit, quòd indirecta
ſubſtitutio expirabit pubertate, ſicut expiraſſet dire-
cta, ſi fuiſſet in teſtamento facta vt videbitis nunc.
Vnũ notabitis. quòd ſi talis ſubſtitutio eſſet facta de
ipſiſmet liberis teſtatoris,fortè valeret vt directa,li-
cet in codicillis facta per ea quæ pulchrè decidit Bar.
in d.l.militis codicillis.ff.de teſta.milit. & dixi plenè
in verbo, *Teſtamentum*. iij. & ſ.in materia breuilo-
32 quæ ſubſtitutionis.in verbo, *Plures*. † Si verò ſubſti-
tio compendioſa à pagano fuerit verbis directis in
teſtamẽto facta pupillo,magis communis opinio eſt,
quòd valeat infra tempora pubertatis iure directo,
prout verba ſonant, etiam ſi in ſubſtitutione adiecta
fuerit clauſula,ſi filius ſine liberis deceſſerit:qa pro-
pter hoc non obliquatur, ſi filius moriatur pupillus,
ſed valebit iure directæ pupillaris,vt infra dicam la-
tiùs.& eſt tex.in c.ſi pater.hoc tit.lib.vj.& tenet Bart.
in d.l.Centurio.vj.colũ. Ita quòd filio teſtatoris mo-
riente infra pupillarem ætatem, ſubſtitutus vocabi-
tur ad vniuerſam tam teſtatoris quã eius filij in æta-
te pupillari mortui ſucceſsionẽ,matre pupilli,& cæ-
teris ab inteſtato venientibus excluſis, quos pupilla
ris in hac cõpendioſa cõprehenſa velut omnino non
tacita ſed generaliter expreſſa indubitãter excludit,
vt dictũ fuit plenè in materia præcedẽtium ſubſtitu-
tionum. Si verò filius teſtatoris moriatur poſt pupil
larem ætatẽ iam effectus pubes, tũc quia per euẽtum
pubertatis pupillaris directa, ſubcompẽdioſa contẽ-
ta expirauit. Pariter expirat omnis ſubſtitutio,vt nõ
amplius valeat etiam iure fideicommiſsi. Imò ad ſuc
ceſsionẽ tam quæ fuit teſtatoris,quàm eius filij in pu
bertate defuncti mater cũ aliis ab inteſtato veniẽti-
bus vocabũtur,iuxta authẽticam defuncto.C.ad Ter
ty.excluſo ſubſtituto,cuius ſubſtitutio per pubertatẽ
filij expirauit,vt etiam non valeat iure fideicõmiſsi,
ſiue talis ſubſtitutio facta fuerit per verba directa ci-
uilia,qualia ſunt inſtituo,vel hæres eſto.ſiue per ver-
ba directa non ciuilia:licet inter verba ciuilia & non
ciuilia cõcordando opiniones voluerit ſubtilizando
diſtinguere Bar.in d.l.Cẽturio. & etiã non facta diffe
rẽtia.an ſubſtitutio fuerit ſimpliciter facta, puta quã
docunq; deceſſerit talis ſit hæres:vel geminata, velu-
ti,ſi filius meus moriatur in ætate pupillari,vel aliâs
quãdocunq;,talis hæres eſto:prout valebat Ang.cùm
propter hoc non ſint duę ſubſtitutiones,ſed vna ſecũ
dum Alex.& communẽ opinionẽ. Quod talis ſubſti-
tutio poſt pubertatẽ nullo modo valeat,etiã vt fidei-
cummiſ.tenet gl.iuris ciuilis in l.in pupillari.& l.ver
bis.& l.Cẽturio.ff.de vulg.& pupil.& in §.qua ratio-
ne.inſti.de pupil.ſubſt.& d.l.precibus.& l.Scæuola.ff.
ad Trebel.& glo.in verbo, Vel ſubſtitutionis. Innoc.
Hoſti.& cæteri Canoniſtæ,vſq; ad tẽpora Io.And.&
gl.in c.ſi pater.eo.tit.lib.vj.& ibi Archi. Azo in ſum-
ma,Dy.in d.l.verbis ciuilibus. Iac.de Are.Iac.de Bel-
louiſu,Nico.de Math. Martinus Sillima,Guli.de Cu
gneo,Bart.& Dynus in d.l.precibus.& Iac. de But.in
l.ex tribus.C.de inoffi.teſt. Et hoc diſputando tenuit
Bar.de pra.vt refert Ioan. And.in d.c.ſi pater.eodem
tit.lib.vj.& Oldra.conſi.cxlvij. Et pro iſta communi
opinione videtur eſſe tex. in d.l.verbis ciuilibus. vbi
dicitur ꝙ ſubſtitutio verbis directis fruſtrà poſt pu-
bertatẽ fit:& ſubſtitutio quæ ſemel valere cœpit iure
directo,non valet poſteà obliquari,vt ibi. Nam l.Scæ
uola.ff.ad Treb.quæ contrariũ videbatur innuere,lo
quitur quando ſubſtitutio facta verbis directis, nun-
quam valere potuit directè. Quia tunc omni tẽpore
valet indirectè,vt quãdo facta fuit in codicillis, vt ſ.
dictũ fuit.& hanc opinionẽ ſequitur Iaſ.in d.l.preci-
bus.xj.col.ſecundũ quam etiã cõſuluit Alex.in ij.par
te.conſil.lxxxij.incip.perſpectis his quæ in themate:
& tenet Ludo.in l.cogi.§.ſi.ff.ad Treb. & Fulgo.in d.
l.precibus. Licet Panor.hic,de benignitate & plures
alij doctores iuris ciuilis ſequũtur opinionem Ioan.
And.volentis talem ſubſtitutionẽ verbis directis fa-
ctam valere iure fideicõmiſsi poſt pubertatẽ:præſer-
tim ſi facta fuerit verbis plurium tẽporum diſtribu-
tiuis,puta dicẽdo:ſi filius meus in ætate pupillari vel
aliâs quãdocunq; deceſſerit,talis ſit hæres.qa ex quo
teſtator vſq; in tẽpus mortis, & ſic etiã poſt pupilla-
rem ætatem fecit ſubſtitutionem, debemus attende-
re ſenſum pluſquam verba,l.iij.C.de libe.præte.neq;
ſubtilitas verborũ attẽdi debet.l.quoniã indignum.
C.eod. Et hanc tenet Anto.de Butri.hic,dicens, quòd
ita ſeruatur de facto Florẽtiæ. Idem hic Zabarel.Car
dina.& de ſancto Geminiano in d.c.ſi pater.& Salię.
in d.l.precibus. Or præſuppoſita prima opinione pro

vera,quæ poſtquã eſt communis,venit in dubio præ
ferenda, ſcilicet ꝙ ſubſtitutio compẽdioſa verbis di-
rectis in teſtamẽto pagani filio pupillo facta poſt pu
bertatem nullo modo valeat,imò adueniente puber-
tate expiret,ac ſi facta non fuiſſet:dico nunc illã con-
33 cluſionem fore limitandam dupliciter. † Primò,ꝙ
poſt pubertatem non valeat etiam vt fideicõmiſſum,
niſi in teſtamento, in quo facta fuit, appoſita fuiſſet
clauſula codicillaris,quæ communiter apponitur de
ſtylo notariorum. Nam tunc virtute illius clauſulæ
ſubſtitutio quæ valuit infra pubertatem iure directo
valeret nunc iure fideicõmiſſi filio moriente poſt pu
bertatẽ:ac ſi facta fuiſſet in codicillis,per dictã l.Scæ
uola.Et ita tenet gl.in verbo,ſubſtitutionis.in §.ma-
ſculo.inſti.de pupil.ſubſti.per quam ita tenẽt Ang.&
Moder.in d.l.precibus.& Ang.Are.in §.j.inſti.de vul
ga.ſubſti. Et ita dicit Fulgo.de facto reſpondiſſe per
tex.optimum,in l.ſi frater.C.de fideicõmiſ. Et ita ex-
preſſe tenet Bal.in d.l.verbis ciuilibus.& Alex. in d.
l.Centurio.& allegato conſi.lxxxij.Ex quo infert Ia-
ſon in d.l.precibus.ꝙ idem eſſet quando in teſtamen
to appoſita nõ eſſet clauſula codicillaris, ſed eſſet po-
ſitum iuramẽtum,cùm iuramẽtum habeat vim clau-
ſulæ codicillaris,per tex.ſingularẽ,in l.cùm pater.§.
34 filius matrem.ff.de leg.ij. † Et idem credo,licet Iaſ.
nõ dicit nec Alex.ſi teſtator verba æquipollẽtia clau-
ſulæ codicillari in ſuo teſtamẽto apponeret, vt putà,
ſi diceret,ꝙ vult teſtamẽtum ſuum valere omni me-
liori modo quo valere poterit. Quo caſu ex his ver-
bis inducitur clauſula codicillaris,quia ſenſus dicto-
rum verborũ eſt, ꝙ ſi non poſſet valere vt teſtamen-
tum,ſaltem valeat vt codicillus vel iure cuiuſlibet &
alterius vltimæ volũtatis ſecundũ Bal.& Ang.in d.§.
filius matrẽ.Facit tex.in l.codicillis.§.fi.ff.de leg.ij.&
ibi Bart.idem dicit Imo.in d.§.filius matrẽ.ſi teſtator
dixit volo teſtamẽtum meum haberi pro legitimo.Et
idem puto,ſi teſtator de his nihil dixerit:ſed in ciuita
te vel loco eſt ſtatutum,vel cõſuetudo diſponẽs, ꝙ in
quolibet teſtamẽto ſemper intelligatur adiecta clau-
ſula codicillaris. Quia tũc perinde habetur.ac ſi per
teſtatorem fuiſſet expreſsè adiecta:ſecundum Alex.in
j.parte,conſ.xlj.inci. Viſo tenore allegati.facit quod
not.Bald.in l.de quibus.ff.de legi. circa quæ videatis
quæ plenè dixi ſ.eo.in verbo, *Teſtamentum*. iij. Se-
cũdò limitatur dicta concluſio ſecundũ Iaſ.in d.l.pre
cibus.ꝙ talis ſubſtitutio poſt pubertatem non valeat
iure fideicommiſſi, niſi teſtamentum eſſet conditum
inter liberos: cùm ſemper ibi fauore liberorũ ſubin-
telligatur clauſula codicillaris,ſecundum glo.in d.l.
cohæredi.§.cũ filię.ſuper verbo,non valuit.ff.de vul.
& pupilla.quam ibi Imol. reputat ſingularem & hîc.
35 † Secundò, principaliter fit hæc compendioſa ſub-
ſtitutio à pagano verbis directis filio iam puberi, &
adulto,vel pupillo extraneo:puta emãcipato, vel fit
à matre,quæ vt ſcitis de iure non habet filium in po
teſtate,inſti.de adop.§.fœminæ.vel fit alicui penitus
extraneo,quo caſu ſubſtitutio valere non poteſt iure
directo,vt inſti.de pupil.ſubſti.§.extraneo. Sed non
modicum dubitatur,an valeat indirectè iure fideicõ-
miſſi ſuper quo fuerunt duæ opiniones. Prima eſt,
ꝙ nullo modo valeat nec iure directo vt pupillaris,
nec iure fideicõmiſſi. Imò perinde habeatur, ac ſi fa-
cta non fuiſſet.Et ita tenet finaliter gl.in verbo,fidei
commiſſum.in d.§.extraneo.& videtur tex. in d.l.ver
bis ciuilibus.& tenet Ioan. Andræ.in d.ca.ſi pater.&
Imo.hîc in materia compendioſæ.& in d.l.Centurio.
ad hoc facit,quia vidimus ſ.de proximo, ꝙ compen-
dioſa impuberi facta per verba directa quę ſemel in-
fra pubertatem valere cœpit iure directo, poſteà ad-
ueniente pubertate expirat in totum,vt ſ.tenui,ſecũ-
dum communẽ opinionem. Ergo ſi ab initio fiat pu-
beri,tenere nõ debet per rationem l.patre furioſo.ff.
de his qui ſunt ſui vel alie.iur. Et eadem ratione vide-
tur dicendum, ſi pater ſubſtituit filio pupillo emanci
pato,vel etiam mater per verba directa:quia tũc tum
ſubſtitutio cenſeatur facta extraneo,cui à pagano di
rectè ſubſtitui non poteſt, vt d.§.extraneo.videtur ꝙ
non valeat etiam iure fideicommiſſi.pro quo addu-
citur tex.in l.fi.C.de hæredi.inſti. per quem dicit ibi
Bal.in j.col.ꝙ pupillaris inutiliter facta cõtinet vul-
garem: non autem fideicommiſſariam, licet ibi ver-
ba tex.eſſent apta ad pupillarem vt ibi declarat Bar.
tamen reſoluitur in vulgarem ac ſi teſtator dixiſſet,
ſi Plotius hæres non erit,Titius hæres eſto.ergo ceſ-
ſat fideicommiſſaria quæ eſt contraria vulgari. Cùm
fideicommiſſaria locum non habeat niſi Plotius hæ-
reditatem adiuerit.l.ille à quo.§.j.in fi.ff.ad Trebel.
& ſic ſub vulgari comprehendi non potuit fideicom-
miſſaria, in d.l.fi.Idem tenuit Domi.Matthe.notabi-
li.cxlviij.Angel.in d.l.precibus.& Rapha.in d.l.ver-
bis ciuilibus.quã etiã dicit in puncto iuris veriorem,
& eam ſequitur Alex.in d.l.Centurio.xxiij.& xxiiij.
col. Secũda opinio fuit tota cõtraria primę,ſcilicet,
ꝙ ſubſtitutio directa facta ei cui fieri non poteſt, va-
leat omni tempore iure fideicommiſſi, nec hoc caſu
eſt fienda differentia, an compendioſa fuerit ſimpli-
citer facta,an cum adiectione clauſulæ: ſi ſine liberis
deceſſerit,attento,ꝙ valere non poteſt,niſi vt fideicõ
miſſaria.Et hanc opinionem tenet gloſ.in d.l. verbis
ciuilibus.volẽs, ꝙ vbi à principio ſubſtitutio valere
non poteſt iure directo,propter defectũ perſonę ſub-
ſtituentis,vel cui fit ſubſtitutio:& ſi valere nõ poteſt,
vt pupillaris, ſaltem valebit iure fideicõmiſſi, & ita
tenet ibi,Dynus Rayne.Bar. Bal.Ange.Imol.Paul.&
Marti.Saliua.Guli.& Sali.in d.l.precibus.& Angel.
in d.l.Centurio.Iacob. Butri.& Bal.in l.ex tribus.C.
de inoffi.teſta.& Bal.in l.extraneum. C.de hæred.in-
ſti.& in l.ſed & ſine.C.ad Trebel.Imo.in l.ij.ff.de vul
ga.& pupil.& Angel.in d.l.fin.C.de hære.inſti.Anto.
de Butri.Zabarel.Car.& Imo.hîc,in materia pupilla
ris.pro quibus eſt tex.not.in l.ex facto.§.j.& l.Scæuo
36 la.ff.ad Treb. † Præterea ꝗa pro ſuſtẽtatione actus,
verba debent impropriari.l.inſulam.ff.de præſcript.
verbis.l.ſed & ſi poſſeſſore.§.item ſi iurauero.ff.de iu
reiurãdo. Nam omnis diſpoſitio debet taliter inter-
pretari,ꝙ in totum nõ corruat.l.non dubiũ.ff.de leg.
iij. Et hanc partem tenet Alex.tanquam magis com-
munem,& à qua ſecũdum eum in iudicando, & con-
ſulendo non eſſet recedẽdum,in d.l.verbis ciuilibus.
& etiam finaliter Ang. Areti.in d.§.extraneo.dicens
de ſubtilitate iuris primam opinionẽ eſſe veriorem
per tex.ibi,cui facilè reſponderi non poteſt.& in d.l.
verbis. Quia cùm tunc talis ſubſtitutio valere poſſit,
ſaltem tanquam directa vulgaris, videtur non poſſe
obliquari, licet in iudicando recedendum non eſſet
ab opinione glo.& Barto.in d.l.verbis. Vltra omnes
hãc opinionem, vt valeat facta puberi iure fideicom-
miſſi, tenet de Ferrariis in ſua practica noua in for-
ma libelli,quo agitur ex ſubſtitutione. xxxiiij.col.in
37 verbo,compendioſæ. † Or præſuppoſita hac opinio
ne pro vera, cùm ſit magis communis. Ex omnibus
præmiſſis ſequentes eliciuntur concluſiones. Prima
eſt,quòd ſubſtitutio per militem doctorem, aduoca-
tum,presbyterũ,verbis directis impuberi, aut pube-
ri,vel

ri, vel emãcipato facta, eſt omni tempore directa, ta-
liter ꝙ filio cui facta fuit infra pubertatem moriẽte,
ſubſtitutus omnia habebit bona, tam paterna quàm
propria filij vi pupillaris directæ in cõpendioſa con-
tentæ: quæ cùm ſit expreſſa verbis generalibus, ma-
trem & quoſcunq; ab inteſtato venientes excludit,
etiam à legitima filij. Si verò filius poſt pubertatem
deceſſerit, vocabitur ſubſtitutus ex directa militari
ad bona teſtatoris, de quib⁹ deducetur ſola legitima
filio iure naturæ debita, quæ remanebit penes ab in-
teſtato ſuccedẽtes, cum bonis ipſius filij defuncti aliũ
de quam à patre teſtatore acquiſitis, ad quæ militaris
38 ſubſtitutio non ſe extẽdit. † Secunda concluſio eſt,
ꝙ compẽdioſa directa à pagano eius filio pupillo in
poteſtate conſtituto facta, infra pupillarẽ ætatẽ filio
moriẽte iure directo eſt valida, omniũmq; ab inteſta
to venientiũ etiam quo ad bona pupilli propria, nec-
non legitimam ei in paternis bonis debitam excluſi-
ua. Poſt verò pubertatem amplius nullo modo vali-
tura niſi teſtamentum eſſet inter liberos factum, aut
clauſulam contineret codicillarem, vel aliud æqui-
pollens: quibus caſibus valeret poſt pubertatem iure
fideicommiſsi, vt mater aut proximior ei ab inteſta-
to ſuccedat: ſed virtute clauſulæ codicillaris in teſta-
mento expreſſæ aut ſubintellectæ reſtituere tenebi-
tur bona paterna filij compendioſè ſubſtituto, reten
39 tis legitima & Trebellianica per hunc text. † Ter-
tia concluſio eſt, ꝙ compẽdioſa directa filio puberi,
vel extraneo, à patre pagano vel matre facta, nullo
tempore valet tãquam directa, ſed omni tẽpore iure
fideicommiſsi eſt valida, licet nũnulli tenuerint eam
eſſe omni tẽpore inualidam. Quæ opinio contra cõ-
munẽ ſi per aliquos teneretur, cùm vota ſint libera,
limitarem eam prout limitatum fuit præcedẽs mem
brum: vt ſaltem ſit valida, ſi in teſtamento codicilla-
ris contineatur clauſula, vel aliud æquipollens, aut
teſtamẽtum inter liberos reperiatur factum, quibus
caſibus omne directum alteratur, & cõuertitur in fi-
40 deicommiſſum. † Et præmiſſa ſunt vera, ſcilicet ꝙ di
rectè non poteſt ſubſtitui maiori vel extraneo, in te-
ſtamento pagani, niſi eſſet ſtatutum vel cõſuetudo in
contrarium, quia tunc valeret tãquam directa: quia
ſtatutum hoc poteſt, ſecundum Alexã. in l. moribus.
in prin. ff. de vul. & pup. & quæ omnia breuiter nunc
liquidata ſunt pluſquam notanda velut quotidiana.
Et vobis ſufficere debẽt, quo ad verba directa, in qui-
bus differunt miles & paganus, quando facta fuit di-
recta ſubſtitutio vniuerſaliter in tota hæreditate.
41 † Sed dubitari poſſet, quid ſi teſtator aliquẽ com-
pendioſæ verbis directis ſubſtituerit in certa portio
ne, vel in certa re: an talis ſubſtitutio valere poſsit iu
re directo, moriẽte filio hærede inſtituto in ætate pu
pillari, ac ſi ſubſtitutio facta fuiſſet in tota hæredita-
te. Reſpõdet Bar. in d. l. Cẽturio. vj. col. ꝙ ſi dicta ſub-
ſtitutio facta fuerit per verba directa ciuilia, vt hæres
eſto, vel hæredem inſtituo: tunc perinde habetur ac ſi
ſuper vniuerſo fuiſſet ſubſtitutus, vt valeat tãquam
directa pupillaris, vt l. cohæredi. §. fi. ff. de vulg. & pu-
pil. ſecũdum vnam lecturam, arg. l. j. §. ſi ex fundo. ff.
de hæred. inſti. Idem tenent Imn. Rapha. Cu. & Alex.
in d. l. Centurio. & Salic. in d. l. precibus. licet Bal. ibi
hoc dictũ limitauerit: ſed communiter non tenetur.
Imò dictũ Bart. indiſtinctè approbatur: & per Salice.
vbi ſ. reſpondetur fundamento Bald. Idem ꝙ Bar. te-
nuit Ang. & ibi Imo. in repe. in d. l. j. §. ſi ex fundo. ff.
de hære inſti. & idem Ang. conſi. xlij. incip. Pro deci-
ſione. & Paul. in d. l. cohæredi. §. fi. Si verò ſubſtitutio
compẽdioſa fiat verbis directis, non ciuilibus, à lege
ciuili. xij. tabu. non inuentis, puta, ſi teſtator dicat, ac
cipiat talẽ rem, vel tale quid ſi talis & ſimile, ſi filius
meus quãdocunq; deceſſerit ſine liberis. Et hoc caſu
non trahetur ad directam ſubſtitutionem pupillarẽ,
& ſic nec ad vniuerſum: quia in relictis ſingularibus
nulla eſt differẽtia, ſi apponantur verba directa non
ciuilia, vel obliqua. l. omne verbũ. C. cõmunia de leg.
inſti. de ſing. reb. per fideicommiſ. relict. in princ. Sed
in hoc puncto eſt aduertendũ, quia Imo. hîc dicit, hãc
deciſionẽ eſſe contra text. in d. c. ſi pater. eo. tit. lib. vj.
vbi filia fuerat inſtituta in re certa & tamen ibi dici-
tur, quòd ſubſtitutio filiæ facta de filio teſtatoris per
illa verba, ſi filia decedat ſine liberis, ad vtilitatẽ filij
cẽſetur eſſe directa pupillaris, & ſic trahetur ad om-
nia bona filiæ impuberis. l. ſed ſi plures. §. ad ſubſtitu
tos. ff. de vulg. & pupi. ſubſti. Ex quo infertur, ꝙ Bart.
malè dicit, vel ꝙ aliud ſit de iure canonico, & aliud
de iure ciuili: niſi ſecundũ eum dicamus, ꝙ vbi com-
pẽdioſa fit expreſsè in re certa per verba directa non
ciuilia, tũc procedit opi. Bar. ſed vbi ſubſtitutio com-
pendioſa nõ fit expreſsè in re certa, ſed fit ſimpliciter,
licet fiat pupillæ in re certa inſtitutæ, tũc bene trahi-
tur ad vniuerſum patrimoniũ filiæ cui facta eſt ſub-
ſtitutio: & ita propriè loquitur tex. in d. r. ſi pater. &
eſt veriſsima reſponſio, & potiùs tenẽda quàm præce
dẽs, cũ capi debeat in dubio ille intellectus, per quem
non inducatur iuris ciuilis correctio, ſecundũ Alex.
42 in d. l. Centurio. † Secũdò principaliter dixi, quòd
hæc compendioſa ſubſtitutio interdum fit per verba
merè obliqua & indirecta, de quibus plenè dixi ſ. ſu-
per verbo, *Eidem impuberi ſuccederent*. Et iſto caſu ſe-
cũdum omnes ſubſtitutio eſt omni tẽpore fideicom-
miſſaria, ſiue facta fuerit filio, & filius hæres moria-
tur in ætate pupillari, ſiue poſt pubertatẽ. & ſiue ſub-
ſtitutio facta fuerit extraneo vel maiori à milite, ſiue
à pagano. Nam quocunque caſu dictæ ſubſtitutionis
conditione adueniẽte mater vel alius proximior ab
inteſtato vel quicunque ex teſtamẽto ſuccedens non
excludetur, ſed filio teſtatoris ſuccedet: tamẽ virtute
ſubſtitutionis fideicommiſſariæ, tenebitur hæredita
tem ſolius teſtatoris reſtituere ſubſtituto, retenta le-
gitima & Trebellianica, ſi hæres erat teſtatoris fili⁹,
& reſtituere rogatus ſub cõditione, vt hîc, in tex. no-
ſtro. Si autem purè erat rogatus retinebit ſolam legi-
timam ſecundum glo. communiter approbatam in l.
quãquam. C. ad legem Falc. Nam licet pater poſsit fi
lio pupillariter & directè ſubſtituere in legitima du-
rante pupillari ætate, vt l. ex tribus. C. de inoffi. teſta.
Nõ tamẽ poteſt ipſum in legitima grauare per fidei-
cõmiſſum, vt l. quoniam in prioribus. illo eodem tit.
& dixi plenè in materia pupillaris ſubſtitutionis, in
quarto principali articulo. in vj. requiſito in fi. & di-
xi plenè ſ. eodẽ. in verbo, *Reliquit*. Si verò eſſet hæres
extraneus, cui legitima non debetur in bonis teſtato
ris, hæreditatẽ reſtituet ſubſtituto ſola Trebellianica
retenta. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulga. & pupilla.
etiam l. fundi Trebatiani. ff. de vſufruct. lega. de quo
pleniùs infrà dicetur in propria materia fideicõmiſ-
43 ſariæ ſubſtitutionis. † Tertiò, principaliter dixi,
ꝙ ſubſtitutio compendioſa aliquando fit per verba
communia, quæ non ſunt neq; merè directa, nec me-
rè obliqua, ſed ſunt talia quæ trahi poſſunt ad vtrũq;
ſenſum, tam directũ, quam obliquum, vt eſt verbum,
ſubſtituo. de quibus verbis etiam plenè dixi, vt ſ. An
talis ſubſtitutio ſit omni tẽpore directa, vel omni tẽ-
pore obliqua, vel infra pubertatem directa, & poſteà

obliqua. Super quo fuerunt(aliis omiſsis)duæ prin-
cipales opiniones. Prima fuit,ꝙ talis ſubſtitutio ſit
omni tempore fideicommiſſaria,ſiue filius teſtatoris
hæres,cui ſubſtitutum fuit, moriatur in ætate pupil-
lari,ſiue poſteà ſecundum gl.hic, & in d.l. Centurio.
& in d.l.precibus.Idem tenent Hoſtien.Archi.& glo.
in verbo,Abſq; deductione in fi.in d.c.ſi pater.eo.tit.
lib.vj. Nam ſicut ſubſtitutio facta pluribus perſonis
inæqualibus intelligitur eo modo quo æqualiter cõ-
uenire poſsit omnibus.l.iam hoc iure.ff.de vulga.&
pupil.& habuiſtis plenè ſ.in materia reciprocæ ſub-
ſtitutionis,ſuper verbo, Aequaliter, ſic eſſe debet in
caſu noſtro,vt verbũ ſubſtituo,relatum ad plura tem
pora,ea determinet vniformiter,quod eſſe nõ poteſt,
niſi vtroq; tẽpore ſubſtitutio ſit fideicõmiſſaria:ergo
omni tẽpore iudicari debet fideicommiſſaria.Eadem
enim res cẽſeri nõ debet diuerſo iure.l.eum qui edes.
ff.de vſucapio. nec debet diuiſio voluntatis induci.l.
eum qui.§.pro parte.ff.de his quibus vt indignis.præ
ſertim,quia diſpoſitio dubia cõtra matrẽ interpreta-
ri nõ debet.l.fi.C.de inſti.& ſubſti. Et hanc partẽ etiã
tenuerunt Azo,in ſumma.C.de impub.& aliis ſubſti.
Iaco.Bald.Dynus,& Ray.in d.l.Centurio.& Guli.de
Cug.in d.l.precibus.Iaco.Butri.& Bald.in d.l.ex tri-
bus. & in repeti.l.ſi arrogator.ff.de adopt.quæ hodie
attribuitur Bar.licet ſua non ſit,ſed eſt repe. Bal.vbi
refert in hanc partẽ cum Franciſ. de Piſis,& quibuſ-
dam aliis cõſuluiſſe non facta differẽtia an mater ſit
in medio,vel non. Secunda fuit opinio glo.fin.in §.
qua ratione inſti.de pup.ſubſt. volẽtis talem ſubſtitu
tionẽ verbis communibus factam debere iudicari pu
pillarẽ directam filio teſtatoris moriente in pupilla
ri ætate,ſiue mater fuerit in medio,ſiue nõ:eo autem
moriẽte poſt pubertatẽ iudicabitur fideicõmiſſaria.
Pro qua opinione videtur eſſe tex.in d.c.ſi pater. Nec
obſtat ſi dicatur,ꝙ verbum,Moriatur,ibi in ſubſtitu-
tione poſitũ,eſt verbũ directũ:quia poſito ꝙ ita ſit,ta
mẽ ratio generalis ibi aſsignata in tex. multum facit
pro hac opinione,dum ibi dicitur,ꝙ ſubſtitutio du-
bia interpretatur directa.pro qua eſt tex.à Bal.ibi põ
deratus in l.ſi quis ita.ff.de vſufru.Præterea hæc opi-
nio fundatur ratione:q̃a pater præſumitur capere cõ
ſiliũ,& prouiſionẽ filio magis fauorabilẽ.l.nec in ea.
in fi.ff.de adulte.& l.nihil de bonis liber. & l.ſcripto.
ff.vnde liberi. Et ſic videtur voluiſſe ſubſtitutionẽ va
lere infra pupillarẽ ætatem iure pupillaris directæ,
quæ magis filio fauet,vt teſtatus decẽdat.l.Papinianº.
§.ſed nec impuberis.ff.de inoffi.teſta.& d.l.ex tribus.
quã vt fideicõmiſſum,quod eſſet onus filio, ſecũdum
glo.in d.l.ex tribus. Nam quoties dubitatur, cui ex-
tremorum diſpoſitio applicari debeat,applicatur in
44 dubio digniori.l.fin.ff.de fide inſtru. † Et ſubſtitu-
tio directa eſt dignior obliqua, quia videmus militi
bus eſſe in priuilegiũ,vt poſsint quãcunq; directò ſub
ſtituere. Præterea verba relata ad perſonã videntur
ſecundũ perſonæ qualitatẽ intelligi.l.ſed & ſi ſuſcepe
rit.§.j. ff.de iudi.l.plenũ.§.equitij.ff.de vſu & ha.ideo
quoties ſubſtitutio relata eſt ad pupillũ, iudicari de-
bet pupillaris. Nec ob.ſi reperiatur mater in medio,
vt propter hoc ſubſtitutio intra pupillarẽ ætatẽ fidei
cõmiſſaria iudicetur,Quoniã aliàs ſequeretur,ꝙ po-
tentior eſſet fauor matris quã pupilli, vt teſtatus de-
cedat.Cuius cõtrariũ eſt veritas:quia videmus,ꝙ pu-
pillaris ſubſtitutio,quæ eſt teſtamẽtũ filij, tanquã fa-
uorabilis filio matrẽ excludit, vt d.§.ſed nec impube
ris.vt vidiſtis plenè in materia pupillaris,in vj.prin
cipali articulo,& tertio effectu eiuſdem. Poſtremò,
ſi talis cõpendioſa intra pubertatẽ eſſet fideicõmiſſa-
ria,ita ꝙ nõ valeret iure directæ pupillaris,& matrẽ
omnino nõ excluderet, ſequeretur aliud abſurdum:
quia ſi filio exiſtente adhuc pupillo matrẽ mori con-
tingeret,& ſucceſsiuè pupillũ,ſequeretur ꝙ ſubſtitu-
tus non admitteretur ex pupillari, ſi ſubſtitutio fuit
fideicõmiſſaria:& cùm mater nõ erat in medio, neq;
hæreditatẽ habebit quod eſſet cõtra mẽtem legis, vt
matre præmortua excludi debeat ſubſtitutus.l.fin.C.
de inſti.& ſubſtit.Et hanc ſecundam opin.tenet Cyn.
dicens,ita conſuluiſſe in d.l.precibus.Ioan. Andr.in
Nouella,in d.cap.ſi pater.Oldra.conſi.cxxv.incip.In
propoſito.Ang.Rapha.Imo.& Paul.in d.l.Centurio.
Imo.hîc,& Car.Sali.& Paul.in d.l.precibus.& Alex.
in d.l.Cẽturio.xxvij.col.vbi refert, ſe ſæpe & pluries
ita conſuluiſſe,maximè in tertia parte conſil.xvij.in-
ci.Ponderatis his quæ in themate narrãtur. & Fran-
ciſcus Areti.conſi.clv.incip.Periculoſum eſt.vbi ſub-
tilius quàm alter de mundo hunc paſſum diſcutit: &
ita finaliter decidit,& reſpondet peremptoriè ad ra-
tiones contrarias ſuperiùs adductas,vt per vos vide-
45 re poteritis,hæc autem communis opinio. † Ex qua
habetis duas cõcluſiones. Prima eſt,quòd compen-
dioſa filio impuberi facta per verba communia,velu
ti per verbum,Subſtituo,valet tãquam pupillaris di-
recta filio moriente intra pupillarem ætatem. Et li-
cet ex dictis Bart.in d.l.Cẽturio.dum ſuper hoc ſuam
dedit opinionem, hæc concluſio dicatur limitari, vt
ſit vera,niſi mater pupilli ſit in medio: quia tunc ſe-
cundum eum talis ſubſtitutio erit fideicommiſſaria,
etiam pupillo moriente intra pubertatem:quia fauo
re matris ita interpretari debet, ſicut in ſimili.in l.
qui duos.§.j. iuncta gloſ.ff.de rebus dubiis. ne mater
in totum à luctuoſa filij ſucceſsione excludatur. con-
tra tex.in l.fina.C.de inſtit.& ſubſti.Et ſic mater filio
ſuccederet: ſed poſteà bona paterna tantùm reſtitue-
re teneretur,retenta legitima & Trebellianica,ſecun
dum naturam fideicommiſſariæ ſubſtitutionis, niſi
ſubſtitutus eſſet filius teſtatoris,iuxta nota.per gloſ.
in d.l.precibus.in fin. Quod etiam voluit Bal.in d.l.
precibus. & Ang.conſi.xiij.incip. Iac.& conſi.cxlviij.
incip.Quidam Nicolaus & Franciſcus Are.in dicto
conſi.clv.vlti.col.dicens hanc eſſe communem opin.
Pro qua eſt authoritas Bartoli. Attamen maior &
communis opinio eſt contrarium, vt ſcilicet dicta
ſubſtitutio indiſtinctè ſit intra pubertatẽ pupillaris
directa, per quã filio moriente pupillo mater in to-
tum excludetur per ſubſtitutum,tam reſpectu bono-
rum filij paternorum, quàm propriorum filij, iuxta
naturam pupillaris:quia cùm tractamus de compen
dioſa ſubſtitutione, ſub qua pupillaris quæ contine-
tur,dicitur expreſſa, ſaltem verbis generalibus,talis
pupillaris excludit matrem per text.in d.l.precibus.
& in d.c.ſi pater. Nec obſt.d.l.qui duos.quia ibi poni
tur caſus diuerſus & non contrarius.& hanc opinio-
nem contra Bart.tenent Franciſc.de Rampo.Salicet.
Fulgo.& Pau.in d.l.precibus.Ang.Imo.Pau.& Alex.
in d.l.Centurio.& Oldra.conſil.xcix.& conſil.cxxv.
incip.In propoſito themate.Card.& Imol.hîc.& Ia-
ſon in d.l.precibus. Vnde reſtat prima concluſio indi
ſtinctè vera,quòd compendioſa verbis communibus
facta filio moriente intra pubertatem valet iure dire
ctæ pupillaris, quæ in totum matrem excludit, &
omnino repellit, & fortius cæteros ab inteſtato ve-
46 nientes. † Secũda concluſio eſt,quòd talis ſubſtitu-
tio poſt pubertatem, id eſt filio moriente poſtquam
effectus fuit pubes, valet iure fideicommiſſi; & erit
effectus,

effectus,quia mater, aut alius ab inteſtato veniés ſuc
cedet filio : ſed per fideicommiſſum tenebitur pater-
na bona filij reſtituere ſubſtituto cópédioſè per ver-
ba communia. Non autem tenebitur bona propria fi
lij aliúde quæſita reſtituere : cùm talia bona propria
filij non veniát in reſtitutione fideicommiſsi,vt ſ.vi-
47 diſtis. † Nec etiam veniút donationes,nec prælega-
ta ei facta,quæ dicũtur bona ſua propria , ſecundum
Alexan.in l.Marcellus.§.quidam.ff.ad Trebellia.vbi
Barto.& Iaſon in l.cùm virum.C.de fideicommiſ.de
48 quo tamen dicatis,vt ibi. † Super quo eſt pulchrum
& vtile dubium,an tale fideicómiſſum dicatur fuiſſe
relictum ab ipſo filio:quo caſu de tali reſtitutione pa
ternæ hæreditatis detrahetur legitima:in qua non po
tuit grauari, vt hic in tex. noſtro. An verò intelliga-
tur relictum ab hærede filij , quo caſu de hæreditate
patris reſtituenda non detraheretur legitima , quia
licet in ea,vt dictum eſt,filius grauari non poſsit,ta-
men eius hæres vel ſubſtitutus bene poteſt grauari,
per text.ſingularem in l.fundum.per fideicómiſſum.
§.fi.cum l.ſeq.ff.de lega.j.Breuiter dicatis, ꝙ ſi ſubſti-
tutio ſit facta nominatim filio,puta,quandocunq; fi
lius meus morietur,eidem talem ſubſtituo,túc fidei-
commiſſum dicitur à filio relictum, & detrahetur le-
gitima ab ipſo fideicommiſſo : ſic etiam ſi appareret
relictum nominatim ab hærede vel ſubſtituto, legiti
ma non detraheretur. in dubio autem quid iudican-
dum eſt , quando non fuit nominatim à filio nec no-
minatim ab eius hære.Super quo Barto.fuit ſibi con-
trarius. Nam in l.cohæredi.§.cùm filiæ.ff.de vulg.&
pupil.tenet per illum tex.ꝙ relictum cenſetur à filio.
Idem tenet in l.codicillis.in princi.ff.de vſufru.lega.
per illum tex.& Pau.conſi.clxviij.incip. In caſu præ-
ſenti. ſed contrarium tenet ipſemet Bart. & ibi idem
Imo.& Pau.in l.qui duos.ff.de vulga.& pupilla.Imo.
Paul.& Alexá.& communiter alij in d.§.cùm filiæ.&
Imol.hic,& Fulgo.in l.eam quam.C.de fideicommiſ.
& Iaſon in d.l.precibus.vbi refert Alex.ita conſuluiſ
ſe in tertia parte,conſi.xij.inci.Attentis verbis teſta-
menti. prope finem. & latius quàm alibi Franciſcus
Areti.allegato conſi.clv.in viij.& xj.col. Nam in du-
bio onus debet intelligi eſſe iniunctum ei cui iniun-
gi poteſt,ſecundum Barto.in d.l. Centurio.licet An-
ge.in §.j.inſti.de pupil.ſubſti.teneat primam opinio-
nem Barto.per text.in d.l.codicillis.vbi nnn fuit no-
minatim facta ſubſtitutio filio , nec ſuo hæredi , ſed
ſimpliciter dictum, ꝙ bona peruenerant in rem pu-
blicam. Vnde reſtat cóclusio vera ſecundum omnes,
ꝙ compẽdioſa verbis communibus facta poſt puber
tatem valet iure fideicommiſsi. Quod verum intelli
git Bar.in dicta l.Centurio.ſuam in hoc opinionem
recitando, niſi teſtator dixerit, ꝙ volebat totam vel
integram hæreditatem ſpectare ad ſubſtitutum , vel
omnia bona ſine diminutione : nam per talia verba
vel ſimilia paret teſtatorem voluiſſe ſubſtitutionem
valere iure directo , quia ſi valeret iure fideicommiſ-
ſi,eſſet detrahenda legitima, & quarta Trebellianica
quæ Trebellianica non detrahitur in ſubſtitutione
directa,ſecundũ Bar.& Lud.conſi.cxxx.inci. Viſo te-
ſtaméto prędicto.Sed etiá in hoc Bar.ſecundũ omnes
malè loquitur, & communiter reprobatur. Quia li-
cet per illa verba, totam & integram hæreditatem,
videatur teſtatnr prohibuiſſe Trebellianicam, vt di-
cit glo.ſingularis in l.decem.in princ.ff.de fideicom-
miſſa.liberta.de quo tamen videatis Ang.in Authen.
de hæredi.& Falcid.§.ſi verò expreſſum. Non tamen
propter hoc videtur voluiſſe, quòd poſt pubertatem
ſubſtitutio valeret iure directo , quia ſic eſſet nulla.
Et ita tenet Bald.in dicta l.precibus. verſicu.procedo
vlterius.& in Authen.hæc vſus præſtatio.C.de ſacro-
ſanctis eccleſi.& Ang.conſi.cxxv.incip.Hoc eſt teſta-
mentum.& plenè Alexan.in dicta l.Centurio.xxviij.
49 columna. † Concludit ergo quòd ſubſtitutio com-
pendioſa per verba communia facta, poſt tempus pu
bertatis ſemper valet iure fideicómiſsi.reiecta limi-
tatione Barto.ante verò pubertatem valet iure dire-
ctæ pupillaris bona paterna & pupilli comprehen-
dens. Quod verum intelligatis,ſi facta fuit vniuerſa-
liter,vel ſaltem ſimpliciter,putà,quandocunq; deceſ
ſerit,ſubſtituo ei talem. Si auté facta fuiſſet in re cer-
ta, puta, dicendo : Titium in tali fundo ei ſubſtituo:
tunc verbum commune adiectum certæ rei vel quan
titati, nunquàm trahitur ad inſtitutionem directam
vt etiam filio pupillo intra pubertatem moriente in
toto cenſeatur ſubſtitutus.l.cogit.§.& generaliter.ff.
ad Trebellian.ſecundum Dyn.ibi, per tex.in §.aliud
quoq; capitulum.iuncto.§.cæterùm.in Auth.vt cum
de appellatio.cogno. Ideo ſi teſtator inſtituat filiam
in certa quantitate : & ſi decedat ſine liberis in ætate
pupillari:vel poſteà quandocunq;, dicta quãtitas ve-
niat in talem.tunc non continet pupillaré. nec ad cæ
tera bona filiæ extendetur.Idem vt vidiſtis ſ. ſi talis
ſubſtitutio fieret per verbum directum non ciuile.
Quia non valebit iure directo,ſed iure particularis
fideicómiſsi. Quod limitat Rapha.quem refert & ſe-
quitur Alex.in dicta l.Centurio.xxiiij.colum.in me-
dio.Si autem ſubſtitutio facta eſſet per verbum com-
mune,nó in re certa.ſed in certa portione ſub nomi-
ne quotæ : tunc ſi quidem totam hæreditatem diuiſit
per quotas in plures perſonas,tunc perinde eſt , ac ſi
vnum tantùm in totum ſubſtituiſſet:quia aſsignatio
portionum,licet non apponatur,hæres eſto, vim ha-
beret inſtitutionis.l.j.§.diuus autem Pius.ff.de hære-
dibus inſtituend. Si autem vnam tantùm portionem
alteri aſsignaſſet, & in aliis nullam ſubſtitutioné fe-
ciſſet , tunc ad inſtitutionem non trahitur.l.cum au-
tem.ff.de legat.ij. Nec poteſt trahi verbum commu-
ne ad inſtitutionem quo ad totum , niſi quando nul-
lus alter eſt vniuerſalis hæres in teſtaméto.l.his ver-
bis.in principio.ff.de hæredibus inſtitué. Sed in caſu
noſtro eſt alius hęres,ſcilicet primus inſtitutus & hę
res eius poſt mortem ſuam. Hunc autem ſubſtitutum
videtur teſtator noluiſſe hæredé eſſe per illud verbũ
commune: ideo quia ſibi totum non aſsignauit : arg.
dictæ l.cùm autem. & ibi Bartol.& in dicta l.Centu-
50 rio.xiiij.col. videatis Lud.Ro.cóſ.lviij. † Sed mixtim
loquédo de verbis directis & communibus, quid erit
ſi teſtator in ſubſtitutione addiderit clauſulam, ſine
liberis: puta, quia dixit, quandocunq; deceſſerit ſine
liberis,talis ſit hæres, & ſic per verba directa : vel di-
xit,talem ſubſtituo,& ſic per verbum commune : an
talis ſubſtitutio ſit omni tempore fideicommiſſaria
vel directa infra pupillarem ætatem. Si facta eſſet à
milite per verba directa , non haberet dubium, quia
omni tépore eſſet directa, vt eſt caſus in dicta l.Cen-
turio.ſed in pagano eſt dubium. Et certè glo.in dicta
l.precibus.dicit talem ſubſtitutionem omni tempore
eſſe fideicommiſſariam, ſiue filius moriatur in ætate
pupillari,ſiue poſteà.ita quòd mater pupilli aut qui-
libet alius ab inteſtato ſuccedet ei. Et per fideicom-
miſſum tenebitur reſtituere bona teſtatoris ſubſtitu-
to,retenta legitima & Trebellianica: facta tamen di-
ſtinctione quam ſupra dixi , an ſubſtitutio facta fue-
rit filio vel eius hæredi,quia ſi hæredi , vel in dubio,

ex fideicómiſsi reſtitutione non detrahetur legitima filij,ſed ſola Trebellianica.Et hanc opinionem tenet Ange.Aretin.in §.extraneo.inſti.de pupil.ſubſti.Sed aduertatis,quia contra glo.determinationem in d.l. precibus,tenent ibi Sali. & Barto.in d.l. Centurio.& glo.in §.qua ratione.inſti.de pupil.ſubſti.& communiter omnes dicentes,talem ſubſtitutionem non obſtante clauſula,ſine liberis,filio pupillo moriente intra pubertatem valere iure directæ pupillaris,ſiue facta fuerit verbis directis,ſiue verbis cóibus. Quoniá de verbis obliquis non eſt dubium, cùm aliquo tempore non poſsint iure directo valere. Talia enim verba,ſine liberis,non alterant ſubſtitutionem, nec eius ſenſum,nec per ipſa verba fit fideicommiſſaria, vt d.l.Centurio.quæ quo ad hoc loquitur de iure communi,& non militari, vt ibi aperit tex. Nec obſtat ſi diceretur,ꝙ propter dicta verba, ſine liberis, intelligi nõ poteſt,niſi de fideicõmiſſaria,quæ ſola fieri poteſt tempore poſt pubertatem,quo filius hæredes habere poteſt,& non ante.l.impunitas.C.de pœnis.Quia reſpondetur,ꝙ etiam eſt poſsibile ante pubertatem habere liberos, licet non ſit de cõmuniter accidẽtibus, vt plenè dixi ꝭ.in materia pupillaris ſubſtitutionis. Prætereà hæc cõditio,ſi ſine liberis deceſſerit, ita bene rõuenit filio hæredi,ante pubertatem,in qua ætate liberos habere non poteſt, vt dicatur tunc ſine liberis decedere:ita ꝙ verũ eſt dicere, ſecundũ propriam locutionẽ, ꝙ impubès decedit ſine liberis, ſicut poſt pubertatem,quando potuit habere, & habuit, ſed eis priuatus eſt. Nam dictio,ſine,in caſu noſtro non ſtat priuatiuè,ſed abnegatiuè,ſecundum Sali.in d.l.precibus.x.col.& Iaſon ibi. Or licet cõcluſio gl. vt dictum eſt,cõmuniter reprobetur,& cõcludatur, non obſtãte dicta clauſula, ſubſtitutionem debere ante pubertatem valere iure directo,& poſt iure fideicommiſsi: tamen fortiter obſtat,& pro glo.facit tex.in l.credendum.§.ſi verò maritus. ff.qui petant tutores.vbi ſubſtitutio facta fuerat ſub conditione, ſi deceſſerit ſine liberis,& filius ibi erat pupillus:aliàs ibi fruſtra tractabatur de tutela eius, & tamẽ ibi deciditur, ꝙ ſubſtitutus ex cauſa fideicommiſsi admittitur. & ſic pro tempore pupillaris ætatis ſubſtitutio valuit ſolùm iure fideicõmiſsi. Vnde Paul.in d.l.precibus.refert Bal. patronum ſuum illum tex.allegaſſe contra quẽdam, qui publicè illam legem reprobabat,& contra vt cæteri,concludebat,nec poteſt alli textui reſpunderi, niſi cum violentia,intelligendo vt ibi per Bar. poſt glo.

51 † Reſtat ergo, ꝙ talis ſubſtitutio verificetur ſiue filius intra pubertatem decedat,ſiue poſt. Et præmiſſa vera exiſtunt, vbi teſtator ſimpliciter dicit. Si filius meus deceſſerit ſine liberis. Si autẽ addidiſſet dictionẽ,impubes,putà,dicendo:ſi filius meus impubes deceſſerit ſine liberis,talem ſubſtituo: tunc eſt conſiderandũ,aut illa dictio impubes, adiicitur verbo diſpoſitiuo,ſcilicet verbo,ſubſtituo. vt quia teſtator dixit, filio meo impuberi talẽ ſubſtituo, ſi ſine liberis deceſſerit:tunc per dicta verba teſtator nõ videtur limitaſſe,ꝙ vltra pupillarem ætatem ſubſtitutio non extendatur,ſicut in caſu præcedenti, ac ſi dictio impubes, non fuiſſet adiecta; quia illud verbum impuberi, videtur potiùs adiectum cauſa demonſtrationis,vt d.c. ſi patet. ſecundum Ioan. Andræ. hic. Facit.l.Mela.in prin.ff.de adimen.lega. Si verò dicta dictio reſpiciat verbum exequutiuũ, puta dicendo, ſi filius meus decedat,tunc filio meo impuberi ſuccedat talis,vel bona eius deueniant in talẽ:tunc quia hæc verba ſuccedant & deueniãt ſunt exequutiua, licet illud verbum impuberi,fuerit cauſa demonſtrationis adiectum,tamen requiritur ꝙ hoc verificetur, videlicet ꝙ ſit impubes,tempore quo ſucceditur illi,argu.l.in delictis. §.ſi extraneus.ff.de noxalibus. Et ſic ſubſtitutio vltra pupillarem ætatem non extẽditur, niſi apponeretur aliud verbũ,propter quod appareret teſtatorẽ aliud ſenſiſſe: vt quia addidit, ſine liberis. Quo caſu videtur voluiſſe ſubſtitutionem extẽdi poſt pubertatem, vt hic,in tex. noſtro, ſecundum Bar.in d.l.Centurio.

52 quem ſequitur Angel. Areti.in d.§. extraneo. † Sed iuxta præmiſſa ſolet dubitari, an valeat ſubſtitutio quæ facta fuit non ſolum filio,ſed etiá eius liberis:puta,ſi teſtator dicat, ſi filius meus hæres deceſſerit ſine liberis,vel eius filij deceſſerint ſine liberis,bona mea deueniant in talẽ:an talis ſubſtitutio valeat in filios, aut alios liberos filij, ita ꝙ ſi aliquis eorũ poſt longiſſima tẽpora abſq; liberis moriatur,ſit locus ſubſtitutioni.Et videtur ꝙ nõ, quia cũ teſtator nihil reliquerit liberis filij ſui,videtur ꝙ etiá eos grauare non potuerit,quia quem non honoro,onerare non poſſum. l.Lucius.la ij.ff.de hæred.inſti. & idem Imo.magis ſi ab eis fuerit nominatim relictum.l.ſi ſic. ff.de leg.iij. vbi per Bart. Tamen idem Bar.in d.l.Centurio: concludit dictum fideicommiſſum valere, etiam in liberos filij. Nã ex quo teſtator liberos filij grauauit hæreditatẽ reſtituere,ſatis videtur eis hæreditatem reliquiſſe, ita ꝙ non videntur tunc liberi ſolùm veniſſe in conditione ſubſtitutionis,ſed etiá in diſpoſitione, ac ſi filio expreſsè ſubſtituti fuiſſent. l.deniq;.§.interdum. ff.de pecu. lega. De quo videtur caſus in l.ſi ita ſtipulatus.ff.de operis libet. Idem tenent Bal.& Iaco. de Aret.in l.ab eo.C.de fideicommiſ.& Angel.Areti. in d.§.extraneo.Imò dicunt Bald.& Sali.in d.l.precibus.ꝙ tale fideicommiſſum cenſetur eſſe reale hæreditatem afficiẽs. Idem tenet de Ferrariis in dicta ſua practica, in forma libelli, quo agitur ex ſubſtitutione in verbo,Compendioſę.xiij.col.in prin.Sed Alex. in d. l. Cẽturio.poſt Imo.hic recitatis ſingulorũ opinionibus concludit contra Bar. Videatis eum,& eundem Alex.in iij.parte, conſil.xxiiij.inci. Attentis his quæ in themate narrantur.& in ſecunda parte,conſi. cxcix.incipien. Viſo præſtanti conſi.& Iaſo.in l.j.iiij. col.in fi.C.de pactis.& ibi etiam Alex.& quæ dixi ꝭ. in verbo, *Adijciens vt Alterocha*.circa princ.Et videre non omittatis Guido. Papæ:quæſt.xxxix.& quæſt. clxxxiiij. Et præmiſſa vera,vbi ſubſtitutio compendioſa fit per verba directa vel obliqua, aut cõmunia

53 tantũ. † Sed quid,ſi fiat per verba directa & obliqua, vel directa,& cõmunia, vel communia & obliqua ſimul:Et Bart.in d.l.Centurio.xiiij.col.decidit,ꝙ ſi teſtator illa verba appoſuit in perſona vnius,putà, qui dixit,ſi filius meus deceſſerit ſine liberis,talẽ ſibi ſubſtituo ;eum ſibi hęredẽ facio, vel bona mea ad talem perueniãt,& in his eũ hæredẽ inſtituo, vel ſimilia. Et iſto caſu perinde iudicabo, ac ſi tota inſtitutio eſſet facta per verba merè directa, quia verbum cõmune & ambiguum declaratur ratione adiuncti,arg.l.ſi ſeruus pluriũ.in fi.ff.de lega.j. & l.nec adiecit.cum l.ſeq. ff.pro ſocio.idem ſi dixit, ſubſtituo ſibi hæredem. Et hoc eſt quod no.voluit Bald.in d.l.precibus. & Imol. hic,& cõſuluit Ang.conſi.xcix.inci. Conſiderandum eſt &c.Ad hoc facit tex.in d.l.precibus. dum dicit:ſcripſi hæredẽ.ſecundũ Sali.ibi,vel dicendum ſecundum Bar.vbi ꝭ. ꝙ verbũ directũ ſtabit in ſua ſignificatione & verbũ obliquũ in ſua,aut verbũ cõmune trahetur ad fideicõmiſſum,vt aliquid operetur adiectio dictorũ verborũ. Et tunc erit in electione ſubſtituti hæreditatem

ditatem capere ex directa, vel fideicommiſſaria ſub-
ſtitutione. l. ſi quis ſeruo. ff. de manumiſ. teſtamen. &
l. recuſare. §. Titius. ff. ad Trebel. Et idem erit, ſi teſta
tor dixit poſt factam ſubſtitutionem, ꝙ volebat ſub-
ſtitutionẽ valere vulgariter, pupillariter, & per fidei
cõmiſſum, quãcunq; filius ſuus deceſſerit ſine liberis.
Quia tunc erit in electione ſubſtituti venire ex dire-
cta, vel fideicommiſſaria, arg. dicti. §. Titius. Idem te-
net Bal. in d. l. precibus. vlti. col. verſi. ſed quid ſi teſta
tor. & Alex. in d. l. Centurio. allegans tex. in l. fi. C. de
codicil. vbi ſi teſtator voluit ſuam volũtatem valere
iure teſtamenti & codicillorum, eſt in electione hæ-
redis venire directè ex teſtamento, vel ex codicillis,
ſcilicet per viam fideicommiſſi. Et idem ſi teſtator di
xerit: ſi filius meus deceſſerit ſine liberis, Titium inſti
tuo, & ſubſtituo. Nam cũ verbũ, inſtituo, ſit directũ.
l. j. ff. de hæredi. inſti. valet vtroq; iure. facit l. penult.
ff. de ventre inſpici. Idem ſi teſtarot vtatur verbo cõ-
muni & obliquo, puta, ſic dicendo: Si filius meus de-
ceſſerit ſine liberis, volo bona mea deuenire ad Titiũ
iure ſubſtitutionis & fideicommiſſi. Nam verbũ ſub
ſtitutionis, eſt verbum cõmune, & verbum fideicom-
miſſi, eſt verbum obliquum, quod intelligi debet vt
ſit vtrũq;, & ſic ſit electio ſubſtituti, vt probat text. in
d. l. recuſare. §. Titius. & d. l. ſi quis ſeruo. Sed quid ſi
verbum directũ in ſubſtitutione appoſitum poteſt ſe
habere per modum diſpoſitionis, & etiam per modũ
demonſtrationis: puta, ſi teſtator dicat: ſi filius meus
deceſſerit ſine liberis, ei ſubſtituo Titium infrà ſcri-
ptum meum hæredẽ: tunc in dubio dicta verba meum
hæredem, accipi debent & intelligi determinatiuè, vt
l. fin. §. Titia. ff. de libe. lega. Et præmiſſa vera, quando
illa diuerſa verba referuntur ad perſonam vnius tan
54 tùm. † Sed quid erit, ſi apponantur verba directa &
communia in perſonis diuerſorum? Dicit Barto. hoc
caſu fore conſiderandum, ꝙ verbum commune adie-
ctum certæ portioni nũquam trahitur ad inſtitutio-
nem, vbi eſſet alius vniuerſalis hæres in teſtamento,
aliàs ſecus, vt l. his verbis. ff. de hæredibus inſtit. & in
Authen. de hære. & Falci. §. ſi verò nulla. in gloſſa in
verbo, Relictis. hoc præmiſſo decidit, ꝙ quãdocũque
teſtator vnum ſubſtituit directò per verba directa &
ciuilia ſimpliciter. alium per verba communia in cer
ta portione, & tunc ſubſtitutus ſimpliciter erit dire-
ctò ſubſtitutus. Et ſubſtitutus per verba communia
erit oneratus fideicõmiſſo per regulam prædictam:
quia trahi nõ poteſt ad ſubſtitutionem, cùm alius ſit
vniuerſaliter inſtitutus. Quandocũq; teſtator vnum
inſtituit directò, in certa portione, aliũ verò per ver-
ba communia in reſidua portione. Et tunc fateor, ꝙ
ſubſtitutio facta per verbum commune, trahi poteſt
ad directam: quia in ea portione in qua additur, nullꝰ
alter reperitur hæres inſtitutus: ergo &c. Quãdocũq;
teſtator vnum ſubſtituit in certa portione, per verba
directa & ciuilia. quia verba directa nõ ciuilia quan-
tum eſt in propoſito modicum differunt à communi
bus: alium verò ſubſtituit, per verba obliqua in alia
portione: tunc ſubſtitutus per directum capit iure di
recto totum. l. cohæredi. §. fin. ff. de vulga. & pupil. Et
alius erit fideicommiſſarius in portione certæ partis
ei relictę. Quandoq; vnum ſubſtituit in certa portio
ne, per verbum commune. Alium verò per verbũ me
rè obliquum. Et tunc puto, ꝙ tota iſta ſubſtitutio cen
ſeri debeat fideicommiſſaria: quia gloſ. & Doctores,
qui dicunt verbum commune trahi ad directum, di-
cunt verum, quando additur vniuerſitati bonorum:
& aliquis eſt hæres, vt d. l. his verbis. ff. de hæredibus
inſtitu. & hic non additur omnibus bonis. Sicut ergo
illa portio addita fuit relicta expreſsè per fideicom-
miſſum verbis obliquis, ſic etiam illud verbum com
mune tanquam dubium & obſcurum interpretatur
fideicommiſſum, poſtquàm fuit cum verbo obliquo
adiunctum, vt d. l. ſi ſeruus pluriũ. in fi. quandoq; ap-
ponũtur in perſona diuerſorum, ipſa verba commu-
nia: quos fortè ſubſtituit in portionibus certis diui-
dẽdo hæreditatẽ inter eos: & tunc ſine dubio trahitur
ad inſtitutionem quia diuiſio hæreditatis per partes
licet nõ adiiciatur in ea, hæres eſto, ad inſtitutionem
55 trahitur. l. j. §. diuus. ff. de hæredi. inſtit. † Sed quid,
ſi in inſtitutione teſtator reliquerit certa legata ſin-
gularia, & demum dixit, reſiduum bonorũ meorum
volo ad talem peruenire. Certè reſpondet Bar. ꝙ pro
pter illa legata, ſubſtitutio vniuerſaliter facta p ver-
bum reſiduum &c. non alteratur. ſed remanet in ſuis
viribus, ac ſi foret hæres inſtitutus. l. ij. C. de hæredit.
inſtit. Nam etiã ſi expreſsè apponeretur clauſula, vo-
lo deductis legatis reſiduum peruenire ad talem, non
minus dicitur fideicommiſſum vniuerſale. Quia tũc
etiam dicitur hæreditas licet adiecta fuerint illa ver-
ba, deductis legatis, cùm legata iniũgi poſſint nomi-
natim ipſi hæredi, & rogari per fideicommiſſum de
reſiduo, & dicetur iure fideicommiſſi valere. l. Mar-
cellus. & l. qui quadringenta. & l. cogi. ff. ad Trebel.
ſecùs autem eſſet, ſi teſtator dixiſſet filium inſtituo, &
quãdocunq; ſine liberis deceſſerit, deductis legatis, &
indictis, id eſt legatis piis, ac deducto ære alieno, ſub
ſtituo Caium in reſiduo. Quo caſu cùm de fideicom-
miſſis nõ deducatur æs alienum, imò de natura fidei-
commiſſi vniuerſalis eſt, ꝙ in fideicõmiſſarium trãſ-
eunt actiones actiuè & paſ. ue: inſti. de fideic. hære. §.
reſtituta. talis ſubſtitutio non valebit iure vniuerſa-
lis, ſed particularis fideicommiſſi. Et ita intelligitur
deciſio Bar. in d. l. cogi. §. j. quæ cõtraria videbatur de-
ciſioni eiuſdem in d. l. Cẽturio. ſuperius relatæ, ſecun-
56 dum Alexan. ibi. † Poſtremò dubitari ſolet ex præ-
miſſis, quid ſi teſtator dixerit, quandocunq; filij mei
deceſſerint ſine liberis, volo ꝙ bona mea detur & di-
ſtribuãtur inter pauperes per fideicommiſſarios, id
eſt executores meos. An hæc ſubſtitutio erit directa
pupillaris infra tẽpora ætatis pupillaris ſi filius teſta
toris moriatur pupillus, An verò erit fideicommiſſa
ria omni tẽpore? Effectus quæſtionis eſt magnus: qa
ſi ſubſtitutio ſit directa, filio teſtatoris moriẽte pupil
lo nomine ipſius nihil detrahi poterit, etiã pro legiti
ma, quæ de iure venit in pupillari ſubſtitutione. l. ex
tribus. C. de inof. teſta. Si verò ſit omni tempore fidei
cõmiſſaria, detrahetur legitima nomine ſeu ex perſo
na filij, qui in ea non potuit per fideicommiſſum gra-
uari, vt hìc in text. noſtro. Et detrahetur legitima per
hæredem filij ab inteſtato ſuccedentem, ſed non de-
trahetur Trebellianica, quia non debetur ex fideicõ-
miſſo ad cauſas pias relicto, ſecundum Bar. & Docto
res, in d. l. Marcellus. ff. ad Trebellia. Et certè Bart. in
d. l. Centurio. dicit, ꝙ intra pubertatem erit directa
pupillaris. quem ibi ſequitur Ang. idem Bar. in l. fun-
di Trebatiani. ff. de vſufructu lega. vbi refert ſic plu-
ries cõſuluiſſe, prout veraciter cõſuluit cõſi. iij. incip.
Titius condidit teſtamẽtum. & conſi. xxiiij. incip. Vi-
ſo teſtamento. & tenet Petrus de Anchar. in c. cùm ti-
bi. & c. Raynaldus. ȷ. eo. & Pau. in d. l. precibus. & con
ſi. xcviij. incip. In caſu præſenti, Nam in dictis verbis
ſubauditur, ꝙ quãdocunq; filius teſtatoris deceſſerit,
fideicõmiſſarij accipiãt propria manu hæreditatem,
& eam dent pauperibus. l. alio. vbi glo. in fin. ff. de ali-

men.lega.& l.Proculus.ff.de vſufruc. & l.Titia Seio.
§.Titia.ff.de leg.ij.& in Authen.de eccleſia.tit.§.ſin-
autem pro redemptione. Quod maximè eſt verum,
quando dicta verba referũtur ad executorem ad pias
cauſas, Quia actionem habet cõtra hæredem, ſi quis
fuerit, quam actionem non habẽt cæteri executores,
ſecundum glo. vbi Bar.in l.ſi quis Titio.ff.de lega.ij.
& not.in l. Lucius.§. Mæuia.ff.ad Trebel.Bart.in l.ſi
quis ad declinandam.vbi Bal.C.de epiſ.& cleri.Bart.
& Imo.in l.illa inſtitutio.ff.de hære.inſti.& ſi nullus
eſſet hæres, tales executores habentur loco hæredis.
d.c.cùm tibi.ſecundum vnum intellectum. Ideo filio
teſtatoris mortuo impubere ſine liberis, cùm nullus
alter ſit hæres, tales fideicommiſſarij vocari cenſen-
tur verbis directis, tanquam hæredes. Nam verbum
accipiant, eſt verbum directum, ſonans ꝙ ſua autho-
ritate capiant. & ſic cẽſetur ſubſtitutio pupillaris di-
recta filio moriente in ætate pupillari. Et idem eſſet,
ſi diceremus dictum verbũ accipiant, eſſe verbũ com
mune: quia ſecundum opinionem quam ſuprà tenui,
compẽdioſa facta per verbum commune, valet iure
directæ pupillaris filio teſtatoris moriente pupillo.
Sicut enim ſi dicta verba referentur ad pauperes, vi
derentur ipſi fuiſſe hæredes inſtituti ergo idem ſi re-
ferrentur ad eorum adminiſtratores, quales ſunt di-
cti executores. Cùm paria ſint relinquere pauperibꝰ
vel eorum adminiſtratoribus intuitu pauperũ, l.an-
nua.§.Titia.ff.de annuis lega. Or certũ eſt, ꝙ ſi dicta
verba relata forent ad pauperes, ſubſtitutio eſſet di-
recta intra ætatem pupillarem, ergo idem in caſu no
ſtro, vt pauperes dicãtur directò vocari, & locum te-
neant hæredis directi ſecundum Bart.in dicto conſil.
iij.ad hoc facit, quia dato ꝙ hæc ſubſtitutio dici poſ-
ſet ambigua, ſeu facta per verba dubia, tamẽ interpre
tari debet directa, ſecundum Bald.in l.ſi quis ita.ff.de
vſufruct.& glo.in d.l.verbis.de vulga.& pupil. Et eſt
tex.in d.c.ſi pater.eod.tit.lib.vj. Et tantò magis pro-
cederet hoc, vbi teſtator dixiſſet, ꝙ bona ſua dentur
& diſtribuãtur ſine vlla diminutione. Quo caſu etiã
valeret intra pupillarẽ ætatem, vt directa pupillaris.
Et idem dicendũ ſi teſtator dixiſſet, bona mea omnia
dentur, & diſtribuantur. Nam ex eo ꝙ dicit omnia,
apparet, ꝙ nihil retineri voluit nomine pupilli, in
pupillaritate defuncti. Et conſequenter voluit ſubſti
tutionẽ fore directã, de cuius natura eſt, ꝙ nihil reti-
neatur: ſed omnia ad ſubſtitutum perueniãt. l.Iulia-
nus.ff.de leg.iij.& ſic voluit legitimam filij trãſire ad
pauperes. Quod nõ eſſet ſi ſubſtitutio eſſet fideicom-
miſſaria, cùm nõ poſsit filius grauari in legitima per
fideicommiſſum. l.quoniam in prioribus. C.de inof.
teſta. ſecus per directam pupillarem. d.l.ex tribus.il-
lo eo.tit. Et multò magis hoc procederet, vbi teſtator
dixiſſet, bona mea & filij, dentur pauperibus. Quia
tũc per pupillarem ſuccedltur in bonis pupilli. l. ſed
& ſi plures.§.ad ſubſtitutos. ff.de vulga. & pupil. ſed
non per fideicõmiſſum. l.cohæredi. §.cum filiæ.ff.de
vulg.& pupil.ſecundum Sali.in d.l.precibus. Præter-
eà ſine dubio idem eſſet ſi teſtator dixiſſet, quandocũ-
que filius meus deceſſerit, relinquo bona mea paupe-
ribus Chriſti, quæ vẽdantur & inter eos diſtribuan-
tur per executores meos, ſecundum Imol.in d.c.cum
tibi. Idem ſi dixerit, ꝙ bona venderentur per execu-
tores, & pretium daretur pauperibus, ſecũdum Salic.
in d.l.precibus.d.Alex.in d.l.Centurio.licet Bal.con-
trà, & malè ſecundum eos. Quia in his vniuerſalibus
pretium ſuccedit loco hęreditatis venditæ.l.ſi rem &
pretium.ff.de petitione hęredita.& l.Imperator.§.fi.
vbi Bar.ff.de leg.j. Nec eſt fienda differentia, an ſub-
ſtitutio facta fuerit ſimpliciter modo prædicto, vel
cum diſtributione ætatum, ſic dicendo, ſi filius meus
intra pubertatem vel poſtea deceſſerit, bona mea dẽ-
tur pauperibus: quia vtroq; caſu intra pupillarẽ æta
tem erit directa, & poſt erit fideicommiſſaria, ſecun-
dum Alex. in d. l.Centurio. & idem ſi dixerit, bona
mea diſtribuantur. Nam licet teſtator in ſubſtitutio
ne reſpexerit ad bona ſua, & ſic non cõprehendit bo-
na filij pupilli: propter quod nõ videretur facere pu-
pillarem, quæ ſui natura cõprehẽdit bona pupilli, vt
d.§.ad ſubſtitutos. tñ erit directa ſubſtitutio, per tex.
& quæ ibi decidit Bar.in l.ſi ita.§.qui filio.ff.de bono
rum poſſeſsione ſecundum tabulas. Vbi ſubſtitutio
facta per hæc verba, mihi ſit hæres, non minus eſt pu
pillaris, quàm ſi dictio mihi, non fuiſſet appoſita, vt
plenè dixi ſ. in materia pupillaris ſubſtitutionis in
ſecundo principali articulo in ſi.vbi videatis. Quod
puto verũ, licet Sali.& Alex. inclinẽt in contrarium.
Et procedunt prædicta, etiam ſi tempore mortis im-
puberis filij teſtatoris exequutores per teſtatorẽ no-
minati eſſent mortui, cùm eorum loco ſuccedat epi-
ſcopus, ſecundum Angel.quem ibi ſequitur Alexã.in
d.l.Centurio. Quicquid dixerint Bald.& Salic.in d.l.
precibus. Et hoc verum, vbi ſubſtitutio modo prædi-
cto facta fuit filio impuberi. Si autẽ facta fuiſſet adul
to, eſſet fideicõmiſſaria: quia iure pupillaris directæ
non poſſet vltra pupillarem ętatem valere, ſecũdum
Bart.in quadã per eum diſputata quæſtione: quæ in-
cipit, Filium adultum. Quæ omnia & ſingula ſupra-
dicta fuerunt de mẽte Bart.in d.l.Centurio.vbi clarè
cõcludit talem ſubſtitutionẽ filio teſtatoris pupillo
factam eſſe pupillarem directã pupillo moriente in-
57 fra pubertatem.† Nam verbum dentur, quod ſui na-
tura eſt obliquum.l.fundi Trebatiani.ff.de vſufruct.
lega.non impedit quo minus ſubſtitutio valeat vt di
recta: quia hic non denotat ſubſtantiam ſubſtitutio-
nis, ſed modũ exequẽdi eam, ſicut in d.l.ſi quis ad de-
clinandã.vbi inſtitutio eſt directa: ſed modus eã exe-
quẽdi eſt obliquus, vt ibi patet in verbo, diſtributio.
& in verbo, aſsignatio. Quod eſt verũ, ſecũdum ipſum,
vbi in teſtamento dati fuerunt certi executores, qui,
vt dictũ eſt, habentur loco pauperũ hæredum inſtitu-
torũ. Secus ſi nullus datus eſſet ſpecialis exequutor.
Idem tenet Bald.in d.l.ſi quis ad declinandã.& Alex.
58 in d.l.Centurio. † Sed quid ſi teſtator dixerit: volo,
quòd bona mea vendantur, & pretium diſtribuatur
inter pauperes: ſed non dixit per quem, ſed ſu[illegible]t,
quorũ electio fiat per meos executores: vel dixit, bo-
na diſtribuantur inter pauperes eligendos per meos
fideicõmiſſarios, ſcilicet executores. an tal[illegible] ſubſtitu-
rio ſit pupillaris filio moriente in pupillari æ[illegible]
ꝙ illa verba, p meos executores, referantur ad omnia
præcedẽtia: quo caſu eſſet directa, vt dictum eſt. An
verò ſolũ electio pauperum, pertineat ad executores,
& vẽditio, & diſtributio bonorum remaneat diſpoſi-
tioni iuris communis, & nõ ipſorum ex[illegible]
& ſic dicta ſubſtitutio ſit obliqua omni te[illegible]po[illegible] Et
certè dicit Bar.in d.l.Centurio ꝙ omni [illegible] or[illegible]
commiſſaria erit, quia qualitas quæ adiicitur d[illegible]
minato verbo per relatiuũ, reſpicit ſol[illegible]uum antece
dens.l.à filio.in ſi.ff.de adimen.leg. Or cũ in caſu no-
ſtro teſtator dixerit, quorũ electio pertineat &c. in-
telligitur quorũ, ſcilicet pauperũ. Nam ad id ſolu, vel
ad participiũ eligẽdos, referuntur verba illa.per meos
exequutores. Facit l.filiũ.& quod ibi, not.ff.vt in poſ-
ſeſsione legato. Et ſic erit ſubſtitutio fideicommiſſa-
ria, in

tia, in qua non veniũt bona pupilli teſtatoris filij in ætate pupillari defuncti, nec legitima in bonis teſtatoris ei debita. l. quoniã in prioribus. C. de inoffi. teſta. Sed hæredes filij, qui per dictam ſubſtitutionem dicũtur per fideicommiſſum grauari retentis bonis ipſius filij, in ætate pupillari aut poſt defuncti, necnõ retenta legitima de bonis patris, in qua grauari non potuit, vt hic in textu noſtro. & d. l. quoniã in prioribus. tenebũtur reſtituere reſiduum bonorũ teſtatoris, ſeu dicta bona exponere venalia, vt pretium integrũ exinde habitũ detur pauperibus, nulla detracta Trebellianica, quæ de piis fideicommiſſis non debetur, ſecundum Bart. in d. l. Marcellus. ff. ad Trebel. & infrà eodem c. ſuo loco plenius videbitur.

S V M M Æ.

Tractatus Fideicommiſſariæ Subſt.

1 *Fideicõmiſſaria ſubſtitutio fideicom. dicta. & nu. 2.*
2 *Fideicommiſſa vnde habuerint originem, & à quo ſint ad neceſſitatem redacta.*
4 *Fideicommiſſa quibus verbis fiant.*
5 *Fideicom ſubſt. fieri debet verbis indirectis & obliquis.*
6 *Fideicom. an inducatur per verba adulatoria vel cõſilij.*
7 *Eccleſijs poteſt fideicommiſſo relinqui.*
8 *Cordigeris & alijs incapacibus relinqui non poteſt, niſi ad alimenta.*
9 *Fideicommiſſum quando cenſeatur relictum toti cõmunitati aut ſingulis. & nu. 10.*
11 *Lignorum conceſſio per regem Toloſanis facta.*
12 *Toloſani milites & doctores facti conſules portant barras aureas.*
13 *Fideicom. incapaci pro alimẽtis factũ quomodo valeat.*
14 *Fideicommiſſa relinqui poſſunt in teſtamento codicillis & ab inteſtato. & nu. 15. & 16.*
17 *Fideicommiſſum fit in teſtamento nullo.*
18 *Codicillaris clauſula tacitè inducitur quatuor modis.*
19 *Fideicõmitti põt ab inteſt. tota hereditas. etiã res aliena.*
20 *Fideicõmitti an poſſit in donat. cau. mor. aut inter viuos.*
21 *Donatario ſecundo queritur actio ex pacto donatoris cũ primo.*
22 *Fideicommiſſo in donatione inter viuos relicto nõ detrahitur Falcidia nec Trebellianica.*
23 *Donatoris pœnitentia an reuocetur in tertio quæſitum.*
24 *Iuramentũ omnes cõtractus ſui natura reuocabiles facit irreuocabiles.*
25 *Grauari poteſt cui quid relictum eſt.*
26 *Eccleſia ſoluit callias in caſu.*
27 *Onerari quando non poſſit qui honoratus eſt.*
28 *Subſtitutus exheredati grauari non poteſt legatis, niſi in caſibus. & nu. 29. & 30.*
31 *Elector honorans non poteſt onerare.*
32 *Collator beneficij nihil oneris poteſt imponere.*
33 *Beneficia conferri debent ſine diminutione.*
34 *Eccleſiarum reparationem curare regum eſt. & nu. 35.*
36 *Eccleſijs Galliæ nullũ onus imponi poteſt etiã per papã.*
37 *Penſio præſumitur iniuſtè eccleſijs impoſita.*
38 *Excommunicatio iuſtiſſimum inducit metum.*
39 *Decretum irritans afficit titulum & poſſeſſionem.*
40 *Laicis etiam ſpiritualia committi à papa vel concilio.*
41 *Doctori narranti quid credibur.*
42 *Leges inter canones regiſtratas nõ poteſt imperator reuocare.*
43 *Priuilegia propter ſeruitia maxime regis conceſſa non poſſunt reuocari.*
44 *Pragmatica quare non debuit renũtiare Rex Ludou.*
45 *Appellari à papa an poſſit ad futurũ generale cõcilium.*
46 *Balna epiſcopi inſolens beſtialitas.*
47 *Conciliorum exequutores ſunt principes.*
48 *Archiepiſcopus non cognoſcit in diœceſi ſuffraganei, niſi vbi exceſſus eſt notorius.*
49 *Iudex ſecularis poteſt eccleſiaſtico inhibere ne ſuam iuriſdictionem turbet, & econtrà.*
50 *Inquesta facta ſuper non admittendis articulis, recipitur ſi facias ad deciſionem cauſæ.*
51 *Curia mercatorum iudicat ſine apicibus iuris.*
52 *Solennitas excuſſionis ciuilis non ſeruatur iure canonico.*
53 *Honorantes clericos in collatione beneficiorum, eos onerare non poſſunt.*
54 *Penſio quando iuſtè imponatur eccleſiæ.*
55 *Papa de plenitudine poteſtatis penſionem an eccleſiæ imponat.*
56 *Eccleſiæ poteſt onus imponi per fundatorem.*
57 *Onerare quando quis poſſit eum quem non honorauit. & nu. 58. & 59.*
60 *Teſtator non poteſt quem plus grauare quàm honoret; niſi in caſibus. & nu. 61.*
62 *Fideicommiſſ. ſubſtitutio fit purè & conditionaliter.*
63 *Fideic. purũ trãſmittitur etiã ad extraneos. & nu. 64.*
65 *Fideic. nõ agnitũ trãſmittitur ſed nõ hereditas nõ adita.*
66 *Fideicommiſſum tacitum non agnitũ an tranſmittatur.*
67 *Fideicommiſſum vniuerſale cedi non poteſt. & nu. 68.*
69 *Tranſmiſſibile omne an ſit ceſſibile.*
70 *Fideic. purum trãſmittitur, non conditionale. & nu. 71.*
72 *Fideicommiſſa omnia expirant ſi hereditas nõ adeatur, niſi in caſibus. & nu. 73.*
74 *Fideicommiſſarius cogere poteſt heredem adire.*
75 *Heres etiã incapax adire cogitur per fideicommiſſariũ.*
76 *Fideicommiſſum an reſtituãt qui propter indignitatem heredis ab inteſtato ſuccedunt.*
77 *Fideicommiſſariorum quiſq; cogere poteſt heredem.*
78 *Heres qualiter adire cogatur hereditatem fideicom. reſtituendam. & nu. 79. & 80.*
81 *Sui heredes etiam coguntur adire fauore fideicom.*
82 *Heres etiam repudians cogitur adire officio iudicis, & reſtituere. & nu. 83. & 84.*
85 *Trebelliani quinque remedia pro fideicommiſſis.*
86 *Trebellianicam non retinet heres coactus adire.*
87 *Socius nõ habet partẽ lucri quod alter ſuo periculo quæſiuit.*
88 *Fideicommiſſarius quomodo cogat heredem purè vel ſub conditione inſtitutum. & nu. 89.*
90 *Nomen & arma teſtatoris portare grauatus heres ſi nolit quomodo reſtituat.*
91 *Nomẽ teſtat. pri⁹ ſumere debet heres grauat⁹ quã adire.*
92 *Heres pure inſtitutus & ſub conditione rogatus quomodo reſtituat.*
93 *Fideicommiſſum cedi non poteſt, nec donari, ſed heredi poteſt remitti. & nu. 94.*
95 *Pacto remitti poteſt fideicommiſſum ſine iuramento.*
96 *Subſtitutio directa an pacto remittatur.*
97 *Fideicommiſſi remiſſio quando non valeat.*
98 *Pactum de futura ſucceſſione quando non valeat, etiam cum iuramento.*
99 *Pupillaris ſubſtitutio an remitti poſſit.*
100 *Exemplaris ſubſtit. an pacto remitti poſſit.*
101 *Iuri de futuro renuntiatur cum iuramento.*
102 *Pactũ de nõ ſuccedẽdo viuenti an valeat cũ iuramẽto.*
103 *Iuramẽtũ adminiſtratoris nõ tollit dominio ius ſubſtit.*
104 *Directa ſubſtitutio non remittitur ſolo pacto, ſecus in fideicommiſſaria. & nu. 105.*
106 *Fideicõmiſſum ſimplici pacto quando verè remittatur.*
107 *Fideicommiſſi ſimplex remiſſio vel renuntiatio non valet. & nu. 109. & 110.*
111 *Clauſula generalis quitantiæ ad ea non refertur, quæ ex teſtamento pendent.*

118 Renuntians omni iuri quod habet & habere ſperat, non comprehendit ius quod poſtea ſuperueniet.
113 Fideicō.in alienatione tacens non renuntiat. & nu. 115.
114 Fideicommiſsi conditione pēdente non poteſt eius alienatio impediri.
116 Fideicommiſsi ſimplex renuntiatio ipſum non tollit, niſi in caſibus. & nu. 117. & 118.
119 Confeſsio extraiudicialis geminata valet.
120 Fideicomiſſi remiſſio non valet, niſi viſis & intellectis verbis teſtamenti. & nu. 121. 122.
123 Tranſactio ſuper contractu inter viuos non viſis verbis contractu, valet.
124 Fideicommiſſum incognitū quando cenſetur remiſſum.
125 Vidiſſe quando cenſeantur partes verba teſtamenti.
126 Intelligere præſumitur, qui dicit ſi vidiſſe.
127 Notariū præſumitur omnia verba partibus declaraſſe.
128 Teſtamē. verbis nō viſis quādo valeat pactio. et nu. 129.
130 Iuramentum ſententia & tranſactio æquiparantur.
131 Fideicommiſſi pactio quādo valeat viſis verbis teſtamenti. & nu. 132.
133 Legibus prohibitiuis renuntiari non poteſt.
134 Renūtiatio generalis facta cū iuramēto quid operetur.
135 Pactum inter hæredem & creditores, nō viſis verbis teſtamenti an valeat.
136 Fideicommiſſa particularia.
137 Legatum duobus modis accipitur.
138 Legata olim quomodo fiebant.
139 Legatario tres competunt actiones.
140 Legatum quid.
141 Legatum non requirit præſentiam legatarij.
142 Legatum præſentes factum per verbum dono, an valeat.
143 Fideicommiſſum particulare quid.
144 Legata ſunt hodie exæquata fideicommiſ.
145 Legatum capi non poteſt propria authoritate, niſi in caſibus. & numo. 146.
147 Legitimā an poſſit filius capere propria authoritate.
148 Pœna occupātiū poſſeſſiones locū non habent in Gallia.
149 Fideicommiſſarius tres habet actiones ſicut legatarius.
150 Legatæ rei dominium tranſit recta in legatarium, niſi in caſibus.
151 Hypothecaria competit legatario.
152 Hypotheca quam habet legatarius eſt tacita.
153 Dominium alienæ rei legatæ non tranſit in legatarium ſine traditione,
154 Legatario qualiter tres competant actiones.
155 Legatario quando non competant tres actiones.
156 Clauſula guarentigiæ an exequi poſſit contra quoſcunq; debitoris ſucceſſores.
157 Legata in teſtamento imperfecto, relicta non debentur, niſi in caſibus,
158 Clauſula codicillaris operatur validitatem legatorum in teſtamento imperfecto relictorum.
159 Mendacium hæredis validat legatum. & nu. 160.
161 Iurare cogitur reus etiam actore nil probante,
162 Iuramentum delatum quando non poteſt referri,
163 Mendacium quid, & quomodo puniatur, & nu. 164. 165. 166. 167. & 168.
169 Fideicommiſſum quando debetur ex teſtamento minus ſolenni. & numo. 170.
171 Teſtator qualiter committere poſſit ſuam voluntatem ſola fide hæredis.
272 Legata iuramento ſolui promiſſa ex teſtamento inutili debentur.
173 Liberatio legata valet in teſtamento inutili.
174 Relictū ex inutili teſtamento, quod hæres poſtea agnouit, & ſolueri promiſit, valet.
175 Legata teſtamenti inualidi ſcienter ſoluens an ſibi præiudicet. & nume. 176.
177 Argumentum de re ad locum.
178 Tacita teſtamenti approbatio & expreſſa differunt.
179 Tacita teſtamenti approbatio an obliget ad ſoluendum in futurum. & nume. 180.
181 Triennalis præſtatio quid operetur. & nu. 182. 184. 185. 186. 187. 188. & 189.
183 Ter citari debētē nō ſatis eſt vna perēptoria pro tribus.
190 Trina ſolutio an obliget in futurum.
191 Legata & fideicom. an habeant executionem paratam.
192 Inſtrumenta non habent executionem paratam.
193 Iuramentum habet paratam executionem.
194 Legata quomodo ſint hodie petenda.
195 Procuratorum animarum officium.
196 Legitima debetur beneficio legis non teſtatoris.
197 Hæreditas qua priuatur hæres propter legata non ſoluta, cui applicetur.
198 Hæres voluntatem defuncti non implens, vt priuetur hæreditate quid requiratur.
199 Monitio qualis hæredi fieri debet antequàm priuetur,
200 Pijs legatis ſoluendis nulla opus eſt monitione hæredis.
201 Monitio iudicialis hæredi de ſoluēdo facta vnica ſufficit.
202 Annus à die monitionis labi debet antequàm hæres priuetur.
203 Hæres monitus per iudicem non implens lapſu anni eſt eo ipſo priuatus.
204 Hæres nō implens priuatus, an etiā prælegata perdat.
205 Hæres non ſatisfaciens priuatur, etiam ſi teſtator aliquis etiam eum inſtituiſſet.
206 Cohæres cū iuramento quittans, ſi alter priuetur, petit.
207 Hæres etiam clericus & eccleſia voluntatem defuncti non implens priuatur. & nu. 208.
209 Hæres voluntatē defuncti non implens quando non priuetur hæreditate. & nu. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 223. 224. & 226.
218 Teſtator tripliciter indicere pōt pœnam hæredi voluntatē eius non implenti. & nu. 219. 220. 221. 227. & 228.
222 Statutum excommunicans canonicum non reſidentem non habet locum, ni monitus ſit.
225 Iuramētum non defertur in pœnis in ſupplementū probationis.
229 Pœna per teſtatorem hæredi impoſita, ſi quid non impleat, an valeat.
230 Vſura eſt quicquid vltra ſortem præſtatur.
231 Legatarius cui quid ſub pœna eſt legatum ſi decedat nō tranſmittit ad ſuos pœnam, ſed ſolùm legatum.
232 Legata ſeu fideicommiſ. particularia in quo differūt ab vniuerſalibus.

Tractatus Fideicommiſſariæ Subſt.

SEXTA ſubſtitutio & vltima dicitur fideicommiſſaria, à fide
1 hæredis ſic dicta. † Nam in hac ſubſtitutione fides hæredis ſimpliciter eligitur, cùm à teſtatore de reſtituenda hæreditate gratioſè rogatur, aut rigoroſè, & interdum ſub pœna grauatur. puta ſi teſtator dicat, Lucius Titius hęres eſto. & rogo vel grauo te Luci Titi, vt cum primū poteris hæreditatē adeas, eam Caio Seio, reddas, & reſtituas. Per talia enim verba vel ſimilia reſtitutio hæreditatis prout teſtator intelligebat & volebat, commiſſa eſt hæreditatis fidei ita q Lucius Titius hęres erit, & Caius Seius dicitur fideicōmiſſariè ſubſtitutus, indéq; ſubſtitutio fideicōmiſ. appellatur, quaſi voluntas teſtātis fidei hæredis commiſſa

cõmiſſa fiducialiter dicitur, & etiã quia effectus ſub-
ſtitutionis & commodũ ſubſtituti à fide pendet hæ-
redis. Vnde hæres fideicõmiſſo grauatus vocatur hæ
2 res fiduciarius. l.ſi poſtulãte. in fi. ff. ad Treb. † Ideo
tales ſubſtitutiões cõmuni eloquio fideicõmiſſa ap
pellantur, quorũ apud veteres aliter ſe habebat tra-
ctatus. Sciendũ itaq; eſt, omnia fideicõmiſſa primis
olim tẽporibus infirma fuiſſe: quia nemo hæredũ in-
uitus præſtare cogebatur aut reſtituere id de quo ro
3 gatus erat. † Et originẽ (licet tunc inutilem) ſumpſe
runt, quia quibus non poterat teſtator hæreditatem
vel legata relinquere, putà ſpuriis vel cęteris incapa
cibus perſonis, quibus de iure vltra pabulũ vel dotẽ
de paternis bonis nihil debetur. c. cùm haberet. de eo
qui duxit in matrimo. quã prius pollue. per adult. &
plenè Bar. in l. fi. ff. de his quib' vt indig. ſi forſan eis
aliqd patres clàm vel tacitè relinquebat, eorũ fidei-
cõmittebant, qui capere poterant ex teſtamento hæ-
reditatẽ. Deinde vulgò ad alios plures hæreditatum
etiã & legatorũ capaces ex vſu ꝑtractũ fuit, vt reſti-
tutionẽ hęreditatis aut legatorũ fidei cõmitterẽt hæ
redis, qui ſæpius fidẽ fallendo rogatũ nõ reſtituebat,
minúſq; id facere vrgebatur: ob quod fideicõmiſſa
appellata ſunt, qa nullo iuris vinculo tantũ pudore
eorũ qui rogati erant cõtinebantur, adeò ꝙ ſi rogati
nõ reſtituebant, nullatenus vrgebãtur. Poſtea diuus
Auguſtus ſemel cũ Lucius Lẽtulus ex cuius perſona
fideicõmiſſa effectũ ſortiri cœperunt, in Aphricã de-
cederet ab Auguſto petiſſet per fideicommiſſum ali-
quid fieri, & Auguſtus eius voluntatem impleſſet, ac
deinceps reliqui eius authoritatẽ ſequuti fideicom-
miſſa præſtarent, iterũmq; gratia perſonatũ nedum
ſpuriorum ſed capaciũ motus, & quia per ipſius ſalu-
tẽ vel alterius iuramẽti vinculo interdũ hæredes ro
gabãtur, necnon ob inſignẽ quorundã rogatorũ per-
fidiã: cõſideratis graue eſſe fidẽ fallere, iuſſit conſul-
bus authoritatẽ ſuã interponere, quod quia iuſtũ vi-
debatur, & populare erat ſeu populo expediens, pau
latim cõuerſum eſt in aſsiduã iuriſdictionẽ, vt ſcili-
cet quotidie ius de hoc redderetur: tantúſq; fideicõ-
miſſorũ fauor factus, vt paulatim etiam prętor pro-
prius crearetur, qui fideicõmiſsis ius diceret, quẽ fi-
deicõmiſſariũ appellabãt. ff. de orig. iur. l. ij. §. diuus
deinde. Vnde ex poſt vſus viguit fideicõmiſſorum,
prout viget de præſenti: cũ & ſi à fide rogatorũ hære
dum prima fideicõmiſſorũ cunabula numen & ſub-
ſtantiam acceperint, hodie ad neceſsitatẽ iuris diuus
Auguſtus illa detraxit, vt eleganter dicit tex. iuncta
gl. in §. j. inſti. de fideicom. hæred. & declarat Alexã.
4 in l. j. iiij. col. ff. de leg. j. † Et fieri poſſunt hæc fideicõ
miſſa verbis quibuſcunque. veluti deprecariuis vel
præceptiuis, ꝓut ſunt verba rogo, deprecor, peto, re-
quiro, volo, mando, iubeo, præcipio, fideicõmitto, ꝙ
hæreditatẽ reſtituat, &c. prouiſo tamẽ, ꝙ verba fidei
commiſſorum executiua ſint obliqua ſeu indirecta,
ꝓut eſt verbũ reſtituat. vel cõmunia qualia ſunt ver-
bum ſuccedat, hîc in text. poſitũ, & plura alia, de qui-
bus per Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. & dixi
plenè in verbo, *Eidẽ impuberi ſuccederẽt*. vbi videatis:
5 † Nã hæc ſubſtitutio nunquã valeret, niſi indirectè,
ſcilicet de manu alterius hæreditatẽ capiẽdo, vt j. di
cetur, ſicut hîc fuit ſecundũ glo. Nã ſicut directa ſub-
ſtitutio fit qñ verba ſonant quod quis hæreditatẽ ca
piat manu propria, ita etiã fit hæc indirecta ſubſtitu
tio, ſeu fideicõmiſ. vniuerſale, qñ eius verba ſonãt, ꝙ
ſubſtitutus hæreditatẽ capiat de manu alterius, ſcili
cet de manu hæredis directi. Hæc enĩ verborũ forma

eſt ꝓpriè & ſtrictè forma ſubſtitutionis fideicõmiſ-
ſariæ. l. ex facto. §. ex facto. & §. fi. & l. ſi qs rogatus. ff.
ad Treb. ſi quis tamẽ ſubſtituerit directo & per fidei
cõmiſ. erit in electiõe ſua, quã viã eligat, vt dixi ſ. in
materia ſubſtitutionis breuiloquæ de illo qui ſubſti
tutus fuit vulgariter, pupillariter, & per fideicõmiſ.
qa in eius erit electione ex qua ſubſtitutione veniat:
idẽ ſi teſtator dicat inſtituit & ſubſtituit, ſecũdũ Bar.
in l. recuſare. §. Titius. ff. ad Treb. Si enim ſubſtitutiõ
fieret ꝑ verba ſui natura aut ex mente & volũtate te-
ſtatoris directa, q naturã & ſignificatũ verborũ alte-
rare poteſt, vt ibi plenè dixi: talis ſubſtitutio nõ eſſet
fideicõmiſſaria, ſed eſſet directa, vel nulla: vt dixi ple
nè ſ. in materia cõpendioſæ ſubſtitutiõis verbis dire
ctis factæ. Sed reſtat hãc fideicommiſſariam ſubſtitu
tionẽ quibuſcũq; verbis, dũ tamẽ indirectis fieri poſ
ſe, vno aut plurib' ſimul. Nã tantũ valet altero ſolo
verbo facta, ac ſi omnia verba ſimul iũcta fuiſſent, vt
dixit tex. in §. fi. inſtit. de ſingu. rebus per fideicõmiſ.
relic. Quia omne verbũ ſignificans legitimũ teſtato-
ris ſenſum, legare vel fideicommittere volẽtis, vtile
atq; validũ eſt, ſiue proferat à teſtatore ſimpliciter,
ſiue cũ iuramẽto. l. ij. C. cõmu. de legat. dũmodò talia
verba ſint diſpoſitiua, quæ ſemper fideicõmiſsi peti-
tionẽ inducũt, ſiue dirigãtur ad hæredẽ grauatũ, ſiue
ad fideicõmiſſariũ honoratũ. l. peto. §. j. ff. de legat. ij.
6 † ſecùs ſi eſſent verba cõſilij vel adulatoria, quę nihil
operãtur. l. generali. §. j. ff. de vſufru. leg. Cùm potius
cenſeantur enunciatiua, quã diſpoſitiua, iuxta plenè
not. per Bart. in l. ex hac ſcriptura. ff. de dona. & text.
& doctores, in c. ſi papa. de priuile. lib. vj. & eſt bonus
tex. in §. cæterũ. inſtit. de teſta. milit. videatis in l. vnũ
ex familia. §. fi. & l. cũ pater. §. mãdo. & vtrobiq; Bar.
ff. de leg. ij. Requiritur tamen, ꝙ fideicõmiſſariè ſub-
ſtitutus ſeu fideicõmiſſarius capax exiſtat hæredita-
tis capiendę, & ſic habeat teſtamẽti factionẽ paſsiuã.
Qui autẽ ſunt illi qui nõ habent, ponit glo. in §. lega
ti. inſtit. de lega. Pariter neceſſe eſt, ꝙ fideicõmittens
habeat teſtamẽti factionem actiuã, aliàs ſubſtituere
nõ poſſet. Et qui ſunt illi ponit glo. in l. ſi quæramus.
ff. eo. & Panor. ſ. in rub. Omnibus ergo capacibus fi-
deicõmiſſum relinqui põt, ſiue fuerint perſonæ ſin-
7 gulares, ſiue cõmunitates, & collegia. † Nã eccleſiis
& cęteris piis locis poſſunt indubitãter fideicõmiſſa
relinqui. l. j C. de ſacroſanc. eccle. necnõ cõmunitati
clericorũ alicuius loci ſeculariũ vel regularium, niſi
eſſent cordigeri, quibus aut aliis capacibus relinqui
8 nõ poteſt. † Præterquã cauſa alimẽtorũ. quæ cuicun-
que licet incapaci relinqui poſſunt, ſecundũ Bart. in
l. ſeruos. ff. de adi. legat. & l. fi. ff. de his quib. vt indig.
Et ſanè intelligatis, ꝙ bona illis talibus relinqui nõ
poſſunt, ſcilicet vt illa retineant, tamen ex tali lega-
to dñium ei quãuis incapacibus acquirit, vt illa ven-
dant, & pretiũ in alimenta aut aliam neceſsitatẽ col
legij cõuertant, ſecundũ Bart. Alex. & Doctores, in l.
apud Iulianũ. §. fi. ff. de lega. j. quos ſequit Panor. in c.
recolentes. de ſtatu monacho. vbi in fi. dicit, ꝙ ſi em-
ptorẽ nõ reperirent, tenerent bona illa date ꝓ Deo,
vel aliter extra manus ponere, & penitus dimittere.
Similiter poteſt fideicõmiſſaria hæreditas relinqui
collegiis ſecularibus, puta ciuitati, villæ, aut caſtro,
ſub noſtra tamẽ ditione exiſtẽtibus. l. omnibus. ff. ad
Treb. Quo caſu peti poterit fideicõmiſſaria hæredi-
tas per ſyndicũ cõmunitatis illius; & cõmodũ fidei-
cõmiſsi ꝑtinebit cõmunitati, vt ibi plenè nota. ſcili-
9 cet ſi cõmunitati, vt cõmunitati relictũ fuerit. † Si au
tem relinqueretur ſic: relinquo omnib' hominibus
ciuitatis

ciuitatis Caturci, vel Toloſæ: tunc videretur fideicō
miſſum relictũ ſingulis habitatorib' ciuitatis, & nō
10 cōmunitati. l. j. in fi. ff. de colle. illicitis. † Idē ſi teſta-
tor diceret: relinquo religioſis talis cõuēt', vel relin
quo priori & religioſis, aut decano & canonicis: q̃a
cũ in hoc regno Franciæ ex generali cõſuetudine di-
gnitates in eccleſia cathedrali nõ debeātur niſi cano
nicis eiuſdē. Quæ conſuetudo valet ſecundũ Inno. &
Hoſti. in c. tua. de his quæ fiũt à præla. ſine conſenſu.
& Archidiac. lx. diſt. c. hi. Quibus caſibus debebitur
non eccleſiæ, vel cõuentui, ſed decano, & canonicis,
vel priori & religioſis: ita ꝙ duobus vltimis caſibus
decano vel priori debebitur duplex portio. vna ſcili
cet tanquā decano vel priori, & alia ei debebitur tan
quā vni de cæteris religioſis, vel canonicis. l. q̃ Mar-
co. ff. de adi. lega. ſecundũ Bal. in l. ſi conſul. ff. de ado-
ptio. licet in cõtrariũ (ſcilicet ꝙ ei non debeatur niſi
vnica portio quāta & vni de cæteris religioſis (vide-
retur tex. in l. cohæredi. §. qui diſcretis. ff. de vulga. &
pup. & l. alimenta. §. baſilicæ. ff. de ciba. & alimen. le-
ga. & per Cy. in l. cũ quęſtio. C. de leg. Sed ibi relicta
fuerant alimenta, quæ reiterationē nõ capiũt. Videa
tis Philip. Franchi. in c. j. §. fi. in fine. de cleri. non reſi
11 dentibus. lib. vj. † Ad hoc facit, quod eleganter de ci-
uitate noſtra Toloſæ decidit Io. de Plat. per illũ text.
in l. maior. C. de dignita. lib. xij. vbi dicit: Rex cõceſ-
ſit militibus Toloſanis decē quadrigatas lignorũ ex
quadā foreſta, & tantundē conceſſit cõſulibus Tolo
ſæ. Certè miles effectus conſul viginti habebit qua-
drigatas, & ſic duplicē portionē. Nā quoties teſtator
alicui perſonæ prouidere vult ex diuerſa ratione, vt
in caſu iſto, repetitio eſt vtilis ſecundũ eũ ibi, & in l.
his ſcholarib'. C. de erogatio. milita. annonæ. lib. xij.
& eadē diſpoſitionē locũ habere putarē in doctori-
bus militibus æquiparatis per ea, quæ poſt elegantē
diſputationē decidit Alex. in l. Centurio. ff. de vulga.
12 & pup. & dixi in verbo, teſtamentũ j. † Tũ videmus,
ꝙ ſicut miles effectus cõſul ſeu dñs de capitolio To-
loſæ portat ſuper toga barras deauratas, vbi cæteri
portabāt argenteas: ſic etiā Doctor cõſul effectus eas
portabit aureas, & ita ſeruat in dicta ciuitate. Vnde
ad propoſitũ veniēdo, antequā fideicõmiſſum dica-
tur ciuitati vel alteri cõmunitati relictũ, requiritur
ꝙ relinquatur per aliquod nomē communitatē deſi-
gnans, ſecundũ Dy. Nicol. de Neapo. & Alexā. in d. l.
omnibus. Facit tex. in l. ciuitatibus. ff. de leg. j. vbi re-
linqui ciuitatib' poteſt quod ad ornatũ, vel honorē
aut in ditionē ſingulorum pertinet. Vbi gloſ. dicit ꝙ
etiā pro ludis in ciuitate anno quolibet faciendis re-
linqui poteſt. prout illuſtris mulier illa fecit dña Cle
mētia ditiſſima ciuis Toloſana: quæ ad iuuenes inci
tandũ ornatè cultéq; ſermone loqui, nonnullos reli
quit ciuitati redditus, è q̃bus anno quolibet tres fiũt
argētei flores ſcilicet anglētina, violeta, & gaudium
deaurata, tertia die Maij, in capitolio vrbis pręſente
ſenatu tribus iuuenibus ꝑ cācellariũ artis illius ma-
giſtrorũ conferendũ, qui ſubtilius die prima menſis
prædicti & ornatius dictauerint, Qui demũ magno
cũ equitatu & pompa die aſcenſionis dominicæ ve-
hũtur per ciuitatē iocundè cũ triũpho & ingēti gau-
dio. Ex quo plures ad bene rectéq; loquendũ, ſcriben
dum, & legendũ vires ſuſceperunt, Ad hoc facit l. j. de
expen. ludorum. C. lib. xj. & l. j. C. de maiuma. eo. lib.
13 & quæ dixi ſuper verbo, reliquit. † Sanè tamē intelli
gatis. quod ſ. dixi ꝙ fideicõmiſſum relictũ incapaci
cauſa alimētorũ valet, ſcilicet quo ad neceſſariā quā-
titatē pro alimētis, & nõ vltra. Ideo ſi hæres rogare-
tur hæreditatē reſtituere incapaci vel indigno, velu-
ti ſpurio aut deportato cauſa alimētorũ & ꝓ alimen
tis, talis ſubſtitutio ſeu fideicõmiſſario nõ valeret in
toto vltra ſufficientiā alimētorũ. Quinimò vbi talis
incapacitas procederet culpa fideicõmiſſarij, cui fi-
deicõmiſſum relictũ eſt, tunc fideicõmiſſum applica
cetur fiſco, quatenus ſufficientiā excederet alimēto-
rum per regulā dicentē, ꝙ ea quæ auferũtur ab indi-
gno, applicātur fiſco. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff.
de inoff. teſta. Si autē incapacitas nõ procederet cul-
pa ſeu facto fideicõmiſſarij, tũc hæreditas vel relictũ
applicaretur hæredibus teſtatoris, penes quos rema
neret. Et illis deficiētibus deberetur fiſco tanquā vlti-
mo hæredi, ſecundũ gl. & Doct. in l. ſi pater. C. de hæ-
redi. inſt. & Bar. in d. c. aufertur. ff. de iure fiſci. & dixi
plenè in verbo, *Condidit* ij. videatis Io. Fab. in §. & ne
14 huius inſt. de eo cui liber. cau. bo. adiici. Et † poſſunt
hæc fideicõmiſſa relinqui per vnũquenq; capacē in
teſtamēto, vel extra teſtamētũ, aut morientē ab inte-
ſtato. Primò enim relinqui poſſunt in teſtamento
expreſsè, vt hîc fecit. & poſtquā ſcripſit hęredē, dicat
& hæredē meũ rogo vel fidei eius cõmitto, ꝙ meā hę
reditatē reſtituat vel partē tali: quo caſu neceſſe ha-
bet teſtator hæredē priùs inſtituere, vt dictũ eſt, vel
primò eius fideicõmittere, & poſteà hæredem eum
inſtituere. Alioquin inutile eſſet teſtamentũ in quo
nemo hęres inſtituitur. l. j. ff. de vulg. & pup. & l. fi. ff.
de iure codicil. & ita in propriis terminis dicit text.
in §. in primis. inſtit. de fideicõ. hære. & intelligatis,
ꝙ tunc inutile eſt teſtamentũ, vt teſtamentũ. tamē va
lebit dicta ſcriptura, vt codicillus. quia poſtquam in
eo nemo reperitur hæres inſtitutus, præſumitur, ꝙ ille
diſponēs codicillari voluerit, potius quā teſtari l. nõ
codicillũ. C. e. circa quod videatis quæ ſcripſi ſuprà,
15 *Teſtamentũ* iij. in prin. † Poteſt & ſecundò, teſtator
non in teſtamēto fideicommiſſariā ſubſtitutionē fa-
cere ſeu fideicõmiſſum relinquere, ſed extra teſtamē-
tum, putà in codicillis: veluti ſi teſtator in teſtamēto
hæredē inſtituerit, ita ꝙ omnino vtiliter teſtat' fuit,
& ante teſtamentũ vel poſt codicillos fecerit, in qui-
bus hæredē in teſtamēto fiendo inſtituendũ vel iā fa
cto inſtitutũ rogauerit alteri hæreditatē reſtituere.
Nā eo caſu hæres in teſtamēto inſtitutus tenebitur te-
ſtatoris voluntatē adimplere in codicillis cõtentam
16 vt d. §. in primis. † Pariter vt dixi, & tertiò põt mo-
riens ab inteſtato hāc fideicõmiſſariā ſubſtitutionē
facere, ſcilicet nullo per eũ condito teſtamēto, princi
paliter ſolũ & dũtaxat codicillos faciēdo, in quibus
hęredes ab inteſtato ſibi ſuccedētes roget hæreditatē
ſuā alicui reſtituere, vel partē illius aut certā particu
larē rem, inſtitut. de fideicõmiſ. hæredi. §. præterea.
17 † Et interdũ ab inteſtato moriens poteſt hāc ſubſti-
tutionē facere in teſtamēto nulliter facto & inutili
ex defectu ſolēnitatis, ſi in eo clauſulā appoſuerit co-
dicillarē, ſic dicēdo: ſi teſtamentũ meũ non valeat iu
re teſta. volo ꝙ valeat iure codicillorũ. Nā talis teſta
tor ꝓpter teſtamēti nullitatē, vt quia fortè in eo prę-
teritus fuit teſtatoris filius, vel debitus nõ interfuit
teſtiũ numerus, deceſſiſſe dicitur inteſtatus. inſtit. de
hære. quæ ab inteſtato deferũtur. §. j. tñ q̃a in tali te-
ſtamēto inutili inſerta fuit expreſsè clauſula codicil
laris, vidētur ex hoc hęredes ab inteſtato ſuccedētes
rogati hæreditatē reſtituere hæredi inſtituto in tali
teſtamēto nullo & inualido: & ſic hęres q̃ fuerat in ta
li teſtamento directè inſtitutus, erit medio clauſulæ
18 codicillaris per fideicõ. ſubſt. † Et idē pariter eſſet, ſi
in teſtamēto inutili non fuerit clauſula codicillaris

expreſſè

expreſsè poſita, ſed tacitè ſubintellecta, quod fit qua-
druplicitер. Primò, ex verbis ęquipollẽtibus in teſta
méto appoſitis. Secũdò, ex iuraméto teſtatoris. Ter-
tiò ex ardore amoris, qué teſtator habebat ad hęredé
in teſtô inutili inſtitutũ, vel ad fideicom. aut legat.
Quartò ex patrię ſtatuto vel cõſuetudine, vt late de-
claraui ꝫ. in verbo, *Teſtamẽtũ* iiij. Nã ex ꝗbus indu-
citur clauſula codicillaris, ex eiſdẽ ꝑ cõſequẽs indu-
citur fideicõmiſſaria ſubſtitutio ſeu fideicõmiſſum,
vt ibi plenè videatis. Si autẽ in teſtaméto inutili ap-
poſita non eſſet clauſula codicillaris, nec ſubintelle-
cta, nõ deberet fideic. ex teſtaméto ſolennitate caren
te, niſi in caſibus, de quibus infrà dicã tractãdo de fi-
19 deicommiſsis particularibus. † Reſtat ergo, ꝙ à ve-
niẽtibus ab inteſtato etiam relinqui poteſt fideic. to-
tius hæreditatis, aut partis vel alicuius rei particula-
ris, & nõ ſine cauſa. Quoniã teſtator nullum conden
do teſtamentũ ſatis videt ſua ſpõte ab inteſtato ſuc-
cedẽtibus ſuã hæreditatẽ relinquere, poſtquá aliũ nõ
fecit hæredẽ l. cõficiũtur. ff. de iure codicil. Vnde cùm
relinquẽdo ei hæreditatẽ ſatis eos honoret, etiá eos
onerare poterit & grauare de illam reſtituendo, vel
partem, aut rem particularẽ propriam teſtatoris, vel
ipſorũ hæredũ. l. vnũ ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. ij.
vel rem penitus alienã inſtit. de leg. §. nõ ſolùm. & §.
poteſt. inſtit. de ſingula. re. per fideicómiſ. relictis. de
quo plenè in l. cùm rem alienã. C. de legat. Panot. &
20 Doct. in c. filius, ſuprà eod. † Et ſicut poteſt quis hæ-
redem ſuum grauare in teſtaméto vel ab inteſtato in
codicillis, onere fideicõmiſsi, fideicommiſſario reſti
tuendi: ſic etiã grauare poteſt illũ, cui cauſa mortis
bona ſua donauit, vt illa vel partẽ illorũ aut rẽ par-
ticularẽ alteri reſtituat. l. cùm hi. §. idẽ erit. ff. de trãſ-
actio. l. cùm pater. §. eorũ. ff. de leg. ij. & eſt bonus tex.
illo eo. tit. l. vt hæredibus. & in l. j. §. fi. C. de caduc. tol
len. facit. l. ab eo. C. de fideicõ. & l. j. C. de donat. cauſa
mortis. De donatione autẽ inter viuos habemus tex.
ſingularẽ in l. quoties. C. de dona. quæ ſub modo. Fa-
cit l. in donationibus. C. ad leg. Fal. tangit Bal. in l. fi-
liũ. C. fami. erciſ. & Bar. in l. ſi mulier. §. j. ff. de leg. iij.
vbi dicit, ꝙ quoties donatio inter viuos facta nõ va-
let ab initio, ſed morte donatoris cõfirmatur, eſt idẽ
dicendũ, ſicut in ipſa donatione cauſa mor. Sed vbi
donatio valet ab initio, ita ꝙ robur nõ capit à mor-
te donatoris, nec eam requirit pro ſui cõfirmatione,
tunc in tali donatione fieri nõ poteſt hęc fideicõmiſ-
ſaria ſubſtitutio, nec valeret fideicõ. Poſſet tamẽ do-
nator tẽpore donationis donare alicui bona ſua, &
ſecũdo loco alteri, & deinceps, cui poſt certũ tempus
aut conditionẽ vel poſt mortẽ donatoris bona dona
ta trahãtur, & reſtituantur. quo caſu ex tẽpore dona-
tionis ius acquirit ſecũdo, vel tertio, & deinceps do-
natario, cui etiã acquiritur ex nũc actio, ſed executio
differtur, donec poſt tẽpus expreſſum per donatorẽ.
21 † Et eſt mirabile: quia quęritur actio ſecũdo donata-
rio ex pacto facto per donatorẽ cum primo donata-
rio, per tex. ad hoc ſingularẽ in d. l. quoties. cõtra re-
gulã l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. obl. & §. ſi ꝗs
alij. inſt. de inuti. ſtipul. Et aduenientę conditione adie
cta in donatione tenebitur primus donatarius, vel
eius hæres bona donata reſtituere illi ſecundo dona
tario: & ille deinceps tenebitur iuxta donatoris vo-
22 luntatẽ, vt d. l. quoties. † Nec ad cauſam illius reſti-
tutionis fiẽdæ ex donatione inter viuos, quæ pro ſui
validitate mortẽ donatoris nõ requirit, poterit do-
natarius de bonis donatis per eũ reſtituendis. detra-
here Falcidiã, nec Trebellianicã. l. ſi vſuſfr. §. dos, vbi
Bar. ff. ad leg. Fal. gl. & Doct. in d. l. in donationibus.
C. illo eo. tit. Et notetis illũ text. in d. l. quoties. quia
dico vobis, ꝙ notandũ exiſtit. Nam cõmendatur ab
omnibus in eo, ꝙ vltimo ſubſtituto quæritur vtilis
actio ex ſimplici pacto donatoris: quod eſt exorbitãs
23 à cõmuni regula. † Et inde eſt ꝙ Bar. decidit ſingula-
riter in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb. obl. ꝙ cùm
in caſu d. l. quoties. ius quęratur tertio, ſola opera &
facto donatoris, certè poterit donator illud ius ter-
tio quæſitũ pœnitẽdo tollere, & onus reſtituẽdi re-
mittere donatario, per tex. in l. iij. ff. de ſeruis expor.
idẽ dicit Bal. per illũ tex. in l. j. C. ſi mã. ita fue. alie. vt
manu. vbi alienans ſeruũ cum onere ꝙ manumittat,
poterit pœnitẽdo reuocare, & remittere emptori vel
donatario illud onus manumiſsionis, quãuis liber-
tas ꝗ ex pacto debebat ſit pia cauſa. Ex quo dicebat
idẽ Bar. & ſingulariter in d. §. Flauius. ꝙ ſi donatum
fuit alicui, vt poſt tẽpus tale donatũ pertineat eccle-
ſiæ, licet eccleſiæ fuerit actio vtilis quæſita ex illo pa
cto, ꝑ d. l. quoties. tamẽ poterit donator talẽ reſtitu-
tionẽ eccleſiæ fiendã reuocare in fauorem donatarij
grauati, ſicut poſſet quilibet teſtator aut mortis cau
ſa donãs vſque ad mortẽ. Sed aduertatur, quia multi
& magis cõmuniter Doct. tenẽt in hoc cõtra Bar. di-
cẽtes, ꝙ in caſu iſto pactũ de reſtituẽdo in donatione
appoſitũ nõ eſt modò reuocabile ad nutũ donatoris,
ac ſi in teſtaméto vel cauſa mortis donatione fuiſſet
adiectũ. Imò ſicut ſemel perfecta donatio cõditionẽ
nõ recipit, & minus reuocationẽ à ſolo donatore. l.
perfecta. C. de don. quæ ſub modo. ſic etiã non poteſt
donator onus donatiõi adiectũ tollere in tertij præ-
iudiciũ, cui per d. l. quoties. fuit ſemel ius quæſitũ &
actio vtilis. Nec obſtãt iura per Bart. allega. quia ibi
alienãs ſeruũ cũ onere manumiſsionis, ideo põt tale
onus manumiſsionis reuocare & tollere, quia nihil
in hoc præiudicat ſeruo, cui cũ ſit cuiuſcũqꝫ acquiſi-
tionis incapax, nihil de iure acquiri potuit, ſed in ca
ſu d. l. quoties. ius erat ſemel quæſitũ vlterioribus do
natarijs per illũ tex. not. quod quidẽ ius tolli nõ põt
eorũ præiudiciũ, præſertim ſi quæſitũ foret eccleſiæ,
quę capax eſt acquiſitionis, imò ſummè priuilegiata
in ſuis acqueſtis. l. j. & l. fi. C. de ſacroſanc. eccl. & c. ex
literis. de cõſuetudi. & ita cõtra Bart. tenent Io. And.
in addi. Spec. titu. de inſtru. editio. §. nũc aliqua. Pau.
in d. §. Flauius. & in l. inſulam §. fi. ff. ſolu. matr. per il
lũ tex. & per text. no. in l. fi. ff. de pact. idẽ tenet Salic.
in d. l. quoties. & in d. l. j. C. ſi manci. ita fue. alie. & Lu
do. in l. ſi pecuniã. in princ. ff. de cõdict. cauſa data. Et
ſi quiſpiam ſuſtinere vellet opin. Bar. ſcilicet ꝙ talis
ſubſtitutio reuocari poſsit, deberet eum intelligere
vbi ius in foret tertio ꝗſitũ ex nudo & ſimplici do-
natoris pacto, ſecũdũ terminos d. l. quoties, ſecus aũt
eſſet, ſi ille tertius cui ius venit quærẽdum tempore
quo ſibi quæritur, eſſet præſens & ſtipulãs: vel in ſui
abſentia aliquis puta notarius, vt publica perſona,
pro ipſo ſtipularet. Quia tunc cùm pactũ donatoris
non ſit nudũ, imò fuit ſtipulatione veſtitũ, & plenè
actio quæſita illi tertio, nõ ſolo pacto & opera dona
toris, ſed vtriuſqꝫ partis, tũc nõ poſſet donator tale
ius quæſitũ reuocare, per l. ſicut. C. de actioni. & obli
gatio. Et ita in caſu noſtro ſingulariter decidit Bal.
in l. cùm à ſocero. C. de iure dot. quẽ finaliter ſequi-
tur Alex. in d. §. Flauius. Et etiam hoc vult textus be
ne intellectus. in d. l. quoties. ibi, & qui ſtipulatus nõ
ſit. Facit bonus tex. in l. cùm maritus. §. fi. ff. de pac. do
tal. Ideo hodie, ſi de tali donatione fieret publicum
inſtrumentum, nunquàm tale pactum reuocari poſ-
ſet,

ſet,cum ſemper notarij ſtipulentur pro abſentibus
etiã nondũ natis.Et hoc eſt quod dicebat Bart.in l.ij.
verſ.vnde cũ C.de cõdict.ob cauſ.ꝙ cùm hodie cõmu
niter de omnibus pactis fiãt inſtrumẽta publica, vix
reperitur aliquod pactũ nudũ propter ſtipulationes
tabellionũ. Et idem puto, ꝙ in caſu præcedenti ſi do
nator iuraſſet non venire cõtra: quo caſu non poſſet
onus fideicõmiſsi in donatiõe poſitũ tollere in præ-
iudiciũ tertij,cui ius cum actione vtili eſt quæſitum.
24 † Quia iuramentũ omnes cõtractus ſui natura reuo
cabiles faciet irreuocabiles,ſecundũ gl.ſingularẽ. ſu
per verb.neceſſe habeat.quã omnes ibi ſequuntur.ff.
de condictio.cauſa data.l.ſi pecuniam.§.j.adde ꝙ ita
fuit deciſum per arreſtũ in Parlamento Burdegalæ
die xxj. Aprilis.M.ccccc.j. in cauſa dominationũ loci
de Vſſelin, & caſtri de Carlutio patriæ Lemouicen-
ſis, & de oratoris patriæ Auerniæ inter Georgiũ de
Labeſſerit aliâs de Vſſello imperrantẽ qui arreſtum
obtinuit contra Dominam Annam de Anglaribus.
25 † Plus dico, ꝙ ſicut quis grauare poteſt hæredem ex
teſtamento,vel ab inteſtato,aut donatariũ, vt bona
reſtituat fideicõmiſſario, ſic etiam grauare poteſt fi-
deicõmiſſariũ, & deinceps de fideicõmiſſo alteri re-
ſtituẽdo argumẽtũ.l.poteſt.ff.de vulg.& pup.Proui-
ſo tamen ꝙ neminẽ grauet de plus reſtituẽdo, quã ei
reliquerit. Alioquin quod plus eſſet videretur inuti
liter relictũ.inſt.de ſing.rebus per fideicom. relictis.
§.itaq;.& ff.de leg.j.l.planè.la ij.§.fi. & ff.de leg. iij.l.
j.§. ſciendũ. & l.iij §.Iulian.& l.legatari⁹.Nã in hoc
puncto tres dãtur regulæ.Prima eſt, ꝙ quẽ honoro,
ſcilicet aliquid ei relinquẽdo,eum onerare & graua-
re poſſum in toto vel parte eius, quod ei relictũ eſt.
26 † Adeò ꝙ licet eccleſia vel clerici non teneãtur pro
ſuis poſſeſsionibus ad collectas, nec alia onera laica
lia.l.placet.C.de ſacroſan.eccle.& plenè Panor.in c.
non minus.& c.aduerſus.de immu.eccle.& in c.fi. de
vita & honeſta.cleri.& tex.in c.j.& c.clericos.de im-
mu.eccle.lib.vj. tamen teſtator legando eccleſiæ ali-
quã de ſuis poſſeſsionibus diſponere poſſet,ꝙ pro il-
la ſoluere teneatur collectas & cætera ciuitatis one-
ra ad quæ cæteri laici tenẽtur, vt ſingulariter conſul
uit Petr.de Anch conſ.ccxviij.incip.dubium facit in
prædicta quæſtione.vbi hoc eſſe verum probat opti
mis rationibus. De quo qualiter intelligatur videa-
tis Felyn.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de cõſtitutioni-
bus.xxiiij.col.verſi.quintò quæro.Et præſertim iſta:
quia quẽ teſtator honorauit aliquid ei relinquẽdo,
poteſt etiã onerare, & ei onus perpetuũ imponere,
prout hic fecit Raynutius: qui Adiectã eius filiã hæ-
redem vniuerſalẽ inſtitutam & ſic honoratã onera-
uit reſtituere hæreditatẽ, ſi abſq; liberis moreretur.
27 † quod fieri poteſt de iure,niſi in ſequẽtibus caſibus.
Primò, vbi quis honoratus non eſſet cõmodo pecu-
niario,ſed alio cõmodo nõ pecuniario,vtputa, quia
teſtator libertatẽ reliquiſſet ſeruo ſuo. Nam licet li-
bertas in qua ſeruus honoratus fuit ſit maxima,imò
inæſtimabilis.inſtit.q & ea quib.cau. manu. nõ poſ-
ſunt.§.fi. Tamẽ quia commodũ non cõtinet pecunia-
riũ,grauari nõ poteſt legato nec fideicõmiſſo, vt d.l.
planè.la ij.§.fi.ff.de lega.j.Et idẽ vbi debitori pignus
liberatur: quia remiſsio pignoris commodũ nõ con
tinet pecuniarium.l. ſi pignus.ff. quæ in frau. credi.
cùm ex hoc debitum nõ videatur remitti.l. poſtquã.
ff.de pac.Videatis l.ſi mulier.§.ſed ſi habẽti. vbi Bar.
verſ.oppo. ꝙ à legatario.ff.de leg.iij.& l.Titius.ff.de
operis liberto. & eadẽ ratiõe idem eſſet in legato rei
certæ purè debitæ per debitorẽ teſtamento credito-
ri legatæ. Quia licet legatũ valeret propter repræſen
tationẽ dominij rei legatæ,quod ipſo iure tranſit in
creditorẽ legatariũ mortuo debitore teſtatore: vbi
virtute obligationis,qua res debebatur non trãſiſſet
domũ, donec ſpecies debita ſoluta fuiſſet & tradita.
l.ſi ex legati cauſa.ff.de verb.oblig.& l.quod te. ff. ſi
cer.pet. Tamẽ quia illa dominij repræſentatio com-
modũ nõ affert pecuniariũ creditori, cui res ſibi de-
bita fuit legata, certè non poteſt in aliquo grauari,
28 vt d.l.ſi mulier.§.ſi rem.ff.de lega.iij. † Secũdò fallit
dicta regula in ſubſtituto filij exhæredati, ad quẽ li-
cet perueniat commodũ legati à teſtatore relicti,ta-
men à tali ſubſtituto legari nõ poteſt.tex.eſt mirabi
lis in l.cùm quidã.C.de lega.attẽto,ꝙ ab hęrede lega
tarij poteſt legari, vt d.§. itaque.per quod videbatur
etiã poſſe ab iſto legari.Et ratio d.l.cùm quidam.po
nitur p Bar.in l.qui fundũ.§.qui filios.ff.ad l.Falc.ta
men ſi omnes rationes quæ à doctoribus dãtur, bene
conſiderentur, via vna ſola ſtare poſſet. Imò dicit
Raph.Cuma.in d.§. qui filios, ꝙ nunquã vidit ratio-
nem euidentẽ ad dictũ tex.& Pau.in d.l.cùm quidã.
dicit,ꝙ ſi fas eſſet dicere,imperator ibi loquutus fuit
ex ſuo capite,excuſatur tamẽ per l.nõ omniũ.ff.de le
gi. ſed concludendũ eſt ſaltẽ ab authoritate, ꝙ pater
à filio exhæredato cui legauit ſeu aliquid relinquit
poteſt legare.l.cohæredi.§.cùm filiæ.ff.de vulg.& pu
pil.non autem ab eius ſubſtituto, etiã in teſtamento
militis.l.miles ita.§.ſi miles.ff.de teſt.mili.licet regu
la cõmunis ſit: ꝙ vbi poſſum ab aliquo legare. eodẽ
modo poſſumus ab eius ſubſtituto.l.ſi fuerit. §. pen.
29 ff.de leg.iij. † Et hæc cõcluſio ꝙ à ſubſtituto filij ex-
hæredati per patrẽ legari nõ poſsit,limitatur tripli-
citer.Primò vt procedat,quãdo filio exhæredato pa
ter reliquiſſet titu.legati.ſecùs ſi titulo hæreditario,
puta pater filium exhæredauit impuberem.& extra-
neum inſtituit hæredem: deinde filium exhæredatũ
ſubſtituit extraneo hęredi inſtituto:exinde filio pu-
pillariter ſubſtituit,Nam hoc caſu legari poſſet non
ſolùm à filio,ſed etiã ab eius ſubſtituto. tex.eſt ſolen
nis in d. l.qui fundum.§.qui filios,quæ eſt ſingularis
ſecundum Ange.& Modernos.in d.l.cùm quidã. Se-
cundò limitatur, niſi ipſe ſubſtitutus impuberis ex-
hæredati fuiſſet etiam inſtitutus à patre in eius teſta
mento:quia tunc talis ſubſtitutus teneretur ad lega-
ta relicta in tabulis pupillaribus. tex. eſt not.in l.in
ratione.la j.§. fi.ff.ad leg.Falc.ſecundum Bal.& Ful-
go.in d.l.cùm quidam. Quod eſt verum, etiam ſi ta-
lis ſubſtitutus inſtitutionem patris repudiaſſet. tex.
eſt ſingularis ſecundum docto.ibi,in l.ſi filius qui pa
tri.in vlti.reſponſo.ff.de vulg.& pupil. intelligendo
ꝙ ibi filius fuerat exhæredatus, prout ibi intelle ait
Bar.circa fin.ij.col.quod reputat ſingulare ibi Imo.
intelligendo ſecundum l.fi.ff.de lega.iij. Tertiò limi
tatur dicta regula d. l.cùm quidã. in exhæredatione
filij mala mẽte facta,prout ibi ſonãt verba tex. dum
dicit exhæredationis iniuriam: ſecùs ſi bona mente,
& ad prouiſionem filij iuxta l. multi nõ notæ cauſa.
ff.de libe.& poſth. Quia eo caſu legari poſſet ab eius
ſubſtituto, cùm tunc ceſſet odium exhæredationis,
quod vt ibi dicit Alex. fuit cauſa & ratio illius deci-
ſionis.item not.dicit Ioan.Fab. in §. non ſolùm. vbi
30 hoc clariùs tenet Ang.inſtit.de pupil. ſubſtit. † Ter-
tiò fallit regula noſtra in collatione beneficiorũ &
eorum datione in titulum,quia licet conferens cleri
co beneficium ipſum clericum honoret, tamẽ ipſum
onerare non poteſt: quia collatio beneficiorum de-
bet pura eſſe & ſimplex ſine cuiuſcunque oneris ne-
dum

dum temporalis, ſed etiam ſpiritualis adiectione.c.
ſignificaſti.de præbē. vbi non valet nec adiici poteſt
onus quotidie miſſam celebrãdi in collatione eccle-
ſiæ vacantis adiectum.quod qualiter intelligatur,vi-
31 deatis ibi per glo. & Panor. † Pariter licet eligentes
honorent electũ eligendo ipſum, tamen ei non poſ-
ſunt onus imponere dãdi aliquid tẽporale nec ſpiri-
tuale, imò talis electio eſſet ſimoniaca. c. ex parte.de
j.de offi.deleg.de cuius intellectu ibi per gl.Barba.&
Fely.in cap.ad audientiã.le ij.iij.col.de reſcrip.Et ho
die per decretũ generalis concilij Baſilien. incipiẽs.
ſicut in cõſtruenda.eligentes eſſent periuri,qui iurãt
nõ eligere datione aut promiſsiõe alicuius rei tẽpo-
ralis:& idem ſpiritualis, ſecundum gl.ibi. Et ita fuit
etiam ordinatũ per beatum Ludouicũ regem Fran-
corum per ſuam factam Pariſiis pragmaticam ſan-
ctionẽ Anno domini M.ccxxviij. vbi in v.articulo.
ſic dicitur. Item exactiones & onera grauiſsima pe-
cuniarũ per curiam Romanam eccleſię regni noſtri
impoſitas vel impoſita, quibus regnum miſerabili-
ter de pauperatũ extitit, ſiue etiam imponendas aut
imponenda leuari & exigi nullatenus volumus,niſi
duntaxat pro rationabili pia ac vrgentiſsima cauſa
vel ineuitabili neceſsitate,ac de ſpõtaneo & expreſ-
ſo conſenſu noſtro, & ipſius eccleſiæ regni noſtri.
hæc ibi.Ex qua ordinatione clarè reſultat,quòd ſi de
facto per papam onus imponeretur, exigi nõ debet,
niſi duo cõcurrant.primò,quòd ex iuſta cauſa, vt in-
frà dicã.ſecundò, quòd de cõſenſu regis cuius inter-
eſt, tanquam eccleſiarum pontificalium fundatoris,
vt videbitis,tale onus impoſitũ fuerit,quòd illi one-
ri eccleſia Gallicana etiam conſenſerit; & quòd ex-
preſsè conſenſerit: & ſic taciturnitas aut diſsimula-
rio; vel patientia non ſufficeret. Imò mandat beatus
Ludouic.ibi,in fin. contrafacientes puniri taliter q
32 cæteris tranſeat in exemplum. † Similiter non poſ-
ſet collator beneficij ſibi vel alteri retinere à colla-
rionario per eum honorato,nec aſsignare partẽ fru-
ctuum per modum quotæ:quia hoc eſſet ſcindere be-
neficium: quod fuit per concilium Torouen.prohi-
bitum.capit.maioribus.de præbend. Nec etiam per
modum totitatis,niſi prout deciditur in capit.ſi pro-
pter tua debita.de reſcrip.lib.vj. nec per modũ quan
33 titatis. † cùm beneficia conferri debeant ſine dimi-
nutione.cap.j.vt eccleſiaſtica benefi. ſine diminutio.
conferan. Vnde non poſſunt beneficiis etiam vacan-
tibus præſertim epiſcopatibus & dignitatibus põti-
ficalibus penſiones annuæ imponi. quantumcunque
fuerint prælati in ſuis prouiſionib' honorati.cap.ij.
de ſupplen.neglig.prælato. cap. cùm clerici.de pact.
cap.tua nos.de iureiurando. iuncta gloſ.j. ibi in ver-
bo,quodam iure.capit. cùm Bertholdus.de re iudica.
capit. paſtoralis.de his quæ fiunt à præla.cap. perue-
nit.cap.ſignificauit.cum glo.cap.grauis.& cap.quan
tò.de cenſibus.& capit.fin.de rerum permutã.Quod
optimè ſeruatur in præſenti regno Franciæ, in quo
expreſſam habemus de hoc ordinationem regiam
Caroli ſexti proaui domini noſtri Regis moderni
editam die ſexto Octobris, Anno domini M. ccc-
lxxxv.& ſui regni ſexto, qui videns & plenè certi-
ficatus Cardinales in exceſsiuo numero tunc exi-
ſtentes multa beneficia in regno & extra, tam epi-
ſcopatus,abbatias, prioratus, imò etiã inferiora be-
neficia etiã clauſtralia, eleemoſynarias, leproſarias
& orphanotrophia,& hoſpitalia ac dignitates ma-
iores in cathedralibus & collegiatis eccleſiis dietim
acceptare & obtinere,& quicquid inde habere pote-

rant., extra regnum commorantes abſportare: re-
ditúſq; & emolumẽta omnia in vſus ſuos particula-
res (reparationibus eccleſiarum in terram fere pro-
ſtratarum,hoſpitalitate & cæteris operibus charita-
tis poſtpoſitis & omiſsis) conuertere. & cùm bene-
ficia interdum acceptabant, ne de pluralitate exceſ-
ſiua reprehenderentur, illa ad penſionem annuam
quæ frequentius ad valorem redituũ beneficij aſcen
debat,alteri conferri procurabant: qui poſteà vnde
viueret non habens, curam animarum & diuinũ of-
ficium deſerebat, & cardinali penſionario mortuo
alius cardinalis penſionem prędictam ſibi conferri
petebat: expeditióque nulla aut vix aliqua fiebat de
epiſcopatibus & beneficiis maioribus in curia Ro-
mana, ſine retentione penſionis annuæ pro interte-
nemento alicuius cardinalis, vel alterius papæ aut
cardinaliũ familiaris:eo modo eccleſias regni tribu
tarias reddendo contra mentẽ & intentionẽ præde-
ceſſorum Franciæ regum,& aliorũ qui eccleſias fun
dauerant & dotauerãt, nouos fundatores à ſuis piis
mentibus retrahendo in totius regni ruinã & tota
lem deformationem, ac vniuerſitatum & generaliũ
ſtudiorum,necnon in eis docentium,& ſtudentium,
qui fructus & palmites pretioſos præ cæteris ſtudiis
vbique diffundunt,& in quibus regnum Franciæ cæ
teris præcellit,deſtructionem & perditionem.Qui-
bus de cauſis & pluribus aliis rationibus pius rex
motus, matura ſuorum conſanguineorum & regni
procerũ ſuíque magni cõſili habita & reiterata deli
beratione, tot & tantis ſcandalis ac periculis ſubue-
nire vt tenebatur & prouidere cupiens, attendénſq;
quòd dominus noſter IESVS Chriſtus eccleſiam
ſponſam ſuam tanta voluit libertate gaudere.vt nul
lius vtilitatis obtentu ſubiici debeat ſeruituti, affe-
ctans etiam eccleſias regni ſui per viros eccleſiaſti-
cos quarũ defenſor & pugil exiſtere gloriabatur, in
pacis & tranquillitatis fœdere ac libertate & fran-
chesia propagari,etiã eccleſias & viros eccleſiaſticos
à talibus indictionib' & nouitatibus indebitis præ-
ſeruare.Ex ſua certa ſcientia authoritatéq; regia or-
dinauit & mãdauit, omnes penſiones & cætera quę-
que onera eccleſiis regni in fauorem cardinalium &
aliorum quorumcunque impoſita ad manum ſuam
regiam poni, & de illis & eccleſiarum fructibus ec-
cleſias reparari, numerum clericorũ & religioſorũ
olim conſuetum, tunc verò præmiſſorum obtentu
diminutũ reponi,eíſq; de victu ſufficienti,& diuino
officio intendere prouideri, & hoſpitalitatem ac cæ-
tera charitatis opera in locis conſuetis fieri poſſent.
Ordinauítq;, formã antiquorum canonũ inſequen-
do,fructus eccleſiarũ regni ſui in tres ſolùm partes
à cætero fore diuidendos modo & forma in eadem
ordinatione contentis,ita quòd tertia pars in eccle-
ſiæ reparationem conuertatur per certos commiſſa-
rios,qui in hoc negotio vacantes ſolo victu conten-
ti ſtipendia alia non percipiant,vt ibi dicitur, quod
malè ſeruatur quæ fundamentũ ſumpſit ex text. in
can.decreuimus. x.qõ.j. ibi, ab epiſcopis autẽ tertia
ex omnibus accipiatur,&c.& argu.text.in l.ne ſplen
didiſsimæ.C. de operibus publi. [De quo Matth.
Boſſus in iij. parte, epiſtola xcvij.incip. Me beniuo-
lentia.Ad epiſcopum Vicentinum ſcribens:Dos,in-
quit,quam opulentiſsimam tibi ſacra tui vnius viri
vxor eccleſia pinguis & pulcherrima iſta:nõ ad pro-
fuſionem & pompam eſt tibi ſumenda, ſed neque in
propinquos tuos,quæ prima clericorũ improbitas,
imò ſacrilegium eſt,prodigenda: quæ enim colligis
atque

atq; reponis & quicquid penitatur tibi pecuniæ, nó tua aut tibi credita:aliter ſunt quam fideli miniſtro his militibus diſpenſando vt eam tu primá partem accipias,quæ ſuſtentare teipſum,& honeſtá ac moderatam tuam familiá decéter poſsit atq; frugaliter. Pars ſecunda & largior ſit pauperũ Chriſti,quorum patres epiſcopi recte dicũtur,ſit orphanorum, ſit viduarũ,ſit incarceratorũ & captiuorũ & indigentium eorũ quos fortuna depreſsit verecundiáq; cõfundit. Tertia in Dei tépla fulcienda ne ruant,& curáda ne ſqualeant impédenda erit & erogáda: vt ipſe noſtri magnus ſacri iuris interpres & virorũ prudentiſsimus & ſanæ opi.&c.Residuũ dictæ epiſtolę addidi ſuper verbo, *& vxorem nomine Adela*.in primo ſucceſsionũ ab inteſt.arti.& j.deciſio.An eccleſia tenere poſſit bona temporalia,vbi vide.] Quæ quidé iura practicãtur & obſeruantur in præſenti regno , licet pro eccleſiæ fabrica alibi deputetur ſola quarta.c.conceſſo.cũ tribus ſequentibus.xij.q.ij.quia de tertia parte erat traditio antiqua & conſiliũ vniuerſalis eccleſiæ in dicto c.decreuimus. iuri ciuili conforme in dicta l.ne ſplendidiſsimè.prout eccleſia & reſpublica ęquiparantur.in l.fi.C.de ſacroſanc.eccle.(Additio.)Hãc ordinationem reperietis in regiſtro ordinationũ cameræ inquęſtarum parlamenti Toloſæ,fol.xciiij.de quo plura fuerunt hactenus prolata arreſta in parlamento Toloſæ:& inter cætera arreſtum quo fuit dictum die xxiij. Iunij,anno domini M. cccclxxxvj. ꝙ tertia pars fructuum archiepiſcopatus Auxis cõuerteretur annis ſingulis in eccleſiæ reparationé. & arreſtum quo idem fuit dictum per eandem curiam de fructibus epiſcopatus Lectoren. anno domini M. cccclxxxvij. in menſe * * * & etiam de fructibus archiepiſcopatus Toloſani die vj. Aprilis anno domini M. cccclxxxviij. ante Paſcha. dictam inſequendo Caroli ſexti ordinationem.de quo Gagui.eãdem ordinationem ſuccinctè complectens.libr.ix.cap.iij.ſic dicit:Per id tempus ſedente apud Auenionem Innocentio vij.qui ratam, niſi ex Franciæ regno obedientiam erat conſecutus , & cardinales xxx. ordinauerat , quibus grandis ſumptus opus eſſet , ſancti diui Nichaij Rhemenſis abbate in Franciam miſſo dimidiá omnium eccleſiarũ partem exigere conabatur. Cui cœpto ſcholaſtici academiæ Pariſien.reſtiterũt, miſsis ad Carolum oratoribus,qui pontificis edictũ non æquum eſſe perſuaderent. Audita ſcholaſticorũ querela,rex exportari regno pecuniam vetat , & eccleſiarum prouentus in tres partes diſtribui iubet, vnam in eccleſiarum inſtaurationem , alteram diſſoluendis earum obligationibus & debitis. Tertiam quotidianis miniſtrorum vſibus aſsignauit.Simúlq; de his rebus Arnoldum Corbium ad pontificem legat. Pontifex autem edicti pœnitens ab exactione deſtitit,hæc ille.Ex quo tempore officiarij regij de prædictis reparationibus ac prouiſione circa diuinũ ſeruitiũ contra clericos & prælatos , ac huius prætextu de perpetuis vicariis parochialium eccleſiarum augenda portione cognitionem receperunt. (Additio.) Et me ſtante conſiliario in curia parlamenti Burdegalę anno domini M.cccccij.inſtanti vicario perpetuo eccleſię parochialis de Caumõte diœceſis * * * contra priorem dictæ eccleſiæ de exiguitate portionis ei dari ſolitæ:quę non ſufficiebat pro ſui ſuſtentatione in cura animarũ regéda & iurium epiſcopalium ſolutione, fuit epiſcopo cauſa remiſſa pro congrua portione taxanda.iuxta cap. j. de præbend. libr.vj. Sed per curiam fuit ei data prouiſio in blado & vino ſuper fructibus interim vltra ſolitum notorie ſufficienté percipienda,quia nihil prodeſſet muros reſtaurare,& diuinum ſeruitium relinquere, & alimenta ſine quibus ſeruitiũ fieri non poteſt nec

34 continuari. † Propriũ enim regum eſt,vt ipſi & eorum officiarij de eccleſiarũ reparatione ſe intromittant,cùm ſcriptũ ſit in can.fi.xcvj.diſtin.boni principis eſſe & religioſi eccleſias contritas atque conciſas reſtaurare,nouaſq; ædificare.& in cap.ſicut excellentiá.xxiij.q.iiij.prope fin.dicitur ꝙ excellentia principum apud creatoré maiori gloria proficere non poteſt,quá ſi per eam diſperſarũ eccleſiarũ potuerit ſocietas reſtaurari. Quod à Ioiade Iſraelita rege habuerunt,qui negligentiá videns ſacerdotũ captis reditibus templi authoritate ſua ipſum reparari fecit. iiij.Regum xij.cap.& xxij.c.& ij.Paralip.xxiiij.Co-

35 gere † profectò facere & reparare eccleſias ac religioné exequi eſt mixti fori , pertinens nedũ pontificibus,ſed etiá principi ſeculari per text.in l. hæreditas.in fi.ff.de peti.hære.facit l.ſi in aliquá. AEDES etiá ſacras.ff.de offi. procon. vbi hoc principi pertinet,& ſuis maioribus officiariis,quales ſunt proconſules & præfecti prætorio ipſum repræſentátes.Prętcrea dicit tex.in cap.j.ne ſede vacan.aliquid innouetur.ꝙ rex cũ proceribus regni multũ poteſt & operatur circa ſtatũ eccleſiæ reformandum.Habemus inſuper tex.apertũ in can.filiis vel nepotibus. xvj. q. vij. vbi prælatis diſsipátibus bona eccleſiæ , adiri poteſt dignitas regia:quá tex.ſummè ponderauit dominus præſidés primus Laureti adhuc vita frués in ſuo tracta.de caſibus in quibus iudex ſecularis in perſonis clericorũ poteſtaté habet. Et nó poteſt eſſe maior diſsipatio pręlatorũ, quam reditus percipere & eccleſiam ruina labenté & ferè in terrá proſtratá deridere.Si ergo de reparatione eccleſiarũ rex ſe intromittere poteſt,nulli dubiũ,quin omnia poſsit repellere, prohibere,& tollere:ex quibus ruina eccleſiarũ procedit,arg.l.oratio.ff.de ſpõſa.vt ſunt penſiones & cætera onera quæ pro voluntate & ambitione aliquorum cõſtituuntur:quæ cauſa ſunt, & per quas peruenitur ad ruinam ipſarum eccleſiarum. Ob quod & non immeritò videmus regem & eius officiarios de talibus ſe intromittere , cognitionem & executioné capere , cùm ſua interſit talia onera eccleſiis regni ſui nó imponi:ex quo theſaurus regni in exteras migrat & aſportatur natiões & regiones, diuinũ minoratur officium, cura animarum propter eccleſiarum paupertaté negligitur, eccleſiæ proſtrantur. Necnon contingeret, vt eorundem regni & Delphinatus depreſſo ſacerdotio, exhauſtóq; theſauro regnũ ipſum redderetur debilius in aduerſis. Quæ ratio ſummè fuit per regem & eccleſiam Gallicaná ponderata in congregatione generali Bituris per Carolum ſeptimum celebrata:dum decreta concilij Baſilien.fuerũt per ſanctionem pragmaticam acceptata,& inter ordinationes regias deſcripta.& regiſtrata ac incorporata die vij.méſis Iulij,anno domini M. ccccxxxviij. ſuiq; regni xvj.vt videri poteſt per text. dictæ pragmaticæ paulò ante primũ decretum. de authoritate poteſta.ſacrorum conciliorũ. Quoniá intereſt regis ſubditos habere locupletes,in Auth.vt iud.ſine quoquo ſuffra.†,cogitatio.& in Auth.de hære.& Falc.in

36 princip. † Ideo nullum onus imponi poteſt etiam per papá ſuper beneficiis & dignitatibus regni, quocunque titulo vel nomine onus illud nuncupetur aut ex quacunque cauſa vel colore & occaſione directè vel indirectè, etiam prætextu cuiuſuis conſuetudinis,

dinis,priuilegij,vel ſtatuti. Et ſi cõtrà fiat totum ir-
ritum erit.Maximè per deciſionem Archi. in c.lectis.
lxiij.diſt.volentis reges eſſe patronos omniũ pontifi
calium eccleſiarũ, in quorũ præiudiciũ onus imponi
nõ poteſt,per ea quæ dixi in verbo, *& vxorem nomine*
Adela. Et hodie eſt tex. clarus in decreto de annatis,
in dicta huius regni pragmatica ſanctione regiſtra-
to.incip.ſtatuit hæc ſancta ſynodus.vbi glo.in verbo,
exigatur. refert beatum Ludouicum pluresq; alios
Francorum reges,talia onera vetuiſſe, & à regno ex-
tirpaſſe, & Carolum v. arreſtum parlamenti contra
Benedictũ xiij.obtinuiſſe.Et Ludouicus xj.dicti beati
Ludouici & aliorum prædeceſſorum viſis ordinatio-
nibus ſuper hoc factis ſeu eius procurator arreſtum
Pariſiis obtinuit die xvij.Februarij,anno domini M.
cccclxiij. Quo curia vocatis pluribus prælatis nobi-
libus,& cõſilij regis conſiliariis, dictas ordinationes
inſequendo prohibuit talia & ſimilia onera,quæ à vi
ris eccleſiaſticis leuabantur per collectores apoſtoli-
cos in Frácia leuari, ac ſingulis dicti regni officiariis
cõmiſſum & mandatũ quatenus dictam curiæ ordi-
nationem tenerent,& ab omnibus cuſtodiri facerent
inconcuſſè. (Additio.) De quo arreſto videre poteſtis
in regiſtro regiarum ordinationum cameræ inquæ-
ſtarum parlamenti Toloſæ. fol.clj. & fol.clxix. Non
enim poteſt in collatione beneficiorũ aut bullarum
expeditione penſio ſuper beneficio imponi,nec aliud
onus,imò ſine diminutione conferri debet.dicto c.vt
noſtrum.vt eccleſiaſti.benefi.ſine diminutione confe-
rantur.Et ſi penſio alicui imponeretur ſine iuſta cau
ſa,non valeret quod actum eſſet,obſtante decreto ir-
ritante in allegato decreto de annatis cõtento, quod
etiam penſiones comprehendit, cùm ſit in eis eadem
ratio,ſcilicet oneris eccleſiæ & periculi ſimoniæ, ſe-
cundum gloſſ.illius decreti, & de cauſis ſuper verbo,
literarum. Aliàs faciliter fieret fraus legi & conſilio
de re ad rem: quia loco annatæ cõſtitueretur penſio:
& vbi papa pro ſe vetante, & obſtante decreto non
retineret eam, alicui cardinali aut familiari retine-
ret & aſsignaret, legem fraudando de perſona ad
quod perſonam contra l. fraus. iuncta glo.ff.de legi.
Ad tollendum per decretũ fuit onus quodcunq; pro-
hibitum per generalem clauſulam ſequentem,ibi aut
quocunq; alio titulo colore vel nomine, aut quauis
alia cauſa,vel occaſione, directè vel indirectè &c. Et
ſi antequã beneficium impetrans, bullas habere po-
tuerit,tali penſioni conſenſerit, vel alteri oneri,præ-
ſumitur coactus hoc feciſſe timore perdendi benefi-
cium,aut differendi ſuam expeditionem. Quo caſu
conſenſus ei non præiudicat,quaſi iuſto metu extor-
tus:& ſic in libertatis & ſui iuris poſſeſsione tuebitur
per tex.ad hoc not.in c.cũ veniſſent.de inſtit.quia re-
tinere alicui inſtrumẽta ſui ſtatus, eſt ei inferre iuſtũ
metũ.l.iſti quidẽ.§.ij.ff.quod met.cau.qui dicitur ma-
37 ximus metus,vt ibi. † Cauſa autẽ imponendi penſio-
nem ſemper iniuſta cẽſetur,ſi nõ cõcernat vtilitatem
eccleſiæ.cui penſio imponitur, quaſi ſine cauſa impo-
ſita videatur:quod fieri non poteſt,& ſi factũ eſſet. Et
(quod plus eſt) ſi pẽſio ſine cauſa aut iniuſta metu cẽ-
ſurarũ vel aliàs ſoluta etiã per plures annos fuiſſet.
certè ſoluenti non poſſet in futurũ præiudicate,quia
38 omnia per metum facta vidẽtur, † cùm cenſura eccle
ſiaſtica ſeu excõmu.iuſtiſsimum inducat metũ,quo-
ties fertur vel inferri comminatur ex cauſa iniuſta
ſecundũ Panor.in c.olim.le ij.de reſti.ſpo. & in caſu
noſtro fertur vel cõminatur ex cauſa iniuſta,per iura
& concilium generale probibita, vt videtis. & ſic ta-
lis conſenſus vel penſionis præſtatio propter cenſu-
ras non præiudicat,vt plenè conſuluit Lud.Ro.cõſil.
ccclxix.incip.Circa primum prapoſitæ conſultatio-
nis.iij.col. verſi.cùm igitur. Nec poſſet ex tali quan-
tumcunq; cõtinuata poſſeſsione ſoluendi, penſiona-
rius aliquam prætendere poſſeſsionem ſibi ſoluendi
in futurum,obſtante metu cenſurarum. Et (quod plus
eſt) ſi cenſuræ non eſſent, obſtante decreto irritante
ibi per concilium Baſilienſe poſito: quod omnis infe-
cta eſſet ſolutio & penſionẽ exigendi poſſeſsio, adeò
ꝙ nullũ pareret penſionario remediũ poſſeſſorium,
ſi eius pretenſa poſſeſsio turbaretur vel interrumpe-
retur, ſecundũ Rotam ſingulariter in nouis,deciſio-
39 ne.xvj.incip.Si cõtra agentem. † vbi decretum irri-
tans papæ vel conſtitutionis, nedum afficit titulum,
ſed etiam poſſeſsionem,vt omni careat iuris admini
culo. Idem tenet Dominicus in c.ij. vt lit.penden.lib.
vj. Nec ligant cenſuræ: imò ſunt ipſo facto nullæ,ſe-
cundum glo.ſuper verbo,cenſuræ. allegato titulo de
annatis per tex.ibi,in §.item ſi ex nunc. Etiam ſi ful-
minatæ eſſent in caſu permiſſo per alium quàm ordi
narium in propria diœceſi, vbi ſitum eſt beneficium
penſionatũ,per tex,ibi in §. itẽ ꝙ ratione. vbi in caſu
permiſſo exigendi penſionem vel alia iuſta onera,
non poteſt ad ſoluendum quis cogi per alium quàm
ſuum ordinarium.Et ſi coactio fieret per alium,eſſet
abuſus propter iuriſdictionis & poteſtatis defectum.
Et ſic proceſſus nõ valeret,nec cenſura ligaret.vt ibi.
Vnde tales oppreſsiones & eccleſiarum grauamina
poſſet vnuſquiſque authoritate propria repellere &
tollere,præſertim cùm illi qui penſiones & alia impo
nunt grauamina, nullũ ſupra ſe habent ſuperiorem,
nec grauamen tollere volunt, imò illud exigunt &
ſoluere cogunt. Quo caſu ceſſante iudicio ac iuſtitia
ciuili & politica, locum habet authoritate propria.
Saltẽ manus regia, qua olim actiones & defenſiones
exercebantur, & iuſtitia reddebatur. l.ij. ff. de origi.
iur. Et plenè Bar.in l.j.& l.ſi alius.§.belliſsimè.iuncta
glo.ſuper verbo, ex magna.ff.quod vi aut clàm. Sed
quia in defendendo authoritate propria ſcandalum
generari forſitan poſſet.Conſultiùs viſum fuit autho
ritate regia & manu ſeculari publica hęc omnia fieri,
taleſq; oppreſsiones depellere.arg.l.non eſt ſingulis.
ff.de regu.iur. Quia quę fieri poſſunt authoritate pro-
pria ſine iudice, multo fortiùs expediri poſſunt per
iudicem licet incompetentem. ſecundum glo. quam
omnes ſequuntur ſuper verbo, in tranſitu. inſtit.de
liberti. §.multis antem modis. verſi.ſerui. Tamen in
caſu noſtro rex eſt iudex cõpetens ad tales repellen-
dum indebitas exactiones,ſeu vexationes,& ſeruitu-
tes ab eccleſia: quæ contra regulas & ſanctorum pa-
trum decreta imponuntur ſine cauſa legitima: ſolùm
vt cardinales qui tot & tãtis abundant tam in regno
quàm extra beneficiis decentius ſtatum ſuum inter-
tenere poſsint. Et pro cooperiendo vnũ altare, aliud
vel plura diſcooperire: quod non eſt de mente nec
intentione Dei nec papæ claue non errante regentis.
Qui ſi hæc cõtra ſacra generalium conciliorum ſuo-
rum prædeceſſorũq; decreta permiſerit, tractus præ-
ſumitur imò coactus importunitate petentium. l.j.&
l.ij. C.de petit. bono.ſubla.lib.x. *Et* ſic non valet. Or
qui contra regulas & diſciplinam eccleſiæ agunt, ri-
gore principum conterantur, qui à potentibus vi op
preſsis auxilium præbere debent,dicit tex.xxiij.q.v.
c.principes ſeculi. & c. regum officium. vbi glo.caſus
ponit ſeptem, in quibus laici iuriſdictionẽ habent in
clericos & viros eccleſiaſticos. Facit glo. in prin.in c.

tua.de deci.& c.clericum.xj.q.j.Nec eſt nouum, ꝙ pro
grauamine eccleſiarum recurratur ad regem: quia
cum tempore Philippi pulchri Francorum regis à
ſummo pontifice Cleme͂te quinto, eccleſiæ grauaren-
tur, ad regem recurſum eſt. De quo Gaguinus lib.vij.
c.iij.ſic dicit: A quo etiã Clemente dum ex Lugduno
Burdegalam petit, tam magnis impenſis eccleſię gra-
uatæ ferũtur, vt inde ad Philippum graues admo-
dum querelæ delatæ ſunt &c. Vt ex poſt ad Carolum
ſextum delatæ fuerunt, vt ſuprà vidiſtis. Et maximè
poteſt hodie rex de talibus cognitionem capere: viſo
ꝙ talia onera quocunq; nomine appellentur & nun-
cupentur, & quacunq; ex cauſa vel occaſione directè
vel indirectè ſub colore ſtatuti, priuilegij, aut conſue-
tud. indicta: ſunt tenore dicti decreti de annatis per
concilium generale cum decreto irritanti reprobata,
& nominatim etiam papæ interdicta: cuius decreti &
aliorum fuit & eſt rex per concilium deputatus exe-
40 cutor. † Et nemo dubitat papam vel concilium gene-
rale vniuerſalis eccleſiæ, laicis etiam ſpiritualia com
mittere poſſe. c.decernimus. vbi bona glo. de iudic.&
in d.c.tua.de deci. Et præterea ſunt talia onera contra
libertates & priuilegia eccleſiæ Gallicanæ, regis &
regni: quorum intereſt, vt ſuprà vidiſtis, quod paten-
ter demonſtrat text. in alleg. decreto de annatis. §. vo-
luit tame͂. ver. Item ꝙ huiuſmodi ſubuentio &c. Sine
quarum libertatum præiudicio, eo tunc & illo tantũ
caſu, permiſſum fuit Eugenio papæ quarto onus exi-
gi ab eccleſiis Franciæ. Vnde cùm ibi talia priuilegia
& libertates eccleſiæ Gallicanæ: & in caſu noſtro pro-
prio ſcilicet contra onera cuiuſcunq; nominis & ti-
tuli, aut quocunq; colore narrentur & exprimantur,
alia nõ indigent probatione, cũ ſint eo modo in cor-
pore iuris, ſcilicet legum & conſtitutionum Franciæ
incorporata: & per totam cõgregationem Bituricen
ſem relata, quibus eſt credendum, vt dicit Bar. in l.de
41 quibus. ff. de legi. † Quia ſi vni doctori aliquid nar-
ranti credatur, fortius credi debet toti Gallicanæ cõ-
gregationi, in qua tota ſchola & eccleſia Franciæ in-
terfuit. Nec poſſet papa illa priuilegia reuocare, nec
eis in aliquo derogare, ex quo ſunt, iamdiu eſt, dicta
decreta Baſilienſia per pragmaticã huius regni inter
42 cõſtit. & regias ordinationes incorporata. † Sicut nõ
poſſet imperator leges ſuas reuocare, ex quo ſemel
fuerunt inter canones regiſtratę, & per eccleſiam ca-
nonizatæ, vt dicit gl. ſingularis ſuper verbo, capitali.
in cap. in primis. §. de perſona presbyteri. ij. q. j. quam
ſequitur Panor. in cap. nouit. xj. col. verſi. Et ex prædi
ctis habes. de iudi. Maximè cùm regi competant ex
cauſa oneroſa ſcilicet propter ſeruitia olim per Caro
lum magnũ ſuoſq́; prædeceſſores & ſucceſſores Fran-
corũ reges eccleſiæ Romanæ & ſummis pontificibus
inuariabiliter impenſa. Propter quæ nomine illo ſu-
perlatiuo cœlitus (vt opinor) demiſſo, ſoli Frãcorum
43 reges Chriſtianiſsimi meruerunt appellari. † Ut ta-
lia priuilegia propter ſeruitiũ vel alia ex cauſa one-
roſa alicui perſonæ, & maximè ſi loco puta regno &
eccleſiæ conceſſa, reuocari non poſſunt per conceden
tem, ſecundum Bal. in l.qui ſe patris. C. vnde libe. pro
quo facit tex. in cap. j. §. ſi. qui feud. dare poſſunt. Facit
quod decidit idem Bal. per illum tex. not. in l. vectiga
lia. C. de vectiga. & cõmiſ. Præſertim, ſi articulus ille
de non imponendis eccleſiis Gallicanis penſionibus,
ſic in concordatis inter papam & regem paſſatis com
prehenſus vt fertur: quoniam tunc eſſet papa ex con
tractu ligatus, & cõtrauenire nõ poſſet. cap. j. de prob.
vbi Panor. & per Cy. & docto. in l. digna vox. C. de le-
gib. Circa præmiſſa videatis quæ plenè dixi in verb.
Et vxorem nomine Adelaſiam. in primo princ. artic.
vbi vidiſtis de priuilegiis regũ Franciæ. Nec obſtaret
præmiſsis, ꝙ ante concilium Conſtantienſe ſub Mar
tino quinto celebratum, penſiones de eccleſiis Galli-
canis exigebantur. quia hoc fuit ex tolerantia, vt di-
xit tex. in allegato decreto de annatis. Et tolerantia
regum, imò etiam prælatorum nocere non potuit ec-
cleſiæ, & minus hodie nocere poſſet, obſtante dicto
decreto quo præteritis denegatur conſuetudinibus
ſtatutis & priuilegiis etiam futuris. Ob quod expreſ-
ſus regis & prælatorũ conſenſus nocere eccleſiæ non
poſſet, nec præiudicare propter decretum irritans ibi
appoſitum: quod futurũ tollit conſenſum partium &
poteſtatem ſtatuendi in contrarium, ſecundum glo.
& clarius Panor. eleganter ibi loquentem in cap. di-
lecto. de præben. & ide͂ tenet glo. ſuper verbo, cõmit-
tantur. & ibi doct. in c. ſtatutum. §. j. de reſcrip. lib. vj.
Nam licet decreto irritãti renuntiari poſsit per eum
cuius fauore fuit appoſitum, ſecundum Ioan. Mona.
& alios in cap. ſtatutum. de præben. lib. vj. quãdo ſci-
licet ſui ſolius fauore fuit adiectum, tamen ſecùs eſſet
in caſu noſtro, in quo decretum illud fuit appoſitum
nedum fauore regis aut prælatorum, ſed etiã fauore
eccleſiarum, ne in ruinam cadant, & paupertate pe-
ſundentur carentia miniſtrorum. Qua ratione non
poſſet etiam eccleſia in regni aut regis præiudicium
illi renuntiare. l. ius publicum. ff. de pact. & cap. ſi di-
ligenti. & cap. ſignificaſti. de foro compet. imò ſi con-
ſentirent, cõſenſus tanquam dolo aut metu extortus
non valeret. Quia ſuperior, id eſt, cõcilium generale
cogitauit, ꝙ per illicitas preces vel minas alicuius po
tentis canonici, faciliùs priuari ad conſentiendum
inducerentur, quod eſt præſume͂dum de iure in quo-
cunq; actu fuerit decretum irritans appoſitum, ſecun
dum Panor. ſingulariter in dicto c. dilecto. ſuper glo.
in verbo, clauſula. de præben. Facit glo. in verbo, com
mittatur in capi. ſtatutum. §. j. de reſcript. in vj. & ita
expreſsè cauetur in ſuprà allegata ordinatione beati
Ludouici, vt vidiſtis. ꝙ ſine expreſſo conſenſu regis
& eccleſiæ Gallicanæ etiam pro iuſta cauſa non poſ-
44 ſint hæc onera imponi. † Quæ omnia optimè fun-
darunt intentione͂ procuratoris regij generalis Pari-
ſienſis, qui te͂pore regis Ludoui. vndecimi, ſanctioni
pragmaticæ in fauore͂ Pij papæ vt promiſerat renun-
tiare volentis, imò illi de facto renuntianti ſe oppo-
ſuit, & renuntiationem ſeu illius authorizatione͂ im-
pediuit. de quo Gagui. lib. x. cap. ij. Fama, inquit, ante
hos dies ferebatur Ludouicum Pio pontifici Romano
promiſiſſe, ſe pragmaticam ſanctionem deleturum,
ſi aliquando ad regnum ſine controuerſia perueniſ-
ſet. Eius promiſsi Pius pontifex nõ oblitus, cùm ean-
dem pragmaticam maximè execraretur, eamq́; hære-
ſim appellaret. Legatum Ioannem diui Benedicti
monachum Atrebatenſium cardinalem, ad Ludo-
uicum mittit, qui regem ſe promiſſo ſoluere horta-
retur. Cui audiens Ludo. legato literas ad parlamen-
tum ſenatum dat de ipſa pragmatica abrogãda. Erat
in ipſo ſenatu Ioannes Romanus regius procurator.
Hic (Ioanne Ballua ad curiam Ludouici atque legati
nomine cum literis veniente petenteq́ue ſenatum, vt
eas ſuo decreto roboraret.) Ego, inquit, iudices hanc
commodiſsimæ legis abolitionem non approbo, &
quatenus ad meum officium attinet, Ioannis Balluæ
petitionem impedio. Ea re incandeſcens Ballua (erat
enim ingenio verſipelli & doloſo nimis) Ioanni Ro-
mano multa eſt comminatus. Cui repugnaro etiam
ſchola

ſchola Pariſienſ. non formidauit eccleſiæ concilium
appellans. Hæc ille. Heu me quanta humanæ condi-
tionis variatio. Pius iſte papa antea vocabatur Ae-
neas Syluius, vir eloquẽs & orator magnus, poëtaq́;
laureatus, imperatoris ambaſiator antè fuit, & in co-
cilio Baſilienſi notabilem tractatum ſcripſit pro au-
thoritate eiuſdem: & poſtea factus papa, pragmati-
cam Franciæ concilij præfati executricem deſtruere
conatus eſt. Sed non potuit, nec rex Ludo. in hoc præ-
ualuit. Imò rationi & non voluntati ſubditus ratio-
nabilem procuratoris ſui & ſenatus Pariſienſis reſi-
ſtentiam, non ſine ſui æterna laude tolerauit: cùm nil
iuſtius ſit, quàm principem legibus obtẽperare ſuis. l.
digna vox. C. de legi. Nec oblitus fuerat omnia quæ
concilio geruntur iure, meritoq́;, effectu, & firmitate
niti. l. iij. C. de repud. Nec etiam potuit de variatione
factus rex à Pio pontifice reprehendi, cùm ille prior
factus papa variauit, argu. cap. cùm eccleſiaſticæ. de
exceptio. ſicut ipſe Ludouicus antequàm eſſet rex
promiſerat pragmaticam extinguere, quod nõ fecit
45 ductus ſapientum concilio. † An autem valeat ap-
pellatio, ſeu appellari poſsit à papa ad futurum gene
rale concilium, videatis glo. pragmaticæ. titu. de cau-
46 ſis. in fine. † De dicti Balluæ tunc Ebroicenſ. epi-
ſcopi, qui poſtea cardinalis factus eſt, inſolentia &
beſtialitate: poſt pauca eiſdem libro & capitulo reci-
tat ipſe Gaguinus. Eadem, inquit, tempeſtate Ballua
cardinalis à Ludo. miſſus Paſſios, in agrum qui cle-
ricorum, iuxta ſancti Germani monaſterium appel-
latur, progredi armatos iubet, quorum numerum &
armatorum modum recenſeret, Ludouicoq́; referret.
Recẽſuit ipſe veſte linea ornatus, & mula vectus. In-
dignnm ſanè ſacerdoti atq; pontifici munus. Quam-
obrem Chabanus domini Martini comes in cardina-
lem cauillatus eſt. Cùm enim apud Ludouicum Cha-
banus per id tempus ageret, indignatus ſacerdotem
ad militare negotium deputari: Tu, inquit, pruden-
tiſsime Rex, Balluã cardinalẽ eundemq́; Ebroicenſ.
epiſcopum. Pariſium milites vrbanos recenſere mit-
tis: te oro mihi indulge Ebroicas proficiſci, vbi de ſa-
cerdotibus ſacrandis ſcrutinium faciam: tam enim
hæc mihi cura, quàm epiſcopo militũ recognitio con-
nit. Chabani verba cum riſu excepta ſunt. Hæc ille.
Voluit ſemper hic Ballua & legum regni eccleſiæque
honoris prodigus eſſe & deſtructor, ex quo belua effe
ctus de malo in peius proceſsit, ita ꝙ finaliter cecidit,
vt vidiſtis in verbo, & vxo. nomi. Adela. Hæc domini
omnia dixi pro intellectu dictæ ordinationis regiæ
Caroli vj. ad propoſitũ allegatæ. Quæ omittere nolui
propter veſtrum aliquos, qui capere nõ poterant aut
nolebant, vnde hoc ꝙ rex, & ſui ſeculares officiarij
de his ſe intromittant, & cognitionem capiant, & à
talibus penſionum aliorumq́; onerum non debitis
impoſitionibus appellantes & opponentes recipiant
quia non illis imperiũ pelagi. Certè dicunt officiarij,
ꝙ hoc faciunt, nõ authoritate propria & mente ſecu
lari, ſed eis cõmiſſa per eccleſiã, ſeu conciliũ generale
eam repræſentãs. Quod fieri poteſt, & cõmitti etiam
laicis, vt dixi ad conſeruationem decretorũ & gene-
ralium conciliorũ. Non eſt nouũ hoc laicis cõmitti:
nam in cap. præter hoc. §. verum. xxxij. diſtinct. papa
commiſit duobus ducibus cauſam clericorum ſimo-
niacorum. & in cap. Mennam. ij. quæſt. v. Brunechildi
Francorum reginæ cauſa ſpiritualis committitur: &
in cap. illud. x. quæſtio. iij. commiſſum fuit laico ne
permitteret aliquem epiſcoporum Siciliæ de paro-
chiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici vltra
duos ſolidos accipere: neque compellere clerum ſu-
pra vires ſuas eis conuiuia præparare. Facit gloſſ. in
can. clericum nullus. xj. quæſt. j. Et ſi papa hoc potuit
multò magis ſaltem pari modo hoc facere potuit ge-
nerale concilium ad onera repellendum, prout in di-
cto cap. illud. fuit inandatum illi principi, ꝙ non per-
mitteret à clero, & populo illam fieri illicitam ex-
actionem. Et inde eſt, ꝙ literæ dietim conceduntur in
cancellaria regia (quod plus eſt) ſuper nouis decimis,
ne à laicis vltra debitum, & conſuetum modum exi-
gantur. De quo habent expreſſam ordinationẽ Phi-
lippi Pulchri regis, factam Bituris die veneris ante
cineres, anno domini M. ccciiij. in cap. xxix. tenoris
ſequentis. [Quæ hodie per dominum Auffrerij eſt
ſitiuata prima in titu. de deciſio.] Item ꝙ Seneſcallus
ad requiſitionem conſulum locorum quorumlibet,
defendat ipſos conſules & vniuerſitates ac ſingulos à
noua impoſitione ſeruitutis facienda per prælatos,
& alias eccleſiaſticas perſonas, ac à noua exactione
decimarum & primitiarum &c. (Additio.) Prædictas
ordinationes reperietis in regiſtro ordinationum re-
giarum cameræ inquæſtarum Parlamenti Toloſæ,
fol. xxxix. Quod non eſt contra ius cũmune, quo etiã
permittitur principi ſeculari præſeruare ab exceſsi-
uis procurationibus, ſi à prælatis viſitantibus exige-
rentur, vt eſt text. in d. cap. illud te volumus. x. q̃ő. iij.
quod decretũ dirigitur principi ſeculari ad exequen-
dum, vt patet ex ſupraſcriptione illius decreti, iuxta
quam papa vel concilium ſcribere conſueuit princi-
pibus ſecularibus, & non prælatis eccleſiæ. Quod eſt
not. in d. c. clericum nullus. xj. q. j. quæ ſic intelligit di-
ctum capitulũ illud, vt loquatur in principe ſeculari
per eccleſiam authorizato ad tales, & ſimiles exactio-
47 nes reprimendas, vt d. cap. de annatis. † Nam conci-
liorum ſunt principes executores. Præterea dicunt
officiarij regij ſemper cognoſcere conſueuiſſe, vbi
agitur de infractiõe ordinationũ regiarũ, inter quas
ſunt decreta Baſilienſia in dicta pragmatica incorpo
rata. Quia infringere pragmaticam, & cæteras ordi-
nationes regias nil aliud eſt, quàm temere præſumere
ſuper authoritate & iuriſdictione regia & regis: cu-
ius ſicut cuiuſlibet alterius iudicis intereſt ſuã tueri
authoritatem & iuriſdictionẽ. imò cognoſcere ſi ſua
ſit. l. ij. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. & l. ſi quis ex
aliena. ff. de iudi. etiam infringẽtes, licet clericos pœ-
nali cohibere iudicio. l. j. ff. ſi quis ius dicenti non ob-
tempera. vt expreſsè decidit dictus dominus Laureti
Præſidens in ſuo alle. tractatu. verſi. ſextus & vltimus
caſus eſt. allegat Inno. in cap. j. de offic. delega. dicens
iudicem ſecularem poſſe tunc non ſibi ſubditos coër-
cere capi. Romana. de pœnis libr. vj. Nec propter hoc
in ſententiam caderet excommunicationis, prouiſo
quòd pro multa non fiat executio in perſona clerici
vel bonis mobilibus, ſed in immobilibus & tempo-
ralitate. quæ regi eſt ſubiecta. cap. quo iure. viij. di-
ſtinctione de quo dixi in dicto verbo, *Et vxorem no-
mine Adela.* in primo articulo, & ſecunda deciſione
declarando conſuetudinem Franciæ, qua clerici in
actione reali, maximè poſſeſſoria coram iudice tra-
huntur ſeculari. Vnde ſi nũc papa ſpurios, aut baſtar-
dos in regno legitimare vellet, quo caſu ad ſucceden-
dum in temporalibus, vel alio modo iuriſdictionem
temporalẽ vſurpare, occupare, aut quouiſmodo im-
pedire vel turbare: Rex & officiarij talem interpriſiã
(cùm legitimare in tẽporalibus ſoli regi pertineat)
repellerent authoritate ſua, ſaltẽ ad illam legitima-
tionem vel alium actum eccleſiæ iuriſdictioni non

pertinentem expeditum nullum reſpectum haberét:
imò imperrantem velut ius,& authoritatem regiam
interuertentem punirent:licet cauſa legitimitatis ſit
ſpiritualis.cap.tuam.de ordine cognitionũ. quia hoc
eſt verũ cùm dependet à validitate vel nullitate ma-
trimonij,vt vidiſtis in dicto verbo, *Et vxorem nomine*
Adelaſiam. in primo arti.princ.in princ.Talia enim
attentare vel alia cõtra authoritatem, & regias ordi-
nationes ſanctorum patrũ decreta, libertates,& pri-
uilegia regni & regnicolarum,vocatur in Francia &
apud nos abuſus notorius,qui propriè cõmittitur vbi
in actu , qui geritur vſus nullus eſt. l. ob quæ vitia.§.
idem Pomponius.ff.de ædil.edict. vel vbi cõtra natu-
ram actus fit.l.j.§.ſed ſciendum. ff.illo eo.tit.Or nulla
poteſt maior eſſe vſus nullitas, quàm illa quæ à non
habente poteſtaté procedit,ſecundũ Innoc. Panor.&
Doct.in c.cùm olim.de cau.poſſ.& propric. & l.extra
territorium.ff.de iuriſdi.om.iud.& c.ſi.de conſtit.lib.
vj. quo caſu non paretur , imò etiam à priuato talia
repelluntur.l.prohibitũ.C.de iure fiſci.lib.x.& plenè
in c.ſi quãdo.& ff.de legib.Et multo decẽtius occurri
poteſt per poteſtatem ſecularé ordine iuris, ne ſi pri-
uati inſurgerent,ſit cauſa maioris tumultus.l.non eſt
ſingulis.ff.de regu.iur. Facit text.in cap. Chriſtianis.
xj.q.j.vbi papa cõmuniter reſcribens ait,clericos tibi
cõmendo,tuæ ſublimitatis tuitione vallẽtur, ne quid
illis aut ſurreptio , aut inimica legibus violentia ne-
ceſsitatis imponat,dicit etiã tex.xxiij.qõ.v. Admi-
niſtratores planè ſecularium dignitatũ, qui ad eccle-
ſiarum tuitioné pupillorum & viduarum protectio-
nem rapaciumq; refrenationem conſtituti proculdu-
bio eſſe debent,quoties ab epiſcopis , & eccleſiaſticis
viris conuenti fuerint , eorum querimoniã attentius
audiant,abſq; negligentia examinent, & ſtudio dili-
48 genti corrigant. † Præterea Archiepiſcopus nullo
modo cognoſcere poteſt in diœceſibus ſuffraganeo-
rum ſuorum:tamen vbi exceſſus eſt notorius, poteſt
de illo cognoſcere.ca.Romana.§.ſanè de cenſi. lib.vj.
facit c.Romana.de pœ.eo.lib.Ergo idem erit in ſecu-
lari , aliàs non habente cognitionem. (Additio.) Et
ita fuit Arreſto Toloſæ pronuntiatũ , ſcilicet abuſiuè
proceſſum per quoſdam iudices delegatos à ſede apo
ſtolica,qui quendam dominum Egid. Bellemere Ar-
chidiaconum eccleſiæ Mirapiſcenſis multis crimini-
bus irretitum,de quibus cauſa pendebat coram ordi-
nariis in curia parlamenti,abſoluerãt , parte ac pro-
curatore regio non vocatis , die ** menſis *** Anno
domini M. cccc. *** Et idem in quocunque iudice
eccleſiaſtico,à quo poteſt ad regem,& eius curiam re-
curri,conqueri,vel etiam appellari, vt quotidie pra-
49 cticari ſolitũ eſt,& cãcellaria literas cõcedit. †Quia
ſicut poteſt iudex eccleſiaſticus ſeculari inhibere,ne
ſuam turbet iuriſdictionem . ſic econtra poteſt iudex
ſecularis canonico pœnali iudicio , & alio quocunq;
iuris remedio inhibere , ne contra iuriſdictionem ſe-
cularem aliquid præſumat , per tex.in l. conſulta di-
ualia.C.eod.vbi imperator prohibet eccleſiaſticis de
talibus ſe intromittere,ſecundũ Bal.in l. ſi teſtamen-
tum.C.eo.tit.Deus profectò poteſtaté regiam ad hoc
inter cætera ordinauit in terris,vt eccleſiã & ſancto-
rum patrũ decreta ſynceriter exequi faceret , illiba-
taq; obſeruari.Ad quod in ſua ſacra coronatione iu-
ramenti debito eſt aſtrictus , vt ipſemet rex Franciæ
Carolus ſeptimus fatetur in principio pragmaticæ
ſanctionis,& in fine §. Nos igitur attendentes,quòd
ſicut ſacerdotes debitores ſunt vt veritaté quam au-
dierunt à Chriſto liberè prædicẽt,ſic princeps debi-
tor eſt,vt veritatem quam audiuit à ſacerdotibus ap-
probatam quidem ſcripturis præſertim generalibus
conciliis,defendat fiducialiter , & efficaciter exequa-
tur,in authen.quomodo oporteat epiſcopos.in princ.
colla.j.& l.fin.C.de ſumma Trinit. Nec refert an via
appellationis recurſus , aut ſimplicis querelæ fuerit
rex pro tali,aut ſimili exceſſu aditus, quoniam in ſua
curia forma non curatur,ſed ſola facti veritas,ſecun
dum quam curia regia iudicare conſueuit,cũ in curia
principis nõ attendatur forma petitionis. Quinimo
ſæpe aliter,quàm petitum fuerit iudicatur, & ſæpius
ſuper eo quod petitũ non fuit.l.interdũ.la.ij.§.qui fu
rem.ff.de furt.vbi fur condẽnari poteſt ad rei reſtitu-
tioné,aut dãni reparationẽ , quæ petita nõ fuit,vel ſi
aliter petitũ eſſet, quã deceat , vt c. ad diſſoluendũ.de
deſpõ.impu.& l.Aemilius.vbi Bar & Bal. ff.de mino.
& c.ad petitioné. de accuſ. de quo ſingulariter loqui-
tur Spec.tit.de actio.& peti.§.ſuper petitionibꝰ.verſi.
ſed quid ſi reus.de quo dicto ipſum allegans in tit.de
appella.Meminit Feli. in cap.eccleſia ſanctæ Mariæ.
xij.col.verſi.vlt imò nota quædã.de cõſti.vbi eandem
conſuetudiné refert eſſe Venetiis,ſicut in Frãcia,vbi
faciliter proceditur,& faciliter proceſſus retractatur
per regulam,Nihil tam naturale. ff.de reg.iur. & tex.
eſt optimus in l.j. §.& hoc edictũ. ff. ſi mulier ventris
nomine in poſ.mit.ſecundũ Pet.de Anch.conſil.cclx.
in fi.Et hoc idem dicit Bald. in c.j.§. inueſtitura. circa
fin.de noua fidelit.forma. vbi dicit, ꝙ princeps eſt,&
facit vt Deus.in authen.de hære.& Fal.in princ.Deus
autem eſt ipſa veritas,quæ nõ fallit neq; fallitur. l.fi.
C.de ponde.auri.lib.x. Ideo quocunq; modo ſciat ve-
ritaté non debet ire per ambages,ſed ſolam ſequi ve-
ritaté,qua inſpecta cauſam decidat,etiã ſi iudiciarius
ordo eſſet omiſſus , per tex. not.in d.c.ad petitionem.
Ad hoc facit quod dicit idem Bal.in c.ij.ij.col.de con-
feſ.ꝙ coram principe valet libellus accuſatorius ſine
loco & tempore , quæ aliâs requiruntur in l. libello-
rum.ff.de accuſ. Et inde eſt , ꝙ cauſas multoties com-
mittit ſummariè & de plano ſola facti veritate inſpe-
cta tractandas & decidendas.clem.diſpendioſam. de
iudic.& in extrauag.ad rei timẽdum. Quod alius fa-
cere nõ poſſet ſine ſpeciali mandato & poteſtate ſibi
data,poſito ꝙ legatus eſſet de latere ſedis apoſtolicæ,
ſecundũ glo.quam omnes ſequuntur in c.ſi. de hæret.
lib. vj. Sed in curia regis Franciæ omnia ſummariè
tractantur , cũ non curet de apicibus iuris,ſed ſolũ ſi
quod agitur ſit verum vel non. l. ſi fideiuſſor. §. quæ-
dam.ff.manda.& ibi Bart.ꝙ non requiritur litis con-
teſtatio.facit tex.in l. Quintus eo.tit.& l. bona fides.
ff.depoſiti. Ideo expreſsè ſtatuit Philippus Pulcher
Francorum rex , anno domini M.ccciij. in menſe Fe-
bruario.cap.viij. & cap.ix.ꝙ propter ineptitudinẽ li-
belli actionis vel proceſſus,aut omiſſam ordinis iudi
ciarij ſolennitatem , dum tamen ex cauſa petendi in
iudicio propoſita,certa concluſio & actio , etiam alia
ꝙ per partes deducta & cõcluſa elici poſsit,& propo-
ſitis,& probatis certa poſsit ferri ſentẽtia,iudices ſen
tentiã ferre non omittant, quã rationi viderint con-
ſonam , perinde ac ſi omnia de iure requiſita fuiſſent
ſeruata ,& ita etiã ſeruatur in curia Parlamenti Del-
phinatus ſecundus Guid. papæ , quæſt.ccclxix. vnde
ceſſat hodie diſputatio ſuper articulis recipiẽdis vel
non recipiendis,ſecundum eum. quæſt.ccclxvij. Imò
curia multoties partes apunctat , viſis litigatis cõtra-
riis.Et ꝙ eorum facta latius,& amplius articulabunt
per vnum breue intendit,ſuper quibus veritas inqui-
50 ret.†Vnde inqueſta facta etiam ſuper non admitten-
dis art

dis articulis,valet & recipitur ſi aliquo modo ſeruiat
ad deciſionem cauſæ,ſecundũ Bat.in l.ſi duo patroni.
§.idẽ Iulianus.ff.de iureiu. Et licet aduocati reſpõde-
rent articulis,ſaluo iure impertinentiũ & non admit
tendorũ, tamen habetur reſpectus ad inqueſtã ſuper
eis factã, ſi cauſæ aliquo modo ſeruire poſsit,præſer-
tim in curia Parlamenti, vbi proceditur ſola facti ve
ritate inſpecta, per text.in cap.dilecti.de iudiciis.ibi,
Sed ſimpliciter & purè factũ ipſum, & rei veritatem
ſecundum formã canonum,& ſanctorũ patrum inſti
tutæ inueſtigare cureris &c. Et in cap. abbate ſané.§.
cæterum.ibi,quoniã & ſi petitũ fuerit indebitè &c.de
re iudi.lib.vj. Facit tex.nota.in l.fi.§.fi.ff.quod metus
cauſa.vbi per vim exactũ non reſcinditur quo ad ve-
rum debitum,per quem tex.dicit ibi Bal. ꝙ executio
facta pro vero debito non reſcinditur propter ordi-
nem non ſeruatũ, nec tenuta data indebitè pro vero
debito reuocatur,nec recõmendatio pro vero alieno
debito tollitur de indebitè carcerato,ſecundũ Bat.ibi
per illum tex.dum dicit, quãuis non extra ordinem
exactionem fieri, ſed ciuiliter oportuit, quæ tamen
ſolutioni debitarũ ab eo quantitatũ profecerunt re-
uocari inciuile eſt,quod eſt not.videatis glo.no.ſuper
verbo, iuranti in l.j.§.ſi quis argentũ. ff.depoſiti.quæ
vult libellum ac proceſſum inde ſecutum non vitiari
propter ineptitudinẽ, ſi ex probatione veritas reſul-
tat,quam gloſ. ſummè extollit Ludo.in l.nõ ſolùm.§.
ſed probari.ff.de noui oper.nunt. Et multò minùs vi-
tiaretur ſi de veritate facti conſtaret per confeſsionẽ
patris per tex.in cle.conſtitutionem.in fin.de elect.&
in c.j.& c.ij.de accuſa.lib.vj.& Panor.in c. Piſanis.de
reſtit.ſpol.& Bart.in l.ſi cnnfeſſus.de cuſtod.reorum.
Vnde non eſt ordinatio rei nec ſtylus Franciæ, ſine
fundamento vtriuſq; iuris. Etiã in curia Parlamenti
ſi filiusfamilias agat vel conueniatur, nõ requiritur
patris cõſenſus ob cuius defectum proceſſus non erit
nullus quicquid dicatur in l.fi.§.neceſsitate.C.de bo.
quæ libe.& in c.fin.in fin.de iudiciis. lib.vj. Pariter ſi
minori xxv.annis, qui de iure perſonam non habet
ſtandi in iudicio ſine curatore,non fuerit datus cura-
tor,maximè in actione perſonali vel criminali, cùm
in criminalibus non curetur patria poteſtas,inſtit.de
noxali.actio.§.fin.nec minor ætas niſi in attenuando
pœnam.l.auxilium.ff.de minor. & l.j.C.ſi aduer.deli.
de quo per Guid.Papæ, quæſt.liiij. & quæſt.cccc x.ta-
men proceſſus non poterit de nullitate impugnari.
Et ſcio,ꝙ curia Parlamẽti Burdegalæ in delictis con-
tra minores procedens non prouidet eis de curatore,
quicquid dicatur in l.clarum.ff. de authn. præſtan. Et
ſi minores allegarent ſe Arreſto Parlamenti læſos,
nunquam audirentur per viam in integrum reſtitu-
tionis,quicquid dicat l.præfecti etiam prætorio.ff.de
mino.Et ratio eſt quia per ordinationes regias prohi-
bitum eſt pœnaliter venire directè,aut indirectè con
tra Arreſtum curiæ Parlamenti aliqua via,quàm per
propoſitionem erroris. Or quoties per ſtatuta certa
via permittitur,cæteræ omnes excluſæ vidẽtur ſecun-
dum eum allegata quæſt. cccc x. Vnde reſtat, quòd in
regno Franciæ ceſſat illa ceremonialis iuris commu-
nis practica, qua iudices ineptam actionem propoſi-
tam cognoſcentes,ex illa reum condemnare non po-
terant:Imò ſentẽtia fuiſſet nulla per glo. ſingularem
in verbo.ſecundum. inſtitu. de obliga.Sed tenebatur
reum abſoluere ab inſtantia,& ipſius iudicij obſerua-
tione relaxare, actione apta & pertinenti reſeruata
actori quoties ea vellet experiri. Quæ practica ſum-
pta erat originaliter ex textu melioris iuris ciuilis

in l.Beblius.§.fi.ff.de pact.dotali.& demũ ex cap.exa-
minata.de iudi.(Additio.) Has ordinationes reperie-
tis in regiſtro ordinationum regiarum cameræ in-
quæſtarum Parlamenti Toloſæ,fol.xxxv.verſo. Nec
obſtat, quòd curia parlamenti Toloſæ inſtituta fuit,
quùd regeretur iure communi ſcripto, vt vidiſtis in
verb. *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in ſecunda deci-
ſione primi arti.Ex quo viderentur dictæ ordinatio-
nes locum non habere in dicto Parlamento, nec aliis
curiis patriæ linguæ Occitanæ, quia reſpondetur,ꝙ
curiæ prædictæ ius commune ſeruare tenentur, qua-
tenus facit pro eis: cùm eorum fauore conuentum
fuerit,quòd iure ſcripto regantur, ſed non quatenus
facit cõtra,vel eſſet eis oneroſum, prout eſſet ſi dicta
iura ceremonialia in maximam litium prolongatio-
nem ſeruarentur,quod non eſt dicendum,per l.quod
fauore.C.de legi. Præterea tollere ceremonialia præ-
dicta eſt etiam de iure communi ſaltem canonico, vt
dicto cap.dilecti.& cap.ad petitionẽ. Non enim ſunt
opportuna ne attendi poſſunt huiuſmodi comitantia
in hoc caſu. Nam licet aliquibus curioſis, qui de his
quæ non multùm expediunt, ſæpe diſceptant, aliter
forſan appareat, vtilius tamen videtur negotia tali
expediri compendio, quàm per quandam exactã ſub-
tilitatẽ longo diſpendio protogari: præſertim cùm
nonulla pro vtilitate cõmuni cõtra iuris aſperitatem
ex æquitatis manſuetudine tolerari noſcantur, vt di-
cit tex.in dicto cap.abbate ſanè.circa fi.de re iudi.lib.
vj. Et hinc eſt, ꝙ vſus tolerauit actiones, ſcilicet rei
vendicationẽ & publicianam cumulari poſſe,quãuis
implicent repugnantiam,& contradictionem. Cum
prima dominium præſupponat in actore, alia verò
agentem nõ eſſe adhuc dominũ, vt ibi eſt tex.in prin.
dum dicit iure dominij,vel quaſi, ſecũdum glo.ibi.&
in §.ſed iſtæ quidẽ.ſuper verbo,dicit.inſti.de actioni.
Ergo facilius ex ineptæ actionis inſtãtia ſequi poteſt
ſententia condẽnatoria vel abſolutoria, vbi conſtat
de ſimplicis facti veritate, quàm reũ abſoluere & no-
uam inchoare inſtantiam, vt circuitus euitetur.l.do-
minus.ff.de condi.indebi.Sicut infrà dicetur de fidei-
commiſſario, qui hodie in hoc regno ex æquitate ca-
nonica agere poteſt recta via petitorio & poſſeſſorio
pro fideicõmiſſo ante illius ſibi factam reſtitutionem
per hæredem,ſecundũ Bald.in c.in præſentia,de pro-
ba.vt circuitus inutilis & vanus euitetur, & lites ab-
breuientur,quod reipub.intereſt.l.properandũ.§.j.C.
de iudi.& c.finẽ.de dolo & contu.Nec eſt hoc mirum
cùm etia partes poſsint ineptitudini libelli renũtia-
51 re,ſecundũ Pau.conſil.lxxiij. † Nam ſicut in curia
mercatorũ procedi debet,& iudicari de bona æquita-
te nõ inſpectis apicibus iuris, vt not.dicit Bar.in d.l.ſi
fideiuſſor.§.quædã.& in l.Quintus Mutius.ff.manda.
& Bald.in l.ſi pro ea.C.mãdati.ex quibus infert idem
Bal.ſingulariter in l.ſi mancipiũ.§.j.ff.de euict.in ſuis
apoſtillis poſt glo.ibi ſuper verbo actũ eſſet.ꝙ cùm ex-
cuſsio debitoris principalis antequã veniatur ad fi-
deiuſſores ſit de iure requiſita, vt in authen.præſente.
C.de fideiuſ.Nõ habebit locũ in curia mercatorũ,nec
inter mercatores,quod ſequitur Ange. in §.itẽ ſi quis
in fraudẽ.inſti.de actio.pro quibus eſt tex.in authent.
de fideiuſ.§.fin.colla.j. Ex quibus infert & magis ſin-
gulariter Iaſon in dicto §. item ſi quis in fraudẽ. xix.
col.in fin.verſic.iiij.limitatur prædicta concluſio &c.
52 † ꝙ illa ſolennitas excuſsionis, quam ius commune
in pluribus caſibus requirit, imò ſemper antequam
procedatur contra tertium,ſeruari non debet de iure
canonico,nec in curia eccleſiaſtica,quę iure canonico

regi debet.cap.decernimus. de iudi. quo non ſunt cu-
randi apices, id eſt, ſubtilitates iuris ciuilis, vt d.c. di-
lecti.iuncta glo.in verbo, ſubtiliter. Sic etiam nõ ſer-
uabitur illa ſubtilitas excuſsionis in curiis ſeculari-
bus Franciæ, in quibus, vt dixi, procedi debet ſola fa-
cti veritate inſpecta, de qua ſufficit quòd quoquomo-
do apparere poſsit. Sed quia Iaſon ſuam illationem
auſus non fuit verã affirmare, ſic nec ego iſtam, ꝙ in
curia Franciæ locũ non habeat indifferẽter excuſsio.
Quia videmus ꝙ locũ habet & notoriè ſeruatur niſi
in caſibus à iure exceptis. Et in curia mercatorum alię
rationes militant, quæ cæteris non conueniunt, vt
plenè habetur in iuribus præallegatis. facit l.ij. C. de
conſtit. pecu. A quibus mercatoribus curias Franciæ
liberare dignetur altiſsimus. Vel dicaris, ꝙ curia Par
lamenti Toloſæ in decidendo cauſas tenetur ſeruare
& iudicare ſecundum ius commune, ſed non in co-
gnoſcendo: quia in his quæ ordinem concernunt iudi
ciarũ, rex, qui ordinationes fecit amplam habet po-
teſtatem in ea quæ ſunt ordinis remittẽdo. cle. diſpen-
dioſam. de iudi. & clemen. ſæpe. de verb. ſig. quod non
poſſet alius etiam legatus facere, ſecundum glo. in c.
fina. ff. de hære. lib. vj. Sed quo ad cauſarum deciſiones
diffinitiuas non poſſet iuri communi in præiudicium
partium derogare, præſertim cùm ad illud ſeruãdum
ſit obligatus ex contractu, vt ibi plenè dixi. Reſtat
ergo regem & curias ſuas adiri, & cognoſcere poſſe,
ac procedere contra infractores ſuarum ordinatio-
num & decretorum in pragmatica contentorũ, adeò
quòd Carolus ſeptimus domini noſtri regis auus pa-
ternus, anno domini M.ccccliij. ſtatuit & ordinauit
cap. ſuarum principalium ordinationũ lxxvj. quòd à
cancellaria ſua vel curiis ſuorum officiariorum lite-
ræ concedantur contra infractores pragmaticæ ſan-
ctionis: dummodo in literis media ſpecificentur, per
quæ ipſe impetrans prætendit pragmaticã fuiſſe in-
fractam. Et ſi poſteà in iudicando materiam princi-
palem conſtiterit de infractione illius, quòd tales in-
fractores puniantur, & econtra ſi non cõſtiterit men-
dia narrata per impetrantẽ eſſe vera, etiam ipſe im-
petrans puniatur, ſcilicet arbitrio iudicis. (Additio)
Has ordinationes Caroli ſeptimi reperieris in regi-
ſtro dictarum ordinationum cameræ inquæſtarum,
fol. cxxiiij. verſi. quarum. c. prædictum eſt. fo. cxxxvij.
53 Reſtat † ergo ad propoſitum noſtrum, quòd præ-
lati eccleſiæ honorando clericos in collatione benefi
ciorum, eos onerare non poſſunt annua penſione, vel
alio quocunq; onere. Imò papa hoc facere nõ poſſet,
obſtante ſibi decreto de annatis, vt ſuprà vidiſtis. De
quo iampridem erat etiam deciſio concilij generalis
antiqua. in cap. extirpandæ. §. fi. de præben. facit cap.
peruenit. de arbitr. Sunt enim tales penſiones odioſæ
tanquam ſeruitutes. cap. quamuis. le j. de præben. lib.
vj. Pinguiùs tamen prouiſum eſt hodie per illud de-
cretum concilij Baſilienſis papam prohibens à qua-
cunque oneris impoſitione cuiuſcunq; nominis ſit, &
quacũq; occaſione vel cauſa, aut colore impoſita fue-
rit contra factum irritum denũtiando, cum cenſuris
inde ſecutis, niſi vt dixi ſuprà in princ. penſionis im-
poſitio vergeret in vtilitatem eccleſiæ, quæ onerata
dicitur pẽſione. Quod eſſe poteſt in duobus caſibus à
54 iure expreſsis. † Primò vbi penſio imponeretur pro
alimonia renuntiantis eccleſiã, quam regere non po-
teſt fortè propter ſeniũ: quia ſenio cõfectus, vel pro-
pter infirmitatem, vel aliã perſonæ debilitatem non
ex delicto ſuo prouenientẽ, & ſic ex pia cauſa & iuſta,
vt habetur in dicta ordinatione beati Ludouici. Quo
caſu cùm honeſtè ab adminiſtratione miſſus ſit, ſicut
dicitur de veteranis militibus, aut aliâs militare non
valentibus: qui priuilegia multa retinent: poterit
huic de reditibus eccleſiæ dimiſſæ de congrua pen-
ſione prouideri, habita conſideratione, quòd nouus
rector ſeu prælatus, qui curam habet, non indigeat,
& huic renuntianti neceſſaria ſit ad viuendũ aliunde
non habens. can. quãuis ſit triſte. vij. quæſt. j. Nam hoc
caſu intereſt eccleſiæ, & eius vtilitas maior eſt, quàm
ſi prælatus ſibi inutilis eam regeret in detrimentum
animarum. Et prætereà, ſi ita non fieret, daretur prę
lato coadiutor, qui cum eo redditus partiretur. de cle
ri. ægro. per totum. Et tantùm eſt eccleſiæ, quòd anti
quo rectori detur penſio: quia etiam haberet partem
fructum. Ex quo ſequitur, quòd non poſſet penſio
conſtitui renuntianti, imò videretur in fraudẽ cano-
num facta, vbi haberet alia beneficia, ex quibus poſ
ſet viuere opulenter. Cùm multi ſint, quos di[illegible] vi
demus, qui ne de pluribus, quæ tenent beneficiis, ali-
qua ne eis locũ in diſpenſatione occupent renũtiant,
retenta ſibi optima penſione, contra quos eſt tex. ro-
tundus in cap. conquerente. de cleric. non reſiden. vbi
penſio eis aufertur, qui alia habet beneficia ſufficien-
tia, ita quòd nõ curatur ſi beneficium penſionarium
ſit ſufficiens ad penſionem vel non. Secundò iuſte
cenſetur impoſita penſio, vbi pro bono pacis alteri
colligantiũ, qui iuri per eum prætenſio in eccleſia re-
nuntiauit, & de illo prouiſum fuit collitigatori fuit
aſsignata penſio: quia tunc cùm propter diſcordiam
cõtendentiũ pateretur eccleſia, & mutuò ſe impedi-
rẽt in adminiſtratione. Ex quo multoties eccleſia tur
batur, & neſcit durante lite, ad quẽ illorũ recurrat. Et
(quod peius eſt) interdum cõtingit, ꝙ qui titulum ca-
nonicum non habet propter potentiã de facto admi-
niſtrat, & aliquãdo nõ curans de adminiſtratione fru
ctus rapit. Negari nõ poteſt quin eccleſiæ interſit, &
eius vtilitas procuretur, ſi veniẽt ad pacem, ita quòd
eccleſia vni remaneat, & alteri penſio aſsignetur, per
tex. not. in cap. niſi eſſent viri prouidi. de præbẽ. Imò
cùm debatum talium vergat in detrimentũ ſubdito-
rum, & ſic totius eccleſiæ, etiã ſi nollent cogi poſſent
ad pacem & compoſitionẽ, per tex. in cap. cum inter
R. ſeniorem. vbi Panor. de elect. & in l. j. §. & poſt ope
ris. vbi Alex. ĩ. ff. de noui ope. nuntia. Caueant tamen
quòd in fraudem canonis non fingãt nec ſupponant
litẽ, cùm multos videamus, qui ad hos fines ſibi quæ-
runt aduerſarios, & qui ſe conſtituunt falsò aduerſa-
rios ſcientes non habere aliquem colorem tituli, ad
fines extorquendi penſionem, quia nõ valet. Contra
quos eſt tex. not. in cap. audiuimus. de colluſio. detegẽ.
Sine ergo cauſa legitima vtilitatem eccleſiæ penſio-
nariæ concernente non valet etiam à papa impoſita
55 penſio. † Quia licet de iure papa ſine cauſa penſionẽ
cõſtituere potuiſſet de plenitudine poteſtatis, vt con-
cludunt omnes, & latè Feli. in dicto cap. ad audientiã.
le ij. v. col. verſi. iſta procedunt indubitãter. de reſcri.
Tamen hodie nõ poteſt per dictum decretũ, de anna-
ris. Videatis Petr. de Anch. cõſi. cclxxxx. & cc lxx
Oldr. ad. conſi. ccxxv. & Feli. in cap. quia veriſimi[illegible]
præſumpt. Et hoc quando eccleſiæ conferuntur in
titulum: vbi autem in proprietate conferrentur, poſ-
ſet onus imponi, & conditio pro voluntate tradentis
l. in traditionibus. ff. de pact. quo caſu de eccleſia iudi-
catur ſicut de patrimonio. cap. cura. de iurepat. ſentit
glo. in c. j. de reg. iur. lib. vj. Et in traditione patrimo-
nij poteſt onus adiici, vt de onere talliatu dixi ſuprà
in princ. & ſentit Ludo. alleg. conſil. cclxix. vbi pro-
pter

pter vnioné prioratus, & ſic iure proprietatis,retéta
fuerat penſio. Prætereà tunc penſio non datur perſo-
næ,ſed eccleſiæ:nam in caſu per Ludo. conſulto mo-
naſteriũ ſancti Antonij ad cauſam prioratus ſibi vni-
ti penſionem ſoluebat per Bonifactũ octauum impo-
ſitam monaſterio montis maioris, ſicut faciunt capi-
tula & collegia,quibus vnitæ ſunt parochiales perpe
tuò:quia annuatim ſoluunt vicario perpetuo vel con
ductitio penſioné congruam pro exercitio curæ ani-
marum,vt in cap.extirpandæ.§.qui verò.de præben.
vbi plenè Panor. Imò eo tunc neceſſe eſt penſionem
imponere congruam,quæ vtilis eſt eccleſiæ pro admi
niſtratione curæ,vt ibi.& c.de monachis.eod.titu.&
56 c.j.eod.titu.lib.vj.& in cle.j.de iure patro. † Et idem
in fundatione,aut donatióe eccleſiæ poteſt per ipſum
fundatoré onus imponi, quãuis laicus exiſtat,de quo
Panor.in cap.dilectus.de conſue.& Zabarel.in cle.ſi
vna.§.j.in fi.de rebus eccle.nõ alien. Et pariter poſſet
penſio conſtitui de conſenſu prælati poſt titulum ple-
nè expeditum,& ex interuallo magno,ne obſtet deci-
ſio Bald.in l.ab Anaſtaſio.C.mandati. quia tunc poſ-
ſet papa de plenitudine poteſtatis imponere penſio-
nem alicui perſonæ,quãdiu viueret,ſecundum Felin.
vbi ſuprà. Nec tunc locum habere decretum de anna-
tis,quod loquitur de onere impoſito in collatione be-
neficij vel paulò antè,vel poſt ſecundũ Bal.vbi ſuprà:
quo caſu nihil operatur plenitudo poteſtatis,etiam
cum generali non obſtantia: quæ clauſulæ difficiliùs
extenduntur ad conſtitutiones cõcilij,quàm ad parti
culares,per tex.in cap. poſt tranſlationé. in fi.ibi,du-
rum nimis extiterit &c. de renun. facit cap. ex parte,
infrà de capel.mona.ſecundũ Fel.in c.j.viij. col.de cõ-
ſtit. Quæ omnia notabitis,quia quotidiana. Secunda
principalis regula eſt,ꝙ qué non honoro onerare nul
lo modo poſſum,nec quouiſmodo grauare nec præiu
dicare,vt dicta l.ab eo.C. de fideicõmiſ. & dicto § li-
bertas.verſic.itaq;.inſtit.de ſing.re.per fideicõmiſ.re-
lit. Tamen fallit primò,vbi perſona onerata, quæ ho-
norata nõ fuit, cẽſeretur fictione iuris eadé perſona
cum illa,quã teſtator honorauit, quoniã poſſet illam
57 grauare. † Hinc eſt,ꝙ hæres legatarij cui à teſtatore
nihil relictum fuit, ita poteſt grauari ſicut ipſemet
legatarius,vt dicta l.ſi fuerit.cum l.ſeq.ff.de leg. iij. Et
idem eſſet,ſi teſtator filiũ inſtitueret vel ſeruum alie-
nos:quia grauare poſſet patrem, vel dominum,licet
eis nihil reliquerit: quia cùm cõmodum hæreditatis
ſit ad eos peruenturũ, finguntur eſſe eædem perſonæ
cum illis,quas teſtator honorauit.l.à patre.ff.de lega.
iij.Bar.& Imol.in l.cũ filio.ff.de leg.j. Pariter ſi teſta-
tor hæredem inſtitueret pupillum, vel minorem,aut
prodigum,vel furioſum, grauare poſſet tutoré & cu-
ratorem,vel alium adminiſtratoré.l.peto. §.fratre.ff.
58 de lega.iij. † Eodem modo grauare poſſet ſui teſta-
méti executores,quibus nihil reliquit. Et pari modo
eccleſiæ prælatũ,vbi eccleſię reliquit:quia his caſibus
cenſetur potius hæreditas vel eccleſia grauata,quàm
ipſi adminiſtratores.l.ſi pluribus. ff.de leg.j.Bart.in
l.firmo.ff.quando dies lega.ced.& l.ſi quis Titio.ff.de
leg.ij.& plenè Bar.in l.alio.ff.de alimen.leg. Secun-
dò fallit dicta regula,ſi teſtator legauerit mixtim,aut
fideicõmiſſum reliquit à duobus, ſcilicet ab eo quem
non honorauit, nec ei reliquit,& ab eo qué honora-
uit:quia tunc relictũ valebit in totũ,& ſolus honora-
tus tenebitur ad integrũ legatum, per tex.not. in l.ſi
duobus.ff.de leg.j.per qué conſuluit ſingulariter Bar.
59 conſil.ccxj.incip. Quidã ſibi filios hæredes. † ꝙ ſi te-
ſtator habeat pro indiuiſo bona communia cum fra-
tre,& Semproniũ inſtituat hæredem, vxori verò ſuæ
alimenta relinquat in bonis cõmunibus,ſcilicet par-
tim in ſua parte,& partim in parte ſui fratris:totum
relictum alimentorum ab hærede teſtatoris erit præ-
ſtandum,cùm ſimul ei coniunctim alimenta reliquit
in bonis ſuis & fratris,quod eſt perpetuò notandum,
ſecundum Pau.& Alex.in dicta l.ſi duobus. Tertiò
fallit,vbi teſtator aliqué grauaret, cui nihil reliquer-
rat,vt aliquid daret de eo,quod in caſum certum con
ſecuturus eſſet ad ipſum grauatũ tranſire, vt probatur in l.
deniq;.§.interdũ.ff.de pecul.lega. iuncta glo. in verb.
tutis in l.vnica.C.de pecul.eius qui liber.meruit. Nã
ſicut videmus ꝙ ſi ſeruus inter viuos manumittatur,
tranſit in eũ peculium,vt dicta l. vnica. ſic etiam ſi in
vltima voluntate libertas ſeruo relinquatur,& in pe-
culio grauetur,valet grauamen, quãuis legatũ liber-
tatis nõ ſit pecuniarũ. Et ratio quare valet grauamen
eſt,quia fuit cauſa cõſequẽdi cõmodum pecuniariũ,
ſcilicet peculiũ,ſecundum Imo.hîc, & in l.Centurio.
de vulga.& pupil.& Alexan. in dicta l.cum filio.ff.de
lega.j. Ex quorum verbis clarius hoc demonſtrando
ſic dicere poteritis, ꝙ vbi grauamen iniunctum eſt
cauſa honoris in grauatũ tranſeũtis, aliâs nõ trãſitu-
ri,tale grauamen tenet & debetur. Quia licet impo-
natur non honorato aliquo pecuniario commodo,
tamen quia illud onus eſt cauſa honoris pecuniarij
cõſequendi,tale grauamen & onus tenet & debetur,
& ſic ſufficit vt quis grauari poſſit, ꝙ fuerit principa
liter honoratus,vel in conſequentiã oneris iniuncti,
per text.not.in dicta l. deniq;.§.interdum.vbi fuit li-
bertas ſimpliciter relicta ſeruo habenti peculium:
& quia nõ poterat ſeruus grauari,cùm honorem con-
ſecutus non eſſet ſeu commodum pecuniarium,vt vi-
diſtis ſuprà in prima regula,quia libertas non eſt pe-
cunia æſtimabilis,nec etiam ad legatum libertatis in
teſtamẽto,vel alia vltima voluntate veniret peculiũ,
licet aliud eſſet ſi inter viuos cõſequeretur libertaté.
vt dicta l.vnica. & ſic ſeruus nõ fuit à teſtatore pecu-
niariter honoratus:tamé quia ille ſeruus cui libertas
relicta fuerat, fuit à teſtatore grauatus, redditis ra-
tionibus dare centũ hæredi, ex illo tali onere iniun-
cto ſibi pertinuit peculiũ,& ſic onus & grauamẽ fuit
cauſa peculij, & ſic honoris conſequendi, certè tale
onus iniunctum non honorato tenet, vt ibi eſt text.
notab.qui hoc modo declaratus poterit vobis ſeruire
ad multa.videatis Bart.in l.cùm tale. §.fi.ff.de condi.
60 & demonſtr. † Tertia regula eſt, quòd teſtator non
poteſt hæredem in plus grauare, quàm apud eum re-
manere debeat deducto onere.l.ciuitatibus. §. fin.vbi
Bar.& l.non amplius.§.j.ff.de leg.j. & l.Pamphilo.§.
fin.ff.de leg.iij.Salic.in l.fina. C.quando dies leg.ced.
Quod eſt verum,etiam ſi honoratus ex re legata vel
fidecõmiſſo, conſecutus ſit maius commodum,quàm
ſit ipſum legatum vel fideicõmiſſum: forte quia con-
ſecutus fuit vſuras,vel aliud lucrũ negotiando. Nam
vltra hoc grauari non potuit vltra valorem corporis
legati vel fideicommiſſi: quia hoc lucrũ non habuit
à teſtatore, ſed à fortuna, vel eius induſtria. text. eſt
nota.in l.imperator. §.ſi centum.& §. cùm quidam.ff.
de leg.ij. Et idem ſi oneratus fideicommiſſo damnum,
aut pœnam euaſit cum re, vel pecunia legata multo
maiorem,quàm eſſet res legata:quia propter hoc gra-
uari nõ potuit vltra valorem legati,aut fideicõmiſſi,
in quo honoratus fuit. Idem forte eſſet in eo,qui ſpe-
ciem ſibi legatam plus vendidit,quàm valeret: quia
etiam in illo pluri non potuit grauari, quia eum ha-
buit à fortuna vel fatuitate emptoris.tex.eſt not.in l.

61 iij.ff.ad legem Fal. † Sed hæc regula fallit. Primò,
ſi teſtator vni hæredum rem aliquã prælegauerit, aut
partem rei. Nam vltra valorẽ prælegati poteſt ipſum
grauare: quia licet vt legatarius à teſtatore commo-
dum non ſentiat, tamen commodum ſentit vt hæres,
quod ſufficit. Cum idẽ homo ſit legatarius, & hæres.
l. Neſennius. ff. ad legẽ Falc. ſecundum Bar. in dicta l.
Pamphilo. §. fi. & Iaſon in dicta l. ab eo. Secũdò fal-
lit in caſu l. Titio Seio. §. Seia libertis. ff. de lega. ij. vbi
licet perſona vltimo decedens honorata non fuerit
niſi in dimidia, quo caſu videbatur non poſſe vlterius
grauari, tamen quia eadem perſona poſtea ex tacito
fideicommiſſo habet totum, potuit in totum expreſsè
grauari, licet non fuerit expreſsè in toto honoratus,
vt ibi eſt tex. ſing. ſecundum Doct. idem vbi grauare-
tur legatarius quantitatis in ſpecie propria danda va-
lente vltra quantitatem ſibi relictam, vt dicta l. Im-
perator. §. ſi centum. ff. de lega. ij. vbi bona glo. plures
62 ponens caſus ab hac regula fallentes. † Et hæc ſubſti-
tutio fideicõmiſſaria, ſeu fideicõmiſſum fit aliquãdo
purè, vt interdum ſub conditione, purè fit, vbi condi-
tio vel dies non apponatur ad faciendum reſtitutio-
nem, puta ſi teſtator dicat: Titium hæredem inſtituo,
& rogo eum ꝙ hæreditatem reſtituat Caio. Nam hoc
caſu tale fideicõmiſſum dicitur purum, ita ꝙ mortuo
teſtatore ilico cedit tẽpus, & dies reſtituendæ hæredi-
tatis, & taliter cedit, ꝙ ſi Caius fideicommiſſariè ſub-
ſtitutus decederet antequam Titius hæres, & hæredi-
63 tatem reſtitueret. † Tale fideicõmiſſum vniuerſale
tranſmitteretur ad hæredes fideicõmiſſarij defuncti
etiam ſi ante verbalem reſtitutionem ſibi factam de-
ceſſerit. l. ſi in perſonam. C. de fideicõmiſ. vbi plus di-
citur, ꝙ tranſmittitur etiam non agnitũ, ſcilicet ſi fi-
deicõmiſſarius deceſſerit prius quàm fideicõmiſſum
64 agnouerit, vel alio modo acceptauerit. † Et fit hæc
tranſmiſsio ad quoſcunq; hæredes fideicommiſſarij,
etiam extraneos, vt ibi. Nam licet hæreditas per hæ-
redem non adita, nõ tranſmittatur, ſi hæres ante adi-
tionem moriatur. l. qui ſororem. C. de iure delib. & l.
vnica. §. in nouiſsimo. C. de cadu. tol. Et fideicõmiſſa-
rius vniuerſalis habeatur loco hæredis. l. j. §. ſi filius.
ff. quod cũ eo. Tamẽ fideicõmiſſum Vniuerſale tranſ-
mittitur ad quoſcunq; hæredes fideicõmiſſario mo-
riente ante omnem reſtitutionem realem, aut verbo
ei factam, vt dicta l. ſi in perſonam. & l. apud Iulianũ.
§. Antiſtia. & l. cogi. §. idem Martianus. ff. ad Trebellia.
licet glo. contrarium voluerit in dicta l. cum filio. ff.
de leg. j. & in l. à teſtatore. ff. de condi. & demonſtra. &
malè ſecundum Docto. ibi. Plus dico, ꝙ etiã ſi fidei-
cõmiſſarius vniuerſalis moriatur antequàm hæres di-
rectus & grauatus hæreditatem adeat, tamen adhuc
fideicõmiſſum non agnitum tranſmittit. l. quidem. in
prin. ff. ad Trebel. quicquid ibi dixerit glo. Et ita com
muniter tenetur in dicta l. cùm filio. Et hæres directè
inſtitutus, & purè de reſtituendo grauatus tenebitur
mortuo fideicõmiſſario hæreditatẽ reſtituere hæredi
65 bus præmortui fideicõmiſſarij, vt ibi. † Et ratio diffe
rentiæ quare magis trãſmittitur fideicõmiſſum vni-
uerſale non agnitũ ad quoſcunq; hæredes, quam hæ-
reditas non adita eſt, quia hæres ante aditam hæredi-
tatem non habet in ea aliquod ius formatum in eſſe:
cùm pro illa adeunda nõ ſibi cõpetat actio, nec aliud
remedium contra aliquem, ſed ipſe poteſt eam ſolus
adire extraiudicialiter, quando vult. Antequàm ergo
adeat nullum habet ius in eſſe formatum, licet poten
tiam habeat acquirendi, & ſic nihil poteſt tranſmit-
tere. Hinc dicimus hæreditatẽ non aditam nõ eſſe in
bonis noſtris, per text. ſing. in l. pretia rerum. ff. ad le-
gem Falc. ſecundum Bal. in l. ij. C. de iur. & fact. ignor.
Sed fideicõmiſſarius vniuerſalis ante omnem reſtitu-
tionẽ ſibi factã habet ius formatũ, quia actionẽ habet
ex teſtamento cõtra hæredem, ſi hæreditatẽ adiuerit,
vel ante aditam hæreditatem habet officium iudicis
ad cogendum eum adire, & reſtituere. Quod iudicis
officium loco actionis ſubrogatũ eſt tranſmiſsibile
ad hæredes, ſicut dicimus de beneficio in integrũ re-
ſtitutionis, quod officio iudicis petitur. l. non ſolùm.
ff. de in integ. reſtit. quia eſt trãſmiſsibile, vt ibi. Ergo
non mirum ſi fideicommiſſarius moriendo ius iſtud
formatum tranſmittat, vt dictum eſt, ad hæredes. Et
hæc eſt veritas, ſiue fideicommiſſum vniuerſale reli-
ctum fuerit principaliter, & expreſsè in teſtamento
66 vel codicillis, † ſiue fuerit tacitè inductum virtute
clauſulæ codicillaris in teſtamẽto appoſitæ, ſecũdum
Alexã. in dicta l. cùm filio. xij. col. & Iaſo. in l. cum ſe
cundum. C. de fideicõmiſ. licet Bar. in l. j. ff. de iure co-
di. voluerit hoc vltimo caſu fideicommiſſum non eſſe
tranſmiſsibile, donec fuerit agnitum. Quod eſt mira
bile dictum & ſingulare, tamen cõmuniter non tene-
tur: imò ꝙ indiſtinctè tranſmittitur fideicõmiſſum.
Nec obſtat, ꝙ reſtitutio fideicommiſsi fieri nõ po-
67 teſt, niſi illi de quo teſtator diſpoſuit. † Et hinc eſt,
ꝙ fideicommiſſum vniuerſale cedi nõ poteſt, nec co-
gitur hæres fideicommiſſum reſtituere, etiam procu-
ratori in rem ſuam. l. mulier. §. ex aſſe. ff. de iur. do. vbi
eſt de hoc tex. ſingularis, ſecundum Bald. in cap. non-
nulli. vj. col. de reſcript. tangunt gloſſ. & Docto. in l.
apud Iulianũ. §. vtrum. & l. ſeruo inuito. ff. ad Trebel.
68 Nam illud eſt verum, † ꝙ hæres rogatus non tenetur
fideicõmiſſum reſtituere vniuerſaliter ei, qui ſucce-
dit titulo ſingulari & particulari, prout eſt ceſsiona-
rius vel donatarius, quãuis ſint procuratores in rem
ſuam, & ita propriè loquitur text. in dicto §. ex aſſe.
ſecùs ſi titulo ſuccedat vniuerſali ſicut facit hæres fi-
deicommiſſarij, qui cùm perſonam fideicommiſſarij
repræſentet, in totum cenſetur eadẽ perſona cũ ipſo,
in authen. de iureiur. à morien. præſti. in princip. Ceſ-
ſionarius autem perſonam fideicommiſſarij non re-
præſentat, nec eſt eadem cum ipſo: ideo ei fieri non
poteſt fideicõmiſsi reſtitutio: nec valet ceſsio fideicõ-
miſsi vniuerſalis, cùm cedi non poſsit, licet tranſmit
69 tatur vt dictum eſt. † Nec obſtat regula, ꝙ quicquid
eſt tranſmiſsibile eſt ceſsibile, per l. ex pluribus. ff. de
admi. tuto. quia non eſt verum: nec procedit dicta re-
gula affirmatiuè. Imò videmus multa ſui naturâ eſſe
trãſmiſsibilia, quæ cedi nõ poſſunt, prout ſunt actio-
nes directæ, quæ tranſmittuntur ad hæredes, & tamen
cedi non poſſunt, vt ſcilicet tranſeant in ceſsionariũ,
cùm ita ſint oſsibus affixæ, quòd euelli non poſſunt,
ſecundum glo. in l. iij. ff. pro ſocio. imò dicit ibi glo.
in l. frater à fratre. ff. de condi. indeb. quòd ſicut lepra
ſequitur leproſum quòcunque vadit, ſic actio directa
ſequitur principalem contrahentem, ita quòd euelli
non poteſt nec ſeparari ab eo. Sed procedit dicta
regula negatiuè, ſcilicet quòd ea, quæ non ſunt tranſ-
miſsibilia, etiam cedi non poſſunt, & ita propriè lo-
quitur text. in dicta l. ſi ex pluribus. vbi dicta regula
fundatur, fortior enim eſt tranſmiſsio, quàm ceſsio.
70 † Reſtat ergo vera concluſio, quòd fideicommiſſa-
rio decedente ante fideicõmiſſum agnitum per eum,
& ante omnem reſtitutionem, poſito etiam quòd hæ-
res directus de reſtituendo grauatus nõ adierit hære-
ditatẽ fideicõmiſſum vniuerſale purè vel in diem cer-
tum, quod idẽ eſt, relictũ, tranſmittitur ad quoſcunq;
hæredes.

hæredes fideicõmiſſarij, ſecundum Bar.in d.l.cũ filio.
& Alex.plenè in l. ſed ſi ad tempus.ff. ad Trebel.vt vi-
71 debitis infrà, *Mortuo itaq; teſtatore*.ij. †Secus autem
eſſet, ſi relictum fuiſſet ſub cõditione, vel in diem in-
certam, ſcilicet cùm hæres vel quicunque alius extra-
neus morietur. Quia ſi fideicommiſſarius decederet
ante euentum conditionis, aut diei incertæ, fideicom-
miſſum nõ trãſmitteret per regulam l.vnicæ.§.ſi autẽ
ſub conditione.C.de cad.toll.& cõſuluit Ludo.conſil.
xvij.incip.Viſo puncto mihi propoſito.& conſil.cccc-
lxxx.incipien. In caſu propoſitæ conſultationis. Imò
quod fortius eſt, fideicõmiſſum conditionale filio re-
lictum vel alteri deſcendenti nõ tranſmitteretur etiã
in ſuos eo moriente ante euẽtum conditionis, ſecun-
dum gl.Bart.& alios in l.j.C.de his qui ante aper.tab.
gloſ.in l.hæredes mei.§.cùm ita.ff.ad Trebel.text.in l.
ſi in perſona.C.de fideicommiſ.licet glo.ſolitaria in l.
is cui ſub conditione.§.fin.ff.de actio.& obliga.tenue-
rit contrarium, & malè ſecundum omnes: quia cõtra
eam tenet Bal.in l.ſi auus.C. de libe.præter.& in cap.
j.qui ſucceſ.teneantur in vſibus feudo. & in l.ſi pater.
in x.quæſt.C.de inſtitu.& ſubſtitu. Oldr.conſil.cxxxj.
incip.Quidam habens tres filios. & Ludo.conſil.xix.
incipien.ſuper puncto præmiſſo. Quod tamẽ limitat
ſingulariter Oldr.conſil.cxxxix.incip.Ad habendum
aliqualem notitiam. In deciſione quintæ quæſtionis,
quam vobis tradidi in verbo, Et ſoboles quam geſta-
bat, in fine. Videatis quæ dixi in materia pupillaris
ſubſtitutionis ſuprà circa finem, vbi ponitur alia limi-
tatio. Præterea intelligatis ſanè fideicommiſſum
conditionale mortuo fideicommiſſario ante cõditio-
nis euentum non tranſmitti etiam ad ſuos poſteros,
ſi in teſtamento vel alia vltima voluntate fuit reli-
ctum. Secus autem ſi relictum fuiſſet in contractu vel
alia diſpoſitione inter viuos: quia tunc tranſmittere-
tur, per tex.in §.ex conditionali. inſtit.de verb.oblig.
vt dixi, & per exempla declaraui ſuper verbo, *Et vxo-
rem nomine Adelaſiam*. in primo articulo ſucceſſio-
num ab inteſtato. loquendo de iure repræſentationis
nepotum loco filiorum præmortuorum. Si autem
fideicommiſſum relictum foret ſub conditione neceſ-
ſaria, puta cùm fideicõmiſſarius morietur, tunc tranſ-
mitteretur. ſecundum gloſ.in l.poſt mortem.C. de fi-
deicõmiſ.Circa quæ videatis, quæ plenè ſcripſi in ma-
teria pupillaris ſubſtit.In primo & ſeptimo principa-
72 libus artic. †Sanè tamen intelligatis, quod ſuprà di-
xi, quòd fideicommiſſum vniuerſale purè relictum
ilico vel conditionale poſt conditionem purificatam
tranſmittitur per mortem fideicommiſſarij, ſi hæres
directus de reſtituendo grauatus adierit hæreditatem
ſaltem poſt mortem fideicommiſſarij: quia aliâs ſine
hæreditatis aditione fideicõmiſſum ſortiri nõ poteſt
effectum. Imò ſi hæres directus reſtituere rogatus de-
cederet ante hæreditatis aditionem fideicommiſſum
extingueretur.l. ille à quo.§. ſi de teſtamento. ibi, ne
prius hæres decedens fideicõmiſſarium decipiat.ff. ad
Trebel. Nec poſſet hæres hæredis adire hæreditatem
delatam ſuo prædeceſſori, cùm vt dictum eſt, hæredi-
tas ante aditionem non tranſmittatur, dicta l.quoniã
ſororem. Vnde ſequitur quòd, hærede ante aditionẽ
73 moriente, extinguitur fideicommiſſum. †Niſi in ca-
ſibus ſequentibus, in quibus hæc regula fallit. Pri-
mò vbi hæres de reſtituendo grauatus eſſet de ſuis
quia ſi de ſuis fuerit hæredibus: qualis eſt filius patri,
in cuius poteſtate eſt conſtitutus, vel alius primũ lo-
cum ſuitatis tenens, tunc nõ requireretur hæreditatis
aditio, cùm ſola exiſtentia ſuitatis, tunc fideicommiſ-
ſum confirmaret.l. ita tamen.§. ſi pater.ff.ad Trebel.
Quod qualiter intelligatur, dixi plenè in materia vu.
garis ſubſtitutionis tractando eius ſextum effectum
vbi hoc firmaui cum duabus limitationibus, & latè,
ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.ij.dicam. Secun-
dò fallit, vbi hærede rogato mortuo, idem hæres ad
ſuos hæredes tranſmiſerit ius deliberandi & adeundi
hæreditatem, putà quia hæres rogatus deceſſit infrà
annum à tẽpore ſibi ſcienter delatæ hæreditatis, quo
caſu reſiduum illius anni trãſmiſit ad hæredes.l.cum
antiquioribus.C.de iure delibe.ſecundum plenè not.
per Barto.in l.ventre.ff.de acquir.hære.Et dicam ple-
niſsimè ſuper dicto verbo, *Mortuo itaque teſtatore*.ij.
Præſertim dum tractabo tertiam ſpeciẽ tranſmiſsio-
nis: quia tunc hæres hæredis adire, & per aditionẽ fi-
deicõmiſſum confirmare poterit. Et ſi adire nollet, co-
gi poſſet ſicut potuiſſet ipſemet hæres mortuus.l.eam
quam.C.de fideicommiſ.& dicam ſtatim. Tertiò fal-
lit in caſibus, in quibus hæreditas non adita tranſmit-
titur, de quibus dicam vbi ſuprà. Quartò fallit, vbi
hæres directus de reſtituendo grauatus, qui hæredita-
tem non adiuit, fuiſſet minor xxv. annis. Quia cùm
ad eius hæredem tranſmiſerit ex perſona ſua in inte-
grum reſtitutionẽ, qua mediãte reſtitui poteſt aduer-
ſus omiſſam hæreditatis aditionem. l. Pantonius. ff.
de acquir.hære.& dicam vbi ſuprà: tunc hæres hære-
dis grauati mortui cogi poterit adire & reſtituere. Et
has fallentias probat Bart.per tex.in l. cùm in plures.
§.meſſem.ff.locati.& in l.ij.§. Labeo.ff. ne quid in lo-
co publi.vbi dicitur, ꝙ cogi poteſt quis adire propter
alium, & melius allegare potuiſſet l.quod ſi minor.in
prin.ff.de mino.& l. ſi minoris actum.ff.de admini.tu-
to. Quintò fallit, ſi ante aditionem tamen poſt coa-
ctionem hæres reſtitutione grauatus deceſſerit: quia
non extinguitur fideicommiſſum, ſed debetur ab eo,
quem vadit hæreditas, ſiue ſit hæres, ſiue ſubſtitutus,
per text.ſingularem in l.non iuſtam.C.ad Treb.ſiue ſit
de venientibus ab inteſtato ſuccedens teſtatori fidei-
committenti.l.poſt conſanguineos.in fin.C.de ſuis &
lege.hæred.ſecundum Bart.in dicta.l.ille à quo.§.ſi de
74 teſtamento.ff.ad Trebel. † cùm ergo hærede grauato
moriente ante hæreditatis aditionem extinguatur re-
gulariter fideicommiſſum (vt dictum eſt.) Sequitur
quòd fideicommiſſariè ſubſtitutus, ſeu fideicommiſſa-
rius cogere poteſt hæredem adire, ne pereat fideicom-
miſſum, & demum cogere ipſum poterit ſibi reſtitue-
re hæreditatem, ſiue talis hæres rogatus ſit capax hæ-
reditatis, ſiue incapax, quia in hoc caſu potius conſi-
deramus capacitatem fideicommiſſarij, cui hæredi-
tas reſtituenda venit, quàm ipſius hæredis reſtitue-
re debentis, qui nõ præſtat niſi nudum miniſterium.
75 †Quod verum intelligatis, ſi illa incapacitas hære-
dis ei ſuperuenit ex poſtfacto, quæ potius dicitur in-
dignitas. prout eſt in illo hærede rogato, qui capax eſt
hæreditatis capiendæ, ſed efficitur indignus culpa vel
delicto ſuis, vt quia fortè hæreditatem adiuit nõ vin-
dicata nece defuncti teſtatoris vel inteſtato mortui.
A quo licet capax exiſtat, poteſt fiſcus auferre hæredi-
tatem, tanquam ab indigno. Tamen cogi poteſt talis
hæres hæreditatẽ adire, & eam fideicõmiſſario reſti-
tuere, & ita loquitur tex.iuncta gloſ.in l.Marcellus.§.
fin.ff.ad Trebel.Si autẽ hæres reſtituere rogatus, eſſet
ab initio incapax in totũ, tunc quia inſtitutio de ipſo
pro non ſcripta & non facta, cogi non poſſet adire &
reſtituere, ſecundum gloſſ.in l.eam quam.C.de fidei-
commiſſ.Adeo etiam, quòd illi ad quos vadit hæredi-
tas ſiue ſint ſucceſſores ab inteſtato, vt quia hæres eſt

incapax, ſine ſuo delicto, ſiue ſit fiſcus ad quem vadit
hæreditas, vt quia vitio ſuo hæres grauatus eſt inca-
pax, vt ſuprà dixi, illi tales non tenẽtur ad onus fidei-
commiſsi, ſed perit, & pro non ſcripto habetur. l. ſi in
metallum. ff. de his quibus vt indi. Siue ſit fideicõmiſ-
ſarium vniuerſale, ſiue particulare, cùm inter illa quo
ad hoc non ſit differentia, ſecundum Barto. in dicta l.
eam qoam. quem ibi ſequitur Iaſon. in vltima col. &
Alexãd. in l. cogi. §. hi qui ſolidum. ff. ad Trebel. Licet
Bald. in l. ab eo. C. de fideicommiſſ. aliud dixerit, &
76 malè, ſecundum eos. †Nam vtroque caſu hæredes ab
inteſtato, aut fiſcus non tenebuntur ad fideicommiſ-
ſum vniuerſale, nec particulare legatum reſtituẽdum,
niſi in tribus caſibus. Primò, niſi quis eſſet incapax
à principio propter delictum à ſe commiſſum circa
teſtamentum. l. filius. §. fina. ff. de fal. & l. fina. ff. de his
qui pro non ſcrip. haben. Secundò, niſi ab initio eſſet
inſtitutio hæredis inualida propter errorem teſtãtis
circa coniunctionem perſonæ inſtitutæ: caſus eſt in
dicta l. eam quam. ſecũdum vnum intellectum. Ter-
tiò, niſi fideicõmiſſum eſſet ad cauſam piam relictum.
l. pater filium. §. Iulianus. ff. de lega. iij. & not. in l. co-
dicillis. ff. de lega. ij. In his enim caſibus, licet hæres ſit
incapax, hæreditatis habendæ, tamen cogi poteſt adi-
re & fideicommiſſario reſtituere, ſecundum gloſ. fin.
vbi Docto. in d. l. eam quam. Or multò magis vbi hæ-
res eſt capax, cogi poterit adire per fideicommiſſa-
77 rium. †Et ſi eſſent plures fideicommiſſarij, vnus ſo-
lus hæredem cogere poſſet hæreditatem adire, vbi cæ-
teri non curarent, & non ſolùm poſſet vnus cogere
hæredem pro ſua parte, imò in totũ cogere eum poſ-
ſet adire, & reſtituere, dicta l. cogi. §. Metianus. ff. ad
Trebel. Plus dico, quòd ſi eſſent plures fideicom-
miſſarij ſucceſsiuè rogati, & quibus ſucceſsiuè per-
uentura eſt hæreditas: & primus nõ curaret hęredem
directum cogere adire & reſtituere hæreditatem, tũc
ſecundus vel deinceps: imò vltimus hoc poſſet, vt di-
78 cta l. cogi. §. ſi ego. vbi Barto. †Et quòd hæres. adire
& reſtituere cogatur, petere poteſt fideicommiſſarius
à iudice in præſentia hæredis compellendi, ſi præſens
fuerit, vel in eius abſentia etiã ipſo hęrede nõ vocato.
79 †Nam ſicut hæres abſens poteſt per nuntiũ vel epi-
ſtolam, aut procuratorem recuſare adire hæredita-
tem, quamuis eam adire non poſſet per eos. l. Paulus.
ff. de acquiren. hæredit. & dicam infrà, *Mortuo itaq; teſtatore*. j. Sic etiam in eius abſentia poteſt ſubſtitu-
tus, ſeu fideicommiſſarius impetrare à iudice, quòd
hæres adire cogatur: quia hoc iudicium non eſt ordi-
80 narium, ſed ſummarium. †Ideo iudex, hærede nul-
latenus, vocato literas præceptorias decernere pote-
rit, quarum medio præcipietur ei, quòd hæreditatem
adeat, & eam infrà certum tempus reſtituat periculo
fideicommiſſarij. Quia aliâs cogi non poſſet adire,
niſi periculo fideicommiſſarij, id eſt, quòd omne da-
mnum quod timet ſibi ex aditione hæreditatis in-
ferri, ei ſarciatur, vel à prætore remittatur, l. apud Iu-
lianum. §. j. vbi Barto. ff. ad Trebel. & ſi ſe opponeret
præcepto, audiendus eſſet. Hæc practica probatur per
Barto. ff. de noui operis nuntia. l. de pupillo, §. memi-
niſſe. vbi dicit, quòd valent talia præcepta in abſen-
tia partis decreta, dum tamen admittatur oppoſitio,
ſi eam fieri contingat, ita quòd non eſt neceſſe incipe-
re à ſimplici edicto de in ius vocando, de quo plenè
Ange. in §. curare. inſtitu. de actio. Vel poterit iudex
alio modo practicando literas dare contra hæredem,
quòd veniat ad dicendum coram eo & declarãdum, ſi
hęreditatẽ adire velit, aut non. Et ſi adire recuſauerit,
cogetur per iudicẽ cuiuſcunq; authoritatis vel digni-
tatis fuerit ipſe hęres, etiã ſi eſſet fiſcus, vel reſpub. aut
ſuccedentes defuncto ab inteſt. Et quamuis hæreditas
ſit vilis & pauci valoris, vel teſtator humilis perſona
fuiſſet, & ſi die aſsignata hæres non cõparuerit aditu-
rus vel recuſaturus hæreditatẽ, tale præceptũ ſeu de-
cretũ pręcepti operabitur in eius contumacia. Quod
ſi hæres moreretur die ad cõparendũ elapſa, vel ante
diem: imò ſi decederet ante notificationẽ decreti præ-
ceptiui contra hæredem cõceſsi, adhuc non adita hæ-
reditate, fideicõmiſſum non extingueretur: quinimo
eius hæres ad ipſum reſtituendum fideicommiſſario
cogeretur, vt dicta l. non iuſtam. C. ad Trebel. Sufficit
enim, quòd literæ præceptoriæ fuerint ante mortem
hæredis per iudicem decretæ & conceſſæ, quamuis
nondum executatæ nec hæredi intimatæ. Quod eſt
verum, etiam ſi tale decretum ad vnius ex pluribus fi-
deicommiſſariis inſtantiam emanaſſet, cæteris non
curantibus. Quoniam omnibus proderit diligentia
vnius hæredem cogere petentis. vt dicto §. Mętianus.
prout hæc omnia probantur in l. quia poterat. & l. ſed
& qui magna. & l. recuſare. §. j. & vbique Bartol. ff. ad
81 Trebel. †Plus dico, quòd etiam ſi hæredes per quorum
ſolam exiſtẽtiam abſq; alia aditione fideicommiſſum
confirmatur, vt ſuprà dixi, ſi rogati fuerint hæredita-
tem aſcendentium reſtituere, cogi poterunt per iudi-
cem adire hæreditatẽ, ſeu illi ſe immiſcere, ſi fideicõ-
miſſarius hoc requirat, cuius intereſt, quòd adeant. Quia
licet neceſſe non ſit adire ad confirmationem fideicõ-
miſsi, quod iam firmatum eſt ſola exiſtentia ſuitatis:
tamen expedit fideicommiſſariè ſubſtituto, quòd ta-
les ſui hæredes ſe immiſceãt expreſsè propter facilio-
rem probationem. Nam licet exiſtentia ſui hæredis
filios non obliget, nec adire cogat propter ius abſti-
nendi eis à prætore conceſſum, vt latè videbitis infrà,
Mortuo itaq; teſtatore. ij. vbi ſubtilis tractabitur ma-
teria ſuitatis: tamẽ vt proſit fideicommiſſario, cogun-
tur liberi parentum hæredes ſe immiſcere hęreditati:
quia per beneficium abſtinendi comparantur hære-
di extraneo. l. nam nec emãcipatus. ff. de lega. primo.
82 Or † extraneus hæres, vt vidiſtis, cogi poteſt adire
etiam ſi hæreditatem repudiaſſet, ne fideicommiſſum
pereat, ſecundum Bartol. in dicta l. ita tamen. §. ſi pa-
ter. ff. ad Trebellia. Nam quantumcunque fideicom-
miſſario poſſet alio remedio eſſe conſultum, tamen
83 hæres adire cogitur, vt ibi, in §. qui rogatus. †Et co-
gitur adire officio iudicis, & hæreditatem reſtituere,
vt dicta l. quia poterat. & clariùs probatur. inſtitu. de
fideicommiſſ. hæredita. §. quia autem. Si autem hære-
ditatem adiret ſponte, tunc cogeretur eam reſtituere
actione directa, vel vtili ex teſtamẽto, vt tetigi ſuprà,
& ita intelligitur gl. in dicta l. reſtituta. §. j. ff. ad Tre-
bellia. & in l. ex ea. C. illo eod. titu. ſecundum Cyn. ibi,
& Bar. in l. ſi legatarius. §. j. & l. non eſt cogendus. ff. ad
84 Trebel. †Et vbi hæres adire cogitur per iudicem
ad requeſtam fideicommiſſarij, nullum damnum pa-
titur, nec diſpendiũ ſentit, ſed totum fideicõmiſſar
85 pertinet. †Nam ex ſenatuſconſulto Trebelliano hãc
fideicommiſſariam ſubſtitutionem cõſeruante ex
ipſo vel attributiuè quinque habemus remedia. Pri-
mum eſt, quod hæres reſtituere rogatus cogitur hære-
ditatem adire, & eam fideicommiſſario reſtituere, vt
dictum eſt. De æquitate autem huius iuris canonici
non eſt opus aliqua actuali reſtitutione verbali vel
reali; imò ilico die fideicommiſsi contingente ipſo
iure tranſit hæreditas in fideicõmiſſum, ſeu fideicom-
miſſariè ſubſtitutum, vt eſt text. quem ibi ad hoc ex-
preſsè

preſsè ponderauit Bald.in cap.in præſentia.de proba.
Et ſic hodie ceſſant multæ vanæ ſubtilitates, & cir-
cuitus inanes, quæ circa hæreditatum reſtitutionem
ex Senatuſconſ. Trebellianico ſeruabantur, & ſecun-
dum hanc æquitatẽ iudicatur in parlamento Tholo-
☞ ſæ, vt vidi. [Et dicitur pleniùs infrâ ſuper verbo,
Mortuo itaq; teſtatore.ij.in materia ſuitatis.] Secũ-
dum remediũ eſt, quia omnes actiones actiuæ & paſ-
ſiuè transferũtur in fideicommiſſarium.l.j.ff. ad Tre-
bel. Tertium, quòd hæredi datur exceptio, ſi à cre-
ditoribus cõueniatur hæreditariis, vt ibi. Quartum
quòd contra hæredem ſi agere vellet, competit debi-
toribus hæreditariis exceptio, vt ibi. Quintum eſt,
quòd hæres reſtituendo hæreditatem detrahit quar-
tam, quę appellatur Trebellianica, vt dicta l.j.§.ſi hę-
86 res.vbi Barto.ff.ad Trebel.in princ. †Tamen illam
quartam non detrahit, nec aliud quodcunque com-
modum, ſi coactus adierit & reſtituerit. Quia ſicut ex
tali coacta aditione nullum ſentit damnũ, cũ omnia
fiant periculo fideicommiſſarij, vt dixi. Sic etiam cõ-
ſequi non debet præmium: quia non debet quis ex eo
fructum capere, quod iuſſus fuit impugnare ſeu recu-
ſare.cap.ex eo. de regu. iur.lib.vj. Niſi adire ſimplici-
ter non recuſaſſet, ſed ſolum pro tunc distuliſſet, petẽs
diem ad deliberandum, qua adueniente adire pote-
rit, & nihil perdet. Si autem recuſaſſet, quartam per-
deret iure reſtitutionis ſibi debitam. Ex quo Barto.
87 in dicta l.quia poterat. in fine. † decidit quæſtionem
de duobus ſociis mercatoribus, quorum vnus volens
ire Venetias altero recuſante dixit, volo ire meo peri-
culo. Nam ſi illuc acceſſerit ſuo periculo, & multa lu-
cratus fuerit, ſocius qui eum ire prohibebat, petere nõ
poterit partem lucri: imò totum pertinebit alteri, qui
integro periculo ſe ſubmiſit, argumen.§. illud.inſtit.
de ſociet. Plus dicit text.in dicta l. ita tamen. §. qui
ſuſpectam. Quod hæres adire compulſus nedum per-
dit Trebellianicam, & cogitur integram reſtituere
hæreditatem, ſed etiam pupillarem ſubſtitutionem.
Et ſic pupilli filij teſtatoris bona, & quodcunq; aliud
commodum, quod habiturus ex teſtamento non fuiſ-
ſet, ſi hæres non eſſet. Nam eatenus præmium non
conſequitur, quatenus conſequi non potuiſſet impu-
gnatione ſua exiſtente vera, & ſic illud quod hęres ha-
bet ex ſubſtitutione pupillari, venit in reſtitutionem
fideicommiſſi, quod aliàs non veniret. Quod quali-
ter intelligitur, videatis per Barto.in dicto §. qui ſu-
ſpectam. & dicam latiùs in materia reſtitutionis fi-
deicommiſſi ſuper verbo, in reſtitutione bonorum
Raynutij condemnauit. Et hoc adeò verum exiſtit,
vt ſi vnus ſolus ex pluribus fideicommiſſariis hære-
dem cogi petierit, ac adire compulerit, & reſtitue-
re totam hęreditatem, prout quilibet ſolus facere po-
teſt de iure, vt vidiſtis, talis hæres ad vnius requeſtam
compulſus totam perdit Trebellianicam, & quod-
cunque aliud emolumentum, ac ſi per omnes fidei-
commiſſarios fuiſſet coactus, vt dicta l.cogi §.Metia-
nus. ff. ad Trebellia. ſecùs ſi pro parte illius dunta-
xat compulſus fuerit: quia tunc partem tantùm Tre-
bellianicæ vel alterius emolumenti perderet, vt ibi
88 plenè dicitur. †Et præmiſſa, ſcilicet quòd fideicom-
miſſarius cogere poſsit hæredem adire & reſtituere
hæreditatem, locum habent vbi hæres fuit inſtitutus
& reſtituere rogatus purè. Si autem non eſſet hæres
purè inſtitutus, ſed in diem, vel ſub conditione, con-
ſiderandum eſt, quòd interdum hæres inſtituitur ad
certum diem, vel ex certo die, & purè rogatur reſti-
tuere, & hoc de iure fieri non poteſt: ne teſtator videa-
tur deceſsiſſe pro parte teſtatus, & ꝓ parte inteſtatus
contra regulam ius noſtrum.ff.de reg.iur. Ideo hæres
taliter inſtitutus habetur pro purè inſtituto, die illa
certa reiecta, inſtit.de hære.inſtit.§.hæres.de quo dixi
89 plenè in verbo, reliquit. †Vnde cùm talis hæres ha-
beatur pro purè inſtituto, cogi poterit ad requeſtam
fideicommiſſarij adire & reſtituere hæreditatem, ac ſi
purè fuiſſet inſtitutus, vt dicta l.cogi.§.cùm quidem.
ff.ad Trebel. Aliquando hæres purè rogatus inſtitui-
tur ſub conditione, vel in diem incertam, quæ condi-
tioni comparatur, puta cùm Titius morietur, quod
fieri poteſt de iure, vt dicto §.hæres.iuncta gloſ.ſua. Et
rogatur purè reſtituere: & tunc ſi conditio appoſita
hæredi ſit caſualis, veluti ſi nauis ex Aſia venerit, vel
Titius conſul fuerit, talis hæres interim cogi non po-
teſt hæreditatem adire. nec fideicommiſſum reſtitue-
re, quamuis purè relictum, donec conditio euenerit,
vel dies incerta. l. ſed ſi alio.§.finali. ff. ad Trebellia.
Quia interim pendente conditione non eſt hæres, &
certum eſt fideicommiſſum non deberi ex teſtamen-
to, in quo nemo hæres exiſtit, cùm ab hærede ſit fien-
da reſtitutio, vt dicto §.in primis inſtit.de fideicõmiſ.
hæredi. Nec ante conditionis euentum deberi poteſt
tanquam ex codicillo, cùm omni caſu voluntas teſta-
toris ſuſpenſa ſit per conditionem. Et idem ſi hæres
inſtitutus eſſet in diem certam, vel ex certa die in te-
ſtamento militis, qui ex priuilegio militari in cor-
pore iuris clauſo decedere poteſt pro parte teſtatus,
& pro parte inteſtatus.l.prima.C. de teſtamen.milit.
Quoniam talis hæres in puncto noſtro perinde ha-
betur, ac ſi inſtitutus fuiſſet ſub conditione. l. ſed ſi
ante diem. quæ ſic intelligitur ſecundum lecturam
gloſ.ibi.ff. ad Trebellia. Si autem hæres purè rogatus
inſtitutus eſſet ſub conditione poteſtatiua, tunc ſi ta-
lis conditio erat turpis, puta inſtitutus fuit ſi nomen
veſpertilionis vel aliud turpe nomẽ portaret, vel ſub
conditione impoſsibili, de quo plenè dixi in verbo,
reliquit. Talis conditio hæredi remittitur, & pro pu-
rè inſtituto habetur.l. ſed ſciendum eſt.& l. facta re-
ſtitutione.§.ſed ſi ſub conditione.verſic.ſi in danda.ff.
ad Trebel. Nam tales turpes aut de facto, aut de iure
impoſsibiles conditiones pro non adiectis habentur.
l.prima.ff.de conditio.inſtit.l.obtinuit.ff.de conditio.
& demonſtra.& inſtit.de hæredibus inſtitu.§. impoſ-
ſibilis.vbi bona gloſ.imò vt ibi dicit textus, tales con-
ditiones pro non ſcriptis habentur, taliter quòd hæ-
redis inſtitutionem non ſuſpendunt: ideo talis hæ-
res velut purè inſtitutus mortuo teſtatore cogi po-
teſt adire & reſtituere hæreditatem fideicommiſſariè
ſubſtituto. Si verò hæres purè rogatus fuit inſtitutus
ſub conditione poteſtatiua honeſta & poſsibili, tunc
ſi talis conditio erat facilis ad implendum, & ſit mo-
mentanea, talis quæ momento impleri poſsit, puta ſi
intrauerit palatium, hæres cogitur eam implere, &
adire, ac reſtituere hęreditatem, vt dicta l.acta.§.ſi ſub
90 conditione. in principio. †Si autem hæres inſtitu-
tus eſſet ſub conditione poteſtatiua honeſta facili,
ſed perpetua, vtputa ſi nomen teſtatoris honeſtum
portet & arma: tunc ſi hæres talem conditionem im-
plere nolit, quia non vult nomen ſuum dimittere nec
aliud portare, certè talis conditio ei remittitur ad cõ-
modum fideicommiſſarij, poſtquam talis hæres fuit
reſtituere grauatus, ita quòd perinde cogetur reſti-
tuere, ac ſi purè fuiſſet inſtitutus, poſtquam talem cõ-
ditionem adimplere nõ vult, ne pro defectu hæredis
fideicommiſſum pereat, vt dicto §. ſi ſub conditione.
in fine. vbi Bartolus. Ad ſui tamen hæredis commo-
dum

dum talis conditio non remitteretur, imò ſi reſtitue-
re hæreditatem non eſſet rogatus, non parẽdo condi-
tioni priuaretur hæreditate, & in caſu noſtro quando
rogatus eſt reſtituere, nihil commodi ex hæreditate
petere poterit, poſtquam honeſtam conditionem im-
plere recuſat. l. cùm hæres. §. j. ff. de ſtatu liber. Quia
nihil mali eſt honeſti viri nomen & arma aſſumere,
vt dicta l. facta. §. ſi ſub conditione. verſic. ſi in danda.
ff. ad Trebel. ſecundum Imo. & Pau. ibi, de quo plenè
dixi in verbo, *Raynutius de Clera.* vbi videatis, Imo.
plus fuit deciſum in Parlamento Delphinatus, vt re-
91 fert Guido Papæ, quæſt. cclj. † quòd ſi teſtator onus
portandi nomẽ ſuum & arma appoſuerit in modum
conditionis, puta ſic dicendo, hæredem inſtituo Ti-
tium, ſi nomen meum portauerit, ſiue hoc expreſſerit
citra formam conditionis, ſic dicendo, volo quòd no-
men meum portes, & ſis hæres. Certè talis hæres inſti
tutus debet priùs vtroq; caſu aſſumere nomen teſta-
toris, quàm hæres eſſe poſsit, ac ſi verba fuiſſent con-
ditionaliter prolata, cùm habeantur pro conditio-
nalibus, per caſum ſimilem in l. mulier. §. ſi qui ſeruũ.
ff. de condi. inſtit. Et idem eſſet ſi conditio ſub qua hæ
res fuit inſtitutus, erat poteſtatiua cũſiſtens in facien-
do. Quoniam ſi hæres facere nollet, talis conditio ſi-
bi remitteretur ad commodum fideicommiſſarij, vt
per inde hæredem cogere poſsit adire & reſtituere, ac
ſi conditio impleta eſſet. Sed ad cõmodũ ipſius hære-
dis, vt conditione non impleta, commodum hæredi-
tatis habere poſsit, talis conditio nõ remitteretur. Si
verò conditio eſſet difficilis hæreditas ei conſiſteret
in dando; puta quia fuit hæres inſtitutus, ſi decem de-
derit, & fortè non habet, aut dare non vult, contra ta-
lem difficultatem ſuccurritur, quia ſubſtitutus ſeu fi-
deicommiſſarius dare tenetur, & ſic conditionem im-
plere, vt dicto §. ſi in danda. Et exinde impleta condi-
92 tione poterit cogere hęredem adire & reſtituere. † Et
præmiſſa intelligatis, vbi hæres fuit ſub conditione
inſtitutus, & purè rogatus hęreditatem reſtituere, ſed
aliquando fit econuerſo, videlicet quòd hæres dire-
ctus purè & ſimpliciter inſtituitur, tamẽ cogatur ſub
conditione hæreditatem reſtituere. De quo dicam
plenè infrà ſuper verbo, *poſtmodum inter Alterocham
& filium eius.* Quia pro nunc de hac fideicommiſſaria
ſubſtitutione, ſeu vniuerſali fideicommiſſo, quo ad
ſui effectum conſeruatorium reſtitutorium & detra-
ctorium alia non dicam, ne ſpoliare videar plura ele-
gantia huius decretalis verba, quæ dote illa inferius
93 vtiliter exornabuntur Chriſto auxiliante. † Reſtat
ergo, quòd vnuſquiſque teſtator grauare poteſt ſuum
hæredem, vel hæredes hæredis reſtituere hæredita-
tem cui teſtator voluerit, quod facere tenetur hæres,
& ad hoc cogi poteſt, vt vidiſtis. Niſi fideicommiſſa-
riè ſubſtitutus ſeu fideicommiſſarius tale fideicom-
miſſum pacto remitteret, & illi renuntiaret in fauo-
rem hæredis. Nam licet fideicommiſſum cedi non
poſsit, nec donari alteri, vt dixi ſuprà. Tamen hæredi
à quo relictum eſt, poteſt pacto remitti. Et ſi Altero-
cha & ſoboles fideicõmiſſum, de quo hîc, remiſiſſent
Adiectæ viuenti vel ſuis hæredibus, illud petere nun-
quàm potuiſſent, ſecundum gloſſ. noſtram hîc ſuper
noſtris verbis, quæ poſt enumerationem ſubſtitutio-
num ita concludit. Nec eſt in hoc paſſu tam vtili tám-
que quotidiano oculis conniuentibus diſsimulatè
94 prætermittenda. † Concludit enim gloſ. quòd fidei-
commiſſum pacto remitti poteſt, non ſolùm purum,
cùm de illo non ſit dubium, ſed etiam conditionale
poteſt per pactum remitti nullo euentu conditionis
expectato. l. j. & l. cùm proponas. C. de pactis. & vale-
bit tale pactum, quamuis fuerit de futura ſucceſsione
factum, attento quòd eſt pactum de non ſucceden-
do ex fideicommiſſo, per quod potiùs tollitur, quàm
inducatur votum captandæ mortis. Ob quod à iure
toleratur, imò approbatur & commendatur præſer-
tim inter liberos, vt dicta l. cùm proponas. de pactis,
& l. de fideicommiſſo. C. de trãſact. Nam ex hoc pacto
non inſurgit aliqua iniquitas, ſed parens & notoria
æquitas, quæ potiſsime in hoc conſiſtit, quòd inter
fratres votum tollitur captandæ mortis, vt dicta l. de
fideicommiſſo. Prætereà vbi vnus ſolus frater fuit à
patre grauatus reſtituere alteri hæreditatem, per pa-
ctum talis fideicõmiſsi remiſſorium & liberatorium,
inſurgit inter fratres in ſuccedendo æqualitas, quam
leges inter fratres multum ſuadẽt & affectant. l. cum
pater. §. cunctis. ff. de leg. ij. l. fin. C. communia vtriuſq;
iudi. & l. illud. §. fin. C. de colla. de quo plenè ſcripſi in
verbo, duas habẽs filias. in tertio principali caſu fal-
lentiæ, vbi de his pactis futuræ ſucceſsionis ad ſaturi-
95 tatem habuiſtis. † Vltra quæ dico, quòd adeo valet
tale pactum fideicommiſsi remiſſorium & extincti-
uum, quòd iuramentum vllatenus nõ eſt ad illius va-
liditatem neceſſarium: quia vbi agitur de fideicõmiſ-
ſo nullo modo agitur de hæreditate viuentis, ſed mor
tui: tamen deferenda poſt mortem alterius viuentis,
ſcilicet hæredis grauati. Vnde non ab re remitti po-
teſt ſine iuramenti præſtatione, ſed pacto ſimplici.
Nam in fideicommiſſaria ſubſtitutione tractari di-
citur, non de ſucceſsione ipſius hæredis, cui facta eſt
ſubſtitutio, & qui grauatus eſt reſtituere, ſed tracta-
tur de ſucceſsione teſtatoris defuncti. l. qui hæred. §.
96 cùm filiæ. ff. de vulga. & pupil. † Idem eſſet, vbi per
pactũ remitteretur ſubſtitutio directa, qualis eſt mi-
litaris, de qua loquitur. l. Centurio. ff. de vulg. & pup.
ſubſtit. vt quia miles directò ſubſtituiſſet filio ſuo pu-
beri, ſicut iure militari poteſt, vt dicta l. Centurio. vel
paganus directè filio ſuo ſubſtituiſſet adulto, vt poſſet
ſi ſtatutum aut cõſuetudo loci permitteret, ſecundum
Alexand. in l. ij. in princ. ff. de vulg. & pupil. His enim
caſibus poteſt ſubſtitutio remitti pacto ſimplici, ſe-
cundum Alexand. in l. qui Romæ. §. duo fratres. xliij.
col. ff. de verbor. obliga. licet Ang. ibi, voluiſſet iura-
mentum eſſe neceſſarium, quod non eſt verum, quia
per has ſubſtitutiones nõ ſucceditur ei, cui facta eſt.
Et ſic in eis non agitur de ſucceſsione viuẽtis, ſed de-
functi teſtatoris, de quo plenè dixi ſuprà in materia
compendioſæ ſubſtitutionis. idẽ cùm tales per ſub-
ſtitutiones ſuccedatur teſtatori, & non hæredi, certè
remitti ſine iuramento poſſunt vt dicta l. prima. C. de
97 pactis. † Sanè tamen intelligatis fideicommiſſum
pacto remitti poſſe, vbi competit paciſcenti ſeu re-
mittenti, cùm de ſuo facere poſsit quod vult, ſecus
ſi relictum fuiſſet, & ſic competeret eccleſiæ vel mo-
naſterio: quia tunc non poſſet ſolus abbas vel epiſco-
pus ipſum remittere ſine conuentu vel capitulo debi-
ta intercedente ſolẽnitate, vt plenè dixi ſuprà in ma-
teria vulgaris ſubſtitutionis, tractando primum [illegible]
effectum. Et idem ſi teſtator expreſsè vetuit & p[illegible]
buit fideicõmiſsi remiſsionem: quia tunc pacto [illegible]
ti nõ poſſet. Quia licet prohibitio facta videatur fa-
uore fideicommiſſarij, tamẽ quia eſt prohi[illegible] nõ
poteſt ei renuntiari per gloſſ. in l. j. C. ne fi[illegible]
den. ſecundum Bal. in dicta l. prima. de pact. [illegible] B[illegible]
contrà, ſcilicet quòd renuntiari poteſt, per [illegible] quis in
98 conſcribendo. illo eodem titu. † Quando autem
tractaretur de ſucceſsione viuentis habenda vel p[illegible]
denda,

denda,non valeret pactum præſertim de ſucceſsione
habenda & acquirenda, etiam ſi tale pactum iuramé-
to vallaretur,vt cócludunt omnes in l. ſtipulatio hoc
modo concepta.ff. de verborum obligat. & l. pactum
dotali.& l.fina.C. de pact. Nec etiam valeret pactum
de hęreditate viuentis perdenda ſeu remittenda l.pa-
ctum.C.de colla.niſi in eo intereſſet iuramétum, cap.
quáuis.de pact.lib.vj.vt latiſsimè dixi in dicto verbo,
duas habẽs filias prope finem. Ex quibus ſequitur, quòd
99 † cùm in pupillari ſubſtitutione dicatur tractari de
hæreditate viuentis, quia de pupilli adhuc viuentis
hæreditate & ſucceſsione agitur.l. ſi plures.§. ad ſub-
ſtitutos. ff. de vulgari & pupil. quandiu pupillus vi-
uet, non poſſet tale ius ex ſubſtitutione ſubſtituto
competiturú remitti per ſubſtitutum,ſecundum Bar-
to.in dicto §.duo fratres.in vij.quæſt.ff.de verb.ſigni.
Bald.& Sali.in dicta l.j.C. de pact.vbi hoc tenet Pau.
& in dicto §.duo fratres.vbi Ange.in iiij. quæſt.dicit,
100 quòd † idem eſſet in exemplari ſubſtitutione ſicut
in pupillari, vt ſcilicet non poſsit pacto remitti, nec
renuntiari:quia directa eſt. Præterea per eam nó ſuc-
ceditur defuncto teſtatori, ſed furioſo vel mente ca-
pto viuenti. Vnde cùm agatur de ſucceſsione homi-
nis viuétis, non poteſt pacto remitti, nec renuntiari.
Quod verum intelligatis,ſecundum Alex. in dicto §.
duo fratres. niſi talis pactio firmaretur iuramento:
quia tunc valeret, cùm ſit de nó ſuccedendo, quod iu-
101 ramēto firmatur,per tex. in dicto cap.quáuis. †Valet
enim renuntiatio iuri de futuro facta cum iuramen-
to.ſecundum Rapha.in l.is qui hæres.ff.de acquir.hæ-
redi.quem ibi ſequitur Alex.dicens ſe non meminiſ-
ſe hoc alibi legiſſe,ſubiungens per pulchras rationes
quòd talis renuntiatio iurata valet, licet facta in ab-
ſentia illius, cuius fauore fiebat. Et hoc propter iura-
mentum per glo.in can.quoties cordis oculus.ij.quæ-
ſtione vij.& ponit Bald.in rubr.C.res inter alios acta.
102 circa quod vnum menti tenebitis perpetuò, † quòd
pactum de non ſuccedendo ab inteſtato vel ex teſta-
mento, puta ex ſubſtitutione pupillari vel exempla-
ri firmatur iuramento, licet vt dictum eſt, agatur de
hæreditate hominis viuentis,ſi tale iuramétum præ-
ſtetur per eum, cui ius ex tali ſubſtitutione erat defe-
rendum, id eſt,per ipſummet ſubſtitutum, cui ex ſub-
103 ſtitutione erat ſucceſsio peruentura. † Si autem re-
nuntiatio ſubſtitutionis ſeu pactum de nó ſucceden-
do ex ſubſtitutione fieret per adminiſtratorem ipſius
ſubſtituti,cuius futurum ius renuntiatur,& iuramé-
tum per ipſum præſtaretur adminiſtratoré, tale iura-
mentú nihil operaretur, vtputa teſtator filio pupillo
vel dementi ſubſtituit hoſpitale vel eccleſiá: certè hoc
caſu iuramétum orphanotrophi ſeu rectoris dicti ho-
ſpitalis, aut prælati eccleſiæ non firmaret pactum re-
miſſorium dictæ ſubſtitutionis, ſecundum Bald.ſin-
gulariter in ſeptima oppoſitione in dicta l.j.C. de pa-
ctis. Quia iuramentum perſonæ non nocet pio loco.
nec habet locum diſpoſitio dicti c.quáuis. Et idem in
procuratore ad alienádum cóſtituto, vel quitandum.
Quia ſi remitteret vel quitaret ius dictæ ſubſti.etiam
cum iuramento nihil ageret, niſi de præſtando tale
iuramentum haberet ſpeciale mandatum à domino.
Et ꝙ iuramentum adminiſtratoris nó firmet contra-
ctum, qui aliàs non valeret, tenet Ioan.Andr.in cap.
grauis.de depoſito.& magis clarè Bal.in c.j.§. item ſa-
cramenta.de pace iura.fir.verſi.quęro vtrum iuramé-
tum prælati. Facit quod voluit gloſ.in verbo,contra-
ctum.in c.j.de in integ.reſti.lib.vj.& Bal.in l. genera-
liter.§.j.C.de reb.credit.& tenet Alex.in dicto §. duo
104 fratres.xliij.col. †Ex quibus duæ reſultant conclu-
ſiones. Prima, ꝙ ius directæ ſubſtitutionis pupillaris
vel exemplaris, per quam non ſuccedituṙ principali-
ter teſtatori defuncto, ſed filio hæredi, cùm in ea tra-
ctetur de hæreditate & ſucceſsione hæredis adhuc vi-
uentis,ſolo ſimplici pacto remitti nó poteſt ſine iura-
mento, vt plenè dixi in dicto verbo, *duas habens filias.*
105 prope fin. †Secunda cóclusio eſt, ꝙ ſubſtitutio indi-
recta & fideicommiſſaria, & quælibet alia per quam
defuncto teſtatori ſuccedi debet, ſimplici pacto, etiá
ante conditionis euétum, remitti poteſt abſque iura-
mento, ſecundum gloſ.noſtram hic, quæ ſic debet in-
telligi. Et quia hæc eſt materia noſtra, non tractata
per me vbi ſuprà, procedo vlteriùs in hoc puncto no-
106 tabili,& quotidiano. †Et dico, quòd hęc glo.ſeu eius
deciſio, ſcilicet quòd fideicómiſſaria ſubſtitutio ſim-
plici pacto remitti poſsit, intelligitur vera duobus
cócurrétibus,ſine quibus nó valeret remiſsio. Primò
requiritur, quòd fideicommiſsi remiſsio fiat per pa-
ctum, quod nihil aliud eſt, quàm duorum pluriúmve
in idem conſenſus & placitum, quia ſine conſenſu
omnium partium fieri non poteſt. Et in hoc differt à
pollicitatione.l.j.ff.de pact. Antequam enim remiſsio
& renuntiatio fideicómiſsi valeat, & effectum ſortia-
tur, oportet ꝙ in ea concurrat cóſenſus ſubſtituti ſeu
fideicommiſſarij fideicómiſſum remittentis & renú-
ciantis, necnon & hæredis de reſtituendo grauati cui
talis remiſsio fit, & ita intelligitur gloſ.hic dum allo-
107 gat dictam l.j.C.de pactis. †Si autem remiſsio fidei-
commiſsi per ſimplicem fieret renuntiationem ſolius
fideicommiſſarij, talis remiſsio non valeret: imò illa
non obſtante idem fideicommiſſarius petere poſſet
fideicommiſſum conditione adueniente.l. ſi ita ſcri-
108 ptum.§. ſi ſub conditione.ff. de lega.ij. †Et ratio dif-
ferentiæ, quare plus valet remiſsio facta per pactum,
quàm per ſimplicem renuntiationem, eſt inter cæte-
ras duplex. Prima, quia natura renútiationis eſt pri-
uare renuntiantem titulo & poſſeſsione, vt plenè de-
ciditur in cap.ſuper hoc.de renun.& ibi Innoc.& Za-
barel.in cle.gratiæ. de reſcript. Ideo talis renuntiatio
præſupponit habitum præcedere, cùm priuatio ſem-
per habitum præſupponat, qui deficit quandiu pen-
det conditio fideicommiſsi, ſed non ſit in pacto quod
ſui natura diem recipit & conditionem.l.omnia. ff. ſi
cer.peta. & l.ſub conditione.ff.de ſolu.ſecundum Iac.
But. Secúda ratio eſt, quia pactú habet in ſe vtriuſque
partis conſenſum, ſed renuntiatio habet tantùm in ſe
conſenſum ſolius renuntiantis: meritò pactum eſt
potentius, quia in eo eſt conſenſus etiam illius, cui ex
pacto ius quęritur: ſed in renuntiatione non requiri-
tur ille conſenſus ſecundum gloſſ.& Bald.in dicta l.
j.C.de pactis. Et idem Henri.in cap.ex multiplici. de
deci.in dubio autem ſi fideicommiſsi remiſsione ap-
109 paret. †Et ſi dubitaretur, qualiter facta eſſet, præſu-
meretur facta per pactum, & non via ſimplicis renú-
tiationis, vt res potiùs valeat, quàm pereat, argumé.l.
quoties. ff. de rebus dub.& l. an inutilis.ff.de accepti.
Imò plus dicit Iac.de Butr.in dicta l.prima.quem ibi
Bald.ſequitur, quòd ſi tabellio qui inſtrumentum re-
miſsionis fideicommiſsi recipit, vteretur verbo, re-
nuntiauit, ſuper iure futuro remittendo, adhuc in-
telligeretur de renuntiatione per pactum, quia vbi
agitur de liberatione, locum habet regula, Si nó valet
quod ago, vt ago, valet vt valere poteſt, vt dicta l. an
inutilis. Et ſic niſi expreſsè appareat, ꝙ fuit ſimplex
renuntiatio, ſemper præſumetur in forma pacti vali-
110 di facta quod eſt notandum. † Si ergo per expreſſam
renuntia

renunriationem ſimpliciter factam nõ inducatur re-
miſsio fideicommiſsi,vt dictum eſt, multò minùs cẽ-
ſetur induci per tacitam renũtiationem,cùm nõ plus
poſsit tacitũ quàm expreſſum. Ideo apparet deciſio-
nem Bart.eſſe veram.in dicta l.qui Romæ.§. duo fra-
tres.v.col.cum tribus ſequentibus.ff.de verbo.obliga.
vbi concludit per ſimplicem diuiſionem hæreditatis
inter duos fratres vel alios cohæredes factam ius fi-
deicommiſsi alteri ex ipſis aut viciſsim conditiona-
liter relictum non cenſetur eſſe remiſſum nec quitta-
tum: quia ſi per expreſſam renuntiationem tolli non
poſsit, (vt dictum eſt) minus rolletur per taciram,
quæ includi videbatur in diuiſione, generali quita-
rione inter eos facta. Quod etiam eſt verum ſecun-
dum ipſum ibi in fine ſecundæ quæſtionis, ſiue diui-
dentes hæreditatem ignorabant fideicommiſſum, ſi-
ue ipſum ſciebant in teſtamento relictum:& ſiue fue-
rit ſimplex diuiſio inter eos facta, ſiue poſt diuiſio-
nem perfectam ſe inuicem quitrauerint,& in aliquo
non contrauenire promiſerinr. Quoniã per hoc non
cenſetur fideicommiſſum alteri ex eis, aut viciſsim,
relictum fuiſſe, nec eſſe remiſſum, per text.in l. cùm
111 pater.§. hærediratem.ff. de legatis ij. †Nam clauſu-
la generalis quittantiæ ad ea non refertur, quæ ex te-
ſtamento pendent.l.Paulo Callimacho.§.j.ff. de lega.
iij.Plus dicir Barto.in l.qui cum tutoribus.ff.de tranſ-
112 actio.†quòd renuntians omni iuri quod habet & ha-
bere ſperat, ſolùm intelligitur renuntiare iuri quod
habet ex cauſa de præſenti:non autem iuri. quod poſt
modum ſuperueniet.idem Bart.tenet in l.ſi poſt emã-
cipationem.§.j.ff.de libera.lega.& in l. quod Seruius.
per illum text.ff. de condi.cauſa dar.de quo notabili-
ter loquitur idem Barto.in l.ſi vxor.§.diuus.de adult.
& in dicto §.duo fratres.Si autẽ renuntiaret quis om-
ni iuri,quod habet,& ſperar, ac habere poteſt, etiam
ex cauſa de futuro,tunc eſſet omnino excluſus, ſecun-
dum Bartol.in dicta l.prima. C. de pactis. & in l.ho-
minem. ff. mandati. quem ſequitur Iaſon in dicta l.
qui cum tutoribus,§.primo. in fine. De quo & pluri-
bus aliis quæſtionibus huic deciſioni adiacentibus vi-
dere poteſtis per Barto.vbi plenè Alexand.in dicto §.
duo fratres.& in quarta parte,conſilio xl. incipienre,
113 Super primo dubio.ſecũda col. †Et idem eſſet (vt ſci-
licet non videatur fideicommiſſum fuiſſe nec eſſe re-
miſſum) ſi hæres grauatus fideicommiſſum alienaret
in præſentia tacentis fideicommiſſarij cui venit reſti-
tuendum. Nam per patientiam illius & raciturnita-
rem non inducitur fideicommiſsi remiſsio, per regu-
lam qua dicitur, quòd vbi præſens in actu non poteſt
contradicendo eum impedire, ſua taciturnitas nun-
quàm ſibi præiudicat.l.Caius. iuncta gloſ.ibi.ff.de pi-
gno.actio.l.Titia cum teſtamento.§. Lucia.ff. de lega.
ij.Barto.& alij in l.quæ dotis.ff. ſolu.matrimo.& Pa-
114 nor.in cap.nónne bene dicimus. de præſumpt. † Sed
pendente conditione fideicommiſsi poſſunt interim
res reſtituendæ alienari, & valet alienatio, licet con-
ditione poſtea adueniente reuocetur.l.finali.C.com-
munia de legatis.& dicam plenè in verbo, Eidem re-
lictis à patre. Ergo non poſſet interim fideicommiſsi
alienatio impediri per fideicommiſſarium: vnde ta-
cendo non ſibi præiudicat.Et iſta eſt veritas, quam cõ-
muniter tenenr docto.in dicta l.cùm proponas.C.de
pact.quicquid dixerit ibi gloſ.quæ cõmuniter repro-
115 batur. †Et hoc ſcilicet, ꝙ fideicommiſſarius videns
& patiens res, quæ fideicommiſſo ſubiacent alienari,
nõ videtur ipſum remittere ſiue ignoret, ſiue ſciat il-
lud ſibi deberi, eſt verum niſi hæres aut cohæres fidei-
commiſſum vẽdens affirmaret emptori in præſentia
fideicõmiſſarij res quas vendit nulli fideicõmiſſo ſub-
iacere. Quia eo tunc fideicommiſſarius tacendo bene
ſibi præiudicaret, per tex.not.in l.ſi ſine.C.ad Vellea.
Et hoc caſu ſaluari poſſet gl.in dicta l.cum proponas.
ſecũdum Sali.& Pau.ibi. Et idem eſſet ſi fideicõmiſſa-
rius pręſens in alienatione fideicõmiſsi fideiuſſerit de
euictione pro hærede vendente, quo caſu etiã ſibi prę-
iudicaret.l.exceptione.C.de euict.per regulam l.ven-
dicantẽ.ff.de euict.ſecundùm Iaſo.in dicta l.cùm pro-
ponas. Plus dico, quòd ſicut nuda præſentia fideicõ-
miſſarij in alienatione fideicõmiſsi nõ inducit illius
remiſsionem, vbi hæres fideicõmiſſo grauatus alieni
alienat fideicommiſſum, ſic nec vbi ipſum venderet
ipſimet fideicõmiſſario. Quia nõ obſtante ꝙ fideicõ-
miſſarius fideicõmiſſum emerit, vel rẽ ſibi reſtituen-
dam poterit conditione fideicõmiſsi contingente re-
petere pretium ab hærede, ſecundum Alex.in d.§.duo
fratres, de quo tamen dicas. vt ibi per eum.xxij. col.
116 †Reſtat ergo, ꝙ ſimplex fideicõmiſsi conditionalis
remiſsio ſeu renuntiatio ipſum non rollit, nec extin-
guit fideicõmiſſum: tamen fallit in ſequentibus caſi-
bus. Primò vbi ſimplex fideicõmiſsi remiſsio fieret
in iudicio, quia tunc propter pręſentiã iudicis præiu-
dicaret renuntianti.l.j.& ibi gloſ.ff. de cura.bon.dan.
ſecundum Bart.& omnes in d.l.j.C.de pact.& Henri.
in d.c.ex multiplici. de decimis. Quod verum intelli-
garis, ſi iudex ranquam publica perſona & expreſsè
talem receperit renũtiationẽ nomine hæredis abſen-
tis, cuius fauore renũtiatur, & ita ſingulariter hoc in-
rellexir Bar.in l.poſtquã liti.vlti.col.C. de pact.quem
ibi multum cõmendat Alexã. & Iaſon in dicta l.j. illo
eo.tit.v.col. Aliâs autem ſecùs eſſet, ſecundum Cyn.in
j.q.in authen.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.
Secundò fallir, vbi renuntiario fideicommiſsi ſim-
plex fieret per fideicõmiſſarium in præſentia hæredis
tali fideicommiſſo grauati: quo caſu cum tractetur de
commodo eius, qui præſens eſt, & tacet, habetur pro
conſentiente.l. qui patitur.ff.mand.& ſic renuntiatio
expreſſa habetur pro pacto propter partis præſentiã,
vt infrà dicetur. Secus ſi tacita, vt vidiſtis ſuprà. Ter-
tiò fallit, vbi renũtiatio fieter in hæredis grauati ab-
ſentia, ſi notarius ibi præſens tãquã perſona publica
ſtipularetur pro abſente, ſecundum Bald.facit quod
plenè decidit Panor.in verbo, ſeruus ſeruorum Dei.
ſuprà in proœmio. Quartò fallit vbi ſimplex renũ-
tiatio fideicommiſsi fieret in abſentia hæredis, tamen
redacta fuit in ſcriptis, licet non per publicam perſo-
nam: ſed fortè manu propria renuntiantis, vel manu
aliena, ſi ipſe in ea ſe ſubſcripſerit: quo caſu totum
videtur ſcripſiſſe, ſecundum Alexãd.in l.ſi ita ſtipula-
tus.§.Chriſogonus.& dicta l.qui Romæ.ff.de verbor.
oblig. Nam dictis caſibus, quàmprimum illa ſcriptu-
ra deuenerit in manus & notitiam hæredis cuius fa-
uore ſcripta eſt, perinde valet renuntiatio, acſi in eius
præſentia facta fuiſſet, quia ſcriptura tunc loqui vi-
detur pro ſcribente.l. Arriani.C. de hæreti.l.Publia.
in fin.ff.depoſi. Or ſi tunc renuntians loqueretur in
præſentia hæredis valeret renũtiatio, vt dixi in ij.ca-
ſu ſ.ſimiliter valebit ubi ſua ſcriptura venit in manus
partis, quæ pro ſcribẽte loquitur ſicut â ſimili decidit
Panor.de confeſsione extraiudiciali in ſcriptis facta
quæ valet, ac ſi in præſentia partis emanaſſet, quàm-
primum in manus partis deuenit, ſecundum eum,
117 & not.in capit.finali. de confeſsis. †Plus dico per
eandem rationem, quòd quàmprimum talis renun-
tiatio iudicialiter producetur, cenſebitur facta in iu-
dicio

dicio, ita quòd ſcriptura loquitur coram iudice pro-
ſcribente: & ſic valebit tanquam iudicialis, vt vidiſtis
ſuprà in j. caſu. Quintò fallit, vbi renuntiatio fideicō-
miſsi vel alterius iuris futuri fieret cum iuramēto, ſe-
cundum Rapha. Cuma. ſingulariter in l. is qui hæres.
in princ. ff. de acquir. hæred. quem ſequitur Alexand.
in l. ſed & ſi rei capitalis. §. quæſitum. ff. ſi quis cautio.
allegans quod voluit Bald. in l. pactum. in ix. qō. C. de
colla. Nec ad hoc facit c. quānis. de pac. lib. vj. quia ille
tex. loquitur in pacto iurato, & nō in ſimplici renun-
tiatione, de qua loquimur. Ad hoc facit quod dicit
118 Bald. in rub. C. res inter alios acta. vbi plus tener. † ꝙ
liberatio facta in abſentia debitoris cùm verbo, in
veritate, quod nil aliud ſonat quàm iuramentum. cap.
quoties cordis oculus. j. qō. vij. prodeſt abſenti, ſicut de
cōfeſsione extraiudiciali iurata decidit Panor. in di-
cto cap. fin. de confeſsis. Sextò fallit vbi renuntiatio
fideicommiſsi conditionalis repetiretur geminata,
quia tunc noceret fideicommiſſario, quāuis in abſen-
tia partis extraiudicialiter ſine ſcriptis facta, per id
quod voluit glo. penul. in c. ſi cautio. de fide inſtru. per
quam notatur ibi Panor. in fi. ꝙ vbi ſimplex actus nō
119 præiudicat, tamen ſi fuerit geminatus nocet. † Sicut
à ſimili dicimus de confeſsione extraiudiciali gemi-
nata, quæ etiam in partis abſentia præiudicat confi-
tenti, ſecundū Bar. ſingulariter in l. ſcimus. C. de agri.
& cenſi. lib. xj. & Panor. in dicto cap. fina. pro quibus
eſt text. in l. vnica. C. de plus peti. ibi, ſecundis confeſ-
ſionibus. Et ratio omnium iſtorum ſex caſuum eſt,
quia ideo ſimplex fideicommiſsi remiſsio non valet,
quia præſumitur leuis indiſcreta, & nō ex certa ſcien-
tia fideicōmiſſarij facta, ſicut dicimus de confeſsione
extraiudiciali in abſentia partis facta. Sed vbi facta
eſt in iudicio, aut partis præſentia, vel in ſcriptis, ſeu
corā notario iurata, vel reiterata: nō eſt præſumendū
de leuitate nec indiſcretione renūtiantis, cùm non ſit
veriſimile, quòd quis in iudicio, aut partis præſentia
indiſcretè loquatur, vel iuret, aut ſcribat, vel eandem
ſententiā reiteret leuiter. Imò veriſimilius eſt, ꝙ tunc
mens eſt conſona verbis. l. Labeo. §. id Tubero. ff. de
ſup. lega. & plenè dixi ſuprà in verbo, eidē impuberi
ſuccederent. Exceptis ergo his caſibus ſimplex fidei-
cōmiſsi renuntiatio non præiudicat renuntianti, niſi
interueniat primū requiſitum, ſcilicet pactum vt vi-
120 diſtis. † Secūdò principaliter requiritur, quòd dicta
pactio fideicommiſsi conditionalis remiſsiua fiat vi-
ſis per fideicommiſſarium renuntiantem & intelle-
ctis verbis teſtamenti, in quo fideicommiſſum reli-
ctum eſt, ſi tale teſtamētum fuerit in ſcriptis factum,
121 vel redactum. † Quoniam ſi pactum fieret non viſo
nec intellecto tenore teſtamenti, tale pactum fidei-
commiſsi remiſsiuum nō valeret. quod eſt verū, etiam
ſi tale fideicommiſſum eſſet purè relictum. l. de his. ff.
de tranſact. & l. j. §. j. ff. quemadmo. teſtamen. aperian.
De quo per Henri. Bohic. in capit. ex parte. in ij. di-
ſtinct. de tranſact. Et idem ſi tale fideicommiſſum in
codicillis foret relictum ſcriptotenus: quia pactio nō
valeret, niſi prius viſis & proſpectis codicillorū ver-
bis. Adeò quòd non ſufficeret teſtamētum vidiſſe, &
poſtea pactum feciſſe, ſi codicilli poſtea reperirentur
cùm probabilis ſit ignorantia contentorum in codi-
cillis à teſtamento ſeparatis. l. imperatores. §. cùm
tranſactio. & l. non eſt ferendus. ff. de tranſact. Si autē
teſtamentum eſſet merè nuncupatiuum, de quo non
ſtaret ſcriptura, non haberet locum d. l. de his. ſecun-
dum Alberi. & Fulg. ibi. & Bart. in d. §. duo fratres. in
ſiij. qō. Nam leges ſupradictæ volentes pactum nihil
valere, niſi priùs viſis teſtamēti verbis, locum habent
in teſtamento ſcripto: quia licet loquamur in tranſa-
ctione, quæ fit de re dubia & lite incerta, & aliquo da-
to vel retento. l. j. ff. de tranſact. Tamen etiam locum
habent in pacto gratuito, vt nō valeat, niſi factū fue-
rit viſis & intellectis teſtamēti verbis, ſecundum glo.
Bart. Bald. & Ang. in dicta l. de his. licet aliqui contra.
122 Et † huius deciſionis eſt duplex ratio. Prima fauo-
re vltimæ voluntatis, ne pereat, faciliter per pactum,
ſed ſuum plenum ſortiatur effectum. Et iſto reſpectu
dicitur continere fauorem publicum, cùm reipubli-
cæ interſit vltimas volūtates exitum habere. l. vel ne-
gare. ff. quemadmod. teſta. aperian. Et ſic non habe-
ret hoc locum in pactis & trāſactionibus initis ſuper
actibus inter viuos, puta ſuper contractibus, & aliis,
ſecundum gloſ. in dicta l. de his. in fin. imò ſuper illis
valeret conuentio, nō viſis verbis inſtrumenti, aliâs
ſuper hoc confecti: cùm in eis non vertatur fauor pu-
123 blicus ſicut in teſtamentis & codicillis. † Vnde vale-
ret tranſactio ſuper cōtractu inter viuos paſſata non
viſis nec inſpectis aut intellectis verbis contractus
prius paſſati, ita quòd non retractabitur tranſactio
prætextu contractus & inſtrumentorum illius de no-
uo poſtea repertorum. l. ſub prætextu. C. de tranſact.
dummodò ſit de contractu cogitatum, aliâs quitan-
tia generalis, prætextu alicuius negotij particularis
in lite pendentis generaliter de omnibus paſſata non
noceret. l. cùm Aquiliana. ff. de tranſactio. Niſi hoc
expreſsè ageretur, vt tranſactio ſeu quitantia omnes
tollat obligationes, etiam de quibus non eſt cogita-
tum. Nam poſſum hoc velle, vt tollatur omnis obli-
gatio etiam incognita, ſecundum Bartolum in dicta
l. cùm Aquiliana. in ſecunda oppoſitione, per dictam
l. ſub prætextu. ſicut tollitur & tacitè ſublata cenſe-
tur, ſi ſæpe inter ſe rationes computauerint: quia ex
reiterata rationum redditione præſumitur fideicom-
124 miſſum, etiam incognitum remiſſum, † per tex. not.
in l. Procula. ff. de proba. Quæ vt locum habeat, tria
requirūtur, ſcilicet ratio ſanguinis, taciturnitas lon-
gi temporis, & ſæpius de negotiis inter eos facta cō-
putatio & quitantia, vt ibi. Aliâs ius incognitum
præſertim futurum non cenſetur remiſſum. Ob quod
fuit ſtatutum, quòd tranſactio nō valeat ſine prætore
ſuper futuris alimētis in vltima voluntate relictis. l.
cùm hi. ff. de tranſact. licet valeat ſuper alimentis ex
contractu debitis inter viuos. de quo plenè per Bart.
in ſuo tracta. de alimentis. & Salic. C. de tranſact. l. de
125 alimentis. † Secunda ratio quare non valet tranſa-
ctio ſuper dependentiis ex teſtamento, niſi viſis teſta-
menti verbis, eſt odio hæredum teſtamenta occultan-
tium, vt facilius inducant legatarios & fideicommiſ-
ſarios ad tranſigendum ſuper contentis in teſtamen-
to. Sed hæc ratio fuit impulſiua. quia ſecundum doct.
etiam ſi hæres teſtamentum non occultaret, tamen
tranſactio quæ non viſis eius verbis fieret, non vale-
ret, vt dicta l. de his. quæ loquitur indiſtinctè. Quod
eſt verum, etiam ſi illa tenderet in fauorem hæredis,
& detrimentum legatariorum & fideicommiſſario-
rum. Et inde eſt cautela, quòd quando patre mortuo
filia dote cōtenta paciſcēdo remitteret fratribus omne
ius ſibi competens ex teſtamento patris, quòd hoc
fiat prius per ipſam viſis teſtamenti verbis, & ſibi vul-
garizatis, ſi ſint in latino, & filia latinum non intel-
ligat. Quo caſu debent ei in romantio declarari, vt
illa clarè intelligat, ſiue etiam tenderet tranſactio &
pactio in fauorem legatariorum & fideicommiſſario-
rum ac detrimentum hæredis. Quoniam non valebit,
niſi

niſi facta fuerit viſis & iotellectis teſtamenti verbis,
ſecundum gloſ.Iaco.Butr.Bart. Rayn.Guliel.Alberi.
Pau.in dicta l.de his.& Alexád.in dicto §.duo fratres.
125 Et † ſatis probatur partes vidiſſe & intellexiſſe ver-
ba teſtaméti, vbi per teſtes hoc apparet, vel in inſtru-
mento renuntiationis fideicommiſsi hoc narratur, vt
quia notarius qui de hoc inſtrumentum recepit, atte-
ſtatur in eo, quòd partes viſis & intellectis verbis te-
ſtaméti ad tranſactioné deuenerunt, nam talia verba
narratiua plenam faciunt fidem inter eos, inter quos
paſſatur inſtrumétum, ſecundum doct.in l.optimam.
C.de contrahen.& commit.ſtipula.& Domi.in cap.
126 ſi papa.de priuile.lib.vj.† Idem ſi diceretur in inſtru-
mento, viſis verbis teſtamenti: quia licet non adiice-
retur verbum, intellectis: ſufficit vt dicamus partes
verba intellexiſſe: quia eo ipſo ꝙ confitentur legiſſe,
ſatis aſſeruntur intellexiſſe, per ea quæ not.Barto.in l.
diem proferre.ff. de arbitris. quem ſequitur Iaſon in
dicta l.de his in fin.vbi plus dicit in ij.colū.poſt Imol.
quòd etiam ſi partes forent literarū imperitæ, vt quia
mulieres vel ruſtici, ſatis probaretur per illa verba,
Viſis & intellectis verbis teſtamenti: partes habuiſſe
plenam notitiam de contentis in teſtamento. Quia
præſumitur ꝙ notarius omnia declarauerit partibus:
127 & † notario creditur in his quæ ſpectant ad officium
ſuum, & plenè not.in l.ſciendum.ff.de verb.obli.& in
cap.ſicut.de re iudi.& in l.j.C.de contrab.& commit.
128 ſtipula.quod eſt notandum. † Poſtremò autem dicta
concluſio (ꝙ in dependentibus ex teſtamento nó va-
leat pactio, niſi viſis & intellectis verbis teſtamenti)
multiphariam capit à doctoribus limitationem. Pri-
mò limitatur, vt procedat in tranſactione, vel pacto,
non autem in ſententia. Vnde ſi hæres per ſententiam
judicis abſolutus fuerit à legato vel fideicommiſſo in
teſtaméto relicto, nó viſis nec intellectis verbis teſta-
menti, talis ſentétia nó erit nulla ipſo iure, licet aliâs
ſuccurratur legatario vel fideicommiſſario, vt nota-
biliter dicit gloſ.j. in l.iij.§.j. ff. de tranſact.mota per
text.in l.ij.in princ.ff. de exceptio.rei iudi.quam gloſ.
expreſsè not.& ſequitur Bal.in dicta l.iij.& in dicta l.
de his. vbi hoc tenuerant Guliel.de Cugn.& Iaco.de
Areti.Sed aduertatis, quia Pau.in d.l.de his.& Fulg.in
dicta l.iij.ff. de tranſactio.tenent contra hanc limita-
129 tionem, dicentes † quòd ſicut nó valet tranſactio vel
pactio ſuper contentis in teſtaméto, niſi viſis & intel-
lectis illius verbis, ſic etiam non valet ſententia, imò
eſt ipſo iure nulla. ſiue fuerit pro hærede, ſiue contra
ipſum prolata, ſi teſtamento non viſo fuerit prolata:
quia tranſactio & ſententia æquiparantur. l. ij. ff. de
iureiurando.& l. non minorem.C. de tranſact. Ideo
quod ſtatutum eſt in tranſactione, etiam locum habe-
re debet in ſententia. Et idem tenet Iaſon in dicta l.de
his. vbi ſummè admiratur de doctoribus contrarium
aſſeréribus. Contra quos ſecundum eum eſt tex.aper-
tus in dicta l.j.§.j.ff. quemadmod. teſtamen. aperian.
dum dicit: Neque apud judicem exquiri aliter veri-
130 tas poteſt. † Præterea videmus iuramentum, ſenten-
tiam, & tranſactionem æquiparari, vt dicta l.ij.ff. de
iureiurando. Sed in iuramento idem habemus deci-
ſum, ſicut in tranſactione, vt ſcilicet non teneat præ-
ſtitum, niſi viſo & intellecto teſtamento.l. finali.C.
de rebus creditis. Ergo idem erit in ſententia. Nec ob-
ſtat dicta l.ij.ff.de exceptio.rei iudica. Quoniam ibi
non erat controuerſia ſuper teſtamento, ſed propter
incertitudinem, quæ oriebatur extra teſtamentum,
vt clarè tradit Iaſon in dicta l.iij.§.cùm tranſactio.in
fine. Ex quo nunc loco limitationis habetis nunc no-
tabilem extenſionem ad noſtram deciſionem, quòd
ſicut non valet tranſactio, ita nec valebit ſententia,
niſi viſis & intellectis teſtamenti verbis, vel codicilli.
Quod etiam procedit in compromiſſo, ſeu laudo, vt
non valeat latum ſuper dependeñ.ex teſtamento, niſi
prius viſis & intellectis ipſius verbis, ſecundum An-
ge.conſilio ccxix.incipié. Teſtator quidam.quia com-
promiſum cenſetur tranſactio, ſecúdum Doct.in au-
thenti. ſi verò contigerit.C. de iudic.& ſequitur Iaſo.
131 in dicta l.de his. † Secundò limitatur dicta deciſio,
ſcilicet quòd remitti non poſsit fideicommiſſum, ni-
ſi viſis & intellectis teſtamenti verbis, niſi paciſcen-
tes aliâs quàm per viſionem teſtamenti ocularem ſci-
rent tenorem illius, vt quia fortè à notario vel teſti-
bus certificari de contentis in eodem: quia hoc ſuffi-
ceret ſecundum Barto.Ange.Fulgo.& Paul.in dicta l.
de his.& dicta l.j.& l.cùm proponas.C. de pact. Quo-
niam aliâs ſequeretur ꝙ ſi de teſtamento nulla facta
eſſet ſcriptura, ꝙ nunquam poterat tranſigi, quod fo-
ret abſurdum. Facit text.in l.iiij. verſicu.cùm ſciret.
quem ibi ad hoc not.Barto.in fin.ff.de optio.lega. Per
quem dicit Ange.in dicta l.de his. ſufficere, ꝙ tranſi-
gendo partes dicant, ſe de teſtaméto certificatas. Idē
dicit ibi Bald.per text.in l. generaliter.C. de non nu-
mer.pecun.facit cap.per tuas. de probat.idem tenent
Barto.& Alexand.in dicto §.duo fratres. Et conſuluit
idem Alexád.in ij.parte, conſi.xj.incipien. Viſo, &c, vt
oportet, conſiderato themate. imò Bar.in dicto §.duo
fratres.in iij.& v.quæſtio.& in l.eius qui in prouincia.
v.not.ff. ſi certum peta. Plus dicit ꝙ ſufficit præſum-
pta ſcientia teſtamenti, vt eſt in hærede extraneo, qui
iam adiuerat hæreditatem. Quia præſumitur vidiſſe
teſtamétum, ſine quo adire non potuit, vt plenè vide-
132 bitis in verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*.j. † Nam eo ca-
ſu valebit pactum ſeu tranſactio, etiam ſi aliâs nō ap-
pareret eum vidiſſe teſtamentum. quod eſt nota. Su-
per quo Iaſon in dicta l.de his. mordet Barto. Tamen
conſulit ab eius opinione non eſſe recedendum, cùm
ſit communis. Tertiò limitatur prædicta deciſio, ni-
ſi partes tranſigentes ſeu paciſcentes expreſsè renun-
tiaſſent ſolennitati dictæ l. de his. Quia tunc valeret
pactio non viſis verbis teſtamenti facta, ſecundum
gloſſ.ibi.facit regula generalis, quòd quiſque renun-
tiare poteſt iuribus ſui fauore introductis.l. ſi quis in
conſcribendo.C.de pact. Sed hanc limitationem gloſ.
omnes doctores reprobant, quia qui errat non paci-
ſcitur, nec verè conſentit. Et quia qua facilitate quis
inducitur ad tranſigendum, eadem inductus præſu-
mitur ad renuntiandum dictæ legi.argu.l. doli clau-
ſula.§.diuerſum.ff.de noua. Præterea illa l.de his. dat
formam tranſigendi: ergo nullo modo poteſt ei re-
nuntiari.l.nemo.ff.de lega.j. Maximè quia illa lex lo-
quitur prohibitiuè, vt patet ex negatiua, quæ præce-
dit verbum, poteſt, ſecundum gloſſ. & Dyn.in cap.j.
133 de reg.iur.lib.vj. † Or legibus prohibitiuis, velut de-
cretum irritans importantibus, renūtiari nō poteſt,
ſecundum gloſſ.in l.j.C. ne fideiuſſo.do.dentur.gloſſ.
& Panormita.in cap.dilecto. de præben. & ita com-
muniter tenent omnes, & conſuluit Lud.Roma.con-
ſil.cccciij.incip. Pro deciſione prępoſitæ conſultatio-
nis. Et Franciſ. Areti.conſilio xciij. incipi. Viſo lega-
to. Sanè tamen intelligatis, quòd ſolennitatem dictæ
l.de his.renuntiari nō poteſt, niſi in tali renuntiatio-
ne iuramentum interceſsiſſet, quia tunc renunciatio
valeret, ſecundum Imo.in repetitio.cap.cùm contin-
gat.de iureiur.& Alexand.dicto conſil.xj. Licet enim
dicta l.de his.ſit prohibitiua, tamen quia prohibitio

ſua eſt

ſua eſt de iure poſitiuo, certè renũtiari poteſt illi cũ
iuramento: ſecundum Ioã. And. ſingulariter in addi-
tio. Spec. titu. de inſtru. edi. §. porrò. Bal. in l. antiquę,
in fine. C. ad Vellcianũ. Alex. in l. ſi conſtante. §. quo-
ties. ff. ſolu. matri. & Iaſon in d. l. de his. iiij. col. quod
eſt notabi. pro limitatione dictæ glo. in d. l. j. C. ne fi-
deiuſſo. do. détur. Quinimò plus dicit Alex. in dicto
conſilio, ꝙ per clauſulam generalé, quæ cõmuniter
ſolet in inſtrumẽtis apponi, ꝙ prędictę partes renu-
tiarũt exceptioni doli, condictioni indebiti, & omni
legum auxilio, ſi eſſet facta cum iuramẽto, intellige-
retur derogatum d. l. de his. per doctrinã Bar. in Au-
then. matri & auiæ. C. quãdo mulier offi. tuto. fungi
poteſt. vbi pulchrè declarat effectũ illius renũtiatio-
nis generalis. de quo ibi etiam per Bal. & Bar. in l. ſi
ſub conditione. ff. de teſta. tute. & Spec. titu. de renun
tia. §. j. verſ. & quia. & verſ. quid ſi quis. Bar. in l. ſcien
dum. ff. de verbo. oblig. & in Authen. ſacramenta pu-
berũ. C. ſi aduer. venditioné. & in l. j. C. de reſcinden.
134 vendi. vbi cõcluditur, † ꝙ renuntiatio generalis fa-
cta cum iuramẽto operatur, vt videatur derogatum
d. l. de his. de quo etiam per Alex. in d. §. duo fratres.
ſuper v. quæſt. & conſuluit Ang. cõſi. xcij. incip. Cùm
lis & quęſtio. Videatis Bal. in c. cùm inter. j. col. de re-
nuntiatio. Hoc etiam corroboratur per ea, quæ tan-
quã verus legũ miles decidit Bar. in l. ſi quis pro eo.
maximè in vltimo membro. ff. de fideiuſſo. vbi dicit,
ꝙ renuntiatio futurorum alimentorum quæ ſimpli
citer ſine prætore facta non valeret, valebit cum iu-
ramẽto. Quia cùm iſta non ſint prohibita tanquam
contra bonos mores exiſtentia, & ſic prohibita non
ſunt iure naturali, ſed ſunt tãtùm prohibita: quia de
facili pro modico de pręſenti quis renũtiaret alimẽ-
tis futuris. quod principaliter nõ tendit in bonũ nec
detrimentum publicum: & ſic talis prohibitio eſt de
iure poſitiuo aliqua ratione facta. Ergo valere debet
renuntiatio iurata ſecundum Imo. in d. c. cùm cõtin-
gat. Et eſt veritas, licet ipſemet Bar. in d. l. cùm hi. §. j.
in fi. quem ibi ſequitur Fulgo. voluiſſet contrarium,
& Bal. in d. l. pactũ. C. de collatio. in fine quæſtionis.
& Barba. in ſecũda parte conſi. lv. col. penulti. quãuis
ipſemet tuendo primam opinionem ſuperius relatã
contrarium decidiſſet in prima parte, conſil. xxv. ix.
135 & x. col. † Quartò limitatur dicta deciſio, vt non
procedat in pactione ſeu tranſactione facta per hęre
dem cum debitoribus, vel creditoribus hęreditariis.
Quia valeret, licet facta eſſet non viſis teſtamẽti ver
bis, per text. in l. controuerſia. ff. de tranſac. & l. iij. in
princ. & §. fi. & l. fi. in fi. illo co. titu. Vbi valuit tranſ-
actio facta inter hæredem & debitores & creditores
hæreditarios: & tamẽ non ꝙ viſa fuerunt teſtamen-
ti verba. Prætereà cùm talia debita non pendent ex
teſtamento, fruſtra quo ad hoc fieret inſpectio teſta-
mẽti: & hîc ceſſat ratio d. l. de his. ſcilicet odium hæ-
redum teſtamenta occultantium, ſecundum Alexan.
in ij. parte allegato conſil. xj. Ex quo ſequitur, ꝙ vbi
validitas vel probatio debiti, quod teſtator debebat
creditori, cui quod debebat legauit, dependet ex te-
ſtamẽto iuxta tex. in ſtituta de legat. §. ſi quis debito-
ri. Cùm eò tunc eadem ratio militet, quæ militat in
caſu ſubiecto, tunc non valeret trãſactio facta inter
hæredem & creditorem hæreditariũ non viſis teſta-
menti verbis, per dictam l. de his. Quintò limitatur
dicta deciſio, vt procedat quantum ad pacta & trãſ-
actiones factas per fideicommiſſarium & legatarios
cum hærede: non autem quo ad donationes, aut re-
rum venditiones factas cum extraneis. Et ſic valeret
donatio aut venditio fideicommiſsi non viſis teſta-
menti verbis. Et ita d. l. de his. limita. Fulg. conſil. cv.
incip. Quædam domina Lucia. vltima col. quem ſe
quitur Iaſon in d. l. de his. ij. col. Quæ omnia notabi-
tis, velut quotidiana pro ornamento glo. noſtræ hîc
vnico verbo concludentis vniuerſale fideicõmiſſum
conditionale pactum remitti poſſe, per text. in d. l. j.
C. de pactis. quod vobis ſufficere debet quantum ad
hanc ſubſtitutioné fideicõmiſſariam. Quia inquan-
tum eadem glo. noſtra tangit, ꝙ res ſubiectæ reſtitu-
tioni non poſſunt alienari, nihil dicam pro nunc de
nec ſuper verbo, *Eidem relictis à patre.*

Tractatus de Legatis, & Fidei-
commiſ. particularibus.

SED vltra fideicommiſſum vni-
uerſale de quo vidiſtis, habemus
fideicommiſſum particulare vel
ſingulare: & eſt quoties teſtator
in teſtamento vel codicillis hæ-
redum rogat, vel eius fideicom-
mittit, quòd aliquam rem parti
cularem in ſpecie vel quantitate conſiſtentem reſti-
136 tuat alteri. Vnde ſciendum † eſt, quòd nõ habemus
137 legatum & particulare fideicommiſſum. † Legatũ
duobus modis accipitur. Vno modò largè, prout la-
tiſsimam habet ſignificationem, vt comprehendit
nedum particularia relicta, ſed etiam inſtitutiones
hæredum & dationem tutorum. l. verbis legis. ff. de
verbo. ſignifica. ita quòd importat etiam hæredis in-
ſtitutionem. de quo dixi ſuprà in verbo, *Eidem impu
beri ſuccederent*. Secundo modo capitur ſtrictè, vt ſo
lùm comprehendat legata particularia ab hęrede in
teſtamento per teſtatorem relicta, vt d. l. verbis. Et
ſic dicitur propriè legatum, quoties à teſtatore ali-
quid relinquitur verbis ipſi legatario directis, putà
ſi teſtator dicat, relinquo Titio centum, aut volo
quòd Titius decem habeat vel talem rem, quibus ca-
ſibus vt videtis, verba teſtatoris diriguntur legata-
rio cui relinquitur, & olim iure antiquiſsimo ſcili-
cet legis duodecim tabularum fuerunt legata inuen-
138 ta, † quæ fieri non poterant, niſi quatuor modis: ita
quòd certa quædam verba cuique generi legatorum
erant appropriata, per quæ ſingula legatorum gene
ra ſignificabantur & demonſtrabantur. Primò per
vendicationem, vt quando teſtator dicebat, lego Ti-
tio vendicationem talis rei. vel ſic: volo quòd Titius
vendicet talem rem meam: & tali legatario ad pe-
tendum rem legatam non competebat actio ex teſta
mento, nec rei vendicatio, quouſque adeptus fuiſſet
rei legatæ poſſeſsionem. Secundò fiebat legatum
per condemnationem, quia dicebat, condemno hæ-
redem meum dare centum Titio, vel talem rem.
Tertiò fiebat per pręceptionem, vt quia dicebat te-
ſtator: præcipio hæredi meo, quòd talem rem det
Titio. Et his duobus caſibus ſolùm competebat le-
gatario actio perſonalis ex teſtamento. Quartò &
vltimò fiebat legatum ſinendi modo, vt quia teſtator
dicebat, grauo hæredem meum, quòd talem rem quã
Titio cõmodaui vel apud ipſum depoſui, ſinat eum
habere. Et pro tali legato nulla actio competebat,
ſed ſolùm exceptio. Poſt verò præfatum ius etiam
de iure antiquo digeſtorum pro legatis competebat
actio ex teſtamento perſonalis, & rei vendicatio,
non ſimul, ſed diuerſo modo. l. cùm filius. §. variis. ff.

139 de leg.ij. † Hodie autem iure nouo quo vtimur, reiectis tribus modis & formis legádi, legata fieri poſſunt quibuſcunque verbis, veluti per verbum lego, relinquo, & ſic de ſingulis. Taliter quòd nõ facta differentia quibus verbis facta ſint, ſtatutũ eſt pro omnibus & quibuſcunque legatis competere illas duas actiones, ſcilicet perſonalis ex teſtamento, & rei vendicatio, prout iure veteri Digeſtorum competere ſolebant. Et inſuper competit actio hypothecaria, quo ad res alias teſtatoris: quæ eoipſo quòd legatum eſt, obligatæ ſunt & hypothecatæ pro ſolutione legatorum in teſtamento relictorum. l.j. C. commu. de lega. & inſtit. de leg. §.j. & ij. vt dicam infrà latius. Cui quidem hypothecæ generali nõ derogaretur per ſpecialem, ſi expreſsè fieret per teſtatorem, per text. ſingula. in l. fundus. ff. de adi. legat. Nec obſtat ſi diceretur quòd iure antiquo legatarius bona teſtatoris nõ habebat generaliter obligata tacitè, quia imò habebat, vt l. creditoribus. ff. de ſeparatio. quod eſt notan-
140 dum. † Et nihil aliud eſt legatum, quàm donatio quædam à defuncto derelicta ab hærede præſtanda, dicit tex. in d. §. j. inſti. de lega. & l. legatum. ff. de leg. ij. Et ſic legatum eſt diminutio hæreditatis, quia quo ad res legatas diminuitur hæreditas. l. legatum. ff. de legat. j. Vnde fieri poteſt legatum per verbum, dono, ſicut per verbum, lego, cùm legatum ſit donatio,
141 vt dictum eſt. † Quod intelligatis verum, ſi legatum fieret abſenti, qui præſens non eſt in confectione teſtamenti. quia non eſt de eſſentia legati, quòd legatarius ſit præſens. l. cùm pater. §. ſurdo. ff. de leg. ij. Quo caſu tale legatum eſt ſui natura reuocabile
142 ad nutum teſtatoris vſque ad mortem. † Si autem in præſentia Titij teſtando teſtator diceret, dono talem fundum Titio præſenti: tunc eſſet donatio inter viuos irreuocabilis, quia in teſtamento fieri poſſunt donationes, & contractus. l. hæredes palàm. §. fin. ff. eo. & tenet Ang. in §. legatum. inſtit. de lega. licet Io. Fab. ibi tenuiſſet talem donationem eſſe legatum, eo tunc vſque ad mortem teſtatoris reuocabile, conſiderato legatum fieri poſſe per verbũ dono. l. ij. C. de commu. de legat. Et legatum eſt donatio. & quòd ſit donatio irreuocabilis, tenet Bal. in d. l. hæredes palàm. §. fi. & Bar. in l. Lucius. §. quiſquis. ff. de lega. ij. & in l. cùm quis. §. codicillis. ff. de lega. iij. vbi concluditur, ꝙ contractus qui in teſtamento fiunt, ſunt irreuocabiles, nec ſapiunt quo ad hoc naturam vltimarum voluntatum. de quo plenè conſuluit L. Roman. conſil. clxxj. & ccxciij. Nec obſt. quia per verbum dono, fieri poteſt legatum: quia hoc verum eſt vbi ſit parte præſente. at qui verbum dono, adaptari poteſt ad propriam donationem & ad legatum, in quo, (vt dictum eſt,) partis non requiritur præſentia, in donatione autem requiritur. l. inter mortis. ff. de donatio. cauſa mortis. Certè propter partis præſentiã magis habere videtur requiſita in donatione, quàm in legato: & per conſequens erit donatio inter viuos irreuocabilis & non legatum. ſecùs eſſet vt dixi, ſi in teſtamento donatum fuiſſet abſenti: quia tunc eſſet legatum, licet per verbum dono fuiſſet relictum.
143 † Secũdo dixi ſuperiùs, ꝙ habemus fideicõmiſſum particulare: & eſt propriè ſeu fit quoties verba relicti diriguntur ad ipſum hæredem vel alium qui grauatur dare fideicõmiſſum: & ſic verba dicuntur obliqua reſpectu ipſius fideicõmiſſarij, qui neceſſe habet fideicommiſſum conſequi de manu hæredis, vel alterius fideicõmiſſo grauati. Et iſte modus relinquendi fideicõmiſſum incognitus fuerat tẽpore legis duodecim tabularũ. Sed fuit inductus eiſdem modis & rationibus, de quibus habetur inſtitut. de fideicommiſſ. hæreditatibus in princip. Et plenè dixi in huius fideicommiſſariæ ſubſtitutionis præludio. Et in hoc & pluribus aliis fideicõmiſſum particulare à legato olim differebat, quia verba legati dirigebantur legatario, vt vidiſtis. Sed verba fideicommiſsi dirigebantur hæredi, putà quia dicebat teſtator: grauo vel rogo hæredem meum, vel eius fideicommitto dare Titio cẽtum, vel domum, aut fundum. De quibus differentiis plenè habetur per glo. & docto. in l. j. ff. de leg. j. Et in aliquibus natura fideicommiſſorũ pinguior erat legatis, vt dicitur in §. ſed non vſque. inſti-
144 tut. de legat. † Hodie autem natura legatorũ exæquata eſt penitus naturæ fideicommiſſorũ, ita quòd virtus eorum & efficacia eſt omnino attributa legatis. l. j. ff. de leg. j. & C. commu. de lega. l. ij. Adeò quòd hodie non curamus de verbis, ſed ſolùm de rebus, & mente teſtatoris, vt ibi. Vnde ſiue teſtator dicat lego, ſiue dicat fideicommitto, erit legatum, & etiam fideicommiſſum. Quia verba olim attributa legatis operantur fideicommiſſum, & econtra: taliter quòd vera eſt hodie hæc concluſio, quod legata particularia ſunt in omnibus æquata fideicommiſsis particularibus reſpectu relinquentium. Quia qui poteſt fideicommittere poteſt etiam legare, & econtra. Pariter reſpectu eorum quibus relinquitur: quia cui poteſt fideicommiſſum relinqui, poteſt etiam legari & contrá. Necnon reſpectu rerum quæ relinquuntur, vt illæ quæ poſſunt per fideicommiſſum relinqui, etiam poſſunt per legatum, & econtra. Et etiam reſpectu nominis, quia ſi relictũ fiat per verba olim fideicommiſsis appropriata, erit non ſolùm fideicommiſſum, & vt tale peti poterit, ſed etiam erit legatũ,
145 & vt tale poterit peti, & econtra. † Præterea conueniunt: quia ſicut legatarius propria authoritate occupando legatum, perdit ipſum, ſic etiam occupans fideicommiſſum. l. non eſt dubium. C. de leg. & l. Paulus reſpondet ſi de certa. ff. ad Trebel. Nam de manu hæredis debet legatarius capere legatum. Aliàs ſi ante hæreditatem aditam legatarius occuparet legatum, cõpeteret hæredi contra ipſum interdictũ quorum legatorum: quod cuiq; hęredi competit ad poſſeſsionem legatorum occupatam adipiſcendum. l. j. ff. quorũ legat. Nec tunc legatarius priuatur legato, cuius poſſeſsionem, velut hæreditate adhuc vacante, non dicitur vitiosè ingreſſus: quod præiudicium afferat hæredi nondum domino hæreditatis effecto: ſi autem legatum legatarius occupauerit, poſtquã hæres adiuit hæreditatẽ, tunc quia vitiosè hoc facit occupando rem, quam debet de manu hæredis capere,
146 perdit eam, vt d. l. non eſt dubium. † Quod verũ intelligatis, niſi teſtator in teſtamento licentiã dediſſet legatario authoritate propria occupandi legatũ: quo caſu ceſſat vitiũ, & per conſequens priuatio legati. l. Titia cum teſtamẽto. §. j. ſecundũ vnum intellectum. ff. de leg. ij. vbi Bar. & in l. legitimos. ff. de legiti. tutela. Bal. & Sali. in d. l. nõ eſt dubiũ. Et non ſolùm hoc locum habet vbi teſtator expreſsè licẽtiam dedit legatario, ſed etiam ſi eam dederit tacitè. Putà prohibendo hæredem, ne moleſtet legatariũ in poſſeſsione legati: quæ verba euidenter præſupponunt licentiam fuiſſe datam legatario capiendi legatum propria authoritate, ſecundum Ange. per illum tex. in l. hoc ſi res. ff. de rei vendicat. Secundò fallit d. l. non dubium. in executore teſtamenti à teſtatore deputato: qui relictum etiam ſibi factum in tali teſtamento

mento poteſt propria authoritate capere. l. fiſtulas.
§. fi. ff. de cõtrahen. emptio. ſecundũ Iaco. de Aret. quẽ
refert & ſequitur Io. And. in addit. Spec. tit. de inſtru-
mẽ. edi. §. nũc verò aliqua. Bal. Ang. Sali. Alex. & Iaſ.
in d. l. non eſt dubiũ. Tertiò fallit in hærede inſtitu-
to in re certa, qui licet comparetur legatario. l. quo-
ties. C. de hæred. inſtit. tamẽ propter titulum inſtitu
tionis, dato alio hærede vniuerſali poterit authori-
tate propria capere rem ei relictã, ſecundũ Bart. in l.
ex facto. la grãde. ff. de hære. inſtituẽ, vt plenè dixi ſu-
per verbo, *in eodẽ teſtamento relinquens*. poſt xxxvij.
147 limitationẽ. † Eodẽ modo filius in legitima inſti-
tutus, dato alio vniuerſali hærede poſſet eã propria
authoritate capere, ſecundum Bal. in l. ſi quis in ſuo.
C. de inoff. teſta. Quod verũ puto, vbi pater certam
rem filio reliquit pro ſua legitima. & ita poteſt intel
ligi opi. Bal. Si autẽ filio reliquiſſet legitimã indeter
minatè, ſecùs eſſet ſecundũ Bal. notab. in l. ij. per illũ
text. C. quan. & qui. quar. pars de lib. x. vbi ita firmat
per pulchras rationes, de quo, an ſeruetur in hoc re-
gno Franciæ: vbi ex generali conſuetudine mortuus
ſayſit viuum in parte ſibi competente: dicam plenè
in verbo, *mortuo itaq; teſtatore* ij. Quartò, fallit in le
gatario cui fuerũt relicti fructus annui certi fundi,
quo caſu licet hæres cogatur colere ſuis expẽſis, &
ſeminare fundũ illũ per tex. ſingularẽ in l. fundi Tre
batiani. ff. de vſufru. leg. Tamen ſi hæres negligeret,
poſſet legatarius propria authoritate poſſeſsionẽ ta
lis fundi apprehendere: quia non tam facit cauſa adi
piſcendæ poſſeſsionis, quàm iuris ſui conſeruandi. l.
j. C. vti poſsi. ſecũdum Bal. not. in l. vnica. §. excepto.
verſic. quæro nunquid. C. de cadu. tol. Conſulit tamẽ
legatario tutius eſſe ꝙ proteſtetur hoc facere pro-
pter hæredis negligentiã, quod eſt not. Vnum tamẽ
ſcire debetis, ꝙ fortè in hoc regno Franciæ locũ non
haberet pœna d. l. nõ eſt dubiũ. nec l. Paulus ſuperiùs
allegatarum per dictũ ſingulare Spec. in tit. de reſti-
148 tu ſpo. §. j. verſi. item quidã dicunt ſic. † Vbi decidit
pœnam l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. locum non ha
bere nec in vſu eſſe, cùm pœnæ ſint potius moliẽdæ.
l. penult. ff. de pœ. & l. cùm quidam. ff. de libe. & poſt-
hu. & ita videtur decidere in eo ꝙ ibi allegat cõſiliũ
ſapientũ. De quo per Specul. in titu. de peti. & poſſeſ-
ſor. §. j. prope finem. verſi. poſtremò not. conſilium,
vbi ſapientes conſuluerunt procedere per inuaſionẽ
poſſeſsionis: quod eſt intelligendũ de cõſilio ſapien-
tum huius regni, in quo ipſe erat. Et per hunc modũ
ceſſant omnes conſtitutiones punientes inuaſores
alienarũ poſſeſsionũ priuatione iuris, quod in eis ha
bent: & ſic ceſſat pœna l. meminerint. C. vnde vi. &
l. extat. ff. quod met. cau. & ſimil. Et ita ſeruatur: nec
vnquàm vidi pœnã dictarũ legum quo ad iuris pri-
uationem adtinet practicari, nec ſeruari: ſed violẽti
inuaſores puniunt alia pœna arbitraria regi & par-
ti applicanda pro modo exceſſus, quæ conſuetudo eſt
foro conſcientiæ cõſentanea: in quo vltra intereſſe
partis tales pœnæ non debentur per tex. vbi gl. in c.
fraternitas. xij. q. ij. de cuius glo. intellectu plenè per
Pan. in c. quoniã contra falſam. de probatio. & Fely.
in c. j. xj. col. verſi. tertius caſus. de conſtit. & plenius
Fely. in ca. Raynaldus cxij. col. infrà eod. Ad hoc fa-
cit dictum Innoc. in c. ſicut dignum. in fine. de homi-
ci. volẽtis de damno dato culpa leuiſsima, quem nul
lo modo teneri in foro cõſcientiæ: & cùm in Francia
multum viuatur ſecũdum conſcientiam, præſertim
in curia Parlamenti, in qua vt in conſiſtorio princi-
pis iudicatur ſecũdum conſcientiam, & quod eis vi-
detur ex bono & æquo: nec curantur apices iuris, vt
ſuprà dixi, nõ eſt mirum, ſi tales rigoroſæ pœnæ nõ
ſeruentur, quæ etiam ex æquitate iuris canonici nõ
149 debentur. c. ſuam de pœnis. † Poſtremò & vltimò
exequata & parificata eſt natura legatorũ & fideicõ-
miſſorum reſpectu effectuum: quia ſicut pro legatis
tres fuerũt datæ actiones, ſcilicet actio perſonalis ex
teſtamento, rei vendicatio, & actio hypothecaria, vt
d. l. j. C. cõmu. de lega. Sic etiam competunt omnes il
læ tres actiones pro cõſequendis fideicõmiſsis parti
cularibus. l. ij. C. illo eod. tit. & d. §. ſed non vſq; inſti
tutio. de lega. Nam licet actio perſonalis cõmuniter
nõ detur domino rei, quæ petitur, præter quàm con-
tra furẽ. l. j. ff. de condict. fur. & l. fi. ff. vſufruct. quem-
admodum caue. Quia dicta actio concludit ad dan-
dum, & ſic domino cõpetere non poteſt, cum res ſua
ſibi dari non poſsit, nec alio modo ſua fieri, inſtit. de
actio. §. ſic itaq; diſcretis. Et conſequenter legatario
rei legatæ ilico mortuo teſtatore effecto domino. l. à
Titio. ff. de furt. competit rei vendicatio: quæ cõtra-
ria videtur actioni perſonali: attamen dictæ ambæ
actiones concurrunt in eadẽ perſona, ſcilicet ipſius
legatarij: pro eadẽ re, & ex eadẽ cauſa fauore vltimæ
volũtatis, & aliis rationib'. de quibus plenè per oẽs
150 in d. l. j. ff. de leg. j. † Et intelligatis ſanè ꝙ dominiũ
rei legatæ poſt mortẽ teſtatoris trãſit recta via in le
gatariũ, vbi legatum eſt purum. Si autem eſſet condi
tionale, vel in diem quãuis certum relictũ, tunc ante
diem non trãſiret dominiũ per tex. nota. in l. Sẽpro-
nius Attalus. ff. de vſufructu legat. & gloſ. in l. vnica.
§. i. C. de caducis tollen. Et ratio eſt: quia trãſlatio do
minij rei legatæ fit opera & miniſterio legis, vt d. l. à
Titio. in fin. Quæ lex nunquàm facit ſuas operatio-
nes in caſum. l. nõ cogendũ. §. ſi Sabinus. ff. de procu-
ratoribus. & l. hæc ſtipulatio. ff. vt lega. nõ caueat. Et
quia legatarius in diem non poteſt effectualiter age-
re, niſi veniente die. l. j. §. fi. ff. quãdo dies legat. vel fi-
deicom. cedit. Ideo lex noluit talem legatariũ ante
diem facere dominũ, cùm agere non poſsit, & minus
ante conditionem. Et idem in legato duarum rerum
alternatiuè facto: cuius legatarius nõ fit dominus, do
nec facta electione. l. huiuſmodi. §. Stichũ. ff. de leg. j.
Quia tale legatũ pendet à futuro euentu, ſcilicet ab
electione quæ fiet. Vnde ſi ilico dominium vnius rei
tranſiret in legatarium, & poſteà eligeretur altera,
operatio legis eſſet vana. Similiter quia quis nõ poſ-
ſet rem propriam habere ſibiipſi hypothecatã. l. ne-
que pignus. ff. de reg. iur. Certè legatarius habebit hy
pothecariam actionẽ, non in re legata, ſed in cęteris
aliis reb' teſtatoris, quæ ſunt tacitè hypothecatę pro
legatorũ & fideicommiſſorũ reſtitutione. Imò plus
151 dixerũt aliqui Doctores, † ꝙ etiã pro ipſa re legata
cõpetit hypothecaria: quia lex dans legatario actio-
nem hypothecariã, loquitur indiſtinctè, de cuius ra-
tione videatis plenè Barto. & Doctores, in d. l. j. ff. de
152 legat. j. † Præterea illa hypotheca, quam habet lega
tarius in bonis hæreditariis, ꝓ legato ſibi relicto eſt
tacita: cui non derogatur per expreſſam à teſtatore
forſan ſpecialiter datã legatario, ꝑ text. ſingula. in l.
fundus. ff. de annu. legat. facit l. Lucius. ff. de adimen.
legat. Iuncto etiã ꝙ iure Digeſtorum legatarius ha-
bebat bona teſtatoris tacitè obligata. l. creditoribus.
153 ff. de ſ. para. † Pariter non trãſit ipſo iure dominiũ
rei legatæ in legatariũ ſine traditione, vbi res aliena
eſſet legata. Quia fortè non poterit haberi neq; redi
mi à ſuo domino. l. cùm rem alienã. C. de legatis, imò
nec etiã vbi legata eſſet res ipſiuſmet hæredis trãſit

dominium ipſo iure.l.ſi tibi homo.§.ſi fundus. ff. de
lega.j.& tenet gl.j.in fine.in l.ſi hæredis ſeruus. eodẽ
titulo.licet gl.ſingularis ſuper verbo,in rem.in fine.
in l.ij.C.commun. de legat.tenuerit hoc vltimo caſu
dominiũ ipſo iure tranſire. Quæ vera eſſe poſſet,vbi
poſſeſsio rei legatæ tempore aditæ hæreditatis eſſet
penes legatarium, per tex.in §. interdũ. Inſtitut. de
rerũ diuiſione. Quia tunc hæres rem petendo à lega-
tario repelleretur exceptione doli: qui adeundo hæ-
reditatem videtur conſenſiſſe teſtatori, & ſecum con
154 traxiſſe de legatis & cæteris oneribus ſoluẽdis.† Et
præmiſſa cõcluſio (ꝙ ꝓ legatis & fideicõmiſsis par-
ticularibus cõpetũt ſupradictæ tres actiones) proce-
dit etiam ſi ruptũ fuerit teſtamentũ ex cauſa præteri
tionis,vel exhæredationis filij. Quia cùm tunc non
pereant,imò ſuſtinentur legata,per Authẽ. ex cauſa.
C.de libe. præte. vt pleniſsimè dixi ſup verbo, *in eo-
dẽ teſtamento relinquens*.in xxvij.limita.certè pro ta-
libus legatis dictæ competũt actiones,ſecundũ Bar.
in l.j.viij.q.ff.de iure codicillo.& dixi vbi ſ. Et pari-
ter cõpetunt legatario dicta remedia,non ſolùm pro
legatis cõmunibus,ſed etiam pro legatis & fideicom
miſsis priuilegiatis, quæ ſolo priuilegio ſuſtinẽtur,
vt eſt quãdo filius emãcipatus præteritus cõtratabu-
lat teſtamentum patris. Quo caſu ſuſtinentur legata
relicta perſonis coniunctis,per titulũ.ff.de lega.pręſtandis.& l.j.C.de bono.poſſeſ.contra tabulas,ſecun
dũ Bal.ibi in vltimis verbis,per tex.in d.l.ij.C. com-
mu.de legatis.circa mediũ ibi,& pręcipuè cùm talia
ſint legata. Et ita etiã tenet vtrobiq; Ang. in lectura
155 Florent. † Hæc tamen concluſio volens pro legatis
& fideicommiſsis tres competere actiones, fallit in
ſequentibus caſibus. Primò,vbi natura rei legatę vel
fideicommiſſæ hoc non patitur, prout eſt videre in
legato libertatis, vbi adaptari non poteſt rei vẽdica
tio nec hypothecaria, ſed ſolùm perſonalis cõpetit
actio ex teſtamento,ſecundum glo. & Bar.in d.l.j.C.
communia de legatis. Secundò fallit,vbi non legare-
tur res teſtatoris,ſed hæredis vel legatarij: quo caſu
(vt dixi)in re hæredis legata,cùm nõ trãsferatur do-
minium,niſi tradatur res legata per hæredem, ſecun
dũ gl.in l. Papinianus.ff.de ſeruitut.& in d.l.ſi hære-
dis ſeruus.ff.de leg.j.& in l.per diuerſas.§.j.C.manda
ti. Non datur pro tali legato rei vendicatio, licet gl.
& malè ſecũdum Doctores, voluiſſet contrarium in
d.l.ij.C. commu. de legat. Tertiò fallit,vbi filius hæ-
res à patre inſtitutus in fraudẽ legatorũ & fideicom
miſ.hæreditatem repudiaret ex teſtamento, vt veni-
ret ab inteſtato,quo caſu legata ſuſtinentur,per titu-
lũ ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti. & ſic ſuſtinẽtur ex
edicto prætoris,vt plenè videbitis j. *mortuo itaq; te-
ſtatore* j.circa fi. Nã tunc pro talibus legatis nõ com-
petunt dictæ tres actiones,ſed actio in factum præto
ria,ſecundũ Bar.in l.ſi pecuniã. ff. ſi quis omiſſa cau-
ſa teſtamen.Bal.& Salic. in l.fi.C. illo eod. titu.Et ſic
in ea cùm ſit ſtricti iuris, non veniũt fructus, nec ac-
ceſsiones rei legatæ,niſi à tempore litis conteſtatæ.l.
cùm fundus.in princip.ff.ſi cert.pe. Quæ omnia ve-
nirent in actione ex teſtamento, ſi cõpeteret:quæ eſt
bonæ fidei, ſeu naturã habet actionis bonæ fidei. In
qua veniũt omnia à tempore moræ.l.in minorũ per-
ſona.C.in quibus cauſis in integrũ reſtitutio non eſt
neceſſaria.ſecundum Iaſo.declarat Bar.in l.ſi hæres.
ff.de eo quod certo loco. Quartò fallit,vbi conditio
adiecta legato habetur pro impleta: quod eſt quãdo
ſtat per hæredẽ ne impleatur.l.iure ciuili.ff. de con-
dit.& demon. quia ſi haberetur pro impleta de iure
communi, tunc bene competeret actio ex teſtamen-
to & rei vendicatio. Si autẽ habetur pro impleta iu-
re ſpeciali,puta fauore libertatis.l. cùm ita datur. ff.
de conditio.& demonſt. Tunc non competunt dictæ
actiones,ſed ſolùm actio in factum,vel officium iudi
cis.l.ſi peculiũ.§.is cui ſeruus.ff.de ſtatuliber. ſecun-
dũ Bar.Imol.& Raphael.l.in teſtamẽto.ff.de condit.
& demon.& Ang.in l.iij.C.de inſtit. & ſubſtit. quic-
quid ibi teneat Salice. Quintò fallit, vbi teſtator in
teſtamento diſpoſuiſſet, aut ſtatuto caueretur, ꝙ le-
gata vel fideicõmiſſa debeantur non adita hæredita-
te:quia tunc pro talibus nõ competerẽt dictæ actio-
nes.ſed condictio ex lege,ſeu ſtatuto, vel officium iu
dicis,ſi verba ad eum dirigantur ſecundũ Bal.ſingu-
lariter.in l.j.C.ſi quis omiſſa cauſa teſta. De cuius di-
cti veritate diſputat Alex.in l.j.ff.de leg.j.& Iaſon in
l.eam quam.C.de fideicommiſ. Sextò fallit in ſingu-
lari ſucceſſore defuncti rem legatam poſsidẽte,con-
tra quem non cõpetit actio ex teſtamẽto quæ perſo
nalis eſt:ſed contra ſolum hæredem vniuerſalẽ cum
quo tẽpore aditionis hæreditatis teſtator & legata-
rij,quaſi cõtraxiſſe dicuntur: vel contra legatarium
à quo res legata fuit,qui acceptando legatum ſibi re-
lictum videtur pariter cũ teſtatore quaſi contraxiſ-
ſe,& cum ſublegatario.l.j.§.ſi hæres.vbi Barr. Ange.
Imol.& Moderni. ff. ad Trebel. Nam tales actiones
contra ſingularem teſtatoris defuncti ſucceſſorem
non dantur. Ideo dicit Bald.in d.l.j.C.cõmunia de le-
156 ga. † ꝙ ſi ſtatuto caueatur,ꝙ in cauſis guarẽtigiatis
procedatur ſummariè etiã in hypothecaria inde de-
pendẽte,hoc intelligitur, ſi agatur cõtra principalẽ
debitorẽ,vel eius hæredem vniuerſalem:non autem
ſi ageretur cõtra ſingulares ſucceſſores, vt etiã tenet
157 Ange.in l.ij.C.ſi aduerſus creditorem. † Et hæc ve-
ra,ꝙ pro legatis in teſtamẽto relictis ſupradictę cõ-
petunt actiones,vbi relicta fuerunt in teſtamẽto va-
lido & perfecto. Si autem relicta eſſent in teſtamẽto
inualido ex defectu voluntatis ipſius teſtatoris, qui
forſan priuſquàm teſtamentũ perfeciſſet,deceſsit,ta
lia legata indiſtinctè non valent, nec pro eis cõpetit
aliqua actio.l.ſi is qui teſtamẽtum.vbi plenè Bart.ff.
eodẽ. Sed ſi legata & fideicõmiſſa relicta forẽt in te-
ſtamento imperfecto ex defectu ſolennitatis in teſta
mẽtis requiſitæ, vt quia teſtamentũ non habet debi-
tum numerũ teſtium, vel deficit in alia ſolennitate
ſubſtãtiali, tunc etiã non debentur legata nec fidei-
cõmiſſa ex tali teſtamẽto inualido. Quia ex imper-
fecto teſtamento nihil debetur,nec peti poteſt.l. hac
conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.e. & l.j.C. de poſt-
humis hæredibus inſtituen. Niſi in ſequent. caſibus.
158 † Primò, niſi in tali teſtamento appoſita fuiſſet
clauſula codicillaris:quia tũc cùm in codicillis relin
qui poſsint legata, & cætera præter directã hæredis
inſtitutionẽ, vt ſuprà vidiſtis in principio hui⁹ ſub-
ſtitutionis, talia legata valebũt & fideicommiſſa: &
idẽ eſſet in teſtamẽto inualido, in quo clauſula codi-
cillaris non fuiſſet adiecta expreſſa. Si tamẽ eſſet taci
ta ſubintellecta,quod quatuor modis fit, vt clarè vo
159 bis demonſtraui in verbo, *Teſtamentũ* iij.† Secũdò
valet fideicõmiſſum in teſtamẽto inutili relictũ,vbi
hæres per fideicommiſſariũ in iudicio cõuentus ne-
gauerit fideicõmiſſum fuiſſe per teſtatorem in teſta
mento relictũ, ſuper quo iuramentũ ei delatũ ſubi-
re recuſauerit. Quia tunc in odium hæredis mẽtien
160 tis & iurare recuſantis, † condemnabitur ex teſta-
mẽto inutili præſtare fideicommiſſum per tex.ſingu
larem.in l.fi.C. de fideicommiſ.de quo fuit ſumptus
§.fi.inſtit.

§ fi.inſt.de fideic.hæred. quod nõ fieret. ſi hæres con-
feſſus fuiſſet fideicõmiſſum fuiſſe relictũ: quo caſu ſi
poſt cõfeſsionẽ,& ſic poſt agnitã bonã fidẽ exciperet
de nullitate teſtamẽti,certè abſolueret à præſtatione
legati,vel fideicõmiſsi,etiã peculiaris.c.indicãte.vbi
plenè notat.ſuprà eod. Idẽ ſi fideicõmiſſarius viam
probãdi fideicõmiſſum per teſtes elegiſſet, & nõ per
iuramentũ hæredis: quia probari nõ poteſt fideicõ-
miſſum in teſtamẽto relictũ,niſi per ſeptẽ teſtes,qui
in teſtamẽto requirũtur,vel quinq; ſi petatur ex co-
dicillis vel donatione cauſa mortis.l.fi.in fine. C. de
codicil. Sed vbi iuramentũ detulit hæredi fideicom-
miſſum relictũ fuiſſe neganti,nec iuramentũ præſta
re volẽti:quia fideicõmiſſarius vſus fuit libera vrba
nitate erga hæredẽ, faciẽdo ipſum in ſua cauſa iudi-
cẽ l.j.ff.qua.rer.act.talis hæres iurare recuſans priua
tur facultate excipiẽdi de nullitate teſtamẽti, vt d. l.
fi.ſecundũ vnũ intellectũ ſecundũ quẽ habetis in pun
161 cto tria ſingularia. † Primũ eſt, ꝙ vbi actor nihil
probauit etiã ſemiplenè:imò ſi non habeat aliquam
præſumptionẽ pro ſe, tamẽ cogere poterit reum ad
iurandũ, licet regulariter actore nõ probãte debeat
reus abſolui, etiã ſi nihil probauerit l. qui accuſare.
162 C.de edendo.& c.fi.de iureiurãdo. † Secundũ ſingu
lare eſt,quia regulariter iuramentũ alicui delatũ po-
teſt per eum referri.l.delata.C.de rebus creditis.& l.
manifeſtæ.ff.de iureiurãdo. Tamẽ in hoc caſu hæres
cui à legatario vel fideicõmiſſario defertur iuramen
tum,nõ poteſt ipſum referre deferenti,vt d.l.fi.Ter-
tium ſingulare eſt,quia hæres qui negauit fideicom-
miſſum fuiſſe in teſtamẽto relictũ, necnon iuramen
tum ſibi ſuper hoc delatũ præſtare recuſauerit, cum
per hoc habeatur pro conuicto, perdit beneficiũ ex-
cipiẽdi, vt à cætero allegare nõ poſsit teſtamentum
eſſe inutile propter defectũ ſolennitatis:quod eſt mi
rabile,ꝙ nuda voluntas vltima veſtiatur legis auxi-
lio propter mendaciũ hæredis.facit l.& eleganter.§.
ſeruus pactionis.ff. de dolo. Perdit enim talis hæres
facultatẽ defenſionis,quæ eſt de iure naturali.clemẽ-
tina paſtoralis.de re iudica.pulchrè Panor.in rub.de
exceptio.Et(quod deterius eſt,)peccato mortali per-
dit ſeipſum,iuxta illud,Pſalmo.v. Perdes omnes qui
163 loquũtur mendaciũ. † cum mendaciũ (vt dicit Au-
relius Auguſtinus.) ſit falſa vocis ſignificatio cũ in-
tentione fallẽdi: quẽ refert & ſequitur gl.in l.de æta-
te.ff.de interrogator.actione.Ot graue eſt aliquẽ fal
164 lere,dicit tex.in l.j.ff de conſti.pecu. † Vnde nõ im-
meritò mendax punitur priuatione defenſionis etiã
notoriæ,quæ ex ſola reſultat teſtamẽti viſione, licet
videamꝰ ꝙ vbi aliàs de iure denegatur exceptio nul-
litatis proponi,ſicut in caſu clemẽtinæ primæ, de re
iudic. ſcilicet cõtra tres ſentẽtias conformes, tamen
admittitur illa, quæ apparet ex ſola viſiõe proceſſus
ſecundum Imol.& Zabarel.ibi.Sed tamẽ in caſu no-
ſtro nõ admittit exceptio nullitatis teſtamenti pro-
ueniẽs ex defectu ſolẽnitatis,licet de illo defectu ap-
pareat clarè,& promptè ex ſola teſtamẽti inſpectio-
ne.Et hoc eſt in odiũ hæredis mẽdacis.Et quia appel
latio eſt defenſio,vt plenè habetur in c.intelleximus.
de iudiciis ſalubriter ſtatuit & ordinauit beatus Lu-
douicus Frãcorum rex huius nominis nonus, anno
domini M.ccliij.ꝙ ſi quis ab aliquo ex facto proprio
vel dicto conuentus factũ ſuum propriũ ſiue dictum
poſt iuramentũ præſtitũ in iudicio negare præſum-
pſerit: & legitima probatione conuictus fuerit con-
☞ demnatus,beneficium appellationis amittat.[Hæc
ordinatio eſt hodie per dominũ Aufreriũ,ſituata pri
ma in titulo de appellatio.] Pro hac ordinatione fa-
cit tex.in Authen.contra qui propriam.C. de nõ nu-
merata pecunia. vbi reus negans propriam ſcriptu-
ram,aut numerationem pecuniæ ei factam in ſcri-
ptura contentam, in duplũ ſi cõuictus fuerit cõdem-
natur. Et ſi aliquid prius ſoluiſſe contendat in ſoli-
dũ exigitur, nec prodeſt ei ſolutio facta & ſic perdit
defenſionẽ peremptoriã,vt ibi eſt tex.nota.Et etiam
per ordinationẽ,vt videtis,perdit beneficiũ appella
tionis,quæ dicitur defenſio,vt plenè dicitur in c. in-
165 telleximꝰ.de iudiciis. † Simile videmus in vaſallo
mendaciter negante rem eſſe feudalẽ,quia conuictus
perdit feudum.c.j.§.ſi vaſallus.ſi de feudo fuerit con-
trouerſia inter dominũ & agnatum.Similiter ſi quis
per mendaciũ negauerit ſe filiumfamilias,ſi conuin
catur de mendacio,perdit beneficiũ tituli.C.quod cũ
eo qui in aliena poteſtate.per tex.in l.ſed ſi ex parte.
§.interdũ.ff.illo eodem titulo.Pariter in illo qui ne-
gat ſe fideiuſſorẽ:q̃a perdit beneficiũ diuiſionis. l. ſi
dubitet.§.ita demũ.ff.de fideiuſſo. necnon perdit be-
neficiũ excuſsionis & cedendarũ actionũ ſecundum
Bal.notat.in Authen. contra qui propriã. C. de non
numera.pecu.vbi cõtra mendaces eſt text. notabilis.
Pariter qui mendaciter reſpondit, quadrupedẽ quæ
damnũ dedit nõ eſſe ſuã,perdit priuilegiũ ſe liberan
di dando quadrupedẽ pro noxa.& inſolidũ condem-
nabit.l.j. §. interdũ. ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe
dicatur.idem ſi negauerit ſeruũ ſuum,qui damnũ in-
tulit habere in ſua poteſtate,quia nõ liberabitur vo
lens dare ſeruum pro noxa.l.ſed alio.§.ſi abſens. ver
ſicu. ſi verò falſo.ff. ſi ex noxali cauſa agatur.Etiã ex
ſolo mẽdacio ſurgit iudiciũ & coniectura ſufficiens
ad torturã ſecundum Bar.in l.fi.ff.de quæſt. per text.
in c.literas.de præſumptio.& ſequitur L.Roma.con
ſilio viij. incip. Viſo facto propoſito, &c. Similiter
qui per mendaciũ negat ſe ſociũ,perdit beneficiũ,ne
exigatur vltra,quã facere poſsit.l.ſi vnus.§.fi. ff. pro
ſocio.& l.ſed hoc ita.in fine.ff.de re iudic. ſecundum
Bar.in d.§.ita demum.qui etiã in l.etiam.§.j.ff.ſolut.
matri.dicit idẽ eſſe in marito,ſi negauerit matrimo-
166 nium:quia tenebitur de dote inſolidum. † Simili-
ter libertꝰ qui ius impetrauerat annulorũ aureorũ,
& ſic ius ingenuitatis,perdit illud,ſi ſe liberum men
daciter negauerit.l.fin.C.de iure annulorũ aureorũ.
167 ſecundum Barr.in d.l.etiam. † Similiter hæres qui
rem negat eſſe hæreditariam, conuictus de mẽdacio
perdit Falcidiã ex tali re detrahendã.l.hęreditatum.
§.fi.ff. ad legẽ Falci.Similiter qui negat ſe poſsidere
commodũ perdit & beneficiũ poſſeſsionis, per text.
168 ſingularem.in l.fi.ff.de rei vendica. † Vnum tamen
notabitis,ꝙ mentiens poteſt etiam interdum puniri
criminaliter, vt ſi faceret impoſturã, id eſt enormẽ
diffamationem.ff.de extraordina.crimini.l.ſaccula-
rij.Nã omne mẽdaciũ enorme punitur crimine ſtel-
lionatus,ſi cõmittẽs petatur puniri criminaliter,ſe-
169 cundũ Bal.in c.fi.de reſcript.† Tertiò fideicommiſ-
ſum debetur ex minùs ſolenni volũtate,vbi teſtator
noluit ſolẽniter relinquere: ſed omnia relicta pone-
re in fide hæredis. Nã his duobus cõcurrentibus co-
gitur hęres iurare an teſtator reliquerit:quid ſi iura-
re noluerit?habebitur pro condẽnato,& ſolueret co
getur, abſq; eo ꝙ opponi poſsit de nullitate volũta-
tis ex defectu ſolẽnitatis,per text.in d.l.fi.C.de fidei-
commiſ.ſecundũ intellectum gl.in d. §. fi. inſtitutio.
de fideicõmiſ.hæred.vbi latè Ioan. Fab. quẽ ſequun-
tur cõmuniter Doctores,in d.l.fin.& in d.c.iudican-
170 te.vbi eſt text. not.ĩ. eod. † Ex quo notabilem ha-

 betis

betis limitationem ad omnia iura dicentia ex teſta-
mẽto inutili & minus ſolenni nihil deberi.l. ſi veri-
tas. & l. ex teſtamento.C. de fideicommiſ. Quia hoc
verum eſt,niſi duo concurrant.Primò ꝙ teſtator no
luerit ſolenniter teſtari. Secundò ꝙ omnia poſuerit
in ſola fide hæredis.Nam tunc non eſt opus teſtibus,
nec alia teſtamentaria ſolennitate. Ex quo inferunt
Bar.Salic.Ang.& Iaſo.in d.l.ſi. ad quæſtionẽ de teſta-
tore, qui præſtari iuſsit omnia , quæ continentur in
quada ſchedula manu ſua ſcripta , quam depoſuerat
penes guardianum fratrum minorũ. Quia dũmodo
conſtet vel per literarũ comparationẽ,vel alias con-
iecturas , ꝙ illa ſit ſchedula quã teſtator aſſeruit ma-
nu ſua ſcriptam,quãuis non probetur aliis teſtibus,
poſito etiã ꝙ nõ fuiſſet ſcripta per teſtatorem, dum-
tamẽ ſit illa de qua locutus eſt, ei ſtandũ erit:ex quo
teſtator voluit ei adhiberi fidem. de quo plenè dixi
171 ſuper verbo,in extremis poſitus. † Hanc tamẽ con-
cluſionẽ (quod teſtator committere poſsit ſuam vo-
luntatẽ puta legatum , & fideicommiſſum in ſola fi-
de hæredis ſine alia ſolẽnitate) intelligatis verã,niſi
ſtatutum eſſet in ciuitate,ꝙ maritus non poſsit vxo-
rem inſtituere hæredẽ,nec ei quocunq; titulo relin-
quere vltra centũ libras. Quia tunc non poſſet teſta
tor in fide vxoris aliquid ponere,quantuncunq; di-
xerit, ꝙ ſuam voluntatẽ ſecretè ordinauit cũ vxore,
qualiter pecuniam diſtribuat pro anima ſui teſtato-
ris mariti.Nam ſemper hoc pręſumeretur factum in
fraudem ſtatuti,& ſic non valeret ſecundũ Ioã. And.
in additio.Spec.tit.de inſtr.edit.§.nunc verò aliqua.
poſt medium.& Alex.in l.cogi.§. his qui ſolidum. ff.
ad Trebel. Et huic ſecundo caſui non obſtat. l. non
poteſt. ff. de legat.j. vbi habetur,quòd non eſt in po-
teſtate teſtatoris,ſimpliciter fidẽ hæredis eligere, &
in ſua fide omnia legata & fideicõmiſ. ponere, nihil
in teſtamẽto ſcribendo. Quia quo ad ea quæ ſolæ fi-
dei hęredis cõmiſit,cogetur iurare:& ſi iuret ita eſſe,
aut ſi nolit iurare, tenebitur ſoluere. Si autem iuret
nihil relictum aut fidei ſuæ cõmiſſum fuiſſe,abſolue
tur.Si autem teſtator ſcripſiſſet fideicommiſſa in te-
ſtamento.& ſic confecit ſcripturam,aut fecit confici
licet inutilem, & in ſolẽnitate deficientẽ, non poſſet
teſtator facere,quod illud teſtamentũ valeat,ſi hęres
fateatur fideicõmiſſum relictũ: quia defendere ſe po
terit,& excipere de defectu ſolẽnitatis teſtamẽti , &
ita locũ haberet d.l.nemo poteſt. Si autem negaſſet,
& iurare noluiſſet,teneretur in odiũ mentiẽtis , qui
per ſcripturã teſtamẽti conuincitur ꝙ legatũ relictũ
eſt,licet minùs ſolẽniter, vt vidiſtis ſupra in ſecundo
172 caſu. † Quartò debetur fideicõmiſſum ex minùs ſo-
lẽni volũtate,vbi teſtator nõ ſimpliciter poſuit in fi-
de hæredis , ſed fecit quod hæres ſibi promiſit ſolue-
re legatũ in teſtamẽto inutili relictũ iuxta l.quidã cũ
filiũ.ff.de hæredi.inſtit. & l.ſpadonẽ.§.j.ff. de excuſa.
tuto.De quo eſt tex.in d.l.ſi.de fideicõmiſ. ſecundum
intellectũ quẽ ei dat Bart.in l.nemo poteſt. in princ.
ff.de leg.j.quem ibi ſequuntur Imol.& Alexã. ibi, in
iij.col.magnifacientes verba.Barto.ibi. Quoties er-
go teſtator ſibi promittere fecit per hæredẽ quod le-
gatarius ſoluet legata:quo caſu, talis diſpoſitio trãſi-
re videtur in vim cõtractus:cuius tunc probatio niſi
duos nõ requirit teſtes, vt habetur in l.hęredes palã,
§.ſi.ff. hoc titu. Certè tũc legatarius pro quo teſtator
præſtationẽ legati fuit ſtipulatus,repræſentare cẽſe-
tur defunctum.l.id tẽpus.§.j.ff.de vſuc.& ſic debetur
tale relictũ ſtipulatione debitũ,maximè vbi teſtator
faceret hęredẽ promittere nedũ ſibi teſtatori, ſed le-
gatario,qui ibi præſens , aut ꝓ illo abſente notarius
173 tanquã publica perſona ſtipularetur. † Quintò de-
bentur legata & fideicommiſſa ex inutili voluntate,
vbi fuit per teſtatorẽ relicta ſuo debitori liberatio.
Nã cùm ex teſtamẽto minus ſolenni oriatur natura
lis obligatio.l.ſi. de reb.dub.l.in teſtamẽto.ff.de fidei
cõmiſ.liber.tenẽt Bart.& vltramontani in l.cũ quis.
C.de iur.fac.igno.& in l.j.ff.de condi.inde.& Docto.
in c.ſi.de ſolu.Or naturalis obligatio de per ſe eſt po
tẽs ad excipiendum & retinendũ. l. Stichũ aut Pam-
philum.§.naturalis.ff.de ſolu.& l.ſi vnus.§.pactus ne
peteret.ff.de pactis.Et ſic ex minus ſolenni teſtamen
to parari debet exceptio debitori virtute naturalis
obligationis de non petendo cauſatæ ex inutili teſta
mento:tamẽ in contrariũ videtur tex.in l.ſi credito-
ris.C.de fideicõmiſ.ibi,ſolẽniter tibi.vbi Iaſon fina-
174 liter reliquit cogitandũ. † Sextò debetur relictum
ex inutili teſtamento,vbi hæres expreſſe illud agno-
uit poſt mortẽ teſtatoris & ſoluere ꝓmiſit teſtamen-
tum approbãdo:quia tunc poſſet etiã in futurũ cogi
ſoluere, & teſtamentũ adimplere. text.eſt ſingularis
in l.penul.C.de dotis promiſ.vbi quo ad inducẽdum
obligationẽ ſoluendi etiam in futurũ ſufficit expreſ-
ſa teſtamẽti inualidi,vel cuiuſcunq;, alterius inuali-
175 dæ diſpoſitionis approbatio ſemel facta. † Et idem
eſſet vbi hæres ſcienter ſolueret legatũ, aut fideicom
miſſum in teſtamento inutili relictũ, aliâs teſtamen
tũ non approbãdo expreſſè.Quia tunc licet hæredis
expreſſè teſtamentum non approbauerit , tamen ex
quo ſcienter legatum vel fideicõmiſſum ſoluit , non
poterit ipſum repetere.l.ij C.de fideicommiſ. Quod
etiã procedit in ruſtico , qui ex quo nõ errat in facto
imò factũ ſcit: & quia in tali præſtatione ſeu indebi-
ta ſolutione verſatur ius naturale.l.legatum.ff.de ca
pi.diminu. Certè etiam ruſticus in tali diſpoſitione
cõprehenditur,ſecundũ Bal.ſingulariter in d.l.ij. idẽ
tenuerat Bar.in l.cùm de in rẽ verſo. ff. de vſuris. iij.
col.per tex.iuncta gl.in l.litibus.C.de agrico.& cen-
ſit.lib.xj.Bal.in l.ſi certis annis,C.de pactis.Anto. de
Butr.& Doct.in c.peruenit. de cenſibus. licet Specu.
quẽ Bal.ſimpliciter refert in l.ſolent.ff. de offic. pro-
con.tenuerit cõtrariũ .Siue enim hæres in teſtamẽto
minus ſolẽni inſtitutus ſciat factũ & ius, id eſt quod
volũtas teſtatoris inutilis erat,ſiue ſciat factũ:ſed er-
ret in iure, credens teſtamentũ nõ ſolenne fore vali-
dũ,ſemper vtroq; caſu,ſolutũ ex inutili volũtate te-
ner,nec repeti põt. Quia primo caſu ſcienter ſoluen
do præſumitur donare.l.j.ff.de condi.indebi. Secũdo
caſu etiam repeti non poteſt,cùm tale relictũ tale-m
naturaliter deberetur, vt magis cõmuniter cõcludi-
tur in d.l.cùm quis.C. de iuris & facti ign.Et natura-
liter debitum errore iuris ſolutũ repeti nõ poteſt, vt
176 ibi:& l.error. ff. de iuris & facti ignn. † Aduertatis
tamen , quia licet hæres legatum aut fideicõmiſſum
ex inutili teſtamento ſoluens ſibi præiudicet quo ad
legatum ſolutũ, vt ſcilicet illud repetere non poſsit,
tamẽ nõ ſibi præiudicat quo ad cætera legata in eo-
dem teſtamẽto relicta : quæ propter ſolutionẽ vnius
ſoluere non tenebitur.l.non dubium C.eodẽ. Quod
etiã locum habebit quo ad tẽpus, ſicut quo ad reſpu
ta ſi hæres ſoluere nõ tenebatur legata, niſi vſq; poſt
certũ tempus,& aliqua,ante tempus ſoluerit,talis ſo
lutio præmaturè facta non ſibi præiudicabit,vt etiã
alia ſoluere teneatur ante tẽpus.l. Lucius.§.teſtator.
ſecundũ vnũ intellectũ glo.ibi.ff.de leg.ij. ſecùs eſſet
tamẽ in loco : quoniã ſi hæres exceptionẽ habebat nõ
ſoluendi legata in certo loco , ſi in illo vnũ legatum

ſolueris

ſoluerit ſibi præiudicet, vt etiã cætera legata ibi ſol-
uere cogatur.l.fideicõmiſſum.§.fi.ff.de iudic.per quẽ
ita decidit Ange.in lectura Perusina in d.l.j.C.de fi-
deicõmiſ. Quod verũ intelligit Iaſon in d.l.ij.illius
titu.vbi hæres exemptionẽ non ſoluendi in certo lo-
co haberet ex priuilegio & iure ſingulari: quo caſu
ius ſingulare facilius tollit, quã ius cõmune.l.eius.
militis.§.militia miſſus.ff.de teſtamẽ.milita.Sed vbi
hæres exẽptus eſſet de iure cõmuni, tunc idem eſſet
in loco,ſicut in re & tẽpore, vt ſemel ſoluẽti non fie-
177 ret pĩudiciũ quo ad cætera legata: † quia valet ar-
gumentũ de re ad locũ.l.ſi quis ita.ff.de auro & argẽ.
lega.& de tempore ad locum.l.vinum.ff.ſi cert.peta.
178 † Vnũ tamen menti tenebitis, quòd differentia eſt
inter hos duos caſus,ſcilicet inter expreſſam teſtamẽ
ti approbationẽ,& tacitam,quæ inducitur ex ſola le
gati inutilis ſolutiõe ſciẽter facta. Quia primo caſu
hæres expreſsè legatũ approbãdo nõ ſolùm ſibi præ-
iudicat,quo ad ſolutionẽ iam factã,vt tanquã indebi
ta repeti non poſsit, ſed etiã quo ad inducendũ obli-
gationẽ ſoluẽdi in futurũ;vt d.l.ij.C.de dotis ꝓmiſ.
quæ ad hoc eſt ſingularis ſecundũ omnes. Sed ſecũdo
caſu,qñ hęres tacitè fideicõmiſſum approbat,ſcilicet
illud ſimpliciter , tamen ſcienter ſoluendo ex inutili
teſtamento:tunc ex tali ſimplici ſolutione & præſta-
tione,& ſic tacita approbatione,hæres ſibi nõ præiu
dicat,niſi quo ad ſolutionem factam in illa re & pro
illa vice, & non quo ad inducendũ obligationem in
futurũ.Vnde ſi hæres in teſtamento inutili & inuali-
do grauatus fuerit certũ quid ſoluere annis ſingulis,
& ſimpliciter illud ſoluerit ſcienter vno anno, nõ ſo
lùm nõ tenebitur ad cætera legata ſoluenda:imò nec
etiam ad illudmet quod ſoluit tenebitur ſoluendum
in poſterũ,ſi expreſsè ipſum nõ approbauerit. Et idẽ
eſſet,ſi ipſum ſcienter bis ſoluiſſet:quia adhuc nõ te-
neret in poſterũ ſoluere , licet quod ſoluerit nõ poſ-
ſit repetere,ſecundũ omnes in d.l.nõ dubium.C.eo-
179 dem.& d.l.ij.de fideicommiſ. † Et quod dictum eſt,
ex tacita approbatione nõ induci obligationẽ ad ſol
uendum in futurũ,eſt verum , niſi tria cõcurrerent.
Primò ꝙ tale legatũ ſeu fideicõmiſſum inutile factũ
eſſet pro alimẽtis : quia tunc fauore alimẽtorum in-
duceretur obligatio ad ſoluẽdum in futurũ, vt d.l.j.
C.de fideicõmiſ. quæ locũ habet non ſolùm ſi alimen
ta fuerint legata pauperi,ſed etiã ſi diuiti,vt tenet Sa
lice.ibi,& Alex. in d.l.ſi certis annis.C.de pactis.per
tex.in l.cùm hi.§.nihil.ff.de tranſactio.Nã licet lega
tarius ſit diues,tamen teſtator cenſetur cogitaſſe , ꝙ
in futurũ effici poterit pauper : quo reſpectu dicitur
legatũ pium,ac ſi pauperi fuiſſet relictũ. quod ſequi-
tur Iaſon.in d.l.ſi certis annis.& in d.l.j.C. de fidei-
180 cõmiſ. † Quæ quidem lex locũ habet etiã in aliis le
gatis ſimilem fauorẽ habentibus puta in relicto pro
dote,vel ad refectionẽ viæ publicæ.l.quidã teſtamen
to.ff.de leg.ij.l.ſi cui annuum.ff.de annuis legatis,ſe-
cundũ Bar.in d.l.ſi certis annis.C. de pact. quem oẽs
ibi ſequũtur,excepto Salice.Idẽ tenet Bar.in d.l.cùm
de in rem verſo.vbi Fulg.ff.de vſu.& idẽ Bar.in quæ-
ſtione per eum diſputata incip.Mulier habẽs amplũ
patrimonium.Doctores,in d.c.peruenit.& expreſsè
Alex.in l.j..xiij.col.ff.ſoluto matri.Et idem ſeruare-
tur in legato annuo pro redẽptione captiuorũ reli-
cto, aut eccleſiis, vel piis locis , vel in pias cauſas fa-
cto:cùm in eis idẽ militet fauor,ſecundũ Ang.in d.l.
ſi certis annis.in repetitiõe. De quorũ, ſcilicet piorũ
legatorũ priuilegiis quæ habẽt, tam in cõtractibus,
quàm iudiciis & vltimis volũtatibus,ſummo digito
ac magiſtraliter locutus eſt Ludouic.in Authẽ.ſimi-
liter.C.ad leg.Fal.in repet. Secũdò requiritur, quòd
relictum alimentorum vel ſimile,de quibus ſuprà fa
ctũ fuerit in vltima voluntate minùs ſolẽni ita quod
teſtamentũ ſit imperfectum propter defectum ſolen-
nitatis teſtamentũ concernentis in eo nõ ſeruatæ, vt
quia non fuerint teſtes in ſufficienti numero adhibi
ti,aut per teſtatorem non rogati.l. hac cõſultiſſima.
C.eodem. Si autem teſtamentũ foret inutile ex inha-
bilitate & incapacitate teſtatoris procedẽte ex defe-
ctu iuris naturalis vel gentium,vt quia teſtator erat
pupillus,vel demens:quo caſu lex reſiſtit huic volun
tati,vt ex ea nõ oriatur etiam naturalis obligatio.l.
qua ætate.ff.eod.& l.fi.C.de teſta.mili.vel quia teſta-
mentũ erat imperfectũ ex defectu volũtatis teſtato-
ris,qui morte præuentus teſtamentũ perficere nõ po
tuit,nec ſuam declarare voluntatẽ, aut fortè eſt teſta
mentũ inualidum,quia falſum. & ſic caret teſtatoris
voluntate.l.ij.C.de edicto diui Adria.toll. & l.cũ fal
ſum.ff.de acqui.hæredi. Certè his caſibus multiplica
ta ſolutio non induceret teſtamẽti approbationem,
vt hæres ſoluere teneretur in futurũ, aut ſemel ſolu-
tum teneret,ſecundũ Ang.in dicta lectura l.j.C.de fi
181 deicõmiſ. † Tertiò ꝙ ex tali teſtamento minus ſo-
lẽni interceſſerit præſtatio ſeu ſolutio triennalis fa-
cta per hæredẽ:nam talis præſtatio triennalis cõcur
rens cũ fauore alimẽtorum vel ſimilis cauſæ, & cùm
fauore vltimæ voluntatis , facit vt ex minus ſolenni
volũtate fideicõmiſſum debeatur in futurũ, per text.
ſingu.in d.l.j.C. de fideicõmiſ. quam Fulgo. ibi dicit
habuiſſe in ſuo priuato examine. Et hoc nõ ſolũ vbi
hęres integrè ſoluit legatũ alimentorũ aut ſimile tri
bus annis,ſed etiã ſi vno anno ſoluit frumẽtum, alio
anno ſoluit vinũ,& tertiò ſoluit veſtes alimentario
ſeu legatario,ſecundum Bal.ſingulariter ibi in d.l.j.
182 neſcio ſi dicit verũ. † Habet ergo talis pſtatio trien-
nalis hunc mirabilẽ effectum,vt dicto fauorẽ dupli-
ci concurrente,peti poſsit fideicõmiſſum ex inutili
teſtamento in futurũ.Prouiſo tamen,ꝙ talis ſolutio
triẽnalis facta fuerit de per ſe ſingulis tribus annis:
ſecus autem eſſet ſi hęres ſemel pro tribus annis ſol-
uiſſet vnica ſolutione.Ita ſingulariter decidit Io.Fa-
bri.in d.l.j.referens idem tenuiſſe Iac.de Are.in d.l.ſi
certis annis.Mouetur etiã,quia plures actus ſepara-
tim facti,plus ligant.l.iubemus.& auth.ſiue à me.C.
ad Velle.Ad hoc facit quod voluerũt Cyn.& Bal.in
d.l.ij.C.de dotis promiſ.vbi dicunt,ꝙ l. quicunq;. de
qua nunc dicetur.C.de apo.publi.lib.x. habet tãtùm
locũ vbi ſolutio apparet facta ſeparatim tribus an-
nis vltimis,ſecus ſi ſemel ꝓ tribus annis. Facit quod
in ſimili voluit Bart.in l.eum qui.aliâs incipit Iabo-
lenus.ff.de annu.legat.vbi dicit.l.ſi certis annis.C.de
pactis.& l.cùm de in rem verſo.ff.de vſuris.volentes
ex præſcriptione longi tẽporis cauſam præſumi , &
obligationẽ ſubeſſe: locũ habere ſi talis ſolutio facta
fuerit ſingulis annis,ſecus ſi vna vice ꝓ pluribus an-
nis.Vide plenè Iaſo.in §.præiudiciales.xvj.col. inſti.
de actio.Pro quo facit text.in d.l.cùm de in rem ver-
ſo.ibi,longo tẽpore.per quẽ apparet requiri tẽporis
ſucceſſum,vt ibi not.Bal.facit etiã quod not.gl.in l.ſi
cõuenerit.la j.ff.de pign.actio. vbi qñ in aliquo actu
requiritur trina interpellatio , nõ poſſet vna tantũ vi-
ce fieri per creditorẽ dicẽdo,ter ſolue. Facit quod vo
183 luit Bal.in c.ex literis.in fi.col de cõſt.† vbi tenet,ꝙ
ſtãte ſtatuto,ꝙ in maleficiis reus debeat ter citari nõ
ſufficeret vnica citatio, quãuis peremptoria,pro tri
bus.Ad idẽ facit gl.ſuper verbo,tertio.in cle.j. de vi-

ta & honé.cle. & in c.ij.in verbo,tertiam.de mili.va
ſal.q cóm.eſt.de quo Pan.in c.i.de vita & hone.cle.
Ideo cum ſit ſtatutú hîc & Toloſæ ſeu conſuetudo,ꝙ
nemo poſsit eſſe cóſul vel dńs de capitulo ciuitatis,
niſi prius onera & tallias in ciuitate ſoluerit,& ſub-
ierit p plures annos in ſtatuto ſpecificatos,non audi-
ret,nec ad dignitaté illá ꝓmoueret,ſi vno anno ſol-
uere vellet ꝓ oíbus futuris annis ſtatuto requiſitis,
Et cùm ſemel qdá honorú cupidus Toloſæ hoc feciſ-
ſet,fuit p arreſtú Parlaméti,nó obſtáte illa fraudulé-
ter accumulata ſolutióe repulſus à capitulatu, donec
debitis téporibus ſucceſsiuè decurſis,onera ciuitatis
ſubiiſſet,nouiſq; ſingulis ſoluiſſet. Plus dico,ꝙ etiá ſi
nouê annis ſoluiſſet, videlicet ſingulo tertio anno,ꝓ
tribus ſimul,& ſic tres ſolutióes feciſſet,ex tali ſolu
tióe nó præſumeretr̃ de præcedéti.Cùm hîc nó ſit for-
mis præſtatio annuæ obligationi rei naturaliter in-
ſitæ cóueniés:quia forma ſoluédi naturalis eſt,ꝙ ſin-
gulis annis ſoluatur,cui nó cóuenit annorú cumula-
ta ſolutio.Et ſic præſumptio quæ ex ſingulari pręſta
tione inducit̃ nó pertinet ad diſformé modú præſta-
tionis,arg.ff.de annuis leg.l.Seiu.§.medico. Ná ſi ex
informi præſtatione præſumeretur de præcedéti ſo-
lutione,duo præſumerétur: ſcilicet præſtatio, & in-
formitas præſtatióis,quod fieri nó pót. Cú duæ præ
ſumptiónes pariter nó cadit ſup eodé principaliter
arg.l.j.C.de do.promiſ.& l.cú pater.§.gener.ff.de iu-
re do. ꝙ eſt nota Et hæc triénalis ſucceſsiua ſolutio
mirabiles alios ſortit̃ effectus.Ná ſufficit ad inducé-
dum liberationé in caſu odioſo vſurarú.l. aduerſus.
iúcta gl.ij.in vlt.opi.vbi hoc no.Bal.C.de vſuris.Suf-
ficit etiá tale tépus triénale ad impediendú beneficij
ſequeſtrationé pacificè triennio poſſeſsi.clemen.j.de
ſequeſtra.Hodie verò per regulá cácellariæ Pauli ſe-
cúdi effectualiter cótentam,in Decreto cóſilij gñalis
in Pragmatica cótento, titulo de Pacificis poſſeſſor.
184 † Talis pacifica poſſeſsio triennalis cú titulo colo-
rato ſufficit ad repellendú quoſcúq;, ne poſſeſſorem
beneficij triennalé ampliùs infeſtare poſsint in poſ-
ſeſſorio nec petitorio. Pariter ſufficit tépus triénale
ad iudicandú rem eſſe feudalé, ſi triennio tanquá ta-
lis poſſeſſa fuerit,& pręſtatio facta,ſaltem vt de hoc
ſtetur iuraméto hoc aſſerentis per tex.ſingula. in c.j.
§.ſi verò vaſallus.in tit.quid ſit inueſtitura. Vbi aliâs
requirerentur xxx. anni. c.ſi quis per triginta. ſi de
185 feu.fue.cótro. † Præterea habet hæc triénalis pręſta
tio aliú mirabilé effectum,quia obligatus ad aliquid
annis ſingulis ſoluendú, ſi probet ſe annis trib⁹ pro-
ximò præteritis illud ſoluiſſe, præſumit̃ ſemper re-
troactis ſuperioribus annis integrè ſoluiſſe per text.
ſecundú Bar.ibi ſingularé in d.l.quicunq;.C.de apo.
public.lib.x.quá etiá Salice. ſingularé dicit in l.ij.C.
de iure emphy. & Bal. dicit eam aureá in c.literæ. in
fin.de dilatio.Sicut à ſimili deciditur in l. Procula.ff.
de probat.vbi reiterata rationú cóputatio inter fra-
tres facta præſumi facit præcedétia debita fuiſſe re-
miſſa & quittata,licet de illis nó fuerit in cóputatio-
ne facta mentio. quod locú etiá haberet inter extra-
neos,ſecundú Alex.in l.libertis.la ij.ff.de ali.& ciba.
leg. Quod tñ intelligatis verú,vt ſ.dixi prouiſo,ꝙ ta
lis ſolutio triennalis facta fuerit ſeparatim ſingulis
186 tribus annis.Et eſt ſingulare in d.l. quicunque. † ꝙ
quáuis ſolutio tributorú probari nó poſsit,niſi p in-
ſtrumentú publicú.l.j.& ij.eo.tit.de apochis publi.&
l.ij.C.de coue.fiſci debito.lib.x.tamen ſolutio præce
dentiú annorú per triennalé ſolutioné proximá de-
bitè factá præſumit̃. Quæ præſumptio tráſfert onus
probandi in aduerſariú,etiá in his,quæ probari non
poſſunt,niſi per publicú inſtrumentú,ſecundum Bal.
per illú text.in prima oppoſit,quod eſt nota. Idé erit
in debitore menſtruo,qui ſingulis menſibus tenetur
ratione rei certú quid ſoluere; quia ſi tribus méſibus
proximis ſoluerit,præſumit̃ de ſolutione præceden-
tiú. Idé in debitore ſemeſtri, q ſingulis ſex menſibus
tenebat̃ ſoluere: quia ſi probet tribus ꝓximis ſex mé-
ſibus ſoluiſſe,præſumit̃ de præcedenti ſolutióe, arg.
l.ex morte.§.quod in anno.ff.ſol. matri. Idé in quin-
quénali debitore, q ſingulis quinquénijs ſoluere te-
nebat̃,ſecundú Bal.ibi,arg.l.ij.§.ult.quæſitú. C. de in-
dictio.lib.x.& l.ſi ſic cóſtituta ſit aqua.ff.quéadmod.
ſerui.amitt.Secus ſi tribus quinquénijs vel trib⁹ ſex
métib⁹ ſimul ſoluiſſet,vt ſ.vidiſtis.Et hæc eſt pręſum
ptio táti effectus, ꝙ tráſfert onus probádi in aduer-
ſariú, hæc annua præcedétia petenté, qui ſi debitoré
nó ſoluiſſe,ꝓbauerit,hanc præſumptioné extinguit:
quæ in dubio & obſcuro, & nó in liquido operat̃. Et
modus probádi cótrariú eſt p confeſsioné debitoris:
vt dicá núc,vel modo cótento in l.optimá.C.de con-
trahé.ſtipula.in fi.Præterea dico,ꝙ ſi ſemel per hanc
præſumptioné fuerit debitor à præſtatione annorú
præcedentiú abſolutus,licet futuro tempore in ſolu
tione ceſſauerit,& ſic videbat̃ præſumendú de nó ſo-
lutióe præcedétiú annorú,tñ hæc ꝓſumptio nó ope-
rat̃ quicquá:quia nó pertinet ad ré finitá. arg.l.ſi ille.
C.de decur.lib.x. vbi cófeſsio quæ tranſiuit in execu
tioné reuocari nó pót.Facit ff.de cóndi. indebi.l. q ob.
rem,ſecundú Bal.ibi. Niſi debitor cófiteretur nó ſol-
uiſſe annis præcedétibus:quia per cófeſsioné ſuá tol
leret̃ præſumptio ex triénali ſolutione inducta,etiá
ſententia ſecuta:quæ plus operari nó pót,quá pręſum
ptio iuris,& de iure,quæ per cófeſsioné partis tolli-
tur,ſecundú gl.in Auth.Sed iam neceſſe.C. de donat.
ante nup.& in l.in cótractibus.C.de nó nume. pecu.
187 † Pars etiá cófitendo non ſoluiſſe,præſumptioni &
ſentétiæ videt̃ renuntiaſſe, arg. eorú quæ plenè dicit
Inno.& Pan.in c.quia pleriq;.de immu. eccle. Et idé
eſſet,ſi debitor cófiteret̃ vno ſolo anno de pręcedéti-
bus ſe nó ſoluiſſe:quia præſumptio ſurgés ex triennali
præſtatione reſpicit vniformiter omne tépus præce-
dens:quod facere nó pót in caſu iſto propter confeſ-
ſioné partis,quæ operationé præſumptionis ſcindit
& diuidit. Pariter idé eſſet,& habet locú diſpoſitio
d.l.quicúq;,in quocúq; debitore qui certú qd annuú
tenet̃ ſoluere,vel menſibus ſingulis, vt trina ſolutio
vltima præſumi faciat de oíbus præcedétibus, ſiue il
le ſolués ſit emphyteuta,ſecundú gl.in d.l.ij.C. de iu-
re emphy.ſcilicet vbi emphyteuta eſt priuati: quia ſi
eſſet emphyteuta eccleſiæ, ſicut ſufficit emphyteutá
ceſſare biennio à ſolutione canonis, vt emphyteuſis
cómittatur eccleſiæ.c.potuit.de loc.ſic etiam ſolutio
biénalis facit præſumi de ſolutióe annorú præceden
tiú,ſecundú Hoſt.ſingulariter in ſum.tit.de loca.pau
lò ante finé.quod qualiter intelligit̃,videatis Io.An.
188 Barb.& doct.in d.c.potuit. † Reſtat ergo ꝙ d.l qui-
cúq;.locú habeat ſiue debitor annuus ſit emphyteuta
ſiue vaſallus,ſiue céſualis vel colonus ſimplex,ſecun
dú Aug.in Auth.de nó aliená. aut quicunq; alius, ſe-
cundú Spe.& notabilius p Io.And.in addi .tit.de loc.
§.nunc aliqua.verſic.xxvij.& eſt gl.in c.cum eccleſia
ſutrina.de cau.poſ.& proprie. Quinimò locú habet
etiá in ſimplici colono,ſecundú Ang.in §.ſcire auté.
in alleg.Authé.de nó alie.aut permu.Et idem in ſol-
uéte collectá cómuni,vel collegio,ſecundú Bal. poſt
Ioan.And.ibi,in d.c.literæ.Non tamen haberet hoc
locum

locũ: niſi ſolutio annalis inſit rei ex natura ſui, ſicut
canon tributũ & ſimilia, & nõ ex accidẽti, vt quia de-
bitor ſimpliciter promiſit aut grauat' eſt de ſoluẽdo
decẽ annis ſingulis, & non ratione alicuius rei, ſecũ
dũ Bal. ſingulariter in d. l. quicunq. quæ locũ habet,
vbi ſolutio annalis fit ratione rei, nõ autem vbi ſola
perſona eſt obligata aliqd ſoluere, nõ habito reſpectu
ad aliquã rem certã. Ideo ſi teſtator ſimpliciter graua
uerit hæredẽ annuũ tibi ſoluere, vel q̃ ſimplex pro-
miſerit, nõ habet locũ dicta præſumptio ex triennali
ſolutione ſurgẽs. Quia hæc præſtatio non eſt canoni-
ca & regularis illatio, ſed contingẽs quæ nõ grauamẽ
alicuius rei, ſed ſolius perſonæ reſpicit. Pariter dico,
q̃ licet proxima pars tẽporis valeat circa aliud tem-
pus, vt de illo præſumatur, non tamẽ pars rei debitæ
valet circa aliam partẽ, ſecundũ Bald. nec circa tẽpus
futurũ, de quo non præſumitur. Nam ſi probaret de-
bitor, q̃ decem annis iam elapſis per tres annos con-
tinuatis ſoluit, nõ præſumitur poſteà ſoluiſſe, imò re
ceſſum eſt à boni præſumptione, etiã pro præterito
tempore per text. in d. l. quicunq. dum dicitur trium
cohærentiũ ſibi annorũ &c. quem ad hoc ponderauit
ibi Bal. quod eſt no. ſicut à ſimili dicitur in dicta regu
la cãcellariæ apoſtolicæ de pacificis poſſeſſoribus: q̃
ille qui triennio non violenter ſed colorato titul. pa-
cificè & ſine lite prælaturã, dignitatem, officium vel
beneficiũ triennio proximo hactenus poſſedit, vel in
futurum poſſidebit, nõ poſſit poſteà in petitorio vel
poſſeſſorio à quoquã etiã ratione iuris nouiter impe
trati moleſtari. Quod pariter fuit decretũ in cõcilio
Conſtantien. ſub Martino papa & renouatum in con
ſilio Baſili. hodie in pragmatica huius regni ſanctio-
ne regiſtratum titu. de paci. poſ. De cuius intellectu
eſt ibi plena glo. & multa ſingularia dixit Felyn. in c.
ſicut. xvj. colũ. verſic. quinto aduerte. de re iudi. Vnde
reſtat triẽnalem ſolutionem proximam per vltima
tempora & non interrupta factam efficaciter argue-
re, vt omni quantocunq; tẽpore præterito facta præ-
189 ſumatur. † Idem in aliquibus locis ſaltem à ſimili
ſeruatur, & inoleuit conſuetudo vel ſtatuitur, vt no-
tarij qui graffarias emunt de triẽnio in trienniũ à re
ge, nõ poſſunt petere eorum ſalaria pro ſcripturis à
partibus poſt quinqueniũ. quod fundatur in æquita
te illius l. quicunq. Præterea quia nõ eſt veroſimile
q̃ graffarius pro ſoluendo firmam graffariæ regi, aut
alteri domino pecuniis indigẽs, longo tempore poſt
ſuam graffariam finitam diſtulerit à partibus exige-
re, quod ſibi debebatur pro ſcripturis. Et ſic vidi plu-
190 ries ſeruari Toloſæ, & in quibuſdã aliis curiis. † V-
num tamen mẽti tenebitis, q̃ illud quod dictum eſt,
videlicet trinam ſolutionem ſucceſſiuam requiri ad
inducendum obligationem in futurũ ex teſtamento
imperfecto, intelligitur vbi legata ſunt plura, & talia
quorũ dies exactionis & executionis eorũdem ſemel
non cedit, ſed ſolũ annis ſingulis. Putà, quia ſunt lega
ta annua aut mẽſtrua: quo caſu (vt ſcitis) plura cẽſen-
tur legata, ſcilicet pro primo anno purum, pro aliis
cõditionale. l. ſi in ſingulos. ff. de annu. leg. iũcta l. cùm
in annos. ff. quãdo dies leg. ced. Si autem legatum eſſet
vnicũ & tale, q̃ ſemel cederet eius dies, tũc vnica præ-
ſtatio ſufficeret reſpectu futurarũ præſtationum, quę
vnica præſtatio fuit à teſtatore diuiſa per tempora. l.
Firmio. in fi. ff. quãdo dies lega. ced. ſecũdum Ang. no
tabiliter in dicta lectura. l. j. C. de fideicõmiſ. quẽ ibi
ſequitur Iaſon. Præterea illud, ſcilicet trinam ſolu-
tionẽ interpellatã eſſe neceſſariã, tũc intelligatis eſſe
verũ, quãdo teſtamentũ eſt imperfectũ propter defe-
ctum ſolennitatis ipſum teſtamentũ concernentis, vt
quia non interfuerũt teſtes in debito & ſufficiẽti nu-
mero, vel non fuerũt rogati. Si verò teſtamentũ eſſet
imperfectũ ex defectu alterius ſolẽnitatis non cõcer-
nẽtis teſtamentũ, ſed metũ vel fauorẽ alicuius perſo-
næ, putà, filij ipſius teſtatoris reſpicientis, vt quia for
tè filius teſtatoris nõ fuit per eum in quoquã inſtitu-
tus, ſed præteritus, & ſic teſtamentũ eſt nullũ. l. inter
cætera. ff. de libe. & poſth. Certè tunc ad confirmatio-
nẽ talis teſtamẽti nõ requiritur trina præſtatio. Imò
ex vnicã ſola filij præteriti approbatiõe expreſſa, vel
tacita, omnia legata ſine vlteriori præſtatione recon-
ualeſcunt, iuxta l. filio præterito. ff. de iniu. rupt. teſta.
ſecundum Ang. in lectura Florentina in d. l. j. de fidei
com. De hoc aũt vltimo videatis quę pleniſsimè dixi
ſ. eo. in verbo, *In eodem teſtamẽto relinquens*, in vij. &
vlti. limitati. Ex pręmiſsis ergo cognoſcere poteſtis,
vbi & q̃n pro iſtis legatis & fideicõmiſsis ſingularib.
ſupradictæ tres competũt actiones, vel aliqua illarũ,
q̃ neceſſe habet legatarius agere aliqua actione pro
legato cõſequẽdo, cùm vt dictũ eſt, occupare non poſ
191 ſit propria authoritate legatum. † Præterea non ha
bent legata paratã executionẽ: nam licet teſtamẽtum
in quo reperiũtur legata & fideicommiſſa relicta, ha
beat executionẽ paratã fauore hæredis, vt oſtenſo te-
ſtamẽto nõ vitiato, raſo, aut cãcellato: ſed primo aſpe
ctu apparẽti ilico ſit mittẽdus in poſſeſsionẽ hæredi-
tatis per tex. in l. fi. C. de edicto diui Adri. tol. vt plenè
dicitur in verb. *Mortuo itaq; teſtatore*. j. Tñ executio-
nẽ paratã nõ habet in fauorẽ legatariorũ, vel fideicõ-
miſſariorũ cõtra hæredẽ, vt ilico viſo teſtamẽto pri-
ma facie apparẽti, mitti debeant in poſſeſsionẽ rerũ
legatarũ; aut hæres ilico cogendus ſit legata ſoluere,
& fideicõmiſſa pręſtare. Quinimò poſtquam pro his
ſupradictis tres competũt actiones, eſt dicendũ, q̃ iu-
diciũ requiritur ordinariũ, ita q̃ nõ eſt ab executione
incipiẽdũ, arg. l. nimis propere Marcelle. C. de execu.
192 rei iudi. † Nam etiã debita de quibus conſtat per in-
ſtrumentũ non habẽt executionẽ paratã, per tex. in l.
minor. xxv. cui fideicommiſſum. ff. de mino. vbi Bal.
Niſi partes expreſsè cõſenſiſſent, vt quia eſſent inſtru
mẽta guarẽtigiata, vel niſi in depoſito per l. pen. C. de
depoſito. quã ibi ad hoc põderat Bart. Et idẽ in certis
aliis in iure expreſsis caſibus, de quibus per Ale. ple-
nè. & ibi quę dicãtur inſtrumẽta guarẽtigiata in l. ait
prætor. §. ſi iudex. & in l. poſt rẽ. ff. de re iudi. Quibus
caſibus quoties debitũ paratã habet executionẽ, talis
cauſa nõ leuis, ſed de grauioribus cauſis dicitur ſecũ-
dum Bar. per illũ tex. in l. ſi quid ex famoſa. ff. de ſolũ.
Et de numero illorũ caſuum non eſt legatũ, nec fidei-
cõmiſſum in teſtamẽto relictũ, vt ſcilicet teſtamentũ
fauore eorũ paratã habeat executionẽ. Sed aduerta-
tis, quia Ang. in §. illud. in Authẽ. de hære. & Falc. per
tex. ibi in prin. iuncta gl. ibi, in verbo, Decreto. tenet
cõtrariũ, dicẽs, inſtrumentũ vltimæ volũtatis paratã
habere executionẽ: cum quo tranſit Iaſon in d. l. fi. iij.
col. C. de edic. diui Adri. tol. dicẽs, non inueniſſe hoc
deciſum in ſpecie. De qua deciſione nõ facerẽ dubiũ,
ſi in teſtamẽto vel alia vltima volũtate per teſtatorẽ
193 fuiſſet aut hæredẽ præſtitũ iuramentũ. † quod ſui na
tura paratã habet executionẽ & vim guarẽtigiæ, ſecũ
dum Bart. in l. ij. ff. de iureiur. de quo dixi pleniſsimè
ſuprà teſtamentũ iij. Sed ſi in teſtamẽto nõ interceſsit
iuramẽtum, reſtat adhuc difficultas. Vnde vt ceſſet cõ
194 trarietas, † dicatis q̃ pro legatis & fideicõmiſsis po
teſt dupliciter agi, vno modo via ordinaria, putà agẽ
do vna prædictarũ triũ actionũ pro legatis cõpeten-

tium.& tūc legata & fideicōmiſſa paratā non habent
executionē: imò eſt lis conteſtāda, ſi hæres ſe defende
re voluerit, licet iudiciū longo tēpore durare non de-
beat, vt ibi dicit tex.& gl.in dicta Auth. in princ. alio
modō agi poteſt via executiua, ſcilicet per viā moni-
tionis fiēdę hæredi, vel per viā præcepti, ꝙ legata ſol-
uere habeat, & adimplere contēta in teſtamēto. Et ſic
ti cōſueuerūt tales monitiones ſeu præcepta per iudi
ces. Quo caſu ſi hæres ſe apponat audiēdus eſt, ſi cau-
ſas iuſtas allegauerit, ꝙ ad monita, ſeu præcepta non
teneatur: vt quia forte opponit de nullitate teſtamēti
aut legatorū, vel quid ſimile. Et tales monitiones pri
mà facie fiunt, ac fieri conſueuerūt per iudices eccle-
ſiaſticos. Et etiā per ſeculares fiūt præcepta de ſoluē-
do abſq; eo ꝙ incipiant ab edicto de in ius vocādo: &
valēt de iure, dū tamen in eis cōtineatur clauſula. Et
in caſu oppoſitionis, id eſt ſi ſēſerit ſe grauatū veniat
tali die reſpōſurus, ſecūdum doctrinā Bar. in l. de pu-
pillo. §. meminiſſe. ff. de noui oper. nuntia. & in l. nec
quicquā. §. vbi decretū. ff. de offi. procōſul. Sali. in l. j.
C. cōminatio. vel epiſto. & Ang. in §. curare. inſtit. de
actio. Si autem cōtra teſtamentū & contēta in eadē ni
hil opponit, tunc viſo per iudicē teſtamēto in aliqua
ſui parte nō viriato, iudex eccleſiaſticus monebit hæ-
redem, vel ſecularis ei præcipiet ſub pœna certa pecu
niaria, ꝙ infra tēpus cōgruū adimplere habeat cōten
195 ta in teſtamēto. † Et talis monitio, vel præceptum fit
per iudicē ſummariè & executiuè, prout hodie faciūt
iudices ad inſtantiā procuratorū animarū, qui in cu-
riis eccleſiaſticis habent officiū publicū ad hoc depu-
tatū, cuius authoritate faciunt vltimas maximè pias
volūtates exequi: & ita poteſt intelligi deciſio Ange.
in d. §. illud. ſecūdum Alex. in d. §. ſi iudex. Et ſi hæres
per iudicē monitus cōtumax fuerit per annū, ſcilicet
ꝙ infra annum cauſa rationabili ceſſante legata, & fi
deicōmiſſa non ſoluerit, & contēta in teſtamēto non
impleuerit, priuatur eo ipſo abſq; alia iudicis ſenten-
tia, per lapſum anni commodo totius hęreditatis, ex-
cepta legitima, qua nō priuatur. Cùm ei debeatur nō
196 à teſtatore, ſed à lege. † in Auth. hoc ampliùs. C. de fi-
deicommiſ. facit tex. in l. ſi arrogator. ff. de adop. Niſi
ſoluere recuſaret relicta per patrē in ſuæ animæ redē
ptionem, veluti pro malè ablatis, vt plenè habuiſtis
197 §. in verbo, *Reliquit*. prope finem. † Quæ quidē hære
ditas, qua priuatur hæres applicat ſubſtituto, ſi ſub-
ſtitutū habeat: vel coniuncto, id eſt hæredi pro parte
ſua adimplēti. quoniam etiā ſi ipſe coniūctus nō im-
pleret, priuaretur. Et ſi ſubſtitutū aut coniunctū non
habeat, applicatur hæreditas certis aliis perſonis in
d. Authē. hoc amplius. enumeratis. gl. & Panor. in c.
ſi hæredes. 3. eo. & tex. in c. Silueſter. xj. q. j. Et illi qui-
bus applicatur hæreditas, per priuationē hæredis te-
nebūtur onera hæreditaria ſuſtinere loco & vice hæ-
redis priuati. Ideo qñ eis traditur hæreditas, pręſtare
tenentur cautionē de implēdo contenta in teſtamen-
to, niſi eſſet tale onus, quod per legē repręſentetur, id
eſt quod per legē habeatur pro impleto: putà, ſi hęres
grauatus fuerit manumittere ſeruū teſtatoris infra
certum tēpus: quo caſu ſi ipſum nō manumiſerit: eo-
ipſo ꝙ præteritū erit tēpus, lex ipſo iure libertatis fa-
uore facit eum liberū. l. cùm verò. §. ſubuentum. ff. de
fideicōmiſſa. liber. Et, vt clarius hos terminos habea
198 tis, eſt ſciendum † ꝙ antè quàm hæres voluntatem
defuncti non implens, priuetur hæreditate, tria ſunt
neceſſaria: quæ habentur ex dicta Auth. hoc amplius.
Primò, ꝙ illud onus quod hæres adimplere neglo-
xerit, non ſit à lege repræſentatum, id eſt habitū pro

impleto, vt ſ. dixi. Secundò requiritur, ꝙ hæres fue-
rit monitus à iudice: & fieri debet hæc monitio per
ipſummet iudicē, ſecundū Ang. & Paul. in dicta Au-
199 thē. hoc amplius. † Nam cum priuare hæredē ſit ma
gna pœna, requiritur perſonalis monitio facta à iu-
dice: ſicut requiritur ad faciēdū quē haberi pro cōfeſ-
ſo, ſi reſpōdere noluerit poſitionibus. c. ſi poſt præſti-
tū. de cōfeſ. lib. vj. de cuius intellectu videatis elegan-
ter per Panorm. in c. cùm cauſam. de iuramen. calum.
Idem tenet Angel. in §. ſi quis autem non implens. in
Authē. de hæredi. & Falci. Et iſta eſt veritas, quicquid
dixerit gl. in d. §. illud. in verbo, Decreto. eadem Au-
then. quæ ſingulariter dicebat hoc caſu ſufficere mo-
nitionem factam hæredi per nuntiū vel epiſtolā, aut
ad modū. Quod non puto verū, attēta grauitate pœ-
nę, vt dictum eſt. Imò requiritur monitio per ipſum-
met iudicem facta, etiā ſi legata ad quæ ſoluenda fuit
hæres monitus, eſſent pia, ſecundū Ange. notabiliter
in lectura Peruſina. in dicta Auth. hoc amplius. quem
200 ibi ſequūtur moderni, & Iaſon ij. col. † licet Bal. ibi
ſingolariter voluiſſet in piis legatis nō requiri moni
tionem iudicis, cùm in illis nulla requiratur alia in-
terpellatio vel monitio iudicialis, ſed ipſo iure com-
mittitur mora extraiudicialis. l. Titia Seio. §. vſuras.
ff. de leg. ij. Pro quo facit gl. in verbo, Iudiciū. in §. itē
mixta. inſtitu. de actio. & tenet Ludo. in l. ſi ex legati
cauſa. ff. de verb. obl. Et idem ſecūdum eum eſſe debe-
bat in relictis fiſco, cui etiā fit mora ipſo iure, ſecun-
dum Bal. in l. j. C. de his quib. vt indi. Pro quo facit gl.
ſuper verbo, Inferunt. in l. cùm quidam. §. fiſcus. ff. de
vſu. Sed nō eſt verū, imò (vt dixi) in his omnibus piis
aut fiſcalibus requiritur iudicialis monitio ad priuā
dum hæredē hæreditate ſibi delata, & per eum adita.
quia tex. in dicta Authen. hoc amplius. loquitur indi
ſtinctè. Præterea licet ſit verum, ꝙ in legatis eccleſiæ
relictis aut fiſcalib⁹ mora cōmittatur ipſo iure, illud
eſt verum, quo ad lucrū acceſſionū, & aliam pœnam
incurrēdum, quàm petitionis hæreditatis, ſecundum
Ang. & Iaſ. ibi, in dicta Auth. ſed vbi agitur de perdē-
do hæreditatem requiritur monitio iudicialis per iu
201 dicemmet fienda. † Et ſufficit vnica cum lapſu anni,
ſecundum Bart. quem ibi ſequitur Sali. & communi-
ter cæteri in dicta Auth. hoc amplius. & Bald. in viij.
q. in l. qui crimē. C. qui accuſ. non poſ. Vbi enim agi-
tur de aliquem priuando iure ſuo, non vt ſtatim pri-
uetur, ſed per lapſum anni, tunc vnica ſufficit moni-
tio: cū aliàs vbi ageretur de ipſum priuādo citiori tē-
pore, requirerētur ad minus duæ. De quo Ang. ponit
notabilē regulā in d. §. ſi quis autē pro redemptione.
in Authē. de eccle. tit. & latè Ludo. in l. quandiu. la. iij.
ff. de acqui. hære. Ang. Are. in tracta. criminum. in ver
bo, Necnon ad querelam &c. Bar. Cepol. de caute. ad-
uoca. cautela clij. Alex. in j. parte, conſi. cviij. incipien.
Viſo themate. in fi. facit quod dicit Bal. in c. ex literis.
iiij. col. de conſtit. Et eſt communis opinio, quicquid
dixerit Alex. in l. fi. ff. de feriis. Ad hoc facit quod de-
cidunt ſingulariter Ioan. Fab. & Ioā. de Pla. in §. qua-
drupli. inſtit. de actio. vbi pœna non ſoluentis legata
pia venerabilibus locis relicta non habet locum in
hærede citato per ſolum nūtium ex conſuetudine pa-
triæ ſine iuſſu & expreſſa iudicis cōmiſſione, per tex.
ibi, iuſſu magiſtratuum antequàm conueniatur. Et
alia ratione non mouentur, niſi quia durum eſt pœ-
nam extendere. l. interpretatione. ff. de pœnis. quod
an ſit verum plenè videatis per Ange. & Iaſon. in d. §.
202 quadrupli. † Tertiò & vltimò requiritur, antè quā
hæres priuetur, quòd annus fuerit elapſus, qui ſolùm
currere

curtere incipit à die monitionis per iudicē factæ, vt
dicta Auth. hoc amplius. & in corpore vnde ſumitur
203 vbi eſt bona glo. Reſtat ergo vera cōcluſio, † ꝙ ſi hæ
res per iudicē monitus infra annū cōtēta in teſtamē-
to non impleuerit, eo ipſo per lapſum anni priuatus
eſt hæreditate. Qui nō ſolū hęreditatē perdit, ſed etiā
prælegata ſibi facta, ſecundū Dy. & Bal. in l. qui filia-
bus. §. fi. ff. de lega. j. quod dictū ſummè ibi extollitur
per modernos, per tex. in l. ſi patroni. §. quid ergo. ff.
204 ad Trebel. † Sed aduertatis, quia idem Bal. in dicta
Auth. hoc amplius. tenet expreſsè contrariū dicēs, ꝙ
licet hæres, qui volūtatem defuncti nō implet, priue-
tur hæreditate, non tñ perdit prælegata, nec priuatur
ſubſtitutione pupillari nōdum ei delata. Pro quo fa-
cit, licet ipſe nihil alleget tex. in l. cū qui. §. pro parte.
ff. de his quib. vt indig. vbi ſi hæreditas auferatur ab
hærede velut indigno, tamen prælegata ei non aufe-
rātur etiā pro illa parte, pro qua eſt indignus, niſi di-
ceremus, ſecūdum Bar. ibi, ꝙ ibi ſit caſus ſpecialis, tñ
opinio præcedens eſt cōmunior, ſecundum Iaſ. Qui
205 plus dicit, ꝙ † hęres monitus non implēs infra annū
voluntatē defuncti, priuatur hæreditate, etiā ſi teſta-
tor illā hæreditatē fuiſſet ei relicturus in non implē
do eius voluntatē, ſecundum Iac. de Bellouiſu, in §. &
hæc quidē. in vlti. q. in Auth. de hær. & Fal. quē ſequi-
tur Bar. in l. penul. vbi idem tenent Bald. Ang. Pau. &
Alex. qui ibi allegat plures concordātes. C. de leg. Vl-
tra quos ibi Iaſon dicit idē tenuiſſe Roma. cōſi. ccvij.
incip. Si volumus hanc ſubſtitutionē. Et plenius con-
206 ſi. ccxxv. inci. Quo ad primū. quod ſequitur. † Pl°
dico, ꝙ ſi duo hæredes hæreditatem diuidendo ſeinui
cem quitauerint, & promiſerint ſub pœna, ac iuraue
rint nihil petere, ſcilicet vnus in parte alterius, & ecō
tra, perpetuo futuris tēporibus ex quacunq; cauſa, ſi
poſteà alter ipſorū monit° à iudice nō impleat infra
annū teſtatoris defuncti volūtatē, & ſic priuetur ſua
parte hæreditatis, quæ de iure defertur cohæredi, vbi
deficit ſubſtitutus, ſecundum terminos dictæ Authē.
Certè non obſtāte renūciatione & pacto quitationis
inter ipſos paſſato, etiam iuramēto & pœna vallato,
poterit cohæres cōtumacis petere partē illius quæ ei
defertur propter contumaciā, ſecundū Bar. eleganter
in dicta Auth. hoc amplius. in fi. quē ibi ſequitur Pau.
& Alexā. in l. qui Romæ. §. duo fratres. xlij. colū. ff. de
verb. obli. Et idē eſſe puto in ſubſtituto cui talis hære
ditas applicari debet in cōtumaciā hæredis: quia eam
petere poterit, & capere de manibus hæredis cōtuma
cis, non obſtāte quacunq; renūtiatione, per quam ius
ſubſtitutionis remiſiſſet, per rationes ibi per eos alle
gatas. De quo plenè habuiſtis ſ. declarādo gl. noſtrā.
Nam renuntians hæreditati intelligitur renuntiare
manēte eadē cauſa: ſed in caſu noſtro ſuperuenit non
à cauſa, quæ non cēſetur incluſa in tali renūtiatione,
argu. c. cùm inter. de renuntia. ſicut videmus de filia,
quæ bonis renuntiauit paternis, quæ ſi per patrē hæ-
res inſtituatur, poterit hæreditatē petere non obſtāte
tali renūtiatione, vt plenè habuiſtis in verbo, *Duas*
207 *habens filias*. prope finē. † Plus adhuc dico, & vltra
omnes in d. Auth. ꝙ hæres voluntatē non implēs, hæ-
reditate priuatur etiam ſi clericus ſit. quia lex ciuilis
hoc caſu clericos comprehendit, ſecundū Panor. in c.
eccleſia ſanctæ Mariæ. vj. col. de cōſtitu. Sed clarius in
ſpecie hoc decidit ibi Fely. xxiiij. col. volēs idē eſſe in
quibuſcunq; caſibus, in quibus laicus priuaretur hæ-
reditate, quia etiā priuabitur clericus: ſubiungēs idē
eſſe in eccleſia vt priuetur, ſicut priuaretur laic°: ſalua
tñ facultate ipſi eccleſiæ petēdi in integrū reſtitutio-
nem infra quadrienniū à tēpore priuationis, & ſic læ-
ſionis cōputandū. cle. j. de in integ. reſti. allegat idem
tenere Panor. ibi in reperi. dicti capi. eccleſia ſanctæ
Mariæ. quia cōtumacia prælati non debet nocere ec-
208 cleſiæ, quod eſt no. † Addo etiā, ꝙ non ſolū priuatur
etiā clericus & eccleſia hæres, ſi legata non ſoluit, vt
dicta Auth. hoc amplius. Sed etiā ſi non impleat one-
ra extrinſeca in teſtamento ſibi à teſtatore iniuncta,
puta, circa executionem voti, per tex. in c. licet de vo-
to. quē ibi Panor. in iiij. nota. ad hoc ponderat, dicēs,
hoc procedere, etiam ſi defunctus deceſſerit ſine teſta
mento, cùm ibi mētio non fiat de teſtamēti factione,
quod eſt notā. Et tales etiā diuino iudicio nō ſunt im
munes. Nam refert Anto. archiepiſcopus Florētinus
in ij. parte hiſtoriali. tit. xiiij. ca. iiij. §. iiij. ꝙ cùm apud
Baionā Vaſconū vrbem quidam miles Caroli magni
nomine Romoricus ægrotās & morti proxim° acce-
pta pœnitētia & euchariſtia, cuidā conſanguineo ſuo
præcepiſſet, vt equū quē habebat vēderet, & pretium
clericis largiretur, & pauperibus, prout nō fecit: imò
cū cibis, potibus, & veſtimētis cito expendiſſet, Poſt
xxx. dies mortuus ei apparens in extaſi de nocte ei di-
xit: Quoniam res meas pro redēptione animæ meæ
tibi commēdans non vt diſpoſuerā expēdiſti, & tibi
retinuiſti: ob quod in pœnis tartareis xxx. dieb° cru-
ciatus fui, tu in eodem loco infernali, vnde egreſſus
ſum, die craſtina deſcendes, vbi cruciaberis. Quibus
dictis diſparuit. & cùm eadē die ſomnium ſuis narra
ret ſociis ſubitò clamore facto in aëre, velut leonum,
luporū, & vrſorū ſubitò raptus fuit ille à dęmonibus
in locū diuino iudicio deſtinatū. Et demū quæſitus à
ſociis vix xij. die ſupra montē altiſsimū mortuus ia-
cēs toto corpore colliſo inuētus eſt, quatuor dietis dī
ſtās à loco vbi raptus fuerat, in quo dæmones eū pro-
iecerant. Pariter in vltima parte tit. xxiij. c. vij. §. vij.
narrat, ꝙ cùm ſemel beat° Thomas de Aquino doctor
ſanctus in eccleſia fratrū de Neapoli in oratione per-
ſiſteret de nocte, viſibiliter ſibi apparuit frater Ro-
manus doctor in theologia de ordine prędicatorum,
quē Pariſiis legentē reliquerat ſucceſſorē, qui de pxi-
mo obierat, tñ eius obitus nondū ſancto Tho. fuerat
nuntiatus: à quo cū ſciſcitaretur, quid de eo eſſet: Ille
reſpōdit: Ego ſum in via æterna, fui autem in purga
torio per xv. dies, propter negligentiam, quam com-
miſi circa expeditionem cuiuſdam teſtamenti, quam
mihi cōmiſerat epiſcopus Pariſien. quam citius exe-
quendā, quam expedire tardaui. Et ita refert archie-
piſcopus Floren. in vltima parte hiſtoriali. tit. xxiij.
209 c. vij. §. vij. inci. Hic ſanctus Iuridicus doctor. † Et
hanc concluſionem, quòd hæres monitus & contu-
max per annum hæreditate priuetur, limitabitis ſe-
quen. mediis. Primò, vt procedat, quādo hæres ex ne-
gligētia & contumacia diſtulit vltra annum implere
diſpoſita à teſtatore, vt dicit tex. in dicta Authen. hoc
amplius. & in cap. nos quidem. ibi, neglexit. ſuprà eo.
210 † Secùs ergo, ſi hęres iuſta de cauſa impeditus fuiſſet
teſtatoris volūtatem implere, quo caſu anno elapſo
priuatus non eſſet hæreditate, ſecūdum Panor. conſi.
xlj. incipien. Venio ad primum dubium. vbi allegat
Fede. ita conſuluiſſe: idem poſteà cōſuluit Panor. con
ſilio lx. incipien. Viſo teſtamento. vlti. col. vbi dicit,
Idem eſſe in anno qui datur à lege executoribus teſta
menti priuſquam executio deuoluatur epiſcopo. iu-
xta l. nulli. C. de epiſco. & cleri. quia non currit, niſi
negligētibus, & non ſi fuerint impediti, vel ſi cōmo-
211 dè facere nequiuerint, vt ibi per eū. † Secūdò limita
tur dicta concluſio, vt procedat quando implemen-
tum

tum voluntatis defuncti reſpiceret cõmodum pecu-
niariũ alterius,ſecus ſi cõmodum pecuniariũ non re
ſpiceret, vt quia fortè teſtator in teſtamẽto inſtituit
Titium hæredem, & ordinauit, ꝙ faceret talem im-
pẽſam in funere:quod hæres facere neglexit poſt mo
nitionẽ iudicis intra annum. nam anno elapſo non
priuatur hæreditate.l.non oportet. C.de his quib.vt
indi.vbi eſt gloſ.valde ſingu. in fi.quam ibi ſequũtur
doct.quod intelligit verum Paul.niſi cõcerneret ani-
mam teſtatoris.Pro quo facit(licet ipſe nihil alleget)
tex.in c.licet.de vo.& vo.redẽ.& in §.ſi quis autẽ.iun
ctis.§§.præcedẽ.in Auth.de eccleſia.tit.& Auth.licet.
C.de epiſco.& cleri. vel niſi teſtator expreſsè pœnam
priuationis impoſuiſſet,ſi hæres talẽ impenſam non
faceret.l.fi.in fi.C.de fideic.ſecundũ gl.in d.l.nõ opor
212 tet.quam doct.approbãt communiter. † Tertiò,li-
mitatur dicta cõcluſio,vt procedat,quando perſonæ
quæ à lege vocantur,volũt priuato hærede hæredita-
tẽ habere.Si autẽ eam nollẽt,vt quia damnoſa eſt,tũc
primus hæres remaneret hæres:quia illud quod cõſti
tutum fuit per dictã Authẽt.hoc amplius.in pœnã &
odiũ negligẽtis hæredis,nõ debet ad eius fauorem re
duci,ſecundum gl.vnde ſumitur dicta Auth.facit l.ſi
ſeruus pluriũ.§.ſi quis .ff.de leg.j.ſecundũ Albe.Cyn.
Bar.& alios.Facit tex.optimus quẽ ibi notant ad hoc
Bar.& Imo.in l.ſi quis ſolidũ.ff.de hæred.inſtit.Facit
213 glo.ſingularis in l.ea ſola.ff.de reg.iur.volẽs, † ꝙ fi-
ſcus non habebit bona ſeu hæreditatẽ deportati vel
alteri⁹ incapacis hæredis,niſi velit.Si autẽ nolit hære
ditatẽ tunc capere,deportatus remanebit hæres.Ideo
dicit Pet.de Ancha.in c.intelleximus.de iudi.per illũ
tex.ꝙ vbi hæreditas eſſet damnoſa hæredi, tũc hæres
non implẽdo volũtatem defuncti non priuaretur ea.
Idem dicit Iaſon ſuper rubr. ff.de iuſti.& iure.iij.col.
Sicut videmus, quãdo quis ex forma ſtatuti propter
delictũ perderet nobilitatẽ. quia intelligitur niſi in
eo in quo delinquẽti eſſet dãnoſum nobilẽ eſſe.Putà,
in grauaminibus nobili incumbẽtibus, ſecundũ Bar.
in l.j.C.deioſa.lib.x.& in repe.l.j. C.de digni.lib.xij.
facit quod in ſimili decidunt Bal.& Ang.poſt Dy.ibi,
214 in l.qui ſoluẽdo.ff.de hære.inſti.† ꝙ ſtante ſtatuto,ꝙ
Ghelfi habere non poſſunt officia in ciuitate.Statutũ
intelligitur de officiis honorabilibus & vtilib⁹,ſecus
autẽ ſi eſſent damnoſa & inhoneſta. Inde videmus,ꝙ
excõmunicatus qui repellitur ab agẽdo in ſui cõmo-
dum , cogitur reſpõdere defendẽdo in ſui odium, di-
cto cap.intelleximus.de iudi. Nec excuſatur ſi fuerit
presbyter ab horis dicẽdis in camera,licet ad officiã-
dũ honorabiliter in eccleſia ſine periculo irregulari-
tatis non admittatur.de clerico ex cõmuni.miniſtrã.
215 per totũ. † Quartò,limitatur dicta concluſio non
procedere,vbi teſtator dediſſet ſpecialẽ executorẽ:qa
tunc quãtumcunq; hæres negligit implere vltra an-
num,non priuatur hæreditate, ſecundũ Bar.in dicta
Auth.hoc amplius.per tex.in l.mulcta.ff.de condi. &
demõ.Nam teſtator dãdo ſpecialẽ executorẽ videtur
receſsiſſe à diſpoſitione dictæ Authẽ.Facit tex.in §. ſi
quis autẽ.in Authẽ.de eccle.tit.Et hoc verũ intelliga-
tis,qñ hæres nihil poterat ſine illo executore,vt quia
declaratio vel taxatio relictorũ aut perſonarum ſpe-
ctabat ad executorẽ:quo caſu imputari nõ poteſt hæ-
redi:ideo in pœnã nõ incidit:& ita propriè loquitur
d.l.mulcta.in prin. Si autẽ hæres poſſet teſtatoris vo-
luntatẽ implere ſine executore,tunc locũ haberet.d.l.
quia eo caſu cẽſetur datus executor,tanquã incitator
& inſtigator hæredis. Sicut videmus in eo, qui dedit
famulũ vel cuſtodẽ rei cõmodatæ,quia per hoc nõ fit
quin cõmodatarius nõ teneatur de dolo & culpa.l.ſi
vt certò.§.pe.ff.cõmo.ſecundũ Bal.in dicta Auth.hoc
amplius.vbi tenẽt Sali.& Pau. Præterea hanc limi-
tationẽ Bart.intelligatis verã,niſi mortuo vel remo-
to executore teſtamentario iudex hæredẽ admonuiſ-
ſet:quia tunc elapſo anno priuaretur hæreditate.l.fi.
216 §.ſed ſi qs.C.cõmunia de leg. † Quintò,limitatur
dicta cõcluſio locum non habere in regno,ducatu,co
mitatu,aut baronia.Nã ſi rex in teſtamento ſuo filiũ
inſtituat,hæredẽ,& legata relinquat,talis filius quan
tũcunq; monitus & negligẽs non priuabitur regno,
nec baronia:quia non ſunt corpus hęreditariũ,ſecũ-
dũ Bal.in dicta Authẽ.hoc amplius.& Panor.in c.in-
tellecto,de iureiur.de quo plenè habuiſtis ſup verbo,
In eodem teſtamẽto relinquens.in xviij.principali limi
tatione.tamẽ tex.videtur in contrariũ in c.licet.de vo
to & voti redẽptione.in fi. Niſi diceremus (vt aliqui
volunt.)ꝙ ibi filius regis diſpoſitionẽ patero㈣ imple
re promiſerat:inde prouenit,ꝙ filij principũ vt plu-
rimũ non curant maiorũ teſtamẽta exequi. Sed non
ſic fecit Lud.pius Caroli magni filius Francorũ impe
rator & rex, qui pij cognomẽ ob morũ manſuetudi-
nẽ eſt cõſecutus.De quo Gagui.lib.iiij.c.ij. Aquiſgra-
ni,inquit, agens Ludo.recenſito patris teſtamẽto le-
gata quæq; diſtribuit : quin ſi quos ex familia mino-
ris à patre habitos vel præteritos animaduertit, eos
aucto legato cõpenſat. Eodẽ loco legatos ad patrem
miſſos audiuit, & ante omnes Michaëlis Cõſtantino
politani imperatoris oratores amicitiã eius petẽtes,
delatóſq; à ſe diui Dionyſij libros,qui de cœleſti Hie
rarchia inſcribũtur,eos Lud.dono dederũt,Anno ſa-
217 lutis dcccxxiij. hæc ille. † Sextò & vltimò limita-
tur dicta cõcluſio, vt locũ non habeat, vbi teſtator in
ſuo teſtamẽto impoſuiſſet hæredi aliam pœnã ſpecia
lẽ, ſi contẽta in teſtamẽto vltra annũ implere negle-
xiſſet. Quoniã ſi illi pœnæ teſtamẽtariæ ſatisfactum
fuerit : pœna priuationis locũ nõ habebit,quæ infer-
tur per dictã Auth.ſecundũ Bal.ibi,quaſi per illã pœ-
nã teſtamentariã,ſcilicet hominis,receſſum videatur
à pœna legis. l.j.§.j. ff.de penu leg.facit l.ſi fundũ ſub
cõditione.§. Stichum Sempronio.ff.de leg.j. Poteſt
enim vnuſquiſq; in teſtamẽto pœnã indicere hęredi,
ſi eius volũtatẽ nõ impleuerit.ideo cõſuluit Pau.cõſi.
lxxxviij.inci. Videtur dicẽdũ,ꝙ dicta filia.ꝙ hæredes
grauati maritare filiã teſtatoris, cũ cõſilio Titij , ſi eã
maritauerint incõſulto Titio,perdunt hæreditatem:
quod ſequitur Fely.in c.ex parte.ij.col.in fi.de cõſtit.
qa liberũ eſt teſtatori pœnã imponere hæredi : quod
ſecus eſſet ſi grauati eſſent eã maritare arbitratu, vel
cum cõſenſu Titij:quia tũc cum neceſſe haberẽt ſequi
cõſenſum.& ſic poſſet impediri matrimoniũ,talis cõ
ditio velut matrimonij impeditiua in virgine reijce
retur,& pro nõ adiecta haberetur, vt plenè videbitis
218 in verbo, *Cuidã Petro tradiderunt*. † Et hæc pœnæ
appoſitio in hæreditatib⁹ & relictis fieri cõtingit tri
pliciter. Primò, qñ teſtator priuat hæredẽ hæredita
te pœnæ nomine,caſu quo nõ impleuerit quod teſta-
tor præcipit:aliàs hæreditatẽ non trãsferẽdo in aliũ,
ſed ſimpliciter hæredẽ priuãdo. Quo caſu cõſiderãdũ
eſt,ꝙ ſi talis pœna priuationis impoſita fuerit lega-
tario ſeu fideicõmiſſario particulari,caſu quo nõ fece
rit quod ei teſtator iniũxit,tũc legatũ habebitur ac ſi
nõ fuiſſet relictũ.Et ſic penes hęredẽ remanebit.l.vni
ca.§.pro ſecũdo.& §.ſeq.C.de cadu.tollen. Si autẽ pœ
na priuationis impoſita fuerit hæredi,quem teſtator
ſimpliciter priuauit,ſi ſuis non obtemperaret præce-
ptis:tũc ſi habeat cohæredem,eius portio applicatur
cohæredi

cohæredi: aliâs ſi ipſe ſit ſolus hæres inſtitutus, hære-
ditas applicabitur ſuccedétib⁹ teſtatori ab inteſtato,
quorũ fauore præſumitur in dubio priuatus. l. peto.
in prin. ff. de leg. ij. Nam etiam poſito, ꝙ teſtator hæ-
redẽ priuaret contemplatione alicuius tertij, tamen
hæreditas hoc caſu, applicaretur veniẽtibus ab inte-
ſtato: & non illi tertio, cuius contemplatione, hæres
eſſet priuatus. Veluti ſi teſtator grauat hæredẽ, ꝙ vxo
rem ſuam ſcilicet teſtatoris honorificè tractet, prout
ipſe facere conſueuerat, aliâs priuat eum hæreditate.
Certè licet hæres priuetur hæreditate contẽplatione
vxoris defuncti malè per hæredẽ ipſum tractatæ: ta-
men hæreditas nõ applicabitur vxori, ſed veniẽtibus
ab inteſtato, ſecũdum Bar. in l. vxorem. §. hæres. ff. de
leg. iij. & l. paterfamiliâs à teſtamento. in fi. ff. de hære
dibus inſti. cum pluribus aliis concordantiis, quas dat
Iaſon in l. hæreditas. C. de his quib. vt indi. Et hoc ve-
rum, quando hæres priuatur ex diſpoſitione teſtato-
ris: ſi autem priuatio fieret ex diſpoſitione legis, tunc
bene acquiritur illi cuius intuitu & contemplatione
fit. l. penul. C. de leg. & dixi plenè in verbo, Cõdidit ij.
219 † Vnum tamen notabitis, ꝙ licet teſtator hęredem
priuare poſsit hæreditate, ſi cõtumax fuerit & negli-
gens in adimplẽdo contẽta in teſtamẽto, non tamen
ipſum priuare poterit ob alterius negligẽtiã per tex.
in d. l. paterfamiliâs à teſtamẽto. ff. de hęr. inſti. quem
ſingularẽ ad hoc dicit Lud. ſing. cxj. ideo ſi diceret: le-
go Titio mille, vt faciat capellã: & ſi non fecerit: pri-
uo hæredẽ hæreditate, talis pœnę adiectio non valet.
220 † Secundus modus puniẽdi hæredem eſt, quando
teſtator ipſum priuat vt legatarium. & nihilominus
diſponit, ꝙ hæreditas vel legatũ trãsferatur in aliũ:
vt dicit tex. in d. l. j. ibi, præcipiẽdo ad alios trãsferri
prout etiã loquitur titulus inſtit. de ademptio. leg. Et
hoc caſu non trãsfertur ipſo iure hæreditas à primo
hærede in aliũ: quia impoſsibile eſt, ꝙ ille qui ſemel
fuit hæres, deſinat hæres eſſe. l. & ſi ſine. §. ſed quod Pa
pinianus. ff. de min. gl. in l. in ſubſtitutione. ff. de vulg.
& pupil. ſubſti. Sed primus hæres, ſi præcepta teſtato-
ris non ſeruauerit, tenebitur illi alteri hæreditatem
reſtituere, vel legatũ iure fideicõmiſsi, prout declarat
Bar. in d. l. paterfamiliâs teſtamẽto. ff. de hære. inſtit.
221 † Et tales pœnæ priuationis hæreditatis aduerſus
hæredẽ cõtra facientẽ ordinationi teſtatoris, nõ ſolũ
fieri poſſunt in teſtamento, ſed etiã in codicillis: non
quidẽ directò, ſed per fideicõmiſſum. ſecũdum Alexã.
conſi. cxcix. hodie. in ij. parte. conſi. lvij. incip. Proſpe-
ctis. facit inſti. de codi. §. fi. & rub. C. de his quæ pœnę
nomine. Et ſi hæres cõtra volũtatẽ teſtatoris fecerit,
aut illi nõ obtẽperauerit, incurrit, ipſo iure pœnã pri
uationis, ſi contra faciat, vbi appoſita fuit pœna pro-
pter affirmatiuam: puta, ſi talẽ domũ intrauerit, pri-
uetur hæreditate. Et idem ſi pœna impoſita eſſet pro-
pter negatiuam, veluti ſi in tali loco non habitauerit
infra menſem: ſed vbi eſſet impoſita pœna propter
negatiuã ſine tẽporis determinatione: puta, ſi hæres
in tali ciuitate non habitauerit, priuetur hęreditate,
conſulerẽ, ꝙ hæres moneretur per iudicẽ, ꝙ haberet
habitare ſtatuẽdo ei certum tẽpus, quo non impleto
incurreret pœnã: aliâs non, per doctrinã Innoc. in c.
extirpãdæ. de præb. vbi decidit ꝙ quando propter ne
gatiuam imponitur alicui pœna abſq; tẽporis deter-
minatione, negligendo illud facere, nunquam incur-
222 rit pœnã, niſi monitio iudicis præceſſerit. † Et po-
nit exẽplũ ſi ſtatutũ dicat, ꝙ quicũq; canonicus non
fecerit reſidẽtiam in eccleſia, ſit excõmunicatus: quia
non reſidẽs excõmunicationem nõ incurret, donec à
iudice monitus reſidere negligat. In fiſco tamen eſt
ſpeciale: cui applicari debet hæreditas hæredis necẽ
defuncti non vindicãtis, vt ſi hęres quã primũ potuit
mortẽ teſtatoris occiſi nõ vindicauerit, eo ipſo priua
tur hæreditate ſine alia iudicis monitione, licet pœ-
na priuationis ſit de iure impoſita propter negatiuã
facti tẽpore nõ determinatã. l. j. C. de his qui. vt indi.
223 vbi Bart. Bal. Alex. & Iaſon. † Modò dicatis, ꝙ ſu-
pradicta cõcluſio ſcilicet, ꝙ hæres priuetur hæredita
te, vel alia pœna afficiatur ſibi per teſtatorẽ, ſi cõten-
ta in teſtamento non impleuit aut contra fecerit indi
cta: locũ habet vbi teſtator aliquid fieri præcepit, aut
voluit: quod ſpectat ad rẽ familiarẽ: & caſu quo non
fiat, priuat hæredẽ vel legatariũ. Quia tunc valet pœ
næ impoſitio, & ita propriè loqtur d. l. j. C. de his quę
pœnæ nomine. Si autẽ teſtator aliquid præciperet fie-
ri, quod ſit de mero vel mixto imperio, vel iuriſdi-
ctionis voluntariæ exiſtat: & caſu quo non fiat addit
pœnã priuationis: tũc hæres aut fideicõmiſſarius con
tra faciẽdo non incidũt in pœnã, nec haberet locum
d. l. vt ſi teſtator aliquẽ inſtituat hæredẽ, quem grauat
vt Titiũ adoptet: aliâs priuat eum hæreditate. Certè
licet hæres adoptare eũ poſſet, ſi hoc nõ faciat, nõ pri
uabitur hæreditate per text. ſolennẽ in d. l. vxorẽ. §. ſi
hæres. ff. de leg. iij. quẽ ibi Bar. dicit ſingularẽ. Et idem
puto eſſe, ſi iudici relinqueretur hæreditas cũ onere,
ꝙ ſententiam daret pro Titio: vel doctori, vt talẽ do
224 ctoraret. † Secundò, dicatis dictam concluſionem
locũ habere, quando teſtator in teſtamento præcepit
hæredi vel legatario, ꝙ aliquid faceret ſub pœna pri-
uationis, & præcepto teſtatoris poterat formaliter
pareri. quia tũc ſi nõ pareatur, ſuccedit priuatio, vt d.
l. j. Secus ſi teſtator pręcepiſſet fieri aliquid, in quo nõ
poterat formaliter pareri: quia tũc hæres nõ parẽdo
excuſatur à pœna: puta teſtator præcepit hæredi, ꝙ ei
faceret fieri ſepulchrũ ad ſimilitudinẽ ſepulchri Ti-
tij. Quod quidẽ ſepulchrũ Titij nõ reperitur, vel for-
tè mãdauit aliquid fieri arbitrio Caij, qui nõ reperi-
tur, aut nõ vult arbitrari. Tũc enim hæres pœna ex-
cuſatur: quia nunquã pœna priuationis cõmittitur,
niſi cõtra præceptũ formaliter deueniatur. l. in teſta-
mẽto quidẽ. ff. de condi. & demon & l. multa. eod. tit.
Nam licet hæres teneatur ſepulchrũ facere, arbitrio
boni viri, poſtquã illud exẽplar nõ reperitur, tamen
nõ faciẽdo, nõ incidit in pœnã priuationis, vt dictis
ll. & l. cùm plures. §. lege. ff. loca. ideo Bal. in d. c. j. qua
liter dominus proprieta. priuetur, dicit tex. in d. l. te-
ſtamẽto quidẽ eſſe ſingularẽ, ꝙ pœnis debet liquidiſ-
ſimè conſtare. ex quo infert Bal. in d. l. j. C. de his quæ
225 pœnæ nomine. ꝙ † in pœnis nunquã defertur iura-
mentũ in ſupplemẽtũ probationis: de quo plenè per
226 Bar. in l. maritum. ff. de qõ. † Tertiò dicatis præfa
tam concluſionem procedere, vbi teſtator mandauit
aliquid honeſtum fieri ſub pœna priuationis. Si au-
tem præcepiſſet aliquid probroſum, vt quia manda-
uit ſe ſepeliri cũ veſtibus ſericis, vel oſſa & reliquias
ſuas proiici in mari, vel quid ſimile. Aliâs priuat hæ
redẽ hæreditate, certè hoc caſu hæres voluntati teſta
toris non obtemperans non priuabitur. l. ſeruo alie-
no. §. fina. ff. de lega. j. & l. quidam in ſuo. ff. de condit.
227 inſti. † Tertius principalis modus priuandi hære-
dem eſt, quando teſtator ipſum non priuat hæredita-
te, ſed ipſum grauat, caſu quo non fecerit quod teſta-
tor præcepit. putà, quòd det aliquid tertio vel legata
rio cui reliquit, veluti cẽtum vel aliam rem, vt d. l. j.
C. de his quæ pœnæ nomine. Quo caſu ad illam pœ-
nam tenebitur hæres præcepto teſtatoris non parẽs:
adeo

228 adeo,ꝙ ſi Titio † legetur anno quolibet vnũ modiũ
frumẽti:quod ſi hæres non ſolueri, relinquẽtur eidẽ
Titio mille:tunc hæres ceſſando ſoluere vno ſolo an-
no tenebitur ſtatim ſoluere integrã pœnam, ſcilicet
mille,per tex.ſingularẽ in l.j.§.ſi.ff.de penu leg.quod
eſt verũ indiſtincte ſecũdum iura vetera, quibus vſu-
229 ræ permittebãtur. † Hodie verò hoc eſſet verum,
quãdo pœna conſiſtẽs in dãdo certã rem vel quãtita-
tẽ adiiceretur alicui facto, vt habetis exẽplum.inſtit.
de verb.obl.§.ſi. Si autem adiiceretur dationi quãti
tatis, certè talis pœnæ adiectio in datione quãtitatis
conſiſtẽs(quia eſſet vſura)non valet, ſecundũ Barr.in
d.l.j.C.de his quæ pœnæ nomine.& clarius in l.ij.ff.il
lo eo.tit.vbi infert notabiliter, ꝙ teſtator non poſſet
in teſtamẽto indicere vſuras hæredi,nec cuiquã alte-
ri,puta,dicẽdo, ꝙ ſi hæres non ſoluerit mille intra tẽ
pus,ꝙ teneatur xl.ſoluere nomine vſurarũ: attẽto ꝙ
vſurę ſunt maxime iure canonico prohibitæ in totũ:
ita ꝙ nõ poſſet quis nomine vſurarũ recipere obolũ,
ſecũdũ gl.in c.quãquã.de vſu.li.vj. & dixi ℥.in verbo,
Alterocha vltra dotem. Mouetur ꝑ tex.in l.iij.§.ſi.vbi
idem Bar.& Rapha.Cu.idem dicunt.ff.de annuis leg.
230 Ang.& Pau.in d.l.j. † Nã quicquid præſtatur vltra
capitale ſeu ſortẽ principalẽ eſt vſura,ſecũdum Bart.
in l.qui ſine.ff.de neg.geſt.& in l.cùm ſtipulanti.in fi.
ff.de verb. obl.& Bal.in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cer.pet.
& ꝙ in teſtamẽto indici non poſsit vſura, tenẽt Lud.
& Alex.in l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de ver.obli.Nec
obſtat, ſi diceretur, ꝙ deberet valere nomine pœnæ:
quia hoc eſſet verũ,niſi legibus foret interdictũ,ſicut
eſt vſura:quoniã tunc dicitur turpe,& ſic non ſeruan
dũ,vt vidiſtis ℥.Et eſt veritas : quicquid dixerint Bal.
& Pau.in contrariũ:quia etiã cõtra eos pro Bar.tenet
Iaſ.in d.l.j.C.de his quæ pœnę nomine.& plenè in l.j.
vij.col.C.de ſum.trini.& cõſuluit Franciſ.Are.conſi.
clij.inci. Viſo themate ad me tranſmiſſo. vbi plus di-
cit,ꝙ poſito ꝙ legatarius cui fuerũt relicta mille ſcu-
ta,& in caſu negligẽtiæ centũ annua, eſſet mercator:
qui ſi pecuniam ei legatam habuiſſet,maiora lucra fe
ciſſet,tamen illa centũ non debẽtur,cùm cenſeantur
eſſe vſura. Plus conſuluit & eleganter Pet.de Ancha.
conſi.cxlix.inci. In quæſtione quæ vertitur inter do-
minum,ꝙ talis pœnę indictio non valet,etiam ſi pro
alimentis legatarij indicta eſſet.vel fauore dotis,aut
in alios pios vſus conuertẽda foret. idẽ cõſuluit cõſi.
xcij.inci. Verba teſtamẽti ita ſe habẽt. Et etiã pulchrè
conſuluit Alex.in quarta parte, conſi.xxviij.incipiẽ.
Viſo themate ſupraſcripto.& omiſsis nõ neceſſariis.
Io.And.& Panor.in c.ſalubriter.de vſur. Niſi hoc fie
ret in caſibus ibi not.per gl.in quibus vſura permitti
tur,& in illis ſaluari poſſet opinio Bal. & Pau. Vnũ
231 tamẽ mẽti tenebitis, † ꝙ licet legatarius cui aliquid
relictũ eſt ſub certa pœna eidẽ legatario applicanda,
moriẽdo ante diem ſolutionis legati tranſmittat le-
gatũ purũ ad hæredes.l.quæ legata.ff. de reg.iur. Ta-
men non tranſmittit ad eos adiectionẽ pœnę per eos
petẽdæ,ſi die ſtatuta legatum nõ ſoluatur, tex.eſt no.
in l.ſi penũ.& in l.cùm ſine. ff.quãdo dies lega.cedit.
Nec locũ habebit regula , acceſſoriũ naturã ſequitur
232 principalis. quod eſt notandum. † Poſtremò ſcire
debetis,vt breuius legata hæc & fideicõmiſſa conclu-
dam:ꝙ fideicõmiſſum vniuerſale, de quo ℥.in princi-
pio locuti ſumus,& fideicõmiſſum particulare ſeu le
gatum, quorũ natura,vt vidiſtis exęquata eſt,vt d.l.j.
ff.de leg.j.differũt in pluribus. Primò,qa legatarius
ſeu particularis fideicõmiſſarius cogere non poteſt
hæredem adire hæreditatẽ , & legatum præſtare, ſed

fideicommiſſarius vniuerſalis ſic, vt d.l.j. & l.ſi quis omiſſa.ff.ſi quis omiſ.cau.teſt.Et eſt ratio:quia ſi legatarius cogere poſſet hæredẽ,hæres magnum haberet præiudiciũ,cùm adita hæreditate creditores eum cõuenirẽt ꝓ debitis hæreditariis.C.de hęr.actio.ꝑ totũ. Legatariũ autẽ cogere nõ poſſent:quia actiones actiuè & paſsiuè in ſingularẽ non tranſeũt ſucceſſorẽ.l.j.§.ſi hæres.ff.ad Treb.& l.ſi.ff.de contrahen.emp.& l.quoties.C.de hær.inſti.Sed quãdo vniuerſalis fideicõmiſſari⁹ cogit hęredẽ adire hęreditatẽ,hęres aliquod non patitur præiudicium,nec incõmodum,cùm reſtituẽdo hæreditatẽ fidicõmiſſario trãſferat omnia bona,& per conſequẽs omnes actiones actiuè & paſsiuè in ipſum.l.nã quod.§.ſi.ff.ad Treb. Secũdò differũt, ꝙ rei legatæ dominiũ fictè trãſit recta via ipſo iure in legatarium à morte teſtatoris.l.à Titio.in ſi.ff.de fur. vel verè ab adita hęreditate.l.ſi tibi homo.§.cũ ſeru⁹. ff.de leg.j.& l.omnia.ff.de leg.ij.Quod eſt verum,vbi legatũ fuit purè relictũ,ſecus ſi ſub conditione,vel in diẽ,quãuis certa l.Sẽpronnius Attalus. ff.de vſufr.leg. vt vidiſtis.℥.dũ vobis tradidi de lega.& fidei.particularibus vbi dixi, ꝙ idẽ eſſet in legato alternatiuo:ſed in fideicõmiſſo vniuerſali nõ trãſit dominiũ in ipſũ fideicõmiſſum,donec facta reſtitutiõe re , aut verbo. l.facta.& l.reſtituta.ff.ad Treb.Quam differẽtiam tenẽt moderni,quicquid dixerit Bar.in d.l.j. ff.de leg.j. Hodie autẽ iure iſto cannnico fideicõmiſſa vniuerſalia ſine aliqua reſtitutione tranſeũt in fideicommiſſariũ,ſecũdum Bar.ſingulariter per illũ tex. in c.in pręſentia.de proba. vt ℥.dixi in tractãdo materiã fideicõmiſſariæ ſubſtitutionis. Tertiò differũt,quia legata non valẽt hæreditate exiſtẽte non ſoluẽdo.l.ſi vniuerſæ.C.de leg.& l.ſi hæres ab eo.in prin.ff.ad Treb.Sed fideicõmiſſum vniuerſale valet.l.j.§.ſi is qui quadringenta.& d.§.ſi hæres.ff.ad Treb.& ratio eſt,quia ſi diceremus legata valere hæreditate nõ ſoluẽdo exiſtente, creditores hæreditarij pati poſſent præiudiciũ:qa legatarios,quib⁹ res legatæ eſſent preſtitæ & traditæ per hęredẽ cõuenire non poſſent:cũ actiones creditorũ perſonales fundũ non ſequãtur legatũ,ſed vniuerſam hæreditatẽ,vt d.l.j.§.ſi hæres.ff.ad Tre.quæ ratio ceſſat in fideicõmiſſo vniuerſali.qa licet valeat,tñ creditores nullũ patiũtur præiudiciũ,cũ poſsint fideicõmiſſum conuenire loco hæredis,in quẽ ſunt trãſlatæ oẽs actiones hæreditariæ:tã actiuæ , quã paſsiuæ per vniuerſalẽ hæreditatis reſtitutionẽ, vt d.l.j.ff.ad Tre.

Quartò differũt,in l.cũ filio.ff.de leg.j.vbi per Bar. & doc. Quintò differũt,qa legatũ fratribus morib⁹ factũ valet:quod nõ eſt in vniuerſali fideicõmiſſo,cle. exiui de paradiſo.de ver.ſig.de quo plenè per Bar.in trac.minoricarũ.in ij.q.Et ratio eſt,qa fideicõmiſſum vniuerſale ſuccedit loco hęreditatis,cuius fratres minores ſunt incapaces,vt d.cle.exiuit. Sextò differũt, qa fideicõmiſſum vniuerſale reſtitui nõ põt, etiã procuratori in rẽ ſuã,ſed legatũ ſic. ꝑ tex.no.vbi ponitur ratio in l.ſi mulier.§.ex aſſẽ.de iu.do. Septimò differũt,quia fideicõmiſſum vniuerſale valet poſt iuſſum de adeũdo hæredi factũ.l.non iuſtã. C.ad Treb.ſecùs in legato,quod nõ valet,nec ſortitur effectũ hęreditate non adita. l.eam quã. C.de fideic. & l.ſi nemo.ff.de teſt.tut. Octauò differũt,quia de legatis detrahitur Falcidia,inſti.de leg.Falc.in prin.ſed de vniuerſali fideicõmiſſo detrahitur Trebellianica,quæ interdũ venit appellatione Falcidiæ,ſicut legitima,ſecundũ gl. in Auth.vnde ſi parẽs.C.de inoffi.teſta.& in c.reſponſa.ii .diſtin. Cæteras alias differentias poteritis per vos videre,& Doct.in l.j.ff.de lega.j.

SUMMÆ SECTIONIS,

Mortuo itaque teſtatore. I.

1 *Teſtamenti quadruplex perfectio. & nu. 2.*
3 *Mors unde dicatur. & nu. 4.*
5 *Mors ſola teſtamentum facit irreuocabile.*
6 *Mors violenta quæ dicatur.*
7 *Caro per alimentum reſtaurata impurior eſt priori.*
8 *Naturale quid dicatur.*
9 *Mors tribus modis homini contingit.*
10 *Infirmitas quibus rationibus proſit.*
11 *Propheta a leone interfectus.*
12 *Ioſias à rege Ægypti occiſus.*
13 *Pontifex quidam celebrando intoxicatus.*
14 *Fœlicem unicum Metellum refert Valer. lib. 9.*
15 *Felix quis dicatur.*
16 *Telorum triplex genus letale.*
17 *Teli appellatione quid veniat.*
18 *Remus à Romulo necatus.*
19 *Mors naturalis largè ſumpta.*
20 *Mors mala.*
21 *Mortuus morte ſua quis dicatur.*
22 *Teſtamentum in carcere factum, an valeat.*
23 *Mortuus & occiſus differunt.*
24 *Mortis appellatio continet etiam interfectionem.*
25 *Mortis mentio, etiam intelligitur de violenter illata.*
26 *Mors omnis dicitur caſus fortuitus.*
27 *Mors omnis eſt ex diſpoſitione Dei.*
28 *Duello victus, non cenſetur damnatus criminis.*
29 *Duellum non permittitur, niſi authoritate regia vel parlamenti.*
30 *Teſtamẽtũ quãdo morte non cõfirmetur. & nu. 31. & 32.*
33 *Teſtatorem occidens, nec ei nec eius heredi ſuccedit.*
34 *Dotem non lucratur, qui uxorem interficit.*
35 *Delicto nemo debet præmium conſequi.*
36 *Pœna nemini præſtat immunitatem.*
37 *Maritus occidens uxorem, perdit ius ſuccedendi.*
38 *Hæres priuatur, qui uxorem teſtatoris interficit.*
39 *Hæres alimẽta vel medicinam teſtatori negãs priuatur.*
40 *Hæres occidẽs teſtatorẽ quãdo non priuetur hereditate.*
41 *Morte nõ firmatur teſtamentũ ſi quis ſeipſum occidat.*
42 *Suſpendi poteſt, qui ſeipſum occidit.*
43 *Occidens ſeipſum, eſt inteſtabilis.*
44 *Mortes duas nouit Plato.*
45 *Occidere ſeipſum non licet.*
46 *Bannitum & ſi liceret interficere non tamen ſeipſum.*
47 *Occidens ſeipſum videtur crimen confiteri.*
48 *Iura teſtamẽtũ delinquẽtis inualidãtia nõ ſunt correcta.*
49 *Uxor lugere non tenetur maritum, qui ſeipſum occidit.*
50 *Occidens ſeipſum caret ſepultura.*
51 *Sepultura eſt quodammodo teſtimonium bonæ vitæ.*
52 *Chriſtus honorificè ſepultus.*
53 *Sepulturæ priuilegia.*
54 *Cadauera priuſquam ſepeliantur, vexari non debent.*
55 *Meſſagetæ ſenes ſuos deuorant.*
56 *Creditor impedire non poteſt ſepulturam debitoris.*
57 *Nouem diebus à ſepultura vexari non debent heredes.*
58 *Vidua ultra annum luctus habent nouem dies.*
59 *Funus alicuius concomitantes citari non poſſunt.*
60 *Teſtator prohibere ſibi nequit ſepulturam.*
61 *Simonides ob cadauer ſepultum liberatus à morte.*
62 *Sepulturam impedientes ſunt infames.*
63 *Clodoueus rex punitus ob ſepulchrum violatum.*
64 *Ioſias ſepulturæ religioſus.*
65 *Ludouicus rex cadaueri inimico fauit.*
66 *Tegulas templi Iunonis impunè non tulit Flaccus.*
67 *Dagobertus rex punitus, quòd eccleſiæ valuas tulerit.*
68 *Sepultura defunctis danda & ſeruanda.*
69 *Cadauer ſuum in mare eõjci mãdans, non eſt audiẽdus.*
70 *Religioſus quomodo fiat locus illatione mortui.*
71 *Sepultura quare in principio teſtamenti ponitur.*
72 *Occidens ſeipſum in freneſi aut dormiendo non caret ſepultura.*
73 *Ebrius delinquens, quomodo punitur.*
74 *Homicidium ſobrij grauius quàm ebrij.*
75 *Vini uſus in fœminis deteſtandus.*
76 *Occidere ſe volens, criminoſus eſt inteſtabilis.*
77 *Cato ſeipſum occidit.*
78 *Scipio ſeipſum interficit.*
79 *Annibal ſeipſum interemit.*
80 *Occidẽtis ſeipſũ quãdo nõ infirmetur teſtamẽtũ. & n. 81.*
82 *Occidere ſeipſum nõ licet, niſi inſtinctu fiat diuino. et v. n. 83. & 84.*
85 *Venenum apud Athenienſes erat pœna delinquentium.*
86 *Monachus ſe ſanguinolẽter in eccleſia percutiẽs eã polluit.*
87 *Teſtatore per ſententiam occiſo an valeat teſtamẽtum.*
88 *Marci Bibuli moderatio.*
89 *Iudex poteſt quem occidere ſine peccato.*
90 *Flagitia & facinora differunt. & nu. 91. & 92.*
93 *Delictum quid.*
94 *Crimen quid.*
95 *Iudex non ſit ad occiſionem pronus.*
96 *Iuſtitia diuina proprium eſt peccatores reuocare triplici via.*
97 *Iudex ſi glorietur in morte homicida eſt.*
98 *Delicta tunc puniẽda quando nulla eſt ſpes conuerſionis.*
99 *Iudex nihil maius Deo poteſt offerre quàm iuſtitiam.*
100 *Condemnatus ut ad patibulum pertetur, capi poteſt cuiuſuis aſinus vel currus.*
101 *Iudex malos percutiendo miniſter Dei eſt.*
102 *Pœnas ob maleficia lex ratio ſuadet.*
103 *Reip. nil utilius facere põt iudex, quã punire delinquẽtes.*
104 *Miſericordiã facit cum delinquẽte qui eũ iuſtè occidit.*
105 *Sepeliri non poſſunt damnati ſine permiſſione principis.*
106 *Contritio tanta eſſe poteſt in damnato, quòd mors in totum ſatisfaciat pro delicto.*
107 *Criminaliter litigãtes non poſſunt tranſigere ſine fiſco.*
108 *Nocte non licet quem ſuſpendere.*
109 *Iudex eſſe debet legibus conformis.*
110 *Iudices debent illos maximè punire qui enormia commiſerunt delicta.*
111 *Geminatum delictum caret venia.*
112 *Gratia ſecũdi delicti nõ valet niſi facta mẽtiõe de prima*
113 *Qualitatis delictum aggrauantis faciẽda eſt mentio in obtinenda venia.*
114 *Seruus percutiens clericum ut eat Romam, & à ſeruitute liberetur, an audiatur.*
115 *Debita cõtrahẽs ſpe cedẽdi bonis non liberatur cedẽdo.*
116 *Peccatum ſub confidentia veniæ perpetratũ eſt grauius.*
117 *Iudiciũ capitale primũ eſt Athenis in Areopago factũ.*
118 *Infantis vel furioſi delicta quare impunita.*
119 *Mors triplex, criminalis, ciuilis, & ſpiritualis delinquenti poteſt inferri.*
120 *Crimen puniẽdum licet bonus ſit inde effectus ſequutus.*
121 *Teſtamentum per capi. ſententiam, irritatur etiam ſi mors non ſit ſequuta.*
122 *Sentẽtia per quam adimitur libertas, ciuitas, aut vita, facit damnatum illico inteſtabilem.*
123 *Heredes quis habere poteſt ab inteſtato, etiam ſi ſit inteſtabilis.*
124 *Condemnatus ad mortem, vix moritur.*
125 *Sententia ſola quomodo reddat quem inteſtabilem.*
126 *Damnatus ex ſtatuto an ſit inteſtabilis. & nu. 127.*
128 *Damnati teſtari non poſſunt etiam ad pias cauſas.*

Damnati

129 *Damnati ad perpetuum carcerem, an teſtari poſſunt.*
130 *Carcer perpetuus facit ſeruum pœnæ.*
131 *Carcer iure ciuili eſt ad cuſtodiam, non pœnam.*
132 *Damnati ad perpetuum carcerem perdunt bona.*
133 *Mors aliæ ſententiam confirmat teſtamentum niſi in criminibus exceptis.*
134 *Sodomita eſt ilico inteſtabilis.*
135 *Committens crimen contra naturam perdit ilico dominium rerum ſuarum.*
136 *Damnatorum filij non peccant occultando bona confiſcata ſi indigeant.*
137 *Sodomiticus coitus nullam inducit affinitatem.*
138 *Iumentum cum quo quis coit etiam comburitur.*
139 *Sodomiticum ſcelus quæ mala inducat.*
140 *Crimen extingui morte quomodo intelligatur.*
141 *Hæredis intereſt æſtimationem defuncti purgare.*
142 *Hæres de turpi lucro defuncti tenetur.*
143 *Fiſcus eſt ſacc⁹ ſine cõſcientia imbuitãs oĩa malè quæſita.*
144 *Damnatus ad membri mutilationem poteſt teſtari.*
145 *Damnatus ad mortem eſt inteſtabilis.*
146 *Damnati ad membri mutilationem confiſcantur bona, nec teſtari de eis poteſt in Gallia.*
147 *Dãnatus ad mortẽ quãdo nõ ſit inteſtabilis. & nu. 148.*
149 *Sententia ad mortem, ſi quo tempore capi poſſit damnatus, an valeat.*
150 *Criminoſus ſe ante litẽ cœptã abſentãs dãnari nõ poteſt.*
151 *Citandus quomodo ſit quis criminaliter. & nu. 152.*
153 *Probationis onere agens ſicut accuſans pariter tenẽtur.*
154 *Contumacis bona quomodo confiſcantur.*
155 *Mora purgatio termino lapſo quando non admittitur.*
156 *Contumace accuſatore quid agat iudex.*
157 *Pœna relegationis & banni exercetur in abſentem.*
158 *Ius unum ciuile per aliud tolli poteſt.*
159 *Citato non comparente quid agat procurator regius.*
160 *Confiteri quis dicitur tripliciter.*
161 *Confeſſionem nõ vitiat inordinatus proceſſus. & nu. 162.*
163 *Contumacia non operatur certitudinem.*
164 *Contumacẽ nõ condẽnet iudex, ſi ſibi de oppoſito cõſtet.*
165 *Contumax cenſetur, qui alia cauſa fugit.*
166 *Contumacem non facit qui impeditur. & nu. 167.*
168 *Contumacem iudex nõ condemnet in qualitate delictum aggrauante, niſi de ea verè conſtet.*
169 *Contumax antequam condemnetur quid perpendendũ.*
170 *Contumax ſemper debet expenſas.*
171 *Contumace mortuo crimen nõ extinguitur quo ad bona.*
172 *Confeſſus quomodo appellans audiatur.*
173 *Contumax & verè confeſſus differũt. & nu. 174. et 175.*
176 *Maritus accuſans vxorem debet ſe inſcribere.*
177 *Statuta limitari debent ſecundũ ius commune.*
178 *Sententia etiam contra contumacẽ lata eo ipſo facit eum inteſtabilem.*
179 *Damnatus qui authoritate principis eximitur an ſit inteſtabilis.*
180 *Damnatum eximens eſt reus læſæ maieſtatis.*
181 *Iudici non obſtante appellatione exequenti licet de facto reſiſtere.*
182 *Cardinales cõdẽnato obuiãtes eũ ex priuilegio eximunt.*
183 *Damnatum eximere aliquo cupiẽte, ſi miniſtri eum occidant rei ſunt capitis.*
184 *Sententia indigẽs cõfirmatione non facit quẽ inteſtabilẽ.*
185 *Sententia non facit inteſtabilem, ubi ille cuius ius eſt, exequi eam non vult.*
186 *Damnatus ad mortem teſtari poteſt pro malè ablatis reſtituendis. & nu. 187.*
188 *Pia relicta non tenetur fiſcus implere.*
189 *Damnatus ad populi tumultum non eſt inteſtabilis.*
190 *Pilatus ad clamorem populi nõ ritè Chriſtũ damnauit.*
191 *Quinti Sceuola conſtantia.*
192 *Populi vox quatenus admittenda.*
193 *Libertas ſeruo ad rumorem populi data eſt nulla.*
194 *Mutij commendatio.*
195 *Populus non eſt ſequendus in condemnando.*
196 *Conſuetudo non valet quod iudicetur ſecundum opinionem populi.*
197 *Sẽtẽtia nulla ex defectu ordinis nõ facit quẽ inteſtabilẽ.*
198 *Præcipitatio eſt nouerca iuſtitiæ.*
199 *Ordinis omiſſio vitiat etiam extraordinarium iudiciũ.*
200 *Ordo iudicialis in criminalibus non ſeruatur in Gallia.*
201 *Accuſationem inſtituere timet vir prudens.*
202 *Crimina in Gallia extraordinariè puniri, & nu. 203.*
204 *Procurator regius accuſans non tenetur de præſumpta calumnia ex defectu probationis.*
205 *Sentẽtia debito ordine non ſeruato, non facit inteſtabilẽ.*
206 *Tortura in regimine publico neceſſaria.*
207 *Morte afficere nocentem non eſt peccatum.*
208 *Probatio anceps nihil probat.*
209 *Probatio concludere debet per neceſſe.*
210 *Iudex non iudicabit, niſi neceſſitatem in probatione requirat.*
211 *Iudicans ſecundum allegata & probata non peccat.*
212 *Clauſula appellatione remota, non tollit euidentem iniquitatem.*
213 *Nullitas ex incompetentia iudicij ſemper admittitur.*
214 *Clericus per iudicem ſecularem damnatus non efficitur inteſtabilis.*
215 *Bannitus à priuato impunè occiſus, non fit inteſtabilis.*
216 *Damnatus ad mortem inſolitam non fit inteſtabilis.*
217 *Seneca à Nerone interfectus. & nu. 219.*
218 *Seneca an Chriſtianus deceſſerit.*
220 *Neronis ſcelera.*
221 *Sententia quæ reddat inteſtabilem damnatum.*
222 *Torqueri qui iure non debeant.*
223 *Interlocutoria occiſus non fit inteſtabilis.*
224 *Interlocutoria non mutat ſtatum.*
225 *Pœna interloquendo indicta non eſt perpetua.*
226 *Damnatus ut fiat inteſtabilis quid requiratur.*
227 *Chriſtus ſententia nulla damnatus non fuit inteſtabilis.*
228 *Pacis commendatio. & nu. 229.*
230 *Inimicitia ex coniunctione officij dimiſſa.*
231 *Pacis fauore ſiunt matrimonia interdicta.*
232 *Sentẽtia ratione rebellionis lata reſcindũtur facta pace.*
233 *Trenga ſtante etiam dicitur eſſe bellum ad excuſandũ quem debitorem ob metum.*
234 *Mãdatũ ad faciẽdũ pacẽ nõ expirat morte mandãtis.*
235 *Minor poteſt reſtitui aduerſus amiſſam concordiam poſt condemnationem.*
236 *Unitas ut inter bonos bõa, ita inter malos eſt pernicioſa.*
237 *Chriſtus quare iniuſtè damnatus.*
238 *Populi fauore nec liberari debet quis nec damnari.*
239 *Archita Tarentini moderatio iræ.*
240 *Piſiſtrati moderatio.*
241 *Iudæorum calamitas & iniquitas. & nu. 242.*
243 *Pilati ſententia in quibus peccauit. & nu. 244. 247. 254. & 255.*
245 *Confeſſio reiterata non præſumitur erronea.*
246 *Pilati ad Tyberium epiſtola de Chriſto.*
248 *Conſcientia eſt iudicando ſequenda. & nume. 249. 250. & 251.*
252 *Conſcientia eſt triplex. & nu. 253.*
256 *Chriſtus ob inuidiam occiſus.*
257 *Chriſti geſta ad ſenatum Rom. relata.*
258 *Inuidiæ proprietates.*
259 *Inuidia & obtrectatio differunt.*
260 *Chriſtus non deceſſit inteſtatus.*

Platonis

261 *Platonis de Chriſto teſtimonium.*
262 *Chriſti teſtimonia varia miraculoſè inuenta. & nume. 263. & 264.*
265 *Sententia à qua eſt appellatum non facit inteſtabilem.*
266 *Iudex poſt appellationem reum interficiens non cenſetur iudex.*
267 *Sententia capi. in Gallia mox fit exequutio, niſi appelletur.*
268 *Exequutio ſententiæ capi. quando differenda.*
269 *Meretrix petens condemnatum an audiatur.*
270 *Appellatione pẽdente decedens nõ cenſetur inteſtabilis.*
271 *Mors eximit de foro iudicis, & facit de foro Dei.*
272 *Erroris prætextu ſentẽtiã retractãs, niſi probet, punitur.*
273 *Error poteſt proponi vſq; ad biẽnium à tempore arreſti.*
274 *Teſtamentum pendente appellatione decedentis quomodo confirmetur.*
275 *Teſtabilis eſt qui decedit tempore quo potuit appellare.*
276 *Occidere quem iuſtè licet in quatuor caſibus tantum.*
277 *Excommunicatio quãdo inferatur, & quid operetur. & nume. 278. 279. 281. & 282.*
280 *Excommunicationis ſententiam non tollit appellatio.*
283 *Excommunicato communicãs incurrit minorem excommunicationem.*
284 *Conſuetudo praua licet excuſet in foro contentioſo, non tamen à peccato.*
285 *Excõicatus epiſcopus conferre nõ põt, nec eius vicarius.*
286 *Excommunicatus eligere non poteſt.*
287 *Excommunicatus caret ſepultura.*
288 *Excommunicatus an teſtari poßit. & nu. 289. & 290.*
291 *Hæretici ſunt inteſtabiles.*
292 *Excommunicatio an irroget infamiam.*
293 *Excommunicatio dicta anathema & maranatha.*
294 *Excommunicatus quando poßit heres inſtitui.*
295 *Excõicatus inteſtabilis an ſaltẽ ad pias cauſas teſtetur.*
296 *Ciuilis mors duplex. & nu. 297.*
298 *Religionis ingreſſu non finitur vſuſfructus.*
299 *Legitimam petere nequeunt filij patre religioſo viuente.*
300 *Teſtamentum prius factum an reuocet religioſus.*
301 *Conſuetudine an fieri poßit monachus teſtabilis.*
302 *Teſtatore facto cordigero confirmatur teſtamentum.*
303 *Ciuilis mors neceſſaria quæ dicatur.*
304 *Teſtamenti factio eſt actus iuris ciuilis.*
305 *Deportatus teſtari non poteſt.*
306 *Exilium eſt duplex. & nu 307. 308. & 310.*
309 *Oſtraciſmus quid apud Athenienſes.*
311 *Prodigalitas triplex.*
312 *Infames an teſtentur.*
313 *Famam perditam ſolus Deus reſtituit.*
314 *Infamia eſt ſimilis morti.*
315 *Officij adminiſtratio q̃ñ interdicatur accuſatiõe pẽdẽte.*
316 *Spurina pulcherrimus ſeipſum deformauit.*
317 *Fama boni viri eſt vmbra alij.*
318 *Duellum pro honore & fama.*
319 *Conſcientia quid. & nu. 320. & 321.*
322 *Appellari non poteſt à iudicio conſcientiæ.*
323 *Conſcientia iudicis partem grauantis non eſt à Deo.*
324 *Reſurrectio facit teſtamentum morte non firmari.*
325 *Aditio hæreditatis teſtamẽtũ q̃uo perficiet. & nu. 326.*
327 *Ius adeundi hæreditatem non eſt in bonis noſtris.*
328 *Ius adeundi non ceditur.*
329 *Hæreditatis aditio vires tribuit teſtamento.*
330 *Hæres vt adeat hæreditatem quid requiritur.*
331 *Filius ſine patre an hæreditatem ſibi delatam adeat.*
332 *Adiens hæreditatem debet eſſe compos mentis.*
333 *Infanti delatam hæreditatem adit pater ſolus vel tutor.*
334 *Tutor ſine pupillo adire non poteſt hæreditatem.*
335 *Teſtatore viuente non poteſt hæreditas adiri.*
336 *Teſtator mortuus quomodo probetur.*
337 *Confeßio non ſufficit, niſi appareat factum eſſe delictum. & nu 338. & 339.*
340 *Confitens non punitur ſi iudici conſtet eſſe crimen ab alio commiſſum.*
341 *Punitur aliquando quis de crimine non commiſſo.*
342 *Hæres ſcire debet teſtatorẽ mortuum antequam adeat.*
343 *Hæres ſcire debet teſtamentũ eſſe factũ antequã adeat.*
344 *Hæreditatem ſibi delatam ſcire debet qui adit.*
345 *Aditionem quando vitiet ignorantia adeuntis.*
346 *Hæres ſcire debet teſtatorem potuiſſe teſtari.*
347 *Hæres quæ ſcire debeat antequam adeat. & nume. 348. 349. 350. 351. & 352.*
353 *Aditio hæreditatis fieri poteſt die feriata & in abſentia partis.*
354 *Repudiatio hæreditatis vt valeat quæ requirantur.*
355 *Hæreditatem adire vel repudiare quid ſit.*
356 *Animus ſolus an ſufficiat ad hæreditatis aditionem.*
357 *Animus adeundi quomodo declaretur.*
358 *Aditio hæreditatis per quæ verba fieri debeat. & nume. 359. 361. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. & 371.*
360 *Repudiatio an fiat, ſi quis dicat, nolo adire.*
362 *Volo verbum quid importet.*
363 *Geminans verba cenſetur deliberatè loqui.*
372 *Verba ambigua interpretãdi poteſtas trãſit ad hæredes.*
373 *Scripto poteſt hæreditas adiri.*
374 *Voluntas imperfecta valet in caſu.*
375 *Mutus adire poteſt hæreditatem.*
376 *Muto contrahente quid ſcribat notarius.*
377 *Aditio hæreditatis factis quomodo fiat. & vſque. 389.*
390 *Contumacia eſt in deteriorẽ partẽ ſemper interpretãda.*
391 *Mora eſt delictum.*
392 *Iniuria an ſit, ſi dicam: tu mentiris ſaluo honore.*
393 *Aditio quouis modo facta hæredem obligat.*
394 *Aditio primò voluntatis eſt poſteà neceßitatis.*
395 *Minor ſine curatore non poteſt adire.*
396 *Hæres poſt aditionẽ niſi inuentariũ fecerit tenetur vltra vires hæredi. creditoribus, ſed non legatarijs. & nu. 397.*
398 *Inuentarium faciens quid obſeruet. & vſque. 404.*
405 *Inſtrumentum à duobus notarijs receptum, an probet ſi ab vno ſolo ingroſſetur. & nu. 406.*
407 *Superflua non nocent, ſed neceſſaria omiſſa.*
408 *Tabelliones ſunt iudices ordinarij voluntariæ iuriſ.*
409 *Teſtis infamis probat, ſi cũ alio probata vita conuenat.*

Sed quia teſtamentum quantũcunque ſolenne & ritè ac inter liberos factum in vita teſtatoris perfectionem non habet, quin quãdiu viuit, ipſius mutandi facultatem habeat, cùm ſit eius voluntas ad mortem vſq; ambulatoria. l. iiij. ff. de adi. leg. vt plenè vidiſtis. I. *teſtamentum*. ij. Et adcò q mors teſtãtis ſola teſtamentũ confirmat, ipſumque ad irreuocabilitatis effectũ perducit, cum ex poſt velle nõ habeat teſtator neq; nolle. l. j. C. de ſacr. ſan. eccle. ideo ſubditur in tex.

Mortuo itaque teſtatore. I.

NECESSE fuit domini ad perfectionem maiorem teſtamẽti, q teſtator
1 moreretur. † Nã antequã teſtamentum mereatur dici perfectũ, requiritur quadruplex perfectio ſecũdum Bal. in l. j. ff. hoc titu. Prima eſt, quæ cõſiſtit in perfectione volũtatis ipſius teſtatoris, quæ dicitur perfecta, quando eſt completa, & plenè per ipſum declarata. l. ſi is qui. & l. ex ea. ff. eod. Nã ſi teſtator decederet priuſquã declaraſſet plenè ſuam volun-

tatem,teſtamẽtum eſſet imperfectũ, nec valeret:quã-
uis in piã cauſam factũ, vt plenè habuiſtis.ȝ. in verb.
Teſtamentum.j.in xj.caſu fallentiæ,& plenè per Barr.
io dicta l.ſi qui.& in l.Pamphilo.§.propoſitum.& l.ſi-
deicommiſſa.§. quoties.ff. de lega.iij. Panor.in c.cùm
P.tabellio. iij.col.de fi.inſtru.Et vidiſtis ȝ.in verbo,in
verb. *In extremis poſitus*. ver.pro præmiſſorũ confir-
matione.vbi videatis. Et iſta perfectio,ſcilicet volun-
tatis hîc interceſsit in teſtamento Raynurij,qui ſuam
voluõtatem plenè declarauit & compleuit. Secunda
eſt perfectio,quæ conſiſtit in forma ſubſtãtiali, vide-
licet in hæredis inſtitutione, quæ caput dicitur teſta-
mẽti,ſine qua teſtamentũ eſſe nõ poteſt.l.j.ff.de vulga.
& pupil.ſubſti.& §.ante hæredis.inſtit.de leg.Nec va-
lerent aliter in teſtamẽto relicta ſine hæredis inſtitu-
tione. Et ſimiliter iſta perfectione fuit teſtameotum
Raynutij perfectum & completũ, in eo ꝙ Adiectæ te-
liquit cętera bona,vt plenè vidiſtis in verbo,*Reliquit*.
& in verbo, *Cætera bona*. Tertia eſt perfectio, quæ
cooſiſtit in ſolennitate formali ipſius teſtamenti:quæ
legum diligẽtia appellatur: qualis eſt debitus nume-
rus teſtium, ſubſcriptio, ſignacula, deſcriptio nomi-
nis hæredis.inſti.eo.§.j.l.iubemus.& l.hac conſultiſſi-
ma.C.eo.fa.l.codicillis.§.fin.ff.de lega.ij.de quo plenè
vidiſtis.ȝ. *Teſtamentum*.j. Et dictæ tres perfectiones
concernunt teſtamẽtum, quatenus in eſſe exiſtit,& ſic
concernunt eſſentiã teſtamẽti, quæ tñ adhuc eſt reuo-
cabilis per contrariã voluntatẽ ad nutũ teſtatoris.d.l.
iiij.ff.de adi.lega.in fi. Quarta & vltima perfectio te-
ſtamenti effectum concernit ipſius teſtamenti,de qua
2 nunc dicturi ſumus. & hæc eſt duplex,† prima cõtin-
git per mortem teſtatoris,per quã teſtamentũ tranſit
in irreuocabilitatẽ:quia ſecundum Apoſtolũ ad Heb.
ix.ſtatutũ eſt omnibus hominibus ſemel mori. & vbi
teſtamẽtum eſt,mors neceſſe eſt vt intercedat teſtato-
ris:nec valet teſtamentũ,ſcilicet quo ad effectũ ſortiẽ-
dum,dũ viuit,qui teſtatus eſt, vt ibi dicitur. & Eccle.
ix.dicitur: Nemo eſt qui ſemper viuat, aut qui huius
rei habeat fiduciam.Nam Deus qui proprio filio non
pepercit,quomodo vt nõ moreremur nobis parceret:
tamen mortẽ ipſe ſpõtanea volũtate ſuſcepit, nos aũt
3 ei ſubiicimur ex neceſsitate. †Et dicitur mors,à mor-
deo mordes,quia mordet hominẽ vnã partẽ ſeparan-
do ab alia,ſcilicet animã à corpore, partẽ principalẽ
dimittẽdo, minorẽ partẽ aſſumeodo & conſumendo
per maſticationẽ & digeſtionẽ, ſicut cõtingit io mor-
ſu rei edibilis. In morte enim dimittitur anima, quæ
pars eſt principalis,intacta, id eſt immortalis, & cor-
pus quod eſt minus principale vermibus conſumitur.
4 †Vel dicitur mors à morſu, ex eo quod morſu ligni
vetiti per vitium gulæ mors introducta eſt,ſecundum
Zabatel.Card.in cle.j. vt lite pend.iuxta illud ad Ro-
ma.v.Per vnum hominẽ,ſcilicet Adam, peccatum,ſci-
licet originale,introiuit in mundũ: quando videlicet
momordit fructũ vetitum.Vel dicitur mors à morſu,
quia cõſideratio eius mordet conſcientiã retrahẽdo à
pluribus malis,iuxta illud,Memorare nouiſsima tua,
& in æternũ nõ peccabis. Propter quod dicitur, mors
tibi futura eſt:& appropriat,& ſi tardet.xiiij. qõ.ij.in
eccleſiaſtico. Quanto aũt morti vicinior efficiaris ait
Greg.tanto ſolicitior atq; timidior eſſe debes: ad hoc
ſcilicet ſtimulante & mordẽte cõſcientia. lxxxvj.diſt.
5 c.tanta nequitia. †Et quia poſt mortẽ non habemus
velle,neq; nolle,cũ finitũ ſit quod amplius oon reddit
arbitriũ.l.j.C.de ſac.ſan.eccle.ſola teſtatoris mors te-
ſtamẽtum irreuocabiliter confirmat & perficit,vt ibi
ȝ. dicit idem Apoſto.& text.in c.cùm Marthæ.de cele.
miſ.& d.l.iiij.Vnde dicit Bald.in Anthẽ.hoc amplius.
C.de fideicõ.ꝙ mors teſtatoris mouet ad teſtamẽtum
exequendũ,quaſi dicat,ꝙ teſtamentum morte teſtato-
ris cõfirmatum nõ reſtat niſi exequatur. Quod eſt ve-
rum ſiue mors naturaliter contingat,vt quia teſtator
moriatur lãguore,ſenio,aut infirmitate,ſiue contige-
rit ex violẽtia,vt quia gladio transfixus,vel aliâs vio-
lenter occiſus: † quia ſecundum Philoſophum mors 6
violẽta eſt,qñ principium ſcilicet corruptionis extra
fuerit.Secundum naturam autẽ eſt, qñ eſt in ipſo ani-
mali,vt ipſe dicit in li.de morte & vita, vt patet præ-
dictis exẽplis.Fuit enim homo in duplici ſtatu.Primò
fuit in ſtatu naturæ primo à Deo formatę ante pecca-
tũ:in quo ſtatu fuit ita mortalis, quòd potuit mori &
nõ mori:mori quidẽ,ſi peccabat: nõ mori,ſi nõ pecca-
bat. Vide de conſe.diſt.iiij.c.placuit.la ij.dicitur ibi.Si
quis dicat Adam primũ hominẽ mortalẽ factum, ita
vt ſiue peccaret ſiue nõ peccaret,moreretur in corpo-
re, hoc eſt de corpore exiret, non peccati merito, ſed
neceſsitate naturę anathema ſit.Nã in iſto primo ſta-
tu duo remedia homo habebat ſi oon peccaſſet: per
quæ præſeruaretur contra duos defectus. Primus de-
fectus eſt deperditio humidi per actionem naturalis
caloris,& cõtra hũc defectum ſubueniebatur homini
per eſum aliorum lignorũ paradiſi,ſicut & nunc ſub-
uenitur nobis per cibos,quos ſumimus. Secũdus de-
fectus eſt debilitas vigoris naturalis proueniẽs ex ad-
mixtione extranei: quod eñ generatur ex aliquo ex-
traneo adiunctum ei,quod prius erat humido præexi-
ſtẽdi,minuit virtutẽ actiuam ſpeciei:ſicut aqua mixta
vino quãuis conuertatur in vinum, tñ minuit virtutẽ
eius:& quãto plus additur, tãto magis minuit,vt tãdẽ
vinũ fiat aquoſum,& tollatur & ſpecies & virtus eius.
Sic profectò in ſumptione cibi: quãuis enim per cibũ
reparetur humidum radicale hominis,nõ tñ in vigo-
re priori. Vnde fit vt finaliter ſoluatur virtus illius.
7 †Nam caro generata per alimentũ impurior eſt, ex
cuius cõtinuatione inducitur ſenectus: in qua carnes
ſunt impuriores,& tandem deficit vita. Et hoc modo
Chriſtus ſi occiſus nõ fuiſſet,ſenio deceſsiſſet ſecundũ
doc.Et nõ ex infirmitate contracta à virgine eius ma-
tre,quæ tota immaculata erat iuxta illud, Tota pul-
chra es amica mea,& macula non eſt in te. Nec ex in-
firmitate cibi pòſt contingente,cùm in eo eſſent qua-
tuor cõplexiones optimè proportionatæ, & vita eius
tã regulata,ꝙ infirmitas in eo cadere nõ poterat. Vn-
de ſolo ſenio expiraſſet. Et cõtra huoc defectum ante
peccatũ erat lignũ vitę ante vetitũ habẽs virtutẽ forti
ficãdi virtutẽ ſpeciei cõtra talẽ debilitatẽ.Et quia vir-
tus cuiuſcunq; corporis eſt finita nõ poterat illud li-
gnum ſemel ſumptum dare vitam tẽpore infinito,ſed
vſq; ad certum tẽpus, poſt quod vel tranſlatus fuiſſet
homo ad gloriã,vel iterum comediſſet de eo. Immor-
talitas ergo illa, quã homo habebat in ſuo primæuo
ſtatu principaliter erat ex virtute ſupernaturaliter
data animæ, & ſecundariò ex vſu lignorum ſecũdum
beatum Tho.j.par.q.xcvij.quiquidem vſus lignorum
impediebat ſenectutẽ iuxta illud Augu.lib.xiiij.de ci-
uita. Dei dicentis,ꝙ cibus aderat homini ne eſuriret,
potus ne ſitiret:& lignum vitæ,ne illum ſenectus diſ-
ſolueret.Vide Lyram ſuper verbo,omne lignum,Ge-
ne.ij.c.Poſteà neceſsitatẽ habuit homo moriẽdi in ſe-
cundo ſtatu, ſcilicet poſt lapſum: ex quo mors fuit ei
naturalis & pœnalis,vt plenè declarat idem Thomas
ij.ij.q.clxiiij.dicẽs.ꝙ † naturale dicitur quod ex prin- 8
cipiis naturę cauſatur: principia naturę p ſe in corpo-
ralib⁹ ſunt materia & forma. Et quia forma hominis
eſt ani

eſt anima, quæ immortalis eſt, vt plenè per glo. in cle.
j. de ſum. tri. Ideo ex parte formæ nō eſt mors homini
naturalis. materiā autē eſt corpus, quod quia compo-
ſitum eſt ex cōtrariis eſt corruptibile, & ex hoc mors
eſt homini naturalis. Hæc autem conditio in mate-
ria humani corporis eſt cōſequens ex neceſsitate ma
teriæ: quia oportebat corpus humanum eſſe organum
tactus, & per conſequens medium inter tangibilia. Et
hoc nō poterat eſſe niſi cōponeretur ex cōtrariis. Sed
quia Deus qui conditor eſt hominis omnipotēs eſt ex
ſuo beneficio, ademerat homini principali inſtituto
naturalem illam neceſsitatem moriēdi, ita vt quādiu
ratio eius ſubdita eſſet Deo, tādiu corpus ſubiiceretur
ſpiritui, & eſſet immortale, ſicut ſpiritus immortalis
eſt. Quod beneficiū transfudiſſet per generationē in
poſteros. Et quia primus homo receſsit ab obediētia,
ideo ex culpa ſua fuit, ꝙ offerretur ei & toti humano
generi illud beneficiū, & remaneret eum neceſsitate
moriendi: & ſic mors eſt pœnalis per peccatū inducta.
Nam per peccatū primi parentis ipſe originalē iuſti-
tiam perdidit, quā poëtæ Aſtræam vocant, iuxta illud
Ouidij j. Metamorph. Vltima cæleſtum terras aſtrea
reliquit. Quæ originalis iuſtitia à Deo homini data
ad datorē poſt ligni vetiti eſum remigrauit. Secun-
dò pœnā mortis meruit, & conſecutus eſt: quā poëtæ
etiā fingunt ante lapſum primi parētis in carcere de-
tentam, vbi continebatur vincta non egreſſura in ho-
minē, ſi non peccaſſet. poſt lapſum verò in humanum
genus ex carcere illo emiſſam ad necandum hominē.
9 †Or hominis mors tribus modis contingit, ſcilicet
ex infirmitate, ex ſenectute, & ex variis caſibus. Pri-
mò, mors homini contingit ex infirmitate, quæ adeò
multipliciter hominē grauat, vt Pſalmiſta in perſo-
nam humani generis Pſalmo xxxvij. dicit: Non eſt ſa-
nitas in carne mea. Nā propriè infirmitas dicitur car-
nis, qua Elemētorū ſeu humorū turbata caro ipſa af-
ficitur, & tandē diſſoluitur. Adeò autē reperitur caro
humana infirma, vt vix reperiatur qui non ab vtero
matris aliquā infirmitatē ſecum adduxerit, quæ eum
frequenter moleſtet, & tandē perimat, vt dictum vide-
mus. Hę tamē infirmitates licet hominē corporaliter
torqueant, iñ mēti multū proſunt. Vnde Ambroſius,
quod nocet corpori, iuuat ſpiritum. de pœnitentia di-
10 ſt in. j. c. poteſt fieri. †Et ſæpe infirmitas peccatū im-
pedit, ne ſcilicet fiat, vt ibi. & Prouerbiorum. xx. Li-
uor vulneris abſterget mala. Secūdò infirmitas fer-
ueniorem reddit iuxta illud Pſalmi. Multiplicatæ
ſunt infirmitates eorum: poſteà accelerauerūt: ſcilicet
feruentius operantes. Tertiò hominē humilem red-
dit, iuxta illud Apoſto. ij. ad Corint. xij. Libenter glo-
riabor in infirmitatibus meis, vt in me inhabitet vir-
tus Chriſti, ſcilicet humilitatis. Quartò conſtantem
facit hominem ex aſſuetudine patiendi, vt ibidem di-
cit Apoſtolus. Cùm infirmor, tunc potens ſum, ſcilicet
cōtra nequitias dęmonum, & tentationum. c. niſi cum
pridē. de renūtia. Vltimò infirmitas ad perfectionem
adducit: quia virtus in infirmitate perficitur, vt ibi.
Secundò mors homini contingit ex ſenectute. Nam
dicit Apoſtolus ad Hebr. viij. Omne quod antiquatur
& ſeneſcit, prope interitū eſt. Hęc autē ſenectus plena
eſt miſeriis, quę annuntiant domū corporis cito ruitu
ram. Vnde Boë. li. j. de cōſola. Venit em̄ properata ma
lis inopinata ſenectus. de quibus plenè Eccleſi. c. fina-
li. & ſæpe ex ſenio ſenſus deficit, propter quod dicitur
Pſal. lxx. Ne proiicias me tempore ſenectutis, cum de-
fecerit virtus mea ne derelinquas me. Tertiò cōtin-
git homini mors, vt docet experientia per multipli-
ces & varios caſus improuiſos iuxta illud eccleſiaſtes
ix. Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut capiuntur piſces
hamo, & aues laqueo comprehenduntur, ſic capiun-
tur homines in tempore malo, ſcilicet impræmedita-
tè & præter intētionem. Cùm igitur quilibet ſciat ſe
ſubditū his variis caſibus mortis, cogitare debet, ꝙ de
momēto in momentū mori pōt, & ſi ſanus ſit & iuue-
nis: & ſic ſibi prouidere debet. Nō ſolùm enim malis,
ſed & bonis mors vario modo cōtingit. de quo mira-
batur ſapiens: Video, inquit, aliud ſub ſole mirabile,
quòd moriūtur ſapiētes, ſicut ſtulti, quibus eueniunt
11 varij imò horribiles caſus mortis. †vt exemplo nobis
fuit propheta ille ſanctus, qui poſtquā reprehendit ex
pręcepto domini Ierohoā de idololatria ſua, reuertēs
domum à leone in via ſtrangulatus eſt. iij. Regu. xiij.
12 †Ioſias innocens optimúſque Dei cultor in bello à
rege infideli Aegypti occiſus eſt. iiij. Regū xxij. & ſe.
Iuuenis quidā accepto dono omniū linguarū in gra-
ui infirmitate detentus manibus propriis & lacertis
morſibus dilaniatus mortuus eſt narrante Gregorio
13 in iiij. dialog. †Summus quidam pontifex (vt chro-
nica Martiniana refert) toxicatus in ſanguinē Chriſti
celebrando mortuus eſt. Et quidam imperator chri-
ſtianiſsimus à pediculis cōſumptus fuit abſque reme-
dio, vt dicit Vincētius hiſtorialis. Recitat etiam Vale-
rius lib. ix. titu. de morte non vulgati. de quadam Ma-
ryana, quæ cū audiſſet ſuū filiū occiſum in bello, qua-
dam die cū eum vidit reuertētē, præ lætitia crepuit &
defuncta eſt. & plures alij morte inſolita obierunt,
quos Vale. lib. ix. titu. de morte non vulg. refert. Mul-
ti etiā propria manu ſe occiderūt: de quibus infrà vi-
debitur. Ex quibus mentes infirmæ ſæpe ſcandalizan-
tur exiſtimantes vel Deū curam nō habere de ſuis ele-
ctis, vel tales ſic inſuetò & horribiliter morientes nō
fuiſſe ſeruos Dei, ſed grauiſsimos peccatores. Sed er-
rant nimis, cū ſecundū Auguſt. mala mors dicenda nō
ſit, quā vita bona præceſsit. Præterea videmus ipſum
Dei filiū morte turpiſsima fuiſſe occiſum, vt infrà la-
tiùs videbitis. Ex quibus credere debetis genus mor-
tis nihil cōferre ad detrimētum morientis, vt loco ſuo
dicam. Cùm ſcriptū ſit, Iuſtus ſi morte præoccupatus
fuerit, in refrigeriū erit. Quia multi ſunt modi & ca-
ſus moriēdi, hominúmque anxietates innumeroſæ &
repentinæ mortis, in Auth. de cōſan. & vterinis fratri-
bus. §. ſi igitur. colla. vj. ac infinitæ cauſæ quæ humanis
neceſsitatibus imminent, inſtit. iſto eod. titu. §. placet.
Adeo, ꝙ nullus in præſenti ſeculo dici poteſt felix,
nec felicitatē omnimodā cōſequi propter fortunę vo-
lubilitatem, quæ aduerſas res cupido animo infligere
14 ſecundas. id eſt proſperas parco tribuere ſolet. †Ita
ꝙ Valerius in tota gloria Romanorū niſi vnū, cui in
omnibus fortuna fauerit reperire non potuit, ſcilicet
quintū Metellū: de quo lib. vj. titu. de felicitate ſic di-
cit: Volubilis fortunæ cū plura exēpla retulimus, con-
ſtanter, propitiæ admodū pauca narrari poſſunt. quo
patet eā aduerſas res cupido animo infligere, ſecūdas
parco tribuere. Eadē ſcilicet fortuna vbi malignita-
tis obliuiſci ſibi imperauit, nō ſolū plurima ac maxi-
ma, ſed etiā perpetua bona congerit. Videamus ergo,
quot gradibus beneficiorū Quintū Metellū à primo
originis die ad vltimū vſq; fati tēpus nūquam ceſſan-
te indulgētia ad ſummū beatæ vitæ cumulū perduxe-
rit. Naſci eū in orbe terrarū principē voluit, parentes
& nobiliſsimos dedit: adiecit animi rariſsimas dotes
id eſt excellētes virtutes, quæ raro aliis cōcedūtur. Et
corporis vires, vt ſufficere laborib⁹ poſſet, vxorē pu-
dicitia & fœcūditate cōſpicuā cōcilíauit. Conſulatus

decus,imperatoriã poteſtatẽ,ſpecioſiſsimi triumphi
pretextã largita eſt. Fecit vt eodẽ tẽpore tres filios cõ-
ſulares,vnũ etiã cenſoriũ, duos triũphales, & quartũ
prætoriũ videret: vt tres filias nuptui daret, earũmq;
ſobolẽ ſinu ſuo exciperet: tot partus, tot incunabula,
tot viriles togæ,tam multæ nuptiales faſces,horũ im-
periorũ omnis deniq; gratulationis ſumma abundã-
tia,cũ interim nullũ funus,nullus gemitus,nulla cau-
ſa triſtitiæ. Cœlũ cõtẽplare,vix tũ ibi talẽ ſtatũ repe-
ries, qm̃ quidem luctus & dolores Deorum quoq; pe-
ctoribus à maximis vatibus aſsignari videmus. Hunc
aũt vitę actũ eius cõſentaneus finis excepit. Nã Quin-
tũ Metellũ vltimæ ſenectutis ſpatio defunctũ lenique
genere mortis inter oſcula cõplexúſq; chariſsimorũ
pignorũ,id eſt filiorũ & nepotũ extinctũ, filij & gene
ri humeris ſuis per vrbẽ latum rogo impoſuerunt. Si
ergo ille ſolus finis fuit in felicitate mundana,regula
cõmunis in contrariũ oẽs occupauit,qui vtinã primũ
15 & vltimũ diẽ felices haberemus. †Nã cum verè feli-
cem dicimus,qui natus optimis auſpiciis vitã honeſtè
finierit:ſed cũ vita qua fruimur breuis ſit,putarunt ſa-
piẽtes memoriã noſtri faciendã eſſe, quã maximè lõ-
gam virtute & rerũ geſtarũ gloria, ne vitæ cupidita-
te ducti malimus in otio & languore diutiùs viuere,
quã breue vitæ ſpatium factis illuſtrare. Idẽ dicit Va-
ler.lib.ix.titu.de morte nõ vulgari in prin. Humanæ,
inquit, vitæ cõditionem præcipuè primus & vltimus
dies continet: quia plurimũ intereſt quibus auſpiciis
inchoetur,& quo fine claudatur. Ideo eum felicẽ iudi-
cemus,cui & accipere lucẽ proſperè & reddere placi-
dè cõtigerit. Medij tẽporis curſus prout fortunæ gu-
bernaculũ rexit,modò aſpero,modò tranquillo motu
peragitur,ſpe ſemper minor,dum & cupidè votis ex-
tẽditur,& ferè ſine rõne cõſumitur. Nãmq; ſi eo bene
vti velis,etiã paruũ ampliſsimũ efficies numerum an-
norum multitudine operũ ſuperando. Alioquin quid
attinet inerti mora gaudere, ſi magis exigas vitã quã
approbes? hęc ille. Ambulem⁹ ergo in fide,ſpe,& cha-
ritate,ac patiẽtia,in laboribus, & tribulationibus no-
ſtris. Quia p multas tribulationes & anguſtias opor-
tet nos intrare regnũ Dei,& reſurgere ad vitã, quam
moriẽdo perdimus. vt poëta cognouit li.j.Aeneid. per
varios caſus,per tot diſcrimina rerũ tendimus in La-
tiũ,ſedes vbi fata quietas oſtendunt. Illic fas regna re-
ſurgere Troiæ &c. quaſi dicat p varios caſus tẽdimus
ad mortẽ,& cõſequẽter in locũ amœnũ,id eſt paradi-
ſum,vbi fata ſedes quietas nobis oſtendunt: & in quo
reſurgent regna Troiæ, ſcilicet æterna per vitã æter-
naliter duraturã. prout hæc omnia reperiũtur in obli
gatione politica in l.j.§.j.ff.de actio.& obli. vbi obliga
tio procedit ex tribus: quia ex actu,vel maleficio,aut
ex diuerſis & variis figuris cauſarũ. Sic mors ad quam
obligati ſumus procedit vel ex infirmitate, vel ſenio,
vel ex variis & improuiſis caſibus, vt vidiſtis. vñ Oui.
Occurrũt animo pereundi mille figuræ. Et Statius in
Thebaid. Mille modis leti miſeros mors vna fatigat
ferro,peſte,fame, vinculis,ardore, calore. Mille mo-
☞ dis miſeros mors rapit vnà hoĩes. [Prout etiã dicit
gloſ.in §.actionũ autẽ.ſuper verbo,ex permutatione.
in fi.inſtit.de actio.loquendo de actione in factũ, quæ
ex variis figuris cauſarũ exiſtit.l.ſancimus.C.de ſacr.
ſan.eccleſ. Nec poteſt ſub regula cõprehẽdi,ſicut dici-
tur de mora in l. mora.in princ.ff. de vſur. Et nunc de
morte, vt vidiſtis.] quæ diuerſo modo agit, & genus
16 humanũ telis ſuis percutit, †quæ ſunt tria principali-
ter. Quorũ primæ ſunt ex duriſsimo Calybum ferro
Scythicis caminis indurata. Calybes quidam populi
ſunt Hiſpaniæ finitimi Calibi fluuio ferrũ optimum
aqua illius fluuij tẽperantes. Vñ etiã ferrũ ipſum Cha
lybs dicitur iuxta illud Maronis, vulnificúſque Cha-
lybs &c. ac Lucanus, Chalybem frænóſq; momordit.
Nam ſecundũ Iuſtinũ lib.vlti. de Hiſpania loquẽtem
in Galætia regione æris & plũbi vberrima,auróq; di-
tiſsima, pręcipua ex ferri materia. Sed aqua ipſo fer-
ro violẽtior,quippe tẽperamẽto eius acrius redditur fer
rũ. Nec vllũ apud eos telũ ꝓbatur, quod nõ aut Bilbi-
li fluuio aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes
fluuij finitimi appellãtur: ferróque præſtare dicũtur.
hæc ille. Pariter Strabone lib.xj. teſte, Iberes iuxta
Caucaſum eodẽ nomine vocãtur, quo occidẽtales ab
auro quod apud vtroſq; inuenitur. Nec repugnat fer
ri illud genus etiã ponto eſſe, vbi certũ eſt Chalybes
habitare. Nam Chalybes populi ſunt in Aſia Aſſyriæ
cõtermini (vt Dionyſius refert) genus hominũ duriſsi
mũ,qui nũquã in elaborando ferro paraſiſque armis
ad bella malleis neq; ab incudibus vacãt,totaque illa
regio arida, nulliq; apta cultui fumo cõtẽta, ardere vi
detur. Et ferramẽtorũ ſtructuris ictibúſq; inhorrere:
& veroſimile eſt propter ferrũ ſic dictos, vt dicunt cõ-
mẽtarij ad illud Georgicorũ, India mittit ebur, mol-
les ſua thura Sabęi: at Chalybes nudi ferrũ, viroſaque
Põtus: vel quia nobile ferrũ illic eſt, vel primũ ibi re-
pertũ. Ideo Scythæ bellicoſi ſemper fuerũt,& telis hu-
iuſmodi vſi,potiſsimũ Soaues, q venenũ ſpiculis ad-
hibẽt: & talibus inſtrumẽtis bellicis de longè inuade-
re poſſunt induratis,id eſt cõſolidatis tẽperatis Scy-
thicis caminis,id eſt fornacibus ad duritiã, vt ſint ma-
gis ſecabilia & penetrabilia. Pro certo tñ habem⁹ Tu-
balcain primũ artẽ ferrariã adinueniſſe: fuit quippe
malleator & faber in cũcta opera æris & ferri. Geneſ.
iiij. vt dicunt Hebręi, ꝙ arma ſeu tela inuenit ad occi-
dendum, in quo fuit imitator patris ſui Cayn, qui pri-
mus homicida fuit, vt ibi dicitur. Secunda tela ſunt
☞ veneno ſæuiſsimo infecta. [Vñ ſciẽdũ eſt, apud ſcri-
ptores & Strabonẽ traditũ eſſe Herculẽ apud Lernã à
Lerno rege dictã, qui Argiui & Miceni lacus dicitur,
Hydrã interfeciſſe, ibi in eo lacu conſiſtentẽ: ex cuius
corpore cẽtũ prodibãt ſerpentũ capita, ceruices quã-
rũ ſingulis cæſis diu renaſcebãtur: ob eámque rẽ mini
mè vinci poſſe videbatur: cũ pars amputata validior
redderetur. Hãc difficultatẽ arte ſuperans Hercules,
Iolaũ monuit, vt e veſtigio id eſt ſtatim ſciſſam ceruı-
cẽ face lignea ne afflueret ſanguis inureret, quo illa-
tũ vulnus mortiferũ redderetur. Hæc Diodorus. Her-
cules hydra interfecta tela ſua ſanguine eius veneno-
ſo infecit, quibus etiã Chiron extinctus dicitur.] Hoc
certè telo quicũq; intoxicati percũt, quod plus eſt quã
gladio perimere. l.j.C. de malefic. & mathemati. De
hoc habetur in §.eadem lege.in ſtit.de pub.iudi. Ter-
tia tela ſunt incãtationis. l.fi.alle.tit.C.de male.& ma
themati.& Ioan.Fab.in §.itẽ lex Cornelia.inſti.de pu-
bli.iud. aut crapulæ malo imbuta, quę cæteris letalio-
ra oẽs fatẽtur. Cũ multò plures occidat gula, quã gla-
17 dius. †Ergñaliter apud nos iuriſtas teli appellatione
omne inſtrumẽtũ venit, quo mors inferri poteſt. inſti.
de pub.iud.§.itẽ lex Cornelia.de ſicariis.verſi.telũ au-
tẽ. Et primus homo qui mortẽ ſubiuit telo Cayn per-
cuſſus debitum naturæ perſoluit, ſcilicet Abel iuſtus,
18 Geneſ.iiij. †Pariter primus Vrbis conditor, ſcilicet
Remus cultro Romuli percuſſus primitiã mortis red
didit. l.fi.cũ gloſ.ff.de rerũ diui. vt dixi ſuper verbo, in
19 eodẽ teſtamẽto relinquens. in xviij. limi. †Quibus
etiã caſibus omnibus,& aliis, pura cõbuſtione, præci-
pitatione, ſtrangulatione, aut ſubmerſione, vel fame,
mors

mors largo modo dicitur naturalis, quoties anima
ſeparatur à corpore, vt eſt bonus text.in l.ſi mater.ibi,
20 vel aliter defunctus.C.de inſti.& ſubſti.†licet qñ quis
occiditur mors dicatur mala, eo ꝙ cõtra naturã infer
tur ſecũdum Bal. in c.j. quibus modis feu.amitta. Nã
cõtra naturã eſt hominẽ homini inſidiari.l.ij.ff.de iu-
ſti.& iur.in quo verificari poteſt quod dicit idem Phi
loſophus iij.Ethic. Terribiliſſimũ omniũ terribilium
eſt mors. Præſertim cũ non naturaliter, ſed gladio in-
21 fertur.ideo dicit Bald.in d.c.j.† ꝙ mortuus ſua morte
dicitur, qui ab alio non eſt occiſus, vt eſt gloſ.in l.quæ
ſub cõditione.§.quoties.de cõdi.inſti. Etiã ſi in carcere
abſque violẽtia deceſſerit, & ſic naturaliter mortuus
dicitur, ſecundũ Bal.in l.j.in fi.C.qui ad liber.procla.
nõ poſſunt. Per quã mortẽ nõ ſolũ confirmatur teſta-
22 mentũ ante factũ, † ſed etiã teſtamẽtũ in carcere ex-
peditũ.quod de ſe eſt validũ: cum crimẽ pro quo erat
incarceratus ſit per eius mortẽ extinctum, adeo ꝙ ad
ſentẽtiã procedi nõ poſſit, vt l.ij.C. ſi reus vel accuſa.
mortuus fuerit.niſi hęredes pro purgãda infamia de-
functi peterẽt ꝙ procederetur ad ſentẽtiã: quod fieri
põt.caſus eſt ſingu.in l.filio.§.Seio.ff.de admi.tuto.ſe-
cundũ Bald.in l.j.C.ex deli.defun.de præmiſſis videa-
tur tex.vbi Bald.in l.ſi quis poſt.ff.eod.& infrà latius
23 dicetur: ſiue ergo ſua morte naturaliter moriatur, †ſi-
ue violẽter occidatur quocũq; modo nõ dicitur ꝓpriè
mortuus, ſed occiſus ſecuodũ Bart.per illũ text.in l.j.
§.ſi occiſorũ.ff.ad Sylleia.tñ vtrobiq; teſtamentũ con-
firmatur morte. Et pariter cõmittitur ſtipulatio, velu
ti ſi quis ſtipulatus fuerit decẽ cum Titius moreretur:
non eñ refert qua morte moriatur Titius, etiã ſi occi-
datur: quia quo ad effectũ cõmittẽdę ſtipulationis vel
alteri⁹ diſpoſitionis nõ refert nec inſpicitur qualiter
☞ quis ſit à vita exẽptus. [Sed ſolũ cõſideratur & attẽ-
ditur an ſit exemptus.] l.j.§.cauſa.ff.de ædi.edi. Maxi-
24 mè † quia mortis appellatio continet etiam interfe-
ctionẽ.l.qui duos.§.j.ff. de reb.dub.ſecundũ Bart.hîc:
qui hac ſola deciſione cõmittẽdæ ſtipulationis contra
ſuũ morẽ contenius fuit: ſed in c.Raynaldus.& vj.col.
in fi.hoc latius poſteà ac plenius tetigit.& in c.bonæ.
la ij. in princ.de poſtu.præla. vbi pulchrè loquitur, &
Alex.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.iiij.col.ff.de libe.
& poſthu. Videatis Bal.& Floria.in l.proinde.§.ſi quis
hominem.& in l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aqui.dicen-
25 tes, †ꝙ vbi fit mẽtio de morte intelligitur etiã de vio
lẽter illata. Ideo dicit Bald.in l.ſi tibi.C. de dona.ante
nupt.& clarius in l.res vxoris.C.de dona.inter vir.&
vxor.ꝙ donatio cõfirmatur donatoris morte, nedum
naturali, ſed violenta. Idem ergo erit in teſtamẽto, vt
etiã morte violenta teſtatoris firmetur. Prouiſo tñ, ꝙ
donatarius vel hæres vel alius in morte intentionem
ſuã fundans talẽ mortẽ nõ intulerit, nec affectauerit,
vt ibi per Bald.in l.hæreditas.C.de his quib.vt indi.in
fi.idẽ dicitur in c.ſuſceptũ.de reſcri.lib.vj. qñ dicitur
ſi vacat per mortẽ, cõferẽs tali beneficiũ. Quo caſu lo-
cus erit vacationi & collationi fiendæ, etiã ſi violenta
occaſione perierit, dum tñ fundãs ſe in alterius mor-
te cauſam nõ dederit mortis. Quoniã alias eſſet indi-
gnus ad beneficium, & ſucceſſionẽ, ſeu hæreditatẽ, aç
quodcunq; aliud lucrũ, & prouenire debens ex morte
illius.l.ſi ab hoſtibus.§.fin.ff.ſol.matri.vbi bonus tex.
26 de quo plenè dixi ſ.in verbo, *Condidit*.ij.†Mors enim
qualitercunq; contingat, dicitur caſus fortuitus.l.in-
27 terdum.§.j.vbi glo.& Docto.ff. de iudi. †Et ſemper ex
diſpoſitione Dei contingit, licet quis occidatur, vt di-
cit gloſ.ſingu.in §.j.inſti.de capi.dimi.quam ſequitur
Bal.in verbo, diuina vocatione. in titu.de pace Cõſtã.
ſuper verbo, diuina vocatione. & Pet.de Anch.in cle.
ij.de pœni.& remiſſio. Idẽ ſentit gloſ.in d.l.proinde.
in prin.ff.ad leg.Aquil.quã Bal.ibi ponderat, & Fely.
in c.ſi.de homi. Nam Deus ſæpe mortẽ citius & con-
tra naturam cõtingere permittit noſtris exigentibus
peccatis & demeritis, ſecundum gl.in c. quia fortè.de
appel.& not.in c. qualiter & qñ. la ij. de accuſa. ꝙ ego
ſemper intellexi, ſcilicet Deum ſemp permittere mor
tem violentam permiſſione tolerãtiæ, ſed nõ permiſ-
ſione approbationis reſpectu occidẽtis, & mortẽ infe
rentis. quia Deus nullũ malũ approbat. Cùm ſit ſum-
mum bonũ, licet multa mala toleret. Et per hoc deci-
dit ſingulariter Bald.in c.j.de pace tenẽ.vj.col.vbi ca-
ſus enumerat, in quibus locũ habet duellum in l.j. C.
28 de lati.lib.tollẽ.ꝙ†qui in duello occiditur, nõ per hoc
ſeruus pœnæ efficitur, vt eius teſtamẽtum rumpatur:
imò tali morte confirmatur: quia in duello moribus
militum ordinatè approbato poteſt licitè animaduer
ti, ſecundũ Bal.in l.ſi.C.de proba. Nec victus in duel-
lo pro crimine capitali ad purgationem in dicto do-
bet ex illa ſola probatione mori, ſeu ad mortẽ damna
ri, niſi aliter & ſufficientius cõſtaret de delicto, ſecũ-
dum Bald.ibi, qui in ij.colum.dicit, ꝙ licet putent mi-
lites & nobiles Deum auxiliatorẽ eſſe iuſtorum, cùm
ſecundum Ariſto.nõ ſit veroſimile Deum habere cu-
ram malorum & prauorũ, tamẽ vidimus plures ſub
iuſto clypeo perire. Facit quod dicit idem Bal.in l.li-
bertorum.C.de teſti. Et hinc, eſt ꝙ per eccleſiam duel-
la ſunt prohibita, per text.in c.ij.de purg.vulg.de duel
lo & purgatione quę fit per ipſum. Et de modo practi
candi cauſam duelli tam in præſenti regno Franciæ,
quã in patria Delphinatus, videatis per Guid.Papæ.
qõ.dcxvij.cum ſex quæſtionibus ſeq.& de tali purga-
tione ꝑ duellum ſcripſit magiſter Guliel.de Brolhio
in ſtylo curiæ parlamẽti titu.de cauſa duelli. & latius
de duelli materia. Et an ſit in foro cõſcientiæ permiſ-
ſa, latè ponit Lyra j.Regum.xvij & glo.in verbo, tor-
neamenta.in extrauagan.Ioan.xxij. quæ incipit.quia
in futurum.& Bald.in l.ex hoc iure.ij. col.verſi. nonò
29 quæritur.ff.de inſti.& iure. † Nunquàm ñ etiam in
caſu permiſſo induci poteſt duellum niſi authoritate
regia, vel curiæ Parlamenti in præſenti regno ſecun-
dum ordinationem Philippi quarti ſeneſcallo Tolo-
☞ ſæ directam: anno domini M.cccxvij. [Quã poſuit
dominus Aufrerij in ſuo tractatu ordinationũ regia-
rum titu.de guerris, bellis, & duellis.c. placet. de quo
vide bonum exemplum, infrà ſuper verbo, *Quidã Pe-
tro tradiderunt*. vbi fuit per curiã parlamẽti duellum
30 permiſſum.] †Hæc tñ regula ꝙ teſtamẽtum naturali
morte teſtatoris irreuocabiliter confirmetur, fallit
31 in ſequentibus caſibus. †Primò vt dictum eſt, ſi hæ-
res qui morte teſtatoris teſtamentum confirmatum
prætendit, mortis cauſam dederit, Putà, quia teſtato-
rem interfecit, vel eum occidi mandauit, & fecit. Quo
caſu indignus eſt ſucceſſione, & hæreditate, & omni
lucro ſibi prouenire debẽte ex teſtatoris morte vt ple
nè dixi in allegato verbo, *Condidit*.ij. Et ibi cui tũc ap-
plicabitur hæreditas, videatis. Nam tunc morte teſta-
toris non confirmatur teſtamentum, nec tranſit ad ir-
reuocabilitatem: imò reuocatur, & pro non facto ha-
betur, ſaltem quo ad hæredis inſtitutionem. Et hoc ta-
cita voluntate teſtatoris, qui in puncto mortis ſibi il-
latæ per hæredem cenſetur teſtamentum reuocaſſe, &
32 caſſaſſe. †ita ꝙ veriſimiliter creditur & iure præſumi
tur, ꝙ ſi nequitiam hæredis ſciuiſſet, & ſpatium mu-
tandi teſtamentum habuiſſet, ipſum mutaſſet, prout
poterat. Cùm ſua voluntas ambulatoria eſſet vſq; ad

 mortem,

mortẽ,vt d.l.iiij.in fi.ff. de adimen.lega. vbi idem eſt
quo ad tacitã reuocationẽ legatorũ. facit gloſ.in l.ſo-
rorẽ.C. de his quibus vt indi.& in l.fideicommiſſum.
C.de fideicõ. Et nedũ occidens teſtatorẽ non poteſt ei
33 ſuccedere,† imò nec hæredi teſtatoris in bonis, quæ
hæres habuit ab illo teſtatore occiſo,ſecundum glo.&
Bart.in l.Lucius Titius.ff. de iure fiſci.in fi.vt plenè.ſ.
habuiſtis in verbo,*Si abſque liberis moreretur*.ij.in ma-
teria ſubſtitutioois pupillaris.vj. prin.arti.tractando
primũ effectũ illius ſubſtitutionis. Nam ſuccedendo
hæredi teſtatoris, ſatis diceretur ſuccedere teſtator,
cùm hæres hæredis ſit hæres teſtatoris.l.fi.C.de iure.
inſti.Ad præmiſſa facit tex.in d.l. ſi ab hoſtibus.§.fin.
34 ſolu.matri. †vbi maritus ex ſtatuto conſuetudine vel
pacto lucrari debens dotẽ vxoris præmorientis,prout
ſeruatur hîc Caturci, & in noſtra Ciuitate Toloſæ,
vxorẽ occidens, vel occidi faciens,nihil lucratur:imò
ipſo iure priuatur tali lucro. Et idẽ ſi eius nõ vindica-
ret mortem,ſi ab alio occiſa fuit.l.& qui.ff.de his quib.
vt indig.Et idẽ ecõtra in vxore maritũ occidente,quæ
nõ lucrabitur donationem propter nuptias. Quia ex
malitia ſua & improbitate reportare nõ debet cõmo-
dum.l.ſiue hæreditaria.ff. de nego.geſt.l. itaque fullo.
35 ff.de fur. †Nec ex eius delicto debet melioris eſſe con-
ditionis.c.audiuimus. de colluſio.deregen.Non enim
iuſtum eſſet minúſq; æquum ſua malitia eum releua-
ri.l.verum.§. tempus.ff.pro ſocio.cùm ex ſua culpa de
iure punibili conſequi nõ debeat pœnã ſimul & præ-
36 miũ.xxij.qõ.ij.ſi quemlibet. †quia pœna nemini præ-
ſtat immunitatẽ.l.relegatorũ.§.fin.ff.de interdicto &
rel.c.xvj.qõ.j.legi.& d.l. ſiue hæreditaria. Ex quo dicit
37 Bald.in l.j.C.vnde vir & vxor. Quòd † maritus occi-
dens vxorẽ perdit ius ſuccedendi eidem, ꝙ habeat in
defectu parẽtum,per dictam l.j.& in caſu paupertatis
per Authẽ.præterea.C.vnde vir.& vx.ita ꝙ ab eo tale
ius ſuccedẽdi ipſo iure aufertur ſecundũ eum. Ex qui-
bus infertur notabilius, ꝙ præbẽs alicui cauſam mor-
tis, nõ ſolũ priuatur lucro ei deferẽdo ex diſpoſitione
occiſi, ſed etiã ei deferendo ex diſpoſitione legis ſcri-
ptæ, ſcilicet conſuetudinis, quo ad bona ipſius occiſi.
ſiue etiã de bonis occiſi diſpoſitũ fuerit per alium ab
eo cauſam habentẽ ex ſucceſsione,vt dixi.Ita ꝙ ab oc-
ciſore vel cauſam mortis præbẽte tale lucrũ ipſo iure
aufertur,ſecundũ Bald.vbi ſ. m̃ Salic.quẽ ibi ſequitur
Alex.& in d.l.ſi ab hoſtibus. tenet ꝙ nõ priuatur ipſo
facto iure ſuccedendi,quia ſibi cõpetit iure cõi,ſed ab
eo velut indigno hæreditas aufertur per l. his conſe-
quẽter.ff.famil.erciſ.licet aliud ſit in iure cõpetẽti pa-
cto vel ſtatuto,vt d.l.ſi ab hoſtibus. quo ipſo iure pri-
uatur.Et tale ius vbi fit priuatio ipſo iure remanet pe-
nes hæredes teſtatoris. Sed qñ per ſententiam aufertur
tanquam ab indigno,applicatur fiſco.l.Papinianus.§.
38 meminiſſe.ff.de inoffic.teſta.†Et eodẽ modo priuatur
hæres hæreditate,ſi vxorẽ teſtatoris interfecerit,vt d.
l.is conſequẽter.fami.erciſ.cũ ſit pars corporis mariti
& vna caro cũ ipſo: iuxta illud Gene.ij. & erunt duo
39 in carne vna. †Et idẽ eſſet vbi hæres alimẽta denegaſ-
ſet,vel medicinã ipſi teſtatori:ex quo repẽtè mortuus
eſt,aut aliâs teſtamẽtum mutare nõ potuit. Quo caſu
ipſum teſtatorem occidiſſe cenſetur,per l.necare.ff.de
libe.agno.& Authen.ſi captiui.C.de epiſco.& cleri.Si-
cut maritus priuaretur lucro dotis morte vxoris ſibi
acquirẽdo,ſecundum Bald.in d.l.quod in vxorem.C.
de negot.geſt.& in Authen.dos data.C. de dona.ante
nupt.Et facit quod decidit idem Bald.in l.j.§. ſed ſci-
mus.C. de lati.libe.tollen. Idem ſi hæres non bonum
medicum teſtatori adhibuiſſet: quia tunc perinde ha-
beretur,ac ſi malũ medicum adhibuiſſet, per tex.melio-
rem de iure in l.ꝙ ſi nolit.§.ſi mancipium.Ibi culpa.ff.
de ædi.edic. vbi dicit gl.ꝙ ille qui malũ medicum ad-
hibet teſtatori indignus eſt hæreditate illius, cui ad-
hibuit:quam glo.dicit no.Ange.in l. ſi ſeruũ.in princ.
ff.de verbo.oblig.& tranſit cum ea Alexãd.in d.l.ſi ab
hoſtibus.iij.col.circa mediũ.Sanè tñ intelligatis hære-
dem.teſtatori adhibere debuiſſe medicum & bonum
medicum, vbi habere & ducere potuit medicum. Pu-
ta,quia erat in loco,vbi erat copia medicorum,vel ſa-
tis faciliter habere poterat, & ducere de alio loco vi-
cino ſecundũ Bald.in l.continuus.§.qui inſulam.ff.de
verbo.oblig.per l.diuuſ.ff.de tutori.& curato.datis ab
his.quia tenetur ire,vel mittere pro medico, ſi in illo
loco nullus eſſet, vel eſſet,ſed imperitus. Idem Anto.
de Butri.& Imo.in cap.ij.de conſi.l.& Ludo.in l.ſi duo.
per gloſ.ibi dum dicit,ſi facilè erat.ff.de acqui.hæred.
licet Barto.contrarium dixiſſet in d.l.ſi ab hoſtibus.§.
fi.& in l.idémque.ff. pro ſocio. [Et malè ſecundum
40 Alexãd.vbi ſ.] †Præterea intelligatis,ꝙ hæres occi-
dens teſtatorem priuatur hæreditate,ſi ipſum interfe-
cerit iniuſtè. Secus ſi in caſu permiſſo à lege vel ſtatu-
to, puta defendendo ſe, vel quia ipſe reperit cum ſua
vxore in adulterio.de quo plenè per Bart.Alexand.&
Doctores,in d.l.ſi ab hoſtibus.§. fina.ff.ſolu.matri. Ad
idem facit: quia licet vaſallus ſub pœna priuationis
feudi non poſſit dominum quem habet aut olim ha-
buit,offendere:tamen non punitur ſi per eum aggreſ-
ſus ipſum offenderit,ſecundum gl.in cap.j.hic finitur
lex: facit c.j. qualiter dominus proprietate priuetur.
facit l.quid ergo.§. ſi hæres.ff.de lega.j. vbi licet debi-
tor ſpeciei non liberetur interitu ipſius,ſi ipſe cauſam
dederit, de quo plenè in l. quod te date. vbi Salic.ff.ſi
certum peta. tamen liberabitur ſi defendendo, vel in
adulterio cum vxore, vel filia deprehenſum ſeruum
41 legatum,vel aliâs debitum occiderit. †Secundò fal-
lit regula noſtra,vbi teſtator ſeipſum interfeciſſet, &
occidiſſet: quia tũc morte teſtatoris nõ confirmatur,
imò infirmatur teſtamentum priùs factum, & bona
ipſo facto confiſcantur, ſecundum Bart.in l.fina.ff.de
his qui mortem ſibi conſciuerunt, quia eſt inteſtabi-
lis.l.ij.C. qui teſtamen. facere non poſſunt. vbi dicit
42 Bal.ꝙ in arbitrio iudicis eſt talem ſic occiſum ſuſpẽ-
di facere, quod facere poſſet ſine dubio, ſi ſe interfi-
ciens erat famoſus latro. Quo caſu eius cadauer dari
poſſet beſtiis, ſecundum gloſ.in l.ij.ff.arbor.fur.cæſa.
Aliâs autem cùm delictum morte extinguatur, iudex
talem ſuſpendere non poſſet, imò dicit Ange.in l. de-
functo.ff. de publi.iud.ꝙ iudex qui hoc faceret, tene-
tur actione iniuriarũ, cùm iniuria etiã cadaueri infe-
43 ratur.l.j.§.quoties.ff. de iniuriis. †Et ꝙ teſtamentum
ſeipſum occidentis morte non cõfirmetur, eſt verum
quia ſe occidendo efficitur inteſtabilis. Cùm nemini
liceat in ſeipſum ſæuire,imò eſſet cõtra ordinem cha-
ritatis.Nam obſtante errore quorũdam aſſerentium,
ꝙ ex præcepto decalogi vbi dicit:Non occidens, Exo.
xx.ſolùm prohibebatur occiſio proximi, ſed non ſui,
putantium hoc licitum eſſe,ſcilicet ſeipſum interfice-
re. Cùm cuilibet permiſſa ſit ſui ipſius diſpoſitio, iux-
ta illud ſapiẽtis, Reliquit Deus hominẽ in manu con-
ſilij ſui, cui ſuarum etiam rerum cõmiſit liberam ad-
miniſtrationem. Sed hoc intelligitur rectè & ordina-
tè diſponendo. Nam reſpectu ſui ad malè vtẽdum ne-
mo eſt dominus membrorũ ſuorũ.l.liber homo.ff. ad
legem Aquil.Nec permiſſum malè vti rebus ſuis,inſti.
de his qui ſunt ſui vel alie.iur. Et erant tales putantes
permiſſum eſſe ſe occidere,quod eſt falſum ſecundum
beatum

beatum Thomã in tracta. de x.præce. Nam quod ſcriptũ eſt Mat.x. Qui perdet vitã ſuã, ſaluabit animam: intelligitur de vita animali & ſenſuali, quam neceſſe eſt cuiq; perdere & annihilare in ſe eã ſubiiciẽdo rationi,ſi velit ſaluus fieri:& nõ ꝙ quis debeat ſeu poſsit
44 ſe occidere.†Vnde Plato duas mortes hominis nouit: quarũ vnã natura,& alterã virtutes præſtant. Homo enim moritur,cũ anima relinquit corpus ſolutũ lege naturę.Mori etiã dicitur,cum & ipſa anima adhuc in corpore cõſtituta corporeas illecebras (Philoſophia docere) cõtemnit,& cupiditatum dulces inſidias reliquáſque eius paſsiones exuit:quã mortẽ dicit Plato ſapiẽtibus eſſe appetendã:cũ ſic mori nihil aliud ſit, niſi voluptates,quæ animã occidunt, cõtemnere, & futuram vitã deſiderare. Non ꝙ quis naturaliter ſeipſum occidere debeat. quod eſt prohibitum , vt plene dicit
45 beatus Thomas,in ij.ij.quæſt.lxiiij.arti.v. †Nulli ergo licet ex quacũq; cauſa occidere ſeipſum.Tamẽ omnium ſe occidentium teſtamẽta infirmantur: niſi vbi teſtator cõſcientia alicuius criminis ſe occideret . quo caſu teſtamentũ tali morte nõ confirmaretur , ſed extingueretur. Quod etiã locũ habet in illo qui cõſciẽtia criminis ſe occidere voluit,tamen nõ potuit : quia fuit ſibi occurſum & obuiatũ.l.fi.§ ſi aũt.ff. de his qui mor.ſibi conſciue.& l.omne delictũ.§. qui ſe vulnerauit.ff. de re mili.& bonus tex.in l.ſi quis aliquid.§.fin. de pœn.Et hoc verũ,ſiue ſit tale crimen, de quo poteſt quis etiã poſt mortẽ accuſari , veluti de crimine læſæ maieſtatis,vel hæreſis.l.fin.C.ad legẽ Iuli.maieſta.vel aliis de quibus per gloſ.in l.ex iudiciorũ.ff. de accuſa. ſiue eſſet tale crimen, quod morte rei extinguitur , vt ſunt regulariter cętera alia delicta:dumtamẽ hoc iam eſſet hoc vltimo caſu teſtator accuſatus vel captus pro illo delicto. Semper enim ſeipſum interficere intuitu ſuæ propriæ perſonæ,vt quis per hoc acerbiorem aut turpiorẽ mortem euadat,eſt illicitum ſecundum Auguſt.in primo de ciuitate Dei,cap.xvij.& bona confiſcantur. De Caio Licinio illuſtris ingenij oratore refert Valerius lib.ix. titu.de morte nõ vulgari, ꝙ cum repetundarũ pecuniarũ ab Aſia prouincia ſubſtractarũ reus cõſtitueretur,& ſentẽtia ad pronuntiandũ parata ,cũ Ciceronẽ vidiſſet ad iudicũ ſententiã prolaturũ : vt genus familiamque ſuã à turpitudine futuræ damnationis vendicaret,& domus ſua tanta infamia notari non poſſet,nec ſua bona haſtæ poſſent ſubiici, id eſt confiſcari:protinus ſudario,id eſt velamine quo ſudorẽ abſtergebat ore & faucibus ſuis coarctatis incluſo ſpiritu pœnã morte præcurrit. Qua cognita re Cicero de eo nihil pronũtiauit,& ſic liberatus fuit ab inopia rei familiaris,& à crimine damnationis domeſticæ.Sed hoc fuit de facto ex tolerãtia iudicis:cum de iure bona rei ſe occidentis ſint applicanda fiſco. Imò
46 † in caſu quo quis poſſet aliũ puta bannitũ ex ſtatuto occidere,tñ non poſſet ipſe bãnitus ſeipſum occidere impunè ſecundũ Bald.Salic.Ful.Pau.& Iaſo. in l.j. C. de ſer.fugi. Cũ multo maior ſit & exiſtimetur crudelitas in ſeipſum quã in alium, iuxta illud vulgare; Cui parceret qui ſibiipſi nõ pepercit?l.fi.§.ſi quis autẽ tædio.ff.de his qui ſibi mor.conſciue.Et qui ſibi nequã eſt,cui alij bonus erit? Qui ſibiipſi inuidet,nihil eſt illo nequius. Eccleſ.xiij. & Seneca in Agamẽnone: Rudis itaq; tyrãnus eſt,qui morte ſibi pœnam exigit.De quo meminit Galterius in Alex.viij.Non veroſimile, inquit,eſt alieno cuiquam parcere,qui ſibi non parcit. ac alibi : quẽ fidũ inuenies, ſi tibi ac tuis hoſtis fueris? Ideo his caſibus teſtamẽtũ ſuũ vitiatur,& perinde ha-
47 betur ac ſi factũ non fuiſſet: † quia ſe occidendo videtur de crimine cõfiteri.l.ſi.ff. de bo.eorũ qui mor.ſibi cõſciue.Ex qua cõfeſsione habetur pro condẽnato, & ac ſi fuiſſet condemnatus fuit effectus ſeruus pœnæ. Et ſic teſtamentũ nullum.l.eius qui.§.j.ff.eo.& videbitis plenius in ſequenti caſu.Nã licet quo ad pœnã corporalẽ imponẽdam cõfeſſus nõ habetur pro condẽnato. quia vt dixi,ex quo delictũ morte extinctum eſt.l. defuncto.ff.de pub.iudi Pœna corporali non debet amplius affligi.l.j.& ij.C.ſi reus vel accuſator mortus fuerit. Tñ quantũ ad hoc vt pœnæ ſeruus cenſeatur quo ad facultatẽ diſponẽdi de bonis,talis qui(vt dictũ eſt) habetur ꝓ cõfeſſo.etiã habebitur pro condẽnato,vt d.
48 l.ij.qui teſta.facc.nõ poſ.in fi. †quæ quo ad impotentiã teſtandi nõ eſt correcta per Authen.bona dãnatorũ.C.de bonis dã.Sed tales ſunt inteſtabiles , licet bona ſuis parẽtibus pertineãt inteſtato ſuccedẽtibus ſecundũ Bart.in d.l.fin.& cõmunẽ opi.& Alex.in d.l.ij. in fi.Hodie aũt,cũ in regno Franciæ capitalis aut mẽbri vel bãni perpetui condẽnatio importet cõfiſcationẽ bonorũ,nõ eſt dubiũ,ꝙ ſint inteſtabiles,vt ĵ. videbitis.quia in regno quo ad cõfiſcationes ſeruãtur iura antiqua.l.fi.ff.de bo.dam.& l.fi.C.ſi reus vel accu.mor. fuerit. Adeo,ꝙ etiã teſtari nõ poſſunt de bonis acquiſitis poſt ſentẽtiã cõdẽnatoriã.l.ij.C. de bo.proſcri.licet nõ veniãt in cõfiſcatione.l.ſi mãdauero.§.is cuius bona.ff mãdati.vt plenè dixi in verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in v.arti.ſucceſsionũ ab inteſtato.licet de illis cõtrahere poſſunt,ſecũdũ glo.in d.l.ij.nõ tñ
49 teſtari:imò plus dicũt Doctores,†ꝙ licet vxor teneatur per annũ lugere maritũ,atq; veſtes portare lugubres ſub pœna infamiæ, tñ ſi maritus ſeipſum occiderit,luctu carebit.l.liberorum.§.nõ ſolent.ff.de his qui
50 notã.infa.†Et(quod ſibi deterius eſt)nõ debebit in eccleſia ſepeliri,per tex.iuncta gl.in c.placuit.xxiij.q.v. Attñ eccleſia in hoc detrimentũ non patietur.Ita ꝙ ſi eccleſiæ certũ quid reliquiſſet, qñ eũ ſepelirent in tali loco in eccleſia,tale relictũ debetur, ac ſi in eccleſia ſepeliretur,ſecundũ Bart.poſt Dy.per illũ tex.in l.miles.§.reus.ff.de adulte.Quia ſe occidendo fuit ſolus in cauſa,ꝙ ſepultura eccleſiaſtica caruit.Vnde cõſuetudo inualuit in aliquibus partibus, ꝙ ſe occidens quoquo modo etiã citra cõſcientiã criminis omnino nõ ſepelitur ,ſed ſuper poſtello volatilibus cœli exponitur abſq; alia terrea ſepultura. Et in aliis partibus in ſterquilinio ſepeliunt, & poſtellũ de ſup ponitur in ſignũ deſperationis. Quæ pœna olim Romæ irrogabatur iis,qui rẽpublicã & eius libertatẽ inquietabant,prout irrogata fuit Tyberio, & Caio Gracchis , cùm legem Agrariã cõtra ſenatus authoritatẽ ferre molirentur, vt ager ſtellas qui bello & armis captus fuerat , inter omnes etiã populares æqualiter diuideretur, interempti fuerũt. Erat enim lex illa magnæ ſeditionis cauſa: quia nobiles de poſſeſsione cedere cogebantur & omnibus cõmunicare. Ideo poſt mortem inſepulti remãſerunt,& ſupremo honori conditionis humanæ ſcilicet ſepultura priuati fuerunt. De quibus Valerius libro vj.titu.de Seueritate ſic dicit: Viguit in noſtra ciuitate ſcilicet Romana,Tyberij Caij Gracchorũ ſumma nobilitas,ac ſpes amplisſima : ſed quia ſtatutũ ciuitatis conati erant cõuellere, inſepulta cadauera iacuerunt,ſupremúſq; humanę conditionis honos filiis Gracchi & nepotibus Aphricani defuit. Quin etiam familiares eorum , ne quis reipublicæ inimicis amicus eſſe vellet,de robore præcipitari ſunt.hæc ille. Videatis quæ dixi vobis ſuprà in verbo, *In eodem teſtamento relinquens.* in xviij.limi. loquendo de naturali & poſitiua iuſtitia.Non eſt ergo modica pœna carere

omnino ſepultura: quæ duntamē non fiat ad pompā,
51 adferṭ defuncto gloriā: †quia deuotæ ſepulturæ offi-
cium bonæ fidei, & vitæ quodammodo affert teſtimo-
52 niū. xiij. q. ij. nū exiſtimemus gloriā. †Vnde licet Chri
ſtus mortē acerbam & vilem pro nobis pati voluiſſet,
tamē quia vas erat omniū virtutū, glorioſè ſepultus
fuit, vt impleretur illud Eſaiæ xj. Et erit ſepulchrum
eius glorioſum, & Pſal. dicit: Nec dabit Deus ſanctū
ſuum, id eſt, Chriſtum ſepultum videre corruptionē.
Imò credunt gentiles carentiam ſepulturæ mortuis
obeſſe. Adeò, quod dicit Poëta lib. vj. Aeneid. quod animæ ſe-
pultorum donec ſepeliantur, erunt centū annis circa
fluuium infernalem, qui appellatur Cocitus, & circa
Stygias paludes, de quibus aliqua dixi ſuper verbo,
Cætera bona. Nec poſſunt infra cētum annos ad ſedes
53 tranſire optatas, ſecundum Poëticam fictionem. †De
gloria autem & priuilegio ſepulturæ quantū ſit appe
tenda oſtendit Inno. in c. cū liberū. de ſepultu. vbi di-
cit, quòd ſacerdos ſpoliatus corpore iam ſepulto non
eſt ante omnia reſtituēdus, vt vexatio euitetur corpo-
ris humati. Et idem ſi ageret per viā attentari, quod eſt
remediū magis pingue, ſecūdū Inno. & alios in c. dile-
cti. de maio. & obe. quod verū intelligunt domini de
Rot. de æquitate, ſecūs de rigore iuris, ſecūdum Hoſti.
in d. c. cùm liberum. de quo per Domi. in c. nō ſolum.
de appel. li. vj. in fi. Et adeò vexari nō debet corpus ſe-
pultū, quod nec vexabitur corpus infidelis Iudæi. c. ſicut
deinde. facit l. ij. ff. de ſepul. viola. & l. fi. C. eo. ti. vbi di-
cit Bal. quod licet ſepultus ſi vexetur hāc iniuriam reuo-
care nō poteſt ad animū, tamē hæredes poterūt reuo-
care & agere. l. j. §. & ſi fortè. ff. de iniuriis. & ſi negli-
54 gant, ipſa eccleſia reuocat. †Imò cadauera ipſa prius
quàm ſepeliātur, vexari nō debēt, nec impediri, quo-
minus ſepeliantur ilico, per tex. in l. ſunt perſonę. ibi,
ne inſepulta cadauera iacerēt. & l. ſi quis ſepulchrū. in
princ. & l. ne corpora. ff. de reli. & ſump. fune. Quia cū
corpora humana in vita ſaltē, quādoq; templum fue-
rint ſpiritus ſancti, iuxta illud Apoſtoli j. ad Corin.
vj. An neſcitis, quoniā membra veſtra templum ſunt
ſpiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo.
Auguſt. lib. j. de ciui. Dei, capi. xiij. Non, inquit, conte-
mnenda & abiiciēda ſunt corpora defunctorum, ma-
ximéque iuſtorū ac fideliū, quibus tanquā organis &
vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt ſpirit' &c.
Ideo certè ipſis mortuis ſunt humāda, ne Dei templū
contaminetur, & illecebris fortè beſtiarū ſubiiciatur.
(Additio.) Hoc anno domini M.cccccxiiij. fuit Tolo-
ſæ quidā hoſpes diuerſorij Stellæ in carreria Sallini,
& quædā iuuenis mulier cuidam furnerio nupta eius
vicina, quā hoſpes ille ad pecunias mariti ſubſtrahen-
dum ſolicitauerat, corā corū domibus trabe affixa ſu-
ſpenſi, & ſtrangulati per ſententiā iudicis criminum
Arreſto Parlamenti cōfirmatam Iouis ante Penteco-
ſtem, & in craſtinū cadauera ſuſpenſorū fuerunt per
Bernardū Gaſquet lictorē ſeu ſpiculatorem altę iuſti-
tię executorē ad patibulum portata, & in ligando illa
ita coniunctim, quod tenebāt ora & femora & pudibun-
da veſtibus reuolutis quaſi coirent, & vnus manu ſua
alterius membrū naturę generationis tangeret in de-
riſum punitorū. Ob quem abuſum fuit negotio auo-
rato, per Arreſtum dicti Parlamenti præfatus execu-
tor condemnatus ad curſum villæ & fuſtigationem
vſq; ad ſanguinis effuſionem incluſiuè, & in emenda
centum librarum Turonen. media parte regio fiſco
applicanda, & reliqua dimidia certis conuenientibus
pauperibus ad Deum orandum pro illis ſuſpēſis tra-
denda, & fuit vltra bānitus perpetuò à tota Seneſca-
lia Toloſana in menſe Iulij, anno prædicto. Per quod
demonſtratur cadauera defunctorum non eſſe deri-
denda, ſed potiùs honoranda. Ex quo valde ſunt de-
teſtabiles Parthi, apud quos ſepultura vulgò aut a-
uium, aut canum laniatus eſt, nuda demum oſſa terra
55 obruunt, vt refert Iuſtinus. † Et Maſſagetæ populi ſe-
nio confectos in fruſta cædunt, & cum ouillis carni-
bus edunt eos, qui morbo moriuntur deuorandos fe-
ris obiiciuntur. Inde dicit Specu. titu. de appella. §. in
56 quibus. verſi. viij. †quod non auditur creditor appellans
ne corpus debitoris ſepeliatur. Quæ res eſt tēpore cor
ruptibilis, & citò peritura, & nō capiens dilationem.
l. fi. ff. de appella. recei. vel non. Quod eſt verum, etiam
ſi creditor inſtrumentum haberet capiēdi debitorem
ad omnem ſui inſtantiam & voluntatem: quia non
valeret, ſecundum Felin. in dicto capi. ſicut: licet An-
ge. contrarium voluiſſet in Authē. vt defuncti ſeu fu-
57 nera. quòd eſt rigoroſum, † & priuilegium ſepulturæ
hæredes ſepulti cōcomitatur, vt poſt ſepulturam ve-
xari pro debitis defuncti nō poſſunt intra nouē dies,
& hoc in honorem ſepulti. C. de ſepulchro viola. Au-
then. item qui domū. & Authen. ſed nec ante. Per quæ
iura dicit Bart. in l. interdum, ff. de iudic. ſe plures de-
fendiſſe viduas, quæ mortuo marito intra annum tu-
58 torem filiis non petierant dari: † quia vltra annum
gaudent nouem diebus, quibus non tenentur exire
domum. Facit quod voluit Bart. in l. j. §. eleganter. ff.
59 de liber. agno. † Nec pariter ſequentes funus quan-
tuncunque extranei vexari, aut in ius vocari poſſunt.
l. ij. ff. de in ius vocan. & quantum ſit mortuorum ſe-
pulturæ fauendum patenter nobis oſtenditur in Ec-
cleſiaſtico ibi, Noli mortuo denegare gratiam, id eſt,
ſepulturam. xiij. quæſtio. ij. in eccleſiaſtico. quæ etiam
pro maleficio ſuſpenſis & occiſis non eſt deneganda.
cano. quæſitum. eadem cauſa & quæſtio. facit text. in
c. ad Apoſtolicam. de ſimo. vbi ex fermento hæreticæ
prauitatis procedunt fictitia ſepulturæ impedimen-
ta. Expedit enim reipublicæ non minus mortuos hu-
mari, quàm viuentes conſeruari, ſecundum Bald. in l.
fin. C. de nego. geſt. prout nobis exemplo tradiderunt
Syrus Alexand. & Cæſar glorioſi Imperatores, qui ſe
ſuis mandarunt in teſtamentis in nuda terra humari,
vt refert Leonar. Areti. epiſto. xciiij. Nam cadauer re-
manere non debet inſepultum, imò tumulandum in
memoriam humanæ conditionis. l. quidam in ſuo. ff.
60 de condit. inſtitu. †Nec valeret diſpoſitio teſtatoris
in contrarium, vt ibi eſt text. not. & gloſ. in c. nunc au-
tem. xxj. diſtin. Refert Marcellinum iuſſu ſancti Pe-
tri, qui in ſomnis Marcello Papæ apparuit, fuiſſe ſe-
pultum, non obſtante quòd in pœnam peccati ſui ſe-
pulturam cadaueris proprij vetuiſſet. Narrat pariter
61 Valerius lib. j. titu. †de ſomnis. de Simonide, qui cum
naue ad litus deſcendiſſet, compertum in arenis ca-
dauer ilico ſepeliri mandauit, ob quod in tantæ cha-
ritatis retributione à ſpiritu defuncti monitus, ne die
ſequenti nauigaret, ipſo in terra manente cæteri eius
ſocij procellis perierunt maritimis. Hic pariter Si-
monides fuit à ruina ſeruatus, vt idem refert Vale-
rius, eodem lib. titu. de miraculis in hæc verba: Aequè
Diis immortalibus acceptus Simonides, cuius ſalus
ab imminenti exitio defenſa, ruinæ quoque ſubtra-
cta eſt. Cœnanti enim apud Scopam in Cranone,
quod eſt in Theſſalia oppidum, nuntiatum eſt duos
iuuenes ad ianuam veniſſe magnopere rogantes, vt
continuò apud eos prodiret: ad quos egreſſus nemi-
nem reperit ibi. Cæterùm eo momento temporis tri-
clinium, in quo Scopas dominus domus epulaba-
tur

tur collapſum, & ipſum omnes conuiuas oppreſsit.
Quid hac felicitate locupletius, quam nec mare, nec
62 terra ſæuiens extinguere valuit? Hæc ille. † Igitur
non immeritò impedientes ſepulturã ſunt infames,
vt dicta authẽ. item. Quã ſcilicet infamiã non ſolum
euitauit, ſed innatam ei charitatem non certè timore
pœnæ, ſed virtutis amore exercens, imò ferè in toto
regno die ſepulturæ laudes prædicantur defunctorũ.
Quod à Solone ortũ habuit, qui è ſeptem ſapientibus
vnus vrbem Athenarum quaſi nouam ciuitatẽ mori-
bus ac legibus condidit. Hic talis ac tantus Philoſo-
phus inſtituit, vt clariſsimorum virorũ laudes in fu-
nere prædicarentur, ſi defuncti fuerant virtuoſi: quia
vitioſorum virtutes fingere, & contra veritatem lau
des prædicare, eſſet peccatum, vt pulchrè Bart. Boſſus
tertiæ partis Epiſtola lxiiij. licet hodie theologi, &
malè, diuites laudẽt. Et ſicut ſunt defuncti honorificè
ſepeliendi, ita decet ſemel ſepultos ibi perpetuò ma-
nere: nec poſſunt eorum reliquiæ de loco ad locum
transferri. l. nemo. C. de religio. ſub pœna violatori-
bus ſepulchrorum indicta, & decem librarum auri
vltra. l. qui ſepulchra. in fin. C. de ſepul. viola. Præſer-
tim ſi beati exiſtant, de quibus vox ait: Nolite tãgere
Chriſtos meos, & in l. nemo. C. de ſacroſan. eccle. Ne-
63 mo, inquit, Imperator martyres diſtrahat. † ob quod
graui fuit vltione punitus Clodoueus ſecũdus Fran-
corũ rex Chriſtianiſsimus, & bonorũ operum opti-
mus artifex, de quo Gagui. lib. iij. c. iiij. ſic dicit: Huiuſ-
modi religioſis operibus cum maximè operam daret
Clodoueus Dagoberti regis filius, neq; vllis agitare-
tur bellis, aperto beati Dionyſij feretro brachij par-
tem inde abſtulit. Quod eam & ſi reuerẽter haberet,
protinus tamen mente proſternatus humi concidit:
ſecutæq; ſunt per Dionyſium templum tenebræ, &
rerum omnium obſcuritas, vt qui illic aderant paui-
tantes citiſsimè inde aufugerent. Rex & ſi inſano non
diſsimilis eſſet, brachij partẽ ablatam auro circũda-
tam, & gemmis multis decoratam beato corpori re-
ſtituit, ſimulq; donaria monaſterio attribuit, quibus
meliorem ſibi mentẽ recipere poſſet. Qui & ſi paulo
meliuſculus extiterit, præ ſe tamen tulit inſaniæ ve-
ſtigium, quo annos duos afflictus tandem interiit ex-
64 pleto regni ſui anno xvj. Chriſti nclxij. † Non ſic fe-
cit Ioſias rex, qui oſſa tollẽs mortuorum certificatus
de ſepulchro viri Dei, qui venerat de Iuda: ait: Di-
mitte eum, nemo cõmoueat oſſa eius. Et intacta man
ſerunt oſſa illius cum oſsibus Prophetæ, qui venerat
de Samaria iiij. Reg. xxiij. Etiam ſi non vt beati hono
rentur eorum reliquiæ prohibentur transferri, vt di-
65 cta l. qui ſepulchra. † Quod exẽplo nos docuit Ludo
ui. xj. domini noſtri Frãcorum regis genitor, qui ca-
dauer Agnetis (licet ei aduerſata fuiſſet) moueri non
permiſit, quamuis impedimentum rei ſacræ foret, de
quo Gagui. lib. x. cap. j. & ij. ſic dicit: Fuit Agnes (quæ
bella nuncupata eſt) Carolo vij. Ludo. patri pellex, de
qua conſtans fama fuit eam à Carolo adamatã fuiſſe,
fuit nãq; ad modũ lepida & faceta, luxuq; & veſtium
cultu ſupra mulieris modeſtiam gloriabunda. Qui
faſtus non niſi grandi ſumptu ducitur: eius pompæ
impenſam ad amorum mercedem Carolus facere cre
debatur. Accedebat ad ſtupri ſuſpicionem propin-
quorũ Agnetis ad dignitates eccleſiaſticas repentina
promotio, ea in diuæ Mariæ templo, quod in caſtello
lociarum eſt ſepeliri voluit, condito lx. milliũ aureo-
rum teſtamento, datoq; ſacerdotibus annuo prouẽtu
in medio templi choro ſepulchrum ſibi extrui impe-
trauit. Ad eum locũ aliquando diuertens Ludouicus,
ſciſcitatus cuius hoc eſſet monumentum: Eſt, inquit,
vnus ex clero Agnetis illius, quã propter formæ de-
corem bellam vulgus appellauit. Et quia nobis im-
pedimento eſt ſepulchrum, vellemus cum tua venia
alio aliquo ſacello reponere. Non æquum, inquit, rex
poſtulaſtis, quanquàm enim illa dum vixit mihi fuit
multũ aduerſata, mulieris tamẽ buſtum contra leges
non violabo. Sed nec vos arbitror illius cadauer ſine
largo eius munere hic collocaſſe, ſeruate bene facta
quod viuẽti promiſiſtis. Nefas vobis eſt hinc mouere
ſepultam. Vt autem illius cauſa obnixiores Deum
orare ſciatis, accipite donum ſex millia librarum, &
hoc dicens nummos iuſsit ſacerdotibus tradi, quos in
perpetuos templi reditus impenderẽt. Erat ſi quidem
Ludoui. à pietate non alienus, quantum ex rebus à ſe
geſtis liquet, & nedum reliquiæ defunctorum, imò
quicquam eſt in vna eccleſia transferri non debet in
aliam etiã regulæ, vel alia ſemẽta ædificij, vel orna-
mentorũ: quia non eſt diſcooperiendum vnum altare
66 pro coperiẽdo aliud. † & hoc expreſsit Quintus Ful-
uius Flaccus cenſor Romanus, qui ſua durante cenſo-
ria, qui tegulas ex Iunonis tẽplo in ædem, ſeu tẽplum
fortunæ, quod Romæ faciebat tranſtulit, ob quod de-
mentia percuſſus, & liberis orbatus interiit, de quo
Vale. lib. j. tit. de neglecta religione, ſic dicit: Quintus
autem Fuluius Flaccus impune nõ tulit, ꝙ in cenſura
tegulas marmoreas ex Iunonis Laciniæ tẽplo in ædẽ
fortunæ equeſtris, quam Romæ faciebat tranſtulit,
negatur enim poſt factum mente conſtitiſſe. Quin-
etiam per ſummam ægritudinem animi expirauit,
cùm ex duobus filiis in Illyrico militantibus alterum
deceſsiſſe, alterum grauiter audiſſet affectum. Cuius
caſu motus ſenatus tegulas Locros, id eſt, locũ ſic vo-
catum, vbi Iuno colebatur, tegulas reportandas cu-
rauit, decretiq; circunſpectiſsima ſanctitate impium
67 opus cenſoris retexuit. Hæc illo. † Punitus etiam fuit
Dagobertus Francorum rex, ſupradicti Clodouei ge
nitor, qui valuas eccleſiæ beati Hylarij tranſtulit, vt
dixi ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adela.* in quarto
& vltimo ſucceſsionũ articulo, loquẽdo de venatiõe.
68 † Vnde reſtat defunctis ſepulturã eſſe tradendam,
& inuiolabiliter conſeruandam. Nam homo ille ſan-
ctiſsimus Thobias qui eſurientes alebat, nudisq; ve-
ſtimenta præbebat, & mortuis atq; occiſis ſepulturã
ſollicitus exhibuit Thob. j. c. Imò Pyrrhus gẽtilis Epi-
rotarum rex, vt Eutropius refert, quã fauendum ſit
ſepulturæ, licet paganus foret oſtendit, qui cùm mille
octingẽtos ex Romanis in bello captos teneret, ſum-
mo honore tractauit, multosq; defunctos licet hoſtes
honorificè ſepeliuit. Sic & Cæſar caput Põpeij hoſtis
ſui. Tales pulchrè commendauit propheta eximius.
ij. Reg. ij. cap. Vos benedicti à domino, qui feciſtis mi-
ſericordiam hanc cum domino veſtro Saul, & ſepe-
liſtis eum. Non immeritò per illum tex. eccleſia de-
functos ſepelire inter opera miſericordiæ præcepta
cõnumerauit, & leges per illationẽ mortui locũ fieri
religioſum decreuerunt, inſtit. de rerum diuiſ. §. reli-
gioſum. vt dixi. [Imò nõ valeret teſtator in contra-
69 rium diſponere, vt d. l. quidam in ſuo. † Vbi obtem-
perari nõ debet ei, ſi ſuũ cadauer proiici in mari man
dauit, ſicut non obtemperatũ fuit dicto Soloni Phi-
loſopho ex ſeptẽ Græciæ ſapiẽtibus ſecundo, qui Cy-
pro moriens hæredibus mandauit oſſa ſua in cinerẽ
diſſoluta per omnem prouinciã diſſeminari. De pri-
uilegio & fauore, & quantũ ſit accuratè fauendũ ſe-
peliendis cadaueribus elegantiſsimè poſuit Io. Andr.
multorũ dicta præſertim Valerij recitans ſuper rub.

70 j.de ſepu. † Præterea ſanè intelligatis per illatronē
mortui locū religioſum fieri, & locus ille erat omni-
no ſanus, id eſt inſolidum, & à nullo depēdens domi-
no, vt quia allodialis erat, & aliis ſine conſenſu ſocij
vel domini nō poſſet dedicari.inſtitu. de rerū diuiſ.§.
religioſum.& l.ſi.ff. vt in poſ.leg.aliâs fauore religio-
nis dedicari poteſt ad libitū poſſeſſoris.] Et inde eſt,
71 † ꝙ modus teſtandi ſaltem inter ſapientes inoleuit, vt
priore loco teſtamenti diſpoſitio ſepulturæ teſtato-
ris deſcribatur ante bonorum ordinationem, quod à
Thobia habuerūt, Thob.iiij.c.in prin. Quibus omni-
bus carēt ſeipſos ſciēter occidentes, vt videtis, vt im-
pleatur quod de peruerſo ſcribitur Hier.xxij. Quòd
72 ſepultura aſini ſepelietur, † quod locū nō haberet in
illo, qui furore aut phreneti ſe occidit, ſecundū glo.in
d.c.placuit. Idem crederē, ſi dormiēdo, quia dormiēs
furioſo cōparatur.cle.j.de homici. & idē ſi in ebrieta-
te cōſtitutus ſe interfecerit: quia dementi cōparatur,
cùm ebrietas mentis inducat exiliū, cap.à crapula.de
73 vita & ho.cler. † & ebrius delinquēs non punitur pro
delicto cōmiſſo, ſed ſolùm pro culpa nimiæ potatio-
nis.l.reſpiciendū.§.delinquūt.ff.de pœn. vbi Doct. Et
eſt mirabile, quia licet additio peccati ad peccatū ſem
per faciat plura peccata, vt clarè dicit Apoſtolus ad
Rom.j.c.nō tamen ſemper facit maiorē grauitatem,
vt vnū propter aliud magis puniatur: imò contingit,
ꝙ primū ſic diminuit ſecundū, ꝙ ambo ſimul iuncta
non tantā habent grauitatē, nec tantā merentur puni
tionem, quantā haberet ſecundum per ſe acceptum.
74 † Nam homicidiū perpetratū ab homine ſobrio gra
uius eſt quo ad Deum, & etiā quo ad pœnā fori con-
tentioſi, quā ſi perpetraretur ab homine ebrio, ita ꝙ
præponderat ebrietati & homicidio ex illa ſequenti
quāuis ſint duo peccata, ſecundum Lyram Ioā.ix.cap.
in ſi. Quoniam in puniendis delictis ponderatur ani-
mus, & propoſitū delinquentis, cùm voluntas & pro-
poſitū diſtinguant maleficia. l. qui iniuriæ.ff.de furt.
quæ volūtas ceſſat in homicidio per ebriū & mentis
exulem cōmiſſo. Et relinquitur ſic impunitum, etiam
ſi in principem fuiſſet commiſſum.l.j. C.ſi quis impe.
maledi. Prout etiā nobis exēplo tradidit Pyrrhus Epi
rotarum rex, de quo Valer.lib.v.titu. de humanitate
& clementia ſic dicens: Aequè mitis animus Pyrrhi
regis, qui cùm audierat apud quoſdā in conuiuio Ta-
rentinorum parum honoratū de ſe ſermonem habi-
tum, accerſitos qui & interfuerāt percunctabatur, an
ea quæ ad aures eius peruenerāt dixiſſent? Tunc vnus
ex his, inquit, niſi nobis vinū defeciſſet, iſta quæ tibi
relata ſunt præ his, quę de te loquuturi eramus ludus
ac iocus fuiſſet. Tam vrbana crapulæ excuſatio, tāq;
ſimplex veritatis confeſsio, iram regis conuertit in
riſum. Qua quidem clemētia, & moderatione aſſecu-
tus eſt, vt & ſobrij ſibi Tarentini gratias agerent, &
ebrij bene precarentur. Hæc ille. Videaris quæ dixi
ſuper verbo, *Duas habēs filias.* loquēdo de ſcuto regio,
& triūpho liliorū. Et quæ dicam infrà de ſentētia ira-
cūdè lata, de Pyſiſtrato tyrāno. Ad hos ebrios dicitur
Iohel.j. Expergiſcimini ebrij, flete, & vlulate omnes,
qui bibitis vinū in dulcedine: quoniam periit ab ore
veſtro. Talibus enim duplices maledictiones ſeu pu-
nitiones dabū‹t›ur, vt habetur ij.Ethi. Nō intelligitur
ſecundū menſurā peccati, vt ibi declarat Lyra Ioan.
ix.in ſi.de vini intemperantia diuus ille Bern. ſic dicit
in epiſtola de cura domus, & regimine rei familiaris.
Qui in diuerſitate & abundantia vinorū ſobrius eſt,
ille eſt æternus Deus. Ebrietas nil rectè agit, niſi cum
cadit in lutū. Sentis vinū, fuge conſortiū. Sentis vinū,
quære ſomnum plus quàm colloquiū. Qui ſe ebrium
verbis excuſat, ſuam ebrietatem apertè demonſtrat.
Male ſedet in iuuene vina bona cognoſcere. Fuge me-
dicum ebriū, præſertim in re volentem experiri.
Videatis qualiter alios de ſimili morbo curauerit.
75 Hæc ille. † Et maximè in fœmina eſt deteſtandus vi-
ni vſus: quia vt dicit Valer.libro vj.tit. de ſeueritate.
quæcunq; fœmina vini vſum immoderatè appetit,
& virtutibus omnibus ianuā claudit, & vitiis aperit.
Vide quæ de ſomno, & ebrietate dixi in verbo, *Dotem*
76 *quam ei dederat.* † [Vnū tamen notabitis, ꝙ ſeipſum
occidens conſciū alicuius criminis, non ſolum mori-
tur inteſtatus, ſi realiter & actualiter ſe occiderit, ſed
etiam ſi occidere ſe voluerit, taliter ꝙ per ipſum non
ſtetit. Quia fortè fuit ſibi occurſum, & obuiatū.l.ſi.§.
ſi autem.ff.de his qui mor.ſibi cōſciue. & l.omne deli-
ctum.§.qui ſe vulnerauit.ff.de re milit. Et eſt tex. opti.
in l.ſi quis aliquādo. §.ſi. ff. de pœnis.] Si autem teſta-
tor ſe occiderit, non ob conſcientiā criminis per eum
perpetrati, ſed tædio vitæ, vt fecit Dido, vel ob impa-
77 tientiam doloris, & infirmitatis, vel aliâs, † vt fecit
Cato poſterior Stoicus Philoſophus, quem aliqui
Vticenſem appellant, eò ꝙ victoriam Cæſaris impa-
tienter ferēs voluntariq; vnius à cætero Rēpublicam
Romanorū ſubiiciendā fore videret, Imperio Cæſa-
ris fundato, eiq; ſubiici nolens apud Vticam ciuita-
tem ſeipſum occidit, vt habetur in primo de ciuitate
Dei, cap.xxiiij. Ipſe enim, qui in Vticam ciuitatem ſe
receperat, vltima nocte vitæ ſuæ, dum Platonis librū
de immortalitate animæ legeret, poſito ad caput gla-
dio, duo hæc in rebus extremis inſtrumēta perſpexit,
alterū ſcilicet Platonis librum, vt mori vellet, alte-
rum vt poſſet ſcilicet gladiū. Compoſitis ergo rebus
ſuis ſtricto gladio, nihil inquit egiſti fortuna, omni-
bus conatibus meis, quibus dictis impreſsit collo gla
dium, & mortuus eſt. Ex quo Vticēſis Cato dictus eſt,
de quo Valer.lib.iij.titu.de fortitudine, ſic dicit: Tui
quoq; clariſsimi exceſſus Cato Vtica monumentum
eſt, in qua ex fortiſsimis vulneribus tuis plus gloriæ,
quam ſanguinis emanauit. Si quidem conſtantiſsimè
in gladiū incūbendo magnū hominibus documentū
dediſti, quanto potior eſſe debebat probis dignitas
ſine vita, quā vita ſine dignitate, de his duobus Cæſa-
re, ſcilicet & Catone eadē tēpeſtate cōcurrētibus pul-
chrè in Catilinario refert Salluſtius illorū contēpo-
raneus. His, inquit, duobus genus ætas, eloquētia pro-
pè æqualia fuere. Magnitudo animi, par etiā gloria,
ſed alia alij: Cæſar beneficiis & munificentia magnus
habebatur, integritate vitæ Cato. Ille manſuetudine
& miſericordia clarus factus, huic ſeueritas dignitatē
addiderat. Cæſar dando, ſubleuādo, ignoſcendo, Cato
nihil largiendo gloriā adeptus eſt. In altero miſeris
profugiū, in altero malis pernicies. Illius facilitas, hu
ius cōſtantia laudabatur. Poſtremò Cæſar in animū
induxerat laborare, vigilare negotiis amicorum no-
uorū ſua negligere, nihil denegare, quod dono dignū
eſſet ſibi magnū imperiū, exercitū, bellū nouū exopta
bat, vbi victus eniteſcere poſſet. At Catoni ſtudium
modeſtiæ, decoris, ſed maximè ſeueritatis erat. Non
diuitiis cum diuite, neq; factione cū factioſo, ſed cum
ſtrenuo virtute, cū modeſtiæ pudore, cū ignoſcēte ab-
ſtinētia certabat: eſſe, quā videri bonus malebat. Itaq;
quo minus petebat gloriam, eo magis aſſequebatur.
Hæc ille. De quo etiam meminit Valer.lib.iiij.titu.de
abſti.& conti.in prin.dicēs, ꝙ ex eadē materia vtero
& cōtinentia nata eſt & Cato. ſuper quo dicit cōmen
tator: hanc prouinciā, ſcilicet Hiſpaniæ Cato tam in-
tegro

tegro animo tanquã caſtis manibus exercuit, vt neq;
fides, neq; religio, neq; diligẽtia in ea adminiſtratio-
ne defuerit. Nam inter ipſas omnis generis volupta-
tũ materias verſatus ab omni cupiditate manus, ocu-
los, animi cũ ſumma laude & admiratione cohibuit,
& velut aurũ in fornace, ſic eſt Catonis cõtinentia in
ea & alia adminiſtratione probata. Nam inter auri &
argẽti cumulos, atq; inter omnis generis delitias ver-
ſari, quas abũdè Aſia refert, & ab his rebus, quas mor-
tales primas putãt manus, & animũ abſtinẽtes habe-
re, hic qui fecerit præſtantiſsimæ integritatis homo,
Deoq; proximus iudicari poteſt. Vnde meritò dici po
teſt, cũ ipſo Catone natã eſſe cõtinentiam (tamen vt
dixi) manu propria animi magnitudine ſe interfecit.
78 † [Eodẽ mentis propoſito vſus eſt Scipio, nanq; infe-
liciter & Gn. Pompei generi ſui defenſus in Africæ
partibus claſſe Hiſpaniã petens cũ animaduertiſſet,
nauẽ in qua vehebatur ab hoſtibus captã, gladio præ-
cordia ſua transuerberauit, ac deinde proſtratus in
puppi quærẽtibus Cæſarianis militibus, vbinã eſſet
Imperator, ſcilicet nauis: Reſpõdit Imperator ſe be-
ne habere: tantũq; eloqui valuit, quantũ atteſtãdum
animi magnitudinẽ æternę laudi ſatis erat. Hęc ille.]
Sic & Sagũtinorũ ciuitate triennio poſtquã Annibal
effectus fuit Imperator fame oppreſſa, vt diuus refert
Auguſt. Famis magnitudine diu paſta ſuorũ cadaue-
ribus, deniq; omniũ feſſa rerũ, ne ſaltẽ captiua in An-
nibalis manus proueniret, ingentẽ rogũ publicè ſtru-
xit, in quẽ ardentẽ omnes ſe cõmuni cõſilio miſerũt.
79 † Et finaliter Annibal ipſe cũ in eã perductus fuiſſet
neceſsitatẽ, ne à Romanis caperetur, cõfeſtim guſtato
veneno, quod in annulo more regio gerebat animã
expulit, eoq; genere mortis à Romanorũ vinculis ſe
liberãs deceſsit. Qui nunquã (vt Trogus ait) ſine bel-
lis cubãs cœnauit, nunquã inter innumeras captiuas
miræ pulcritudinis puellas caſtitatẽ perdiderat: nun-
quã in inſidiis ſuorũ, aut etiã inimicorũ proditus fue
rat. Et id idẽ Cymbriorũ vxoribus viris captis vel oc-
ciſis cõtigiſſe Oroſius refert. His omnes nõ cõſciẽtia
criminis, ſed dolore perditionis reipu. patriæ ſuæ ſibi
mortẽ cõſciuerũt, tamẽ teſtamẽti factionẽ non perdi-
derunt. Idem ſi cauſa iactationis teſtator ſe occideret
prout fecerunt plures Philoſophi, præſertim Empe-
docles, ſecundũ glo. de ipſo & Didone loquẽtẽ in l. ſi
quis filio exhęredato. ff. de iniuſto rup. teſt. Sed Lactã-
tius dicit eũ ſibi mortẽ intuliſſe, eò ꝙ animas æternas
ſuſpicabatur, feliciter vt poſt mortẽ viueret, ſicut Ze-
nomanũ fecit, vt refert idẽ Lactãtius: Pariter Theo-
brotus Ambrochiotaè muro ſe præcipitẽ dedit præ
deſyderio melioris vitæ, vt narrat Tul. lib. j. Tuſcul.
80 quæſtio. † Similiter ſi quis ſe occideret propter mi-
ſerias huius vitę fugiẽdas, prout fecerũt multi tẽpore
Aegeſiæ philo, qui tantæ fuit eloquẽtiæ, ꝙ politè nar-
rando miſerias huius ſeculi vi eloquẽtiæ multos tra-
xit ad ſe occidendũ. Tamẽ nimis creduli fuerunt, cũ
ipſe non ſe interficeret, de quo Vale. lib. viij. tit. de vi
eloquẽtiæ. Quantũ, inquit, eloquẽtia valuiſſe Aegeſiã
Cyrenaicũ arbitramur & Philoſophum, qui ſic mala
vitæ repræſentabat, vt eorũ miſeranda imagine au-
dientiũ pectoribus incerta multis voluntariã mortis
appetendæ cupiditatẽ ingeneraret: ideoq; à rege Pto-
lemæo vlterius hac de re diſſerere prohibitus eſt. Hæc
ille. Idẽ ſi quis ſe occidat cauſa pudoris æris alieni,
vt fecit quidã aduocatus, ſecundũ Richard. Malũbre.
quẽ refert Io. And. in addi. Spe. tit. de pœni. §. j. verſ. ij.
Quære an vulnerans ſeipſum &c. vbi latè hæc omnia
diſputat, & Bal. in proœ. ſ. viij. col. de clerico ſeipſum
percutiente, an ſit excõmunicatus. Idem ſi nõ ſponte
proiecit ſe in flumine, vel de feneſtris, vel fugiens ali-
quem credens natando euadere, vt in c. ex parte. le. ij.
de ſepul. Tunc etiã teſtamentum non irritaretur, ſed
morte confirmaretur, ac ſi naturaliter moreretur, vt
eſt text. notã glo. in l. ſi quis filio exhæredato. §. pro-
inde. ff. de iniuſto rup. teſt. facit tex. in l. quis ſit fugiti-
uus. §. idẽ ait interrogatus. verſic. nec eũ quidem, qui
81 eum. ff. de edil. edic. cũ §. ſeq. † Et idem ſi teſtator ſe
interficeret intuitu diuini honoris, ne ſcilicet vitu-
periũ exerceatur in proprio corpore redundãs in Dei
vituperiũ, ſicut timebat Saul primi regũ vltimo, ne
in ipſo, qui principalis erat in populo, fierẽt ludibriã
in contẽptum Dei Iſraël. Et hoc modo Raſias videtur
ſe interfeciſſe. ij. Machab. xiiij. c. Nec tñ propter hoc
vituperatur in ſcriptura, imò potius laudari videtur.
82 † Hoc etiã modo Sampſon ſe interfeciſſe legitur, vt
habetur Iudi. xvj. Et tñ in epiſtola ad Hebr. xj. in Ca-
talogo ſanctorũ connumeratur. Sic plures ſanctæ mu
lieres, de quibus ſolẽnizat eccleſia ſeipſas occiderunt,
ne infideles luxurias exercẽdo eis abuterentur cõtra
diuinũ honorẽ. Quibus caſibus ſecundũ Hebræos no-
dum licet, imò meritoriũ eſt ſe interficere, & oppro-
brium cupiditate viuendi velle viuere, vt Marcus
Aquilius Romanus fecit, de quo Valer. lib. ix. titu. de
cupiditate vitæ, ſic dicit: Marcus Aquilius cùm ſibi
glorioſè mortem cõſciſcere poſſet, Mitridati ſcilicet
Romano hoſti maluit turpiter ſeruire, quẽ quis non
meritò dixerit Pontico ſupplicio, quã Romano Im-
perio digniorem. Quoniã cõmiſit vt priuatũ oppro-
brium publicus rubor, id eſt, verecũdia exiſteret. Hæc
83 ille. † Tamen Auguſt. de ciui. Dei, vbi ſ. tales nõ ex-
cuſat, niſi hoc fecerint inſtinctu diuino nobis occul-
to. Quia indignũ & iniquũ eſt animã eiicere, quã no-
bis eius cõditor depoſito cõmiſit, nemo ſanæ mentis
inficias iuit. Vnde Seneca ad Lucillum Epiſt. xxxiiij.
Quotidie, inquit, moriuntur quotidie enim demitur
aliqua pars vitæ, ridiculũ tamen eſt currere ad mortẽ
tædio vitæ, vel alia occaſione: quia vir fortis, & ſapiẽs
fugere vitam nõ debet, ſed exire. Cùm idem dicat ad
eundẽ epiſtola lxxvij. Nec vita ſit tædio, nec mors ti-
mori: imò non ſolum ſi ſpõte, aut propter paſsiones
ſeculi huius vitãdas, ſeu vt perennem vitã citius cõſe
84 quatur. † Sed etiã ſi metu tormentorũ falſa cõfite-
retur in iudicio crimina contra ſe, grauiter peccare.
Adeò ꝙ ſi cõfeſsionis huiuſmodi prætextu ad mortẽ
dãnaretur, quã ſaltẽ in extremis nõ remaneret, certè
in peccato mortali decederet & dãnaretur. quoniam
hæc omnia prohibuit Deus ſub generali præcepto nõ
occides. c. ſi non licet. xxiij. q. v. ſecundũ Panor. in d. c.
ex parte. le ij. de ſepul. Ideo debent eſſe cauti cõfeſſo-
res, vt tales falſas cõfeſsiones faciãt ipſius condẽnatis
reuocare priuſquam executentur ad mortem. Et ideo
ſummè videtur reprobum, Maſsiliæ ciuitatis Græcię
inſtitutum antiquum, quo cuique licebat ſeipſum occi-
dere, quoties aliquo vehementi gaudio delibutus
erat, & hylaris factus ne fortuna mutaretur in de-
terius, cùm ſecundum Boëtium in primo libro de
conſolatione, ſummum ſit infelicitatis genus fuiſſe
felicem: vel quoties aduerſa turbatus erat fortuna,
ne perſeueraret permittebatur ſe occidere, ſaltem
ſe morti offerre, & cauſam coram ſexcentis viris
ad ciuitatis regimen inſtitutis, qui videntes cauſam
illarum aliquam ſubeſſe permittebant venenum
cum cicuta, id eſt, herba illa venenoſa temperatum
& mixtum, quod ibi publicè aſſeruabatur dari occi-
dere ſe volenti. De quo Valerius lib. ij. titu. de inſtit.
antiquis,

antiquis,ſic dicit: Venenũ cicuta temperatum in illa ciuitate,ſcilicet Maſsiliẽ.publicè cuſtoditur,quod datur ei,qui cauſam ſexcentis (id enim ſenatus eius nomẽ eſt) exhibuit, propter quas mors ſic illa expectãda cognitione virili beneuolentia temperata, quæ neq; egredi vita temerè patitur, & ſapienter excedere cupienti celerem fati viã præbet, vt vel aduerſa vel proſpera nimis vſi fortuna (vtraq; enim finiẽdi ſpiritus illa, ſcilicet aduerſa fortuna ne perſeueret, hæc ſcilicet proſpera ne deſtituat, id eſt derelinquat rationẽ præbuerit) probato exitu terminentur. Hæc ille.

85 † Olim enim venenũ publica erat Athenieñ. pœna, qua hodie nõ vtimur, ne ars intereũdi occulta & proditoria cõmunicetur. Vnde dicit tex. in l.j.C.de malefic.& mathe.quod plus eſt veneno extinguere, quàm gladio occidere: tamẽ prohibitũ eſt ſibi quoquomodo mortẽ inferre. Et hoc eſt, quod dicit glo. Ordina. allegata ſecũdi Machab.xiiij.c. His, inquit, exceptis, quos lex iuſta generaliter & ipſe fons iuſtitiæ Deus ſpecialiter occidi iubet, quiſquis hominem vel ſeipſum, vel quẽlibet aliũ occiderit, homicidij crimine innectetur. Vnde & ſcriptura libri huius, quæ ab eccleſia ad legẽdum pro informatione recepta eſt, non videtur hic Raziam arguere, ſed magis commendare ex ſuiipſius interfectione: & ſi prædicta nõ ſufficiãt ad eius excuſationẽ, poſſet dici, ꝙ hoc fecit ſpeciali inſtinctu ſpiritus ſancti. Omnes enim homines ſunt Deo mortis debitores, quod debitũ poteſt Deus quandocũq; vbicunque & quomodocunq; vult repetere, vt patet per manum propriã vel alienã hæc ibi. Et ſunt in effectu verba Aurelij Auguſtini lib.j.de ciui.Dei De quo plenè in d.c.ſi non licet.xxiij.q.v. Videatis etiam per Lycam & Burgen.in addi.alleg.j.Reg.vlt.cap. Et quia ex quacunq; cauſa non licet ſæuire in ſeipſum & quia ſi quis hoc fecerit diuino inſtinctu, aut diabolico ſuaſu, eſt nobis occultũ: videmus hodie ſeruari, qui cunq; ſe interficiet in ſterquilinio ſepelitur tãquã deſperatus, priuat⁹ eccleſiaſtica ſepultura, velut excõmunicatus

86 Dicit etiã Bald.in dicto proœmio. † Quòd ſi monachus ſanguinolenter percutiat ſe in eccleſia, talis eccleſia erit polluta & interdicta. De Didone tamen qua de cauſa ſe occidit dicã vobis alibi, vt ponit Hieronymus cõtra Iouinianũ lib.j. cui potiùs crederem, quã glo.iij.dicti §.proinde.& plus quã fabuloſo Poetę in iiij.Aeneid. Vnũ quod ſuprà tetigi notabitis pro fine huius ſecundæ fallentiæ, ꝙ in dubio præſumitur quis ſe occidiſſe alia de cauſa, quã cõſciẽtia criminis per eũ perpetrati, vbi de aliquo crimine non erat adhuc accuſatus, nec pro eo captus vel alio modo præuẽtus, ſecundũ Bar.in d.l.fi. de his qui mor.ſibi cõſci. vbi dicit, ꝙ etiã ſi quis poſt præuẽtionẽ ſe occiderit, poſſent hæredes occiſi eũ purgãdo, & bona cõſeruãdo ꝓbare ꝙ alia de cauſa ſe occiderit, quã timore pœnæ propter crimen ſimile inferẽdæ, quod eſt notandum.

87 † Tertiò fallit regula noſtra, vbi teſtator moreretur & occideretur per ſentẽtiã iudicis, iuxta illud Eccleſ. xxiiij. Teſtamentũ huius mundi morte morietur. Et notãter dico per ſententiã iudicis, cũ nemini priuato liceat etiã delinquẽtes occidere, iuxta illud Iudæorũ dicentiũ, nobis non licet interficere quenquã, ſed ſoli iudici hoc permittitur: quia vindicta priuata, quãuis ſuã quis vel ſuorũ proſequatur iniuriã, eſt interdicta. Et ſi quis pro iniuria præterita ſecus faceret, animi moderatione careret, & grauiter peccaret: nec teſtamentũ occiſi infirmaret᷑ tali morte, ſed cõfirmaretur

88 à iudice profectò eſt petẽda vltio. † Vt exẽplo tradidit nobis Marcus Bibulus moderatiſsimus Romanus, qui propriorũ filiorũ necẽ vindicare recuſauit, cũ ei occiſores oblati fuiſſent. De quo Vale.lib.iiij.tit. de moderatione animi, ſic dicit: Qui Bibulus ſcilicet cũ in Syria moraret᷑ prouincia, duos egregiè indolis filios ſuos à Gabinianis militibus Aegypti occiſos cognouit, quorũ interfectores ad eũ vinctos regina, ſcilicet Aegypti Cleopatra miſit, vt grauiſsimæ cladis vltionem arbitrio ſuo exigeret. At ille oblato bñficio, quo nullũ maius tribui lugẽti poterat, dolorẽ moderationi cedere coegit, carnificéſque ſanguinis ſui intactos e ueſtigiò ad Cleopatrã reduci iuſsit: dicẽdo poteſtatẽ huius vindictæ nõ ſuã, ſed ſenatus eſſe debere. Hęc ibi, pro quo facit tex. in l.qui iuriſdictioni pręeſt. ff.de iuriſ.om.iudi. in ſolis ergo iudicibus permittitur vltio etiã ad mortẽ, quę teſtamẽta nõ firmat, ſed irri-

89 tat, † poteſt enim iudex, quem occidere ſine peccato propter eius publicã authoritatem, & rei flagitiũ, ſeu facinus, crimẽ aut delictũ. Nã quicquid agit indomita cupiditas ad corrũpendũ animũ, & corpus ſuũ flagitiũ eſt. Sed quicquid agit, vt noceat alteri facinus eſt.

90 Et hæc ſunt duo genera omniũ peccatorũ. † Sed flagitia ſunt priora, quæ cũ corruperunt animũ ad facinora proſilitur. Sunt enim flagitia in dictis vel cogitationibus, quę cogitationes nõ puniũtur cõmuniter iſto iure fori.l.cogitationis pœnã.ff.de pœn. Sed faci-

91 nora ſunt in factis. † Vnde illa dicuntur flagitia à flagitando facere quod ſibi nocet, & ideo ſibi nocet, quia in foro cõſcientiæ talia flagitia puniuntur, vel à flagitãdo corruptelã libidinis, quæ etiã nocet ipſi cogitanti, ſi cõſenſum adhibuerit, & per ipſum nõ ſteterit. Sed dicuntur facinora à facti conmiſſo, quia facit

92 quod alteri nocet: † aliquando tamẽ facinus ſonat in bonã partẽ, & in bona ſignificatione ratione iuncti: quia diſcernitur ex adiuncto: vt qñ dicitur pulchrum facinus, aut præclarũ facinus, vt plenè per Archid.in c.flagitia.xxxij.q.vij. Facinus autẽ cõtinet ſub ſe deli-

93 ctũ & crimen. † Delictũ eſt quod cõmittitur ex animo delinquendi ſeu nocẽdi, vel quoties nocetur ſine ani-

94 mo, vt l.j.C.de Sicar. † Crimen eſt, quod animo & volũtate delinquẽdi cõmittitur, veluti furtũ ſecũdũ glo.l.j.C.ſi aduer.deli. poteſt ergo iudex reũ occidere propter crimẽ & facinus, aut aliã iuſtã cauſam, iuxta illud Aurelij Aug.de libe.arbi.lib.j. homicidiũ eſt hominẽ occidere. Poteſt tñ alius aliũ aliquãdo occidere ſine peccato. Nã & miles hoſtẽ, & iudex malefactorẽ, nõ obſtãte errore aliquorũ putantiũ ſub pręcepto illo nõ occides, de quo dixi ſuprà in pręcedẽti caſu fallentiæ in principio occiſionẽ cuiuſcũq; hominis etiã malefactoris eſſe ꝓhibitã, vnde iudices & officiales occidentes reos appellãt homicidas, ꝙ eſt falſum, ſecundũ Tho.in dicto tractatu de decẽ pręceptis. Et plenius in ij.ij.q.lxxiiij.art.ij. cõtra quos dicit Aug. Quòd Deus qui hoc præceptũ dedit, nõ ſibi per hoc poteſtatẽ occidẽdi abſtulit, qui Deut.xxxij. Ego occidã, & viuere faciam, & Geneſ.ix. Quicunq; effuderit humanũ ſanguinẽ, fundetur ſanguis illius. Iudices ergo iuridicè occidendo reos mãdato Dei occidũt, qui legẽ ſtatuit, vt rei occiderentur, Moyſi dicens. Non permittes maleficos viuere ſuper terrã. & Pau.apoſt.cap.xiij. Epiſt. ad Roma. nõ ſine cauſa gladiũ portat iudex: miniſter enim Dei eſt vindex in irã ei, qui malum agit: nam intelligitur illud præceptũ de occidẽte hominẽ propria

95 authoritate, nõ de iudice procurãte. † Qui tñ pronus eſſe nõ debet ad occiſionẽ, cũ in ipſo pœnarũ capitaliũ debeat eſſe vltimũ recti iudicis remediũ, debet eñ deuios ad viã reuocare nunc per minas terrẽdo, nũc verberando, nunc incarcerãdo, & aliis leuioribus remediis,

mediis,ita ꝙ ad mortẽ properare non debet,niſi cùm
alia remedia ſunt cõſumpta,vt per Io.Fab.in l.j.C.de
ſum.Trin.& in rubr.inſti.de pub.iud. dicit Iuſtinianũ
præclarè demõſtraſſe per ſituationẽ illius tit. in fi.vo-
lu.docẽdo iuuenes,ꝙ in ipſo pœnarũ capitalium de-
bet eſſe vltimũ iudicis remediũ. Et quia mors eſt ve-
nenũ, quod vt plurimũ reperitur in cauda parte ex-
trema animalis, & ſic iudiciũ mortis debet eſſe vlti-
96 ma intẽtio iudicis. † Antiquũ enim diuinæ iuſtitiæ,
& propriũ ſemper extitiſſe ſacris memoratur in lite-
ris,reuocare peccatores ad vitã via ac ordine tripli-
ci,vocibus prçconũ & vatũ, largitate quoq; benefica,
flagello deniq;,ſi duo priora nõ corrigãt: Et hoc clare
Vlpianus edixit in l.j.ff.de iuſtit.& iur.§.j.ibi, bonos
non metu pœnarũ,verùm præmiorũ quoq; exhorta-
tione efficere cupiẽtes&c.Debet enim iudex ſubiectis
paternã exhibere prouidẽtiã,in authẽ.de man. prin.
§.feſtinabis.Et dolere,& quaſi inuit⁹ trahi ad pœnas.
97 † Nam ſi glorietur in morte hominis, ſicut aliqui
faciunt homicida eſt.c.miles.& c.cum miniſter.xxiij.
q.v.Aliàs meretur percutiẽdo incorrigibiliter,de iſto
iuſtitiæ tẽperamento in recto iudice requiſito diuinè
admodum loquitur magnus ille Greg. in iiij. parte.
xx.lib.Moraliũ.c.xj.Omnis,inquit, qui rectè iudicat
ſtaterã in manu geſtat,in vtroq; penſo iuſtitiã,& mi-
ſericordiam portat. Sed per iuſtitiam reddit peccati
ſententiã, per miſericordiã peccati tẽperat pœnam,
vt iuſto libramine quçdã per æquitatẽ corrigat,quæ-
dam verò per miſericordiã indulgeat. Qui Dei iuſti-
tiam oculis ſuis præponit ſemper timẽs & tremẽs in
omni negotio formidat,ne de iuſtitiæ tramite deuiãs
cadat.Et vnde non iuſtificabitur, inde protinus con-
dẽnetur, diſciplina enim ſine miſericordia multum
deſtituitur,ſi vna ſine altera teneatur.Vnde circa ſub-
ditos ineſſe debet iudicibus, & iuſtè cõſulens miſeri-
cordia,& piè ſubueniens diſciplina.Hinc eſt,ꝙ ſemi-
uiui illius vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulum
ductus eſt,Luc.x. adhibetur vinũ & oleũ, vt per vinũ
mordeãtur vulnera,per oleũ foueãtur quatenus vnuſ-
quiſq;,qui ſanãdis vulnerib⁹ præeſt in vino morſum
diſtrictionis adhibeat,in oleo mollitiẽ pietatis.Per vi
nũ mundatur putrida, per oleũ ſananda fouẽtur. Mi-
ſcẽda eſt ergo lenitas cũ ſeueritate,& faciẽdũ quoddã
ex vtraq; temperamentum, vt neq; multa aſperitate
exulcerentur ſubditi,neq; omnia benignitate ſoluan-
tur. Quod & illa tabernaculi arca ſignat,in qua cũ ta-
bulis virga ſimul & manna eſt,clarè demonſtrans,ꝙ
vbiq; in iudice eſt virga diſtrictionis, ſic & mãna dul-
cedinis.Hoc etiam cognoſcẽs rex Regum,& eximius
prophetarum Dauid Pſal.xxij. Virga, inquit, tua,&
baculus tuus ipſa me conſolata ſunt:quia virga à dño
percuſſus fuit,baculo ſuſtẽtatus.Sit ergo in iudice di-
ſtrictio iuſtitiæ,quç feriat.Sit & cõſolatio baculi,quç
ſuſtẽtet.Sit itaq; amor,ſed nõ emolliẽs. Sit rigor,ſed
non exaſperans.Sit zelus ſcilicet iuſtitiæ, ſed non im-
moderatè ſæuiens.ſit pietas, ſed non pluſquam expe-
diat parcens. In regimine ergo debet vtrunq; iudex
miſcere,vt nec diſciplinæ deſit miſericordia, nec mi-
ſericordiæ diſciplina.Hæc ille. Et ad epiſcopũ Con
ſtantinopolitanũ idem ait Grego. Quid autẽ de epi-
ſcopis,qui verberibus tueri volunt canones, dicam?
Bene enim nouit fraternitas veſtra,paſtores enim fa-
cti ſumus,nõ percuſſores.Vnde Apoſtolus prçdicator
egregius,argue inquit, obſecra, increpa in omni pa-
tientia & doctrina.xlv.diſt.per totũ. Et ô igitur iudi-
ces (inquit Iacobus) magni clementiã veſtris iudiciis
aſſiſtricem facite:his indulgere acquieſcatis,quorum
conditio veſtra eſt, quibus etiã ſimiles fieri poteſtis,
ſi vos ſublimat fortuna,naturã quæſo propriam non
negligatis. Mementote vos cupere Deum propitium
iudicem habere &c.Hodie prô dolor curioſius quàm
oporteat ſunt iudices delictorũ temerarij inquiſito-
res.Qui vtinã diuum audirent Bernardũ in cantico-
rũ ſermonibus.Caue,inquit,eſſe alienç cõuerſationis
aut curioſus explorator,aut temerarius iudex,etiã ſi
perperam actũ quid deprehẽdis. Nec ſic iudices pro-
ximũ,magis autẽ excuſa. Excuſa intentionẽ, ſi opus
non potes.Puta ignorantiã, puta ſurreptionem,puta
caſum:qui ſi omnino omnẽ diſsimilitudinẽ rei certi-
tudo recuſat. Suade nihilominus ipſe tibi, & dicito
apud temetipſum,vehemẽs fuit nimis tentatio.Quid
de me illa feciſſet ſi in me accepiſſet ſimiliter poteſta-
tem? Præterea nemo fermè tã porro inutilis eſt, qui
aliquãtula bonitate nõ præſtet: neq; quiſpiã tã ſum-
mæ & conſummatæ virtutis, qui ſine exceptione lau-
dari poſsit ad vnguẽ.Ideo iis præcipuè indulgendum
eſt,quibus adeſt ſyncera veniam petendo humilitas,
vt pulchrè cecinit Ouidius ad Cæſarem,ſic dicens:

His precor exemplis tua iunx fortiſsime Caſar
Fiat ab ingenii mollior ira meo.
Ira quidem iuſta eſt,nec me meruiſſe negabo,
Sed niſi peccaſſem quid tu concedere poſſes?
Materiam veniæ ſors tibi noſtra dedit.
Si quoties peccant homines ſua fulmina mittat
Iuppiter,exiguo tempore inermis erit &c.

Quaſi velit, ꝙ iuſtitia ſine miſericordia iuſtitia non
98 eſt,imò ſeueritatis ſpeciẽ gerit. † Tũc igitur punien-
da ſunt delicta,vbi ſpes cõuerſionis nulla habetur.In
quorum punitione miſericordia etiã exercetur: quæ
enim illa iuſtitia inimica bonitas palpare crimino-
ſos & vulnera eorũ vſq; in diem iudicij incurata ſer-
uare. c.ſi quis diaconus. l.diſt. imò iudex qui crimen
repertũ nõ vindicat, tegere vt conſcius crimina feſti-
99 nat.l.ij.C.de cõmer.& mer. † Non enim poteſt iudex
maius bonũ offerre Deo, quã iuſtitiam facere de cri-
minoſis:nec pinguior victima poteſt mactari, quàm
homo iniquus, vt dicit Seneca in tragœd. ſecundum
Pau.in l.nemo deinceps.C.de epiſ.audi.facit tex.in c.
nec his.§.illud quoq;.xvj.q.j.Nec olim Galli (Cæſare
in ſuis cõmentariis de bello Gallico lib.vj.referente)
alia gratiora diis immortalibus eſſe arbitrabantur,
quã ſupplicia eorũ, qui in latrocinio aut aliqua alia
noxa erant deprehenſi: imò tãtus (vt ibi dicitur) erat
in Francia iuſtitiæ zelus: ꝙ cùm eius generis copia
deficeret,etiam ad innocentiũ ſupplicia deos malorũ
punitione placare cupientes deſcendebant: malè ta-
men in hoc intelligentes rationem l.prouinciarũ.C.
de fer.cùm multo ſanctius ſit facinus nocentis impu-
nitũ relinquere, quã innocentem condemnare. l.ab-
ſentẽ.ff.de pœ.Et ſolos nocentes tenere debet vindi-
cta.l.ſancimus.alleg. hîc. Tanta etiam cõtinentia vi-
xerunt Romani priſcis temporibus, vt nummos ex-
ceſſus punirent,qui vt dicitur in §.placuit.inſtitut.de
obliga.ex delicto.excuſari poterant, & ſine ſcandalo
reipub.diſsimulari.In quo eos Valeri⁹ laudat lib.viij.
tit.de priuatis iudiciis.Multus inquit ſermo eo etiam
iudicio manauit, in quo quidam furti damnatus eſt,
qui equo cuius vſus illi vſq; Ariciam à Roma decem
millibus paſſuum diſtantẽ commodatus fuerat,vlte-
riore eius municipij cliuo vectus eſſet. Quid aliud
hoc loci quã verecũdiã illius ſeculi laudemus,in quo
tã minuti à pudore exceſſus puniebãtur? Quinimo ex
delicto alieno, puta ſerui vel ancillæ in dominũ agi-
tur,vt ſaltem prô noxa eũ perdat,inſti.de noxa.actio.
pe-

per totum.Et quod acrius eſt,ſi meũ animal damnum
dederit contra naturam ſui generis,teneor de paupe-
rie,inſtit.ſi quadru.pauper.fe.dicit,per totum.licet in
bruto non cadat animus delinquendi: quia aliqua
culpa domino animalis imputatur, qui negligenter
animal cuſtodiuit. Adeò ꝙ ſi canis meus comedit car-
nes tuas,teneor actione vtil.de pauperie, licet contra
naturam ſuã canis nõ deliquerit:cũ ſatis ſit de natura
canis comedere carnes: tamen teneor. Quia ſicut in
actione legis Aquiliæ cõſideratur culpa hominis, ita
in hac actione de pauperie culpa animalis, talis ſcili-
cet,quæ cadere poteſt in eo. Ex quo dicit Ioan. Fab.in
§.j.allegato.tit. ſi quadrupes Pau.Feli.dicit ꝙ eo tunc
tenebor,vbi canis fregit vas aut ciſtam vbi erant car-
nes,vel fortè terruit cuſtodem ferociter rodendo,vel
fortè euertit ollam bullientẽ, vbi erant carnes.ſecùs
ſi canis reperit carnem ſine cuſtode in loco patenti
quia tunc nõ tenebor propter culpã tuã in negligen-
ter cuſtodiendo carnes.Plus dico, ꝙ etiã crimina pu-
nienda ſunt,licet caſualiter bonus effectus reipub.ſe-
queretur,ſecundũ Petr.de Anch.in repe.c.j.de cõſtit.
vbi dicit ꝙ ſi ingreſſus domum alicuius de nocte,ſcri
nium ſurripuit,in quo erant literæ proditionis ciui-
tatis:hoc patefacto nõ euitat pœnã furti, quia inten-
tionem habuit furandi. Vnde fortuna quæ felix fuit
ciuitati non debet attendi,ſed ſolus animus.Ideo ſi oc-
ciderem volentẽ prodere ciuitatẽ,non cõſideratis bo
num publicũ, ſed propriã paſſionẽ,morte puniendus
eſſem acſi alium occidiſſem. ſecùs ſi intentio furantis
aut occidentis eſſet hoc facere,vt reip.prodeſſet:vt fe-
cit Cneus Flauius,qui librũ legum de ſecreto ſubtra-
xit,& pop.Rom. tradidit pro bono publico legẽdum
ob quod tribunus plebis creatus eſt.l.ij.§.poſtea.ff.de
orig.iur.quia propter ſuum lucrum,ſed vt reipu.pro-
deſſet,hoc fecit.Videatis Fely. in c.j. vlti.col.verſic.&
iſtum tex.amplia.de præſnmpt. Quod eſt notandum
pro iudicibus, vt diligentes ſint ad extirpandũ malè
100 factores.Inde videmus,† ꝙ capi poteſt aſinus cuiuſli
bet de populo aut currus pro portãdo malefactorem
ad furcam condemnatũ,ſecundũ Bart.per illum text.
in l.iubemus nullam.C.de ſac.ſan.eccle.Bald.& Sali.
in l.fi.ff.de pigno.act.in quo beatus fuit Simon Cyre-
neus, quẽ de villa venientẽ exeuntes milites inuene-
runt,& angariauerũt, vt tolleret crucẽ Ieſu,cùm in-
iuſtè duceretur ad ſuppliciũ Matt.xxvij.& Marci xv.
Imò conſtitui poteſt de publico ſalarium, ac præmiũ
ei,qui malefacientẽ ceperit, & iudici præſentauerit
puniendum.l.cùm Nauarchorum.in fi.vbi Bar.& Io.
de Plat.per illum text.C.ne quis liber inuitus actum
reipublicè gerere cogatur lib.xj.niſi eſſet vilis perſo-
na,quia cogi poſſet ſecundũ Bald.in d.l. fi. & Chriſto-
phorum Porcũ inſtit.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.
101 † Iudex enim qui malos percutit,in eo ꝙ mali ſunt
miniſter Dei eſt,prout dicit ille barbatus Hieronym.
ſuper Ezechiel.lib.iiij.Et idẽ ſuper Hieremiã homici-
das inquit ſacrilegos venenatios punire nõ eſt effuſio
ſanguinis,ſed legum miniſterium, & ſuper Eſa.dicit:
Non eſt crudelis, qui crudeles iugulat: ſed crudelis
ideo vocatur, quia crudelis patientibus eſſe videtur.
Nam ſuſpenſus latro patibulo crudelem ſemper iu-
dicem putat. Nam peſsimus quiſq; aſperrimè recto-
rem patitur, vt dicitur in epiſtola j. ad Cæſarem ſe-
nem de repub.contra illud Catonis:

Quod meritò pateris patienter ferre memento.

De quo etiã plenè xxiij.q.v.per totum.Tamen nulla
maior æquitas in natura,quã hominem exterminare
crimino ſum,qui homo nõ eſt,ſed belua,quę ſe armat
contra naturã, vt pulchrè dicit Bal.in c.ſuper hoc.in
fi.de renun.pro hoc eſt tex.in l.vt vim.in fi.ff.de iuſti.
& iure.& clarior in l.probrũ.ff.de verb.ſign. Quoniã
vt ait.Seneca lib.iij.de beneficio. hominẽ nõ faciunt
vngues,neq; dentes terribiles, ſed nudus datus eſt,vt
nulli videatur inimicus.Et Boëtius lib.iij.de conſola.
proſa.ij.Inſerta,inquit,eſt naturaliter mẽtibus homi
num veri ſummiq; boni cupiditas. ſubiungẽs lib.iiij.
Et qui virtute deſerta homo eſſe deſinit, cùm in diui-
nam conditionẽ tranſire nõ poſsit,vertitur in beluã.
& Tullius lib. Paradoxorũ: Tu cùm tibi ſiue dea ſiue
mater (vt ita dicã) rex omniũ natura dederit animũ,
quo nihil eſt præſtantius, neq; diuinius: ſic teipſum
abiicies,atq; proſternes, vt nihil inter te & quadru-
pedẽ putes intereſſe? Quid enim (inquit Valer.lib.ix.)
vitiis fœdius,quid etiã damnoſius, quibus virtus at-
teritur,victorię langueſcũt,ſopita gloria in infamiã
conuertitur,animiq; pariter & corporis vires expu-
gnantur.Cùm igitur quilibet dicat hominem ſe velle
fore,cur per delicta facit homo, vt beſtiæ cõparetur?
Nunquid Licaonem Archadiæ regẽ aduenas, & ſub-
ditos deprædantem ac Deo Ioui de ſanguinolenta
cæde,& rapina cibum offerentem,thalamo eius flam-
ma conſumpto rabidum fuiſſe transformatum in lu-
pum fingit Ouidius,primo Metamorph.

Ego,inquit,vindice flamma
In domum dignos euerti tecta penates.
Territus ipſe fugit,nactusq; ſilentia ruris
Exululat, fruſtraq; loqui conatur ab ipſo
Colligit os rabiem, ſolitaq; cupidine cædis
Vtitur in pecudes,& nunc quoq; ſanguine gaudet.
In pilos abeunt veſtes tinctura lacertis,
Fit lupus,et veteris ſeruat veſtigia formæ &c.

Etiam Io luxuriata in vaccã ilico cõuerſa fingitur,ſe-
cundum eundẽ Ouid.in j.Meta. Peior eſt enim quam
beſtia malus homo, & plus nocet, ſecũdum Philoſo.
vij.Ethic. & j. Polit. Sic Nabuchodonoſor in beluam
propter peccatũ à catholicis cõuerſus legitur Danie-
lis iiij.Sunt enim delinquẽtes veluti pecora cõtra na-
turã agẽtes,vt animalia bruta.in auth.de inceſt.nup.
colla.ij. Quod ſatis demonſtrat Pſalmiſta pſal. xxxj.
Nolite fieri ſicut equus & mulus,quibus non eſt intel
lectus.Et ſequitur:Multa flagella peccatoris &c.id eſt
multæ pœnæ ei infligũtur. His ergo homo, nõ beſtia:
nõ te voluptas vnius horæ ſeruũ faciat rei viliſsimæ,
inquit Ioan.Fab.vbi ſ.Ait etiam Bal.in c.j.de lite pen
dente, ꝙ influentia aſtrorum nõ excuſat delicta reo-
rum,niſi tollat ſenſum intellectus:quia ſcriptum eſt:
102 Sapiẽs dominabitur aſtris.† Nam pœnas ob malefi-
cia lui & ſolui magna ratio ſuadet.l.ſi reo.in fi.ff.de fi-
deiuſſ.Cùm publicè intereſt crimina puniri.l.ita vul-
neratus.ff.ad leg.Aquil.vt pœna vnius metus ſit mul-
torũ l.j.C.ad l.Iul.repetun.& ne per impunitatem au
daces fiant, qui mali fuerant nequiores.c.vt famæ.de
ſen.excom.Vnde Auguſtinus de ciuitate dei, Non eſt
inquit,innocentiæ, id eſt boni viri, parcendo ſinere,
vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad in-
nocentiæ officiũ non ſolum nemini malum inferre,
verum etiã cohibere à peccato, vel punire peccãtem
vt aut ipſe qui prius odio habebatur,corrigatur expe
rimento,aut alij terreantur exemplo.Nam qui vitiis
nutriendis parcit & fauet,peccatorẽ nutrit,& bonos
inficit:quia impunitas aliquorum plures alios morti
tradit:& exitio multos tradit,qui liberat multorum
exitia cogitantem:& qui eum ſupplicio afficit,omnes
ſaluos facit,in auth.de man.prin.§.homicidia.vbi bo
na glo.in verbo ſupplicium. Et idẽ Auguſt.eod.lib.de

ciuita.

ciuita.Dei.xix.cap.xvij.circa finē. Pertinet,inquit,ad
innocentis officium nō ſolum nemini malum inferre,verum etiā cohibere à peccato vel punire peccatū,
vt aut ipſe qui plectitur corrigatur experimento,aut
alij terreantur exemplo. Mali profectò homines, vt
inquit Bald.in l.Caſsius.ff.de ſentē.expelli debent ab
omni honore,quia ſeruiunt diabolo,& ſunt ſine conſcientia: boni verò diligi debent, quia Deus eos di-
103 ligit,& ſemper vincunt. Et † maius in repub.facere
non poteſt ipſe iudex etiā pro bono delinquentium,
quàm non punitionē diſsimulare peccatorum. ſed in
primordiis occurrere nec parcere, iuxta illud ij.Machab.vj. Etenim multo tempore nō ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere
104 magni beneficij eſt indicium. † Præterea omnis qui
iuſtè iudicat,quāuis delinquentem occidendo,dicitur
cum eo facere miſericordiā in eo,ꝙ inter flagella ad
pœnitentiam eum inuitat,& à maioribus peccatis in
futurū committēdis eum præſeruat, pro quibus fortè
æternaliter puniretur:& peccato finē imponit,ſecundum glo.in c.omnis qui iuſtè.xlv.diſt. & hoc eſt quod
Catilina in ij.reſponſione ad inuectiuā Ciceronis dicebat. Summa,inquit,eſt miſericordia in parricidam
ſubitū ſuppliciū animaduertere:quia vt dixi,is peccatis ſuis finē ponit,& de perpetrato ſatisfit:& ſi pœniteat, talis pœna mortis, ſi eſt ſufficiens pro delicto
prodeſt, vt in alio ſeculo amplius non puniatur pro
eodem delicto. Cùm Deus nō iudicet bis in idipſum.
Imò Græci nec denegant ei ſacramenta eccleſiæ,nec
ſepulturam etiā ſolennē.cap.fin.xiij.q.ij.& in cle.j.de
pœniten.& remiſ.& clariùs in cap.quid ergo.xxiij.q.
v.ſecundum Panor.in d.cap.ex parte. le ij.de ſepultu.
105 † Sepulturæ tamē tradi nō poſſunt ſine permiſsione
principis cui eſt confiſcatū cadauer.l.fi.ff.de cada.poni.quod fuit patēter in Chriſti paſsione ſeruatū:quia
Ioſeph ab Arimathia nobilis decurio petiit à Pilato,
qui vice principis fungebatur,corpus Ieſu pēdens in
patibulo,nec tradi poſſunt medicis ad anathomiā faciendā.quod Bar.ibi relinquit cogitandū. in d.l.fi.Et
licet puniti per iuſtitiam perdāt omnia politica quo
ad honores,vitā & bona: tamē in foro cōſcientię non
106 perdunt diuina ad ſalutem animæ neceſſaria. † Et
poſſet tanta eſſe contritio in eo, qui iuſtè pro delicto
occiditur, ꝙ mors in totū ſatisfaceret pro ipſo.vnde
Hieronym.Chriſtus in paradiſum de cruce latronem
tulit,& homicidij pœnam fecit martyriū. de pœnit.
diſt.j.c.importuna. Quæ omnia arguunt iudicē ſolicitum eſſe in punitione delictorum. Præterea ex impunitate maior naſceretur peccandi licentia: ob quod
Plato dicere ſolitus erat neminem prudentē punire,
107 quia peccatū eſt,ſed ne peccetur in poſterū. † Ideo
licet bonus iudex primò pacem tractare debeat inter
litigantes.c.ſtudendū.xc.diſt. Tamen vbi agitur criminaliter ad pœnā,non debet partes ad concordiam
reducere,ne faciat præiudicium fiſco. Præterea quia
expedit peccata nocentum eſſe, vt not.l.cum qui.ff.de
iniur.ſecundū glo.in dicto cap.ſtudendū.quā ſequitur
Io.de Pla.in l.litibus.de agri.& cēſi.lib.xj.C.& vt nota fiant, & in totius populi exēplum punitio eorum
cedat,fieri debet executio palam & publicè, ac de die
& non nocturno tēpore: aliâs præſumeretur contra
iudicē:quia qui malè agit odit lucē, Ioan.iij.c.conſuluit.de offic.deleg. Hos profectò qui ad ſuppliciū ducūtur,ſequi ſolet populi multitudo,& maximè pueri,
qui vt à talibus caueāt maleficiis verberari ſolent ſecundū glo.in l.adductos. C.de epiſ.aud. & de die fieri
108 debet executio, & publicè. † Vnde tēpore Caroli
vj. Francorū regis reprehenſus valde fuit & emēdatus præpoſitus Pariſienſ. qui de nocte duos patibulo
ſuſpenderat ſcholares. De quo Gagui. lib. ix. cap.iij.
Quo inquit tēpore duos ex ſchola Pariſiaca ſcholaſticos propter cędē à ſe factā cùm Guliel.Tignōcillus
Pariſianus præſes ad patibulū nocte appoſitos ſtrangulari iuſsiſſet,ne ſi ſegnius feciſſet, homicidæ liberarentur,coactus eſt ſchola apud iudices ſuā ignominiam perſequente ſcholaſticos patibulo depoſitos
oſculo mortuis exhibito,& lecticæ impoſitos eccleſiæ
reſtituere,aurigāte carnifice, qui equo inſidens lineā
inſtar ſacerdotis veſtē induerat. Eorū ſcholaſticorum
etiam nunc ſepulchrū in porticu diui Maturini Pari-
109 ſienſ. cum epigrammate viſitur. † In criminibus
enim puniendis iudex eſſe debet conformis legibus,
quæ appellantur inexorabiles in l.fi.C. de tabula.lib.
x.cōtra quarū authoritatē & diſpoſitionem non licet
effundere preces:quia ſunt res ſurdæ & cōſtantes,quę
non mouentur precibus, quin cuilibet merenti dent
præmia,& demerenti ſupplicia.l.j.ff.de iuſti. & iure.
ſecundum Io.de Pla. in d.l.fi. Ex quo ille Græcus Solonè ſeptē ſapientibus vnus putauit rempoblicā duabus rebus contineri,ſcilicet præmio & pœna,vt hinc
boni ad virtutes inuitētur:quia gloria maximè homines ad virtutem concitat, iuxta illud Ouidij: *laudataq; virtus. Creſcit & immenſam gloria calcar habet,*
Illinc, ſcilicet per pœnam mali à flagitiis arceantur,
etiam pœna mortis ſi debeatur. de quo Horatius in
epiſtola ad Quintum: Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Videatis glo.in l.j.§.j.ff.de iuſtitia & iure.
110 † Et maximè debēt iudices occidere illos, qui enormia cōmiſerunt delicta,quorum calamitate illachrimari non debent. l.obſeruandū.ff.de offic.præſi. Cùm
enim tales dimittūtur nec puniuntur,publicum gaudium & lætitia turbatur,vt d.l.nemo. vbi Bald. in iij.
notabili.C.de epiſ.aud. Et ira Dei in nos prouocatur,
à quo per delictorum punitionem venia ſperatur,ac
populi incolumitas procuratur, vt d.l. prouinciarū.
C.de feriis. pręſertim quando aſſueti delinquere puniūtur,qui veloci executione à terra ſunt exterminādi,nec gaudēt venia Paſchali, vt d.l.nemo.per quem
rex.dicit ibi Guliel.de Cun. quē ſequitur Bald. Quod
111 † qui geminat delictum, ſperare non debet veniam.
Adeò, ꝙ non valet indultum principis ſuper condēnatione ſecunda,niſi fiat mentio de prima:quia vide-
112 tur ſurreptitium. † Ideo qui ſemel habuit gratiam
de vno homicidio,quod cōmiſerat,deinde pro ſecundo homicidio vult gratiam impetrare, debet in hac
ſecunda mentionē facere de prima,ſecūdum Goliel.
ibi:inde dicit Barba. in cap. ſuper literis. de reſcript.
vidiſſe Bononiæ quendā decapitari,qui in ij.tacuerat
primam gratiā.idem Iaſon in l.præſcripta.in fin.C.ſi
cōtra ius vel vtil.publi.facit optimè.cap.ij.de fil.preſby.lib.vj. Pariter ſi quis delinqueret,eo quia ſcit regē
vel principē de proximo venturum, qui cōſueuit ſaltem in primo aduentu omnia delicta remittere, &
delinquentes captos elargire,vel ſciebat pacem inter
principes de proximo promulgandam, cuius obtētu
remittēda ſunt damna hincinde & delicta perpetrata:non cōprehenderetur talis ſub dicta generali abolitione,quia natura æquum eſt eum non eſſe impunitum, qui hac ſpe audacior factus eſt l.j.§.j.ff. ſi quis
teſt. liber eſſe iuſſus fuerit. quod facit contra plures
gentes armorum guerræ Franciæ, vt dicit Maſue.tit.
de priui.in princi. Et contra illos,qui delinquunt ſpe
remiſsionis & abolitionis conſequendæ: quoniam
abolitio poſteà obtenta non prodeſt eis, niſi de hoc
mentio

mentionem in ea fecerint, & princeps eis remiſerit.
113 † Cùm de qualibet qualitate delictum aggrauante
ſit mentio fienda in confeſsione ad fines obtinendæ
veniæ, per tex. in d.l.j.§.j. quem Bart. ibi notat contra
præfectum vrbis Romæ, qui coronat imperatorē, &
imperator de cōſuetudine ſatisfacit omnibus ſuis cre
ditoribus. Vnde cùm præfectus ſentit aduentū princi-
pis audacior factus multa debita cōtrahit ſpe libera-
tionis fiēdæ à principe: ideo à talibus debitis liberari
non debet. Nec ille à pœna delicti vel carcere, qui
ſciens principem venturum, cuius aduentu rei libe-
rantur, deliquit, vel iam deliquerat, & vt liberaretur
in carcere ſe poſuit. Et idem dicit contra eos, qui ſub
ſpe pacis fiendæ delinquunt, vt nō conſequantur im-
114 munitatem, facit c. relatum. de ſenten. excom. † vbi
ſeruus attrociter percutiens clericū ea intentione, vt
vadat Romam pro abſolutione, qua occaſione libe-
retur à ſeruitute & poteſtate domini, non reportabit
illam cōmoditatem, vt ire teneatur Romam: ſed ſub
poteſtate domini remanēs ab epiſcopo poteſt abſol-
ui: facit dictum Ange. in l. is qui huius. ff. qui bo. cede.
115 poſ. dicentis: † ꝙ cōtrahens plura debita ſub ſpe ꝙ li
berabitur cedendo bonis, nō liberabitur ceſsione bo-
norum, ſi hoc appareat. Videatis Fely. in c. fi. de teſti.
Et tempore quo audiebam leges, vidi quendam deca-
pitari Toloſæ, qui ſub ſpe & cōfidentia habendi gra-
tiam à rege hominē occiderat: & de hoc ante delictū
ſe iactauerat, ꝙ eum occideret, quia pro decem ſcutis
gratiā haberet, in qua hoc tacuit, ex quo tanquā ſur-
116 reptitia ei non profuit. † Cùm grauius ſit peccatū
ſub confidentia veniæ perpetratum, vt patet ex præ-
dictis. Vnde eo nō obſtante per iudicem talis eſt occi-
dendus, etiam ſi ſtatutum pœnā corporalem conuer-
teret in pecuniariam: quia locum non haberet, niſi
in ſemel delinquente. Cui venia debetur. l. omnes. vbi
Bar. C. de delatoribus. lib. x. quia humanū eſt peccare
& diabolicū perſeuerare. l. alia cauſa. C. de his quibus
vt indig. Ideo delicta reiterata non veniunt in compo
ſitione priuilegio ſtatuti. Imò in præſenti regno per
ordinationem regiam prohibetur quibuſcunq; iudi-
cibus regiis & rectoribus inferioribus recipere crimi
noſos ad compoſitionem ſub pœna priuationis iuriſ-
dictionis, ſed puniri debent pœna delicti: & ita ordi-
nauit Carolus filius Ioannis Francorum regis, anno
domini M.ccclvj. tunc regnum in abſentia patris re-
gens. (Additio.) Quam ordinationem poſuit domi.
Auffrerij in tit. de accuſa. Heu me quo abiit aurea il-
la prima ætas, quæ recta ratione viuens iudice aliquo
non egebat, qui delicta puniret, quæ non erant. Cùm
homines innocenter viuerent, ideo aurea fuit dicta,
ſeu aureum ſeculum ab auro metallorum precioſiſsi-
mo. Quo ſeculo regnante Saturno (vt ex Lactantio
habetur) omnium rerū erat plena tranquillitas: non
furor ſæuiebat armorum, non auaritia hominum flu
ctibus cōcuſſerat vitam: & ceſſantibus raſtris inarata
grauidas fruges terra promebat. Otioſa erat ac ſecu-
ra vita mortalibus, ac ſine viciſsitudine temporis
continua veris gratia fruebantur. De qua ætate me-
minit Boëtius in j. de conſolatione ibi, Felix nimium
prior ætas contenta fidelibus armis &c. Et pariter
Ouid. lib. j. Metamorph. ſic dicens:

Aurea prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo
Sponte ſua ſine lege fidem rectumq́; colebat:
Pœna metuſq́; aberant, nec verba minantia fixo
Aere ligabantur, nec ſupplex turba timebat
Iudicis ora ſui: ſed erant ſine iudice tuti,
Nullaq́; mortales præter ſua littora norant.
Non galeæ, non enſis erat, ſine militis vſu
Mollia ſecurè peragebant otia gentes.
Ipſa quoq; immunis raſtroq; intacta nec vllis
Saucia vomeribus per ſe dabat omnia tellus.
Contentiq́; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus modo tantaq́; fraga legebant &c.

Deinde ſecundum ſeculum ſeu ſecunda ætas, vt idem
dicit Lactantius in argenteam ab aureo colore mi-
grauit, cùm primùm & æſtus ardentior cœli & gra-
uiora frigora incubuere mortalibus: tunc meditata
domorum tutiora ſecreta fuerunt: antea aut in antris
habitabant, aut incolebant fructeta ſyluarum. Semi-
na etiam tunc primùm ſulcis cœpere cōmittere. Cùm
iam terra ſolita hominibus denegaret alimenta. De
hac ſecunda ætate, quam Saturno aurei ſeculi rectore
cœli arce deiecto teneret Iuppiter, meminit idem
Ouid. allegato Metamorph. lib. j. in hæc verba:

Poſtquàm Saturno tenebroſa in tartara miſſo
Sub Ioue mundus erat, ſubijtq́; argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretioſior ære
Iuppiter antiqui contraxit tempora veris &c.

Tertium ſeculum ſucceſsit æreū argento iam durius,
in quo cœperunt homines inuerecūdius viuere. Nam
cupiditate habendi auaritia cum perfidia exorta eſt:
inde mare peruiū factum dum diuitiæ requiruntur.
Terra quoq; antea cunctis cōmunis, limitibus termi-
niſq́; diſcreta eſt, & in venis eius nō ſolùm frumenta
quæſita ſunt, ſed etiam metalla inuenta crepuerunt.
Quartum ſeculum ferreū à rigore dictum eſt, quod
in tantam rabiem furoris erupit, vt omnia ſcelera cu
piditatis excelleret. Nam vt ipſe dicit Lactantius, ab
odioſa vita inſanientis auaritię ceſſationibus ad par-
ricidia vſq; peruentum eſt. De quibus ambabus vlti-
mis vbi ſuprà idem meminit Ouidius.

Tertia poſt illam ſucceſsit ahenea proles
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma,
Non ſcelerata tamen de duro eſt vltima ferro:
Protinus irrupit venæ peioris in æuum,
Omne nefas: fugêre pudor verumq́; fideſq́;
In quarum ſubiere locum fraudeſq́; doliq́;
Inſidiæq́; & vis & amor ſceleratus habendi.
Vela dabant ventis: nec adhuc bene nouerat illos
Nauita: quæq; diu ſteterant in montibus altis
Fluctibus ignotis inſultauêre carinæ:
Nec tantùm ſegetes alimentaq́; debita diues
Poſcebatur humus, ſed itum eſt in viſcera terræ:
Quaſq́; recondiderat, ſtygijſq́; admouerat vmbris
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamq́; nocens ferrum ferroq́; nocentius aurum
Prodierat. prodit bellum, quod pugnat vtroq;
Sanguineaq́; manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto, non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti,
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes
Vltima cœleſtûm terras Aſtræa reliquit &c.

Poſtquā ergo in hac vltima ætate aut ſeculo ferreo, in
quo ſumus vitia orta ſunt, & delicta quæcūq;, neceſſe
fuit cōdere leges, præmia bonis & pœnas malis indi-
cētes, etiā capitales & mortis, vbi qualitas debiti hæc
ſuaderet, ac iudices creati à quib⁹ iudiciū etiā capitis
redderetur: quod per antea incognitū fuerat. Nā teſte
117 Plinio naturalis hiſtoriæ. lib. vij. cir. fin. † Primū
iudiciū capitis Athenis in Areopago actū eſt. quia nil
æquius quā ꝙ peccatū puniatur morte, ſi eam exigat

nec

nec conſideratur ſolũ mẽbrum, quod delictũ cõmiſit:
quia ſi hoc eſſet, ſequeretur ꝙ homicidiũ aut furtum
vel aliud delictũ cõmiſſum per manũ, nõ imputaret
homini ad culpã, ſed cõſideraretur manus, vt ſepara-
ta à corpore. Idẽ in adulterio ſi ſolùm cõſideretur mẽ
brũ genitale ſeparatũ à corpore. Et ſic totus homo nõ
occideretur ꝓpter delictũ ab vno mẽbro cõmiſſum.
Sed in quibuſcunq; delictis puniendis cõſideratur to
tus homo, & mẽbrũ quod deliquit: cõſideratur prout
eſt aliquid hominis motũ à volũtate ipſius: & ſic act⁹
peccati exercitus per aliquod mẽbrũ puta manũ vel
pedẽ nõ eſt volũtarius volũtate manus vel pedis, ſed
volũtate totius hominis, qui manũ diſpoſuit, & mo-
uit ad delinquendũ. Ideo totus homo punitur, & occi
ditur ꝓ delicto per vnũ mẽbrũ executo volũtate ho-
minis motũ ad hoc faciẽdũ. Quia ſola volũtas & ꝓpo
ſitum diſtinguũt maleficia à nõ maleficiis. l. qui iniu
118 riæ. ff. de furt. † Et inde videmus homicidia & cæ-
tera delicta per infantẽ vel furioſum cõmiſſa eſſe im
punita ꝓpter defectũ volũtatis qua ipſe caret. Quia
vnum ſcilicet infantẽ tuetur innocẽtia conſilij, quia
ætas illa quicquid videt, ignorat. l. j. C. de fal. mone.
Alterũ verò ſcilicet furioſum excuſat infelicitas fati.
l. infans. ff. ad legẽ. Cor. de ſica. l. diuus. ff. de offi. prę ſi.
& in cle. ſi furioſus. de homicidio. Idẽ in dormiẽte, vt
ibi: & etiã in ebrio, qui etiã volũtate caret motus vini
impetu. cũ ebrietas mẽtis exiliũ inducat. c. à crapula.
vbi Panor. & cæteri de vi. & ho. cle. Or, domini, ſcire
119 debetis, † ꝙ iudex delinquẽti inferre poteſt triplicẽ
mortẽ, ſcilicet naturalẽ, ſpiritualẽ, & ciuilẽ, ſecũdum
gl. in §. ſi igitur. in Auth. de cõſang. & vterinis fratri-
bus. coll. vj. Primò poteſt inferre naturalẽ, per quã
fit animæ & corporis ſeparatio, quod multis crudele
videatur, cùm mors ſit vltimum terribiliũ. l. vlti. ff. de
pœ. Sed ratio publici imperij prætotẽ nimis aſperũ
exiſtimari non patitur. imò ſicut ſe in viris puniẽdis
ſeueritas exercuit, ſic ſe in fœminis quidem ſupplicio
afficiendis ſeniorẽ, id eſt tardiorem aut pigriorẽ non
egit. dicit Valer. lib. vj. tit. de ſeuerita. pro quo facit l.
quiſquis. C. ad legẽ. Iul. maie. Et (ꝙ plus eſt) tanta con
ſcientia vixerũt homines priſtinis tẽporibus, vt mini
mos exceſſus punirent, qui excuſari poterãt, & conſe
quenter ſine ſcandalo reipub. diſsimulari, vt patet in
§. placuit. inſti. de obli. ex delicto. de quo veteres Ro.
laudat idem Valer. lib. viij. tit. de priuatis iudi. in hæc
verba de quodã furti dãnato: Multus, inquit, ſermo
eo etiã iudicio manauit, in quo quidã furti dãnatus
eſt, qui equo cuius vſus illi vſq; Ariciam; id eſt, vrbẽ
illã à Roma decẽ millibus paſſuum diſtantẽ cõmoda
tus fuerat, vlteriore eius municipij cliuo vectus eſſet.
Quid aliud hoc loci q̄ verecundiã illius ſeculi laude-
mus, in quo tã minuti à pudore exceſſus præmebãtur
q. d. multũ profectò verecundi ſicut dicendi & laudã-
di ſunt, qui præmebant exceſſus excuſabiles & mini-
mè turpes: & Galli plus fauebãt vt ſ. dixi fore inno-
120 centes puniendo. Plus dico, † ꝙ etiã crimina punien
da ſunt licet caſualiter bonus effectus repub. ſequere
tur, ſecundũ Petr. de Ancha. in repe. c. j. de conſue. vbi
dicit, ꝙ ſi ingreſſus domũ alicuius de nocte ſurripuit
ſcriniũ, in quo erant literæ proditionis ciuitatis: hoc
patefacto non euitat pœnã furti, quia habuit animũ
ſubſtrahendi & furandi. Vnde fortuna, ꝙ fœlix fuit
ciuitati non debet attẽdi, ſed ſolus animus. l. diuus. ff.
de ſica. licet aliâs Cneus Flauius, qui librũ legum de
ſecreto ſubſtraxit, & populo Ro. exemplandum tra-
didit, nõ punitus: ſed tribunus pleb. fuit factus. l. ij. §.
poſtea. ff. de orig. iur. & dixi ſ. in prologo huius ope-
ris: quia intẽtio illius erat furari, vt prodeſſet reipub.
& hoc intendebat. Sed in caſu noſtro, intentio delin-
quentis erat & animus ex toto ad dãnum alterius &
lucrum ſuiipſius ſecundũ Feli. in c. j. vlti. col. verſic. &
iſtum tex. amplia. de præſump. Ideo ſi prodere volen-
tem rempub. quis propria paſsione occideret, nõ con
ſiderans nec aduertẽs ex hoc bonũ publicũ venturum,
morte puniretur, ac ſi aliũ occidiſſet. Et propter illã
mortẽ efficeretur quis inteſtabilis. Putà quia propter
delictum fuit dãnatus ad mortẽ naturalem. Nam tũc
efficitur inteſtabilis per ſententiam. imò teſtm̃ antea
factum perit & irritatur, & tali morte confirmatur;
quãuis ante proceſſum & inquiſitionẽ criminalẽ con
121 tra ipſum formatã fuiſſet cõditum. † Et quod fortius
eſt, perit tale teſtm̃, licet mors inducta per ſentẽtiam
realiter non ſequatur: puta, quia teſtator poſt ſenten-
tiam de carcere aufugit, vel in carcere aliquo caſu na
turaliter deceſsit, aliàs q̄ medio executionis ſentẽtiæ:
vel dum ad ſuppliciũ duceretur authoritate priuata
arreptus fuit per vim de manibus familiæ. l. qui vlti-
mo. & ibi Bar. ff. de pœ. pro quo eſt tex. in l. mulier in
opus ſalinarum. ff. de capti. & poſtli. reuer. Nam tales
poſt ſentẽtiã in eos prolatã ſunt ilico, ſerui pœnæ, &
ſic inteſtabiles quocunq; locorum vadant, etiã extra
territorium iudicis, ſecũdum Bal. in l. j. in vlt. q. C. de
ſum. Tri. & fid. catho. & d. l. ſi quis filio exhæredato. §.
irritũ. ff. de iniuſt. rup. teſt. vbi Ang. & Raph. & Imol.
Facit glo. & quod not. Docto. in Auth. ſed hodie. C. de
122 don. inter vir. & vxo. † Sentẽtia em̃ per quam adimi
tur libertas, ciuitas, aut vita facit ilico damnatũ inte-
ſtabilem. d. l. eius qui. ff. eo. tit. d. l. qui vltimo. & vtro-
biq; Bar. & Doc. Nam poſito ꝙ hodie de iure nouiſsi
mo damnati ad mortẽ non perdãt bona, nec fiſco ap-
plicentur, ſed remanẽt legitimis hęred. ipſius dãnati,
niſi in criminibus exceptis, in Auth. bona dãnatorũ.
C. de bo. dã. Tamẽ illud intelligitur ab inteſt. & nõ ex
teſtõ: quia ſi teſtm̃ feciſſent in quo inſtituti eſſent hæ-
redes per ſentẽtiam mortis, tale teſtm̃ irritaretur, &
fierent inteſta. vt dictis iuribus quæ quo ad incapaci-
tatem teſtandi ipſius ad mortem dãnati non ſunt cor
recta hodie per d. Auth. bona dãnatorum. ſecundum
Doct. maximè Bar. in d. l. eius. §. fin. ff. eo. poſt glo. ibi.
& in l. j. ff. de bo. dãn. & Alex. in l. ij. in fin. C. qui teſta.
123 fac. non poſ. † Nec eſt inconueniens, ꝙ quis habeat
hæredes ab inteſtato, & teſtm̃ facere non poſsit. quia
& hoc etiam videmus in furioſo, pupillo, aut filiofa-
milias: qui habent ab inteſtato hæredes, & tamen te-
ſtari non poſſunt. Et multòmagis ſunt inteſtabiles, ſi
tales condemnati teſtm̃ fecerunt poſt ſententiam ca-
pitalem in eos latam, quãuis ante executionem, cum
124 ſtatim lata ſententia effecti ſunt ſerui pœnæ. † Or
condemnatus ſecũdum ius commune ad mortem bis
moritur: primò moritur ore & verbo iudicis ipſum
condemnantis tempore ſententiæ. Sola enim ſentẽtia
reddit damnatum inteſtabilem, & teſtm̃ tollit prius
factum, vt dicto §. irritum. & non delictum tantùm.
125 l. ſi quis poſt. ff. eo. † Et intelligatis ſolam ſentẽtiam
iudicis damnatum reddi inteſtabilem, ſi fuerit perfe-
cta, id eſt quo ad verba ſubſtãtialia integraliter facta
per iudicem. Quia dum ſententia vltimi ſupplicij le-
gitur, ille qui dãnatur mori non cenſetur, nec ſeruus
pœnæ, donec verbum, condemnamus. fuit prolatum.
Vnde excommunicatio non infertur per illa verba:
Titium ex tali cauſa, donec iudex dixerit, excommu-
nico: ideo ſi ante prolationem illius verbi appellare
tur, talis excõmunicatio nihil operaretur, velut lata
poſt appellationẽ: cùm remediũ vulnus præuenerit.

Ita politè dicit Bal.in c.præterea requiſiſti.de appel. ſed prolato verbo,cõdemnamus, ille dãnatus ſeruus pœnæ ilico dicitur factus, & cõſequẽter dicitur mortuus,& pro mortuo habetur.quod facit pro deciſiõe Bal.in l.ex hoc iure.vlti.col.ver.ſextò quæritur.ff. de iuſti.& iur.vbi dicit ꝙ ex ſententia mortis nulla oritur obligatio. Quia ſubiectum in quo cadere debet obligatio.redditur per ſententiã inhabile,& non capax.Prętereaobligatio ad effectũ actionis quã parit. l.licet.§.ea obligatio.ff.de procu.ſemper poſt ſe expectat ſententiã:& ſentẽtia mortis aliud non expectat, niſi facti celeritatẽ.i.celerẽ mortis executionẽ.l.cum reis.C.de pœ.vt dicã nũc. Ex ſentẽtia cadere debet in ſubiecto,& patiẽtię diſpoſito.l.hos accuſare.§.omnibus.ff.de accu. Secũdò moritur dãnatus realiter tẽpore realis executionis, qñ fit ſeparatio corporis & animæ, ſecũdum Bal.in l.fi.C. ſi pend.appel.mors interue.poſt quã exec.fruſtra quæreretur, ſi occiſus teſtari poſſit,cùm velle non habeat neq; nolle.d.l.j.C.de ſacroſanc.eccl. Sed nec ante exec.teſtari poteſt,tãquàm ſeruus. Et certum eſt ſeruũ teſtari nõ poſſe.l.filiusfa. ff.eod.imò nec poſſunt illi,qui de ſtatu ſuo dubitant, an ſint ſerui vel liberi.l.de ſta.eo.tit.& l.j.ff.de leg.iij.

126 † Et idem eſſet,ſi quis ad mortẽ damnaretur ex forma ſtatuti: quia ex quo dãnatus eſt vltimo ſupplicio, efficitur ſeruus pœnę,ſicut dictum eſt in damnato de iure cõmuni,vt d.§.irritũ.tenet Io.And.in c.ij.de vſu.

127 † Ex forma ſtatuti damnatur quis in certa quantitate,quã niſi ſoluat infra decẽ dies, decapitetur.quia non valebit eius teſtamentũ. nec tali morte cõfirmabitur,ſed factum infirmatur.videatis Bar.in d.l.eius §.fin.ff.eo.tit. Et ſunt tales damnati ad mortem adeo inteſtabiles,ꝙ ſi etiã in ſententia iudex eis reſeruaſſet facultatẽ teſtandi, tñ propter hoc teſtm̃ ante vel poſt ea per eos factum non valeret,cùm ſit ſpeciale in milite,vt ei qñ damnatur reſeruari poſſit ius teſtandi.l. ex militari.ff.de teſta. mili.ſecundum Bar.in repe.l.j. C.de ſacroſan.eccle.quem ſequitur Ang.& Imo.in d. §.irritum. licet aliqui in d.l.j.contrarium voluerint.

128 † Plus dico,ꝙ tales damnati teſtari nõ poſſunt etiã ad pias cauſas, quia cùm tales non poſſunt de ſuis bonis diſponere pro liberis,quorum cauſa ſaltem in legitima eis debita eſt fauorabilior.c.quicunq;.xvij.q. vlti.& glo.in l.ſi quis ad declinandam. C.de epiſc.& cle.minus poterunt teſtari in fauorẽ eccleſiæ,vel alterius piæ cauſæ,niſi, vt infrà dicam.& tenet Panor.in c.accedens.de procu.& Io.And.in c.ij.de vſur.lib.vj. & in addi.Spec.tit.de inſtru.edi.§.nũc aliqua ver.xv. & Bal.in l.j.C.de ſacroſanct.eccle.& in iij.parte cõſi. cccxx.& cclxxx.Io.Fab.& Ang.in §.fin.inſti.quib. non eſt permiſ.face.teſta.& Bal.in d.l.eius.§.ſi cui.ff.

129 eod.tit. † Et idem puto obſeruandum,vt ſcilicet ſit inteſtabilis ille, qui ad perpetuum carcerẽ eſſet condemnatus:puta clericus per iudicẽ eccleſię,qui poteſt ad carcerem perpetuum damnare clericos.c.cum epiſcopus.de offi.ordi.c.tuæ.de pœ.& c.quanuis.illo eo. tit.lib.vj.videatis Panor.ſ.in rubr.Nam tales clerici ſic perpetuo carcere mãcipati ſunt quaſi mortui: qa licet talis carcer eis imponatur pro pœnitẽtia,tñ illa pœnitẽtia eſt loco pœnæ, vt d.c.quanuis.ſecundũ gl. in d.c.cùm epiſcopus.& conſequẽter habebit effectũ pœnæ mortis, quæ damnatum reddit inteſtabilem, vt ſubrogatũ naturam ſapiat eius, in cuius loco ſubrogatur.l.cum qui §. qui iniuriarum. ff.ſi quis cau.& l.j.vbi plenè Bar.ff.ſi quis teſta.liber iuſſus eſſe fuer.

130 Et † ſic tales efficiuntur ſerui pœnæ,cõſiderato maximè ꝙ perpetuus carcer dicitur quędam ſeruitus,ad quam laici per iudicem ſecularem vel eccleſiaſticum condemnari non poſſunt.l.incredibile.C.de pœnis.

131 † Cùm iure ciuili carcer ſolùm ad cuſtodiam & non ad pœnam indicatur, vt d.l.incredibile.etiã ſi coram iudice eccleſiaſtico contra laicum ageretur de crimine eccleſiaſtico ſecundum Io.And.ſingulariter in addi.Spec.ſuper tit.de offi.ordi.dicens poteſtatem iudicis eccleſiaſtici condẽnandi ad perpetuum carcerem habere locum duntaxat contra perſonas eccleſiaſticas,& non contra laicos,niſi in crimine hæreſis.vt in c.penul.de hæret.Ad præmiſſa facit glo.not.in c.quia diuerſitatem.de conceſ.præben.vbi bona clericorum damnatorum applicantur fiſco eccleſiæ:ergo de ipſis teſtari non poſſunt,poſtquàm perdũt bona & ciuitatem.d.l.eius qui.ff.eod. & eſt opi.quam communiter

132 ſequuntur docto.in d.c.quanuis.de pœn.lib.vj.†Ego non facio dubium, quin damnati in perpetuum carcerem bona perdant,cùm talis condemnatio ſeu carcer perpetuus dicatur pœna capitalis,ſecũdum Bart. in l.j.ff.de publi.iudi.Et in præſenti regno eſt generalis conſuetudo, ex quocunq; delicto pœna capitalis confiſcationem bonorum importat, quanuis in ſententia nihil dicatur,vt dicit Maſuer.ti.de pœ.§.item in caſibus.tamẽ bona talium temporalia immobilia fiſco eccleſiæ non pertinẽt, ſed fiſco regis vel alterius domini temporalis iuridici, in cuius ſunt ſita territorio,& à quo tenentur, vt conſuluit Oldr.conſil.xvij. & plenè dixi in verbo, *& vxorem nomine Adel.* in j. principali arti.loquendo de deſcendentibus qualiter ſuis ſuccedũt aſcendentibus,& de monachis non ſuccedendis. Et ꝙ bona talis ad perpetuum carcerẽ damnati dicuntur eoipſo confiſcata, tenet expreſsè idem Maſuerus alleg.tit.de pœ.§.item ſi bona patris.bona autem mobilia pertinent epiſcopo:& ita fuit aliâs declaratum per magnum conſilium regis. & præmiſſa

133 militant in cõdemnatis. † Si autem accuſati ſolùm vel de crimine capitali inquiſiti decederent ante ſententiam. teſtamentum eorum morte confirmaretur, quanuis reperiatur in carcere factum ſecundum Bal. in l.ſi quid poſt.per illum text.ff.eo.& Bart.in l.quoniam in carcerem.ff.quod met. cauſ. Cùm adhuc non eſſent ſerui,niſi vt dictum eſt,in criminibus exceptis, de quibus poteſt reus poſt mortem damnari. Nam cùm in aliquibus delictis reos eoipſo, ꝙ delictũ perpetratur,ipſo iure notatur,& à lege dãnatur ſine iudicis miniſterio, prout in crimine læſæ maieſtatis. l. quiſquis.C.ad legem Iul.maieſt.& in crimine hæreſis.cap.cùm ſecundum leges. de hæretic. lib. vj.& in Authen.Gazaros.C.illo eod.tit.Pro quibus orãdum eſt poſt mortem,nec in vita: & in hoc reprehenſum fuit collegium doctorum Bononiæ, quoniam ſupplicabat pro domino Richardo Malumbre legum doctore,qui fuerat damnatus de hæreſi,ſecundum Bald. in l. quicunq;.C.de epiſc.& cler.poſt Iaco.But.ibi qui fuit excellentior homo Italiæ,vt ibi dicit. Et nedum poteſt memoria damnari in talibus exceptis criminibus,ſed etiã executio fieri in perſona mortua in deteſtationem criminis perpetrati, quod exemplo nobis tradidit Ioſias rex Iſraël iuſtiſsimus, qui vt legitur iiij.Regum.xxiij.c.oſſa hæreticorum & idolatrarum defunctorum occiſis ſacerdotibus colentibus Baal,exhumari & cremari fecit. Sic & Philippus huius nominis ſecundus rex Francorum Chriſtianiſsimus de quo Gagui. lib.vj.c.iiij.Eodem, inquit anno qui fuit Chriſtianæ gratiæ M.ccvij. Almaricus Carnuteñ. literis apprimè eruditus, cùm apud Pariſios non paruam doctrinæ opinionem obtineret,palàm docuit

docuit quoſq; Chriſtianos membra Chriſti corporis
eſſe: & dum à Iudæis Chriſtus pateretur, vnà cũ ipſo
dolorem atq; afflictionẽ fuiſſe re vera perpeſſos: ſed
errorem cùm tueri non poſſet, dãnatus eſt reſipiſcere
& cõtrariam ſentẽtiam aſſerere. Ob hanc ignominiã
contracta animi ægritudine paulo poſt tempore inte
riit. Fuere alij præterea literati homines, qui ſingulis
diuinæ Trinitatis perſonis ſingula tempora per ſuc-
ceſsionẽ tribuebant aſſerẽtes patris omnipotẽtiam,
Chriſti aduentu deſiiſſe. Chriſti verò doctrinam ſpi-
ritusſancti acceſſu exoletam eſſe. Cuius hæreſeos au-
thores procurantibus Petro Pariſien. epiſcopo, atq;
Garino conſulari viro, deprehenſi honoribus & di-
gnitate priuati ſunt: laicos, id eſt qui extra cleri ordi
nem eſſent, ignis abſumpſit. Fœminis verò parcitũ
eſt. At Almarici cadauer quod penes diui Martini
Pariſien. eccleſiam ſepultũ fuerat, exhumatum & cre-
matum eſt. Et id idem tẽpore Caroli v. factum fuiſſe
tempore Gagui. lib. ix. ca. ij. de quodam alio ſic dicit,
Superſtitionis quoddã genus eodem tẽpore à Turlu-
pinis, hoc enim erat hæreticis nomen, qui ſe de ſocie
tate pauperum vocitari gaudebant ortum, finẽ cepit.
Crematis eorũ veſtibus & libris in foro ſuillo extra
ſancti Honorati portã, Ioanna autem de Bentona, &
cum ea alter, cuius nomẽ hiſtorici non tradũt, eiuſdẽ
ſectæ in primis profeſſores comburũtur. Hic autem
quem ſine nomine prætерimus, cùm ante dãnationis
eius ſentẽtiam in carcere mortẽ obiiſſet, dies xv. eius
cadauer in aggere calcis ne putreſceret aſſeruat⁹ eſt,
& die ad ſuppliciũ præſcripto crematus eſt. Hæc ille.
☞ [Similiter fieri vidi per arreſtum curiæ parlamenti
Toloſæ pronunciatum die xix. mẽſis Nouembris an-
no domini M.cccccxj. de cadauere cuiuſdã doctoris
in medicina per iudices eccleſiaſticos hæretici decla-
rati & condemnati in carcere mortui. Cùm igitur in
talibus exceptis criminibus reus in perſona effectus
ſit & in bonis, certè talis delinquẽs qui eoipſo etiam
ante accuſationẽ eſt à lege damnatus, & iam per ſen-
tentiam legis occiſus, ilico eſt inteſtabilis, imò teſta-
mẽtum prius factum rumpitur, ſicut in alijs crimini
bus omnibus fieret per ſententiam iudicis vt vidiſtis.
134 Et † idem puto in ſodomita, vt illico efficiatur inte
ſtabilis, etiam ante omnẽ accuſationẽ, vt d. ca. cùm ſe-
cundum leges. Quia tales ilico dominium bonorum
perdunt per ſententiam iuris, licet ante declarationẽ
iudicis de facto apprehẽdi non poſsint, vt ibi dicitur
per text. in l. defenſionis facultas. C. de iure fiſc. lib. x.
Item cõcluditur per gl. ex text. illo in Auth. de inceſt.
nup. & tenet Bal. in Authẽ. inceſtus. C. de inceſt. nup.
quem ſequitur Alexã. in l. ſi quæramus. in apoſtil. in
fin. ff. eod. tit. & Bar. in l. poſt contractum. ff. de dona.
& in l. imperator. ff. de iure fiſci. & in l. cõmiſſa. ff. de
135 publi. & in d. Auth. de inceſt. nup. † vbi dicit, ꝙ com-
mittens crimen cõtra naturã amittit ipſo iure domi-
nium bonorũ ſuorũ. Quod dicit ſecus eſſe in cõmit-
tente crimen læſæ maieſt. qui non amittit dominium
bonorũ ſuorũ, ſed ſolam adminiſtrationẽ, vt etiã vo-
luit Bal. in l. j. C. ex delic. defun. licet in vtroq; memo
ria defuncti damnetur, prout damnatus fuit Romæ
Marcus Lectorius tribunus militum qui tali crimi-
ne accuſatus ſe occiderat. de quo Vale. lib. vj. tit. de pu
dicitia. ſic dicit: Libidinoſi centurionis ſupplicium
Marci Lectorij Mergij tribuni militaris æquè fœdus
exitus, qui quominus tribunus plebis diem ad popu-
lum dixit, ꝙ corniculatium ſuum ſtupri cauſa appel-
laſſet: nec ſuſtinuit eius rei ſententiam Lectorius, ſed
ipſe ante iudicij tẽpus ſe fuga prius ſubtraxit. deinde
etiã morte ſe puniuit: naturæ modũ expleuerat, fato
tamẽ functus vniuerſæ plebis ſentẽtia crimine impu
dicitiæ dãnatus eſt. Signa autẽ illũ militaria ſacratæ
aquilæ, & certiſsima Romani imperij cuſtos ſeuera
☞ caſtrorũ diſciplina. [De caſtitate caſtrorũ vide quæ
plenè habẽtur infrà ſuper verb. *Quidam Petro tradi.*]
quoniã cuius virtutis magiſter eſſe debuerat, ſanctita
136 tis corruptor tentabat exiſtere. hæc ille. † Et in his
criminibus exceptis, vbi etiã bona hodie confiſcãtur,
ſi liberi talium criminoſorũ raperent, aut occultarẽt
bona paterna, tenerentur ad reſtitutionem, niſi aliàs
indigentes raperẽt, vſq; ad legitimã eis iure naturali
debitam: quia tunc non peccarent in foro cõſcientię,
ſecundũ Gul. de Montelaudu. in cle. paſtoralis. de re
iud. poſt Henricũ hic. xv. col. vt plenè dixi ſuper ver-
bo, & *vxo. nomi. Adel.* in v. prin. arti. dum dixi de ſuc-
ceſsione per cõfiſcationẽ: aliàs ſi non egerent, tenerẽ-
tur in foro conſciẽtiæ fiſcũ fraudantes in his exceptis
criminibus, quale eſt iſtud, & quædam alia. Hodie ve
rò in pręſẽti regno eſt generalis cõſuetudo, ꝙ omnis
pœna capitalis (vt ſuprà dixi) importat bonorũ con-
fiſcationẽ. Eſt enim iſtud crimẽ ſummũ nefas, & ſcelus
peſsimum, vt habetur Gen. xxxvij. Accuſauit, inquit,
eos Ioſeph crimine peſsimo: ideo licet per coitũ for-
nicarium lege damnatũ cõtrahatur affinitas, vel im-
pedimentum publicæ honeſtatis, ſecundum Innoc. &
omnes in c. diſcretionem. & c. fraternitati. de eo qui
137 cog. conſan. vxo. ſuę. † tamẽ per coitum Sodomiticũ,
ſcilicet extra vas naturæ debitum vel cum maſculo.
l. cùm vir. C. de adul. nulla contrahitur affinitas cum
parẽtib⁹ puellæ vel pueri nec viri. c. extraordinaria.
xxxv. q. iij. iuncta glo. in verbo, ſæpius. ſecundum Pa
nor. in d. c. fraternitati. Facit quod Deo adiutore dicã
138 in verbo, *Quidam Petro tradide.* † Pręterea in hoc cri
mine ſi cũ bruto cõmittatur, punitur etiam pecus, &
ambo comburuntur: quia pœna ignis huic crimini
debetur, vt citius à memoria hominis ſcelus hoc de-
leatur: quod non fieret ſi corpora pro eo occiſa in pa-
tibulo remanerer. de quo Leuit. xx. Exo. xxij. in c. mu-
lier. xv. q. j. & per Lyra. Gen. xix. ſuper verbo, ignẽ. &
in c. flagitia. xxxij. q. vij. Nec huius peſsimi criminis
vllo tẽpore præſcribitur accuſatio, ſecundum gl. in l.
querelã. C. de fal. Imò tales vocãtur filij diffidẽtiæ. c.
vt clericorũ mores. de vi. & ho. cle. de quo in Auth. vt
139 non luxuriẽ. contra naturã. † vbi propter hoc crimẽ
veniunt peſtilẽtiæ, fames, & terræ motus. Et punitur
pœna mortis: vt d. l. cũ vir. C. de adul. imò mũdus to-
tus à Deo percuſſus, paucis exceptis, pſonis diluuio
interiit, Gen. vj. & vij. c. Et Sodoma & Gomorra igne
& ſulphure perierunt Gene. xix. Et Cornelius Gal-
lus prætorius, & Titus Aetherius eques Roman⁹ in-
ter vſum puerilis veneris cõſumpti ſunt, vt Vale. re-
fert lib. x. tit. de morte non vul. qui tamẽ eorũ excuſa-
re mortẽ ſatagit & turpitudinẽ, à catholicis reprehẽ-
ditur. De his Sodomitis, ꝙ ſint eoipſo inteſtabiles, vi
deatis plenè per dominum Anaſtaſium prælatũ, in
quadã q. per eum diſputata incip. multos futuros eſſe
arbitror hodie, impreſſa. in fi. primæ cõſiliorũ partis
140 Andr. Barbatiæ. † Sed cõmuniter alia crimina quæ
ad pœnã corporaliter vel bonorũ confiſcationẽ aut
pœnã etiã pecuniariã ſecundũ Bart. in l. defuncto. ff.
de publ. iud. morte extinguũtur, & per conſequẽs ex-
tinguit᷑ accuſatio, inquiſitio, & denũtiatio criminis.
C. ſi reus vel accuſ. mor. fue. per totũ. & c. accuſatus. §.
ſi verò. in fine. de hæret. li. vj. Etiam ſi pœna pro deli-
cto debita foret pecuniaria, & nõ corporalis, ſecũdũ
Barto. in l. defuncto. ff. de publi. iudi. Et inde videmus

quòd vbi clericus contra clericũ agit petẽs ipſum ab eccleſia remoueri,& beneficio priuari ꝓpter delictũ, pòt ille accuſatus omni tpe pẽdẽte accuſatione beneficiũ reſignare, ſicut poſſet quilibet de bonis ſuis teſtari & diſponere.c.dudũ.le ij.in fi.de elec. & c.per tuas.le j.in fi.de ſimo. Etiã ſi papa mãdaſſet in euẽtũ priuationis de illo beneficio ꝓuidere accuſatori vel alteri:quia illi non debebitur,ſed ei cui per renũtiationẽ accuſati prouiſum fuit. Et idẽ ſi morte natura li accuſatus decederet,& accuſatio finiretur:qa non deberetur ei cui papa in caſu condẽnationis ꝓuideri mãdabat,cũ caſus nõ euenerit:ſed debebitur ei cui ordinarius collator ꝓuidebit,aut ei cui primũ vacãs debebatur. Nec locũ habebit hoc caſu diſpoſitio.c.ſi hi cõtra quos.vt lit.pen.li.vj.ſecundũ gl.ibi in verb. finita. quã ſequitur Rota in nouis deciſ.ccccxj.inci. ſi lite pend.&c.& deciſ.ccccxcj.incip. Titius erat &c. Et intelligatis ꝙ extinguitur inſtãtia,niſi hæredes ꝓ purgãda infamia ipſius defuncti accuſati vel inquiſiti vellẽt,ꝙ procederetur ad ſententiã,quia tũc, vt.ſ. dixi,hoc fieri poſſet & deberet p text.ſing.in l.filios, §.Seia.ff.de adi.lega.ſecundũ Bald.in d.l.j.C.ex deli. defun.inquantũ hæredes teneãtur.Sicut poſt obitum Ioannæ Dare (vulgariter la pucelle vocatæ.) Cuius diuino auxilio regnũ tempore Caroli huius nominis vij.Francorũ regis,occiſis pro meliori parte & fugatis Anglis ereptum,cuius victoriç ac Franci nominis odio,& ꝙ virili veſte fœmina vſa eſſet, nec nõ de fide catholica malè ſenſiſſet,ea apud Compendiũ à Ioãne Luxemburgo (qui eam Anglis venundedit) capta à quibus hoſtiliter habita Rhotomagi de facto cremata inhumanè fuerat,Iſabel mater eius & duo ſui fratres hæredes fecerunt, qui anno dominicæ incarnationis M.ccccl.v.coram à ſede apoſtolica delegatis iudicibus memoriã nobilis ac virtuoſæ ſuprà fœminæ vires canonicè purgarũt,ne fama eius tam glorioſa, & quæ tam validas nationes vicerat,poſteris maculata relinqueretur.de qua & eius interitu plenè diſſerit Gagui.lib.j.c.iij. Cuius purgationis proceſſum expoſt hoc anno dñi M.cccccvij. vidi in bibliotheca regia per Chriſtianiſsimum regem dominum regem Lud.xij.benefactorem meum nouiter & magnificæ Bleſis erecta in æternam rei memoriam repoſi-
141 tum,& in pergameno ſcriptum.† ſemper enim hæredis intereſt defuncti æſtimationem purgare. dicit
142 tex.in l.j.§.quoties.ff.de iniur.† Prçtereà quo ad turpia lucra defuncti teneretur hæres ad exonerandum conſcientiam defuncti,& reſtituere illis à quibus extorta ſunt turpitudine ipſius defuncti,qui fortè furatus fuit vel rapuit,habita tamen diſtinctione doct.in l.commiſſa.ff.de publican.& in d.l.j.C.ex deli.defun. & clarius per Panor.in c.fin.de ſepul.De quo videatis Io. Fab.ſingulariter loquentem inſtit.de perpe.& tẽpora.ac.§.pœnales.& tetigi ſuper verbo, *& vxorem nomine Adela.* in iiij.atti.in fi. Vbi autem talia lucra defuncto perueniſſent mixta turpitudine,ſcilicet dãtis & defuncti accipientis:tũc hæres ſolùm teneretur de eo,quod ad ipſum perueniſſet. Veluti ſi ꝓpter falſum teſtimonium,aut malè iudicãdo, vel occidendo qui ei datum fuiſſet. Quoniam hoc caſu talia lucra ex vtriuſq; parte turpia ſunt ab hæredibus auferẽda nec morte extinguũtur:imò ſunt nõ his qui turpiter dederunt reſtituenda,ſed fiſco applicanda.l.in hære-
143 dem.ff.de calũ.vbi tex.not.† Eſt enim fiſcus quidam ſaccus ſine conſcientia imburſans omnia malè acquiſita,vt d.l.in hæredẽ.& l.Papinianus.§.meminiſſe.ff. de inoffic.teſta.vt pulchrè dicit Bald.de pace iura.fir §.ad hoc.iiij.col.in quo §.aliqui faciunt.tit.de allod. Et alibi dicit idem Bald.in l.executorem.C.de execu. rei iud.ꝙ fiſcus eſt duræ ceruicis,rigoroſus,nunq̃ vel rarò æquus.à ſuis ergo manibus defendat nos dñs,cũ intrepidè & inuerecũdè recipiat,quod nõ capit Chriſtus. Largum profectò habet ſtomachũ,vt verbis vtar Bal.in tit.de feudo Marchiæ.§.j. vbi dicit ꝙ fiſcus eſt reipu.ſtomachus ſaccus & firmitudo, qui licet olim ſacratiſsimus diceretur.l.omnes.C.de quadrien,prçſcri.hodie tamẽ ſceleſtiſsimũ cenſemus, dicit Lud.de
144 Pen.ſuper rub.in fi.C.de iur.fiſci lib.x.† Pariter nõ ſunt inteſtabiles,ſed teſtari poſſunt , & teſtamẽta eorũ morte confirmãtur,vbi teſtatores eſſent dãnati ad mẽbri mutilationẽ.Nam licet quo ad pœnã irregularitatis mors & mẽbri mutilatio æquiparentur. cle.ſi furioſus.de homici. Tamẽ non æquiparãtur quo ad inhabilitatẽ teſtandi, ſecundũ Bar.& Bal.in l.qui manus.ff.eo.etiã ſi ex talis membri abſciſsione ſequitur mors, vt ſemel vidi Toloſæ de quodam, qui abſciſſa manu per iuſtitiã poſtea deceſsit.Nã ꝓpter hoc non ſunt tales inteſtabiles. Cùm mors nõ ex ordinatione ſententię ſed caſualiter proceſſerit.arg.tex.no.in l.qui
145 cũ maior.§.ſi tñ.ff.de bo.lib.† Sicut ſeruatur ecõtra: quia inteſtabilis eſt ad mortẽ dãnatus,licet caſualiter poſtea euadat,vt ſ.vidiſtis. Nam contrariorũ eadem
146 eſt diſciplina.Hodie † tñ in præſenti regno ex generali cõſuetudine cõdemnatus ad mẽbri mutilationẽ perdit bona quç fiſco applicãtur,vt dicit Maſue.alle. tit.de pœ.§.item in caſibus. Ideo de bonis ſtantibus tempore ſententiæ, cùm fiſco pertineant teſtari non poteſt,quæ ſola & non futura veniũt in cõfiſcatione. l.ſi tibi mandauero. §.is cuius. ff.mand.& dixi plenè ſuper verbo , *& vxorem nomine Adel.* in v.prin.arti.
147 ſucceſ.ab inteſt. † Prædicta regula,ꝙ damnatus ad mortẽ & occiſus per ſententiã iudicis cõpetentis ſit de iure inteſtabilis , ꝙ teſtm̃ prius factum irritetur,
148 fallit in ſequẽtibus caſibus.† Primò fallit vbi ſentẽtia capitalis ferretur in abſentẽ,ſi quo tẽpore veniret in fortiã condẽnantis : quæ ſentẽtia ſic lata valet.Nã licet ſentẽtia capitalis mortẽ inferẽs ferri non poſsit in abſentẽ.l.abſentem.ff.de pœ.Cũ in talibus non admittatur procurator.l.reos.C.de accuſ.& plenè habetur in c.veniens.ĩ.j.illo eo.tit.Et ſentẽtia lata non præſente principali vel ſuo procuratore fit nulla, vt plenè in l.j.C.de ſent.quia illuſoria eſſet,cùm aſſequi nõ poſſet ſine præſentia cõdemnati:& ſic eſſet contra l.ſi prætor.ff.de iudic.vbi habetur ꝙ prætorũ edicta eſſe
149 non debẽt illuſoria. † tamen quãdo ſentẽtia fertur ad mortẽ,ſi quo tẽpore dãnatus in fortiam iudicis venerit,talis ſententia valet per tex.in cle.paſtoralis.de re iud. nec reddit damnatum inteſtabilem, nec teſtm̃ prius factum irritat. Quia cùm talis ſentẽtia videatur lata ſub conditione, non ſortitur effectum donec cõditione impleta,ſcilicet quia damnatus venerit in fortiã & poteſtatẽ iudicis. Et ſic non perdit interim, quod perderet purè condẽnatus ſecũdum Bal.in d.l. eius.§.ſi cui.ff.eo. Et idem Bal.& Imo.in l.ſeruo legato in fin.ff.de leg.j. Vnde interim teſtari potuit,vel ſi teſtm̃ anteà feciſſet, & priuſq̃ in fortiã & manum ſeu poteſtatem iudicis veniret & inciderit , decedat. tale teſtm̃ vtroq; caſu cõfirmatur morte, ſecũdum Ange. in tractatu maleficiorũ ſuper verbo, Et caput ſpatulis amputetur. Videatis Bal.in c.veniens.de iureiur. Tamen dubito,ꝙ hoc non ſeruaretur in præſenti regno, propter generalem ſtylum & antiquam conſuetudinem eiuſdem,ſecũdũ quam reus accuſatur contumax habetur pro confeſſo. Et,vt qui libet veſtrûm in ſu

in ſua prouincia, dum iudex erit, ſciat hoc practica-
150 o te:ſcire debetis,† ꝙ quicũq; fuerit de aliquo crimi-
ne præuẽtus, & ſe ante iudicium inceptum ſeu litem
conte. vel poſt abſentauerit, etiá ſi debitè ad perſona-
liter cõparendũ fuerit citatus, nũquàm de illo crimi
ne venit cõdẽnandus: imò ſi ſecùs fieret, ſentẽtia eſſet
nulla. l. abſentẽ. ff. de pœ. Et ratio inter cæteras eſt du
plex. Prima quæ fauorẽ innocentiæ concernit, videli
cet ne defectu defenſionis abſens feriatur, & innocẽs
puniatur, vt ibi dicit tex. Secũda honorem publicum
reſpicit, ſcilicet ne edicta & ſententiæ iudicum rema-
neant illuſoria, inutilia, & deriſoria. l. ſi prætor. ff. de
iudic. quod fieret, ſi ad condẽnationem procederetur
cõtra abſentẽ, pręſertim ſi capitaliter damnaretur, ꝙ
nunquàm cõpareret. Vnde ſentẽtia illuſoria remane-
151 ret in deriſionẽ & ſcandalum iuſtitiæ. † Ideo quoties
quis accuſatur vel de capitali crimine inquiritur, ci-
tari debet perſonaliter cõpariturus de crimine reſpõ
ſurus, nec reputaretur cõtumax ſemel citatus non cõ
parẽs. Quinimò citandus eſt tribus edictis debita tẽ-
porũ interualla continẽtibus, iuxta ſtylum & mores
regionũ aut ciuitatũ, in quibus cauſa tractãda venit.
Quibus moribus ſtandum eſt ſecundum Bar. in l. j. §.
præſides. ff. de requi. reis. Ita ꝙ non ſufficeret vnũ edi-
ctũ peremptoriũ, pro omnibus illis tribus, quę iudex
abbreuiare nõ poteſt, ſicut poſſet in pecuniariis & ci-
uilibus cauſis, ſecundũ Cyn. in l. j. C. de requir. reis. &
eſt gl. ſuper verbo, Tertiã. in c. j. de mili. vaſal. qui con
tu. eſt. vbi plena glo. de modo & forma faciendi tales
citationes. & gl. ſuper ver. tertiò. in cle. j. de vita & ho.
152 cleri. vbi concluditur, † ꝙ quoties venit pœna alicui
imponenda, non poteſt iudex numerum abbreuiare
citationũ de iure requiſitarũ, nec loco illarum ſubro
gare vnum peremptoriũ. Communiter tamẽ tenetur
oppoſitũ, ꝙ imò poſsit per regulam d. l. abſentẽ. vbi
mãdatur in criminalib9 procedi ſicut in ciuilibus, in
quibus vna ſufficit citatio perẽptoria pro omnibus
maximè ſi ab ipſomet iudice reus ſemel citetur. l. ij.
& l. tres denũtiationes. C. quo. & qñ iudex. Ergo idem
erit in criminalibus, vt expreſsè deciditur in c. de illi
cita. §. de conuentione. xxiij. q. iij. Et ſi reus debitè ci-
tatus non cõpareat, vtilitas defectus erit, ꝙ bona eius
deſcribentur, & annotabuntur fiſco. Quæ annotatio
debet reo citato intimari, & notificari: qui poſtea fa-
cta bonorum annotatione cõpareat infrà annum, &
perſonaliter ſe præſentet de crimine reſponſurus au
dietur, & bona ſua ac ſi annotata non fuiſſent, ei reſti
tuentur, ſecundũ Bar. & alios in l. inter accuſatorẽ. ff.
de publ. iudi. & l. diuus. ff. de cuſto. reo. & in d. l. j. ff. de
requir. reis. Et ſi crimen ei impoſitũ non probetur ab
accuſatore vel procuratore regio non probãte, reus
cõparens delictũ negãs abſoluetur. l. qui accuſare. C.
de edẽ. Et ſi crimẽ probetur, punietur in corpore, aut
in bonis, vel in vtroq; ſimul, ſecundum qualitatẽ cri-
minis: & onus probandi incũbit accuſatori, vel regio
procu. qui cõtra reũ ſtat, & contra eũ partẽ facit, ſicut
cõpeteret cuilibet alteri priuato in ciuilibus. l. qui ac-
153 cuſare. C. de eden. & l. ij. ff. de ꝓba. † quia quo ad onus
legitimæ proba. agere & accuſare ſunt paris cõditio-
nis. Quæ fuit vna de cõcluſi. quas tenui repetẽdo To-
loſæ. l. j. C. qui accuſ. non poſ. anno do. M. cccclxxvij.
die j. Auguſti, baccalarius ordinariè legendo exiſtẽs.
Et eſt bene notandũ in præſenti regno, in quo omnia
crimina promouentur ad inſtantiam procu. regij, vt
infrà dicam, ꝙ licet in cauſa ciuili teneatur contra ſe
reus fiſco inſtrumenta edere ad fiſci ſeu procur. regij
intentionẽ fundandam contra regulam d. l. qui accu-
ſare. per tex. in l. iij. ſecundũ vnam lecturã. ff. de eden.
Tamen hoc priuilegiũ nõ habet fiſcus in cauſa crimi
nali. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſt. & l. ij. §. di-
uus. vbi clarè hoc tenet Bart. per illũ tex. ff. de iur. fiſc.
Et Panor. in c. j. iiij. col. de proba. verſi. Fallit in fiſco.
Et hoc verum, ſiue ſit pœna corpo. imponẽda, ſiue pe
cuniaria, fiſco tamẽ applicanda: quo etiam caſu dici-
tur etiã cauſa criminalis ſecundũ Panor. ſuper rubr.
de iudi. in anti. In qua reus non tenetur edere fiſco ad
eius intentionẽ fundandam, vt clarè cõſuluit Alexã.
in j. parte conſi. cxxxij. incip. Super primo dubio &c.
vlti. col. Si autem crimen clarè non probetur, vt quia
fortè non directè probatur, niſi per indicia & conie-
ctiones, tunc per quæſtionẽ & torturã ab ore rei veri
tas eruetur, vt infrà dicam in vij. fallẽtia quod eſt mi
rabile: ꝙ ab ore rei accuſator ſuam intẽtionẽ fundet
per confeſsionẽ. quã petere poteſt à reo faciẽdo poſi-
tiones, quibus petat reſpõderi. quod facere nõ poſſet,
vt dixi petẽdo inſtrumẽta vel teſtes a reo ſibi edi &
monſtrari. Et ratio diuerſitatis eſt ſecũdum Io. And.
in c. j. de confeſsis. lib. vj. quia procurator regius vel
accuſator reſpectu confeſsionis partis non potuit ve
nire paratus, quia cõfeſsio partis non erat in poteſta
te ſua, ſed reſpectu inſtrumentorũ aut teſtiũ pro fun-
dando ſuã intẽtionẽ potuit antequàm accuſaret præ-
cauere & ſibi prouidere, ꝙ ſi non fecerit, ei imputabi
154 tur, vt ibi dicit, quẽ ſequitur Panor. vbi ſ. † Si verò
reus cõtumax vltra annum in cõtumacia obduratus
perſiſteret, bona per lapſum anni cõfiſcarẽtur: ſuper
quibus poſteà etiam perſonaliter cõparendo nunquã
155 audiretur fiſco ſemel quæſito. † Quia quoties tẽpus
& pœna ſtatuũtur, nũquam purgatio moræ termino
elapſo admittitur, vt plenè dicitur in l. ſi inſulam. ff.
de verb. obli. Bar. & Sali. in l. ſi pacto quo pœnam. C.
de pac. quæ fuit vna de centũ & decẽ concluſionibus,
quas publicè tenui anno quo fui doctor regẽs in præ
ſenti vniuerſitate Caturceñ. M. cccclxxxij. in menſe
Decembri repetendo c. cùm cauſa. de empt. & vendi.
Sed bene audiretur, & perpẽtuò reciperetur volẽs ſe
de crimine ei impoſito purgare & ſe defendere. Et pa
ri modo procedi debet contra accuſatorem contuma
citer abſentem, & eius bona pariter, qui tenetur cum
accuſato perſonaliter ſiſtere, & parem carcerem aut
cuſtodiam ſubire, vt de calũnia puniri poſsit, ſi defi-
156 ciat in probatione, vt d. l. fi. C. de accuſat. † Et (quod
plus eſt) accuſatore contumace poſſet iudex inſtante
accuſato vnũ de duobus facere, vel accuſatũ ab obſer-
uatione ſeu inſtantia iudicij cõtra eum per accuſato-
rem inſtituta & non cõtumaciter derelicta relaxare
& abſoluere. Quæ tamen abſolutio ſiue relaxatio ab
inſtantia non impediret quominus alio tempore cõ-
parẽte accuſatore & contumaciã purgante, poſsit de
crimine quæri: aut poſsit iudex contra reum præſen
tem ſi peteretur facere, & illo perfecto eum abſolue-
re, vel condẽnare de crimine impoſito, prout eum re-
periret innocentẽ vel culpabilem. l. placet. ff. de publ.
iudi. ſecundũ Bart. in d. l. inter accuſatorem. in fin. &
in l. libellorum. §. fin. ff. de accu. Sed quantũcunq; ac-
cuſatus vel inquiſitus in contumacia perſeuerauerit,
nunq̃ iure cõmuni de crimine capitali principaliter
intentato damnabitur, nec de illo inueſtigabitur do
nec cõtumax perſonaliter ſe præſentet ꝑ rationes quas
ſ. dixi. niſi in iiij. caſibus, in quibus valet proceſſus &
ſententia contra abſentẽ contumacẽ capitaliter lata.
Primò vbi proceſſus fieret, & ſentẽtia proferretur ſu
per tali crimine: in quo pœna relegationis ſeu banni
tẽporalis & perpetui, vel alia à relegatione ſeu ban-

no mitior eſſet imponenda. Nam in tali crimine in
quo pœna relegationis ſeu banni .ſt imponenda, iu-
dex examinabit teſtes,& habita fide de maleficio pro
cedet ad condẽnationem, vt d.l.abſentẽ. Et ratio eſt,
157 † quia pœna relegationis & banni ita bene exerce-
tur in abſentem ſicut in præſentẽ, inhibẽdo moram ei
redeundi in patriã, non tamẽ ſufficeret ad ipſum ban
niendũ ſola cõtumacia ſecundũ Bar.in d.l.abſentem.
ſed iudex habere debet & examinare teſtes: & poſtq̃
conſtaret per legitimas ꝓbationes, poterit bãniri &
relegari. Quia etiã in ciuilibus & pecuniariis ſola cõ
tumacia non ſufficit, vt cõtra abſentem procedatur.
C.quo.& qñ iudex.in Authẽ.qui ſemel.ibi perquiſita
veritate &c. Secũdò procedi poteſt cõtra abſentem
in crimine capitali, etiã vbi pœna grauior banno ve-
nit imponenda in caſu.l.ne diu.C.de pœ.vbi quoties
agitur de perfidia & crimine officiarij, qui in officio
deliquit, proceditur cõtra eum abſentẽ & contumacẽ
etiã ad pœnã capitalẽ. Tertiò idẽ ſeruatur in caſu l.
lege Cornelia.§.cõſtitutũ.ff.ad legẽ.Corne.de ſica.de
illo qui hominẽ caſtrauit,& eunuchum fecit: de quo
plenè ĩ.ſuper verb.*qui cum alia matrimoniũ contrahẽs.*
circa ſi.princ. Quartò idem practicatur cõtra reum
criminis læſæ maieſtatis abſentẽ, contra quem proce
detur ad ſentẽtiam bonorũ etiã perſonæ inflictiuam
per extrauagantẽ Hẽrici imperatoris incip.ad repri
mendũ.xj.col.quã Bar. alto digito & egregio ac vtili
ter cõmẽtauit & gloſſauit: quẽ etiam videatis in d.l.
j.ff.de requir.reis. Et idem eſſet vbi papa vel impera-
tor de crimine cognoſceret, ſecũdum Ange.in l.reos.
C.de accuſ.dicentẽ ſic feciſſe papam Bonifaciũ octa-
uum contra Colonẽſes, quos abſentes depoſuit, in c.
j.de ſchimat lib. vj. licet ferre non poſſet ſententiam
contra omnino non citatũ, vel cõtra citatũ ad locum
notoriè non tutũ.c.j.de cauſa poſ.& prop.vbi Panor.
& cle.paſtoralis.de re iudi.quod ſequitur Feli.in c.cũ
olim.x.col.verſi.proceſſus papæ. in ſecunda declara-
tione.de re iudic. Vltrà autem caſus prædictos nullo
modo proceditur cõtrà abſentẽ ad ſententiam capi-
talem in cauſis crimi.vltra bannũ & bonorũ adnota-
tionem de iure cõi. Hodie tamẽ per oẽs ciuitates Ita-
liæ vigent ſtatuta, ꝙ de quocunq; crimine agatur ca
pitali ex ſola contumacia accuſatus vel inquiſitus de
crimine habetur pro cõfeſſato: ita ꝙ talis cõtumacia
habetur pro legitima & ſufficiẽti cõfeſsione & pro-
batione: quæ quidẽ ſtatuta valent ſecundũ Bar.in d.l.
abſentẽ.ff.de pœ. Nam ꝙ abſens dãnari nõ poſsit de
crimine, nõ eſt de iure naturali, ſed ciuili & poſitiuo
ſecundũ Bal.in d.l.ne diu.C.de pœ.cui iuri per ſtatu-
158 ta & conſuetudinẽ derogari poteſt. † Cùm vnum ius
ciuile per aliud tolli poſsit.l.nõ eſt nouũ. ff.de legi.&
l.oẽs verò populi.vbi plenè Bart.ff.de iuſti.& iure.&
bonus tex.in §.ex non ſcripto.inſtit.de iure natu.In-
noc.& oẽs in c.quæ in eccleſiarũ.de conſtitu. Et talis
confeſsio & probatio ex contumacia ſurgẽs non eſt
vera quia realiter & verè non fuit facta, ſed ficta dici
tur,& per ſtatutum interpretata, ac ſi verè ex ore rei
emanaſſet. Et ita etiam ſeruatur & quotidie practica-
tur in curia Frãciæ, ſicut etiã in Italia ex ſtylo & gene
rali conſuetud.regni, vbi accuſatus vel inquiſitus de
qualicunq; delicto capi debet in perſona ſi apprehẽ-
di poſsit: aut in domicilio vel alio loco citari: ex quo
citatio & adiornamẽtum veriſimiliter ad ſui notitiã
peruenire poſsit, vt d.l.j.ff.de requi.reis.ſecundũ Bar.
in d.l.inter accuſatorẽ.ij.col. Super hoc tamẽ cautus
debet eſſe iudex, qui reũ ad corpus nunq̃ capiat, aut
perſonaliter cõpariturũ adiornet, donec ſummariè ei
conſtiterit de crimine. Ideo boni iudices ante omnia
inquirũt ſecretè,& ſi per inquiſitionẽ ſecretam repe-
riant aliquẽ de illo crimine ſuſpectũ, decernunt con-
tra illũ literas ad eum capiendũ & ducẽdum ad carce
res, vel ipſum adiornandũ perſonaliter cõpariturum
& de crimine reſponſurũ. Quæ practica ſumpta fuit
ex tex.iuncta glo.interlineari in l.ij. C.de exhib.reis.
& ex l.fina.eiuſdem titu. ſecundum Salice. Et ſi iudex
aliter procederet ad captionem vel adiornamentum
perſonale nulla præcedente informatione, reum gra
uaret: cùm ſoli accuſatori nõ credatur, vt reus in per-
ſona vexetur, niſi accuſator parem teneret carcerem,
vt eſt tex.ſolennis in dicta l.fin.C.de accuſat.& ab eo
appellari poſſet. Et ad propoſitum reuertẽdo, ſi reus
159 per primũ adiornamẽtũ citatus nõ cõpareat, † ilico
procurator regius qui in præſenti regno Franciæ oĩa
delicta promouet, & proſequitur quo ad vindictam
publica, ſimiliter & pars læſa ſi qua ſit, ſuã in ſcriptis
curiæ tradit petitionẽ contra reum deficientẽ, vtilita
tem defectus ſeu cõtumaciæ continẽtem. Quæ quidẽ
petitio vtilitatis defectus in ſequenti adiornamento
totaliter inſeritur: ad quam reſpõſurus per illas lite-
ras petitionẽ continẽtes adiornatur reus, ita ꝙ virtu
te illius primi defectus ilico ꝙ iudex illud adiorna-
mentũ ſequẽs vtilitatẽ illius primi defectus continẽs
decernit cõtra abſentẽ, vt ſuper illa petitione vtilita-
tis dicti primi defectus veniat reſponſurus, & illam
procur.regio & parti adiudicari viſurus. Et ſic ordi-
nat iudex ſuper crimine procedendũ. Certè ex illo tẽ
pore dicitur nomen accuſati ſic deficientis eſſe rece-
ptum inter reos, & cõſequẽter videtur reus cecidiſſe
ab omnibus ſuis exceptionibus tã iudicij declinato-
riis, q̃ dilatoriis: à quibus per primum defectũ fuit ex
ipſo excluſus: adeo ꝙ etiã ſi virtute illius ſecundi ad-
iornamẽti vtilitatẽ primi defectus continẽtis compa
reret, exceptionẽ aliquã fori declinatoriã aut iudicij
dilatoriã opponere nõ poſſet, ſed tantũ perẽptorias:
quia ſemel data petitione & à iudice accepta, quæ in
iſto ſecundo adiorn. eſt inſerta, nomen rei fuit inter
reos ſcriptũ, vt declinare nõ poſſet iudiciũ, nec differ
re, vt eſt de mente Barto.in l.is qui reus.iiij.col.verſi.
quare dico &c.ff.de publi.iudi.per text. in l.adulterij
accuſatione propoſita.C.de adul. Et ſi virtute hu° ſe-
cundi adiorn. vtilitatẽ defectus continentis non ap-
pareat, diſcernetur contra eum tertium adiorna.& ſi
illius virtute non cõpareat, diſcernetur quartũ. Quo
debitè executato ſi in cõtumacia perſeueret, nec con-
pareat, habebitur crimen pro confeſſato, & probato
de omnibus in petitione & libello in dicto ſecundo
adiornamento contẽtis: ita ꝙ ab omnibus declinato-
riis & dilatoriis ex primo defectu & etiam perẽpto-
riis & exceptionibus ex ſequentibus defectibus decla
rabitur ipſe contumax excluſus, necnon de crimine
tam capitaliter erga procuratorem regiũ quàm ciui-
liter erga partem læſam, vt in petitione, & in libello
petitum reperietur, cõdemnabitur in corpore bonis.
Etiam ſi in termino, quo comparere citatus debuit,
non ſit præſes aduerſarius qui contumaciam accuſet.
Nam contumax habebitur pro confeſſo, ac ſi aduer-
ſarius præſens eſſet, & contumaciam accuſaret: quia
cùm iſta confeſsio procedat ex diſpoſitione legati
ad eius effectum non requiritur præſentia perſona-
rum: quia talis ficta confeſsio æquiparatur confeſsio
ni ſolẽniter in iudicio factæ præſente parte, per text.
ad hoc valde ſingularem in l.ſi tutor. C.de interdic.
mat.inter tutorem & pupillum: quem ad hoc ibi pon
derat Bald.in ſecundo notabili dicens hoc alibi non
eſſe ita

eſſe ita bene expreſſum. Ad quem ſtylum & conſuetu
dinem Franciæ non modicum præbet adminiculum
decretalis Bonifacij papæ olim epiſcopis Galliç miſ
ſa, de qua in c.nullus.de preſum. Nullus, inquit, dubi
tat, ita iudicium nocens ſubterfugij, quemadmodum
vi abſoluatur, qui eſt innocés quærit. Cõijcitur enim
de omnibus quiſquis ſe ſubterfugere iudiciũ dilatio
nis putat. Hęc ille. Vbi gl. dicit, ꝙ qui iudiciũ refugit,
apparet eum de iuſtitia diffiſum. Ad quod facit quod
iij.q.ix.ſcripſit idem Bonifacius ad Gallos: Decet ni-
mus, inquit veſtrum debere intra prouincia eſſe iudi
cium: vt ſi adeſſe voluerit præſens, ſi confidit, ad obie
cta reſpondeat. Si verò adeſſe neglexerit, dilationem
ſentẽtiæ de abſentiæ non lucretur. Nam manifeſtum
eſt, conficeri eum de crimine, qui indulto & totiens
delegato iudicio purgandi ſi occaſione non vtitur.
Nihil enim intereſt, verum in pręſenti examine non
omnia quæ dicta ſunt probẽtur: cùm ipſa quoq; pro-
feſsio, id eſt, confeſsio ex procurata toties cõſtat ab-
ſentia. Hæc ille. Adeò ꝙ confiteri crimen cenſentur
160 non verè vt dixi, ſed interpretatiuè. † Cum triplici
ter quis dicatur confiteri, ſcilicet ore, rei euidẽtia, &
contumacia, vt in caſu noſtro. Antequã tamen iudex
ad ſententiam procedat contra contumacem, & eum
cõfeſſum & conuictum de crimine & ſic ab omnibus
exceptionibus eum excluſum declaret & pronũtiet,
primò ſuper omnia aduertere debet, ꝙ rectè & bene
fuerit ordo edictorum & adiornamẽtorum obſerua-
tus, & adiornamenta debitè executata. l.iiij.§.præto-
re. vbi Bart.ff.de dam. infec. & l.ad peremptoriũ.cum
ſeq.ff. de iudic. aliàs ſequi non poſſet condemnatio.
Vnde ad propoſitum dicit text. in d.l. diuus. ꝙ nihil
facile mutãdum eſt ex ſolennibus. Et ſi deficiatur in
ſyllaba, cenſetur defectum in tota cauſa, cùm ea quæ
ſunt formæ mutari aut diminui nõ poſſunt, vt plenè
dixi ſuper verbo, *In eodẽ teſtamento relinquens*. j. in iij.
limita. Ideo ſententia tanquam ex confeſsione inor-
161 dinata lata eſſet ipſo iure nulla. † Nam licet inordi
natus proceſſus veram confeſsionẽ ſpõtè & expreſsè
factam non vitiet, quãdo ex illa poſsit reus condem-
nari ſecundum Bar. in l.confeſſus. per illum tex. ff. de
cuſto. reo. & Panor. in c.Piſanis. de reſti. ſpo. per tex.
in c.j. & c.ij. de accuſ. lib. vj. & in cle. conſtitutionem.
162 in fi. de elec. † quia cõfeſsio telam non requirit iudi-
ciariam. l.ſi debitori. ff. de iudic. tamen ex hac ficta, &
interpretata confeſsione ex contumacia ſurgẽte per
inordinatum proceſſum nulla poteſt ſequi ſenten-
tia. Et ſi ferretur, eſſet nulla, ſecundum Bal. ſingulari
ter in addi. Specu. tit. de accuſa. §. & nota ꝙ accuſatio.
verſi. & not. ꝙ ibi libellus &c. facit quod ipſe dicit in
l.error facti. in fi. C. de iur. & fac. ignota. Secũdò ad-
uertere debet iudex & certus eſſe, ꝙ crimen pro quo
reus contumax impetitur & vocatus eſt, fuerit verè
commiſſum: vt quia qui dicitur occiſus viſus eſt &
fuerit occiſus, & mortuus: ſed neſcitur per quem. Si
autem non conſtet de caſu non debet iudex procede-
re ad ſententiam, etiam contra præſentẽ, & delictum
expreſsè confitẽtem. l.j. §. item illud ſciendum eſt. ff.
ad Silleia. vt plenè dicam ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſtatore*. ij. tractando de ſecunda effectuali perfectio-
ne teſtamẽti, quæ fit per aditionem hereditatis. Ideo
ſi iudex cui fortè per teſtes cõſtitit de morte eius, qui
dicebatur mortuus tempore ſententiæ ferendæ con-
tra contumacẽ, videret illum viuum & non occiſum,
nunquam procederet ad condẽnationem contra con
tumacem fictè confeſſum, cùm nec contra præſentem
expreſsè confeſſum procedi poſsit. Quia per realem
& occularem viſionẽ quæ cæteras excẽdit probatio-
nes. inſti. de gradi. cog. §. fi. clarè cõſtat de errore con-
fitentis. l.inde Neratius. §. fi. cum l.ſeq. ff. ad le. Aquil.
ita ꝙ etiam ſi ſentẽtia condemnatoria hoc caſu eſſet
prolata, executionẽ iudex differret, donec princeps
conſultus ſententiam retractaret. l.j. §. fi. ff. de quæſti.
quam iudex ex ſeipſo qui functus fuit officio retra-
ctare non poteſt, vt d. §. fina. & l.iudex. ff. de re iudic.
163 Cõtumacia † enim non operatur certitudinem, nec
confeſsionem inducit, ꝙ caſus fuerit perpetratus: ſed
conſtito de caſu ꝙ perpetratus fuit, tunc inducit con-
feſsionem, ꝙ abſens de illo caſu delatus & contumax
caſum illum perpetrauerit, poſtquam tam ſæpe cita-
tus, & in defectum poſitus, comparere non curauit.
164 † Tertiò aduertere habet iudex, ꝙ tempore feren-
dæ ſententiæ ſibi non liqueat abſentem non eſſe cul-
pabilem de caſu illo. Quoniam ſi liqueret iudici ab-
ſentem non eſſe de caſu illo culpabilem, & non com-
miſiſſe delictum, non poſſet eum condẽnare: vt quia
fortè cõſtat occiſum per alios fuiſſe vulneratum, qui
communionẽ non habent cum iſto contumace: imò
fortè ipſum exonerant: vel aliàs conſtat de eius inno
centia: de qua iudex ſolicitè inquirere debet, etiã pro
contumace ſecundũ Bart. in d.l. abſentem. per text. in
d. §. fi. dum dicitur, iudicẽ debere quærere defenſionẽ
rei ex quadam humanitate & naturali æquitate. pro
quo facit in materia ꝓpria text. optimus in d.l. diuus.
in prin. ff. de in integ. reſt. ibi: & ſi nihil facilè mutãdũ
eſt ex ſolẽnibus: ſed vbi æquitas euidẽs poſcit, ſubue-
niendum eſt. Etiam facit text. in l.properandum. §.
ſin autem reus. C. de iudi. & in l. & eſt poſt edictum. ff.
de iudi. ibi, ſed & interdum vel abſens ſi bonam cau-
ſam habeat vincet. Et idem cõſuluit ipſemet Bar. con
ſil. xcviij. incip. do. Cy. de Bononia &c. in deciſi. quar
ti dubij. & conſil. cv. incip. viſis omnibus ſtatutis &c.
165 † Quartò aduertere debet iudex, ꝙ reus citatus nõ
cõparens ſit voluntariè abſens timore delicti ſeu pœ
næ: quia ſi aliàs coactus fuerit fugere, ita ꝙ iuſtã habeat
cauſam non reuertendi: certè non cẽſetur contumax,
& conſequenter damnari non poteſt ex ficta confeſ-
ſione, quæ abſentia iuſtè excuſabili non oritur: præ-
ſertim ſi accuſator ſeu partem faciens, cauſam fugæ
dediſſet, vt ſingulariter conſuluit Pet. de Anch. conſi.
ccccix. incip. probata tanta viri ſæuitia &c. loquens
de quodam viro qui vxorẽ verberibus afficiens, vul-
neribus etiam cũ cicatricibus dehoneſtãs, & aliàs ma
lè tractans, dedit ei cauſam fugæ: quam cùm apud pa-
rẽtes ſuos retraxiſſet ſæuitiam fingens de furto, adul-
terio & aliis criminibus accuſauit: quæ finaliter per
contumaciam condẽnata fuit. Vbi decidit ſententiã
illam ex contumacia & ficta confeſsione latam eſſe
ipſo iure nullam, Nam cùm à ſæuitia viri fuerit non
voluntariè arrepta fuga vxoris de ciuitate, & cum eo
ſua culpa inimicitia cõtracta, ſtatutum diſponens ꝙ
contumax habeatur pro confeſſo, locum non habet:
quia potius metu & timore mariti cẽſetur aufugiſſe,
quàm propter delicta quæ ei poſt fugam fuerant im-
poſita, potius ad lucrandũ dotem: quod faciliter præ
ſumitur ꝙ ipſe hoc affectauerit, quia cauſam fugæ
preſtitit. l.ij. §. fina. ff. ſi quis cau. ad hoc facit æquitas
edicti. in l.j. ff. de eo per quem fact. erit quo. in iud. ſiſt.
166 † Vnde fuit obtẽtum ſemel, cùm quidam Bononiæ
moram trahens, & vxorem ſuſpectam habẽs, miſiſſet
eam Ferrariã, fecit eam de furto Bononiæ accuſari,
& in banno per contumaciam poni: quam poſtea Bo
noniæ reuerſam occidit, confiſus de ſtatuto bannitos
occidi permittente: fuit dictum talẽ maritũ non gau-

dere priuilegio ſtatuti:ſed vt homicidam eſſe punien
dum, quia vxorem fugauerat, & fraude venũdari fe-
167 cerat, & odium cum vxore procurauerat.† Et ſic io
pręmiis ſtatutorũ & legũ non veniũt odioſi, neq; qui
procurauerũt impedimentũ litigantis ſcilicet cum ꝙ non
veniat ad iudicium. Et idem puto, vbi citatus notoriè
haberet locum iudicij ſuſpectum vel aliàs nõ tutum,
timens per potentiam offendi in eo per text. in d. cle.
paſtoralis. §. Piſana. de re iudi. Nec refert à quo infe-
ratur metus, cùm in alterius præiudicium. vereri alie
num metum non oporteat. l. ij cum exceptione. §. Pe
168 dius quoq; & l. metũ. §. fi. ff. quod met. cau. † Quin-
tò aduertere debet iudex antequàm pronunciet con-
tra contumacem, ꝙ ſi in eo ſit aliqua qualitas delictũ
aggrauãs, ꝙ de illa qualitate verè conſtet. Quia licet
ſtatutũ fingat contumacẽ pro confeſſo quo ad actum
principalis criminis, puta homicidij vel fornicatio-
nis, non tamẽ fingit qualitates principale delictum
aggrauãtes, imò opus eſt eas verè probare. Ideo ſi qs
citatus debito modo fuerit ſuper parricidio reſpon-
ſurus, vel ſuper adulterio, & cõtumax fuerit licet con
dẽnari de homicidio, quod fictè per cõtumaciam con
feſſus eſt poſsit, tamẽ vt parricida nõ cõdẽnabitur,
niſi quod occiſus fuerit pater eius verè probaretur eo
modo, quo paternitas & filiatio probari debent. l. fi-
liũ. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in c. per tuas.
vbi omnes. de probatio. Pariter antequàm mulier ex
contumacia de adulterio puniatur, neceſſe eſt ipſam
verè maritatã probare, ſecũdum Pet. de Anch. ſingu-
lariter in dicto cõſi. in fi. aliàs non poſſet, niſi de actu
fornicationis puniri ex ficta confeſsione, quæ non
operatur quo ad qualitates aggrauantes dicens Iac.
Butr. ita conſuluiſſe. argu. l. ſi vxor. ff. de adulte. quod
169 eſt not. Sextò † aduertere debet iudex, ſi crimen de
quo abſens cõtumax impetitur cadere poſsit in per-
ſonam illius: quia tunc contumax habetur pro con-
feſſo, & de illo condemnari poterit, ac ſi verè confeſ-
ſus fuiſſet. Si verò crimen cadere non poſſet in perſo
nam cõtumacis, vt quia vxori imponitur crimẽ fur-
ti, qui titulus criminis nõ cadit in vxorem. l. manife-
ſtiſsimi. in fin. C. de furt. & ff. rerum amota. l. j. & per
totum. certè nulla poteſt fieri de furto condemnatio,
quod vxor cõmittere non potuit: & ſi fieret ſententia
eſſet nulla, per tex. in d. clem. paſtoralis. §. rurſus. vbi
ſentẽtia cõtra Robertũ regem Siciliæ velut criminis
læſæ maieſtatis reum, & ex contumacia fictum con-
feſſum per Henricum imperatorẽ lata fuit nulla ea
ratione inter cæteras: quia crimẽ ſibi impoſitũ com-
mittere non potuit, quod in non ſubdito cadere non
poteſt. Idem vbi cõtumax, ꝙ puellam defloraũt vel
imprægnauit, apparuerit eſſe mulier. Sicut de beata
Marina habetur in ſua legenda, vel appareret caſtra
tus vel eunuchus, & ſic de ſimilibus. Præmiſsis au-
tem ſex bene per iudicẽ conſideratis, videlicet ꝙ edi-
cta fuerunt ordine debito perfecta, & delictũ fuit cõ-
miſſum, non conſtet de ignorantia contumacis, nec
data opera fugatus fecit ꝙ reuerti non audeat, vel ho
neſtè non poſsit. Præterea ꝙ qualitates aggrauantes
fuerint verè probatæ, & delictũ in ſui perſona cadere
poſsit. Certè iudex ex tali cõtumacia ad ſententiam
cõdẽnatoriam prout in repetitione vtilitatis primi
defect⁹ requiſitũ erat, procedere poterit: & procedũt
iudices in præſenti regno contra taliter cõtumaces.
Etiam ſi conſtaret iudici pro reo, ꝙ poterat ſe tueri
propter præſumptionem iuris & de iure. Quia non
obſtãte iudex poterit eum condẽnare propter fictam
confeſsionẽ, quæ talem præſumptionem tollit, ſicut
expreſſa cõfeſsio ſecundũ gl. in Auth. ſed iam neceſſe.
C. de don. ante nup. nec tũc dicitur admitti probatio
contra præſumptionẽ iuris & de iure, quia confeſsio
quę cõtra talẽ præſumptionẽ recipitur, non dicitur
propriè probatio, ſed a probatiõe reuelatio, vt dicit
Panor. ſuper rub. de cõfeſsis. & de proba. Et condẽna
bitur talis cõtumax, quãtumcunq; poſsit ſe tueri ali-
qua exceptione, vt puta exceptione temporis ſeu præ
ſcriptionis. Nã exceptio præſcriptionis nõ facit deli-
ctum non eſſe cõmiſſum, & non eſſe punibile. l. ſi ma-
ritus. §. præſcriptiones. ff. de adul. Etiã ſi ſit armiger,
nõ poſſet allegare, ꝙ prętextu militiæ occupatus pro
repub. cõparere nõ potuit: aut ꝙ literas ſtatus à rege
obtinuit, vt certo tẽpore occupat⁹ pro negotiis publi
cõparere nõ teneretur. Quia non obſtãtibus talibus
literis eius cõtumacia punietur, & pro cõfeſſo habe-
bitur: cũ in cauſis criminalibus locũ non habeãt lite-
ræ ſtatus. Imò tales literæ prohibitæ ſunt concedi in
cãcellaria. Et ſi de facto conceſſæ fuerint etiã à rege,
debẽt à iudicibus refutari, & procedi cõtra non com
parentẽ ac ſi literas nõ haberet. quę per ordinationes
regis Caroli vij. & Caroli viij. eius nepotis regũ Frã-
ciæ, ſunt prohibitæ concedi: & ſi per cancellariã con-
cederẽtur, prohiberẽtur interinari. Sed ſi vellet reus
contumax ſponte cõparere ante ſententiã, vel reper-
tus in perſona duceretur ad iudicẽ inuitus, poſſet cõ
tra illã fictã confeſsionẽ ex cõtumacia ſurgentẽ ſe de-
fendere & probare, ꝙ delictũ non cõmiſit. Quia etiã
hoc poſſet poſt veram & expreſſam cõfeſsionẽ, quæ
vſq; ad ſentẽtiã poteſt de errore impugnari. l. error.
C. de iur. & fac. igno. & c. fin. de confeſsis. Vnde ſi ad
requeſtam ſolius procu. regij, dicti quatuor defectus
fuerunt conceſsi certè audietur reus nunc comparen
do contumaciã purgans in ſuis defenſionibus nullis
refuſis expenſis, quia cùm procu. regius ex ſtylo non
quàm in expenſis condemnetur, pariter à nulla parte
petere poſſet expenſas, per text. in l. fin. C. de fruct. &
lit. expen. Quod ſecùs eſſet, ſi ad requeſtã partis læſæ
vel alterius particularis fuiſſent iam dicti defectus
conceſsi. Cui ſemper deberentur expenſæ etiã ſi cum
170 parte eſſet procur. regius adiunctus.† Expẽſæ enim
contumaciales, bonã vel malam faciat cõtumax cau-
ſam. ſemper debẽtur. l. properandũ. & l. ſancimus. C.
de iudi. Si autem poſt ſententiã reus cõtumax vellet
dicere non deliquiſſe, vel aliter ſe defendere compa-
reret, non audiretur per iudicẽ, nec reciperetur, cũ poſt
ſententiam non ſit opus nouo proceſſu, ſed ſola facti
executione, cõſtito ſolũ per ſuã confeſsionẽ vel aliàs
ꝙ ipſe eſt ille qui citatus & cõtumax damnatus fuit,
vt clarè decidit Bar. in l. diuus. verſi. vlterius vos vide
tis &c. ff. de custo. reo. & in l. j. ff. de requir. reis & in l.
inter accuſatorem. ff. de publi. iudi. in fin. nec poteſt
iudex poſt ſentẽtiam diffinitiuam procedere. dicta l.
iudex. de re iudi. Etiã ſi eſſet iniuſta, & appareret ini-
171 qua, vt d. l. j. §. fi. ff. de quęſt.† Quinimò ſi lata tali ſen
tentia reus cõtumax moreretur, crimẽ illud nõ extin
gueretur, niſi quo ad pœnã corporis afflictiuã. ſed nõ
quo ad bonorũ cõfiſcationẽ, aut emendã pecuniariã,
quæ defuncto reo exeq; poſſet cõtra hæredes, ac ſi præ
ſens & defenſus fuiſſet & dãnatus, ſecundũ Bar. in l.
ex iudiciorum. ff. de publ. iud. nec ille reus contumax
poſſet ab ea appellare. l. & poſt edictũ. §. fin. ff. de iud.
Facit d. l. diuus Anto. & l. fin. cũ glo. ff. de in integ. reſt.
Sicut non poſſet expreſsè & ſponte cõfeſſus appella-
re. c. Romana. §. ſi autẽ. de appel. lib. vj. & c. cũ ſpecia
li. §. porrò. de appel. niſi appellãdo cauſam iuſtã & ra
tionabilem allegaret, ſecundũ Panor. ibi, pro quo eſt

tex. ib

text: ibi à ſolo Bal.pōderatus in l.in.not ib°.C.de his
172 qui.vt indig.† quia licet expreſſe cōfeſſus allegādo
in ſchedulæ appellatoria iuſta cauſam recipit appel-
lans: putà quia dicit, vi, metu, aut dolo, vel fraude ſe
fuiſſe inductū ad ſic confitendū. Sic etia audiri debet
ficte cōfeſſus, ſi appellando alleget ſe fuiſſe impeditū
quòminus apparere potuerit: q cauſa fuerit ſine ſua
culpa & illata, vel tutus nō fuerit locus, in quo cōpa
riturus citabatur. Et finaliter de qualibet ſex cōſide
rationū quas iudex habere debet antequam defectus
iudicet & reum contumacē condēnet, pōt formari iuſta
cauſa appellandi: ſi iudex illas conſiderationes non
ſeruaret, vel alterā illarum omitteret. Sed illis ſeruā
tis non habet contumax remedium, niſi rex per ſuas
literas patentes mādaret talem condemnatū audiri,
& recipi in ſuis defenſiōibus cōtumacia & condēna-
tione inde ſecuta non obſtante. Quia tunc reciperetur per iudicem ad defendendū refuſis expēſis parti
læſæ, ſi quæ ſint, vt ſ. dixi. Et ſuperſederetur in execu
tione ſētētiæ quo ad pœnam capitalē & aliam, niſi
talis ſententia fuiſſet arreſto parlamenti cōfirmata:
quia ſic per ordinationē [Quam hodie habemus
per dominū Auffrerij politā in ſuo tractatu ordinat.
regiarū tit. de reſcrip. circa fin.] domini noſtri regis
Caroli viij. nunc regnantis nouiter factā in numero
lvij. Tale arreſtū quatenus tāgit intereſſe ciuile par-
tis læſæ nō obſtā. prædictis literis realiter executio-
ni mādaretur data cautione per partē de reſtituēdo
cō lemnationē ciuilē ei adiudicatā, ſi per finē cauſæ
cognitū fuerit literas reciſionis ſentētiæ arreſto con
firmatæ interinandas fore. Facit autē q̃ ſupplicatiō.
C. de precib. impe. offer. Nam ſi princeps poſſet talē
condemnatū in totū abolere, & condemnationē mi
ſericorditer extinguere, prout poteſt, inſt. de iure na
turali. §. ſed quod principi placuit. verſ. planè. & l. ad
beſtias. ff. de pœ. vbi poſt ſententiam tollit pœnam.
& l. j. ff. de conſti. prin. Multo facilius diſpenſat. q̄ in
ſuis audiatur defenſionibus, & ſe non criminoſum
oſtēdat. d. l. j. §. fin. ff. de quæſt. Et ſicut nō poteſt prin-
ceps remittere intereſſe parti debitū, præſertim ad-
iudicatū. l. ij. C. de in ius vocan. ſic non poteſt in caſu
noſtro executionem illius ſuſpendere neque differre
173 vt patet in dicta ordinatiōe regia. † Ex quibus omni-
bus reſultat reum contumacem ex ficta confeſſione
eſſe condemnandum virtute ſtatuti ſeu conſuetudi-
nis contumacem pro confeſſo haberi volentis, & di
centis acſi verè & expreſſè crimen fuiſſet confeſſus:
ita quòd valet ſententia eſſe lata ex hac ficta confeſ-
ſione, ſicut ex vera & expreſſa: & ſimilem effectum
habet niſi in certis, in quibus differunt. Primò, quia
ex vera & expreſſa confeſſione iudicialiter ſponte
facta etiam ex inordinato proceſſu ſequi poteſt ſen-
tentia condemnatoria: quod non fieret ex ficta con-
feſſione, vt ſupra dixi, ſecundum Bald. in addi. Spec.
titu. de accuſa. Secundò differunt, quia licet ſenten-
tia lata contra verè & ſpontè cōfeſſum faciat illum
inhabilem quo ad omnes, vt dicta l. ſi confeſſus. ff. de
cuſto. reo. Tamen quando lata fuit propter cōtuma-
ciam ex illa ficta confeſſione ſententia non præiudi
cat, nec damnatū inhabilitat, niſi quo ad illam per-
ſonam, ad cuius inſtātiam fuit damnatus ſecundum
Barto. ſingulariter in l. eius quod delatorē. §. j. in fi.
ff. de iure fiſc. & per tex. in l. ij. ff. illo eod. tit. nec fidē
174 facit in aliis cauſis, vt ibi dicit. Ex quo decidit, † q̄
licet vera cōfeſſio probet delictū verè eſſe cōmiſſum,
vt dicta l. ſi confeſſus. & l. j. & l. iij. de confeſſis. Tamē
hæc ficta confeſſio ex ſola cōtumacia reſultans non

quā probat delictū verè cōmiſſum, ideo ſi vnus nota
rius fuerit de vera cōfeſſione de falſo condemnatus:
quia deliquit in officio, nunquā poterit inſtrumenta
recipere, nec conficere, ſecundū Bart. plene in l. eadē.
§. j. in princ. ff. ad leg. Iul. repe. per text. in auth. de tā-
175 bellio. §. ſi. † Tamen ſi eſt damnatus ex ficta cōfeſſio-
ne per contumaciā non perdit aliorum inſtrumen-
torū confectionē, vt ſingulariter decidit idem Bart.
in l. ſi ideo. ff. de euict. & Bal. in l. tranſigere circa mē-
dium. C. de tranſact. quia tunc magis cenſeretur lata
ſententiā propter abſentiā & contumaciā quàm, q̄
maleficium commiſerit, vt ibi, & l. qui repudiantis.
in fi. ff. de inoffi. teſtamen. Alibi tamen Bald. varian-
do tenuit contra Bar. in l. in exercendis. C. de fide in-
ſtru. & in addi. Spec. ti. de inſtru. edic. Tertiò differūt,
quia licet ſententia contra præſentem expreſsè con
feſſum, aut veris probationibus conuictum lata, vel
abſentem verè conuictum, irroget infamiam, non ta
men eam irrogat lata ex cōfeſſionibus & probatio-
nibus fictis ex ſola contumacia reſultantibus cōtra
bannitū, qui ex forma ſtatuti habetur pro confeſſo:
quia cum tunc condēnatus grauetur in probatiōnē,
cùm ſola abſentia & cōtumacia habetur pro vera, &
ſufficienti probatione cōtra omnia iura canonica in
l. diuus. ibi, non quaſi pro condēnato. ff. de cuſto. reō.
& ff. de publi. iudi. l. inter accuſatorem. ibi, ne per tri
duum per ſingulos. xxx. dies ter citatus reus damnē-
tur, &c. Et cōſequenter grauetur in ſentētia, videtur
cū infamia diſpenſatū. l. quid ergo. §. pœna grauior.
ff. de his qui notā. infa. & l. ſi Poſsidoniū. & l. & ſi ſe-
uerior. C. illo eo. tit. Et decidit expreſsè Bar. in l. ictus
fuſtiū. in fi. alle. ti. de his qui not. infa. quem ſequitur
Paul. cōſi. cxcviij. incip. Super hoc puncto interroga
tus, &c. per plures alias rationes & media. Nec ob-
ſtat tex. no. in l. ſi tutor. C. de interdic. matr. inter tu-
to. & pup. vbi tutor ex ficta cōfeſſione, de qua ibi, ex
dolo ſuo præſumpto efficitur infamis, quia ibi ficta
confeſſio deſcendit ex facto quod fieri nō debuit, vt
quia tutor pupillā ſibi aut filio ſuo vxorē copulauit.
Sed in caſu noſtro cōtumax non deliquit in faciēdo,
ſed in omittēdo, id eſt, nō cōparando. Et cōſtat q̄ mi
nus delictū eſt omiſsionis, q̄ cōmiſsionis, vt not. in l.
ſi mora. ff. ſolu. matri. ſecundū Bald. in d. l. ſi tutor. fa-
cit. l. j. cum l. ij. C. ſi aduerſus delictū. Præmiſſa intelli
gatis vera, vt dixi, quando ex ſola ſimplici contuma-
cia fuit quis condēnatus, nec aliqua ſpecie probatio-
nis conuictus. Quia ſi iudex contra contumacem ſu
per crimine probationem recepiſſet vel feciſſet, vt fa
cere poteſt, & fieri vidi aliâs: tunc contumax contra
quem probatum eſſet delictum damnatus eſſet infa-
mis: quia ceſſant rationes d. l. ſi ideo. ff. de euict. & di-
cti. §. pœna grauior. Nec tunc ſententia cenſeretur
lata propter ſolam contumaciam, ſed quia delictum
cōmiſit. Quartò differunt: quia licet verè & expreſsè
confeſſus de crimine debeat per iudicem condemna
ri: tamen criminaliter erga rempubl. & ſuum inter-
eſſe publicū, quia talis cōfeſſio verè facta probat cri-
men quo ad intereſſe publicū & priuatum, vt in illis
ambobus condēnetur. l. ſi cōfeſſus. ff. de cuſt. reo. Ta-
men hæc ficta confeſſio ex cōtumacia ſurgēs nō ope
ratur condemnationē, niſi quo ad pœnam crimina-
lem applicandā fiſco pro intereſſe publico, vt ex illa
fieri poſſit condēnatio, & nō quo ad pœnā ciuilē ap
plicandā parti, vel quo ad eius intereſſe, vt ſic ſtatu-
tum vel cōſuetudo patriæ, q̄ contumax habetur pro
confeſſo tanquam exorbitans à iure communi quo
ad fictam confeſſionem contumacis, quātum poſſu-

mus reſtringamus.argu.c.odia de reg.iur.lib.vj. Sed
hãc differentiã nõ tenẽt cõmuniter doct. Quinimò
ſicut cõtumacia operatur fictã cõfeſſionẽ quo ad pœ
nã criminalẽ, quæ maioris eſt præiudicij.l.moris. in
fi.ff.de pœ. Etiã operatur quo ad ciuilẽ applicãdam
parti. Veruntamen Per.de Ancha.in d.conſil.cccc.ix.
hanc differentiã ſaluat in vno caſu ſingulari,ſcilicet
vbi agere᷑ de lucro dotis applicãdo marito propter
adulteriũ vxoris: quia nunq̃ applicabi᷑ ex tali ficta
cõfeſſione,quæ nõ ſufficit ad lucrũ dotis:imò requi-
ritur vera probatio adulterij.Allegat tex.in auth.vt
lice.ma.& auiæ.§.q̃a verò plurimas.coll. viij. vbi in
hoc caſu.& ſi marito inſidiata vel inſidias parauerit,
176 eſt aliud ſpeciale. † ꝙ maritus accuſans vxorem ad
perditionem dotis, debet ſe inſcribere in accuſatio-
ne:aliàs accuſatio non ſolẽnis eſſet,ſed inepta. Vnde
ſententia ſuper inepta accuſatione eſſet nulla ſecun-
dum glo.ſingu.inſti.de obli.tit.generali. Idem tenet
glo.in c.tuæ.de procu,& facit c.cũ dilecti.de empt.&
vẽdi.& l.libellorũ.§.ꝙ ſi libelli.vbi Bart.ff.de accuſ.
nec obſtat ꝙ ſtatutũ vel conſue.regni non facit men
tionẽ de ſolennitate inſcriptionis,ſed indiſtinctè, ꝙ
quatuor defectus habeant pro cõfeſſione, Quia imò
per legẽ & ius cõmune ſupplendũ eſt,quod deficit in
ſtatuto l.ij.C.de noxa.actio. Præterea diſpoſitio ſta-
tuti eſt generalis ad omnẽ pœnã ex ficta cõfeſſione
inferenda,cui derogatur per ſpecialẽ legis prouiſio-
nem in hoc caſu.l.ſanctio legũ. ff. de pœ.& c.generi.
de reg.iur.lib.vj.vbi agitur de perditiõe dotis appli-
177 cãda marito, † quia ſtatuta limitari debẽt ſecundũ
ius cõmune in pœnis.vt dicit Bal.in l.data opera.C.
qui accu.nõ poſ.Et potuit fortè cauſa eſſe, ne mariti
cupiditate lucrãdæ dotis ſint faciles, & proni ad ac-
cuſandũ vxores. Quod fieri nõ cõſueuit,nec de hoc
querela corã iudice fieri, niſi ꝑ viles homines & im-
potẽtes, qui de verecundia apud homines & vulgus
non curant, ſecundũ quorũ ſcilicet vulgarium iudi-
cium ex tali querela non parua ſequitur verecũdia.
quia reputãtur viles & cornuti,qui propriis manib'
de talibus non ſe vindicãt, ſed expectant per iudices
vindicari. Quinimò iudices de talibus non ſolẽt ius
reddere,ſed truffari,ridere.& cachinnari,ita ſingula
riter dicit Pau.cõſ.cxcij.incip. in cauſa incarcerato-
rum &c.iiij.col.verſic.nunc ad propoſitũ &c.Et verè
tales qui propter lucrũ dotis reputari volũt cucurbi
☞ tæ [De quorũ infamia & pœna plenè habetur ĩ.ſu-
per verbo, *Cuidã Petro tradidit.*] infames ſunt. &
paucæ exiſtimatiõis hoĩes,nec immeritò grauantur
in iſto caſu. Quæ oĩa ſunt notanda in practica.Ex q-
178 bus ad noſtrũ propoſitũ videtur, † quòd ilico ſecu-
ta ſententia capitali contra habitum contumacem,
quæ quo ad perſonæ inhabilitatem plenum ſolo ver
bo iudicis ſortiri effectum & perſonã afficit, ſecun-
dum Bart.& omnes in l.qui vltimo.ff. de pœnis. Eo-
ipſo talis damnatus tanquã mortuus fit inteſtabilis
præſertim quia tales cõtumaces banniuntur,& con-
ſequenter bona confiſcantur in Francia. Et ſic ceſſat
dubitatio,quæ oriri poſſet ex ſecunda & tertia diffe-
rẽtiis inter verã & hanc fictam confeſſionem ſuprà
poſitis,ſi non eſſet bannũ ex quo reus inhabilitate᷑,
ſecũdum Bal.in d.l.eius.§.ſi cui verſi.ſecũdò quæro.
ff. eo. dummodo ſentẽtia purè,& non ſub cõditione
ſi in fortiam iudicis venerit,feratur, vt fit quotidie.
Nec vnquam vidi in ſententia addi illã conditionẽ,
de qua in d.cle. paſtoralis. Et poſito ꝙ ſubintelliga-
tur, cùm ſentẽtia exequi nõ poſſit,niſi damnatus in
poteſtatem iudicis incidat: & ſic ineſſe videtur, per
regulã: ea quæ tacitè intelligantur, ineſſe videntur,
vt ſuſpẽdant,ac ſi expreſſa eſſent,l.ij.ff. de legatis pri-
mo. Quia reſpõdetur,quòd nõ eo.ſcilicet per modũ
cõditionis ſubintelligitur illa clauſula. Vel melius,
illa clauſula ſubintelligi᷑,non in ſententia quæ purè
& ſimpliciter profertur ex cõſue.regni, ſed ſubintel
gitur quo ad executionẽ realem. Et certũ eſt vt ĩ.di-
xi, ꝙ ſola ſentẽtia purè lata facit damnatũ inteſtabi-
lẽ,qui verbo & ore iudicis iam occiſus eſt, licet ſen-
tẽtia illa nunquã exequatur:quia fortè reus poſt ſen
tentiã malè cuſtoditus aufugit, vt dixi.Sed ſi ſenten-
tia cap.ferret ſub illa cõditione,vt q̃a iudex diceret:
Te condẽno ad trũcationẽ capitis,& declaro te, & c.
ſi in fortiã noſtrã perueneris. Tũc quia ſententia eſt
cõditionalis,non efficeretur per eã reus inteſtabilis,
donec purificata cõditione.Et hoc modo vera manet
179 hæc prima fallẽtia. † Secũdò fallit, vbi taliter dãna
tus à carcere eximeretur, vel de manibus familiæ au
thoritate principis, vt l.relegati.in fi. ff. pœ. ſecus ſi
authoritate priuata eximeretur, vel ipſe aufugeret,
vt vidiſtis ſuprà,& tenet Panor.in cap.poſtulaſti.v.
col.de foro cõpeten.& Bar.in l.qui vltim. in prin.ff.
180 de pœ. † Imò condemnatũ eximens puni᷑ pœna cri
minis læſæ maieſt.Itẽ ſi eximat de crimine cõfeſſum.
l.iiij.ff.ad leg.Iul.maie.quod verum intelligit Ioan.
Fab.& ſingulariter in §.pœnales.verſi. idẽ aduerſus
eũ.in fi.inſti.de act.in capitis authoritate Imperato-
ris:Secùs ſi ab aliis iudicib' capti forẽt,quo caſu exi
mẽs tales ſolũ puniretur pœna capitali,& vt reus læ
ſæ maie.de cuius limitat. veritate videatis ibi Iaſo.
xxiij.col.in fi.Præterea nullo modo punire᷑ cõdem-
natũ eximẽs, vbi à condẽnatione fuiſſet appellatum
ꝑ ſe vel cõſanguineos amicos, vel extraneos iuxta l.
181 nõ tm̃.ff.de appel. † Nã ſi iudex nõ obſt.appel.vellet
ad executionẽ mortis vel mẽbri q̃ irreparabilis eſt,
procedere,licitũ eſſet de facto reſiſtere,ſecundũ Inn.
ſingulariter in c.ſi qñ.de offic.deleg. quẽ ſequi᷑ Bald.
in l.addictos.C.de epiſ.aud.& l.addictos.C.de appel.
182 vbi tertiò limitat ſingu. & etiã Sal.ibi,in fi. † vt nõ
procedat in cardinalibus,qui ſi obuiant condẽnato,
cũ ducitur ad ſuppliciũ,habent ex priuilegio & con-
ſue.eũ eximẽdi,& à morte liberandi. Quos etiam ſe-
quitur Cæpola in ſuis cautelis. Quod an ſit verum
diſputat plenè Barba.in j.parte tracta.de præſtantia
cardi.ix.quæſt.Baſilica.vbi huius deciſionis veritate
præſuppoſita ſic limitat ſextupliciter,præſertim nõ
habere locum in crimine atroci & horrendo,in quo
etiã nega᷑ delinquẽti aduocatus & defenſor.l.ꝑ oẽs.
C.de defen.ciui. imò dicit Bal.in l.j C.ex deli.defun.
ꝙ iſti tales poſſunt duci ad mortẽ imbauiagliari, vt
loqui nõ poſſint,& nec per ſe nec per alium, ſcilicet
aduocatũ: vnde non immeritò reprehenſum fuit gra
uiter collegiũ Bononiẽſe,quia ſupplicauerat pro Ri
chardo Malũbre legũ doctore de hæreſi damnato, vt
refert Bal.poſt Iac.But.in l.quicũq;. de epiſc. & cler.
183 Vnum tñ menti tenebitis, † ꝙ ſi damnatus dum ad
ſuppliciũ ducitur, eximatur, ſi à familia occidatur,
priusq̃ ad locũ ſupplicij deueniat,talis occiſor capi-
taliter punietur. Cùm ipſum occiderit vt priuatus,
& non authoritate publica,etiam ſi eum occiderit ti
mens,quòd euaderet,ſecundum Bald.in dicta l.addi-
ctos,niſi commiſsionem habeat hoc faciẽdi. De qua
materia ſcilicet eximendi condemnatum plenè per
Barto.in dicta.l.iiij.Bald.in dicta l.addictos. Ang.&
Iaſo.in dicto.§.pœnales.poſt Ioã.Fabr.Iaſo. in l.pri-
ma.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.vbi plenè decidi-
tur.De eximente captũ pro delicto vel ciuili debito,
nondum

nondum confeſſum nec condemnatũ,& per Ioan.de
184 Plat.in l.quoties.C.de exacto.tribut.lib.x. † Tertiò
fallit vbi talis ſententia capitalis, quanuis lata indi
geret confirmatione principis , vel alterius. Nam ſi
damnatus interim ante confirmationẽ ſentẽtiæ mo
ritur naturaliter,teſtamentũ eius confirmatur mor
te,ſiue factum fuerit ante ſententiam,ſiue poſt. vt di
cta l.ſi quis filio exhæredato.§.eius q deportatur. ff.
de iniuſto rup.teſta.& tenet Ang.in l.4.C. de ſumma
Trin.quẽ ſequitur Aug.Arimin.in dicto tracta.ma-
leſi.vbi ſuprà in additio. incip. Tu autẽ in hac mate-
185 ria adde Bal.in l.fi.&c. † Quarto fallit, vbi talis ad
mortem damnatus pœnam euaderet facto illius,cui
executio ſentẽtiæ capitalis pertinet,vtputa,quia ſen
tentiam ſic latam exequi noluit. Nam licet dãnatus
capitaliter ante executionẽ ſit vbiq; terrarũ inteſta-
bilis,vt d.§.irritum,etiã ſi pœnam euadat fugiẽdo.l.
ex ea.ff.de poſtulan.tenẽt Bar.xv.col.& Bald.vlt.col.
in l.j.C.de ſum.Trini.per l.qui vltimo.ff.de pœn.vel
quia per vim eripiatur authoritate priuata, vt dicta
l.mulier in opus ſalinarum.ff. de captiuis. Tamen ſi
pœnam euadat , eo q̃ ille cui pertinet executio con-
demnationẽ exequi nõ vult, talis non erit inteſtabi-
lis,vt eſt tex.not.in l.fi.ff. de legat. quod qualiter in-
186 telligatur, videatis ibi p Doct. † Quintò fallit,vbi
damnatus ad mortem teſtatus fuiſſet , vel teſtaretur
pro malè ablatis reſtituẽdis in ſuæ cõſcientiç exone
ratione. Nam licet talis non poſſet ad pias cauſas vo
187 luntariè diſponere vt ſuprà fuit dictum. † Tamen
ſi teſtetur ꝓ malè ablatis reſtituẽdis iis,à quib⁹ fue-
rint extracta,vel eorum hæredibus,& ſi ſint incerti,
teſtatur illa fore reſtituenda , vel cõuertẽda in opus
pium ſecundum conſilium ſui prælati , iuxta plenè
not.in cap.non remittitur peccatum.de reg.iur. lib.
vj.& per Docto.in l.nulli.C.de epiſco.& cleri.& ple-
nè Pan. in cap. cùm ſit. de Iudæis. tale teſtamentum
valebit. Et ſi non vt teſtamentum , tamen valebit vt
quædam diſpoſitio, ſecundum Ioan. Andr.in nouel.
in cap.quanquã,de vſur.lib.vj.vbi inteſtabilis velut
vſurarius manifeſtus validè diſponit de malè abla
tis reſtituendis,& ibi Petr.de Anch. pulchrè reſtrin
gens dictum Ioan.Andr.videatis Bald.in l.fin.C. ſi à
non compe.iudi.& Bar.in l.qui ſoluendo.ff.de hære.
inſtit. Vbi decidit,an quis poſt damnationem ſe obli
gare ad reſtitutionem male ablatorũ poſsit. Quod
ſingulariter limitatur per Angel. & Imo. in l.ſi quis
mihi bona.ff.de acquir.hære.§.j.Et quæ circa hoc di-
xi latiſsimè ſuper verbo, *Si abſq; liberis moreretur*. j.
in xij.limitatione data,ad l.cùm acutiſsimi. C. de fi-
deicõmiſ. vbi dixi. quòd vt talis voluntas ſortiatur
effectum,neceſſe eſt quòd conſtet de malè ablatis ali
ter, quàm per confeſsionẽ damnati, aliter fraudare-
tur fiſcus,cui ius quæſitum eſt per ſententiam in pa-
tria,vbi ſententia capitalis trahit ad ſe confiſcationẽ
188 bonorum,vt in Francia.† Non enim tenetur fiſcus
credere,aut ille cui confiſcatio quæſita eſt. niſi ex vr-
banitate talia pia relicta implere vellet. Ad quod fa-
ciendum honeſtas cogeret & religio, ſi pro cõmuni
vtilitate relictũ fuiſſet,vt exẽplo veteres olim Athe-
nien.tradiderunt,qui votum Diomedontis ducis,eo
q̃ contra decretum pugnauerat , quanuis viciſſet ad
mortem damnati impleuerunt,de quo Vale.lib.j.tit.
de neglecta religione. in fi.licet meliùs ſituaretur in
tit.de ſeruata religione. Sic dicit Diomedon vnus ex
decem ducibus, qui eadem pugna Athenienſibus vi-
ctoriam,ſibi verò damnationem pepererũt,cùm iam
ad meritum ſupplicium duceretur, nihil aliud locu-
tus eſt , quàm vt vota pro incolumitate exercitus ab
189 ipſo nuncupata ſoluerentur. Hæc ille.† Sexto fallit
vbi quis ad tumultum populi & furorẽ , quáuis per
iudicẽ occideretur:q̃a tunc morte illius teſtamẽtum
prius factum non infirmaretur, ſed confirmaretur,
necnon de nouo teſtari poſſet, ſecundum Angel.vbi
ſuprà. Nam licet pœna delicti ritè impoſita vel im-
ponenda ad fauorem & tumultum populi aggraua-
ri poſsit, ſecundum Imol.in l. ſi quis poſt. in fine. ff.
eodem. Vel accelerari poſsit,vt celeriùs imponatur,
vel acceleretur vbi aliter tumultus ſedari nõ poſsit,
nec ſcandalũ euitari.l.qui cædem.in fine.ff.ad legem
Corneliam de Sicar. Tamen nunquã ad furorem po
puli ſeu tumultũ eſt aliquis ſine debita cauſæ cogni-
tione occidendus. Quia (vt reſpondebat Catilina ad
inuectiuas Ciceronis contra eum in ſenatu propoſi
tas) omnes homines , qui in maximis principalibus
vitã agũt, aut qui de rebus publicis, aut priuatis con
ſultant, decet in primis animaduertere, ne cuiquam
voluptati temere aſſentiant , néve liberum ingeniũ
furore aut iracundia peſſundent. Sed diligenter cu-
randum eſt, vt durent inuictis animis, vt omnium ra
tiones æquè circũſpiciant, nec in alterutram partem
declinẽt, donec luce clariores in apertũ deductæ, &
ſatis perorataæ videantur. Difficile eſt enim cõmotis
animis,& concitatis ingeniis verũ cuiquã pſuadere.
Non enim cõmotis animis debẽt iudices procedere,
ſed Chriſtũ imitari rectiſsimum iudicem, de quo di-
ctum erat Pſal.92. Etenim firmauit orbem terræ qui
non commouebitur.& Pſal.95. Qui non commoue-
bit᷑ iudicabit populos in æquitate. Nec obſtat quòd
in ira & furore peccatores corripit, Pſal.6.q̃a ibi lo-
quitur de ira ex imperio rationis procedẽte & iuſto
libramine iuſtitiæ: ſecũdum quam poteſt, imò debet
moueri quilibet iudex rectus. Nã vt ſingulariter di-
cit Bal.per illum tex.in l.moueor.C.ſi ſeruus expos.
veneat. animus iudicis rectè & iuſte põt tripliciter
moueri. Primò admiratiuè , cũ videt aliquod execra
bile delictũ eſſe commiſſum, vt ibi eſt tex. & in l.fœ-
diſsimæ.C.de poſt li.reuerſis & redemp. Secundũ mo-
ueri poteſt punitiuè, cùm motus admiratione proce
dit quodam feruore iuſtitiæ ad puniendum tale deli
ctũ, vt ibi fecit,& l.cũ vit. ibi, iubemus inſurgere le-
ges.armari iura gladio vltore C.de adult.& in auth.
de mãda.prin.§.homicidia autem.ibi,cum vehemen
ria corrigere.collat.iij. Tertiò moue᷑ iudex præſum
ptiuè, quia cogimur apparentiam ſequi, donec con-
trariũ probetur, per text. in dicta l.moueri. hos tres
motus notate , qui procedunt ex imperio rationis.
Sed contra imperium rationis nullo modo debet iu
dex moueri proprio vel aliorum impetu. Præterea.
ſi impetu iræ abſtractus iudex ſæuire feſtinaret , ad-
mitteret magis ſcelus, quàm vindicaret, vt dicit Va-
ler.lib.quinto.titu. de parentum moderatione in li-
190 beros. † Et in hoc defecit Pilatus volẽs populo Iu-
daico furorę cõmoto credere,& ſatisfacere, ipsúm-
que placare. Quoniam corripere debuit , & cogi-
tate paucorum ſcilicet pontificum inuidiam plerun
que innocentes iure , aut iniuria ſuppeditari : quod
Pilatus non fecit. Quoniam non ſolùm accelerauit
pœnam, imò Chriſtum innocẽtem interfecit ad cla-
morem populi inuidia Phariſæorum moti & exerci
tari, vt patet Matt.xxviij.ibi, Videns autem Pilatus
quia nihil proficeret , accepta aqua lauit manus co-
ram populo dicens: Innocens ego ſum à ſanguine
191 iuſti huius,&c. † Non ſic fecit, domini, non ſic fecit
ſapiẽs ille Iureconſultus Quintus Sceuola Metello
Numid

Numidico meritò cõſtantia & fortitudine cõparan-
dus,de quibus lib.iij.tit.de cõſtantia, ſic dicit Valer.
Metellus autẽ Numidicus ꝓpter cõſtantiæ genus ex-
cepit quoq; indignã maieſtatẽ ac morib⁹ ſuis procel
lã,cũ enim animaduerteret quò tenderẽt Saturnini
tribuni plebis funeſti conat⁹:quátóq; malo reipubl.
ſi nõ his occurrerẽt, erupturi eſſent,in exiliũ quã in
legẽ eius ire maluit. Poteſt aliquis hoc viro dicere con
ſtantior,qui ne ſentẽtia ſua pelleretur,patria in qua
ſummã dignitatis gradũ obtinebat carere ſuſtinuit.
Cæterũ vt neminẽ ei prætulerim. Quintũ Scæuolã
meritò cõparauerim. Depulſis ꝓſtratiſq; inimicorũ
partibus Sylla occupata vrbe ſenatũ armatus coege
rat,& ſumma cupiditate ferebat,vt Caius Mari⁹,ſci-
licet eius hoſtis per eũ victus,q̃ celerrimè hoſtis iudi
caretur. Cuius voluntati nullis obuiã ire audẽtibus,
ſolus Sceuola interrogatus de hac re,ſentẽtiam dare
noluit. Quinetiam truculẽtius ſibi minitanti Syllæ,
licet,inquit, mihi agmina militũ quibus curiã circũ-
dediſti oſtẽtes, licet mortẽ identidẽ miniteris, nunq̃
tamẽ efficies , vt propter exiguũ ſenilẽmq; ſanguinẽ
meũ,Marium à quo vrbs & Italia conſeruata eſt, ho
ſtem iudicem. Hæc ille. Minus ergo debuit Pilatus
Chriſtũ innocentẽ iudicare,qui non vrbẽ aut Italiã,
ſed vniuerſum orbẽ redẽpturus & ſaluaturus vene-
rat. Non enim interficere debebat eũ ad clamorẽ po
puli,maximè ei ſubditi,cui reſiſtere poterat. Cum in
hoc vanæ voces populi, non ſunt audiẽdæ per iudicẽ
nec admittendæ,l.decurionũ.C.de pœ.quia plebs ſæ-
pe clamorib⁹, aut gratia vel pretio fortaſſe excitata
moueri ſolet.c.ſi ergo.viij. q. j. Ideo nunq̃ lex ciuilis
fecit populũ,& multitudinẽ diffinitorẽ cauſarũ. Nã
prudentia q̃ requiritur in cauſarũ deciſione & termi
natione eſt in paucis literatis, & ſolẽnibus viris. Cũ
nihil ſit honeſtũ horum,q̃ tractat multitudo,vt dicit
tex.in auth.de referẽdariis.Et leuitatis ac peſsimi er
roris author ſemper eſt turba. Et ſapiens ait Ariſto.
iij.Rheto. Quãtò maior populus,tãtò minor intelle
ctus,& ſic in iudicãdo nõ ſequẽdus.c.ad noſtrã.de cõ-
192 ſuet. † Licet eñ voces populi ſint admittẽdæ in col
laudando aliquẽ,vt l.vna.C.de quæſto. & mag. offic.
lib.xij.nõ tñ in puniendo,ſed requiritur cauſę cogni
tio,vt ibi dicitur.& l.iuſtiſsimè.C. de off. rect. ꝓuin.
193 & d.l.decurionũ.ſecũdum Io.de Plat.in d.l.j. † quia
etiã libertas ſeruo data ad rumorẽ populi eſt nulla.
l.ſi priuatus.ff.qui & à q̃bus.qui tex.eſt no. Sicut nec
electio fiẽda eſt ad vocẽ populi.c.Oſius. de elect. vbi
dicit Bal.ꝙ ſemper cõtra vulgus ſunt malæ præſum
ptiões:quia clamor impedit animũ,ne poſsit diſcer-
nere æquũ.l.ſi cõſtat.ff.de appel.& ff. qui & à quibus.
l.ſi priuatus.nihil eñ recti geritur, ſi cũ clamore vin
citur.l.ſi.ff.de hære.inſti. Præterea,ꝙ placet populo.
diſplicet Deo,cũ populus docendus ſit,& nõ ſequen-
dus ſecundũ eum.lxj.diſt.c. miramur. & c. docendus
eſt populus.xlij.diſt.& gl.in d.c. Oſius. Nam ſcriptũ
eſt Eſa. xxxij. Quòd erit opus iuſtitiæ pax,& cultus
iuſtitiæ ſilentium,& in conſi. xj. Toletano dicitur,ꝙ
cultũ ſuũ iuſtitia perdit,qñ ſilentia iudiciorũ obſtre-
pentiũ turba confundit.v.q.iiij.c.in loco,& Io.Papæ
xxij.vt in ſupplemẽto Chronicorũ habetur,aliquan-
do interrogatus,qui foret à veritate remotus,reſpõ-
dit vulgi ſentẽtia, Nam quicquam laudat,vituperio
dignum eſt. Quicquã cogitat vanum, quicquam lo-
quitur falſum. Quod improbat bonum eſt, & quod
approbat malum,ac quicquid extollit infame, quod
Iudæi patẽter oſtenderunt, qui à Pilato interrogati,
Matt.xxij. Quem vultis dimittam vobis Barrabam,
an Ieſum,qui dicitur Chriſtus ? reſponderunt Barra-
bam. Erat autẽ Barrabas latro, qui homicidium fece
rat in ſeditione,quem elegerũt , vt Ieſum innocentẽ
perderẽt. Circa quod Salluſtius in Catilinario: Sem-
per,inquit, in ciuitate,quibus pro maiori parte opes
nullæ ſunt , bonis inuident, malos expellunt, vetera
odere, noua exoptat , odio ſuarũ rerũ mutare omnia
ſtudent. Turba atque ſeditionibus ſine cura aluntur
qm egeſtas facile habetur ſine dãno,&c. Et in Iugur-
tino ait: Vulgus vti plerũq; ſolet ingenio mobili ſe-
ditioſum , atq; diſcordioſum cupidũ nouarũ rerum
quieti,& otio aduerſum. Hæc ille. Vnde oratione pri
ma ad Cæſarẽ Senem de repub. dicitur: Quòd multi-
tudo vulgi more magis , q̃ iudicio poſt alius alium,
quaſi prudentiorem ſecuti, & Seneca in prima Tra-
gœdia: Vulgus infidum bonis, fluctũq; magis mobi-
le vulgus, quemadmodum Iudæi clarè monſtrarunt,
qui Chriſtum curantẽ languidos, & ſuſcitantẽ mor-
tuos, regem facere voluerunt Ioã.vj. Et die paſsionis
ſuæ alta voce clamarunt: tolle tolle crucifige eum, vt
impleretur quod dicit Poëta lib.ij. Aeneid.

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

194 Ideo † nõ eſt ſequenda imperitæ multitudinis ſim-
plex fides, quæ prona eſt ſemper ad ſcãdala. Vnde nõ
abs re apud Valerium lib.v. tit.de gratis. commenda
tur in hoc Mutius Equitum magiſter Ro.qui impru
dẽtis vulgi errorẽ gratæ mentis ſignificatione corre
195 xit. † Quare non eſt in iudicãdo,& condemnando
ſequẽdus populus,ſicut fecit Pilatus , qui vt habetur
Lucæ xix. Tradidit Ieſum voluntati eorum,quod fa
cere nõ debuit. Ideo nõ licet populo interficere quen
quam, vt reſpõderunt Iudæi eidem Pilato dicentes:
196 nobis nõ licet interficere quenquã, Ioã.xviij.† Imò
non valeret conſuetudo,ꝙ iudex teneretur iudicare
ſecundum voces,& opiniones populi atteſtantis co-
ram eo, vt dicto c.ad noſtram audien.de cõſue. Cùm
vt plurimum non ſint omnes ſapiẽtes , ſed potiùs in
maiori parte ſtulti , iuxta illud Eccleſi.j. Stultorum
infinitus eſt numerus. Et ſtulti ac peruerſi credũt, &
exiſtimant omnes ſibi eſſe ſimiles, iuxta illud Tullij
in Parado. Stultorũ ſententia eſt, omnes inſaniunt,
& Eccleſia.x. In via ſtultus ambulans cùm ipſe inſi-
ſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. Vnde ne innocẽtes
pro nocentibus puniantur, reprobatũ eſt ad clamo-
rem populi aliquem eſſe condemnandum , vt dictis
iuribus : quia multò melius & ſanctius eſſet facinus
nocentis impunitũ relinquere, quã innocentem con-
demnare.l.abſentem.ff.de pœnis. Verè de Chriſto &
ciuitate Ieruſalem dicere poſſumus, quod Valer.lib.
v.ti.de ingra. inſcribit, de Licurgo & Lacedęmoniis,
ſic dicens. Neminẽ Licurgo aut maiorẽ, aut vtiliorẽ
virũ Lacedæmon genuit , vtpote cũ Apollo Pithius
oraculum petenti reſpõdiſſe fertur, neſcire ſe vtrum
illum hominum aut Deorum numero aggregaret.
Huic tamẽ ſcilicet Licurgo neque vitæ ſumma ſyn-
ceritas, neq; conſtantiſsimus erga patriã amor, neq;
leges ſalubriter excogitatæ auxilio eſſe potuerunt,
quominus infeſtos ciues experiretur. Sæpe enim lapi-
dibus petitus, aliquando eiectus publico furore etiã
priuat⁹ oculo, ad vltimũ ipſa patria pulſus eſt. Quid
aliæ facient vrbes , etiam vbi illa quæ Conſtantiæ,
& moderationis ſibi laudem eximiam vendicat, tam
ingrata aduerſus tam bene meritũ extitit ? Hæc ille.
197 De hoc aliqua dicentur infrà. † Septimò fallit, vbi
ſententia capitaliter lata; eſſet nulla propter ordinẽ
non ſeruatum iudiciarium, qui ſicut ſeruari debet in
ciuilibus l.prolatam. C. de ſentẽ. ita etiam in crimi-
nalibus

nalib᷑,& multò magis,qñ agitur de maiori prę iudi-
cio,vt d.l.abſenté. ff.de pœ. Nã licet hodie in crimi-
nalibus quædã ſolennia olim obſeruata ſint ſublata.
l.ordo.ff.de pub. iud. Tñ ſubſtãtialis ordo iudiciari᷑
ſeruandus eſt,ſicut in cauſis ciuilibus,vt d.l.abſenté.
Quinimò cũ in ciuilib᷑ plena ſufficiat cauſæ cogni-
tio,tñ in criminal.propter maioritaté præiudicij in
agnoſcendo requirit᷑ pleniſsima cognitio. l. iudices.
cũ ſna gl.C.de iudi.& in probãdo requirit᷑ luce meri
diana clarior ꝓbatio.l.fi.C.de prob. Nõ enim accuſa
tus ilico eſt æſtimãdus reus.l.fi.C.de accu.Imò vide-
mus,ꝙ q̃uis procedat᷑ in cauſa crimi. per viã inquiſi.
ex off.& ſic ſummariè,vbi neceſſe nõ eſt vſquequaq;
ordiné ſeruari: tñ aliqualis ſeruãdus eſt,ne ex nimia
198 præcipitatiõe, † quæ nouerca dicitur iuſtitiæ ſenté
tia corruat,cle.paſtoralis.de re iud.vbi tex.not. quia
ſicut omiſsio iudiciarij ordinis in cauſis ordinis red
199 dit iudiciũ nullũ, vt d.l.ꝓlatã. † Sic etiã omiſsio ta-
lis qualis ordinis in iſtis extraordinariis,vt pulchrè
cõſuluit Pe.de An.cõſi.clxvj.prope fi.adeo ꝙ Bart.in
odiũ præcipitationis dicit p illũ tex.in l.prolatã.C.
de ſenté. ꝙ q̃uis iudex in proceſſu ſeruauerit ordiné
debitũ,tñ ſi cõpleto proceſſu ſentẽtiã protulerit,illo
deliberãte non viſo,ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, licet
fuerit iuri cõformis,de quo lariſsimè diſputat Fel. in
c.eccleſia ſanctæ Mariæ.de cõſtit. Præcipitatio enim
ferè iniquitati cõparatur: ideo iudices eſſe nõ debẽt
pręcipites,cũ iniquitas oĩa præcipitet.c.nõ imperpe
tuũ.vbi gl.in fin.xxiiij.q.iij.& tex.in c.inter hæc hu-
cũ.de pœn.diſt.iij.dicit,ꝙ virtus lenta eſt,& oĩm per
cũctatrix,iniq̃tas autẽ oĩa præcipitat.Quia qui iudi
cat plus q̃ intelligat in Labyrinthũ incidit erroris,
dicit tex.in c.ſciendũ.xxix.diſt.vnde Hiero.ſup Iere
miã lib.xx. Nõ põt, inquit maturitas eſſe cõſilij,vbi
nullus eſt ordo iudicij,& Stat. Thebai.lib.x. Da ſpa-
tium, tenéque morã,malè cũcta miniſtrat impetus.
Facit tex.in d.c.ad noſtrã.de conſue.per quẽ Bald.ibi
expreſsè inuehit cõtra iudices ſentẽtiã fabricãtes nõ
ruminato proceſſu,& Domi.in c.ponderet.l.diſt.ex-
clamat cõtra iudices , quib᷑ de ſero mittitur ꝓceſſus
& de manu iudicant,prout prius dixerat Bar. in d.l.
prolatã.C.de ſenté.de quo cõqueritur Spec. ſecundũ
Fel.vbi ſ.de appel.§.nunc breuiter.aliàs eſt in tit.de
act. peti.§.ſup petitõribus.verſi.ſed qd ſi regeret & c.
Cõtra ſtylũ curiæ regis Frãciæ,vbi nõ ſeruatur ordo
iuris,& ſecũdum eũ id idẽ dicit Pet. de Anc.cõſi.clx.
incip. ex verbis dictæ ſentẽtiæ. de curia Venetorũ; q̃
de facili cõtra abſenté inauditũ iudicat,'& etiã facili
ter ſentẽtiã audit opponẽtis. Nã tales præcipitatio-
nes ſententiã reddũt nullã. Sup hoc dñi vnũ notabi-
200 tis,† ꝙ licet de iure cõi ordo iudicialis ſeruãd᷑ ſit in
criminalib᷑,ſed imò fortius q̃ in ciuilibus,tñ in præ-
ſenti regno Frãciæ indifferẽter proceditur cõtra de-
linquẽtes p ꝓceſſum extraordinariũ ſola via inqui-
ſitionis inſurgẽte ex denuntiatione aut notorietate
delicti ꝑpetrati:vel officio iudicis nobili,fama publ.
vel rumore viciniæ ipſum mouente ad inquirẽdum.
Nec locũ habet in p̃ſenti regno titu.de accu. imò per
ordinatiões regias nullus admitteretur etiã pro ſua
vel ſuorũ iniuria ad aliquem accuſandũ de crimine
ad fines iudiciales & pœnam publicã , niſi duntaxat
pro ſuo intereſſe ciuili. Imò ſi delinqués abolitioné
criminis à principe obtẽtam præſentaret iudici , nõ
reciperetur pars damnificata ad impugnãdum eam
de ſurreptiõe. Et ratio eſt,quia ſiue interinetur, ſiue
non,ſemper pars læſa habet ſuũ intereſſe ſaluũ:plus
tamẽ vel minus à iudice taxandũ,ſecundũ quod reus
abolitus fuerit in dolo vel in culpa delinquẽdo & ſic
cum priuatus nõ admittatur ad accuſandũ pro publi
ca vindicta,certè in regno iſto etiam locũ non habet
ſenatuſconſultũ Turpillianum, quod factum fuerat
cõtra accuſatores ab accuſatione deſiſtentes, nec tit.
de aboli.generali. quia nemo neceſſe habet impetra-
re,vt deſiſtere poſsit ab accuſatione,ad quã in regno
non admitteretur,ſed omnia crimina promouẽtur,
& perſequũtur per procuratoré regium in qualibet
Bayliuia, & Seneſcalia inſtitutum, & de publico ſti-
pendiatum à rege,de quo dicit Io.Fab.in §.fi.inſt. de
except.ꝙ in curia Franciæ procurator regius eſt ma-
gnus magiſter. Et ratio nõ recipiẽdi priuatus ad ac-
cuſandum eſt,vt crimina efficacius puniantur.Et ne
innocentes indebitè vexentur: nam vexarentur mul
toties pauperes & debiles per falſas, & calumnioſas
potentũ accuſationes,& eo modo qui potentes ſunt,
& diuites opprimerent pauperes ex inuidia.Omnes
enim accuſatores vulgò dicunt᷑ æmuli , quia ſemper
præſumitur cauſa inuidiæ accuſatio fieri.can. decre-
to.ij.quæſt.vj.vbi bona glo.Ob quod text.in c.ſi quis
epiſcopus. eadem cauſa quæſt. vij. vocat accuſationẽ
illaudabilem intentionem,& ibi bona gl. pariter in
l.ij.in princi. C.de exhib.reis.accuſator vocatur inſi-
mulans,quaſi ſimulet delictũ nõ verũ.Ideo iura tales
accuſatores reputant inimicos capitales,inſtitut. de
excuſ.tuto.§.item propter litem.etiam accuſatio ten
dit ad vindictam,quam Deus ſibi reſeruauit.Pariter
ex inimicitia ex accuſatione orta ſequitur rãcor, &
ſi rãcor; ergo peccator, niſi inſtitueretur per ſua vel
ſuorum iniuria, vel zelo iuſtitiæ, & propter bonum
publicum,aliâs eſt peccatum,ſecundũ Io. Fab.in §.ij.
in fin. de pub.iudi.& licet zelo iuſtitiæ ſit meritoriũ.
& laudabile propoſitum pro bono publico , & dicit
text.in l.ſi quis in hoc.& l.nulli.in fin.C. de epiſco.&
cle.l.iubemus.C.ad legẽ Iul.repet.& l.fi.C.de maleſi.
& mathe. tamẽ ſi accuſatio vnicuiq; permitteretur,
201 pauca delicta punirentur.† Timet enim quiſq; pru
dens ſolennem inſtituere etiam bono zelo,& ex cha
ritate accuſationẽ propter multa. Primò ne defectu
probationis de calumnia puniatur,& ne inuidus, &
æmulus prædicetur, vt prima facie præſumitur. Se-
cũdò ne in accuſationis proſecutione depauperetur.
Et pauci ſunt , qui ſubſtãtiam propriã pro ſalute rei-
publicæ exponãt, & etiã plures cum accuſatis collu-
derẽt,& ꝙ triſtiſsimum eſt ſicut capitalis inimicitia
oritur inter accuſatorem & accuſatum, ſic etiã inter
domeſticos & amicos eorum.cap.repellantur. de ac-
cuſat.& tex.not.in l.ſciendum.§.ij.ff.de legat.ſecun-
dum gl.in dicto c.decreto. Quod redundaret in rei-
publicæ diuiſioné ex tantorum inimicorum cumu-
latione,& regnũ diuiſum faciliter deſolaretur. Pręte-
reà hoc fit,ne facultas ꝓbandi anguſtetur,ga inſtante
procuratore regio,ꝓ delicto offenſus teſtis põt recipi
& audiri,cui aliâs non crederet᷑,& ipſe ꝓ ſua iniuria
delinquentem accuſaret , vt plenè dixi ſuper verbo,
in extremis poſitus. Quibus & pluribus aliis cõſidera-
tis conſultiſsimi Chriſtianiſsimi reges ſtatuerunt
quòd nulli priuato permittatur accuſare de aliquo
delicto etiam publico. Sed quòd omnia fiant ad re-
queſtam procuratoris regij vicem accuſatorum pro
bono publico ſuſtinentis.Et expediuntur omnia per
viam inquiſitionis, quæ practica etiã iure iſto cano-
nico eſt approbata.cap.inquiſitionis. & ibi clarè Pa
nor.de accuſa.cũ de iure ciuili nemo ſine accuſatore
puniretur,niſi in caſibus notatis per gl.& Docto. in
l.ij.§.ſi publico. ff. de adulte. Ideo cùm hodie ſemper

per inquiſit

per inquiſitionem procedatur loco accuſationis ſub-
rogatam, ſicut damnatus via accuſationis erat infamis,
ita nunc ſi dānetur via inquiſitionis, ſecundū Panor.
vbi ſuprà. & Bar. in l. infamē. ff. de publ. iudi. prouiſo
ꝙ damnatus tali pœna afficiatur, & facto ꝙ ꝑ ſenten
tiam affligatur. l. ictus fuſtiū. ff. de his qui not. infa.
vel ſi faceret emendā honorabilē. Si autem quis con
dēnetur ad mulctā & pœnā pecuniariā ꝓ aliquo deli
cto & exceſſu, nō eſſet infamis, ſecundū tex. in l. j. vbi
etiā Bart. C. de modo mulctarū. aliter & aliâs infiniti
illuſtres viri eſſent infames, quod non eſt dicendum.
202 † Similiter in iſto regno oīa crimina hodie puniun
tur, & diſcutiūtur ꝑ proceſſum extraordinariū ſum-
mariè, & de plano: nec debet iudex facere criminoſis
proceſſum ordinariū: quia prohibitū eſt per ordina.
regias, & ſtylū totius curiæ Francorū. Et ſi ſecùs fie-
ret, puniret̃ iudex, cōtra quē hoc faciendo præſumet̃
ꝙ differre, & differēdo diſsimulare vellet, regere de-
licta, quæ abūdant in regno. Vnde forma data eſt, ꝙ
cōmiſſo delicto inquiritur generaliter qs illud cōmi
ſit, vel ſi notoriè cōſtaret, aut per famam vel denun-
tiationē, aut ex inquiſitione generali ſurgerent indi-
cia, & cōiecturæ cōtra aliquē, tūc cōtra illū nomina-
tim inquireretur ad requeſtā procu. regij. Et ſi facta
& viſa informatione ſeu inquiſitione cōſtet verè, vel
ex cōiecturis cōtra aliquē, iudex decernit illū capien
dum & incarcerandū, vel perſonaliter adiornādum,
ſecūdum qualitatē delicti, vel efficaciā iudiciorum.
Quod quidē decretū dicitur ſentētia interlocutoria,
quæ requiritur antequam quis realiter capiatur. l. ſi.
C. de exhib. reis. quæ prædicta etiam ſurgunt ex l. ij.
C. de exhib. reis. iuncta gl. in princ. vbi capi pōt quis
quoties aliquali præſumptione conſtat de facto per
illā ſecretā informationē, quæ cum facta ſit parte nō
vocata, nō ſufficeret ad dānationē, neq; torturā, ſed
ſufficit ad perſonæ captionem, & ilico ꝙ captus eſt
auditur per iudicē, & ſi neget reaudiuntur teſtes, ſeu
eorū recolūtur depoſitiones, & inde acarātur & con-
frontantur cū inquiſito: quia vnus poſt aliū in præ-
ſentia inquiſiti, & etiā inquiſitus in præſentia teſtis
iurāt dicere veritatē, & interrogātur ſi eſt inter eos
inimicitia, vel aliud propter quod teſti nō debeat cre
di, & debet ſi tibi reſpōſio vtriuſq;, & caueat inquiſi-
tus, ꝙ cōtra teſtes tūc dicat quicquid dicere, & obii-
cere intēdit. Quo facto legit̃ depoſitio teſtis in præ-
ſentia inquiſiti, quā teſtis auoare tenetur, vel nega-
re, & inquiſitus eam fateri, vel impugnare, & ſic de
ſingulis teſtibus, & collectis acaraminibus, ſi inquiſi
tus negauerit, & ꝑ teſtes in præſentia ſui modo præ-
dicto iuratos, & auditos conſtet de caſu vel per indi
cia ſufficientia, dummodo quodlibet illorū iudicio-
rum vrgentiū probetur per duos teſtes, per glo. ſing.
in l. fin. C. famil. ercis. reus ſubiiceretur torturæ, vt
plenè per Barto. in l. fin. ff. de quæſtio. Idem ſi de veri-
tate delicti conſtaret per vnum teſtem, omni exce-
ptione maiorem, qui ſufficit ad torturam, ſecundum
gl. in l. iij. C. ad legē Iul. maie. quæ qualiter intelligat̃
in præſenti regno dixi ſuper verb. *Adiecta impuberi.*
loquēdo de nobilitate hominis. Et perfecta quæſtio-
ne, & tortura iudex iudicabit ſecundū ea, per proceſ-
ſum reperiret, cōdemnando vel abſoluendo, & ſi ſe-
curè nō videret reum clarè eſſe damnandū, vel abſol
uendum, poſſet ei aperire proceſſum ordinariū, quo
pendēte multa pro vel cōtra reū occurrere poterūt,
203 Ex quibus iudex inſtrueretur. † Vnde ex præmiſsis
dicere poſſumus. l. ordo. ff. de publi. iudi. verè ſeruari
in regno, nec habuit Speculator, vbi ſuprà cauſam
conquerendi de curia Franciæ, in quo ſi ita non fie-
ret, regnū ꝓpter delicta impunita corrueret. Et hoc
eſt, quod Celſus adoleſcens prudenter ſcripſit, videli-
cet hanc quæſtionem eſſe de bono & æquo, in quo ge
nere plerunque ſub authoritate iuris ſcientiæ perni
cioſè erratur. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. de verb. obl. &
ſapientiſsimus Scipio Naſica Mutio Sceuolæ cōſuli.
Romano ſeditionem Tyberij Gracchi tribuni pleb.
iure ordinario punire volēti duxit. Quoniā, inquit,
conſul dum iuris ordinem ſequitur, id agit, vt cum
omnibus legibus Romanū imperium corruat, vt re-
fert Valerius lib. iij. tit. de fortitudine. Et alibi lib. vj.
tit. de ſeueritate. dicitur in euidētibus delictis longū
quæſtionis tempus non expectandū. Non, inquit, pu
tauerunt, ſcilicet criminū vltores in tam euidēti ſce-
lere longum publicæ quæſtionis tempus expectan-
dum, itaq; quorum innocētium defenſores fuiſſent
ſontium maturi, id eſt, feſtiui, & tempeſtiui vindices
extiterunt. Videatis omnino, quæ dixi ſuper verbo,
Si abſq; liberis moreretur. in materia fideicōmiſſariæ
ſubſtitut. tractando regulam, quem honoro onerare
poſſum, in iij. caſu fallētiæ, vbi habetur, ꝙ in præſen
ti regno ineptitudo nō vitiat proceſſum. Ideo tales
via inquiſitionis ex proceſſu extraordinario dānan-
di mitius ſunt per iudices puniēdi, quàm ſi via accu-
ſatiōis per ſolennē proceſſum dānandi eſſent, vt ple-
nè Panor. ſuper ti. de iudicis. in fin. & in c. qualiter &
204 quādo. & c. inquiſitionis. de accuſa. † Vnum tamen
notabitis, ꝙ procurator regius accuſans nō tenet̃ de
præſumpta calumnia, quæ ſurgit ex defectu proba-
tionis, dummodo cōtenta in inquiſitione non fuerit
tranſgreſſus. Si autē vltra inquiſitionē reū grauaret
de alio delicto, vel acriꝰ quàm in iure caueatur, &
ſit fundatum per inquiſitionē, certè tūc teneretur de
illa euidenti calūnia, ſicut tutor accuſans pro pupil-
lo. l. ij. C. qui accu. nō poſ. Prætereâ licet pars damni
ficata accuſare non poſsit ad pœnam: tamen pro ſua
iniuria & intereſſe ciuili, & ne ꝓcurator regius col-
ludat cum inquiſito, poteſt ei aſsiſtere. Vnde reſtat,
205 quòd † ſententia capitalis nulla propter ordinem
iuris communis nō ſeruatum, vbi ius commune ſer-
uatur, vel propter talem qualem ordinem extraordi
narium (qui ſufficit in præſenti regno) nō ſeruatum
non reddit condemnatum inteſtabilem. Ex quibus
domini videtis, quātis erroribus & cæcitatibus ſub-
iecta ſunt humana iudicia, cùm veritas criminum la-
ret, & aliter niſi quæſtione, & tormēto probari non
poſſunt, quæ quidē tortio periculoſa eſt, & quādoq;
fallax veritatis teſtimonij, vt pulchrè deducit Aure-
lius ipſe Auguſti. lib. xix. de ciuita. Dei, c. vj. ex cuius
dictis, quæ torſam recitata apud multos obſcura eſ-
ſent, quatuor in effectu legalia documenta nobis re-
206 ſtant in effectu. † Primum eſt, quòd ad regendum
remp. neceſſariæ ſunt hæ tortiones, quas iura noſtra
ciuilia vocat quæſtiones, ad quas compellit humana
207 ſocietas, cuius cōſeruationē intēdit ius ciuile. † Se-
cūdum documentum, ꝙ talia ſupplicia exercere, ſiue
in nocentes & culpabiles, ſiue in innocentes, ſecun-
dum modum à iure præfixū, non eſt peccatum, quia
iudex ſapiens iſta non facit nocendi voluntate, ſed
neceſsitate neſciendi: quia neſcit ſi obiectum crimen
verum ſit, tamen ſi illud eſt verum ex indiciis cre-
dit. Vnde excuſatur ex intētione. Nec obſtat ſi quiſ-
piam diceret, ꝙ iudex ad iudicandum moueri debet
ſolum ex probatione neceſſariò concludēte ſic eſſe,
& nō alio modo nec aliter. cap. in præſentia, de ꝓba
tioni. vbi quoties probatio eſt dubia, non releuat
in aliq

in aliquo probanté, nec capit in illa ſpecie, quæ pro-
banti prodeſſe põt, ſed in illa, quæ nullo modo iuuat
208 probanté, ſecundum Pan. ibi.† Et ſic probatio quæ
põt ſignificare hoc vel illud, nullatenus probat, cum
aliquid de neceſsitate nõ probet, quia nõ probat hoc
eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe. l. non hoc. C. vnde
legiti. adeò ꝙ dicit Bal. in l. ad probationẽ. la ij. C. de
209 probat. † ꝙ probatio nunqua cõcludit ꝑ poſsibile,
imò cõcludere debet per neceſſe, ita ꝙ probatio ne-
ceſſario, tale quid eſſe non cõcludens, nedũ non reue
lat, vt d. l. nõ hoc. ſed nec facit aliqualiter rem dubiã
de iure, vel de facto, ſecũdũ Bal. in l. ij. C. de bon. poſ.
ſecundũ tabu. Et ſic quia confitens crimen in tortura
põt dicere falſum metu tormẽtorũ, quæ ſuſtinere nõ
potuit, ſicut verũ, talis probatio quæ põt concludere
falſum ſicut verũ, prodeſſe non debet accuſatori, cui
onus incumbit probandi. Præſertim quia indicium
ratione cuius ille torquet põt eſſe fallax: imò teſtes
poterunt corrupti pecunia odio & fauore dicere fal
ſum, vel notarius ſcribere falſum, aut etiã ſpõte cõfi-
tens potuit cõfiteri contra veritatẽ ex errore. c. fi. de
cõfeſ. & c. licet. de proba. & per totũ titu. de crimine
falſi. Vnde ſequitur, ꝙ cũ quælibet probatio ſit dubia
quæ cõcludere poteſt verũ, aut falſum, vt videtis: certè omnia iudicia deberent eſſe abſolutoria, maximè
criminalia, & vero & indubitato Dei iudicio reſer-
uãda, qui fallere nõ poteſt, neq; falli. Sed, dominis, nõ
obſtantibus præmiſsis, tenere documenta Auguſtini
eſſe veriſsima. Nec obſtat dum dicitur, ꝙ oĩs proba-
tio debet concludere neceſſariò ſic eſſe, & non aliter:
quia illud intelligitur, ꝙ cõcludere debet de neceſsi-
tate præſumptionis, ſufficit etiam ꝙ probatio neceſ-
ſitet, & inclinet iudicem ad credendum ſic eſſe, ſicut
teſtes dixerunt, vt eſt tex. aureus in c. in præſentia. de
renũ. vel ſicut cõtinetur in inſtrumẽto vel cõfeſsio-
ne, cum præſumendũ nõ ſit teſtes iuratos, & notariũ
publicum ſuæ ſalutis falſum dicẽdo fuiſſe immemo
res. l. fin. C. ad legẽ Iul. repe. & idem præſumendũ eſt
de patre cõfitente (ꝙ verum dixerit) qm̃ aliàs nulla
probatio cõcludere poſſet de neceſsitate veritatis, &
210 ita intelligũtur contraria ſuperius allegata.† Nam
iudices vix aut nunquã iudicarent, ſi neceſsitatẽ veri
tatis in ꝓbatione requirerẽt. Sed ſatis eſt, ꝙ ſequun-
tur probationẽ de neceſsitate præſumptionis cõclu-
dentem, nec eſt neceſſe, ꝙ ſciant hoc eſſe verum: imò
ſufficit ꝙ hoc eſſe verum præſumant, vt ſingulariter
conſuluit Paul. de Caſtr. conſil. incip. Iudex miniſter
Dei eſt. aliàs ſequeretur, ꝙ iudices iudicare non poſ-
211 ſent, niſi de his quæ propriis oculis vidiſſent. † Ex
quo ſequitur Auguſtini tertium documentũ, ꝙ iudi-
cans ſecundũ allegata & probata, & nõ ſecundũ pro-
priã conſcientiã, ſcilicet certam, non peccat: quia ad
illud cõpellit iſta ſocietas humana. Vnde iudex pro-
cedens ſecundũ inſtituta iuris, ſcilicet præcedẽtibus
indiciis non peccat torquendo innocentẽ, quãuis in
quæſtione deficiat, & debilitate moriatur vel cõfeſ-
ſus per iudicem occidatur, vel accuſator deficiens in
probatione veri criminis tanquã calũniator puniat
dũmodo iudex hoc faciat cũ diſplicentia non odiens
perſonã, ſed perſonæ malũ. Ideo hæc tot & tãta mala
nõ putat Augu. eſſe peccata: nõ enim hæc facit ſapiẽs
iudex nocẽdi voluntate, ſed neceſsitate neſciendi: &
tñ quia cogit humana ſocietas, neceſsitate etiã iudi-
candi. Vnde cõcluditur in fine, ꝙ parũ eſſet, vt iudex
hoc faciens ſit ſolùm excuſatus, ſi non ſit etiã beatus,
q. d. ꝙ iudices torquendo etiã innocẽtes vel occiden-
do, dum tamen ordine iuris ſeruato nedum excuſan
tur ex bona intẽtione, ſed beatificãtur, tanquã ſocie-
tatẽ humanã in pace cõſeruantes. Et erũt tales ſic cõ-
dẽnati inteſtabiles, ac ſi nocẽtes dãnati fuiſſent, cum
ſententia ꝓ veritate accipiatur. l. ingenuũ. ff. de ſta. ho.
Quod non eſſet, ſi damnati fuiſſent non ſeruato or-
dine iuris cõis, vel illius regionis: quia teſtamẽta eo-
rum non caſſarentur. Octauo fallit regula, vt capita
liter dãnatus nõ ſit inteſtabilis, qñ ſentẽtia foret nul
la ꝓpter errorẽ expreſſum in ſentẽtia. c. j. de re iudic.
& l. ſũ prolatio. ff. illo eod. tit. & l. ij. C. qñ prouocare
non eſt neceſſe: vel propter euidẽtem & notoriã ini-
quitatẽ ex proceſſu notoriè reſultante: quę ſententiã
reddit nullã, ac ſi fuiſſet expreſſus error in ea, vt ple-
nè per Panor. in c. cùm Bertoldus. & c. inter cæteras.
de re iudi. & l. ſiue parens, vbi Ange. ff. de inoff. teſta.
adeo ꝙ dicit. gl. ſing. in c. ex quæſtione. de reſtit. ſpol.
212 † ꝙ clauſula appellatione remota nõ tollit euiden-
tem iniquitatẽ, qñ ſententia ſit ipſo iure nulla: etiã
ſi eſſet ſententia excõi. c. per tuas, vbi not. de ſentent.
excõi. & in c. venerabilib⁹. §. poteſt. illo eo. tit. lib. vj.
Et tenet gl. pragmaticæ ſanctionis. tit. de agnatis in
verbo. cẽluræ. nec etiã ſententiarũ pluralitas operã-
tur, vbi ſententia eſt nulla, cle. j. de re iudi. tamẽ ope-
ratur, ꝙ in ciuilibus cõtra tres ſentẽtias opponi non
põt de nullitate, vt executio differatur, ſed poſt exe-
cutio differatur, ſed poſt executionẽ cognoſci debet
de nullitate, & cum de illa conſtiterit retractabitur
executio, vt ibi. In capitalibus autem, & vbicunque
executio eſſet irretractabilis, prius eſſet cognoſcendũ
de nullitate, quæ executionem differre debet, etiam
ſtantibus tribus ſentẽtiis cõformibus, ſecundũ Imo.
& Zabar. ibi. Et multò magis eſſet ſententia nulla, ſi
lata fuerit à iudice incompetenti. l. fi. C. ſi à non com-
pe. iudi. quia in mundo nõ poſſet eſſe maior nullitas,
213 quàm incõpetentiæ iudicis. † Nã licet cõtra tres ſen
tentias conformes ad differendũ executionẽ nõ ad-
mittatur exceptio nullitatis ſententiæ, dicta cle. j. de
re iudi. Tamen illa nullitas quę ſurgit & procedit ex
incõpetentia iudicis, admittitur in quacunq; cauſa,
etiã ciuili: & recipitur antequàm tres ſententiæ con-
formes executentur: imò impedit illarum trium ſen
tentiarũ conformium executionem, ſecundum gloſ.
ſingu. in cle. j. in fin. de ſequeſtra. Pro qua multũ facit
text. in l. ſcire oportet. in fin. ff. de excu. tut. & l. fi. C.
ſi à nõ cõpe. iudi. & tenet Bal. in l. eius. §. ſi cui. ff. eod.
vbi dicit, ꝙ ſi poteſtas pro delicto occidi faceret clericum, nõ eſſet inteſtabilis: imò tali morte teſtm̃ cõfir
maret prius factũ. Et idẽ ſi occiſus ꝑ ſententiã reperi
retur innocẽs: q̃a nõ fuit ipſe q̃ occidit, ſed alius puta
Sẽpronius, qui nõ obſtãte accuſati punitione decapi
tabitur. Cũ per iniuſtã punitionẽ nõ fuerit ſolutũ id
quod debetur. Præterea res cõtra aliũ iudicata ſicut
Sẽpronio vero homicidæ nocere nõ poterat, ſic etiã
prodeſſe ei non põt: vt decidit Bal. per illũ tex. in l. ij.
C. quib⁹ res iudica. nõ nocet. in fi. Et ſic quo ad bona
in quib⁹ ſentẽtia contra innocentẽ executata retra-
ctari põt, retractabit ſaltẽ ꝑ principẽ. l. j. §. ſi qs vltro.
ff. de quæſt. & l. inde Neratius. §. fi. ff. ad le. Aquil. His
ꝑfectò caſib⁹ & aliis, q̃bus ſentẽtia capitalis eſſet nul
la, talis ſentẽtia nõ rũpit teſtm̃ prius factũ, quin con
firmetur per mortẽ ex tali ſentẽtia illatã: nec reddit
ipſum condemnatũ inteſtabilẽ. Quinimò ſi à iudice
talẽ ſententiã de facto exequente condẽnatus occide
retur, teſtm̃ prius factũ non irritaretur, ſed cõfirma
retur acſi nunq̃ dãnatus fuiſſet. Quod puto habere
locum, etiam vbi occideretur per ſententiã qualiter-
cũq; nullam. Quia ſententia quæ non tenet nõ dici-
tur ſenten

tur ſententia.l.iiij.§.condemnatũ.ff.de re iudic.ideo
nõ facit damnatum eſſe ſeruum pœnæ.l.ij.ff.de pœ.
214 † Adeò ꝙ clericus per iudicẽ ſecularem ad mortem
dãnatus,& ſic per iudicẽ incompetentẽ,non efficere-
tur ſeruus pœnæ,nec inteſtabilis:imò occiſus ꝑ iudi-
cem decederet teſtatus, ita ꝙ teſtamentũ prius factũ
morte confirmaretur,ſecundum Bal.& Ange.in d.l.
215 eius qui.†Nonò fallit,vbi dãnatus vel bãnitus.nõ à
iudice,ſed ab aliquo priuato occideretur impunè,vt
quia ſtatutũ hoc ꝑmittit, quod qualiter intelligatur
latiſsimè decidit Feli.in c.quæ in eccleſiarũ.de cõſtit.
Pan.& Docto.in c.fin.de conſuet.Certè talis occiſus
(cũ occiſus fuerit ab eo qui non eſt miniſter legis, cũ
lex priuato non præcipiat occidere talẽ, licet occide
re permittat & toleret, vt voluit gl.in l.accuſatiõis.
in fi.C.quod met.cau.) decedit teſtatus, & eius teſtm̃
tali morte cõfirmatur. Q̃m iſte longè diſtat ab occi-
ſo per iudicẽ,cui à lege ꝑcipiť malos occidere, quod
& facit tanq̃ legis miniſter habẽs pręceptum & pote
ſtatem à lege. Sed priuatus poteſtatẽ nõ habet à lege
occidendi bannitum,& ſic nõ eſt legis miniſter:licet
hoc faciẽdo toleretur in locis vbi talia vigẽt ſtatuta.
quæ tuta nõ ſunt in foro conſciẽ.ſecundũ doct.vbi ſ.
216 † Decimò fallit,vbi quis damnatus eſſet ad mortẽ
inſolitã,& de iure prohibitã.Quo caſu,non eſſe cen
ſetur pœna iuſta,ſed potius fera crudelitas.Puta ſi iu
dex fecerit aliquẽ occidi nõ gladio,vel alio ferro cõ-
ſueto,ſed cũ alio nõ cõſueto,puta cũ ſecuri, id eſt ſer-
ra,ſicut occiſi fuerunt plures ſancti per mediũ ſciſsi:
qualis fuit Eſaias propheta diuinus:de quo meminit
barbatus ille Hier.poſt prolog.in Eſaiã.Eſaias,inq̃t
in Ieruſalẽ nobili genere ortus eſt, ibíq; ꝓphetauit,
ſub Manaſſe rege ſect⁹ in duas partes occubuit:ſepul
túſq; eſt ſub quercu Rogel iuxta tranſitũ aquarum:
quas olim Ezechias rex iacto obſtruxerat puluere.
hęc ille.Similiter Thraces crudelitate ꝑſtare dicunť,
qb⁹ nec viuos hoẽs medios ſecare, nec parẽtes libe-
rorũ veſci corporib⁹ nephas fuit,vt refert Vale. lib.
ix.tit.de crudelit.Pariter Hetruſci viuorum corpora
cadaueribus aduerſa aduerſis alligata atq; cõſtricta,
ita vt ſingulę mẽbrorũ partes ſingulis eſſent accõmo
datæ,tabeſcere,id eſt,putrefieri ſimul patiebãtur. A-
mari vitæ pariter ac mortis tortores,q dũ viuos ne-
carẽt nec mortuis parcebãt:quos in ſepulchris & ſe-
dib⁹ ſuis cõquieſcere nõ patiebanť, ſepulchra quodã
modo violãtes.Sicut illi barbari,quos ferũt mactata
rũ pecudũ inteſtinis & viſceribus egeſtis hoĩes inſere
re,ita vt capitib⁹ tantũmodo emineãt,quoq; diutius
pœnæ ſufficiant.cibo & potione infelicẽ ſpm̃ proro-
gant:donec intus putrefacti laniati ſint ab aĩalibus,
q̃ tabidis,id eſt putridis in corporibus naſci ſolent.
Queramur nũc cũ natura rerũ,ꝙ nos multis & aſpe
ris aduerſæ valitudinis incõmodis obnoxios eſſe vo
luerit,habitúmq; cæleſtis roboris humanę cõditioni
denegatũ moleſtè feramus, cũ tot cruciatus ſibimet
ipſa mortalitas impulſu crudelitatis excogitauit,hęc
ille.Quaſi dicat,queramur,id eſt faciamus querelas.
poſtq̃ tam crudeles inueniãtur hoĩes,cũ natura rerũ
ſcilicet De⁹ ꝙ voluerit nos eſſe obnoxios & ſubiectos
multis & aſperis incõmodis aduerſæ valitudinis: &
feram⁹ moleſtè habitũ, id eſt diſpoſitionẽ roboris &
fortitudinis cęleſtis eſſe denegatũ cõditiõi humanæ.
Cũ ipſa mortalitas,ſcilicet hõ mortalis ſibimet exco
gitauit tot cruciatus,impulſu crudelitatis,q.d.id nos
iniuſtè facturos.Sicut olim vſus erat apud Gallos,vt
Cæſar. de bello Gal.cõmẽ.ſuorũ.lib.vj.refert in hæc
verba,Alij immani magnitudine ſimulachra habẽt,
quorũ contexta viminibus mẽbra viuis hoĩbus com
plẽt, quibus ſuccenſis circũuenti flãma exanimãtur
hoĩes &c. nec dicunť tales iuſtæ ſententiæ,ſed plena
crudelitas.q̃ tales dãnatos non reddit inteſtabiles.fa
cit l.q d ergo.§.pœna grauior.ff.de his q no.infa.& l.
& ſi ſeuerior.C.ex quib. cau.infa.irr.Et idẽ ſi quis dãnatus fue-
rit,vt proiciať & præcipiteť de feneſtris, vel vt occi
datur malleo,cõtra text.in l.aut dãnum.§.j.ff.de pœ.
Nã tales pœnæ potiùs inferunť furore belli,q̃ diſcre
tione fori, vt fecit Antiochus rex in ꝑſonã Menelai
ſacrilegi:quẽ ꝑcipitari fecit de turri in cineres ſub-
tus.ij.Mach.xiij.c. Id idẽ legitur factũ fuiſſe ij. Para.
xxv.ibi.Et alia x.millia virorũ ceperunt filij Iuda,q̃
duxerũt ad ꝑruptũ cuiuſdã petrę,pręcipitauerúntq;
eos de ſummo in præceps:q vniuerſi crepuerũt.Alia
exẽpla plura refert Val.lib.vj.ti.de ſeueritate:quorũ
vnũ habuiſtis ſ.dum loquebar de illo,q ſeipſum occi
dit.Aliud verò recitaui vobis ſup ver.*domũ*. in prin.
Et de Perillo noui tormẽti fabricatore dixi ſup ver-
bo,*Si abſq; libe.moreretur*.In materia vulga.ſubſti.in
iiij.prin.arri.in fi.Et aliud recitat idẽ Val. lib.vj. tit.
de iuſtitia.de Lucio Sylla tyranno Rom.qui quendã
de ſaxo Tarpeio præcipitari iuſsit. Idem ſi laicus ad
perpetuũ carcerẽ dãnareť: qa illa pœna de iure ciui-
li nõ fuit cõſueta:imò ꝓhibita inferri eis de iure ciui
li.l.incredibile.C. de pœ. Et idẽ ſi qs muro aut carce-
re includereť dãnatus ad patiendũ famẽ vſq; ad in-
teritũ.Sicut fuit Ioſeph ab Arimathæa nobilis decu-
rio,q pro eo ꝙ Chriſtũ à diris Iudæis occiſum, petiit
à Pilato ſepeliendum,vt habetur Ioã. xix. fuit ab eis
ſpiſſo quodã muro intercluſus, vt ibi fame moreretť.
Sed per Angelũ diuinitus fuit paſtus, & cõſeruatus,
donec fuit ciuitas deleta per Titum, & Veſpaſianũ,
ipséq; ibi repertus viuus, vt habetur in legẽda beati
Iacobi Minoris. Vnde tali morte dãnatus nõ fit in-
teſtabilis,imò teſtamentũ ſi quod fecerit cõfirmatur
per talem mortem, quæ quidem mors eſt alia morte
crudelior,vt habeť Threnorũ iiij.ibi,melius fuit oc-
ciſis gladio,quàm interfectis fame.Et idẽ ſi occidi qs
præciperetur veneno,ſecundum Ang.& Doct.in l.ſi
quis mihi bona.§.j.ff.de acqui.hære.& in d.l.eius.ff.
eod. Pœnæ enim imponendæ ſunt ſecundum morẽ
regionis.l.ſaccularij.ff.de extraordi.crimini. non ꝙ
quis veneno extinguatur,cùm plus ſit illud, quã gla-
217 dio occidere. l.j.C. de malefi.& mathema. † Sicut ꝑ
Athenienſes Socrates,& per Neronẽ fuit ſecundum
aliquos Seneca interfectus venenoſa potione: licet
ſuus fuiſſet ab infantia, & eſſet eo tunc magiſter &
præceptor: & poſt adeptũ imperiũ cancellarius ſan-
ctiſsimus ac in omni genere ſapiẽtiæ perſpicu⁹. Vel
ſecundum alios in balneo poſitus, venas omnes ſibi
aperiri facere coactus fuit: & inde dictus fuit Sene-
ca quaſi ſeipſum necans. Hic enim erat ille Seneca,
qui inter cætera gratiarũ ſuarũ beneficia ſibi à Deo
collata,tãtæ fuit memoriæ, vt duo millia nominum
recitata,eo quod dicta ordine erãt mox recitabat, &
ducẽtos verſus à ducẽtis ſcholarib⁹ recitatos ab vlti-
mo incipiẽs ad primum vſq; integerrimè recitaret.
218 De † hoc autem Seneca viro doctiſsimo diuus Hie-
ronymus,in libr. de viris illuſtribus meminit dicẽs:
Quòd fuit vir catholicus & cõtinẽtiſsimæ vitæ:quẽ
in cathalogo ſanctorum alias nõ poſuiſſet, niſi eum
illæ epiſtolæ prouocaſſent, quæ leguntur à plurimis
Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum, inter quas
vnius verba ſic habent:Paulus Senecæ ſalutẽ.Perpen
denti tibi ea ſunt reuelata quæ paucis diuinitas con
ceſsit.Certus igitur ego in agro iam fertili ſemẽ for

tiſsimum ſero. Non quidē materiam, quæ corrumpi
videtur, ſed verbū ſtabile Dei deriuamentū creſcen-
tis & manētis in æternū: quod prudentia tua aſſecuta
eſt indeficiēs fore debebit: & Ethnicorū Iſraelitarūq;
obſeruationes cenſeri vitādas. Nouū te autborē fece-
tis Chriſti Ieſu præconiis, oſtendo rhetoricis irrepre
henſibilē ſophiſtam: quā propemodum adeptus regi
tēporali eiuſq; domeſticis atq; fidis amicis, inſinua-
bis, quibus aſpera & incaptabilis erit perſuaſio. Cùm
pleriq; eorū minimè flectantur inſinuationibus tuis
quibus vitale cōmodum ſermo Dei inſtillatus nouū
hominem ſine corruptela perpetuā animam parit ad
Deum iſthinc properantem. Vale Seneca chariſsime
nobis, data Kalendis Auguſti Leone & Samnio cōſu-
libus. hæc ibi. De eodē Seneca nonnulla benedicta
ab Aurelio Auguſtino libro de ciuitate Dei, cupidiſ-
219 ſimè diſſerūtur. † Quem tandē ante bienniū, quā
Petrus & Paulus martyrio coronarentur à Nerone
ſæuiſsimo eius diſcipulo retributionis gratia interfe
ctum fuiſſe legimus. Nam cùm ſenex admodum eſſet
Seneca, Piſonianæ coniurationis labe falsò notatus:
imò ob innatum in virtutes odium à Nerone, per cen
turionem dictū Senecæ fuit, vt ſibi ipſi mortē delige-
ret. quod fuit contra tex. in d. l. aut damnū. §. proinde.
ff. de pœnis. vbi iudex dare non poteſt condemnato
electionē mortis. Qui tandē cognita imperatoris vo-
luntate petiit, vt in tepenti aqua poneretur, & ibidē
omnes venę eidē aperirētur, donec ſpiritū exhalaret,
220 quod & factū eſt. † Nero ille hominū ſceleratiſsi-
ſimus fuit, adeò vt nomen eius vſq; hodie pro aliquo
peſsimo poni ſoleat: quia cùm imperiū adeptus fuiſ-
ſet, felicitatis magnitudine abuſus eſt, & virorū oīum
leuiſsimus, omniumq; flagitiorū genere inquinatiſsi-
mus, & auūculo Calligulæ in rebus ſceleratior & de-
terior eſſe cœpit. Magnā namq; ſenatus partē, quaſi
ei inſidias tetēdiſſent, interfecit. Poſt quos in omnes
etiā vir nequiſsimus immanitatē ſuā cōuertit: & pri-
mò in Senecā præceptorē & cancellariū ſuum virum
ſenem, poſtmodū in Lucanū poëtam eiuſdē Senecæ
nepotem, & ſecundum alios patruum: deinde in Piſo
nem & Cornutū Philoſophū quem in exiliū egit. In
Agripinā quoq; matrē ſuam ſæuiit, quam pro mune-
ris retributiōe interimere fecit, nō ſolùm pro matris
officio hoc ei impendens, ſed etiam vt Ioſephus ait, ꝙ
ei ſuis machinamentis præbuerit Romanū principa
tum. In Octauiā præterea vxorem, & Britannicū co-
gnatū, ac in omnes deniq; qui aliquo in pretio apud
ciues eſſent, vſus eſt crudelitate. Præter incendiū vr-
bis, ac Petrū & Paulum apoſtolos, innumeros inter-
fecit chriſtianos, & primā contra optimā Chriſti legē
ſuſcitauit perſecutionē. Meritò Antichriſti figuram
tenuiſſe deſcribitur. de quo etiā in Policratō dicitur,
quòd Romanum imperiū exhauſtum & diuiſum eſt
Nerone imperante: cuius gula omnia deuorauit, ma-
culauit libido, & ſuperbia exinaniuit. Tandē à ſenatu
hoſtis pronūciatus, cùm turpiſsimè fugeret, ſeipſum
occidit anno ætatis ſuę xxxj. Et lętata eſt Roma, quaſi
victoriā obtinuiſſet contra aliquem peſsimū inimi-
cum cultioribuſq; veſtibus ſe induētes epulati ſunt.
iuxta illud Neemiæ viij. Comedite pinguia, bibite
mulſum, dies enim domini ſanctus eſt. Cuius ſæuiciā
& peſsimā vitā Boëtius lib. ij. de conſolatione metro
ſexto, lamentabiliter cōmemorat, dicens: Nouimus
quātas dederit ruinas vrbe flammata patribuſq; cæſis
fratre qui quondā ſerius interēpto, matris effuſo ma-
221 duit cruore &c. † Reſtat ergo, ꝙ illa ſola capitalis
ſentētia damnatū reddit inteſtabilem, per quā mors
conſueta infertur: putà ſuſpēdij in perſonis plebeis,
aut decapitationis in nobilibus, cum nobiles & in di-
gnitate cōſtituti & diuites honeſtiores populi pati nō
debeant pœnas viles ſuſpēdij. l. deſertorē. §. j. vbi glo.
hoc dicit. ff. de re milit. & Bar. in l. capitaliū. §. ſerui. ff.
de pœnis. & Bal. in §. ſi ruſticus. in fine. in titu. de pace
tenē. collatio. x. Imò multoties pœna corporalis mu-
tatur [Vt plenè habetur. j. ſuper verbo, *cuidā Petro
tradiderunt.*] in eis in pecuniariā ratione nobilitatis,
ſecundū plenè nota. in l. Pedius. ff. de incēd. ruina nau-
fra. & c. cùm quidā. de iureiur. vbi dicit Bal. in fi. illud
eſſe verū, ꝙ nobiles vili pœna ſuſpendij & ſtrāgula-
tionis affici nō debent, niſi pro crimine proditionis:
quia tunc ſuſpendi furca poſſunt, & ſuſpendi debent
in altioribus furcis, id eſt in altiori trabe furcarū. Et
ita refert ſeruari in Francia: & verum dicit, vt experi
mento videmus ferè omnia patibula regia habere al-
tiorem trabē vnā cæteris altiorē pro nobilibus. & ita
ſeruatur, vt dicit Bar. in d. l. deſertorē. dicens: in Fran
cia etiā nobiles ſuſpēdi. Nec ibi habetur illa mors ſic
222 ignominioſa, vt in Italia. † Maximè in militibus,
decurionibus, & baronibus, & Doctoribus, qui etiā
de iure nō poſſunt torturæ ſubiici. l. diuo Marco. C. de
quæſtioni. nec valet cōſuetudo in cōtrarium per tex.
ſingularē in l. omnes iudices. C. de decurio. lib. x. tamē
hæc omnia de tortura in præſenti regno Franciæ non
ſeruantur: imò nobiles & quicunq; ſicut plebeij tor-
quētur. [De quo meminit dominus Auffrerij in ſuo
tractatu arreſtorū c. xvj. incip. Item in Parlamento.]
Vnde cū ſemel anno Domini M. ccclxxxv. quidā Ad-
uocatus in Parlamēto Pariſiis allegaret, ꝙ baro non
debebat ſubiici torturæ, fuit ei publicè per Præſiden-
tem inhibitum hoc decætero allegare. Et ꝙ comes in
tortura poneretur caſu requirente nec curia illo iure
ciuili vtebať, ſed ꝙ omnes ponerētur indiſtinctè caſu
exiſtente. Cū reatus omnē honorē excludat. l. j. C. vbi
223 ſena. vel clariſsi. † Vndecimò fallit regula noſtra,
vbi quis occiſus eſſet per ſententiā iudicis nō diffini-
tiuā, ſed interlocutoriā: quia talis nō efficeretur inte-
ſtabilis, nec teſtamentū ante factū rūperetur: imò tali
morte cōfirmaretur, ſecundū Bald. in l. j. C. ex delictis
defunct. inquantū hæredes teneantur. verſi. ſed inci-
denter dubitatur de bānito. Ex quo infertur ibi, ꝙ illi
qui ſimpliciter iubentur ſuſpendi, & duci ad furcam
per bariſellum ſeu officialem, qui de facto exequitur
hujuſmodi iuſſum, cū talis ſine cauſæ cognitione iuſ-
ſus ſit interlocutoria, tales nō moriūtur ſerui pœnæ.
224 † quia interlocutoria nō mutat ſtatū. l. quid ergo. §.
quantū. ff. de his qui not. infa. & hoc eſt quod voluit
fons eloquētiæ Cicero in oratione ſua pridie quā iret
in exiliū. Nemo, inquit, tam facinoroſus inuentus eſt
vita: vt nō tam iudicū priùs ſententiis conuinceretur
quā ſuppliciis addiceretur &c. quaſi dicat, ꝙ iudex re-
pente pœnas infligere nō debet, niſi per ſententiā dif-
finitiuā, quā præcedete habet plena cauſæ cognitio.
quia ſecundū Ouid. lib. ij. ſine titulo. Culpa nec ex fa-
cili quāuis manifeſta probatur. & Seneca ad Lucillū
epiſtola xl. Nihil ordinatum eſt quod præcipitatur &
properat. Præterea dicit text. in l. fin. ff. de pœnis;
225 † ꝙ pœna per iudicē interloquēdo ſine cauſæ cogni-
tione indicta cēſetur nō perpetua, ſed tēporalis. Adeo
ꝙ ſi aliquē interdiceret exercitio artis ſuæ, morte ta-
lis iudicis finiretur, & extingueretur interdictio quæ
non durat niſi quādiu durabit iudex, vt per Innocē. in
c. quod tranſlationē. de officio legati. & Panor. in c.
ex literis. de cōſtitutio. Secùs ſi cum cauſæ cognitione
& ſeruato ordine, vt l. j. C. de poſtulā. Et hoc verū, vbi

ſimpliciter interdicitur, vel alia pœna reo infligitur quia ſi ad aliquā pœnā expreſsè condemnaretur quis diffinitiuè ad tēpus, abſq; alia temporis præfinitione, tunc in decenniū videretur condemnatus. l.ſine præfinito.ff.de pœnis. Nec obſtat tex.in cap.j. de re iudic. vbi iurgantium cauſas celeri ſententia diffinire non ſuadetur imò præcipitur: quia id intelligit, vbi cauſa eſt iam instructa per debitā & ordinatā à iure cognitionem, ita ꝙ nō reſtat niſi proferre ſententiam, quæ renunciato & concluſo in proceſſu eſt celeriter proferenda, nec aliquo modo differēda. Et hoc eſt quod dicit etiam tex.in l.cū reis.C.de pœnis, ꝙ poſtquam cognitum eſt ſufficienter de crimine, velox pœna reos ſubducat. Quod facit cōtra aliquos iudices, qui proceſſu inſtructo, & quod plus eſt, eo viſo, & in conſilio reportato, & concluſa illius diffinitione differunt per plures dies aut menſes ſententiam proferre, quia fortè non ſunt ad eorū libitum per conſilium deciſæ.

226 † Antequàm ergo occiſus per iudicē efficiatur inteſtabilis, requiritur ꝙ dānatus fuerit diffinitiuè, & ꝙ talis ſententia diffinitiua fuerit valida, aliquā non patiens nullitatē. Quia ſola ſentētia eſt, quæ occiſum reddit inteſtabilem: & non delictum, vel executio facti ſimplex. l.ictus fuſtium.ff.de his qui not.infam. vt patet ex ſupradictis. Nam ſententia ſuper delicto verificato eſt cauſa executionis facti, propter quā dānatus infamatur & inhabilitatur, vt ibi dicit tex. qui ſic intelligitur. Ideo dixi vobis, ꝙ reo etiam vero delinquente ante ſententiam decente crimen extinguitur quoad omnē pœnā perſonæ afflictiuā, & teſtamētum ſuū morte cōfirmatur. Sed per ſentētiā infirmatur, ſi diffinitiuè & ordinatè cōdemnatus fuerit, aliâs non. Tamen in aliquibus partibus eſt conſuetudo, ꝙ cùm proceſſus criminales omnes in præſenti regno fiant hodie extraordinariè, imò ita fieri debēt ſecundū ordinationes regias, reus interrogatus ſi ad iudicē ductus in confeſsione perſeueret, & de delicto conſtet, ſtatim reducitur ad carcerem, & ſecundū opinionem conſilij iudex ſine alia ſententia ipſum tradit, ſeu tradi facit lictori ſeu ſpiculatori & carnifici, indicādo ei quid de eo agere debeat, nullā ſuper hoc proferendo ſententiā, vt refert Maſuerus titulo de quæſtionibus. §.item ſi delatus vltro. Et ad iuſtificationē huius, allegat no.in l.ij.C.qui teſtamenta facere poſſunt. & in l.fi.ff.de his qui mortē ſibi cōſciuerunt. & text.& glo. in cap.j.de confeſsis.& l.prouinciarū.C.de feriis.& l.j.C.de falſa moneta. Sed hoc intelligendū eſt, vbi reus conuictus eſt & confeſſus: & ita loquitur vbi ſuprà, & clarius hoc dicit titulo de appellationibus. §.item in cauſa criminali. Quo caſu etiam non auditur appellans. l.ij.C.quorum appellatio nō recipi. Sicut in crimine ita notorio; quod aliqua non poteſt tergiuerſatione celari, cap.veſtra.& c.fi. de cohabita. clerico.& mulierū. Or vbi ex cōſuetudine fiunt proceſſus criminales extraordinariè, perinde valent, ac ſi ſolēnis ordo fuiſſet ſeruatus, vt ſuprà dixi in ſeptima fallētia. Sed cauere debent tales iudices poteſtatē extraordinariè procedendi habentes, ꝙ odio non moueantur, nec fauore, timore, prece vel precio. Quia maius periculū feriēdi innocentiā verſatur in his proceſsibus extraordinariis, quæ inter iudicē & ſolum delatū ſecretè fiūt, ſemotis aduocato, procuratore & quocūq; inſtructore, quàm in ordinariis. Ideo vbi maius periculum, ibi cautius agendum. c.vbi maius. de elect. lib. vj.& l.j.ff.de carbo.edict. Et ſuper omnia ꝙ in talibus maximè proceſsibus ceſſet iracundia & cuiuſcunque vindictę perſonalis ſcintilla: quia ira impedit animū, ne poſsit cernere verum. Sed cum omni moderatione procedant in punitione delictorum. Et conſiderent Architam Tarentinum philoſophum illum doctiſsimum a ſtudio reuerſum, qui rura ſua videns deſerta & perdita, motus iracundia villicum reliquit impunitum, quem intuens malè meritum, Sumpſiſſem inquit, a te ſupplicium, niſi tibi iratus eſſem. Maluit enim impunitum relinquere quā propter iram grauius iuſto punire, vt refert Valer.lib.iiij.tit.de moderatione animi. Et lib.v.tit.de humanitate & clemētia refert de Piſiſtrato Athenienſi tyranno, qui licet in conuiuio inter epulas, verbis & ſputo in faciem iniecto laceſsitus à Traſippo valde fuiſſet, linguam tenuit & manū: nec pœnam per ſe aut filios ab illo exegit. Quinimò Traſippum timore cōcuſſum recedere volentem benignè retinuit. Et cum deinde ſe occidere vellet, in eodem gradu amicitiæ eum retinendo, ne ſe occideret impediuit, ne iratus vlciſci videretur. Si nihil aliud dignū honore memoriæ geſsiſſet, his tamen factis abundè ſe poſteritati commendaſſet. Hæc ille. Non tamen intelligatis, iudicē eò ꝙ iratus eſt, relinquere debere omnino delictū impunitū, vt Architas fecit. Sed debet differre vindictam & dare locum iræ: quia tunc moderatio rectè dici poteſt, ſi iratus det iræ ſuæ ſpacium, vt reſidente per interuallum temporis animi tumore modū habeat caſtigatio. l.ſi vindicari.C.de pœnis.& c.cū apud. vbi tex. aureus. xj. q.iij. Vnde idem Valer. vbi ſuprà, de Platone loquens ſic dicit. Nimis liberalis Architæ moderatio: tēperatior Platonis. Nam cùm aduerſus delictum ſerui vehementius exarſiſſet, veritus ne ipſe modum vindictæ diſpicere nō poſſet, Speuſippo amico caſtigationis negotium mandauit: deforme ſibi futurum exiſtimans ſi cōmiſiſſet, vt parem reprehenſionem culpa ſerui & animaduerſio Platonis mereretur. Hæc ille. Quia animi moderatione vix vti poſſunt, qui breuiter interloquēdo reos morti tradunt, vt fecit infelix Pilatus: de quo legitur Ioan. xix. ꝙ Iudæis tradidit illum ſcilicet Chriſtum creatorē ſuum vt crucifigeretur. Et ſic non fuit ſeruus pœnæ factus, vt ſupra dictū eſt de illo quem ad furcas iudex ſimpliciter mitti mandauit per bariſellum ſine forma ſententiæ, ſecundum Bald. in d.l.j.C.ex delic.defun. Et finaliter ſpiculatores partiti ſibi fuerunt veſtimenta eius, & ſuper veſtē inconſutilem miſerunt ſortem, contra tex. in l.diuus. §.panicularia. ibi: itaque neq; ſpiculatores vltro ſibi vendicent, neq; optiones ea ſibi deſiderēt, quibus ſpoliatur quo momento quis eſt punitus. ff. de bonis dānatorū.

227 † Quæ omnia clariſsimè demonſtrant Chriſtum redemptorem & ſaluatorē noſtrum non deceſſiſſe inteſtatū: imò valuit & valet eius teſtamentū, ita ꝙ non fuit per iniquiſsimi Pilati ſententiā ſeu illius executionē ruptum: de quo ſalutifero & ineffabili teſtamento diuus Ambroſius in quodam ſermone de paſsione ſic dicit: Author pietatis in cruce pendens, teſtamentū condidit, ſingulis opera charitatis diſtribuens, apoſtolis perſecutionem, Iudæis corpus, patri ſpiritum, virgini paranymphum, latroni paradiſum, peccatori infernum, pœnitentibus crucem. Hæc ille. Nam etiā paulò ante eius ſalutiferam paſsionē, mundo pacem reliquerat, vt habetur Ioan. xiiij. & Matth. x. ibi. Pacē relinquo vobis, pacē meam do vobis. Pacem ſuā relinquit nobis, quæ eſt vinculū charitatis, c.nouit.de iudic.

228 † Sine qua (ſcilicet charitate) ſaluari non poſſumus. iuxta illud Apoſtoli j.ad Corinth. xiij. Si linguis hominū loquar & Angelorum, ſi habeam prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem

ſcientiam

ſcientiam & fidem, & ſi tradam corpus meũ vt ardeã, charitatem autẽ non habeã, nihil ſum. Præterea dicit tex. in clementina dudũ. de ſepult. ꝙ niſi pacis tẽpore non bene colitur pacis author, nec iuſtitia virtutum mater (ſinequa ſecundum Auguſti. regna aliud non ſunt, quã latrocinia) ſuã facere poteſt operationem. quia fructus iuſtitiæ in pace ſeminatur, Iacobi iij. cap. in fine. de quo plusquã propheta Pſal. lxxxiij. Iuſtitia, inquit, & pax oſculatæ ſunt, quaſi dicat, ꝙ à Deo coniunctæ ſunt, ꝙ vna ſine altera eſſe non poteſt. Vnde Chriſtus in ſua paſsione ſatisfecit pro nobis per viã iuſtitiæ, quam ſtatim pax fuit oſculata: quia per ſuum ſanguinẽ pacificauit ea quæ ſunt in cœlis & in terris, vt dicit Apoſtolus ad Colloſenſ. j. ſecundũ Lyram. vbi ſuprà. Et ſic pax eſt nobis ſummè neceſſaria, adeò ꝙ non eſt iuramẽtum in mundo, qnod pacem impedire poſsit. ſed illo nõ obſtante fieri poterit, & concluſio pacis valebit. c. qui ſacramento. xxij. q. iiij. Et nedum petenda eſt pax, imò roganda, Pſal. cxxj. Rogate, inquit, quæ ad pacẽ ſunt. Cùm diſſenſiones & ſcandala prauis actibus aditum præparent, rumores & odia ſuſcitent, & illicitis moribus auſum præbeant. Ob quod de pace loquens Aurelius Auguſt. lib. xix. de ciui. Dei. c. xj. in fin. tantum eſt, inquit, pacis bonum, vt etiam in rebus terrenis atq; mortalibus nihil gratius ſoleat audiri, nihil deſiderabilius concupiſci, nihi poſtremò poſsit melins inueniri. De quo ſi aliquantò diutius loqui voluerimus, non erimus, (quantũ arbitror) oneroſi legentibus, propter finẽ ciuitatis huius de qua nobis ſermo eſt, & propter ipſam dulcedinem pacis, quæ omnibus clara eſt. Hæc ille. Vnde non abs re ſeraphicus ille Bal. de pace tenẽ. in prin. per illum tex. dicit pacẽ deſiderandã velut neceſſariũ bonum. & Caſsiodorus: Omni quippe regno deſiderabilis debet eſſe trãquillitas, in qua & populi proficiunt, & vtilitas gentiũ cuſtoditur. hæc ſcilicet pax eſt bonatũ artium mater decora, hæc mortalium genus multiplicat, facultates protendit, & mores extollit. & Oldra. conſil. xciiij. incip. Eleganter circa negotium. ix. col. in fine. Pax, inquit, deſideranda eſt, in qua bonnm, & ſalus multitudinis cõſiſtit. ob quod dicit tex. in l. congruit. ff. de offic. præſi. ꝙ bono & graui cõgruit præſidi curare pacatã atq; quietã eſſe quã regit prouinciã. Nam pace remota ſocialis vitæ perditur vtilitas: quinimo multitudo diſſentiens ſibiipſi fit oneroſa, nihilq; habet honeſti, in auth. de referen. in prin. colla. v. Sicut enim caſeum vermiculus corrodit, ſic diſſenſio rem pnblicã, ſecundũ Bal. de cadocis tollendis. l. vnica. Vnde poeta Bucol. j. En inquit, quo diſcordia ciues perduxit miſeros. Adeamus hæreditatẽ nobis à Chriſto relictã fratres, ſcilicet pacẽ habendo ad Deũ eius præcepta ſeruando, iuxta illud Eſaiæ xlviij. Vtinam attendiſſes mãdata mea, & facta fuiſſet ſicut flumẽ pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris apud nos ſenſualitatẽ rationi ſubiiciendo. quia ſecundum Augnſt. de ciuit. Dei: Pax vera non eſt quãdiu pugnatur cũ vitiis, & erga proximũ, ipſum ſicut nosipſos diligendo: quia nõ eſt hæres Chriſti, qui pacẽ eius teſtamento relictã nõ habet, dicit glo. in verbo, pacẽ, in c. ad apoſtolicæ. de re iudic. lib. vj. Quantũ enim ſit pax deſideranda, maximè bello ſæuiente, docet tex. in d. l. vnica. in princ. C. de caduc. tollend. ibi, vt quod belli calamitas introduxit, hoc pacis lenitas ſopiat. Ad quam nos poſſetenus exhortatur Valer. lib. iiij. titu. de recõciliatis Tranſgrediamur ad egregiũ humani animi affectum, quem ab odio ad gratiã deflexum, & quidem cũ læto ſtylo proſequamur. Nam ſicut placidum mare ex aſpero, cœlũq; ex nubilo ſerenũ hilari aſpectu ſentitur, ſic bellum pace mutatum plurimum gaudij affert. Offenſarum etiam acerbitas depoſita, candida relatione celebranda eſt. quia vt dicit Saluſtios in Iugurtino. Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia verò maximæ dilabuntur. & Cato.

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

229 Ob † quod ſapientes Romani conuiuia ad pacem
ſemel in anno celebrabãt, vt maximus ille refert Va-
le. lib. ij. tit. de inſtit. antiquis. Conuiuiũ etiã ſolenne
maiores (vt dicit) inſtituerũt: idq; chriſtiani appella-
uerunt. Cui præter cognatos & affines nemo interpo
nebatur, vt ſi qua inter neceſſarias perſonas querela
eſſet exorta, apud ſacra menſæ & inter hilaritatẽ ani-
morũ fautoribus cõcordiæ adhibitis tolleretur. Hæc
ille. hinc eſt ꝙ Cicero I lib. de amicitia. Nulla, inquit,
ciuitas tam firma tamq; ſtabilis, quæ nõ odiis ciuium
labefactetur, nec vllum tã grãde imperiũ, quod ciui-
lis diſcordia non euertat. Quia vt dicitur in ſecunda
Catilinæ reſponſiua in Cicero. Nihil eſt tã periculo-
ſum ciuitatibus, quã cũ delecti ciues inter ſe diſsidẽt.
Inimica nãq; eſt rerum maximarum diſcordia. Ea res
forte diſsipat & demolitur. Quod prudẽter conſide-
rans Marcus Aemilius Lepidus cum Fuluio Flacco
eius inimico cenſor ratione creatus, eo momẽto ini-
micitiã corde ſyncero depoſuit, quã nociturã reipu-
blicæ videbat. De quo Valer. allegat. titu. de reconci-
230 liatis. † Marcus, inquit, Aemilius Lepidus bis cõſul
& pontifex maximus, diuturnas ac vehemẽtes inimi
citias cũ Fuluio Flacco eiuſdẽ amplitudinis viro geſ-
ſit: quas, vt ſimul cẽſores renũtiati ſunt, in campo de-
poſuit, exiſtimãs nõ oportere eos priuatis odiis diſsi-
dere, qui publicè ſumma iuncti eſſent poteſtate. Id iu-
diciũ animi eius & pręſens ætas cõprobauit, & nobis
veteres annaliũ ſcriptores laudandum tradiderunt:
ſubiungens poſtea ibidẽ Sextũ Liuiũ Salinatorẽ Ne-
roni ſibi odioſo publicè iunctũ feciſſe: quæ quidẽ mẽ-
tis ad tranquilliorẽ habitũ inclinatio, in aſpero ac dif
ficili tẽporũ articulo plurimũ ſaluti, vrbi atq; Italiæ
attulit: quia pari virtutis impetu cõnixi Punicas vi-
res contulerunt. hæc ille. ſicut refert à ſimili Auguſti-
nus lib. j. de ciuit. Dei, cap. xxxiij. Scipionem dixiſſe
nullã cenſere rempublicã felicẽ ſtantibus mœnibus
& ruẽtibus moribus. Ob quod nõ immeritò dicit tex.
231 in c. ij. de deſponſa. impub. ꝙ † matrimoniũ aliâs ra-
tione perſonarũ interdictũ tolerat fauore pacis: quia
pax vt ſeruetur moderamẽ iuris habetur, ſecundũ gl.
ibi ſimiliter dicit Bal. in tit. de pace Conſtan. ix. col. ꝙ
ſi bona rebelliũ tẽpore guerræ aliis ſint cõceſſa per-
ſonis, ſunt facta pace prioribus reddẽda dominis: quia
pax non ſolũ habet vim ſimplicis indulgentiæ, ſed in
integrũ reſtitutionis, vt quod clade bellica turbatũ
eſt pacis remedio reformetur. c. cũ per bellicã. xxxiiij.
232 q. ij. † Et adeò ꝙ ſi ſententiæ ſunt latæ cõtra rebelles
occaſione rebellionis, reſcinduntur facta pace. Imò
poſſet princeps pro bono pacis (vbi aliâs haberi non
poſſet) generalẽ legẽ faciẽdo, tollere actiones quęſitas
ſingulis in bello in damnũ pacis. l. Antiochenſium. ff.
de priuilegiis creditorũ. l. vẽditor. §. ſi cõſtat. ff. cõmu-
nia prædi. & plenè not. in c. in noſtra. de iniuriis. facit
text. in c. hoc quippe. iij. q. vj. vbi propter bonũ pacis
epiſcoporũ depoſitio & aliorũ ſubrogatio etiã cõtra
cõſcientiã facta, fuit per papã tolerata. Quo etiã caſu
poſſet papa eccleſiæ electiuæ inhibita electione autho
ritate ſua prouidere: quia bonũ pacis eſt iuſta cauſa,
dummodò ſit in literis prouiſionis expreſſa ſecũdum
Ludo. Roma. cõſi. cccxxxij. incip. quo ad primũ cõſul-

tationis articulū &c. iiij. col. cùm ſeq. vt plenius dixi
ſuper verbo, *Et vxorē nomine Adela.* in j. art. ſucceſ-
ſionū ab inteſtato ij. deciſione. Vnde etiā arbitrator
poſſet, nō ſolū in caſu dubio, ſed etiā in caſu certo da-
re pro bono pacis de iure vnius alteri parti, vt per il-
lum tex. decidit Panot. in c. niſi eſſent. ij. col. de præbē.
Nec immeritò: quia vbi non eſt pax ſed guerra & diſ-
233 ſenſio in patria vel loco, turbata ſunt omnia. † Etiā
ſi treuga interponatur, quæ ad tēpus eſt: adeo ꝙ ſicut
obligatus ad ſoluendū & debitū portandū, excuſatur
ſi ſcit guerrā, ita etiā ſi ſciat treugā. Caſus eſt ſingul.
ſecūdū Bal. in c. j. §. vaſalli. de pace Cōſtā. & ſic treuga
plus accedit guerræ quàm paci. Non enim ſolidat
treuga rimentē, ſicut nec ſaluus cōductus. c. accedens.
vt lite nō cōteſt. videatis Ioā. And. ſuper rubr. de treu-
ga & pace. Ideo ſpeciale eſt in publica pace facta vt rū-
pens eā pro furto quinq; ſolidorū laqueo ſuſpēdatur,
ſi minùs ſcopis, & forpice excoriatur & tundatur in
vſib. feud. de pace tenē. & eius violat. c. j. §. ſi quinq; ſo-
lidos. vbi alias pro primo furto ſi nō eſſet nimis egre-
giū tribus æquipollēs, pœna mortis nō puniretur: in
auth. ſed nouo iure. C. de ſerui. fugit. ſecūdū Bal. ibi, &
plenè Guido Papæ, q. nlxxxix. Prætereà fauore pacis
& pro illius ſumma vtilitate, quæ per tranſactiones
procuratur per quas cōtrouerſiæ, lites, & quæſtiones
ſedātur & pacificātur, fuit cōſultiſsimè proſpectū &
lege diffinitū, in trāſactiōe locū nō habere remediū
l. ij. C. de reſcin. vēdi. Quia in ea prætēdi nō poteſt læ-
ſio, cū eo ſolo ꝙ à lite diſceditur, ſummū bonū, & ſic
inæſtimabile cuilibet parti acquiratur. l. Lucius. §. fi.
ff. ad Trebel. Similiter ſi promiſſum cauſa trāſactio-
nis nō ſeruetur aut datū euincatur, cōtrouerſia ſemel
trāſactiōe ſopita nō inſtauratur, nec pax ſemel inter
partes per trāſactionē facta perdit, ſed ad promiſſum
agitur. l. ſi pro fundo. ibi, inſtaurari deciſam litē pro-
hibent iura & c. quā ibi ſingulariter ad hoc cōmēdat
Bart. in prin. C. de tranſactio. nec locū habet regula,
frangenti fidē &c. quæ ſolū militat in ſimplici pacto.
l. cū proponas. C. de pactis. Pariter decidit & ſingula-
riter Bal. in additio. Specu. tit. de homicid. prope finē.
234 † ꝙ licet mandatū morte extinguatur mandatoris.
l. mandatū. C. manda. tamē nō finitur etiā re integra,
ſi mandatū fuerit ad faciendū pacem: ideo ſi vulnera-
tus mandauerit alicui vt faceret pacem, & re integra
mādator moriatur, nihilominus fieri poterit pax vi-
gore mandati, allegat. l. ij. ff. ad Silleya. & l. ſi verò non
remunerandi. §. fin. ff. manda. quod ſequitur Iaſon, in
l. Leius. §. placebat. ff. ſi cert. pet. dicens hoc alibi non le-
giſſe. Ad hoc facit ſingularis deciſio gl. in l. ſi ex cauſa.
§. nunc videndum. ff. de mino. vbi Bart. Bald. & Alber.
235 † Vbi ſi minor xxv. annis potuerat habere cōcordiā
& pacem cū aduerſario in mille ducatis & noluit, ſed
eam refutauit. Et poſteà fuit condemnatus in duobus
milibus, nō nocet ei talis ſententia, licet trāſiuerit in
rē iudicatā: imò habebitur pro cōcordato fauore con
cordiæ. Et quod magis cōcludit, quia ex ſequenti ſen-
tentia apparet de euidenti læſione: propter quā reſti-
tuitur aduerſus concordiā omiſſam. & idē tenuit Bal.
in repetitione l. ij. C. de reſcin. vendi. quia relinquens
cōcordiā læſus videtur, quaſi Deū reliquiſſet, qui non
eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis. j. Cor. xiiij. Quæ omnia
pro pacis cōmendatione ſunt notāda: quia inducunt
ad pacē, quæ inter bonos ſeruāda eſt, vt pupilla oculi,
ſi angelico præcepto parere velimus, vt tenemur, qui
vt habetur Lucæ ij. Gloria, inquit, in excelſis Deo, &
in terra pax, hominibus bona voluntas. quāuis inter
malos procuranda ſit diuiſio & diſſenſio: quia vt dicit
Salluſtius in Iugurtino, Inter bonos amicitia cui fa-
uendum eſt, inter malos factio eſt, quæ poſſetenus diſ-
236 ſolui debet. † Nā, vt dicit Greg. in moralibus, Sicut
noxium eſt, ſi vnitas deſit bonis, ſic eſt perniciosum,
ſi nō deſit malis. Peruerſos quippe vnitas corrobo-
rat, dum concordat. Et tantomagis incorrigibiles,
quanto vnanimes facit. Ideo Paulus ſe Phariſæū di-
cens, diuiſionem ſeminauit inter Phariſæos & Sadu-
ceos, & liberationē conſecutus eſt, Actuum xxiij. vbi
dicit glo. ꝙ ſicut vnitas bonorū vtilis eſt, ſic malorum
ſemper bonis nociua eſt. Et hoc eſt quod dicebat Sal-
uator, Lucæ xij. Non veni pacem mittere in terra, ſed
ſeparationē. & Eſaias lviij. cap. dicit: Diſſolue colliga-
tiones impietatis, & faſciculos deprimētes. Vnde &
inter hoſtes diſcordias procurare ſapientis eſt ducis,
ſecundū Vegetiū de re mili. c. x. cui cōcordat Iſidor. in
libro de ſummo bono lxviij. c. de malorū concordia.
& Oldrad. conſil. lxxj. incipiē. Nunquid Chriſtianus
poſsit ſine peccato. De laudibus & effectu pacis, vi-
deatis Lud. Ro. conſi. vlti. incip. Vos eſtis lux mundi.
vj. col. Et vnde procedit pacis & concordiæ exilium,
videatis tex. ſuprà in prooemio huius voluminis De-
cretaliū. Poſt quàm ergo Chriſtus tam ſaluberrimā
nobis reliquit hæreditatē, debemus ſuū poſſetenus te-
ſtamentū ſuſtinere, vt ex eo fructū cōſequamur tan-
quam omniū iure valido, nō obſtante funeſta & exe-
237 crabili contra eum lata ſententia, † quę peccauit in
multis: quæ ad ipſius detegendā iniquitatem & iniu-
ſtitiam notoriā glomeratè concurrunt. Primò, quia
ad fauorē populi & clamorē lata fuit, & ideo ſcueri-
ter, iuxta illud Poëtæ j. Aeneid. Sæuitq; animis igno-
bile vulgus. & habetur Lucæ xxiij. ibi, At illi ſuccla-
mabant dicentes, Crucifige crucifige eū. Et inſtabant
vocibus magnis poſtulantes vt crucifigeretur. Et in-
ualeſcebant voces eorum. Et Pilatus non aduertens,
238 † ꝙ ſicut fauore populi liberari nō debet dānatus. l.
ad beſtias. ff. de pœn. ita nec ipſius furore Innocens
erat dānandus: imò multo minus per rationē. l. abſen
tē. ff. de pœn. adiudicauit fieri petitionē eorū dicen-
tiū ſi hunc dimittis, nō es amicus Cæſaris. Et ſic timo-
re, iuxta illud: Quatuor iſta, timor, odiū, dilectio, cen-
ſus, Sæpe ſolent hominū rectos peruertere ſenſus. Et
alibi nō hunc ſed Barrabā, ſecundū quod ſpiritu pro-
phetico dixerat loco Chriſti eximius prophetarū ille
Dauid pſalmo xxj. Circundederunt me vituli multi,
tauri pingues obſederūt me. Aperuerunt ſuper me os
ſuū, ſicut leo rapiēs & rugiēs. Quoniā circūdederunt
me canes multi, cōcilium malignantiū obſedit me. & ali
bi Pſal. ij. Aſtiterūt reges terræ & principes cōuene-
runt in vnū aduerſus dominū, & aduerſus Chriſtum
eius. Non ergo iracundè, ſed cū animi moderatione
procedi debet in punitione delictorū: quia ira impe-
239 dit animū, ne poſsit cernere verū. † Ideo Tarentinus
Architas à ſtudio reuerſus videns rura ſua deſerta &
perdita, motus iracundia villicū reliquit impunitum
quē intuens malè meritum, Sumpſiſſem, inquit, à te
ſuppliciū, niſi tibi iratus eſſem. Maluit enim impuni-
tū dimittere, quā propter irā grauius iuſto punire, vt
refert Valer. lib. iiij. tit. de moderatione animi. & lib.
240 v. tit. de humani. & clemē: † refert de Piſiſtrato Athe
nienſi tyrāno, qui licet in cōuiuio inter epulas verbis
& ſputo in faciē iniecto à Thraſippo laceſsitus valde
fuiſſet, linguā tenuit, & manū, nec pœnā per ſe aut fi-
lios ab illo exegit. Quinimo Thraſippū timore con-
cuſſum recedere volentē benignè retinuit: & cū de-
inde vellet ſe occidere, in eodē gradu amicitiæ eū re-
tinēdo, ne ſe occideret impediuit: ne iratus vlciſci vi-
deretur.

deretur.de quo Valer.vbi ſ. pulchrè ſic dicit A Thra-
ſippo amico inter cœnã ſine fine laceratus,ita & ani-
mũ & vocẽ ab ira cohibuit,vt putares ſatellitẽ a tyrã
no malè audire:abeũtẽ quoq; verit⁹ ne propter metũ
maturius,id eſt citius ſe cõuiuio ſubtraheret, inuita-
tione familiari cœpit retinere: Thraſippus cõcitatæ
temulẽtiæ impetu euectus,id eſt trãſportatus, os eius
ſputo reſperſit, nec tamen in vindictam ſui valuit
aſcendere. Ille verò ſcilicet Piſiſtratus etiã filios ſuos
violatæ patris maieſtati ſubuenire cupiẽtes retraxit.
Poſtero quoq; die Thraſippo ſuppliciũ à ſe volũta-
ria exigere volente morte, venit ad eum ſcilicet Piſi-
ſtratus,dataq; fide in eodẽ gradu amicitiæ mãſurum
ab incepto reuocauit.Si nihil aliud dignũ honore me
moriæ geſsiſſet: his tamẽ factis abundè ſe poſteritati
cõmendaſſet.hæc ille.Non tamẽ intelligatis iudicem
eo ꝙ iratus eſt,relinquere debere omnino delictũ im
punitũ ſicut Architas fecit. Sed debet differre vindi-
ctã,& dare locum iræ:quia tunc moderano rectè dici
poteſt,ſi cũ iratus dediſſet iræ ſuæ ſpaciũ,vt reſidente
per interuallũ tẽporis animi tumore modũ habeat ca
ſtigatio.l.ſi vindicari.C.de pœn.& c.cũ apud.xj.q.iij.
Vnde melius vt loco priùs alleg.Valer.feciſſe videtur
Plato,qui,nõ remitẽdũ ſeruo ſuppliciũ,ſed ab altero
minimè perturbato inferendũ eſſe iudicauit,dicẽs in
hæc verba:Nimis liberalis Architæ moderatio,tẽpe-
ratior Platonis. Nam cũ aduerſus delictũ ſerui vehe-
mentius exarſiſſet, veritus ne ipſe modum vindictæ
deſpicere non poſſet, Speuſippo amico caſtigationis
arbitriũ mãdauit, deforme ſibi futurũ exiſtimans,ſi
cõmiſiſſet, vt parẽ reprehenſionẽ culpa ſerui,& ani-
maduerſio Platonis mereretur.hæc ille. Qua animi
moderatione caruerũt põtifices Iudæorũ vt ſuperius
dixi,de hac ſententia tumultu populi lata loquendo.
Sed quia in leges diuinas impiè agere impunè nõ ce-
dit ij.Mach.iiij.Et præterea,quia vt lib.iiij.ti.de ami-
citia,in fine dicit Vale. Optima vindex inſolentiæ eſt
241 varietas humanę cõditionis. †Cõtingit paulò poſt
ꝙ in foribus templi ipſo feſto Paſchali,vt Faſciculus
refert tẽporum,triginta millia hominũ necata ſunt.
Et continuè durauit inter eos ſeditio furor & tumul-
tus,donec vt dictũ fuerat Moyſi Deuter.xxviij.peni-
tus per Titum & Veſpaſianũ deleti fuerũt. Et nõ abs
re:Barabbã enim petierũt nequiſsimũ & ſeditioſum
& non mitẽ & humilem Ieſum,Imò ante faciẽ Pilati
ipſum negauerunt dicentes:nõ habemus Regem,niſi
242 Cæſarẽ. † De quo nullã pœnitentiã egerũt:nec tan
quã de pręterito cogitarũt,ob quod peſsimi facti ſunt
iuxta illud Senecæ, ad Lucillũ epiſtola lxxxiij.Hoc
nos,inquit, peſsimos facit,ꝙ nemo reſpicit vitã ſuã.
Quid facturi ſumus cogitamus,& id raro.Quid fece-
rimus nõ cogitamus,ſicut cogitabat propheta Eſaias
xxxviij.dicens: Recogitabo tibi omnes annos meos
in amaritudine animæ meæ. & Sextus (vt narrat Se-
neca lib. iij. de ira.) omni die ſeipſum interrogabat
qualiter vixiſſet.vnde Hugo de clauſtro animę.Sicut,
inquit,cõuentus hora ſtatuta ad capitulũ confluit vt
mala corrigat, ſic ratio ad ſecreta cordis conuenire
debet, & quod nephas eſt corrigere: iuxta illud Eſa.
xlvj. Redite præuaricatores ad cor, & recordamini
prioris ſeculi.In frõte enim tẽpli Apollinis olim (vt
Macrob.lib.j.narrat) ſcriptũ erat:Hęc via eſt ad bea-
titudinẽ,ſi teipſum cognoueris, vt etiã tradit Policr.
lib.iij.c.ij.cui cõcordat Iuuenalis,& Aug.iiij.de Trin.
c.j.Scientiã (inquit) cœleſtiũ atq; terreſtriũ magnam
exiſtimat genus humanũ;ſed profectò meliores ſunt
qui ſciẽtiis huiuſmodi,ſeipſos noſſe præponũt.Cùm
laudabilior ſit animus cui ſua eſt nota infirmitas,quã
243 qui ea nõ reſpecta vias ſiderũ ſcrutatur. †Secundò
peccauit dicta ſentẽtia,& nulla apparet propter ordi
nẽ proceſſus nullo modo ſeruatũ per iudicẽ.Cõdẽna-
tus enim extitit ad funeſtã vocẽ ſacerdotũ ipſum ac-
cuſantiũ,cõtra l.fin.C.de accuſa. Nam licet ageretur
de magno,tamen proceſſus fuit adeò præcipitatus,ꝙ
vix decẽ durauit horis,cõtra tex.in clemẽ.paſtoralis.
de re iudic.vbi præcipitatio dicitur nouerca iuſtitiæ.
In quibus verificatũ fuit illud Salluſtij in Iugurtino,
vbi dicitur:Animo cupiẽti nihil ſatis feſtinatur.vt la-
244 tius ſuprà fuit oſtẽſum. † Tertiò peccauit, quia ex
proceſſu Pilati euidẽter apparet de ſentẽtiæ iniquita-
te,& notoria iniuſtitia:cũ ſæpius dixiſſet Iudæis,Nul
lã cauſam inuenio in homine iſto ex his in quibus eũ
accuſatis. Et iterum,quid enim mali fecit iſte?Nullã
cauſam mortis inuenio in eo,Lucæ alle. xxiij.c.quod
& cæteri euãgeliſtæ teſtãtur:ꝙ ſæpe hoc dixit Pilatus
ad demõſtrandũ eius cõfeſsionẽ de Chriſti innocẽtia
245 nõ fuiſſet erroneã. † Nõ enim præſumit de errore
alicuius cõfeſsionẽ reiterãtis: ideo valet cõfeſsio rei-
terata:etiã extra iudiciũ abſente parte facta, tãquam
vera & ex certa ſciẽtia procedẽs,ſecundũ Bart.in l.cũ
ſcimus.C.de agri.& cẽſi.lib.xj.pro quo eſt text. quem
ipſe nõ allegat in l.j.C.de plus peti.ibi,& ſecũdis con
feſsionibus &c. Et ſi perfidi Iudæi Euãgeliſtis credere
nolint ſaltẽ credendũ eſt ipſi Pilato iudici per eos ele
cto:qui poſt Chriſti paſsionem de ipſius ſanctitate &
innocẽtia Tyberio Cęſari epiſtolã ſcripſit.in hęc ver-
246 ba. † Tyberio Auguſto Põtius Pilat⁹ ſalutẽ.Nuper
accidit,quod ipſe probaui,Iudæos p inuidiã ſe ſuoſq;
poſteros crudeli damnatione peremiſſe:cũ enim pro-
miſſum haberẽt patres eorũ,ꝙ Deus mitteret illis per
Virginẽ ſanctũ ſuũ: qui rex ipſorũ meritò diceretur,
hunc me præſente miſit in Iudæã. Quẽ cum vidiſſent
cæcos illuminaſſe, leproſos mũdaſſe,paralyticos cu-
raſſe,dęmones effugaſſe,mortuos ſuſcitaſſe,vẽtis im-
peraſſe,pedibuſq; ſiccis ſuper vndas maris ambulaſſe,
& alia multa miracula feciſſe, & omnis populus Iu-
dęorũ diceret eũ eſſe Dei filiũ:Principes ſacerdotũ in-
uidia cõtra eum moti mihi eũ tradiderunt,& alia pro
aliis mentientes hunc magũ eſſe,& cõtra legẽ eorum
agere dixerũt.Ego autẽ ita eſſe dicẽs,ipſum flagellatũ
eorũ arbitrio tradidi, qui eũ crucifixerunt, & ſepul-
chro cuſtodes adhibuerunt. Ille quoq; militibus meis
cuſtodiẽtibus,die tertia reſurrexit.In tantũ verò ne-
quitia Iudæorũ cõtra eũ exarſit, vt ipſis cuſtodibus pe
cuniã darẽt, quatenus diſcipulos eius corpus rapuiſſe
dicerent. Sed illi quod factũ fuerat tacere nõ valẽtes,
teſtati ſunt eũ reſurrexiſſe, ſeq; viſionẽ Angelorũ vi-
diſſe,& à Iudæis pecuniam accepiſſe.Hoc autem ideo
ſcripſi,ne quis aliter æſtimet factũ eſſe,vel credẽdum
mẽdaciis Iudæo.hæc ille. Tunc Tyberius cũ ſuffragio
magni fauoris retulit ad Senatum, & poſtulauit vt
Chriſtus Deus haberetur. at ſenatus recuſauit, indi-
gnatus ꝙ nõ ſibi ſecundũ morẽ epiſtola primò fuiſſet
delata. Cùm eſſet mos Romanis,vt prouinciarum iu
dices ſenatui ſcripto renuntiarent,ſi quid noui in his
quas regebãt,prouinciis accidiſſet. Et iterum ei ſcri-
pſit, Pilatus Tyberio Cęſari ſalutẽ. De Ieſu Chriſto
quẽ tibi planè poſtremis meis declarauerã,nutu tan-
dem populi acerbum (me quaſi inuito & ſuſtinente)
ſupplicium ſumptũ eſt. Virum herclè ita pium & ſe-
uerum nulla vnquã ætas habuit,nec habitura eſt: ſed
mirus extitit ipſius populi conatus,omniumq; ſcriba-
rum principum & ſeniorũ conſenſus: ſuis prophetis
& more noſtro Sibyllis cõtrà præmonentibus: hunc

veritatis legatũ cruci (ſignis etiã ſupra naturã appa-
rẽtibus) dũ pẽderet, & orbi vniuerſo Philoſophorum
iudicio lapſum minitãtibus. Vigẽt illius diſcipuli ope
ræ & vitæ cõtinẽtia magiſtrũ nõ mẽtiẽtes: imò in eius
nomine beneficentiſsimi: niſi ego ſeditionem populi
æſtuantis exoriri pertimuiſſem, forraſſe adhuc nobis
vir ille viueret. Et ſi tuæ magis dignitatis fide cõpul-
ſus, quã volũtate mea adductus pro viribus nõ reſtiro-
rim, ſanguinẽ iuſtũ totius accuſationis immunẽ, ve-
rùm hominum malignitate iniquè, in eorũ tñ (vt ſcri-
pturæ interpretãtur) exitũ pati & venundari. Vale v.
Kalendas Aprilis. O glorioſum & nobis ſalubre iu-
dicis ſcripto reiteratum teſtimoniũ, Chriſtum inno-
centem profitentis & ante mortẽ, vt vidiſtis. Et hora
mortis qua ſcripſit titulũ Pilatus, in quo ſcriptũ erat,
IESVS NAZARENVS REX IVDAEORVM.
Pariter & poſt mortẽ, vt in prædictis epiſtolis conti-
netur, ſententiæ iniquitatẽ euidenter demõſtrans, &
Chriſtum redẽptorem noſtrũ ab infamia præſeruãs.
Non enim ſentẽtia aut ictus fuſtiũ vel quæcunq; alia
pœna infamiã irrogat: ſed cauſa propter quã id pati
meruit. ff. de his qui not. infa. l. ictus fuſtiũ. licet enim
aliquãdo quis ſine culpa, nõ tñ ſine cauſa puniatur, ta
men Chriſtus ſine culpa, imò ſecundũ cõfeſsionẽ iu-
dicis ſine cauſa punitione digna, fuit occiſus ad dictũ
falſorũ teſtiũ: quorũ teſtimonia non erãt cõuenietia,
imò varia, cõtraria, & manifeſtè vacillãtia, vt ſcribi-
tur Marci xiiij. ad inſtar teſtium Suſannæ. De quibus
habetur Daniel. xiij. & glo. in l. teſtium. C. de teſtibus.
247 † Quartò peccauit, quia iudex errorẽ in ſua ſen-
tentia expreſsit, quia videns ꝙ nihil proficeret, ſed
magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus corã
populo, & ſedendo pro tribunali dixit: Innocens ego
ſum à ſanguine iuſti huius. Ac protinus Ieſum flagel-
latũ tradidit eis vt crucifigeret. Matthæi. xxvij. O r in
mũdo maior iuris error in ſentẽtia nunquã fuit, quã
in fatẽdo aliquẽ fore innocentẽ ipſum cõdemnare ad
248 mortẽ, ſicut fecit Pilatus Chriſtũ. † Non aduertẽs, ꝙ
in mẽte iudicis debẽt eſſe duo ſales, ſcilicet ſcientiæ,
aliâs eſt inſipida: & ſal ſecuræ cõſciẽtiæ, aliâs eſt dia-
bolica, vt pulchre dicit Bal. in l. ij. circa fi. C. de ſentẽ.
249 experi. reci. † Apices enim iuris in foro cõſciẽtiæ nõ
excuſant. quia forus cõſcientiæ eſt forus boni & æqui
ſimul coniuncti. Et eſt tribunal veritatis & fictionis.
Nam qñ æquũ bono opponitur, diuina iuſtitia potius
amplectitur æquũ, quã id quod ius ciuile vocat bonũ.
Cũ perfecta iuſtitia requirat hæc duo ſimul, ſecũdum
Bal. elegantiſsimè in l. vnica. C. de confeſ. Iſtos deniq;
apices diſtinctionũ iuris ciuilis ſimplicitas naturalis
ignorat, ſecundum Bal. in c. fi. xij. col. de cõſuetudine.
& dixi ſuper verbo, *Et vxorẽ nomine Adela.* in j. art. &
ſecunda deciſione, loquendo an executio fieri poſsit
cõtra clericos in fructibus beneficiorum. Pariter Bal.
in c. auditis. prope finẽ. de elect. cõſultiſsimè decidit,
250 † ꝙ plus peccãt qui ſciẽter indignũ eligunt, quã qui
eligunt cõtra formã eligẽdi: quia primi cõtra cõſcien
tiã faciunt. Secundi verò ſolos canonũ apices præter-
mittunt: quod non eſt cõtra bonã fidẽ nec naturalem
æquitatẽ, ſed cõtra nimiã legum diligentiã, nulla ra-
tione cogẽte, ſed ſola authoritate veterũ introductã.
ff. de leg. ij. l. codicillis. §. fi. & ff. manda. l. fideiuſſor. §.
quædã. Heu me, quia hodie homines parum curant de
cõſcientia quæ Deo debetur, ſed ſolũ de ſcientia quæ
debet᷑ homini, id eſt de virtute legis poſitiuæ, quę quã-
tum ad Deũ pro nihilo reputatur, ſecundũ Bald. in c.
eccleſia diuæ Mariæ. iiij. col. vt lit. pend. ſimiliter idem
Bal. in l. fi. C. de pœna iudi. qui malè iudica. ſingulare

251 dicit, † ꝙ adeò eſt cõſcientia in iudicãdo ſequenda, ꝙ
iudex faciendo ſecundũ cõſcientiã, licet faciat cõtra
ſcriptã iuſtitiã, nõ incidit in pœnã. c. cùm æterni tri-
bunal. de re iudi. lib. vj. iudex enim, vt ibi dicit Bal. ſe-
qui potius debet conſcientiam ſuã, quã conſcientiam
patriũ, maximè conſcientiã quæ nemini nocet. Quod
ſi Pilatus feciſſet, id eſt cõſcientiã ſuã ſecutus fuiſſet,
& nõ Iudæorum latratũ, crucifige clamantium: rectè
252 iudicaſſet in foro cõſciẽtiæ ſuæ. † Quæ ſecundũ Bal.
ibi eſt triplex, ſcilicet ligata rebus viſis, & ligata ra-
tionibus legũ, nec nõ eſt cõſciẽtia motiua & adhærẽs
quibuſdã imaginationibus intellecta. Prout alibi di-
cit idem Bal. in c. niſi cùm pridẽ. iiij. col. de renuntia.
ꝙ cõſciẽtia eſt animi motus ſibiipſi perſuadẽs & ſeſe
concernens, vt pariter dicit in c. j. §. ſacramentum. de
cõſue. recti feudi. & dicã infrà dum decidetur, an infa-
253 mis teſtari poſsit. † Vnde licet hæc vltima nõ obli-
get animã iudicis, cũ ſit cõſcientia impulſiua & nõ ar-
ctatiua: tñ infelix beſtia Pilatus ſciens Chriſtũ inno-
centẽ, cõtra viſa illius miracula omni ratione legum
poſtpoſita, & quod eſt deterius, cõtra motiua imagi-
nationibus ſui intellectus adhærẽtia, ſciebat enim ꝙ
per inuidiã tradidiſſent eũ, cõtra veritatẽ & æquitatẽ
iudicauit illum. Quod nõ feciſſet Bal. qui in c. quoniã
cõtra falſam. de probatio. dicit veritatẽ & æquitatem
eſſe duos lapides iuſtitię angulares, vt probat tex. ibi,
dum dicit: ne falſitas veritati pręiudicet aut iniquitas
præualeat æquitati &c. facit l. illicitas. §. veritas. ff. de
offi. præſi. & l. quod ſi æpheſi. ff. de eo quod certo loco.
& l. placuit. C. de iudi. Nam ſciẽtia eſt verorũ dũtaxat
ſecundum Bal. in d. c. fi. de cõſue. xj. col. Igitur ſentẽtia
Pilati non fuit bona de iure ciuili nec tenuit in foro
cõtentioſo, fuitq; minus æqua, nec valuit in foro con
ſcientiæ de iure diuino. Quinimo fuit nulla ex tali
expreſsione erroris. c. j. de iudic. & l. cùm prolatis. ff.
illo eo. iit. & l. ij. C. & quando prouoc. non eſt neceſſe.
254 † Quintò, peccauit in acerbitate pœnæ inſolitæ.
Nã crudeliſsima morte affecit eũ, vt iam prophetatũ
erat Sapien. ij. Circunueniamus iuſtũ quoniã, inutilis
eſt nobis, & cõtrarius eſt operibus noſtris, & impro-
perat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata
diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiã Dei habere,
& filium Dei ſe nominat. cõtumelia & tormẽto inter
rogemus eũ, vt ſciamus reuerentiã eius, & probemus
patientiã illius: morte turpiſsima condẽnemus eum.
Deinde ſequitur: hęc cogitauerunt & errauerunt. Ex-
cæcauit enim illos malitia eorum, neq; mercedẽ ſpe-
rauerunt iuſtitiæ, nec iudicauerunt honorẽ animarũ
255 ſanctarum. hæc ibi. † Sextò peccauit: quia dicta ſen
tentia nõ fuit in forma ſententiæ difinitiuè prolata,
ſed in forma ſimplicis interlocutoriæ & nudi præce-
pti. nõ enim condẽnauit eum aliquo ordine ſeruato,
ſed ſimpliciter ac præcipitãter Iudæis tradidit illum
vt crucifigeretur, Ioã. xix. Et ſic nõ fuit ſeruus pœnæ
effectus, vt ſ. dictum fuit de illo, quẽ ad furcas iudex
ſimpliciter mitti mãdauit per Bariſellum, ſecundum
Bal. in d. l. j. C. ex delict. defunct. Et finaliter ſpeculato
res partiti fuerunt veſtimenta ſua, & ſuper veſtẽ in-
conſutilẽ miſerunt ſortẽ, vt ibi dicitur cõtra tex. in l.
diuus. §. pannicularia. ibi, Ita neq; ſpeculatores vltrò
ſibi vẽdicent: neq; optiones eas ſibi deſiderẽt, quibus
ſpoliatur quo momẽto quis eſt punit' &c. ff. de bonis
damnat. Malè enim Chriſtum perſequi cœperunt:
256 † quia nõ zelo iuſtitiæ, ſed typo inuidiæ. ideo de ma-
lo in peius proceſſerunt, quia ſcriptum eſt per philo-
ſophũ in libro de cœlo & mundo, ꝙ modicus error in
principio maximus fit in fine. ſecundum Bald. in d.
c. quo

c.quoniã cõtra.& in l.j.§.j.ff.de iuſti.& iure. Et multoties vnum peccatũ eſt cauſa alterius. vt pulchrè dicit apoſt.ad Rom.j. Sicut em̃ mors inuidia diaboli,vt habet Sap.ij.in fi.mundũ intrauit,ſic Chriſtus Iudeorũ inuidia,præſertim Caiphę põtificis arrogãtiſsimi & alienæ felicitatis inuidi ſuaſione interfectus vitam nobis deſtituit. In iſto Caipha verificatũ fuit quod dicit Salluſtius in Iugurtino, ꝙ homines ſuperbiſsimi procul errãt. Profectò Chriſtus virtuoſus,imò (vt veteris loquar) ipſamet virtus,cũ eſſet ſola æmulotũ inuidia (quæ virtutis comes eſſe ſolet) in Aegyptũ profugus:tãdem morte viliſsima,vt ſcitis, nos a vilitate
457 peccati lauit.† De quo & eius excellẽtia corporis & animi præſtãtia vltra Sybillas reperit Eutropius in geſtis Romanorũ hãc epiſtolã tpe Octauiani ſenatoribus Romæ ſcriptã fuiſſe p Lentulũ ſe ad cãm certi officij ſui reperiẽrẽ in partibus Iudeę Herodis regis. Cuius epiſtolæ verba ſunt hæc: Apparuit tpibus iſtis, & adhuc eſt homo magnæ virtutis noiatus Chriſtus Ieſus,q dicit à gẽtibus pphta virtutis:quẽ eius diſcipuli vocãt filiũ Dei,ſuſcitãs mortuos,& ſanãs oẽs lãgnores. Homo quidẽ ſtaturæ pceræ,mediocris & ſpectabilis,vultũ habẽs venerabilẽ:quẽ intuẽtes diligere poſſunt,& formidare: capillos habens coloris nucis auellanæ præmaturę,& planos ferè vſq; ad aures. Ab auribus verò cincinnos criſpos aliquãtulũ ceruliores & fulgẽtiores ab humeris ventilãtes: diſcrimen habẽs in medio capitis iuxta morẽ Nazareorũ,frõtẽ planã, & ſerenißimã cum facie ſine ruga & macula aliqua: quam rubor moderatus venuſtat, naſi & oris nulla protſus eſt reprehẽſio: barbã habẽs copioſam & impuberẽ capillis cõcolorẽ,nõ lõgã, ſed in medio bifurcatã,aſpectũ habẽs ſimplicẽ & maturũ,oculis glaucis varijs & claris exiſtẽtibus: increpatione terribilis,in admonitione blãdus & amabilis:hilaris ſeruata grauitate,q nunquã viſus eſt ridere,flere autẽ ſic: in ſtatura corporis propagatus rectus,manus habẽs & brachia viſu delectabilia: in colloquio grauis rarus & modeſtus,ſpecioſus inter filios hominũ.hæc ille. Cui ſacra conſonat litera,Pſal.xliiij. Specioſus forma præ filiis hominũ &c.quod nõ legiſlator ignorauit.in l.ſi quis in metallũ.ibi, quo facies quæ ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cœleſtis figurata.C.de pœnis. Qui tandẽ inuidia põtificũ & phariſæorũ fuit occiſus pro
458 nobis vtiliter. †De hac execrabili inuidia os ſuum aperuit benignus ille noſter præceptor Sali.in l.per diuerſas.C.mãda.ſic dicẽs, hæc ſcilicet inuidia virtuti continuò detrahit,parẽ deprimit, maiorẽ nõ diligit, minorẽ attrahit,attactũ cõterit, ſuumq; poſſeſſorẽ falſum teſtẽ ſæpiùs fieri ſubegit. Hæc ſæpius mũdum illuſtrãtibus pro meritis ſupplicia cõtulit. Nam illos multoties in carcere diu,vt legimus,tenuit,diuiteſq; fecit inanes, & à propriis laribus plerumq; exulare coegit,& interdũ occidit. Hæc pacis æmula Romã in partes diuiſit,diuiſamq; ſuo ardenti feruore ad inteſtina bella deduxit, & eã omni gaudio & honore priuauit. De his omniũ magiſtra rerum experientia nos certiores reddit,cũ ad hoc opus noſtrũ perficiendum nos illa Ferrariã cõtulit.hæc ille. De quo etiã dedi vobis exemplum,quod cõtingit in præſenti regno,§. in verbo,*candidu* j.loquendo de ſæuicia dominorũ erga ſubditos: quæ pleiũq; incitatur inuidia Palatinorũ, qui ſi virtute ſatis valerent (vt habes in oratione ad Cæſarẽ ſenẽ de repub.) magis æmuli,id eſt,imitatores bonorũ quã inuidi eſſent: quia deſidia & inertia,ſtupor eps atq; torpedo inuaſit:ſtrepũt,obiectãt: alienã famã bonã ſuũ dedecus æſtimãt. Heu noui quoniam inuidia fera peſsima eſt,ſuoq; veneno eo citiùs inficit & pungit,quo aliquẽ meliore & virtuoſiorẽ ſentit. Et quantò quis vilior videtur, tantòminùs ei inuidetur. Qm̃ inuidus nõ maiori aut minori ſtatui inuidet,ſed pari:cum quo ſe ſtare nõ patitur ad modum actionis de dolo.l.ij.vbi hoc dicit glo.C.de dolo. vilibus enim & nõ virtuoſis nõ inuidetur. Cùm inuidia ex virtute & opulentia orta ſit,dicit Salluſtius in Catilinario in principio. Quod clarè cognoſcẽs Publius Scipio Africanus cùm Lucius Scipio eius frater de ratione Antiochẽtis pecuniæ ſola inuidia impeteretur, Aphricã, inquit,totã cùm poteſtati veſtræ ſubiecerim, nihil ex ea quod meñ diceretur,præter cognomẽ,retuli. Non igitur me punicæ, non fratrem meum aſiaticæ gazæ auarũ reddiderunt. Sed vterq; noſtrũ inuidia magis quã pecunia locupletior eſt. hæc Valer.lib.iij.titu.de fiducia ſui.& lib.viij.tit.de Iudici. Vir, inquit, ſynceriſsimæ vitæ, ſcilicet Lucius Scipio ab hac ſuſpicione procul remotus,inuidiæ quæ tunc in duorũ fratrum inclitis cognominibus habitabat, reſiſtere nõ potuit. Quia teſte Tullio in rhetorica ſecũda,virtutis comes eſt inuidia,quæ placari nõ põt,niſi virtute relicta,vt dicit Horatius,quẽ ſequitur glo.in l.nec quicquam.§. obſeruare.ff.de offi.procon. Ideo poſt mortẽ pluſquã in vita relucet virtus:quia ceſſant detractores,vt pulchrè dicitur in eadẽ oratione ad Cæſarẽ ſenẽ de rep. in fi.ibi,Nam viuos interdũ fortuna,ſæpe inuidia fatigat. Vbi aïa naturæ ceſsit,dẽptis obtrectatorib*,ipſa ſe virtus magis magiſq; extollit. Quaſi dicat,ꝙ durã te vita, virtutem & inuidiã vix ſeparare potes. Sicut Aphricano prædicto dedit induſtria virtutẽ, virtus gloriã,& gloria æmulos cõparauit: quia ſecundũ Vale.lib.iiij.tit.de amicitia.in fi. Nulla tã modeſta felicitas eſt,quæ malignitatis dẽtes vitare poſsit. Imò paucorum inuidia plerunq; innocentes iure aut iniuria ſuppeditãtur, vt dicitur in ſecũda reſpõſiua Catilinæ in Cicer.& dicit Salluſtius in Iugurtino: Poſt gloriã memineris inuidiã ſequi: iamq; inter mortales difficillimum eſt gloria inuidiã vincere. quia diabolus illius ſator eſt,cuius inuidia mors mũdũ intrauit Sapi. ij. Sed cõfidãt virtuoſi, quia curæ Deo eſt boñum virtus. Præterea dicit Valer.lib.vj.titu.de pietate,ꝙ magno vbiq; pretio virtus æſtimatur. Ideo oportet in maximis rebus & rerum publicarũ adminiſtrationibus, non penitus inuidiã formidare,ſed magno animo ad præclariſsima quæq; adniti, & virtutis ac potentiæ magnitudine inuidiã ſuperare, dicit Plutarchus com paratione Niciæ & Craſsi enarrans, Quia multoties inuidi plus in ſeipſis torquent͂,q̃ aliis nocuerint, dum prauã eorũ voluntatẽ exequi nequeunt. Similes enim ſunt mõti Aethnæ,qui aliis parum nocendo,ſe ipſum cõburit: de quo Alanus ſic dicit. Nil aliud niſi ſe valet ardens Aethna cremare. Sic ſe non alios inuidus igne coquit. Et deinde ſubiungit, Fumũ non ignẽ iaculatur ab ore caminus. Colloquio nõ te liuor obeſſe põt. Cõtra quos exclamat Seneca: O vtinã inuidi
459 in ſingulis ciuitatibus aures & oculos haberent, vt de ſingulis hominũ proſperitatibus torquerentur.† Et differt inuidia ab obtrectatione, quia inuidia eſt inter impares, ſcilicet cũ minor inuidet maiori. Obtrecta-
460 tio verò inter pares. †Ex quibus omnibus reſultat, ꝙ malè cõcluſit Ang.in d.l.qui ſedem.ff.ad legẽ Cor. de ſic.dũ dicit Chriſtũ deceſsiſſe inteſtatum, vel capitaliter damnatũ. quod eſt falſum ſecundũ Euange. Cui quoad Chriſti innocentiã & iniuſtitiam ſibi factam licet Iudæi nõ credant, tamẽ ex aliorũ propriæ gentis confunduntur teſtimonio, ſcilicet Ioſephi, excellen.

cellen. Iudæorũ hiſtoriographi, qui de Chriſto redem
ptore noſtro & eius ſanctitate & innocẽtia. xviij. an-
tiquitatũ. l. ix. c. de illo tpe loquẽtis ſic ait. Fuit autẽ
iiſdẽ tpib⁹ Ieſus vir ſapiẽs, ſi tn virũ nominare fas eſt,
erat enĩ mirabiliũ operũ effector, ac hominũ maximè
qui quæ vera ſunt libẽter audiuit: hic orbẽ multos tũ
ex Iudæis tũ ex gẽtibus ſibi adiũxit. Chriſtus hic erat:
hũc autẽ cùm Pilatus à principibus noſtræ gẽtis inſti-
gatus in crucẽ agendũ cenſuiſſet: nõ tñ hi deſeruêre,
qui eum ab initio dilexerãt. Eiſdẽ præterea die tertia
poſt mortẽ viuus apparuit, quẽadmodũ diuinitus in-
ſpirati prophetæ & hæc, & alia de eo innumerabilia
miracula futura eſſe prædixerãt. Perſeuerat & vſq; in
hodiernũ diẽ celebre Chriſtianorũ nomẽ ab ipſo ſum
ptũ, perſeuerat & genus. hęc ille. Id idẽ ante Chriſti
aduentũ ccclxix. anno, prædixerat ille diuinus Plato:
quo in nuptiis diſcũbente mortuo, in eius tumba in-
uenta fuit lamina ſuper pectus ſuũ aurea, vt habetur
in cõmẽto ſuper illo verbo Boetij de diſciplina ſcho-
261 lariũ: † Platonis probata diuinitas in qua ſcriptum
erat, Credo in Chriſtũ naſciturũ de Virgine, paſſurũ
pro humano genere, & tertia die reſurrecturũ. Et de
eodẽ refert Aurelius Augu. lib. vij. cõfeſsionum ſe le-
giſſe in quibuſdã Platonicorũ libris principiũ euan-
gelij Ioan. In principio erat verbũ. Non quidem his
verbis. ſed hoc idẽ multis & multiplicibus perſuaderi
rationibus, ꝙ in principio erat verbũ, & cætera quæ
ſequuntur, aduſq; & tenebræ eã non cõprehẽderunt.
Et ꝙ omnis anima quãuis teſtimonium perhibeat de
lumine, nõ eſt ipſa lumen, ſed verbũ Dei Deus. eſt enĩ
lumen verũ, quod illuminat omnẽ hominẽ venientem
in hunc mundũ: & in mundo erat, & mũdus per eum
factus eſt, & mundus eũ non cognouit. Pariter dicit
ibi legiſſe, ꝙ verbũ Deus, nõ ex carne, nõ ex ſanguine,
non ex voluntate viri, neq; ex voluntate carnis, ſed
ex Deo natus eſt. Ex quibus videt̃, quod Plato ſciuit
ſicut beatus Ioan. & ante ipſum, ꝙ in principio erat
verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat ver-
bum. Cuius contrariũ dicit Hiero. in epiſtola ad Pau-
linum. v. c. hoc ſcilicet euangeliũ doctus Plato neſci-
uit. hoc Demoſthenes eloquens ignorauit &c. Sed in-
telligit̃ hoc neſciuiſſe à puro ſpiritu, & puro aſpectu
intelligentiæ ſicut ſciuit Ioannas. Sed quodã rationis
diſcurſu & ænigmate, quo intellecto credidit & lami
262 nã illã aureã, credo in Chriſtũ &c. † Similis aurea
lamina Conſtantinopoli, vt refert faſciculus tẽporũ,
& reperta fuit ſuper corpus cuiuſdã defuncti in quo-
dam veteri ſepulchro, in qua ſic erat ſcriptũ. Chriſtus
naſcetur de virgine Maria, & ego credo in eũ. O ſol
iterũ videbis me. hæc ibi, fol. xlvij. Beatus Thomas in
ij. ij. q. ij. artic. vij. in reſpõſione ad tertiũ argumentũ,
263 de iſto, vt puto loquitur. † Et fortè de alio dicens
inuentum fuiſſe in hiſtoriis Romanorũ, ꝙ tempore
Conſtãtini imperatoris, & Helenæ eius matris in quo
dã ſepulchro fuit inuentus homo habens in pectore
ſcriptũ: Chriſtus naſcetur ex virgine, & ego credo in
eum. O ſol ſub Helenæ & Conſtãtini tẽporibus iterũ
264 me videbis. & idẽ Faſciculus. † Iudæum quendam
narrat in Hiſpania apud Tholetum fodiendo ſub la-
pide librum vetuſtiſsimũ inueniſſe hæc verba conti-
nentem: In tertio mũdo filius Dei naſcetur de Maria
virgine, qui parietur pro hominum ſalute. Quo viſo
Iudæus credidit. & cũ tota domo ſua baptizatus fuit.
Pariter Philo Iudæus ex ſacerdotũ genere natus, &
Alexandriæ educatus, anno ante Chriſtum clxvj. In
quodam eius libro Græca lingua in qua peritiſsimus
erat, elegantiſtyllo conſcripto, quẽ ideo ſapientiæ li-

brum nominauit: quia in eo Chriſti domini noſtri
laudes ſpiritualiter narrauit, vt barbarus Hierony-
mus in lib. de viris illuſtrib⁹ cõmemorat. Imò pſeudo
propheta Mahumetus porcus ille ſpurciſsimus Chri-
ſtum dicit omniũ prophetarũ maximũ diuina virtute
nõ humano ſemine de virgine Maria ortũ, ſecũdum
Lyrã in quodã ſuo tractatu quem fecit cõtra Iudæos
nunc impreſſo in fine apocalypſis. [Vide quæ dixit
de Iudæis ſuprà eo. nume. cxcvj.] Quid abeſt igitur
ò Ieruſalem, quin publica dementia ſit exiſtimanda,
ſummo conſenſu maximas virtutes, quaſi grauiſsima
delicta punire, beneficiaq; iniuriis rependere? Quod
cùm ibiq; tum præcipuè Ieroſolymæ intolerabile vi-
deri debet, in qua vrbe aduerſus ingratos actio con-
ſtituta eſt, & rectè. Quia dandi & accipiendi beneficij
cõmercium, ſine quo vix vita hominis conſtat tollit
& perdit, quiſq; bene merito parem referre gratiam
negligit. Quantã ergo repræhenſionẽ merentur ſcili
cet Iudæi: qui cũ æquiſsima iura ſed inæquiſsima ha-
berent ingenia, moribus ſuis magis quàm legibus vtĩ
maluerunt? Quo euenit & Dei prouidẽtia effici poſ-
ſet, vt excellentiſsimi viri legẽ ingratorũ vindicem
retinẽtes patriã ſuam in ius ad alias ciuitates pertra-
xerunt, ingenioſum & garrulum populũ mutum atq;
elinguẽ hac poſtulatione reddiderunt, diſcordes foci
tui, pacisq́; diuidua tuguria facta ſunt incolumen. Et
quia bene meritis debita reddere pręmia noluiſti, læ-
ſis iuſta piacula exolue. At immemores beneficiorum
Iudæi reprehenſione lingua ſermone licenti ſoluta
non vacent, id eſt non poterunt vacare, id eſt vacui &
immunes eſſe à reprehẽſione, ſcilicet viuentiũ, & hoc
lingua ſoluta, id eſt effuſa ad loquendũ ſermone licen
ti. Quia viuentes tantã Iudæorũ ingratitudinẽ libe-
rius & licentius vituperabunt in æternũ, quibus pro-
pter hoc peccatum contigit, ꝙ in caſu iſto propheta-
265 tum olim fuerat Deutero. xxviij. † Duodecimò fal
lit regula noſtra, vbi à ſententia capitali cõtra teſta-
torem lata fuiſſet appellatũ, quia tunc per talem ſen-
tentiã non irritaretur teſtamentũ, imò poſt talẽ ſen-
tentiã interiecta appellatione teſtari poſſet, adeò ꝙ
vtroq; caſu ſi damnatus pendente appellatione inte-
rim moreretur aliquo caſu, tale teſtamentũ eius mor
te cõfirmaretur, ac ſi ante ſentẽtiã deceſsiſſet. l. ſi quis
filio exhæredato. §. hi autẽ omnes. ff. de iniuſto rup. te-
266 ſtamento. & l. qui à latronibus. ff. hoc tit. † Idem ſi
poſt appellationẽ iudex ipſum interficeret exequẽdo
ſententiã. quia hoc faciendo nõ eſt iudex, imò cenſe-
retur occiſus à priuato. Et idem ſecundũ aliquos, ſi
per iudicẽ occideretur ante appellationẽ durãte tem
pore appellandi, ſcilicet, decẽdio. Cùm illud tẽpus pa
ri gaudeat priuilegio, cũ tẽpore poſt appellationem
c. non ſolùm. de appella. lib. vj. quo ad hoc vt nil noui
interim fiat, donec decem diebus elapſis, & plenè de-
267 cidit Bal. in l. iij. C. ſi pend. app. mors interue. † Sed
hoc vltimũ nõ ſeruatur in hoc regno in criminalibus
ſecundum Bart. in l. qui vlnmo. ff. de pœ. in fin. imò ſi
in caſu in quo appellatio admittitur, ſiue in quo non
admittitur, ſemper ſententia ilico exequatur ſi non
appellent, per tex. in l. non tantũ. ff. de appel. & l. addi-
ctos. C. de epiſ. aud. vbi dãnatus intra decendium duce-
batur ad ſupplicium. quod patet, quia datur facultas
cuilibet appellãdi pro eo: quod nõ fieret ſi tẽpus appel
lãdi fuiſſet elapſum. facit l. furti. §. j. ff. de his qui notã.
infa. Sententia enim in cauſa criminali lata ilico eſt
exequenda. ij. quæſt. j. ſicut. & l. cum reis. C. de pœnis.
268 † Niſi in ſequentibus caſibus. Primò, vbi prin-
ceps tuliſſet ex iracundia ſententia, quia per triginta
dies

dies differēda eſſet illius executio, vt interim ratione
corrigatur, quod furore promulgatū eſt. c.cum apud
xj.q.iij.& l.ſi vindicari.C. de pœnis. Secūdò, vbi ſen-
tentia lata eſſet cōtra mulierem prægnantē, quo caſu
executio differri debet, donec pepererit, vt plenè ha-
buiſtis. ꝫ. in verbo, *Et ſoboles quam geſtabas in vtero.*
Tertiò, differtur executio, ſi lata fuerit in ſeruum, do-
nec reddiderit rōnes dño. l.j.C.de bo.proſcri. Quartò
differtur, quoties inſula eſt aſsignanda à principe: vi-
deatis bonā gloſ.in d.c. cùm apud. Et idē in quacunq;
ſententia certo loco exequenda: quia differtur, donec
ad locū deſtinatum perueniatur. Quintò differtur,
vbi damnatus eſſet ſummè peritus in aliqua arte val-
de neceſſaria reipublicæ: ob quod populus eſſet mo-
tus ad ſupplicādum principi pro eo.l. ad beſtias.ff. de
pœnis. Sextò differtur, vbi condemnatus accuſare-
tur de aliquo delicto, ex quo grauior pœna ei veniret
imponenda.l.j.§.fin.ff.nil noua.appel.pē.& ita Barto.
in l.ij. in fi.ff.de custo.reo. Septimò differtur execu-
tio, vbi teſtes ad quorum dicta reus fuit condemnatus
& eos producēs accuſantur de falſo teſtimonio: ꝙ cor
rupti falſum depoſuerunt: ſecundū Sali.in l.ſi docue-
ris.C.de falſ.faciunt plenè nota. per gloſ.& Panor.in
269 c.licet cauſam. de probationibus. †Octauò differ-
tur, in aliquibus partibus criminalis executio, ſi dam-
natus per aliquā puellam petatur in maritū: nā fauo-
re matrimonij remittitur ei pœna capitalis, maximè
ſi petatur per mulierē diſſolutā, vt ad frugē melioris
vitæ peruenire poſsit medio talis matrimonij.c.com-
miſſum.de ſponſa. Nā ſicut ibi, talibus datur omnium
peccatorum indulgentia, ita & pœnę capitalis remiſ-
ſio, ſecundū Maſuerum in titu.de pœnis. quod an iure
ſuſtineri poſsit, dicam in verbo, *Cuidam Petro tradi-
derunt.* vbi decidetur, ꝙ nō. Nonò differtur, vbi dāna-
to dum mittitur ad ſuppliciū obuiat aliquis cardina-
lis: quo caſu habent cardinales ex priuilegio vel con-
ſuetudine, ꝙ damnatū liberēt à morte, ſecundū Bald.
in l.addictos.C. de appella. quod verum intelligit ibi
Pau.ſi pileum ponat in capite damnati qui ducitur ad
mortē. idem Cæpolla de caute.aduocato.cautela ij. vt
270 ſuperius dictum fuit. †Decimò differtur, vbi à ſen-
tentia capitali appellatū fuit in caſu, in quo admitti
debet appellatio. Nā interim differenda eſt executio,
& ſententia remanet ſine effectu: quia per appellatio-
nē interim extinguitur pronūtiatū. l.j.in fi.ff.ad Tur-
pillia. In quo verificari poteſt quod eleganter dicit
Bal.in l.j.in fi.C. ſi à momēta.poſ.appel.fuerit. vbi di-
cit, ꝙ cōtra venenū iudicis data eſt tyriaca appellatio
nis volēs innuere, ꝙ appellatio (quæ dicitur tyriaca)
extinguit pronūtiatū, quod videtur iudicis venenum.
Adeò ꝙ dicit. Barto.in d.l.ſi quis filio.§.hi autem.ff.de
iniuſto rupto teſta. ꝙ etiā ſi iudex nō receperit appel-
lationē, tamē differenda eſt corporalis executio à qua
fuit appellatū. quod eſt not. Et ſic moriens poſt appel-
lationē ſuā mori cenſetur in ſuo ſtatu integro, quem
habebat per antea: quod qualiter intelligatur, videa-
tis Bar. eleganter loquenrē in d.l.qui vltimo.ff.de pœ-
nis. Et extincta ſentētia per appellationē, mors dāna-
ti cōtingens extinguit delictū, & per conſequens quę-
271 ſtionē perſonæ & bonorum. †Nam per mortē exi-
mitur de foro iudicis, & efficitur de foro Dei, qui de
bonis nō curat. Et ſic perinde habetur, ac ſi ante ſentē-
tiam deceſsiſſet. Quo caſu vt ꝫ. in principio vidiſtis,
teſtamentū valet. Quod eſt verū, vbi bona nō fuerunt
per ſententiam expreſsè confiſcata: quia tunc extin-
cto crimine per mortem rei quo ad pœnam corpora-
lem, in cōſequentiā cēſetur eſſe extincta quæſtio bo-
norū tanquā perſonæ acceſſoria per regulam, acceſſo-
rium. de reg.iur.lib.vj. Si autē in ſentētia bona dāna-
ti eſſent expreſsim cōfiſcata, tunc quia adhuc quæſtiō
bonorū remanet ſub iudice cōtentioſo, ſi crimen pro-
betur poſt mortē rei, & ſic malè appellauit à ſentētia
cōtra eum lata, efficitur, imò redditur ſecundum ali-
quos retro inteſtabilis: prout hæc omnia probantur
per tex.in l.ij.C. ſi pēden.appella.mors interuenerit.
& in l.fi.C. ſi reus vel accuſator mor.fuerit. Nam hoc
vltimo caſu, cum quęſtio ſit principaliter de bonis in
ſententia expreſsis, talis quæſtio velut acceſſoriè non
veniens ad perſonā dānati, quinimo expreſsè & prin
cipaliter, nō ſequitur cōditionem perſonæ per mortē
extinctæ, & à pœna corporali huius fori exemptæ. Si-
cut è cōuerſo fieret, ſi ad mortē dānatus non appellaſ-
ſet, & ſic executatus fuiſſet. Nam poſſet hæres in eius
teſtamento inſtitutus ilico appellare, & appellatione
iuſtificata per innocentiā cōdemnati iam mortui fin-
geretur retro fuiſſe ante ſententiā appellatum, vt per
mortē illius teſtamentū eius dicatur confirmatū tan-
quā nō factum à ſeruo pœnæ: quia talis appellatio iu-
ſtificata licet poſt ſententiæ executionem corporalem
fingitur retrò ante ſententiā interiecta, ſecundū Bal.
ſingulariter in l.vna.C. ex delict.defunct. inquantum
hæredes.tene per tex.in l.furti.§.j.ff. de his qui not.in-
fa.facit l.iij. præallegata.C. ſi penden.appel. imò plus
dicit Alex.in addi.ad Bart.in l. eius.§.ſi cui.ff.eodē. ꝙ
etiā hoc operaretur appellatio iniuſta: quod nō vide-
tur de mente Bal. vbi ꝫ. Nā eo ipſo quod hæres fuit in
teſtamento inſtitutus intereſt ſua, ꝙ teſtamentum ha-
beat effectum: & ſic pro ſuo intereſſe appellare poſſet.
l.ſolent.ff.de appel.recipi. Et pari modo poſſet hæres
poſt mortē damnati per ſententiā capitalem executa-
ti, ſuam porrigere principi ſupplicationē ad fines ſen
tentiā retractandi prætextu erroris, qui in iudicando
interueniſſe dicitur, vbi à ſentētia appellari non poſ-
ſet, ſicut ab arreſtis curiæ parlamenti in hoc regno nō
appellatur, iuxta Authen.quæ ſupplicatio.C.de preci.
272 impe.offe. Quo errore reperto retractabitur. †Et
ſi non erratum apparet, duplici emēda, quę præ mani-
bus deponi debet, ſupplicās ipſe mulctaretur fiſco re-
gio applicāda ſecundū ordinationes regias, de quo di-
xi ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adelaſiam.* in j.arti.
& ſecūda deciſione loquēdo de inſtitutione curię par-
lamēti in Francia. Et proderit hæc retractatio quo ad
famā defuncti reintegrādā, & quo ad bona, ſiue retra-
ctetur ſentētia via appellationis, aut arreſtū via ſup-
plicationis. Et ita ad ſupplicandū, & errorē proponē-
dū, recepti fuerunt per regē liberi principis illius qui
arreſto Pariſiis damnatus fuit, Anno domini Milleſi-
mo ccccl xxvij. menſe Auguſto, & in perſonā executa-
tus. vbi adhuc pendet in curia proceſſus, neſcio quid
iudicabitur. facit quod ꝫ. dixi, de Ioanna Dare pucel-
la nominata in armis diuinitus edocta, cùm ſui natu-
ra bubulca fuiſſet, vt tetigi in verbo, *Duas habēs filias.*
273 † Et tempus proponendi errorem via ſupplicatio-
nis in præſenti regno durat hodie biennio à tempore
prolationis arreſti, ſecūdum ordinationem Ludoui-
ci Francorum regis xj. publicatam in curia parlamē-
ti Pariſiis anno domini M.cccclxxix. quamuis olim
duraret xxx. annis, ſecundum gloſ. pragmaticæ, circa
finem. in verbo, Parlamentum. Adde ꝙ ex poſt ordi-
natum fuit per Ludouicum xij. quòd à cætero nul-
lus errorē proponere poſsit contra arreſta ſuper poſ-
ſeſſorio cauſarum beneficialium, quæ ordinatio pu-
274 blicata fuit anno domini M.cccxcix. †Et præmiſ-
ſa intelligatis vera, quòd teſtamentum morte delati

pendente appellatione defuncti, vbi bonorũ mentio
in ſententia facta nũ fuit, cõfirmatur, ſi de tali crimi-
ne agebatur, quod morte rei extinguitur, prout regu-
lariter extinguuntur crimina, ſi verò ageretur de cri-
minibus, quæ morte criminoſi nõ extinguuntur, & de
quibus quis accuſari poteſt poſt mortẽ, & eius memo-
ria damnari, de quibus per gloſ. in l. ex iudiciorũ. ff. de
accuſ. prout eſt crimẽ læſæ maieſtatis, & hæreſis. l. fin.
C. ad leg. Iul. maie. & in §. per cõtrarium. inſti. de hære.
quę ab inteſta. deferũtur. vbi glo. ſingularis docẽs for-
mam damnãdi memoriã defuncti. Tunc etiã ſi in iſtis
nõ ſit in ſententia expreſsio bonorũ facta, tamẽ ſi pri-
ma ſentẽtia lata per iudicẽ ad quẽ fuerat appellatum,
cõfirmata fuerit poſt mortẽ rei pendẽte appellatione
defuncti, teſtamẽtum nõ valebit. eſt tamẽ differentia
ſecundũ Bar. in d. l. fi. quia tunc teſtamentũ irritatur
per ſententiã quę poſt mortem criminoſi ſequitur, qñ
eſt tale crimẽ, de quo memoria defuncti damnatur, vt
in crimine læſæ maieſtatis dictum eſt. ſecùs, ſi eſſet cri
mẽ, de quo memoria defuncti nõ damnaretur, quam-
uis poſt mortẽ procedi poſſet, vt qñ non agitur de cri-
mine priuilegiato, ſed quia in ſententia fuit expreſsè
facta cõfiſcatio bonorũ, vt dixi ſ. quia tunc teſtamen-
tum per ſententiã primò cõfirmatiuã non irritabitur:
imò hæres inſtitutus ſuccedet teſtatori: tamẽ bona ab
eo auferentur, & fiſco applicabũtur, & proderit talis
teſtamẽti validitas, & operabitur validitatẽ pupilla-
ris ſubſtitutionis, & dationis tutorũ in eodẽ teſtamẽ-
to cõtentarũ. de quo tñ videatis per Ange. & Imo. ibi.
275 † Vnũ menti tenebitis, ꝙ ſicut pendẽte appellatio-
ne à ſentẽtia capitali interiecta non efficitur damna-
tus inteſtabilis, imò eius morte teſtamentũ factũ con-
firmatur ſi pendente appellatione moriatur: ſic etiam
erit ſi moriatur poſt ſentẽtiam, antè quàm appellaue-
rit pendente tamẽ tẽpore appellãdi, veluti durãte de-
cendio ad appellandum introducto, Authẽ. hodie. C.
de appel. Nam hæc duo tẽpora quo ad fauorẽ damnã-
ti parificantur, ſcilicet tẽpus poſt interiectam appella
tionẽ, & tempus decẽ dierũ ad appellandum introdu-
ctum, quo durante dormit effectus ſententiæ, & in ſu-
ſpenſo manet, ac ſi appellatũ eſſet: ideo interim teſta-
mentũ valet, ſecundũ gloſ. in d. l. ex iudiciorum. & eſt
tex. clarus in c. nõ ſolũ. de appel. lib. vj. & ponit gloſ.
in l. j. ff. nil noua. pendẽ. appel. Et ita tranſit Ange. in d.
l. fi. ſed Bar. in d. l. ex iudiciorũ. ff. de accuſ. dicit cõtra-
rium: ꝙ imò ſi in ſentẽtia ſit facta mẽtio bonorũ, niſi
reo mortuo infra decẽ dies hæres appellauerit, teſta-
mentũ irritabitur: quia licet quo ad executionem fa-
cti illa duo tẽpora æquiparãtur, vt vtroq; tẽpore ceſ-
ſare debeat, tñ executio iuris non ceſſat, puta, quo ad
infamiã, quæ ilico ꝙ lata eſt ſentẽtia, irrogatur etiam
durante decẽdio ad appellandum ſtatuto, d. l. qui vlti-
mo. vbi Barto. ff. de pœnis. & l. furti. vbi text. ff. de his
qui notã. infa. Ergo idẽ erit quo ad validitatẽ, vel in-
ualiditatẽ teſtamenti. de quo tamen plenius in d. l. ex
iudiciorum. de accuſ. & in l. defuncto. ff. de publi. iudic.
imò in præſenti regno ſententia capitalis etiã quo ad
executionẽ facti corporalẽ nõ ſuſpẽditur durãte illo
decẽdio ad appellãdum ſtatuto. Sed eadẽ die qua pro-
mulgatur, executioni mandatur, niſi formaliter ap-
pelletur, vt eſt bonus tex. in l. nõ tantum. ff. de appell.
vbi permittitur cuilibet ad cauſam humanitatis ap-
pellare pro illo, qui ducitur ad ſuppliciũ, quãuis ipſe
appellare nolit. Ex quo datur intelligi, ꝙ ducebatur
ad ſuppliciũ pendẽte decẽdio, vltra quod nõ fuiſſet li-
citũ etiam extraneo appellare. Prætereà videmus, ꝙ
ſpeciale eſt in certis caſibus, ꝙ executio ſentẽtiæ capi-
talis differatur: de quibus per gloſ. in c. cùm apud. xj.
q. iij. Ergo in cõtrarium eſt ius commune in cæteris,
vt ſ. dixi. Quæ omnia vobis ſufficere debẽt pro expe-
ditione iſtius articuli de morte naturali & ſententia,
an per eam confirmetur vel irritetur teſtamentũ iam
276 factũ, vel impediatur fiẽdum. † Et ꝙ mors naturalis
inferri alicui nõ poteſt, niſi in quatuor caſibus. Pri-
mò, in bello iuſto authoritate principis legitimè in
dicto. Secundò, ex poteſtate publica, ſicut iudex oc-
cidit latronem. Tertiò, ex diuino præcepto, ſicut
Abrahã voluit occidere Iſaac Geneſis xxij. Quartò
ex iudicio Dei occulto, ſcilicet per occultam ſpiritus
ſancti inſpirationẽ. Sicut Samſon & Raſias. Nec con-
tinẽtur iſti caſus ſub generali præcepto: *Non occides.*
vt patet ex ſupradictis. de quo plene in c. ſi non licet.
277 & per totum. xxiij. q. v. † Secundò, principaliter (vt
in principio dixi) põt iudex pro delictis inferre mor-
tem ſpiritualem, & pro contumacia, ſcilicet reum ex-
cõicando: excõicatio enim mors & pœna ſpiritualis
dicitur, ſecundũ Bart. in l. diuus. verſi. ſecundo quæro.
ff. ad leg. Corne. de ſica. quia principaliter ſpiritũ ſeu
animã percutit, & dat eam ſathanæ, vt pulchrè dicit
Panor. poſt Ioan. Andr. ſuper rub. de ſenten. excom. &
278 Bal. in c. prætereà requiſiti. de appel. † dicit excõmu-
nicationẽ eſſe talis naturæ, ꝙ eſt penetrabilior omni
gladio intellectuali. Sicut damnatio in ſuppliciũ ili-
co penetrat ſolo verbo iudicis, vt ſ. vidiſtis ſecundum
Bald. in l. fi. C. ſi pendẽ. appel. mors interue. ita etiã ex-
cõicatio. Vnde alibi vocatur debitæ vltionis acrimo-
nia in l. placet. iuncta gloſ. penul. C. de ſacroſan. eccle.
quaſi excõicatos arcens & a gremio ſanctæ matris ec-
cleſiæ eiiciens & repellens, vnde cuius vbere impoſſi-
bile eſt de gratia & dulci lacte, diuino ſugere & pota-
re. Et excõicati ſunt quoddam monſtrũ apud Deum:
de quibus ſeu Iudæis eos figurãtibus & dicẽtibus, Nos
ſemen Abrahæ ſumus: reſpõdit Chriſtus, Vos ex patre
279 diabolo eſtis, & opera patris veſtri facitis &c. † Ideo
excõicatio ſummè timẽda eſt, quia nedũ iuſta ſed etiã
iniuſta ligat. c. ab excõicato. de reſcri. & c. Romana. §.
in vniuerſitatẽ. de ſenten. excom. lib. vj. Et ſi quiſpiam
diceret, ꝙ hoc nõ eſt ſpeciale in ſententia excõicatio-
nis, cũ quælibet alia ſentẽtia iniuſta contra ius litiga-
toris prolata liget: quia dico, ꝙ ex ſententia excõica-
tionis hoc habet ſpeciale, quia iniuſta ligat, licet fue-
280 rit ab ea appellatũ. c. paſtoralis. de appel. † Vnde ex-
cõicatus nõ obſtãte, ꝙ à ſententia excõicationis contra
eũ lata appellauerit, põt tanquã excõicatus regiſtra-
ri & publicari, vt ibi tenetur. quod nõ eſt in aliis ſen-
tẽtiis, quas appellatio ſequẽs extinguit. l. j. ff. ad Tur-
pil. Eſt etiam ſpeciale in ea, quia iniuſtè lata, id eſt ſine
ordine lata ligat. q tñ defectus ordinis vitiat cæteras
ſentẽtias, & reddit eas nullas. l. prolatã. C. de ſentẽ. vt
d. c. ab excõicato. & in c. ſacro. de ſentẽ. excom. vbi ex-
281 cõicatio propter hoc non eſt nulla. † Et in mundo
maior pœna eſſe nõ põt, quàm conuerſari inter homi
nes, & ſuffragio hominum carere. dicit tex. ſingularis
de iure ciuili, quẽ ad hoc ſummè ponderauit Ludo. in
ſuis ſingularibus in l. hi qui ſanctã. C. de apoſta. Vnde
excõicati dietim inter homines viuũt, ſed eorum ſuf-
fragio carent. Sicut Tantalus filios Iouis ob culpam
ſuam apud inferos ſemper ſitit, & aquam habet vſque
ad labium inferius: & dum bibere vult, ſemper aqua
refugit. poma inſuper pulcherrima in arbore pẽden-
tia ei deſcendunt vſque ad labium ſuperius, ſed quan-
do vult ea apprehendere, ſimiliter refugiunt. De quo
Ouid. in iiij. Metamorph. tibi, inquit, Tãtale mille de-
prehẽduntur aquæ: quæq; imminet effugit arbor &c.

Vnde

Vnde non immeritò dicitur, quòd excommunicatio
iuſtiſsimũ cauſat metũ ad reſcindẽdum geſta per me-
tum excõicationis, ſecundũ Panor. in c. olim. la iij. de
reſti. ſpo. vt dixi ſuper verbo, *Si abſq; liberis morere-
tur*. ij. in materia fideicõmiſſariæ ſubſtitutio. declarã-
do regulã, quẽ honoro, onerare poſſum. in iij. Fallen-
tia. Et hoc eſt quod dicit tex. in c. corripian. xxiiij. qõ.
iij. eccleſia Dei nõ reperiiur pœna excõicationis ma-
ior. Adeo quod dicit Barto. in l. ſi quid ex famoſa. per
illum tex. ff. de ſolu. omnẽ cauſam eſſe de grauioribus
cauſis propter quã quis incidit in excõicationem. Ob
quod glo. iij. §. minor. ſuper verbo, Interdictum. inſti.
282 de capi. dimi. ſingulariter dicit, † ꝙ excommunicati
ſunt loco illorũ quibus olim aquæ & igni interdice-
batur. de quibus loquitur ille text. & ibi dicit gloſ. ꝙ
æquipatãtur hodie deportatis. Et cõſequenter excõi-
catio eſt pœna capitalis, quam gloſ. refert & ſequitur
Bal. in pluribus locis, Et agendo ſtare nõ poteſt in iu-
dicio, ſi de excõicatione excipiatur. c. intelleximus. de
iudi. & c. pia. de except. lib. vj. ſed hoc non ſeruatur in
curiis laicalibus huius regni Franciæ. ſecũdum Ioan.
Fab. inſti. de curato. §. fi. vt per experientiam videmus:
tamen neſcio vnde tantus proceſſerit in hoc Chriſtia-
niſsimo regno abuſus, ꝙ exceptio excommunicatio-
nis in iudicio ſeculari, etiam in curia parlamenti non
283 admittatur. Ex quo multi illaqueantur, † & ipſimet
iudices ac cæteri circunſtantes, qui excõmunicato ſciẽ-
ter communicãtes minorem incurrunt excommuni-
cationem: qua priuantur ſacramentorum participa-
tione. c. fin. de cleri. excom. mini. & c. à nobis. de excep.
ſecundum Panor. ſuper rubr. de ſenten. excommuni.
284 † Quia licet praua cõſuetudo quem excuſet à pœ-
na fori contentioſi ſecũdum gloſ. ſingularẽ, quam ibi
no. Panor. in c. cùm venerabilis. de conſue. pro quo eſt
text. in l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de ædi.
edi. vbi nõ delinquit ille qui facit quod publice facere
licere arbitratur. Et ſic quod publicè conſuetum eſt,
excuſat ne puniatur: facit text. iuncta gloſ. penul. in c.
ſanè. de tempo. ordina. & in c. ea quæ. de ſimo. Non tñ
excuſat in foro conſcientiæ à peccato mortali. ſecun-
dum gloſ. in c. deniq; iiij. diſtin. & l. in cõcubinatu. ff.
de concubinis. vt dicit Panor. vbi ſ. Prætereà in ſa-
cro chriſtianiſsimi regis coronamẽto, dum de manu
Rhemorũ põtificis rex enſem nudum quem dux Nor-
maniæ illic officiando portat ſuſcipit, ſeruare canonẽ
pollicetur, & cõſequẽter per canonẽ damnatos: (qua-
les excommunicati ſunt) repellere, & eccleſiam in ſua
authoritate ſuſtinere. c. principes ſeculari. xxiij. qõ. v.
Et ſi canoni & legibus. ſ. allegatis ac præceptis eccle-
ſiæ obedire iudices laici nolint, diſcant, ſaltem in hoc
ſuorum more antiquorũ gẽtilium viuere, qui à Drui-
dibus ſeu pontificibus idolorum in Francia excõmu-
nicatos abiiciebant, quod apud eos pœna grauiſsima
reputabatur. De quo Iulius ille Caius Cæſar in cõmẽ-
tariis ſuis de bello Gallico, lib. vj. ſic dicit: In omni
Gallia eorũ hominum qui aliquo ſunt numero atque
honore, genera ſunt duo. ſed de his duobus generibus:
alterũ eſt Druidũ, alterũ equitũ. Illi rebus diuinis in-
terſunt, ſacrificia publica ac priuata procurant, reli-
giones interpretãtur. Magnóq; ij ſunt apud eos bono
re. Nã ferè de omnibus cõtrouerſiis publicis priuatiſ-
que conſtituunt. Et ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cę-
des facta, ſi de hæreditate, de finibus controuerſia eſt:
iidẽ diſcernũt. pręmia pœnáſq; cõſtituunt. Si quis aut
priuatus, aut publicus, eorũ decreto non ſterit, ſacrifi-
ciis interdicunt, hæc pœna apud eos eſt grauiſsima.
Quibus ita eſt interdictum, ij numero impiorum ac
ſceleratorũ habẽtur. iis oẽs decedũt, aditũ ſermonẽm-
que defugiunt. Ne quid ex cõtagione incõmodi acci-
piant. Neq; iis petentibus ius redditur. Neque honor
vllus cõmunicatur. hæc ille. Ecce ergo qualiter olim
in Frãcia excõicatio pœna erat grauiſsima: quia ſcele
rati excõicati reputabantur, quos quiſq; fugiebat, ne
cõicando inficeretur: nec ad iudicia vel honores ad-
mittebantur, aut publico officio fungebãtur. Imò ta-
les excõicati ab aliquo nõ ſalutãtur, vt habetur in ſe-
cũda canonica Ioannis de excõicato loquẽtis. qui di-
cit illi, Aue, cõicat operibus eius malignis: facit cle. ſi
ſummus pontifex. de ſen. excom. ita ꝙ dicit glo. in c. ſi
aliqñ. eo. tit. ꝙ excõicatum non debemus ſalutare, ſed
ſolùm illi dicere poſſumus, Deus faciat te emendare.
285 † Exutus enim eſt excõicatus, & durante excõica-
tione ſuſpẽſus omni poteſtate & authoritate: ita ꝙ ſi
epiſcopus eſt vel alter prælatus, etiã conferre nõ poſ-
ſet beneficia: imò nec eius vicarius quãuis non excõi-
catus, cũ illius ſit eũ epiſcopo idẽ cõſiſtoriũ. c. ij. de cõ-
ſue. lib vj. & ſic à collatione ſuſpenſus eſt excõicatio-
ne epiſcopi, ſicut reuocatus eſſet per mortẽ illius ſecũ-
dum gloſ. quã omnes ibi ſequuntur in cle. fi. de procu.
& tenet Panor. in c. quoniam abbas. vij. col. de offi. de-
leg. pro quibus facit c. j. de offic. vica. lib. vj. Et idem in
patrono excõicato, vt præſentare nõ poſsit quamuis
toleratus ſit, vt ſentit Panor. in c. cõſultationibus. ij.
col. verſic. ſed dubitatur. quid in dubio. de iure patro.
& Ioan. And. in c. nobis. in prin. illo eo. tit. & ſunt plu-
286 res deciſiones Rotæ. † Nec etiã eligere poteſt. quã-
uis eligere quoad validitatem ſuę vocis, ſit priuati of-
ficij, ſecundum Panormi. in capi. veritatis. in fi. de do-
lo & contu. facit c. cum dilectus. de conſue. & c. conſi-
287 derauimus. & c. cum Vintonienſis. de elect. † Carent
etiam eccleſiaſtica ſepultura: & qui eos in eccleſia aut
eius cemiterio ſepelirent, conſilium, conſenſum vel
authoritatẽ præſtarent, aut eos comitarentur, eo ipſo
eſſent excõicati, cle. eos. de ſepul. niſi in caſu. c. fin. de
ſepulturis. Vnde non immeritò nunc de iure cõi eui-
tandi ſunt ab omnibus. Ideo dicebat Hoſti. ꝙ excõi-
cati ſunt inteſtabiles: quia mortui ſpiritualiter, ac ſi
damnati eſſent ad mortẽ naturalẽ patiendam. Nã per
excommunicationem in qua excõmunicatus perſeue-
rat, fecit profeſsionẽ in antro & ſpelunca diaboli, cu-
ius eſt ſeruus effectus. l. fin. C. de ſentẽ. paſ. adeo, ꝙ dia-
bolus vtitur excommunicato ſicut ruſticus vtitur aſi-
no ſuo, ſecundum doct. in c. ita quorũdam. de Iudæis.
288 † Et ſic eccleſia ſuũ teſtamentum habere non poteſt
ratum, niſi reſipiſcat. imò teſtamentũ ante factũ rum-
petur. l. j. §. exigit. ff. de ſecun. tabu. Talis enim mors
teſtatoris nõ confirmat teſtamentum, ſed prius factũ
rumpit, ſicut facere mors naturalis illata per iudicẽ.
vt ſ. vidiſtis. & ita tenet gloſ. in c. decernimus. de ſent.
excom. lib. vj. Sed aduertatis, quia Ioan. Andr. in eo. c.
decernimus. in nouel. tenet contrarium, ꝙ imò poteſt
teſtari, & minus per excõmunicationẽ rumpitur te-
ſtamentũ prius factum, quia æquiparatur relegato ſe-
cundum gloſ. in c. paſtoralis. in fi. de appellatio. Vnde
cùm relegatus dominium retineat bonorum ſuorũ,
de quibus contrahere poteſt, & teſtari. l. eius qui. ff. eo.
certè idem poterit excõmunicatus ei cõparatus, qui
retinet ciuitatem, libertatẽ, & bona. l. j. §. his quibus.
289 ff. de lega. iij. † Prętereà excommunicatus nullo iu-
re teſtari reperitur prohibitus, & edictũ de teſtamen-
tis eſt prohibitoriũ. Ex quo ergo quis non reperitur
expreſsè prohibitus, ſatis cenſetur eſſe ſibi teſtari per-
miſſum. Et ita tenet Barto. & Bald. in l. ſi quæramus. ff.
eod. & Archid. in d. c. pia. de except. lib. vj. Panormit. &
docto.

doct.in c.veritatis.de dolo & cõtu.vbi dicitur, ꝙ põt
bona alienare.& Bal.in l.j.C.de ſacr.ſan.eccl.Pro hac
opinione facit:quia excõicatio quæ (vt dixi) æquipa-
ratur relegationi,dicitur pœna leuis & nõ grauis ſe-
cundũ Anto.de But.in c.poſt ceſsionẽ.de proba.quod
patet.quia de excõicatione tanquã de re leui creditur
ſolis literis epiſcopi ſigillo ſimpliciter ſigillatis,ſecũ-
dum Ioan.Calde.ibi. quod non fieret in grauioribus
cauſis,ſecũdum doct.Etiã dicit Bart.in l.ij.ff.de publi.
iudi.ꝙ excõicatio non eſt pœna capitalis: & ſic teſta-
mẽti factionẽ tollere nõ põt.Præſertim,quia ſentẽtia
excõicationis eſt interlocutoria ad nutum proferẽtis
reuocabilis, ſecũdum Imo.quẽ refert & ſequitur Do-
mi.in c.ij.de cõſti.li.vj. iũcto tex.in c.ſacro.de ſenten.
excõi.& ſ.vidiſtis:ꝙ dãnatus per ſententiã interlocu-
toriã non efficitur inteſtabilis, vt dixi ſ.in ix.fallẽtia
data ad regulã, ꝙ dãnatus capitaliter eſt inteſtabilis.

Prætereà excõicatio eſt modici præiudicij,cum tolli
poſsit nutu proferẽtis.d.c. ſacro.imò eſt medicinalis.
c.cum medicinalis.de ſenten.excõi.lib.vj. & ſic excõi-
catum inhabilitare nõ poteſt quo ad actũ teſtandi vel
contrahendi:quam opinionẽ puto veriorẽ.Facit quia
ſpeciale eſt in excõicato propter hæreſim, vt teſtari
non poſsit.c. excõicamus.§. credentes.de hæreti.ergo
in cõtrarium eſt ius cõmune in aliis.l.j. in fi.ff.ad mu-
nici. quod ſequitur Iaco.de Bellouiſu. in Authen.de
ſanctiſ.epiſc.§. omnibus. vbi plenè hoc diſputauit. &
Pet.de Ancha.& Domi.poſt Ioan.Andr.in c.decerni-
mus.vbi dicitur,ꝙ etiam teſtari poſſet, quãuis mani-
feſtè & publicè foret excõicatus. De quo, quis dicatur
publicè excõmunicatus,ponit glo.melius,quàm alibi
in verbo,Publicè.in cle.eos. de ſepult. & clarius gloſ.
pragmaticæ in titu.de excõi.non vitan.ſuper verbo,
Publicata.& idem tenet Bar.in l.fi.C.ſi à non compe.
290 iudi.& in l.j.C. de hæredi.inſtitu. †Hæc tamẽ con-
cluſio fallit in ſequẽtibus caſibus. Primò, in excom-
municato propter hęreſim.vt d.§.credẽtes.quod tenet
Iaco.de Bellouiſu in Authen.de ſanctiſ.epiſc.§.omni-
bus. vbi plenè hoc diſputat.& Petr.de Ancha.& Do-
mi. poſt Ioan.Andræ.in d.c. decernimus. Tales enim
propter hæreſim excõicati non gaudent aliqua abſo-
lutione generali:qua quis à quacunq; cẽſura abſolui-
tur,qualis eſt abſolutio quæ concedi ſolet oratoribus
excõicatis, quouſq; funguntur apud pontificem offi-
cio ſuo,ſecundum Hoſtiẽ.& idem ſi quis abſolueretur
proferendo teſtimonium.c. veniẽs.la ij.vbi Panor.de
teſti. quia nõ gauderet ſi propter hæreſim excommu-
nicatus foret. Et idem ſi excommunicatus eſſet pro-
pter nõ paritionem literarum papæ executorialium.
Et de abſolutione quæ apponitur in impetrationibus
beneficiorum quo ad valitudinẽ impetrationis & ef-
fectum illius cõſequendum duntaxat de quibus pro-
uiſum fuit vtiliter per regulam apoſtolicam Innocẽ-
tij viij.qui declarauit talem abſolutionẽ nõ prodeſſe
ob prædictas cauſas excommunicatis. Nec etiam ob
aliam quãcunque cauſam, ſi impetrans vltra annum,
& ſic anno completo inſorduerit in excõmunicatio-
ne,cùm iſto caſu perſeuerans per annum, in quocũq;
mortali peccato notorio, quale eſt, pro quo ille per
eccleſiã euitatur publicè, cenſeatur de fide malè ſenti-
re,ſecundum gloſ.in c.ſi papa.xl. diſtinct.facit text.in
Authen.Gazaros.in fi.C. de hæreti.videatis Feli.in c.
apoſtolicæ.de except.in princ. Pariter ſtans excom-
municatus per annum, poteſt omnibus beneficiis pri-
uari.xj.quæſtio.iij.c rurſus.& c.quicunque. Quæ qui-
dem iura declarat gloſ.in c. cum contumacia.de hære.
li.vj.quod intelligatis verũ, vbi ille perſeuerãs excõi-
catus eſſet pro crimine. ſecùs ſi pro cauſa ciuili: quia
tunc poſſet beneficiis priuari,etiã ſi mille annis ſtetiſ-
ſet in excõicatione, gloſ.eſt ſingu.quam ibi magnifi-
cit do.Anto.in c.contingit. ſuper verbo, Nõ poteſt. de
do.& cõtu. fructibus autem poſſet priuari.c. paſtora-
lis.de appel.in fi. Et de iſtis induratis in excommuni-
catione ſordentibus intelliguntur iura ſuperius alle-
gata,per quæ fuit demonſtratum nullam pœnam eſſe
maiorem nec grauiorem excõicatione, quia excõica-
tio profertur & tendit ad bonum obedientiæ, quæ ſi
nõ ſequatur ſed in rebellione & inobedientia,& con-
temptu perſeueretur excõicatio dicitur venenum ne-
dum aſpidum, ſed baſiliſcum ſolo viſu inficiens. Pro-
pter quã & ſæpe anticipatur etiam mors naturalis,vt
excõicatus citius moriatur.c. epiſcopi.xj.qõ.iij. quia
etiã pro peccato mortali ſæpe adeo mors infertur ſe-
cundũ glo.in c.qua fronte.de appel. Vbi autem excõi-
catio timetur,& quatenus ad excõicatũ pertinet vult
reſipiſcere & nõ poteſt: quia fortè non habet vnde ſa-
tisfaciat,pręſertim ſi anguſtiatus eſt tẽpore,& pręuẽ-
tus morte faciat. quod in ſe eſt.iuxta.c.fin.de ſepultu.
aut reſipiſcit & obediendo abſoluitur:tũc dicitur me-
dicinalis infamiã non irrogans, neq; inhabilitatẽ, vt
d.c.cùm medicinalis. Secundò,fallit in excõmunica-
to pro aliquo tali crimine, quod tollit teſtamenti fa-
ctionem, ſicut ſi excõicatus eſſet pro manifeſta vſura:
vt in c. quanquã. de vſu.lib.vj. vel pro libello famoſo.
l.is cui.§.fi.ff.eo.ſecundum Bal.in l.j.C.de ſecun.nupt.

Tertiò, fallit in anathematizato, ſeu ſolenniter ex-
cõicato,de quo quis ſit,ponit Panor.in c. nouit.de iu-
di.Nam talis dicitur inteſtabilis omnino, ſecundum
Bald.in c.ſi is cui.de offi.deleg.& in l.iij.C.ſi pẽ.appel.
mors interue. & tetigi ſ. in verbo, *Et vxorem nomine
Adelaſiam.* in j.præludio circa medium. Et ratio eſt,
quia talis tolerãdo talem & tam horribilem excõica-
tionẽ,incidere videtur in ſuſpicionẽ hæreſis,ſecũdum
291 Bal.in d.c.decernimus. †Et certũ eſt hæreticos teſta-
biles non eſſe: ſicut reos diuinæ maieſtatis læſæ. Cùm
multo potiùs ſit diuinã quã temporalẽ lædere maie-
292 ſtatẽ,in d.Authen. Gazaros.C. de hæreti. †Præter-
eà licet excõicatio nõ irroget infamiam,vt ſingulari-
ter decidit Inno.in c.teſtimoniũ. de teſti.quem ſequi-
tur Archi.iiij.q.j.ſuper glo.in ſumma. tñ anathemati-
zatus aut propter hæreſim excommunicatus:vel pro-
pter aliud delictũ infamiã irrogans, vel propter con-
tumaciã circa illud commiſſam, eſt infamis per text.
ſingularẽ.in c.infames.vj.q.j.& eſt glo.in c.j.quo tem-
pore miles petere habebat inueſtitu. Et propter dictã
ſuſpicionẽ dicũt aliqui idẽ eſſe in quocunq; excõica-
to, qui per annũ excõicationẽ ſuſtinuit: iuxta ea quæ
dixi in j.fallẽtia.Vnde videmus ꝙ in præſenti regno,
maximè in hac patria & Toloſæ cõmuniter obſerua-
tur,ꝙ excõicati lapſo anno capiãtur per inquiſitores
hæreticæ prauitatis,qui per incarcerationẽ eos cogũt
ad beneficiũ abſolutionis obtinẽdum, aliâs cõtra eos
procedunt velut de hæreſi ſuſpectos.Prætereà licet in
foro ſeculari non repellatur excõicatio à teſtimonio
nec ab agendo,vt ſupra allegaui: tñ contra excõicatũ,
qui vltra annũ inſorduit,recipitur obiectio de tali ex-
communicatione. Et ita etiam ſeruatur in parlamen-
to Toloſæ,cum tales malè præſumantur ſentire de fi-
de. Bene verum eſt,ſecundum Bald.quòd ſi epiſcopus
tali excõmunicato ſeu eius hærẽdibus indiceret pur-
gationẽ, & hæredes purgare poſſent defunctum à ſu-
ſpicione hæreſis ſuſtineretur teſtamentũ,nec irritare-
tur. Et de tali ſolẽniter excõmunicato (vt teſtari non
poſsit) poteſt intelligi opi. Hoſti.& gloſ.in dicto cap.

decerni

decernimus. ſecundũ Bal.in d.l.iij.in fi.C.ſi pẽ.appel.
293 mors interue. †Nã talis excõmunicatio vocata ana-
thema,eſt horrida excommunicatio,quæ apud Syros
vocatur,maranatha,quod eſt verbũ latę ſententię,im-
portant,ꝙ taliter excõmunicatus,ſit amaranatha , id
eſt vſq; ad aduentum dñi ſit excõicatus,ſcilicet donec
pœniteat,ſecundum glo.in c.Guiliſarius.xxiij.quæſt.
iiij.& veraciter,vocabatur ille nõ Guiliſarius,ſed Be-
liſarius, qui Siluestrũ papã carceri tradidit,quẽ mox
ad inſulã Pontiã relegauit , & in bello Gothorũ con-
tra Romanos mitãda fecit. Et de dicto verbo marana-
tha dicit Hiero. in epiſtola ad Marcellũ. incip. Nuper
cũ pariter eſſemus &c.quod eſt vocabulum magis Sy-
rũ,quã hebręum,& interpretatur,dñs noſter venit.vt
ſit ſenſus ſi qs non amat Ieſum,anathema ſit:quę ver-
ba ſunt expoſitiua verborum Apoſto.j. ad Cor.xvj.c.
in fi.vbi dicitur:Si quis non amat &c.vbi videatis Ly-
rã & Burgẽ.in addi.diuerſa ſentiẽres: & ſatis clarè Fe-
li.in c. Rodulphus. xx.colũ.verſic. ſit anathema.de re-
ſcri.Quartò,fallit in excõmunicato,qui percuſsit vel
cepit cardinalẽ,aut conſiliũ vel auxiliũ præſtitit:quo-
niã talis eſt inteſtabilis actiuè & paſsiuè:qui ſicut non
põt teſtamentũ facere , ſic nec põt in teſtamẽto hæres
294 inſtitui.c.felicis. de pœnis.lib.vj. †Sicut etiã excõi-
catus,quia hæreticus non poſſet hæres inſtitui.in Au-
thẽ.vt cũ de appel.cog.§.gñale.colla.viij. Cæteri verò
excõicati ex alia cauſa poſſunt hæredes inſtitui & eis
legata relinqui, maximè ad cauſas pias rõne pauper-
tatis & alimentorũ,ſecundum glo.in c.eos.de hæreti.
Quintò,fallit in monacho, cui papa dedit licẽtiam
teſtandi,qui ſi excõicatus ſit, teſtari nõ poterit. Ne in
eodẽ ſubiecto ſint duo ſpecialia , ſecundũ Bald.ſingu-
lariter in c.intelleximus.de iudic.quem ſequitur Feli.
295 in c.ad probãdũ.de re iudi. †Et credo etiam ꝙ in ca-
ſibus iam dictis,quibus excõicatus teſtari nõ põt,poſ-
ſet ad pias cauſas diſponere : quia licet à talibus elee-
moſynæ publicæ nõ ſint recipiendæ.c. oblationes.xc.
diſtin.tamẽ eccleſię poſſunt relinquere:quia quicquid
piæ cauſæ relinquitur, videtur pro anima relictũ , ſe-
cundum gloſ.in l.ſi quis à Titio.ff.de leg.ij. Et eccleſia
& quæcũq; alia pia perſona,cui relictũ eſt,poterit ta-
lia relicta recipere:quia quo ad validitatẽ relictorum
piorũ plus attẽditur fauor pię cauſę intuitu,cuius le-
gata interdũ aliâs inutilia ſuſtinẽtur , quã perſona te-
ſtatoris,nec eius odium.l.j.vbi Bar.& Bal.& doc.C.de
ſacr.ſan.eccl.tñ eccleſia recipiẽdo talia relicta non de-
bet ſe obligare ad orandum pro talibus, quos conſtat
in peccato mortali deceſsiſſe,nec pro eis debet orare:
imò habebit relicta, ſine quocũq; onere:quia per eam
nõ ſtetit,quin pro talibus oraret,ſed ſtetit per eos:igi-
tur ipſis ſolis imputandũ erit. Et hinc eſt, ꝙ ſi teſtator
reliquit decẽ eccleſiæ pro ſua ſepultura , & poſteà de-
cedit excõicatus,& ſic habere nõ poteſt eccleſiaſticam
ſepulturã,nec ſit pro ipſo orandum.c. ſacris.de ſepul.
Cũ nõ ſtet per eccleſiã,ſed per ipſum teſtatorẽ,eccleſia
conſequetur legatũ,ſecundũ Bar.in l.miles.§.rea.ff.de
adul.& Bald.in l.j.in fi.C.de his quæ pœnæ no.& fuit
de mẽte Innoc.in c.in noſtra.de ſepul.Similiter puto,
ꝙ vbi excõicatus eſſet propter excõicationem inteſta-
bilis,ſi à tali ſentẽtia excõicationis appellatum fuerit,
teſtamentũ prius factũ interim pẽdente appellatione
valebit, vel de nouo teſtari poterit : adeo ꝙ ſi interim
moriatur appellatione pendẽte teſtamentũ morte il-
lius cõfirmabitur , nõ obſtante ſentẽtia excõicationis
à qua eſt appellatũ,prout habuiſtis.ſ.de illo, qui à ſen
tentia pœnæ capitalis appellauit. Nam licet excõica-
tio ſecũ trahat executionẽ.c.prætereà requiſiſti.de ap-
pel. Tñ pẽdẽte appellatione valebit teſtamentũ.l.ſi qs
filio exhæredato.§.hi autẽ oẽs.ff. de iniuſto rupt.teſta.
quia ibi eodẽ modo ſeruari videmus in cõdemnato ad
mortẽ naturalẽ,quãuis ſententia vltimi ſupplicij tra-
hat ſecũ executionem.l.qui vltimo.vbi Bar.ff.de pœ-
nis.& ita tenet glo.& Bald.ibi, in d.l.ſi.C.ſi à nõ cõpe.
iudi. Et maximè eſt hoc verũ,quia appellãdo à ſenten-
tia excõicationis nõ cẽſetur quis eã contẽnere,ſed po-
tius timere, vt bonis mẽtibus & catholicis cõuenit,vt
296 de hęreſi & obduratione nõ ſuſpicetur. †Tertiò di-
xi, ꝙ iudex propter delictũ indicere poteſt reo pœnã
297 mortis ciuilis, tñ ſcire debetis, †ꝙ duplex eſt mors
ciuilis. Prima eſt mors ciuilis volũtaria & meritoria
quæ per iudicẽ alicui imponi nõ põt, nec quis ad eã ali
quo mõ cogi:& eſt illa, per quã quis volũtariè ad fru-
gẽ cõuolat melioris vitæ:velut ingrediẽdo religionẽ,
& aliquã profitẽdo regulã approbatã. & ſi loquamur
de iſta,an confirmet teſtm̃ prius factũ , dicatis, ꝙ ſi te-
ſtator ꝓfiteatur talẽ religionẽ,quæ ꝓpriũ habere põt
ſaltẽ in cõi, & ſic illa religio eſt capax bonorum acqui
rendorũ & retinẽdorũ in cõi: tũc ſi quidẽ tẽpore teſta-
menti facti teſtator non cogitabat religioſus fieri, ſed
poſteà meliori cõſilio motus profeſſus eſt regulã, per
talẽ profeſsionẽ nõ confirmatur teſtamẽtum, imò in-
firmatur, ſi in tali teſtamento nihil reliquit monaſte-
rio, nec eũ inſtituit in aliquo. Nam cũ monaſteriũ ha-
beatur loco filij.c.in pñria.de ꝓba.& in Authẽ.de ſan-
ctiſ.epiſ.§.ſed & hoc pũri.ſicut per agnationẽ poſthu-
mi in aliquo nõ inſtitenti, rumpitur teſtamẽtũ prius fa
ctũ, inſtit.quib.mod.teſta.infir.§.j. ſic etiã rũpitur per
ingreſſum monaſterij: quod loco filij agnoſcitur teſta
tori. De quo dixi ſ.in verbo, *Et ſoboles quã geſtabas in
vtero.* Si aũt teſtator volẽs ingredi religionẽ ſuũ fece-
rit teſtamentũ , & ſic de religione profitẽda cogitans,
certè cũ tũc teſtari potuerit , & ſic filiũ potuit præteri-
re impunè , vt plenè habuiſtis in verbo, *Teſtamẽtũ*.j.
tale teſtm̃ nõ infirmatur, vt ibi dixi. & tenent Panor.
& Feli.in d.c.in pñria. Et ſicut tale teſtamẽtũ nõ infir-
matur p ingreſſum religionis, pariter nõ cõfirmatur
donec teſtator profeſſus naturaliter moriatur. quo tẽ-
pore hęres inſtitutus habebit bona.quia nullibi repe-
ritur hoc caſu mortẽ ciuilẽ habere eũdem effectũ, quẽ
habet mors naturalis, & niſi in caſibus expreſsis nun-
quã habet eundem effectũ.c.placuit.xvj.q.j.ſecundum
glo.in c.ſuſceptũ.de reſcri.li.vj.quã ibi ſequuntur cõi-
ter doc.& pulchrè Alex.in ij.par.cõſi.cxl.inci.Viſo the
298 mate.vbi iij.col.etiã concludit, †per ingreſſum reli-
gionis nõ finiri vſumfructũ ingrediẽtis, alias ingreſ-
ſus monaſterij eſſet ſibi nociuus:quod nõ eſt dicendũ,
cũ quo ad naturalia (ſcilicet quoad comedẽdũ & bibẽ
dum) nõ dicatur mortuus,ſed ſolũ quo ad ciuilia. Ideo
quãdiu viuet teſtator profeſſus monaſterium reget &
gubernabit bona teſtatoris, & faciet fructus ſuos, qui
299 per profeſsionẽ dedicati videntur: † adeò ꝙ ſi talis te-
ſtator haberet liberos hęredes inſtitutos, petere nõ poſ
ſent hęreditatẽ, imò nec legitimã patre viuẽte, ſecun-
dum Pan.& doc.cõiter in c.cùm ſcimus. de regu. quos
finaliter ſequitur Feli.in d.c.in pñria . antepe.col. vbi
rñdet ad tex.qui cõtrarium dicere videbatur in d.c.cũ
ſcimus. Quia ibi pater teſtator erat mortuꝰ naturali-
ter, cùm filius legitimã petebat, vt dicit vidiſſe in inte
gra. Et nihilominus pro hac opinione adducit tex.vni
cum hoc formaliter decidẽtem iuncta glo.in c.j.xviij.
q.j.vbi monachus factus epiſcopus debet vẽdicare hę
reditatẽ patris, quę nõ erit monaſterij ſed epiſcopatꝰ.
quod nõ eſſet, ſi legitima fuiſſet debita viuẽte patre ili
co poſt ingreſſum & ꝓfeſsionẽ, imò pertineret mona-
ſterio

ſterio, à quo fuit teſtator in epiſcopũ tranſlatus. & ibi
gloſ. dicit, ꝙ ius ſuccedendi nõ cõpetit, niſi poſt mortẽ
profeſsi teſtatoris, & ꝙ ſpes monaſterij euaneſcit, ex
quo monachus deſinit eſſe filius monaſterij. bene poſ-
ſent tñ liberi teſtatoris poſt profeſsionẽ patris petere
alimenta à monaſterio de bonis paternis ſibi decerni
patre viuente, ſecundũ Pau. in Auth. ſi qua mulier. C.
de ſac. ſan. eccl. imò dicit, ꝙ poſſent petere certa bona
de hæreditate patris ſibi aſsignari, de quibus poſsint
ſufficienter ali, quę mortuo patre retinebunt pro Le-
gitima: & reſiduũ reſtituent hæredi inſtituto, aut mo-
naſterio, ſi pater ſine hęrede teſtamentario deceſſerit.
Et ſic dicta bonorũ aſsignatio non eſt iuris ſed facti in
filios nõ transferens dominium. Ex quo clarè demon-
ſtratur, ꝙ ſi hæres inſtitutus in teſtamento talis, prius
decederet, quã teſtator profeſſus, tũc hæreditas perti-
neret monaſterio corruente teſtamẽto propter defe-
300 ctum hæredis præmortui. †Patet etiam, ꝙ teſtator
monaſteriũ ingreſſus, quãdiu viuit reuocare poterit
teſtamẽtũ ſimpliciter, ac ſi in ſeculo remanſiſſet: quia
volũtas ſua remãſit ambulatoria vſq; ad mortẽ iuxta
ea quæ plenè habuiſtis in verbo, *Teſtamentum* ij. Et ſi
teſtamentũ reuocet bona perpetuò remanebũt mona
ſterio, ac ſi teſtamentũ nunquã feciſſet. Auth. ingreſsi.
C. de ſacr. ſan. eccle. Sed reuocare ipſum non poſſet in
præiudiciũ monaſterij, aliũ hæredẽ extraneũ inſtituẽ-
do, cũ per profeſsionẽ ius teſtãdi perdiderit, vt d. Au-
thẽ. ingreſsi. Nã duriore ſeruitute afficitur quã ſeru⁹.
301 liij. diſt. multos. Ideo teſtari nõ poteſt. † Quinimò
cõſuetudo aut papa eũ habilitare nõ poſſet ad teſtan-
dum poſtquã eſt profeſſus, ſecundũ Bal. in d. Auth. in-
greſsi. & plenè Henri. in c. ſi quis ſanè. de pecu. clerico
rum. Etiã ſi eſſet epiſcopus effectus ſecundũ glo. in c. j.
ȝ. eo. poſito, ꝙ fortius eſt, ꝙ eſſet cardinalis, cũ propter
hoc non liberetur à ſubſtantialibus regulæ, quæ ſunt,
paupertas & obediẽtia, ſecundũ Bal. in Auth. licentiã.
C. de epiſ. & cle. ſecus ſi efficeretur papa ſecundũ Phil.
Fran. ſuper omnes do. in rub. eo. titu. lib. vj. verſi. xxvj.
& vltimò prohibetur teſtari &c. Videatis gloſ. in ca.
quia tua. xij. q. j. & xviij. q. j. c. j. in fi. & Imo. in l. ſi quis
mihi bona. §. ſeruus. ff. de acquir. hæred. De his videte
Bar. in l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fiſ. & in l. cũ pa-
ter. §. hæreditatem. ff. de leg. ij. & ſentit idem Bart. in l.
ſi interdicit. ff. de condi. & demonſt. & in dicta Authen.
ſi qua mulier. Panor. & doct. in dicto c. in præſentia.
Et hæc vera, vbi teſtator poſt teſtamẽtum profitetur
302 religionem bonorũ capacem, vt dictum eſt. †Si ve-
rò profitetur religionẽ omnino bonorum tam in cõ-
muni quam in particulari incapacem, tũc quia teſta-
tor quo ad bona cẽſetur omnino mortuus, puta: quia
profeſſus eſt regulam beati Frãciſci, & effectus frater
minor, per talẽ mortẽ ciuilẽ teſtamentũ prius factum
irreuocabiliter cõfirmatur, adeo ꝙ incontinẽti hære-
des ſcripti hæreditatẽ adire poterunt: & idẽ facere po-
terũt hæredes ab inteſtato, ſi profeſſus ſine teſtamen-
to deceſſerit, ſecũdum Sali. in d. Auth. ſi qua mulier. in
fi. Nam cũ talis teſtator nõ poſsit teſtamẽtũ reuocare
in fauorẽ conuentus, qui eſt omnino incapax. nec poſ-
ſit cõuentus nec religio ſuccedere hærede ſcripto prę-
mortuo, ſicut poſſet, vbi religio eſſet capax bonorum
in communi, vt ȝ. vidiſtis, certè fruſtra expectaretur
mors naturalis ipſius teſtatoris. Et ſic eo ipſo ꝙ ipſe
teſtator eſt profeſſus, teſtamẽtũ eſt irreuocabiliter cõ-
firmatum. Circa quod videatis quæ dixi ſuper verbo,
In eodẽ teſtamento relinquens. j. in ix. limi. Sed quid
de profeſsis ordinẽ beati Dominici ſeu prædicatorũ:
videatis Feli. latiſsimè & nõ minus notabiliter loquẽ-
tem in d. c. in præſentia. xxv. col. verſic. ſeptimò quęro
vidimus ſupra, cũ tribus columnis ſequẽtibus. vbi etiã
decidit de carmelitis, & cæteris mẽdicãtibus. De quo
late per Bald. in dicta Auth. ſi qua mulier. In iſto autẽ
regno Franciæ, quãcunq; religionẽ quis profiteatur,
habetur pro mortuo. de quo plenè dixi ſuper verbo,
Et vxorem nomine Adelaſiam. in j. arti. ſucceſsionũ ab
303 inteſtato. †Secũda mors ciuilis dicitur neceſſaria,
quæ nõ volũtariè ſuſcipitur, ſed neceſſariò, vel per iu-
dicẽ in inuitũ indicitur in pœnã criminis perpetrati:
& talis mors ciuilis eſt, per quã libertas perditur, ve-
luti ſi quis ab hoſtibus capiatur, qui ſeruus hoſtiũ effi-
citur nec teſtari poteſt, quia ſeruitutẽ morti naturali
cõparamus. l. ſeruitutẽ. ff. de regu. iur. Nã quod attinet
ad ius ciuile, ſerui pro nihilo cõputantur. l. quod atti-
net. illo eo. titu. Quibus & quãtis modis efficitur quis
ſeruus, vt teſtamẽti factionẽ perdat, videatis inſtit. de
304 iure perſo. per totũ. †Or teſtamẽti factio eſt actus
iuris ciuilis: quod qualiter intelligatur plenè habui-
305 ſtis ȝ. teſtamentũ j. †Idẽ in deportatis per ſententiã
iudicis: qui pariter teſtari nõ poſſunt. l. eius. §. fin. ff. eo.
Quia licet nõ moriãtur naturaliter, tñ ciuiliter mor-
tui ſunt, tanquã libertate & ciuilitate amiſsis. de quo
306 plenè ibi. & in l. j. C. de hære. inſti.. †De bannitis au-
tem & exulibus debetis ſcire, ꝙ multiplex eſt exilium
ſcilicet volũtariũ & ſummè meritoriũ, ac conſequẽter
laudabile, quod multi aſſumpſerunt pro Deo & Chri-
ſto eius, ſe in eremũ transferẽtes, prout de Ioanne Ba-
ptiſta legitur Luc. j. in fi. & de Paulo primo eremita, &
pluribus aliis. Aliud eſt exilium, etiam volũtarium &
laudabile virtutis amore. de quo in Authen. habita. C.
ne filius pro patre. quod volũtariè ſubeunt ſcholares,
qui pro acquirẽda ſcientię margarita de ciuibus fiunt
exules. Et de quo exilio pulchrè meminit barbarus
ille Hiero. in epiſtola ad Paulinũ. Legimus, inquit, in
veteribus hiſtoriis, quoſdã luſtraſſe prouincias, nouos
adiiſſe populos, maria tranſiſſe: vt eos quos ex libris
nouerãt, corã quoq; viderẽt. Sic Pytagoras Mẽphiti-
cos vates: ſic Plato Aegyptũ & Architam Tarẽtinum,
eámque orã Italiæ, quæ quõdã magna Gręcia diceba-
tur, laborioſiſsimè peragrauit: vt q Athenis magiſter
erat & potẽs, fieret peregrinus atq; diſcipulus, malẽs
aliena verecundè diſcere, quã ſua impudẽter ingerere
&c. Et ſi de talibus exulibus loquamur, certè teſtari
poterũt, & cæteros actus legitimos facere, cũ banniti
nõ cẽſeatur, imò pro præſentibus reputãtur. c. licet de
307 præbẽ. & plenè in c. cum ex eo. de elec. lib. vj. † Et hæc
duo exilia ſummè laudabilia ſubire voluit idem ille
Hier. cognita ſuorũ monachorũ veſania, poſtquam ad
Gregoriũ Nazianzenũ Cõſtãtinopolitanæ vrbis epi-
ſcopũ peruenit, à quo ſacras literas didiſcit, vbi quæ
pro Chriſto & eccleſiæ vtilitate ſuſtinuerit ipſe in epi
ſtola ad Euſtochiũ narrat dicẽs: quoties in eremo cõ-
ſtitutus, & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ar-
doribus horridũ monachis præſtat habitaculũ, putaui
me Romanis delitiis intereſſe, horrebãt ſacco mẽbra
deformia, ſqualida cutis ſitũ Aethiopicæ carnis adduxe-
rat: quotidie lachrymæ, quotidie gemitus. Et ſi quã re-
pugnãtem ſomnus imminẽs oppreſsiſſet, nuda humo
vix oſſa hęrentia collidebãtur. De cibis & potu taceo:
cùm etiã languẽtes aqua frigida vtantur, & coctum
aliquid accepiſſe luxuria ſit. & dum ſcorpionũ tãtum
eſſem ſocius & ferarum, ſæpe choreis intererã puella-
rum, & in frigido corpore & carne pręmortua libidi-
num incendia pullulabant. Itaq; continuò flebam, &
repugnantem carnem ebdomadarum inedia ſubige-
bam, Diem crebro coniunxi cũ nocte: nec prius à pe-
ctoris

ctoris ceſſabam verberibus, quá à domino tranquillitas redderetur. Ipſam quoq; cellulam meá quaſi cogitationũ cóſcientia pertimeſcebam, & mihi iratus ſolus deſerta penetrabam, & vt mihi teſtis eſt dominus, poſt multas lachrymas nonnũquam videbar intereſſe agminibus angelorũ. Per quadriéniũ igitur ibidem pœnitétia ſic peracta ad Bethlehem oppidum remeauit, vbi quaſi domeſticũ animal apud præſepe domini ſeſe obtulit permãſurum. Bibliotheca auté ſuá quá ſummo ſtudio ſibi cõdiderat clauſam alióſque libros iterũ relegés, diem ieiunus ducebat ad veſperum &c.

308 †Aliud eſt exiliũ neceſſarium: & hoc dupliciter. Primò propter vtilitaté exulis, vt quis fugit perſecutionem alicuius tyranni, quo exilio durante, exules nihil perdunt. l. decernimus. C. de ſacroſan. eccle. Quoties enim quis particulari odio ſui perſequitur, fugiédum eſt ex doctrina Chriſti, Matth. x. Cum auté perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in alia. Idé ſi perſecutio eſſet generalis & ex fuga non ſequeretur deſtructio iuſtitiæ & boni publici, ſecũdum Lyram ibi, & habetur in c. niſi cum pridé. de renũ. Secundò indicitur exilium neceſſarium alicui, ita ꝙ neceſſe habet recedere, nõ propter ſui delictũ aut vitiũ, ſed potius propter virtuté & gloriá ſuá: vt de Ariſtide, Themiſtocle, & pluribus aliis refert Valer. lib. v. titu. de ingratis. loquendo de Athenienſium ingratitudine.

309 †Quod exiliũ oſtraciſmus, exoſtraciſmus vel oſtracus Athenis olim vocabatur, procedens ex inuidia, quæ virtutem ſequitur: quia virtutis comes inuidia eſt: quaſi tale exilium ſit quædam inuidiæ conſolatio, ne peiora cõtra virtuoſum machinétur: vel fiebat vt poteſtatis eſſet & gloriæ moderatio, ne ex gloria virtutis nimis creſceret potétia, & verteretur in abuſum in detrimentum aliorum, ſicut vitis ſi non putaretur & ramis minueretur, racemos verteret in labruſcas in detrimétum cultoris. De quo oſtraciſmo eiúſque forma, & quis fuit principium & finis ex Plutarcho de vita Ariſtidis quoq; habetur in hæc verba: Ciuitas, victoria iam inſolens facta atque maximarum rerũ auida ægrè ferebat cum quoſdam authoritate & gloria anteire cęteros audiret: itaq; poſtquá frequens vndiq; in vrbem conuenit Ariſtidé oſtraco in exiliũ, nõ affectari regni ſuſpicione, cum nihil ſibi mali factũ nec à ſe virum cognitum eſſe, ſed glorię illius inuidia relegant. Non enim oſtraciſmus improbitatis caſtigatio erat, ſed honeſtiore voce elationis ac grauioris poteſtatis moderatio, & pœna dicebatur. Erat ſi quidem humani liuoris conſolatio, quæ cum haud intolerabilis eſſet, mœrórem ac doloré quem cuiuſpiam amplitudo peperiſſet a ſuis ex finibus decem annis determinaret. (& ſurmoerat) Oſtraci viritim in conſilio dabãtur, & in eis quiſq; quem ex ciuibus vrbe cedere vellent literis indicabant, quem poſteà in vnum fori locũ cancellis circunceptũ deferebant. Magiſtratus verò quibus negotiũ dabatur, primũ quidem vniuerſos ſimul recenſebant, qui niſi ſex milium numerũ exceſsiſſent, nihil confectum eſſet. Poſteà vniuſcuiuſque calculis ſepoſitis eũ qué pluribus ſentétiis dánatũ cognoſcerét, decé annos extorré fore declarabant: ea tamé cõditione, vt fructus ſuos capere liberum ſibi relinqueretur. De hac aũt relegatione, inquit Plutarchus vbi ſuprà, quis dubitat eos qui vel gloria vel generis nobilitate vel eloquentia, maximè præſtarent, oſtraco, id eſt huiuſcemodi exilio quá primum eiectos eſſe. Hoc tanquam purgandæ ciuitati medicamento ad cõſtitutũ tempus vti populus conſueuerat, atq; illum qui ſupra reliquos ciues vel gloria vel diuitiis vel potétia excelleret, ita vt ſuſpectus in ciuitate haberetur in decennium extra ciuitaté relegabat. Quo numero Damon Periclis præceptor eſt. qui cum plus ſapere videretur quá oporteret, húc in modũ vrbe eiectus eſt. Et Hiperbolus vir nõ ex potentia ſortitus audaciam, ſed ob impudentiſsima audaciam factus potens, propter eam quá in republica gloriá nactus eſt, ciuitatem vniuerſam ignominia afficiens oſtraciſmo damnatus eſt: qui ſcilicet oſtraciſmus cum viris primatibus eſſe ſolebat poteſtatis moderatio, huic flagitioſo fuit impudens vltio: & ſic finis per oſtraciſmum puniédi quéquam factus eſt, & nemo ſcilicet virtuoſus poſt ipſum ſcilicet criminoſum tali pœna damnatus. Hæc ille. Et licet talia exilia honeſta eſſent, nec teſtamentũ factum inficerét, & minus fiendum impedirent, tamé illa cõfutat Vale. vbi ſuprá in fi. & inuehit contra eos qui adeo ingrati extiterũt, vt in virtuoſos ſæuire non dubitat iniquos in primis Athenienſes, velut ingratiſsimos damnádos eſſe dicit, cũ vbiq; grauis & intolerabilior eorũ dicatur ingratitudo, ꝙ ciuitas illa bonarũ artiũ mater erat. Quid abeſt, inquit, quin publica demétia ſit æſtimanda, ſumma conſenſu maximas virtutes: quaſi grauiſsima delicta punire, beneficiáque iniuriis repédere: quod cũ vbiq; tũ præcipuè Athenis intolerabile videri debet, in qua vrbe aduerſus ingratos actio cõſtituta eſt, & recte, quia dádi & accipiédi beneficij cõmercium, ſine quo vix vita hominis conſtat, tollit & perdit quiſquis bene merito paré referre gratiá negligit. Quantá enim reprehéſionẽ ſupple Athenien. merentur, qui cũ æquiſsima iura, ſed iniquiſsima haberét ingenia, moribus ſuis quàm legibus vti maluerũt &c.

310 †Aliud eſt exiliũ ſeu bannimentũ damnabile & ſordidũ, quod inducitur propter delictum. l. Papinianus exul. ff. de minoribus & in §. fi. inſti. de hæred. inſtit. Et de tali bannito dicit Bart. in d. l. eius. quòd nõ poteſt teſtari. Cùm prodigo æquiparetur quicunq; delinquens, & ſic inteſtabilis. inſtit. quibus non eſt permiſ. facere teſtamentum. §. item prodigus. nam vt eleganter dicit Bal. ſuprà in proœmio, ſuper verbo, prodiga.

311 †Triplex eſt prodigalitas. Prima eſt rerum, in qua prouidetur per interdictionem adminiſtrationis. Secunda eſt morũ, in qua occurritur per ſeueritaté punitionis, vt ſ. plenè vidiſtis. Tertia eſt prodigalitas famæ, in qua prouidetur per ſubtractionem bonorũ & honeſtorum virorũ, prout hęc omnia per tria iura probãtur. l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. & l. licitatio. aliâs incip. locatio. §. quod illicitæ. ff. de publi. ac in l. quos prohibet. ff. de poſtulan. Nec immeritò bãnitus propter delictũ teſtari non poteſt, nec talis mors ciuilis teſtamentũ antea factũ confirmat: cùm reddat eum inteſtabilem: vt etiam teſtari nõ poſsit, ſcilicet ſecũdum iura & ſtatuta própria ciuitatis, aut terræ de qua fuit bannitus: & ad quá redire non poteſt in vita nec poſt morté, vt ibi ſepeliatur, ſecundum Bar. in l. ij. ff. de cadaue. punitorũ. Sed teſtamenti factionem nõ perdit de iure cõmuni: ideò ſi in illa ciuitate de qua banniti fuerunt, vigeret ſtatutum aut conſuetudo, ꝙ quis teſtari poſſet cum duobus teſtibus, prout eſt in noſtra ciuitate Toloſæ, & hîc Caturci, talem facultatem teſtandi perdunt: ſed teſtari poterũt ſecũdum ius commune adhibita iuris communis ſolennitate. De quo plenè per eundem Bart. in quadã per ipſum diſputata quæſtione incipiente, Lucaox ciuitatis ſtatuto. & in l. amiſſione. §. qui deficiũt. ff. de cap. dimi. vbi dicit, qualiter hoc intelligitur. videatis quæ plenè circa hoc dixi ſuper verbo, *In eodem teſtamento relinquens*, j. xvij. limi. Hodie verò ex generali

rali huius regni conſuetudine non eſt dubium banni-
tos eſſe inteſtabiles:dummodo fuerint perpetuò ban-
niti: cùm tale bannum importat, vt ſæpe dixi, confi-
ſcationem bonorum,& ita dicit ſeruari Maſuerus,ti-
tulo de obligationi.& renũtiatio.§.j.circa finem ibi,
idem in bãnito.& §.item aliqui conſiliarij. & clarius
in titulo de pœnis.§.in caſibus.quod intelligatis,pro-
ut dixi ſuper verbo, *In eodem teſtamento relinquens.* j.
312 in dicta xij.limita.& Bal.in dicta l.eius.§.ſi cui. †De
infamibus vidi ſæpe dubitari, an perdant teſtamenti
factionẽ,ita ꝙ eorum teſtamenta morte naturali non
confirmentur,quaſi ſint morte ciuili, ſcilicet per infa
miam irritata,& videtur ꝙ per infamiam perdant te-
ſtamenti factionem. quia infamibus interdicti ſunt
actus legitimi.c.ſi.de regu.iur.lib.vj.& l.ij.C.de digni-
tatibus.lib.xij. vbi eſt bona glo.quatuor ponẽs caſus,
in quibus etiam infamia facti repellit quem ab acti-
bus. Melius enim eſſet alicui mori, quã dulciſſimum
famæ honorem perdere,vt ita dicere Ludouicus groſ-
ſus Francorũ rex Pariſios repetens ſolitus erat. Pul-
chrius,inquit, eſſet crudeli morte ſi honeſta eſſet, oc-
cumbere,quã cum dedecore vitã perducere, vt lib.vj.
Gaguinus refert. & Sallu.in Catilinario: Emori per
virtutẽ præſtat, quã vitam miſerã atq; inhoneſtã per
dedecus amittere.Nam vt idẽ ait in Iugurthino:nihil
metuere quis debet,niſi turpẽ famã. iuxta illud Apo-
ſtoli j.ad Corin.ix. Expedit mihi, inquit,magis mori,
quã vt quis gloriam, id eſt famã meam euacuet. Vnde
Iuuena.grauiſſimè & ſanctiſſimè dixit:Summũ crede
nephas animã præferre pudori, Et propter vitam vi-
uendi perdere cauſas.Cauſę autẽ viuendi ſunt,vt ſan-
ctè,iuſtè & honeſtè operemur,quę Deo & homini gra
ta ſunt: per quæ fama illæſa retinetur,quæ vitæ præ-
ferenda eſt. Vnde vbi ſentẽtia ferri poteſt ex pluribus
cauſis,quarũ aliquæ infamant,& aliquæ nõ: lata ſim-
pliciter ſententia non exprimendo aliquam cauſam,
præſumitur in dubio lata ex leuiori cauſa & minus
infamante, vt dicit gloſ.ſingu.in l.hoc enim.ff.de ex-
cuſa.tuto.Eleuet igitur quiſq; pręmia virtutis,cũ ani-
maduertat fortes viros felicius ſepeliri,quàm viuere
313 ignauos,dicit Vale.lib.v.titu.de gratis. †Cùm ea ſci-
licet gloria ſeu fama euacuata,ſolius Dei ſit eam reſti
tuere, dicit gloſ.in c.ex tuarum.de purga.cano.licet
enim poſſit princeps effectum infamię tollere,qui eſt
de iure poſitiuo & nõ naturali, nõ tamẽ infamiã tol-
lere poteſt,ſecũdum Bald.in l.Caſſius.iiij.colum.ff.de
ſena. quia infamia facti quæ remanet, eſt irremedia-
bilis,iuxta illud Gelaſij papæ dicentis:quãquam ani-
mas per pœnitentiã ſaluare poſſimus,infamiã tamen
abolere non poſſumus: ſcilicet illam infamiam de fa-
cto apud bonos & graues reſtantem, vt clarè decidit
Tho.in ſecunda ſecundæ,quæſtio.lxviij.artic.iiij.quia
nõ bene detergi ſordida fama valet,etiam per baptiſ-
mũ.de quo videatis gloſ.ſuper verbo,peccauit:in cap.
314 ſi quis.j.qõ.vij. †Nam infamia eſt ſimilis morti, ſe-
cundũ Hug.vt refert Bart.in l.tranſigere.C.de tranſa.
cùm infames mortuorũ loco habeantur.l.j.§. quidam
filiul.ff.de bo.poſſ.cõtra tab. Vnde glo.in l.nec timore.
ff.quod metus cau.dicit, timorẽ infamiæ iuſtum cau-
ſare metũ.& eſt tex.in l.iſti quidem.§. penul.eod.titu.
315 & Panor.in c.olim. la iij. de reſti.ſpo.iij.col. †Vnde
licet accuſatus de delicto extra ſuum officium cõmiſ-
ſo pendente accuſatione, non ſit ei interdicenda offi-
cij adminiſtratio. l. libertus. §. in quæſtionibus. ff. ad
muni.tñ interdicitur, vbi tale crimen ſcandalũ gene-
raret propter publicam infamiã accuſari.c.inter ſoli-
citudines.de purga.cano. perinde & ac ſi in ſuo offi-
cio deliquiſſet,ei interdiceretur adminiſtratio,ſecun-
dum Barto.in d.§.in quæſtionibus. & Ioan.Fab.in §.ſi
quis autẽ.inſti.de ſuſpe.tuto.Ob quod in c.ij.de purg.
cano.dicitur,ꝙ qui ſua famã negligit, videtur negli-
gere vitam.Imò aliàs crudelis ſibi ipſi eſſe videretur.c.
nolo.xij.q.j.vbi habetur, ꝙ crudelis dicitur,qui ſuam
famã negligit. quæ ſecundum gloſ. in c.veram.de co-
habi.cleri.& mulie.Aliud non eſt,quã illæſæ dignita-
tis ſtatus legibus & moribus cõprobatus, vt l.penul.
ff.de variis & extraor.cog.in prin.vnde non ſine cau-
ſa dicebat Eccle.vij.c.ꝙ melius eſt nomẽ bonũ, quàm
vnguenta pretioſa.& Bald.in l.j.C.de cõteſ.Fama.in-
quit,bona quã multi populi amant, eſt theſaurus ho-
minis inæſtimabilis,& iocundus,& ſicut liliũ dat ſua-
uitatẽ odoris.& in l.ingeniũ.ij.colũ.ff.de ſta.ho.dicit,
ꝙ fama eſt pars ſtatus noſtri magna.l. cognitionũ.§.
j.ff.de variis & extraor.cog.Et ſic non minor eſt amiſ-
ſio famæ,quã oculorum, iuxta illud Prouerb.xv.Lux
oculorũ lætificat animã, fama bona impinguat oſſa:
imò maior eſt famę perditio,quã perditio oculorum.
quod nobis patenter tradit doctrina Chriſti Matth.
xviij. pręcipiens,ꝙ ſi oculus ſcãdalizet te,ſcilicet tra-
hendo te ad delictum quo bona fama perditur, erues
eũ,& proiice abs te.& Tullius in oratore de reſponſis
aruſpicũ. Miſerior,inquit,es cum in omnẽ fraudem
oculis caperis,quã ſi omnino oculos nõ habueris.Nẽ-
pe illi fraudãt & fraudãtur. Quod cõſiderãs quædam
monialis virgo, cuius dulci aſpectu cor regis captum
fuerat,ita vt rex ipſe eã ſtuprare concluſiſſet: poſtquã
hoc reſciuit,ne diffamaretur, oculos proprios ipſa ſi-
bimet eruit, quos pro munere ad regem miſit: & hoc
modo famam ſeruauit. Pariter refert Tertulia.ꝙ De-
mocritus Philoſoph⁹ oculos ſibi eruit, eo ꝙ mulieres
ſine concupiſcẽtia nõ valebat aſpicere. Ad quod facit
illud Ouid.ij.triſtiũ. Heu mihi cur vidi,cur noxia lu-
mina flexi? Peccatũmque oculos eſt habuiſſe meũ. &
Seneca de remediis infortuito. Intelligẽdũ,inquit,eſt
partẽ eſſe innocẽtiæ cæcitatẽ. Oculi enim ſunt irrita-
316 mẽta vitiorũ,ducẽſque ſcelerũ. †Ob quod Valerius
lib.iiij.titu.de verecundia,aliud exemplum ponit,ꝙ ſi
in Chriſtiano adoleſcẽte inueniretur, vna omniũ vo-
ce plus quã præcedẽs laudaretur,cũ Tuſcus eſſet ado-
leſcẽs,de quo loquitur, Spurina vocatus Hetruriæ ci-
uitatis oriundus,qui antequam Tuſci eſſent Romana
ciuitate donati,Spurina præſtantis formæ adoleſcens
matronarũ, id eſt nuptarũ & virginũ oculis inſidio-
ſus erat: quia non ſine cupiditate aſpici poſſe videba-
tur tanta eius formæ venuſtas, vt iam vxores & filias
habentibus ſuſpectus admodũ eſſet. Hic ergo cũ vide-
ret ſe cauſam eſſe plerũq; diſſidij inter virũ & vxorẽ
adeo moleſtè tulit, vt ingreſſus cubiculũ omnẽ vultus
oriſque decorẽ illatis vulneribus cõfuderit,& ſe cica-
tricibus aſpectu deformem reddiderit. Maluit defor-
mitatẽ ſuæ ſanctitatis ſeu caſtitatis eſſe fidem & teſti-
moniũ,quã formã alienæ libidinis irritamentum.De
hac fama quantũ ſit diligẽda, & infamia euitanda, &
fugiẽda,habetur in l.infamia.C.de decurio.lib.x.quia
ſicut corpus vmbrã facit illuſtratã à ſole, ſic fama eſt
vmbra operũ. Et beatus eſt qui poſſidet eam.Et econ-
tra proximus eſt periculo,quẽ fama denigrat, in Au-
then.quomodo oporteat epiſcopos. in prin.colla.j.vt
ſingulariter dicit Bal.in c.veniens.lo j.de teſti.& alibi
317 dicit idẽ Bald.in c.j.de renũ. † ꝙ fama vnius boni viri
eſt vmbra gratiſſima,ſub qua multi quieſcunt,& quæ
mori nõ põt,nec extingui. iuxta illud Statij Thebai-
dos lib.vij. Ite,inquit,alacres veſtri nũquam morien-
tur honores.ideo ſapienter dicebat idẽ Bald.in c.j.§.ſi
quis

318 quis hominē.de pace tenenda. † Quod pro ſaluãdo
honore & fama cõſeruanda, licitũ eſt aſſumere duel-
lum. Facit quod voluit idē Bal. in l. in eadē. ff. ex qui-
bus cauſis maio. & in. c. j. de proba. & text. ſingularis
in l. pronũtiatio. § j. ff. de verbo. ſignif. & quod habe-
tur in l. iuſta. ff. de manu. vindic. & in l. Iulianus. ff. ſi
quis omiſ. cauſa teſta. & quod voluit Pet. de Anchar.
in clemen. j. de homici. Imò non ſolùm noſtra inter-
eſt famam propriã ſeruare illæſam quãdiu viuimus,
ſed etiã poſt mortē, adeò φ ſi fama defuncti laceſſa-
tur, hæredes de iniuria agere poſſunt. l. j. §. & ſi fortè.
ff. de iniur. & intelligo dixiſſe de fama, quæ eſt con-
ſcientię cõſentanea & cõformis, prout fama eſt vt di
xi illæſæ dignitatis, ſtatus, vita & moribus cõproba-
tus, vt d. c. veſtra. Si autem fama eſſet conſcientiæ re-
pugnans, vt q̃a malus reputaretur bonus in populo
propter ſigna bonitatis, quæ habet extrinſeca, vt ha-
bent hypocritæ: tunc fama parum prodeſſet, vbi con
ſciẽtia veritatis repugnaret, q̃ plus quã fama atten-
319 ditur apud Deum, qui eſt cordium ſcrutator. † Eſt
enim cõſcientia animi motus ſibi ipſi perſuadens, &
ſeſe concernens, ſecundum Bal. in c. niſi cùm pridem.
iiij. col. de renuntia. & in c. j. §. ſacramentum. de con-
ſuetu. recti feudi. ideo dicit Bar. per illũ tex. in l. cum
quidam. §. quod dicitur. in fi. ff. de acquirē. hæredi. φ
vbi communis opinio eſt de aliquo φ pendeat ex fa-
cto meo, debeo attendere factum meum & veritatē,
non communem opinionem in bono vel malo: ſuffi
cit φ neſciam me malum. Vnde ſtante ſtatuto loci, φ
ſyndicus teneatur omnia maleficia denũciare etiam
de ſeipſo, licet fama ſit φ ipſe deliquit, nõ tenetur ſe
denũtiare, ſi verè ſcit, quia delictũ non cõmiſit, ſecun
dum Bar. ibi, quia vt dicit Valerius li. iij. titu. de fidu
cia ſui. Omnis pfecta ars fortunæ lenocinio defecta
iuſta fiducia, id eſt bona de ſe opinione non exuitur.
Quãmq; ſcit ſe laudem meritã, eam & ſi ab aliis nõ
impetrat, domeſtico tñ acceptam iudicio refert: qua-
ſi dicat, φ quilibet bonus licet per famã ab aliis ſibi
merita nõ impetret, conſequatur tñ iudicio domeſti
co ſcilicet conſcientiæ ſuæ, ea refert in ſui gaudiũ, &
lætitiam, & innocentiam. Et hoc eſt quod dicitur in
oratione ad Cæſarē ſenem de republica circa fi. ibi,
ſuus cuiuſq; animus ex cõſcientia ſpem prębet. Vide
elegãtia verba Bal. de cõſcientia loquẽtis, quæ refert
Iaſon in §. ſed iſtæ quidē. inſti. de actio. xxvj. colum.
Et hoc eſt quod narrat Valerius Maximus lib. vij. ti
tu. de ſapienter dictis & factis. Socratem dixiſſe con-
ſcientiã plus quam famã attendi debere. idē ſcilicet
Socrates, expedita & compēdiaria via eos ad gloriã
peruenire dicebat, q̃ id agerent, vt quales videri vel-
lent, tales etiã eſſent. Qua quidē prædicatiõe apertè
monebat, vt hoĩes ipſam potiùs virtutem hauritēt,
quã vmbrã eius cõſectarẽt. hæc ille. Sed vt dicit Boë-
tius lib. ij. de cõſolatiõe. Nos niſi ad populares aures
inanéſq; rumores rectè facere neſcimus, adeò φ reli
cta cõſciẽtia virtutiſq; præſtãtia de alienis ſermũcu-
lis laudē captamus. Horũ etenĩ vita fictio eſt, & mo-
res ſunt imagines abſq; vita mox ideo delētur & de-
cidũt, & nec immeritò. quia vt habetur Ioannis xij.
Dilexerunt magis gloriã hominũ, quã Dei. Ob quod
dicit Apoſtolus j. ad Corint. iij. Nemo veſtrũ glorie-
tur in hominibus, id eſt ſecundũ laudes hominũ, ſed
glorieť in Deo qui eſt veritas omniũ. Per famã enim
falli poteris, p cõſcientiã Deo & veritati cõſonã nun
quã. Ideo remouendã eſſe exiſtimationē hominũ. cũ
dubia ſemper ſit, & in partē vtranq; diuidatur. doce
bat Seneca ad Lucillũ epiſtola xxvj. Nam cõſcientia
cuius & Dei vnũ & idē eſt cõſiſtoriũ, vix falli poteſt.
320 † Cũ cõſcientia dicatur quaſi quædam cõſonantia
animæ ad Deũ ex cõcordia ſpiritus & voluntatis, ſe-
cũdũ Bal. in c. mulieri. de iureiur. vñ Origenes dicit,
φ cõſcientia eſt ſpiritus corrector & pedagogus ani-
mæ ſociatus. Et ſumiť ibi ſpiritus, p mente ſeu ratio-
ne. Et ſic cõſciẽtia dicitur ſpiritus, inquantũ eſt quod
dam dictamē mentis: quia etia habitus eſt principiũ
actus, ideo nomē cõſcientiæ attribuitur aliqñ primo
habitui naturaliter, ſcilicet ſyndereſi, ſicut Hierony.
321 ſuper Ezechiel. Cõſcientiã ſyndereſim vocat. † Ha-
bet autē ortum cõſcientia ex naturali iudicio ratio-
nis, quod diciť lex intellectus & ab eo eſt deducta &
deriuata, vt quædam cõcluſio. verbi gratia. Fit in ani
mo vel mēte hominis quaſi quidã ſyllogiſmus, cuius
maiorē pmittit ſyndereſis dicēs: omne malũ eſſe vi-
tandũ. Minorē verò huius ſyllogiſmi aſſumit ratio
ſuperior, dicēs adulteriũ eſſe malũ, quia à Deo prohi
bitum. Ratio verò inferior dicit adulteriũ eſſe malũ,
quia vel eſt iniuſtũ vel inhoneſtũ. Et tunc cõſcientia
infert cõcluſionē dicens ex ſupradictis: ergo adulte-
riũ eſt vitandũ. Propterea dicitur cõſciẽtia quaſi con
cludens ſciẽtia, eo φ cõſcientia ratione ſupradicto-
rũ, videlicet ſyndereſis ratiõis ſuperioris & inferio-
ris cõcluſionē infert ſecundũ Tho. in ij. ſententiarũ.
diſt. xxiiij. Vnde conſcientia dicitur mater noſtra, de
qua loquens propheta Oſeæ ij. Iudicate, inquit, ma-
trē veſtrã, id eſt conſcientiã. Præterea dicitur facies
animæ, iuxta illud Matth. vj. Faciem tuam laua, id eſt
cõſcientiã maculis peccatorũ fœdatã. Et dicitur con-
ſciẽtia facies ratiõe diuerſificationis: quia ſicut inter
tot homines nõ eſt dare duas facies omnimodo ſimi
les, quod eſt mirũ, ita nec duas cõſciẽtias omnino ſi-
miles, id eſt in omnibus idē ſentiẽtes. Secũdò ratione
denudationis: quia ſicut facies nũquã cooperitur, po
ſito φ cætera omnia aliqñ cooperiantur, ita cõſcien-
tia cooperiri nõ poteſt, q̃a libri ſunt aperti, Daniel.
vij. Tertiò ratiõe diſpoſitionis: quia ſicut ſecundũ φ
quis eſt, effigiať in facie, vel cõponit faciē, cõprehen-
ditur de diſpoſitione interiori, ita ſecundũ opera cõ-
uerſationis alicuius cognoſciť de probitate, vel ma-
litia, Eccleſ. xix. Ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſa-
tus. Ex quibus reſtat dictũ Bal. verũ, in d. c. mulieri. φ
cõſcientia dicitur quaſi quædã cõſonantia animæ ad
Deũ ex cõcordia ſpiritus & voluntatis, quæ clarè eſt
aperta Deo, quem nullũ latet ſecretũ. Ideo ſequenda
eſt potius quã fallax reputatio hominũ. c. inter ver-
ba. xj. q. iij. Nec ſunt veræ illæ, legitimæq; virtutes,
ſed inanes vmbrę interpollatãq; ſimulachra, quas am
bitio excitat, & rumor alit popularis q̃ ſurgũt atq;
tabeſcũt, his ſurgētib⁹ aut tabeſcētibus cauſis. Vnde
ſunt ortæ, vt nihil miſerius ſit, quã pēdere à degeneri
opinione, atq; plebeia, Vñ apud Gallos vulgò diciť,
Dieu me gard de la louenge des vilains. Quæ laus vt
plurimũ oriť ex cõuiuiis, q̃ popularibus miniſtran-
tur ad interitũ, & depauperationē cõuiuãtis, potius
quã cõſciẽtiæ ſuæ teſtimoniũ. iuxta illud quod dicit
apoſtolus ij. ad Corinthios j. Gloria noſtra hæc eſt.
322 teſtimoniũ cõſcientiæ noſtræ. † Inde videm⁹ à iudi-
cio cõſcientiæ appellari nõ poſſe: cũ cõſcientia, vt di-
xi, aliũ nõ habeat ſuperiorē præter Deũ, ſecundũ gl.
in verſi. relinquať. in c. ſtatutũ. §. aſſeſſorē. de reſcrip.
lib. vj. fateor tñ, φ ſi appellaretur iudex ad quē. ex of-
ficio repararet quod malè per iudicē à quo factũ aut
taxatũ eſſet. ſecundũ glo. in verbo, oneramus. in cle-
men. j. de iure patro. quod verũ puto ſi appareret par
tē appellãtē nimis grauatã fuiſſe. Quoniã aliàs pro

modico nõ receditᵣ à cõſcientia iudicis, vt d.§. aſſeſ-
ſorẽ,ſecũdum Bal.in l.j.C. de rebus credi.pro quo eſt
gl.not.in verſi.an iure.in l.ab executore.ff.de appel.
Sed imò nõ receditur, niſi in declarãdo cõſcientiam
ſuam iuraſſet, ita ſibi iuſtũ & rectũ videri: quo caſu
omnino ſtari debet eius ſcientiæ, vt pulchre p Alex.
in l.de pupillo.§.q opus.vltima col.de noui ope. nũ-
tiatio. & latè de ſancto Georgio ſuper rub. de appel.
xv. col. Si ergo nõ iurauerit,& nimis grauauerit re-
323 formabiᵣ, vt dixi. † Cõſcientia enim iudicis paren-
ter nimis partẽ grauãtis non præſumitᵣ eſſe nec pro-
ceſsiſſe de cõſiſtorio Dei,ſed poti⁹ diaboli,cuius iniu
ſtitia ſub velamine cõſciẽtiæ nõ eſt intolerãda.cũ in-
terdũ ſub ſimulata quadã ſanctitatis ſpecie poſſet iu
dex enormiter lædere partem,dicit tex.in cle.ad no-
ſtrũ.verſ.Nõnulla etiã alia.de hære. Ideo ſub vmbra
tali dormiendũ nõ eſt. Quia vt præclarè ait Cicero
lib.j.officiorũ.Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt,
quã eorũ q tum cũ maximè fallãt,id agũt vt boni vi-
ri videãtur. quorũ æquitas duplex eſt iniquitas,iux-
ta illud Bucolicorum: Vos qui legitis flores & humi
naſcẽtia fraga,Fugite ò pueri,latet anguis in herba.
Vnde Plin. ad Catulũ. Magnitudo, inquit,animi ni-
hil ad oſtentationẽ,ſed omnia ad conſcientiã refert,
recte facti nõ ex populi ſermone mercedem ſed ex fa
cto petit:quia teſte Seneca,lib.j.de clementia. Nemo
põt diu perſonã ferre fictã.citò enim in naturã ſuam
recidũt quibus veritas nõ ſubeſt. hæc ille. Laudanti
bus tñ iraſcẽdũ nõ eſt, nec grates agendũ:iraſci etenĩ
eĩ qui coronã meo capiti ponit, hirſuti & ruſticani
ingenij videri põt. Agere verò gratias, fateri quoq;
me dignũ tantis laudibus eſſe,& apertũ inuerecundi
ac inſanientis animi ſignũ,cuius inſolẽtię apud Deũ
& ſapientiſsimos viros nec eſt facilis venia,ſed neq;
leuis in bonis viris, qui ita laudanᵣ,intimæ conſcien
tiæ tremor,qd igitur agendũ mẽte ita ſuſpẽſa? Neq;
tandẽ gratias accumulandõ,neq; vltima confuſione
deficiendũ. Per quæ omnia ad propoſitũ redeũdo vi-
deaᵣ,ꝙ ſicut occiſus per ſententiã ita & infamis eſſet
inteſtabilis. Sed contrariũ tenetur,cum infamis non
perdat libertatẽ nec ciuitatẽ,nec vitã corporalẽ,quę
requirũtur ad perdendũ teſtamenti factionẽ, vt d. l.
eius qui.ff.eo.niſi eſſet talis infamia,quæ haberet ſe-
cũ teſtãdi inhabilitatẽ ſicut vidiſtis ꝫ. de infame pro-
pter libellũ famoſum dãnato qui teſtari nõ põt, etiã
antequã declaretur infamis. Quia cũ infamia ſit pœ
na quę irrogatur ipſo iure abſq; expreſſa iudicis de-
claratiõe,p ea quæ dicit Bar.in l.q vltimo.ff. de pœ.
Nec de ſui natura expectet aliã extrinſecã executio-
nem poſt ſe:certè irrogata à iure ſtatim infamia, ille
eſt inteſtabilis abſq; alia declaratione.per eaq́ dicũt
Imo.& Domi.in c.felicis.de pœn.lib.vj. quos in hoc
refert & ſequitur Feli.in c.Rodulphus.xxvij. col. de
reſcri.verſi. Limita quartò. quod ſecus eſſet in pœna
ipſo iure inflicta, quæ aliam expectaret poſt ſe facti
executionẽ & hominis miniſteriũ,vt in cõfiſcatione
bonorũ:q licet aliqñ incurratur ipſo iure,tñ nõ licet
apponere manũ, nec bona apprehendere ante decla-
rationẽ.c.cũ ſecundũ leges.in fi.de hære.libr.vj.Et ſi-
cut poſſunt infames teſtari actiuè,ſic etiã habẽt teſta
mẽti factionẽ paſsiuã:quia poſſunt hęredes inſtitui:
nec priuãtur propter infamiã etiã paterna hæredita
te,ſecundũ Bal.in d.l.Caſsius.iiij.col.ff.de ſenato. ni
ſi in caſibus à iure expreſsis.l.in arenã.C.de inoff.te-
ſta. Et tũc etiã requiritur. ꝙ per patrẽ exhæredẽtur,
324 vt ibi. † Quartò principaliter fallit regula noſtra,
ꝙ teſtamentum morte teſtatoris irreuocabiliter con
firmetur, vbi in teſtatore effectus mortis nõ duraret
putà quia poſt mortẽ miraculosè reſurrexit.quod ra
rò cõtingit.l.ex his.cum l.ſequenti.iuncta gloſ. ff. de
legi.licet enim Deus hoc poſsit miraculose facere,vt
factũ fuit de Lazaro quatriduano iam fœtente,& fi-
lio viduæ extra ciuitatem Naim. de quibus habetur
Ioan. xj. & Lucæ vij. Et de Pamphilo Phereo ex illa
ciuitate Græciæ nato:quẽ Plato ſcribit inter eos qui
in acie ceciderãt decẽ diebus iacuiſſe: biduóq; poſt-
quam inde ſublatus eſſet, impoſitũ rogo reuixiſſe,ac
mira quædã tẽpore mortis viſa narraſſe, vt lib.j.re-
fert Valerius tit.de miraculis.c. ciiij. Tñ facere talia
nõ conſueuit de lege cõmuni,ſed ſi hoc faceret,teſta-
toremq; reſuſcitaret, teſtamẽtũ quod morte videba
tur cõfirmatũ,reuocaretur,etiã ſi ad pias cauſas eſſet
factũ,ſecundũ Bar.in l.j.iiij.q.quintæ.q. principa. C.
de ſac.ſan.eccle.Et recuperaret bona & vxorẽ, ſi con
iugatus fuerat,aut beneficia, quæ habuerat, ſi cleric⁹
erat,argu.c.ſi beneficia.de præben.lib.vj.de quo per
glo.& Doctores,in d.l.ex his.& gloſ.in c.licitè.xxxij.
qõ. vij. quæ vult matrimonium morte naturali diſ-
ſolui,cùm ſit quædã ſocietas, diſſoluitur morte. l. cũ
duobus.§.idem reſpondit.ff.pro ſocio. Idem dicit in
prælatura. Sed baptiſmus non deletur morte, nec ali
quid aliud in quo cõfertur gratia vel ordo. Vnde re-
ſuſcitatus,non eſt de nouo baptizãdus, nec ordinan-
dus. Et ratio eſt, quia per baptiſmũ copulaᵣ immor-
tale,id eſt anima, immortali Deo: ſed per matrimo-
niũ coniungitur corpus viri mortale corpori mulie
ris mortali,& ſic ſoluiᵣ ſola morte. Videatis Bart. in
l.nã ad ea.ff.de legi.& plenius Bal.in l.iura conſtitui
oportet.cum legibus ſequentibus.eo.titu. vbi dicũt,
ꝙ reſuſcitatus bona recuperat, quaſi à Deo reſtitut⁹
prout faceret condemnatus ad mortem ſi per princi
pem reſtitueretur.l.j.& l.fi.C.de ſenten.paſ.dummo-
do non fuerint ante reſuſcitationẽ teſtatoris aliena-
ta.c.quãuis.de reſcri.lib.vj.ſecundum Bar.& Bal.vbi
325 ꝫ. † Ex quibus ſequitur,ꝙ ſi propter crimen ad mor
tem dãnatus & executatus cum confiſcatione bono-
rum,poſteà à mortuis reſuſcitaretur, ſicut à Deo mi
raculosè vitam recuperauit,ſic etiam ad bona confi-
ſcata reſtitutus cenſetur ſi nõ fuerint alienata, quod
eſt no.licet rarò cõtigerit. Et hæc de prima effectua-
li perfectione teſtamenti, quæ morte teſtatoris con-
326 tingit,vobis ſcripta ſufficiant. † Venio ad ſecundã
teſtamenti effectualem perfectionem, quæ eſt quan-
do teſtamẽtum ita perficitur, vt ad cauſam inteſtati
redigi non poſsit. quod contingit adita hæreditate
ex teſtamento per hæredem inſtitutũ.l.ſi alienum.§.
in extraneis.ff.de hæred.inſtit.& l.quandiu. ff. de ac-
qui. hæredi. Nam ſicut per mortem teſtatoris teſta-
mentũ ita perficitur,vt reuocari nõ poſsit,prout vi-
diſtis ꝫ.ſic per aditionẽ hæreditatis,quæ fit p hæredẽ
teſtamentũ illud irreuocabile ſuum plenum ſortitur
effectũ,vt nunquã redigi poſsit ad cauſam inteſtati,
poſtquam ex teſtamento adita eſt hæreditas:cùm re-
gulam habeamus, ꝙ quãdiu locus eſt ſucceſsioni ſrũ
ſucceditur ex teſtamento, & ſic ſecundum volunta-
rem teſtatoris expreſſam.ceſſat ſucceſsio ab inteſta-
to,quæ prouenit ſolùm ex tacita mẽte defuncti: qui
poſtquã teſtamentũ nõ fecit,præſumitur voluiſſe ha
bere hæredes ſuos proximiores cõſanguineos. Qui-
quidem hęredes adita hæreditate fiunt domini & ve
ri hæredes,prout hæres dicitur ab hero, quod eſt do
minus,ſecundum glo. Inſtitut.de hæredum quali.&
differen.in fin.dicentem Theutonicos dicere Her,id
eſt domine.facit l.j.in princi.ff.ſi cer.peta. Vnde adi-

ta hære

ta hæreditate nũ dicit̃ amplius hæreditas, ſed patri-
moniũ efficit̃ hæredis, & cõfunditur cũ bonis hære-
dis, vt ſit cũ priorib⁹ bonis vnũ patrimoniũ. l. j. §. ve-
teres. ff. de acqui. poſſeſ. Et ante aditionem hæres nul
lomodo repræſentat defunctũ: ſed ipſa hæreditas cũ
repræſentat, quãdiu eſt in adeuodo tanquã perſona
ficta. l. hæreditas. ff. de acqui. rerũ domi. Poſtquã verò
eſt adita talis repreſentatio transfertur in vnã perſo
nã, ſcilicet hæredis, vt vna & eadẽ cenſeatur eſſe per-
ſona cũ defuncto, in Auth. de iureiur. à morien. præ-
ſti. §. j. ita ꝙ ceſſat illa prima repræſentatio, q̃ ficta di
citur iacẽte hæreditate introducta, nõ iure naturali
aut gentiũ, ſed iure ciuili Romanorũ. l. lege obueni-
re. ff. de verbo. ſigni. licet enim iure gentiũ introdu-
ctum fuiſſet alterũ alteri ſuccedere, nõ tñ fundat in-
troductam, ꝙ hæreditas iacens ficta diceretur perſo
na, defunctum repræſeotans ac omnia iura actiuè &
paſſiuè cõplectens: ìmò hoc totũ fuit iure ciuili po-
ſitiuo ſtatutum. Ideo vt quis ſit hæres, omnia defun
cti iura actiuè & paſſiuè arripiẽs neceſſe eſt, ꝙ adeat
hæreditatẽ, vt in omnibus & per omnia loco defuo-
cti ſurroget̃. Et debet adiri hæreditas per ipſum hæ-
redem, quia adiri nõ poſſet per procuratorẽ, quãuis
generalẽ, etiã ſi cũ libera adminiſtrationẽ haberet,
niſi ad hoc faciẽdum haberet ſpeciale mandatum. l.
Paulus. reſpõdet per procuratorẽ. vbi Bar. & Docto.
ff. de acq. hære. vel niſi eſſet procurator Cæſaris, qui
ſolus põt adire pro fiſco hæreditatem, ex mãdato ge
nerali, quod habet à lege, vt eſt text. in l. j. vbi Bartol.
Alex. & Iaſon. ff. de offic. procu. Cæſa. quæ dicit, ꝙ ſe-
cùs eſſet io ꝓcuratore reipublicæ per l. præſes. C. de
tranſactio. Quantũcunq; enim perfectè fuerit factũ
teſtamẽtum, & deceſſerit teſtator, tñ hæres non dicit̃
327 eſſe dominus hæreditatis. † Et inde dicit Bal. in c. j.
§. iniuria. de pace iuramẽ. firmã. ꝙ ius adeundi hære-
ditatẽ non eſt in bonis noſtris, antequã adeamus hæ-
reditatẽ. & in l. ſi quis prioris. §. talem. C. de ſecundis
nuptiis. in fi. dicit iura lucrorum nõ eſſe in aditiooe
aut repudiatiõe hæreditatis poſita, ſed eſt quid ſegre
328 gatum ab vniuerſitate patrimonij. † Et ſic cedi non
põt, ſicut nec ius petẽdi reſtitutionem fideicũmiſſi.
l. ſi mulier. §. ex aſſe. ff. de iure dotiũ. ſecundum Bart.
in l. ſi ſtipulatus fuerim. in prin. ff. de verb. obliga. &
in l. qui ita. io prin. & l. reſtitura. ff. ad Trebel. & Bal.
in l. ij. C. de pactis. Nec eſt certũ, ſi ex teſtamẽto ſuc-
cedetur, donec hæreditas fuerit adita per hæredẽ te-
ſtamẽto inſtitutũ: ideo dicebat Bal. in l. omoiũ. in fi.
329 C. hoc rit. † ꝙ aditio hæreditatis eſt illa, q̃ vires tri-
buit teſtamẽtis, ac omnino ipſa cõfirmat, & ſingulas
clauſulas in eis cõtentas, ſecundũ Bal. in l. j. C. ſi quis
omiſ. cau. teſta. Nec non confirmat omoia & ſingula
officia in teſtamẽto data. Et ſic officia tam tutorum
quàm executorum ad teſtamenta exequenda depu-
tatorum. ſecundum Bar. in l. alio. ff. de alimen. leg. &
Bal. in Auth. hoc amplius. C. de fideicom. Quinimò
iura dicentia dominium rerum legatarum recta via
tranſire in legatarios poſt mortẽ teſtatoris. l. ſi quis
Titio. ff. de furtis. intelligunt̃, prouiſo, ꝙ mortuo te-
ſtatore ſequat̃ aditio hæreditatis. l. omnia. ff. de leg.
ij. Qua ſecuta, dominiũ fingitur in legatarios tranſ-
latum à die & momento mortis teſtatoris. ſecũdum
Docto. ibi. Cùm aditio fingat retrò à die mortis te-
ſtatoris. l. noua. in fi. de noua. & nõ ſolùm eſt neceſſa-
ria aditio ad confirmandũ cõtenta in teſtamẽto, ſed
etiam ad validitatem relictorum in codicillis, ſecun
dum gl. & Bar. in l. qui filio. §. ſeruus. ff. de hære. inſti.
vt plenè habuiſtis, *ꝫ. teſtamentum.* iij. imò ſecundum
aliquos eſt neceſſaria ad petendum donationem cau
ſa mortis. de quo per Bal. in l. eam quam. v. q. C. de fi-
330 deicom. † Veruntamen antequàm hæres in teſta-
mẽto inſtitutus adire poſſit hæreditatem, plura re-
quiruntur, quorum aliqua cõcernunt perſonã hære
dis, & quædã verſant̃ circa alias qualitates, quæ in-
teruenire debent. Primò enim requiritur, ꝙ hæres
ſit liber homo, prout de iure præſumitur eſſe, ſi eſt io
poſſeſsiõe libertatis, niſi cõtrariũ ex aduerſo proba-
retur. l. moueor. C. de ſer. expoſ. Si aũt hæres eſſet ſer
uus, nõ poſſet adire hęreditatẽ, in qua eſt inſtitutus,
ſine iuſſu domini præcedẽte: & tũc adibit in vtilita
tem domini, cum ipſe ſibi nihil acquirere poſſit, ſed
domino. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. hæ-
redi. Inde dicitur in l. aditio. de acqui. hæredi. ꝙ adi-
331 tio hæreditatis nõ eſt in opere ſeruili. † Et idem di-
citur ibi in filio qui ſicut hæreditatem paternam, vel
aliàs profectitiam ſine iuſſu patris adire nõ poterat,
vt dicto §. iuſſum. ff. de acqui. hæredi. qui non eſt, quo
ad hoc, hodie correctus per l. fi. C. de bonis quę liber.
Sic etiam hæreditatem extranei, & ſic aduentitium,
in qua eſt inſtitutus, adire non poterat, niſi iuſſu pa-
tris præcedente: quod hodie nõ requiritur. Imò ſine
patre poteſt adire talem aduentitiam, cùm ſit capax
bonorum aduentitiorum. l. cùm oportet. & l. fi. §. vbi
autem. C. de bo. qui libe. Quod eſt verum, ſiue pater
ignoret hæreditatẽ filio delatã, ſiue ſciat, & cootra-
dicat: quia etiam inuito patre eam adire poſſet, vt d.
l. fi. §. ſin autẽ recuſante. Et in hoc concordant omnes
ibi, & in l. j. poſt gl. C. qui admitti ad bonorum poſ-
ſeſsionem poſſunt. Excepto Ange. ibi, qui cõcedit pa-
tre cõtradicente filiũ poſſe ſine ipſo adire hæredita-
tem aduẽtitiam, ſed non patre ignorante: quia text.
qui ius antiquũ corrigit in caſu quo pater adire re-
cuſat, nõ debet extendi ad caſum, qñ pater ignorat.
Sed nõ recedatis à cõmuni opin. Et nedum debet eſſe
hæres ſui iuris & liber homo, vt adire poſsit, ſed etiã
eſſe in plena libertate: ita ꝙ liberè & nõ coactè adeat
hæreditatẽ: quia aliter aditio per metum facta offi-
ciu iudicis reſcinderet̃. l. ſi metus cauſa. ff. de acqui.
hæredi. Cùm enim nihil ad inferentẽ metum perue-
nerit, actio quod metus cau. ad reſcindẽdum aditio-
nem cõpetere nũ poteſt. l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod
met. cau. Ideo dat̃ cautela, vt aditio ſit ipſo iure nul-
la, nec ſit opus reſciſsione: ꝙ timẽs cogi adire hæredi
tatẽ proteſtetur de metu. ante aditiooem. & idem ſi
cogi repudiare timeat: & aditio, aut repudiatio ſe-
quẽs proteſtationẽ erit ipſo iure nulla. l. qui in alie-
na. §. Celſus. ff. de acqui. hære. Et tam potens erit talis
proteſtatio in iſtis quæ dependent à mera volũtate
proteſtãtis, vt ſunt aditio, & repudiatio, ꝙ nõ tenẽt
ipſo iure, etiam ſi proteſtatio clam & ſecretè facta
eſſet, nec ad partis notitiã perueniſſet, ſecundũ gloſ.
ibi. ſuper verbo, fallens. de quo ibi per Bal. & clarius
332 Pau. ibi. † Præterea hæres vt adire poſsit, debet eſſe
cõpos mentis, vt præſumitur eſſe de iure, niſi proba
ret̃ demẽs aut furioſus. l. nec codicillos. C. de codicil.
Et inſuper debet eſſe maior xxv. annis. quę ætas qua-
liter probetur plenè docet Bar. in l. de ætate. ff. de mi-
333 no. † Si autem eſſet infans, id eſt minor ſeptem an-
nis, pater ꝓ illo adire poſſet hæreditatẽ, vel eius tu-
tor ſol⁹ ſi patrẽ nõ habeat. l. ſi infanti. C. de iure deli.
Si verò ſit maior infante, iam pupillus effectus, ipſe-
met adire poterit cũ tutoris authoritate, ita ꝙ actus
eius eſt neceſſari⁹ cũ tutoris authoritate. l. potuit. C.
de iure deli. Et ſi tutorẽ nõ habeat, iudex in aditione
pupilli ſuã interponet authoritatẽ, vt d. l. ſi infanti.

in fi.facit tex.inſti.de autho.tuto.circa mediũ.& tex.
ſolennis in l.fi.C.qui admitti ad bonorũ poſſeſsionẽ
poſſunt. quia iudex dicitur magnus tutor, vt ibi.
334 † Nec poſſet ſolus tutor nomine pupilli infante
maioris adire hæreditatẽ ſine pupillo.quia hæredita
tis aditio in ſola volũtate hęredis cõſiſtit.l.pro hære
de,& l.gerit.ff.de acqui.hæredi.Ideo illa quæ ſic nu-
da voluntate explicantur,eſt impoſsibile, ꝙ per alte
rius voluntatẽ aut organũ alienũ explicentur. Et ſic
cùm pupill⁹ maior infante habeat velle,licet nõ per-
fectũ,requiritur eius volũtas, quæ perficit̃ cũ autho-
ritate tutoris.Et inde eſt,ꝙ vbi pupillus eſſet infans,
qui velle nõ habet,neq; nolle,ſua volũtas reſidet to-
taliter in ſcrinio pectoris ſui tutoris,q ſolus tũc adi
re poſſet, vt d.l.ſi infanti.Et etiã põt ſol⁹ tutor pupil
lo etiã maiore infante petere bonorũ poſſeſsionẽ,q̃a
illa nõ cognoſcitur ſola volũtate hęredis abſtracta à
facto,cùm neceſſe ſit,ꝙ agnoſcatur corã iudice, vt d.
l.fi.C.q admitti ad bonorũ poſſeſsionẽ poſſunt.vnde
talis agnitio bonorũ poſſeſsiõis eſt in adminiſtrato-
rũ poteſtate,ſed nõ ſic in aditione hæreditatis,vt vi-
diſtis ſecundũ Ange. in l.ſi bonorũ.C.qui admitti ad
bonorũ poſſeſsionẽ poſſunt. & ſicut ſolus tutor ſine
pupillo adire hæreditatẽ nõ poteſt,vt d.l.potuit. Ita
etiã ſolus pupillus adire nõ poſſet ſine tutore,niſi ſta
tutũ aut cõſuetudo patriæ eũ diſpẽſaret:quo caſu ſo
lus adire poſſet,ſecundũ Ange.in l.more.ff.de acqui.
hæred.Et prædictis caſibus,ſi minor per talẽ hæredi-
tatis paternæ vel extraneæ aditionẽ reperiat̃ læſus,
poterit aduerſus talẽ aditionẽ petere in integrũ reſti
tutionẽ: qua mediãte permittetur ei aditã repudiare
hæreditatẽ, quãuis maior factus intra quadriẽnium
reſtitutiõis petẽdæ debita hæreditaria exegiſſet,tan
quam hæres à debitoribus hæreditariis,tex.eſt ſingu
laris in l.iij.§.ſcio.ff.de mino.ſecundũ Angel.quẽ ſe-
quitur Ludo.in j.nota.in l.damni.§.Sabini.ff. de da-
335 mno infe. † Secundò principaliter requirũtur quæ
dam alia,antequàm hæres adire poſſet hęreditatem.
Primò requiritur, ꝙ teſtator ſit mortuus. quia ne-
mo põt ſe gerere pro hærede viuente teſtatore, in cu
ius bonis gerendũ ſit.l.neminẽ.ff.de acqui.hære. Nã
teſtamentũ dicit̃ voluntatis teſtatoris iuſta ſentẽtia,
de eo quod poſt mortẽ fieri voluit.l.j.ff.e. Ergo ante
336 mortẽ teſtatoris hæres nihil facere põt † Nec præ
ſumitur teſtator mortuus,niſi probetur ſaltẽ per fa-
mã vel alias præſumptiones idoneas:vt quia conſan
guinei fecerũt luctũ:vel ſi probetur per vnũ teſtẽ,vel
ſi hæres oſtendit inſtrumentũ teſtamenti,ſecundum
Bar.Sal.& Pau.in l.fi.C.de edi. diui Adriani tol.& Ia
ſonẽ,in l.publicati.C.eod.in iij. col.in fi.In his enim
in quibus nõ agitur niſi de præiudicio hæredis hære
ditatem adire volẽtis,ſufficit leuis probatio mortis:
vbi nõ ſufficeret, imò requireretur plena & clara, ſi
ageretur de graui præiudicio. Putà ſi quis accuſare-
tur de homicidio, quo caſu mors occiſi eſſet clarè &
plenè probãda per teſtes,qui eum vidiſſent mortuũ:
vt quia tetigerũt eũ frigidũ,pulſu carentẽ, aut ſepe-
liri, vel ſimilia:quæ de neceſsitate mortẽ concludũt,
vt plenè dicit Bar.in l.ij.§.ſi dubitetur.ff. quẽadmo-
337 dũ teſtamenta aperi.† Nec te ſufficeret,ꝙ accuſator
cõfiteretur Titium occidiſſe:quoniam ex tali confeſ
ſione, quantũcunq; ſpõte & liberè facta nõ condẽna
retur: imò non torqueretur pro homicidio,vel alio
quocũq; delicto, niſi prius fuerit delictũ verificatũ,
id eſt ꝙ Titi⁹ fuerit occiſus,& ſit mortuus, vel res de
quibus agitur fuerint & reperiãtur ſubtractæ domi-
no,per tex.notab.in l.j.§.item illud ſciendũ eſt. ff. ad
338 Silleia. † Non enim ſufficit cõfeſsio accuſati,ſi nul-
la probatio religionem cognoſcentis inſtruat. l.j. §.
diuus Seuerus.ff.de quæſti.facit l.inde Neratius.§.fi.
ff.ad l.Aquil. Vnde prudentiſsimus Ioſue noluit cõ-
fitentem Acham,qui aliqua ſuſtulerat de anathema-
te prius cõdemnare,quã miniſtros miſiſſet in taber-
naculũ illius,vbi cuncta repererunt abſcõdita ſimul
& argẽtum,vt habet̃ Ioſue vij. Et ſi ſecùs fieret, eſſet
abuſus,cum legamus aliquos occidiſſe confeſſos qui
poſteà viui reperiebãtur, vt d.l.j.§.ſi quis vltro.ff.de
qũ.& d.l.inde Neratius.§.fi.ff.ad l.Aquil.& glo.in c.
339 fi.de confeſ. † Ideo ad ſimplicem alicuius cõfeſsio-
nem non debet ferri ſententia contra ipſum, donec
verificato delicto,cùm non audiatur perire volẽs. l.
non tantũ.ff. de appellatio. Nec aliud tales cõfeſsio-
nes quã declarationẽ perſonæ delinquentis operan-
tur:ſed non probant delictum eſſe cõmiſſum, vbi ali
ter nõ verificatur.& ita ad vnguem ſeruatur in Par-
lamento. Quando autẽ verificatum eſt delictum, &
apparet quod cõmiſſum fuit vt quia Titius reperit̃
occiſus, tunc cõfitens puniri poteſt de homicidio ex
ſua ſola cõfeſsione abſq; alia probatione: quia ſuffi-
cit quẽ de crimine confiteri, aut teſtibus conuinci. l.
ſi quis in hoc genus.C.de epiſ & cle.ibi,in conuictos
ſeu confeſſos.Idem dicitur in l.qui ſententiam. C.de
pœnis. Ex conſuetudine tamen generali & ſtylo hu-
ius regni nõ ſufficit ꝙ delatus probatione teſtiũ fue-
rit ſuperatus, niſi ore proprio ſit crimẽ cõfeſſus, vbi
agitur de vltimo ſupplicio aut membri mutilatione
ſi factũ aliter notorium non eſſet,ꝙ aliqua tergiuer-
ſatione celari ſeu negari non poſſet.c.fi.de cohabita.
clerico.& mulierum.Ideo videmus, ꝙ in cauſa capi-
tali ſtante plena probatione,quantũcunq; clara,po-
ni debet reus ad quæſtionẽ, & torturæ ſubijci, vt ab
eius ore confeſsio eruatur:& ita quotidie practicat̃,
vt dicit Maſuerus titulo de probatio.§.item vt dela-
340 tus. † Sanè etiam intelligatis ex ſua confeſsione
quem puniri debere de delicto verificato, niſi iudici
conſtaret crimẽ fuiſſe ab alio commiſſum,quàm per
confitentẽ. Quia tunc nõ puniretur ex ſua cõfeſsio-
ne,cùm vt dictũ eſt,non audiatur perire volens,vt d.
341 l.non tantum. † Niſi hoc mendaciter confiteretur
ſperans,ex tali mendatio impetrare gratiam & vtili
tatẽ, ſicut ſperabat conſequi filius Amalechitæ con-
fitendo mẽdaciter Saulem interfeciſſe: qui loco gra-
tiæ & vtilitatis reportauit mortem: quoniã ac ſi ve-
rè eum interfeciſſet,fuit mandato Dauid occiſus. vt
patet ij. Regum j.c. Cuius exemplo nondũ anni decẽ
labuntur,ꝙ ad conuincendũ quoddã inſtrumentum
de falſo, licet verũ exiſteret, notarius qui eum rece-
perat in materia ſucceſsionis Caſtri de Landorta,ac
ſi ipſum falsò ſcripſiſſet & ſignaſſet,præmio accepto
tanquã falſarius abolitionẽ impetrauit à rege. Sed,
cõperta fraude,per arreſtum curiæ Parlamenti To-
loſæ prolatũ xxij. Martij, Anno domini Milleſimo.
cccclxxxv.tanquam falſarius fuit punitus,& manus
dextra amputata,licet inſtrumentũ non falſaſſet, vi-
ſa eius falſa & ſimulata cõfeſsione,ex qua vtilitatem
conſecutus fuerat.Et quæ in pręiudiciũ alterius par-
tis cui dictum inſtrumentum pertinebat fraudulen-
ter tendebat. Et ita expreſsè etiam decidit Bal. in l.j.
342 C.de pœna iudi.qui malè iudi.poſt gl. † Secundò,
requirit̃ in aditione hæreditatis, ꝙ hæres ſciat teſta-
torẽ eſſe mortuũ,ita ꝙ non ſufficeret ꝙ verè ſit mor-
tuus,ſed vltra requiritur,ꝙ hęres ſciat eum mortuũ
adeo ꝙ ſi putaret eum viuere, quãuis iam defunctus
ſit,nõ poſſet hæreditatem adire.l.hæres inſtitutus.§.
j.ff.de

j.ff.de acqui.hęre. quia hominis viuẽtis non eſt hæreditas.l.j.ff.de hæredit.vel act.vẽdit. Certus eſt debet eſſe de morte teſtatoris.l.qui hæreditatẽ adire.ff. de acqui.hæred.vbi refert Bart.ꝙ ſemel fuit ſibi portatus vnꝰ proceſſus, in quo dicebat,ꝙ mater talis erat mortua,& ꝙ talis fuit mater,& ꝙ talis fuit filia,& ꝙ talis fuit gerens pro hærede non tamẽ fuerat poſitũ, ꝙ iſta ſciuerit matrem fuiſſe mortuam:certè iudicauit proceſſum non eſſe completũ, nec filiam potuiſſe maternam adire hæreditatem,niſi conſtaret,ꝙ ſciuerit matrem mortuam,quod dicit eſſe menti tenendum. Non tamen requiritur in hærede vera ſcientia de morte teſtatoris,quæ ꝑcipitur per ſenſum: ſed in eo ſciẽtia (hæc eſt vehemens opinio) ſufficit.l.cũ quidam.§.quod dicitur.& l.ſi quis extraneus.§.fin.ff.de acqui.hære.& no.gloſ.in l.ij.§.Labeo.ff. de aqua plu. arcen. Imò dicit Bar.in l.is põt.ff.de acqui.hæredi.v.col. ꝙ hæres qui adeũdo dixit teſtatorem mortuum, & nunc idem dicit ad validitatẽ ſuæ aditionis, præſumitur,ꝙ verè mortẽ ſciuerit,cùm nemo dixiſſe videatur quod mente non cogitauerit.l.Labeo.ff.de ſupelle.legata.maximè præſumitur hoc ſciuiſſe, ſi erat conſanguineus teſtatoris. arg.l. de tutela, vbi bonus text.C.de in integ.reſtit.minorum.& in l.Octaui.ff. vnde cognati.Aut vicinus; aut multomagis in eadẽ, ciuitate habitans, pro quibus præſumitur ſciẽtia. l. regula.§.j.& §.ſupina.ff.de iuris & fac.ign.& de præſumptio.c.quodam.& c.quanto.& qui matrimoniũ accuſare nõ poſſunt. c.cùm in tua. Et ſic ſtatur dicto hæredis,niſi ex aduerſo probaretur contrariũ: quod qualiter fieri poſsit,plenè dicit Bart.in d.l.is poteſt.
343 † Tertiò requiritur in aditione hæreditatis,ꝙ hæres ſciuerit teſtamentũ eſſe factum : non quod interfuerit in teſtamẽti factione,aut fieri viderit, audiuerit,& legerit:ſed ſufficit ꝙ ei ſit dictum vel ſcriptum literis amicorũ.l.de ætate.ff.de interroga.action.vel quod de hoc (ſcilicet de teſtamẽto facto) ſit communis opinio,& fama. Ex quo datur intelligi, ꝙ clauſis tabulis teſtamẽti hæreditas poteſt adiri.l.vnica.§.cũ ergo.C.de cadu.toll.l.j.in fi.ff.de iur.& fac. ign. & l.j. §.j.ff.de bono.poſſeſ.ſecundum tabu. Et adeò ſufficit talis fama de teſtamento facto tempore, quo aditur hæreditas, ꝙ ſi poſteà adita hæreditate ſuperueniat cõtraria fama,ſcilicet ꝙ teſtamentũ non erat factũ, dum tamẽ verũ ſit,ꝙ factũ fuerit: nõ inualidatur talis aditio:qa poſtquã quis ſemel effectus fuit hæres, opinio cõmunis cõtraria actũ non perimit, nec extinguit.l.cùm quidã.§.ſeruum.ff.de acqui.hæred.vbi habetur,ꝙ licet cõmunis opi.impediat aditionẽ, nõ tamẽ poteſt extinguere iam factã. Ideo cauti debent eſſe aduocati,vt taliter aditionem hęreditatis,articulent,ꝙ articuli concludant famã tali tempore,ꝙ ſuf-
344 ficiat ad ſuam intentionem. † Quartò requiritur, ꝙ hæres ſciuerit hæreditatem ſibi delatã:vt quia ſciuit ſe purè hęredem inſtitutum,vel conditionem inſtitutionis extitiſſe vel purificatam eſſe. Debet enim hæres ſcire & certificatus eſſe:nam ex inſpectiõe teſtamenti ſolùm,cùm clauſis tabulis teſtamenti aditi poſsit hæreditas.l.ſi fratris.ibi,etiam clauſis tabulis. C.de iure deli.& plenè Bart.in l.eius qui in prouincia.in pr.in.ff.ſi cer.pe.Sed etiã ſufficit,ꝙ certus ſit ex opiniõe multorum & fama,vel literis amicorum,ꝙ inſtitutus fuit hæres in tali teſtamento, vt declarat Bar.in d.l.is poteſt.ff.de acqui.hæred, licet non dicatur ſi purè inſtitutus eſt,vel ſub cõditione:quia aſſertio ſimplex (ꝙ talis eſt hæres inſtitutus) ſufficit ad præſumẽdum, quòd crediderit ſe purę inſtitutum.l. j.ff.de condi.& demonſt.Ideo poterit adire: quia ſua opin.cum veritate concordat, vt d.l. cùm quidam.§. quod dicitur.Si autẽ cõmunis opi. (ſcilicet ꝙ omnes dicerent neſcire, vtrum purè vel ſub cõditione, quia tunc ex tali dicto gentium hæres certus eſſe non poteſt,an ſit hæres,vel non : niſi interfuerit in teſtamẽto) adiri non poſſet hæreditas.l.cùm falſum.& l. nec is.ff.de acqui.hæredi. Si verò dubitatur qualiter ſuit hæres certificatus : tunc in dubio hæres præſumitur ſcire quæ in teſtamento continentur.l.cum hæres.ff. de libe.leg.& l.quædam ita.§.ſi quis filium. ff.ad Trebel.& plenè Barto.in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.obli.Sed ſi poneremus hæredem in veritate inſtitutum ſub conditione : tunc ſi conditio non extitiſſet, ſine dubio aditio nõ valeret.ſed ſi poneremus conditionem extitiſſe, tunc poteſt eſſe conditio collata in talem euẽtum, quòd hæres præſumitur ſcire, puta mortem cõſanguinei,aut vicini , vel in euentũ alicuius facti:de quo fama erat in ciuitate.Sed ſi prędictæ cõditiones ceſſarent, teſtat regula:ꝙ præſumitur ignorãtia.l.verius.de proba.& cap. præſumitur.
345 de regulis iuris lib.vj. † An autem dicta ignorantia vitiet aditionem,dicit Barto. quòd ſi hæres ſciuit conditionem adiectam in inſtitutione, vitiatur aditio. Si autem credit ſe purè inſtitutũ, licet fuerit ſub conditione,quæ iam eſt purificata, aditio valet.l.ſed & ſi de ſua.in ij.& l.ſi quis extraneum.§.fina.ff.de acquiren.hæredi.imò ſi adhuc purificata nõ eſſet, cum hæreditatem adiuit: tamẽ verè credebat eam eſſe purificatam,aut vehementi opinione ſciebat ſeu ſperabat eam purificari, quæ poſteà purificata eſt : ſufficit ad validitatem aditionis vehemens opinio, cum facto ſecuto, vt dicta l. ſi quis extraneus, §. ſciendum. iuncta glo.fin.ibi:& l.cùm quidam. §. quod dicitur. ff.de acquiren.hæredi,quo caſu aditio valebit non ſolùm ex nunc quo extitit conditio , ſed etiam ex tunc ſcilicet à tempore expeditæ aditionis vel effectum tranſmiſsionis eiuſdem ad hæredes extũc, vt clarius dixi ſuper verbo, *Et ſoboles quem geſtabat in vtero*, in fine.& idem in conditione iuris cuius ignorantia non habet vitiare aditionem , vt dicta l. multum.ff.
346 de conditio.& demonſtra. † Quintò requiritur, ꝙ ſit certus hæres teſtatorẽ potuiſſe teſtari:aliàs dubitaretur de viribus teſtamẽti:& ſic impediretur aditio hæreditatis,& quòd teſtari poterit, faciliter ſciri poteſt, ſcilicet ſi non habet aliquam de conditionibus tactis per gl.in l.ſi quæramus. ff. eodem. Sed cui incumbat probatio,docet plenè Bartol. in dicta.l. is
347 poteſt. † Sextò requiritur,quòd hęres qui vult adire,ſciat , quòd nullus ipſum ꝓcedat in illa ſucceſsione: aliàs dubitaret de viribus teſtamenti , & ſic tanquam dubitans acquirere non poſſet hæreditatem.
348 l.cùm quidam.§.j.ff.de acquirend. hæredi. † Septimò hæres adire volens ſcire debet ex qua cauſa ad ipſum pertineat hæreditas:vel ex teſtamento,vel ab inteſtato.l. ſi is ad quem.ff. de acquiren. hæreditate.
349 † Et quòd ſibi hæreditas pertineat ex teſtamento, faciliter ſcitur per inſpectionem teſtamẽti : & quòd teſtator deceſſerit ab inteſtato præſumitur, vt vidiſtis,ſuprà teſtamentum j.& plenè per Barto.& Alex. in dicta l.is poteſt.Et ſi teſtator duo teſtamenta fecerit,eligere debet hæres ex quo teſtamẽto adeat.quoniam non valeret aditio, ſi adeundo diceret:adeò ex primo teſtamẽto,vel ex ſecundo, prout de iure valere poteſt,ſecundum Pet.de Anchar.& Philipp.Franchi.in capi.j.per illom rex.de poſtula.prçla.libro vj.
350 † Nam illa clauſula prout de iure melius valere

poteſt,licet operetur in vltimis volútatibus cóficien
dis.l.fina.C. de codicil. tamen nihil operatur in adi-
tione hæreditatis:imò neutro teſtaméto valebit hę-
reditatis aditio, cúm de viribus vtriuſq; videat du-
bitaſſe,arg.l.cum qui duobus.ff. de acquiten. hæred.
351 facit capit. vt qui duas.de electi. in vij. † Octauo re-
quiritur, quòd hæres ſciat ſe eſſe hæredem volunta-
riũ,vel neceſſariũ,puta ſuum, quia ſi in hoc erraret,
vitiaretur aditio.l.is qui putat.& l.ſeq.ff.de acquiré.
hæredi. Qui auté ſint hæredes voluntarij & neceſſa
rij,videbitis,infrà in verb. *Mortuo itaq; teſtatore*.ij.
352 † Vltimò requiritur, ꝙ ſciat pro qua parte eſt hæ-
res,vel in totum,vt plene per Bart.& docto. in dicta
l.is poteſt.Et adeò prædicta requirútur ad validita-
tem aditionis,ꝙ ſi aditio fieret tempore incongruo,
quo nõ eſſet de prędictis certificatus,talis aditio nó
recóualeſceret per ſcientiam prędictorum,& ſic per
ſuperuenientem potentiam adeundi, ſecundum An-
ge.in l.cúm quidam.§.quod dicitur.ff.de acqui.hære.
353 † Licet fieri poſsit die feriata,niſi ſtatutum aut con
ſuetudo hoc prohiberet,ſecundum Bal.in l. credito-
rũ.C.de iure delibe. Et fieri poteſt parte abſente, ſe-
cundú Barto.in Authen.ſacramenta puberũ.C.ſi ad-
uer. ven.& in l.generaliter.C.de nõ nume.pecu.imò
fieri poteſt die qua hæres infirmatur:quæ dies voca-
tur cretica.l.cretionum.vbi Sali.C.de iure delib.hoc
declarat.Et in articulo mortis.l.ſi auia.C.de iure de-
lib. iúcto ꝙ in extremis poſitus teſtari poteſt, vt hîc.
354 & teſtando adire hæreditaté,vt d.l.ſi auia. † Vnum
tamen notabitis,quòd ſicut non valeret aditio hære
ditatis facta per hæredem,qui non eſt certus de præ-
dictis qualitatibus & códitionibus, ſic etiá non vale
bit repudiatio hæreditatis facta per hæredé de præ-
miſsis non certificatum.l.in repudianda.ff.de acqui.
hæredi.& l.mater.C.de inoffici.teſta. Nam aditio &
repudiatio eiſdem regulis procedunt,inſtitu. de hæ
redi.quali.& diffe.l.fina.& l.ſicut.C. de repu. vel ab-
ſti.hære.ſecundum Bar.& docto.in l.gerit.de acqui-
355 ren.hæredi.vbi in j.col.dicit, † quòd adire hæredita
tem nihil aliud eſt, quàm potentia adeundi non im-
pedita per actum volútatis declaratum deducere: ſi-
cut repudiare hæreditatem non eſt aliud, quàm po-
tentia repudiandi non impedita per actum volunta-
356 tis declaratum, & à ſe abdicare hæreditatem. † Li-
cet enim ſecúdum aliquos ſolus animus ſufficiat ad
hoc, vt hæredi acquiratur hæreditas,ſcilicet eo ipſo
quo vult eſſe hæres: quia ilico eſt in veritate hæres,
tamé quãtum ad probationem requiritur, quòd in-
teruenIat aliquis actus extrinſecus per qué animus
adeundi probetur,ſecundum Barto.in l.pro hærede.
§.j.ff.de acqui.hære.Imò ſecundum communem opi-
nionem oportet ad aditioné hæreditatis, ꝙ animus
adeundi non remaneat in meris terminis volũtatis:
ſed requiritur quòd declaretur per effectũ, id eſt per
aliquem actum hæredis extrinſecum, ſecundũ Bar.
& Alexan.& docto.in dicta l.pro hærede.in princip.
357 † Et declaratur animus adeundi duobus modis,
vno modo per actum verbi,alio modo per actum fa
cti.Per actum verbi aditur hæreditas ſine aliqua bo
norum defuncti apprehenſione reali.l.cùm hęredes.
ff.de acqui.poſſeſ.& l.ſi ſorori.C.de iure delib.Et adi
tur ſolo verbo hæreditas aliam non requirés bono-
rum poſſeſsionem:quoties hæres inſtitutus in teſta-
méto vel veniens ab inteſtato exprimit verba diſpo
ſitiua aditionis:quæ aliud importare nõ poſſunt,ni-
ſi aditionem hæredis,nec propter aliud, ſed propter
ſe principaliter proferunt. putà ſi hæres dicat, adeo
hæreditatem, vel gero me pro hærede, vel agnoſco
hanc hæreditatem,vel eam apprehendo,accipio,vel
aſſumo.l.pro hærede.ff.de acquiré.hæredi. & l. apud
358 Aufidium.ff.de optio.leg. † Nam per talia verba ſi-
ne dubio aditur & acquiritur hæreditas: quia ſunt
verba diſpoſitiua de præſenti: quod requiritur ante,
quàm efficaciter adeatur, & nihil aliud ſignificant,
nec ſignificare poſſunt, niſi hæreditatis aditionem.
359 † Vnde non ſic eſſet, ſi hæres verba proferret ſu-
ſpenſiua, quanuis diſpoſitiua,id eſt prolata propter
ſe principaliter.veluti ſi diceret,volo adire. Quoniá
per talia verba diſpoſitiua quia ſunt diſpenſiua non
induceretur hæreditatis aditio, ſecundum gloſ. in l.
ſerui electione.§.j.ff.de lega.j. Hæres enim dicendo,
volo adire,non propter hoc adit,nec de præſenti ac-
quirit: ſicut ſi diceret, non mihi diſplicet hæreditas.
Cùm dicta verba importent ſolùm quoddam mediũ
inter placere & diſplicere.l.j.§. is qui naué. ff. de ex-
er.actio.& l.j.§.ſcientiam.ff.de tribu.actio.& no. in
l.qui ſe patris.C.vnde liber.Sic etiá hæc verba, volo
adire,non inducunt aditionem:cùm dicta verba du-
plicem habeát ſenſum, ſcilicet de præſenti volo adi-
re nunc,vel ſuſpenſum in futurum:ideo ex illis non
inducitur aditio de præſenti.Sicut dicim⁹ nos cano-
niſtæ de voto, quòd non inducitur niſi ex verbis ſo-
lenniter & deliberaté emiſsis.capit.ij.infrà de voto.
& l.obligationũ ſubſtantia.§.fina.ff.de actio.& obli.
360 † Et pari modo non inducitur repudiatio, ſi dicat,
nolo adire.l.filij matrem.ad Tertyl. ſecundum Iaco.
Butri.qué ſequitur Bald.in dicta l.qui ſe patris, facit
quod decidit Bal.qui feu.dare non poſ.§. fina. quòd
princeps dicendo,volo conferre tale caſtrum Titio,
nihil confert:ſic etiam nec fit per talia verba hæredi
tatis aditio,niſi certitudinaliter & deliberatè hæres
dixiſſet ſe velle,aut nolle adire. quod demonſtratur
361 tripliciter. † Primò ex præcedentibus, putá ſi hæ-
redi datus fuerit terminus ad deliberandum,ſi adire
velit,vel non:& poſteà reſpondet adire velle, vel re-
ſpondit adire nolle. Ná tunc induceretur aditio aut
repudiatio.l.ſed ſi alio.§.j.& l.omnes.ff.ad Trebelli.
Secundò hoc demonſtratur ex inſtantibus tempo-
re quo illa verba proferuntur. veluti ſi dicat ſe vel-
le eſſe hæredem, aut ſe velle habere hæreditatem. l.
iam dubitari.ff.de hæredibus inſtituendis.& l. apud
Aufidium.ff.de optio. lega. Nam aliud eſt dicere, vo
lo adire hæreditatem:quo caſu (vt dictum eſt) verba
ſunt ſuſpéſiua:& aliud eſt dicere, volo eſſe hæres, vel
volo hæreditatem: vt probát dicta iura. Quia ex in-
ſtanti tempore ſignificant animum adeundi de præ-
ſenti.Idem ſi dixerit, pro certo adire volo hæredita
tem. Et idé ſi ab alio interrogatus, ſi hæres eſſe velit,
362 reſpondeat quòd ſic. † Quia hoc verbum volo,
quando profertur reſpõdendo alteri intelligitur, id
eſt deliberatè volo.l.in ementis.C.de contrahen.em-
ptio.videatis Bal.in l.j.C.de ſum.Trini.& in dicta l.
j.C.de confeſ.Idem dicit Iaſon.in dicta l.j.v.colũ. de
ſum.Trini.quando verbum volo, eſſet geminatum.
Nam geminatio multùm operatur, & declarat eni-
xam voluntatem.l.Baliſta.in prin.ff.ad Trebel. vbi-
cunq; enim aliquid non operatur, ſemper operatur
& diſpoſitionem inducit, quando geminatur,ſecun-
dum Barto.in l.ſcimus.in fine.C.de agri.& cenſi.lib.
363 xi. † quia qui verba geminat & reiterat,cẽſetur de-
liberate loqui.facit.l.j.C.de plus peti.ibi:ſecúdis có-
feſsionibus.& Panormita.in capitu.ſi cautio.de fide
inſtrumen. Plus dicit Bald. in dicta l.j.§.ij.ff.de ver-
364 borum obligatio. † Quòd ſi quis interrogatus ſi

velit

velit eſſe hæres, aut ſi velit hæreditatem: reſpódeat,
cur non? videtur deliberatè reſpondiſſe, & ſic hære-
ditatem adiuiſſe. Idem ſi hæres reſpondeat per ver-
bum credo. Putà ſi reſpondendo poſitioni partis ad-
uerſæ dicat, credo quòd ſum hæres, ſecundum Bald.
365 in l.j.C.de fal.cau. adiec.lega. † Pariter inducitur
aditio; ſi hæres exceptionem obiiciat contra credi-
torem hæreditarium, ſecundum Bald. in l.cum anti-
quioribus.C.de iure deliberan. Et idem ſi hæres pro-
curatorem conſtituerit ad adeundam hæreditatem.
Nam ex eo ſolo cenſetur hæreditatem adiuiſſe.l. per
procuratorem.ff.de acquiren.hæredi. Non enim cen
ſetur procuratorem conſtituiſſe, niſi deliberatè vo-
luiſſet. Idem ſi hæres conuocatis ad hoc amicis ſuis
& pluribus teſtibus dixit: volo adire hæreditatem,
& ſitis vos teſtes. Nam ex hac ſolennitate inſtante
& adhibita tempore prolationis verborum præſu-
mitur, quòd deliberatè verba protulerit: & ſic ani-
mo adeundi hæreditatem de præſenti. Et ſic poſſet
vno modo intelligi.l.Pamphilo.§.propoſitum.ff. de
leg.iij.ſecundum Barto.in dicta l.gerit.& in l.fina. ff.
366 eo.& l.j.§.ſi quis ita.ff.de verbo.oblig. † Tertiò hoc
demonſtratur ex ſequentibus, putà ſi poſtquàm hæ-
res dixit, volo adire hæreditatem: lapſi fuerunt tres
mẽſes. Quo caſu lapſus tẽporis ſequens demonſtrat
ipſum deliberatè hoc dixiſſe, poſtquã verba non re-
uocauit, ſed in eiſdem tribus mẽſibus perſeuerauit,
caſus eſt ſingularis in l.fin. §. ſimili modo.C. de iure
delibe.qui licet loquatur in repudiatione, tamen idẽ
dicunt omnes eſſe in aditione, cùm hæc duo ſcilicet
aditio & repudiatio eiſdem regulis procedunt, vt di
cto §.fi.inſti.de hære.quali.& diffe.& dicta l.ſicut. de
367 repu.hære. † Pariter inducitur repudiatio, vbi ver-
bo nolo, adiicitur dictio amplius, ſecundũ Sali.in di-
cta l.qui ſe patris.per glo.in l.poſtquã liti.C.de pact.
quam ibi ad hoc pónderat, & in l.accuſationem.C. de
368 accuſatio. † Et ſicut per verba diſpoſitiua ſuſpenſi-
ua regulariter non videtur adita hæreditas, vt vidi-
ſtis: ſic etiam nec videretur adiri per verba enũtiati-
ua: quæ propriè dicuntur, quoties non proferuntur
propter ſe: id eſt propter id quod ſignificãt & impor
tant: ſed proferuntur propter aliud negotium, quod
geritur, cui incidenter dicta verba proferũtur. Puta
ſi diceret hæres, ego hæres Titij dono tibi librũ meũ
propriũ. Certè illa verba, hæres Titij, non proferun-
tur principaliter propter hæreditatem Titij adeun-
dam vel non: ſed propter aliud ſcilicet propter dona
tionẽ libri: quæ ſine dictis verbis poterat fieri & va-
lere: tamen incidenter prolata fuerunt abſq; neceſſi
tate: nam talia verba enunriatiua cõmuniter non di
ſponunt, vt plenè per Bar.in l.ex hac ſcriptura.ff. de
donatio.& Salic.in l.ex his.C.de teſta.mili.vbi vide-
369 tur eſſe tex.& in l.epiſtola.ff.de pactis. † Tamen in
caſu noſtro ſubiecto aliquando verba enunciatiua
proferuntur códitionaliter, veluti ſi hæres dicat, do
tibi librum, & codicem meum proprium, ſi ſum hæ-
res. Et tunc per illa verba non fit nec inducitur adi-
tio, nec repudiatio, ſi diceret, dono tibi codicẽ meũ, ſi
non ſum hæres. Primò, quia talis actus aditionis
aut repudiationis non recipit códitionẽ. l. eum qui.
in fi.ff.de acquiren.hæredi.& ff.de regu.iuris.l.actus
legitimi. Aditio enim hæreditatis eſt actus legitim⁹,
ſecundum Bald.vbi ponit cauſam quare.in l.quinta.
C.qui admit.ad bono.poſſeſ.poſ. Secundò quia iſta
verba proferuntur dubitatiuè, & in aditione vel re-
pudiatione requiritur animus certus, non dubitati-
uus.l.is qui hæres. & l.ſi is ad quẽ. & l.hæres inſtitu-
370 tus.ff.de acquiren.hæredi. † An autem valeat adi-
tio hæreditatis hoc modo facta: adeo hæreditatem ſi
de iure poſſum, decidit Bal.in l.potuit.viij. quæſtio.
C.de iure delibe. Aliquando verba enuntiatiua pro-
feruntur ab hærede per modum cauſæ, veluti do tibi
codicem meum: vel tale quid facio, quia ſum hæres
Titij. Et tunc talia verba præſentis temporis ſine du
bio inducunt voluntatis probationem, quòd hæres
eſſe voluit.l.emptor.in fi.de rei vendi.& ff.de collat.
bono.l.j. Aliquoties verba enuntiatiua proferuntur
demonſtratiuè, vt in exemplo ſupra poſito ſic dicen-
do, Ego talis hęres Titij do tibi codicem meum pro-
priũ. vel ſic per epiſtolam ſcripſit, Titius hæres Caij
ſalutem, &c. Nam illa verba, hæres Titij, ponuntur,
non quòd ſint neceſſaria ad validitatem donationis,
vel ſint de ſubſtantia epiſtolæ ante ſalutationem: ſed
ponuntur ad clarius demonſtrandum perſonam do
nantis vel ſcribentis. Et certè per talia verba probať
aditio hæreditatis, & volũtas hæredis, quòd hæredi-
tatem acquiſiuit, vt dicta l.gerit.& l.pro hærede.§.j.
& l.ſi quis extraneus.§.j.& l. Panionius.in fine.ff.de
acquirend.hæredi. Et hoc verum, vbi verba ab hę-
rede prolata erãt enũtiatiua facti proprij, vt in exẽ-
plis iam dictis. quia tunc probauit aditionem hære-
ditatis: ſecus autem ſi enunriatiua forent facti alie-
ni, quod poterat aliter eſſe inductũ, quàm in volun-
tate proferentis conſiſtat, vt dicta l. epiſtola. & l. ex
his. Et præmiſſa exiſtunt vera, vbi verba ab hærede
prolata ſiue diſpoſitiua ſiue enuntiatiua erant clara
& certa: quia tunc inducitur vel non inducitur adi-
371 tio hæreditatis, prout dictum eſt. † Si autem hæres
protulerit verba ambigua ſeu dubia, puta ſi ei dicen
ti, talis hæreditas ſibi obuenit, reſponderit bene pla
cet mihi, aut bene volo, vel bene cõtentor. Quę qui-
dem verba ſunt dubia. Nam ſi referantur ſolùm ad
hæreditatem, illa verba tantum important ac ſi hæ-
res dixiſſet, placet mihi hæreditas, per quę inducere-
tur aditio hæreditatis, vt vidiſtis ſuprà. Si autem re-
ferantur ad totam reſponſionem & ad omnia verba
illi⁹ integraliter ſumpta, talia verba, bene placet mi
bi, important ac ſi hęres dixiſſet, placet, quòd mihi
obuenit hæreditas. & tunc non induceretur aditio.
quia aliud eſt & aliud importat dicere, placet mihi
hęreditas. quo caſu aditur. Et aliud eſt dicere, placet
quòd mihi obuenit. quia ex hoc non infertur, quòd
propter hoc hęreditatem delatam habere velim.
372 † Vnde cùm dicta verba dubia aut ſimilia prola-
ta reperiuntur ab hęrede, & dubitatur an hęres ea
protulerit animo adeundi, vel non adeundi ſtabitur
interpretationi hæredis, qui dicta verba protulit, vt
cuius eſt loqui eiuſdem ſit interpretari, argu.l.finali.
C.de legi.facit l.ſi quis intentione.ff.de iudi. Et ſi hæ-
res qui dicta verba dubia protulit, moriať ante illo-
rum interpretationẽ, ſtabitur declarationi ſui hære-
dis, qui eius volũtatem melius nouit.l. ſi quis à filio.
§.ſi quis plures.ff.de lega.j.ſecundum Barto. in dicta
l.gerit.de quo latiùs per eundem, l. inter ſtipulãtem.
§.primo.ff.de verborum obligati. vbi latiùs decidit.
An ſtetur declarationi hæredis de voluntate defun-
373 cti. † Et eiſdem modis quibus probatur animus
adeundi hæreditatẽ per verba ab hærede prolata, vt
vidiſtis. Eiſdem modis probabitur per ſcripta ſua, vt
ſcilicet inſpiciamus, an ſcriptura contineat verba di
ſpoſitiua, vel enuntiatiua, aut ſuſpenſiua. Imò for-
tius operatur dicta verba, quãdo ſunt in ſcriptis re-
poſita: quia tunc magis deliberatè pręſumuntur ſin-
gula facta, quam quando ſolo verbo proferũtur, ar-

gu.l.ij.C. de ſenten.ex peri.recitã. facit quod decidit
Panor.in cap.fin.de confeſsis.dum loquitur de con-
feſsione extraiudiciali abſente parte facta,tamen in
ſcriptis repoſita. Plus dicit Bartol. vbi ſuprà, quòd
licet ſcriptura vbi cõtinentur verba aditionem hæ-
reditatis importãtia aliquo caſu foret nulla, puta ſi
filiusfamiliàs qui de iure teſtari non poteſt, in teſta-
mẽto ſuo nullo diceret declararet ſe adire hæredita
tem ſibi delatam: vel quicunque alius in teſtamento
ſuo nulliter facto hoc diceret: tamẽ aditio probare-
374 tur: † quia imperfecta voluntas probat voluntatẽ.
l.fin.ff.de rebus eorum.& in l.in teſtamento.ff. de fi-
375 deicom.liber.& l.j.& ij.C.de fideicom.† Et hoc mo-
do per ſcripturam poſſet mutus indubitanter, ſi ſcri
bere ſciat, adire hæreditatẽ nutu: quo caſu notarius
qui inſtrumentum retinere habet ſi nutuin alius mu
ti intelligat,ſcribere ſecurè poteſt qualiter talis mu
tus nutu adiuit hæreditatem, vt l.nutu.ff. de legatis.
iij.Nõ enim habet notarius neceſſe ſcribere ſingula
verba & actus cõtrahentiũ, ſed ſufficit, quòd ſcribat
actus iuris. Nã ſatis eſt, ꝙ ſcribendo inſtrumentũ fi-
deiuſsionis ſcribat: Talis fideiuſſor pro tali.l. ſcien-
dũ.ff.de verb. oblig. licet ad illud multa verba requi-
rãtur, ſcilicet ſtipulationis.l.blanditus.C.de fideiuſ-
ſo. facit l.j.C.de cõtrahen.& commit. ſtipul. Si verò
per ſe non intelligat, adhibeat aliquem vicinum vel
conſanguineum ipſius muti, qui ipſum intelligat.
376 † Et tunc notarius ſcribet in inſtrumento qualiter
certificatus per talẽ conſanguineum ſuum tanquam
per interpretem vidit talem mutum faciẽtem ſigna
& nutus: per quæ hæreditatẽ adire volebat. l. j.in fi-
ne. ff. de verborum obligatio. vbi de hoc modo fa-
ciendi eſt text.ſingularis. Et ſi talis aditio probanda
eſſet per teſtes: ſi quidam teſtes forent conſanguinei
& parẽtes ipſius muti, vel aliàs domeſtici, ſufficeret
quòd deponerent vidiſſe talem mutum facientem
ſigna, vel actus, per quæ & quos ſignificabat ſe velle
adire hæreditatem. Tales enim perſonæ præſumun-
tur ſcire & intelligere actus & cõſuetudines muti. l.
octaui.ff. vnde cog.& l.de tutela.C.de in inte.reſtitu.
mino. Si autem eſſent teſtes extranei, tunc deberent
nominatim deponere de illis ſignis per mutũ factis,
& dicere: vidi talem mutum digito oſtendere domũ,
& res hæreditarias,& poſtcà ſtringere brachia ad ſe,
ꝓpter quod intelligimus eũ velle illas res ad ſe per-
tinere. Et eſſet hoc caſu vtile, ꝙ iudex haberet alios
teſtes cõſanguineos & domeſticos muti, licet in actu
non fuerint, qui dicerent, quòd conſuetudo muti
eſt, quòd talia ſigna vellẽt hoc ſignificare. Ita ſingu-
lariter & practicè locutus fuit Barto.in l.mutum.ff.
de acquirẽ.hæredi.& in dicta l.nutu. quod eſt notan-
dum ad multa. Et aliàs lucratus fui aurum de quodã
abbate, qui catharrho mutus effectus volebat, imò fe
cit procuratorium ad reſignandum ſuam abbatiam
in curia Romana ſecundũ meum conſilium: quæ re-
ſignatio fuit per ſummũ pontificem admiſſa, & pro-
377 uiſum de abbatia cuidam ſuo nepoti. † Secundò
principaliter dixi ſuprà, quòd de animò adeũdi hæ-
reditatẽ apparere poteſt per actum facti:& tunc con
ſiderãdum eſt, quòd quædam ſunt facta præparato-
ria ad aliquid. Quædã verò ſunt quæ principaliter
378 fiunt propter ſe. † Primo caſu conſiderare debetis,
quòd facta præparatoria ſunt in duplici differentia:
quia quædam ſunt præparatoria ad aditionem hære
ditatis neceſſaria, & per illa nõ inducitur aditio hæ-
reditatis: vt putà hæres ſub cõditione inſtitutus ad-
implet cõditionem, ſine cuius implemẽto adire non
poterat.l.antiſtis.ff.de acquiren.hæredi.& l.j.§.ſi pa-
rendum.ff.de condi.ob cau. vel ſi exhæredatus filius
agat querela teſtamenti inofficioſi. Cùm aliàs adire
non poſſet: certè per hoc non inducitur hæreditatis
aditio.l. quemadmodum.ff. de inoffic. teſta. Idem ſi
hæres petit ſibi exhiberi tabulas teſtamẽti, vt inſtrua-
tur de viribus, cùm antequam certum habeat animũ
non poſsit adire.l.Atilio.de acqui.hæredi. Quædam
ſunt facta præparatoria, non tamẽ neceſſaria ad adi-
tionẽ putà ſi ab inteſtato ſuccedens accuſo teſtamen
tum falſum, vel dicam teſtamentum nullum, certè
per tale factum præparatoriũ ad aditionem non ne-
ceſſariũ inducitur hæreditatis aditio: quia cùm cer-
tus ſim de hoc; ſcilicet quòd teſtamẽtum ſit nullum,
quod ex ſui oſtenſione conſtare poteſt, non eſt mihi
ne adeam probibitum.l.nec is.& l.cùm falſum. ff. de
acqui.hære.l.cùm quidam.vbi Barto.ff.de bono. poſ.
facit.l.ſuus.C.de repudi.hæred. Et idem,& multo for
tius inducitur aditio hæreditatis per actus præpara-
rios petitionis hæreditatis, puta ſi facerẽ formari li
bellum volens cõtra te agere petitione hæreditatis,
vel ſi inſtarem apud iudicem, quòd interrogeris an
tu qui occupas hæreditatem poſsideas pro hærede:
quia intendo te conuenire petitione hæreditatis. Nã
omnia iſta & ſimilia inducerent probationẽ volun-
tatis hæredis adeuntis, vt dicta l. quemadmodum.ff.
379 de inoffic.teſtamen. † Secundò dixi, quòd quædam
ſunt facta, quæ fiunt principaliter propter ſe: & iſta
380 ſunt in duplici differentia. † quia quædam ſunt fa-
cta vniuoca, quæ non poſſunt ſignificare, niſi vnum
effectum, vt in caſu noſtro, quando ſunt talia facta,
quæ fieri & explicari non poſſunt citra ius & nomẽ
hæredis. Putà ſi à ſtatuliberо vel à legatario hæres
inſtitutus pecuniam cauſa conditionis implẽdæ hæ-
redi debitam acceperit: certè cùm talis pecunia non
deberetur ex voluntate teſtatoris niſi hæredi, & ſic
capi non poterat citra ius & nomen hæredis: per hoc
inducitur hæreditatis aditio.l.ꝓ hærede. §. Papinia-
nus.ff.de acquiren.hæredi. Nam capere talem pecu-
niam ſoli hæredi & nulli alteri debitam, fieri nõ po-
teſt citra ius & nomen hæredis: ideo per tale factum
inducitur hæreditatis aditio: cùm alium effectũ im-
portare, aut ſignificare non poſsit, vt ibi. Et ſic pecu-
niam accipiendo præſumitur animum adeundi ha-
buiſſe, vt potius videatur factũ incaſſum ſeu fruſtra
non explicaſſe & nihil feciſſe.l.quoties.ff.de reb.du.
Idem ſi hæres rem hæreditariã quæ ſeruando ſerua-
ri poterat alienauit, vel in teſtamẽto ſuo legauit: qa
eo ipſo videt hæreditatẽ adiuiſſe. l. ſi auia. C. de iure
deli. Idem ſi ſeruum hæreditariũ manumiſit.l.j.C. de
381 iure delib. † Quædam ſunt facta æquiuoca, quæ ſe
habere poſſunt ad aditionem hæreditatis, & etiã ad
aliũ effectũ, id eſt qa fieri poſſunt animo non adeun-
di,& citra animũ ius & nomẽ hæredis. Putà inſtitu-
tus intrauit domũ teſtatoris, in qua habitauit, quod
facere potuit cauſa adeundi hæreditatẽ, vel cauſa cu
ſtodiæ, prout quilibet vicinus faceret, aut negotiorũ
geſtor: vel ſepeliuit teſtatorẽ, quod etiam eſſe potuit
animo adeũdi, vel cauſa pietatis. Et tunc ad ꝓſumen-
dum de animo adeundi vel nõ adeundi recurrere de-
bemus ad cõiecturas. Nam ex qualitate rerũ & per-
ſonarũ præſumemus, an inſtitutus hoc fecerit ani-
382 mo adeũdi vel nõ. quia † de animo nullus põt præ-
ter Deũ (qui ſolus ſcrutator eſt cordiũ) iudicare. c.j.
vt eccleſia.bene. Niſi per coniecturas, quæ ſunt legi-
tima, imò euidens probatio eorum, quæ in animo
conſiſtunt.l.imperator.ff.de lega.j.& Panor. in capi.
ad no

ad noſtram.in princ.de emp.& vẽdi.aliud appareat.
ideo coniecturando animum hæredis in talibus fa-
ctis æquiuocis conſiderare debemus,ꝙ quędam ſunt
in quib⁹ cauſa pietatis cadit de facili, vt ſepelire de-
functum: hanc enim cauſam faceret vicinus vicino.
Similiter paſcere familiam expenſa modica, maxi-
mè ſi eſſent paruuli, facere cuſtodiri domum. Nam
hæc omnia faceret vicinus vicino ex pietate. Et tunc
ex talibus factis & actibus non probatur nec præſu-
mitur aditio hereditatis,niſi aliud probaretur.l.& ſi
quis.§.plerique.ff.de religio. Quædam ſunt facta,in
quib⁹ nõ cadit præſumptio pietatis ita de facili, nec
etiã præſumptio aditionis: veluti ſi hæres fructus hæ
reditatis recolligi & recondi fecit,aut curã de iumen
tis habuit.l.pro hærede.§.ſeruos.ff.de acquir. hæredi.
& tunc ſi quidem viuit ipſemet hæres, qui hæc fecit,
ſtandum erit eius interpretationi cum iuramento:&
ſi mortuus ſit,ſtabitur interpretationi ſui hæredis,ſe
cundum Iaco.de Are. Nam eorum quæ ex animo pẽ-
dẽt & non plus trahi poſſunt ad vnum effectũ quàm
alium, legitima probatio eſt aſſertio facientis cum iu-
ramento.ſecundum glo.in §. aliæ.inſtit.de actio.iun-
cto c.paſtoralis.de except.quędam ſunt facta in qui-
bus talis præſumptio pietatis & charitatis nullo mo
do cadit, vt putà ſi hæres rem hæreditariam vendidit
tempore non perituram, aut vadit ad habitandum
in domo hęreditaria cum familia & ſuppellectilibus
ſuis: vel domum tenuit lõgo tempore, ſcilicet decem
annorum. Nam ex curſu temporis, licet non induca-
tur, tamen pręſumitur aditio.l.qui in aliena.§.ſed &
ſi non adierit.vbi Bart.ff.de acqui.hæredi.& Bal.in l.
ij.C.de legi.hæredi. & in l.j. C.qui admitti ad bo.poſ.
383 poſſunt. & idem ſi debita teſtatoris ſoluit. † Nam
licet extraneus poſsit pro debitore etiã inuito ſolue
re.l.ſolutionem. ff.de ſolu.& l.ſoluendo. ff.de negot.
geſt. tamen quia quando quis ſoluit, magis videtur
ſoluere quod ipſemet debet, quã nomine alterius.l.
& magis. ff. de ſolu. talis hæres ſoluendo videtur in
dubio adiuiſſe hæreditatẽ,& ſic propriũ debitum ſol-
uiſſe.l.j.& ij.C.de iure deliberan.& l.gerit.vbi plenè
Bar.ff.de acqui.hæredi.quod tamen verum intelliga-
tis,ſi ad debita defuncti non tenebatur, niſi vt hęres,
ſi verò aliâs teneretur illa ſoluere,etiam ſi hęres non
eſſet, puta quia eſt filius defuncti primipilarij: pro
cuius adminiſtratione vxor & filius etiã non hæres
tenetur.l.fina.C.de primipilo. libr.xij. Tunc quia ex
neceſsitate potius quã volũtate ſoluit,non dicitur ex
hoc paternam adiuiſſe hæreditatẽ, ſi aliâs non cõſtet
de animo adeundi, ſecũdum Ioan.de Plat.in d.l.fi.&
idem eſſet, vbi filius teneretur pro debito patris ex
ſtatuto ciuitatis,vel vxor pro marito. quod fieri po-
teſt per d.l.fi.ſecundum Panor.in c.ex parte.in fi.de
conſuet.& Imo.ibi. De quo vidiſtis ſuprà. *In eodem teſtamento relinquens.* in xxj.limitatione. Antequam
ergo per debiti ſolutionem inducatur aditio,requiri
tur ꝙ hæres non coactus, ſed voluntariè debitum ſol
uerit ipſius defuncti.idem ſi accepta pecunia pacẽ fe-
cit cum occiſore defuncti ſtãte ſtatuto, ꝙ pax habea-
tur ab hæredibus occiſi:de quo per Bar.in d.l.pro hæ-
rede.§.fin. & Ioan.de Pla.in d.l.fi.vbi hoc limitat.idẽ
ſi teſtatoris domũ ſe poſsidere dixit. & certè ex iſtis
animus adeundi præſumitur,niſi contrarium probe
384 tur. † Et idem erit ſi hæres inſtitutus vel ab inteſta-
to ſuccedens eleemoſynam de rebus defuncti fecerit
non neceſſariam: quia tunc præſumetur aditio.l.in-
debitum.C.de condi.indebi.non enim poteſt quis li-
citè largiri de alieno.l. ſi pignore.§.j.ff.de furt. Ideo
decidit eleganter Bart.in l.ex annuo.ff.de dona.inter
vir.& vxor. ꝙ ſi maritus, qui pro filiis adire poterat
hęreditatem,vel ipſi filij pannos mulieris mortuę di
ſtribuunt amore Dei, per hoc videntur adire hæredi-
tatem, ſi erant panni ſeu veſtimenta vilia, quæ ſunt
mulieris vt ibi:& plenè per ipſum Bart.in l.iii his re
bus.§.ſeruus.ff.ſolu.matrimo.imò plus dicit in d.l.ex
385 annuo. † ꝙ maritus per annum retinẽdo dotem vi-
detur hæreditatem adire, vt moriendo poſt annum
hæreditatem tranſmittat tanquam aditam, dicẽs ſic
fuiſſe obtentum Tuderti,quod dicit nota.& menti te
386 nendum. † Et intelligo ꝙ retinendo dotem per an-
num,intelligitur hęreditatem vxoris adiuiſſe:vbi eſ-
ſet ei delata ex teſtamento vel ab inteſtato, iuxta l.j.
C.vnde vir & vxo. Quia tunc cùm ſi hæres eſſe no-
let, teneatur intra annum dotem reſtituere hæredi-
bus vxoris ab inteſtato ſuccedentibus,vt in primo ca
ſu: vel fiſco vltimo ſucceſſori,vt in ij.caſu.certè tunc
dotem retinendo per annum,ſatis cenſetur adire, vt
ibi dicit Bar. Vnde tales actus non dicuntur nec præ-
ſumuntur fieri citra ius & nomen hæredis. Quod ſe-
cus eſſet in eleemoſyna neceſſaria, quæ neceſſe fieri
habet vt honor defuncti ſeruetur ſecundum conſue-
tudinem ciuitatis: veluti ſi pecunia expendatur pro
candelis cereis tempore funeris: quia ex hoc non pręſumitur aditio. Cum fieri poſsit licite citra ius & no
mẽ hæredis, ſcilicet cauſa pietatis, ſicut ipſum funus,
vt ſuprà dictum eſt. ex quibus omnibus habetis, ꝙ
tria ſunt quorum vnum non eſt aliud: ſcilicet hæredi
tas, ius adeundi, & ipſa aditio. primum eſt ius quod
acquirimus per aditionem. ſecũdum eſt ius per quod
ſeu mediante quo hæreditatem acquirimus: tertium
eſt ipſa acquiſitio. Primum ſcilicet hæreditas cõſiſtit
in iure.l.hæreditas.ff.de peti.hæred.in prin.ſecũdum
ſimiliter eſt quoddam ius,& non mera facultas.l.iij.
in fi.C.de inſti.& ſubſti.ideo tollitur & præſcribitur
negligentia longiſsimi temporis, ſcilicet xxx.anno-
rum.l.licet.C.de iure delib.quod nõ tolleretur, ſi me
ra facultas eſſet. l. viam publicam. ff. de via publi. &
plenè Panor.& Fely.in c.cùm acceſsiſſent. de conſtit.
Tertium verò id eſt ipſa aditio eſt potius facti quàm
iuris, quia conſiſtit in declaratione animi.l.pro hære
de.ff.de acquir. hæredi. quæ quidem declaratio facti
eſt, ſicut in ſimili dicitur in l.conſilio.ff.de curato.fu-
387 rio. † Nam licet aditio hæreditatis in ſola conſiſtat
voluntate, ſcilicet volendi eſſe hæres, tamen intelligi
tur, ꝙ illa volũtas declarata ſit aliquo facto aut ver-
bo, vt plenè per Bar.in d.l.gerit.cùm ſola voluntas &
deliberatio in mente retenta aditionem hæreditatis
non inducat. Nec hæredem inſtitutum vel ab inteſta
to ſuccedentem obliget etiam in foro conſcientiæ, vt
ſcilicet ilico ꝙ deliberauit in mente & voluit hæres
eſſe peccet, ſi non ſoluat, quibus ſatisfaciendum eſt
pro defuncto. quod ſecus eſt in voto: quo ſola volun-
tate obligatur volens, licet ſola mẽte retenta ſi ſemel
fuit deliberata.l.ſi rẽ.§.voto.ff.de pollicita.ſed in adi-
tione hęreditatis requiritur actus exterior à nuda in
tentione & voluntate adeundi: vt quia verbo aut fa-
cto declarat hæredẽ eſſe velle, & ꝙ illa verba fuerint
cum aliis prolata vel facta geſta, ita ꝙ probari poſ-
388 ſint. † Quoniam ſi in ſeipſo diceret in camera, ego
adeo hæreditatem: talia verba aditionem ac ſi tacuiſ-
ſet non importarẽt. Nam licet verbum propriè dica-
tur illud quod iuramentum concipitur, quamuis vo-
ce non exprimatur. Et inde filius in Trinitate diuina
dicitur verbũ patris, qui per os Prophetæ Pſal.xliiij.
dixit: Eructauit cor meum verbum bonum &c. quia

in mente Dei conceptum. Conceptus enim mentis
dicitur propriè verbum, quod voce & loquela expri
mitur, vt pulchre declarat Lyra. ſuper illud Ioannis
j. In principio erat verbum. Nos tamen iuriſtæ illam
vocem & eloquium communi vſu loquendi dicimus
verbum: & verba dicuntur voces quæ ſecundum Phi
loſophum. in libr. perierme. aliud non ſunt, quam no
tæ earum, quæ ſunt in anima paſsionum. Et iſto mo-
do capiendo verbum pro voce & loquela dicimus, ꝙ
verbo adiri poteſt hæreditas. i. voce & loquela men-
tis conceptum exprimente. Aliquando tamen non
verbo adita nec facto tali quæ aditionem inducat (de
quibus ſuprà plene vidiſtis.) pręſumitur adita ſi pro-
betur longo tempore per hæredem ſimpliciter tenta
& adminiſtrata: Quo caſu ex diuturnitate temporis
præſumitur aditio & ſolennitas eiuſdem; non quòd
aditio hæreditatis inducatur ex tempore, cùm tēpus
non ſit modus inducendæ aut tollendæ obligationis.
l. obligationum ferè. ff. de act. & oblig. Sed aditio hæ-
reditatis per creditores fortè allegata vel alios, quo-
rum intereſt ꝙ adita fuerit, probatio illo tēpore pręſumitur facta. vnde non ſufficeret articulare hæredē
decennio tenuiſſe hæreditatem, niſi articuletur quòd
hæreditatem adiuit: & tempus longum inducatur in
vim probationis, quia ex eo præſumitur adita. l. qui
in aliena. §. ſed & ſi non adierit. ff. de acqui. hære. & l.
ſi filius. C. de peti. hæred. facit l. penul. cum ſua glo. C.
communi diui. vbi diuiſio præſumitur ex tempore.
389 quod eſt not. † Et ſicut per factum probatur animus
& voluntas hæredis adeuntis, vt dictum eſt, ſic etiam
probabitur per non factum: quia ſicut repudiatio hę
reditatis probatur per non factum. l. recuſari. ſecun-
dum intellectum Iaco. de Are. ff. de acquir. hæred. ita
etiam additio quæ eiſdem regulis procedit. inſtit. de
hæred. quali. & differ. §. fin. C. de repudi. hære. l. ſicut.
Pone ad petitionem creditorum hæreditariorū fuiſ-
ſe hæredi aſsignatum terminū ad adeundum vel re-
pudiandum: certè ſi infra terminum nihil facit, præ-
ſumitur adiuiſſe. C. de repu. vel abſti. hæredit. l. fi. §. ſi
autē hæc. & §. ſi quis verò temerario. de quo per Bart.
in l. quādiu. ff. de acqui. hære. & Iaſon in l. fin. C. de iu-
390 re deliberan. † Nam ſemper contumacia eſt in de-
teriorem partem interpretāda, vt ſcilicet hęres lapſo
termino adiuiſſe videatur, quādo hæreditas eſt dam-
noſa. ita nota. dicit Bald. in l. j. C. qui admitti ad bon.
poſ. poſſunt. Si autem terminus eſſet ei aſsignatus ad
inſtantiam ſubſtituti aut venientium ab inteſtato,
tunc lapſo termino videtur hæreditatem repudiaſſe:
quia hoc caſu videtur hæc interpretatio magis eſſe ei
damnoſa, vt dixi ſuper verbo, *Et vxorē nomine Adel.*
in iiij. præludio. vbi autem terminus non eſſet ei aſsi
gnatus, nec ad inſtantiam creditorum nec ſubſtituti,
ſed ipſe hæres motu proprio petiit tempus ad delibe
randum, tunc lapſo termino videtur adiuiſſe ſecun-
dum Cyn. & moder. in d. l. fin. C. de iure delibe. Dum
tamen integer terminus ſcilicet anni fuerit ei ſtatu-
tus. aliâs ſecus ſecundum Pau. Alexan. & Iaſon. ibi in
fine. Vel pone debitorem in diem, & ſub pœna ſuo
ſucceſsiſſe creditori, in diémq; debitum non ſoluiſſe:
certè ex hoc non facto præſumitur & probatur adi-
tio: quia ſi non præſumeretur, iſte fuiſſet in mora nō
391 ſoluendi, & incidiſſet in pœnam. † Or eſſe in mo-
ra eſt delictū, propter quod incurritur pœna. l. quod
te. ff. ſi cert. pet. ergo debemus præſumere aditionem
per quam in delictum non incidit. l. meritò. ff. pro ſo-
cio. niſi expreſſe appareret hæredem delinquere vo-
luiſſe: quia tunc pro delicto & non pro aditione iu-
dicandum eſſet, cùm eo caſu delictum cōtrariam vo-
luntatem declaret, dicit tex. in l. ſi quis extraneus. §. j.
392 ff. de acquir. hære. Per quem dicebat Dyn. † quòd ab
iniuria non excuſatur ille qui dicit, tu mentiris ſal-
uo honore tuo. quia verbum iniurioſum præcedens
declarat, quòd non habebat voluntatem ſaluandi ſi-
bi honorem. l. ſi non conuitij. C. de iniu. de his autem
verbis tu mētiris, an ſint indiſtinctè iniurioſa, videa
tis tex. & Docto. in l. quæ omnia. ff. de procurato. vbi
Bart. & in l. itē apud Labeonē. ff. de iniur. Panor. in c.
cùm te. de re iudi. Alexā. & Iaſon plenè in l. ſi. ff. quod
quiſque iuris in alterum ſtatuit. & Feli. in c. dilecti ſi
ij. de except. reſtat ergo; quòd per verba & facta vel
non facta probatur hæreditatis aditio. de quo latiſsi
mè per Bar. & Docto. in d. l. gerit. ff. de acquir. hæredi.
Ioan. de Plat. Angel. & Docto. in §. penult. & fi. inſtit.
de hære. quali. & diffe. & idem eſt in immiſsione hæ-
reditatis, quæ militat in ſuis hæredibus, in quibus nō
cadit propriè aditio, ſed immiſsio, cùm viuente ad-
huc teſtatore cenſerentur eſſe quaſi domini paternæ
hæreditatis, vt pleniſsimè videbitis j. *Mortuo itaque*
393 *teſtatore.* ij. † Et quomodocunque adeatur hæredi-
tas, ſiue verbo, ſiue facto, ex tali aditione hæres obli-
gatur perpetuò hęreditati, ita quòd tenebitur omnia
ſubire in poſterū onera hæreditaria, etiam valorem
hæreditatis excedentia, quæ amplius non ſequentur
fundos, nec corpora hæreditaria, ſed perſonam hære
dis ex quaſi contractu nunc perſonaliter obligari.
Nam adeundo hæreditatem quaſi contraxit cum de-
functi creditoribus & legatariis, & eis promiſiſſe vi-
detur ſuſtinere omnia hęreditaria onera. inſt. de obli
ga. quæ ex quaſi contractu naſcuntur. §. hæres quoq;
adeò quòd effectus eſt vna, & eadem perſona cū ipſo
defuncto, in Authē. de iureiuran. à morien. præſti. in
princip. vt ab omnibus cōueniri poſsit creditoribus
hęreditatis, ſicut poſſet defunctus ſi viueret. Per quā
rationem & alias concludunt omnes, quòd ſi debitor
hæres efficiatur creditoris, illico quòd adita fuit hæ-
reditas confuſæ ſunt actiones, quibus defuncto tene-
batur in totum vel pro parte, qua hæres eſt. Et è con-
uerſo idem erit, ſi creditor hæres debitoris adita hæ-
reditate fuerit, cùm idem non poſsit eſſe creditor &
debitor. l. j. & l. ſi aduita. C. de hære. actio. & l. ſi vxor.
C. de bonis authoritate iudic. poſ. Non enim poſſet
creditor hæres debitoris factus à ſeipſo petere, & ſi-
bimet ſoluere, arg. c. ſi. de inſti. & c. debitū. de baptiſ.
quod eſt verum in creditore facto hærede debitoris,
qui ſibi erat obligatus & tenebatur actione perſona-
li, quæ aditione hæreditatis confuſa fuit & extincta,
niſi in duobus caſibus. Primò ſi grauatus de reſtituen
do alteri hæreditatē adire coactus fuerit. l. ſi debitor.
ff. ad Trebel. Quia tunc cùm perdat Trebellianicam
& nihil de hæreditate retinere poſsit, vt dixi ſuper
verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* ij. in materia fideicō-
miſſariæ ſubſtitutionis: certè actionem ſuam per ta-
lem coactam aditionē non confuſam nec extinctam
intentare poterit contra fideicommiſſarium, qui lo-
co hæredis eſt, vt dicta l. debitor. vbi eſt tex. multum
notabilis, ſecundum Docto. Secundò non cenſetur
confuſa actio per aditionem hæreditatis, vbi hæres
inuentarium fecit: quia ſi hæreditas ſoluēdo propter
æs alienum non ſit, ipſe hæres in ordine aliorum cre
ditorum ſibi debitum retinebit, ne hæreditas bona-
fide adita ſit ei damnoſa. Quia hoc caſu habetur pro
non adita. l. fin. §. & ſi præfatam. C. de iure deliberan.
ſecundum Bald. & clarius Alexand. in l. debitori. in
princip. C. de pactis. & Paul. conſ. cliiij. incipien. viſa

facti

facti narratiua. & idem ſi tota hæreditas exhauſta fo
ret legatis, quo caſu hæres, qui inuentarium fecit, re-
tinere poterit debitum, in quo defunctus ei teneba-
tur, & quartam detrahere Falcidiam, niſi teſtator di-
ſpoſuiſſet eam cum debito compenſari. l. ſi debitor.
ff. ad Falcid. Præterea per aditionem hæreditatis
non cõfunditur actio realis, id eſt, rei vẽdicatio, quæ
cõtra defunctum pro dominio alicuius rei ſibi com-
petebat, ſecundum Bald. per rationes ſuas in dicta l.
ſi vxor. Pariter non confunditur actio hypotheca-
ria, quæ hæredi contra defunctum competebat, vt di-
cta l. debitor. ff. ad Trebellianum. & l. cùm quis. §. fin.
ff. de ſolutio. etiam ſi his duobus caſibus inuẽtarium
non feciſſet. Extra autem hos caſus ilico per aditio-
nem hæreditatis cõfuſæ ſunt actiones omnes actiuè
& paſsiuè, quæ inter defunctum & hæredem compe-
tebant, propter identitatem perſonarum, quæ factæ
394 ſunt vna & eadem, vt dictis iuribus. † Or, domini,
ſicut ab initio adire hæreditatem eſt meræ volunta-
tis, ad quod faciendũ nemo cogitur. l. nec emere §.
nec donatũ. C. de iure deliberan. Quia nemo cogitur
eam adire. niſi ſeruus in teſtamento domini ſui hæ
res inſtitutus. inſtit. de hæredi. qualita. & differen. §. j.
& quicunque hæres de reſtituendo hæreditatem gra-
uatus, vt plenè habuiſtis in verbo, *Si abſq; liberis mo-
reretur*. ij. In materia fideicõmiſſariæ ſubſtitutionis.
& in caſu l. quidam elogio. & l. cùm aliquis. C. de iure
deliberandi, ſic etiam ex poſtfacto dicitur eſſe neceſ-
ſitatis, vt ſcilicet hæres pœnitere non poſsit. l. ſicut.
C. de repudi. vel abſti. hæredi. Imò vt dictum eſt, te-
nebitur omnia onera ſubire hæreditaria. Et ſic non
immeritò pupillus non poteſt ſine tutore adire, &
tanto diſcrimini, & periculo ſe ſubiicere, nec repudia
re. l. pupillorum. C. de repudiand. hæredi. & inſtitut.
de authorita. tuto. circa medium. quia ſine tutore cõ-
395 trahere non poteſt. Et ſic nec quaſi contrahere. † Si-
cut nec minor xxv. annis curatorem habens ſine cu-
ratore adire poteſt. l. ſi curatorem. C. de in integrum
reſtitutio. mino. nec mulier ſtatuto, aut conſuetudi-
ne prohibita contrahere hæreditatem adire poterit,
ſicut nec contrahere, ſecundum Bartol. in l. mute. ff.
de acquiren. hæredit. Vnde non immeritò iura con-
ceſſerunt hæredi annum ad deliberandum, ſi adire
velit, aut recuſare hæreditatem. Quam ſi adiuerit
perpetuò obligatus erit, vt dixi l. cũ antiquioribus.
C. de iure deliberan. de cuius intellectu videbitis in-
frà *Mortuo itaq; teſtatore*. ij. In materia tranſmiſsio
396 nis hæreditatis. † Et intelligaris obligatus erit cre-
ditoribus etiam vltra vires hæreditatis, & tenebitur
de ſuo proprio ſatisfacere, ſecundum Doctores in
rubrica. ff. de acquirenda hæreditate. Quo caſu hæ-
reditas dicitur magna paupertas, & ſic hæreditas di-
citur potius paupertas, quàm lucrum. Vnde ſi te-
ſtator quantuncunque diues in teſtamento ſuo, dice-
ret lego, vel relinquo dimidiam paupertatis meæ, in
tali relicto venit dimidia hæreditatis, ſuæ vt ſingula
riter decidit Bal. ſuper rubri. C. de verb. ſigni. in fi. al-
legat l. Lucius. §. hæredum. ff. ad Treb. quia multoties
propter occultum æs alienũ dicitur paupertas, viſo
ꝙ tenetur hæres creditoribus vltra vires hæreditatis.
Legatariis autem pro legatis in teſtamento relictis
non tenebitur vltra vires hæreditatis: quia ſi defun-
ctus viueret, pro legatis conueniri non poſſet. ideo li
cet iſta obligatio originem ſumat in perſona hære-
dis ab aditione hæreditatis, tamẽ illa obligatio limi-
tatur quatinus patiũtur vires hæreditatis: quod ſuffi
cere debet legatariis, qui certãt de lucro. l. fi. C. de co-
dicil. & ſufficit hæredẽ puniri ſolùm perditione Fal
cidiæ. Authẽ. ſed cùm teſtator. C. ad leg. Falc. Credi-
tores autem hæreditarij certãt de dãno euitãdo, ideo
hæredem cõueniunt inſolidum, ſicut defunctum con-
uenire poſſent, ſi viueret, aut incarcerare, aut bonis
397 cedẽdum cogere. l. j. C. qui bon. cede. poſ. † Idcirco
ſi hæres velit hoc tantum, & eminẽs periculum fuge-
re, & euitare: quia interdum creditores hæreditatis
tacent, & non ſe demonſtrant, donec adita hæredita
te capiat cõſiliũ legis Iuſtinianeæ quã habemus in l.
fi. C. de iure deliberã. vt ſcilicet hæres omiſſa quacũq;
deliberatione, etiam dubius de viribus hæreditatis
adeat intrepidè hęreditatẽ: dum tamẽ infra tres men
ſes vocatis creditoribus legatariis, & cæteris quorũ
intereſt, faciat inuentarium de omnibus bonis hære
ditariis ſecundũ formã traditam in d. l. fi. Quoniam
eo tunc non tenebitur creditoribus hæreditariis nec
legatariis vltra vires hæreditatis. Quod intelligo ve
rum vltra hæreditatis valorẽ: adeò ꝙ ſi hæres hæredi
tatem valentẽ centum vendat pro mille, non tenebi
tur vltra centum. Quia illud plus non habet ex here
ditate, ſed ex fortuna & fatuitate emptoris, text. eſt
not. in l. ſi hæres inſtitutus. ff. ad legem Falc. ſecũdum
398 Iaſ. in l. quãuis. C. de legat. † Et in faciẽdo tale inuẽ
tarium debet hęres obſeruare ſequẽtia. Primò, ꝙ in-
uentarium inchoet infra triginta dies, qui ſecũdum
magis cõmunem opinionẽ currere incipiunt à tem-
pore aditæ hæreditatis ilico poſtquàm hęres adiuit,
ſecundum glo. in verbo, delatam in d. l. fin. Nam ante
aditam hæreditatẽ non currunt illi triginta dies, niſi
hæres malitioſè adire differret, ſecundũ Bar. per tex.
ſingularẽ in l. ſtatuliberos. §. cùm hæres. ff. de ſtatu li-
be. l. & cùm hæreditas. in princi illo eod. ti. Et magis
propriè hoc probatur in l. ſi in diem. in prin. vbi hoc
not. Bar. ff. de cõdi. indebi. quem ſequitur Lud. conſil.
lxxxiiij. incip. Circa id quod quæritur. & eſt verum,
ꝙ ab adita hæreditate currit tempus faciendi inuen-
tarium, vbi de hæreditate non eſt quæſtio. Si autem
hæres eam non poſsideret, ſed petitione hæreditatis
ageret, non ſibi curreret tẽpus, nec in pœnas iuris, de
quibus infrà, incideret donec finita quæſtione hære-
ditatis, qua finita tempus curreret, & non prius, ſecũ
dum Bal. in l. defenſionis facultas C. de iure fiſci. lib.
x. arg. l. ſi quis in graui. §. fin. & l. qui poſthumos. ff. ad
399 Sillecia. quod dicit eſſe notandum † Vt autem in-
choatum dicatur inuẽtarium infra triginta dies, non
ſufficeret quòd hæres vocaſſet notarium & teſtes, &
in principio chartę poſuiſſet ſignum crucis, ſecundũ
Bal. in dicta l. fi. Sed requiritur, ꝙ aliquæ res deſcribi
inceptæ fuerint. Tamen licet inceptum non fuerit in
fra triginta dies, dũ tamẽ infra alios lx. dies inchoa-
tum fuerit & perfectũ, ſufficit ſecundum Bart. & Do-
cto. in d. l. fi. quia leuis ſolennitas eſt prius inchoare,
& poſtea perficere, cuius omiſsio non vitiat. l. j. ff. de
ven. inſpi. & not. in l. cùm hi. §. ſi prętor. ff. de tranſac.
Sufficit ergo, ꝙ inuentariũ perficiatur infra tres mẽ
ſes, quando res ſunt in eodem loco, nec poſſet iudex
hoc tempus abbreuiare ex cauſa, vel prorogare, ſecũ-
dum Bald. poſt Nicol. de Matha. & Odofr. per tex. in
d. l. finali. §. donec. Nec obſtat. l. qui pro tribunali. ff.
de re iud. quia loquitur in actu per iudicem expediẽ-
do, qualis non eſt inuẽtarij confectio, & interim du-
rante confeſsione inuẽtarij hæres conueniri non po
teſt à creditoribus, nec à legatariis, niſi in caſibus, de
quibus in dicta l. fi. per Alexã. & ſi conueniretur, ex-
cipere poſſet de inuentario non perfecto. Quæ qui-
dem exceptio impedit omnem litis ingreſſum, ſecun
dum

dum Bart.& Doct.in d.l.fi.§.licentiam.quantuncun-
que inſtrumentū paratam haberet executionē, ſecun
400 dum Bal.ibi.§.& ſi præfatū. † Secundò requiritur
in confeſsione inuētarij, ꝙ in eo deſcribātur omnes
res mobiles, & immobiles repertæ in hæreditate te-
ſtatoris defuncti:adeò ꝙ deſcribi debent etiā res alie
næ,veluti res depoſitę vel cōmodatæ penes teſtatorē,
ſecundum Bald.& Paul.in d.l.fin. Quia hæres poteſt
agere& cōueniri petitione hęreditatis ad tales res.l.
& non tantùm.ff.de peti.hære.Et ſi perfecto inuenta-
rio aliæ res deuenirent ad notitiam hęredis,debet il-
las de nouo addi facere inuētario:adeò ꝙ cautela eſt,
vt hęres poni faciat proteſtationem,ꝙ in inuentario
deſcribi fecit omnes res, quas ſciuit eſſe defuncti. Et
ꝙ ſi aliquæ aliæ ad eius notitiam deuenerint,faciet
addi in inuentario, ſecundum Bal.ibi in d.l.fi. & An-
gel.in l.j.§.hæc ſtipulatio.in fi.ff.ſi cui plus quàm per
401 legem Fal.vbi plus dicit, † ꝙ fructus & acceſsiones
etiam percepti ante aditam hæreditatem poni debēt
in inuentario,ſed non eſt hoc vltimum verum,ſecun
dum Angel.quem ſequitur Alexan. & Iaſo.in d.l.fin.
quia ſatis eſt,ꝙ in libro rationū deſcribantur, vt pro
bat tex.ibi dum dicit.ſuper his rebus,quas defunctus
402 tempore mortis habebat &c. † Si tamē hæres rem
aliquam occultaret hæreditariam (quanuis doloſè)
inuentarium valeret:tamē puniretur,& damnaretur
in duplum illius rei,quam omiſit deſcribere, perde-
rétq; Falcidiam & Trebellianicam, ſecundum Bart.
in d.§.licentiam. dicens, ita conſuluiſſe prout idem
Bar.tenet in l.beneficio. per illum tex. ff.ad leg.Falc.
& in l.reſcriptum.ff.de his quib. vt indig.non tamen
tenebitur inſolidū creditoribus, prout teneretur, ſi
inuentarium non feciſſet,aut non valeret,ſecundum
403 Doct.ibi † Tertiò requiritur,ꝙ inuentarium ma-
nu publici notarij ſcribatur,vt d.l.fi.ibi, ſub præſen-
tia tabulariorū. Nam licet in teſtamento quo ad eius
validitatem (non dico quo ad probationem (non ſit
differentia an ſit ſcriptum manu publici notarij, vel
ipſiuſmet & ſolius teſtatoris abſq; tabellionibus, vel
manu alicuius priuati.l.publicati. vbi Docto.C.eod.
tamen in inuentario pro forma requiritur, ꝙ manu
publici notarij ſcribatur, aliâs non valeret. Adeò ꝙ
ſingulariter dicit Bal.in l.fi.C.de iure delibe.ꝙ etiam
ſi defunctus dum viueret manu propria ſcripſiſſet
omnes res ſuas per modum inuentarij,non ſufficeret
hæredi, quod etiam ſequuntur ibi Paul.& Moderni.
Quod eſt verum ſecundum eos, etiam ſi defunctus
paulò antè mortem ſuam per paucos dies feciſſet in-
uentarium. Quia in præiudicium creditorū non cre
deretur tali ſcripturæ defuncti, ſicut nec ſuæ confeſ-
ſioni, licet moriendo emanatæ in ſui cōmodum vel
hæredis,vt plenè habuiſtis in verbo, *in extremis poſi-*
404 *tus.* † Vnum tamen eſt verum, ſecundum omnes,
ꝙ tenet tex.in d.l.fi. videretur requirere in inuētario
præſentiam plurium tabulariorum: tamen ſufficit
vnus,ſecundum gloſ.& Docto.ibi, per regulam. vbi
405 numerus.ff.de teſti.† Quod facit ad quæſtionem,in
qua hoc anno conſului:Reperitur inſtrumentum do
nationis plures continēs ſucceſsiuas ſubſtitutiones,
iuxta l.quoties.C.de dona.quæ ſub modo.in protho-
collis cuiuſdam notarij defuncti regiſtratum,in quo
cauetur, ꝙ per illum notariū cum quodam alio etiā
nunc defuncto fuerat receptum: tamē per illū alium
notariū non eſt ſignatū,nec in ſuis prothocollis, ſiue
libris reperitur regiſtratum, an tale inſtrumentum
plenam faciat fidem, vt ſcilicet per collationariū di-
cti notarij potuerit ingroſſari. Et videbatur, ꝙ non,
cùm per ipſummet ſi viueret ingroſſari non poſſet.
Primò per tex.in Auth.de hære. & Falci.§.ſi verò ab-
ſunt.coll.j.vbi ſi tres tabularij fuerint in aliquo actu
adhibiti,omnes tres requiruntur ad probādum actū.
Secundò hoc tenet expreſsè caſum noſtrum dicendo
Bal.& poſt eum Salic.in l.iuriſiurandi.circa fin. C.de
teſti.vbi dicūt, ꝙ ſi ad ſcribendum dicta teſtium : aut
facta partiū duo aſſumātur notarij, non ſufficeret,ꝙ
vnus ſolus ſcripturā faceret, imò debēt ambo ſcribe-
re & ſignare,vel ad minus requiritur,ꝙ vnus ſcribat,
& alter ſignet, ſeu ſe ſubſcribat. allegant .ff.de eden-
do.l.ſi quis ex argentariis.§.ij.& not.in c.quoniā con
tra falſam,per Hoſti.& Ioan.And.de proba.& in d.§.
ſi verò abſunt.in Authen. de hære. & Falc.idem dicit
Bal.in d.l.fi.C.de iure delibe.& Albe.in l.j.ff.de offic.
conſul.per illum text.dicēs ita obtinuiſſe in facto,&
decidit de Milis in ſuo repertorio ſuper verbo,nota-
rius.& latè hoc reperi deciſum per Guidonem Papæ
in deciſionibus curiæ Parlamenti Delphinatus,deci
ſione cxxij.incip. An inſtrumentū in quo per partes
406 & c.vbi poſt multa deciditur,quòd † ſicut cōtractus
in ſcriptis celebrandus nunquàm cēſetur perfectus,
donec ſcriptura perfecta.l.cōtractus. C.de fide inſtr.
ſic inſtrumētum per duos tabelliones receptum,nun
quàm erit perfectum, donec per ambos reperietur ſi-
gnatum & autenticatum. Et etiam ibi dicitur tenere
Spec.tit.de inſtru.editio.§.inſtrumentum.verſi.item
quod non eſt ſignatū ab eo, qui ad hoc deputatus eſt
& c. Tertiò videtur de hoc eſſe text. in cle. Romani
principes.§.dudū ſanè.ibi, ſed multis tabellionibus
accerſitis & requiſitis.de iureiur.& in clemē.attēden
tes.§.ipſos autem.de ſtatu mona.videntur enim con-
trahentes, ne qua falſitas cōmitteretur, plures nota-
rios adhibuiſſe,ſicut à ſimili.de teſti.dicit tex.in l.fin.
ibi,lex etenim nequā falſitatis &c. C.de fideiuſ, facit
l.cùm magiſtratus.C.quādo prouo.non eſt neceſſe.&
c.prudentiam.de offi.deleg.vbi vnus ex duobus iudi-
cibus deputatis nihil poteſt validè ſine altero: ſic er-
go erit in duobus notariis à partibus adhibitis, pro
ſcheda illa in prothocollo vnius ſolius notarij regi-
ſtrata.In cōtrarium allegabam,ꝙ fidem plenam face
re deberet,& per collationarium ingroſſari poſſet,ſi
cut poſſet ipſemet notarius ſi viueret.primò quia text.
habemus apertū, ꝙ vni ſoli notario creditur de ſcri-
ptura ſua.l.ſi quis decurio.in fi.C.de Fal. Et ſic plures
adhibere,quàm vnum nihil aliud eſt, quàm quædam
ſuperabūdās cautela,vt in propriis terminis de duo-
bus notariis in actu adhibitis.dicit Bal.in d.c.quoniā
cōtra falſam.in verbo,duos.de prob.v.col. Quæ abū-
dans cautela ſi non impleatur, non ſolet nocere.C.de
407 teſt.l.teſtamentū. † Superflua enim non nocēt, ſed
ſolùm neceſſaria prætermiſſa minuunt cōtractus, &
non abūdans cautela, vt ibi eſt tex.not. Secūdò facit
ad hoc tex.notab.in l.iij.ff.de teſta.milit.vbi ſi miles,
qui habet ius teſtandi abſq; debita & cōmuni teſta-
mentorū ſolēnitate,teſtari diſpoſuerit, & incœperit
ſeruata cōmuni,& integra ſolēnitate, quā tamen per
ficere nō potuit:certè teſtamētum nō minus valebit,
vt ibi eſt tex.ſingularis. Non enim credēdus eſt quiſ-
quā genus diſponendi difficilius elegiſſe ad ſua iudi-
cia impugnāda & ſubuertenda. Sic ergo erit in caſu
noſtro, vbi donator donare poterat ſine inſtrumēto,
vel ſi cum inſtrumēto, ſufficiebat vnum ſolum adhi-
bere notarium,cui cum debita teſtium ſolēnitate ſoli
creditur,vt d.l.ſi quis decurio.in fi.igitur ſi pro abun
danti cautela duos adhibuit notarios, quorum vnus
haberi nō poſsit,vel non appareat,tale inſtrumētum
non

non propter hoc corruit,nec illa vana,& ſuperabun
dans cautela nocet , vt d.l.teſtamētum.cùm in dubio
nō ſit credendū:quia non veroſimile eo animo duos
adhibuiſſe , vt vnius defectu donatio ſubuerteretur,
vt d.l.iij. Tertiò facit text.in l.j.C.ex pluribus tuto.
vnus pro minore egerit, vbi licet fuerūt plures tuto-
res dati pupillo, ſufficit ꝙ alter ipſorum authoritaté
præſtet pupillo , & eius negotiū.facit l.ſi. C.de auto.
præſtan. Sic ergo erit in pluribus notarijs de aliquo
negotio rogatis, vt vn⁹ ſolus ſufficiat in ſubſcribēdo
inſtrumentum. Quartò adducebam tex.in d.l.j.ff.de
officio conſu.vbi quoties ſunt duo,aut plures parem
poteſtaté habentes, quilibet poteſt ſolus exercere,er
go idem erit in pluribus notarijs ad ſcribēdū inſtru-
mentū deputatis,quia creditur vni ſuam poteſtatem
exercenti. Quintò licet d.l.j. ff.de officio Conſul.vi-
deatur dicere cōtrarium,vbi plures ordinarij parem
habentes poteſtatem , omnes de negotio cognoſcere
cœperūt,omnes teneotur illud finire:adeò ꝙ vnus ſo
lus nō poſſet,niſi ſolus incœpiſſet de negotio cogno-
ſcere.l.ſi vni.ſecundum vnum intellectum gloſ.ff.de
re iudi.Per quod videtur idem dicendum in caſu no-
ſtro,vbi plures notarij rogati inſtrumētū receperūt,
omnes illud ſignare deberēt.Tamen hoc eſt verū,niſi
in altero iudicum cōtingeret impedimētum:quo ca-
ſu vnus ſolus negotiū per omnes incepiū perficere
poſſet,vt eſt tex.ſingu.in d.l.ſi vni.ſecundū Panor.ita
per illum tex.expreſsè decidentē in d.c.prudētiam.
§.j.col.v.de offi.dele. Or,ſumus nos in his terminis,
ꝙ alter notarius mortuus eſt.Vnde attēto impedimē
to notarij defuncti,qui inſtrumētum ſignare nō poſ-
ſet,credēdū eſt alteri notario, ſeu eius collationario,
in cuius regiſtris nota dicti inſtrumēti reperitur re-
408 giſtrata. † Sunt enim ipſi tabelliones iudices ordi-
narij voluntariæ iuriſdictionis, ſecūdum Inno.in c.
cùm à nobis.de teſtib.& tenet clarius Pau.cōſi.lxxiij.
ii.j.col.Sextò facit c.ij.iuncta gl.j.de reſcrip.vbi cum
crimen periurij ſit de per ſe ſufficiēs ad remouēdam,
quē à ſuo beneficio c.querelā.de iureiuran.& pariter
renūtiatio eſt de per ſe ſufficiēs c.ſuper hoc.de renūt.
Si papa mādet de illis duobus cōſtare,ſufficit ꝙ de al-
tero cōſtet, licet ambo fuerint copulatiuè mandata,
& impetrans ad vtrūq; probandū ſe aſtrinxerint ex-
preſse : ſic à ſimili cùm quilibet notarius ſufficiat ad
publicū inſtrumētum ſcribēdum , & quilibet habeat
de per ſe ſufficientē poteſtatem,ſi plures requirētur,
poterit quilibet inſolidum ſua poteſtate vti:nam in
dubio videtur de quolibet mandatū inſolidū. Septi-
mò facit elegans deciſio Io.Fab.in §.poſſunt.inſti.de
teſt.vbi dicit,ꝙ ſi litera cōtineat,ꝙ duo ſigilla debeāt
apponi,& nō fuerit appoſitū niſi vnū, quod tamē eſt
authenticum,talis litera plenā fidē facit:quia de alio
ſigillo videtur eſſe dictū ad abundantiorē cautelam,
quod nō nocet.allegat d.l.teſtamentū.C.de teſta.ergo
idē erit in caſu noſtro , vbi in inſtrumēto fit mentio,
ꝙ duo erāt notarij, & non reperitur ſubſcriptus niſi
vnus quia ſicut notarij publicāt ſcripturā, & ſigilla,
quādo ſunt Authētica,prout ſunt ſigilla epiſcoporū.
Octauò facit quod ſingulariter decidit Bal.per illum
tex. in l.ſi quis ex argētarijs. §.ij. ff.de edē.vbi dicit,ꝙ
ſi duo notarij fuerint rogati de vno actu,& vn⁹ ſit ha
bilis,& alter inhabilis, valet ſcriptura. Ergo valebit
per vnū notariū facta altero nō ſtāte , cùm paria ſint,
quē non ſtare, vel inhabiliter ſtare:quia inhabilis in
officio habetur pro mortuo. Vnde ſi ex duobus no-
tarijs in aliquo actu adhibitis alter dānetur de falſo,
alter ſolus ſignare poterit inſtrumētum, ſecūdū Bal.
in l.Imperator.ff.de ſtatu homi. quod ſequitur Fely.
in c.j.de præſcrip. & Iaſon in Auth. ſi verò cōtigerit.
C.de iud.vbi dicūt valere inſtrumētum receptū à no-
tario idoneo , licet illud confecerit cum notario
non idoneo.videatis Felyn.in c.nobis.in j. notab.de
409 ſimo. †Sicut a ſimili dictum teſtis infamis probat ſi
cum alio teſte idoneo,& probatæ vitæ concordet,ſe-
cūdum gl.not.in l.iij.§.duę ſunt cauſæ.in verbo,ean-
dem fidem.ff.de Carb.edict.Sali.in l.in bonæ fidei.C.
de reb.credi.Bal.in d.l.ſi quis ex argentarijs.& Angē.
cōſi.j.facit quod ſingulariter dicit Bal.in c.quia pro-
pter.xij.col.de electio.vbi dicit,ꝙ canonico crimino
ſo in electione ſcrutatori , & ſuæ ſcripturæ creditor,
ex quo habet ſocios bonæ famæ , per d.l.ſi quis ex ar-
gentarijs.§.ij.verſi.aut certè.

Laus Ieſu Chriſto ſaluatori noſtro.

SVMMÆ SECTIONIS,

Mortuo itaque teſtatore. II.

1 *Aditio non eſt neceſſaria ſuis heredibus.*
2 *Heredes ſunt in triplici differentia.*
3 *Voluntarij heredes quare dicantur.*
4 *Heredes neceſſarij qui.& nu.5.*
6 *Serui heredes vel tutores facti libertatem acquirunt.*
7 *Suitas tollitur datione coheredis extranei.*
8 *Filius & ſeruus heredes differunt.*
9 *Heredes ſui & neceſſarij qui.& nu.10.*
11 *Suus heres vt quis dicatur,quæ requirantur.& nu.19.*
20 *Filij quare dicantur ſui heredes.*
21 *Suitas tantū operatur,quantum aditio.& nu.22 & 23.*
24 *Mater quare filios plus diligit,quàm pater.*
25 *Filius dicitur de genere matris.*
26 *Fratris appellatione venit vterinus.*
27 *Mater plus laborat in prole,quàm pater.*
28 *Vipera quare ſic dicta.*
29 *Matrimonium quare à matre,& patrimonium à patre.& nume.30.*
31 *Matrimonio durāte quæſita ſunt communia in Gallia.*
32 *Conſcientia patris commiſſum non extēditur ad filium vel nepotem.& nu.33.*
34 *Adam in quo omnes fuimus,quomodo intelligatur.*
35 *Identitas patris & filij in diuinis & humanis.& nu.36.*
37 *Simile & idem differunt.*
38 *Similitudo eſt triplex.*
39 *Verum aliquid dicitur quod habet aliquid veritatis.*
40 *Extare illud dicitur,de quo aliquid extat.*
41 *Nepos quare ſic dicitur.*
42 *Patris & filij in multis.& nu.43.44.& 45.*
46 *Pater non tenetur pro delicto filij,nec econtra.*
47 *Hereditas iacens nulla eſt in ſuis heredibus.*
48 *Regis filius etiam viuente patre dicitur rex.*
49 *Quodammodo dictio quandam notat improprietatem.*
50 *Primogenitus in Gallia etiā viuente patre eſt dominus.*
51 *Hereditas filio delata non dicitur titulus lucratiuus.*
52 *Gabella pro acquiſitis debita non habet locum in hereditate paterna.*
53 *Statutum quòd pro hereditate quid ſoluatur , non habet locum in hereditate paterna.*
54 *Vaſallus non tenetur dominum iuuare contra filium.*
55 *Carcere non liberatur qui filium obſidem relinquit.*
56 *Prohibitus alienare in potentiorem, poterit in filiū etiam potentiorem alienare.*
57 *Nuptiæ patris & filij non cenſentur dua.*
58 *Pater patronus poteſt filium præſentare.*

Filius

59 Filius quare debet inſtitui, aut nominatim exhæredari.
60 Adire & repudiare eſt proprium extraneorum.
61 Emphyteuta mortuo an filius teneatur ſoluere acapita.
62 Suitatis ius non poteſt præſcribi.
63 Beneficium abſtinendi à paterna hæreditate locũ habet vbi eſt fauor.
64 Quinquennio excluditur querela inofficioſi teſtamenti.
65 Querela inofficioſæ donationis quinquennio excluditur.
66 Hæreditas patris an ipſo iure cõtinuetur in filium etiam quo ad poſſeßionem.
67 Dominium transferentia iura non transferũt poſſeßionẽ.
68 Allodium quid.
69 Poſſeßio de patre ad filium, in quibus caſibus cõtinuetur.
70 Vaſalli filius non cenſetur ſayſitus ſine inueſtitura.
71 Mortuus ſayſit viuum in Gallia.
72 Poſſeßio an iure poßit transferri ſine aliquo actu.
73 Poſſeſſoria duo remedia in Gallia.
74 Fideicommiſſarius ante reſtitutionem non eſt hæres.
75 Poſſeßio in feudis an in hæredẽ trãſeat in Gallia. et n. 77.
76 Priuilegium & conſuetudo æquiparantur.
78 Poſſeßio transfertur per clauſulam conſtituti.
79 Poſſeßio in eccleſiam ipſo iure transfertur.
80 Eccleſia fiſcus & reſpub. æquiparantur.
81 Poſſeßione in hæredem in Gallia tranſlata nihilominus agit interdicto adipiſcendæ.
82 Adipiſcẽdæ hæreditatis remediũ ſolis hæredibus cõuenit.
83 Dominiũ & poſſeßio quomodo in hæredes omnes trãſeat.
84 Filius quare dicitur hæres neceſſarius.
85 Suitas eſt inducta patris fauore.
86 Abſtinendi à paterna hæred. tate ius eſt prætorium.
87 Filiũ ſe hæreditati immiſcuiſſe debẽt creditores probare.
88 Notorium licet non indigeat probatione, tamen indiget allegatione quomodo intelligatur.
89 Obtinere verbum quid importet.
90 Aditio filij retrotrahitur, & prius acta confirmat.
91 Abſtinendi ius an iure ciuili, ciuis hodie competat.
92 Suitas non incommodat filio niſi adeat.
93 Suitatis ſola exiſtentia confirmat tabulas pupillares.
94 Sui hæredis exiſtentia confirmat tutorum pupillo in teſtamento datorum confirmationem.
95 Suitatis exiſtẽtia an confirmet vniuerſale fideicõmiſſum.
96 Sui hæredis exiſtentia triplex.
97 Suitas competit filio etiam inuito.
98 Suum hæredem eſſe, eſt prius. quàm abſtinere.
99 Promißio præſumitur præceßiſſe refutationem.
100 Filius quando abſtinere non poßit ab hæred. patris.
101 Tranſmißio hæreditatis non aditæ in quos & à quibus fiat. & nu. 102. 103. & 104.
105 Tranſmißio eſt triplex.
106 Nobilitas tranſmittitur, non tamen conſcientia.
107 Tranſmißionis legalis tres ſunt ſpecies.
108 Tranſmißio iure ſuitatis etiam fit in poſſeßione in Gallia. & nu. 109.
110 Filius moriens tranſmittit legitimam Trebellianicam, & fideicommiſſum particulare. & nu. 111. & 112.
113 Fideicommiſſum vniuerſale an tranſmittatur.
114 Legitima arrogato debita tranſmittitur.
115 Dotis lucrum tranſmittitur.
116 Accreſcendi ius tranſmittitur. & nu. 117.
118 Tranſmißibile an ſit ius ex ſtatuto competens.
119 Statutum fœminas excludens an intelligatur ſtantibus maſculis. & nu. 120. & 121.
122 Tranſmißio an locum habeat in ſucceßione prætoria. & nu. 123. & 124.
125 Tranſmißio quãdo locum non habeat in filio. & nu. 126.
127 Filius qui ab hæred. abſtinuit pœnitere quomodo poßit.
128 Repudiationem reuocat filius, licet non aditionem.
129 Nepotes etiam reuocare poſſunt ſuam repudiationem.
130 Filius etiã cohæredẽ habẽs repudiationẽ poteſt reuocare.
131 Filius à repudiatione pœnitere poteſt etiam tacitè.
132 Repudiationẽ etiã iudicialiter factã põt filius reuocare.
133 Filius intra triennium reuocare poteſt abſtentionem.
134 Filius repudiationem hæreditatis maternæ non reuocat.
135 Emancipatus repudiationem non reuocat.
136 Pater repudiãs hæreditatẽ non filij, nõ poteſt pœnitere.
137 Legitimam repudians filius non poteſt pœnitere.
138 Repudiationẽ lapſu tẽporis inductam non reuocat filius
139 Filius habens ſubſtitutum non reuocat repudiationem.
140 Repudiatio erronea poteſt perpetuò reuocari.
141 Repudiationem reuocandi facultatem non tranſmittit filius ad ſuos.
142 Suus trãſmittit hæredi & querelã inofficioſi. & nu. 143.
144 Suꝰ trãſmittit hæreditatẽ ad quoſcũq; querelã ad ſuos.
145 Querela inofficioſæ donationis tranſmittitur ad ſuos.
146 Querela contra teſtamẽtum fratris an tranſmittatur.
147 Querelam inofficioſi contra teſtamẽtum filij an tranſmittat pater.
148 Filius vt tranſmittat querelam inofficioſi teſtamẽti duo requiruntur.
149 Tranſmitti an poßit facultas dicendi teſtamentũ nullũ præterito filio competens.
150 Epiſcopus & monachus tranſmittũt hæreditatem ſuorum parentum.
151 Tranſmißio ſecunda non ratione ſuitatis, ſed ſanguinis quid operetur.
154 Capita ſuccedẽdi de iure prætorio ab inteſtato ſunt tria.
155 Filius excluſus à paterna hæreditate per xxx. annos an habeat ex alio capite alios triginta. & nu. 156.
157 Filius an trãſmittat hæreditatem quo ad omnia tria capita ſuccedendi.
158 Bonorum poſſeßio contra tabul. an tranſmittatur.
159 Tranſmißio iuris deliberandi locum habet, in quibuſcunque hæredibus & ad quoſcunque. & nu. 160. 161. 162.
163 Tranſmißio quæ ſit vtilior. & nu. 164.
165 Ius deliberandi vt tranſmittatur, quæ requirantur. & nu. 166. & 169.
167 Annus datus ad deliberandum eſt vtilis.
168 Aditio vnius quando alij proſit.
170 Infanti delatam hæreditatem poteſt ſolus pater adire.
171 Infantis hæreditas non tranſmittitur ad matrem.
172 Infans tranſmittit ad patres.
173 Priuilegium in corpore iuris clauſum reuocatur per ius nouum contrarium.
174 Infans tranſmittit hæreditatem non vt adeundam, ſed velut aditam.
175 Patrem occupare bona filij iure hæredit. vel peculij, quid interſit.
176 Furioſus an in tranſmittendo æquiparetur infanti.
177 Tutor plus poteſtatis habet in pupillo, quàm curator in furioſo.
178 Infans ad alios à patre non tranſmittit.
179 Infans an ad alios à patre tranſmittat beneficium reſtitutionis.
180 Beneficio reſtitutionis nunquam cenſetur per verba generalia derogatum, niſi de eo fiat ſpecialis mentio.
181 Minor tranſmittit beneficium reſtitutionis etiam vbi hæreditas non tranſmittitur. & nu. 182.
183 Ius deliberandi vt tranſmittatur, requiritur hæreditatem nec aditam nec repudiatam.
184 Ius deliberandi ſolùm intra annum tranſmittitur.
185 Filius poſt annũ nõ trãſmittit vt filius, ſed vt legitimus.
186 Tranſmißionis materia huic tractatui conuenit.
187 Hæreditas non adita non tranſmittitur, niſi in caſibus.
188 Ius deliberandi, quando etiam poſt annũ tranſmittitur.

Suitas

189 Suitas tollitur quinque modis.
190 Suitas an & quando tollatur datione ſubſtituti vulgaris.& vſque ad nu.204.
205 Suitas tollitur filio inſtituto,ſi voluerit.
206 Suitas tollitur filio ſub conditione poteſtatiua inſtituto.
207 Suitas tollitur filio in re certa inſtituto.
208 Suitas tollitur datione extranei cohæredis.
209 Suitas quando non tollitur datione extranei cohæredis. & nu.210.
211 Suitas an tollatur filio renuntiante vel exhæredato.

Mortuo itaque teſtatore. II.

1 HIC tex.nou aperit, †an Adiecta
pupilla filia Raynutij poſt mor-
tem patris adierit hæreditatē ſeu
illi ſe immiſcuerit cum tutorum
authoritate, iuxta l.potuit.C.de
iure deliberan.Quia altēra dictę
hæredis qualitate , non habuit
neceſſe adire,nec illi ſe immiſcere.Non enim fuit ſo-
lùm hęres,ſed teſtatoris filia erat.Nam ſpeciale eſt in
filiis teſtatoris vel ab inteſtato decedentis, & cæteris
liberis deſcendentibus,ꝙ parēte mortuo, ſint ipſo iu
re hæredes ſine aliquo facti miniſterio. Et hoc eſt vir
tute ſuitatis,q̃a filij dicũtur ſui hæredes.Nã hoc ope-
ratur in eis ſola exiſtentia ſuitatis,quod in aliis ope-
ratur aditio hæreditatis,vt quo ad acquirendũ parē-
tis hæreditatē opus nõ ſit aditione verbali, aut reali,
nec immiſsione. Imò ipſi(quamuis ignorātes patrem
mortuum) fiũt ilico ſui hæredes,iuxta illud Apoſtoli
ad Gala.iiij. Si filius ergo hæres , & Numeri xxvij.
Homo cùm mortuus fuerit abſq; filio,ad filiam eius
tranſibit hæreditas &c. Et quia hic articulus ſuitatis
eſt ſubtilis,& non minus vtilis ac quotidianus,ſcien
2 dum eſt, † ꝙ nos habemus hæredes in triplici differē
tia. Primo habemus hęredes volũtarios,& ſunt illi,
qui non ſunt in ſeruitute,nec patria poteſtate moriē-
tis tēpore mortis,& inde eſt, ꝙ tales etiam vocantur
extranei,qui teſtatorem non cõtingũt aliquo de præ
dictis modis. Nam licet ſint aliquando filij,aut fortè
conſanguinei,tamē quia nõ ſunt in poteſtate,aut ſer-
uitute teſtatoris,vocantur extranei.Et idē ſi eſſent in
poteſtate patris, tamen paternæ renuntiarũt hæredi-
tati cum iura. Quo caſu quo ad ſuccedēdum habētur
pro extraneis,ſecundũ ea quæ plenè habuiſtis in ver
bo, *Duas habēt filias*. Nec dicũtur eo tũc hæredes ſui,
ſed volũtarij, vt plenè Bart.in l.ſciēdum.per illũ tex.
ff.de ſuis & legi.hæredi.quē ſequitur Ange.in §.eadē
3 hæc.in fi.inſti.de hære.quali.& diffe. † Volũtarij au-
tem ideo vocãtur:quia hæredes eſſe nullatenus cogũ-
tur,niſi velint hæredes eſſe:& fiunt hæredes ſola vo
lũtate verbis vel facto declarata , & plenè vidiſtis.§.
mortuo teſtatore. j.vnde hæreditatē,in qua ſunt teſta-
mento hæredes inſtituti vel ab inteſtato eis delatam,
poſſunt adire ſi velint,vel liberè repudiare.l.nec eme
4 re.C.de iure delib. † Secundò ſunt alij hæredes, qui
vocantur neceſſarij, & ſunt illi qui tēpore mortis te
ſtatoris reperiuntur in poteſtate ipſius non quidē pa
tria,quæ dicitur pietas ſed dominica,quę propriè vo
catur ſeruitus,ſecundũ gl.no.in §.rurſus.inſti.de acti.
5 prout ſunt ſerui. †Hi enim hæredes ideo vocãtur ne-
ceſſarij , quia quãdo reperiũtur in teſtamēto domini
hæredes inſtituti ſiue velint,ſiue nolint,& ſic neceſſa-
riò,ſunt hæredes:adeò ꝙ inuiti tenētur dominicā ac-
ceptare hæredi.licet oneroſam. Quo etiam caſu non
pareret eis,ſi hæreditatē domini repudiare vellēt,
in cuius damni præmiũ,& quia non poſſent hæredes
eſſe(cùm hæres dicatur quia dominus)cùm ſeruus idē
ſit,ꝙ dominus ſecũdum glo.inſti. de hær.quali.prope
fin.& plenè in l.j.ff.ſi cert.pet.per Doct. certè adeũdo
hæredi.plenam nanciſcũtur libertatē, ſine qua domi
niũ hæredi.cadere nõ poſſet in ſeruos, qui pro nihilo
reputantur.l.quod attinet ad ius ciuile. ff. de reg.iur.
vnde hoc caſu beneficiũ libertatis omni præpõderat
oneri & damno pecuniario eis ex hæredi. cõtingēte.
Nam eo ipſo,ꝙ ſerui ſunt in teſtamēto domini hære-
des ſcripti,ſiue fuerint hæredes inſtituti cum liberta
te,aut nulla libertatis facta mētione , ilico efficiũtur
6 liberi & hæredes. † Et idem ſi dominus eos dederit te
ſtamēto filiis ſuis tutores:quoniā eo ipſo erũt liberi,
& tutores ceſſante quacũq; excuſatione. Quia dan-
do eis tutelā,aut hæreditatē ſatis videtur eis,& liber
tatē dediſſe,inſti.qui dari tuto.teſta.poſ.§.j.cùm non
ſit veroſimile dominũ voluiſſe habere hæredē ſeruũ,
aut eum filiis ſuis tutorē dediſſe. Ideo autē lex voluit
ſeruũ in teſtamēto domini hęredē inſtiturum,eo ipſo
fore hæredē,& compellēdum capere hæreditatē,vt ſi
dominus erat obnoxius aliquib⁹ creditoribus, bona
ipſius vēdantur potius nomine ſerui hæredis inſtitu-
ti,quàm nomine domini defuncti,ne domin⁹ defun-
ctus ex tali bonorũ diſtractione afficiatur iniuria, vt
elegāter dicit tex.in §.licet.inſt. qui & ex quibus cau.
manu.non poſ.Ideo ſunt ilico hæredes de neceſsitate
etiam ignorātes,adeò quod licet pater dando cohære
dem extraneũ filio ſuo faciat eũ de ſuo , & neceſſariò
7 hæredē voluntariũ,†cũ per dationē cohæredis extra
nei tollatur ſuitas in filio ſecundũ communē ſenten-
tiam in l.apud Iulia.§.idē Iulia.ff.ad Treb.& infrà la
rius declarabitur.tamen ſi dominus det ſeruo ſuo hę
redi.inſti.extraneũ cohæredem , per dationē talis co-
hæredis nõ tollitur neceſsitas,quin ſeruus etiā igno-
rans efficiatur hæres,ſecundum Bal.Lud.Alex.& Iaſ.
in l.eius qui in prouincia.per illũ tex.ff.ſi cer.pet.quā
uis Ang.in §.j.inſti.de hær.quali.& differē.dixerit de
hoc eſſe tex.ſingularē in l.ex parte.ff.de acqui.hæred.
8 † Et ratio differētiæ eſt inter filiũm ſuum hæredem,
& ſeruum hæredem neceſſarium:quia filius eſt capax
beneficij abſtinendi,ſed non ſeruus, ſecundum Bald.
9 in d.l.eius.ij.col. † Tertiò & vltimò habemus hære-
des ſuos & neceſſarios , quibus ratio naturalis quaſi
lex quædam tacita parentũ ſucceſsionē adiicit, velut
ad debitam ſucceſsionē eos vocãdo, propter quod in
iure ciuili ſuorum hæredum nomē eis indultum eſt,
ita ꝙ nec iudicio quidem parētis , niſi certis de cauſis
ſubmoueri ab ea ſucceſsione poſſunt, vt l.fin.in prin.
ff.de bonis damna.& ſunt illi,qui tēpore mortis teſta
toris erant in eius patria poteſtate,id eſt pietate,cùm
hoc caſu poteſtas accipiatur pro pietate , ſecundum
glo.in d.§.rurſus.prout ſunt filij teſtatoris ex legiti-
mo matrimonio nati,ſiue ſint filij primi gradus,ſiue
cæteri liberi gradus inferioris , quales ſunt nepotes
pronepotes,& cæteri per rectā lineā deſcēdentes:qui
omnes ſunt in poteſtate ſtipitis , ſcilicet vetuſtioris
aſcendentes,quandiu viuit,inſti.quib.mod.ius pa.po
te.ſol.§.j.ita ꝙ ſi Adā hodie viueret,nos omnes in ſua
10 poteſtate haberet. † Sanè tamē intelligatis verum,
ꝙ ſtantes in patria poteſtate tēpore mortis teſtatoris
ſunt ſui hæredes,ſi tempore illo,quo teſtator deceſsit
nemo proximior eos præcederet. Ex quo datur intel
ligi,ꝙ nepos non eſſet ſuus auo , ſi tēpore mortis aui
filius eum præcedebat,quãuis nepos ſit in aui poteſta
11 te.l.in ſuis.vbi Bart.ff.de libe. & poſthu. † De eſſen-
tia ergo

ria ergo ſuitatis, vt in aliquo operetur ſua priuilegia
integra,duo requiruntur. Primò, ꝙ quis teneat pri
mum locum, vt nemo eum præcedat in gradu.inſtit.
de hære.quali.& differ.§.ſui.& l.j.§.& generaliter.ff.
de ſuis & legi.hæredi. Quod indubitáter eſt verum,
quoties tractatur de ſuccedẽdo ab inteſtato, vel ſi te-
ſtamẽtum fuerit factũ,tractatur de ſuccedẽdo contra
voluntatem defuncti teſtatoris.Sed quãtum ad ſucce
dendũ ex teſtaméto ſecundum volũtatem defuncti,&
ſic ex inſtitutione ſcripta in teſtaméto,nepos licet pri
mus non exiſtat,tanquam ſuus & hæres auo ſuccedit
ſi filius fuerit exhæredatus, qui nepotem præcedebat
in gradu,vt eleganter decidit Ioã.Fab.in d.§.ſui.per
tex.in l.qui in aliena.§.interdum.vbi Bart.in iij.opp.
rationem aſsignat.ff.de acqui.hære.qui tex.eſt ad hoc
12 valde ſingularis. † Secundò eſt notabilis ad aliud:
quia licet ad hoc,vt valeat exhæredatio filij ſit neceſ-
ſe,ꝙ hæreditas patris adeatur per hæredem teſtamen
to ſcriptum,per quam aditionem cõfirmetur illa ex-
hæredatio ſicut confirmantur cætera in teſtaméto re-
licta,vt plenè vidiſtis ſuprà, *Mortuo teſtatore*. j.& habe
tis in l.filium.§.j.ff.de contra tab. & l.Papinianus.§.
ſi conditioni.ff.de inoffi.teſt.tamen ibi eſt tex.ꝙ ſi ne-
pos fuerit in teſtamento aui inſtitutus cùm ſit ſuus &
neceſſarius auo, illa ſuitas operatur cõfirmationem
13 exhęredationis filij abſq; alia aditione. † Tertiò eſt
ibi,caſus nnt.ꝙ licet nepos,mortuo auo reincidat in
poteſtatem ſui patris,& ſic adire non poſsit aliquam
hæredit. ſine iuſſu patris,in cuius poteſtate eſt. l.ſi qs
mihi bona.§.iuſſum.ff.de acqui.hære.tamen ſi nepos
fuerit ab auo hæres inſtit. filio exhæredato. talis ne-
pos abſq; alio ſui patris iuſſu efficitur auo ſu⁹ hæres,
14 & neceſſarius. † Quartò eſt ille text.valde not.ꝙ fi-
lius exhæredatus.efficitur ſuus & neceſſarius hæres
patris exhęredati mediáte perſona nepotis.Ideo Bal.
ibi dicit illum tex.eſſe ad hoc mirabilem,cui eſt ſimi
15 lis in l.filius patroni.ff.de bo.libe. † Secũdò requiri-
tur,vt quis dicatur hęres ſuus,ꝙ ſit in poteſtate illius
parentis,de cuius ſucceſsione agitur tẽpore ſuæ mor
tis,prout ſunt filij ex legitimo matrimonio nati, aut
naturales tantùm tempore mortis patris legitimati.
Quia tales iura habent ſuitatis,& omnes effectus ſi-
cut verè legitimi, ſecũdum Bal.ſingulariter in l.eam
quam.j.col.C.de fideicom. Nam quãtumcunq; filius
primum locũ teneret,niſi eſſet in eius poteſtate,non
diceretur ſu⁹,nec gaudere poſſet priuilegio ſuitatis,
niſi in quinq; caſibus,in quibus hæc concluſio fallit.
16 † Primò fallit in poſthumo,qui licet tempore mor
tis patris non eſſet in eius poteſtate, cùm tunc natus
non eſſet,& in vtero exiſtens nõ ſit in patris poteſta-
te.l.fin.ff.de colla.bo.tamen naſcendo eſt ſuus, & ha-
bet iura ſuitatis.l.poſthumorum. ff. de iniuſto rupt.
teſta.& l.Gallus.ff.de liberis & poſthum.& ratio eſt,
quia qui in vtero eſt, quo ad ea quæ ſuum concernũt
cõmodum,habetur pro iam nato.l.qui in vtero.ff.de
ſtatu homi. Et dixi plenè in verbo, *Et ſoboles quam*
17 *geſtabat in vtero.* † Secundò fallit in monacho, qui
licet nõ ſit in patris poteſtate,cùm ſit in poteſtate ſui
abbatis,ſecundum glo.in l.ſi ex cauſa.§.j.ff.de mino-
ri.tamen eſt ſuus.l.Deo nobis.ibi,nullo eis detrimen
to.C.de epiſc.& cler.vbi hoc not. Cy.& Bald.in l.ſub
conditione.ff.de liber. & poſthum. & plenè in l.apud
hoſtes.circa fin.C.de ſuis & legiti.hæred. Et inde eſt,
ꝙ per ingreſſum religionis non perditur nobilitas,
18 vt plenè vidiſtis in verbo, *duas habens filias*. † Tertiò
fallit in filio adoptiuo,qui licet nõ ſit in patris ado-
ptiui poteſtate,inſti.de adopt.§.j.tamẽ eſt hæres ſuus

patri adoptiuo.l.cũ in adoptiuis.§.j.in fi.C.de adopt.
quod eſt mirabile,ſecundum Bald.ibi.Ex quo infert,
quartam ſpeciem hæredum quæ ſunt ſui,non tamen
neceſſarij, in qua ſpecie dicit eſſe monachos & cleri-
cos,per l.fin. C.de epiſ.& cleri.hi enim deſinũt eſſe in
poteſtate patris , & tamen non deſinunt eſſe ſui.l.ex
19 cauſa.§. Papinianus. ff.de minori. † Quartò fallit
in filio pupillariter ſubſtituto fratri ſuo impuberi:
quia efficitur ſuus hæres,& neceſſarius fratri ſuo im
puberi,in cuius poteſtate certũ eſt eum non eſſe.l.ſed
ſi plures.§.quos poſſum.ff.de vulg.& pupil.facit l.Iu-
lianus.aliàs incipit, ſi pupillus.§.j.ibi,ſine dubio ne-
ceſſarius hæres exiſtet.ff.de acquir.hæred. Hoc fallit
in exeuntibus patriam poteſtatem per dignitatis api
cem , de quibus in §.filiusfamil.inſtit. quib.mod.ius
pa.pote.ſol. Quoniam nihilominus remanẽt ſui,per
tex.in §.j. in Auth.conſti.quæ digni.libe.à patria po.
quantũ ad ea,quæ eis ſunt vtilia.Ideo ex iure ſuitatis
paternam tranſmittunt hæreditatem , ac ſi in patris
poteſtate eſſent,vt infrà videbitis,& tenet Barba.ſu-
per rubr.de peculio.ij.col.videatis Ang.in §.emanci-
pati.inſtit.de hæredi.quæ ab inteſta.defer.ij. col. His
enim caſibus exceptis , niſi hæres primũ locũ deſcen-
dentium tenẽs fuerit tẽpore mortis teſtatoris in eius
poteſtate , non dicetur hæres ſuus & neceſſarius , ex
quo ſequitur , ꝙ liberi emancipati vel aſcendentes,
aut collaterales,vel filij reſpectu matris non dicũtur
ſui & neceſſarij,ſed ſunt voluntarij, ſecundum Ang.
in d.§.emancipati.cùm eos non habeát in poteſtate,
niſi ſtatutũ patriæ, aut conſuetudo aliud diſponeret,
vt plene vidiſtis ſuprà in verbo, *ſi abſq; liberis mererе-
tur*.in materia pupillaris ſubſtitutionis, in tertio re-
quiſito.Idẽ vt dixi,in his qui ſunt in poteſtate,tamen
20 alius eos præcedit in gradu. † Ex prædicti ideo di-
cuntur ſui hæredes : quia in poteſtate teſtatoris ſunt,
ad cauſam cuius pater & filius eadem perſona repu-
tantur.l.finali.C.de impube.& aliis ſubſti. Vocantur
enim ſui,quia domeſtici hæredes ſunt,& viuo quoq;
patre domini paternæ hæreditatis quodámodo exi-
ſtimantur.l.in ſuis. ff. de libe. & poſthu. & bene dicit
quodammodo. ad demonſtrandum illud dominium
quod viuente patre habet filius in paterna hæredita-
te , eſſe dominium interpretatiuum & intellectuale.
Quia ex quo lex interpretatur filiũ eſſe eandẽ perſo-
nam cũ patre,noſtro intellectui declaratur illũ,ſcili-
cet filiũ eſſe dominũ & patrẽ : ſecus quo ad dominiũ
verũ & effectuale.Quia dominiũ eſt quædam plenitu
do , quæ plures non capit inſolidum. l.ſi vt certo.§.ſi
duobus vehiculũ.ff.cõmoda.& c.licet.de proba. Quá
plenitudinẽ non habet filius viuẽte patre, cùm ei de-
ſit adminiſtratio & facultas diſponendi. Quá poſteà
adipiſcitur,& in eum tranſit ipſo facto ex iure ſuita-
tis patre mortuo,taliter & intãtum,ꝙ ſi quis deceſſe
rit inteſtatus prima cauſa eſt liberorũ ſuorũ hæredũ,
qui ipſo iure hęredes fiunt etiá ignorátes,qui quáuis
furioſi ſint, tamẽ hęredes ipſo iure fiũt. Quia ex quib⁹
cauſis nobis ignorãtibus acquiritur, ex his & eiſdem
furioſis acquiri poteſt,ita ꝙ ſtatim poſt mortẽ paren
21 tis,quaſi continuatur dominiũ vſqueadeò, † ꝙ illud
quod operatur aditio hæreditatis in hæredib⁹ extra-
neis,quia operatur trãſlationem dominij.in eos.l.ex
ſtipulatione.ff.de acquir.poſ.& plenè vidiſtis ſuprà.
mortuo teſtatore. j.id idem operatur in iſtis ius & po
tẽtia ſuitatis,cũ ipſo iure ſine aliquo actu.& quocun-
que ceſſante facti miniſterio fiant hęredes: ita ꝙ tuto
22 ris authoritate opus nõ eſt in pupillis, † cùm etiam
ignorãtibus & furioſis acquiratur ſuis hæredib⁹ hæ-

hæreditatis

reditas ſine curatoris conſenſu, ſed ipſo iure, vt pul-
chrè dicit tex. in §. ſui. inſti. de hære. quæ ab inteſt. de-
23 ferunt. † Tales enim ſcilicet ſui, portio ſunt paterni
corporis tráſfuſa in liberorú procreationem, ex quo
dicit Philoſophus in v. & vj. Ethic. ꝙ filius eſt aliqd
patris, imò eſt pars eius. cui cócordat tex. in l. cùm ſci
mus. C. de agrico. & cenſi. lib. xj. vbi habetur, quòd fi-
lius eſt portio paterni corporis. Quæ quidē portio,
licet cóuerſa ſit in nouum hominem propter nouam
& diuerſam animam, negari tamen non poteſt quin
in filio remanſerit vera caro & corpus patris, qui vt
dicunt naturales, prębet formā in procreatione filij,
& mater præbet materiam, ſecundum Philoſophum
in ij. de generatione animalium. Or certū eſt, ꝙ for-
ma eſt, quæ dat eſſe rei & ſubſtantiam. ff. de acquir.
rerum do. l. adeò. §. inſulá. in fi. & l. Iulianus. §. ſi quis
rem. ff. ad exhib. ideo quia pater præbet formá, quæ
24 nobilior eſt, filius cum eo céſetur eſſe idem. † Tamen
quia mater in procreatione liberorum, præbet mate
riam, & ſic maiorem portionem, plus liberos diligit,
quàm faciat pater: cùm naturaliter illam rem magis
diligamus, in qua maius ſcimus nos habere ius. Et vt
dictū eſt, maior portio de ſubſtātia matris eſt in cor-
pore filij, quàm de ſubſtātia patris: quia vt Galenus
ait, ſperma hominis eſt velut ſidas ad cerá, id eſt in-
ſtrumentū ad materiá circa ſe coagulandam. Inde di
citur mater quaſi materia in generatione, vel quaſi
mámma: quia mamillas terit. Propter quod confundi-
tur opinio aliquorū erroneè dicentiū, ꝙ mulier non
dicitur generare filios, ſed ſol⁹ pater, habita nomina-
tione ab agēte, non à patiente, quod fatuū eſt dicere,
ſecundū Pau. in l. j. C. de códi. inſer. Vbi dicit, ꝙ æquè
principaliter generat mulier ſicut maſculus, cùm ge
neratio fieri nó poſsit ſine vtroq;: quia cùm ſecūdum
naturales pater præbeat formá, & mater furniat ma
teriam, in regenerata æquè principalis eſt materiá
ſicut forma: imò ſe habet per prius, cùm ſine materia
imprimi non poſsit nec eſſe forma, ſed econuerſo ſic.
Et ſi aliud diceretur, ſequeretur ꝙ Chriſtus non fuit
de generatione Dauid generatus ex fœmina, ſcilicet
Virgine glorioſa, quæ fuit de ſtirpe Dauid, non auté
ex maſculo, cùm patrem non habuerit in terris, & ta
men euangeliū teſtatur contrarium Matth. j. dum di-
cit, Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid. Quæ
omnia patenter etiam dicit text. in l. maximum. ibi,
vt vnde generētur non fiant, ſcilicet mulieres, ſecun-
dum gloſſella ibi. C. de libe. præte. Etiá ſequeretur, ꝙ
Chriſtus non fuiſſet homo ſi mater non generaſſet,
quod eſt hæreticū. Pariterq; eccleſia erraret, virginé
Mariam vocádo Dei genitricē. Etiam ſaluator, Lucæ
xxiij. dicit, Beatæ ſteriles & ventres, quæ non genue-
25 runt. † loquitur cū mulieribus, quę cum viris in actu
generationis ad imparia non iudicantur, imò ſimul
generant, & proles inde genita dicitur de genere ma
tris, ſicut & patris, de quo plenè in l. j. ff. de proba. per
Docto. poſt gloſ. Ideo decidit in prima parte Maria.
26 cóſi. j. † ꝙ appellatione fratris carnalis venit frater
vterinus. Non enim ſolis maribus ineſt ſemē, verùm
etiá fœminis. Vnde Varro: Non tātum, inquit, mari-
bus ineſt ſemē, verū etiam fœminis. Et inde plerūq;
matribus ſimiles procreari, ſi earum ſemen ſanguine
eſſet purgatum, quod ſi rectè cum virili mixtum ſit,
vtraq; concreta & ſimul coagulata informari, & pri
mum quidem cor hominis cófingi, ꝙ in eo ſit & vita
hominis & ſapientia, deniq; totū corpus xl. die con-
ſummari, & ſemen, vt ait Lactant. in libr. de opificio
Dei, cap. xij. ex omni corpore ad venam genitalem
confluere, ibíque concreſcere. Sed hoc humana mens
quomodo fiat non poteſt comprehendere. Hæc ibi.
Prætetea illud plus diligimus, pro quo plus labora-
27 mus. † Mater autem plus laborat erga filios, quàm pa
ter. Primò eos portando nouem menſibus in vtero,
quod non leue dicitur onus, rāto tēpore conceptum
in vtero portare. Inde eſt ſecundum aliquos, ꝙ ſicut
ędificium latius & groſsius eſt inferius, & magis ſub
tile ſuperius, ita mulieris corpus groſsius eſt in par-
☞ tibus inferioribus ad portādum tale onus. [Ambro.
ſius ſuper Lucá. ij. c. tu matri debes pudoris iniuriá,
virginitatis diſpēdium, partus periculum, vteri lon-
ga diſcrimina, cui miserę in ipſis natorum fructibus
maius periculum eſt, & cū dederit quod optauit par-
tus abſorbetur.] Et ſubtilius & gracilius eſt in ſupe
rioribus. Tamen verior eſt alia ratio, quam aſsignat
Rabi Salomon, quem ſequitur de Lyra, ſuper verbo,
& ædificauit. Geneſis. ij. c. vbi dicit, hoc ideo eſſe pro-
pter debilitatem calidi naturalis in muliere, quæ na-
turaliter eſt frigida, ideo maior pars alimēti, de qua
fit nutritio & augmētū remanet in inferioribus par-
☞ tibus, & minor pars ſuperius eleuatur. [Videatis Lu
cam de Penna, in l. j. C. de agētibus in rebus. lib. xij.]
Contrarium autem eſt in maſculo propter fortitudi
nem calidi naturalis. Ob quod habet cómuniter pe-
ctus latius, ſcapulas, & caput. Secundò magis laborat
mater in liberos pariendo, ex quo multoties contin-
git ſibi mors, Prout Lyra Act. vlti. refert de vipera
28 ſerpente venenato, † qui ideo ſic nominatur, quòd vi
patiat. Nam catuli in vtero exiſtentes quando cre-
ſcunt latera eius rodunt, & ſic exeunt matrem inter-
ficiendo. Vnde multæ matres in puerperio moriun-
tur, vel mortuos pariunt. l. quæritur. ff. de ædil. edict.
Tertiò magis laborat mater poſt partum eos lactan-
do, & nutriendo, & eius officium magis apparet in
muliere, ex hoc quòd eſt in conceptu grauida, in par-
tu doloroſa, & in lactádo laborioſa. Vnde Fel. in c. ex
literis, de conuerſio. infide. Similiter, quia illam rem
plus diligimus, quam certitudinaliter noſtrá eſſe ſci-
mus. Mater auté certitudinaliter ſcit, ꝙ filium de ſe
genuit, vir autem & ſi credat, certus tamen non eſt, ꝙ
de ſuo ſemine fuerit conceptus. Vnde Philoſop. iiij.
Ethico. Mater, inquit, plus diligit filios, quàm pater:
quia certior eſt de eis, vt etiam dicit tex. in l. quia ma
ter. ff. de in ius vocá. & Lyra Actu. xvj. in prin. Poſtre
mò quia vt dicit Auguſtinus, amicitia cótrahitur ex
conſuetudine cohabitádi, colloquēdi, & cóuerſandi.
Mulieres auté cum filiis magis conſueuerunt coha-
bitare, colloqui, & cóuerſari, quá patres. Igitur plus
diligūt eos, & è conuerſo filij præſertim iuuenes du-
rante pueritia plus matres diligūt, & familiariter ſe-
quuntur, quàm patres, vt l. quis ſit fugitiuus. §. idē Iu
29 lianus. ff. de ædil. edi. † Et inde eſt, ꝙ matrimoniū nó
à patre ſed à matre nomē aſſumpſit, vt d. ca. ex literis.
de cóuerſio. infid. ſecundū Doct. in rub. de ſpon. & Io.
30 Fab. inſt. de patria pote. in prin. † Sicut, ꝗa pater plus,
quàm mater ſtudet, & laborat ab bona acqrenda pro
filiis, talis bonorú acquiſitio denominatur patrimo-
niū à patre, & non à matre, quæ pręſumptione iuris,
vt ceſſet præſumptio turpis quęſt⁹, nihil præſumitur
habere. imò omnia bona domi exiſtētia præſumūtur
mariti eſſe. l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vxo, & l.
etiam. C. illo eod. titu. & ideo vocatur patrimonium,
quaſi à patre quæſitum. Et quod dixi, quòd omnia bo
na præſumuntur eſſe mariti, eſt verum, niſi vxor pu-
blicè negotiaretur, vt facere conſueuerunt mulieres
in Francia, ſecundum Bald. in l. j. C. de edend. quem

31 refert Barba.in c.j.de pecul.cleri.in prin.† Inde eſt, ꝙ in Francia ex conſuetudine omnes conqueſtus facti matrimonio cõſtãte, ſunt cõmunes inter virum & vxorem, ſecũdum Io.Fab.in §.j.in fi.inſti.de acquiſit. per arrog.in rub.de nupt.ideo in his optimè verificatur tex.in l.aduerſus. C.de crimine expila.hæred.vbi dicit, ꝙ cõiuges ſunt ſocij diuinæ & humanæ domus. Or quod dixi ſuprà, ꝙ pater præbet formam in procreatione filij, eſt ſanè intelligendum: quia nõ capio formã pro anima, quã ſolus Deus infundit, vt plenè dicit glo.in cle.j. de ſumma Trini. Licet ergo à patre mortuo reſiduum corporis, quod apud patrẽ remanſit, extinctũ ſit, hæc tamen particula, quæ in filij procreatione fuit transfuſa, non eſt extincta, ſed aucta, & augmẽtata, noua anima ac nouo ſpiritu infuſis adhuc viuit. Vnde ponit reſpectũ ad ſolum corpus, corpus & caro filij, quãuis propter nouam animã ac nouum ſpiritũ verè dicatur nouus homo: cùm realiter anima filij non ſit anima patris, nec illa quæ fuit patris mortui. Ob quod dicit Bal.in l.ſi quidẽ in fi.C.de except.

32 ꝙ † ſcientia patris non eſt ſcientia filij. Pariter dicit in tit.de notis feudo.in fi. ꝙ conſciẽtia filij non eſt cõſciẽtia patris defuncti, aut viuẽtis, nec è cõuerſo, imò eſt diuerſa.cap.quæris.de conſecra.diſt.iiij.quia cùm anima ſit indiuidua, licet accidentia animæ poſsint eſſe cõmunia, tamẽ impoſsibile eſt in duobus corporibus eandem animã eſſe. Vnde vt dictum eſt, ſciẽtia aut ignorãtia patris non eſt ſcientia filij, nec ignorãtia, ſecundũ Bal.in l.ſi quidem. in fi.C.de excep. Ideo ille cuius conſcientiæ aliquid cõmittitur, non poſſet alium ſubſtituere, vt ibi per eum, & in l.nulli.verſic. deinde not.C.de epiſ.& cle.vbi pulchrè. Quia anima vnius, quãuis patris, non eſt anima nec conſciẽtia alterius, ſecundũ Panor.in c.fi.de offic.deleg.& in c.cũ in veteri.de elect. Alex. in l.à iudice.C.de iudi.& Iaſ. in l.j.x.col.ff.de offi.eius cui mãda. eſt iuriſd.& dicetur.j.in materia tranſmiſsionis, quibus iſta iungetis, & illa iſtis. Et in hoc errauit Auerrois dicẽs omnium hominum eundem eſſe intellectum, quod falſum eſt: quia etiam in patre & filio non eſt idem. Vnde dicit Bal.in l.fin.§.ſed & ſi quis.in fi. C.cõmunia de lega. ꝙ conſciẽtia mea apud alios nihil eſt, ſed mihi ſonat in mẽtem, & obligat me. Quia, vt ait Chryſoſtomus, cõſcientia eſt lex intellectus noſtri, & ſic non alieni: & fides noſtra à fide diſcrepat alterius. Adeò ꝙ ſi cõmitteretur fidei meæ aliquod caſtrũ, cõmiſsio non trãſit ad alium: ideo de iure oẽs magiſtratus ſunt perſonales, vt ibi per antea dixerat Bal.& iuramentum hæredis à iuramento diſcrepat teſtatoris. Vnde reſtat, ꝙ verè filius non eſt idẽ cum patre. Tamẽ fictè filius dicitur idẽ cum patre, ſicut ſi de radice vitis aliquis ramus propagaretur, deinde ſiccaretur vetus radix nõ proptereà ſiccaretur ramus propagatus: quia nouam emiſit radicem, quæ in plantis loco animæ habetur, vt d.l.adeo.§.fin.& l.qua ratione.in prin.ff.de acqui. rerum do. Tamen diceretur eadem vitis cum illa, vnde proceſsit, licet ad præſens renouata ſit, & noua radice alita & nutrita, propter quã noua dicitur arbor. l.ſed ſi ex meis.§.arbor.ff.de acqui. rerum do.inde dicebat Apoſto.j.ad Corinth.vij. Habeat vnuſquiſque ſuam vxorẽ, non luxuriæ cauſa, ſed poſteritatis dilectione, vt qui permanere per ſe non poteſt, per filios permaneat. Thobiæ viij. Facit dicta l.liberorum.ff.de verb. ſig.& in Auth.de nupt.poſt prin. ſequitur Io.Fab.ſuper rub.inſti.de nup. Et alibi dicit tex.xxxvij.diſtin. can.prius quàm.ꝙ filius clerici eſt argumẽtum incõtinẽtiæ paternæ ambulans ſuper terram. Et ideo tales ſpurij clericorũ ſunt ſerui eccleſiæ, c.cùm multis. xiiij. quæſt. vlti. quod tamen hodie non ſeruatur de conſuetudine ſecundum glo.ibi, & Panor.in c.j.in fi.

33 de treuga & pace. † Et ea quæ dixi de patre ad filium intelligatis vera etiã in nepote ex filio, & de cæteris deſcendentibus: quia nepos licet habito reſpectu ad nouam animam, dicatur nouus homo, tamẽ reſpectu ſubſtantię corporalis eſt, quaſi idem homo cum filio eius patre, & ſic cum auo ſuo. Et hoc eſt, quod dicebat Aurelius Auguſtinus x.ſuper Geneſim ad literam, ꝙ omnes fuimus in Adam, non ſolùm ſecundum ſeminalem rationem, ſed etiam ſecundum corpulentam

34 ſubſtantiam. Quòd non eſt intelligẽdum, † quòd in Adam actu fuerit, aut ſeminalis ratio huius hominis propinqua, vel corpulenta eius ſubſtantia, ſed vtraq; fuit in Adam ſecundum originẽ. Nam & materia corporalis quæ miniſtratur à matre in generatione, quã vocat corpulentam ſubſtãtiam, deriuatur originaliter ab Adam, & ſimiliter virtus actiua exiſtens in ſemine patris, quę eſt hominis generati ꝓpinqua ratio ſeminalis, ſecundũ beatũ Tho.in j.parte.q.vlt.arti.ij. & in iij.parte.q.xv.arti.j. in reſponſione ad ſecũdum argumẽtum. Et inde dicit Bal.in c.quæ in eccleſiarũ. xix.col.de conſtit. ꝙ filius nomen naturæ eſt, ſcilicet genituræ, caro ex carne parentis deciſa, & ex lumbis eius trãſmiſſa per vias ſeminales, ſicut natura mani-

35 feſtum eſt. † Ad quod clarius demonſtrandum adduco vobis, primò demonſtrationes naturales. Nam ſecundum Philoſophos, in ſemine hominis eſt quædã vis impreſsiua, & actiua, deriuatiua ab anima generantis, & aliis ſuis parẽtibus remotis, & ſic eſt idẽtitas particularis naturæ patris & filij, ſecundũ Tho. vbi ſuprà artic.j.ideo dicitur ij. de anima, ꝙ quandiu viuunt filij remanet in eis pater defunctus quodammodo, & ſic pater viuit in filio poſt ſuum obitũ. Vnde non abs re dicit & pulchrè Mercurius Triſmegiſtus Moyſi contemporaneus, in ſermone vniuerſali ad Aeſculapium ſecundum orbis medicum. Quod præſtans id in vita cẽſetur ſtudium, atq; ipſum apud ſapiẽtes pręcipuum, procreatio liberorum. Extrema verò omnium calamitas & impietas accidit illi, qui abſque filiis è vita decedit. Qua de cauſa dæmonibus dat pœnas poſt obitum. Igitur ô Aeſculapi, cùm homine qui nullos genuit filios, nullum habeto cõmercium, infelicitatis tamẽ eius miſerere. Hæc ille. Melius tamen eſſet, & vtilius mori ſine filiis, quàm relinquere impios, eccleſiaſt.xvj. ad quod propoſitum Gagui.lib.iiij.c.ij.de ingratitudine impiæ prolis contra Ludo. Pium Francorum regem poſt obitum Caroli magni eius patris imperatorẽ, loquẽs ſic dicit: Huius rei indignitatẽ ſi quis diligẽter putet, mãlit mea ſententia cœlebs priuatúſq; viuere, quàm filiorum fœtũ diſsimã ſobole eſſe parẽtem. A quibus per ſummam ingratitudinem è ſupremo honoris culmine ſe deiectum aliquando quæratur. Ludo.tanta calamitate accepta de ſua flebili conditione epiſtolam edidit, quã poſteros admoneret etiam ſummis quibuſq; principibus à domeſticis, atq; ab ipſis liberis impẽdere pericula. Quid enim cõſeruandis regibus firmius præſidiũ, quàm pietas, quàm manſuetudo, quàm clemẽtia. & liberalitas eſſe poteſt? In has tamen virtutum tam firmas munitiones Ludouico irrupit filiorum aduerſus pium & beneficum patrẽ iniquitas, & ſæua ambitio dominandi. Hæc ille. Secundò hæc idẽtitas patris & filij demonſtratur iure diuino. Primò authoritate veteris teſtamenti Geneſis. xxj. ibi, in Iſaac vocabitur tibi ſemen. & xxij. ibi, Multiplicabo ſemẽ tuum, ſicut

ſicut ſtellas cœli. Secundò hoc demonſtratur sutho-
ritate noui teſtsmẽti Ioan.x.ibi, Ego & pater vnum
ſumus.& Luc.xv.ibi, Fili tu ſemper mecũ es, ſcilicet
36 per identitatem paternæ naturæ. † Tamen verũ eſt,
ꝙ minor eſt cõſubſtantialitss patris & filij in diuinis
quia amborum eadem eſt ſubſtantia ſpecie & nume-
ro.cùm natura diuina non ſit multiplicabilis,nec di-
uiſibilis,vt clarè demonſtrat tex. & ibi Nicolaus de
Lyra,ſuper epiſt.ad Hæbr. .& idem de Lyra, in præ-
ludio ſuper Iosn.j.c.vertic.circa tertiũ ſciẽdum eſt.in
fin.vbi dicit, ꝙ in diuinis pater & filius idem ſunt in
identitate naturæ non ſolũ ſpecifica, ſed numerali.&
hoc vult dicere tex.j.Ioã.v. Tres ſunt qui teſtimoniũ
dãt in cœlo,pater,filius,& ſpiritus ſanctus,& hi tres
vnum ſunt,& alibi Io.xvij. Volo pater vt ſint vnum
in nobis,ſcilicet per adoptionẽ & mutuã dilectionẽ,
ſicut amsns eſt in amain & ecõrs, ſicut & nos vnum
ſumus,ſcilicet per naturam & eſſentiam. & Ioã.xiiij.
Veritas dixit,quia ego in patre, & pater in me eſt,&
qui vider me,videt & patrem meum,& Bald.de diffe-
rentia patris & filij,qui numerali ſubſtantia differũt
loquens allegsto titu.de notis feudo.in fin.eleganter
dicit, æternũ illum & ineffabilem filium ſemper ex-
cipio,qui nouit omnia,quæ ſunt patris.c.ſaluator.de
couſecra.diſt vlt.quaſi dicat, ꝙ pater & filius in diui
nis ſunt vnum & idem omnimoda idẽtitate ſubſtan-
tiæ & naturæ ſpecifica & numerali.In filiatione autẽ
humsna, in qua pater & filius diſtingnũtur ſuppoſi-
to,licet pater & filius vnum ſint ſpecie & natura, nõ
tamen numero,quia dicit Lyra.j. ad Chorinth. xj.in
generatione naturali generans non coniungitur ge-
nito ſecundum ſubſtantiam,ſed ſecundum virtutem.
& ita intelligitur Eccleſiaſtici xxx. ibi, Mortuus eſt
pater,& quaſi non eſt mortuus. reliqnit enim filium
37 ſimilem ſibi poſt ſe in vita ſua. † Or notanter dicit
ſimilẽ,quis nullum ſimile eſt idem,ſaltem identitate
ſubſtantiali & numerali.l.quod Nerua. ff. depoſiti.
Nsm ante quàm duo ſint idẽ, requiritur ꝙ in omni-
bus ſit cõformitas, ſcilicet quo ad formã & effectum
quo caſu vbi eſt omnimoda cõformitas, ibi erit iden
titss, aliâs eſſet ſolùm ſimilitudo, quæ ſecũdum Phi-
loſopbos magis dicitur ſignificare propinquitatem,
quàm identitatem,ſecundum Bart.Bal.Ang. & Alex.
in l.qui liberis.in prin.ff.de vulg. & pupil. Inde dicit
Boetius ſuper topics Tullij, libr.iiij.quẽ ſequitur Io.
And.& Domini.in c.non poteſt.in fi.de præben.lib.
vj.Or ſimilitudo eſt rerum ſingularium vel differen-
tium comparatio: quis in ills non requiritur quòd
res tota ſit rei toti ſimilis,ſed in eo ad quod confertur
vt ibi dicit glo.iiij.in fin.& notat.idem Iosn. And.in
c.eũ qui.illo eod.tit.lib.vj.& Bal.in l.curatoris.C.de
nego.geſt.ad quod facit glo.elegans.in ca.ſi ſacerdos
peccauerit.§.Deus quis ſimilis erit tibi.de pœni.diſt.
38 j.quæ ad propoſitũ dicit,ꝙ † triplex eſt imago ſeu ſi-
militudo.Prima eſt identitatis, ſecũdum quam ſolus
Dei filius ſimilis eſt patri,ideſt idem cum patre,ſcili-
cet per naturã & eſſentiam. Secunda eſt imitationis,
ſecundũ quam dicitur ꝙ magna nauis eſt imago ali-
cuius domus. Tertia eſt ſimilitudinis expreſſæ,vt ſi-
gillũ in cera. De his identitate & ſimilitudine videa-
tis Iaſo.pulchrè loquentem in d.l.qui liberis. & Feli.
in c.capitulum.ij.colũ.de reſcrip. Cui autem incũbst
onus probsndi an allegsnti ſimilitudinem, an illam
neganti, videatis Bald.ſ.in prœmio, Rex pacificus.
xiiij. col. Tertiò hæc identitas patris & filij demon-
ſtrstur iure iſto canonico, per tex.not.in c.contradi-
cimus.§.hac authoritate.ibi,cùm vna caro probẽtur

pster & filius.xxxv.q.iij. Quartò hoc probatur iure
ciuili,per tex.in d.l.fin.C.de impub.& aliis ſubſtit.&
per plura alia exẽpla legalia.Nam videmus,ꝙ ſi vna
actio puta ex teſtamẽto transfundatur in aliam, ſci-
licet ex ſtipulstu per ſtipulationem animo nouandi
factam.ſecundũ ea quæ habentur in §.præterea,inſti.
quib.mod.tolli.obli.licet prima extinguatur, non ta
men cẽſetur extincta, ex quo ſupereſt alia loco ipſius
ſurrogata,in quam fuit ſubſtantia primę transmiſſa.
Ita ꝙ non eſſet falſum dicere, ꝙ illud debitum noua-
tum ſit debitum ex teſtamento, licet actione ex teſta
mento non debeatur. l.non filius. §.hæres meus.ff.de
leg.ij.quis nõ titulus.actioni, ſed originalis cauſa eſt
inſpiciẽda.l.turor.ff. de fideiuſ. & l.qui id quod.ff.de
39 dona. † Et ad hoc, ꝙ aliquid dicatur verum, ſufficit
ꝙ habeat aliquid veritatis admixtum.l.quid tamen.
40 ff.de contrahen.empt. † Et ad hoc, ꝙ aliquid dicatur
extare,ſufficit ꝙ aliquid quantuncunq; modicum de
illo extet.l.domum.verſ.ſi verò.illo eod.tit.& l.ſi cui
vſusfructus inſulæ.ff.de vſufr. Ex quibus ſequitur, ꝙ
pater non dicitur mortuus,vel deſiiſſe ſtare,dum ſu-
pereſt filius. Similiter filius non dicitur mortuus,ex
quo ſupereſt nepos ex eo, in quem transfuſa fuit ſui
patris ſubſtantis,quæ erst vns & eadem cum ſubſtan
41 tia aui. † Nepos enim dicitur,quaſi nat⁹ ex auo & ex
proprio aui corpore.adeo illa cõditio ſi abſque filiis
deceſſerit, deficit ſi decedat relicto nepote ex filio de-
functo,vt eſt caſus in l.Lucius.la ij.ff.de hæred.inſtit.
facit l.j.C.de condi.inſer & no.glo.in c.in præſentia.
42 de probat.† Hęc omnia de identitate patris & filij ꝓ-
bantur per text.meliorem de iure in l.liberorũ. ff.de
verb.ſig.facit l.ſcripto.ff.vnde liberi. Prætereà vide-
mus,ꝙ ſi hæreditas deferatur primogenito ex cõſue-
tudine patriæ, nepos ex filio primogenito præfertur
patruo ſuo, quia cẽſetur primogenitus:cũ ſit ſubſtan
tia patris ſui mortui,vt eleganter poſt longã diſputs
tionem decidit Bal.in l.cum antiquioribus.C.de iure
de lib. Pañ.in c.licet.de voto & voti redempt.& in ſe-
cunda parte cõſi.iij.col.iiij.& idem in feudo tranſuer
ſali. Nam mortuo vsſallo ſine deſcẽdentibus & aſcẽ-
dentibus, ſuperſtitibus fratre & nepote ex primoge-
nito fratre mortuo, ille nepos excluder pstruum;&
ei pręfertur in feudo ſui patrui mortui,de quo plenè
dixi ſuper verbo, *In eodem teſtamẽto relinquens*. xviij.
limita.& videre poteſtis Franc. Aret.conſi.clxiiij vbi
tangit,an poſsint parentes pacto nepoti pręiudicare
illud ius prælatiõis ei tollẽdo. ad prędicta facit quod
deciditur in l.cùm legitimæ. ff.de ſtatu ho. & in l.j. &
l.aſſumptio. ff.ad municipa. vbi dicitur. inde oriun-
dus filius, vnde eſt pater, ita ꝙ patria ſeu patris ciui-
tas dicitur eſſe origo filij. Ex quo elegãter infert Bal.
in c.quia propter.vij.col.de elect.ꝙ qa Deus æternus
eſt pater noſter, ita paradiſus eſt naturslis patria no
ſtra, cùm pstriã patris filius ſequatur de neceſsitate
ad quam cũ ſorde nemo perducitur catholicè Deum
obſecrãs,vt qui ſolus poteſt lauet nos: quia putredo
paradiſum non ingreditur, quis habitstio patris ha-
bitatio filij dicitur,vt idem dicit Bal.in l.illud. C.cõ-
43 munia de manu. Prætereà facit. † quia æſtimum pa
tris filio prodeſt etiã patre viuente, quia cẽſetur æſti-
mum filij,ſecundũ glo.in l.ij.C.qui ætate ſe excuſant.
lib.x.per quam dicit Bal.in l.j.§.illud. C.cõmunia de
44 ſucceſ.† ꝙ habitatio patris cenſetur habitatio filij.&
Bar.in l.j.§.domini.ff.ad Silleia.dicit ꝙ libra ſeu cata
ſtrum patris prodeſt filio in poteſtate vel emancipa-
to,ſed nõ aliis de familia. Nec mirũ,quia quod vnus
habet,alter videtur habere.l.cùm ſcimus.C.de agric.

& cenſ.lib.xj. & quod vni placet alteri placere vide-
tur,l.ſi operarum.ff.de oper.liber.Circa quod videa-
tis Bal.in l.etiam.C.de execu.rei iudi.& in l.j.§.illud.
C.cōmu.de manu.& in l.ij. ad fin. C.de lib.& eot.lib.
& in c. fili. de capit.qui curi. vend.Ideo dicebat idem
Bal.in l.ij. in fin.C.de ſuis & legit.hære.ꝙ illud quod
filius poſsidet,pater videtur poſsidere,& ecōtra. idē
45 Bal.in l.prætor.§.ſed & filius.ff.de edē.dicit,† ꝙ libra
& æſtimum patris prodeſt filio,quāuis ſeorſum à pa-
tre habitanti,alleg gloſ.in d.l.ij. quam dicit non eſſe
alibi de quo per Ang.in dicta l.fin.C.de impu.& aliis
ſubſtit.& Bald.in d.l.j.§.domini.ff. ad Sillera.etiam ſi
eſſent plures filij:puta mille, omnibꝰ & cuilibet pro-
deſſet inſolidum , quandiu pater viueret, ſecundum
Bal.ſingu.in c.quæ in eccleſiarū.in fin.de conſti.vnde
non abs re dicit glo.in §.ſancimus.in Auth. vt oblig.
res minorum.ꝙ ſi pater fuit debitor : ergo ſuus filius
eſt debitor, quam glo. commēdat Bal. vt ſingularem
in l.apud hoſtes.C de ſuis & legit.hære.quæ qualiter
intelligatur infrà dicetur.Ad quod facit,quod voluit
Apoſto.ad Galat.iiij.ibi,eſt filius:ergo hæres.Pro cō
mendatione dictæ gloſ. videatis Iaſo.in l.filius.C.de
pactis.& in l.ſciendum. ff.qui ſatiſd.cogā. Sanè tamē
intelligatis , ꝙ ſi pater fuit debitor , filius ſuus hæres
etiam cenſetur eſſe debitor , ſcilicet ciuilis,nō autem
46 criminalis.C.ne filius pro patre.per totum. † Non
enim tenetur pater pro delicto filij, ſicut nec filius ꝓ
delicto patris,vt ibi.Quod eſt verum,ſcilicet ꝙ filius
non tenetur pro delicto patris actuali.& ratio eſt,qa
homo generat ſibi idem in ſpecie , non autem ſecun-
dum indiuiduum,vt vidiſtis.ideo ea quæ directè per-
tinent ad indiuiduum(qualia ſunt perſonales actus,
& quæ ad eos pertinent,ſicut ſunt peccata actualia)
non traducūtur à parētibus in filios. Non enim grā-
maticus traducit in filiū ſcientiam grāmaticæ,quam
proprio ſtudio acquiſiuit, ſecundum Bal.in dicta l.ſi
quidem in fin.C.de except.ſic nec traducit peccatum
actuale ſui volūtate cōtractum. Quia licet peccatum
patris aggrauet delictum filij delinquentis, cùm de-
linquēdo ſit imitator delicti paterni. l.ſi cohortalis.
ibi,cui maiorum ſuorū exēpla præiudicant. C.de co-
horta.lib.xij. & decidit pulchrè Bal.in c.niſi cùm pri
dem.vij.col.per illum text.de renuntiat. Tamen vbi
filius non deliquit,delictum patris in eum nō tradu-
citur,vt ex eo puniatur. C. ne filius pro patre per to-
tū.Facit quod dicam ī. in materia tranſmiſsionis, ꝙ
conſciētia patris non trāſmittitur ad filios hæredes.
Inde dicit Bal.in d.c.quæ in eccleſiarū. de conſti.ꝙ ſi
filius propter delictū mutauit parochiā,tamen pater
eam non cenſetur mutaſſe,cùm pœnæ ſolis ſint delin
quentibus affixæ.l.ſancimus. C.de pœnis.ſed ea quæ
pertinent ad naturam ſpeciei traducuntur à parēti-
bus in filios : ideo culpa originalis traducitur ad oēs
illos,qui mouētur ab Adam motione generationis.
Talia enim peccata deriuantur in poſteros etiā non
obſtante baptiſmo parētum, per quod deletur origi-
nale peccatū:quia licet per baptiſmum auferatur rea
tus inquātum anima recuperat gratiam quo ad men-
tem,tamē remanet quantū ad fomitem, qui eſt inor-
dinatio partium interiorum animæ ipſius corporis,
ſecundum quod homo generat,& non ſecundū men
tem,& inde eſt ꝙ parentes, licet baptizati , traducūt
49 peccatum originale in poſteros. [Nam peccatū ori-
ginale eſt in ſemine,ſecundū Bal. in c.cùm in cūctis.
iij. col. de elect.videatis Lyram ad Roma.v.in fin.Si-
militer ſicut Adam fuit prohibitus comedere de po-
mo,cenſebantur etiam eadem lege prohibiti omnes
ſui in infinitum poſteri. quia prohibitio fuit Adæ fa
cta,in qua tota humanæ naturæ maſſa, tunc conſiſte
bat:& ſic omnes ligabat,adeo ꝙ ſi Adam ante pecca-
tū in paradiſo filios genuiſſet , ſub pœna mortis ea-
dem lege ligati fuiſſent. Vide Bal. ſupra in procemio
c.Rex pacificus.x. col.] Parentes enim non eos ge-
nerāt, inquantū ſunt renouati per baptiſmū, ſed in-
quantū aliquid retinēt adhuc de vetuſtate primi pec
cati,vt poſteri cum Pſalmiſta dicāt Pſal.l.Ecce enim
in iniquitatibus cōceptus ſum, & in peccatis conce-
pit me mater mea. ob quod dicit Greg. ille magnus.
libr.xij. Moraliū.c.xvj.in fine. Primam quippe viro
iniuſtitiā mulier propinauit in paradiſo , quomodo
ergo iuſtus apparebit,qui de illa natus eſt,quæ iniu-
ſtitiæ propinatrix extitit, &c. Similiter à voluntate
animæ per motionem membrorū traducitur pecca-
tum actuale ad omnia mēbra,quæ nata ſunt moueri
à voluntate peccātis.Inde eſt, ꝙ pro quolibet pecca-
to putà blaſphemiæ cuncta peccātis alia membra
vltra linguam quæ peccauit torquebuntur:ſed in po
ſteros deſcēdentes liberos non deriuātur,qui volun
tate parētis peccantis non mouentur, ſecundū Tho.
in j.parte.ij.q.lxxxj.ij.iij.& iiij.arti.& Ioā. Fab. in §.
ſufficit.inſti.de ingo. Ad hoc faciūt ea quæ habuiſtis
in verbo, *Raynutius de Clera.* in princi. quæ omnino
videatis.Et inde eſt,ꝙ bonus pater aliquando impiū
& peruerſum generat filium & ecōtra. Et ſi aliquan
do bonitas vel malitia per aliquos gradus cōtinuata
fuerit,vix longè durat quin interrūpatur,quia nihil
natura fert,quod temporis acceſſu à ſtirpe nō dege-
neret. Reſtat ergo, ꝙ poſtquam filius in corpore eſt
idem cum patre, quandiu manet in patris poteſtate,
ſequitur ꝙ donum bonorum pater norū poſt patris
obitū continuatur ipſo iure in filium,taliter ꝙ nul-
la videt̃ ſibi de nouo acquiſita hæreditas, quaſi olim
patre adhuc viuente dominus eſſet. Et quomodo do
minus exiſtimaretur iure ſuitatis hoc operāte.quod
nō extinguitur in filio etiam per ingreſſum religio-
nis,vt eſt caſus in.l.fi.C.de epiſc.& cler.& dixi plenè
ſuprà in ii.caſu fallentiæ.& cōſuluit Paul.conſil.j.in
fin. Vnde filius , viuo patre filiusfamiliâs appellat̃,
ſola hac nota adiecta,per quam diſtinguitur à geni-
tore ille, qui genitus eſt, non ꝙ differētiam denotet
perſonarum in ſubſtantia.ita ꝙ poſt mortem patris
nō videtur hæreditatē percipere filius, ſed magis vi-
detur ſimplicem,& nudam bonorū adminiſtrationē
cōſequi. Quinimò dicit gl.ſing.in l.cū hæreditas. C.
47 depoſiti.† ꝙ vbi eſt ſuus,nū eſt dare hæreditatē iacē-
tē:neqꝫ inſtans in quo filius nō ſit hæres patris: cùm
eo viuente eſſet iam dn̄s,quod aliud nō ſonat , niſi ꝙ
mortuo patre filius nāciſcit̃ ſolā & nudā adminiſtra
tionē paternę hęr.ita pulchrè dicit tex.in d.l.in ſuis.
ff.de lib.& poſth.Non dico tn̄,ꝙ viuente patre filius
fit propriè dn̄s,ſed impropriè.ꝓpter ſpeciē ſucceden
48 di quam habet in bonis patris. † propter quā filius
regis etiā in vita patris vocat̃ rex, licet regnū nō ha-
beat in ſui diſpoſitione,nec adminiſtratiōe, ſecundū
gloſ.in c. Adrianus. ſuper verbo, Auguſtos.xiij.diſt.
vbi filij imperatoris vocātur viuo patre Auguſti. fa
cit c.ſi.xxiiij.q.j. & plenè dixi ſuper verbo, *In eodem
teſtamēto relinquēs*. in xviij.limita.tractādo materiā.
primogenituræ. Facit etiā ad hoc qđ dixit de Adria-
no imperatore in verbo, *Condidit*. j. circa finē. Quæ
omnia præſtāt argumētum pro nobilibus huius pa-
triæ, qui etiā in vita patris vocātur domini domus,
ac ſi de præſenti eſſent. Quorum loquendi vſus alia
non eſt ratio, niſi ſpes ſucceſsionis paternæ, propter
quam

quam quodammodo dicuntur domini,vt d.l.in ſuis.
49 Vbi† ponitur dictio quodãmodo, quæ quandã de-
notat improprietatẽ. Quæ quidẽ improprietas locũ
nõ habet in rebus,quæ primogenito ex cõſuet.patriæ
50 deferũtur,prout eſt regnũ Franciæ. † Quoniã in illo
etiã viuẽte adhuc patre filius primogenitus propriè
& verè dicitur dñs, cũ de illo regno pater diſponere
nõ poſsit in præiudiciũ:imò nec in fauorẽ filij,aliter
quàm conſue.diſponat: vt in propriis terminis ſing.
determinat Ioã.de terra rubea in lib.qui intitulatur
vinca eccleſiæ tract.iij.art.j.cõcluſione xviij.cũ ſeq.&
arti.ij.cõcluſione x.Eo enim caſu totũ regnũ eſt legi-
ma primogeniti,in qua pater non poſſet eum graua-
re.l.qm̃ in prioribus.C.de inoffi.teſta.quia filius eam
non habet beneficio patris,ſed legis ſiue conſue.ſecũ-
dũ Dy.in c.indultũ.de reg.iur.lib.vj.de quo plenè vi-
deatis in d.xviij.limita.in prin.ſed in bonis patrimo
nialibus primogenito ex cõſue.nõ affectis, in quibus
pater quandiu viuit plenã habet diſpoſitionẽ, & alie
nandi facultatẽ, filius viuo patre dicitur impropriè
dñs.& in iſtis loquitur tex.in d.l.in ſuis.dũ dicit quo-
51 dã modo.Ex † quibus omnibꝰ ſequitur,ꝙ licet in alio
hęrede quàm ſuo filio hęreditas ſibi obueniẽs dicatur
titulus lucratiuus,ſecũdum gl.in l.ſi duo.ff.de acq.hæ
re.& l.j.C.de imponẽ.lucrati.deſcriptio.lib.x.quãuis
hæreditas cõtineat tã debita q̃ credita.l.hæreditas.&
l.nihil aliud.ff.de verb.ſigni.Attamen in filio & cæte
ris ſuis hæredibus non dicitur titulus lucratiuus,ſed
dicitur ſolùm cõtinuari in eum donũ paternæ hęredi
tatis ſibi iure naturę debitę.l.cùm ratio.in prin.ff.de
bo.dãna.& l.ſcripto.ff.vnde libe.no.gl.Bar. & Bal.in
l.iiij.C.de iur.& facti ign. Ex quo iuſtè deciditur per
gl.Panor.& doc.ſuper verbo, Quaſi de lucro.in c.pa-
ſtoralis.de deci.ꝙ filꝰ de paterna hæreditate ſibi ob-
uẽta tãquam de lucro, cùm nihil de alio lucretur,nõ
tenetur ſoluere decimã eccleſiæ de ſingulis lucris ac-
52 quiſitis debitã.Pariter deciditᷣ,† ꝙ ſi ex ciuitatis ſta-
tuto de acquiſitione debeatur gabella,extraneꝰ hæres
ad illam tenebitur, ſed non filius ſuus hæres per tex.
not.in d.l.j. de imponẽ. lucrati.deſcriptio.vbi hoc te-
nẽt Bar.Bal.Ang.& Io.de Pla.dicẽtes idẽ eſſe ſi econ-
tra deſcendens ordine turbato hæredem reliquerit
aſcẽdentem,iuxta l.nam & ſi parentibus. ff. de inoff.
teſta. Quoniam talis aſcẽdens ſuccedẽdo deſcẽdenti
nõ dicitᷣ habere titulo lucratiuo,ſed ſibi debito.ideo
non ſoluet gabellam per tex. in d.l.nam & ſi parenti
53 bus. † Nec etiam ſtatuto diſponẽte,ꝙ pro hæreditate
ſoluatur ſolidus pro libra,tenebitur filius pro pater-
na hæreditate aliquid ſoluere,cũ reſpectu ipſius non
dicatur propriè hæreditas:quia in ſuis locũ nõ habet
titolus pro hærede.l.nihil.C.de vſuca.pro hærede.ſe-
cundũ Chriſto.Porcũ.in §.j.v.col.inſti.de hær.quali.
& differen.Facit gl.quam habẽt aliqui in c.iij.de pœ-
nit.diſt.iiij.volẽs.ꝙ ieiuniũ filij liberat patrẽ obliga-
tum ad illud. Inde dicit Inno.in c.cùm locũ.deſpon.
ꝙ ſi patri fit violentia corporalis,& filius aliquid fe-
cit,vt liberet patrem,talis actus dicitur metu factus,
54 ac ſi violentia fuiſſet illata filio.hinc eſt,† ꝙ ſicut va-
ſallus non tenetur iuuare dominum contra ſeipſum
cùm illud nõ videatur cautum in promiſsione facta
domino,per glo.in c.petitio.de iure.& quæ dicit Cy.
in l.cùm acutiſsimi.C.de fideicõ. Pariter non tenebi-
tur eum iuuare cõtra proprium filium,ſecundũ Bal.
in c.j.de noua forma inueſti.& in l.j. xxiij. q.ff.de re-
rum diui.& in l.vnica.§.ne autẽ.C.de cadu.tol. Quia
pater & filius cẽſentur eadem caro,vt d.§.hac autho-
ritate.xxxv. q.iij. & d.l.cũ ſcimos. C.de agri.& cenſi.

ideo cõſuluit dominus Marianus conſi.liij.inci.Ma-
55 gnifice capitanee. † ꝙ non dicitur quis liberè relaxa-
ri, de carcere, quando cogitur filium relinquerè pro
obſide. Similiter dicit Ludo.in l.j.ff.in ius vocari, vt
eant. ꝙ etiam vbi eſt in aliquo actu electa induſtria
perſonæ poteſt quis ſeruire per filium per caſum no.
in l.ſciẽdum.§.legati.ff.de lega.quem Feli.in ca.affer-
te.de præſumptio.non credit ita extendendum. Pari-
ter decidit Bal.in l.ea lege. C.de cõdictio. ob cauſam.
56 ꝙ † prohibitus alienare in potentiorem, poterit alie-
nate in filium, quãuis potentiorem per glo.in l.ſi ita
quis.§.ea lege.ff.de verbo.oblig.& dicit Bar.in l.infi-
57 ciando.in fi.ff.de fut. † ꝙ ſtatuto prohibitus inuita-
re ad ſuas nuptias vltra duodecim fœminas,non po-
terit in ſuis & filij nuptiis eadem die celebrãdis inui
tare vltra xij.mulieres. cùm non cenſeantur duæ,ſed
vnicæ nuptiæ.de quo tamen ibi per Ange.quia pater
& filius vna perſona cẽſentur per quandã fictionem
ſecundum Panor. in c.conſuluit. de iure patro. hinc
dicebat Albericus in l.eum, qui probabilem. C.de
epiſc.& cler.ꝙ ſi filius verberat patrem, aut pater ſtu
prat filiam,nec ille filius, nec ille pater præſumitur,
Pro quo optimè facit text. in dicto cap.afferte. Nam
58 licet re vera ſint duæ perſonæ.& inde eſt†ꝙ pater pa
tronus poteſt filium, licet non ſeipſum, præſentare
ſecũdum gl.in d.c.conſuluit. tamen iuris fictione cen
59 ſentur eadẽ perſona. † Et iſta fuit ratio fundamen-
talis quare iura voluerũt, ꝙ pater filium ſi ingratus
fuerit,nominatim in teſtamento exhæredaret,vel in
aliquo ipſum inſtitueret:quoniam ipſum exhæredan
do impedit continuationem dominij paternæ hære-
ditatis in ipſum. Quæ quidem continuatio ipſo iure
fieret propter patris & filij fictam idẽtitatem,ſi in te-
ſtamẽto patris præteriretur. Similiter pater eũ inſti.
in legitima vel aliquo,quãuis minus legitima,impe-
dit continuationem integræ hæreditatis, quatenus
excedit legitimam,quia quo ad legitimam ineſt ipſo
iure repletio,ſi quid deſit.l.omnimodo. §.repletionẽ.
C.de inoffic. teſta.Ex hac enim continuatione hære-
ditatis de patre in filium dicunt legiſtæ,ꝙ filios mor-
tuo patre non propriè dicitur adire hæreditatem pa-
ternam, ſed dicitur illi ſe immiſcere:nec pariter dici-
60 tur eam repudiare,ſed ab ea abſtinere. †Nam adire,
& repudiare,eſt proprię extraneorum,immiſcere ve
rò & abſtinere eſt ſuorum hæredum,ſecundum gloſ.
in rubr.C.de repudi.vel abſti.hæred. Quæ omnia fa-
61 ciunt pro opinione illorum qui dicunt, † ꝙ mortuo
emphyteuta filius eius non tenetur ſoluere domino
feudali directo acapita quæ debentur in mutatione
domini vel feudatarij pro renouatione:quia cũ pater
& filius ſint idem (vt dictum eſt) pater adhuc cenſe-
tur viuere in filio, vt dicta l.liberorum. ff.de verb.ſi-
gnifica. Præterea patre inueſtito ſatis cenſetur eſſe
filius inueſtitus,vt videbitis infrà.Et hoc videtur ex-
preſsè in propriis terminis decidere Bald. in cap.quę
in eccleſiarum.xvij. col.de conſtit. verſi.extra quæro
vbi dicit,ꝙ quando renouatio feudi fit in perſona fi-
liorum & deſcendentium, ſolui non debet laudimiũ,
niſi feudum fuiſſet iam ad dominum reuerſum & in-
corporatum. Quia iſta non eſt noua acquiſitio,ſecun
dum Iaſo.poſt Sali.ibi in l.fina.xij. col.C.de iure em-
phyte.vbi in præceden.col. verſi.ij. iuxta proximam
quæſtionem tangit, ꝙ tales filij mortuo patre non te
nentur nouam inueſtituram petere à domino de em
phyteuſi:ſecus de feudo:& ibi videatis per eum. Idem
tenet Ioan.Berberij in ij.parte ſui viatorij vtriuſque
iuris,tit.de loca. & conducto.paulò ante finem,verſi.

vltimò ad brenem notitiã. dicens filiũ vel alium de-
ſcendentẽ parenti ex teſtamento vel inteſtato ſucce-
dentem nõ teneri ſoluere laudimiũ de emphyteutica
hære.ſeu emphyteuſi hæreditaria. Quia nõ fit aliena
tio in filiũ, ſed quædã continuatio per l.in ſuis.ſæpe
allegatã: quod extẽdit ad alios hæredes, qui ſunt quo
dammodo ſui, prout ſunt omnes ab inteſta.ſuccedentes.per l.hac cõſultiſsima.§.ſi quis autẽ.C.eo. Tamen
in hac patria ſeruatur cõtrarium, vbi patre mortuo
filij tenẽtur emphyteuſim à dño recognoſcere: qui licet nõ ſoluãt laudimia, ſoluũt tñ quædã acapita, ſecũ-
62 dum quod fuit conuentũ aut conſuetũ. † Et iſtud ius
ſuitatis, quod filius eſt ipſo iure patris hæres, nullo tẽ
pore præſcribi poteſt. Nam licet iuri adeundi hære.
extraneo competẽti præſcribi poſsit. xxx. annis. l. licet. C. de iure delibe. attamen. exiſtentiæ ſui hæredis
nunꝗ̃ præſcribitur, adeò ꝙ licet ſuus hæres differret
vltra xxx. annos ſe immiſcere paternæ hæreditati, tamen propter hoc facultatẽ ſe immiſcendi non perderet, cùm incontinẽti patre mortuo cẽſeatur fuiſſe hæres. l. j. §. qui in poteſtate. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. &
d. l. in ſuis. & ita videtur velle glo. Bal. & Ange. in l. j.
C. quãdo non peten. partes. licet idẽ Bal Ang. & Pau.
in l. filio præterito. ff. de iniuſto rupt. teſta. dicant ius
immiſcẽdi ratione ſuitatis filio cõpetens non durare
niſi xxx. annis. & ita intelligitur tex. iuncta glo. in d.
l. licet. C. de iure delib. Tamẽ primum dictum de iure
eſt verius ſecundum Alex. in d. l. j. C. quando non peten. partes. de quo plenius per eundẽ in l. iij. ff. de acq.
63 hære. † Nam beneficium abſtinendi à paterna hæredita. nihil operatur niſi in his, in quib' eſt filio fauor,
ꝙ operetur. In aliis verò nõ habetur in cõſideratione.
l. ſi filius qui patri. ff. de vulg. & pup. ſubſti. ergo videtur, ꝙ habeatur pro hærede incontinenti, quantũ ad
hoc, ꝙ non excludatur xxx. annis à facultate immiſcendi. cùm habere poteſtatem immiſcẽdi ſine dubio
ſit fauor filio. fateor tamen, ꝙ ſi hæreditas patris poſſideretur per aliquos, & filius differret per xxx. annos intentare contra hæreditatis poſſeſſores actionẽ
petitionis hæreditatis, tunc excluſus foret ab ea petẽda, cùm tanto tempore tollatur illa actio, ſicut quælibet alia perſonalis. l. hæreditatem. C. de peti. hæredi.
Vnde hoc caſu quo ad effectum differẽtia non eſſet
inter hæredem ſuum & extraneum, qui indubitãter
excluditur dicto tempore, vt d. l. licet. ſuper quo Bal.
ibi prope fin. ſingulariter decidit, quẽ omnes moderni ſequuntur, ꝙ licet filius à paterna ſucceſsione tũc
excludatur xxx. annis ex capite liberorũ, vt tanquam
de liberis amplius non audiatur, tamen lapſis dictis
xxx. annis audiretur veniens ex alio capite, ſcilicet
legitimorum infra alios xxx. annos, vt ſtatim infrà
plenè dicam tractando materiã tranſmiſsionis hæreditatis. Sed quãdo hæreditas nõ poſsidetur per alios,
eſt differentia. quia extraneus eam adire non poteſt
poſt xxx. annos: ſed ſuus hæres bene poterit ſe immiſcere etiam poſt illud tempus: quod verum intelligaris, ſi fuit à patre hæres inſtitutus, aut ei ab inteſtato
64 ſucceſsit. † Quoniam ſi eſſet exhæredatus, deberet
J. quinq; annos teſtamẽtum rũpere per quærelã teſtamenti inofficioſi. l. ſi quis filium. C. de inof. teſta. & l.
ij. C. de apoſtatis. Et idem eſſet ſecundũ aliquos, id eſt
eodem tempore quinq; annorum excluderetur filius
in aliquo modico inſtitutus à iure petendi ſupplemẽtum legitimę, cùm hoc ius petendi ſupplementum ſit
ſurrogatum loco querelæ inofficioſi teſtamenti, & ſic
eodem tempore debet intentari, ſecundum Bar. in d.
l. ſi quis filium. & conſil. xiiij. ſed in hoc non tenetur.

Quinimò concludũt oẽs Doc. ꝙ ſicut filius habet ius
petendi hæredi. patris per xxx. annos à poſſeſſoribus
hæreditatis, ſic etiã habet ius petendi ſupplemẽtum
legitimæ, quod petitur condictione ex l. omnimodo.
C. de inoffic. teſta. quæ condictio eſt actio perſonalis.
l. j. ff. de cõdictio. ex lege. Et ſic minori tẽpore xxx. annorũ non pręſcribitur quàm cæterę actiones perſonales. l. ſicut. & l. omnes. C. de pſcrip. xxx. vel xl. annorũ.
& ita in hoc puncto tenet Ange. in §. j. inſti. de inoffic.
teſta. & doct. in d. l. ſi quis filium. Et cõſuluit per plura motiua Alex. in prima parte conſil. cxxviij. incip.
65 conſideratis verbis inſtrumẽti. iiij. col. † Subiungẽs
querelam inofficioſæ dona. quinquennio præſcribi,
ſicut querela inofficioſi teſtamenti. Si autem filius
eſſet in teſtamento patris præteritus, id eſt in aliquo
non inſtitutus, nec exhæredatus, tunc neceſſe haberet etiam infra xxx. annos dicere teſtamẽtum patris
nullum: aliter poſtea non audiretur, cùm facultas dicendi teſtamentũ nullum amplius non duret, ſecundum Bar. & doc. in d. l. filio præterito. ff. de iniuſto rupto teſta. & ita tenet Alex. in d. l. iij. ff. de acqui. hære.
& l. j. C. quando non petẽ. partes. & d. l. licet. C. de iure
66 delibe. † Cautè tamen intelligatis, cõtinuationẽ paternæ hæreditatis ipſo iure fieri de patre in filium reſpectu dominij, vt dictum eſt: ſecus tamẽ eſt reſpectu
poſſeſsionis. Quia cùm viuente patre filius domum
& hæreditatem habitando eam non poſsideret, niſi
iure familiaritatis, quo pater nutrire filium & intertenere tenetur & cogitur. l. qui iure familiaritatis. ff.
de acqui. poſſeſ. & l. ſi quis à liberis: & vtrobique Bar.
ff. de liber. agnoſc. ẽ. aliqua poſſeſsio poſt mortem patris dici non poteſt continuari in filiũ, cùm continuatio præſupponat originationem & principiũ poſsidendi, licet glo. & male contrarium dixerit in l. cùm
miles in princi. ff. ex quibus cau. maio. pro qua videbatur eſſe ibi text. & in l. ij. §. filium. ff. de vſuca. pro
emptore. vbi viuo patre naturalis poſſeſsio penes filium cẽſetur eſſe: & ſic patre mortuo cõiunctim tranſlata in filium, vt dicta l. cùm miles. niſi ſaluando glo.
diceremus, ꝙ loquitur de poſſeſsione interpretatiua
& intellectuali, ſecundum glo. in verbo, quodammodo. in d. l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu. Secùs autem in
vera poſſeſsione & naturali, quam non habet filius
mortuo patre donec eam corporaliter apprehenderit. Ideo videmus ꝙ pro illa poſſeſsione apprehẽdenda competit filio remedium adipiſcendæ poſſeſsionis. per l. fina. C. de edic. diui Adria. tol. Quod tamen
eſſet recuperandũ, ſi vera poſſeſsio de patre in filium
continuata fuiſſet. Licet enim ipſo iure alia iura trãſeant in filiũ, tamẽ poſſeſsio cùm ſit facti, niſi actualiter apprehẽdatur, nullatenus cõtinuatur nec trãſit
in filium hæredem ſuum, & minus in extraneum. l.
cùm hæredes. vbi Bar. ff. de acq. poſ. & eſt bona glo. in
67 l. ſi fratres. §. idem reſpondit. ff. pro ſocio. † Nam iura dicentia dominium certis caſibus acquiri ſine traditione, prout eſt in l. fin. C. de ſacroſan. eccl. non includũt, quòd propter hoc transferatur poſſeſsio ſine
actuali apprehẽſione, vt ibi plene deciditur per doc.
& in d. l. cùm hæredes. Vnde per ſimplicem collationem beneficij, licet trãsferatur ius, non tamẽ poſſeſſio ſecundum Panor. in c. ex literis. de conſue. & in c.
authoritate. de inſtitu. & doct. in ca. ſi tibi abſenti. de
præb. lib. vj. videatis Bald. in l. j. in fin. C. de appel. vbi
expreſsè cõcludit de patre mortuo in filium non fieri poſſeſsionis continuationem: quia continuatio hęreditatis quæ fit de patre in filium, fit ex quadã fictione, quæ vt dictum eſt, locum nõ habet in poſſeſsione

quæ

quæ eſt fact.l.l.deniq;.ff.ex quibus canſ.maio.no.glo. & doc.in c.cum noſtris.de conceſ.ptęb.Nec obſt. tex. in d.l.cùm miles.& in d.l.ij.§.filiū.Quia intelligitur quo ad conditionem cōplendi vſucapionē inceptam à patre vt ibi quæ continuatur etiam per non poſſeſſorē, vt in ſimili deciditur in l.qui pignoris.ff.de acq. poſſeſ. Imò etiam filius iacente adhuc paterna hæreditate, priuſquā ſe immiſcuerit,& quilibet hæres vſucapionem à defuncto inceptam cōpleret, quæ ei proderit ſecuta deinde hæreditatis agnitione ſeu aditione, vt ibi. Aliter autē filius & minus hęres extraneus ante realem poſſeſsionis adeptionem non eſt poſſeſſor, nec ſibi competunt remedia retinendæ aut recuperandæ poſſeſsionis.cùm poſſeſsio vera etiā in ſuos non cōtinuetur hæredes. Sanè tamen intelligatis illā continuationem nihil operari reſpectu poſſeſsionis
68 bonorum allodialium:id eſt non feudaliū. † Eſt enim allodium res propria & libera. c.ij. ſi de feudo fuerit contro. inter dominum & agna.de quo dicit Bal. in l. penul. C.de inge.& manumiſ. ꝙ allodiū eſt dominiū directum & vtile ſub alio non conſtitutum. Et in d.c. ij.dicit ꝙ allodium dicitur proprietas quæ à nullo recognoſcitur,& in l.ſi familiæ.ff.fami.erciſc.poſt glo. ibi dicit idem Bald. ꝙ illa bona dicuntur haberi iure allodij, quæ habētur iure plenæ proprietatis.quę quidem plena proprietas licet rei denotet libertatē, non tamen alterius excludit ſuperioritatē reſpectu iuriſdictionis.c.j.§.fin de pace iura.firman.qui hodie corruptè ſituatur ſub titulo de allodiis.ita dicit Hoſtiē. in c.nimis.de iureiurā.quem refert & ſequitur Iaſon in præludiis feudorum xlj.col.in fine.& dixi in verbo, *Et vxorem nomine Adel.* in ij.deciſione primi articuli. In his ergo bonis allodialibus cōtinuatio paternæ hæreditatis de patre in filium nihil operatur quo
69 ad poſſeſsionem. † Secus autem eſſet in poſſeſsione bonorum feudaliū. Nam licet poſſeſsio non conſueuerit tranſmitti ad ſuum hęredem, niſi vt ſuprà dixi, vt dicta l.cùm miles: Tamē in feudis, quia filius viuo patre intelligitur vaſallus: imò dicit Bald. in Authen. defuncto.C.ad Tertyl. ꝙ feudum in perſona patris & filij eſt vnum & idem numero: & ſic filius iam videtur viuo patre inueſtitus: ac etiam intelligitur poſſidere: continuantur in eum dominium & poſſeſsio ſine alia inueſtitura, vt not.in c.j.de feud.cogn. adeo quòd viuo patre nō deeſt filio ius in dominio & poſſeſsione, ſed ſola adminiſtratio. ita ſingulariter dicit Bar.in l.cum antiquioribus.ver.decimò ſic licet poſſeſsio &c.C.de iure deliber. Quod dictum magnifacit & reputat mirabile Iaſon in l.quoties.C.de rei vēdica.dicens hoc alibi nunquam legiſſe. Cui opinioni conſonat conſuetudo & ſtylus Franciæ ſecundum quod refert magiſter Guliel. de Brolhio. ſtyli curiæ parlamēti tranſcriptor.in tit.de feud.§.item.de conſuetudine.cum §. ſeq. vbi dicit, ꝙ proximior conſanguineus mortuo vaſallo ab inteſtato eoipſo efficitur verus poſſeſſor feudi, ꝙ intrare poteſt abſq; alia domini inueſtitura, quam prius petere non tenetur: ſed ſine illa tenere poterit feudum etiam vltra decem annos, & donec de iuramēto, & homagio per dominū requiratur. Quod facit pro his quæ ſuprà dixi, quòd mortuo patre nō habet neceſſe filius ſecundū aliquos petere inueſtituram à domino directo, nec ei ſoluere acapita, cùm perſona feudatarij non cenſeatur mutata. Sed aduertatis, quia licet hanc limitationē poſuerit Bal. vbi ſuprà, ſcilicet ꝙ in feudis fiat ipſo iure cōtinuatio poſſeſsionis de patre in filium: tamen idem Bal.in c.j.vlt.col.in ti.an mutus vel imperfec. videtur contrarium cōcludere,& fortè melius ſecūdum Iaſo. in l.ſi ſororem. C.de iure delib.in fi.& ſiue bona ſint allodialia, ſiue feudalia, licet dominium paternæ hæreditatis cōtinuetur in filium, non tamen continuabitur poſſeſsio, niſi verè apprehendatur aut fictè, vt
70 dictum eſt. Vos autem dicatis, † ꝙ per mortem vaſalli non cenſetur hæres de feudo ſayſitus contra dominum feudi, nec in eius præiudiciū, donec per eum fuerit inueſtitus. Imò cùm per mortem vaſalli cēſeatur vtile dominium, quaſi cum directo cōſolidatum, dominus ante inueſtiturā hæredis capere poteſt feudum ad manum ſuam, & interdum facit fructus ſuos donec petita inueſtitura. Aliquando verò facit eos ſuos pro primo anno, & interdum pro tāto tempore quanto negligēs fuit requirere dominum, & petere inueſtituram, ſecundum diuerſas regionum conſuetudines. Nec poſſet contra dominum ante inueſtituram aliquod intentari remedium poſſeſſorium, cùm poſſeſſor non ſit donec inueſtitus fuerit, & idem in emphyteuta ſecundum Bald. in c. ſi facta. in titu. ſi de feud. fuerit contro. Tamen contra quemlibet alium extraneum filius & hæres vaſalli ex morte ipſius cenſetur ſayſitus: adeo ꝙ ſi ante inueſtituram turbaretur per extraneū, aut ſpoliaretur, certè cōpeteret ei remedium poſſeſſoriū. & ſic intelligendo Bal. non eſt ſibi cōtrarius. Vel dicatis, ꝙ opi. Bal. rit. an mutus vel imperfectus locum habere poſſet in ſucceſſore ſingulari, qui fortè ex donatione vel legato, aut quia in teſtamento fuit hæres inſtitutus, qui ſine domini inueſtitura effici non poteſt poſſeſſor per conſue. regni. Sed prima eius opinio locum habere poſſet in vniuerſali ſucceſſore ab inteſtato, de quo loquitur etiam ſtylus curiæ parlamenti, & ſic Bal. non eſſet ſibi contrarius. Nam ita etiā interpretatur dictam conſue. generalē, magnus ille conſuetudinarius Maſuerus tit. de feu. §. item ſucceſſor ſingularis. cum §. ſeq. & in tit. de poſſ. §. item hæres qui ſuccedit ab inteſta. volens hęredem teſtamentarium aut ſingularē ſucceſſorē fore vi conſuetudinis ſayſitos cōtra omnes, præterquam contra dominum in præiudiciū ſuorū iurium in vaſalli mutatione ei debitorū. Sed ſucceſſor ab inteſt. iure proximitatis eoipſo ſayſitus eſt etiā contra dominum. & ita dicit ibi ſeruari ex generali conſue. Franciæ, ſecundum quam feuda ſicut allodia cōceduntur, & vaſalli inueſtiūtur pro ſe & hæredibus ordine ſuccedentibus, prout nūc videbitis, & tetigi in verbo, *& vxorem nomine Adel.* in v. arti. præterea & ij. intelligatis hoc verum, ſcilicet in filium non fieri poſſeſsionis hęreditatis paternæ continuationē de iure communi.
71 † Secus autem eſſet, ſi ſtatuto aut cōſuetudine patriæ caueretur, ꝙ poſt mortē defuncti poſſeſsio fingatur cōtinuata in hæredē, ſicut eſt in præſenti regno Franciæ, in quo ex generali conſue. mortuus ſayſit viuum proximiorē linageriū. Quoniā tunc mortuo patre poſſeſsio hæreditatis allodialis aut feudalis vel emphyteuticarię tranſiret ipſo iure, ſeu cōtinuaretur in filiū. Idem in quēlibet alium hæredē, licet extraneū, vbi hoc haberet conſuetudo quæ valet. Quia poteſt lex aut conſue. diſponere ꝙ in aliū transferatur, nedum dominiū, ſed etiā poſſeſsio abſq; aliqua corporali apprehēſione, vt d.c.ex literis: & ibi Pan. de conſue. & Io. Fab. in d. §. ſui. inſtit. de hære. quali. & differ. veruntamē in d.c. ex literis. interuenit certum ſignum ſcilicet ponendo modicū terræ ad altare. & Ruth iiij. cap. Homo volens ius ſuum trāsferre in alium, ſoluebat calciamentum ſuum, quod dabat propinquo ſuo: & hoc erat ſignum ceſsionis in Iſraël, ſicut de tradi-

tione anuli habetur in cap. ex ore. de his quæ fiunt à
prælat. ſine conſen.capituli, & de traditione inſtru-
menti in l.j.C.de don. & de traditione clauiū in l.cla
uibus.ff.de acq.poſ.aut de traditione alterius rei, vt
l.prædia.eod.tit.vel retétione.vt l.quiſquis.C.de bo.
Vnde per illos tex.iuſtificari non valet conſue.Fran-
ciæ,qua mortuus ſayſit viuū ipſo facto ſine aliquo ho
minis rei aut ſigni miniſterio.Propter quod Bal.in l.
j.C.cōmunia de leg.in prin.& in l.licet.C.de acq.poſ.
dicit ſtatuto aut conſue.introduci nō poſſe,ꝙ poſſeſ-
ſio tráſferatur ſine aliquo actu corporali ſaltē ficto,
ſicut fiebat in d.c.in literis.& aliis iuribus ſuprà alle
72 gatis.†Sed ſalua eius reuerentia inaduertenter locu-
tus eſt:quia imò poteſt ſine aliquo actu vero vel ficto
hoc fieri ipſo iure,vt eſt caſus ſingularis & melior de
iure in l.raptores.in fine.ibi pleniſſima poſſeſſio.C.
de epiſcop.& cleri. quem ibi Barto.ad hoc ponderat
dicēs ex iuris diſpoſitione,aut vi conſuetudinis, ſine
aliquo actu etiam ficto,poſſeſſionem tráſferri poſſe
veram & pleniſſimam, ſcilicet naturalē & ciuilem:
quam opinionem per illum text. ſequitur ipſemet
Bal.in l.fin.C.de ſacroſanct.eccle.& idem Bal.in rub.
de contentio.inter maſculum & fœminam.in vſibus
feud.& in c.contingit.per illum tex.ibi,verus poſſeſ-
ſor.de dol.& cont.vbi dicit eſſe mirabile.ꝙ vera poſ-
ſeſſio quæratur ſine actu corporeo.Sed illud ideo eſt
ſecundū eum, quia canon hoc facit fingēs actum cor-
poreum in poſſeſſione cōtinuatū:& ſi lex ſcripta aut
canon hoc poteſt,& ita cōſuetudo quæ legem imita-
tur,inſti.de iure naturali.§.ex non ſcripto. & ita etiá
tenet Barbatias in rubr.de cau.poſ.& propr.& Alex.
in l.j.§.j.xxviij. col.& d.l.cùm hæredes.ff.de acq.poſ.
& Iaſ.in d.l.j.C.cōmunia de lega.dicens ita omnes te
nere contra Bal.ibi, contra quē etiam tenuit Alex.in
iij.parte conſi.xxiiij.incip.attētis his quę in themate
narrātur. Et hanc poſſeſſionē legis diſpoſitione vel
cōſuetudinis ſine actu corporali tranſlatam ipſe Bal.
in d.l.fin.de ſacroſan.eccle. appellat poſſeſſionē ciui
liſſimá.Et cum hac opinione tranſit Ange.in l.j.ff.de
diſtractio.pig.Prætereà hanc poſſeſſionem ciuiliſſi
mam idem Bald. in rub.de cau.poſ. & proprie vocat
artificialem,quia iuris aut conſue.artificio fuit indu
cta.quod fieri poteſt, vt d.l.raptores. & ita expreſsè
tenet Ang.in l.qui vniuerſas.§.j.ff.de acqui.poſſ. vbi
Imol.& fuit de mente Cyn. & Bald.in l.ea lege.C.de
condi.ob cauſam.& Bal.in l.traditionibus.C.de pac.
Et quæ eſt in tali poſſeſſione ficta eſt in vera.l. apud
Iulianum. §.j. ff.ad Tertyl. Et taliter mortuus ſayſit
viuum, ꝙ non obſtante aliqua clauſula huic conſue-
tudini arrogatoria in teſtamento etiā cum adiectio-
ne pœnæ per teſtatorē appoſita eſt ſayſitus de omni-
bus bonis ipſius defuncti: cùm dicta conſuetudo ha-
beatur pro lege,ſecundum Io.Fab.in §.alteri.inſtitu.
de inuti.ſtipu.iij.col.facit l.nemo.ff.de legat.j.& talis
conſuetudo ſayſit viuum,ſi habilis ſit ad ſuccedendū:
quia aliàs ſayſiret in gradu ſequētem.l.ſi qua pœna.
ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. ſecūdum Bal.in d.c.
item cùm quis.& in dicta rub.de cauſa.poſ.& propr.
vbi Barbatias in repetitione. Nam beneficia legū ca-
pacibus ſcripta ſunt, non autem odioſis & incapaci-
bus.l.Lucia.§.Lucius Titius.ff.de leg.ij. & idem eſſet
in filia quæ bonis paternis renunciauit, vel ſtatuto
ſtante maſculo excluſa eſt, vt plenè in verbo, *Duas
habens filias*.Et ſayſit talis conſuetudo tam illos de re
cta linea, quàm tráſuerſali in bonis mobilibus & im
mobilibus,etiam hæredes epiſcoporū qui ex conſue-
tudine Fráciæ de bonis diſponunt,& ab inteſtato eis
ſuccedit,vt ſentit Io.Fab.in §.ſi viuo.inſtit.de rerū
diuiſ. Vnum tamen non omitto.ꝙ dicta conſuetudo
Franciæ qua mortuus ſayſit viuum hæredem, opera-
tur ſuum effectum, niſi incontinenti mortuo teſtato-
re poſſeſſio hæreditaris fuiſſet per alium apprehēſa.
Quo caſu poſſeſſio in hæredem non continuaretur,
ſecundū Rapha.ſingulariter in l.Pomponius.§.quæ-
ſitum.ff.de acquir.poſ.per illum tex. quē refert,licet
non firmet Alex.in d.l.cùm hæredes. in princip. Sed
poſtea hanc limitationem firmauit in ij. parte,conſi.
lxxxij.inci.ꝑſpectis his quę in themate.& cōſ.lxxxiij.
incip.viſa facti narratione.ij. col.& eſt glo.in verbo,
quaſi coniunctim, in d.l.cùm miles.ff.ex quibus cau.
maio.quam ſequitur Iaſ.in d.l.ſororem.C.de iure de
liber.dicens hoc eſſe tenendum menti pro excluſio-
ne dictæ conſuetudinis vel ſtatuti. Et verè mēti eſſet
tenēdum,ſi eſſet verum,prout non credo. Quinimò
ſtante dicta conſuetudine eo momento quo teſtator
aut parens ab inteſtato moritur, poſſeſſio in hæredē
continuatur,dilabitur,& tráſfunditur, adeo quòd ſi
alius quàm feudi dominus poſſeſſionē occuparet,hę
res etiam ante inueſtituram à domino obtētá intē-
tare poſſet remedium poſſeſſorium recuperádæ poſ-
ſeſſionis,vel retinēdæ:poſito ꝙ ille eá occuparet pri⁹
quàm hæres eam actualiter appræhēderit poſt mor-
tem teſtatoris,vel eum poſſeſſionē actualiter appre-
hendere volētem prohiberet,impediret, aut repelle-
ret:& multo fortius ſi ſe poſſeſſorem diceret hæredi-
tatem occupando. Quoniam tunc hæres remedium
poſſeſſorium intentare poſſet, cùm ſaltem ſit poſſeſ-
ſor ciuilis,quia ſpoliatur eo ipſo ꝙ repellitur.l.clam
poſſidere.§.qui ad nundinas.ff.de acqui.poſ.Et idem
ſi hæredem turbauerit,& inquietauerit,aliter ipſum
non ſpoliando:quoniā primo caſu intentare poterit
remedium ſtatuti querelæ de nouis diſſayſinis in pa
tria iuris ſcripti,aut reintegrandę:quo vt plurimum
vtimur in patria conſuetudinaria. Secūdo autem ca-
ſu,ſcilicet ſi turbetur,intentare poterit remediū que-
rimoniæ, quod eſt retinendæ poſſeſſionis ſecundum
mores huius regni vbi dicta remedia practicātur lo
co interdictorū vnde vi,& vti poſſideris: & ita tenet
expreſsè Io. Fab. inſtit.de interdic. §.ſumma. dicens
ſtylum Franciæ in hoc excuſari poſſe ſecundū quem
hæredes ſe dicūt ſayſitos & turbari in poſſeſſione,&
concludunt in caſu nouitatis,quanuis nō fuerint ade
pti realiter poſſeſſionem.& in §.retinendæ.eod.titu.
iij.col.ſic dicit,ꝙ licet quis agere hoc interdicto reti-
nēdæ non poſſit,niſi realem poſſeſſionem habuerit,
quanuis prædeceſſor vel autor ſuus habuiſſet:tn̄ hoc
non ſeruat curia Franciæ in ſuccedentibus vniuerſa
liter ratione ſanguinis,quos poſſeſſores ſine apprehē
ſione reputat.Idem tenet in §.ſui autē. inſti. de hære.
quali.& diffe.De his duobus remediis poſſeſſoriis &
eorū practica in pręſenti regno videatis plenè Guid.
Papæ. q.cccclij. vbi dicit hæc duo remedia, ſcilicet
ſtatuti querelæ & querimoniæ in caſu ſayſinæ & no
uitatis fuiſſe inuenta & cōdita per beatū Ludo.Fran-
ciæ regē.Plus dicit quidā ſolennis doctor in practica
ſummè expertus,qui vtiliter per lv.quæſtiones com-
73 mētauit dictá legē regū ſtatuti querelæ,cōcludēs †in
Francia continuari poſſeſſionē ipſo iure de teſtatore
aut inteſtato decedēte in hæredē vi dictæ conſuetu-
dinis, non facta differentia inter ſuos & extraneos
quantū ad hoc. Et ſic maximè locū habebit in ſuis &
neceſſariis hæredibus,quibus de iure magis fatetur,
q̄ extraneis,vt d.§.ſui. & d.l.in ſuis.ita elegáter ,ꝓut
præfatus doctor determinat Bal.in ca.itē cùm quis.

de reſt.ſpol. Videatis Io.Fab.in d.§.ſui.& ita vidi ſæ-
pe practicari.licet Bal.in d.auth.defuncto.iij.q.in fi.
teneat contrariũ, dicẽs ꝙ talis ficta poſſeſsio parere
non poteſt interdictũ recuperãdæ cum pariat adipi-
ſcẽdæ. Et ita etiã videtur pro Bal. in propriis termi-
nis conſuluiſſe Alexã. in j.parte conſi. xxxvij.incip.
in cauſa nota per Angel.iij.col. & de conſi.lxxxiij.ij.
partis.tamen ibi loquitur in fideicõ. non autẽ in ve-
ro & directo hærede:inter quos eſt, quo ad hoc,lata
differẽtia. Quia fideicõmiſſarius ante reſtitutionem
hæreditatis ubiã directo hærede factã vel eiꝰ ſucceſ-
ſore caret omni iure in hæreditate ſibi reſtituenda:
nec ei competit aliquod ius in re, ſed ſimplex & nu-
dum ius ad rem,cùm ſolùm inſiſtere poſsit aduerſus
directũ hæredẽ,vt ſibi reſtituatur hæreditas. iuxta l.
reſtituta.& l.cogi.ff. ad Trebel. & vidiſtis in verbo,
Si abſq; liberis moreretur. in materia fideicõmiſſariæ
74 ſubſti.† Fideicõmiſſarius eñ ante reſtitutionẽ hęre
ditatis ſibi factã non eſt hæres,nec loco hæredis,nec
de per ſe auderet poſſeſsionem apprehẽdere hæredi-
tatis ſine periculo perditiõis eiuſdem.l.Paulus.ff. ad
Trebel.& l.non eſt dubiũ.C.de leg. cùm ergo non ſit
hæres,nec ius habeat in hæreditate,non poſſet cõſue
tudo vel ſtatutũ poſſeſsionẽ in ipſum transferre,qui
nullũ ius habet, cum poſſeſsio præcedere non poſsit
ſuã cauſam.l.nunquã nuda.ff.de acq.rerũ domi.nam
omne agens vt effectualiter agat,requirit patiẽs iam
diſpoſitum:iuxta illud Philoſoph. Actus actiuorum
ſunt in patiẽte bene diſpoſito:prout nõ eſt fideicom
miſſarius ante reſtitutionem hæreditatis ſibi factã
Et ita ſi bene intelligatur loquitur Alexan. in dictis
cõſiliis. Et ſi Rapha.ita ſuam intellexiſſet limitatio-
nem (quam ſuprà retuli) ſuſtinendus eſſet. Nos autẽ
loquimur in hęrede ſuo directo,qui ilico mortuo pa
tre efficitur ipſo iure hæres. Et ſic cùm ſit hæres, eſt
patiẽs diſpoſitum ad poſſeſsionem hæreditatis ſuſci
piendam continuatam in ipſum vi dictæ conſuetudi
nis,& idem in quocunq; hærede animũ adeundi hæ
reditatẽ.habente,qui cũ per animũ adeundi effectus
ſit hæres,vt plenè vidiſtis ſuprà. *Mortuo itaq; teſta.*
j.eſt patiens diſpoſitum poſſeſsionis ſuſcipiendæ. Et
ſic in tales operatur cõſuetudo, qui iam habent cau-
ſam poſsidendi,quam non habet fideicommiſſarius
ante hæreditatem ſibi reſtitutam,vt videtis. Adde ꝙ
curia parlamenti Toloſæ his diebus iudicauit, quòd
etiam in fideicõmiſſariũ ante omnem reſtitutionem
per hæredem factam transferatur poſſeſsio. Et obti-
nuit fideicõmiſſarius in poſſeſſorio arreſtum ius fi-
deicommiſsi habẽs contra hæredem, ſi abſq; liberis
decederet, reſtituere grauatũ, villam ſeu locum de
Boſſia præſentis ſententiæ cautionẽ. Credo ꝙ curia
hoc fecit propter regni cõſuetudinem, qua mortuus
ſayſit viuũ,ac ſi ei rẽ traderet: vel hoc fecit amplian
do l.ſancimus.§.cùm autem aliquis.C.ad Trebel. Et
hoc fecit curia,licet nõ ageretur inter ſuos hæredes,
ſed extraneos:quod cõuenit æquitati huius iuris ca-
nonici, quo nulla requiritur hæreditatis reſtitutio
per hæredem fienda fideicõmiſſario. Imò die reſtitu-
tionis fideicommiſsi adueniente fideicõmiſſum ha-
betur pro reſtituto,per tex.ſingularẽ in c.in præſen-
tia.quem ibi expreſsè põderauit ſolus Bal. de proba.
xij.col. verſi. dubitatur modo.illum tex.inducendo,
vt ibi per eum. Tamen Bal.ibi non decidit poſſeſsio-
nem fideicõmiſsi tranſire,licet ius transferatur. Hoc
ergo operatur regni conſuetudo ꝙ poſſeſsio transfe
ratur ſine reſtitutione,cùm non ſit bona cõſequentia
ꝙ vbi ipſo iure trãsfertur ius,ꝙ etiã trãsferatur poſ-
ſeſsio.l.cùm hæredes.ff.de acqui.poſ.in prin.niſi con
ſuetudo aliter diſponat, vt ibi per Alex. Vnde ex di-
ctis legibus regni ſeu cõſuetudinibus maximum ha
bemus hodie in præſenti regno Franciæ antidotum
abbreuiandarũ litiũ,intentando remedia legũ præ-
dictarũ, ſcilicet q̃rimoniæ, vel ſtatuti querelæ,qua-
rũ ſtylus & praxis animos ruſticorũ pulſauit: adeo
ꝙ deſerũtur omnes viæ ordinariè agendi pro hære-
ditatibus,ſubſtitutionibus, & fideicõmiſsis. Et intẽ-
tanẽ remedia poſſeſſoria perinde, ac ſi fuiſſent aditæ
transmiſſæ aut reſtitutæ hæreditates quæ practicæ
(duntamẽ quis nõ abutatur)fuerunt ſummè vtiliter
adinuẽtæ in fauorem pauperũ & ruſticorum homi-
num:qui in decem diebus aſſequũtur,quod olim via
ordinaria interdictorũ in decem annis non aſſeque-
bãtur,vt dicit Ioan.Barberij in ſuo viatorio iuris,in
quarta parte tit.de iudi.ſub rubricella, quãdo petiẽ
hæreditas in vim ſubſtitutiõis, vbi plenè per eum de
materia querimoniæ & ſtatuti querelæ, q̃ in hoc re-
gno practicantur. Ex quibus etiam remanet inutilis
deciſio Bart.in l.ij.C.quando & quibus quarta pars.
lib.decimo.volentis filium non poſſe propria autho
ritate capere poſſeſsionẽ ſuæ legitimæ,nec ſibi com-
petere remedia poſſeſſoria retinẽdæ aut recuperan-
dæ,cùm de manu hęredis debeat eam habere, vt ple-
nè conſuluit Alexan.in ſecunda parte conſi.cxxxiiij.
Nam in hoc regno poteſt impetrare querimoniam
vel ſtatutum querelæ ilico mortuo patre, etiã ſi hæ-
res ſit in poſſeſsione, & contra talẽ hæredẽ hæredita
tem obtinebit pro modo ſuæ legitimæ: de quo ſtant
plura arreſta in curia parlamẽti. Quapropter tace-
re debet Barto.& Docto.in d.l.j.ij.& Bald.in l.ſi quis
ſuo.C.de inoff. teſta. Adde etiam quòd ex poſt anno
Domini M. cccccvj. ante Paſcha, die vltima Martij
fuit adiudicata per arreſtum gaudentia hæreditatis
fideicommiſſario recta via ſtatutum querelæ impe-
tranti in ſucceſsione domus de Mõte Betone diœce-
ſis Montiſalbani, legitima & Trebellianica tantum
remanentibus penes hæredem reſtituere grauatum
75 qui tenebat.† Nec obſtat dum Alexan. in dicto con-
ſilio ſecundæ partis.lxxxij.alleg.Cyn.& Bald.in l.ea
lege.C.de condi.ob cauſam.vbi tenent poſſeſsionem
nunquã trãsferri per actum fictum,quia ibi loquun-
tur in contractibus, in quibus non ita fit cõtinuatio
poſſeſsionis, ſicut in vltimis voluntatibus, quæ ple-
nius interpretantur.c.cùm dilecti.de don.& ex qui-
bus ius transfertur facilius.l.j.C.communia de lega.
Vel dicatis & melius, ꝙ illud quod dicunt Cyn.&
Bal.in dicta l.ea lege.eſt ſpeciale in ipſis feudalibus
cõceſsionibus,vt ex eis ius non trãsferatur, nec poſ-
ſeſsio ex actu ficto. Imò ſecundũ Bal.ibi ſingulariter
in materia vſus feudorum quoties feudum nouiter
cõceditur,ſeu de nouo aliquod caſtrum infeudatur,
nunquã trãsfertur ſine vera & corporali traditione,
& reali inueſtitura. Et non ex ficta & abuſiua,quę lo
cum non habet in feudis propter actus ſolẽnitatem
& ſoliditatem.allegat cap. j. quid ſit inueſtitura. Vi-
deatis circa hoc eundem Bal.pulchrè loquentẽ in l.j.
in fine.C.de rerum permut.vbi dicit in feudo requi-
ri inueſtituram corporalẽ,nec ſufficere inueſtitura
ſignificatiua per anulum,vel aliàs. Videatis Io. Fab.
inſtitu.de rer.diuiſio.interdum.& in l.quoties.C.de
rei vendi. Sed in regno Apuliæ vbi eſt priuilegiũ re-
gis,quòd ex ſola conceſsione ſtatim eſt quæſitũ vtile
feudi dominium ſecundum eum. Ex quo vltimò ſa-
tis videtur Bald.innuere,ꝙ vbi eſſet priuilegium ſta
tutum, vel conſuetudo, quòd etiam feudum aquiri

poſſet ſine corporali traditione,quod ſentit etiã Io.
Fab.in dicta l. quoties. & latè Lucas de Penna in l.
76 prædia.C.de loca.prædio.ciuiliũ.lib.xj. † Cùm pri-
uilegiũ & cõſuetudo æquiparentur.c.j. de præſcript.
libr.vj.ſtatim quæreretur poſſeſsio.Et idem vbi non
eſſet omnino noua cõceſsio, vt quia ante fuerat alte
ri cõceſſum: qui propter feloniã interuertendo poſ-
ſeſsionem domini fuit ipſo iure priuatus , & feudũ
alicui alteri à domino conceſſum: ſed non traditum
propter potentiam primi vaſalli ipſo iure priuati.
Quia licet hæc ſecũda conceſsio ſit noua , non tamẽ
omnino fuit nouiter creatũ feud. & ſeparatũ à pro-
prietate:quo caſu in hunc ſecundũ vaſallum acquiri
tur eius poſſeſsio ex nuda cõceſsiõe dñi ſine alia cor-
porali inueſtitura,ſecundũ Bal.ſingu.in c.inter dile-
ctos,de fide inſtr.iiij.col. ſuper verbo,comitis.& idẽ
tenet Io.Fab.in d.§.interdum.inſti.de rer.diui. alle-
gãdo d.cap.inter dilectos. & hoc eſt in odium primi
vaſalli,qui feloniã cũ violẽtia vel ſimili fraude com
miſit. Quod eſt mirabile ſecundũ eum,ibi plura alle
77 gantẽ.pro quo facit text.in d.c.cõtingit. †. Etiam in
præſenti patria & toto ducatu Aquitaniæ obſeruať
ꝙ in feudis q̃ mouẽtur & tenẽtur à rege duce Aqui-
taniæ nouus vaſallus qui in feudo ſucceſsit , vel aliũ
titulum vniuerſalem vel particu.acquiſiuit in feudo,
licet inter viuos,ante inueſtiturã habitam à rege põt
intrare poſſeſsionẽ , adeo ꝙ nũquã domino aperitur
feudum propter deueria non facta dño,niſi vaſallus
illa facere denegauerit requiſitus, aut plus debito di-
ſtulerit,quod facere debet.Et ita ſeruatur ꝓpter pri-
uilegium patriæ à regibus cõceſſum: cuius cauſa fuit
expulſio Anglorũ per nobiles pręfati ducatus facta:
quod ſecus eſſet de iure cõi & cõmuni vſu feudorũ,
quia extraneus ex teſtamẽto vel aliàs inter viuos ſuc
cedens in feudo,nõ poſſet illud intrare ſine inueſtitu
ra dñi,nec etiã remotior cõſanguineus, etiã in Fran
cia , vbi mortuus ſayſit viuũ , vt habeť in dicto ſtylo
parlamẽti.ʒ.alleg. Similiter nõ obſtat aliud conſiliũ
Alleg.ſcilicet lxxxiij.ſuprà relatum: quia ibi in caſu
per eũ conſulto,ante mortẽ teſtatoris fuerat per aliũ
poſſeſsio occupata,& penes ipſum exiſtebat: ideo in
puncto mortis ipſius teſtatoris nõ potuiſſet p cõſue.
poſſeſsio transferri,nec cõtinuari in hęredem.Cùm
teſtator moriẽdo eam nõ haberet, ſed alius. & ſic de
teſtatore non poſsidente cõtinuari nõ poterit in hæ
redem.l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur.ſicut videmus
de iuriſdictione delegata , q̃ ſi ſemel extincta fuerit,
nõ põt amplius ꝓrogari,ſecũdũ plenè no.in c.p.& g.
78 de offi.deleg.† Pariter videmus,ꝙ per clauſulã con-
ſtituti poſſeſsio trãsfertur de perſona cõſtituentis ſe
nomine emptoris poſsidere in ipſum emptorẽ, ſcili
cet ſi tẽpore cõſtituti cõſtituens poſsidebat, aliâs nõ
l.quædã mulier.ff.de rei vẽdi.& l.quod meo.& vtro-
biq; Doct.ff.de acq.poſſeſ.facit l.ſi adoptauero. ff. de
precar.& Panor.in d.c.ex literis.de cõſue.Ex quibus
concluditur in terminis noſtris,ꝙ vi cõſue.regni te-
ſtator vel inteſtatus moriendo ſayſit viuũ hæredem
ſine alia corporali apprehẽſione, vbi tẽpore mortis
poſsidebat ſecùs ſi alius iam poſſeſsionem occupaue
rat & ſi hoc modo Rapha.in d.l.Põpon.loquut intelli
gebat,optimè dicebat.Et ſi teſtator poſsidẽs morien
do ſayſit hæredem,& eum poſſeſſorẽ facit,multo ma
gis ſayſit eccleſiam hæredem inſtitutã: adeo ꝙ ſicut
dominiũ hęreditatis ſine alia aditione vel apprehen
ſione tranſit ipſo iure in eccleſiã per tex.ſingu.in d.l.
fin.C.de ſacroſan.eccle.ita etiã vi dictæ conſue.regni
tranſibit poſſeſsio in eam,etiam poſito ꝙ cõſuetudo
locum nõ haberet, nec poſſeſsionis cõtinuatio fieret
niſi in ſuos hæredes. Quia in talibus ſui hæredes &
eccleſia æquiparantur,ac paribus potiuntur priuile
giis,per d.l.fin.ſicut videmus in teſtamento imperfe
cto,ꝙ valet in fauorem eccleſiæ.c.relatũ.ſuprà eo.&
l.j.C.de ſacroſanc.eccl.ſicut valet inter liberos.l.hac
conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.eo. & dixi plenè in
verbo,teſtm̃.j.in xj.& xij. caſibus fallentiæ, videatis
Io.Fab.& Chriſtopho.Porcum, cum quo ibi tranſit
Iaſon in addi.in d.§.interdum.inſti.de rerum diuiſ.
79 prope fin. † Vbi plus decidit, ꝙ etiã de iure cõmuni
in caſibus quibus in eccleſiã tranſit dominiũ ſine tra
ditione,etiã trãsferatur poſſeſsio abſq; corporali ap
prehẽſione.Quod probat Porcus tali medio. Nega-
ri non poteſt,quin poſſeſsio ſine reali apprehẽſione
transferať,vbi res de cuius acquiſitione agitur eſt in
præſentia acquirentis: quia tunc ſolo viſu poſſeſsio
acquiritur.l.j.§.ſi iuſſerim.& l.quod meo.§. ſi cũ per
vẽditorẽ.ff.de acq.poſ.Eo enim caſu ſolus viſus ope-
ratur corporalem apprehenſionẽ.Sed quoties diſpo
nitur in fauorẽ eccleſiæ , talis diſpoſitio fieri cẽſetur
ipſi Deo,qui eſt vbiq; præſens per eſſentiã videns &
acceptans,cùm bonũ ſuum tunc agatur.omnia enim
Dei præſentia replentur.l.properandũ.§.ſui autẽ.C.
de iudi.Igitur in Deum & eccleſiã poſſeſsio transfer
tur ceſſante actu corporali.Idem poſt longã diſputa-
tionẽ tenet idem Iaſon in d.l.fi.C.de ſacroſan. eccle.
per plures alias rationes fortius cõcludens.in fideic.
vniuerſali relicto eccleſiæ poſſeſsionem trãsferri in
eam ante omnẽ hæredis reſtitutionẽ realem aut ver-
balẽ. Quod maximè puto verũ eſſe in præſenti re-
gno,ex cuius generali conſue.mortuus ſayſit viuum
ratione ſanguinis,ſecundũ Io.Fab.vbi ſuprà,& quia
eccleſia mater dicitur omnium fidelium, nõ eſt mi-
rum ſi ratione cõiunctionis ſpiritualis, quæ fortius
ligat,poſſeſsio transferatur in eam ipſo iure in hęre
ditatibus directis & fideicõm.ad præmiſſa facit tex.
in d.l.raptores in fin.C.de epiſ.& cle.Nec obſtat d.l.
fi.C.de ſacroſ.eccle.vbi datur eccleſiæ rei vẽdica. quę
præſupponit poſſeſsionẽ eſſe penes aduerſarium, &
ſic in eccleſiam non fuiſſe translatã.Nam illud præ-
ſuppoſitum ſumptum ex d.l. fi. non concludit de ne-
ceſsitate,cùm rei vendica. dari poſsit etiã contra nõ
poſsidentem nudum rei detẽtorem.l.officium.ff. de
rei vẽdi. Si ergo ex ſpeciali priuilegio corpore iuris
clauſo poſſeſsio trãsferatur in eccleſiã ſine traditio-
ne, multo ergo magis vbi viget cõſuetudo in regno.
Et idẽ forte ceſſet in fiſco de iure cõi:quia vbiq; cen
ſetur eſſe præſens, ſtipulans , & acceptans quod ſibi
expedit per glo.ſing.in l.j. C. de quadrien. præſcrip.
80 facit tex.in dicta l.fi.C.de ſacroſan.eccl.† Vbi eccle-
ſia,fiſcus,& reſpub.æquiparãtur in priuilegio acqui
rẽdi.Et ꝙ in eccleſiam ipſo iure transferatur de iure
cõmuni poſſeſsio,tenet Archidia. in c.moderamine.
81 xvj.q.j.poſt Vincen.& Hoſti.† Poſtremò vnũ men-
ti tenebitis , ꝙ licet ex dicta cõſuetudine de teſtatore
defuncto poſſeſsio cõtinuetur in hæredẽ , vt dictum
eſt,tamẽ propter hoc non impeditur hæres inteſtare
ſi velit remedia adipiſcẽdę poſſeſsionis. quale eſt re-
medium l.fin.C.de edicto diui Adria.tollen.ſecundũ
Bal. ſingulariter in dicta l.ea lege. & ſentit in authẽ.
defuncto.C.ad Tertyl.& in rubr.ʒ.de conſuet.v.col.
& notabiliter Salice.in l.j.C.de donationib.quæ ſub
modo.& dixi ſuprà, *Mortuo itaq; teſta*.j.dum tracta
ui materiã aditionis hæreditatis & miſsionis hære-
dis in poſſeſsionem Et hoc caſu tale remedium habe
bit duplicẽ effectum , ſcilicet adipiſcendæ & recupe-
randæ

rendæ poſſeſsionis. Ideo cõtra talem hæredẽ modo
prædicto agentẽ obiici nõ põt exceptio proprietatis
aut dominij, quæ (vt ſcitis) cõtra petentẽ reſtitutio-
nẽ poſſeſsionis regulariter nõ admittitur cũ prædo
ſpoliatus ante oĩa ſit reſtituẽdus. c. ex literis. de reſti.
ſpolia. iũcto c. ſi de ordi. cog. Ita in noſtris terminis
elegãter decidit Bal. ſuprà de cauſa poſſeſ. & ꝓpriet.
ſuper rubr. Et intelligatis ſanè, ꝙ ꝓpter dictã regni
conſue. qua cenſetur ipſo iure hæres eſſe ſayſitus, nõ
impeditur intẽtare remedia adipiſcendæ poſſeſ. (vt
dictũ eſt) anteq̃ adeptus fuerit corporalẽ poſſeſsio-
nem per realẽ hæreditatis apprehẽſionẽ. Secus autẽ
eſſet, ſi hæres ſemel apprehẽderit corporaliter hære-
ditatẽ: quia tunc nõ poſſet quouiſmodo intẽtare ali-
quod remedium adipiſcendæ poſſeſ. ſeu d. l. final. nec
petitionem hęreditatis: cùm adepta hęre. & eius poſ
ſeſsione realiter apprehenſa hęres nõ dicatur nec ſit
amplius hæres, ſed dñs. l. j. §. veteres. iuncta gloſ. ff. de
acq. poſſ. nec dicitur amplius hęreditas, ſed patrimo
82 nium hæredis, quaſi cũ ſuis bonis confuſa. † Et dicta
remedia hæreditatis adipiſcẽdæ ſolis hæredibus cõ-
petunt ſecundũ glo. ſing. in c. j. in glo. magna. in fi. de
confeſ. lib. vj. quod multũ cõmendant Ioã. de Pla. &
Aog. in §. actionũ. inſti. de actio. licet illã gl. non alle
gent. Fortius dicere auſus eſt Sali. in d. l. fi. de edicto
diui Adria. quod alibi ante eum ſcriptũ non inueni-
tur, ꝙ ſi hæres de reſtituendo hæred. grauatus, poſtq̃
adeptus fuerat poſſeſsionẽ hæreditatis non realiter,
ſed verbo tm̃ fideicõmiſſario vniuerſali hæreditatẽ
reſtituerit, talis fideicõmiſſarius amplius vti nõ po-
terit remedio d. l. fin. pro nanciſcẽda hæreditatis poſ
ſeſsione, quæ ſemel adepta fuit per hæredẽ. Quia nõ
ſunt amplius res hęreditariæ pro quibus ſolis dictũ
remedium cõpetit. quod ſingu. eſſet notandũ, ſi eſſet
verũ. Sed Iaſon in d. §. actionũ. penul. col. in hoc vlti
mo tenet cõtra Sali. per gl. in terminis, quam ibi ſe-
quũtur Bar. & cæteri in l. ita tñ. §. ſi ex Trebelliano.
in verbo, accuſationes. ad fi. ff. ad Trebel. Ad hoc fa-
ciũt magiſtralia Bar. verba in l. ij. ff. de fideicõ. hære.
peti. Tamẽ fatetur Iaſon. ꝙ ipſi hæredi non cõpete-
ret amplius illud remedium, ex quo ſemel adeptus
fuit poſſeſsionem, & hoc eſt quod decepit Sali. ſed ꝙ
ipſi fideic. nõ cõpetat, cui nudo verbo facta fuit reſti-
83 tutio, nõ habet rationẽ ſecundum eum. † Ex quibus
omnibus cõcluditur, ꝙ in præſenti regno Frãciæ do
miniũ & poſſeſsio hæreditatũ ipſo iure continuatur
in ſuos hæredes & neceſſarios. Dominiũ de iure cõi
ex priuilegio ſuitatis corpore iuris clauſo, poſſeſsio
autẽ cõtinuatur vi dictæ conſuet. Sed in hæredibus
extraneis, ſi quidem eccleſia fuit hæres inſtituta, do-
minium ipſo iure ei quæritur de iure cõi, per tex. in
d. l. fi. C. de ſacroſan. eccle. poſſeſsio autẽ vi dictæ con
ſuetu. vel ſecundũ Chriſtopho. Porcũ de iure cõi. In
alio verò hærede extraneo, q̃ pia cauſa, dominium &
poſſeſsio cõtinuantur in hæredẽ vi dictæ cõſue. Quę
omnia ſuor notãda, quia quotidiana, & perutilia, ac
dietim practicabilia: de quo plenè per Alex. in d. l. cũ
hæredes. & in l. ſi ſorori. vbi Iaſ. C. de iure deliber. &
Barba. in ij. parte cõſ. lviij. xiiij. col. vbi ſatis plenè lo
quit̃ de hac poſſeſsionis cõtinuatione ſtatutaria ſeu
conſuetudinaria. Quod vobis ſufficere debet ad cla-
rè cognoſcendũ quare filij & cæteri liberi vocantur
84 hæredes ſui. † Præterea dixi & ſecũdò principaliter
ꝙ filij vocantur hæredes neceſſarij, & ſic nedũ dicun
tur ſui vt vidiſtis, ſed etiã hęredes neceſſarij appellã-
tur ex eo, q̃a ſiue velint, ſiue nolint cogũtur paternã
acceptare hæreditatem: iuxta illud Apoſt. ad Gala.
iiij. ibi. ſi filius & hæres. & ibidem iij. c. Si autem vos
Chriſti, ergo Abrahæ ſemẽ eſtis, ſecundum promiſ-
85 ſionẽ hæredes. pro cuius euidẽtia ſciendum eſt, † ꝙ
exiſtẽtia ſui hęredis introducta fuit in patris fauorẽ
ex lege xij. tab. veteri. Nã ſicut lex illa patrẽ adſtrin-
git ad min⁹ relinquere, velit aut nolit, filio legitimã
vel aliq̃d loco legitimæ, vt plenè vidiſtis ſup verbo,
in eo. teſta. relinquens. j. ſic econtra lex illa voluit filiũ
adſtringere inuitũ ad paternã acceptandũ hæredita-
tem, vt correlatiuorũ eadem ſit diſciplina. l. fin. ff. de
acceptila. ideo propter hãc neceſsitatẽ filio iure ciui
li impoſitã, fili⁹ dicitur hæres neceſſarius, adeo ꝙ in
pũcto quo pater mortuus eſt, ilico eſt ipſo iure ciuili
hæres, etiã inuitus, taliter ꝙ iure ciuili nullũ habet
remediũ, quin ſit hæres patris, velit an nolit, ſed de
iure prætorio æquitate quadã ſuadẽte datũ eſt filio
86 hæredi ſuo ius abſtinẽdi à paterna hæred. † Conſide
rauit enĩ prętor ęquitate motus, ꝙ rigoroſum nimis
exiſtebat, filium cõpelli inuitum ad paternam acce-
ptandum hæreditatem, quæ filio interdũ erat dãno-
ſa, aut ſi lucroſa foret nimius fauor eſſet filio inuito
beneficium paternæ hæreditatis dari, cùm ſano iure
in inuitũ non cõferatur beneficium ad priuatã vtili
tatẽ tendẽs. His etenim ac aliis rationibus æquitatẽ
præ oculis habẽs motus prætor facultatẽ abſtinẽdi
conceſsit filiis ſeu ius abſtinendi à paterna hæredita
te. Quod ius filio cõpetit etiã ipſo iure quacũq; ceſ-
ſante impetratiõe, vel alio hominis miniſterio. facit
l. quæ ſub conditione. §. fi. vbi Bart. ff. de condi. inſtit.
& l. ei qui. ff. de acquir. hære. Nam æquiſsimum fuit,
vt quemadmodũ patre mortuo filius iuris ciuilis ri-
gore velit aut nolit cogit̃ eſſe & ſit eoipſo hæres, ſic
etiã eoipſo cõcurrat & cõpetat ipſi filio ius abſtinen
di de iure prætorio. & in hoc fuit prætor ſuperinten
dens medicus in pũcto naſcẽtis infirmitatis adhiben
do medelam prius q̃ cõualuiſſet morbus. iuxta illud
Ouid. Principiis obſta, ſero medicina paratur. Cùm
mala per longas conualuẽre moras. ſecundum quod
refert gl. in c. ſciſcitatus. de reſcript. præterea melius
humanius eſt intacta filiorũ iura ſeruari, q̃ poſt cau-
ſam vulneratã remedium quærere l. fin. C. in quibus
87 cau. in integ. reſtit. nõ eſt neceſſaria. † Taliter enim
cõpetit punctualiter filio ius abſtinẽdi, vt neceſsitas
ſuitatis, & ius iſtud ſimul concurrat: adeo ꝙ antequã
hæreditati paternæ ſe facto immiſcuerit aut verbo,
nullatenus hęreditariis obligatur creditoribus: imò
eſt ipſo iure tut⁹ aduerſus oẽs, donec ſe immiſcuerit,
id eſt, verbo, aut facto velle eſſe hæres declarauerit.
Quoniam exiſtentia ſui hæredis nihil operatur circa ea, q̃
damnũ filij & præiudiciũ concernũt, rigori iuris ci-
uilis obſtãte beneficio prætoris. Ex quo concludunt
oẽs, ꝙ intentio paternorũ creditorũ filium vt patris
hæredẽ coram iudice cõuenientium, antequã pater-
næ ſe immiſcuerit hæreditati, non eſt fundata cõtra
ipſum, q adhuc non dixit, nec facto declarauit ſe hæ-
redẽ eſſe, nec repudiaſſe, niſi per creditores filiũ hæ-
redem conuenientiũ probaretur, quòd hæreditati ſe
immiſcuit, & ita tenet gl. in l. ſi cùm dotem. §. tranſ-
grediamur. vbi Dyn. Bart. Imo. & Rapha. ff. ſolu. ma-
trimo. pro quib⁹ eſt tex. in l. j. C. vt ſe ab hæred. abſti.
minor. vbi etiam hoc tenent gloſ. Cyn. Bartol. Ange.
& Salic. & not. in dicta l. ei qui. Qualiter autem pro-
bet̃, quòd hæreditati ſe immiſcuit, & eam adiuit, vi-
diſtis plenè ſuprà, *mortuo itaq. teſtatore*. j. dum tracta
uit de vltima effectuali teſtamẽti perfectiõe, quæ in-
ducitur per hæreditatis aditionẽ. Nec præmiſsis ob-
ſtat ſi diceret̃, quòd poſtq̃ filius eſt ipſo iure ciui-
li hæres

ſi hæres ſuus, allegare debuit, ſuum priuilegiũ ad abſtinendum ſibi indultũ à prætore. arg. l. ex quacunq; cauſa. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. & l. ſi qs ex aliena. ff. de iudi. Quia reſpondetur, ꝙ cum tale beneficium abſtinēdi ſimul cũ iure ſuitatis in filio cõcurrat ipſo iure, vt dictũ eſt, & exceptio illius beneficij notoriè filio cõpetat, velut clauſa ſit in corpore iuris commu nis, non eſt opus allegatione, vt d. l. ſub cõditione. §. fin. imò eſt ipſo iure tutus exceptione aduerſus credi tores, vt pro debitis hæreditarijs nõ teneatur donec probetur ipſum ſe immiſcuiſſe hæreditati. Ob quod his in regionib⁹ inoleuit practica apud cautos aduo. ꝙ creditores hæreditarij anteꝗ iudiciũ incipiant, nec libellũ cõtra filium porrigant, vel aliũ quẽcunq; hæredem, faciant eum iudicialiter interrogari, ſi eſt hæres, & pro qua parte, ſeu ſi velit eſſe hæres: ſicut fit à ſimili in l. qui petitorio. de rei ven. Vnde creditorib⁹ imputabitur, ſi talẽ facere omiſerint interrogationẽ, quia ſuccũbent, niſi filium ſe hæreditati paternæ ex preſſè, vel tacitè immiſcuiſſe probauerit, etiã ſi filius cõuẽtus exceptionẽ iuris abſtinendi ſibi cõpetẽtem

88 non oppoſuerit. † Ex quo habemus mirabilẽ limit. ad glo. in cle. appellãti. de app. in verbo, alias. & ad text. in l. ſi adulterium. §. iidem Pollioni. ff. de adul. vbi ha betur. ꝙ licet notoriũ nõ indigeat probatione, tñ indiget allegatione. Quia illud locũ non habet in notorio reſultãte ex facto iuris, quod etiam non debet allegari ſecundũ Inno. hic: Imò iudex iudicare poterit ſecundũ illud notoriũ non allegatũ: de quo videtur tex. in c. peruenit, de empti. & vendi. ideo dicebat Bal. in l. j. C. vt q̃ deſunt aduoca. ꝙ iudex iudicare põt ſecundũ ſtatuta ciuitatis per partẽ nõ allegata, cũ dicãtur ius cõe notoriũ illi⁹ ciuitatis. Præterea eoipſo ꝙ nota eſt obliga. filij deſcẽdẽos à patre iure ſuitatis hoc operãte, ſtatim etiã eſt nata exceptio & defenſio abſtinẽdi à prætore, vt nõ teneatur, niſi ſe immiſcuerit. Quæ quidẽ exceptio cũ ſit notoria (vt dictum eſt) parte tacente opponi poteſt per iudicẽ. l. vbi pactũ & ibi glo. & Doct. C. de tranſac. ſecundum Bar. & Imol. in l. neceſſariis. & Bal. in l. more in princ. ff. de acqui. hæred. & hæc omnia, ſcilicet ꝙ ex ſola filiatione non ſit fundata intẽtio creditorũ, vt filiũ velut patris hæredẽ conuenire poſſint, clarè probantur iure iſto per tex. meliorẽ de iure in c. ex præſentiũ. ibi, filium eius qui ex ſucceſſione ipſius patrimonij ius dicitur obti

89 nere, ſuprà de pign. † Quia verbũ obtinere importat ipſam acquiſitionẽ & effectum ſucceſſionis. l. poſthu mus. in verbo, obtinebit. ff. de iniuſto rup. teſta. vnde non cauillando literã in d. c. ex præſentium. eſt text. probans, ꝙ filius eo tũc tenetur efficaciter creditori bus, ſi ex ſucceſſione bona obtineant paterna: quod intelligitur ſi ſe immiſcuerit. & ad hoc põderauit ibi illum tex. Barba. de quo pulchra per Bal. & Sali. in l. apud hoſtes. C. de ſuis & legiti. hære. & Alex. in d. l. ſi cũm dotẽ. §. tranſgrediamur. v. col. in fin. ff. ſolu. mat. & ſic gl. in d. §. ſancimus. in auth. vt obliga. res minorum. volens, ꝙ ſi pater fuit debitor, ergo & filius, eſt per ſupradicta reprobata: quia filius non eſt effectua liter debitor donec ſe immiſcuerit. Ex quib⁹ infertur ad deciſionẽ cuiuſdã quæſt. quam Imo. in l. ſi filius. ff.

90 de vulga. & pupil. refert habuiſſe de facto. † Quidam procurator regit nomine filij tanquã hæredis ſui pa tris, qui filius ex poſtfacto paternæ hæreditati ſe immiſcuit: an valideτur iudicium. & dicit ꝙ ſic, per l. ſui autẽ. §. poſſidere. ff. de rei vẽdi. Quia etiã ſi abſtinuiſſet, nunꝗ fuiſſe hæres diceretur, cõſiderato iure abſtinendi ſibi à prætore conceſſo, ita etiã ſua aditio ad tẽ

pus mortis patris retrotrahitur, vt ſẽper fuiſſe heres

91 cẽſeatur. † Et hoc ius abſtinendi hodie cõpetens filio & cuilibet alteri ſuo hæredi, cõpetit ſecundum aliquos etiã iure ciui. licet olim cõpeteret ſolũ iure prætorio. inſt. it. de hæredum quali. & differ. §. ſed his per mittit prætor. Et ꝙ cõpetat de iure ciuili allegat tex. in l. fi. §. & ſi quidem. ibi, præſentis legis authoritate. C. de iure delib. quem ad hoc ibi nouiter põderauit Bal. quod ſcire nõ operatur de modico. quia ſi filius haberet priuilegium abſtinendi ſolo iure prætorio. neceſſe haberet abſtinere infrà annũ. Si autẽ compe teret iure ciuili, tale ius eſſet perpetuũ. inſt. de perpe tuis & tẽpor. actio. §. j. & ita, ſcilicet ꝙ ſit de iure ciuili, tenet Bal. in l. j. C. de his qui ante aper. tabu. & in l. j. iij. qõ. C. quãdo non petẽ. partes. & in l. ſi pater. C. de his qui à nõ domino manu. vbi dicit tex. in d. l. ſi. ad hoc eſſe ſingularẽ, & ab ipſo ſolo ponderatũ. Sed Doct. cõmuniter tenẽt, ꝙ imò ius abſtinẽdi ſuis hæredibus cõpetens, etiã hodie nõ cõpeteret de iure ciuili: ſed ſolo iure prætorio. quod probat Alex. vltra alios tali ratione: qa ſi tale ius abſtinẽdi eſſet de iure ciuili, cũm ius ciuile facere poſſit ex toto quẽ deſine ret eſſe hæredẽ, etiam quo ad nullum nomen hæredis ſecundum not. in l. in ſubſtitutio. ff. de vulg. & pupil. & dixi ſuprà. *in ea teſta. relinquẽs.* in ix. limita. ſequeretur, ꝙ filio à paterna hæreditate abſtinẽte, exiſten tia ſui hæredis nihil operaretur: quod eſt falſum. Quia imò vt ſtatim videbitis, operatur cõfirmationẽ tabu larum pupillarium, & alia plura. Et iſta eſt veritas. quã etiã ſequitur ipſemet Bald. in c. j. an agnatus vel filius dum vult, ꝙ ibi ſit ſpecialis & ſing. caſus in quo filius de iure ciuili habet beneficium abſtinẽdi, ſcilicet, quando in hæreditate eſt annexum feudum per illum tex. & nõ obſtante, ꝙ ius abſtinendi ſit de iure prætorio, tamẽ eſt perpetuũ, cũm producat ius excipiẽdi, quod ſui natura dicitur perpetuũ, quia anna lia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum. l. pure. §. ſi. ff. de doli except. ſecundum Imol. & Ludo. nec obſtat tex. in d. l. fina. C. de iure delib. quia dicebat Bal. ius abſtinẽdi eſſe de iure ciuili. Quia authoritate illi⁹ legis inducit ius abſtinẽdi in vno caſu tãtum, ſcilicet vbi fili⁹ crederet hæreditatẽ patris eſſe dãno ſam, quã infrà iij. mẽſes vult dimittere. Fatẽtur tamẽ moderni, ꝙ vbi ſtatutum ciuitatis diſponeret filium poſſe repudiare hæreditatẽ paternam, tunc filius ha beret ius abſtinẽdi de iure ciuili: & ita fuit de mente

92 Bal. in l. qui ſe patris. C. vnde liber. † Vnde concludi tur, ꝙ quo ad ea quæ detrimentum filij concernunt, ſola exiſtẽtia ſui hæredis eũ nõ facit haberi pro hærede, facultate abſtinẽdi ipſum à tali incõmodo præſeruãte donec ſe immiſcuerit. Quo caſu poſt immiſſionẽ damna ſentiret & incõmoda: ita quòd à creditoribus efficaciter cõueniretur. Circa autem ea, quæ eius commodum & vtilitatem cõcernunt exiſtentia ſui hæredis ante omnẽ immiſsionẽ operatur ad eius profectum. l. ſi filius qui patri. ff. de vulga. & pupill. & ita intelligitur gl. in dicta l. cũm hæreditas. C. depoſiti. volens non eſſe dare hæreditatẽ iacentem, vbi eſt hæres ſuus. & ratio iſtorũ eſt, quia ius abſtinendi à paterna hęreditate iure prętorio cõpetens filio introductũ fuit in eius fauorẽ, vt ſcilicet non obſtante iuris ciuilis rigore poſſit abſtinere. Ergo retorqueri nõ debet in eius læſionẽ, vt ioterim obligeτ, vel vt perdat ſua cõmoda ex illo iure ſuitatis ei competen tia. argumen. l. quod fauore. C. de legib. Ideo exiſtentia ſui hæredis etiã ante omnẽ immiſsionẽ, eoipſo ꝙ mortuus eſt pater teſtator, operatur cõfirmationem

tabularum

tabularũ pupillariũ, ac ſi hæreditas eſſet adita: adeo
ꝙ ſi pupillus ſuus hæres cui per patrẽ fuerat pupilla
riter ſubſtitutũ, poſt mortẽ patris moriatur in ætate
pupillari, potius q̄ paternæ ſe immiſcuerit hæredita
ti: talis ſubſti. ſuum plenum ſortitur effectũ, acſi hæ-
reditati ſe immiſcuiſſet. Quia fauor eſt pupillo mo-
rienti, quod ſubſt. valeat, vt ipſe teſtatus & non inte
ſtatus decedat, vt d. l. ſi filius. Et taliter valebit d. ſub-
ſtitutio, ꝙ etiã ſi poſteà mortuo patre teſtatore fili⁹
abſtineret à paterna hæreditate, pup. ſubſt. et. nõ infir.
maretur, cùm filius poſt abſtentionẽ adhuc duret, &
93 dicatur hæres nudo nomine, licet non re. † Vnde re-
ſtat, ꝙ nudum nomen hæredis tabulas confirmat pu
pillares, ſed non exhæredationẽ, cùm ſit odioſa filio:
de quo tñ dicatis, vt per Alex. in d. l. ſi filius. iiij. & v.
col. Et adeo eſt verũ: ꝙ ſola exiſtentia ſuitatis tabu-
las cõfirmat pupillares, ꝙ etiã adita hæreditate per
ſubſtitutũ pupilli hæredem debebũtur legata relicta
in tabulis pupil. non virtute ſuitatis, ſed vi aditionis
per ſubſtitutum factæ. Et talis ſubſtitu. pupil. ſola ſui
hæredis exiſtentia confirmata, licet ſuus poſteà abſti
nuerit, operatur etiam cõtra matrem pupilli, vt per
ſubſtitutũ excludatur à ſucceſsione ſui filij ſecũdum
Bar. & Alex. in d. l. ſi filius. xv. col. ff. de vulg. & pupil.
94 † Præterea exiſtentia ſui hæredis operatur tutorum
in teſtamẽto datorum pupillo confirmationẽ, cũ fa-
uorem pupilli reſpiciat, ſecundũ Dy. & Bart. in l. j. ff.
de teſta. tutel. Cy. & Sal. in l. iii. C. illo eo. tit. Circa ve
rò ea quę nec commodũ nec damnum ipſius hæredis
reſpiciũt, prout ſunt legata, vel fideicõmiſſaria par-
ticularia, exiſtentia ſui hæredis non operatur confir
mationẽ illorum, per tex. in l. j. §. fi. ff. vt in poſſeſ. leg.
Ideo filio moriẽte anteq̄ paternæ ſe immiſcuerit hæ
reditati, legata nõ debẽtur, niſi vbi expreſsè cauere-
tur in iure, ꝙ debeant, ſicut eſt in legato libertatis. l.
ſciendũ. ff. de teſta. manumiſ. & l. cũ quaſi. §. & ſi quis.
ff. de fideicõ. liber. Et idẽ puto in legatis piis, quæ le-
gato libertatis ęquiparãtur in fauorib⁹. ita ꝙ de vno
ad aliud procedit argumentũ, ſecũdum Bar. in l. pro-
ximè. §. fi. ff. de his quæ in teſta. delen. Libertas enim
eſt quid pium. l. j. §. fina. C. de cõmuni ſeruo manu. &
not. Bal. in l. ſi vnus. C. eod. quod ſequunt Ange. Imo.
& Rapha. Paul. & cæteri in d. l. ſi filius. & Ludo. in l.
apud Iulianum. ff. ad Trebel. & Bal. in auth. hoc am-
plius. C. de fideicõ. & ratio quare nõ confirmantur le
gata exiſtentia ſuitatis, eſt quia illa nõ operatur. niſi
vbi eſt fauor filio, ꝙ operet. Or nullus fauor filij hæ-
redis inſtituti verſat, ſed potius onus in ſolutione le
gatorum, ſicut nec in ſolutione debitorũ paternorũ
95 vt vidiſtis ſuprá. † Sed dubium eſt an confirmet fi-
deicom. vniuerſale. & certè ſic, per text. in l. ita tamẽ.
§. ſi pater. ff. ad Trebel. & ratio eſt, quia filius paternã
hæreditatẽ reſtituere grauatus cogi poteſt adire, vt
aditam hæreditatẽ reſtituat fideicõ. l. cogi. ff. ad Tre-
bellia. Ideo non poteſt ipſe prætendere intereſſe, ſi
fideicom. vniuerſale confirmetur per exiſtẽtiam ſui
hæredis: cùm tantum ſit ei, imò magis, ꝙ tale fideicõ.
exiſtentia ſui hæredis cõfirmetur, ſicut ſi ipſe hęredi-
tati ſe immiſcere cogeretur. Nam beneficiũ abſtinen
di à prætore ei conceſſum, reducit eũ ad inſtar extra-
nei hæredis: & ſic hoc caſu debet fili⁹ poſſe cogi ſicut
extraneus. Quæ ratio ceſſat in legato particulari, ꝑ
quo cogi non põt hæres adire ad inſtantiã legatario
rum. l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Treb. & l. ſi quis
omiſſa. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. Ideo ſi pater teſta
tor voluit, & vetuit filiũ cogi poſſe adire hæreditatẽ
exiſtentia ſuitatis non operatur confirmationẽ talis
fideicõm. ſicut nec legatorũ particularium, ſecũdum
Ange. & Alex. in d. §. ſi pater. quia ceſſat ratio prædi-
cta. Et idẽ eſſet ſi filius deceſsiſſet anteq̄ adire iuſſus
eſſet paternã hæreditatem: quo etiam caſu, cùm cogi
nõ poſsit adire, ceſſat ratio prædicta. Ideo ſuitas nõ
confirmat fideicõ. imò peribit ac ſi eſſet hæres extra-
neus. l. ille à quo. §. j. ff. ad Treb. ſecundũ Ange. in d. l.
ſi filius qui patri. ff. de vulg. & pup. & Rapha. Cuma.
in d. §. ſi pater. quod eſt verum ſecũdum Imo. ſi filius
hæreditatẽ patris repudiaſſet, ſeu ab ea abſtinuiſſet,
antequã deceſsiſſet, quia ſi ante mortẽ ab ea nõ abſti-
nuiſſet, tunc cùm eam ad ſuum tranſmiſiſſet hæredẽ,
vt j. dicam. Eodem modo cogi poſſet hæres filij ſicut
ipſe filius, ſi eut viueret, ſecundũ gl. in fi. in l. eam quã.
C. de fideicõm. videatis Alexã. in d. §. ſi pater. & d. l. ſi
96 filius qui patri. † Ex his apparet doctrinam Bal. in l.
cùm quidã. C. de iure delibe. eſſe veram. vbi elegãter
dicit, ꝙ exiſtentia ſui hæredis eſt triplex, ſcilicet ple-
niſsima: vt cùm ſuus hæres ſe immiſcet paternæ hæ-
reditati: quo caſu immiſsio filij omnia cõplet, & eũ
teneri facit etiã ad damnoſa & ſibi odioſa, cùm in-
dubitatus ſit tunc hæres. Secunda eſt ſemiplena, quæ
dicitur cùm ſuus hæres hęreditatem repudiat, ſeu ab
illa abſtinet: quia tunc nõ obſtãte repudiatione ſub-
ſtitutio, tutelæ datio, & cætera quæ tẽdunt in filij fa
uorẽ, ſola exiſtẽtia ſuitatis antequã abſtineret, ſunt
confirmata, vt vidiſtis. Et ſi quiſpiam canoniſtarum
diceret, ꝙ vbi filius à paterna hæreditate abſtineret,
declarãdo nolle hęres eſſe: quomodo ius ſuitatis ope
rati potuit in filij fauorẽ, cũ ſuitas tolli videatur per
talem declarationem? Ego reſpondeo vltra Bald. ꝙ
eo momento quo pater deceſsit, filius fuit hęres ſuus
& neceſſarius de iure ciuili: & ſic ſemel militauit, &
in eſſe ꝓducta fuit exiſtẽtia ſui hæredis: quã poſtea
ſaltem quo ad oẽs effectus ipſe filius abſtinẽdo tolle-
re nõ potuit, cum ſemel hæres deſinere nõ poſsit eſſe
hæres de iure prætorio: cuius beneficio cõpetit filio
ius abſtinẽdi. Nec obſtat ſi replicetur ꝙ eo ipſo ꝙ mi
litat ac in eſſe producitur exiſtẽtia ſui hæredis. & ſic
eo inſtanti quo pater expirauit, eodem etiã inſtanti
militat, & in eſſe producitur ius abſtinẽdi filio cõpe
tens, cùm illa duo ſimul naſcãtur & concurrãt ita ꝙ
nũquã eſt dare inſtãs, in quo ius ſuitatis cõpetat filio
quin ſimul eoipſo ei competat ius abſtinẽdi: adeo ꝙ
ſuus hæres, cùm poſtea abſtinet, nunquã videtur hę-
res fuiſſe. Et ſic videtur impoſsibile, ꝙ ſuitas opere-
tur confirmationẽ eorũ, quæ filij fauorem reſpiciũt,
cùm poſtea abſtinet: ſed reſpõdeo, ꝙ hæc difficultas
procedit ex defectu conſiderandi originẽ & ordinẽ
97 iſtorũ duorum. † Vnde ſcire debetis, ꝙ eſſe ſuus hæ-
res cõpetit ſemel filio in poteſtate exiſtenti etiã inui
to. quia (vt vidiſtis ſuprà) exiſtentia ſua hæredis fuit
principaliter à lege ciuili inuẽta in fauorẽ patris vt
ſcilicet illũ habeat hæredẽ etiã inuitũ, cui ipſe pater
licet inuitus hęreditatẽ ſuã tenebatur relinquere, ſal
tem vſq; ad legitimã. Et ſic exiſtẽtia ſui hæredis filio
cõpetit eo inſtanti, quo pater moritur etiã ignorãti.
ita ꝙ ad ſui hæredis exiſtentiã non requiritur volun
tas filij, nec eius ſcientia, vt d. §. ſui. inſti. de hęredum
98 quali. & diffe. † Abſtinere verò à paterna hæredita-
te cõpetit filio ſi voluerit: ergo ſequitur, ꝙ prius eſt
eſſe ſuus hęres, q̄ ipſum abſtinere ab hæreditate. Cre
do ꝙ adhuc nõ ſatiatus intellectus videę: quia Indu-
bitanter eſt verũ dicere, ꝙ eoipſo ꝙ naſcitur exiſten-
tia ſui hæredis, naſcitur cũ facultate abſtinendi, & ſic
videtur ꝙ vnũ nõ ſit prius altero. Licet enim ipſum
abſtinere ſequatur exiſtẽtiã ſui hæredis, tamẽ facul-
tas abſtin

tas abſtinendi ſimul cũ ea concurrit.Et ſic poſteà ab-
ſtinendo nuuq̃ videtur fuiſſe ſuus hæres, cùm ipſum
abſtinere trahat ad facultatẽ abſtinendi,quæ ſemper
filio cõpetit: iuncto ꝙ ſi exiſtentia ſui hæredis filio
ignoranti cõpeti,ſimiliter & ius abſtinẽdi, cùm vnũ
non ſit ſine altero.Sed reſpódeo, ꝙ imò eſſe ſuus hæ-
res,eſt prius,q̃ facultas abſtinendi:nõ ordine tempo
ris,cum ambo eodẽ tempore in filio concurrant,ſed
ſecundũ ordinem naturæ.Nam in his quæ ordinẽ ha
bẽt à natura,puta in priuatione & habitu, ſemp pri-
uatio præſupponit poſterior. Ideo dicebat Bal. in §.
99 quibus.C.de nouo codi.cõponẽ.† ꝙ ſi eadẽ die repe-
ritur promiſsio & refutatio,promiſsio præſumitur
præceſsiſſe: de quo videatis pulchra quæ dixi de tri-
plici prçceſsione ſecundũ Bal.ȝ.teſtamentũ ij.prope
finem.Or cùm in caſu noſtro exiſtẽtia ſuitatis ſit ha
bitus,ius verò abſtinẽdi ſit priuatio, ſemper ex ordi
ne naturæ habitus iudicatur præceſsiſſe:vnde nõ im
meritò exiſtẽtia ſui hæredis dicit operata fuiſſe con-
firmationẽ eorum,quæ filij commodũ reſpiciunt,po
ſito ꝙ poſtea ab hæreditate abſtinuerit.Præterea ius
prætorium nõ poteſt facere aliquẽ,qui ſemel iure ci
uili fuit hæres deſinere hæredẽ eſſe,quin nomẽ hære
dis retineat.quod ſufficit ad cõfirmationẽ prędicto-
rum.Quia ipſum abſtinere iure prætorio competẽs
filio non tollit funditus oẽs reliquias exiſtentiæ ſui
hæredis. imò remanẽt reliquiæ nominales, cùm ad-
huc nominetur hęres:& nihilominus retineat in ſui
cõmodũ tendentia:cætera verò tẽdentia in ſui dam-
num vel neutralia perdit abſtinendo.Vnũ menti te-
100 nebitis,† ꝙ licet filius nõ cogatur cõmuniter acce-
ptare hæreditatẽ paternã realiter,imò benefi.præto
ris ab illa abſtinere.vt dictũ eſt,tamẽ fallit in filio le
gitimato p oblationẽ factá curiæ iuxta §.fin.inſtitu.
de nuptiis.Nã talis filius cogitur inuitus eſſe hæres
patris,ita ꝙ nõ gaudet priuilegio abſtinẽdi, per tex.
in §.hæc qm̃.in authen. quibus modis naturales effi-
ciũtur legit. Et pariter ſeruaretur ecõtra,vt ſicut hæ
reditas patris deuoluitur ad filiũ inuitũ, ſic etiã hæ-
reditas talis filij defert patri inuito. caſus eſt ſingul.
in eadẽ auth.§.in quibus. Tertia exiſtentia ſui hære-
dis ſecundum Bal.vbi ſuprà eſt media quam ipſe vo-
cat plenã,quæ eſt cũ filius nõ ſe immiſcet hæreditati
paternæ,nec ab illa abſtinet, ſed viuit, & demũ mo-
ritur tacens antequã ſe immiſceat vel abſtineat & ta
lis exiſtẽtia ſui hæredis operat hæreditatis paternæ
tranſmiſsionẽ ad quoſcunq; filij hęredes,quáuis ex-
101 traneos. † Sed quia hanc materiã trãſmiſsionis hæ
reditatis Legiſtæ habẽt ꝓ difficili, & quia quotidia-
na ac perutilis ab oĩbus prædicat, ꝓ veſtrũ canoni-
ſtarũ doctrina ſuccinctè aliqua tractabo. Licet enĩ ȝ.
in verb.*& ſoboles quã geſta in vte.*circa medium,& in
verbo,*ſi abſq; libe.more.* ij. expediendo primum effe-
ctum vulgaris ſubſtit. aliqua lentè tetigerim quo ad
illud propoſitũ ſufficiebat: tñ quia hic melius cadit,
decreui breuius q̃ potero expedire per veras conclu
ſiones procedendo: vnde ſciendum eſt,ꝙ licet hære-
ditas extranei defuncti nõ adita, hærede mortuo an-
te aditionem non tranſmittatur.l.vnica.§.in nouiſsi
102 mo.C.de cadu.tol.† Etiã in ꝓprios liberos hæredis
aut parentes: etiã ſi hæres ante aditã hæreditatẽ de-
cedẽs eſſet clericus:quo caſu etiã locum habet d.§.in
nouiſsimo,ſecũdũ Pan.in repe.c.eccleſia ſanctæ Ma
riæ. quẽ ibi ſequitur Feli.in xxiiij. col.de cõſtit.tamẽ
filius vel vlterior deſcendens,primũ tñ locũ ſuitatis
tenens,ex teſtamẽto vel ab inteſt.ſuccedẽs aſcendẽti
in cuiꝰ eſt poteſtate,etiã ſi infans ſit vel furioſus mo
riendo trãſmitti beneficio ſuitatis hæreditatẽ aſcen
dentis defuncti non agnitã,ſiue ſciret,ſiue ignoraret
patrẽ deceſsiſſe,& hæred.ſibi delatã fuiſſe:quam non
ſolùm in liberos aui parentes, verũetiã in quoſcũq;
tranſmittit extraneos hæredes.l.fi.§.ſin autem. C. de
cura.furio.& l.iij.C.de iure delib.& l.apud hoſtes.C.
de ſuis & legi.hære.& l.ex militari.§.fin. vbi Bart.cũ
l.ſequẽti.ff.de teſta.mili. & pleniùs decidit Bar. in l.
ventre.ff.de acq.hære. vbi eleganter loquitur. & idẽ
Bar.& Bal.in l.ii infanti.C.de iur.delib.& l.vnica.C.
de his q̃ ante aper.tab.iuxta illud Leui.xxv. ibi,iure
hæreditario traſmittetis ad poſteros.Et nume.xxvij
ibi,ad filiã eius trãſibit hæreditas. Quæ quidẽ tranſ-
miſsio paternæ hæredi. fit per filium monachũ ante
agnitam hæred.decedentẽ in monaſterium, vt plenè
viſtidis tractádo primũ effectum vulgaris ſubſti.vbi
103 ſuprà.† Et ſi filius hæres futurus patre adhuc viuẽte
decederet,in ſuos trãſmitteret ſpẽ ſucceſsionis : imò
ius primogenituræ,ſi ei cõpeteret, ex priuilegio vel
cõſue.patriæ,ita ꝙ nepos ex primogenito poſtea pa-
tre defuncto , excludet patruũ ſuum patris defuncti
ſecundò genitum.De quo latiſsimè dixi ſuprà, *in eo.
teſta.relinquens.* j.in xviij.limi.vbi de Licurgo datum
fuit vobis exemplũ.Et ſi ille filius præcedẽs patri nõ
haberet iura primogenituræ,tunc partẽ qua habitu
rus erat poſt mortẽ patris trãſmittit ad ſuos: q̃ poſt-
ea cum patruis ſuccedent auo mortuo in ſtirpes,non
in capita,inſti.de hære.quæ ab inteſt.deferun.§. cùm
autẽ filius.Imò plus dicit Io.Fab.in l.fi.C. de epiſ.&
cleri.ꝙ filius monachus patri pręmoriẽs ad monaſte
rium trãſmittit paternam futuram ſucceſsionem,vt
monaſterium patri poſtea morienti ſuccedat,ſicut ei
ſuccederet nepos ex filio præmortuo, cùm monaſte-
riũ ſit filio præmortuo loco liberorũ, & patri poſtea
morienti ſit loco nepotis.c.in pręſentia.de prob.Per
quod videtur ꝙ pater poſt filiũ monachum moriens
teneatur monaſterio ei loco nepotis ſuperſtiti ali-
quid relinquere iure inſtitutionis.p ea quę dicta fue
runt plene in verbo, *in eo.teſta relinquens.* ſuper quo
cogitabitis,maximè in hoc regno Frãciæ, in quo ge-
nerali cõſuetudine monachi ſuis ab inteſtato nõ ſuc
cedunt parentibus,nec monaſterium, vt refert & te-
net magiſter Io.Mauerij magnus Atuerniæ conſue-
tudinarius in titu.de ſucceſ.& vltimis voluntatibus.
dicens, ꝙ habẽtur pro mortuis, nec per eorũ profeſ-
ſionem dedicantur tacitè bona.quæ habent iure ſuc-
ceſsionis,ſed accreſcunt proximioribus parentibus:
quia finguntur nunquã fuiſſe hæredes, niſi expreſsè
ſua bona dedicarent,vt plenè in verbo,*Et vxorem no
mine Adel.* Si autè moriatur filius poſt mortẽ patris
ante agnitã hæreditatẽ , tũc eam trãſmittit ad quoſ-
cũq; hæredes etiã extraneos per iura ſuperius alleg.
104 plus † dico,ꝙ nõ ſolùm ſuus hęres,id eſt in morien
tis poteſtate cõſtitutus hæreditatẽ ſibi delatã tranſ-
mittit in quoſcunq;:ſed etiã ille qui non eſt in pote-
ſtate, dummõ iura ſuitatis habeat,ſecundũ Bald. poſt
glo. in l.nepotes.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.vbi
decidit, ꝙ epiſcopus, qui non eſt in poteſtate patris,
hæreditatẽ paternã trãſmittit ad quoſcũq; hæredes
nõ aditã tamen ei delatã:cũ in his quibus verſat eius
fauor & honor,non cenſeatur eſſe extra patriam po
teſtatẽ:imò iura retinet ſuitatis, ſicut ea retinet mo-
105 nachus, vt d.l.fi.C.de epiſ.& cler. † Pro latiori tamẽ
horum terminorum declaratione ſcire debetis,quòd
tres ſunt ſpecies trãſmiſsionis. Prima eſt trãſmiſsio
naturalis,vt quando natiuus ſplendor ſeu nobilitas
à progenitoribꝰ ſeminatur in poſteros.l.nobiliores.
C.de com

C.de commer.& mercato. Et talis nobilitas nõ trãſ-
mittitur niſi per legitimã lineam etiã à matre hone
ſtè viuẽte. quia aliàs ſi mulier nobilis in corpus ſuũ
peccaret efficeretur infamis, & ſplendorẽ dignitatis
amitteret: & ſic eam quã perdidit trãſmittere nõ poſ
ſet. l.ſi qua illuſtris. C.ad Orfi. ff.de ſena. l.Caſſi⁹.& l.
imperialis. C.de nupt. Et pręſertim ſi cõmiſit inceſtũ
quibus caſibus vilitas vitæ fecit eam deploratã & hu
milem. l.ſi quis inceſtu.& l.humilem. C. de ince.nup.
106 Vnũ tñ mẽti tenebitis, † ꝙ licet nobilitas tranſmit
tatur in poſteros, non tamẽ cõſcientia tranſmittit̃, vt
pulchrè dicit Bal. in c.j.§.ſacramentũ.de conſue.recti
feudi. Quia cõſciẽtia patris mortui, aut viuẽtis non
eſt cõſcientia filij, vt ſ. vidiſtis. Ideo quantumcunqꝫ
defunct⁹ de malitia iurauerit, tñ hæres de nouo iura
re tenetur, ſecundũ Bald. ibi, cùm iuramentũ hæredis
multũ differat à iuramento teſtatoris, dicit tex. in l.
generaliter.§.j. C.de reb.cred.& iureiu. Præterea cõ-
ſciẽtia eſt animi motus ſibi ipſi perſuadẽs, & nõ alte-
ri, & ſeſe concernens, & non alium, ſecundũ Bal. not
in c.niſi cùm pridem. iiij.col. de renũtia.& latius tit.
dè notis feudo. in fin. de triplici conſcientia videatis
Io.And. in nouel. in c.ij. de offic. ordi. An autẽ filij &
hæredes exonerare teneantur cõſcientiam defuncti.
habuiſtis in verbo, *Si abſq; liberis moreretur*.j.circa fi.
Et finaliter declaratio cõſcientiæ non trãſmittitur,
nec alteri cõmitti põt, ſed bene cõmittitur, & in aliũ
puta hæredẽ tranſmittit̃ aliquod certũ à ſe prius de-
claratũ: puta, actus nudi miniſterij, in quo nõ differt
an fiat per ſe vel aliũ: arg. c.is cui. de off.dele.lib.vj. ſe-
cundũ Archi.& Io.An.i. in c.vlt. iſto tit. de teſta. in vj.
& ita intelligit̃ c.tua.ſ.eo.tit. ſecundũ Bal. in l. nulli.
ſuper verbo, pro ſua conſcientia. C.de epiſc.& cle. de
quo videatis Pan.& Docto. in c.fi.§.j. in fi. de offi.de-
leg.& Barba. ibi, & in ij. parte tracta. de pręſti.cardi.
q.ij. Secũda trãſmiſsio dicitur cõuentionalis, quę fit
virtute pacti & cõuentionis naturaliter ad hæredes
trãſitoriæ. l.iuriſgentiũ.§.pactorũ. ff.de pac.& l.ſi pa-
ctũ. ff.de proba. Tertia eſt tranſmiſsio legalis, qualis
eſt trãſmiſsio hæreditatũ, quæ ſola iuris authoritate
107 fit: de qua nunc loquimur. † Et huius tres ſunt ſpe-
cies, quas licet Bald. cuius ſunt hæc verba, vno modo
tractet in l.iij. C.de hære.inſtit. & aliter in l. cũ anti-
quioribus. in viij.q. C.de iure delib. Ego tamen inſe-
quẽdo cõmunes doctorũ theoricas, præſertim Bart.
108 in d.l. vẽtre. ff.de acquit.hæred. † aliter & clarius di
co, ꝙ prima ſpecies trãſmiſsionis hæreditatis eſt illa
quæ fit ratiõe & beneficio ſuitatis: de qua loquimur
Nã ſi, patre defuncto, filius in poteſtate conſtitutus
hæres ſuus moriatur ante aditã hęreditatẽ, ſiue ſciat
eam eſſe ſibi delatã, ſiue ignoret: ſemper eam trãſmit
tit ad quoſcũq; hæredes licet extraneos, qui eã adire
poterunt, ſicut poſſet filius ſi viueret, vt d.l. apud ho-
ſtes.& l.ex militari.§.fi. ſecundũ Bar. in d.l.ſi infanti.
dicentẽ ita cõmuniter teneri: & practicatũ eſſe plu-
ries, & determinatũ in collegio Peruſino, prout etiã
cõſuluit Ludoui. cõſ. lviij. incip. Viſis narratis in pun
cto. Et fieret hæc trãſmiſsio non ſolùm per filium in
poteſtate tẽpore mortis patris conſtitutũ, ſed etiam
per filium qui odio patris nõ eſſet in patris poteſta-
te, vt ſunt filij Iudæorum & aliorum infidelium, qui
ſolo baptiſmo à patris nexu in infidelitate reſidẽtis
liberant, vt dicit glo. ſingularis in c Iudæorũ. xxviij.
quæſt.j. quoniam tales quatinus eis vtile eſt, iura pa
triæ poteſtatis retinẽt: & ſic iure ſuitatis hæreditatẽ
ad quoſcunq; hæredes etiã non agnitam trãſmittũt,
ſecundum Barba. in rubri. de pecu. clericorum. ij.col.
quod etiam puto locum habere in aliis quinque caſi
bus ſupra in principio poſitis, in quibus non exiſtẽs
in poteſtate patris habet iura ſuitatis quatenus ſibi
109 eſt vtile, aut ſuo hæredi quãuis extraneo. † Et fit
hæc tranſmiſsio nõ ſolùm quo ad ius, ſed etiã quo ad
poſſeſsionẽ in ꝑſenti regno Frãciæ ex generali con-
ſuetudine, qua mortuus ſayſit viuũ. Nam ſicut filius
ipſo iure efficitur hæres & poſſeſſor hæreditatis pa
ternę: ſic etiam eam tranſmittit quo ad ius & poſſeſ-
ſionem, vi dictæ cõſuetudinis, de qua ſuprà plenè di-
xi: & adeo ꝙ bona patris condẽnati quæ hodie filiis
reſeruantur per authen. bona damnatorum. C.de bo
nis damna. non agnita per filium tranſmittũtur ad
quoſcunq; hæredes, ſecundum Sali. in dicta authen.
vlti.col. Et ratio eſt ſecundum Bart. quia beneficium
abſtinendi datum à prætore eſſet filio damnoſum, ſi
hæreditatem patris non agnitã non trãſmitteret: eo
quia ita de facili non reperiret hæredem: nec mirum
ſi hæreditas patris ita tranſmittatur ad quoſcũque.
Quoniã filius aut quilibet vlterior ſuus hæres mor-
tuo patre, abſq; alia agnitione hæreditatis efficitur
ipſo iure hæres beneficio & iure ſuitatis, inſti. de hæ-
redum qualita.& differentia.§.ſui. De quo plenè vi-
diſtis ſuprà. ideo trãſmittit hæreditatem indifferen-
ter ad quoſcũq;, ſiue ipſe filius decedat infra annum
à tẽpore hæreditatis ei delatæ, ſiue poſt annũ. Quia
hæc facultas tranſmittendi iure ſuitatis filio compe
tẽs durat perpetuò ſaltem triginta annis, per l.licet.
C.de iure deliberandi. & hæc eſt communis opinio,
quam refert & ſequitur Alexan. in dicta. l.cum anti-
quioribus.j.& ij.col. quamuis Bar.& malè, in dicta l.
ex militari.§.fi. ff.de teſtamento milit. dixerit filium
morientem infra annum, & ſic durãte tempore deli-
berandi, non tranſmittere hæreditatẽ, ſed ſolùm ius
deliberandi, quo hæredes vti poterunt intra reſiduũ
illius anni: ſicut ſtatutum eſt in quolibet hærede ex-
traneo, ſecundum terminos dictæ l. cum antiquiori-
bus de qua plenè dicam infrà, in tertia ſpecie tranſ-
110 miſsionis. † Pari modo, ſi fuerit per patrem filio le
gitima aut mai⁹ legitima relictũ, quo caſu filius age
re non poteſt, niſi ad ſuplemẽtum legitimæ. l. omni-
modo. C.de inoffic.teſta. filius moriendo ante quàm
agnouerit legitimã, vel ſuplementũ illius trãſmittit
iure ſuitatis facultatẽ petendi ad quoſcũq; hæredes.
Quia pro ſupplemento legitimæ cõpetit filio condi
ctio ex lege omnimodo, & ſic actio perſonalis, ergo
trãſmittitur ad quoſcunque hæredes, ſicut quælibet
altera perſonalis actio, ſecũdum Sali.& Iaſo. in l.ſci-
mus.§.j. C.de inoffic.teſta.& conſuluit Alexan. in ij.
parte, conſil. lv. incip. Viſo titulo quæſtionis. iiij.col.
& eſt de mente Bal. in l.ſi arrogator. in ij. oppoſitio-
ne. ff. de adop. vbi magis videtur inclinare in oppo-
ſitum. Videatis eum in l.ij. in vltima quæſtione. C.de
liber.præteritis. adeo quòd ſi filius fuerit à patre hæ
res inſtitutus ſub cõditione caſuali vel mixta, etiam
ſi cõditio foret poteſtatiua, putà, ſi hæres eſſe volue-
rit: quo caſu eo antè q̃ declaret ſi voluerit morien-
te, hæreditatem non trãſmitteret. l.ſi ita legatum.§.
illi ſi volet. ff.de legatis j. tamẽ cùm filij interſit, quòd
hæreditatem trãſmittat, talis conditio reiicitur quo
ad concurrentem legitimæ quantitatem. l. quoniam
in prioribus. C.de inofficioſo teſtamẽto.& ſic legiti-
mam tranſmittet, licet non agnitam, ſecũdum Bal.
Salicetum & Paulum ibi: & in tantum, quòd ſi filiæ
fuerit relictum: quãdo nupſerit, vel pro dote: quo ca-
ſu relictum peti nõ poteſt, donec nubat, vt plenè per
Bartolum in l.Titio centũ.§.Titio genero. ff.de con-
dition

ditiõibus & demõſtrationibus. talis filia antequàm
nubat moriendo tranſmittit ad hæredes, etiam tráſ-
uerſales relictum à patre ſibi factum, ſaltẽ quatenus
ſuam concernit legitimam, ſecundum Alex. in dicto
conſi. lv. & pulchre per eundem in prima parte, cõſi.
cxxxj. incip. Tranſmiſſum eſt ad me. Et idem eſſet
in facultate ſe dotãdi de bonis paternis reſtitutioni
ſubiectis, quã habet filius ſecundũ terminos authen.
res quæ. C. cõmunia de lega. Nam ſi filia fideicõmiſ-
ſo grauata, alicui nupſerit pauperi, quo caſu etiam
poſt nuptias poterat dotem dare de fideicommiſſo,
vt ibi concludunt Docto. certè moriẽdo ante quàm
dotem ſibi cõſtituat, ad hæredes trãſmittit illam fa-
cultatẽ ſe dotandi, ſecundum qualitatẽ viri, & quan-
titatẽ fideicommiſſi: quia ſi ſe prius dotaſſet, dos hę-
redibus pertineret, ſecũdum Paulum ſingu. in dicta
authen. res quæ. ergo & facultas petẽdi ad eos tranſ-
111 mittitur, ſecundũ eum, quod eſt no. † Et idem erit in
quarta Trebel. quæ non agnita per filium trãſmitti-
tur. l. quanquã. C. ad legem Falc. Et idem in fideicom
miſſo vniuerſali filio relicto, vt eo moriente trãſmit
tatur etiam ante aditam hæred. per hæredem, ſecun-
dum Bar. & Docto. in l. cùm filio. v. quæſt. ff. de lega. j.
& probatur in l. quidam ita in teſtamento. ff. ad Tre
bellia. & per conſequens ius ſeu facultas cogendi hæ
redem adire, & filio fideicõmiſſario hæreditatẽ reſti
tuere, ſine quibus fideicõmiſ. eſſet inutile, trãſmitti-
112 tur, ſit ibi. † De fideicõmiſſo autẽ particulari ſeu le-
gato nõ eſt dubium: qm̃ illud tranſmittitur ad quoſ-
cũq; hæredes, cũ mortuo teſtatore ilico recta via do-
miniũ rei legatæ tranſeat in legatariũ. Ideo morien
te legatario priuſquã legatũ ei tradatur: ipſum trãſ-
mittit ad quoſcunq; hæredes. l. cùm quidã. la ij. ff. de
lega. ij. & l. quæ legata. ff. de reg. iur. Sanè tamen intel
ligaris, ꝙ traſmutit rẽ legatã, nõ tamẽ trãſmittet ius
petendi & exigẽdi pœna legatario applicandã, ſi le-
gatum ei non ſolueretur. tex. eſt not. in l. ſi penum. ff.
qñ dies lega. cedit. Nec hoc caſu locum habebit regu
113 la, acceſſoriũ naturã ſequitur principalis. † De fidei-
cõmiſſo autẽ vniuerſali, an trãſmittatur fideicõmiſ-
ſario etiã extraneo ante aditã hæred. per hæredẽ mo
riente, vidiſtis plenè in verbo, *Si abſq; liberis more.* ij.
in materia fideicõmiſ. ſubſtitu. verſi. *Et hæc ſubſtitu-
tio fideicommiſſaria aliquando purè*, &c. De aliis verò
ſubſtitutionib9, ſcilicet vulgari & pup. qualiter trãſ-
mittãtur ſubſtituto præmoriẽte, vidiſtis ſuper eodẽ
verbo, In materia pupillaris ſubſtit. in j. prin. arti. &
plenè in fine illius ſubſti, De ſubſtitutiõe autẽ in do-
natione facta qualiter trãſmittat' in poſteros, videa-
ris in l. quoties. quam ibi ad hoc põderat Bal. in fine.
114 C. de don. quæ ſub modo fiunt. † Similiter legitima
ſeu quarta, quæ filio debetur arrogato ex cõſtit. diui
Pij, tranſmittitur non agnita in quoſcunq; hæredes
ſecundũ Bar. in repet. dictæ l. ſi arrogator. in v. oppo.
ff. de adop. quem ibi ſequitur Bal. in ij. oppo. Nam fi-
lius arrogatus legitimã habet in bonis patris arro
gatoris titulo ſingulari ex diſpoſitiõe legis, & quaſi
quadã neceſſitate præcedẽtis cõtractus ſtipulatiõis
iuxta §. cũ autẽ impubes. inſtit. de adop. Quo caſu in
his q̃ titulo acquiruntur particulari facilius fit trãſ-
miſſio. d. l. vnica. §. in nouiſſimo. C. de cadu. tol. ſicut
dixi in legatis. Sed in caſibus trãſmiſſio non fit iure
ſuitatis, quod etiam in ſola legitima nõ fuit introdu
115 ctum, ſecũdum Doct. in d. l. ſi arrogator. † Ob quod
decidunt ibi, quòd lucrum dotis marito proueniens
ex ſtatuto diſponente, ꝙ vxore præmoriente vir lu-
cretur dotem vel partem dotis, ſicut eſt hìc Caturci
& Toloſæ: marito poſt vxorẽ moriente ante, quàm
lucrum agnouerit, illud trãſmittit ad hæredes, ſecun
dum Salt. Paul. & Alex. in d. l. cum antiquioribus. &
116 Iaſo. in dicta l. ſi arrogator. ix. & x. col. † Vnum ta-
men menti tenebitis ꝙ licet filius hæreditatẽ pater-
nam non agnitam tranſmittat ad hæredes quoſcũq;
vbi eſt certitudinaliter delata volũtate patris expreſ
ſa, vt quia hęres fuit ab eo inſtitutus: vel tacita, putà,
quia ei ab inteſtato ſucceſſit, tamẽ hæreditas, de qua
tempore ſuæ mortis eſt dubium, an ei deferretur vel
nõ, putà, quia eo in certa re inſtituto alius hęres vni
uerſalis fuerit inſtitutus, & ſic poteſt filio hæreditas
deferri iure accreſcẽdi, ſcilicet hærede vniuerſali re-
pudiãte: vel poteſt ei hæreditas non deferri, ſcilicet,
ſi hæres non repudiet: certè ſi talis filius moriatur
priuſquam hæres vniuerſalis hæreditatem repudia-
uerit, vel aliàs ab illa excluſus fuerit. talis filius, qui
fuerat in re certa inſtitutus, non trãſmittit ius accre
ſcendi ab hærede: ad hoc vt hærede vniuerſali poſtea
repudiãte poſſit hæres filij, ſicut poſſet filius ſi viue-
ret, hæreditatem adire, quaſi iure accreſcendi delatã:
ita dicit Ange. in l. ex facto. ff. de hæredi. inſtitu. quod
verũ intelligit de iuris rigore: ſed de æquitate ſubuo-
nitur hæredi ipſius filij in re certa inſtituti præmor
tui, & ſubuenitur ei beneficio l. ventre. ff. de acq. hæ-
117 redi. † Tamẽ Imo. in d. l. ex facto. tenet contrarium
dicens tale ius etiã de æquitate non cõpetere hæredi
filij præmortui, anteq̃ ius accreſcẽdi operaretur: nec
hoc caſu locũ habere beneficiũ d. l. ventre. vbi videa-
tis per modernos, & Philippum Franchum, in repe-
titione cap. ſi pater. eod. tit. lib. vj. vbi tranſit cũ Imo.
in d. l. ex facto. Quoniam dicta l. ventre. procedit, qñ
in omnem euentum præmoriens ſe ſucceſſurum co-
gnoſcebat in hæreditate: quo caſu eã trãſmittit non
agnitam. Sed inſtitutus in re certa nõ cognoſcit cer-
titudinaliter ſe ſucceſſurum in omnem euentũ: cùm
ſucceſſurus nõ ſit, ſi hæres vniuerſalis acceptet hære-
ditatem, quod eſt not. Ideo illud ius accreſcẽdi, quod
tempore mortis illius filij cõtingere poterat, vel nõ
cõtingere: non tranſmittitur beneficio dictę l. vẽtre.
Videatis circa hoc & iungatis hic ea quæ pulchrè ha
buiſtis in verbo, *Si abſq; liberis moreretur.* ij. in mate-
ria ſubſtit. vulga. in iiij. prin. art. & in tertio caſu fal-
lentiæ, dum allegabam l. qui ex duabus. ff. de acquir.
hęred. vbi ius accreſcendi in caſu illo tranſmittitur,
& etiam in caſu noſtro trãſmitteretur, ſi filius in re
certa inſtitutus illã rem acceptaſſet, priuſquã deceſ-
ſerit, cũ ius accreſcẽdi ſit ſui natura trãſmiſſibile ad
hæredes ſemel portione adita. l. hæc ſcriptura. §. ſi. ff.
de conditionibus & demonſtra. Et hoc modo ſaluari
poſſet opinio Ange. in dicta l. ex facto. Quia cũ pars
quæ nunc repudiatur, nõ accreſcat perſonæ, ſed por
tioni, vt plenè dixi ſup verb. *& vxorem nomine Ade.*
in quarto præludio: ſemp tranſit ad hæredes ad quos
tranſit portio cui accreſcit. Et quia filius in re certa
inſtitutus, rem illam licet non agnitam tranſmittat
ad hæredes, cùm in hoc, loco legatarij habeatur, vt di
xi ſuper verbo, *In eodem teſtamento relinquens.* ij. cir-
ca finẽ ſuſtineri poſſet indiſtinctè opinio Ange. Plus
dicit Alexander in prima parte, allegato conſilio
cxxxj. incipien. Tranſmiſſum eſt ad me nuper con-
ſilium, quòd filia dotata ſtantibus maſculis excluſa,
tranſmittet tanquã ſua hæreditatem nõ aditam. De
118 quo ibi per eum, & tangam infrà. † Sed pulchrum
& diſputabile, ac ad decidendum ſubtile dubium eſt:
an ius conſuetudinarium, vel ſtatutariũ ſit trãſmiſ-
ſibile, ſicut ius cõpetens ex diſpoſitione iuris cõmu-
nis, id eſt

nis,id eſt an hæreditas paterna filio delata conſuetu
dine vel ſtatuto patriæ trāſmittatur iure ſuitatis ad
quoſcūq; hæredes non agnita, ſicut tranſmitteretur
hæreditas ei iure cōmuni delata. putà, ſtatuto cauet,
ꝙ patre mortuo ab inteſtato filij maſculi,excluſis fœ
minis,ſuccedāt:de quo plenè vidiſtis in verb. *Duas
habēs filias*.pone,moritur pater relicto filio maſculo
& filia:non eſt dubium,ꝙ maſculus filiā excludit:ſed
poſt mortē patris filius cum ſorore ſterit,aliter hęre
ditatē paternā non agnoſcēdo.& poſtea moritur ta-
lis filius nullo maſculo relicto:quia ſi maſculū relin
queret,nō eſſet dubiū, vt ibi dixi.ſed moritur relicta
filia parua quæ ei ſuccedit,nunquid talis filius morien
do totam paternam trāſmittit hæreditatē ad filiam
ſuā? Nō quæro de parte hæreditatis,in qua patri ſuc-
ceſſit de iure cōmuni, cū de illa nō ſit dubium, quin
ad filiā ſuam trāſmiſerit eam per ſuperiùs deducta.
ſed dubito de reliqua dimidia parte,quę illi filio ob-
uenit ex ſtatuto vel cōſuetudine:& in qua virtute ſta
tuti ſororē excluſit,an illā etiā non agnita tranſmit-
tat iure ſuitatis ad filiā,quam ſi agnouiſſet,dubiū nō
eſſet eam eſſe tranſmiſſam. Et tota difficultas pēdet:
quia in hac trāſmiſſione ceſſare videtur ratio finalis
ipſius ſtatuti,quæ ratio alia nō fuit, niſi fauor agna-
tionis,vt ſcilicet bona cōſeruentur in linea maſculi
na,ne nomen familiæ pereat.l.j.§.penul.ff.de ventre
inſpici. Quia hic vtraque eſt fœmina,ideo ſiue bona
trāſmittātur ad filiā ſiue nō,vtroq; caſu bona nō re-
manebūt in agnatione maſculorū. Nec obſtat ſi dice
retur,ꝙ iſta filia parua admittatur ex perſona ſui pa
tris maſculi,cū ſubintret eius locū,in ſtit. de hæredi.
quæ ab inteſta deferūt.§.cū filius.quia ad hoc reſpon
detur, ꝙ quādo filia ſuccedit in locū patris, nō venit
ex perſona patris,licet eius loco primò ponatur.Sed
poſtea ſuccedit ex ſua propria perſona,ita ꝙ conſide
rātur,qualitates filiæ, vel neptis, & nō ipſius patris,
prout magiſtraliter docet Bar.in l.j.in §.ſi filius.ff.de
cōiungen.cū emancipa.filiis.& in l.j.§.ſi ſit.ff. de col
latio.bono. & plenè ꝑ Modernos in l. qui ſe patris.
C.vnde liberi.Or cū iſta filia paruula ſuccedat in lo-
cū patris ſui,erit in eodē gradu cū amita:ſed ſi conſi
derātur qualitates filiæ,& nō patris,prout cōſidera-
ri debent,iſta filia non dicit̃ habere qualitatē,ꝓpter
quam excludat amitā.Paſſus iſte eſt altus, & ſummè
diſputabilis veruntamē omiſſis ambagib9 ego in ef-
fectu duas reperio opiniones contrarias. Prima eſt
opinio Sal.i.l.j.C.ad leg.Iul.de adult. volētis portio-
nem delatā filio maſculo virtute ſtatuti, ſi nō fuerit
per eum viuentē agnita,non tranſmitti ad eius filiā,
ſed in ea ſororē ſcilicet amitā filiæ eſſe potiorem.Mo
uetur duplici ratione principaliter. Primo,quia qñ
aliqua portio defertur contra ius cōmune alicui ex
iure ſpeciali,ita demū locum habet illud ius ſpeciale
contra ius cōmune, ſi portio delata ſit expreſſè acce-
ptata,aliâs nō.l. emācipata.C. qui admitti ad bono.
poſ.poſſunt.l.j.§.ibidē.ff.de collatio.bono. ſed ſic eſt
in propoſito,ergo &c.Secundò mouetur,quia quan-
do filius trāſmittit ex potentia ſuitatis hæreditatem
patris,illam tranſmittit non tanquā aditam,ſed tan
quā adeundā,vt l.i.C.de his qui ante apertas tabu.&
bonus tex. in l.ſi quis filium.in prin.ff.de acquir.hę-
redi. Si ergo portio ſtatutaria tranſmittitur tanquā
adeunda.& filia maſculi non reperiat̃ illius qualita-
tis,per quā excludere poſſit amitam:ergo adire non
poterit:& per cōſequens ſuccedere non pōt.Per quā
rationē in eandē ſententiā inclinat Ludo.in d.l.ven-
119 tre.ff.de acquir.hære. † Subiungens,quia ſtatutum
excludens fœminas à ſucceſſione patris propter ma
ſculos,intelligitur ſtātibus maſculis,qui patri ſucce
dant:aliàs fœminæ nō excludunt̃,ſecundū Bart.not.
in l.ij.§.ſed ſi ſunt ſui,per illū text.ff.ad Tertyl.& l.j.
§.ſi filiū.ff.de bono.poſſeſ.cōtra tabu.& Bal. in l.ma-
ximū.C.de liber.præte. Præterea regulā habemus,
ꝙ qñ aliqua portio alicui defertur de iure ſpeciali,in
ea locū nō habet beneficiū iuris cōmunis,tex.eſt ſin-
gularis in l.mulieri & Titio.ff.de cōdi.& demon. er-
go cùm ad illā partē per ſtatutū delatā non veniant
maſculi iure cōmuni,ſed ſtatutario,& ſic iure ſpecia
li,nō habebit locū beneficiū iuris,ſcilicet trāſmiſſio.
Alia fuit opinio Bal.in c.j.in titul. epiſcopū vel abba
tem feu.dare nō poſſunt.vbi per illū tex.elegāter di-
cit,ꝙ filia ſemel excluſa à ſucceſſione paterna pro-
pter maſculū,ſemper intelligit̃ excluſa:adeo ꝙ mors
maſculi filię nō prodeſſet,quod reputat not.propter
ſtatuta diſponentia, ꝙ exiſtētibus maſculis,fœminæ
non ſuccedāt:quia licet moriat̃ maſculus nō relictis
liberis,aut relictis nō qualificatis:tñ propter hoc fœ
mina quę ſola exiſtentia maſculi ſemel fuit excluſa,
ad ſucceſſionē non admittetur paternā. Idem tenuit
Bal.in Auth.ſed & ſi quis.& in l.quibus. C. de ſecun.
nup.& conſuluit Fran.Aret.conſ.l.incip. Copioſè &
elegāter.penul.col.Ergo tota hęreditas penes filiam
maſculi aut aliū hæredē remanebit:& ita videtur ſen
tire Bal.in ſuis verbis , licet ſpecificè q̃ſtionē noſtrā
nō ponat ibidē.Sed in quodā ei9 cōſilio incip. Factū
proponitur ſub hac forma. quod formaliter refert
Lud. in d.l.ventre. quæſtionē noſtrā decipit pro filia
maſculi, dicēs ad eam trāſmitti portionē ſtatutariā,
& penitus excludi amitā. Mouet̃ ꝙ cōmunis ſenten-
tia eſt,ꝙ filius hæreditatē patris trāſmittit ex poten
tia ſuitatis:ergo ſicut tranſmittit illā partē, quæ ſibi
defertur de iure cōmuni, ſic etiam trāſmittere debet
aliā partē,quæ ei defertur iure ſtatutario,ne aliâs ſe
quatur abſurdū, ꝙ iſte filius pro parte dicat̃ ſuus , &
in alia parte nō:& ſic in parte trāſmittat,& in parte
nō:contra cōmuniter no.in l.j.& ij.ff.de acqui.hærè.
& quia eadē res non debet diuerſo iure cēſeri. l. eum
qui ædes.ff.de vſuc.Ita refert Ludo.vbi ſ. & Paul. de
Caſt. in l.fi.ff.de acqui.hære.Et hāc partē conſulendo
in prima parte tenuit Alex. cōſi.xx.incip. Viſo pro-
ceſſu cauſæ vertētis inter Raymundū.vbi inter cæte-
ra principaliter mouetur:quia cū ſtatutū diſponat,ꝙ
ſtātibus maſculis fœmina nō ſuccedat patri, cùm eo
caſu fœmina per ſtatutū ſit excluſa & priuata à ſuc-
ceſſione paterna, deſinit eſſe ſua, ac ſi pater eā exhę-
redaſſet,vt ſingulariter dicit Bar.in l.j.§.ſciēdū.in fi.
per illū tex.ff.de ſuis & leg.hære.& ſequit̃ Bald. in d.
l.maximū.& Imo.in d.l. ventre.& Lud.in l.apud Iul.
§.idē Iulianus.ff. ad Treb. Ergo cū filia per exiſtētiā
maſculi in ſucceſſiōe patris deſinat eſſe ſua,filius ma
ſculus in tota ſucceſſione dicitur eſſe ſuus:& ſic totā
debet poſſe trāſmittere ex potētia ſuitatis hæredita-
tē.Quid ergo nunc dicendū in tanta difficultate,vbi
Franciſ.Aret.conſi.cxlij.incip.Viſo ſtatuto cōmunis
Aretij.ij.col.punctū noſtrū reliquit indeciſum,hone
ſtè ſe excuſans. ꝙ de illo caſu nō fuerat cōſultus. Si-
militer Iaſ.in d.l.emācipata.ij.col.C. qui admitti ad
bon.poſ.poſſunt.dixit nihil velle decidere,quia ple-
nè hoc diſputauit in d.l.ſi arrogator.ff. de adopt. vbi
in xij.col.finaliter in hæc verba cōcluſit: Ego habeo
hāc quæſtionē pro dubitabili,& aliter ꝓ nunc nō de-
120 termino:† quāuis aliqui opiniōes cōcordare voluе
rint dicētes,ꝙ aut ſtatutū purè,ſimpliciter,& abſolu
tè propter exiſtentiā maſculorū excludit fœminas,

& ſic in totũ: & tũc eſt verũ dicere, ꝙ maſcul⁹ moriẽ-
do ante agnitã hæreditatẽ totã hæreditatẽ tranſmit
tat ad ſuam filiã, aut ſuos alios hæredes. Quia cũ vir-
tute ſtatuti fœmina in totũ excluſa nõ ſit de ſuis, ac ſi
eſſet exhæredata. Imò ſola exiſtẽtia maſculi tẽpore
mortis paternæ eã perpetuò excluſerit. Ideo morien
te poſteà maſculo nihil poteſt ad eã peruenire quæ
ſemel excluſa fuit: ſed tota hæreditas tranſmittitur
ad liberos filij etiã nõ maſculos: & ita ſaluari poteſt
ſecunda opinio: ſcilicet Bald. Pau. de Caſt. & Alex. &
quod notat Bar. in d. l. ſciendũ. Aut ſtatutũ non exclu
dit ſimpliciter filias propter exiſtẽtiam maſculorũ.
ſed iubet eas dotari: vel vult eas à patre eſſe dotatas,
& tũc quia dos ſuccedit loco legitimæ, vt plenè decla
rat Bar. in l. Titio centũ. §. Titio genero. ff. de cõdi. &
demõſtr. Sequitur, ꝙ ſtatutũ vult eo tunc, ꝙ fœmina
habeat legitimã ſuã: & ſic eam in totũ non priuat, &
per cõſequens nõ deſinit eſſe ſua propter exiſtentiã
maſculi, vt pulchrè limitãdo opinio. Bar. in d. §. ſciẽ-
dum. cõſuluit in prima parte Alex. cõſi. cxxxj. incip.
Trãſmiſſum eſt ad me. Ideo ſi filius ante agnitã por-
tionẽ ei à ſtatuto delatã deceſſerit, illã partẽ nõ trãſ-
mittet ad filiã, niſi ſolùm partẽ hẹreditatis ſibi de iu
re cõmuni cõtingentẽ. Aliã verò habebit eius ſoror
filiæ ſuæ amita. Et ita ſaluatetur prima opinio q̃ fuit
Salicet. in d. l. j. C. de adulter. poſt Iacob. de Aret. &
Vbertũ de Bobio: quos idem tenuiſſe refert ibi Ang.
[Adde ꝙ hanc quæſtionem videtur aliqualiter deci
dere idẽ Iaſ. in l. cũ mora. vj. col. in prin. C. de trãſact.
121 † Sed quia ecõtrà vos ſcitis, ꝙ aliqñ ſtatutũ ſimplici
ter ſeu perpetuò non excludit filias per exiſtentiam
maſculorũ, ſed eas tẽporaliter excludit. putà, quia di
cit, ꝙ filia dotata non ſuccedat patri, quouſq; ſeu do
nec maſculus ſupererit. Quo caſu maſculo poſt mor
tẽ patris præmortuo ſucceſsio paterna, qua filia erat
excluſa, ab inteſtato ad filiũ reuertitur: vel ſi in teſta
mẽto patris fuerat præterita, poteſt teſtamentũ dice
re nullũ, vt plenè dixi ſuprà in verb. *In eodẽ teſtamen
to relinquens*. in ix. limitatione. Sed quæro nunc, an fi-
lia poſt mortẽ patris pręmoriente, & deinũ maſculo
ſine liberis maſculis decedẽte, prædicta filia ad ſuos
tranſmiſerit ſpem ſuccedendi, vel dicẽdi teſtamentũ
patris nullũ, vt ſui liberi ſucceſsionẽ aui materni pe
tere poſsint, vel teſtamentũ aui dicere nullum. Sicut
poſſet filia eorũ mater, ſi fratri maſculo ſupuixiſſet
ſine maſculis defuncto. Sup hoc videatis Bar. in l. fin.
ff. ad Tertyl. vbi decidit ꝙ non. Sed Bald. contra, in l.
ij. C. de liber. præter. & ibi Alex. plenè. & an ſaltẽ in-
terim trãſmittat legitimã, ſi adhuc viuente maſculo
decedat, ibi plenè per Bald. & plenius per Sebaſtianũ
de mõte ſancti Sabini in repetitione Authẽ. nouiſsi
122 ma. xxvij. folio. C. de inoffi. teſtam. † Reſtat ergo, ꝙ
de iure cõmuni filius moriendo ante agnitã paternã
hæreditatẽ ſibi iure cõmuni delatã trãſmittit perpe-
tuò ad quoſcunq; etiã extraneos hæredes. quod eſſe
123 verum limitatur tripliciter. † Primò limitatur hoc
procedere quantũ ad ius ſuccedẽdi de iure ciuili: nã
illud bene tranſmittitur ad quoſcunq; ex potentia
ſuitatis. ſecùs autem eſſet in iure ſuccedendi, de iure
prætorio, putà, in bono. poſſeſ. quã filius non agnitã
in ſucceſsione ab inteſtato ad neminẽ trãſmittit ex
potẽtia ſuitatis, ſecundũ Alex. in d. l. emancipata. pe-
nul. col. verſi. non obſtat tex. in d. §. ibidẽ. dicens hoc
eſſe ſubtile, & nõ tactũ ab aliquo doctore in iſto pun
cto ſuitatis. Mouetur, quia tranſmiſsio ex potentia
ſuitatis fit, eo quia incõtinẽti filius in poteſtate mor
tuo patre abſq; alia paternæ hẹreditatis aditiõe cen
ſetur iam eſſe hæres ipſo iure, ac ſi adimiſſet inſpecta
diſpoſitiõe iuris ciuilis. l. j. §. qui ſunt in poteſtate. ff.
ſi qs omiſſa cauſa teſta. & l. fili⁹ qui patri. ff. de vulg.
& pupil. Ideo non mirũ, ſi de facili talis tranſmiſsio
fit. Sed hoc dici non poſſet in tranſmiſsione bonorũ
poſſeſ. Quia lex ex potentia ſuitatis nõ facit eũ ipſo
iure honorũ poſſeſſorẽ, cùm in bonorũ poſſeſsio. ac-
quirenda requiruntur iudicialis agnitio. l. fi. C. q̃ ad-
mitti ad bonorũ poſ. poſſunt. Et ſic ꝓpter præſentiã
iudicis quæ in ea requiritur, ſola ſuitas nõ habet effe
ctum operari: quia ſecundũ Bald. in d. l. emancipata.
Cyn. & Sali. Ideo bonorũ poſſeſsio nõ agnita ex po-
tentia ſuitatis, nõ trãſmittitur, quia requirit actum
facti extrinſecũ, ſcilicet, ꝙ fiat in præſentia iudicis
vt dictũ eſt. Et ea q̃ ſunt facti non tranſmittũtur ipſo
iure ad hæredes. l. j. §. Scæuola. ff. ſi qs liber teſtamen-
to iuſſus fuerit. & l. cũ hẹredes. ff. de acqui. poſſeſsio.
124 † Quod verũ intelligit Iaſon in prẹludiis d. l. eman
cipata. iij. col. in bon. poſſeſ. decretali ꝑ quã tribui-
tur filio hẹredi ius in re & paterna hẹreditate. Quia
cũ illa agnoſci nõ poſsit ſine iudice & eius decreto,
vt d. l. fi. nõ agnita nõ trãſmittitur, vt ad hæredes ius
hæreditatis tranſeat, ſicut tranſit de iure ciuili ex po
tentia ſuitatis ſola quæ ipſo iure efficit filiũ verũ hæ
redẽ. non ergo mirũ, ſi trãſmittat quod iam habet, &
ſibi verè competit, ſcilicet paternã hẹreditatem. Sed
hoc fieri non põteſt iure prætorio, vt dixi: quia bono
rũ poſſeſsio decretalis nunquã filio cõpetit, nec ius
ei tribuit, donec à iudice petit. & per iudicẽ decerni-
tur, vt d. l. fi. & ſic tanquã agnita cùm nõ ſit, tranſmit
ti nõ poteſt. Sed bonorũ poſſeſsionẹ edictalem quę fi
lio cõpetit ipſo iure ex edicto pręroris ilico mortuo
patre, q̃ aliud ius nõ tribuit filio de præſenti, & ipſo
iure in paterna hæreditate, niſi quia ſolùm det ei fa-
cultatẽ petendi corã iudice, & cognoſcẽdi infra an-
num bonorũ poſſeſsionẽ decretalẽ, vt ſibi decerna-
tur cõpetere paterna hẹreditas iuxta terminos d. l. fi.
imò hodie ſufficit ſola filij agnitio corã iudice ſine
decreto, vt ibi. Certè illã edictalẽ bonorũ poſſeſsio-
nem, id eſt facultatẽ agnoſcẽdi decretalem & pater-
nam hæreditatẽ bene trãſmittit de iure prætorio, ſi-
cut poteſtas illa trãſmittitur de iure ciuili, quo filius
tranſmittit paternã hæreditatẽ, non tanquã agnitã.
Imò eius hæres põt eam non agnoſcere, & repudiare
quod facere nõ poſſet, ſi ſemel filius eam agnouiſſet,
cùm filius ſemel agnoſcẽdo paternã hæreditatẽ am-
plius eã repudiare nõ poſsit. l. ſuus hæres. C. de repu
dianda hæredita. & minus poteſt eius hæres, ſed eam
tranſmittit, vt agnoſcenda, prout videbimus in inte
grum reſtitutione, quæ licet factũ requirat extrinſe
cum, ſcilicet impetrationem à iudice: tamẽ ſi minor
moriatur ante impetrationẽ tranſmittitur ad hære-
dem. l. nõ ſolũ. ff. de in integ. reſtit. & l. minor. §. fi. ff.
de minori. Facit l. Panthonius. ff. de acquir. hære. & l.
qui duos. ff. de rebus dubiis. & ita poſt longã diſputa
tionẽ cõcludit Iaſon poſt præludia in d. l. emancipa
125 ta. j. ij & iij columnis. † Secundò limitatur, ꝙ hære
ditas patris nõ agnita trãſmittitur perpetuò ad quoſ-
cunq; hæredes filij, nõ mortuo patre fuiſſet filio hæ-
redi ſtatutus terminus, à ſuperiore ad deliberãdum
an velit eſſe hæres patris vel non. Quoniã eo tunc ſi
decedat filius infra talem terminũ ſibi datum ad de-
liberandũ, cenſetur eſſe tanquã extraneus, ita ꝙ non
trãſmittet de potentia ſuitatis ad quoſcunq;, niſi re-
liquum temporis dati à iudice, ſecundũ Bart. in l. ex
militari. §. fin. in fine. ff. de teſtamen. militis. per tex.
in l. cùm antiquioribus. C. de iure deliberan. Et idem
ſi ſtatuto

ſi ſtatuto aut cõſuetudine patriæ eſſet filia aut filius
excluſus vel iuramento:quo caſu non eſſet hæres pa-
tris ſuus,nec conſequeretur effectũ ſuitatis,nec dice
retur hæres neceſſarius,ſed volũtarius,ſecundũ Bar.
in l.ſciendũ.ff.de ſuis & legiti.hæredib.& Ange.in §.
eadẽ habet.in fine.inſtitu. de hæredi. quæ ab inteſta.
126 deferun.† Tertiò limitatur,ꝙ hæreditas patris nõ
agnita trãſmittitur ad quoſcunq;,niſi filius ſeu vlte-
rior deſcẽdens primũ locũ ſuitatis tenẽs cui hæredi-
tas eſt delata,abſtinuiſſet , ſeu eã repudiaſſet in vita
ſua.Quia eo tunc eam nõ tranſmitteret adeundã,ne
plus iuris in aliũ transferat,quàm in ſe habeat,ſecũ-
dum Bar.& cõmuniter Docto. in d.l.ventre.& l.fi.ff.
127 de teſtamẽ.militis.† Poteſt tamẽ in vita ſua filius,
qui ſemel hæreditate patris abſtinuit,reuocare ab-
ſtentionẽ ſeu repudiationẽ duobus concurrentibus.
Primò,ꝙ infra triennium eam reuocet. Secũdò,
ꝙ res ſit integra,id eſt ꝙ bona nõ ſint alienata : quia
vltra trienniũ vel citra ſi bona eſſent alienata , vel ꝑ
alium hæredẽ legitimũ ſequentem in gradu eſſet hæ
reditas adita,cùm bona eſſe alienata,vel hæreditatẽ
eſſe alteri quæſitã per aditionẽ æquipatentur,ſecun-
dũ Bal.in l.ij.C.de iuris & facti ignoran.non audiretᷣ
filius volens adire quod ſemel repudiauit , niſi eſſet
minor vigintiquinq; annis,qui vltra trienniũ infra
tempus petendæ reſtitutionis in integrum,quod eſt
quadrienniũ à die minoris ætatis finitæ cõputandũ.
l.fi.C.de tẽpo.in integrũ reſtitutio. peten. poteſt per
viam reſtitutiõis , tanquam læſus facilitate minoris
ætatis adire paternã hæreditatẽ ſemel repudiatam,
etiã ſi bona forent alienata : prout de his omnib⁹ eſt
tex.ſolẽnis in l.fi.C.de repudian.vel abſtinen. hære-
128 dita. † Licet enim filius reuocare nõ poſsit immiſ-
ſionem ſeu aditionẽ paternæ hæreditatis, ſi ſemel in
ea ſe immiſcuerit & adiuerit,vt l.ſuus hæres ibi,cùm
reſpuere quæſitam.C.titulo allegato ſecũdum verã
opinionẽ,quicquid dixerit Bar.& quidam alij in l.ſi
maior.codẽ titu. Tamen abſtentionem ſeu repudia-
tionem reuocare poteſt,& paternæ hæreditati ſe im
miſcere prout ſuprà dictũ eſt.Et ratio differentię eſt
(omiſſa ratiõe Saliceti) nã filius ſuus de iure ciuili
velit aut nolit, eſt hæres.Et licet à prętore habeat be
neficium abſtinendi, & ſe abſtineat:tamẽ adhuc re-
manẽt reliquiæ antiquæ iuris ſuitatis,quæ ſufficiunt
ad confirmandũ teſtamentum , ac ſi hæreditas adita
fuiſſet:& plures alios effectus operãtur, de quib⁹ pa-
ter in l.cùm quaſi.§.ſed & ſi quis ſuus.ff. de fideicom
miſſa.libertatibus.glo.in l.quidã eulogio. in fine gl.
magnæ.C.de iure deliberã.& propter illas reliquias
mediante ſuitate quæ durant,nõ obſtante abſtentio-
ne,lex permittit in filio ſuo tantũ,ꝙ poſsit abſtẽtio-
nem ſuam reuocare : & quia res de facili reuertitᷣ ad
ſui naturã.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.&
hæc eſt ratio d.l.fi.quæ ceſſat in caſu contrario,ſcili-
cet ſi filius reuocare vellet immiſsionẽ ſemel factã,
129 † Et in tantũ eſt hoc verum (videlicet ꝙ filius poſ-
ſit ſuam abſtentionem ſeu repudiationem reuocare)
ꝙ nõ ſolùm habet hoc locum in filio reſpectu pater-
næ hæreditatis,ſed etiam habet locũ in nepote ex fi-
lio & alio quolibet deſcẽdente ſuo , q poteſt eſſe hæ-
res ſuus tenẽdo primũ locũ ſuitatis,aliis proximio-
ribus ſubductis de medio,ſecundũ Bart.in d.l.fi.& in
l.ſi quis ſuus.ff.de iure deliber.gl.& Bar.in l.nonnun
130 quàm.ff.de collatione bonorum.† Plus dico.ꝙ etiã
ſi ſuus hæres habeat coniunctum,ſeu cohæredem ex-
traneum ſibi datum in teſtamẽto patris; dummodo
cohęres ille nõ adiuerit,antè quã fili⁹ reuocet abſten
tionẽ,& ſic res ſit integra:poterit ſuus abſtẽtionem,
reuocare,& paternã hæreditatẽ adire:ratio eſt,quia
per dationem cohæredis extranei nõ tollitur ſuitas,
quo ad ea quæ teſtator in teſtamẽto diſpoſuit,ſecun-
dum communẽ doct.opinionẽ in l.apud Iul.§.idem
Iulianus.ff.ad Treb.ita elegãter cõcludit Bart.in l.ꝓ
hærede.§.Papinianus.ff.de acq.hære.per illũ tex.ibi
ſi cohæres adiuit.à cõtrario ſenſu. Et ita concludunt
Ang.& moderni contra glo.ibi,in d.l.fin.C.de repu.
131 hær.quos ibi ſequitur Iaſon.† Plus dico , ꝙ filius ꝗ
à paterna hæreditate abſtinuit, non ſolùm reuocare
poteſt abſtentionẽ expreſsè hæreditatẽ adeundo , &
declarato animo ſe immiſcẽdo , ſed etiã tacitè,putà,
exercẽdo aliquẽ actum qui fieri nõ poterat citra ius,
& nomẽ hæredis,putà,ſeruum hęreditarium manu-
mittendo , debita hæreditaria ſoluendo. De quibus
actibus plenè in l.gerit.& l.pro hærede.ff.de acquir.
hæredi.& dixi plene ſuprà,*mortuo itaq; teſtatore.* j.&
ita tenet Alex.& Iaſon in l.j.C.de iure delib. per tex.
in d.l.pro hærede.§.Papin.& l.j. C. de repu.hære.&
eſt de mente Docto.in l.Iulianus.§.fi.ff.de iure deli-
beran.licet glo.Ang.& Pau.de Caſt.contrarium te-
neant,volentes reuocationem expreſſam eſſe neceſ-
132 ſariam:& malè. † Fortius dico,ꝙ filius non ſolũ po
teſt ſuam abſtẽtionẽ & repudiationem reuocare in-
fra tempus prædictũ,ſi facta fuerit extra iudiciũ,ſed
etiã ſi à paterna hæreditate abſtinuiſſet iudicialiter
corã iudice,ſecundũ Bal. Rapha. Fulgo.Alex. & Iaſ.
in d.l.fi.C.de repudian.hæredi.Quia nõ refert an re-
pudiatio hęreditatis fiat in iudicio,vel extra:nec ri-
gor iudiciorum aliquid operatur in hoc caſu. l. ſiue
apud acta.C.de tranſact.ita dicit glo. in l.ſicut.C. de
repudian.hæred.licet Bal.ſibiipſi contrarius, tenuiſ-
ſet cõtrarium malè & in l.ij.C.de iuris & facti igno-
133 ran. † Quæ omnia ſunt notanda, pro extenſione d.
l.fi.ſingulariter volentis filium infra trienniũ re in-
tegra poſſe reuocare abſtentionẽ ſeu repudiationẽ
paternæ hæreditatis per ipſum factũ:quam nũc limi
tabitis,ꝓcedere in hæreditate patris vel aui & ſimi-
134 liũ,dummodo ibi adſit ſuitas:† Secùs in hęreditate
matris vel lineæ maternæ : quia ibi ceſſat ſuitas ſuꝑ
qua d.l.fundatur:poſſet enim filius qui hęreditatem
maternam vel alterius de linea materna repudiaſ-
ſet,repudiationẽ reuocare infra annũ,nõ per d.l.fin.
ſed per l.filij mater.ff.ad Tertyl. de cuius intellectu,
quia varia dicũtur,propter d.l.ij. C. de iuris & facti
ignorã.videre poteſtis latè per Alex.& Iaſo.in l. qui
135 ſe patris.C. vnde liber.† Secundò limitabitis d.l.nõ
procedere in filio emãcipato,quia in eo ceſſat ſuitas.
& licet hodie ſublata ſit differẽtia emãcipationis &
patriæ poteſtatis ſolũ quo ad ſuccedendũ ab inteſta-
to,tamen vbi aliquid fundatur in ſuitate,illud cade-
re nõ poteſt in filio emãcipato. Ideo hodie emãcipa-
tus nũ tranſmitteret hæreditatẽ patris non aditã ex
potẽtia ſuitatis.de qua trãſmiſsione loquimur, cùm
in eo etiã hodie non eſt ſuitas, vt cõcludunt Doctor.
in d.l.ventre.Et ita concludunt Bar.& Docto.cõmu
niter reprobata glo.ibi,in d.l.fi.& Ang.in §.emanci-
pati.inſtitu.de hæred.quæ ab inteſta.deferun.ij. col.
Et tamen verum, ꝙ emancipatus qui paternã hære-
ditatẽ repudiauit, poteſt infra annũ reuocare , & eã
adire ꝑ d.l.filij mater.quæ nõ fundatur in ſuitate,vt
etiã tenet Bal.in d.l.ij.C.de iuris & facti.ignorã.licet
contrariũ voluerint Salic.& Fulg.& malè ſecundum
136 Alex.& Iaſon.in d.l.fi.† Tertiò limitabitis d.l.locũ
habere in filiis ſuis, qui repudiant hæreditatem pa-
tris,vel alterius aſcendentis.ſecùs eſt econtrà,quia ſi

aſcendens putà, pater vel auus repudiaret hęreditaté
filij vel nepotis, nó poſſet ſuá reuocare repudiationé
factá in hæredi.deſcendentiũ infra trienniũ: quia ra-
tio d.l.ceſſat, ſcilicet ſuitas. Ita dicit gl. in fine, quam
ſequitur ibi Bal.in l.non iuſtá.C. ad Trebel. & idem
Bal.in d.l.fi.poſſet tamen aſcendens infra annũ reuo
care per d.l.filij mater.ſecundũ Bal.in d.l.ij.C.de iur.
137 & facti ignoran.† Quartò limitabitis d.l.finalé lo
cũ non habere, qñ filius ſuus renuntiaſſet ſuæ legiti-
mæ ex teſtamento vel ab inteſtato ſibi cõpetenti, vel
ſupplemento eiuſdé: quia tunc nó poſſet ſuá reuoca
re repudiationé, ſicut nec qñ renũtiauit querelæ in-
officioſi teſtaméti.l.ſi quis filiũ.C.de inoffi.teſtamé.
Nam d.l.fi.de repudia.hęredi.loquitur in ſuo qui eſt
hæres vniuerſalis patris, non qñ habet legitimá tm̃,
cùm tunc æquipararetur legatario, qui repudiationem
legati reuocare nó poteſt.l.proinde.ff.ſi cer.peta. ita
ſingulariter dicit Bal.in d.l.fi.qué ibi ſequuntur Ale
xan.& Iaſ. Aliqui tamẽ tenuerunt contrariũ, ꝙ imò
hoc caſu poſsit perpetuò renuntiationé reuocare, vt
dixi in verbo, *Si abſq; liberis moreretur*.verſi.ij.limita
tur dicta regula in materia vulg.ſubſt. tractando pri
138 mum effectũ illius ſubſtitutionis.† Quintò limita.
d.l.procedere in repudiatione ſub abſtétione expreſ-
ſa, quæ reuocari poteſt expreſsè adeundo: aut tacitè,
vt dictũ eſt. ſecùs tamen eſt in repudiatione ſeu ab-
ſtentione tacita ex lapſu té poris inducta. Ná ſi filius
ſtat per triginta annos & tacet, excluditur à iure ſe
immiſcendi paternæ hæreditati ſecundũ cõmunem
opin.in l.licet.C.de iure delib. Et plenè dixi ſ. in ver
bo, *Mortuo itaq; teſta.* j. Certè iſtá tantá repudiatio-
né nó poſſet ſuus reuocare infra trienniũ, ſecundum
Bar.qué ibi ſequit̃ Iaſ. in l.iij.C. de iur. & facti igno.
vbi reſpondendo ad tex.in d.l.fi.de repud.hære.dicit
ꝙ loquit̃ in repudiatione expreſſa: quia prima reuo-
cari nó poteſt, ſecunda ſic. Idem tenent Paul. Alex.&
Iaſon in d.l.fi.Bal.& Pau.in d.l.ſi quis ſuus.ff.de iure
139 deliber.† Sextò limitabitis d.l.fi.procedere, qñ ſuus
hæres nó haberet ſubſtitutũ. Nam ſi ſubſtitutũ habe-
ret, & paterná hęreditaté repudiaret, vel abſtineret,
nũ poſſet abſtentioné reuocare, ſecundũ gl. in d.l. fi.
quá ibi ſequuntur Bal.Ang.Alexá. Iaſon & cõmuni-
ter alij doct.quia ꝑ dationé vulgaris ſubſtituti ſecun
dum communé opi.tollitur ſuitas, vt infrà latiùs di
cetur. & ſic ceſſat ratio d.l.reuocationé permittétis.
Septimò limitabitis d.l.fin. non procedere in filio,
qué pater inſtituit ſub cõditióe, ſi voluerit. Quia cũ
talis conditio ſuſpendat ſuitaté.l.ſi cũ Cornelius.&
l.iam dubitari.ff.de hæredi.inſt. ſi ſemel repudiaret,
non poſſet reuocare, cũ eo tũc ceſſet ſuitas. quæ ſalté
interim eſt ſuſpenſa. Ita eleganter decidit Ioan. de
Imo.in d.l.iá dubitari.vbi reprobat in hoc Ange.te-
140 nenté contrariũ.† Octauò limitabitis d.l.fi.vt pro-
cedat, qñ abſtentio ſeu repudiatio fuit valida: quia
in ea nullus error facti aut iuris interuenit. Si auté
ſuus hæres abſtinuerit: dum ſe putat non eſſe ſuũ, ſed
volũtariũ: quia tunc talis repudiatio eſt inefficax. po
teſt eam perpetuò reuocare: vt l.is qui putat.cũ l.ſeq.
iuncta glo.quá ad hoc ibi not.Bar.ff.de acquir.hære.
141 † Nonò limitabitis d.l.fin.dum vult, ꝙ filius poſsit
ſuam abſtentioné reuocare vſq; ad trienniũ: quádiu
ipſe filius viuit, non tamé tráſmittit iſtam facultaté
reuocádi ad hæredes. ſecundum Ang.Ioan.de Imol.
& Ludo.in d.l.venere.ff.de acquir.hæré.licet in con-
trariũ faciat d.l.ſi quis filiũ.§.j.eod.tit. Tamen Alex.
& Iaſon in xxj.col.tenent opinin.Ang.in l.qui ſe pa-
tris.C.vnde libe.& in d.l.fi.& idem Iaſ.in l.emácipa
ta.C.qui admitti ad bonorũ poſſeſ.poſſunt.in princi
pio. Quia in filio dũ viuit adeſt ſuitas: in qua funda-
tur d.l.fi.quæ ſuitas ceſſat in hærede, ad qué nó tran-
ſit. Quod intelligatis, niſi filius eſſet minor, & abſti-
nuiſſet, & res nó eſſet integra: quia tũc cùm poſſet ſi
vellet abſtentioné reuocare ꝑ reſtitutioné in integ.
tanquam minor. facultatem petendi reſtitutioné in
hęredes tranſmitteret. Cùm reſtitutio ſit ſui natura
traſmiſsibilis, vt d.l.nó ſolùm.ff. de in integrũ reſti.
ſecùs fortè eſſet ſi res eſſet integra: quo caſu cũ filius
qui abſtinuit poſsit de iure cõmuni infra triénium
ſuá reuocare abſtentioné, ſibi non cõpeteret reſtitu-
tio, quæ dicitur remediũ extraordinarium, argu.l.in
cauſæ.ff.de minoribus.& ſic facultaté abſtinendi ſibi
competenté de iure cõmuni non tranſmitteret, niſi
fortè in liberos ſuos hæredes, nó in extraneos. videa
tis latè per Iaſ.in d.l.qui ſe patris. Vnde reſtat cõclu
142 ſio, † ꝙ ſuus hęres moriẽdo ante hęreditaté agnitá,
eam perpetuò tranſmittit ad quoſcunq;, niſi tempus
ſibi ſtatutũ fuerit à iudice, vel ei renuntiauerit. quod
qualiter intelligatur, patet ex ꝑdictis. Fortiùs dico
ꝙ ſicut deſcẽdens ſuus ad hæreditaté aſcendentis vo
catus, & ſic ei ſuccedens ex ſua voluntate expreſſa, vt
puta, per eum in teſtaméto inſtitutus, vel voluntate
tacita veluti ei ſuccedens ab inteſtato, hæreditaté nó
143 agnitá tráſmittit ad hæredes.† Sic etiá eam tráſmit
tit, ſi ei ſuccedat contra eius voluntaté, per medium
querelæ inofficioſi teſtaméti, tanquam exhæredatus.
Quia eo tunc querelá teſtamenti inofficioſi ei cõpe-
tenté ad teſtamentũ ſubuertendũ, etiam non agnitá,
nec aliquo modo præparatá, tráſmittit. Et (quod eſt
mirabili9,) eá tráſmittit ad ſuos liberos, ſiue ſit ſuus
ſiue nó: qa ſuitas in hoc nõ attẽditur: ita ꝙ filius con
tra teſtamentũ patris vel matris tranſmittet querelá
non præparatá ad ſuos liberos hæredes. nó ad extra-
neos, vt l.ſi quis filiũ.C.de inoffic.teſta.& eſt tex.cla-
rus in l.ſcimus.§.fin.eodem titu.& tenent glo.Bald.
& Salic.in l.cùm mota.C. de tranſactio. Niſi querelá
inchoaſſet aut incboare velle declaraſſet corá teſti-
bus, licet morte præuentus eam poſtea inchoare nó
potuerit: quo caſu hæres eam inchoare poterit, vt l.
poſthumus.§.fi.cum l.ſeq.ff.de inof.teſta. ſecundum
144 Guido.Papæ, quæſt.ccxiiij.† Et in hoc eſt differen-
tia an filius ſuccedat ex volũtate patris expreſſa vel
tacita, quia hæreditatem tranſmittit ad quoſcũque.
Sed quãdo ſuccedere intendit cõtra voluntaté, quod
fieri non poteſt niſi medio querelæ inofficioſi teſta-
méti, eam nó tráſmittit, niſi ad liberos, & non alios
145 hæredes, niſi prout ſuprà dixi. † Et idem eſt in que-
rela inofficioſæ donationis, quæ non pręparata non
tráſmittitur, niſi ad ſolos liberos, ſecundũ Bal. in l.j.
penul.quæſt.C.de inoffi.donatio. Sed facultas reuo-
cádi donationé propter ingratitudinem donatarij,
nó tráſmittitur per donatoré in ſuos vel extraneos
hæredes, niſi in vita ſua donator lité inchoauerit.l.
finali.C.de reuocand.donatio.vel apertè declarauе-
rit, ꝙ eam reuocare volebat quod facere non potuit
morte præuẽtus, argu.d.l.poſthumus.§.fi.cum l.ſeq.
quod eſt verũ, qñ donator ſciens ingratitudiné non
inchoauit litem, nec inchoare velle declarauit. ſecus
ſi ingratitudiné ignorabat: quia tũc indiſtinctè eam
tráſmittit. cùm nihil donatori tũc imputari poſsit,
ſecundum Pan.in c.fi.de donatio.vbi per eum, & ſe-
quitur Iaſon in d.l.cùm mota.v.col.C.de tranſactio.
146 † Querela autem quæ competeret tranſuerſali, pu-
ta, fratri contra teſtamentũ inofficioſum ſui fratris,
turpi perſona hærede inſtituta, iuxta l.fratre.C.de
inofficioſo

inofficioſo teſtaméto. non præparata non tranſmit-
teretur, ſicut hæreditas fratris nõ adita nõ tranſmit
titur. l. quoniá ſororé. C. de iure delib. ſecũdum Cyn.
& Bald. in d. l. ſcimus. §. fi. niſi in vno caſu, puta, ſi pa-
ter habẽs plures liberos fecit teſtamentum, & pupil
lo habẽti bona aduẽtitia, ſubſtituit pupillariter aliũ
ſuum filium fratrẽ pupilli. Nam iſto caſu ſicut filius
pubes moriẽdo tranſmitteret hæreditatẽ patris non
agnitá ad quoſcunq; iure ſuitatis, vt dictum eſt, ita
etiá trãſmittet hæreditatẽ ſui fratris impuberis, cui
erat pupillariter ſubſtitutus, non aditã per eandẽ po
tentiá ſuitatis. Quia quantũ ad hoc cenſetur hæredi-
tas patris. l. ſed ſi plures. §. quos poſſum. quá ibi Bar.
& Doct. ad hoc not. ff. de vulg. & pupil. & idem Bart.
in l. ij. in fine princip. eodem titul. Et idem eſſet ſi te-
ſtator duos filios impuberes ſubſtituiſſet, ſcilicet,
vnũ alteri vltimo moriẽte. Nam mortuo primo im-
pubere ſi poſteà decedat ſecundus non adita hæredi-
tate ſui fratris, trãſmittet ad hęredẽ ſuum, ſcilicet, ſi-
bi ſubſtitutũ, nedum hæreditatẽ ſuam, ſed etiam ſui
fratris præmortui adhuc nõ aditá, ſecundũ Ange. in
d. l. quoniam ſororẽ. per l. qui duos. & ibi hoc tenent
idẽ Ang. Imol. & Paul. ff. de rebus dubiis. & Iaſon in
l. ſi infanti. xj. col. C. de iure deliber. & Alexan. in d. l.
quoniá ſororẽ. & Bar. in d. l. qui duos. ff. de rebus du-
biis. iij. col. & l. moribus. §. j. in fine. de vulg. & pupil.
quẽ ibi cõmuniter ſequuntur alij Docto. & Ange. in
§. j. inſt. de pupillari ſubſtitutiõe. & vidiſtis ʒ. in ver-
bo, *Si abſq; liberis moreretur*. ij. in materia pupillaris
ſubſtitutionis, tractando quartum effectum eiuſdẽ.
147 † Similiter dico, ꝙ ſicut querela teſtamenti inoffi-
cioſi contra teſtamẽtum fratris non præparata non
tranſmittitur, vt dictũ eſt, ſic etiá non tranſmittitur
contra teſtamentũ deſcendentiũ, in quo aſcenden-
tes fuerunt exhæredati. Quia illa non tranſmittitur
etiá ad ſuos liberos, ſecundum Ang. in l. nam & ſi is.
ff. de inoffic. teſta. & Fulgo. in d. l. ſcimus. §. fi. quanuis
148 Cyn. & Salicet. ibi dubitant. † Sanè tamen intelli-
gatis, ꝙ deſcẽdentes ſui vel non ſui tranſmittũt que-
relam contra teſtamentũ aſcendentium non præpa-
ratam, duobus concurrentibus. Primò, ꝙ deſcẽdens
exhæredatus nõ potuerit in vita ſua præparare que-
relam eo quia fortè hæres ſcriptus eam non adiue-
rat hæreditatem, vt dicit text. in l. Papinianus. §. ſi
conditioni. ff. de inoffi. teſta. Sed ſi hæres ſcriptus adi
uiſſet hæreditatem, vt ſic filius præparaſſe potuerit
querelam contra teſtamentum patris, & non fecit
nec præparare velle declarauit: tunc eam non præpa
ratá non tranſmittet nunc, ſicut nec olim. Nam cum
d. l. ſi quis filium. permittẽs querelæ non præparatæ
tranſmiſſionẽ, non debet extendi vltra caſum in ea
expreſſum: ita dicit Sali. in ij. oppoſitione in d. l. cùm
mota. C. de tranſactio. Secundò intelligatis, querelá
non præparatá tranſmitti ad liberos, prouiſo, ꝙ ſint
hæredes exhæredati moriẽtis & tranſmittẽtis, cum
ex eius perſona tantùm venire poſsint, vt notatur in
d. l. qui ſe patris. C. vnde liberi. & in l. ſi quis filiũ. ff.
de acquir. hæred. Si autem liberi nõ eſſent hæredes,
tunc filius exhæredatus ad eos nõ trãſmitteret que-
relam non præparatã, ſecundũ Paul. de Caſt. in d. l.
149 ſi quis filiũ. quem ibi ſequitur Iaſon. † Plus dico, ꝙ
deſcendens ſuus non ſolùm tranſmittit ad ſuos libe-
ros hæreditatẽ aſcẽdentis contra eius voluntatẽ de-
latam per mediũ querelæ inofficioſi teſtamẽti, vt di-
ctũ eſt, ſed etiá tranſmittit hæreditatẽ præter volun
tatem aſcendentis delatam per mediũ iuris dicendi
teſtamentũ nullum, ſi in teſtamẽto aſcendentis fue-
rit præteritus, Quo caſu ius ſeu facultatẽ dicendi te-
ſtamentum nullũ tranſmittit ad ſolos liberos, vt l. j.
C. de his q ante apertas tabulas. ſicut beneficio eiuſ-
dem legis trãſmittit ad ſolos liberos ius cõtra tabu-
landi, de iure prætorio, ſecundũ Bal. in l. filio præte-
rito. ff. de iniuſt. rup. & irri. fa. teſta. ſecundũ quod ibi
refert Imol. & Alex. in d. l. emancipata. & plenè dicã
in ſequenti membro. Et ita ꝙ ad ſolos liberos tranſ-
mittat ius dicendi teſtamentum nullum, decidit Ia-
ſon in d. l. cùm mota. C. de tranſact. & l. emancipata.
C. qui admitti. & in l. ſi infanti. C. de iure deliber. ix.
col. & plenè per eum in repetitione. l. ſi arrogator.
vij. colum. ff. de adoptio. licet Bal. ſingulariter in lo-
co peregrino ſcilicet in c. ſciſcitatus. penultima col.
de reſcriptis. tenuerit ius dicendi teſtamentum nul-
lum durans triginta annis, ſicut ius immiſcẽdi, poſ-
ſe tranſmitti non agnitam ad quoſcunque hæredes,
ex potentia ſuitatis. Et in hanc opinionem ſonant
verba Bal. in d. l. filio præterito. in fine. quicquid ibi
referat Imol. & Bal. ſed non eſt verum ſecundum Ia-
ſo. vbi ſuprá. tum quia iure non probatur, tum etiam
quia tranſmiſsio quæ fit per filium ex potentia ſui-
tatis procedit quádo pater eſt mortuus ab inteſtato,
vel ex teſtamento, filio hærede inſtituto. Quo caſu
lex ciuilis facit filium ſuum hæredem & neceſſariũ,
vt declarat Barto. in d. l. ſi infanti. & d. l. ventre. Quæ
ratio ceſſat in caſu noſtro, vbi filius vellet tranſmit-
tere contra teſtamentum patris, tanquam exhæreda
tus, vel præteritus, quia antè quàm poſsit patri ſuc-
cedere, oportet ꝙ teſtamentũ querelæ vel dicat nul-
150 lum, quod eſt not. † Vnum finaliter menti tenebi-
tis, ꝙ ſicut liberi in poteſtate conſtituti hęreditatem
aſcendentiũ non agnitá moriendo tranſmittunt ad
quoſcũq; ſic etiá eam tranſmittet epiſcopus aut mo-
nachus, licet in poteſtate aſcẽdẽtis nõ ſit. Quia cùm
in hoc caſu eorũ interſit non eſſe à poteſtate libera-
tos, vt ſcilicet hęreditatẽ trãſmittát, retinẽt iura ſui-
tatis, ſecũdum Bar. & Bald. in l. item in poteſtate. &
151 l. nepotes. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. † Se-
cunda ſpecies tranſmiſsionis eſt, quæ fit non ratiõe
ſuitatis, ſed ſolùm ratiõe ſanguinis, beneficio l. vni-
cæ. C. de his q ante apertas tabulas hæreditatẽ tranſ-
mittunt. Nã ſi moriatur aliquis deſcendens hæres
aſcẽdentis quiſquis ſit, & ſic non ſuus hęreditate aſcen
dentis non adita nec repudiata, illam tranſmittit ad
quoſcunq; deſcẽdentes, vt plenè declarat Bar. in d. l.
ventre. penulti. colũ. verſi. quintus caſus. ff. de acqui.
152 hæred. † Nam ſiue illa moriens ſciuerit hæreditatẽ
ſibi eſſe delatam, ſiue ignorauerit, ſemper eam tranſ-
mittit. Et hæc ſpecies tranſmiſsionis ſe habet cũ præ
cedẽti tanquã excedens & exceſſum, quia tranſmiſ-
ſio ex potẽtia ſuitatis fit ad quoſcunq; etiam extra-
neos hæredes, vt ſuprà dictum eſt. Sed iſta quæ fit be
neficio d. l. vnicæ. fit ſolùm ad liberos deſcendentes,
& nõ ad extraneos hæredes, & vice verſa, hæc ſecun-
da ſpecies excedit primã in alio: quia illa nõ habet lo
cum, niſi in hæreditate patris filium in poteſtate ha-
bentis: ſed iſta locum habet generaliter in hæredita
te cuiuſcunq; aſcendentis, deſcendentẽ, putà, emanci
patũ aut aliàs in poteſtate non habentis: & cõſequen
ter etiá locũ habet in hæreditate matris & lineæ ma
ternæ. Cõueniunt tamẽ in vno: quia ſicut prima ſpe-
cies non habet in aſcendentibus, qñ ordine turbato
ſuccedunt deſcendentibus, cùm nõ ſunt in poteſtate
deſcendentiũ, & ſic ceſſat ſuitas, nec etiá locũ habet
in collateralibus. l. quoniam. C. de iure delib. Sic etiã
d. l. vnica, hanc ſecundam ſpeciẽ inducens: locum nõ

habet in aſcẽdentibus vel collateralibus, quãdo ſuccedunt ex teſtamento, vbi teſtari poſſunt, vel ab inteſtato ipſis deſcendentibus, ſecundũ Bar. in d.l.vnica. vbi reprobat gl. quæ ibi contrariũ volebat. idẽ tenet Bal. quod locum nõ habeat in l.ij. C. ad Orfitianũ.& in l.cum antiquioribus.de iure delibe. Alex.& Iaſon in l.ſi infanti.cod.tit.& eſt cõmunis opinio, licet in hac tranſmiſſione non curetur patria poteſtas, ſicut attẽditur in prima. Et ſic ſuitas nõ eſt cauſa operãdi iſtã ſecundã tranſmiſſionẽ, ſed ſola qualitas ſanguinis illam operatur. Ideo communiter tenetur, ꝙ hęc trãſmiſſio quę fit ſolùm ratione ſanguinis, quam ſolam prætor conſiderat, nõ curando de patria poteſtate, etiã locũ habet in ſucceſſionibus prætoriis, ſecundum Docto. communiter, vt referunt Alex. & Iaſon in d.l.emancipata. C. qui admitti. cum eadem ſit ra-
153 tio in vtraque ſucceſſione. † Præterea, quia videmus d.l.vnicam. locum habere in hæreditate, cuius appellatione venit bonorum poſſeſſio in l.fi.titu. ſuprà allegato. Ad hoc facit, quia ratio finalis d. l. vnicæ. per quam fit, hæc tranſmiſſio, eſt propter coniunctionem ſanguinis: quæ quidẽ ratio etiam militat in bonorum poſſeſſio. Nam quãuis prætor non curet de ſuitate, tamẽ ſemper curat de cõiunctione ſanguinis, ratione cuius fit hæc ſecũda tranſmiſſio: & ſic lo-
154 cum habet in ſucceſſione prætoria. † Sed quia capita ſuccedendi de iure prętorio ab inteſtato ſunt tria. Primò, per bonorũ poſſeſſionẽ vnde liberi: quo capite ſuccedũt liberi parentibus infra annum: & ecõtrà ſuccedunt parẽtes ſuis liberis præmorientibus in infinitum. Secũdo capite ſuccedunt per vnde legitimi bonorũ poſſeſſio. Quo capite qñ nulli ſuperſunt deſcendentes, nec aſcẽdentes, ſuccedunt agnati omnes per lineã maſculinam tranſuerſalem veniẽtes. & aliqui cognati qui vocantur de iure ciuili ad hæreditatẽ, qualis eſt mater in ſucceſſione filij, & ecõtrà. l. ij. §.fi. ff. vnde legitimi. Tertio capite ſucceditur per bonorũ poſſeſſionẽ. vnde cognati, qui cùm nõ veniant per lineam maſculinã, ſuccedere non poſſunt per legem ciuilẽ xij. tabularum. vocãtur de iure prætorio ad ſucceſſionẽ deficiẽtibus duob⁹ primis capitibus. vt plenè vidiſtis in verbo, *Et vxorẽ nominẽ Adelaſiã.* in princip. Or filius reſpectu patris habet dictas tres qualitates, ſcilicet, quia eſt de liberis: & eſt agnatus patri, cùm iũgatur ei per lineã maſculinã. l. filius. ff. de ſuis & legitimis. Præterea eſt cognatus, cùm quilibet agnatus ſit cognatus, & nõ econtrà, vt l. inter cognatos. ff. vnde cognati. Ideò cum filius habeat tres qualitates trium capitũ prętoris, venire poteſt ex triplici capite: ita ꝙ ſi ſtaret per annũ, ꝙ nõ agnoſceret paternam hæreditatẽ pẽtẽdo bonorũ poſſeſ. vnde liberi, & ſic excluderetur à primo capite: tamẽ venire poſſet per ſecundũ caput, ſcilicet, vnde legitimi infra alium annũ. Et deinum ipſo excluſo à ſecundo capite ꝑ lapſum anni adhuc venire poſſet ex tertio capite per bonorũ poſſeſſionẽ, vnde cognati infra alium annũ: vt clarè dicit tex. in l.penul.§.filius.ff.quis ordo in bonorũ poſſeſ.ſeruetur. Et ſemper tractabitur, vt filius, vt integrũ annum habeat ex quocunq; capite veniat, licet agnatis aut cognatis nõ dẽtur niſi centũ dies. l.ij.C.qui admitti ad bonorũ poſſeſ. poſſunt.
155 † Plus decidit Bald. & ſingulariſſimè in l.licet. in iiij. quæſt. C. de iure deliber. ꝙ ſi filius ſtaret non adire, per triginta annos de iure ciuili paternã hæreditatem: & ſic eſſet excluſus à primo capite, ſcilicet, liberorũ, tamẽ ex ſecũdo capite tanquã legitimus venire poſſet infra alios triginta annos integros. Quia tempus indultũ à lege ciuili ad adeundũ hæreditatẽ eſt eiuſdem naturæ, ſicut annus indultus à prætore, qui nõ variatur in aliquo capite. Similiter filius vel alius qui ab inteſtato ſuccedere poſſet inſtitutus per patrẽ, ſi infra triginta annos nõ adiuit ex teſtamẽto poterit infra alios triginta adire ab inteſtato ex capite vnde liberi, ſecũdũ Bal. ibi, quẽ ſequitur Paulus in l.quandiu.ff.de acqui.hęred.la ij. Et adhuc elapſis illis triginta annis, & ſic ſexaginta, quãuis ſit excluſus à capite vnde liberi, adhuc infra alios triginta annos venire põt ex ſequenti capite. Et ita refert ibi conſultũ fuiſſe per Bar. volentẽ filiã. quæ hæreditatẽ matris adire poterat ex capite liberorũ, excluſis trãſuerſalibus, poſſe infra alios xxx. annos eandẽ hæreditatem adire ex generali capite legitimorũ. Quia quod dictũ eſt in filiis quo ad paternã hæreditatẽ, locũ habet etiã in ſucceſſione materna, cũ ratio diſtinctiõis l.j.§.ſed videndũ.ff.de ſucceſſio.edi. vbi prædicta deciſio fundatur, locũ habeat etiã in filio aut filia matri ſuccedere volẽti, vt venire poſſit ex pluribus
156 capitibus. † Quod eſt verũ ſecundũ Alex. ibi in additione Bal. prouiſo, ꝙ nõ ſuperſit tunc aliquis alter de gradu primo liberorũ, qui adire poſſet. Quoniã ſi aliquis ſupereſſet, filia iſta nõ faceret tranſitum ad gradũ legitimorũ: ſed ille alter in gradu liberorũ exiſtens ſuccederet omnino excludens caput legitimorũ, ſecundũ Bar. & Doct. in l.j.C. quando non peten. partes. & ita cũ Bal. tenent Ang. & Pau. de Caſt. in d. l.licet. Rapha. Cuma. Pau. & Alexã. in l.quandiu. la j. ff. de acqui. hæred. vbi dicit Alex. bis ita conſuluiſſe, prout reuera conſuluit in ij. parte, conſi. lxxxix. incipien. Viſo puncto & inſtrumẽtis. ij. & iij. col. & conſilio ſeq. & ſequitur Iaſon in l.ſi emancipata. in fine. C. de iuris & facti ignor. Et hęc clarè vobis tradidi in verb. *Et vxorẽ nomine Adelaſia.* in iiij. prępoſito. in fine. licet Salic. contrariũ voluerit & malè, ſecundum eos. Et ſic tacita renũtiatio hæreditatis quæ ex lapſu tẽporis præſcriptione inducitur, non trahitur niſi ad primũ caput: quod ſecus eſſet in expreſſa repudiatione, etiã ſimpliciter facta: quia trahitur ad oẽs gradus ſuccedendi, & ad cauſam inteſtati, per gl. ſingularẽ in l.j.§. ſed videndũ. ff. de ſucceſſo. edi. quam ſequitur Paulus in d.l.quãdiu. & hæc dicta ſunt no-
157 tãda, velut filius vtilia. † Reſtat nũc pulchrũ & nouũ dubiũ: an filius qui beneficio d.l.vnicæ. C. de his qui ante apertas tabulas. trãſmittit ſucceſſionem paternã, vel maternã, de iure prætorio ſibi cõpetente etiã eam tranſmittat quo ad omnia tria capita: vt ſicut ipſe viuens poteſt eam: ſucceſſiuè adire, ita etiã poſſunt ſui liberi hæredes, attẽto ꝙ materia eſt fauorabilis. & Iaſon in lectura d.l.emancipata. C. qui admitti ad bonorũ poſſeſ. poſſunt. penul. col. in fine. videtur dicere ꝙ non: quia textus in d.l.vnica. loquitur propriè in ſucceſſione ex teſtamento, vbi non cadit iſta multiplicatio capitũ. Tamen finaliter reliquit indeciſum, cogitãdo ꝙ gloſ. in d.l.vnica. eam extendit ad ſucceſſionẽ ab inteſtato: in qua dicta capitũ multiplicatio cõſideratur. Ego reperio eundem Iaſonẽ in præludiis d.l.emancipata. in fine, clarè dicentẽ, ꝙ ius ſuccedendi de iure prætorio trãſmittitur per filium aut filiã virtute d. l. vnicæ. ad liberos quo ad omnia tria capita, quibus ille à quo ſucceſſio trãſmittitur, vti ſucceſſiuè poterit, ſicut poſſet filius vel filia trãſmittens ſi viueret. Prouiſo tamẽ, ꝙ filius cui ſucceſſio cõpetebat, deceſſerit antè quàm eſſet à primo capite, ſcilicet, liberorũ excluſus, & ſic ante annum. Si verò decederet poſt annũ, & ſic excluſus à primo capite,

pite, nullú caput tranſmitteret. Non primú, quia eo erat iam filius trãſmittens excluſus: nec alia duo capita. & de hoc dicit eſſe tex. ſingularem in d. l. emancipata. ſecundum ſuum intellectũ, quem nouiter dat ad illũ text. vltra omnes Doctor. Ex quibus videtotur, ꝙ idem eſſet in ſuis, vt ſucceſsionem tranſmittãt de iure prætorio quo ad omnia capita ad quoſcunq; hæredes ex potentia ſuitatis, ſi opinio Iaſo. vera exiſtat, ꝙ filius facultaté agnoſcédi bonorũ poſſeſ. trãſmittat, quá ſuperius retuli in prima ſpecie tranſmiſsionis. Sequitur etiã ꝙ filius ſiue ſuus, ſiue emancipatus ſucceſsioné paterná, vel maternam, moriẽdo infra triginta annos trãſmittat, ſcilicet, ſuus ex potentia ſuitatis ad quoſcũq; hæredes, nedũ quo ad primũ caput liberorũ, quinimò etiã quo ad ſecũdum caput legitimorũ. Et idé in non ſuis, vt beneficio d. l. vnicę. illa duo capita trãſmittant ad ſolos liberos, ita ꝙ hæredes quicunq; in ſuis vel ſoli liberi in non ſuis ad quos facta eſt trãſmiſsio, ſi excludantur per lapſum triginta annorũ, ꝙ nõ adierint de iure ciuili, cẽſebũtur ſolùm excluſi a primo capite, ſcilicet, liberorũ, & poterunt infra alios triginta annos ſicut poſſet filius vel filia trãſmittens, ſi viueret, hæreditaté adire infra quadraginta annos, ſecundum Bal. in d. l. licet.

158 † Poſtremò, intelligatis ſanè verum quod dictũ eſt, videlicet, ꝙ tranſmiſsio, quæ fit beneficio d. l. vnicæ, habet etiam locũ in prætoriis ſucceſsionibus fauorabilibus: ſecùs auté eſſet in ea quæ nõ eſt fauorabilis, putà, in bonorũ poſſeſsione, cõtra tabulas: quæ competit filio emãcipato præterito in teſtaméto patris: quia illa nõ trãſmittitur beneficio d. l. vnicæ ſecundũ Bal. & Fulg. in d. l. emancipata, contra tamen hoc facit quod decidit idem Bal. in l. filio præterito. ff. de iniuſto rupto & irri. teſta. qué ibi refert & ſequitur Io. de Imo. in penul. charta, vbi voluit, ꝙ beneficium dicẽdi teſtamentum patris nullum tranſmittitur beneficio d. l. vnicæ. ſicut ius dicendi nullum trãſmittitur non agnitũ ex potétia ſuitatis ſaltem ad liberos vt ſuprà dictũ fuit in prima ſpecie tranſmiſsionis, in fine. ſed Alex. in d. l. emancipata. concordat opiniones dicens, ꝙ quando prætéritione filij emãcipati in teſtamento patris vel filij in teſtaméto matris teſtamentũ eſt ipſo iure nullum, vt puta, quia filius emãcipatus ſine cauſæ expreſsione vel in teſtamento matris, ſine cauſæ expreſsiõe fuit præteritus, vel fuit exhæredatus à patre vel matre ſine cauſæ expreſsione, iuxta §. illud. & §. ſui auté. hæc obſeruata. in Auth. vt cùm de appellatio. cognoſ. & in Authen. nõ licet. C. de liberis præteritis. & plenè Bar. in l. j. ff. eod. & d. l. filio præterito. & Ange. in §. fi. inſtitut. de exhæredatio. liberorũ. Tunc ius dicendi teſtamentum nullum tranſmittitur beneficio d. l. vnicæ. quia hoc caſu agitur potius de trãſmittendo ius adeundi ſucceſsioné ab inteſtato, & petẽdi hæreditatem, allegando teſtamentũ nullũ: quam de tranſmittẽdo ius impugnandi teſtamentum, ſeu rumpendi. Et ita loquitur opin. Bal. in d. l. filio præterito, per id quod not. glo. in verbo, Liberos. in d. l. vnica. volens diſpoſitionem d. l. quo ad tranſmiſsionem fiendam locũ habere, etiam in ſucceſsionibus ab inteſtato. ſed in caſibus vbi teſtamentum patris. vel matris, non eſſet ipſo iure nullũ, putà, quando filius emancipatus hodie eſſet præteritus cum cauſæ expreſsiõe: idem ſi filius à matre, quo caſu teſtamétum ipſo iure tenet, & neceſſe eſt ipſum contratabulare, tunc procedit opin. Bal. in d. l. emancipata. vt nõ tranſmittatur. Quia bonorũ poſſeſsio contra tabulas cùm ſit odioſa, dilatari non debet, ſed potius coartari. Cùm publicè interſit teſtamenta valere, & ſuum ſortiri effectũ. l. vel negare. ff. quemadmodum teſtamenta aperian. facit l. ſi pars iudicantium. ff. de inof. teſta. Nec obſtat ꝙ querela teſtamenti inoffícioſi trãſmittitur non præparata: quia illud eſt verum non beneficio d. l. vnicæ. ſed beneficio l. ſi quis filiũ. C. de inoffic. teſta. quæ cùm ſit odioſa teſtamentum reſcindens, & ius reſcindẽdi non agnitum tranſmittens via querelæ contra regulas iuris cõmunis, non eſt trahenda ad alium caſum, ſcilicet, bonorũ poſſeſsio. contra tabulas, argumento l. quod verò. ff. de legibus. facit l. ij. iuncta gl. C. de patribus qui filios diſtraxerunt. & l. cùm quidam. ff. de lib. & poſth. hæc ille in d. l. emãcipata. Iaſ. verò ibi tenet indiſtinctè, ꝙ ſiue teſtamentũ patris, ſiue matris ſit ipſo iure nullum, ſiue contratabulandũ, nunquàm ius cõtratabulandi aut nullum dicendi, nõ præparatum non tranſmittitur etiã ad liberos beneficio d. l. vnicæ. primò, quia verba d. l. non conueniunt. & ratio videtur refragari. Nam verba nõ cõueniunt, nec hoc patiuntur, vt d. l. loquitur. qñ tranſmittens erat ſcriptus in teſtaméto hęres. ſed in caſu noſtro præſupponimus, ꝙ fuerit præteritus. Prætereà ratio quare in d. l. ſit tranſmiſsio, eſt propter auitum deſiderium quod habent inſtituti hæredes, & nõ præteriti. qui potius veniant cõtra deſiderium teſtatoris patris, vel matris, ſubiũgens, ꝙ qui ſuccedit de iure prætorio cõtra teſtamentũ non dicitur habere voluntaté defuncti, per tex. in l. ſed & cum patrono. §. j. ff. de bonorũ poſſ. tenet Bar. in l. j. §. vel maximè. ff. de collatio. bonorum. & Bald. in rubrica. C. q admitti ad bonorũ poſſeſsio. poſſunt. in vltima quæſtiõe, Nec obſtat ſecundũ eum fundamentum Alexã. dum dicebat, ꝙ ius dicendi teſtamentum nullum reducit nos ad ius ſuccedẽdi ab inteſtato in effectu, quod ius tranſmittitur per d. l. vnicam. ſicut ius ex teſtamento, ſecundum gloſ. ibi. Quia etiam bonorũ poſſeſsio contratabulas reducit nos in effectu ad ius ſuccedendi ab inteſtato contratabulato teſtaméto. & ſic oportet dicere, ꝙ vnum ſit tranſmiſsibile ſicut alterũ, vel ꝙ neutrũ tranſmittatur. Et ita ante Iaſoné tenuerat Franc. Aret. in l. j. §. j. penul. col. ff. de vulg. & pupil. mihi auté videtur opinionem domini Alexã. aliarum concordatiuam eſſe veriorem, attento & cõſiderato, ꝙ diſpoſitio d. l. vnicæ. ſecundum gl. ibi cũmuniter approbatam, locum habet in ſucceſsionibus ab inteſtato tranſmittendis. Et quoties teſtamentum eſt nullum ipſo iure, prima facie & recta via immediatè peti poteſt hæreditas defuncti tanquam ab inteſtato, ac ſi nullum feciſſet teſtamentum. Quia teſtamentum quod ipſo iure nullum eſt, nõ præſtat impedimentum, quando ſine alio medio hæreditas ab inteſtato petatur. per regulam. Non præſtat, de regu. iur. lib. vj. Nam licet teſtamentum nullũ quando filius emancipatus eſſet præteritus ſine cauſæ expreſsione cõtratabulari poſsit: hoc eſt verum, ꝙ cõtratabulari poteſt faciendo ſimpliciter ipſum declarari nullũ: ſed non requiritur contratabulatio ad ipſum rumpendũ, cùm de ſeipſo ſit nullum, ſecundum Alexan. in l. poſthumus. ix. col. in fin. verſicu. Nunc eſt videndum. C. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. & ſic opus non remedio reſciſiuo, ſed recta via poteſt hæreditas peti ab inteſtato: & ſi excipiatur de teſtamento, replicabitur de nullitate ipſius. Sed quãdo teſtamentũ tenet ipſo iure, quantũcunq; cõtratabulari poſsit, nõ poteſt peti immediatè recta via, & prima facie, hæreditas ab inteſtato: quinimo opus eſt, ꝙ teſtamétum prius rumpatur per cõtrara-

bulas:quod eſt remediũ reſcindens teſtamentũ:quod
nõ tranſmittitur tanquam odioſum,per rationes ſu
periùs deductas:iuncto quia hęreditas non debetur
præterito,ſed hæredi inſtituto in teſtamento,donec
teſtamẽtum ſit ruptum.Or cùm in d.l.vnica.nõ aga-
tur niſi de hæreditate tranſmittenda ex teſtamento
vel ab inteſtato,& neutra cõpeteret filio pterito, do
nec reciſo teſtamento. ſequitur ꝙ per d. l. nulla fieri
poteſt tranſmiſsio.nec videtur obſtare motiuum Ia-
ſonis dicẽtis,ꝙ bonorum poſſeſsio cõtra tabulas re-
ducit nos ad cauſam inteſtati.Quia hoc eſt verũ me-
diáte ipſo remedio bonorũ poſſeſsio.quod eſt reme-
dium reſcindens,in quo nõ dicitur agi de cauſis ſuc-
ceſsionis inteſtati,ſed ſolùm de rumpendo teſtamen
tum,& donec illo rupto, peti non poteſt immediatè
hæreditas ab inteſtato,ſicut quũ teſtamentum eſt nul-
lum ipſo iure,aliquo non indigẽs remedio reſciſiuo
cùm eo tũc peti poſsit hęreditas inteſtati,ac ſi defun
ctus ſine teſtamento deceſsiſſet,quo ad hæredis inſti
159 tutionem. † Tertia ſpecies tranſmiſsionis eſt, quæ
fit beneficio l.cum antiquiorib⁹. C. de iure delibe.&
locum habet,quádo aliquis ſciens hæreditaẽ alicu-
ius ſibi delatam eſſe, & infra annũ ſibi datum à iure
ad deliberandum an adire velit vel non, moritur:&
ſic pendẽte adhuc deliberatione nõ adita,neq; repu-
diata hęreditate,tranſmittit illud ius deliberandi ad
quoſcunq; hęredes etiã extraneos,infra illum annũ
tantum:non ꝙ tranſmittat hæreditatem quæ adhuc
ſoa nõ erat, ſicut trãſmitteret in ſupradictis duabus
ſpeciebus trãſmiſsionis,ſed ſolùm trãſmittit ius de-
liberandi & poteſtatẽ adeundi hæreditatem, vt d.l.
cum antiquioribus.& declarat Bar.ibi,& d.l. vẽtre.
vlti.col.verſi.Septimus caſus eſt.Et habet locum hęc
tranſmiſsio non ſolùm in ſuccedentibus de iure ciui
li,ſed etiã in ſuccedentibus de iure prætorio,vt com
muniter tenetur,& ibi Alexã.& Iaſon in d.l.cũ anti-
160 quioribus. † Et non ſolùm procedit hæc tranſmiſ-
ſio in hęrede directo iure directo ſuccedente,etiã via
ſubſtitutionis,prout de vulgari eſt caſus in l.cohęre
di.& de pupillari in l.paterfamilias primis tabulis.
& vtrobiq; Bart.& Docto.ff.de vulgari & pupillari.
ſed etiã in fideicõmiſſario vniuerſali,cui per fideicõ-
miſſum hæreditas eſt reſtituẽda.Quia ſi die fideicõ-
miſsi cedẽte moriatur infra annum deliberandi, ius
illud deliberãdi tranſmittit beneficio d.l. ſecundum
gl.in l.cum filio.ſuper verbo,Retenturam.ff. de leg.
j.quem ſequuntur ibi Bar.& Ange.& Bal.in l.filium
quem habentem.C. familiæ erciſcundæ.& Moderni
161 in d.l.cùm antiquioribus.vbi Iaſ. in iij. col. † Plus
dico, ꝙ fideicommiſſum vniuerſale, ſi eſt purum vel
purificatũ, tranſmittitur ad hæredem fideicommiſſa
rij ante reſtitutionem fideicõmiſsi decedẽtis. l. ſed ſi
ad tẽpus,iuncta gl.ff.ad Trebel. vbi Alex. dicit hanc
eſſe communẽ opinionem. Videatis Bar.& alios in l.
cum filio.ff.de legat.j. quæ dicit,ꝙ etiam ſi moriatur
antè quàm hæres rogatus adiuerit hæreditatẽ,tranſ-
mittit fideicõmiſſum ſeu actionẽ, vt tenet ibi. x.col.
162 & Lud.Rom.conſil.xvij. † Sanè tamen intelligatis
ꝙ ius deliberandi tranſmittitur ad quoſcunq; hære-
des,non ꝙ hęredes hábeant integrum annum ad de-
liberandum:ſed ſolùm habet reſiduum anni indulti
à lege,quod reſtabat ipſi hæredi defuncto deliberan-
ti:ita ꝙ ſi hæredes permitterent labi illud reſiduum
anni,poſtea adire nõ poſſent,etiã ſi hæres defunctus
qui ius deliberãdi tranſmiſit,impetraſſet à principe
alium nouũ annum,vel nouẽ menſes à iudice,prout
facere poterat,per l.fi.§.& hæc quidem.C.de iure de-
liberandi. Quia illud tempus impetratum non eſt
tranſmiſsibile,nec prodeſt hæredibus, ſecũdum Ra-
pha.Fulg.& Alex.in d.l.fi.§.fi.per glo.ibi,ſuper ver-
bo,Minimè.& Iaſon in d.l.cum antiquioribus.per il
lum tex.ibi,ita tamẽ,vt vnius anni ſpatiis eadẽ trãſ-
miſsio fuit concluſa.iuncto text.præcedenti vbi Im-
perator loquitur,quádo nouum ſpatium erat impe-
tratum:& ita teneatis,licet Bal.ibi teneat contrariũ.
163 † Et eſt aduertendum, quia iſta tranſmiſsio eſt lon-
gè plenior & vtilior quo ad quid,quàm ſint duę prę
cedentes.Nam iſta tranſmiſsio non ſolùm habet lo-
cum in hæreditate patris, vt prima;& in ſucceſsione
cuiuſcunq; aſcendentis, prout ſecũda: imò habet lo-
cum generaliſsimè in quacũq; ſucceſsione cuiuſcun
que alterius etiã penitus extranei,& tã ab inteſtato,
quàm ex teſtamento.Et ex hoc reſultat alia vtilitas
quia ad hoc vt competant duæ præcedentes,oportet
probare,aut hæredem defunctum hæreditatem trãſ-
mittentẽ eſſe filiũ in poteſtate: vel talem,qui primũ
locum ſuitatis tenet,vt in prima:aut fuiſſe ex deſcen
dentibus emãcipatis,aut primũ locũ ſuitatis non te-
nentibus illius de cuius hęreditate agiť,vt in ſecũda.
Hic verò, ſcilicet, in hac tertia ſpecie, non eſt neceſ-
ſe probare de hoc:ſed ſolùm,ꝙ hæres defunctus hęre
ditatem tranſmittens deceſſerit ſciens hæreditatem
eſſe ſibi delatam infra annum deliberandi, vt decla-
rat Bal.in d.l.cum antiquioribus.j.col. Ex quo ſequi
tur,ꝙ tranſmiſsio quæ fit beneficio huius l. habet lo
cum,nõ ſolùm in extraneis,ſed etiam in filiis.Et po-
ſito,ꝙ filij tranſmittere poſsint hæreditatem patris
non aditã ex potentia ſuitatis , tamẽ vtile eſt,ꝙ poſ-
ſint etiam trãſmittere ius deliberandi beneficio d. l.
cum antiquioribus.Et vtilitas eſt, quam ſuprà dixi:
quia in tranſmittẽdo beneficio d.l. cum antiquiori-
bus.nõ eſt neceſſe probare eum eſſe filium, vel in po
teſtate, quod eſt difficile.l.Lucius.ff.de condit.& de-
monſtra.& plenè dixi ſuprà eodem,in verb. *Et vxo-
rem nomine Adelaſiã.* quæ probatio requiriť in trãſ-
miſsione ex potẽtia ſuitatis.Et hæc vtilitas quam di-
xi , procedit condito teſtamento : quia ab inteſtato
nõ admitteretť, niſi probaret ſe filium , vel aliàs pro-
164 ximiorem,cui de iure hæreditas debeatur. † Sed in
aliis tribus duę præcedentes trãſmiſsiones ſunt vti-
liores.Primò, quia illæ tranſmiſsiones fiunt perpe-
tuò vſq; ad triginta annos.Sed iſta tertia non tranſ-
mittit,niſi reſiduũ illius anni quod ſupererat hære-
di defuncto ad deliberãdũ. Præterea vt locũ habeat
hæc tertia trãſmiſsio, requiritur ꝙ hæres defunctus
ſciuerit hæreditatẽ ſibi eſſe delatam ex teſtamento,
vel ab inteſtato: cùm aliàs non poſſet dici mortuus
deliberans,ſi neſciret hæreditatẽ eſſe delatam,vt d.l.
cum antiquioribus.Sed duæ præcedentes locũ habẽt
ſiue hæres tranſmittẽs ſciret hæreditatẽ ſibi delatã,
ſiue non.Poſtremò per duas primas ſpecies trãmiſ-
ſionis,hæreditas trãſmittitur:ſed per hanc tertiã ſo-
165 lùm tranſmittitur ius deliberandi. † Scire tamẽ de-
betis,ꝙ quatuor copulatiuè requiruntť,vt hæc tranſ-
miſsio ſeu diſpoſitio d.l.cum antiquioribus.locũ ha
beat. Primò requiritur,quòd hæreditas ſit alicui de-
lata, vt ibi dicit text.in verbo, Delatam. Hinc dicit
Bart. in l. ventre.iij.col.ff.de acquirenda hæreditate.
quòd ſi moriatur aliquis proximior agnatus præde-
functi pendente dubio, an vxor illius defuncti ſit
prægnans vel non, & ſic an poſsit naſci poſthumus:
ille talis agnatus non tranſmittit hæreditatem non
aditam,nec ius deliberãdi beneficio dictæ l.cum an-
tiquioribus. eo quia hæreditas non dicitur ſibi eſſe

delata propter pendentiam dubij. Et ita dicit ibi eſſe
tex. no. quẽ ad hoc etiã not. Rapha. Cuma. ibi, in j. col.
166 † Secundò requiritur, ꝙ iſte cui delata eſt hæredi-
tas, ſciat eam ſibi eſſe delata, vt expreſse dicit ibi tex.
in verbo, Sciẽs. & in verbo, Cognitũ. Quia ſi ignora-
ret, non poſſet dici deliberare. ideo ad aliũ trãſmitte-
re non poſſet ius deliberãdi, quod non habet. Et ideo
dicit Bar. in l. qui duos. ff. de reb. dub. iiij. col. circa me
167 dium, † ꝙ annus qui datur hæredi ad deliberãdum
eſt vtilis ab initio, cùm à tẽpore ſcientiæ incipiat cur
rere: poſteà eſt cõtinuus, vt d. l. cum antiquioribus. &
per ſcientiã hæredis efficitur hæreditariũ, & cõſequẽ
ter trãſmiſsibile ad hæredes delibe. ſi moriatur intra
illũ annũ, poſtquã ſcire cœpit hæreditatẽ ſibi delatã.
Debet enim hæres ab inteſtato ſuccedens, vt ius deli-
berãdi tranſmittat ad hæredes, ſcire aliquẽ de ſuis pa
rẽtibus & proximioribus eſſe defunctũ: cuius hære-
ditas ſibi pertinet. Et ſi fortè eſſe mortuus in eadẽ ci-
uitate, præſumeretur ſcire ratione conſanguinitatis,
arg. l. de tutela. C. de in integ. reſti. mino. Nam ex hoc
cõcluditur, ꝙ ſciuerit hæreditatẽ ſibi delatã eſſe, cùm
nemo præſumatur ius ignorare. C. de legi. leges. cõſu
luit tamen Bar. ꝙ de hoc fiat articulus: & etiã ſuffice-
ret ad hanc tranſmiſsionẽ fiendã vehemens opinio,
quæ tantũ operatur ſicut certitudo, cui cõparatur, vt
no. in l. ſi is ad quẽ. ff. de iure delibe. & l. cùm quidam.
§. quod dicitur. ff. de acqui. hæredi. ſecũdum Bal. in d.
l. cũ antiquioribus. verſi. Tertiò quæritur. de quo ple-
nius dixi in verbo, *Et ſoboles quam geſtabat in vtero.*
in fine. Si verò hæreditas defertur ex teſtamẽto, eſt ne
ceſſe, ꝙ ſciat defunctũ eſſe teſtatorẽ, & ſe hæredẽ in-
ſtitutũ: quia ei qui ignorat vires teſtamẽti, non poteſt
dici eſſe hæreditas delata. l. ſed & ſi de ſua. ff. de acqui.
hæredi. niſi ſtatutũ aut conſuetudo patriæ eam tranſ-
mitti poſſe diceret; quia tunc non delata tranſmitte-
retur, vt ſentit Bar. in tertio mẽbro, quem ad hoc põ-
derauit ibi Io. de Imo. & ſequitur Alex. in l. is poteſt.
ff. de acqui. hæredit. Videatis Bart. in dicta l. qui duos.
iiij. col. ff. de rebus dubiis. Et ſufficit, ꝙ iſte primus hę
res in vita ſua ſciuerat hæreditatẽ ſibi delatã: quia eo
ꝙ ſemel ſciuit, illud ius deliberandi eſt effectũ hære-
ditariũ, ita ꝙ tranſmittitur ad hæredes etiã ignoran
tes illud ius deliberandi cõpetere. l. item videndum.
in fi. ff. de peti. hære. Vnde illius primi hæredi defun-
cti infra annũ hæreditas cũ illo iure deliberãdi trãſ-
mittitur, & durat durãte anno, quãuis hæredes igno
rent illud ius eis cõpetere: prouiſo tamẽ, ꝙ ſciant hæ-
reditatẽ propriam hæredis defuncti eis delatã, ſecun
dum Barto. in dicta l. qui duos. ff. de rebus dubiis. iiij.
col. Et ſi pluriũ hęredum ad quos tranſmiſſum eſt ius
deliberandi, vnus repudiet, accreſcet alteri. l. ſi ſeruus
communis ab extero. ff. de acqui. hæredi. Subiungens
Bart. in dicta l. qui duos. v. col. ꝙ ſi plurium hæredum
ad quos ius deliberandi fuit tranſmiſſum, vnus infra
annũ adierit virtute illius iuris deliberandi pro par-
te ſua, alius verò permiſit annũ labi: eo tunc adeunti
accreſcit pars non adeuntis, & habebit hæreditatem
tranſmiſſam inſolidum. Si autem adiuiſſet virtute il-
lius iuris deliberandi totam illam hæreditatem, tũc
aditio illius non ſolùm ſibi prodeſt, ſed etiam prode-
rit alteri adeunti hæreditatem principalem hæredis
tranſmittentis defuncti: quo ad quam adeũdam non
erat excluſus anno, argumẽ. l. cogi. §. item Martianus.
ff. ad Trebellianũ. vbi coactio facta ab vno, prodeſt
168 aliis, etiam inuito adeunte vel cogente. † Nec ob-
ſtat tit. C. quãdo non peten. partes [illegible]. accreſcant.
quia ille titulus loquitur in hære[illegible] delata pluri-
bus principaliter: quo caſu aditio vnius non prodeſt
alteri tempore excluſo, vt ibi. Sed hîc vna hæreditas,
ſcilicet, propria hæredis tranſmittẽtis defuncti defer
tur principaliter. Alia verò, ſcilicet, hæredi tranſmiſ-
ſa defertur in cõſequentiam. Vnde dum tamẽ duret
tempus adeundi hæreditatem principalem, factum
vnius cohæredum proderit alteri, vt d. §. item Martia
169 nus. † Sicq; reſtat, ꝙ ad tranſmittendum iſtud ius
deliberandi, requiritur ſcientia hæredis tranſmitten
tis, vt dictum eſt. Et ſi hæres eſſet pupillus, ſufficeret
ſciẽtia ſolius hæredis vel ſoli' patris, ſi patrẽ habeat,
vel ſolius tutoris, vt talis hęres hæreditatẽ ſeu ius de-
liberandi tranſmittat beneficio dictæ l. cũ antiquio-
ribus. per tex. expreſſum in l. ſed ſi ſeruus. §. fina. cum
l. ſequenti. ff. de tributo. & in l. nõ ſolùm. §. in eum. ff.
de liberali cauſa. Quod eſt verum, ꝙ ſcientia tutoris
ſufficiat ad tranſmittẽdum hæreditatem pupillo de-
latam, etiam ſi tutor adhuc nõ ſatiſdediſſet, vel inuen
tarium nondum feciſſet: quibus caſibus de iure admi-
niſtrare nõ poteſt. l. tutor qui repertoriũ. in princ. ff.
de admi. tuto. tamẽ eius ſcientia ſufficeret ſecundum
Bar. & Bal. in l. fi. C. de tuto. & cura. qui non ſatiſde. &
idem Bar. in l. j. ff. de tute. & d. l. qui duos. quẽ ſequun-
tur Fulgo. & Alexan. in d. l. cum antiquioribus. & ibi
Iaſon in fine tenet cum eis. Idem cõcluditur de ſcien-
tia pupilli, vt ſola ſufficiat ad tranſmittẽdum ius de-
liberandi. Idem erit in ſcientia prodigi, cui bonis eſt
interdictum, ſecundum Bal. in d. l. ſi infanti. C. de iu-
re delibe. Nam licet ſolus tutor aut ſolus pupillus hæ
reditatẽ adire non poſsit, vt l. potuit. C. de iure delib.
quinimò neceſſe eſt, ꝙ ipſe pupillus cum cõſenſu vel
patris, ſi patrẽ habeat, vel tutoris, ſi patre caret, adeat
hęreditatẽ: vel cũ authoritate iudicis, ſi careat vtroq;
vt l. ſi infanti. C. de iure delib. in fi. tamen ſolus tutor
poteſt deliberare, & tempus ad deliberãdum petere.
ff. de iure delibe. l. ait prætor. in prin. ſecundum Bart.
in d. l. qui duos. ff. de rebus dubiis. ſed Bal. cõtra in d.
l. ſi infanti. quod imò requiritur ſciẽtia pupil. Præ-
tereà ſicut ſufficit ſolius tutoris ſcientia, vt pupillus
maior infante hæres ius deliberandi tranſmittat, vt
dictum eſt, ſic etiam ſufficeret ipſius tutoris ſciẽtia, ſi
hæres eſſet infans, ſicut poſſet ſolus tutor hæreditatẽ
adire. l. ſi infanti. allegata. C. de iure delib. & bonorũ
poſſeſsionẽ petere, vt l. bonorum. de bonorũ poſſeſ-
ſione ſecundum tabu. Et hoc verum ꝙ hoc caſu ſuffi-
ciat ſolius tutoris ſcientia ad tranſmittendum hære-
ditatem infanti delatam, ſeu ius deliberãdi, ſi infans
præmoriatur. Si autem tutor qui ſciebat hæreditatẽ,
infanti, delatam prædeceſsit relicto infante hærede,
qui poſteà deceſsit ſine tutore, tũc ius deliberãdi non
trãſmittit. Quia tex. in d. l. cum antiquioribus. requi
rit, ꝙ hæres ſciens hæreditatem ſibi delatam deceſſe-
rit, & ſic ſciẽtia hæredis tempore mortis requiritur,
vt l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxali actio. & l. ſi
Titius. ff. de mili. teſta. iſte autẽ infans licet per tuto-
rem fingatur ſcire viuẽte tutore, tamẽ eo tẽpore quo
tutor deceſsit, nõ poteſt fingi eum ſciuiſſe, cùm in ve
ritate ignoraret: nec tẽpore ſuæ mortis, cũ illa ætas
quicquid videt, ignoret. l. j. C. de falſa mone. Et ſic ius
deliberãdi non trãſmittit, ad cuius trãſmiſsionẽ re-
quiritur ſciẽtia hæredis, quæ hîc deficit tã ex ſe quam
ex perſona tutoris tẽpore trãſmiſsionis, ſecũdũ Bar.
in d. l. qui duos. plus deciditur, ꝙ licet tutor pupilli hę
redis non poſsit ſolus hæreditatẽ pupillo delatã, adi
re, vt dictum eſt per dictam l. potuit. de iure deliber.
170 † Attamen hæreditatẽ infanti delatã, id eſt minori
ſeptẽ annis à quocunq; etiam extraneo ex teſtamẽto

vel ab inteſtato poteſt ſolus pater etiā filiū infantē in
poteſtate non habēs adire:& ſi patrē non habeat, hoc
põt ſol' tutor. Et hoc ſi quidē poteſt ſolus pater, viuo
infante, nomine ipſius infantis: ſed eo mortuo eā adi
re põt nomine ſuo proprio, tanquā ad ipſum trāſmiſ
ſam, prout hodie eſt caſus elegans in d.l.ſi infanti.C.
de iure delibe. Nam hodie infans hæreditatē non adi
tam ſibi delata ad patrē ſuū trāſmittit, vt ibi. Et idem
ſi non haberet patrē, ſed auum paternū: quia ad eum
trāſmitteretur hæreditas infanti mortuo delata, ſicut
transmitteretur ad patrē ſi viueret: prouiſo tamē ꝙ
ille auus aut alius immediatus aſcēdens debuiſſet ta-
li infanti de iure cõmuni ſuccedere. Sed vbi nõ debe-
ret talis aſcendens infanti ſuccedere, vt quia alius (pu
tà mater) præcederet in gradu ipſum aſcendentē pa-
ternū, iuxta terminos authēticæ, defuncto. C. ad Ter-
tylianū. tūc hęreditas infanti delata & non adita per
infantē non trāſmitteretur ad auū paternū, ſicut non
transmitteretur ſi verè fuiſſet adita per infantē, ſecū-
dū Ioannē de Imo. in d.l. vētre. in ſexta regula. quam
ibi ponit, quem ſequitur Alex. in d.l.ſi infanti. iij. col.
non tñ intelligit ꝙ per hoc trāſmittatur ad matrem:
quia d.l. loquēs in patre in tali caſu exhorbitāti, non
debet extēdi ad matrē, nec lineā maternā, per regulā
quæ à iure. de regulis iuris. lib. vj ſed hoc caſu ad neu
trum tranſit talis hæreditas, ac ſi nunquā infanti de-
lata fuiſſet. Ad auum enim non trāſit obſtāte matre
quæ proximiorē gradū tenet, vt dicta Authē. defun-
cto. & ſic à ſucceſsione infantis eum excludit, & per
conſequens ab hæreditate infanti delata, per ea quæ
dicerentur infra verſiculum tertium, quod inducit.
171 † Similiter ad matrē non trāſmittitur, cum in ea
locū non habeat diſpoſitio dictæ l.ſi infanti. quę qui-
dē lex eſt valde ſingularis, nec habet concordātem in
iure, per quā imperator quinq; inducit de nouo, quę
ante illā l. non erāt diſpoſita, nec iure Digeſtorū. nec
iure Cod. Primò ſtatuit de nouo, ꝙ pater ſolus adi-
re poſsit hæreditatē delatā infanti nomine ipſius in-
fantis, & dicunt Bar. & Sali. ibi ꝙ pater debet in hoc
eſſe cautus, vt expreſsè dicat ſe adire nomine infan-
tis: aliàs vitiaretur aditio. Bene eſt verum, ꝙ de iure
Digeſt. erat ſtatutum, ꝙ pater ſolus poſſet agnoſcere
bonorum poſſeſsionē, nomine infantis. l. j. ff. de bon.
poſ. fur. infan. dela. Sed non poterat adire hęreditatē,
donec fuit inductum per d.l.ſi infanti. Quod habet
locum non ſolum in hæreditate matris infanti dela-
ta, ſed in hæreditate cuiuſcūq; etiam extranei, vt vbi
172 eſt tex. dum dicit vel aliis quibuſcunque. † Secun-
dum inducitur de nouo in verſi. ſed ſi parens. contra
regulam quæ habet, ꝙ hæreditas non adita non trāſ-
mittitur. l. quoniam ſororē. C. de iu. deli. & l. vnica. §.
in nouiſsimo. C. de cad. tol. Hoc tamē ſingulariter di-
ſponit cōtra hanc regulā, ꝙ ſi hæreditas ſit delata in-
fanti, & infans ſit mortuus antequam pater eius no-
mine adierit: tamen talis hæreditas tranſmittitur ad
ipſum patrē. Et ſic reſultat aliud ſingulare: ꝙ licet pa-
ter fuerit in negligētia adeūdi hæreditatē filio infan-
ti delatā, tamē talis negligētia ſibi patri non noceat,
quo minus hæreditas infanti delata, quam ipſe pater
adire debuerat, ad ipſum patrē tranſmittatur. Quin-
imò fortius dicit text. in dicta l.ſi infanti. verſicu. ea
verò. quòd iſtud habet locum nedum in infante qui
ſit in poteſtate patris, ſed etiam locum habet in infan
te emancipato. quod longe ſingularius eſt. Hodie ve
rò in caſu iſto, ſi infans cui delata eſt hæreditas, dece-
deret ea non adita, ſuperſtitibus patre, matre, & fra-
tribus, ad ſolum patrem non tranſmitteretur hæredi
tas, iuxta dictam l.ſi infanti. Sed tranſmitteretur ad
oēs ſupradictos æqualiter, ſcilicet ad patrem, matrē,
& fratres infantis in pari gradu exiſtentes, per tex. in
Auth. defuncto. C. ad Tertyl. ſecundum Bar. in d.l. vē-
tre. penul. col. de acquirenda hæreditate. quem ibi ſe-
quuntur Ange. & Ioan. de Imo. quam opinionē dicit
eſſe cõmunem Albericus in d.l.ſi infanti. vbi idem te-
net Bal. in iij. & v. oppoſitio[illegible] & Iaſ. in vj. col. Nam
licet priuilegiū tranſmittendi eſſet perſonale de iure
C. quia ſoli patri eo iure indulgetur, vt d.l.ſi infanti.
Tamen iure authenticorū effectum eſt cõmune omni
bus iam dictis perſonis, vt dicta Authent. defuncto.
Quia pater cui ſoli competit, aperit ex ſui perſona
viam aliis: ſicut dicimus in filio præterito, qui ex per-
ſona ſua aperit viam inſtitutis contratabulādi teſta-
mentum, vt plenè dixi ſ. ſuper verbo, *In eodem teſta-
mento relinquens.* in vij. limit. Et ita videtur mihi tenē
dum, licet Ang. Sali. Pau. & Alex. in tertio notabili, &
etiam iij. col. teneant in eadē l.ſi infanti. vt. ſ. dixi ſoli
patri competere dictā hæreditatē, & nõ alteri: quod
nõ puto verū. Quia priuilegiū competēs patri infan
tis, vt ad eum tranſmittatur hęreditas nõ adita infan
ti delata, eſt clauſum in corpore iuris, vt d.l.ſi infan-
ti. ergo per nouellā conſtitutionē quatenus erat de iu
re C. perſonale cenſetur reuocatū, & ad omnes ſupra-
dictas perſonas extēſum per dictam Auth. defuncto.
Quia ſicut reuocatur ius cõmune per ius nouū cõtra
rium, licet nullā faciat mētionem de illo, c. j. de cõſti-
173 tutio. li. vj. † Ita & priuilegiū corpore iuris clauſum
reuocatur per ius nouū cõmune cõtrariū, licet nullā
faciat mētionem de illo, ſecūdum gl. ſuper verbo, cor
porali. quā ibi ſequitur & cõmendat de ſancto Gemi
niano, in c. vt circa. de electione. lib. vj. & in c. fina. in
fine. de ſenten. excommu. eodem lib. quod nota. vltra
Iaſonē & cæteros. Et ita teneatis, niſi velletis cõcorda
re opiniones, videlicet ꝙ vbi aſcendens paternus ſta-
ret cum aſcēdente materno in pari gradu, vt puta pa
ter cū matre, vel auus paternus cum auo, vel auia ma
ternæ lineæ: tunc quia aſcēdens paternus ſuccedēdo
ſimul filio, vel nepoti infanti aperire poteſt via etiā
ſuccedēdi eidē infanti quo ad hæreditatē ei delatā nõ
aditā: eo tunc ſimul ſuccedant ſecūdum dictam Auth.
defuncto. Quia ſuccedēdo ſimul in hæreditate pro-
pria infantis, ſuccedūt etiā in hæreditate delata trāſ-
miſſa ratione adiūcti paterni, qui viam maternis ape
ruit: vt dictū eſt. Sed quādo aſcēdens paternus cui ſo-
li priuilegiū ſuccedēdi in hæreditate infanti delata
erat datū nõ cõcurrit cū pari, ſed inęquali, puta auus
paternus cū matre infantis: quia ſola mater ſuccedit
in hæreditate propria infantis. Et ſic auū paternū ex-
cludit per dictam Auth. defuncto. vt ſupra dictū fuit.
Sequitur ꝙ etiam erit excluſus à ſucceſsione infanti
delata, quam habiturus erat in quadā cõſequētia pro
priæ hæreditatis. Quia (vt nūc vidiſtis) pater adeūdo
hæreditatē propriā infantis, quādo ei ſuccedere po-
teſt conſequitur hæreditatē ei delatam ad eum tranſ-
miſſam abſq; eo ꝙ eam expreſsè adire teneatur: &
etiam mater erit excluſa tāquam non comprehēſa in
diſpoſitione d.l.ſi infanti. Nam hoc caſu nõ eſt æquū,
quòd mater ex perſona aui paterni quē excludit ſuc-
cedendi lucrū conſequatur, argumēto l. litigantes.
ff. de arbitris. Quia nõ ſe habēt vt pares, ſed vt maius
& minus. Et ita verificari poſſet opinio vltimo loco
delata, quam ſequuntur Angel. Salic. Paul. & Alex.
volentes dictā l. priuilegium lineæ paternæ cõceſſum
nullo modo communicari poſſe lineæ maternæ, vel
collateralium. Sed quādo parētes concurrunt in pa-
rigra

trigradu, tunc priuilegium tranſmiſsionis huius da-
tum lineæ paternæ etiam cenſetur datū lineæ mater-
næ & collateraliū eiuſdē gradus & prærogatiuæ: &
ita ſtabit prima npi. priore loco ſ. relata, quam tenēt
Bar. Bald. Albe. Imo. & Iaſ. Nec eſt nouum, ꝙ priuile-
giū vni ex ſocijs competēs alteri in pari gradu ſocie-
tatis exiſtēti cōmunicetur, prout videre poteſtis plu-
ra elegantia exēpla, quæ tradit Barba. in c. verum. de
foro competēti. per l. ſi cōmunem. ff. quemadmodum
ſerui. amit. vbi eſt optimus text. de hoc. de quo vltra
omnes videatis Fely. in c. j. de præſcri. iij. & iiij. col. &
Iaſ. in l. ſi emācipati. C. de coll. ſuper hoc cogitabitis.
Circa præmiſſa videatis Bal. in l. non pro numero ſu
perſtitū. in ti. C. ad Orfitia. vbi poſt Iac. de Belloviſu
ſingulariter decidit, ꝙ ſi matre mortua relicto mari-
to & quatuor filijs ex eo relictis, quorū duo erant in-
fantes, alij verò emācipati: ſi duo infantes ſine hæredi
tate nō adita moriātur, tota hæreditas materna pertine
bit alijs duobus emācipatis, & nihil trāſmittetur ad
patrē. Et ratio eſt, quia trāſmiſsio hæreditatis nō adi
tæ ad patrē prouenit ex priuilegio in corpore tamen
iuris clauſo, vt d. l. ſi infanti. Sed ius accreſcēdi pluri
bus hæredibus cōpetēs, eis pertinet de iure cōmuni,
vt vidiſtis plenè in verbo, *Et vxorem nomine Adel.* in
iiij. præludio. ideo accreſcit eis inuitis. l. j. §. his itaq.
& §. vbi antē. C. de cad. tol. Quia ius cōmune abſorbet
& tollit priuilegiū, licet corpore iuris clauſum ſecū-
dū eū. Super quo cogitabitis ꝓpter tex. in d. Auth. de-
functo. qui hæreditatē defert patri & fratribus defun
174 cti. † Tertium quod inducit de nouo. d. l. ſi infanti.
per tex. ibi, quas infanti quæſita eſt: quia talis hæredi
tas delata infanti trāſmittitur ad patrē tanquā adita
& quæſita, non tanquā adeunda: ita ꝙ nō erit opus ꝙ
pater adeat duas hæreditates, ſed ſatis eſt, ꝙ adeat hæ
reditatē propriā ipſius infantis, in qua inueniet hære
ditatē alterius ſibi per mediū infantis quæſitā: quod
eſt ſingulare ſecūdum Ang. Pau. & Alex. ibi, imò plus
ſecūdum aliquos, non requiritur ꝙ pater hæreditatē
infantis, ſed omnia occupat iure peculij. ideo tex. ibi
dicit patrē venire iure patrio. Quod ſi verū ſit, maior
eſſet vtilitas patri iſta occupare iure peculij, quā iure
175 hæreditario. † Quia ſi occuparet iure peculij bona in
fantis, nō eſſet opus alia aditione etiā principalis &
propriæ hæreditatis filij, ſed tranſmitteret hæredita-
tē infantis ſui aliter nō aditā. Secus ſi eam caperet tā-
quā hæres: nam vt audiuiſtis ſ. in ſecūda ſpecie tranſ-
miſsionis in pr. ni. aſcēdentes non ita trāſmittunt hæ
reditates deſcendentiū, ſicut faciūt ecōtra deſcenden-
tes hæreditates aſcēdentium non aditas. Alia vtilitas
eſſet, quia ſi pater veniret tāquā hæres filij, teneretur
creditoribus inſolidū, etiā vltra vires hæreditarias. l.
j. §. ſi is qui quadraginta. ff. ad Trebel. Hodie autē non
cōfecto inuētario teneretur etiā inſolidū. §. ſi verò. in
Authē. de hæreditate & Falci. & plenè vidiſtis ſuprà,
Mortuo itaq. teſtatore. j. ſed quādo pater occupat iu
re peculij, nunquā tenetur in plus quā ſit in peculio.
Et ratio eſt ſecūdū Bal. quia hoc caſu pater eſt magis
ſucceſſor bonorū quā filius. Alia vtilitas eſſet, ꝙ ſi pa
ter veniat tanquā hæres filij, tenebitur perpetuò cre-
ditoribus. Si autē bona occuper iure peculij, nō tene-
bitur niſi vſq; ad annū vnū poſt mortē filij. ff. quādo
actio de peculio eſt annalis, per totū. Alia vtilitas &
vltima eſſet: quia pater veniēs iure hæreditario tan-
quā hæres filij, tenetur cōficere inuētariū: aliâs inſoli
dū obligatur, vt dictū eſt, & plenè deciditur in l. fi. C.
de iure delib. vt dixi vbi ſ. ſecus ſi veniat iure peculij.
Sed an hoc ſit verū, ꝙ pater poſsit iſto caſu occupare
bona infantis iure peculij, vel teneatur illa adire tan
quā hærēs, dubitatur. Tamē veritas eſt, vt tenet gl. in
d. l. ſi infanti. ꝙ de iure Codicis cùm filiusfa. etiam ha
bēs bona caſtrēſia vel quaſi, nō poſſet habere hæredē,
quia pater omnia poſt mortē filij occupabat iure pe-
culij, vt ibi eſt text. dū dicit patrē venire iure patrio.
Hodie tamen de iure nouiſsimo authēticorū hoc eſt
immutatū. Quia hodie filiusfa. habet ab inteſtato hæ
redē: ideo hodie pater venit tanquā hæres, & iure hæ
reditario. & ita cōmuniter tenēt omnes Doctores, &
Bar. etiā refert in d. l. ſi infanti. in ij. col. ita in facto cō
ſuluiſſe. Ideo non eſt mirū, ſi pater in hoc caſu ſucce-
dat infanti. ſecūdum diſpoſitionē dictæ authenticæ,
defuncto. C. ad Tertyl. ſolus, vel cū alijs, vt ibi eſt tex.
176 nota. vt ſ. dictum eſt. † Et quod dictum eſt in filio
infante, cui delata eſt hæreditas, vt eam trāſmittat ad
patrē non aditā per dictā l. ſi infanti. etiā locū habet
in filio furioſo habēte patrem: quia ad eum tranſmit
tet hæreditatē ſibi delatā nondū aditā, cùm infans &
furioſus æquiparentur. l. in negotiis. ff. de regu. iuris.
& ita tenuit Ange. in lectura Florentina ij. col. in d. l.
ſi infanti. ſed Bart. ibi Fulgoſius, Alex. & Iaſon tenēt
contrariū, ſcilicet, ꝙ furioſus ad patrē non tranſmit
tat hæreditatē ſibi delatā non aditam, cùm in hac ma
teria ſit lata differētia inter infantē & furioſum: quia
videmus in furioſo cuius curator hæreditatē adiuit,
ꝙ eam non tranſmittit ad hæredes: quod ſecus eſt in
177 infante, cuius tutor adiuit. † Quia maiorē poteſtatē
habet tutor in infante, cùm detur perſonæ, inſti. qui
dari tutores teſta. poſſunt. circa medium, quam cura
tor furioſi in furioſo, qui nō datur perſonæ principa
liter, ſed bonis, ſecūdum Bart. in d. l. ſi infanti. & l. j. ff.
de bono. poſſeſ. infan. furioſo ve delata. De quo plenè
Bal. Ange. Ludo. Alexan. & Iaſon in l. infantis. C. qui
admitti ad bonorum poſſeſsionem poſſunt. Præter-
eà dicta l. ſi infanti. ſtatuens hoc ſpeciale priuilegium
in infante, vt hæreditatem etiam extranei tranſmit-
tat ad patrē non aditā, contra regulas iuris commu-
nis, extēdi non debet ad furioſum & eius patrē, licet
ſibi ſimilē, per not. in l. quod verò. §. de viro. ff. ſoluto
matrimonio. facit l. ius ſingularis. ff. de legitimis. &
regula. quæ à iure communi. de regulis iuris libro vj.
178 † Ot nunc ſequitur, ꝙ ea quę dicta ſunt, quòd ſi in-
fans cui delata eſt hæreditas decederet ante aditā hæ-
reditatem ſine patre, quāuis haberet matrem aut fra-
tres, vel alios hæredes, nūquam dictam hæreditatem
tranſmitteret, ſed perinde haberetur, ac ſi ei non fuiſ-
ſet delata: & ſic deuolueretur ad proximiores illius,
qui infantem relinquerant hæredem. Ita dicit tex. in
d. l. ſi infanti. per quem textum, dicunt Bald. Ange. &
Salic. ibi, ꝙ etiam infans ſicut ad hæredes alios quàm
patrem non tranſmittit hæreditatem extranei ſibi
delatam non aditam, ſic non trāſmittit ad eos in in-
tegrum reſtitutionem, tanquam fuerit læſus in non
adeundo. Et refert Angel. quòd vidit conſilium Bald.
fratris ſui & aliorum duorum illuſtrium doctorum
idem tenētium: & ita etiam conſuluit Petrus de An-
cha. conſi. cclxiij. incipiente, De viribus aditionis. &
Franciſ. Aretin. in conſilio clxj. incipiente, In præſen
ti conſultatione vidēdum eſt. iij. col. & v. in fine. cum
duobus ſequētibus. & inter cætera principaliter pon
derat textus, in eadē l. ſi infanti. dum dicit, quòd hæ-
reditas ad alias perſonas perueniat &c. Nam verbū
perueniat denotat cum effectu. l. ij. §. perueniſſe. ff. de
179 hære. vel actio. vendi. propter dictionem, per † quæ
denotat perfectionē actus. l. vrbana. §. pernoctare. ff.
de verborū ſignificatione: quod non eſſet, ſi hæres in-
fantis

fantis haberet in integrũ reſtitutioné.Prętereà quia
in d.l.ſi infanti.verſ.vel ſi nõ ſit tutor.dicitur,ꝙ quá-
do infans moritur ſine patre,vel ſine tutore,vel cũ tu
tore, qui adire negligit hæreditaté infanti delatá:ta-
lis hæreditas habetur pro nõ delata,& ad illos deber
peruenire,ad quos eſſet delata,ſi infans hæres relictꝰ
nõ fuiſſet. Ergo in illo caſu peti nõ põt reſtitutio: qa
minor nõ reſtituitur,niſi aduerſus damnũ,aut aduer
ſus lucrũ amiſſum,vt l.air prætor.§.fi.cũ l.ſeq.& l.nõ
omnia.ff.de mino. Or cũ hæreditas eo caſu fingatur
nõ delata,ſequitur ꝙ nullũ lucrum amiſit, quod non
fuerat debitũ,& cõſequẽter nõ videtur poſſe reſtitui.
ſed Bart.in d.l.ſi infanti.& d.l.qui duos.de rebus du-
biis.iij.col.tenet oppoſitum,tam in pupillo quam in
infante, vt ſcilicet quilibet eorũ licet non tráſmittat
hæreditaté non aditam ad hæredes:tamẽ tranſmittit
beneficiũ reſtitutionis in integrũ aduerſus aditioné
hæreditatis omiſſam,prout etiá tenuit ipſemet Bald.
in l.vnica.§.in nouiſsimo. C.de cadu. tollé. & in l.ij.
C.ad Orfitia.& Io.de Imol.in d.l.ventre.& Ioá.And.
in c.in præſentia. de probationibus. quos ſequuntur
Alexá.v.col. & Iaſon xj.col.in d.l.ſi infanti.dicentes
hanc eſſe communem opinionem , ſecundum quam
conſuluit Pe.de Ancha.ſibi contrarius conſi.ciiij.in-
cip.pro declaratione quęſitorum in tertiò puncto.ſi-
militer Ludo.ſecundum hanc vltimam opinio. Bart.
eam ſequẽdo tanquam communem conſuluit conſi.
lviij.incip. Viſis narratis in puncto.& reſpondent ad
text.qui videtur cõtrarius in d.l.ſi infanti.dum dicit,
ac ſi ab initio non eſſent delatæ,debẽt hæreditates ad
alias perſonas peruenire.Nam dicunt,ꝙ tex.ille pro
cedit cõſiderato iure cõmuni, quaſi dicat ꝙ ſecũdum
ius commune dictæ hæreditates eo caſu perinde ha-
beãtur,ac ſi nunquá infantibus delatæ fuiſſent, poſt-
quá non ſunt aditæ,nec pater ſupereſt,ſed non conſi
derato priuilegio ſpeciali in integrum reſtitutionis,
quo hæredes infantis vel pupilli reſtituentur aduer-
ſus hæreditatis omiſſam aditioné: quia regulam ha-
180 bemus † ꝙ per verba quantũcunq; generaliſsima le
gis vel ſtatuti,nunquá intelligitur derogatum bene-
ficio in integrum reſtitutionis,niſi de eo fiat mentio
ſpecialis,prout non fit in d.l.ſi infanti.vt probat tex.
in c.coram.iuncta gl.fi.de in integ.reſti.glo.in l.poſt-
quam liti.in gl.fi.C.de pact.Et ab hac communi opi-
nione non eſſet tutè recedendum, niſi dicere velletis
ad pacificandum omnes opiniones, prout pulchrè di
ſtinguit Bal.in d.§.in nouiſsimo.Aut hæres cui dela-
ta eſt hæreditas moriẽdo ante aditionem eſt adultus:
& ſic talis , in quo poteſt aliqua facilitas & ſimplici-
tas notari:& tũc reſtitutionem in integrum propter
omiſſam aditionem tranſmittit ad hæredes:& ita ve
rificari poteſt opinio Bart.quæ eſt cõmunis ſuprà ſe-
cundo loco recitata. Aut hæres moriendo eſt infans,
& tunc aut deceſsit caſu fortuito : & tunc idem. quia
non eſt in alium ſcilicet in tutorem regreſſus,cùm ei
culpa imputari non poſsit,quare nõ adiuit vt d.l.qui
duos,vbi infans in nauigatiõe deceſsit,& ſic caſu for-
tuito:vnde mixta ratione ſcilicet ætatis & caſus for-
tuiti reſtituitur hæres eius.Idem ſi per alium caſum,
puta propter abſentiam habere nõ potuit tutorem,
quo caſu æquitas dictat ſuccurri,vt l.cùm quidam.&
l.Pantonius.ff.de acqui.hære. Aut hæres infans natu
raliter deceſsit, & non cõpetit hæredi ſuo in integrũ
reſtitutionis beneficiũ. & ita verificari poteſt prima
opinio ſuperius relata contra Bart.per rationes eam
tenẽtium & cõſulentiũ,quas per vos videre poteſtis.
Et hoc verũ,ꝙ in iſto vltimo caſu non cõpetit hęredi
reſtitutio,niſi propter culpá tutoris hæreditas non
fuiſſet adita:quo caſu propter culpam tutoris reſtitu
tio cõpeteret, ſi tutor non eſſet ſoluẽdo : & ita etiam
tenet Bar.in d.l.ſi infanti.& d.l.qui duos.ij.col.in fin.
quem videatis. Quia pulchrè loquitur inter cætera
dicẽs,ꝙ culpa poteſt imputari tutori, ſi infans deceſ-
ſit poſt cẽtum dies. hæc Bal.in d.§.in nouiſsimo verſi.
Sed tunc remanet quæſtio multum ardua.vbi elegan
181 tiſsimis mediis mouetur. † Plus decidit Bar.in eadẽ
l.qui duos.ij.col.in vltimo contrario,ꝙ quicunq; mi
nor.xxv.annis qui omiſſa aditione hæreditatis mo-
ritur , tranſmittat in integrum reſtitutionem ad hæ-
redes : quam ipſe ſi viueret & hæreditatem omiſiſſet,
intentare poſſet ſecundum Iac.de Are. Et idem putat
Bart.ibi,in quocunq; etiam maiore xxv.annis impe-
dito adire hæreditatem ei delatam,vt in integrum re
ſtitutionem ad hæredes tranſmittat, ſicut ſibi compe
teret,ſi viueret ex clauſula generali,ſi qua mihi iuſta
cauſa videatur argumento dictæ l.Panthonius. ff.de
acqui.hære.vbi tex.notatur:nam in integrum reſtitu
tio ſui natura eſt tranſmiſsibilis ad hæredes.l.non ſo
lum.ff.de in integ.reſti. Et quæ ſint iuſtæ cauſæ reſti-
tuẽdi maiorem,videatis in l.j.& per totum.ff.ex qui-
buscau.maio.& per hæc quæ dicta ſunt, datur argu.
182 ad dubium ſumme neceſſarium. † Ponamus,ꝙ hæ
res ignorans delatam ſibi hęreditatem deceſsit infra
annum,clatum eſt , ꝙ hæreditatem non aditam non
tranſmittit,nec etiam tunc locum habet tranſmiſsio
iuris deliberandi,quæ non cadit in ignorante, vt di-
ctum eſt:nũquam ſaltem occaſione talis ignorantiæ
concedetur hæredi reſtitutio in integrum ea dicta
clauſula generali ex perſona defuncti hæredis,ita vt
hæres hæredis beneficio reſtitutionis in integ.conſe-
quatur beneficium deliberãdi in effectu. Et Bal.in l.j.
xxiiij.oppo.C.qui admitti ad bono.poſſ.poſſunt , te-
net ꝙ non.quẽ ſequitur Rapha.Cuma.in l.cùm filius.
§.in hac.ff.de verbo.oblig.& conſuluit Per.de Ancha.
conſi.clxia.inci. principaliter cõtra iſtos legatarios.
& Alex.in ij.parte,conſil.clxiij.incip. Viſo proceſſu
cauſæ vertentis inter dictũ Franc. vbi dicit ꝙ non re
perit aliquẽ contradicenté idoneum. Sed Iaſon in d.
l.cum antiquioribus.ij.colum.refert. Ang.& Pau de
Caſtr.in d.l.ventre.Ioan.de Imo.& Paul.in d.l. Pan-
thonius.ff.de acquiren.hæredita.per illum text. cum
ibi nott.per Bar.& eundem Alex.ſibi contrarium in
eadem ij.parte,conſi.clxix.incipien.Viſo themate ſu-
praſcripto.tenere contrarium:videlicet ꝙ imò in ter
minis noſtris ſi hæres ignorans hęreditatem ſibi eſſe
delatam deceſſerit ea non adita, hæres eius ex perſo-
na defuncti ignorantis mortui poſſet,non de iure cõ
muni,ſed impetrata in integrum reſtitutione à iudi-
ce ex clauſula generali idem in effectu conſequi , ſci-
licet annum ad deliberandum,ac ſi prius hæres igno
rans defectus fuiſſet ſciens. Quod ſi eſſet verũ,maxi-
ma eſſet ampliatio ad d.l.cũ antiquioribꝰ. Tamẽ fina
liter neutrã dictarũ opinionũ firmat. Adde eundem
Alexan.in j.parte,conſi.ax.incip.Viſo proceſſu cauſę
vertentis. penul.col.in fi.vbi dicit competere in inte-
grum reſtitutioné, vbi ignorantia cauſatur ex abſen
tia hæredis,& non ex ignorantia ſimplici. & ſic poſ-
ſent cõcordari præmiſſa.& hæc de ſecundo principa-
183 li requiſito ſufficiant. † Tertiò principaliter requi
ritur,vt d.l.cũ antiquioribus.locũ habeat,& ius deli-
berãdi ad hæredes trãſmittatur,ꝙ hæres cui ex teſta-
mẽto vel ab inteſtato delata eſt hęreditas,talẽ hęredi
taté ſibi delatá non adiuerit neq; repudiauerit,ſed ſit
in deliberatione qd facturus ſit.ſi eĩn eá adiuerit,non
eſſet

eſſet opus tranſmiſſione iuris deliberãdi, quia hære
ditas ad hæredes trãſiret tãquam patrimonium hæ-
redis:& etiã ſi hæreditatẽ repudiaſſet, priuaretur be-
184 neficio trãſmiſſionis. † Quartò & vltimò requiri
tur, ꝙ talis hæres deceſſerit intra annũ cõceſſum a iu
re ad deliberãdum. Nam reſiduũ talis anni tranſmit
tit, ſed non trãſmittit tẽpus ad latius deliberãdum à
principe obtẽtũ, vel iudice, vt dixi ſuprà in prin. hu-
ius trãſmiſſionis. Et hoc verũ, ꝙ hæres moriẽdo trãſ-
mittit reſiduũ anni à iure præfixi in d.l. cũ antiquio-
ribus. non facta differẽtia an hæres tranſmittẽs ſit de
aſcẽdentibus vel deſcẽdẽtibus aut collateralibus, vel
penitus extraneis. Quia tex. in d.l. cũ antiquioribus.
loquitur indiſtinctè concedẽdo annũ integrũ ad deli
berandũ. Et hæc eſt veritas: licet Ange. in repetitione.
l. qui ſe patris. C. vnde liber. tenuerit dictũ annũ deli-
berãdi ſolum cõcedi aſcẽdentibus vel deſcẽdentibus
hæredibus: quibus de iure prætorio ad ſuccedendum
indulgetur annus: ſed in tranſuerſalibus & aliis ex-
traneis dicit non durare ius deliberãdi, niſi centũ die
bus, quib⁹ de iure pretorio eis ſuccedere permittitur.
185 † Verũ tamen mẽti tenebitis perpetuò, ꝙ ſi filio cui
hæreditas erat delata fuerit elapſus annus deliberan
di, quẽ habeat vt filius: adhuc trãſmittere poterit ſe-
cũdum annũ deliberãdi, vt & tanquã legitimus: & idẽ
in filio emãcipato quod poſt primũ annum & intra
ſecundum moriens tranſmittit ius deliberandi quaſi
agnatus. Ita ſingulariter decidit Bal. in l. licet. prope
finẽ. C. de iure deli. tñ filius poſt annũ primum volẽs
deliberare ſeu adire, vel hæres eius prętẽdens habere
ſecundũ annũ ex perſona filij defuncti tanquã agnati
legitimi, debet hoc ſpecificare, ſcilicet qualitatẽ me-
dio cuius prætẽdit ius deliberãdi ſibi adhuc pertine-
re, cuius virtute dicit ſe velle hęreditatem adire, argu
mẽto eius quod ſingulariter decidit Bal. limitando. l.
nihil. C. de vſuca. pro hære. in rubri. ¶. de præſcrip. vj.
col. verſi. quæro pater poſſedit decẽ annis. vbi dicit ꝙ
licet filio vt filio cõpetere non poſſit titulus pro hæ-
rede, vt d.l. nihil. & ſic virtute illius tituli prætendere
non poſſet præſcriptionẽ longi tẽporis, attamen ſi di
cat ſe longo tempore pro hærede poſſediſſe vt agna-
tum, audietur. Ita dicamus in propoſito, ꝙ ſi fili⁹ poſt
annum vt filius adiret hæreditatẽ non dico beneficio
ſuitatis, nec l. vnicæ. C. de his qui ante apertas tabu-
las. ſed virtute iuris deliberãdi per dictam l. cum anti
quioribus. ei competentis, nihil ageret cum annus ſit
elapſus. Sed adire debet eam expreſsè vt agnatus, cui
in illa qualitate cõpetit ſecundus annus tanquã legi
timo hæred. & ita ſentit Alex. in d.l. licet in addi. Bal.
dũ ipſum ſimpliciter allegat ſuper d. rubr. de præſcri.
186 † Et præmiſſa de triplici trãſmiſſione ideo hîc cu-
mulaui, tum quia prima ſpecies ſuitati conuenit, de
qua hîc tractamus & cæteræ duæ ſpecies ſunt illi con
nexæ, quæ melius declarãtur ſimul cum illa, quã ſi vo
bis ſparſim fuiſſent traditæ, cum intellectus vnius ex
187 altera reſultet. Ex quibus omnibus teſtat † ꝙ hæredi
tas per hæredẽ non adita non trãſmittitur: quia cùm
ante aditionem expreſſam veluti verbo, ſeu nuda vo
luntate factam aut tacitè pura facto declaratam, ſcili
cet gerendo ſe pro hærede iuxta l. pro hærede. & l. ge-
rit. ff. de acqui. hære. & inſtituta. de hæredum qualit.
& differen. §. pro hærede. hæres ſi non ſit dominus hę
reditatis: nõ poteſt eã trãſmittere ad alios, quia nemo
dat quod nõ habet. Fallit tamẽ in pluribus caſibus. &
primò in ſuis hæredibus. in poteſtate conſtitutis, qui
hæreditatẽ paternã & interdũ fraternã tranſmittunt
nõ aditã, etiã ad quoſcunq;, vt plenè vidiſtis ¶. in pri-
ma ſpecie trãſmiſſionis. Secundò etiã fallit in deſcen
dẽtibus non ſuis, vt ſcilicet hæreditatẽ aſcẽdentium
in quorũ poteſtate non ſunt, tranſmittãt beneficio l.
vnicæ. C. de his qui ante aper. tab. Nõ dico ad omnes,
ſed ſuũ, & dũtaxat ad deſcẽdentes. de quo plenè vidi
ſtis ¶. in ſecũda ſpecie tranſmiſſionis. Tertiò fallit in
infante patrẽ habẽte, qui ſi moriatur ante cõpletam
infantiã & hæreditatẽ aditã, illam tranſmittit ad pa-
trẽ ſuũ, cui hæreditati aliquoties concurrũt mater &
fratres infantis. Quartò fallit etiã in infante patre
carente & pupillo, ac minore vigintiquinq; annis, &
maiore iuſta de cauſa & legitimè impeditꝗ licet hæ
reditatẽ eis delatã non tranſmittãt ad hæredes verũ-
tamẽ ad eos quoſcũq; tranſmittũt in integrũ reſtitu-
tionẽ. Cuius medio illa obtẽta à iudice adire poterũt
hæreditatẽ per defunctum adire omiſſam facilitate
ætatis, vel iuſto impedimẽto, aut ignorãtia facti ſecũ
dũ aliquos. Quintò fallit, ꝙ omnes hęredes quantum
cunq; extranei ante aditã hæreditatẽ, dũ tamen infra
annũ ſciẽtes hæreditatẽ eis delatã moriẽtes, trãſmit-
tũt ad quoſcũq; hæredes ius deliberãdi infra reſiduũ
anni quod eis ſupererat. De quibus tribus vltimis cõ
cluſionibus plenè habuiſtis ¶. in tertia ſpecie trãſmiſ-
188 ſionis. † Sed poſt annũ à die delatæ hæreditatis nõ
trãſmittitur ius deliberãdi, niſi hæres ex cauſa diſtu-
liſſet infra annũ adire, puta propter vindicandã mor
tẽ defuncti. ff. ad Silla. l. ſi quis in graui. §. elegãter. vel
diſtulit adire propter eũ qui eſt in vẽtre, vel propter
quæſtionẽ falſi motã contra teſtamẽtum, in quo fuit
hæres ſcriptus, vel aliã cauſam rationalẽ ſecũdũ Bal.
in d.l. cum antiquioribus. in fi. C. de iure deli. Et laus
Chriſto ſit & gloria ꝙ materia trãſmiſſionis hęredi-
tatis tã ſubtilis & non minùs vtilis & quotidiana ita
cõpendioſè ſit vobis nũc expedita: quæ tamen in præ
ſenti regno Frãcię nõ eſt multũ neceſſaria, vbi agitur
de hæreditate parentũ proximorũ aſcẽdentiũ, deſcen
dentiũ, aut collateraliũ: de qua ex gñali conſuetudine
mortuus ipſo iure ſayſit viuũ proximũ linageriũ, etiã
quo ad poſſeſſionẽ. ideo non mirũ ſi ante aliã expreſ
ſam hæreditatis aditionẽ hæres per mortẽ ſui præde
ceſſoris ipſo iure per conſuetudinẽ effectus poſſeſſor
& dominus, eam tranſmittat etiã in extraneũ hęredẽ
vt ¶. dixi tractando de continuatione poſſeſſionis de
patre in filiũ ex iure ſuitatis, ſicut tranſmitteret alia
bona per ipſum lõgo tẽpore poſſeſſa. Et ſic hæ ſubtili
tates ferè in hoc regno remanẽt inter parẽtes ſuper-
189 uacuæ, vt ibi plenè dixi. † Verũtamẽ, vt materia ſui-
tatis penit⁹ euacuetur, quia poſt habitũ ſequitur pri-
uatio illius: ſcire debetis, ꝙ ſuitas cũ ſupradictis ſuis
priuilegiis tollitur quinq; modis. Primò tollit᷑ per
dationẽ ſubſtituti vulgaris, vt l. ſi filius hæres. ff. de li
be. & poſth. Nam pater ſubſtituẽdo filio, ſi non ſit hæ
res, de neceſſario videtur eũ facere volũtarium. ita di
cit Bart. in d.l. j. ff. de vulg. & pup. & plenius per eũ in
l. ſi filius qui patri. ff. illo eo. tit. Sed an hoc ſit verum,
ſcilicet ꝙ per dationẽ ſubſtituti vulgaris tollatur ſui
tas, hactenus dubitatũ fuit: & quidẽ in hoc paſſu qua-
tuor reperiuntur Doctorum opiniones principales.
190 † Prima opinio eſt, ꝙ per dationẽ ſubſtituti vulga
ris filio factã tollatur exiſtẽtia & potẽtia ſuitatis: quia
per ipſam ſubſtitutionem videtur pater dediſſe licen
tiam filio abſtinẽdi: & ſic videtur eum de neceſſario
feciſſe voluntarium. Nam (vt ſuprà dixi) exiſtẽtia ſui
hæredis à lege duodecim tabulatum inducta fuit fa-
uore patris. Sicut igitur filius poteſt ſuo fauori renũ
tiare, ſcilicet abſtinendo à paterna hęreditate. l. filio
præterito. ff. de iniuſt. teſtamen. ſic poteſt & pater l. ſi
quis

quis in conſcribendo. C. de pact. Modo eo ipſo ꝙ pa-
ter dedit filio ſubſtitutum vulgarem, videtur ſuo fa-
uori renunciare: cùm illa ſubſtitutio cōcipiatur in ca
ſum in quē filius nolit hæres eſſe, vel nō poſsit l. cùm
proponas. C. de hære. inſti. Et fuit ſatis plene declara
tum ſ. in primo effectu vulgaris ſubſtitutionis. Cùm
igitur pater ſciat ipſum filium neceſſariū hæredem,
velit aut nolit dando ei ſubſtitutum in caſu quo hæ-
res eſſe nolit, ex hoc videtur pater velle non habere
filium hæredem neceſſariū. aliâs fruſtra ei ſubſtitue-
ret, ſi vellet ipſum remanere neceſſariū: quia inſtitu-
tione hæredis effectum ſortiente, ceſſat ſubſtitutio. l.
poſt aditā. C. de impu. & aliis ſubſtit. Et hanc opinio.
ponit gl. in l. Papinianus. §. quoniā autem quarta. ff.
de inof. teſta. circa medium magnæ gl. quam ſequun-
tur Dy. & Bar. dicētes de hoc eſſe caſum in d. l. ſi filius
qui patri. ff. de vul. & pupil. & Cy. in l. precibus. C. de
impu. & aliis ſubſti. Et eſt hæc cōis opinio Doctorū,
multis & non minus pulchris rationibus roborata.
191 † Secunda opinio fuit tota cōtraria primæ, videli-
cet, ꝙ per ſubſtitutionē vulgarē non tollatur exiſten
tia ſui hæredis, etiā quantūcunq; filius à paterna hæ-
reditate abſtinuerit. Quinimò per exiſtētiam ſui hæ
redis, etiam ſi filius abſtineret, tollitur & euacuatur
ipſa ſubſtitutio. quo caſu effectus ſuitatis erit mirabi
lis, ꝙ filius hæres inſtitui⁹ eo momēto quo pater erit
mortuus, & ſic reperietur ſuus hæres, excludet ſubſti
tutū in perpetuū ſola exiſtentia & potētia ſuitatis, ta
liter ꝙ ſi filius poſteà abſtineat à paterna hæreditate,
ſubſtitutio nūquā recōualeſcet cū fuerit ſemel extin-
cta ſola exiſtētia ſui hæredis. & hanc opinionē tāgit
gl. arguendo. in l. ſi pater. §. fi. ff. de vul. & pupil. quod
qualiter intelligatur videatis ibi Bar. & hæc opinio
ſimiliter multis per ipſam tenētes roboratur funda-
192 mētis. † Tertia fuit opinio, vt diſtinguamus, ꝙ aut
ſubſtitutus adiuit ex ſubſtitutione hæreditatē, & tūc
ſublata eſt ſuitas: aut nō adiuit, & tūc ſecus. & hāc opi
nionē refert gl. in verb. & nūquid in d. §. quoniā autē
quarta. in prin. gl. quæ opinio non habet fundamētū.
Nam ſi ab initio nō fuiſſet ſublata ſuitas, ſed expecta
retur aditio ſubſtituti, tūc per talē aditionē non tol-
leretur, cū ſemel filius effectus fuerit ſuus hæres, ipſo
iure non deſinit eſſe hæres, quantūcunq; poſteà repu
193 diet, vt l. ei qui. ff. de hær. inſti. † Quarta opinio fuit
Pau. de Caſt. in repeti. dictæ l. ſi filius hæres. ff. de libe.
& poſthu. & Ang. Are. in d. §. ſui. inſti. de hęredū qual.
& diffe. concordare ſatagētū duas primas opiniones
ſuperius relatas ſic dicētium, ꝙ per ſubſtitutionē nō
tollitur ſuitas, nec per ſolam ſuitatē tollitur ſubſtitu
tio. niſi ſequatur filij immiſsio, ſcilicet ꝙ filius ſe im-
miſceat paternæ hęreditati, vt d. l. poſt aditā. C. de im-
pu. & aliis ſubſti. vnde cōcludūt præfati partes, quo-
rū cōcluſio eſt ipſa rei veritas, ꝙ patre mortuo ſtatim
hæreditas acquiritur filio iure ſuitatis, licet habeat
ſubſtitutum, perinde ac ſi non haberet. Poſteà verò ſi
quidē filius ſe immiſceat, & non eſt dubiū, ꝙ ſubſtitu
tio eo tūc tollatur, vt d. l. poſt aditā. iūcta l. cū bonis.
ff. de acqui. hær. Si verò abſtineat, tūc adhuc remanet
hæres nomine, nō effectu: & ideo ſubſtitutus admitti-
tur, vt l. ex contractu. ibi & ita bona defuncti. ff. de re
iudi. Aut adhuc nō ſe immiſcuit, neq; abſtinuit, & tūc
filius interim eſt hæres ipſo iure ciuili, cū beneficio
abſtinendi ſibi à prætore conceſſo, ita ꝙ ex euentu ap
parebit, verū ſubſtitutus admittetur vel non. Quoniā
ſi filius ſe immiſceat, ſubſtitutus excludetur. ſed ſi ab-
ſtineat, admittetur ſubſtitutus, & erit hæres teſtato-
ris re ipſa, ſolo nomine hæredis apud filiū remanēte.

Hæc opinio ſi bene pōderetur, in effectu habet, ꝙ per
dationem ſubſtituti vulgaris non tollitur ſuitas. Sed
quia prima opinio eſt cōmunis, vt dixi, ꝙ imò per da
tionē vulgaris ſubſtituti tollatur potētia ſuitatis, in
dubio non eſt ab ea recedēdum: idcirco cū ipſa tranſeo
concludēs per dationē ſubſtituti tolli exiſtētiam ſui-
tatis, ſecūdum Bar. cum quo tranſit Alex. in d. l. j. ff. de
vulg. & pupil. & plenè in d. l. ſi filius hæres. ff. de libe.
& poſthu. vbi pleniſsimè hunc paſſum difficilē diſpu
tat. Finaliter tamen cōcludit cum Dy. & Bart. ꝙ talis
ſubſtitutio tollit potētiam ſuitatis, dicēs iſtū eſſe vnū
de effectib⁹ vulgaris ſubſtitutionis. Quod ſanè intel-
ligatis verū, ꝙ tollit ſuitatē quo ad perpetuā trāſmiſ-
ſionē, non autē quo ad tranſmiſsionē iuris deliberan
di, quod eſt annale: cum ipſum etiā non tollat in hæ-
rede extraneo, ſecūdū Bal. in l. apud hoſtes. C. de ſuis
& legi. hære. vt plenè vidiſtis in verbo, *Si abſq; liberis
moreretur*. ij. tractando articulum vulgaris ſubſtitu-
194 tionis. † Hanc tamen cōmunem opinionē limita-
bitis locū nō habere in ſequētibus caſibus. Et primò
non procedit, nec locū habet in vulgari tacita per l.
filius qui ſe paterna. cum l. ſeq. ff. de acqui. hær. & l. ſi
filius qui patri. ff. de vulga. & pupil. Et ita videtur te-
nere Bal. in l. cum proponas. C. de hær. inſti. verſi. Itē
aduerte an ſubſtitutus &c. vbi eleganter dicit, ꝙ licet
ſubſtitutio vulgaris facta filio diſtinctè & expreſsè
in vtroq; caſu, veluti ſi hæres noluerit, vel non potue
rit, aut indiſtinctè puta ſi hæres non fuerit: impediat
tranſmiſsionē iure neceſſario fiendā ex potētia exi-
ſtētiæ ſui hæredis, cùm ſubſtitutio vulgaris expreſſa
tollat potētiam ſuitatis: attamē ſubſtitutio vulgaris
in vno caſu diſtincta & expreſſa, in alio autē tacita:
vt ſi hæres eſſe non potuerit, quo caſu comprehendi-
tur caſus, ſi hæres noluerit: ius tranſmittēdi ex potē-
tia ſuitatis non impedit, ſi filius noluit eſſe hæres, &
ſic in caſu tacito. Ideo ſi filius cum hæres eſſe nō poſ-
ſet, hæreditati paternæ ſe immiſcuerit, & ſic noluit
hæreditatem tranſmitti excluſo ſubſtituto: quia ſub-
ſtitutio vulgaris tunc impedit potentiam ſuitatis &
ius tranſmittēdi quoties contingit in caſu expreſſo,
ſecus ſi in tacito. Quot modis dicitur tacita, videatis
ſuprà in verbo, *Si abſq; liberis moreretur*. ij. in materia
vulgaris ſubſtitutionis, & ibi plenè dixi in iiij. artic.
principali. Hoc etiam eſt de mente Bart. in l. Gallus.
§. & quid tantum. iiij. col. ff. de libe. & poſth. & firmat
Ioan. de Imo. in l. paterfamiliâs. & l. iam dubitari. ff.
de hær. inſti. Alia exempla huius limitationis ponā-
tis per dictā l. filius. & l. ſi pupillus. ff. de acqui. hær. &
per l. Iulianus. ff. ſi quis omiſſa cau. teſt. Præterea vi
demus, ꝙ licet filio ſit ſubſtitutū pupillariter, in qua
ſubſtitutione cōtinetur tacita vulgaris, tamē non ob-
ſtāte illa vulgari ſubſtitutione tacita in pupillari cō-
prehenſa exiſtētia ſui hæredis operatur, ꝙ per ipſam
confirmātur tabulæ pupillares, vt ſ. dictū fuit per l. ſi
filius quæ patri. de vulg. & pupil. & d. l. ſi pupillus. ff.
de acquir. hære. & l. pater. ff. de priui. credi. vnde con-
cluditur, ꝙ tacita vulgaris ſiue ſit tacita, quo ad verba
ſiue quo ad caſus, nō tollit potētiā exiſtētiæ ſuitatis.
195 † Secūdò limitatur dicta cōmunis opinio non pro
cedere, vbi filio per patrē eſſet facta vulgaris ſubſti-
tutio in ſuitate, hoc eſt ſecundū conſiliū Galli, aut l.
Velleiæ. per dictā l. Gallus. §. nunc de lege velleia. &
firmat Bart. in d. §. & quid ſi tantum. in iiij. col. & in
d. l. j. in v. q. ff. de vulga. & pupil. de quo videatis plenè
Alexand. in l. ſi mater. §. ſi filius. ff. de vulga. & pupil.
196 † Tertiò limitatur non procedere, quando quo
ad partem eius, in quo filius fuit inſtitutus, non au-
tem

tem quo ad totum, fuit d itus vulgaris ſubſtitutus, vt
eſt caſus in dicta l. ſi filius qui patri. in princ. aliàs eſt
ſolus. ff. de acqui. hære. quem ad hoc reputat ſingula-
rem Ioan. de Imol. in l. apud Iulianum. §. idem Iulia-
197 nus. ff. ad Trebel. † Quartò limitatur non proce-
dere, vbi vltra vulgarem ſubſtitutum fuit inſuper da
tus fideicommiſſarius ſubſtitutus. Quia tunc inſtitu
tus cogi poſsit inuitus ad inſtantiam fideicommiſſa-
rij adire, vt l. non iuſtam. cum gluſ. ſua. C. ad Trebel.
Ideo non videtur à teſtatore conceſſa licentia abſti-
nendi, ſecundum Bal. ibi. quod reputat not. dignum.
Pro quo facit, quia iſto caſu ceſſat ratio, de qua per
Bart. in d. l. ſi filius qui patri. Hanc determinationem
approbant etiam Bal. in repetitione l. in ſuis. ff. de li
be. & poſthu. Angel. & Ioan. de Imo. in dicta l. j. ff. de
vulga. & pupil. & Alex. in ij. parte conſi. iiij. v. col. & l.
ſi filius hæres. xiiij. col. ff. de libe. & poſthum. & Iaſon
in dicta l. j. ff. de vulga. & pupil. vt declaraui tractan
do primum vulgaris ſubſtitutionis effectũ, libet Bal.
in l. Papinianus. §. quarta autẽ. ff. de inoſ. teſta. hoc co
198 gitãdum reliquerit. † Quintò limitatur non pro-
cedere, vbi teſtator filio ſuo inſtituto nepotẽ ex eo ſi-
bi vulgariter ſubſtituiſſet. Quoniã eo caſu non vide-
tur data licentia abſtinẽdi à teſtatore, cùm legata ab
inteſtato debeantur, ſecundum Bald. & Ange. in d. l. j.
ff. de vulga. & pupil. per tex. in l. Iulianus. in prin. ff. ſi
quis omiſſa cau. teſta. ſed Ioan. de Imo in dicta l. j. te-
net contrarium per caſum in dicta l. ſi filius hæres. de
libe. & poſthu. ſecundum intellectum Bar. & commu
nem. Nec obſtat d. l. Iulianus. ſecũdum Bar. in penul.
& vlt. oppo. Quia illud eſt ibi ideo, quia fuerat hæres
inſtitutus extraneus, & ſubſtitutus filius hæredis: ſed
nos loquimur in filio inſtituto: quo caſu videtur te-
ſtator cogitaſſe de caſu quo nolit, non de eo caſu, quo
filius eſſe non poſſet. Nec aliàs teſtator cogitaſſe vi-
deatur de caſu aduerſo filij aduerſam fortunã cõcer
nẽte, quod cogitare repugnat voto parẽtum, vt l. iſti
quidẽ. ff. quod me. cau. Vel reſpõderi poteſt, & meliùs
ſecundum Alex. ꝙ ſecũdum tempora antiqua iure dẽ
geſtorum, quicquid acquirebat filius acquirebat pa
tri, vt l. placet. ff. de acquir. hære. ideo ſi filius inſtituti
hæredis ſubſtitutus adiret in caſu dictæ l. Iulianus. &
legata non debeantur repudiãte hærede inſtituto, vi-
deretur iuris præſumptione, ꝙ hæres inſtitutus repu
diaret in fraudem legatorum, cum ſciret ſibi hæredi-
tatem acquirendã per medium filij ſubſtituti. Et hũc
intellectũ videtur tenere Bald. in l. j. C. ſi quis omiſſa
199 cau. teſt. † Sextò limitatur nõ procedere, vbi ſi ſui-
tas ſublata intelligeretur, inualidarẽtur legata ab in-
ſtituto relicta. quæ regulariter non cẽſentur à ſubſti-
tuto repetita, iuxta l. licet imperator. ff. de lega. j. Ita
notabiliter dicit Bal. in d. l. j. C. ſi quis omiſſa cau. te-
ſta. dicẽs hoc eſſe ſuum nouum dictum: tamẽ vt ſuprà
retuli, poſſet ad aliã l. reſponderi, ꝙ non facit ad iſtud
propoſitum: quoniã loquitur quando inſtitutus erat
extraneus, & aliàs, prout dixi ſupra in proxima limi
tatione. Tamen in hoc magna eſt authoritas Bal. ſecũ
200 dum Alex. † Septimò limitatur nõ procedere, vbi
filius inſtitutus ſibiipſi fuiſſet ſubſtitutus. quia cũ per
repudiationem purificata ſit conditio tacita, quæ ſub
ſtitutioni ineſt: ideo quamprimum excluditur à pri-
mo gradu, fit ſuus hæres ex ſecundo. Ita notãter dicit
Bal. in dicta l. j. C. ſi quis omiſſa cau. teſta. per l. condi-
tionibus. pupillus in ratione ſui. ff. de cõdi. & demõ.
201 & l. fina. §. j. ff. de vulga. & pupil. † Octauò limita-
bitur non habere locum, quando iſta vulgaris cadu-
ca efficeretur: vt quia viuente teſtatore deficeret. Ita
ſingulariter dicit Bal. in l. ſi mater. §. ſi filio. ff. de vulg.
& pupil. per ibi not. in glo. magna. Sed Ioan. de Imo.
ibi tenet contrarium. quia ratis eſt, ꝙ ab initio videa
tur per talem ſubſtitutionem à teſtatore data licẽtia
abſtinendi: quod confirmatur per l. ſed ſi plures. §. in
filio. ff. de vul. & pup. Præterea ſequeretur etiam, ꝙ ſi
ſubſtitutus vulgaris eſſet extraneus, qui decederet vi
uo teſtatore, & ſic ſubſtitutio efficeretur caduca, non
tolleretur ſuitas, quod eſt ſilũ. Quia adhuc militant
rationes, propter quas cenſetur ſublata ſuitas. arg. l.
verba. ff. de condi. inſti. ſcilicet licentia, quæ cenſetur
data filio inſtituto à teſtatore, vt ſ. dictum fuit. Nam
datio cohæredis extranei tollit exiſtentiam ſuitatis,
etiam ſi talis datio efficiatur caduca, vt d. §. filio. & ita
tenuit Alex. reprehendẽdo Bal. in l. ſi fratris. C. de iu
re deli. & d. l. ſi mater. §. ſi filius. in fi. ad hoc faciũt not.
per Bart. in l. Papinianus. §. quarta autẽ. ff. de inoſ. te-
202 ſta. † Nonò limitatur non procedere in ſubſtitu-
tione vulgari facta, quod non eſt reſpectu legitimæ.
Quoniã eo caſu ſi reperiretur ſublata ſuitas, nõ poſ-
ſet filius ius petendi legitimam tranſmittere ad hære
des, niſi priùs declaraſſet ſe velle, arg. l. ſi ita legatum.
§. illi ſi volet. ff. de lega. j. Sed auferre facultatẽ tranſ-
mittendi eſt onus, vt l. Pantonius. ff. de acqui. hæred.
Legitima autẽ debetur ſine grauamine vt l. quoniam
in prioribus. C. de inoſ. teſt. ergo ſequitur, ꝙ catenus
per dationẽ ſubſtituti vulgaris non tollitur exiſtẽtia
ſuitatis. Verbum fuit mirabile & magni effectus Iac.
Bu. vt refert Bal. in l. ſi arrogator in vj. op. ff. de adop.
& idem Bal. in repe. l. in ſuis. in ij. q. ff. de libe. & poſt-
hu. & licet Bal. in dictis locis hoc impugnet, per not.
in d. l. Papinianus. §. quarta. Attamẽ pro Iaco. Bu. fa-
cit: quia licet per dationem talis ſubſtituti videatur
filius inſtitutus ſub illa cõditione, ſi hæres eſſe volue-
rit: tamen talis conditio reiicitur quo ad legitimã, vt
firmant ipſemet Bal. & Sali. in d. l. quoniam in priori
bus. & Ioan. de Imol. in d. l. iam dubitari. ff. de hæred.
203 inſti. & in d. l. ſi. ff. de condi. inſti. † Decimò limita-
tur non procedere in vulgari ſubſtitutione compre-
henſa ſub breuiloqua, vel cõpendioſa. Quia cũ dica-
tur compẽdioſa, non tollit ſuitatem, vt expreſsè not.
Angel. in d. l. Papinianus. §. quarta. per l. Lucius. ff. de
vulga. & pupil. quem referunt & ſequuntur Rapha.
& Paul. de Caſtro in dicta l. ſi filius hæres. ff. de liber.
& poſthu. Et ſecundum hanc limitationẽ in compen-
dioſa conſuluit Alex. apud Burgum ſancti ſepulchri.
Nam per dictam l. Lucius. quę hoc non bene probat,
nec etiam per rationem ſuam, ſed per aliam, videli-
cet quòd talis compendioſa comprehendit nedum
vulgarem, ſed etiam fideicommiſſariam, vt tenent
omnes in l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſtitutio-
ni. & vidiſtis in materia compendioſæ ſubſtitutio-
nis. Ideo tunc ſuccedit quod dictũ fuit ſupra in quar-
ta limitatione dum allegaui l. non iuſtum. C. de fidei
commiſ. & ibi Bal. Et ſic in compendioſa putat opi-
nionem Ange. & ſequacium procedere, ſecus in vul-
gari contenta in breuiloqua: quoniam tunc ceſſat ra-
tio dictæ l. non iuſtam. quòd in breuiloqua nulla cõ-
tinetur fideicõmiſſaria, niſi ſecum admixta ſit com-
pendioſa, vt quia teſtator dixit: quandocunq; deceſ-
ſerint, eos adinuicem ſubſtituo: vt not. Bartol. in di-
cta l. Lucius. circa fin. col. & ibi omnes & Bal. repeti-
tione cap. ſi pater. in materia reciprocæ. eodem tit. li-
bro vj. Et hãc puto eſſe veritatem, licet Ioan. de Imol.
in dicta l. filius hæres. ff. de liberis & poſthumis. vo-
luerit contrarium, motus tali ratione: quia vulgaris
comprehenſa ſub compendioſa aut breuiloqua ſatis
eſt

eſt expreſſa,cùm dicatur expreſsè verbis generalibus
aptis comprehendere etiam caſum nolũtatis:ſed ad-
huc obſtet ratio ſuptadicta,& in dicta quarta limita
tione. De hoc an datione ſubſtituti tollatur exiſten-
tia ſuitatis, videatis plenè Bart.in dicta l.ſi filius,qui
patri.ff.de vulg.& pupil.& alios in locis ſuperius al-
legatis:pleniſsime tamen per Alex.in l.ſi filius hęres.
ff.de libe.& poſth.& poſt Ludo.in l.apud Iulianum.
204 §.idem Iulianus.ff.ad Trebel. † Vnum tamen mēti
tenebitis,quòd teſtator diſponere poteſt,quòd datio
ne ſubſtituti non tollatur ſuitas, ſecũdum Bal.ſingu-
lariter in c.Cumana.de elec.per tex.in l.in conditio-
nibus primum locum. in prin. ff.de condi.& demon.
quem ſequitur Iaſon in l.in pupillari.j. col.ff.de vul-
ga.& pupil.quod eſt not.pro xj. limitatione ad hanc
205 regulā,dicēs in paucis locis hoc reperiri. † Secun-
dò principaliter tollitur ſuitas,ſi filius ipſe fuerit hæ
res inſtitutus ſub illa conditione poteſtatiua,ſi hęres
eſſe voluerit,vt eſt caſus in l.Cornelius.& l.iam dubi
tari.ff.de hæredi.inſtitu.& l.verba. ff.de condi.inſtit.
206 † Tertiò tollitur, quando filius eſt inſtitutus ſub
alia conditione poteſtatiua,vt l.in conditionibus pu
pillus.ff.de condi.& demon.Quod intelligatis verũ,
quādo erat talis cōditio quæ vltimo vitæ ſpiritu ad-
impleri poterat, puta ſi x.dederit:quia tunc nũquam
efficitur ſuus, donec cōditione expleta adiuerit, per
l.fin.ff.de condi.inſti.& l.ſuus quoq;.ff.de hære.inſti.
ſecùs ſi vltimo vitæ ſpiritu impleri non poterat:velu
ti quia fuerat inſtitutus,ſi capitoliũ aſcēderet. Quo-
niam eo tunc quàm primum deuenit ad vltimum vi-
tæ ſpiritũ,venire poteſt ſubſtitutus vel cohæres:qui-
bus deficientibus ipſe filius ab inteſtato efficitur hæ-
res,quamprimum conſtet amplius conditionem im-
pleri non poſſe.Si autem conditio impleretur,ſtatim
efficeretur ſuus,vt dicta l.in conditionibus.& hæc ve
ra exiſtunt ſecundum iura antiqua: hodie verò ſecus
fortè eſſet per l.quoniam in prioribus.C.de inoff.te-
ſta.vbi Sali.poſt glo.& Bar.concludit, quòd cùm ſal-
tem quo ad legitimam per illum tex. tollatur omnis
conditio,dilatio,ac quodcunq; grauamen: ita quod
conditiones in inſtitutione filij habētur pro non ad-
iectis,vt ibi.& l.ſancimus.§.cùm autem. illo codē ti-
tu.ſi hodie pater filium inſtituerit hæredem ſub con-
ditione,ſi voluerit,aut ſi decem dederit,vel ſi capito-
lium aſcenderit,aut ſi Romā iuerit,aut nauis ex Aſia
venerit:quo ad legitimā filius habetur pro purè inſti
tuto dictis cōditionibus ipſo iure habitis pro nō ad-
iectis:& ſic adiecto qualiſcunq; cōditionis hodie nō
tolleret ſuitatem. Videatis plenè Bar.Bald.& Sali.in
dicta l.quoniam in prioribus. Ioan.de Imo.in l.fi.ff.
de condi.inſti.& Alex.in l.ſi pater. C.de inſtit.& ſub-
ſti.ſub conditione factis.& in fine decidit quid ſeruā
dum ſit hodie, ſi filius inſtituatur ſub talibus cōditio
nibus.& in l.ſi mater. §.j. ff.de vulga.& pupil.de quo
dixi ſuprà,ſuper verbo, *In eodē teſtamento relinquens.*
j.verſi. plus dico quòd ipſemet pater. & ibi plenè vi-
207 deatis. † Quartò tollitur exiſtētia ſuitatis,ſi filius
eſt inſtitutus in re certa, alio vniuerſaliter inſtituto.
Nam eo caſu donec vniuerſaliter inſtitutus repudiet
inſtitutus in re certa habetur loco legatarij,vt l.j.§.ſi
ex fundo.& l.ex facto.la grande. ff.de hæred.inſti.fa-
cit tex.no.in l.quoties.C.de hære.inſti.ideo filius tali
ter inſtitutus non dicitur interim ſuus.ita dicit Bal.
in l.apud hoſtes.verſ.circa prædicta. C de ſuis & legi
ti.hæred.& clarius in dicta l.quoties.verſicu.vlterius
quæro. vbi dicit quòd talis ſingularis hæres etiam fi-
lius nō erit ſuus & neceſſarius: quia illa qualitas in-
troducta eſt fauore creditorum: ſed ipſe non tenetur
creditoribus ratione legitimæ:ergo nō eſt ſuus & ne
ceſſarius, ſed voluntarius. Ideo ſi decedit antequam
agnoſcat,non tranſmittit iure exiſtētiæ ſui hæredis,
ſed tranſmittit per l.ſi quis filium.C.de inof.teſtamē.
Idem tenent Angel.& Ioan.de Imo. in dicta l.ſi filius
qui patri.& hæc eſt veritas ſecundum Alex. ibi, licet
Ludo.de Roma,in l.apud Iulianũ. §. idem Iulianus.
ff.ad Trebel.contrarium voluerit, motus ea ratione:
quia filius in re certa inſtitutus habetur loco hęredis
ſecundum glo.in cap.ſi pater.in verbo, Certa re.eod.
titu.lib.vj. ſed Bar.damnat illam glo. in dicta l.ex fa-
cto,de quo dicatis vt plenè dixi ſuprà eo.in verbo, *In
eodem teſtamēto relinquens.* j.per duas chartas ante fi.
208 verſicu.ad declarationem præmiſſorum. † Quin-
tò tollitur exiſtentia ſuitatis per dationem cohære-
dis extranei,per text.in dicta l.apud Iulianũ. §.idem
Iulianus.ff.ad Trebellia.ſecundum Barto.in dicta l.ſi
filius qui patri.ff.de vulga.& pupil. Nam quoties pa
ter dat filio hæredi inſtituto cohæredem extraneum,
ex hoc videtur ipſum filium facere hæredem volun-
tarium.& ratio eſt,quia pater dādo filio cohæredem
videtur recedere à prouiſione legali,quæ habet quòd
ſola exiſtentia ſui hæredis ſufficiat ad confirmatio-
nem eorum quæ in teſtamento continentur. Pariter
autem dando cohæredē, velle videtur quòd fiat con-
firmatio eorum per expreſſam aditionem:quaſi dan-
do cohæredem non fuerit confiſus de prouiſione le-
gis:ideo lex ſibi non prouidet,argu.l.fina.§.ſed quia
quidam.C.de iure deliberan. Et pro hoc Bart.& eius
ſequaces allegāt caſum in dicto §. idem Iulianus.ſed
ſuper hoc eſt aduertendum, quia Paul.de Caſtro in
repetitione dictæ l.ſi filius hæres.ff.de liberis & poſt-
hu.quem ſequitur de puncto ad punctum Angel. in
dicta l. ſui.inſtitu. de hæredi,quali.& differen.tenent
contrarium,dicentes eis videri durum,quòd præſup
poſita ſuitate in eſſe debeamus ſibi effectum denega-
re. Nam effectus ſequitur ſuam cauſam de neceſsita-
te,vt l.non poteſt.C.de furt. Quinimò etiam ſi pater
hoc voluerit,quòd ſuitas duret, ſed caret effectu ſibi
inhærente,non videtur quòd hoc poſsit, arg.l.iij.§.ſi
loci.ff.de adimen.lega.& l.nemo poteſt. ff. de legat.j.
Et quod per dationem cohæredis recedi videatur à
prouiſione legis,non videtur benedictum: quia per
hoc etiam poſſet dici quòd tolleretur etiam ipſa ſui-
tas,quę eſt de legis prouiſione.quod tamē eſt falſum,
nec pater poteſt ei renuntiare, vt l.cùm de hæredita-
te.ff.de acquiren.hæredita. Nec videtur etiam bene
dictum, quia pater dando cohæredem non videatur
de lege confiſus. Quoniam iſtud,ſcilicet adire,conſi-
ſtit in volũtate ipſius cohæredis, cùm adire cogi non
poſsit:imò pōt repudiare. Et ſic prouiſio patris fru-
ſtrabitur.igitur non eſt credendum,quòd per proui-
ſionem ſuam ſemiplenam & incertam voluerit rece
dere à plena prouiſione legis & certa. argu.l.hæres à
debitore.§.j. ff.de fideiuſſo.& l.ſi te ſolum.de hæredi.
inſti. Nec etiā videtur de illa diffiſus, cùm filius poſ-
ſit ſe immiſcere expreſsè, ſicut ipſe extraneus poſſet
adire. Vnde non eſt dare rationē cur magis confiſus
fuerit de aditione extranei, quàm immiſsione filij.
Quapropter prætextu illius confidentiæ ſuitas non
tollitur,quæ dicitur prouiſio legis. Præmiſſa corro-
borantur iuncto nigro inſti.de fiducia.tute.vbi clarè
probatur,quòd maior & ſecurior fiducia eſt de con-
iuncto ad cōiunctum,quàm de extraneo, & lex plus
confidit. Quare fundamentum Bar.& aliorum præ-
dicta ratione dicentium per dationem cohæredis ex-
tranei

tranei tolli exiſtētiā ſui hæredis, nū valet præſertim, q̄a cohæres loco ſubſtituti habetur, vt l. Titio & Mæuio. ff. de leg. ij. ſed per dationē ſubſtituti ſuitas nun tollitur, vt ſ. per eos cōcluſum fuit: ergo multò minꝰ per dationē cohęredis. Nec obſt. l. apud Iulianū. §. idē Iulianus. ff. ad Treb. in qua ſe fundat Bar. cum ſuis ſequacibus. Nam illud quod ibi dicitur, ſcilicet ꝙ vnus cohæredū cogitur adire, vt firmētur tabulæ pupillares: hoc non fit ex neceſsitate, ſed per ſolā exiſtētiam ſui hæredis filij instituti iam cōfirmatæ ſunt: ſed fit ex volūtate, & ad cautelā, quia poſſet negari patria poteſtas, & de facili probari non poſſet, & ſic ſuitas non patrocinaretur. Vnde vtilius eſt, ꝙ expreſsè adeatur hæreditas: quia tūc de facili probabitur tabularū confirmatio. Et hoc videmus in ſimili: quia per exiſtētiā ſui hæredis cōfirmatur fideicōmiſſum vniuerſale, & trāſeunt actiones abſq; alia expreſſa aditione ſeu immiſsione filij, vt l. ita tamē. §. ſi pater. ff. ad Treb. & tamen filius cogi poteſt ſe immiſcere expreſsè ad fines, vt ſi negaretur exiſtētia ſui hæredis & ſuitatis, ſeu patria poteſtas, quæ faciliùs nō probaretur, ſaltē probari poſsit aditio, vt eſt tex. in d. § ſi pater. & l. recuſare. §. meminiſſe. illo eodē titu. Nam non probata ſuitate videtur facta cōfirmatio per aditionē. Quare concludunt præfati patres per dationē cohæredis non tolli exiſtētiā ſuitatis. Sed cōmuniter tenetur opinio Bar. ꝙ tollatur ſuitas per dationē cohęredis. quam tenuit Iaco. de Are. Ang. Ioan. de Imo. Paul. de Caſt. & Alex. in d. l. ſi filius qui patri. ff. de vulga. & pupil. & Bal. in d. l. ſi fratris. & l. quidam eulogio. C. de iure delibe. & ibi hoc tenent Cyn. & Salic. in l. j. C. de teſta. tute. & in l. precibus. in materia vulgaris. C. de impube. & aliis ſubſtitu. licet in ſeruo hærede inſtituto non tollatur neceſsitas per dationē cohæredis liberi, vt ſ. vidiſtis

209 in principio huius notulæ. †Hanc tamen opinionē limitetis non habere locum in ſequētibus caſibus: & primò non procedit quo ad ea quæ non depēdent immediatè ex teſtamento, vt patet in iure tranſmittēdi hæreditatē non aditam ad quoſcunq; per l. ſi fratris. C. de iure deli. ſimilis tex. eſt in l. ij. §. ibidem. ff. de colla. bo. idem probatur in l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. ſecundū intellectum Ang. ibi. & ſic ſi filius à patre hæres inſtitutus, antequā abſtineat à paterna hęreditate deceſſerit, hæreditatē tranſmittit ad quoſcunq; hæredes ſuos, quantūcunq; cohæres fuerit ſibi per patrem

210 datus: ita concludit Bar. in d. l. ſi filius qui patri. †Nā ius tranſmittendi non dependet immediatè ex teſtamēto, ſed à lege. Similiter non impedit datio cohæredis extranei, nec tollit ſuitatē quo ad effectum. l. fi. C. de repu. vel abſti. hæredi. vt dixi ſ. declarādo primam ſpeciem trāſmiſsionis. Secundò limitatur non procedere in cohærede ſuo. quoniam per illum non tollitur exiſtētia ſuitatis, ſed duntaxat per dationē cohæredis extranei, vt d. l. ſi filius. qui patri. & d. l. Lucius. ff. de vulga. & pupil. iuncta l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Trebel. Tertiò limitabitis dictā communem opinionē non procedere, vbi pater ſuo cohæredi vltra dationē cohæredis extranei dediſſet ſubſtitutum fideicommiſſarium. Quoniam per hoc teſtator videtur voluiſſe, ꝙ filius inſtitutus non habeat licentiā abſtinendi, ſed poſsit cogi inuitus adire per fideicōmiſſarium iuxta l. quia poterat. & quaſi per totum titulum. ff. ad Trebel. ita notabiliter dicit Bal. in l. non inſtam. per illum text. cum glo. C. ad Trebellia. pro quo facit, licet ipſe non alleget text. in dicta l. ita tamen. §. ſi pater. ff. ad Trebellia. iuncta ratione illius tex. ibi aſsignata per Barto. & doctor. Hanc etiam limitationem tenuit idem Bal. in dicta l. in ſuis. ff. de liberis & poſthumis. Sed Alexan. eam repræhendit dicens, ipſam nō poſſe procedere de iure: quia ratio quia datio cohæredis extranei tollit ſuitatem, non eſt ex eo, ꝙ videatur filio data licentia à teſtatore abſtinendi: quinimo durat neceſsitas, vt dicta l. cum hæreditate. ff. de acquirenda hæredita. ſed eſt ratio, quia teſtator dando cohæredem extraneum non videtur confiſus de prouidentia legali faciente filium hæredem ſuum & neceſſarium. Ideo per prouiſionem hominis debet ceſſare prouiſio legis, vt l. fin. C. de pact. cōuen. & l. fin. C. de iure deliberan. Et hanc rationem approbant docto. communiter, quia ratio locū habet etiam dato fideicommiſſario ſubſtituto, ergo &c. Nam in d § ſi pater. teſtator non oſtendit ſe tam parum confidere de prouidentia legali. Quartò limitatur dicta cōmunis opinio non procedere, vbi filio vniuerſaliter hęredi inſtituto datus eſſet cohęres extraneus in re certa inſtitutus: quo mortuo filius abſtinuit: Nā exiſtētia ſui hęredis bene operabitur cōfirmationem tabularum pupillarum: ex quo non habuit filius cohæredem, cuius aditione potuerit teſtamentum confirmari. Quia tempore mortis talis cohæredis in re certa inſtituti nōdum filius vniuerſaliter inſtitutus omnino deſierat adire poſſe, ideo ſemper talis cohæres in re certa datus loco legatarij fuit, vt l. quoties. C. de hæredi. inſtit. non autem fuit loco hæredis, nec eſſe potuit viuente filio vniuerſaliter hærede inſtituto adhuc non repudiante. Ita eleganter dicit Angel. in l. ex facto. la grande. ff. de hæredib. inſtitu. & prius hanc limitationem tenuerat Bald. in repetitione l. in ſuis. in vij. quæſtio. cum hac tamen modificatione, vt non procedat. quando talis cohæres extraneus in re certa inſtitutus eſſet filius emācipatus teſtatoris: quia cùm hoc caſu habeat illam certam loco legitimæ iuxta l. etiam. §. fina. ff. de bon. liber. & l. omnimodo. C. de inofficioſo teſtamen. & in legitima locum habeat ius accreſcendi quo ad reſiduum hæreditatis paternæ, per §. cæterùm. in Authenti. vt cùm de appel. cog. ergo tunc non habetur loco legatarij, ſed hæredis: & per conſequens tolleret exiſtentiam ſuitatis. Sed aduertatis, quia contra hanc limitationem Angel. facit ratio Dyn. Bart. & aliorum communem opinionem tenentium, per quem fuit præcedens limitatio reprobata. Nam ſatis videtur teſtator à prouidentia legis receſsiſſe, dando cohæredem extraneum, licet poſteà non adierit, cùm adire potuiſſet, ſi ante eius mortē filius vniuerſaliter inſtitutus à paterna hæreditate abſtinuiſſet. Nec refert quo ad hoc an eſſet inſtitutus in quota, aut in re certa: quia vtroq; caſu locū habet ius accreſcēdi hærede vniuerſali repudiāte, vt plenè dixi ſ. eodē in verbo, *In eodem teſtamento relinquens.* prope finem. Similiter modificatio Bal. non videtur vera de iure: quia per dationem cohæredis emācipati non tollitur ſuitas, vt tenent Angel. Io. de Imol. & communiter alij Doctor. in dicta l. ſi filius qui patri. licet Bartol. ibi indeciſum relinquat. Et mouētur rationabiliter: quia quando eſt filio datus cohæres alter filius emācipatus, attento quòd pater eum inſtituendo videtur hoc ex neceſsitate legis feciſſe, quàm vt recederet à prouidentia legis: cùm teneatur eū quānis emācipatum inſtituere in aliquo, iuxta l. inter cætera. ff. de libe. & poſthumis. quare ratio non militat in penitus extraneo. Et ſic ex hoc poſſetis aſſumere nunc quintam limitationem ad dictam communem opinionem, quòd datio cohæredis extranei tollit ſuitatem, quando ille cohæres eſt omnino extraneus:

neus: ſecus tamen ſi non eſſet omnino extraneus, ſed eſſet qui de neceſsitate foret per teſtatorem inſtituendus, vt eſt filius emancipatus. Et idem in aliis deſcendentibus, qui ſunt de neceſsitate inſtituẽdi vel exhæredandi, vt eſt nepos ex filia, vt l.fi.C.de libe.præteri. & hęc eſt veritas: licet Sali.in l.quidam eulogio.C.de iure delib. videatur velle per dationẽ cohæredis emãcipati tolli ſuitatem. quod eſt falſum ſecundum Alex.

Sextò limitatur dicta cõmunis opinio non procedere, vbi cohæres extraneus non adiret quoniam eo tunc non tolleretur ſuitas. ita elegãter dicit Bal. per illum tex.in d.l.ſi fratris.C.de iure delibe.idem tenet Paul.de Caſt.in d.l.cum hæreditate. vbi hoc multùm commẽdat. Idem tenuit Bald.in repetitione.l.in ſuis. ff.de libe.& poſthu.& in l.ex duobus.§.fina.cum l.ſequenti.ff.de vulg.& pupil. Sed aduertatis, quia cõtra Bald.tenet Rapha. Cuma.in d.l.ſi filius qui patri. per tex.in d.§.idem Iulianus. vbi ſecũdum eum illi cohæredes repudiarunt, & tamen fuit ſublata ſuitas. Sed ille text.hoc non bene probat: quoniam ibi hæredes non repudiarunt, ſed ſolùm adire recuſarunt: ex qua recuſatione non inducitur repudiatio, vt l.ita tamẽ. §.ſi patronus.ff.ad Trebellia.& ibi hoc tenet Bart. ſed contra Bal.eſt tex.ſecundum Alex.in l.ſed & ſi plures. §.filio.in fin.ff.de vulg. & pupil. vbi extraneus cohæres venire nõ poteſt ex pupillari ſubſtitutione ad bona impuberis: quia ſubſtitutio non valuit ex eo quia repudiauit paternam. Quod dicere non potuiſſet ille tex.niſi ſublata fuiſſet ſuitas. Et hanc opinionem contra ſemetipſum tenet ipſe Bald.in l.quidam eulogio. verſi.ſed oppo.& videtur quòd pupillus &c. vbi recedit ab eo quod dixerat in d.l.ſi fratris. Septimò limitatur nõ procedere, vbi datio cohæredis extranei rupta fuerit per bonorum poſſeſsionem contratab. Ita ſingulariter decidit Bal.in d.l.ex duobus.§.fin. mouetur ex vna reſponſione, quam ibi tradit ad vnum contrarium, vt ibi per eum nihil aliud allegantem. Idem tenet Ang.in l.etiam ſi contra.ff.de vulga.& pupil.& Pau.de Caſt.in d.l.cũ hæreditate.idẽ in ſimili pulchrè not.Bald.in l.ſi mater.§.j.ff.de vulg.& pupil. Sed aduertatis quia contrarium tenuit Ioan.de Imo.in d.l. ex duobus.§.fin.quia etiam iſto caſu locum habet ratio Dy.per quam datio cohæredis extranei tollit ſuitatem, de qua dixi ſuprà in princip.huius articuli. ſed quid ſi cohæres tempore teſtamenti facti erat extraneus, ſed tẽpore mortis teſtatoris erat ſuus, vt puta, quia fuit legitimatus, an per dationẽ talis cohæredis tollatur exiſtentia ſuitatis, videatis per Bal.in repetitione dictæ l.in ſuis. in vltima charta. ff.de liberis & poſthu. Octauò limitatur regula noſtra non procedere, vbi teſtator diſpoſuiſſet per dationem cohæredis extranei non tolli ſuitatem filij hæredis inſtituti: quia teſtator hoc poteſt ſecũdum Bal.ſingulariter in cap.Cumana.de elect. per tex.in l.in conditionibus. Primum locum.ff.de condi.& demon.quem ſequitur

31 Iaſon in l.in pupillari.j.col.ff.de.vulg.& pup. † Sed an ſuitas tollatur, ſi filius renunciet hęreditati paternæ.Cy.Bal.& Sali.in d.l.quidam eulogio.dicũt quòd non, vt ibi per eos. Quod intelligatis verum, præterquàm quo ad effectus concernẽtes commodum hæreditatis ipſi filio acquirendum, puta quo ad ius tranſmittendi, quod per renunciationem impeditur: ſecùs quo ad effectus reſultantes poſt filij abſtẽtionem. An autem per exhæredationem tollatur exiſtentia ſuitatis, ſatis vidiſtis ſuprà, vt patet ex prædictis: quia tollitur ſeu ſuſpẽditur donec exhæredatio fuerit reciſa per querelam teſtamẽti inofficioſi.& hæc de iure ſuitatis, & trãſmiſsionis dicta ſufficiant. Vnũ poſtremò notabitis, ꝙ vltra ſeruos & liberos teſtatoris, eſt alia ſpecies neceſſariorũ hæredum, de qua cõmuniter non dicitur. Et eſt ille neceſſarius hæres qui quocũq; modo nõ poteſt hæreditatẽ repudiare, ſicut eſt extraneus hæres filio teſtatoris pupillariter ſubſtitutus, qui neceſſe habet filij ante pubertatẽ defuncti hæreditatem adire, nec eam poteſt quouiſmodo euitare etiã per remediũ l.cum hæreditate.ff.de acqui.hær. vt dixi ſuper verbo, *Et vxorem nomine Adela.* in quarto præludio, loquendo de iure accreſcendi.& plenè Alex. & Doctores in l.qui patri.ff.de acqui.hæred. Veruntamen ille dicitur impropriè neceſſarius, cùm ſit pupillo extraneus: quia propriè neceſſarius eſt ratione poteſtatis, vt l.neceſſariis.in fin.ff.de acqui.hæredi.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

SVMMÆ SECTIONIS.

Cuidam Petro tradiderunt.

1 *Hæres inſtitui poteſt ſub conditione matrimonij.*
2 *Legitima excepta, grauari poteſt hæres.*
3 *Sciate quãdo per hæredẽ non dicatur, quominus impleat.*
4 *Triennio debet hæres grauatus nubere.& nu.5.*
6 *Nubere debẽs mulier viro certæ iuriſdictionis, ſat habet ſi extraneus vir ad eam iuriſdictionem tranſeat.*
7 *Pœna quæ propriè dicatur.*
8 *Matrimonium ſub pœna induci non poteſt, ſed præmij ſpe quis allici poteſt.*
9 *Præmio quis inuitari poteſt ad matrimonium carnale & ſpirituale.*
10 *Pœna lucri ceſſantis quis ad matrimonium cogi poteſt. & numero 11.*
12 *Spiritualis matrimonij conditione quis poteſt inſtitui.*
13 *Monaſterium poteſt inſtitui, ſi quem monachũ recipiat.*
14 *Matrimonium dicitur magnum ſacramentum propter quinque.& nu.15.& 16.*
17 *Affinitas cauſatur etiam ſi mulier ſemen non emittat.*
18 *Maritus quare quis dicatur.*
19 *Matrimonium quid.*
20 *Matrimonium triduo poſt ſolennizationem conſummandum.*
21 *Matrimonij inſtitutionis duplex cauſa.*
22 *Legitimitas eſt titulus decorus.*
23 *Nubendum pari.*
24 *Matrimonium pacis cauſa ſæpe fit.*
25 *Matrimonium propter diuitias non contrahendum.*
26 *Pulchritudo mulieris eſt interdum cauſa matrimonij.*
27 *Turpis an caſtior quàm pulchra præſumatur. & nu.28.*
29 *Peccatum minus eſt fornicari cum pulchra.*
30 *Pulchritudo vxoris quibus noceat.*
31 *Pellex quæ propriè dicatur.*
32 *Mulieribus an ſe ornare liceat.*
33 *Mulieribus an interdici poſsit exceſſus ornamentorum.*
34 *Mulieres qualiter ſe ornare poſsint, vt maritis placeant.*
35 *Mulieres faciem pingentes peccant.& nu.36.& 37.*
38 *Mulier ſemper cupit laudari & ornari.*
39 *Mulierum cauſa multæ domus corruunt.*
40 *Mulieribus quando licet ſe fucare.*
41 *Vxor non poteſt inuito marito comam præſcindere.*
42 *Mulier ſemper cogitare debet, vt ſuo placeat marito.*
43 *Epiſcopus prohibere an poſsit mulieres vbera menſtrantes eccleſiam ingredi. & nu.44.*
45 *Vxor nec ieiunare poteſt, nec cum camiſia dormire inuito marito.*

Caſtitas

46 *Caſtitas eſt triplex.*
47 *Caſtitas vidualis parum abeſt à virginitate.*
48 *Vidua quæ dicatur.*
49 *Caſtitas coniugalis quæ.*
50 *Chriſtus triplicem caſtitatis ſtatum approbauit.*
51 *Luxuria peccatũ poſt idololatriam affectat maximè diabolus.*
52 *Sodomitæ omnes in puncto natalis Chriſti perierunt.*
53 *Adulterium vxoris abominabilius & acrius puniẽdum. & nu. 54.*
55 *Fœminis conuiuia interdicenda.*
56 *Mulieribus turpis eſt vini vſus.*
57 *Conuiuia ſunt in triplici differentia.*
58 *Adulteria etiam à beluis puniri.*
59 *Semiramis à proprio filio interfecta.*
60 *Fidelitatis vxorum ad viros exempla.*
61 *Fidelitatis virorum ad vxores exempla.*
62 *Mariti interim cauſam dant adulterio, ideo puniuntur pro cucurbitatione:*
63 *Adulteria malè in Gallia puniri.*
64 *Pœna corporalis in pecuniariam ſtatuto conuerſa quomodo intelligatur.*
65 *Adultera non dicitur quæ violenter oppreſſa eſt.*
66 *Adulteria violenter commiſſa etiam in Gallia puniri.*
67 *Mulierem eſſe violenter oppreſſam qualiter conſtare debeat.*
68 *Adulterata à tyranno præſumitur violenter oppreſſa.*
69 *Libido in potente & honorato eſt deterior.*
70 *Nobilitas aggrauat delictum.*
71 *Libido procedit ex affluentia bonorum.*
72 *Caſtitas Abimelech & Hannibalis.*
73 *Caſtra à caſtitate dicuntur.*
74 *Principes & curiales cogere nõ poſſunt puellas ad coreas & conuiuia.*
75 *Amor inter coniuges ſeruandus.*
76 *Anulus matrimonialis quid ſignificet.*
77 *Occidẽs parentẽ plus punitur quàm occidẽs coniugem.*
78 *Parentes plus venerandi & vxor plus diligenda.*
79 *Uxorem ducens gaudet immunitate vnius anni.*
80 *Anulus matrimonialis quare rotundus.*
81 *Matrimonium quid ſecundum legiſtas.*
82 *Coniugum neque confeſſio neque tranſactio valet in matrimonij diſſolutionem.*
83 *Anulus matrimonialis debet quarto digito apponi & quare.*
84 *Matrimoniũ etiam propter adulterium non diſſoluitur.*
85 *Venalis concordia inter coniuges eſt prohibita.*
86 *Donationem inter virum et vxorẽ valere impedit amor coniugalis.*
87 *Furti actio locum non habet inter coniuges.*
88 *Maritus in Gallis præſtat homagium pro feudo vxoris.*
89 *Uxor virum ſequi tenetur licet vagabundum.*
90 *Mulier nubens efficitur de familia viri.*
91 *Amicitiæ vxorum erga viros exempla.*
92 *Amicitiæ virorum erga vxores exempla.*
93 *Amor coniugalis in beluis.*
94 *Patientia in coniugio neceſſaria.*
95 *Mulieres patienter toleranda.*
96 *Maledicto triplici mulieres ſubijciuntur.*
97 *Uxor tenetur viro nedum ad patiẽtiam, ſed reuerẽtiam.*
98 *Uxor an ſit in mariti poteſtate. & nu. 99.*
100 *Uxor acquirens præſumitur de bonis mariti.*
101 *Patientia mulierum ad viros exempla.*
102 *Griſilidis patientia.*
103 *Patientia vxorum noſtri ſeculi degenerat.*
104 *Steriles ſunt plus garrulæ quàm fœcundæ.*
105 *Adoptandi modus per mulieres olim vſitatus.*
106 *Fœminæ quare dominentur maritis.*
107 *Maritus non debet oſtendere amorem quem habet ad vxorem.*
108 *Patientia coniugum ſit citra fidei honoriſque læſionem.*
109 *Cucurbitare aliquem eſt maior offenſa, quàm eius filium occidere.*
110 *Iniuria magna eſt quem vocare cucurbitam.*
111 *Uxor quid agere debeat contra virum adulterum.*
112 *Viri quibus rationibus fœminas coercent.*
113 *Adulterium adulterio non debet compenſari.*
114 *Compenſatio an locum habeat in delictis.*
115 *Inuadens plus punitur.*
116 *Matrimonium contrahere an expediat.*
117 *Nubere eſt reipublicæ vtile.*

Cuidam Petro tradiderunt.

SCilicet liberè & voluntariè in v-
1 xorem. Non † quod expreſsè per te-
ſtatorẽ aſtricti fuiſſent tutores
illi Petro pluſquã alteri eã trade
re. Fuit enim hæc Adiecta ipſius
Raynutij filia & hæres illi Petro
in vxorẽ tradita per tutores: licet
à patre ſuo ſub cõditione nuptiarum hæres inſtituta
non fuiſſet, ſicut potuiſſet pater eã ſub conditione nu
ptiarũ inſtituere ſi voluiſſet: & tenuiſſet talis hæredis
inſtitutio ſub cõditione nuptiarũ facta, quatenus vl-
tra legitimã fuiſſet inſtituta: quia quatenus ſuam cõ-
cernebat legitimã, & vſq; ad illius concurrẽtem quã-
titatẽ, talis cõditio & quæcunq; alia fuiſſet ipſo iure
reiecta, & ipſa filia habita fuiſſet pro purè inſtituta.
cùm liberi teſtatoris grauari non poſsint in eorũ le-
gitima cõditione vel tẽporis dilatione. l. quoniam in
priorib'. C. de inof. teſt. & vidiſtis in verbo, *Reliquit.*
2 † Sed in eo quod excedit legitimã liberi poſſunt hæ-
redes inſtitui ſub cõditione, præſertim matrimonij:
ſicut poſſet quilibet alter extraneus etiam cum certa
& determinata perſona cõtrahẽdi. l. j. & ij. C. de inſti.
& ſubſt. ſub cõditione factis. Et tenebit inſtitutio cõ-
ditionalis, adeò quod ſi hæres taliter inſtitutus velit hæ-
res fieri, neceſſe habet matrimonium cõtrahere: vel
3 quod per eũ non ſteterit, vt ibi dixi. † Et per eũ ſtare
non dicitur, quãdo ille vel illa cũ quo vel qua cõtrahi
iubetur matrimoniũ, cõſentiẽte non vult expreſsè cõ-
trahere recuſando: vel tacitè, puta cũ alio vel alia cõ-
trahendo. Vel ille aut illa cũ quo vel qua cõtrahi de-
bet, eſt indignus vel indigna tali matrimonio: ſeu ho-
neſtè cũ illo vel illa cõtrahere nõ poteſt: vt quia diffa-
mata de meretricio, quamuis per violẽtiam cõmiſſo
ipſa non conſentiẽte. xxvij. quæſti. ij. cano. raptor. ſe-
cũdum gl. ſuper verbo, oculos. in c. quẽadmodum. de
iureiur. vel eſt affectus vel affecta alio vitio, puta ſan
guinis, vergẽte ad ignominiã vel inhoneſtatẽ, aut im
peditiuo effectus matrimonij, de quibus plura habe-
tis exẽpla in d. c. quẽadmodum. Nam his caſibus & ſi-
milibus conditio matrimonij habetur pro non adie-
cta, tanquam viduitatem inducẽs: quia iuſſa cõtrahe-
re cum aliquo certo homine, ſatis prohibita cenſetur
contrahere cum aliis. Ideo ſi cum illo cõtrahere non
poſsit, quia non vult, vel eſt indignus, vt quia nõ con
uenit ſtatui puellæ, aut puella ſtatui viri cui conditio
indicta eſt: cogeretur hæres taliter inſtitutus ſemper
in viduitate remanere, quod non eſt dicendum. l. ij. &
Authen. cui relictum. C. de indict. vidui. [Et plenè
habetur infrà ſuper verbo, *Qui cum alia contrahens.*]
Si enim verum amamus, durior eſt conditio nubere

indigno, aut cum quo honeſte nubere non poteſt quã
nunquam nubere: vnde talis cõditio reiicitur. l. cum
ita legatum iii. §. videamus. ff. de condi. & demon. ſe-
cundum gloſ. in fin. & Doct. in dicta l. j. & ij. C. de in-
4 ſti. & ſubſti. ſub condi. fact. † Tenet ergo conditio ma
trimonij hæredi indicta, vbi eſt ei poſsibilis & hone
ſta, vt ibi. Quam tenetur hæres eo tunc implere, infra
triennium, quatenus in eo eſt, & legitimæ ætatis, & ſi
impubes eſſet, eam implere debet infra trienniũ poſt
pubertaté, quo elapſo non audiretur nubere volens,
cùm ſit tunc perdita hæreditas abſq; remedio purga-
tionis moræ, per text. ſingularé in l. ij. §. ad filiorum.
C. quando & quibus quarta pars debe. ex bo. decuri.
lib. x. quem ad hoc ponderant ibi Barto. & Docto. Ex
5 quo etiam infert ibi Ioan. de Pla. † quòd ſi pater em-
phyteuſim acquireret pro ſe & filiis maſculis, & fœ-
minis infra territorium concedẽtis nubentibus: mor
tuo patre filiæ puberes nubere debent in territorio
infra triennium, aliâs non admitterentur ad emphy
teuſim, per illum tex. notabi. Ad hoc facit quod deci-
dit Bar. & Ang. ibi in addi. per illum tex. in l. mutile-
6 gyſ j. C. de mutileg. lib. xj. volens, † quòd ſtante pacto
vel ſtatuto, quòd emphyteuſis tranſeat etiam ad fœ-
minas nubentes ſubditis iuriſdictioni concedẽtis, &
non aliter: ſufficit mulieri extraneo nubenti, ſi ille ef
fici velit de iuriſdictione ipſius concedẽtis, & ibi ſuũ
à cætero facere domicilium. Videatis Ioan. Fab. in l.
j. C. de nup. & Ange. conſil. xcij. & conſi. lxx. vbi poni-
tur ratio, quare hoc ſtatuitur, & Feli. in cap. j. de ſpon
7 ſa. & Iaſon in l. j. §. huius. ff. de iuſtitia & iure. † Licet
enim metu pœnæ, quæ propriè dicitur diminutio pa
trimonij, quis cogi non poſsit ad contrahendum ma
trimonium, cùm matrimonia eſſe debeant ab omni
pœna & coactione libera. l. Titia. ff. de verbo. obliga.
8 & ca. Gemma. de ſponſa. † Tamen ſpe præmij poteſt
quis ad matrimonium carnale contrahendum inui-
tari, l. Titio centum. ff. de condi. & demon. dum tamen
talis inuitatio fiat per tertiũ, vt in terminis noſtris.
Secus ſi fieret ab altero cõiugum: quia nõ valeret eo,
quia tunc lex ſuſpicatur, quòd præmium illud offe-
ratur potius occaſione libidinis quàm aliter, ſecundũ
Barto. in l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. §. fi. ff. de ver-
borum oblig. quem ſequuntur Ange. Fulgo. Alexan.
9 & Iaſon in dicta l. j. C. de inſti. & ſubſti. † Et tale præ-
mium inuitans ad matrimonium nedum debebitur,
ſi matrimonium carnale, vt teſtator dixit, contraha-
tur: ſed etiam ſi ſpirituale, puta religionem profiten-
do, ſecundum Felin. [Vide quæ dixit ſuper verbo,
Quocum alia contrahens. circa princ.] plené in cap. in
præſentia, xvij. col. de probatio. De quo aliquid dixi
ſuper verbo, *Dotem quam ei dederat*. in princ. nec eſt
nouum, quòd quis præmiorũ ex hortatione ad bonũ
10 inuitetur, & inducatur. l. j. ff. de iuſtit. & iure. † Imò
cogi quis poſſet ad matrimoniũ contrahendum ſub
pœna lucri ceſſantis à teſtatore vel ſtatuto impoſita.
Nam valet ſtatutum & quæcunq; alia diſpoſitio pœ
nam lucri ceſſantis imponens: vt quia dat patreni bo
norum paternorum nubenti cum cõſenſu patris vel
nubenti cum certa perſona, quam partẽ dari nõ vult,
ſi cùm alia vel ſine patris conſenſu nuberet. Certè il-
lo præmio & lucro poteſt quis ſi non nubat priuari,
cùm pœna illa nihil de patrimonio nubẽtis auferat
& ſic non dicitur propriè pœna. Ex quo inferũt Do-
cto. & Feli. in capi. j. de ſponſali. & capi. fina. de ſecun.
11 nup. † quòd ſtatutum vel teſtator mulierem nõ poſ-
ſet aliter contrahentẽ nec virũ priuare dote nec legi
tima, quæ ſuum dicitur patrimoniũ. l. iij. §. ſed verũ.
ff. de minorib. & ſic diceretur propriè pœna, ex quo
12 patrimonium diminuit. † Et idem quod matrimo-
nio carnali ſeruaretur in matrimonio ſpirituali, pu
ta ſi mulier hæres inſtitueretur, aut ei aliquid relin-
queretur, ſi monaſteriũ intrauerit. Quoniã valeret
talis diſpoſitio, nec ei vtroq; caſu aliquid deberetur,
donec conditionem impleret, ſcilicet monaſterium
intrando, vel quòd per eam non ſtaret, vt dicta l. j. &
ij. ſecundum Bald. Paul. & Iaſonem in dicta Authen.
cui relictum. licet Barto. contrarium conſuluiſſet ſe-
13 cundum eas. † Similiter poſſet monaſteriũ, hæres in-
ſtitui ſub conditione, ſi quem in monachum recepe-
rit, aut fœminam in monialem, ſecundum Barto. in
dicta l. ij. & valeret inſtitutio vel relictum tali reiecta
conditione tãquam turpi & ſimoniaca, & ſic impoſ-
ſibili de iure, quæ habetur pro non adiecta ſecũdum
eum, vt plenè vidiſtis ſuper verbo, *Reliquit*. idem te-
nuit in l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. iij. licet in d. l. Ti-
tio centum. quem ibi ſequitur Imo. tenuiſſet talẽ in-
ſtitutionem, aut relictum vitiari propter talem con-
ditionem. ſed Bal. in dicta l. j. C. de inſti. & ſubſti. vo-
luit talem inſtitutionem non fore ſimoniacam: imò
dicit eam eſſe piam, velut pro anima teſtatoris factá.
Quem ibi ſequuntur Ange. Paul. & vterq; Rapha. in
dicta l. Titio centum. vbi Pau. in lectura Paduana di-
cit hanc eſſe communem opinionem, quam ſequun-
tur Alexan. & Iaſon in dicta l. ij. C. de inſtitu. & ſub-
ſtitu. Alibi tamen dicit Bal. in l. fina. C. de ſponſa. ho-
neſtius eſſe, quòd teſtator hoc diſponeret via ſuppli-
cationis dicens: ſupplico vobis, quòd filiam meam,
aut talem recipiatis in veſtra religione, & prouidebo
ſibi de victu, hæreditatem meam vobis relinquendo,
ſeu veſtrum monaſterium hæredẽ inſtituendo. Hinc
eſt, quòd videmus monaſteria recipere moniales cũ
proteſtatione, quòd aliquid recipiant, quod facere
non poſſent, vi pacti ſine labe ſimoniæ. Et quod reci-
piunt, excuſatur hodie cauſa victus, per generalem
monialium cõſuetudinem, olim generaliter via ſim-
plicis oblationis introductam: cui lex non reſiſtit.
Imò fortè poſſet talis conſuetudo in pactũ hodie de-
duci ratione principij, quod præſumitur fuiſſe bonũ
per latè deciſa in ca. ad Apoſtolicam. de ſimo. vbi ple-
nè Panormi. in cap. cùm Martinus. prope fin. de con-
ſtitu. iuncta ſummi pontificis & eccleſiæ vniuerſalis
tolerantia: quæ tacitam inducit diſpenſationem, ſe-
cundum gloſ. & Docto. in cap. j. de treuga & pace. &
in capi. dilecto. de conſangui. & affinita. facit text. in
§. leges. iiij. diſtinc. & decidit Feli. in cap. quoniam. in
fin. de ſimo. Ex quibus reſtat, quem inuitari poſſet ad
matrimonium, tam ſpirituale quàm carnale, non pœ
na, ſed præmiorũ exhortatione: nec immeritò: quo-
niam eius laudes & priuilegia non modica exiſtunt.
14 † Matrimonium enim inter ſacramẽta eccleſiæ ma-
gnum dicitur ſacramentum propter quinq;. Primò
ratione inſtituentis: quia à Deo inſtitutionem ſuſce-
pit. cap. fina. de frigidis & maleficia. & glo. ſuper ver-
bo, ampliori. in §. j. in Authen. de nuptiis. Nec eſt ho-
mo, qui ligat, ſed ipſemet Deus. Secundò ratione lo-
ci, in quo inſtitutũ fuit: quia in paradiſo delitiarum.
Tertiò ratione perſonarum, inter quas fuit ab initio
inſtitutum: quia inter primos parentes, tunc in ſtatu
innocentiæ conſtitutos, iuxta illud: coniugium pri-
mò fecit Deus in paradiſo. facit capi. j. de voto & vo-
ti redemptio. li. vj. Et inde mos inoleuit inter catho-
licos, quòd corde contrito & ore confeſſo ſacramen-
to pœnitentiæ præuio, ſuæ in ſtatu gratiæ celebrant
15 atq; ſolennizant matrimonia. † Quartò dicitur ma-
gnum.

gnum ſacramentum ratione ſignificationis. Nam in
eo duo ſunt, ſcilicet coniunctio animorum vtriuſque
coniugum per mutuum conſenſum, qui vnionem ſi-
gnificat inter Deum, & iuſtam animam, iuxta illud
Apoſtoli j. Ad Corinthios vj. Qui adhæret Deo, vnus
eſt ſpiritus cum eo, quæ quidem vnio matrimonium
ſola perficit aliquo cõcubitu nõ ſecuto: quia nuptias
non concubitus, ſed conſenſus facit ff. de regulis iur.
l. nuptias. & c. matrimonium. xxvij. quæſt. ij. Ex qua
publica oritur honeſtas, ſeu publicæ honeſtatis iuſti-
tia impediens inter eos, & vlteriores parẽtes matri-
monium, ac diſſoluens iam contractũ, Videatis text.
& bonam glo. in c. debitum. de biga. & in §. j. inſtit. de
patria pote. quas pulchrè declarat dominus Anto. ar-
chiepiſcopus florentinus in iij parte tit. j. dicens tri-
plex eſſe matrimonium ſpirituale figuratum per car-
nale. Primum eſt coniugium anagogicum, cuius de-
ſponſatio fit in baptiſmo vel pœnitentia per charita
tem. Et dicitur anagogicum, id eſt cæleſte, modo ſpi-
ritualiſsimo & puriſsimo contractum, quo in ſuper-
na patria animo Chriſtiana Deo coniungitur, intel-
lectu clare ipſum cognoſcendo ineffabiliter, & affe-
ctu ardẽtiſsimo eum diligẽdo inſeparabiliter. Vnde
ſequitur ſumma fruitio & maximum gaudiũ, quod
vincit omnem mundi delectationem. De quo coniu-
gio gaudent omnes Angeli & ſancti Amici ſponſæ,
iuxta illud Apoca. xix. Gaudeamus & exultemus &
demus gloriam ei, quoniã venerunt nuptiæ agni ſci-
licet Chriſti cũ qualibet anima beata. Tales nuptiæ
in veteri teſtamẽto nõdum venerant, quia nulla ani-
ma fruebatur Deo. Sed Chriſto mortuo & aſcẽdente
& ianuam aperiẽte. Ideo ſequitur ibi: Beati qui ad cœ
nam nuptiarũ agni ſunt vocati. Quæ figuratæ ſunt
per nuptias Aſſueri regis cũ ſibi deſpõſauit Eſter pul-
cherrimã, quæ interpretatur humilis. quia ſine humi
litate ad eũ non peruenitur, Eſter. ij. Et tale cõiugium
frãgi poteſt, ſicut carnale. Nam per peccatũ mortale
frãgitur, ſed per pœnitẽtiam reintegratur. Sed poſt-
quã conſumatũ eſt in gloria frãgi non poteſt. Secun-
dũ coniugiũ dicitur allegoricũ, per quod procuratur
primũ cæleſte: & eſt illud quod inter Chriſtũ & eccle-
ſiã extitit celebratũ, quãdo Dei filius noſtrã aſſumpſit
humanitatẽ, cum verbũ caro factũ eſt & habitauit in
nobis Io. j. Hoc matrimoniũ initiatum eſt in patriar
chis & prophetis. Vnde Oſeæ. ij. promiſit Deus, deſpon
ſabo te mihi in fide. & ratificatũ fuit in incarnatione
verbi, in quo mediator fuit archangelus Gabriel, &
quaſi notarius exigẽs cõſenſum virginis pro natura
humana, quem ipſa præſtitit dicẽs: fiat mihi ſecũdum
verbum tuum. Et ſubitò eſt verbum Dei inſolubiliter
noſtræ humanitati vnitũ inſolubiliter, vt tanquam
alter alterum dimiſerit, etiã in morte. Et tale cõiugiũ
figuratũ fuit in matrimo. Rebeccæ, quæ per Eliezer
procuratorẽ ipſius Abrahæ deſpõſata fuit ipſi Iſaac,
qui Chriſtum ſignificat, Gene. xxiiij. qui poſt quã ex-
preſsit cõſenſum ſuũ, alterum nũquam cognouit, ſed
valde eã dilexit. Iſtud profectò allegoricũ matrimo-
nium conſummatũ eſt in cruce, vbi ſpõſus clamauit,
conſummatũ eſt, Ioan. xix. & tunc oſtẽſa eſt pleniſsi-
mè dilectio eius, ex qua per ſacramenta quæ per eam
habent virtutem, perfectè vnita eſt Chriſto eccleſia
ſponſa, vnde filij eccleſiæ naſcuntur. De quo loqui-
tur Apoſt. Epheſ. v. Hoc autem inquit, dico ſcilicet
coniugium naturale magnum in Chriſto & eccleſia
ſacramentum. Ad cuius coniugij nuptias omnes vo-
cantur, vt parabolice habetur Marci. xxij. de rege
qui fecit nuptias filio ſuo, & vocauit multos. Tertiũ

coniugium eſt tropologicum ſeu morale, & dicitur
eſſe inter appetitũ rationalẽ ſeu ſpiritum vt virum,
& ſenſualitatem vt vxorem, quæ frequenter contra-
riantur adinuicem, iuxta illud ad Galat. v. caro con-
cupiſcit aduerſum ſpiritum, ſicut mulier contraria-
tur viro. Debet tamen ſenſualitas ſubiici viro, id eſt
ſpiritui, vt dicitur Gene. iij. ſub viri poteſtate eris &
ipſe dominabitur tui. Vel etiam matrimoniũ morale
dicitur inter intellectum & ſapientiam, ſumendo ſa-
pientiam pro vera notitia cum rectitudine vitæ, pro
ut ſumunt ſtoici, & etiam ſcriptura ſacra in libris ſa
pientialibus frequenter. Vnde ſuprà viij. dicitur. hãc
ſcilicet ſapientiam amaui, & exquiſiui eam à iuuen-
tute mea, & quæſiui ſponſam eam aſſumere, & amã-
tor factus ſum formæ illius &c. Ex hac generantur
filij bonorum operum quamplures. Et figuratur tale
matrimonium per deſponſationem factã Iacob. quæ
erat virgo pulcherrima & aſpectu venuſta: & hoc ad
fontem aquarum. Quia maximè fit tale coniugium
per lectionem ſacrarum literarum: Gene. xxix. Po-
teſt etiam hoc coniugium adaptari ad quamlibet re-
ligionem, vt ipſa dicatur vxor & ingreſſus maritus
eius. Aut etiam ad eccleſiam quamlibet, cuius ſpon-
ſus dicitur prælatus: quę alteri viro id eſt pręlato ad-
hærere nõ poteſt, niſi eo naturaliter aut ciuiliter, pu-
ta priuatione vel renuntiatione mortuo. Nec ipſe al
teri eccleſiæ adhærere ſine debita licentia & ſepara-
tione. xxj. quæſtio. j. capi. clericus. & in cap. inter cor-
poralia. de tranſla. Et per tale coniugium tropologi-
cum primum adipiſcitur beatitudo. Per allegoricum
procuratur. Et ad ipſum id eſt primum hæc duo ter-
minantur, ſcilicet in æternã beatitudinem. Quę om-
nia tria matrimonia ſpiritualia per coniugium natu
rale & carnale deſignantur, ſecundum gloſ. in dicto
capitu. debitum. & Inſtitu. de patria poteſta. quæ ſic
intellecta eſt nota. quo ad primum quod in carnali
matrimonio requiritur, ſcilicet cõſenſus amborum
16 contrahentium. † Secundum quod in eo requiri-
tur eſt coniunctio corporum, quam carnalis copula
operatur, ex qua affinitas progreditur, ſi copula fue-
rit perfecta, ſcilicet ſi vir intra naturam vxoris ſemẽ
virile immiſerit, licet mulier non emittat. Sufficit
enim virum ſemen emittere infra clauſtra pudoris,
17 † Nec ad cauſandum affinitatem requiritur, quòd
mulier emittat cum etiam ſi ſola emitteret, nihil ge-
neraret: quia ſecundum medicos ſemen mulieris ne-
ceſſariò non concurrit etiam ad generationem: imò
ſatis eſt, quòd ſemen viri intrauerit, vt exinde, & non
18 ante dicatur maritus verus: † qui ex eo dicitur, quòd
in eam geſsit maris ritus, eam carnaliter cognoſcen
do, ſecundum glo. in canone vidua. xxiiij. diſtinct. &
ſæpe viſum fuit partum in vtero mulierũ etiam vir-
ginũ generari ſine coitu viri per dæmones incubos.
Non tamen ſine ſemine virili. de quo Auguſtinus li-
bro xv. de ciuitate Dei, capitu. xxiij. Homines, in
quit, dæmonum miniſterio interdum naſcũtur, non
per ſemẽ ab ipſis dæmonibus deciſum, ſed per ſemen
alicuius hominis ad hoc acceptũ: vt pote quòd idem
dæmon, qui eſt ſuccubus ad virum, ſit incubus ad
mulierem: quia dæmon ſuccubus ad virum capit
eius ſemen pollutione fortè nocturna demiſſum, &
ſui agilitate ilico durãte adhuc caliditate ſeminis fit
incubus ad mulierem aliquam, Quæ per naturam &
matricẽ, quæ de ſe attractiua eſt ſicut ſpongia, Adeo
quòd, vt dicit Auerroys, vna puella ſedẽs in balneo,
vbi vir prius ſparmatizauerat, cõcepit ac impregna-
ta fuit ex cõtractione ſeminis. recipit etiam dormien

do ſemen illud: ex quo fœtus in matrice concipitur,
& deinde naſcitur: tamen non eſt filius dæmonis, ſed
filius hominis illius cuius fuit ſemen acceptum, vt
per Thom. in j. parte, quæſtio. lij. artic. vltimo in re-
ſponſione ad vltimum argumentum. Pariter Vale-
rius in quadam ſua epiſtola matrimonij diſſuaſoria
hodie inter epiſtolas diui Hiero. parte. iij. tracta. xv.
impreſſa incip. loqui prohibeor etc. nume. lxxix. Lu-
cia, inquit, virgo vergens in ſenium, & fama priuile-
giata conſtanter, tandé oppreſſa Apollinis phantaſ-
mate cõcepit, peperitq; Platoné. Et quam illibatam
ſeruauerant vigiliæ, deflorauit illuſio per ſomnium:
vt ſemper omne roſarium aliquo turbine ſua purpu
râ ſpolietur. Sed bene: quia patrizauit patri Plato in
ſapientia, ſimilis factus nominis & numinis præci-
pui. Hæc ille. Et tales concubitus exercentes, vulgus
vocat incubos. Et quoniam creberrima fama eſt, mul
tiq; ſe expertos vel ab eis, qui experti eſſent, de quo-
rum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmant, ex
quo quidem talem commixtionem concubitúmque
negare imprudétia videtur eſſe, eò quòd à multis ex-
pertis confirmatur. argu. l. eo quòd à multis. C. ſi cer-
tum petatur. & tales fœminæ, quæ ſic concipiunt &
pariunt ſine coitu non remanét virgines, ſaltem poſt
partum: quia hoc habet præcipuum glorioſa ſemper
virgo Maria, vt ſine coitu & ſemine viri conceperit,
& poſt partum virgo permanſerit. Filij verò ſic geni
ti per incubos, vt plurimũ in aliqua virtute cæteros
excedunt communiter genitos, prout exemplũ habe
tis de Gigantibus, de quibus loquitur tex. Gene. vj. c.
Qui ſecundum vnam expoſitionem fuerant per in-
cubos geniti, qui erant proceri excedentes homines
in ſtatura, & robuſti viribus, & incópoſiti moribus,
ſecundum Lyram ibi. Pariter cùm Merlinus, vt tra
dit Faſciculus temporum de incubo eſſet genitus, in
Britannia ſpiritu Prophetiæ, circa annum domini
ccccxxx. vltra cæteros illius tẽporis homines claruit:
cuius inſtinctu Fortigonus Britonum rex ſummè di
latauit fidem Chriſti, circa tamé & contra intentio
nem dæmonis. Et hoc fit Deo permittente virtute dæ
monum, qui ſecundum eundem Auguſt. xiij. de Tri-
nitate poſſunt adhibere ſemina corporalia ad ali-
quos mirabiles effectus producendos. vnde cum non
omnis virtus naturæ creatæ ſit nobis nota, poſsibile
eſt, ꝙ dæmones illi cum ſemine virili adhibeát quæ-
dam alia ſeminales rationes habentia, per quæ com-
mixtio complexionalis talium prædicto modo geni-
torum apta foret ad hoc, vt tales cæteros homines
multum excederent in ſtatura & aliis viribus, quas
Gigantes illi in malum conuerterũt, & Merlinus in
bonum. Videatis Paulum Burgẽſem epiſcopum in j.
addi. ad Lyram, allegato Gene. vj. c. Quare reſtat ſe-
men ſolius viri introgreſſum ſufficere ad generatio-
nem, & contrahédum affinitaté; quæ matrimonium
inter virum, & parentes vxoris & econtra impedit,
& ſi de facto eſſet attentatum diſſoluit, c. non debet.
& per totum titu. de conſang. & affini. & hoc ſi copu-
la perfecta fuerit: quia non ſufficeret, ſi vir in circui-
tu palpitãdo ſemen emitteret, & intus non intraret,
ſecundum gloſ. in capi. nullum. & in capi. extraordi-
naria pollutio. xxxv. quæſtio. iij. & Hoſtien. quem
refert & ſequitur Panormita. in capi. fraternitati. de
eo qui cog. conſang. vxoris ſuæ. & Fede. conſil. ccxc.
Et hæc coniunctio corporum in matrimonio confor-
mitatem ſignificat inter Chriſtum in carne & ſanctá
eccleſiam, iuxta illud Ioan. j. Et verbum caro factum
eſt, & habitauit in nobis. De quibus loquitur dicta

gloſ. inſtitu. de patria poteſtate. in principio. & capi-
tu. debitum, de biga. vnde eum ſic diffinit magiſter
libro iiij. ſententiarum, diſtinctio. xxxvij. Matrimo-
19 nium † eſt legitima coniunctio maris & fœminæ,
vnionem Chriſti, & eccleſiæ repræſentás. Quoniam
in Chriſto omnia matrimonia firmari debent, in cu-
ius tam religioſæ coniunctionis honorem, tanquam
20 mirabilium myſteriorum ſignificatiuæ † in aliqui-
bus locis coniuges nouiter coniuncti copulam diffe-
runt, & matrimonij cõſummationem tribus diebus
poſt illius ſolennizationem in eccleſia, quod à Tho-
bia iuſto habuerunt, qui triduo copulam diſtulit, &
bene ei ſucceſsit, vt patet Thobiæ vj. & xxx. quæſtio-
ne v. capitu. aliter. Ad minus abſtinere debent illa to
ta dié naturali, ſed prò dolor hodie multi etiam illu-
ſtres viri, qui populo præſunt & certè dati ſunt, vt
ſignum ad ſagittam, vix eo ſolennizato ſeu comple-
to ſacramento, intermiſsáque interdum crapula, &
ebrietate veneri non parcunt: imò nec prandium op
portunum expectant, in tanti ſacramenti contem-
ptũ. Ex quo forſan prouenit, quòd prole carent, præ-
ſertim maſculina, aut talem gignunt ſibi & populo
inutilem. Quia iuſtum eſt, quòd ſacramenti fructu
careant, qui ipſum non venerando contempſerunt,
argumen. l. litigatores. ff. de arbi. vbi quis auxilium,
aut fructum ſperare non debet ab eo quem contem-
pſit, non aduertentes quòd diuina quædam religio
ad conſeruandum hominum genus eſt coniugalis,
cùm virtute amor copulatus, ſecundum Bonatur-
ſium Piſtorienſem, in quadam de nobilitate per eum
diſputata quæſtione, quæ incipit, Magna mihi gra-
tia eſt. circa finem. & in Authent. de nuptiis. in prin-
cipio. iiij. colum. Non ſic profectò fecit Childericus
Francorum rex illuſtriſsimus, licet paganus Phara-
mundi primi Franciæ regis pronepos, ex quo ei be-
ne quo ad prolem ſucceſsit. De quo Gaguinus libro
primo. cap. vij. Childericus, inquit, Baſinam vxorem
nundum Chriſto initiatus accepit. Primo itaque nu-
ptiarum cõcubitu Baſina Childericum admonet no-
ctem ſine re voluptaria prætereat, & quæ viderit ad
ſe perferat. Credulus mulieri vir ad Baſinam, quæ vi
ſa viderit defert, quæ non ſecus ac futuri præſcia va-
tes, cuncta interpretatur, prodituram ſcilicet ex eo-
rum contubitu ſubolem, quæ generoſa natura foret.
His Baſinæ præſagiis gauiſus rex in maximá ſpem
rapitur vẽturæ ex præſentibus nuptiis nobilioris fa
miliæ, per eóſq; dies ſanguinis riuus Toloſæ, quam
Gothi occuparant, die toto fluxiſſe viſus eſt. Multis
tandé geſtis per annos quatuor & viginti clarus mo
riens filio ſuo Clodoueo ex his nuptiis ſuſcepto re-
gnum reliquit. Cui Chriſti fides primo infuſa fuit, ſa
croſanctum oleum, quo Frãcorum reges liniuntur,
hoc agente Deo allatum, liliáque aurea loco buffo-
num, & aurea flamma, vt vidiſtis in verbo, *duas habẽs
filias*. decidendo an filia in feudo ſuccedere poſsit.
Quintò & vltimò matrimonium dicitur magnum
ſacramentum propter bona quæ ab eo procedunt,
quæ magna ſunt, imò quodammodo diuina. Præſer-
21 tim illa quæ fuerũt cauſa inſtitutionis illius. † Quæ
cauſa eſt duplex. Principalis eſt ſeu eſſe debet ſuſce-
ptio prolis educandæ ad cultum Dei, qui primis con
iugibus dixit, Gene. j. *Creſcite & multiplicamini*. & A-
poſtolus j. ad Corin. vij. Habeat, inquit, vnuſquiſque
ſuam non luxuriæ cauſa: ſed poſteritatis dilectione,
in qua benedicatur nomen domini, vt qui permane
re per ſe non poteſt, per filios maneat, Thobiæ viij.
Quia ſecundum Philoſophum in ſecundo de Ani-
ma:

ma: Quãdiu viuunt filij, remanet in eis quodam mo
do pater defunctus. & Eccleſiaſtici xxx. dicitur: mor-
tuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus. reliquit
enim filium ſimilem ſibi poſt ſe in vita. facit l. libero
rum. ff. de verborum ſignific. Præterea etiam habere
debet vnuſquiſq; vxorem ſuam, vt habeat cui credat,
Eccle. xxxvj. Et ſequitur ibi, Qui poſsidet mulierem
bonam inchoat poſſeſsionem, vbi non eſt ſepes diri-
pietur poſſeſsio, & vbi non eſt mulier, ingemiſcit
egens. & Eccleſiaſtes ix. Perfruere vita cum vxore,
quam diligis cunctis diebus vitæ tuæ. Hæc eſt enim
pars in vita, & in labore tuo, quo laboras ſub ſole.
22 † Licet enim citra matrimoniũ proles ſuſcipi poſsit,
non tamen legitima, neq; decora: quia ſola legitimi-
tas dicitur titulus decorus. quẽ debent parẽtes filiis
procurare per legitimum matrimonium, cùm proles
naturalis detur per familiam. lvj. diſtin. c. ſi gens An-
glorum. Vnde Bonifacius martyr ad regem Anglo-
rum. De tali, inquit, commixtione meretricum æſti-
mandum eſt degeneres populos, ignobiles & furẽtes
libidine fore procreandos &c. Et Sapientiæ iij. Filij
adulterorum in cõſummatione erunt. Et ab iniquo
toro ſemen exterminabitur, & ſi quidem longæ vi-
tæ erunt, in nihilum computabuntur. Et ſine honore
erit nouiſsima ſenectus eorum. & ſequitur ibi. iiij. ca
pitu. O' quàm pulchra eſt caſta generatio: immorta-
lis eſt enim memoria illius: quoniam & apud Deum
nota eſt, & apud homines. Imò, quod mirabilius eſt,
apud bruta animalia nota eſt. Refert enim Plin. lib.
v. quòd Pſylli populi ſunt in Africa, quorum corpo-
ri ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus. & vt So
linus ait, ſoli morſibus anguium non interibant. Hi
liberos protinus genitos ſerpentibus offerebant. Si
partus adulter eſſet, mox paruuli interibant: ſi pudi-
ci, à morte paterni ſanguinis priuilegium tuebatur.
facit gloſ. in Authen. de nuptiis. in princip. colla. iiij.
volẽs per ſuos legitimos filios genus perpetuari hu
manum. Faciũt quæ dixi in verbo, Raynutius de Cle-
ra. verſic. tertiò fallit. Nam licet in rudi olim ſeculo
omnes legitimi naſcerentur, quia tunc matrimonia
non erant nominata nec cognoſcebantur, tamen ſta-
tim quòd fuerunt cognita, duplex hominum genus
eſſe cœpit, legitimorum & non legitimorum: poſteà
tertium legitimatorum: tamen legitimi nobiliores
dicũtur, quos matrimonium produxit, non ſine cau-
23 ſa appetendum. † Caueatis tamen vos, ſecundum Io
an. Fab. inſtit. de nuptiis ſuper rubrica, quòd nubatis
pari. Primò quoad ſectam, vt cùm muliere Chri-
ſtiana: quia diſparitas conditionis, & ſectæ matrimo
nium impedit. infrà de conuerſio. infidelium. per to-
tum. Secundò quo ad ætatem, iuxta illud Prouerb.
v. Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere ado-
leſcentię tuæ. vbera eius inebrient te omni tempore,
& in amore eius delectare iugiter &c. non intelliga-
tis tamen, quòd ſint eiuſdem ætatis punctualiter, vt
dixi in verbo, eam nuptui. Tertiò requiritur pari-
tas inter coniuges quo ad ſtatum & genus, de quo ait
Cleobolus è ſeptem Græciæ ſapientibus ſextus, Vxo
rem de paribus ducito: quia ſi ex maioribus duxeris,
cognatos habebis dominos. Ideò dicit text. in capi.
non omnis. xxxij. quæſtio. ij. quòd nuptiarum fœde-
ra inter coæquales legitima ſunt, & Socrates vt Vale
rius lib. vij. titu. de ſapienter dictis & factis. Splendi-
dis, inquit, cõiugiis iniicis manus: at hæc vt aliquan-
do illuſtrant, ita nonnunquam funditus domos euer
24 tunt. † Secundaria cauſa inſtitutionis matrimonij
multiplex fuit, veluti pacis reformatio, vt pręoculis
nunc factum videmus, quòd rex noſter Francorum
Chriſtianiſsimus Carolus octauus poſt plura bello-
rum diſcrimina illuſtriſsimam dominã Annam du-
ciſſam Britaniæ de illuſtriſsima Fuxenſi domo, quæ
ſemper Toloſanorum nutrix extitit matris ex parte
ortam in dulcem pacis reformationem feliciter du-
xit vxorem. Pariter cauſa inſtitutionis matrimonij
ſunt diuitiarum vtriuſq; parentum cumulatio, ſeu
potentatuum vnio, prout eſt nunc ducatus Britãniæ
dicti medio matrimonij regno Frãciæ vnitus pro bo
no reipublicæ, ac quiete ſubditorum, nõ quòd velim
intelligatis ſola temporalia bona iuſtam eſſe cauſam
25 contrahendi matrimonij. † Cùm ſola bonorum cu-
piditas non veniat apud ſapiẽtes principaliter in cõ-
ſideratione, quia diuitiis præponendæ ſunt virtutes.
Nam illi profectò, qui diuitias in matrimonio prin-
cipaliter conſiderant, ſimiles ſunt fatuo, quem Sene-
ca deridet ad Lucillum epiſt. xlj. Qui equum emptu-
rus non ipſum, ſed ſtratum & frænum inſpicit, non
cõſiderans, quòd meliorem non faciunt equum aurei
fræni. Tales enim ſæpe Punicas deſponſant mulie-
res, apud quas mos olim erat turpi quęſtu amplas do
tes acquirere, quò facilius nubere poſſent. De quibus
Valerius lib. ij. titu. de inſtitutis. in fine. Cui, inquit,
gloriæ Punicarum fœminarum, vt ex comparatione
ſcilicet virtuoſarum mulierum turpius appareat de-
decus annectam. Sicæ enim, id eſt in ea vrbe Aphricæ
fanum Veneris eſt, in quod matronæ, ſcilicet nubere
volentes ſe conferebant, atq; inde procedentes quæ-
ſtum dotis corporis iniuria contrahebant, honeſta,
nimirum tam inhoneſto vinculo coniugia iunctur ę.
Hæc ille. Et ſicut in muliere non principaliter conſi-
derandæ diuitiæ ſed virtutes, ſic nec in viro. vnde le-
gitur Eccleſiaſti. vij. Trade filiam & grande opus fe-
ceris, ſi homini ſenſato dederis illã. refert etiam Va-
lerius allegato lib. vij. tit. de ſapienter dictis & factis.
de quodam qui vnicam filiam habens conſuluit The-
miſtoclem: vtrum bono viro pauperi & ſapienti, aut
minus probato diuiti filiam collocaret. Ego, inquit,
malo virum, qui pecunia egeat, quàm pecuniam egẽ-
tem viro: vt quia fortè eſt diues fatuus, vel locuples
mulier, tamẽ eſt inſenſata: de quibus habetur Sapien-
tiæ iij. Mulieres eorum inſenſatæ ſunt, & nequiſsimi
filij eorum. Quamobrem Paulus Aemilius tunc Ro-
manorum princeps, Quinto Aelio Tuberoni viro
pauperi, ſed virtuoſo filiam ſuam iuniorem tradidit,
de quo dicit Valerius lib. iiij. titu. de paupertate. Ta-
ceo enim, quòd princeps ciuitatis filiã ei nuptui de-
dit, cuius pecunia tam ieiunos penates videbat: vnde
vt pecunia, aut diuitiis matrimonia non redimeren-
tur. Quamobrem Licurgus gẽtis Lacedæmoniorum
facilè princeps, ac legũ lator diſcretus, vir ſanè cla-
riſsimus ac inter Philoſophos admirandus & incly-
tus Pompeio referente lib. iij. perpetua lege cõſtituit
Virgines ſine dote nubere, vt ſcilicet amore vxores,
non pecuniæ cauſa eligerentur. Seueriúſq; matrimo
nia ſua viri coërcerẽt, cùm nullis dotis frænis tenerẽ
tur, & præterea ne defectu pecuniæ iam contracta di
ſcuterentur & ſepararẽtur. l. ij. ff. de donat. inter vi-
rum & vxorem quia ſicut dignitates non debent eſſe
venales, ſic nec matrimonia, vt dicta l. ij. ſecundũ gl.
in c. faucimus. j. quæſt. ij. Non enim dotibus, ſed affe-
ctu matrimonia contrahuntur. l. fi. C. de repudia. nec
per concupiſcentiam eſt aſſumenda vxor, vt honora
bile ſit coniugium, & torus immaculatus, ſecundum
Apoſtolum ad Hebræos xiij. Fœminæ profectò ſunt,
adeò inanis gloriæ cupidæ & infatuatæ, & quod de-

tecius eſt, ipſimet viri malũt cum diuitibus, quã cum
ſapientibus copulari, non aduertentes, ꝙ decipi poſ-
ſunt, prout fuit decepta quædam puella, de qua dicit
Hoſti. in ſumma tit. de commo. quæ cum adamaretur
à quodam paupere quẽ ipſa reſpuebat, pecuniam in-
finitã cõmodato ille ad põpam receptã & in arca po-
ſitam oſtendit amicis illius puellæ, & ſic puellã acqui-
ſiuit, cũ crederetur diues. Sæpius enim ad hoc cõmo-
dantur pecuniæ, vt quis diues appareat. l. iij. §. fi. cum
l. ſeq. ff. de cõmo. Præterea non conſiderãt puellæ bo-
mines diuites in multis vitioſos eſſe. Primò ſunt ela-
ti, nam cùm diuites ſint, omnia bona habere credũt,
putantes nũmiſmate omnia menſurari. Secũdò con-
tumelioſi faciliter moti ad irrogandũ iniurias, in eo-
rum diuitiis confidẽtes, de quibus dicit Hieronymus
ad Edibiam: Illa vulgata ſententia mihi videtur eſſe
veriſsima: diues aut iniquus, aut hęres iniqui. Tertiò
ſunt molles & intẽperati, qui cùm aſſueti ſunt in de-
litiis viuere, paſsionibus reſiſtere nequeunt. Quartò
ſunt iactatores, & deſpectores aliorum, quod potiſsi
mè contingit ex eo, quòd vident ſapientes bonis eo-
rum aliquando indigere, ſecũdum Philoſophum ſe
cundo Rhetoricorum, vbi ad propoſitum recitat de
quadam muliere, quæ interrogata, vtrũ melius foret
hominem diuitem eſſe, quàm ſapientem? Reſpondit
quòd magis videbat ſapientes frequentare ianuas di
uitum, quàm diuites ianuas ſapiẽtum. Non ſic fecit,
non ſic filia Pauli Aemilij triumphantiſsimi Roma
ni in paupere domo: tamen virtuoſa ac decora hone-
ſtate cõiugata, vt dixi. de qua ſic dicit Plutarchus: fi-
liam Pauli Aemilij iuniorẽ Aelius Tubero vxorem
accepit. Erat autem Tubero vir optimus magnæq;
in Republica authoritatis: ſed ita tenui patrimonio,
vt ſex & decem viri ex Tube. Familia omnes ſimul
in vnis ædibus, & quidem modicis cum coniugibus
& libertis habitarent. In has ædes Pauli Aemilij bis
conſularis, & triumphalis filia deducta eſt. in eiſque
habitauit, nec puduit eam paupertatis viri, ſed virtu
tem admirata eſt, per quam pauper erat. Hæc ille. Ex
his tamen propter hoc non damnatur cum diuite vi-
ro, aut fœmina contrahere, ſi ſapiẽtes fuerint & vir-
tuoſi: imò duplex bonũ ſuccedit. Scilicet virtutẽ cõſe-
qui, & bonorum ſubſidia in conſequentiã, cùm econ-
tra multoties cõtingat puellas pauperes pluſeſſe in-
domitas, quàm diuites, vt Hieronymus refert de vxo
re Marci Catonis humili loco nata, quæ tamen im-
portuna fuit, rebellis, & ſuperba. Ob quod dicit ibi
contra Iouinianum: Non putet aliquis ſi pauperem
duxerit, ſibi de cõcordia ſatis prouidiſſe. Vnde emen-
dæ potius eſſent virtuoſæ mulieres, & non ab eis do-
tes petendæ. Nam de Iſaac legimus, quòd Rebeccam
omni ſapientia repletam, de remotis partibus addu-
ctam, multis per eũ ad eam directis muneribus, vxo-
rem accepit, Geneſis xxv. & capi. honorantur. xxxij.
26 quæſtio. ij. † Præterea viri, aut mulieris pulchritu-
do interdũ eſt cauſa matrimonij, propter quam ma-
trimonia ſæpe fiunt, prout habetur iij. Regum lib. j.
Vbi Dauid Abiſac Sunamitem decoram nimis du-
xit in vxorem, non ſpe prolis, vel cauſa euitãdæ for-
nicationis: quia eam non cognouit, cùm ſenex eſſet,
& diu antè calorem perdiderat naturalẽ, ſed eam ac-
cepit, vt ipſum calefaceret, cùm interdum contraha-
tur matrimonium in humanitatis ſolatium in ſeni-
bus. ſecundum Augu. xxvij. quæſtio. j. cap. nuptiarum
bonum. Sicut fecit Dauid, vt eum calefaceret & iocũ-
dum teneret, iuxta illud Eccleſia. xxxvj. Species mu-
lieris exhilarat faciem viri ſui. & capi. xxvj. dicitur

Sicut Sol oriens mundo in altiſsimis Dei, ſic mulie-
ris bonæ ſpecies in ornamẽtum domus eius, lucerna
ſplẽdens ſuper cãdelabrum ſanctum. Ideo cõtrahere
cum muliere pulchra diuite & virtuoſa triplex bo-
num eſſet, & ſummè laudandũ matrimoniũ. Sed mu-
lierem fortem, id eſt taliter cõditionatam quis inue-
niet? Prouer. xxxix. Vt Clodoueus ſupradicti Childe
rici filius feciſſe legitur rex Francorum protochri-
ſtianus, qui Clotildem regis quondam Burgundiæ fi-
liam pulchram, ſapiẽtiſsimam, & cui etiam regnum
debebatur, licet per eius patruum teneretur occupa-
tum, de quo Gaguinus lib. j. Erat, inquit, per id tem-
pus Gondobaldo Burgundorum regi Neptis ex fra-
tre Clotildis, cuius ſpeciẽ prudentiamq; cum per le-
gatos occultè exploraſſet Clodoueus, ad Gondobal-
dum ex ſuis Aurelium mittit, qui ſibi vxorẽ cõciliet
ratus vnà cum puella Burgũdia quoque potiri poſſe
&c. cuius ſuaſu Chriſtianus factus eſt. vt dixi ſuper
27 verbo, *Duas habens filias.* † Nec ſunt fœminæ turpes
magis pudicæ ſeu caſtæ, quàm pulchræ. Niſi ea caſti-
tate, de qua loquitur Ouidus:

Caſta eſt, quam nemo rogauit.

Vnde non dicitur nolle, qui facere nõ potuit. l. pater
Seuerinã. ff. de cõdi. & demon. ſuper quo Seneca. li. ij.
declamationũ. Quæ, inquit, malã faciẽ habent, ſæpe
impudicæ ſunt. Nõ enim deeſt animus ſed corruptor
quẽ interdũ ſibi redimunt de bonis mariti, de quibus
adulteros ſuos nutriunt, quod facit ad deciſionẽ quæ
ſtionis. Duo mariti quorum vni vxor formoſa, alteri
verò difformis erat, ſe abſentarũt: demũ vtroq; reuer
ſo, ille cui formoſa erat vxor, domũ opulẽtiſsimam
cõperit: alter autẽ bonis vacuã. Vnde quærebatur, cõ-
tra quam mulierẽ ſiniſtra eſſet ſuſpicio habẽda. Con-
tra formoſam faciebat, ꝙ ex turpi quęſtu bona cumu
laſſet, ex quo artem exercere neſciebat. l. Quintus. ff.
de dona. inter virũ & vxo. & l. etiã. C. illo eo. tit. Con-
tra difformẽ arguebatur, vt domũ bonis euacuaſſet:
quia quos ad libidinẽ pulchritudine non prouocare
rat, munere incitaſſet & redemiſſet. Profectò vndiq;
ſunt anguſtiæ, ſecundũ Chriſtoforum Porcum. inſti.
ad Tertyl. penul. col. in fi. Sed præſtat formoſam mu-
lierem, vt ita dicam, plus quàm detormẽ habere vxo
rem. Vnde legitur Conſtantinum ſeniorem ſibi bea-
tam Helenam, quæ poſteà crucem domini (vt chro-
nica teſtantur) inuenit, propter eius pulchritudinem
& virtutes, licet ſtabularia humili plebe foret, deſpõ-
ſaſſe vxorem. De qua diuus ille Ambroſius in hac
verba prorupit: Stabulariam hanc fuiſſe aſſerunt, ſed
iuncta fuit Conſtantino ſeniori, qui poſtea regnum
adeptus eſt. Bona ſtabularia, quæ tam diligẽter præ-
ſepe domini requiſiuit, bona ſtabularia, quæ illum
non ignorauit ſtabularium, qui vulnera curauit à la-
tronibus vulnerati, bona ſtabularia, quæ omnia ma-
luit æſtimare ſtercora, vt Chriſtum lucri faceret. Ob
quod eam Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum.
Hæc ille. Pariter Iacob propter Rachelis pulchritu
dinem ſocero ſuo ſeruiuit ſeptẽ annis, Geneſis xxix.
Ac plures alij campum diſputationis vſque etiam ad
conuicia propter Virginis deſponſandæ pulchritu-
dinem ingreſsi maiorum ſuorum glòriam, ac infe-
licitatem propalarunt: prout Romæ in publico ſena
tu Publium Cornelium Scipionem ex illuſtri Sci-
pionum familia ortum contra Caium Flaminium,
& econtra, ob eximiam Lucretiæ ex Fulgentio, &
Claudiæ clariſsimis ortæ parentibus pulchritudi-
nem feciſſe legimus. De quo illa adhuc ſtat familia-
ris ſuper nobilitate per dictum dominum Bonartu-
ſium

ſium de monte magno ad illuſtrẽ montis Ferrati co-
mitem dictata oratio, quæ incipit: Apud maiores no
ſtros &c. & de tempore meo adhuc cùm infans eſſem
nec fari poſſem, Ioannes Galhiet Gallus cuſtos mo-
netæ ſapiens & ditiſsimus, & Ioãnes de la Gaya Ma
ria iuuenis Toloſæ oriundus campſor, pariter ſapiẽs
& ditiſsimus, pro quadam pulcherrima virgine To-
loſana in vxorẽ habẽda duellũ ſibi indixerũt, & con-
flictum inierunt, & duelli fortuna dicto cãpſori in-
dulſit, quẽ tãquam iuniorẽ ac pulchriorem virgo (vt
vulgò dicebatur) prædiligebat: qui adhuc vita fruun
tur prole pulcherrima ditati, ac bonis fortunæ abun
dantes. Ad hæc facit quod habetur Deuter. xxj Si vi-
deris mulierem pulchram & adamaueris eam, volue
28 riſq; habere vxorem &c. † Imò videmus fornicatio
nem minus peccatũ eſſe cum pulchra muliere, quàm
cum deformi, ſecundũ gl. in c. ſi. xiiij. q. vltima. & in c.
j. de pœnit. diſt. v. Quia licet fornicatio cum pulchra
ſit maioris voluptatis & cumplacẽtiæ, eſt tamen faci
lioris excuſationis propter vehementiorẽ naturę in-
clinationẽ viros trahẽtem ad plus amandũ pulchrã,
quã deformẽ. Cui quidẽ inclinationi & pronitati re-
ſiſtere eſſet difficillimũ, vt Apoſtolus ipſe teſtatur ad
Ro. vij. Video, inquit, aliam legem repugnãtem legi
mentis meæ, captiuantẽ me in lege peccati. Vnde mi-
nus puniretur habẽs rem carnalem cum muliere pul
cherrima, quàm cũ deformi, prout exẽplo nos docuit
Tiberius Cæſar, qui cùm Mũdus princeps in miniſte
rio ſacerdotum tẽpli Deæ Iſidis abuſus fuiſſet Pauli-
na nobiliſsima, & pulcherrima muliere romana per
eos decepta, vt infrà dicã allegando Ioſephũ in libro
antiquitatum, ſacerdotes occidi fecit: & imaginẽ Iſi-
dis in Tyberim proiici: Mũdum autẽ adulterum tan-
tum banniri fecit, velut maxima & excellẽti pulchri-
tudine mulieris deceptum & excæcatum, & ſic men-
te quaſi alienatũ: quæ pulchritudo aliqualiter excu-
ſat à pœna, & pœnę diminutionẽ meretur. cum nihil
amoris feruore vehementius, vt dixi ſuper verbo,
Duas habens filias. Ob quod Salomõ ad Deũ clamãs,
Sapientiæ octauo. Non poſſum, inquit, eſſe continẽs,
niſi tu dederis: quia nemo eſt, qui in mulieris pulchri
tudine non delectetur. Ideo conſuluit Io. Fab. vbi ſu-
pra matrimonium contrahere cum muliere formoſa
magnitudine & pulchritudine decora, quia vt pluri-
mum pueri matrizant in forma corporis, ſecũdum
Philoſophos, vt clarè oſtẽdit Poëta in primo Aenei-
dos apud quem Iuno Aeolum ſic alloquitur,

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nymphæ,
Quarumque pulcherrima forma Deiopeiam:
Connubio iungam ſtabili propriámque dicabo,
Vt ò pulchra te faciat prole parentem &c.

Similiter mulieri pulchræ copulari debet iuuenis ei
in pulchritudine ſimilis, aliter ſuccedere poſſet ſcan-
dalum. Nam cùm Vulcanus Veneris maritus turpis
eſſet & deformis, cõcubuit ipſa cum Anchiſe, ex quo
adulterio Aeneas fuit genitus ſecũdum Poëtas, à quo
Romani proceſſere Aeneades vocati. in Auth. vt præ
ponatur nomẽ Imperato. in prin. coll. v. vt dixi ſuper
29 verbo, *Raynutius de Clera.* † Sanè tamen intelligatis
nubendũ eſſe cũ pulchra muliere pulchritudine com
petẽti, non autẽ mira & nimis excellẽti: quoniã tales
nimis, & excellẽter pulchræ vendi patiutur, de qui-
bus dicitur Prouerb. xj. Eſt pulchra, ergo fatua. Nam
vt dicit Hier. contra Iouinianum li. j. c. vlt. Amor for
mæ, rationis obliuio eſt, & inſaniæ proximus, fœdũ
miniméq; conueniẽs animo ſoſpiti vitiũ: turbat con
ſilia, altos & generoſos ſpiritus frãgit, à magnis co-
gitationibus ad humilimas detrahit. Nam cũ fruẽdi
cupiditate inſatiabili flagrat, plura tẽpora ſuſpicioni
bus lachrimis cõqueſtionib⁹ perdit, odiũ ſui facit, &
ipſe nouiſsimè odium eſt. Præterea mulier nimis pul
chra eſt ad cuſtodiẽdum difficilis: qa vænalis eſt mu-
lierũ pulchritudo, quę pecunia ſæpe redimit, cui ipſę
faciliter obediũt naturaliter auaræ. l. ſed ſi ego. in fi.
ff. ad Velleia. Pręterea dicit Ouid. in primo de Faſtis:

Faſtus ineſt pulchris ſequitúrque ſuperbia formam.

Et Pamphilus Poëta.

Concipit ingentes animos fiducia formæ,
Inq; modum dominam non ſinit eſſe ſuam.

Quia formoſitas eſt cauſa luxuriæ, iuxta illud Iuue-
nalis li. iiij. Rara eſt cõcordia formæ, atq; pudicitiæ.
Vnde Ouid. in epiſt. ait lis eſt cũ forma magna pudi-
citiæ. Ergo formoſa eſt ad cuſtodiendum difficilior,
niſi vxoris pulchritudini grauiſsim⁹ cuſtos accubet.
Dicit inſuper Theophraſt. Philoſoph. in lib. quẽ fecit
de nuptiis. Sicut moleſtum eſt poſsidere, quod nemo
habere dignat', qualis eſt turpis mulier & deformis,
ſic etiam nimis difficile eſſet cuſtodire quod plures
amãt, qualis eſt formoſa mulier, quæ ab omnibus fe-
rè adamatur. Quia vt ait Augu. vj. muſicæ nihil ama-
mus niſi pulchrũ. Pariter inquit Diony. in lib. de diui
nis nominibus, ꝙ bonũ & pulchrũ ſecundũ omnẽ ra
tionẽ cuncta deſiderãt intueri. Quibus per vnũ, ſcili-
cet maritũ eſſet impoſsibile reſiſtere, cum regula di-
cat: Potẽtioribus pares eſſe nõ poſſumus, iũcto ꝙ mul
titudini vix reſiſti poteſt, quia pulchra mulier facili
ter adamatur, turpis verò magis cõcupiſcit, ſecũdum
Hier. Sed quod amatur magis cõcupiſcitur ab omni-
bus: ideo propter concurſum tantorũ tẽpeſtas ſępe ſe
quitur. In ſignũ cuius Poëtæ Venerem pulcherrimã
finxerũt fuiſſe Vulcano nuptã, qui eſt fulgurũ Deus &
tempeſtatũ: eo modo clarè monſtrãtes pulchritudinẽ
mulieris eſſe nõ poſſe ſine multorũ tẽpeſtate coloris.
30 † Præthereà nimia vxoris pulchritudo eſt interdum
mariti demẽtia & infatuatio. Ob quod ſapiẽtiſsimè
ſcribitur Eccle. xxv. Ne reſpicias in mulieris ſpeciẽ,
nec cõcupiſcas mulierẽ in ſpecie. & Prouerb. vj. Nec
cõcupiſcat pulchritudinẽ eius cor tuũ, ne capiatis nu
tibus illius. Nã ſæpiſsimè viri licet prudẽtiſsimi in
illicitis obediũt vxoribus ſuis ob earũ nimiã pulchri
tudinẽ, ſicut Adam de ligno vetito comedit ad perſua
ſionẽ vxoris, Geneſ. iij. Et ꝙ ſeductus fent à dæmone,
ſecũdum Aug. lib. xiiij. de ciuitate Dei, c. xj. Illũ profe
cto tãquam fortiorẽ tẽtare primo loco Satan noluit,
ſed mulierẽ magis fragilẽ & debiliorẽ more cauti iu
dicis torquere cœpit. ff. de quæſt. l. j. §. j. & l. vnius fa-
cinoris. in princ. vt eius medio virũ deciperet, & con
uinceret, qui peccauit, non ꝙ crederet Deus fieri ſe-
cundum verba Serpẽtis: vt Eua credebat, Eritis ſicut
Dij ſciẽtes bonum & malũ, ſed ſolũ hoc fecit Adã in-
felix ne contriſtaret delitias ſuas, ſcilicet Euam eius
vxorẽ, in cuius pulchritudine delectabatur & periit,
vt dicit Aurel. Aug. ſuper Geneſ. lib. xj. & Lyra alleg.
c. iij. & Tho. in j. parte. q. xcv. arti. iiij. [Mirandũ pro-
fectò eſt, ꝙ Adam, qui dormiẽdo in formatione Euæ
ſecreta cœleſtia, ſicut Ioannes in cœna ſupra pectus
domini cubans viderat, vt habetur infrà dum loqui-
tur de anulo matrimoniali, in quarto digito ponen-
do: tanta ſapientia repletus ſuggeſtione mulieris ce-
ciderit.] De quo magnus ille Greg. lib. xij. Moral. c.
xvj. in fi. ſic dicit. Primam quippe viro iniuſtitiã mu-
lier propinauit in paradiſo. & Tit. Liu. in prima deca
de. Initium, inquit, turbandi omnia à muliere incœ-
pit. & Eccleſiaſtici ix. Virginẽ ne cõcupiſcas, ne for-
r r v tè ſcan

tè ſcãdalizet is in decore illius. Propter ſpeciẽ mulie
ris multi perierũt,& inter ceteros Catilina,ciuis Ro
mæ nequiſsimus,amore Aureliæ Oreſtillæ pulcher-
timæ captus attẽtauit. De quo Salluſtius in Catilina
rio: Catilina, inq̃, multa nefanda ſtupra fecerat cũ
virgine nobili cõtra ius faſq;,poſtremò capt⁹ amo-
re Aureliæ Oreſtillæ, cuius pter formã nihil vnquã
bonus laudauit:ꝙ illa nubere illi dubitabat, timens
priuignũ adultũ ætate,pro certo credit, necato filio
domũ ſceleſtis nuptiis vacuã feciſſe. Hæc ille. Pari-
ter Chilpericũ Fracorum regẽ nihil mulieri negare
aſſuetũ,id idẽ feciſſe recitat lib.ij.Guaguin. qui Clo
doueum,quem habebat ex præcedẽti vxore filiũ pul
cherrimæ Fredegondæ vxori tradidit occidendũ: cu
ius necẽ perfacile Chilpericus tulit. Demũ cõſilio &
opera eiuſdẽ interfect⁹ vera nouerca Clodoueo pri-
uigno Fredegonda fuit arcus nocens dicta , ſecundũ
gl. in §. affinitatis. inſtit. de nuptiis. Et Dauid pulchri
tudine Berſabeæ captus homicidiũ cõmiſit. ij. Regũ
xj. Sic & Salomon propter vxores paganas phana
ædificauit.& finaliter idolatrauit cõtra legẽ Dei. iij.
Reg. xj.& Similiter Ariſtoteles, Virgilius,& Samſon
fortiſsimus,niſi fallor, decepti fuerunt quaſi fabula
apud oẽs effecti, Iudicũ xvj. Tales profectò mulieres
ita pulchræ dicunt pellices, à pellis formoſitate, qua
incautos alliciũt. Sicut enim pelliciunt hæretici ani
mas inſtabiles variorũ dogmatũ erroneis ſertis, ſic
etiã mulieres pulchræ cõſtuprãtes luxibus ſubdẽdo
quos pelliciũt & alliciũt. Ob quod cõmuni eloquio
meretrices dicunt pellices à pollutione, ſecundũ Au
guſt. ſuper ij. epiſt. Petri,& per gl. ſuper verbo, pelli-
31 ciũt. in c. ſi enim inquit. de pœni. diſt. ij. † Tamẽ pel-
lex propriè dicit, qua cũ marito alterius concubuit.
l. Maſſurius. §. Caius. ff. de verb. ſig. & dicitur pellex
vxoris: vt de Fredegonda dixi ſuper verbo, *Et vxorẽ
nomine Adel.* in iij. princip. artic. de ſpirituali cogna
tione loquẽdo: quæ virũ ſuum infatuauit vt ĩ. dicet.
Vnde nõ inelegãter dicitur iij. Eſdr. iiij. Accipit ho-
mo gladiũ ſuum,& vadit in viã facere furta,& homi
cidia, mare nauigare & flumina: leonẽ videt,& in te-
nebris ingreditur.& cũ furtũ fecerit fraudes & rapi
nas amabili ſuæ affert: adeò enĩ nihil videntẽ homi-
nẽ reddit cæca libido,& petulans viuẽdi licentia. ꝙ
nec vno ſolo crimine irretit eũ quẽ deprauauit, iux-
ta illud Ouidij vj. Metam. Nihil eſt, inquit, quod nõ
effreno captus amore auſit. nec capiũt mẽtes inclu-
ſas pectore flammas. Ideo prohibuit lex iudices, ſuas
p territoriũ ſecũ ducere vxores. l. obſeruare. in prin-
cip. de off. procon. vt dixi ſuper verbo, *Duas habens
filias.* in j. caſu. quo filiæ nõ ſuccedũt loquẽdo de con-
ditionibus mulierũ. Quoniã diligit homo vxorẽ ſuã
forma excellentẽ, plus quã patrẽ & matrẽ: & vtinam
nõ plus quã Deũ. Et multi dementes facti ſunt pro-
pter vxores ſuas: imò ſerui facti ſunt ꝓpter illas, &
multi perierũt, iugulati ſunt, & peccauerũt propter
mulieres, iuxta illud Eccleſia. xix. Vinũ & mulieres
apoſtatare faciũt ſapiẽtes. Et quod deterius eſt, pro-
pter earũ ſolã pulchritudinẽ honeſti & præſtãtes vi-
ri ſæpe matrimonia cõtraxerũt cũ mulieribus diſſo-
lutis, vt habetur Gen. vj. ibi, Vidẽtes filij Dei (ſcilicet
hoĩes iuſti deſcendentes de ſemine Seth) filias homi
nũ ꝙ eſſent pulchræ, quãuis deſcendiſſent de ſemine
Cain, quæ lubricæ erãt curioſæ,& diſſolutæ, tñ acce-
perunt eas propter ſolã earũ pulchritudinẽ. Sapiẽtis
dictũ non aduertẽtes, Eſt pulchra, ergo fatua. Ex qua
cõmixtione multiplicata fuerũt mala,& crimen in-
oleuit peſsimũ, ita ꝙ finaliter contigit diluuiũ ſuper

vniuerſa terra. Plus videtis, ꝙ aliqui adeò infatuati
ſunt propter vxorum pulchritudinem, ꝙ ab eis, imò
quod vilius eſt, à ſuis fœtidis cõcubinis ſe permittũt
publicè iniuriari, cõuicijs laceſsiri, ac etiã verberari,
prout feciſſe legimus Dariũ Perſarũ regẽ, de quo le-
gitur allegato iij. Eſdræ iiij. c. Quòd Apemenè filia
Bezacis eius cõcubina à dextera eius ſedẽte,& diade-
ma de capite ſuo tollẽte,& demũ reponẽte palmis ce
debatur de ſiniſtra manu ipſius: quã ipſe ore aperto
intuebat: Et ſi arridebat ei, ridebat & ipſe: & ſi indi-
gnata erat, blandiebatur ei, donec recõciliaretur in
gratiam. Sic magnus ille Hercules ſapiẽtia, potentia
omniq; virtute ac Deianira vxore ꝓſtergatis, Iolã
amaſia ſuã pulcherrimã adeo timuit, ꝙ eã reſpicere
nõ audebat, quin tremeret. Et quotidie illa cũ reſpi-
ciebat, fuſum ei leuabat, ac ſæpe veſtẽ Iolæ induebat,
teſte Ouid. metamor. lib. ix. Et deus Apollo, poſtquã
Daphnes pulcherrima fuit in laurũ trãsfigurata, ad-
huc eam oſculabatur, vt fingit Ouid. lib. j. Metamor.
ibi. Hãc quoq; Phœbus amat poſitaq; in ſtipite dex-
tra, Sentit adhuc trepidare nouo ſub cortice pectus,
Cõplexúſq; ſuis ramos vt mẽbra lacertis Oſcula dat
ligno, refugit tamẽ oſcula lignũ,&c. Pariter duo fue
rũt tẽpore Sigiſmũdi imperatoris amantes, ſcilicet
Eurial⁹ dicti imperatoris curialis præcipuus: altera
verò Lucretia ex Senẽſi vrbe oriunda: ambo decori,
ambo ſpecioſiſsimi, fatuo amore cõglobari: qui cùm
per aliquod tẽpus in bonis dies ſuos deduxiſſent, &
imperatoris receſſu neceſſe ſeparari haberẽt, tãtam
vterq; cõtraxit triſtitiã, ꝙ Lucretia poſt lõgas & im-
placabiles lachrymas in maximã cecidit ægritudinẽ
ex qua poſt dies mœſtã exalauit animã. Eurialus ve-
rò poſtquã ab oculis amantis euaſit, nũquam ridere
viſus eſt, nec vllis iocis aut facetiis ad lætitiã reuoca
ri potuit, vixq; imperiũ mortis euaſit. Quorũ hiſto-
riã eloquẽtiſsimã Pius põtifex ante põtificatum Ae-
neas Siluius nuncupatus, pulchrè deſcripſit. Ex quo
apparet quantũ ſit hoc malũ vitandũ, quod nullo cõ
ſilio acquieſcere poteſt, cũ grauior nimis ſit morbus
cui medela nõ ſuccurrit, qualis eſt amor, qui ordinẽ
neſcit. de quo Ouid. lib. j. Metamor. Hei mihi, ꝙ nul-
lus amor eſt medicabilis herbis. Vt duo alij amore in
fatuati oſtenderũt, videlicet Tiſbes virgo Babyloni-
ca amore Pirami baccata à domo parentũ intẽpeſta
nocte aufugit,& luna mõſtrãte viã in nemus ciuita-
ti propinquũ abiit intrepida. Hæc igit dũ ſecus fon-
tẽ expectaret Piramũ, ad cuiuſcunq; rei morũ ſolici-
ta, dũ caput extolleret, Leenã vidit veniẽtẽ aduerſus
eã,& relicto inaduertẽter pallio fugit in buſtũ. Lee-
na autẽ paſta litiens veniebat ad fontẽ. Cõperto autẽ
pallio aliquãdiu ad illud cruẽto ore exſtricato ac ex-
terſo, vnguib⁹ laceratũ reliqt,& abiit. Interim Pira-
mus deuenit in ſyluã: & dũ cõperiſſet laceratũ cruen
tũq; palliũ, credidit Tiſbẽ à belua deuoratã, itaq; poſt
miſeras voces ac lamẽta plurima ſe miſerũ incuſans,
quoniã dilectiſsimæ virgini ſuæ mortis cauſam ipſe
dediſſet,& aſpernãs de cætero viuere, extracto quem
geſſerat gladio, moribũdus ſecus fontem pectori in-
geſsit ſuo. At Tiſbes credens Leenã potatam abiiſſe,
ne decepiſſe videretur amantẽ, aut diu expectatione
teneret ſuſpenſum, ad fontẽ regredi cœpit, cúmque
adhuc palpitantẽ Piramũ & ſanguinẽ omnem effun
dentẽ cerneret, feſtina in oſcula ruit. Sed non valens
amãti præſtare præſidia, animã eius retinere oſculis
& amplexu aliquãdiu conata eſt. Verũ cũ nec verba
audire poſſet,& amantẽ in mortẽ feſtinare videret,
arrepto gladio cũ gemitu ploratúq; maximo nomẽ
inuocau|

Inuocauit Pirami, orauitq; ,vt ſaltē Tisbem ſuā mo-
rientem aſpiceret, & exeuntē expectaret animā. Mi-
ra res, dū ſenſit intellectus morientis amatæ virginis
nomē,oculos in mortē grauatos aperuit,& inuocan
tē aſpexit, quæ cōfeſtim pectori adoleſcentis cultrō-
que ſupincubuit,& effuſo ſanguine ſecuta eſt animā
iam defuncti. In quib' verificatū fuit quòd à Theo-
doro ſcriptū eſt: Mēs robuſta viri leuitate cadit mu
liebri. Nec eſt homo adeo fortis, qui amās voluntati
mulieris quātumcunq; vilis & turpis nō annuat. Et
in hoc ſuperāt fœminæ viros,ſecundū Cy.in l.j.q.ij.
C.de rapt.virg. Nōne pulchritudo Medeæ , Helenæ,
& Polixenæ,Iaſonē,Paridē, & fortiſſimū Achillem
ad raptū traxit & finalē interitum , & regnū Troiæ
famoſiſſimū in æternā perniciē & totalē deſolatio-
nē. Vtinā tales , qui ſimplici mulierū pulchritudine
trahūtur , & excæcati penitus infatuantur exēplum
cogitarēt & ſequerent Demoſthenis doctiſſimi,qui
Thaidi pulcherrimæ meretrici māmas eius ioco pal
pitaus,atq; ab ea quærēs quanti hoc eſt. Eidem dicen
ti mille denariis. reſpōdit:Ego pretio tāto dolorem
non emo. Nam ſtultū eſt magno pretio id emere,cui
dolor ſuccedit. Quod etiā Horatius nō omiſit. Expe-
rire,inqt, voluptates,nocet empta dolore voluptas.
Saltē vterētur tales prudētia, & humanitate Piſiſtra
ti Athenienſis, qui licet tyrānus eſſet crudelis , tamen
hortatu pulcherrimæ vxoris ,contra quendā etiā ma
lè meritū moneri noluit. De quo Valer.lib.v.titu.de
humanitate & clemē.ſic dicit. Nō tam robuſti gene-
ris humanitas,ſed & ipſa tamē memoria proſequen
da Piſiſtrati Athenienſis tyrāni narrabitur,qui cùm
adoleſcens quidā amore filiæ eius virgini accenſus,
in publico obuiā ſibi factam oſculatus eſſet,hortāte
vxore,vt ab eo capitale ſuppliciū ſumeretur. Reſpō-
dit,ſi eos qui nos amāt,interficiemus, quid his facie-
mus quibus odio ſumus?hæc ille. Quæ omnia vobis
adduxi , vt de nimia vxorū pulchritudine nō cureris
ſed de earū modeſtia & ſola virtute: & ex quibus pa-
rētibus ſint natæ,cùm filia leuiter ſequatur parētum
32 pſertim matris iter. † Nā licet naturaliter pulchræ
nō ſint,tamē de per accidēs ,puta,ornatu ſatis demon
ſtrātur formoſæ: nec reprobatur de iure honeſtus &
pretioſus mulierū ornatus,quia dicit Salluſt. in Iu-
gurtino. Mundicias mulieribus,id eſt curioſas exor-
natiōes, & viris laborē cōuenire. quod intelligatur,
vbi ideo ſe ornant, vt maritis placeāt. Sicut Noëmi
illā Ruth ſanctiſſimā maritū deſponſaturā hortata
fuit. Lauare, inquit,& vngere,& induere cultioribꝰ
veſtimentis,& deſcende in areā. Ruth iij. c. Sicut em̄
vocē aptare & linire etiā electuariis, vt melius quis
cantet & cantū pronūtiet, vt Deo placeat,& nō gra-
tia laudē conſequendi ab hominibus, nō eſt peccatū,
ſecundū gl. in c.cantātes.xcij. diſt. Pariter ſe ornare
vt marito placeat mulier, nō eſt vitiū. Hoc profecto
facere poſſunt mulieres, vt ad plus diligēdū eas ſuos
inclinent maritos. quod maximè olim eis permitte-
batur,quo tēpore ſui copiā paſſim omnibus nō præ
ſtabāt,ſed ſolis maritis. l.optimā.C.de cōtrah.ſtipu-
lati. Nec cū aliis cōmunicabāt nec loquebātur, imò
nec videbant ſolo maritorū viſu cōtentæ:quo fiebat
vt turbātiū matrimonia oculi nō metuebant,in qua-
rū ſolatiū indulgebatur eis pretioſus ornatus, ne tri
ſtitia afficerētur,& vt ſeipſas delectarēt , & maritos
in mutuo & ſecreto aſpectu,vt pulchrè tradit Valer.
lib.ij.tit.de inſtitutis antiquis. Cæterū,inquit, vt nō
triſtis earū & horrida pudicitia,ſed honeſtę comita-
tis genere tēperata eſſet, indulgētibus maritis,& au-
ro abūdāti,& multa purpura vſę ſunt:& quò formā
ſuā cōcinniorē efficerēt,ſumma cū diligētia capillos
cinere ſcilicet ad lixiuiū faciēdū cōparato rutilarūt.
Et ſequitur ratio talis ornatus. Nulli em̄ tūc ſubſeſſo-
rū (id eſt inſidiatorū alienorū matrimoniorū) oculi
metuebant,ſed pariter & videre ſanctè & aſpici mu-
tuo pudore cuſtodiebātur. Hæc ille. Vnde Sulpitius
Gallus,teſte eodē Valer.lib.vj.tit.de ſeueritate,vxo-
rē ſuā dimiſit,eo ꝙ ipſam capite aperto foris verſatā
cognouerat. Publius etiā Sempronius Sophus coniu
gē repudij nota affecit, nihil aliud quā ſe ignorante
ludos auſam ſpectare prendēs:vt dicit tex.in l.cōſen
ſu.§.vir quoq;.ibi,niſi Circēſibus vel theatralibus lu
dis,&c.C.de repud. Hac ergo intētiōe ornare ſe poſ-
ſunt,vt cū lętitia maritis placeāt,& nō vt aliorū ocu
los ad ſe trahāt. Quia hoc eſſet illicitū & mortale pec
catū.xxxij.qō.v.nec ſolo affectu.cū c.ſequen. De quo
Chriſoſtomus in lib.de cōpunctione. Mulier,inquit,
ſi ſe decorauerit,& ad ſe oculos prouocauerit homi-
nū,etiā ſi plagā nō intulerit , vindictā ſuſtinebit ex-
tremā. Venenum profectò obtulit,& ſi nullus qui bi
bat inuētus ſit. Vnde barbatus ille Hieron. in epiſto-
la ad matrē & filiā. Palliolū,inquit,interdū cadit,vt
cādidos nudet humeros. Talibꝰ certè mulieribus ſuf
ficit ꝙ lingua iuſtificent,& caſtas ſe prædicēt,contra
quas ipſe idē ſcribit Hierony.in epiſtola ad Furiam.
Aut loquēdū,inqt,nobis,vt veſtiti ſumus aut veſtiē-
dū vt loquimur. Lingua pſonat caſtitatē, & totū cor-
pus profert impudicitiā. Imò quod peius eſt , hodie
veſte ſciſſa & nō clauſa,vt habilior ſit & magis para-
ta ad meretricandū,ſicut viri vtunt. Ob quod excom
municari poſſent.c.ſi qua mulier.cū gl.xxx.diſt. qua
ratione iure diuino prohibitū legitur Deutero.xxij.
Quòd mulier veſte virili,aut vir veſte fœminea vta-
tur:imò apud Deū abominabilis eſt q hoc facit.& in
l.veſtis.ff.de auro & argen. lega. dicitur hoc fieri nō
poſſe ſine vituperatiōe , ob quod olim rectè Lycij cū
dies luctꝰ incidebat, muliebrē veſtē induebāt, vt de-
formitate cultus,id eſt veſtitus cōmoti,maturius,id
eſt celerius ſtultū proiicere mœrorē vellent,vt refert
Vale.lib.ij.tit. de inſtitutis antiquis:quaſi reputatēr
turpiſſimū eſſe viris muliebri veſte indui,& ecōtra.
Cū hactenus hoc fecerint idolatræ gētiles mulieres,
q̄ in ſacris Martis ornamēta portabāt virorū,& viri
in ſacris Veneris portabāt ornamēta mulierū, & in
ſtrumēta earū, vt pura,colū,fuſum,& ſimilia. Preter
ea hoc fieri eſſet occaſio libidinis,q̄a mulier in veſte
virili licet licētius cū hominibus luxuriā exercere.
Et ſimiliter vir in veſte mulieris liberiꝰ poſſet ſecreta
mulierū loca ingredi, ſecūdū Lyrā ibi. De quo apud
veteres deriſus fuit Achilles:q̄a cū cōiuraſſent Gręci
in Troianos,& rūſum accepiſſēt abſq; Achille capi
Troiā nō poſſe, ab Vlixe perquiſitus, & tandē in ha-
bitu muliebri inter fœminas inuētus, in Græcorum
pręſidiū peruenit. Sic Pōpon.de quodā ſenatore,q ve
ſte fœminea induebat,narrat.in l.inter veſtē.allega-
to.tit.de auro & arg.lega. nō ſic Ioāna Dare nobilis
puella diuinitꝰ Carolo ſeptimo Frācorū regi in An-
glorū à regno Frācię expulſionē directa:ſed ſola bel
li neceſſitate virilibꝰ veſte vtebat & armis. Qua oc-
caſiōe & verius odio Frāci nominis,cū apud Cōpen-
diū (vt Guagi.lib.x.c.j.teſtat) capta fuiſſet,& Anglis
à Ioāne Luxemburgo venūdata,ab eis hoſtiliter ha-
bita Rotomagi cremata eſt. Prius tn̄ quā ſentētiam
diceret hoſtis, frequēti foro & crebris cōſultationi-
bus puellā tentat.de fide ac Chriſti religione multa
ſcrutat'. Arbitrabantur enim mulierē magia aliqua
edoctam

edoctã à Carolo rege aſſumptã eſſe, & propterea à catholica veritate aberraſſe. Sed ſ. fœminę vires fuit, ſe & quæq; geſsiſſet apoſtolicæ ſedis examini ſubmittẽs, virgo intacta deceſsit. Poſt mortẽ tamẽ canonicè purgata fuit, falſitate & iniquitate impoſitorũ detectis, vt dixi in verbo, *mortuo itaq; teſtat.* j. Paucis tñ poſt diebus Angli deleti penitus fuerunt, & à regno Fráciæ expulſi. De quo plenè dixi in verb. *Duas habẽs filias.* Et meritò eiecti fuerũt, quia ius in regno nõ habebãt: & fortè quia puellã in bello captã extra cõflictũ nequiter occiderũt. Cũ captus in bello poſtꝗ à cõflictu eiectus ſemel extitit, occidi non poſsit, ſed tanquã ſeruus cuſtodiri & ſeruari: qa à ſeruãdo plus quã à ſeruiendo appellati ſunt ſerui: & ſi occiderent, lege Cornel. de ſicariis occidẽs teneretur ac ſi liberũ occidiſſet, inſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. ſerui. & l. j. ff. illo eod. titu. iuncta gl. ibi, in verbo occiderit. Vnde ex humanitate Angeli magna ſunt reprehẽſione digni, quibus ex tẽpore illo malè ſucceſſit. Vtinã Valeriũ vidiſſent Maximũ. lib. v. tit. de humanitate & clemẽtia in fine dicẽtẽ: Humilitatis dulcedo etiã inefferata Barbarorũ ingenia penetrat, orbóſq; & truces hoſtiũ mollit oculos, ac victorię inſolẽtiſsimos ſpiritus flectit. Nec illi arduũ ac difficile eſt inter arma cõtraria inter diſtrictos cominus mucrones placidũ iter reperire. Vincit iram, proſternit odiũ, hoſtiléмq; ſanguinẽ hoſtilibus lachrymis permiſcet. hæc ille. Hãnibalẽ etiã (quẽ Titus Liuius plurimis virtutibus prędítũ dixit) multis tamẽ impietatib9 reſperſum fuiſſe nemo ambigit, vt pote in quo nil veri; nil ſancti, null9 Dei metus, nullũ iuſiurãdũ, nulla religio, ſed crudeliſsim9 imperator fuit. Nihilomin9 santũ humanitatis in pectore barbaro inueniri potuit, vt militib9 ac ducibus Romanis hoſtib9 ſuis captiuatis honorẽ fecerit, plerũq; etiã pias exequias celebrauerit. Prętereà Aemiliũ Paulũ apud Cumas trucidatũ & quæſitũ corpus, quãtum in eo fuit, iacere inhumatũ paſſus nõ eſt. Etiã Tiberiũ Gracchũ ſummo cũ honore ſepulturæ mandauit, & oſſa eius in patriã portãda militibus Romanis tradidit. Marci quoq; Marcelli in agro Brutio interẽpti cũ omni reuerẽtia exequias celebrauit. Cui (vt Valerius ibi dicit) aliquãto plus gloriæ Paulus & Gracchus & Marcellus ſepulti, quã oppreſsi attulerũt. Si quidẽ illos Punico aſtu decepit, & Romana manſuetudine honorauit. Sic Romani fecere, qui Syphacem opulẽtiſſimũ Numidiæ regẽ victũ & captiuũ in cuſtodia Tiburi mortuũ, publico funere cẽſuerunt efferendũ, vt vitæ dono honorẽ ſepulturæ adiicerẽt. Cõſimili clemẽtia in Perſa vſi fuerũt: nã cùm Albæ, in quã cuſtodiæ cauſæ relegatus erat, deceſsiſſet, quæſtorẽ miſerũt, qui eum publico funere efferret, ne reliquias regias iacere inhonoratas paterentur. Hoſtibus hæc & miſeris & fato functis officia regibus erogata, quæ amicis & felicib9 tributa ſunt beneficiũ diis atq; hominibus pariter acceptũ cõſiderante, ꝙ & ſi egregiũ eſt hoſtẽ abiicere, nõ minus tñ laudabile infelicis ſcire miſereri, vt idẽ dicit Valer. vbi ſ. Ex hoc cõcludẽs munificentiam gentis Romanæ Deorũ benignitati æquandã. Prima igitur & optima rerũ natura pietatis eſt magiſtra, quæ nullo vocis miniſterio, nullo vſu literarũ indigẽs, ꝓpriis ac tacitis viribus, hoſtiũ ꝓferrim defunctorũ pietatẽ barbaris pectoribus infudit. Sæpe eñ flectit pietas, quod nec virtus potuit ſuperare, nec ratio. Nã leones proſtratis parcũt, & in viros potius quã in fœminas ſęuiũt, nec infantes nõ niſi magna fame periment, vt inquit Solinus. Vnde maxima deteſtatione culpatur Achilles, qui in Hectorẽ mortuũ ſæuiit dicẽte Virg. libr. j. Aeneid. Ter circũ Iliacos raptauerat Hectora muros. Examinéq; auro corpus vẽdebat Achilles. Magna etiã reprehẽſione ſunt digni Galatæ, qui capita hoſtiũ occiſorũ in bello, equorũ collo alligãt, & pro roſtris ſicut capita ferarũ affigũt, & illa derident, nec auro quocunq; redimi poſſunt. De quibus Diodor. Siculus lib. vj. de geſtis antiquis ſic ait: Cũ quis ſtrenuè in acie pugnauit: Tũ maiorũ, tũ ſuas laudes ac virtutes decantant, res hoſtiũ deprimunt, tanquã vituperatione dignas. Capita hoſtiũ in acie cadẽtiũ abſciſa, equorũ alligãt collo in foribus domorũ, cũ cantu atq; hymnis affigenda; quemadmodum feras ſolẽt venatu captas, hoſtiũ nobiliorũ capita aromatibus vncta in rectis, cõdunt ſumma diligẽtia oſtẽdentes ea hoſpitibus, nullóq; pretio ea vel petẽtibus vel aliis reddunt. Tradũt eorũ rideri nõnullos, ꝙ ꝓ capite tantundẽ pẽſi auri barbarã magnificentia oſtentantes nequaquã velint accipere. Nõ eñ bellicæ virtutis inſignia non vendere nobile eſt, ſed cum mortuis pugnare ferum habet, atq; agreſte. hęc ille. Sic pariter malè fuit tractata tã inſignis puella cõtra debitũ rationis & honorẽ Angliæ nationis. Verũ quia malè agẽtibus occaſio aliqua peccãdi in promptu ſuffragatur: cauſam occidẽdi eam eſſe dicebãt magicã artem & veſtiũ mutationẽ, quæ fœminis nõ bene cõuenit, ſcilicet vbi voluntariè fit. Nã cum cauſa poteſt veſtis mutari ſine vitio falſitatis: nec diceretur quis apoſtata. cap. clerici officia. vbi etiã gl. & in c. ſi quis ex clericis. de vita & honeſtate clericorum. in glo. Solæ ergo illæ deteſtandæ ſunt fœminæ ſine cauſa ratiõabili veſte viri vtentes, quia ſapiẽti non cõuenit. Et prætereà præſumitur, ꝙ hoc faciãt libidinẽ ſequẽtes. Vidi plures fatuiſsimos viros tolerare ſuas vxores veſtibus eccleſiaſticis, & quod turpius eſt monachalibus tẽpore carniſpriuij indui, & per villã currere, & ſicut buffones ſaltare. c. j. de vita & honeſta. cleric. lib. vj. non cõſiderantes, ꝙ pœna corporalis & exilij debeatur, in Auth. de ſanctiſsimis epiſcopis. §. penul. coll. ix. Et ꝙ propter eas & nõ gratia eorũ religioſi ad tam deteſtabilia cõmodata libenter proſiliũt. De quo per Lucã de Pẽna in l. j. C. de maiuma. lib. xj. Nec poſſunt etiã veſtes ſemel diuinis vſibus applicatæ ad ornatũ ſecularium præſertim mulierũ cõuerti. Nec ecõtra debẽt de veſtib9 dominarũ fieri veſtimẽta eccleſiaſtica, ſecũdum Panor. in c. ad hæc. de reli. domi. licet contrariũ ſeruetur & malè. Vnde reſtat, ꝙ ſignũ incõtinentię eſt in mulieribus ſiue cũ veſtibus vti virilib9 vel aliàs indecentibus. Tu ergo qui cõiugari cupis audi Hieron. in epiſtola ad Demetrialẽ virginẽ. Illa, inquit, tibi ſit pulchra, illa amabilis, illa habẽda pro ſocia, quę ſe neſcit pulchrã, quæ negligit formę bonũ, & procedẽs in publicũ, nõ pectus & colla denudat, nec reuocato pallio ceruices aperit, ſed vno oculo (q vix eſt neceſſarius). patenter graditr: aliter fornicatio in ea timetur, iuxta illud Eccleſiaſtes xxvj. Fornicatio mulieris in extollentia oculorũ, & in palpebris eius agnoſcet. Ab omni irreuerẽtia oculorũ eius caue, nec mireris ſi te neglexerit. Vnde narrat Valer. lib. vj. tit. de ſeueritate, ꝙ Sulpitius Gallus vxorẽ ſuã dimiſit, eo ꝙ ipſam capite aperto foris verſatã cognouerat. Idẽ Hieron. ad ſacras virgines de continentia virginali ſic dicit: Impudiciſsimus mulierũ affectus ſemper in lapidibus, ſemper in gẽmis, ſemper in ornamẽtis extrinſecis gloriã ponit, nec ſufficit eis libido innata naturę, ſed occaſionẽ quærunt explendæ libidinis; affectant

proculd

proculdubio, vt oculi virorũ aurum contemplantes
& gemmas, tandem figantur in faciem, vt turrinis
oculorũ ſuorum nutibus facilius incitent ad libidi-
noſum incendium, iuxta illud Ouidij j. de remedijs.

Decipimur cultu, auro gemmiſque teguntur.
Omnia pars minima eſt ipſa puella ſui.

Quia, ſcilicet, puellæ interdũ plus ferunt in ornatu,
quã in proprio corpore toto. Ob quod dicit Fulgen-
tius ad Probã: Talis ſit veſtis mulieris, quæ teſtis ſit
internæ caſtitatis, vt refert glo. in Clemẽ. attendẽtes.
de ſtatu monacho. & Tullius lib. j. de officijs. Non ni
mis ornãda eſt domus, non nimis corporalis forma.
Sufficit enĩ. ꝙ inhumanã fugiat negligentiam, in veſti
33 bus autẽ mediocritas optima eſt. † Et hinc eſt, ꝙ poſ-
ſunt iudices, imò epiſcopi ſub pœna excõmunicatio-
nis ꝓhibere mulieres portare veſtes inſolitas ſuper-
fluas, aut nimis ſumptuoſas, præſertim incitãtes ad
libidinẽ & immunditiã, ſecundũ Bal. ĩ. in procemio.
xij. col. p. l. j. C. de veſti. oloberis. lib. xj. & l. cũ ſupra.
de re milita. lib. xij. Imò illas lib. vij. Ethicorũ, repre-
hẽdit Philoſophus, qui veſtimẽta nimia lõgitudine
notãda trahunt per terrã & paludes. Tales profectò
veſtes & exquiſita ornamẽta mulieres incitãt pariter
& viros ad libidinẽ. Qua de cauſa Bragmanę (vt Di-
dimus ait ad Alex.) nõ habẽt amictũ pretioſum, nec
colore fucatum, ſed papyri tegmine mẽbra velantur.
nec in augẽda pulchritudine plus affectãt ipſi vel eo-
rũ mulieres, quã nati ſunt; ſanè intelligẽtes neminẽ
poſſe naturæ opus corrigere. Vnde ornamẽtorũ cul-
tũ magis deputãt oneri, quã honori. Ex quo nõ ſunt
apud eos fornicatio, inceſtus, adulteriũ, nec aliqs cõ
cubitus, niſi gignẽdæ prolis amore. hæc ille. Ideo ſu-
per his exceſſib⁹ factæ hactenus fuerũt plures regiæ
cõſtitutiones, quæ malè obſeruãtur. Quibus tñ ordi
nationibus & præceptis mulieres nõ nuptæ obedire
teneñ. Et etiã nuptæ, niſi maritus cõtrariũ eis præci
34 peret ex cauſa, vt j. dicetur. † Sane tñ intelligatis mu
lieres ſe ornare poſſe vt maritis placeãt, ſcilicet fuco
ſeu pictura faciei ceſſante, vt fecit Iudith caſtiſſima:
nõ ex libidinis, ſed generoſi animi virtute Holofer-
nẽ idolatrã vt vinceret. Illa ꝓfectò viduarũ pulcher-
rima pulchritudini ornatũ addidit licitũ ſine fuco &
pictura, vt Deo placeret ludendo tyrãnũ, vt legitur
Iudith. x. Induit ſe, inquit, veſtimẽtis iucũditatis ſuę,
tulit ſandalia in pedibus, aſſumpſitq; dextrariola &
lilia, inaures & anulos, & oĩbus ornamẽtis ſuis or-
nauit ſe. Et hoc eſt quod dicit Apoſt. ad Timoth. ij. in
fi. ibi, ſimiliter & mulieres in habitu & ornatu cum
verecũdia & ſobrietate ornãtes ſe, ſecundũ quod de-
35 cet mulieres, &c. † Nã mulier quę fucis vtitur ad fin
gendũ pulchritudinẽ, quã nõ habet grauiter peccat,
imò ligaretur ſtatuto hoc prohibente, nec deberet in
hoc obedire viro. xj. q. iij. nõ enim ſemper. & de cõſe-
cra. diſt. v. c. fucare. Debet enim cuiq; ſufficere & pla
cere naturalis color datus à Deo, cum vix alius citra
Dei iniuriã ſupponi poſsit, de cõſecra. diſt. iij. oſten
36 ditur. Quod † maximè faciunt vetulæ pręſertim vi
duæ remaritari cupiẽtes, aut meretricari: de quibus
dicit angelicus ille Bernardus in epiſtola de cura &
regimine domus. in c. de fœminis. Quod ſi fœmina
ſenex eſt meretrix, ſi lex permitteret viua ſepeliẽda
eſſet. de quibus Hierony. epiſtola xviij. ſic loquitur.
Ipſas enĩ nec annorũ numerus, nec alia vetuſtas doce
re poteſt, ꝙ vetulæ ſint: & capillos cum perdiderint,
alienis verticẽ ornãt ac præteritã iuuentutem in ru-
gis anilibus polluunt: neq; placẽt cui placere deſide-
rant, imò quod deterius eſt, ſuo diſplicent creatori,
dum ſuũ videt opus deletũ. Indignatur profectò arti
fex, ſi opus ſuũ deleatur, cũ iniuria ei inferatur ſecun
dũ Io. Andr. in rubr. ne cleri. vel monachi. Et Lucius
in c. ea quæ fient à iudice. de reg. iur. lib. vj. in mercu-
ria. Vnde Cyprian⁹ de diſciplina & habitu virginũ.
Opus Dei, inquit, eſt quod naſcitur. Et diaboli quod
mutatur, quaſi dicat, ꝙ magnã iniuriã Deo inferunt.
Cum id ꝙ. pſt. formauit reformare præſumũt. xxvj.
37 q. v. c. epiſcopi. in fi. † Nam legitur Eccleſiaſtici iiij.
Nõ accipies faciẽ aduerſus faciẽ tuã, quoniã dñs ta-
lib⁹ minatur ne ſe colorãtibus, ꝙ in futuro denigrabũ-
tur. iuxta illud Eſa. xiij. Facies cõbuſtæ vultus earũ.
Et Naũ ij. Facies oĩum ſicut nigredo ollæ. ſimiliter
Iohelis ij. dicitur. Oẽs vultus redigẽtur in ollã, id eſt
in colorẽ ollæ nigræ. Nõne Iezabel introitu Iehu re-
gis audito depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit ca
put reſpiciẽs p feneſtrã? Sed ilico iuſſa fuit per regẽ
pręcipitari deorſum, aſperſúſq; eſt ſanguine eius pa
ries, & equorũ vngulæ conculcauerunt eã, fuerúntq;
carnes Iezabel ſicut ſtercus ſup faciẽ terræ, vt habe-
tur iiij. Reg. ix. c. & de vtroq; tã fuco quã ornamẽtis
concludit Eſaiæ iij pro eo ꝙ eleuatæ ſunt filiæ Sion,
& ambulauerunt extẽſo collo, & nutibus oculorum
ibãt, & plaudebãt, & pedibus ſuis cõpoſito gradu in
cedebant: decaluabit dñs verticẽ filiarũ Sion, & dñs
crinẽ earũ nudabit. In die illa auferet dñs ornamen-
tũ calceamentorũ, & lunulas, & torques, & monilia
& armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcheli-
des, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annu
los, ac gẽmas in frõte pẽdentes, & mutatoria, & pal-
liola. & erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funi
culus, & criſpãti crine caluiciũ, pro faſcia pectorali
ciliciũ. hæc ibi. Cui concordat Ouidius iij. Triſtium.

Illa decens facies longis vitiabitur annis,
Rugáque in antiqua fronte ſenilis erit.
Cúmque aliquis dicet, fuit hæc formoſa, dolebis,
Et ſpeculum mendax eſſe querêre tuum.
Non hic ſemper eris quia
Non violę ſemper nec lilia candida florent.
Perdunt & gramina flores,
Perdit ſpina roſas, nec ſemper lilia candent, &c.

Et Seneca, Res, inquit, eſt forma fugax, nec ſpecies
ſua cuique manet. dicit Ouid. xv. Metamorpho. ideo
Vergilius ait in Bucolicis.

O formoſe puer nimium ne crede colori,
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

& Ouidius in libro de medicamine faciei.

Formam populabitur ætas,
Et placidus rugis vultus aratus erit.

& idem in ij. de arte amandi dicit.

Forma bonum fragile eſt quãtumq; accedit ad annos
Fit minor & ſpatio carpitur ipſa ſuo.

Quæ oĩa inuehũtur contra fœminas in talibus mul
tũ excedẽtes, & nõ ſine cauſa, licet iniuſta, quia habet
38 mulier duo. † Nã cupit primò laudari, qm̃ cũ ſit ani-
mal imperfectũ reſpectu viri, & ferè in omnib⁹ defe-
ctuoſum volẽs ſuã imperfectionẽ viros latere, cùm
appetẽtes laudẽ ſint cõiter modici valoris ſpecialiter
cupit laudari ab eis. Quia ſecundũ Grego. lib. xviij.
Moraliũ. c. xxvij. circa mediũ. Tantò quiſq; amplius
intus ſtultus fit, quãto conat exterius ſapiens videri,
ſicut mulier laudari cupit, vt ſciat aut ſaltẽ ei videat,
ꝙ ab oĩbus pulchra, bona, vtilis, ſapiẽs, ac in omni-
bus pfecta & ſufficiẽs reputetur. & hoc ipſa credit,
cũ laudat à viris. quia laus eſt ſermo elucidans virtu-
tẽ ſecundũ Philoſophũ in rhetoricis. Ex quo ſemper
& vt plurimũ cõtingit, ꝙ falſis virorũ adulationibus

mulieres

mulieres decipiunt. Sicut de coruo fabuloſè legitur, ꝙ roſtro caſeū portans deceptus fuit vulpis blāditia in falſā credulitate albedinis: ita et mulier falſis credēs adulatorū deceptionibus, credēs ſe ſapientē verè eſt coruus; ipſi autē adulatores ſunt vulpes, ſua blāditia glorioſas decipiēdo mulieres, iuxta illud Terentij quod ipſe reaſſumpſit Apoſt. j. ad Corin. xv. Corrumpunt bonos mores colloquia praua, & Menander comicus: Corrumpunt, inquit, bonos mores confabulationes peſsimæ: ſine quibus vix aut nunquàm committitur adulterium. l. & ſi amicis. in fine: ff. de adulte. & hoc intendit Ouid. lib. j. ſine titul.

Impia ſub dulci melle venena latent.

& in Bucolicis dicit Poëta.

Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga,
Frigidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

Et poſt lapſum cū decipiant, aliud nō habēt reſponſum, niſi ꝙ à dæmone deceptæ fuerunt aut homine. Quod habuerunt ab Eua, quæ poſt peccatū cū à Deo increparetur, dixit Gen. iij. Serpēs decepit me, & comedi. Et Adā: Socia, inquit, quam mihi dediſti, hoc fecit, id eſt me decepit. Nō igitur vult mulier increpari, ſed oīno & ſup oīa laudari de pulchritudine. Nō ſic de Noëmi pulcherrima legit Ruth j. c. in fi. Quæ cū à matronis publicè ſic laudaret: hæc eſt illa Noëmi: clamauit: Ne vocetis me Noëmi, id eſt pulchram ſed vocate me Mara, id eſt amarā. Secūdò habet mulier, ꝙ ſemper affectat extrinſecè ornari ad ſuā ſemp tegendū imperfectionē, & interdū quod eſt deteriꝰ, ad virorū incēdendū libidinē, ſecundū Hierony. vbi ſ. Vnde Vale. libr. ix. tit. de luxuria & libidine: Quid de fœminis, inquit, amplius loquar: quas & imbecillitas mētis, & grauiū operū negata affectatio omne ſtudiū ad curioſiorē ſui cultū hortatur conferre? &c. Eſt verò muliebris luxuriæ ſeu cupiditatis aliqualis excuſatio. Nā cū ſint fere natura molles & ocioſę nullius grauioris rei ſtudio intētę, nō eſt mirū ſi cogitationes ſuas in parando exquiſitiores cultus fixerint atq; locauerint: cū negotioſi hoīes & excellētes grauioribus ſtudiis occupati, in luxū fuerint aliqn̄ libidinēq; prolapſi de quibus ibi conſequēter loquitur Valer. Ex quo videmus, ꝙ vix aut nunquam ſpeculo incōſulto prodire volunt in publicū: imò cōtinuè ſuper ſpeculo quieſcunt. Non ſic Semiramis Aſſyriorū regina fecit: cū ei circa cultū capitis occupatę nūtiatū eſſet Babylōna defeciſſe, altera iam parte crinium adhuc ſoluta protinus ad eam expugnandā cucurrit nec prius decorē capillorū in ordinē, quā tantā vrbē in poteſtatē ſuā redegit. Quocirca ſtatua eiꝰ Babylone poſita eſt illo habitu quo ad vltionē exigendā celeritate præcipiti tetendit. hæc Valer. eod. lib. titu. de ira & odio. in fi. Nō ergo fuerūt inclytæ mulieres ſpeculo & ornamētis inietæ, ſicut ſunt modernæ ſuper ſpeculo quieſcētes, in quo ſe mirari, in illo vultū crines togāmq; cōponere cōſueuerūt, nō cogitantes, ꝙ nō eſt in ſpeculo res, quæ ſpeculatur in illo, ſecundū Alanū de parabolis. Nō tn̄ ita crudè intelligatis ſpeculum eſſe prohibitū: imò à ſapiētibus aliqn̄ perſuaſum, vt qs pro oībus in republica prudēter agēdis diſcretè cōponat ante oīa vultū ſuū, q liber eſt & literamentis. Ad hoc autē vtile eſt aduocato & oratori ſeipſum in ſpeculo perſæpe reſpicere, & iuxta rerū explicādarū qualitates aut ſuauē, aut ſęuū, aut mitē, aut aſperū, reuerēdū, aut rigidū, docēs ſe à ſpeculo exhibeat vultū ſuū. Hoc em̄ feciſſe legitur Demoſthenes Græcorū rex Oratorū, vt refert Apuleiꝰ j. de magia. in hæc verba: Demoſthenē primariū dicendi artificē quis eſt q nō ſciat? Sēper ante ſpeculū quaſi ante magiſtrū cauſas meditatū, vt ille ſummus orator, cùm à Platone Philoſopho facundiam audiſſet, ab Aulide dialecticorū argumētationes didiciſſet, nouiſsimum pronūtiādi argumentū à ſpeculo petiuit. hæc ille, vt refert Lucas de Penna ſup tit. C. de legatio libr. x. Ordicunt fœminæ, ad hunc finem ſe ſuper ſpeculo ſæpe quieſcere, vt cultiores in eccleſias ad Dei laudē & honorē, q in creaturis relucet, progrediātur. Sed ille q ſcrutator eſt cordiū ſcit ſi ad hunc finē, aut ſi ſolus in Eccleſia eſſet Crucifixꝰ, vel ſoli Apoſtoli, diſcurrerēt carrerias tādiu in ſpeculo inſiſtētes fœminę: ſic ſe or-
39 narēt: ſed ad ſui ſolā gloriā ſummè inanē. † Et inde cōtingit (vt dietim videtis) domos nobiliū Burgēſiū, mercatorū, & cęterorū indifferenter ꝑiterni, eorūq; ſubſtātias dilabi, & eos in vilē & miſerandā paupertatē deduci, captiuari, excōmunicari: & tandē vltra pœnas diuinas extra eccleſiā ſepeliri. Quod aliunde nō procedit, quā ex temerario & arrogāti veſtiū exceſſu, & ornamētorū ꝓſertim in muliebribꝰ. O vtinā diuum illum vidiſſent Bernardū in epiſtola de cura & regimine domus. De veſtibꝰ, inquit, ſcias, ꝙ veſtis ſumptuoſa eſt probatio pauci ſenſus. Veſtis nimis apparēs cito viri odiū parit. Stude bonitate placere, nō veſte. Mulieris petitio veſtes habētis, & veſtes quęrētis nō indicat firmitatē, ſed domus turbationē, vt verificetur quod de muliere ait Heſiodus. Talis in humanis prius de Ione fœmina rebus Eſt data, flagitiis hominē quę lædat iniquis. Similiter lacteus eloquentiæ riuus Titus Liuius in j. Deca. prædixerat. Quod initiū turbandi oīa à fœmina ortū eſt. Sunt profectò mulieres hodie luxu & veſtiū cultu ſupra mulierum modeſtiā gloriabūdæ: q faſtus nō niſi grādi ſumptu ducitur, quē vt plurimū rapina nutrit, & inde dicit ꝙ exceſſus expenſarū abyſſum denotat rapinarum. De qua rapina maritorū vxores ſciēter de ipſa viuētes, ſe ornātes, ad reſtitutionē tenent in foro cōſciētiæ, ſicut mariti: vt clarè habetur in ſumma Antonij Florētini parte ij. tit. xij. §. xviij. Ideo dixi vobis ſup verb. *in eod. teſtam. relinquēs* j. in xxj. limita. valere ſtatutum, ꝙ vxor teneatur pro ſuo marito, ſi cedat foro. & banchū ruptū faciat, vt plures facere cogūtur propter vxorū gloriā: quæ ſine domus depauperatione aut ruina & ꝑda cōtinuari nō pōt, vt clarè cognouit Antoninꝰ ille pius Imperator, q nulli volēs eſſe moleſtꝰ, magis elegit vaſa aurea, & ornamēta vxoris vēdere, quā ſenatū vel prouincias prægrauare, vt Faſciculus tradit temporū de illo Imperatore loquēs. Sic Numa Pōpilius ſecundus Roma. rex (vt Plutarchus ait) à domo delicias ſimul ac magnificos apparatꝰ expulit. Vñ in epiſtola j. ad Cæſarē ſenem de republica. In principio ſui naſcēris imperij, neſcit à quo milia ſit, ei cōſulit, vt lōgè regnare poſſet. Prouideas oportet, vti plebs ſua habeat negotia, quibus à malo publico detineatur. Iuuētus probitati & induſtrię, non ſumptibus neq; diuitiis, aut ornatibꝰ ſtudeat. Id ita eueniet, ſi pecuniæ (quæ maxima oīum pernicies eſt) vſum atq; dedecus dēpſerit: neq; aliter ęſquā ex tollere ſeſe, & diuina mortalis attingere pōt, niſi amiſsis pecunię & corporis gaudiis, animo indulgēs, vt reipublicæ votū dedicās, vt aliās Romanæ mulieres, pariter & Occitanæ: vt vidiſtis ſuper verb. *Et vxorē no-*
40 *mine Adela.* in fi. † Ex quibus reſtat talia ornamēta fore rēperādā, & mulierū fucationes eſſe prohibitas. Bene verū eſt, ꝙ ſi faciei fucatio vel ornamentorum adiectio, nō ſolū fieret ad pulchritudinē fingendā, ſed ad turpitudinē tollendā, aut cooperiendā, quā fortè habet et

habeteret mulier de per accidés ex aliqua cauſa extrin
ſeca, puta ex infirmitate, vel alio caſu: nõ licitũ eſſet
faciẽ fucace, vel aliud membrũ: quia dicit Apoſt. j. ad
Corin. xij. Quæ putam⁹ ignobiliora eſſe mẽbra, his
honorẽ abundantiorẽ circũdamus. Vnguento enim
nardino fœminæ vngi poſſunt, ex quo fiũt elegãtio-
res ac mũdiores in cõſpectu maritorũ. l. in argẽto. §.
vnguẽtis. ff. de auro & argẽ. lega. Quo oleo vncti fue
runt pedes Chriſti, ſecundum gl. ibi. quo etiã vſa eſt
Eſter. c. ij. Et in his ornatib⁹ licitis mulier magis obe
dire debet marito ſuo, quã ſtatuto. xxxij. q. v. quod
Deo pari. & c. manifeſtum. & c. hæc imago. ſecũdum
Ioã. de Plac. in l. Vellera. C. de veſtibus olobe. lib. xj.
41 † Ideo dicit tex. no. & ſingularis in c. quęcunq; xxx.
diſt. ꝙ mulier ſibi comã præſcindẽti inuito marito,
licet hoc faciat cauſa deuotiõis, anathematizatur: cũ
coma illã reddat pulchriorẽ, & magis placidã viro.
Cuius etiã aliàs intereſt, ꝙ vxor crines portet lõgos
quia ſunt ſignũ ſubiectiõis: & qbus ne vagando adul
teretur, ligari poſſet p maritũ, ſecundũ not. in c. pla-
cuit. xxxiij. q. ij. vbi bonus tex. Ob quam cauſam mu-
lieres lõgos portãt crines, ſecundũ Guliel. de Mõte-
landu. in cle. cũ ex eo. vbi etiã Zabarel. de ſent. excõ.
Videatis Io. Fab. in §. fin. inſtit. de his qui ſunt ſui vel
42 alie. iur. † Sẽper enĩ mulier cogitare debet ſuo pla-
cere marito, vt dicit Apoſt. j. ad Cor. vij. Sicut vir co
gitat placere vxori. c. diuerſis fallaciis. de clericis cõ
43 iugatis. † Vnde nõ poſſet epiſcopus ſtatuto prohibe
re mulieribus in publicum ire pectore diſcooperto,
vbera mõſtrãdo: poſtquã ſic per vxores fieri, in autis
forcè maritis placet, niſi eo modo intrarẽt eccleſiam
clericos epiſcopo ſubditos alliciẽdo, & à Dei ſerui-
tio & eccleſiæ diuertando: de quo plenè per. Io. And.
in d. c. ea quæ fiunt. in mercuriali. & Petr. de Anch. in
repeti. c. j. de cõſtitu. Heu me quid dicendũ de mulie-
rib⁹ tẽporis huius, quæ ferè nudatę à parte antè vſq;
ad femur, & de retrò ferè vſq; ad renes per ciuitatẽ
currũt, iuuenes incitãdo ad amorẽ, luxuriã, & peſsi-
ma deſideria: quæ tales infatuatæ gignunt, cæcis ma
ritis poſtpoſitis theatra ſectant: in cuius tãti abuſus
ſignũ Poëtæ hoc clarè reprehẽdere timẽtes propter
magnates, figurã Veneris pingebãt mulierẽ nudam
iocundi & placidi aſpectus, crines habentẽ pẽdentes
ſupra ſpatulas, coronã myrti geſtãtẽ in capite cũ ru-
beis miſtã roſis, ridẽtem, & roſam ſimilis coloris in
ore tepentẽ: habentẽ in corde faculam paruã arden-
tem, & vnã ſigittã tria capita acuta in manu ſiniſtra
tenẽtẽ, mundũ tripertitũ in cœlũ, terrã, & mare per-
cutientẽ: & in dextera tria poma: currũ in quo ſede-
bat trahebãt colũbi, & cygni albi, Cupidinẽ filium
genuit, q Deus amoris luxuriæ peſsimorũmq; dele-
deriorum eſt. De qua Venere aliqua dixi ſuper ver-
bo, *Duas habẽs filias*. Loquẽdo de bonis, & malis mu
44 lierum cõditionibus. † Vnde nõ immeritò tales in-
fatuatas tanquã venenũ portantes poteſt epiſcopus
ꝓhibere eccleſiã intrare. Sed nõ plateas frequẽtare, ſi
eo modo fieri placeat mariti cæcis & orbatis, nõ co-
gitãtibus Venerẽ planetã eſſe lucidiorẽ aliis poſt ſo-
lẽ & lunã: quæ ſecundũ aſtrologos quotidie oſtendi-
tur de mane ante ſolẽ, quo tẽpore appellat̃ lucifer:
& de ſero in occaſu ſolis, & tunc vocat̃ heſperus, aut
veſperus. Sic faciũt mulieres prædictæ, quia de ſero
oſtendũtur maritis ſuis, & à ſolis ortu ſic nudatæ &
ornatæ tota die cũctis exhibẽtur populis, poſtquàm
ſic placet maritis: quia vt dictũ eſt, mulier ſemper co
gitare tenet̃ qualiter placeat marito, & ſe cõformã-
45 re moribus & conditioni illius. † Adeò ꝙ ieiunare

inuito marito nõ tenet̃: minúſq; ſe obligare ſine con
ſenſu mariti ſub aliquo rigoroſo ſigillo ad ſoluendũ
aliquid per arreſtationẽ ꝑſonæ: ne fruſtretur mari-
tus ea, quam habet in ipſam, ſeruitute. Et ita dicit ſer
nari Maſuerus in titulo de executione & ſubſtan. §. j.
imò iudex q talẽ rigorẽ exequeretur, etiã pro debito
fiſcali, pœnã capitalẽ incurreret. l. j. cũ Auth. ibi po-
ſita. C. de officio diuerſorũ iudicio. Nec vouere poſ-
ſet ſine licẽtia mariti, dormire cũ camiſia, aut ſingu-
lis noctibus ire ad matutinas, ſecundũ gl. in d. c. ma-
nifeſtum. xxxij. q. v. pro qua facit tex. Numeri xxx. c.
Imò iure ciuili mulierẽ marito ignorãte ſine iuſta &
probabili cauſa foris pnoctantẽ licebat repudiare. l.
cõſenſu. §. vir quoq;. C. de repud. Heu me, vbi ſenſum
habẽt brutales mariti, qui ſicut equus & mulus qui-
bus nõ eſt intellect⁹, dormiẽtes in lecto vxores iuue-
nes, ire permittũt ad matutinas, & Sãctorũ vigilias
ferè ſingulis noctibus, non cõſiderantes pericula ex
prætertis patientia. Solebant enim ſacerdotes idolo
rum abuti volentes aliqua puella, fingere ꝙ Deus q
colebatur in tẽplo, illa vti volebat: & parẽtes creden
tes ſacrificiũ Deo facere, mittebant eam de nocte ad
fanũ; vbi ſacerdotes ea abutebãtur in tenebris: & cre
debãt ſe à diis cognitã, ſecundũ Lyram, Leuit. i. xix.
circa finẽ. Et filij Heli ſummi ſacerdotis nonne dor-
miebãt cũ mulieribus, quæ purificaturę poſt partum
obſeruabãt ad oſtiũ tabernaculi j. Reg. ij. c. imò nar-
rat Ioſephus lib. xx. antiquit. Factũ ſimile tẽpore Ti-
berij Cæſaris cõtigiſſe, ſcilicet, Paulinam pulcherri-
mam fœminã per ſacerdotes deæ Iſidis deceptã; qui
in Fano Iſidis quendã iuuenẽ eius amore accenſum
loco Mercurij numinis de nocte ad ſuum concubitũ
propter pecuniã eis datam admiſerũt: propter quod
idẽ imperator fanũ diruí fẽcit, & ſacerdotes crucifi-
gi. Pariter refert Lyra ſuper verbo, Ediculas. iiij. Re-
gũ. xxxiij. c. ꝙ ſub colore honoris idoli ſe proſtitue-
bant mulieres, & in tali luxuria credebant ſacerdoti
bus. Ob ꝙ Ioſias rex ibi ædiculas deſtruxit effœmi-
natorũ, quæ erãt in domo dñi. Dicit etiã Iac. Bergo,
in ſuo cronicarũ ſupplemẽto, lib. xiij. tẽpore Ioãnis
Papæ xxij. huius vrbis oriſidi quoſdam fuiſſe fratri-
cellos, de opinione vulgariter nũcupatos, qui pręter
ſtupra & adulteria quę paſsim vnuſquiſq; abditis in
locis ad hoc occultẽ paratis cõmittebantur, aliud pu
blicis eorũ cæremoniis ſcelus faciebãt, vt vocatę, &
de induſtria ſeductæ ſpecioſiores quæque viduæ, aut
virgines cũ in antris eorũ noctu venirẽt, ſacerdotes
& ſectæ illius clerici diuinas qdẽ laudes ad cõparan-
dam fidẽ ex Chriſtiano ritu cantabãt: quibus nocte
media finitis, & luminib⁹ illico extinctis, quiſq; viro
rũ proximã mulierẽ ſibi proſternebat. eas alta voce
admonẽtes, binos debere maſculũ & fœminã ſancto
ſpiritu inuocato in complexũ carnalẽmq; copulam
cõmiſceri &c. Plus refert practic⁹ doctor ille Roffr.
Beneuentanus in ij. parte ſui operis: in tract. de libel.
in. cano. tit. de deci. & primi. De quodã ſacerdote, ad
cuius confeſsionẽ quædã dña acceſsit: quã interroga
uit, ſi de coitu cum marito habito decimã ſoluerat: q
cũ nũquã reſpõdiſſet, ſacerdos oẽs præteriti tẽporis
debitas decimas, p ſeptẽ vicibus remiſit: & ita ſacer-
dos ſepties in die cognouit dñam, ꝑcipiens vt quod-
libet decimũ actum ei pro decima reſeruaret. Vnde
domina ſeptem vicibus à marito cognita, cùm venit
ad octanã, dare eam marito recuſauit, dicẽs, hiſtoria
recitata eã ſacerdoti deberi. Maritus ſagax turpitu-
dinẽ celans vxori, ſacerdotem ſagaciter eccleſia pri-
uauit. hæc ille. Ox domini non ſiuit malum quod re-
nouari

nouari nõ poſsit. in ætate præſertim noſtri tēporis, qua nedum corpora,ſed etiam merita defecerunt, vt dicit text. in c.fraternitatis.xxxiiij.diſtinct. Ob quæ euitāda adulteria & ſcādala conſilium eccleſiæ vigilias ſanctorũ mutauit in ieiunia, quæ adhuc vigiliæ vocātur ſolo retento nomine, & loco vigilandi tota nocte ieiunamus veſperas ſanctorũ,vt habetur ex legenda beati Laurētij,in fine.Hæc iam de ornatu mulierũ ſufficiāt. Quæ omnia notabitis ad mulieres in his(vt pulchriores videātur plurimũ delyrantes) aliqualiter excuſandas, quæ aliâs honeſtè viuũt in matrimonio: in quo ſi cõiuges mutuo fideliter verſanť.
46 longè nõ diſtant à caſtitate. † Quæ ſecundũ Bal.ſuprà in proœmio.& in l.fi.C.de ſacroſan.eccle.eſt triplex, (De triplici caſtitate vide Lyrã ſup Matthæũ. c.xiij.)ſcilicet,virginalis quæ propriè virginitas appellatur:de cuius laude & priuilegio pulchra dicunt gl.Panor.& cæteri in c.cauſam matrimonij.de proba.& Lud.conſi.cccc.incip.Vos eſtis lux mundi.vbi eſt oratio per eum facta in generali cõcilio Baſilien. Quæ q̃dē virginitas(ſi ſemel amiſſa fuerit)amplius reparari nõ poteſt,etiā à Deo, ſecundũ Aug. vt dicit gl.in l.j.C.de rap.virg.cui cõcordat Ouid.lib. epiſtolarũ.Nulla,inquit,reparabilis arte læſa pudicitia eſt: Eſt enim hæc caſtitas virginalis nobilior cæteris. in ſignũ cuius laureolā virgines portāt.xxxij.q.v. ſi Paulus.imò pro virginitate ſua cõſeruāda,Daphnes Penei filia tota in laurũ cõuerſa fingitur. lib.j. Metam. vt ex ea laurea corona triũphātes imperatores Ioui ꝑ victoria in capitolio ſacrificaturi in poſterũ ornarenť.Cui Deus, At quoniā cõiunx mea nõ potes eſſe,Arbor eris certè dixit mea:ſemper habebũt Te coma: cythara: te noſtræ laure pharetræ: Tu ducib⁹ lætis aderis, cũ læta triumphũ Vox canet,& longas viſent capitolia põpas:Tu quoq; perpetuos ſemper geroſrõdis honores,&c. De hac virginitate barbar⁹ ille loquitur Hiero.in quodā ſermone de aſſumptione beatę Virginis,ſic dicēs,Profecto in carne præter carnē viuere,nõ terrena vita eſt,ſed cœleſtis.Vnde in terris angelicā gloriā acq̃rere maioris eſt meriti, q̃ habere. Eſſe enim angelũ felicitatis eſt, eſſe virginē virtutis eſt:dũ hoc obtinere virib⁹ nititur cũ gratia, quod habet angelus à natura.hæc ille,De hac caſtitate virginali dicā pleni⁹ in verb. *Qui cũ alia matrimo*-
47 *niũ contrahens*.in fi. † Secūda caſtitas eſt cõtinentialis, q̃ propriè nominatur viduitas:quæ ſi longo tēpore continueť, procul nõ diſtat à virginitate, vt in Authē.de nõ eligen.ſecūdo nubē.§.optimũ itaq; eſt. collat. j. de qua tradit nobis pulchra Nicol.de Lyra Matth.xiij.ibi. Et dabāt fructum.Et adeò nõ diſtat à virginitate,ꝙ ſi priuilegiũ detur alicui & ſuis deſcendētib⁹ tā maſculis q̃ fœminis,ſicut filię virgines tali gaudent priuilegio,ſic pariter eo gaudebunt filiæ viduę.Secus ſi eſſent maritatę:qa p cõiugiũ mutant ſtatũ,& forũ viri ſortiunť.l.mulieres.ff.ad municip.ſecundũ Bar.ſingulariter in l.quoties.per illũ text.quē ibi ſequuntur Ang.& Io.de Pla.C.de priuile.ſchola. lib. xij.& Iaſ.in l.j.in fin.ff.de cõſti.prin.& in l.cũ q̃dā puella.poſt Lud.ff.de iur.om.iudi.licet Alexā. ibi
48 cõtra. † Et diciť vidua,quæ maritũ habuit: iñ deceſſit.c.vidua.xxxiiij.di. vel quæ maritũ habet, ſed inutilē ſecundũ gl.in l.fi.C.ad leg. Fauiā de plagia. ita ꝙ ſecundũ Bal.ibi,priuilegia viduis cõceſſa locũ habēt in maritatis inutiliter.Facit tex.in c.inter corporalia. §.ſed neq;.de trāſla.vbi eccleſia diciť viduata, qñ prælatũ habet inutilē: & mulier aut vir diciť carerē inſtrumēto generatiõnis naturalis, quoties tale inſtrumentũ eſt inutile,ſecũdũ gl.in verbo,Deerat p illum tex.in c.fraternitatis.de frigi.& male.Tamē magis cõiter dicitur vidua,iuxta cõem vſum loquendi, cuius vir deceſsit. Vidua eñ dicitur quaſi viro idua, id eſt,diuiſa,vel ſeparata:ab iduo iduas:quod idē eſt, quod ſeparare:vel dicitur ab idus,quod eſt ſeparatio ſecundũ gl. in d.c.vidua. Aliâs autē propriè diciť vidua,quæ maritũ nunquā habuit.Et diciť tunc vidua, quaſi ſine duitate. Sicut dicitur vecors ſine corde.l. malũ.§.viduā.ff.de ver.ſig.ſecundũ Pan.in iij.not.in c.ne pro defectu.de elec.de qua caſtitate ſeu viduitate plenè videbitis ſuper verb. *Qui cum alia matrimo*-
49 *niũ contrahens*.† Tertia caſtitas eſt quæ propriè appellať pudicitia:quę eſt in legitimè cõiugatis.c.Nicena.xxxj.di.facit l.mulier.§.cũ proponereť.ff.ad Tre. Qui pudicè ſeruata lege matrimonij ac ſemota meretricali inſolētia viuere debēt:nec q̃rere viri in ſuis vxorib⁹,nec ecõtrà, meretricales in tactu aut verbis blāditias : ſed magis vti vxorib⁹ ſuis in honeſtate & caſtitate maritali: exēplo Prophetę & patriarchæ Iacob, q Lyā ſecũ iacentē,nõ illā eſſe cognouit, putās tenere Rachelē,Gen.xxix.ſecundum Lyrā ibi.Cogitēt talē in coitu honeſtatē humanitati præſertim deberi,quæ etiā in beluis ſeruať.qa legitur lib.xviij. de proprieta.rerũ,ꝙ Vrſa tēpore luxuriæ ſe abſcõdit,& videri amoris tēpore erubeſcit.Filiorũ quippe procreationi operā dare,nõ turpiloquio nec canino more ꝑ vſum promiſcuũ fœminarũ ſed ordine honeſto cõiugali nũc eſt in homine probādus affectus. xxvij. qõ.j.c.nuptiarũ bonũ. De qua caſtitate Aurel.loquiť Augu.lib. ij. cõtra aduerſariũ legũ & Prophetarum. Deus,inquit,maſculũ & fœminā propagādi generis cũ nuptiali caſtitate cõiunxit,&c. Ad quod facit doctrina Bedæ ſic dicētis : Bona eſt caſtitas coniugalis. Melior cõtinētia vidualis.Et optima perfectio virgi-
50 nalis.† Quæ tria Xp̃s patēter approbauit.Primò,ſtatũ virginalē,in eo ꝙ de virgine naſci voluit.Statũ vidualē, in eo ꝙ ab Anna vidua benedici dignatus eſt. Luc.ij.Et ſtatũ coniugalē, in eo ꝙ in Chana Galilææ nuptiis interfuit:quarũ honore aquā in vinũ cõuertēdo primũ miraculũ inter cætera inchoauit,Ioā.ij.Similiter vt ab omni gradu mulieris opprobriũ tolleret.ſ.à cõiugatis virginibus & viduis,matrē eius glorioſam in hoc triplici ſtatu eſſe voluit.ſ.virginē,cõiugatā,& viduā poſt ei⁹ mortē. Neſciť tñ ſi tēpore paſſionis Xp̃i Ioſeph mortuus eſſet, & Virgo vidua vel an deceſſerit poſt paſsionē. Videatis text. q innuere videť eũ viuere tēpore paſsiõis Chriſti.in c.quod autē.§.itē ſi cõiuges.xxvij.q.ij. quod nõ eſt veroſimile, nec tex.ibi hoc dicit.Nõ enim cõmiſiſſet Xp̃s in paſſione matrē ſuā Ioāni,ſi maritũ,cui cõmiſſa erat,habuiſſet ſuperſtitē. Ex qbus neceſſariò ſequiť,& cõcluſit ſacroſanctũ generale cõcilũ,nõ ſolũ virgines continētes & viduas , ſed etiā cõiugatas per rectā fidē & bonā opationē Deo placētes ad æternā beatitudinē peruenire.c.j.de ſum.tri.& fide catho. Ex quo fuerũt Taciani & Marciani hæretici dānati falsò aſſerētes, in ſtatu cõiugali exiſtētes ſaluari nõ poſſe. Cũ enim Deus fuerit author & inſtitutor cõiugij,vt patet Gene.ij.Dicere coniugiũ eſſe peccatũ,eſſet aſſerere Deũ authorē peccati.quod eſſet magna blaſphemia.Quia videmus oēs ferè patres veteris teſtamēti cõiugatos fuiſſe, nõ ſolũ Adā patrē noſtrũ, ſed Enoch tranſlatũ in paradiſum terreſtrē:Noe q præſeruatus fuit in diluuio:& illi tres patriarchę glorioſi,Abrahā,Iſaac,& Iacob : prudētiſsimus & ſanctiſsim⁹ Ioſeph,Moyſes etiā ille legiſlator, q Deũ per eſſentiā videre meruit

in hac

in hac vita.Cantor ſpũs ſancti Dauid, propheta Eze
chias, qui ſolem redire fecit in cœlo decẽ lineis, opti
mus ille Ioſias, deoq; & ipſa dñi mater Maria deſpõ
ſata fuit Ioſeph, de ſemine Dauid, Matth. j. Hanc ſi-
quidem caſtitatẽ ſeu pudicitiã coniugalem, in quãta
fuerit hacten⁹ venerata, & obſeruata fidelitate, amo
re, ſeu ſocialis amicitia, & cõcordi patiẽtia, & fortius
nũc inter catholicos obſeruari debeat, & honorari:
docẽt nedũ authoritas diuinæq; rationes, verũ etiã
antiquorũ exẽpla: necnõ beluarũ inſtinctus natura-
les. Primò certè de huiuſmodi coniugũ fidelitate ſeu
fideli pudicitia, ait Hugo in tract. de ſacram. lib. j. par
te v. c. vij. Quòd qlibet ipſorũ tenere debet fidẽ alte-
ri firmiter. Et conſiderare vir, ꝙ poteſtatẽ non habet
ſui corporis, ſed mulier: & ecõtra, vt inqt Apoſt. j. ad
Corin. vij. & ad Theſſal. iiij. Hæc eſt volũtas Dei, vt
abſtineatis à fornicatiõe: & ſciat vnuſquiſq; ſuũ vas
poſſidere in ſanctificatione, & honore, nõ in paſſiõe
deſiderij. vnde Ambr. in ſuo exameron. Nolite, inqt,
viri alienũ quęrere torum, nolite alienæ inſidiari co
pulæ: qm̃ graue peccatũ eſt adulterium, imò grauius
oĩbus. xxxij. q. vij. c. quid in oĩbus. & Prouerb. vij. di-
citur: Non grãdis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit:
qui autẽ adulter eſt, ꝓpter cordis inopiã, perdet ani-
51 mam ſuã: † imò maximè gaudet diabolus poſt idola-
triam de peccato luxuriæ, ſecundũ Auguſt. ſuper Le
uitico: quia vt dicit Philoſ. vij. Ethic. Incõtinens con
cupiſcentiæ turpior eſt, q̃ incontinẽs iræ. de quo per
Tho. in j. parte ij. q. lxxiij. art. v. Duo enĩ adulterãdo,
vel aliàs luxurioſè viuendo ſimul dãnantur, præſer-
tim hac vltima ætate, qua propter vnionẽ diuini ver
bi cũ humana natura talia peccata carnalia ſunt pl⁹
q̃ olim grauia. c. in eo fornicator. xxxij. q. iiij. vbi Hie
52 rony. pulchrè loquitur. † Io ſignum cuius nocte qua
natus fuit Chriſtus de virgine verus Deus & homo,
oẽs totius orbis Sodomitę ſubitò in glorioſæ natiui
tatis puncto interierunt, duo teſte Hieron. ſup illud
Lux orta eſt eis. Eſaiæ. ix. c. De quo Aurelius ſic dicit
Auguſt. Deo adueniente in carne, oẽs hoſtes naturæ
reproba morte ac ſubita periere, &c. qua nocte dicũt
quidã Virgiliũ qui vitio tali infectus erat, mortuũ
eſſe: quos Dei filius eradicari fecit, ne in natura quã
aſſumpſerat, tanta immũditia inueniretur. Propter
quod abominabile ſcelus Deus mittit fames, peſtilẽ-
tias terræmotus, in authen. vt nõ luxu. cõtra naturã.
colla. vij. & glo. in c. flagitia. xxxij. q. vij. Quod pecca
tum propter ſui turpitudinẽ appellatur nephãda li-
bido, in §. item lex Iulia. inſtit. de publi. iudic. Et fœ-
diſsima nequitia. C. de adulte. l. fœdiſsimam. Et tam
horrendũ eſt vitium contra naturã, ꝙ vt ait Auguſt.
Deus videns humanã naturã eo vitio contaminatã,
ferè deſiit incarnari: nec per talem coitum cõtrahit
affinitas, vt vidiſtis in verbo, *Mortuo itaq; teſta.* j. Li
cet contrahatur per naturã quãuis illicitum coitum
ſecundũ gl. in d. c. in eo. vnde Ioſephus antiquit. libr.
xviij. de Ioanne Bapti. loquens ait, baptiſmum tunc
acceptabilem fore, ſi nõ ſolùm ad abluenda peccata
ſumatur, verumetiã ad caſtimoniã corporis, atq; ad
animæ iuſtitiã purificationémq; ſeruetur. Deus enĩ
Euã fecit de coſta Adæ atq; ambos eſſe iuſsit in vno
corpore, & eodẽ ſpiritu viuere. Cur ergo (inquit Am
broſius vbi ſuprà) vnũ corpus ſeparas? aut cur vnũ
ſpiritum diuidis? adulterium ſiquidem naturæ vitiũ
eſt, id eſt cõtra inſtinctũ naturæ peccatum, cùm pri-
mũ & principale bonũ matrimonij ſit fides, & dein-
de proles, & ſacramentum. c. omne itaq;. xxvij. q. ij.
Ob quod nõ ſine cauſa veteres leges coniugum infi-

delitatẽ gladio vltore ſæuiſsimè puniebãt. l. quãuis.
C. de adul. imò permiſſum erat marito ꝓpria autho-
ritate adulterum occidere. l. Gracchus. eodem tit. Et
præterea adeo in alio damnantur ſeculo, iuxta illud
Apoſto. j. ad Corinth. vj. Adulteri regnum Dei non
poſſidebũt. & Apocaly. xxj. Erit pars eorũ in ſtagno
ſulphure & igne ardẽti. & Oſee vij. Omnes adulteran
tes quaſi clibanus ſuccenſus. Peſsimum eſt enim vi-
tium alterius vxorem adulterari, ſecundum Angel.
per illum tex. in §. ij. in authen. de monachis. collat. j.
53 Et † præſertim eſt abominabile peccatũ in muliere,
pluſquã in viro: quia maior caſtitas etiam ſecũdum
mores hominum exigitur à fœminis. l. palam. §. quæ
in adulterio. vbi glo. hoc ponderat. ff. de ritu nupt. &
l. penult. C. ad Orfitia. & dixi ſuper verbo, Dotẽ quã
ei dederat. Adeò ꝙ in ſacra ſcriptura Deuteron. xxij.
Adulterium dicitur in muliere nomen peſsimum,
ideo eam maritus criminaliter accuſare poteſt vltra
dotis lucrũ. Sed econtrà vxori nõ permitteretur, niſi
ciuiliter ad tori ſeparationem & donatiõis propter
nupt. lucrũ, cùm dotis repetitione. l. j. iuncta gl. C. de
adult. Poſuit certè Deus naturaliter in muliere vere
cundiam, vt ipſa ad peccatum prouocari & prouoca
re formidet: viróq; vt famuletur cõdita eſt, non qui-
dem vt ſibi inſidietur. Ipſæ tamen & fœminæ ſui ſta-
tus neglecto more fictis blandimẽtis, adulationibus
& nutibus virorũ excidium procurãt, & ſcandalum
ignominioſum iugiter gignere ſolicitant. hæc Iaco-
bus Magni. tit. de mulieribus. Vnde cùm ſic peccant,
ſunt plus reprehẽdendæ. Et ſi falsò contra eas vitiũ
carnis improperet, eſt talis iniuria acrius vindican-
da, etiam poſt mulieris obitũ. Adeò ꝙ dicit Bal. in §.
j. col. vj. de pace tenen. ꝙ pro improperio fornicatio-
nis aduerſus liberã mulierẽ quæ in altero mũdo eſt,
poteſt improperanti duellum, aliàs iure prohibitum
indici. Alleg. legẽ Lombardã. tit. de iniuria mulierũ.
l. ij. de qua aliquid dicam infrà. Nec eſt inconueniẽs
legẽ Lombardã allegare in Francis, cũ id idem fece-
rit Io. Papa xxix. ad regẽ Franciæ ſcribens, in c. cum
deuotiſsimã. & c. ſeq. xij. q. ij. Præſertim poſt Carolũ
magnũ, in cuius perſona regnũ Franciæ & Lombar-
dorũ cõcurrerunt cum imperio, vt dixi ſuper verbo,
Et vxorẽ nomine Adela. Ex quo tẽpore multa ambo-
rum regnorum iura ſunt promiſcua. Ex quo demon
ſtratur adulteriũ maius eſſe vitium in muliere, q̃ vi-
ro: & in eo præſertim, ꝙ concipere de alieno ſemine
poſſet, & dare marito hæredẽ nõ ſuum: cuius latro-
cinij impoſsibilis ferè eſſet reſtitutio. de quo plenè
Pet. de Anch. in c. peccatum non remittitur. de regu.
iuris. lib. vj. & Panor. in c. veniens. de eo qui duxit in
matrim. quã polluerat per adulterium. & videbitis
54 latius in verbo, *Qua filium ex eo ſuſcipiens.* † Mulier
profectò adultera nedum contra legem Dei & natu-
ræ, ſed etiã contra maritum, cum quo vna caro erat,
deliquit: cuius torum violauit, & totam eius ſubſtan
tiam interuertit. iuxta illud Eccleſiaſt. xxiij. Omnis
mulier relinquẽs virũ ſuum, primò in lege altiſsimi
incredibilis fuit. Secundò virũ ſuum dereliquit. Ter
tiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſta
tuit ei: hæc in eccleſiã adducetur, & in filios eius re-
ſpicietur: nõ tradent filij radices, & rami eius nõ da-
bunt fructũ, & relinquent in maledictum memoriã
eius, & dedecus illius non delebitur, &c. Nunquid &
Io luxuriata in vaccam ilico conuerſa fingitur per
Ouid. j. Metam. Ideo nõ ſine cauſa in veteri teſtamẽ-
to talis mulier lapidabatur: & iure ciuili pater filiã
& adulterum ſimul occidere poterat. l. quod ait lex.

& vituperabilis,ad inſtar cui⁹ Ouid.lib.ſuo in Ibim,
volés inimicum vituperare, ſic dicit:in terris ibidis
tu quoq; nomen habes. Tñ eſt auis cõmendabilis in
multis:quia pia in parentes ſenes: quod proſequitur
Ambro.in ſuo præalleg.exameron v.vt glo.refert in
cle.j.de regu.Necnon abhorret adulteriũ taliter,ꝙ ſi
femella alteri ciconiæ iũcta fuerit, ſuus tunc cõpar,
pluribus aliis tũc cõuocatis ciconiis,ciconiã adulte-
rã interimit,ſubiungens ibidẽ,qualiter miles quidã
ciconiã adulterã viderat , quæ ad ſuum cõparem re
diens ſe lauabat in aqua: & demum cùm rediſſet ad
adulteriũ miles ille impediuit , ne poſt adulteriũ la-
uaret: itaq; multis aduenientibus ciconiis ipſo vidẽte
adultera ciconia fuit interẽpta,vt pariter refert Hẽ-
ricus in c.j.de conſt.Sic mulier adultera, vt plurimũ
oĩbus ilico patet infamis & fœdiſsima: in ſignũ cui⁹
fingit Ouid.lib.iiij.metamorph.ꝙ ſtãte Venere cum
Marte Deo belli in coitu, Vulcanus eius maritus de
hoc certificatus,ſubtilem cathenã fecit adamãtinam
& inuiſibilẽ , qua ambos in coitu ligauit, donec diis
oĩbus cõgregatis crimen videretur,in eorũ maximã
cõfuſionẽ. Ideo inſtinct⁹ naturæ refugit tam grauia
cõtra fidẽ coniugij cõmittere delicta , licet carnalia,
& præſertim inter ſanguine vel affinitate cõiũctos:
quod beluæ deteſtantur. Prout legitur de quodã Ele
phãte, qui ad matrem ductus, vt per eius coitũ cum
ea haberetur fœtus, talẽ coitũ omnino renuit, poſt-
ea verò ad matrẽ reductus parte anteriori cooperta
pallio, coiuit cũ ea:quam poſtea diſcoopertã cognoſ-
ſcens,ſuum interfecit ductorẽ. Eſt autẽ Elephas inter
cætera animalia multum diſciplinabile , ſecundum
Philo. in libr.de animalib. quẽ refert & ſequitur Ly-
ra j.ad Corint.v. Pariter refert Philoſ.lib.viij.de ani
malibus.quendã equum,cui cooperti fuerãt oculi ad
coëũdũ cũ matre prout fecit,ſeipſum propter hor-
rorẽ præcipitaſſe & occidiſſe , quàmprimum oculis
diſcoopertis vidit matrẽ carnaliter cognouiſſe. Eſt
enim inter matrẽ & filiũ , & patrẽ ac filiam & cæteros
deſcendentes reuerentia quædam naturalis,coitum
inter eos nõ permittẽs:nec permittit fœdus natura-
le inter tam cõiũctos aliqd ſæui criminis ſuſpicari.
59 l.cũ quẽ ꝓbabilẽ.C.de epiſ.& cle. † De Semiramide
Nini primi Aſſyrio. regis vxore etiã legitur , quæ cũ
propriũ filium ad illicitũ cõcubitũ niſa fuiſſet pro-
uocare,ab eo interfecta fuit, vt Aurelius refert Aug.
xviij.de ciuit. Dei.de qua Oroſi⁹:Semiramis, inquit
libidine ardẽs, ſanguinẽ ſitiẽs, cũ oẽs quos cõcubitu
oblectaſſet occideret , tandẽ a filio ꝓprio interfecta
eſt. Pariter Minerua de quinq; Mineruis vltima Pal
lantẽ eius patrẽ virginitatẽ ſuã violare ſatagẽtẽ in-
teremit. Qui enim talia cõmittunt,brutis peiores exi-
ſtũt,imo beluæ brutales ſũt: ideo vbi ſ. fingit Ouid.
ꝙ Io luxuriata ilico fuit in vaccã cõuerſa. Et hoc eſt
quod ſcribitur Pſal. xxxj. Nolite fieri ſicut equus &
mulus,quibus nõ eſt intellectus. Oĩs enim adulter non
eſt homo ſed belua,q̃ ſe armat cõtra naturã,ſecundũ
Bal.in c.ſup hoc.in fi.de renuntia.& tex. in l.vt vim.
in fi.ff.de iuſti.& iur.vnde Boët.lib.iiij.de cõſo. Qui
inqt,virtute deſerta homo eſſe deſinit , cũ in diuinã
conditionẽ tranſire nõ poſsit,vertitur in beluam. Et
Tul.libr.ij. de paradoxis. Tu cùm tibi ſiue Deus,ſiue
mater,vt ita dicã rerum oĩm natura dederit animũ,
quo nihil eſt præſtantius,neq; diuinius, ſic teipſum
abiicies,atq; ꝓſternes,vt nihil inter te & quadrupe-
dem putes intereſſe. Vide q̃ plus dixi in verbo, *Mor-*
60 *tuo viuo, teſta.j.* verſ. *Tertiò fallit regula.&c.* † Quę oĩa
mẽte reuolués matrona illa nobilis Lucretia,totius
pudicitię & caſtitatis gẽma,à Tarquinio Superbo,li
cet vi oppreſſa: ꝓximis & Collatino eius marito cũ
dignitatẽ toro violato fœdare noluit, ſimul cõuoca-
tis,gladio ſe trãsfixit. De Penelope Vlyſsis regis pul
cherrima cõiuge legitur, ꝙ ob ſuã tutandã pudicitiã
& marito ſeruãdã fidelitatẽ,multas à ſuis ꝓcis per-
tulit iniurias,tñ nulla vnquam moleſtia à propoſito
fidei mariti diuelli potuit. Quo factũ eſt, vt Penelo-
pes hæc venuſta & iuuenis , ſolatio viri in Troiano
decẽnali bello ꝑſiſtẽtis deſtituta illibati decoris atq;
intemeratæ pudicitiæ,matronis oĩbus ſemper exem
plum ſanctiſsimũ fuit. In qua plus laudatur mẽtis fi-
delitas,q̃ pudicitiæ effect⁹,iuxta illud:Oderũt pecca
re boni virtutis amore:Oderunt peccare mali formi
dinę pœnæ.dicit glo. in l.j.ff.de iuſti.& iur. Et Tibul.
Caſta precor cõiunx maneas,ſanctiq; pudoris, nec
ſis caſta metu quæſo, ſed mẽte fideli. Sed nunqd etiã
viri pudicitiã & fidelitatẽ hãc ſeruauerũt ? Certè ſic.
61 Narrat † enim Valer.lib.iiij.tit.de abſtinẽtia & conti-
nentia de Xenocrate philoſo. Quòd cum eſſet apud
Athenas Phryne pulcherrima puella nobilium vſui
deputata,ſibi nobiles iuuenes promiſerunt pretium
argẽti dare , ſi poſſet cõtinentiã Xenocratis corrũpę
re:at illa promiſit,& ſi nõ poſſet,pretium duplicatũ
reddere conſentiit. Nocte igit' ad Xenocratẽ acceſsit
quẽ mutare non potuit. Mane ſequenti nobilibus pe
tentibus promiſſum reſpõdit:Non, Inquit, de ſtatua
pignus poſueram, ſed de homine. Iudicans Xenocra
tem ratiõe ſuæ immobilitatis quaſi ſtatuã eſſe. Pari-
ter cũ Indi & Aethiopes Chriſtiani presbytero Iano
ſubditi ſummè coli iuſtitię velint, nullę fraudes, nul
láq; periuria vel adulteria apud eos rarò inueniunt.
62 ſecundũ Ia.Bergo lib.xv.† Sed hodie proh dolor, ꝗa
licet vir debeat eſſe mulieri author colẽdi bonos mo
res.l.ſi vxor.§.ſi iudex.ff.de adult. iuxta illud Socra.
dicẽtis viros ciuitatis legibus coërceri debere: fœmi
nas verò virorum cohabitantiũ diſciplina. Ob quod
Heſiodus ſuadebat virginẽ ducendã, quam moribus
inſtituere poſſet maritus:vt ait Philoſ.lib.j. œcon.c.
iiij.tñ multi & ſi vxor caſta ſit, eam negligẽter cuſto
diunt,& (quod deterius eſt) interdũ eam incitãt,vel
occaſionẽ dant ad libidinẽ cũ aliis explendã. De qui-
bus ſic dicit Bar.in quadã lectu.antiqua hodie nõ im
preſſã in l.ſi lenones.C.de epiſ.audi. Vidi ſemel quẽ-
dam, qui ſuarũ vxoris & filiæ leno fuerat, qui cõbu-
ſtus fuit,& meritò:debuit enim vxori quoque iraſci, q̃
matrimoniũ ei⁹ violauit,dicit text.in l.mariti.§.j.ff.
de adult. Et tunc puniendus eſt, cũ excuſare ignoran
tiã ſuã nõ poteſt : vel aduerbiare patientiã prætextu
incredulitatis,vt ibi. Et poſtea ſequitur in §.qui quę-
ſtũ. Nec mediocriter deliquit, qui lenociniũ in vxo-
rem exercuit , & ſic ſummè deliquit. Vnde non ſine
cauſa in tota Cathalonia & aliis multis partib⁹ , vir
per vxorẽ concurbitatus xl.ſolidos ſoluit dño tẽpo-
rali. Pariſiis verò ducitur ſuper aſinũ facie verſa ad
caudam, & ſic per totã villam vxore aſinũ trahente,
& ꝑcone ante eos clamãte: Qui ſic faciet,ſic capiet,
vituperosè ducitur,vt referunt Gul.de monte Laud.
& Zabarel.in d.cle.cùm ex eo.de ſenten.excom. Præ-
terea vir cucurbitat⁹ apud bonos & graues eſt nota-
tus,& cõſequẽter infamis de facto.l.j.C. de adult. Et
ſi vxorem adulterã retineret,& carnaliter cognoſce-
ret , efficeret' ipſo iure irregularis , ac ſi in principio
cũ corrupta cõtraxiſſet: ita ꝙ propter defectũ ſacra-
menti etiã illa mortua, promoueri nõ poſſet ad ordi
nes,per tex.& glo. in c. ſi cuius. xxxiiij.diſt.& in c.ij.
de biga.glo. in c.ius generale.j.diſt. & ſequitur Pan.

in c.cõſtitutus.ij.col.de cõuer.coniug. Licet enim ta-
lis non ſit bigamus,ſi ab initio fuerit cũ vnica & vir-
gine cõiugat⁹: imò gaudet priuilegio clericali cano-
nis & furi in cauſa criminali.c.j.de biga.li.vj.nñ irre
gularis eſt quo ad legẽ promotiõis: nedũ quo ad or-
dines ſuſcipiendos,ſed etiã ſuſceptos,vt in illis mini
ſtrare nõ poſsit. Etiã ſecundũ aliquos,ſi ignorans eã
adulterã,ea retineret. De quo p Archi. Domi.& Fel.
in d.c.ius generale.& de mõte Laud. in d.cle.cum ex
eo.& Pan. in c.ſi vir. de adult. Videatis quæ dixi ſup
verbo,mortuo itaq; teſtatore.j.in j.caſu, in quo ſen-
tentia capitalis nõ facit quẽ inteſtabilẽ.in fi.ſecundũ
Paul.cõſil.xcij.iiij.col.incip. in cauſa incarceratorũ.
Et Præſertim ſunt irregulares Græci, ſi cũ vnica &
virgine cõiugati (prout eſſe poſſunt.c.cũ olim.de cle
ri.cõiug.) cucurbitati fuerint. Quia ſi eorum vxores
in adulterio reperiant,nõ tanguntur ab eis. Et ſi eas
poſt adulteriũ cognoſcerẽt,eccleſiã perderent & offi
cium. Quod optime ſeruant Armeni in terra ſancta
habitantes, vt habetur in mari hiſtoriarũ loquendo
de geſtis in tertia ætate, & moribus habitantium in
terra ſancta. Nec immeritò ſic puniuntur cucurbitę:
quia ſicut incendium, ſic etiam adulterium, vix ſine
culpa & negligentia in domo habitantium commit
titur.l.ij.ff.de offic.præfe. vigilum. iuxta illud Iohe-
lis.iij. Et poſuerunt puerum in proſtibulo, & puel-
lam vẽdiderunt pro vino, vt biberent. facit l.mariti.
§.q quæſtũ.ff.de adul. vt aliquid ſtatim dicã loquen-
do de patientia mulierũ. vbi dicitur maritũ cucurbi-
tatũ eſſe quo ad legẽ promotionis irregularẽ. Nõ ſic
profecto fecit Publius Attilius Faliſcus Romanus:
q licet impubes à domino coactus ſtuprũ ac quæſtũ
ſui corporis feciſſet, tamẽ quãprimũ libertati dona-
tus ex matrimonio filiã ſuſcepiſſet, eam eo q ſtupri
ſe crimine coinquinaſſet interemit. Ob cuius factũ
Valer.lib.vj.tit.de pudicitia. Quàm ſanctam, inquit,
in ciuitate noſtra, ſcilicet, Romana pudicitiã exiſti-
mare debem⁹, in qua etiã inſtitores libidinis tã ſeue
ros eius iudices euaſiſſe animaduertimus. Poſtea de
Titio Veturio loquẽs: Senatus, inquit, in qualicunq;
ſtatu poſitã Romano ſanguini pudicitiã tutã eſſe vo
luit. Ideo talia lenocinia vltimo puniebantur ſuppli
cio, in auth.de leno.§.ſancim⁹.colla.iij.vt dixi in ver
63 bo, *Raynutius de Clera*.in fin. † Quæ pœnæ maximè
adulterij malè in præſenti regno Frãciæ ſeruantur:
imò adulteria ceſſante violẽtia cõmiſſa criminaliter
nõ puniunt̃, ſecundũ Io.Fab.in §.ex nõ ſcripto.inſti.
de iure natur.& in l.j.C.quę ſit longa cõſue.vbi dicit
q de cõſue.in regno Franciæ adulteria non puniun-
tur:& malè ſecundũ Io.Berberij.in ſuo vtriuſq; iuris
viatorio.tit.de adult.in prin. Imò fuit arreſto parla
menti Pariſiis dictum, q procedi non poſsit contra
adulterum, niſi maritus vel vxor cõqueratur, ſecun-
dum glo. pragmaticæ, tit.de cõcubi.in fi.& in §.item
le.Iulia.de adult.inſtit. de publi.iudic. dicit idem Io.
Fabr. q adulterium in præſenti regno Franciæ pro
induſtria reputatur. Imò quod plus eſt in quibuſdã
Sicilię partibus die nuptiarum, vltimus qui ſpõſam
cognoſcebat, erat ipſe ſpõſus, de quo libr.vj.de anti-
quorum geſtis ſic ait Diodorus Siculus: Mirandum
verò, q in nuptiis de more ſeruãt. In epulis eñ, quæ
cum domeſticis amicíſq; in nuptiis fiunt, Primus ſe-
cundúſq; & deinceps ſecundum ætatem reliqui nu-
ptam magno numero cognoſcũt. vltimus ſponſo lo-
cus ad vxorẽ datur, &c. Nam conſuetudo illa quãuis
peſsima excuſat à pœna fori contentioſi, ſecundum
glo.in c.cùm venerabilis.vbi Panor.de conſue.vt di-
cam latius ſuper verbo, Qui cum alia matrimoniũ
contrahens, loquendo de catinario, an ſit licitum. Et
inde proceſsit, q per ſtatuta huius ciuitatis Caturci
adulter niſi pœna ſexaginta ſolidorum, nũ punitur:
vel q nudus in camiſia per ciuitatem abſq; verberi-
bus ducatur. Quod quidem ſtatutum valet, ſecũdum
Barto.in l.j.ff.vi bonorum rapto.per text.in §.pœna.
inſti.de iniur. Quod eſt ſanè intelligendum, ſi impo-
nat pœnam non paruam, nec cõtemptibilem: ne de-
tur occaſio delinquendi: ſecundum Bal.in c.j.§. iniu-
ria.de pace iura.fir man.pro quo eſt tex.in d.§.pœna.
64 Ideo † putarem nõ valere conſuetudinẽ caſtri noui
de Arrio iudicaturæ Lau. regelij, volentem vt fertur
adulterũ non teneri pro adulterio, niſi ad vnum mo-
dium, ſeu puteriã turfuris: quod eſſet deriſorium,
& ferè inuitatiuum ad delinquẽdum. Præterea eam
pœnã ſic à ſtatuto alteratã & cõuerſam in pecunia-
riam crederem locum habere in ſemel delinquente,
cùm humanum ſit delinquere. Sed ſi correctus adul-
terium reiteraret, nõ liberaretur pœna pecuniaria,
imò puniret̃ pœna illius criminis ordinaria. Statu-
ta enim & cõſue. pœnam corporalem in pecuniaria
trãſmutantia, non patrocinantur reiteranti delictũ,
ſecundũ Bart.per illum tex.in l.omnes.C.de delato.
& l.j.C.de ſuperexacto.lib.x. & vtrobiq; per Ioã. de
Plat.& Bar.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff. de his
qui not.infamia.& Sal.in l.& ſi ſeuerior.C.illo eodẽ
tit. Ad hoc facit tex.in l.nemo deinceps.C. de epiſco.
audien. vbi delictum reiterans nõ gaudet priuilegio
dictæ l.& dixi plenius ſuper verb. *Mortuo itaq; teſta.*
65 j. Et † præmiſſa intelligatis vera. ſcilicet, adulte-
rium fore adulteræ imputãdum & puniendum, niſi
mulier per vim traheretur ad peccãdum. Non dico
per vim inductiuam vel attrectatiuã, puta, per pau-
pertatem, aut verborũ arte inducta fuerit ad forni-
candum: cùm ad hoc faciendũ paupertas aut blandi-
loquiũ plures trahat; quæ propter hoc non excuſan-
tur.l.palã.ff.de ritu nup. Sed intelligo per violentiã
præcisè coactiuam: quia tunc excuſaretur, nec cõtra
fidelem pudicitiam coniugalem veniſſe iudicaretur
nec pręmiũ perderet etiã à teſtatore relictũ, per text.
quem ibi ad hoc ponderat Bald.in l.fœdiſsimè.C. de
capti.& poſtli.reuer.facit l.fœdiſsimũ. C. de adult.
Nec prohiberetur ſoboli ex tali coitu genitæ de bo-
nis ſuis relinquere, cùm ſpuria non cẽſeatur, vt dixi
in verb. *Et vxorẽ nomine Adel.* in ij.principali arti.
Illa eñ quæ vim patitur nõ eſt in ea cauſa, vt adulte-
rij vel ſtupri damnetur.l.ſi vxor.§.ſi quis planè.ff.de
adult.licet iniuriam ſibi factã cauſa pudicitiæ tacue-
rit, vel denũtiari prohibuerit.l.vim paſſam.§.j. illo
eod.tit. Quanuis enim vir eam opprimens pœna ca
pitis puniatur.l.j.C.de rapt.virginum.tamẽ mulier
quæ vim patit̃, impunita eſt: quia licet pœna vnius
correlatiuorum ſit alteri debita, hoc eſt verum, niſi
inter ea ſit diſpar cauſa, vt hic. Ideo ſententia lata in
crimine adulterij contra adulterum non pręiudicat
mulieri non auditæ nec defenſæ, ſecũdum Panor. in
cap quanuis.xiij.col.de re iudic. Cùm potuit mulier
adulterium trahi violenter. quo caſu eſſet impunita,
& idem ecõtra: quoniam potuit etiam vir trahi etiã
inuitus. Nec eo tunc caſtitatis perdit pręmium: nam
pudicitia virtus eſt animi, quæ violẽtiam non ſentit
Animus enim neq; vinci nec pudicia capi poteſt, di-
cit Valerius lib.vj.tit.de pudicitia. Vnde Gratianus
xxxij.q.v.in princip. Licet, inquit, corpus violenter
corrũpatur, ſi pudicitia mentis ſeruetur illæſa, caſti-
tas duplicatur. Sicut beatã Luciã Paſchaſio tyranno
dixiſſe

dixiſſe fertur. Si inuitam me feceris violari, caſtitas
mihi duplicabit ad coronã. Cũ non inquinet corpus,
niſi de cõſenſu mẽtis vt diuus clarè oſtẽdit Amb. lib.
v. de virgi. Tolerabilius, inquit, eſt mente virginita-
tem, q̃ carne habere: vtrunq; bonũ ſi liceat, ſi non li-
ceat, ſaltem nõ homini, id eſt in corpore, ſed Deo ſi-
mus: ſcilicet in mente. Mulier certè proſtitui poteſt,
ſed nõ adulterari: nec lupanaria infamant caſtitatẽ.
Sicut ictus fuſtiũ nudũ non infamat, ſed cauſa ꝓpter
quam. l. ictus. ff. de his qui not infa. Imò caſtitas abo-
let loci infamiam. quia reuera nõ põt caro corrũpi,
niſi fuerit mẽs antè corrupta, prout Aurelius docet
Augu. lib. i. de ciui. Dei. Nemo, inquit, magnanimus
& pudicus in poteſtate habet, quid de ſua carne fiat,
ſed tñ quid annuat mẽte vel renuat: ſubiungẽs poſt-
ea. Quis tandẽ ſana mẽte putauerit ſe perdere pudi-
citiã, ſi forte in apprehẽſa vel oppreſſa carne ſua ex-
erceatur & expleatur libido non ſua, ꝓpoſito animi
manente. Sicut ibi de Lucretia à Tarquinio ſuperbo
oppreſſa idẽ declamans ait: Mirabile dictu: duo fue-
runt, & adulteriũ vnus ſolus commiſit: non quidem
Lucretia mente cõtinens, ſed Tarquinius mẽte con-
cupiſcẽs & corpore opprimens. Tamen quia fuit in
ea crimẽ alienũ alterius ſceleri addidit ſuũ. hæc ille.
q. d. ꝙ Lucretia adultera non fuit, licet carne corru-
pta: cùm animo nõ delinqueret, ſed vi opprimeret:
tamen quia ſe interfecit, inculpatur, propriũ crimẽ
alterius ſceleri addendo. Eodem modo Orgiagõtis
Gallogræcorũ reguli vxor à Romanis capta, & à cẽ-
turione, cui cuſtodienda cõmiſſa erat, ſtuprum pati
coacta, eum poſtea interemit, vt refert Valerius lib.
vj. tit. de pudicitia. Cùm aũt in præſenti regno factũ
ſimile cõtigiſſet, prudens vxor melius fecit, & mari-
tus adulterium vindicauit tẽpore Caroli vj. Frãc. re-
gis. de quo Gagui. lib. ix. c. iij. Per eam, inquit, tempe-
ſtatẽ duo ex familia Petri Alenconij ducis proceres
Iaquetus Griſus, & Ioãnes Carongius ſingulari cer-
tamine Pariſiis dimicarũt. Dimicãdi hæc cauſa fuit.
Erat Ioannes eques multa cognoſcẽdi auidus: ob id
incidit illi animus aliquorſum peregrinãdi. Relicta
igitur Argẽtolij in Pariſiaco vxore, vt conſtituerat
abiit. Iaquetus autem Griſus, vel ꝙ mulierẽ quæ for
moſa erat amabat, vel ꝙ Ioanni nocuiſſe aliquando
gauderet, diluculo ſurgens Argentolium mira feſti-
natiõe cõtendit: vbi liberaliter exceptus dicit viden-
dæ arcis cauſa aduenisse, quam longe ſpecioſam eſſe
acceperat. Ioãnis vxor amicũ viro ſuo hominẽ reſe-
rato hoſtio in arcẽ ſola intromittit. At Griſus ſoli-
tudine loci audacior fact⁹ renitentẽ fœminã ſtupra-
uit. Statimq; libidine expleta abeũti Griſo, tu, inquit
vxor, fœdiſsime adulter ſtupri pœnã aliquãdo lues.
Flagitium autẽ in aduentum mariti celauit mulier.
Cui tandẽ reuerſo Iaqueti violentiã mœrẽs detexit.
Qua re turbatus Ioannes, aſſumptis ſecũ aliquot ex
ſuis & vxoris amicis ad ducẽ Alẽconium rem omnẽ
defert. Petitq;, aut adulterũ corripi, aut in certamẽ
deſcendere, pugnæ ſortẽ experturus. Id vbi dux nõ
admittit, ad regium parlamẽtum querelam retulit.
Diem certamini ſenatus edicit Carolus rex ex edito
ſolio duellum ſpectauit. Venerat quoq; Ioãnis vxor
curru vecta: ad quam vir accedẽs. Tu, inquit, mulier
vnica teſtis ades illati in te ſtupri, cui⁹ gratia duellũ
hoc ipſe aſſumo. Dic palàm ſi iuſtè depugnare adul-
terũ aggredior. Mi vir, ait vxor, meæ in te fidei ſecu-
rus accede, nihil tibi mẽtita ſum. Ad hęc verba oſcu-
lo vxori dato Carõgius in duellũ procedit: q equo-
ſtri cõgreſſu mox in femore vulnerat⁹, nec propter-
ea ſegnior factus, in pedes deſiliẽs, adulterum humo
proſternit atq; occidit. Quẽ carnifex ad patibulum
tractũ ſublime illaqueat. Carongium autẽ mille fran
cis & annuo ducentorũ francorũ ſtipendio Carolus
66 donat. hac ſorte interiit fœdus adulter. hæc ille. † Nã
licet in hoc regno adulteria non puniãtur, vt ſ. dixi,
tamen hoc intelligitur vbi cõmiſſa fuerũt ſine vio-
lentia, & cõiuges non cõqueruntur. Sed vbi violẽter
fuiſſet cõmiſſum adulteriũ, puniretur: imò duellum
hoc caſu cadit, ſi aliter probari non poſsit: & ita fuit
aliâs arreſto parlamẽti Pariſiis deciſum, vt videtis.
(Additio.) De hoc arreſto vel alio ſimili meminit do
minus Aufrerij in ſuo arreſtorum tracta. c. xl. Cõtra
quod arreſtum fuerunt errores propoſiti, tñ nõ fue-
runt admiſsi. Idem ſeruatur in Lombardia iuxta eo-
rũ leges. tit. de adult. l. iij. quas Bal. dicit bonas & iu-
ſtas hoc caſu in. §. j. vj. colũ. de pace tenen. licet aliâs
duellũ ſit prohibitũ, nedũ clericis. in c. j. de cleri. pug.
in duello. ſed etiã laicis. c. j. & per totũ. de purg. vulg.
Tamen vbi agitur de adulterio, ſit pugna. Cũ itaque
mulier oppreſſa adulteriũ non committat, ſed ſolus
vir: ſtatutum puniens crimẽ adulterij virum ſolum
cõprehendit, & non oppreſſam mulierem ſecũdum
Imo. in c. debitores. de iureio. licet aliâs pœna alteri
ex correlatiuis debita locũ habeat in alio. l. j. vbi oẽs.
C. de cypreſsis. lib. xj. quia ſecundũ philoſo. in vj. To
picorũ. In definitione vnius correlatiui ſemper po-
ni debeat reliquũ, cũ ſit impoſsibile vnũ cognoſci,
& eſſe ſine reliquo. Sed in caſu noſtro hoc ideo eſt,
qa nõ eſt eadẽ ratio puniẽdi in vtroq;, vt plenè deci-
dit Pan. in c. j. ij. col. de locatio. Cùm in muliere defi-
ciat peccandi voluntas, iuxta illud Hiero. in lib. He
braica. quæſt. Corp⁹ mulieris nõ vis maculat, ſed vo
luntas: quia animus & propoſitũ diſtinguũt malefi-
67 cia. l. qui iniuriæ. ff. de furt. † Tamẽ ante q̃ dicens ſe
oppreſſam excuſetur ab adulterio, neceſſariò reqoi-
ritur, ꝙ quatenus ineſt, etiã vſq; ad atrociſsima verbe-
ra, reſtitiſſe vſq; ad mortem reperiatur. l. j. §. excuſan
tur autem ſerui. ff. ad Sillan. Maximè vbi in ciuitate
vel alio loco iuſtitiæ aut populoſo mulier oppreſſa
dicitur, per text. in d. l. j. & Deuter. xxij. c. vbi mulier
corrupta lapidari præcipit, niſi pro violẽtia clamaſ-
ſet: ſi autem obmutuerit in eo loco vbi ad clamorem
ſuccurſum habere potuiſſet à coniunctis vicinis, &
amicis. l. ſi quis in ſeruitute. ff. de fur. Non præſumi-
tur oppreſſa, ſed voluntariè adulterata, niſi clare con
ſtaret de violẽtia præciſa. l. nõ eſt veriſimile. ff. quod
met. cau. Et ideo in rure facto adulterio non require-
retur tam ſtricta probatio violentię, vt d. l. j. §. ſi quis
in villa agens. ff. ad Sillania. & d. c. xxij. In rure enim
facilius qui intimidatur, & leuius propter defectum
vicinorũ & ſuccurſus, q̃ in ciuitate, iuxta illud: Non
effundas ſermonem, nec clamorem vbi non eſt audi
tus. Et idem eſſet, vbi mulier maioris opprobrij ti-
more ignominiam ſuam permiſiſſe cõteſtetur. l. iſti
quidem. §. ꝙ ſi dederit. ff. quod met. cau. vt feciſſe Lu-
cretiã legimus, quę plus ſtuprũ, quàm mortẽ timuit.
Nec violatorẽ ei dicẽtẽ: te occidam, formidauit. Sed
tunc in eam tremor irruit, cùm ille ſubiũxit, vnum
ex garciferis tuis te occiſa iuxta occiſum in lectulo
ponam. & dicã præ dolore tui ſtupri hanc necem me
peregiſſe. Quibus auditis nimirũ ſic fragilis mulier
pauit. Opprobriũ eñ plus morte timuit, prout oſtẽ-
dit: quia poſtmodum honore reſtituto mortem vita
prælegit. hæc Auguſt. Lucretia opprobrium mundi
& hominum plus morte timuit: & Suſanna ingemi-
ſcens & anguſtias vndiq; vidẽs, peccare in Deũ plus

quàm eſſe in opprobrio hominum erubuit. ita quòd
Deũ opprobrio ſeculi & morte tẽpotali prælegit,
ad ſenes in eius concupiſcentia ardẽtes & pudicitiã
tentãtes ſic dicẽs, Danie.xiij. Anguſtię ſunt mihi vn-
diq;: ſi em̃ hoc egero, mors mihi eſt: ſi autẽ nõ egero,
nõ effugiã manus veſtras. Sed melius eſt mihi abſq;
opere incidere in manus hominum, q̃ peccare in cõ-
ſpectu dñi. In quo Suſanna Lucretiam excellit: quia
Deum plus timuit. Ad hanc tamẽ Lucretiã notabilẽ
matronã excuſandã tria cõcurrerũt. Primò quia nõ
in vrbe, ſed in villa & rure, eo tunc erat, vbi eo ipſo
ſatis pſumit oppreſſa, quæ ſemper pudice vixerat,
quod multũ ad ſui innocentiã cõferebat. c. cum in iu
uẽtute de præſum. cũ ſuperius alleg. Secundò timore
nedum mortis, ſed ignominiæ perterrita. quod ſatis
68 apertè cõprobauit: quia ſeipſam interfecit. † Tertiò,
quia à potente & tyranno, ſcilicet Tarquinio Rom.
rege vltimo compreſſa fuit. Ex quo Roma. regnũ ſi-
mul cũ nomine regio tunc finẽ ſuſcepit. l. ij. §. exactis
deinde regib⁹. ff. de orig. iur. Quod vltimum ſuffice-
ret ad præſumendum violentiã & metum. ſecũdum
Bald. in l. eam quam. C. de fideicõmiſſ. vbi decidit, ꝙ
metus tyranni excuſat, ne mulier de adulterio cũ eo
cõmiſſo accuſetur. pro quo facit text. in d. l. ſi vxor. §.
ſi quis planè. ff. de adult. Et in dubio præſumit, quod
metu fecerit, ſecundum eum ibi. pro quo facit text.
Deut. alleg. xxij. c. prope finẽ ibi, ſicut latro cõſurgit
contra fratrẽ ſuum, & occidit animã eius, ſic & puel
la perpeſſa eſſe præſumitur. Ad hoc faciunt quæ dixi
in verbo, *Condidit*. j. prope finem. O vtinã moderni
principes & cęteri potentes virginum, & honeſtarũ
mulierum oppreſſores, ſurſum corda leuãtes. Fulgẽ-
69 tiũ legerẽt, lib. ij. mithologiarũ. ſic dicentẽ. † Quan-
uiſ omnibus libidinis amor turpis ſit, nunquã tamẽ
deterior q̃ in honorato: quia quanto nobilior tanto
nocibilior ſecundũ Albert. magnum. Licet enim in
ſerico & lana eadem libido verſetur, dignitas tamen
perſonæ habet libidinis aggrauare delictũ. c. cũ qui-
dam. de iureiu. & l. presbyteri. C. de epiſc. & cleri. l. ſi
qua illuſtris. C. ad Orfitia. Vnde Ioan. Chryſoſt. Ho-
mo, inquit, Chriſtian⁹ fortiter cadit in peccatũ pro-
pter magnitudinem peccati, aut propter altitudinẽ
ſuæ dignitatis. xl. diſt. ix. homo. & Iuuenalis. Omne,
inquit, animi vitiũ tanto cõſpectius in ſe crimen ha
bet, quãto maior q peccat habetur: ita virtus quoq;
plauſibilior & maior videt in claro q̃ ignobili viro
& in l. omne delictum. ff. de re milit. dicitur crimen
augeri dignitate præpoſiti. Illuſtribus em̃ caſtitatis
obſeruatio præcipuum debitũ eſt. imò imperator pu
dicitiam ſemper eſſe colendã cenſuit. d. l. ſi qua illu-
ſtris. C. ad Orfitia. per quam decidit Ioan. And. in c.
ſi. de fil. presbyt. ꝙ non valeret diſpenſatio facta per
papam cum nato ex cõiugato nobili & ſoluta nobi-
li, niſi de nobilitate materna fuerit facta mentio, vt
70 plenè p Fel. in c. poſtulaſti. iiij. col. de reſcrip. † quia
nobilitas aggrauat delictũ, vt videris. Et ꝑterea fili⁹
ſpurius nõ ſuccedit matri illuſtri frãtib⁹ legitimis,
vt plenè dixi in verb. *Et vxorem nomine Adela.* in iij.
princ. arti. Ob hoc certè vitium Sardanapalus Aſſy-
riorum rex, qui primus vſum inuenerat culcitrorũ
& lectorum pluma repletorum ad voluptuosè dor-
miendum ſummè luxurioſus, cùm ab Arbace præpo
ſito ſuo, qui eum viſitans inter meretrices repertum
populo nũtiaſſet & principibus, fuit per eos in pro-
pria aula cõbuſtus: & ſic in eo regnum Aſſyriorum
quod à Nyno rege primo tanto tempore durauerat
finem ſuſcepit: & tranſlatum fuit ad Medos in perſo
nam dicti Arbacis. ſecundũ Iuſtinũ, & Auguſti. lib. ij.
de ciuit. Dei. c. xx. De Nerone etiã legimus, ꝙ tantæ
fuit luxuriæ & libidinis, vt frigidis lauaret vnguen-
tis. Sed tandẽ hæc belua inſignis ſeipſum interfecit,
ſenatu & populo cũ perſequẽtibus. de quo aliqua di-
xi ſuper verbo, *Mortuo itaq; teſta.* j. Et quidam reges
Franciæ regno ob cauſam illam pulſi fuere, vt vidi-
ſtis, ſuper verbo, *Condidit.* j. & ſuper verbo, *dotẽ quã
ei dederat.* prope finem. Fingunt pro vero ingenioſi
poëtæ Iouem in Cygnum conuerſum cum Leda con
buiſſe, quæ peperit geminum ouum. Vnde tres nati
ſunt ſcilicet Caſtor, Pollux & Helena. Nomine em̃
Iouis principes & cæteri potentes intelliguntur: &
Leda à lædendo dicitur, & immundiciam deſignat,
quaſi oĩs principatus immundicia maculetur. Vnde
ferũt ipſi poëtæ in huius rei teſtimonium, Cygnum
eſſe plenum in conuitiis, ipſo quoq; clamãte aues ta-
cent. Helena etiã diſcordiæ ſeminariũ fuit, propter
quã monarchia Troianorũ periit: Caſtor malũ exem
plum nuncupatur. Pollux verò à prodendo dicitur,
71 itaq; omnis mali in principe libido occaſio eſt. † Et
procedit talis libido ex potentatu & affluentia diui-
tiarum. Teſte Ouid. lib. ij. de reme. amoris. Diuitiis,
inquit, alitur luxurioſus amor, Nec habet vnde ſuũ
paſcat paupertas amorẽ. Et in lib. de Ponto dicit: Ve-
neris damnoſa libido nõ ſolet in mœſtos ſæpe veni-
re toros, ſed potius quieta cõiugia rũpit, luxuriatq;
72 toris animoſum pectus. dicit Poëta iij. Geog. † Non
ſic Abimelech Palæſtinorum regem feciſſe legimus,
qui viſa pulchritudine Rebeccæ iocantis cum Iſaac
viro ſuo præcepit omni populo dicẽs. Qui tetigerit
hominis huius vxorem, morte morietur. Gene. xxvj.
Et Hannibal Carthaginenſium dux inuictiſsimus,
qui (vt Trogus refert) nũquã inter innumeras capti
uas miræ pulchritudinis puellas caſtitatẽ ꝑdidit. Et
Marcus Claudius Marcellus Roma. cõſul (teſte Au-
guſti. lib. j. de ciuita. Dei. c. vj.) Ante captam vrbem
Syracuſanam eius ruinã fleuit, & prius q̃ ciuitas in-
uaderetur edicto perpetuo cõſtituit, ne quis corpus
liberũ violaret. Etiam Alexander (vt Vegetius libr.
ij. de continentia Alexandri narrat) licet diues & po
tẽtiſsimus rex eſſet, cũ ei pulcherrima virgo oblata
fuiſſet, cuidã tamẽ nobili deſponſata, illam non aſpe
xit, ſed cum dono ad virũ ſuũ remiſit. Sic & Scipio
Aphricanus alterius Scipiõis filius (vt Valerius tra-
dit lib. iiij. titu. de abſtinentia & continentia.) Cùm
Hyſpanias profectus eſſet, capta Carthagine virginẽ
quandam ſpecioſam captiuam (vt etiã Liuius dicit)
ſpõſo generoſo cõceſsit, puellæq; pretiũ dotis nnmi
no condemnauit, vbi prius omnem carnis voluptatẽ
è caſtris amouerat. Ita ꝙ duo ſcortorũ millia legun-
tur ab eius tũc exercitu abiiſſe, vt idem refert Vale-
rius lib. ij. tit. de diſciplina militari. in prin. Id idem
Totilam ferociſsimũ Gothorum regem feciſſe, cùm
Romã vaſtaret, vt nulla ingenua mulier, virgo, vel
nupta aut vidua foret, violaretur pręcepiſſe. Idq; ſe-
uerè cuſtodiuiſſe, Autoni⁹ hiſtorialis in ij. parte tit.
73 xij. c. v. recitare nõ omiſit. † Et inde dicuntur caſtra
à caſtitate, quæ ſunt loca vbi milites ſteterunt ſic di-
cta: quia ibi caſtratur libido ſecundũ Papiam, vel li-
centia vagandi, ſecundum Hug. Caſtratur enim ibi
voluptas, vel licẽtia inhabitãtium, ne paſsim vagari
liceat, & pateant hoſtibus. Ideo caſti debent ibi viuo-
re, cũ luxuria vires eneruet. vnde meretrices ab exer
citu ſubmouẽtur, quibus caſtra militum intrare nõ
licet, vt eſt tex. not. Deutero. xxiij. ibi. Quando egreſ-
ſus fueris ad pugnam, &c. & gl. in l. qui cũ vno. ff. de
re mili

re milita. Hodie verò caſtra militum ſcortis repleta
ſunt contra diſc iplinam Metelli & minoris Africa-
ni: adeo ꝙ facili⁹ & frequẽtius Thaïdis caſtra, q̃ Han
nibalis videmus euerti, ſecundũ Lucam de Penna in
l.j.C.de caſtrẽ.oĩm pala.pecu.& in l.ſicut.C.de erog.
mili ann.lib.xij. Non certè, fuerũt diui illi principes
mulierũ impudici oppreſſores, ſciẽtes talia facinora
ſibiipſis & non oppreſsis mulieribus, vt dictũ eſt, im
74 putari. † Hodie verò quid dicemus? Neſcio. Niſi cũ
propheta concludamus, Pſal.cxlv. Nolite confidere
in principibus, nec in filiis hominũ, in quibus nõ eſt
ſalus. Sunt eñ vt plurimũ petulãtes, & multa libidi-
ne famoſi, ac leuitate notati: quia leui momẽto addu
cti, nunc hunc, nunc illũ tollũt, deiiciũtq;. Ex quo
proptereà ſcitum eſt Gallicũ prouerbiũ: Principib⁹
obſequi hæreditariũ nõ eſſe: q̃a faciles motus mẽs ge
neroſa capit. Vnde Salluſt. in Iugur. Plerũq;, inquit,
regiæ volũtates vt vehementes, ſic mobiles ſæpe ipſę
ſibi aduerſæ. Inde dicebat Bar. in l. ad ſplendidioris.
C.de diuer.offi.& appa.libr.xij. Abuſum maximum
videre in mundo, ꝙ delicta magnatũ & potentũ non
puniuntur: propter quod bella cõtingunt & guerræ
mortales, vt in belli furore cruciẽtur qui iuſtitia cõ-
primi non poſſunt, ſecundũ gl. in c. apoſtolicæ. de re
iudi.lib.vj. videatis quæ dixi ſuper verbo, *Condidit*.
j. circa fi. Et quales ſunt ferè oẽs tales ſunt eorũ auli-
ci, Palatini, & curiales in deliciis & cordis deſiderio
viuentes, rationem à capite ſumẽtes: quia quod com
mittitur à prælatis facilè trahitur per ſubditos in
exemplũ. c. magnæ. de voto & voti redẽpt. Ex quorũ
laſciuia & incontinentia, decidit Ioã. de Pla. in l.j.C.
de mahu. libro xj. ꝙ principes & curiales cogere non
poſſunt puellas ciuiũ virgines nec cõiugatas ad cho-
reas & tripudia curiæ, in qua ſit inhoneſtatis ſuſpi-
cio: nec debẽt eas inuitare, ſecũdum eũ in l.fi.C. de fi.
rem quam vendi.euin.libr.x. Dauid rex & propheta
ſanctiſsimus cãtando & pulſando cytharã dæmones
fugabat, & ſpiritũ Saulis regis ab immũdis ſpiritib⁹
liberabat. j. Reg. xvj. c. in fin. quos moderni principes
inſtrumẽtis muſicalibus hodie alliciunt & inuitãt,
melodiã cytharę naturaliter dæmones expellentem,
vt ibi dicit Lyr. in eorũ refocilationẽ in conuiuiis &
ſuis dãnatis choreis conuertentes: ideo de Dauid di-
xit dñs Deus: Inueni virum ſecundũ cor meum. ſed
de iſtis iniqui ſunt cœtus veſtri, Kalendas veſtras &
ſolennitates veſtras odiuit anima mea, & facta ſunt
mihi moleſta. Eſa. j. Ex quo dicit Bal. per illũ text. in
l. quod ex liberta. C. de oper. liber. ꝙ ſubditæ cogi ho-
die nõ poſſunt ire ad choreas & tripudia curiæ, cùm
ius honeſtatis ſit exemptum ab omni ſuperioritate.
Sicut liberta cõiugata ire nõ tenetur ad domũ patro
ni ſui: imò quo ad hoc eſt à iure patronatus exẽpta.
vt d. l. quod ex libertate. Nec tenetur niſi ad honeſta
obſequia, veluti aſſociare patronã eundo ad eccleſiã:
pariter & ſubditæ dominã ſuam honeſtã: & non ire
cum viris, nec ſequi eorum cõuiuia, in quibus mimi
& hyſtriones reperiuntur cõmuniter, qui ſunt incẽti
ua inhoneſtatis & luxuriæ.. Cõtra quos & choreatũ
inuentores inſurrexit Guido de colũna excidij Tro
iani hiſtoriographus, de raptu Helenæ loquens. *Pe-
reat*, inquit ille, q̃ primas inuenit choreas, quę cauſa
fuerũt tãti dedecoris, & ſecutæ diſſolutionis, ac illati
doloris. Vnde non immeritò tales choreatores & tri
pudiatores ꝓhibenẽ clericali: in quorũ deteſtationẽ
buffones appellãtur. Et ſi clerici tales debitè moniti
non deſtiterint, perdunt priuilegium clericale: c. j. de
vita & ho. cle. lib. vj. Ob quod apud Romanos inſti-
tutũ Maſsiliæ ciuitatis ſummè veneratũ fuit, quo in
ſcenã nullus mimis aditus dabatur. De quo meminit
Valer. ille maxi. libr. ij. ti. de inſti. antiquis. Vbi eadẽ,
inq̃t, ciuitas ſcilicet Maſsiliæ ſeueritatis cuſtos acer
rima eſt: nullũ aditum in ſcena mimis dando, quo-
rum argumenta maiori ex parte ſtuprorũ continent
actus, ne talia ſpectandi cõiuetudo etiã imitãdi licen
tiam ſumat. hæc ille. Heu me proculdubio mulieres
hodie multæ viros potiùs ad choreas incitãt, q̃ p eos
inuitẽtur. Adeo ꝙ viuere adhuc, nec mortua credit
Sempronia: de qua in Catilinario meminit Salluſt.
quæ multa ſæpe virilis audaciæ facinora cõmiſerat.
Hæc mulier genere atq; forma, præterea viro atq; li
beris ſatis fortunata fuit. Literis Græcis & Latinis
docta, pſallere & ſaltare elegãtius, q̃ neceſſe eſt ꝓbæ
ſcilicet, mulieri. Sciebat & multa alia quę inſtrumẽ-
ta luxuriæ ſunt, ſed ei chariora ſemp omnia, q̃ decus
aut pudicitia fuere. Libidine ſic accenſa, vt ſæpius pe
teret viros q̃ peteretur. hæc ille. quod longè diſtabat
à probitate & pudicitia. Cùm mulieres potius rẽ fa-
miliarem q̃ choreas diſcũt, id eſt, olim in aurea æta-
te diſcere cõſueuerant: quod contra noſtri ſeculi mo
res eſt, quo nulla chorearum rudis cõmendatur. Sed
illa tñ quæ exquiſiti⁹ & accuratius publicè chorea-
re didicit in maximũ periculũ caſtitatis: quia ſecun-
dum Grego. homil. xij. Deprædari deſiderat, qui the-
ſaurum in via publicè portat. Ideo debent ſolitariè
in domo manere mulieres aliquid ſemper operãdo,
cõſiderantes quod ſcribitur Iob xxiiij. Oculus adul-
teri obſeruat caliginẽ, &c. Et hæc de fideli cõiugum
75 pudicitia vobis ſufficiãt. † Secundò dixi ſuprà, ꝙ ve-
neranda ſunt coniugia ſummo amore & inſolubili
amicitia, iuxta illud Apoſto. ad Ephe. v. Viri, inquit,
diligite vxores veſtras ſicut Chriſt⁹ dilexit eccleſiã.
Et alibi dicit ad Coloſſen. iij. Viri diligite vxores ve-
ſtras, & nolite amari eſſe ad illas, imò viri quãtò ſunt
nobiliores, tantò vxores magis diligunt. l. ſi vxor. §.
planè. ff. de adult. ſecundum Old. conſil. cv. Cogitare
eñ debet quicunq; maritus cũ honeſta muliere con-
iugatus illud quod ſcribitur Prouer. xix. Domus &
diuitiæ dãtur à parentibus: à domino autẽ vxor pru
dens. & Philoſophus ſecundo œconomicæ vxorem
venire ex ara Deorũ dixit. Et ſunt duo in carne vna.
Geneſis ij. & in c. j. coniugio lepro. Adeò ꝙ eorũ qui-
libet contra iuris regulas illum poſsidet à quo poſsi
detur. Præterea liber homo poſsidẽs à libero homi-
ne poſſeſſo poſsidetur. quod in alia re locum habere
non poſſet, q̃ in matrimonio, ſecũdum Inn. & Doct.
in c. ex tranſmiſſa & c. ex cõqueſtione. de reſtit. ſpo-
liato. ita ꝙ pro tali poſſeſsiõe vicißim remedia com
petũt poſſeſſoria. Prouiſo, ꝙ ſemel fuerint in actua-
li poſſeſsione per carnalem copulam, vt ibi. quia nõ
ſufficeret copula vocalis, ſecundum Bal. poſt Inn. in
c. de cauſis. xvj. col. de offi. deleg. Idcirco dilectio viri
ad vxorẽ, & ecõtrà, excedere debet oẽm huius ſeculi
amorẽ & dilectionẽ: q̃a cæteris aliis morib⁹ eſt ꝓſtan
tior, ſecundũ Lucã de Pen. in l. quicũq;. C. de cohort.
lib. xij. Ait tñ Hiero. ꝙ vir debet vxorẽ ſuã diligere,
ſed non timere. Vxor autẽ debet virũ ſuũ diligere &
timere, ſecũdũ Cy. in l. curatorẽ. C. de interdic. matr.
inter pup. & tut. In amore verò & dilectione ſunt pa
76 res. † Vt etiã ſignificatur in matrimonialis anuli ſub-
arratione. Demonſtrat ꝓfectò ille anulus viri & mu-
lieris coniunctionẽ amorẽ & delectionẽ eorundem.
Ob quod anulus ille debet eſſe aureus, rotũdus, & in
quarto digito poſit⁹. Aureus ideo debet eſſe, quia ſi-
cut aurum omne aliud excedit metallũ, ſic amor ille

batu cõiugalia ſacra tm̃ ſpreta: hoc etiam, ſcilicet re-
pudii., iniurioſè tractata ſũt: optimo ergo iudicio cẽ-
ſores indignũ eum auditu curiæ exiſtimauerũt. quia
ſupple maius delictũ fuit in repudio, q̃ in cœlibatu.
cũ turpius eiicitur, q̃ nõ admittitur hoſpes. c. quẽ ad-
modũ. de iureiur. Præſertim vbi amor ſui natura eſt
82 ad vitã. † Ideo nõ valet cõfeſsio coniugũ: neq; tranſ-
actio in matrimonij diremptionẽ & diſſolutionẽ ſed
bene in matrimonij validitatẽ & durationẽ tẽdens,
vt plenè deciditᷣ in c. fi. de tranſac. & in c. ſuper eo. de
eo qui cog. conſang. vxo. ſuæ. quod qualiter intelliga
tur, videatis per gl. ſing. in c. ex literis. de diuor. & in
c. atteſtationes. in glo. ij. de deſpon. impub. Quinimò
paribus ſtãtibus ſentẽtiis pro matrimonio, & cõtra
eum, firmari debet matrimonium. c. fi. de re iudic. Et
hoc in fauorẽ perpetuę durationis & amoris matri-
monij. Imò vt exẽplo videbitis in verbo, Qui cũ alia
muliere. etiã amor ille cõtinuatur poſt mortem alte-
rius & amborum. Vnde refert Poeta in vj. Aenei. de
Didone, quæ ad tartara poſtquam deſcendit, Pigma-
lionẽ fratrem ſuum ibi repertũ fugiens ad Sichæum
eius virũ prædefunctum ſe contulit: ideo ſi vxor ma
rito p̃ decederet, ſepeliẽda eſſet vbi maritus poſt mor
tem ſuam tumulari pręparaſſet, vel tunc declararet,
ſecũdum Panor. in c. de vxore. iij. col. de ſepult. iuxta
illud Aurelij Augu. in c. vnaquæq; mulier virum ſe-
quatur ſuum, ſiue in vita ſiue in morte. xiij. q. ij. facit
tex. in l. medico. §. fin. ff. de auro & argen. leg. ꝙ bona
mulier funerari debet arbitrio mariti. Et altero prę-
moriẽte ſuperſtites ei ſubuenire teneᷣ p̃ ſuffragia, vt
83 latius dicam vbi ſuprà loquendo de viduitate. † Ter
tiò, debet ille anulus in quarto digito poni, vt amorẽ
illum cõiugalem oſtẽdat debere habere præcordia-
litatem. Prometheus enim Athlantis frater primò
anulum inuenit, in quo gemmas incluſit, & in quar-
to digito portari iuſsit, propter venam cordis, quę il
luc tendit. Tẽpore hinc procedente apud Romanos
(Iſydoro xix. Aetymolo. lib. referẽte) ſtatutum ema-
nauit, vt liberi ciuẽſq; Romani anulo vterentur au-
reo, libertini argẽteo, & ſerui ferreo tãtùm. quod fa-
cit ad intellectũ rub. de iure anulorũ aureo. Id idẽ de
anulo in quarto digito ponẽdo dicũt Phyſici, quod
quædam vena à corde procedit in quartum digitũ.
Quapropter anulus in quarto ponitur digito, vt ſci
licet amor cõiugũ ſit fidelis & cordialis. c. fœminæ.
84 xxx. q v. † Et adeò cordialis & perpetuus, vt ſemel
cõſummatum matrimonium non poſsit etiã amore
Dei per religionis ingreſſum diſſolui. c. commiſſum.
de ſponſa. Lepra, ingratitudine vel quocũq; alio cri-
mine etiã de conſenſu ipſorum, vt patet infra de con
iug. leproſorũ. per totum. licet enim propter adulte-
rium vnius ipſorũ fieri poſsit thori ſeparatio, nõ ta-
men fœderis matrimonij ſolutio. c. licet. xxxij. q. vij.
& c. j. vt lite non conteſt. Non enim eſt homo, qui li-
gauit, ſed Deus. Ideo, quod Deus cõiunxit, homo nõ
ſeparet, Geneſis ij. & inde dicitᷣ ſingulariter in c. ij.
de cognatio. ſpirituali, vbi clarè Hoſtien. ꝙ vbi do-
ctores & magiſtri per ſuas gl. matrimoniũ ſeparãt,
nec aſsignant caſum in iure expreſſum, ſi reperitur
vnus doctor vel magiſter matrimoniũ ſuſtinẽs tunc
illius ſolius opinio eſt ſequẽda. Ex quo ſingulariter
infert Hoſtiẽ. ꝙ vbi agitur de matrimonio ſuſtinen-
do, ſingularis opinio eſt præferẽda cõmuni. niſi com
munis opinio haberet quaſi text. pro ſe. quod ſequitᷣ
ibi Panor. in ij. nota. Lex profectò ciuilis hũc amo-
rem cõſiderans atq; coniunctionem, dixit coniuges
ſocios eſſe diuinæ & humanæ dom°. l. aduerſus. C. de
crimine expila. hæredi. Ita quòd bona vnius cenſen-
tur eſſe alterius, adeò ꝙ ſeruus vxoris eam relinquẽ-
do opem ferẽs marito, & econtra, ſatis videtur domi
næ aut ſuo domino opẽ tuliſſe, ne Silleiano teneatur
l. ſi qs in grauı. §. ſi cũ omnes. ff. ad Sillana. Nec quo
ad debitum carnis ac ſobolis propagationẽ iudican-
tur ad imparia. c. gaudemus. de diuortiis. Cùm in eo
vnus ſine altero nihil poſsit. l. maximum. C. de libe.
præteri. & Pulchrè Paul. in l. j. C. de cõditio. inſer. &
Panor. in dicto c. illud. viij. col. cum ſeq. de pręſump.
Non certè Deus Euam formauit de pede Adæ, ne o-
mnino videretur famula. Nec etiam de capite, ne vi
deretur domina: ſed eam formauit de coſta, vt eſſet
viro collateralis. In qua mulieris formatiõe miracu
lum cõtingit non modicũ: quia vt dicit Auguſtinus
ſuper ix. ca. Geneſis, ſpeciali prouidentia Dei Adam
obdormiuit, dum de coſta lateris ſui fuit Eua forma
ta: in qua profectò dormitione raptus fuit ad cœlos,
vbi mirabilia vidit, ſicut Ioan. Euang. dormiendo in
cœna ſuper pectus domini. Ob quod vt dicit Tho. in
j. parte. quæſt. lxxxiiij. art. j. habuit Adam omnem ſa-
pientiam neceſſariam ad ſe regẽdum, & omnes crea
turas ei ſubditas: quibus nomẽ impoſuit ſecundum
naturã cuiuſlibet, Geneſis ij. Et vtrũq;, ſcilicet fœmi-
nam, ſicut virum fecit Deus ad imaginem ſuam, Ge-
neſis j. & v. c. vbi ſecundũ aliquos licet dicatur, ꝙ ho-
minẽ creauit ad imaginẽ ſuam. c. hæc imago xxxiij.
q. v. & Apoſt. j. Corint. xj. Ex quo videbatur ſatis eſſe
comprehenſa mulier, tamen ad maiorem expreſsio-
nem ſequitur in tex. Maſculum & fœminam creauit
eos: vt etiam intelligatur mulier ad imaginem Dei
creata ſicut vir. vide tex. in contrarium in c. hæc ima-
go. xxxiij. q. v. Vnde inter eos tanquã pares inſtitutũ
fuit matrimonium, vt inter homines honeſta cõcor
dia habeatur, & inſuper amor & fides obſeruetur, ſe-
cundum Auguſt. ij. de ciuit. Dei. ca. xvij. Fœdus enim
cõiugij & mutuo amore inchoatur, & amore manu-
85 tenetur & conſeruatur. † Nam licet in dotẽ aut pro-
pter nuptias donationẽ acceſſoriè bona temporalia
dentur, & trãſactiones ſemper aliquo dato vel reten
to celebrentur, tamen venalis concordia eſt omnino
(cùm ſolus amor ſufficiat) inter eos prohibita, adeo
ꝙ vigente ſtatuto prout eſt hic, & Toloſæ, ꝙ vxore
prædecedẽte, vel à marito ſine cauſa recedente vir
lucretur dotẽ: & vxor propter diſcordiam ad domũ
parentis ſe tranſtulerit, vel amici, ita ꝙ ad maritum
redire nolit, pacem cum ipſa habere deſiderantẽ, niſi
maritus ei reſtituat dotem, viro ex ſtatuto pertinen-
tem, aut per mortem mulieris competiturã, qui hoc
facere contentatur, vt pacem habeat cum vxore: cer-
tè talis remiſsio lucri dotalis nõ valebit: imò nulla
erit per tex. ſingu. in l. ſi liberis. ff. de pact. dota. quem
ſummè extollit Lud. Rom. in ſuis ſingularib°, ſingu-
lari cccclxxvj. incipiẽ. Pone caſum quotidianũ. Et
in aliquib° libris eſt ſup litera v. prope finẽ. hinc di-
cit tex. in l. reprehendenda. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub
condit. factis. ꝙ vxor omni lucro tẽporali & præce-
pto cuicunque paterno & materno, ſi in contrarium
fieret, præferre debuit cõcordiam maritalem, & re-
dire ad maritum. Quæ ſi redeat, donatio quæ fortè
inter eos facta fuerat, & quæ per diuortiũ vſque poſt
mortem duraturũ extincta fuiſſet, morte donatoris
nullatenus cõfirmanda, reconualeſceret. l. cũ ſtatus.
§. ſi diuortium. ff. de dona. inter vir. & vxo. & gloſ. in
c. diuortium. de pœnitẽ. diſtinct. j. Pariter ſi à marito
vel ſocero ſuo, vxor cautionẽ pro dote conſeruanda
peteret, ceſſante mariti ſæuitia & bonorũ dilapida-

tiune.quia non vergit ad inopiam iuxta plenè nota.
in l.ſi cōſtante.ff.ſol.mat. Non audiretur,nec cautio
exacta teneret: quia poſtquā ſeipſam marito creden
dam exiſtimauit, etiā de dote confidere debet.c.per
veſtras.in fi.de don. inter vir.& vxo. Ne per cautio-
nem à marito extorquendam cauſa perfidiæ in con-
iugio generetur,quod amore & ſociali dilectione li
garum fuit l.j.& ij.C.ne fideiuſſ.doti dentur. Libera
enī eſſe debēt oīno matrimonia,& totus ſtatus eorū.
l.Titia.ff.de verb.obli.c.gemma.de ſponſa.& l.ij.C.
de inuti. ſtipul. Dotes inſuper & donatiões propter
nuptias,quibus nullum poteſt onus imponi. Imò nō
optimi ſed peruſi iuris eſſet matrimoniū,cū tot tan-
tiſq; ſuis difficultatib⁹ opprimatur,aduētitiis cumu
lare pōderibus,dicit tex.in l.j.§.ſi verò.C.de impon.
86 lucra. deſcrip.libr.x. † Et inde eſt,ꝙ non valet dona
tio inter cōiuges:qa præſumeret̄ illo feruentiſsimo
amore potius q̄ liberali cōſenſu facta:aut quod pro-
pter bona amorem inter ipſos debitum redimerēt.
l.j.ff.de don.inter vir.& vxo. Quinimò ſi pro vxore
cui maritus donauerat lata eſſet ſentētia,quam pote
rat maritus exceptiōe repellere,licet valeat ſentētia
quæ aliàs ſoluti repetitionē impediret.l.Iulianus.ff.
de cōdict.indeb.tamē hoc caſu eam non impedit,nec
locū habebit d.l.Iulianus,nec ſimilia iura, quia non
procedūt in ea ſentētia,quæ lata fuit pro eo,cui alter
ex litigatoribus donare prohibetur,per caſum ſing.
in l.ſi ſpōſus.§.ſi vxor.le ij.ff. de do.inter vir.& vxo.
quem habuiſſe Ludo. dicit à Bal.in l.cùm allegas.C.
de vſuris. Ideo talis donatio nō valet,nec ex ea trāſ-
fertur dominium,donec morte donatoris fuerit con
firmata.l.donationes.C.illo eo.ti. Tamē interim rei
donatæ & traditæ,licet ex inutili cōtractu trāſit poſ
ſeſsio in donatariū.l.j.§.ſi vir vxori.ff.de acq. poſſeſ.
Quod verum intelligatis,vbi ſolus amor fuit cauſa
dona. Si autem donans motus fuerit ad donandū &
tradendum rem ex frequenti petitione coniugis,cui
donauit, & ſic per importunitatem illius ex quibus
præſumitur illa donatio præceſsiſſe ex quodā calo-
re iracūdiæ & tædio, moleſtiæ aut metu:cū obtento
per importunitatē vel metum æquiparētur,ſecundū
Inno.in c.petitio.de iureiur. talis donatio morte do
nantis non cōfirmaretur,nec poſſeſsio ſaltem habēs
iuris effectum,cùm nō tradat,nec ſit apta nata trahe
re ad ſe dominiū: per mortem donatoris dicto caſu
non transferretur in donatarium,ſecundū Bal.ſing.
per illum tex.in l.j.C.de petiti.bo.ſubla.lib.x. quem
ſequit̄ Iaſon in d.§. ſi vir vxori. iij.col. ideo ſi in tali
donatione interceſsiſſet iuramentum, quod de iure
regulariter firmat inter cōiuges donationē,talis me-
tus ſeu importunitas donatarij eſt iuſta cauſa diſpē-
ſandi & relaxandi iuramentū per epiſcopū,vt ſingu.
decidit Guido Pa.q. ccxxiiij. Pari ratione crederem
idem eſſe in dona.per alterū ex coniugibus alteri fa
cta,vbi donatarius donatori in paſsiōe deſiderij car
nalis conſtituto, carnis debitum denegaſſet: & vt ei
tunc obediret,talem don.extorſiſſet, vt à ſimili dici-
tur de medico donationē ab infirmo extorquēte vt
eū ſanet.ff.de va.& extraor.cog.l.medicus.vel aduo-
cato pactū de quota litis cū ſuo clientulo faciēte. l. ſi
q aduocatorū.C.de poſtul.aut iudice iuſtitiā vēden-
te.c.cū æterni tribunal.de re iud.lib.vj.cū ex iuſtitia
ſit inter cōiuges debitū carnis perſoluendū. Nec ſine
cauſa vocatur debitū.& fortè idem ſi aliud ſeruitium
cōiugale negaſſet,quod fuiſſet cauſa don.tales certè
cōparātur meretricib⁹, de quibus dicit̄: Carnes car-
nifices,carnes vendunt meretrices. Pro quibus facit
quod ſ.dixi,ꝙ ſicut venalis cōcordia eſt inter coniu-
ges ꝓhibita, ſic etiā lucra importuna ſunt inter eos
reprobata. Crederē tñ,ꝙ cōiuges ſine fraude blandi-
loquio dulci & honeſto ad beneficiū ſe mutuo attra-
here poſſunt,& ita limitarē deciſi.Bal.p l.fin.C. & ff.
ſi qs aliquē teſta.prohib. quod eſt not.quod qualiter
intelligat̄ ponit pulchre Bald.in j.parte cōſi.ccxxiij.
incip. Pūctus infraſcripti conſilij.vel ſi hoc fieret cau
ſa remunerationis,vt quia plebeius nupſit nobili mu-
lieri,in cui⁹ nobilitatis recōpēſam recognouit ab ea
dotē recepiſſe,quā ei ſup bonis ſuis aſsignauit,ſecun-
dum Bar.in l.ſi diuortio.ff.de verb.obli.quia hoc fa-
ciendo videtur eā ſibi donaſſe, nec eam reuocare poſ
ſet. Idem eſſet vbi eſſet æqualitas perſonarū,quia re-
uocari non poſſet vſq; ad mortē,vt ſingu.decidit Io.
And.in addi.Spec.in rub.de don.inter vir.& vxo. Nā
ſi fieret propter cōcordiā aliter inter cōiuges nō ha-
bendā,nō valeret. Cōiugiū enim,vt dixi,amore & ſo
ciali dilectiōe debet initiari, & inchoari, cōtinuari,
& obſeruari,ac interruptū (vt ita loquar) recōciliari:
nō importunitate, aut venalitate ꝓtij, nec amore vo-
luptatis ſed gratificæ ſocietatis ſub ſpe obtinēdæ ꝓ-
lis. Ideò licet proles deficiat,& ex matrim.nō ſequat̄,
ꝓpter hoc matrim.nō diſſoluit̄,nec repudiū tolerat̄.
Cū ſolū nō dicatur cauſa prolis factū,ſed vt fornica
tio euitetur,& ſufficit vnā de plurib⁹ rationibus ma
nere.inſtit.de nupt.§.affinitatis. Ideo Spurius Carbi
lius,q ſterilē repudiauit vxorē,& primus Romæ re-
pudiū introduxit,reprehēſione nō caruit,vt ait Va-
lerius lib.ij.tit.de inſti.antiq. Nam inſtitutio matri-
monij ante peccatū fuit tñ ad officiū,vt ſcilicet na-
tura multiplicaret̄,ſed nunc poſt peccatū eſt ad offi-
ciū, vt proles habeat̄,& ad remediū,vt fornicatio eui
tetur,ſecundum glo.in c.j.xxxij.q.ij. Quia,teſte La-
ctātio in libr.de vero cultu,tradunt ingenioſi poëtæ
tres furias quæ hoīm mentes exagitāt: qm̄ ira vltio-
nē deſiderat,cupiditas opes,& libido voluptates,ta-
mē Deus limites ſtatuit, quos tranſcendere nō licet.
Nam in remediū iræ data eſt iuſtitia: in remediū cu-
piditatis data ſunt nobis neceſſaria: & in remediū li
bidinis coniugium pro ſobole propagāda. Vnde nō
immeritò in tam ſanctæ & indiuiduæ ſocietatis ho-
norē,& ne tantus amor inter eos vertat̄ in odiū pro
hibuit lex turpē ſeu famoſam actionē inter tam con
iunctos & amore cōglutinatos competere,qualis eſt
actio iniuriarū,vt plenè Alex.in l.diuortio.§.ſi fun-
87 dum.ff.ſol.matr. † Et idem in actione furti, quod eſt
cōtrectatio rei alienæ.l.j.& ij.ff.de furt. Et qlibet cō-
iugum dicitur bonorū alterius quodāmodo dñs.l.j.
& ij.ff.rerū amota. Ex quo dicit ibi Bart. ꝙ pōt vxor
de bonis mariti & ecōtrà,moderatā facere eleemoſy
nā.quē ſequitur Pan. in c.ſi quis.de furtis. Et ea quæ
ab ipſis actibus promiſcuis cōſumuntur nō ſubiacēt
repetitioni: q̄ cōpenſatio inter nullos alios fit ſocios,
niſi de cōcurrentib⁹ quantitatib⁹. Sed hic etiā de ex-
cedētibus.l.fin.C.de pact.conuent. tam ſuper dote,q̄
propter nuptias don. Vnde pro his & dotibus vir &
vxor ſecundū Franciæ conſuetu. ſimul āgunt & con-
ueniuntur,vt dicit Io Fab.in §.fuerat.inſtit.de actio.
Imò oēs actiones perſonales vxori cōpetentes etiam
cōpetunt marito ſecundum conſue. pro quibus ſolus
maritus experitur.fac.l.j.in fi.cum l.ſeq.ff.de iniur.
& l.j.vbi Io.Fab.C.de bo.mater. Imò dicit Io.Fab.in
88 §.prædicto.fuerat.inſti.de actio. † ꝙ maritus in Frā-
cia facit & præſtat homagiū dño pro feudo vxoris.
Et homagium & cætera vxori debita recipit: ſed cui
tenetur vaſallus obedire & ſeruire, an vxori eius do
minæ

minæ, vel marito ſuo, videatis Aluaro. in c. j. an mari-
tus ſuccedat vxori in feudo. Nec etiã repetitur quod
in alterius ægritudinem erogatũ eſt. l. quod in vxoré.
C. de nego. geſt. vbi dicit Bal. Maritũ lucro dotis fore
priuandũ, ſi vxori alimẽta negauerit, aut medicinam
acſi eam interfeciſſet. l. ſi ab hoſtibus. §. fi. ff. ſol. matr.
Et ſi ei medicum adhibuiſſet, ſed non bonũ, vt plenè
dixi in verbo, *Et vxorem nomine Adel.* Quia ſecundũ
Apoſt. ij. ad Corinth. j. Coniuges ſicut ſunt ſocij cõſo
lationũ, ita eſſe debẽt & paſsionũ, vt impleatur quod
ſcribitur eccleſiaſt. xxv. In tribus placitũ eſt ſpiritui
meo, quæ probata ſunt corã Deo & hominibus, con-
cordia fratrũ, amor proximorũ, & vir ac mulier ſibi
89 bene conſentiẽtes. † Tenetur enim vxor virũ ſequi,
licet vagabundum, quocunq; vadat. l. Mæuia. in fi. ff.
de annuis lega. Si tẽpore quo cõtraxit cum eo, vaga-
bundus erat: & nunc ex honeſta & iuſta cauſa vagari
vult. l. ſi quis neceſsitate. xxxiij. q. ij. glo. & doct. in c.
j. de coniugio lepro. & Bal. in l. qui manumittitur. ff.
90 de oper. libe. † Nam mulier nubẽs efficitur de fami
lia viri, ſecũdum Bar. per illum tex. in l. fi. C. de verb.
ſigni. & illius ſortitur forum. l. cùm quædam puella.
ff. de iuriſd. om. iud. Ambotúmq; idem eſt domiciliũ.
l. fin. C. de incolis. lib. x. Coruſcãt pariter fœminæ ra-
diis maritorum. l. fœminæ. ff. de ſenatori. ita quòd ſi
plebeia nubat nobili, efficitur nobilis. l. quicunq;. vbi
Bar. C. de re mili. lib. xij. Et econtrà nobilis nubẽs ple
beio, nobilitatẽ perdit. l. j. C. de digni. eo. lib. Vnde vi-
demus, quòd ſibi inuicẽ coniuges ſingulari tã diuina
quàm humana ſocietate iuncti ſuccedunt in defectu
parentum, quacunq; alia poſtpoſita ſocietate, qualiſ-
cunque prærogatiuæ & priuilegij exiſtat: adeo quòd
etiam fiſcus excluditur, vt plenè dixi in dicto verbo,
Et vxo. nomine Adel. in iiij. arti. De hac profectò ſocie
tate & indiuiduo amore, ſic dicit tex. in l. penul. C. cõ
munia vtriuſq; iudi. Quis enim ferat liberos à paren
tibus, vel à fratribus ſorores, aut viris coniuges ſepa-
rari? q. d. nemo. facit l. plerunq;. ff. de ædili. edic. in fin.
quinimo nulla iuriſdictionis authoritas hoc põt, vt
ibi. Ideo videmus ſeruos mariti cõtra vxorẽ non tor-
queri, ſecundũ Bar. in d. l. j. §. ſi vir. ff. ad Sillana. Quia
ſi hoc fieret contra ſemetipſum torquerẽtur, cùm ſint
duo in carne vna, vt vidiſtis. Et pro tanto hæc omnia
dixi, quia natura, ratio, & lex coniugij fidelitatẽ po-
ſtulant, necnon amorẽ & cordialem ac inſolubilem,
ſocietatẽ & amicitiam: quæ præcipua eſſe debet inter
91 coniuges, vt nobis exẽplo veteres oſtenderũt. † Nar-
rat profectò Vale. lib. vj. tit. de fide vxorũ erga viros.
Quòd cũ Sulpitia Lentuli vxor à matre ſua Iulia di-
ligentiſsimè cuſtodiretur, ne Lentulum virũ ſuum à
duumuiris proſcriptũ in Siciliam ſequeretur: ipſa tñ
familiari veſte cum duabus ancillis & totidem ſeruis
clãdeſtinè fugiẽs ad ſuum virũ peruenit, nec ſeipſam
proſcribere erubuit, vt ei fides, amor, & amicitia in
cõiuge proſcripto cõſtarẽt: adimplẽs hæc optima mu
lier, quod ſuprà dictum eſt: Relinquet homo patrem
& matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, econtrà vxor viro
ſuo, Epheſ. v. Refert pariter ibidem, ꝙ Tyria Quintũ
Lucretium virũ ſuum proſcriptũ inter cameram &
tectum cubili abditum, vna cõſcia ancillula ab immi
nẽti exitio, non tamẽ abſq; ſui magno periculo tutũ
præſtitit: ſingularíq; fide & amore id egit, vt cùm cæ-
teri pſcripti in hoſtilibus alienis regionibus per ſum
mos animi & corporis cruciatus vix euaderẽt: ille in
cubiculo & coniugis ſinu ſalutẽ retineret. Portia Bru
ti in Cæſarem coniuratoris vxor plus fecit: quæ cùm
poſt mortem Cæſaris audiſſet ſubtractum eſſe ſibi vi-
rum, & fugitiuũ exiſtere, nil ſibi lætum amplius exi-
ſtimans, cùm cultrũ nullũ haberet quo ſe perimeret,
ſtatim ignitos carbones (quod ſibi propinquos habe
bat) gutturi iniectos exhauſit. A quibꝰ præcordia exu
rentibus ſpiritũ exalauit. Et Carthagine per Scipio-
nem deleta, Aſdrubale ibi tunc regnante transfugæ
dato, eius vxor ſe ſuóſq; liberos in medium iecit in-
cẽdium, vidẽs mariti ſui amiſiſſe conſortium, ac ſuæ
caſtitatis inter hoſtes proſpiciens labyrinthũ. Et nu-
rus Heli ſummi ſacerdotis vxor Phinees prægnãs au
dito, ꝙ mortuus eſſet, in bello vir ſuus, incuruauit ſe,
& prę dolore ſubito peperit. j. Regum iiij. quia, vt ibi
dicit Lyra, Dolor magnus & repẽtinus accelerat par
tum. De Hipſicratea vxore Mitridatis regis per Va-
lerium lib. iiij. ti. de amore coniugali habetur, ꝙ virũ
ſuum eo vſq; dilexit, vt ſeipſam in habitum virilem
transformans, tonſiſq; capillis, decorem ſuum ex to
to ſpreuit, vt ſui cõiugis periculis intereſſe poſſet: &
cum Mitridates fuiſſet à Pompeio deuictus, ipſeq; fu
geret, eum ſemper vxor inſecuta fuit, ſuíq; viri perſe
cutionẽ alleuiãs, per omnia conſolata eſt. adeo ꝙ (vt
dicit Valerius vbi ſuprà) Mitridates cũ domo & pe-
natibus vagari ſe credidit vxore ſimul exulante. Fer-
tur inſuper in Aquileiana obſidione tempore Maxi-
mini imperatoris, fœminas Aquileiẽſes tãtæ magna
nimitatis fuiſſe amoris & amicitiæ ad viros, vt cùm
nerui & funes ad ſagittas emittẽdas maritis ſuis deeſ
ſent, ſibiipſis capillos capitis præcidiſſe, & ex ipſis fu
nes arcuum feciſſe, vt poſtea in earũ gloriã templum
Veneri caluæ ſenatꝰ dedicauerit. Sic pudiciſsimæ mu-
lieres Romanæ interdũ feciſſe legũtur, quę maluerũt
capite deformato maritis conuenire, q̃ integris crini
bus hoſtibus ſeruire, ſecundũ Vegetium in lib. de re
mili. quẽ gl. refert in clem. attẽdentes. de ſtatu mona-
cho. In nullo prætermittẽtes memorandæ illæ mulie
res, quod dicitur in l. ſi cùm dotẽ. §. ſi maritus. ff. ſolu.
mat. ibi. Quid enim tã humanũ eſt, q̃ vt fortuitis caſi
bus mulieris maritũ vel vxorẽ viri eſſe participem?
quia eo modo plus alleuiatur dolor? Refert etiã Va-
lerius eod. lib. iiij. & tit. al leg. ꝙ Myniæ cũ publicæ cu
ſtodiæ incluſi capitali aſſeruarentur ſupplicio, & ve-
teri ſtatuto Lacedęmoniorũ, nocturno tẽpore paſſuri
eſſent, per fideles eorũ cõiuges, quæ velut allocuturæ
perituros viros impetrãdo à cuſtodibus aditũ intra-
uerũt, cõmutatáq; veſte per ſimulationẽ doloris vela
ris capitibus liberati fuerũt. Ad hoc facit quod ſingu
lariter decidit Floria. in quadã per eũ diſputata quæ-
ſtione incipiente. Inquiſitus de crimine capitali. vbi
quandam quæ de marito ſuo capitaliter accuſato, ſic
fecerat, excuſat mulierem dicẽs, quòd licet tale factũ
non fuerit commendabile, cùm non ſit illudendum
iuſtitiæ. l. ſi prętor. ff. de iudi. tamẽ moraliter loquẽdo
maximè propter rem boni exẽpli, & vt mulieres ad
maiorem cóniugum dilectionem atq; amicitiam vi-
riliter excitẽtur, talis mulier nedum excuſanda, imò
præmianda erat. Et adeo quòd licet non poſſet aliâs
maritus conſtãte matrimonio donare vxori, vt dicta
l. j. ff. de donatio. inter virum & vxorẽ, tamen valebit
hoc caſu donatio, quæ non propriè eſt donatio, ſed
meritoria retributio, ſecundum eum, vbi ſuprà. In
his profectò mulieribus verificari poteſt, quod Deus
in primi parentis creatione dixit, Gene. ij. Faciamus
ei adiutorium ſimile ſibi. Verè enim fuerũt mulieres
iſtæ adiutorium maritis ſuis, quibus adaptari poteſt,
quod ſapientiſsimè ſcribitur, Prouerbio. xviij. in fin.
Qui inuenit mulierem bonã, inuenit bonum, & hau
riet iocunditatem à domino. & Eccleſiaſt. xxxvj. Qui

posſid

poſsidet mulierem bonam, id eſt humilem, & modo-
ſtam, inchoat poſſeſsionē. id eſt incipit eſſe diues: po-
ſito φ nihil plus haberet: & adiutorium ſecundū eum
eſt, id eſt ſecūdum volontatē viri ad bona multa pro-
curanda. Et columna, vt requies, ſcilicet ad ſuſtenta-
tionē domus cum viro. Ex quo dicebat Heſiodus ille
Philoſophus: Nil melius eſſe viro, quā cum vxorē na
ctus fuerit bonā. Nam olim, vt refert Catholicō, puel
læ nobētes inungebantur ſuaui & odorifera vnctio-
ne: & inde dicitur vxor quaſi vnxor, quia vnctio deſi
gnat lenitatem. Et odor bonam fama quæ debet eſſe
in vxore. Debet enim eſſe nitis & lenis, cōſolās virū
in tribulationibus & afflictionibus ſuis: ſicut fecerūt
92 mulieres præfatæ. † Sed nunquid econtrà viri vxo-
res dilexerunt? Certè ſic. Vnde narrat Valer. vbi ſ. φ
Caius Gracchus Corneliam vxorē ſuam eatenus di-
lexit, φ pro ipſa à morte liberanda mori voluit, atq;
ſeipſum ioteritu ſerpentis occidi ſuſtinuit. Cum ſibi
aruſpex dixiſſet, aliter vxorem à morte liberare non
poſſe. Similiter Quintus Plauti⁹ (cùm eius vxor Ore
ſtilla deceſsiſſet) ea funerata & in rogum poſita inter
officium vngēdi & oſculādi diſtricto ferro incubuit.
Quem amici (ſicut erat) togatū & calciatum corpori
cōiugis iunxerūt, ac deinde ſubiectis faſcibus vtrūq;
cremauerūt. Ecce quāta cōiugū dilectio, amor & ami
93 citia: quæ in beluis etiā demoſtratur. † Nam vt legi-
tur lib. xij. de propri. rerū. Gallus & paſſer maſculus
valde zelat pro ſua vxore, pro qua pugnare cōſueuit,
ſecundū Philoſ. Et ſimiliter facit aper, qui pro vxore
atrociter pugnat vt ibi dicitur lib. xviij. c. aper. ij. col.
Nec immeritò, qa cōiūx eſt pars corporis: vnde ipm
coniugē ſicut ſeipſum defendere tenetur. Et q cōtra-
riū facit, crudelior eſt omni beſtia. vt d. c. admonere.
xxxiij. q. ij. facit tex. in §. patitur. inſti. de iniu. Pariter
bos & equus ſuos cōpares diligūt, ita φ ſi vnus mute-
tur, alius trahere iugū neſcit. xxxij. q. v. horrēdus eſt.
& inſti. de lege Aqui. §. itē ſi ex pari mularū. Nā ſecū-
dum Aug. ij. deciui. Dei. xvij. c. Matrimoniū fit inter
hoīes, vt honeſta cōcordia inter eos habeat, & inſup
fidelitas obſeruetur, ac dulcis amicitia. q̄ ſecūdū Phi-
loſo. viij. Ethic. Inter virū & vxo. cōſiſtēs dicitur natu
ralis claudēs in ſe honeſtū, vtile, & delectabile. Si igiť
gētiles & Bruta in cōiugio amorē tm̄ & amicitiā ſer-
uauerūt: nūquid fidelibus eſt opportunū, vt amicitia
in eis cōperiatur, cū amicitia ſit mater proſperitatis?
facit tex. not. in l. Titię. in prin. ff. de auro arg. leg. vbi
dr̄, φ maritus abſq; ſimulatione & mendacio cū vxo
re viuere debet. Quia vt dicit Aeſopus in fabula de
mure & rana: Omne gen⁹ peſtis ſuperat mēs diſſona
94 verbis † Tertiò dixi, φ coniuges patiēter viuere de
bent. Patiētia eñ matrimo. ſeruari & honorari debet
ſine qua lōgo tpe durare ſaltē honeſtè nō pōt tanquā
ſine pace, quæ dr̄ vinculū charitatis. c. nouit. de iudi.
Non certe debet quiſquā eorū torbare alterū iniuſtè
facto, neq; verbo, vt dicitur j. Pe. iij. ibi, Viri ſimiliter
cohabitātes ſecundū ſciētiā, quaſi infirmiori vaſculo
muliebri impartiētes honorē tanq̄ cohæredibus gra-
tiæ & vitæ, vt nō impediātur orationes veſtrę. Sed in
fide vnanimiter compatientes &c. Inde dicit tex. in l.
medico. §. vxori. tit. præall. ff. de aur. & arg. leg. φ ma-
ritus verbo & facto vxorē honorare debet. Sicut fecit
ibi teſtator, qui vocauit eam dominā. & l. Titia. §. qui
Marco. ff. de ann. leg. Et ſi alter ipſorū aliquo defectu
præoccupatus fuerit, reliquus eum inſtruere debet in
ſpiritu lenitatis, cōſiderās ſeipſum ne & ipſe tētetur.
Nam alter alterius debet onera portare, dirigere, be
nignè reducere, & cōſolari, ſic adimplentes legē Chri
ſti. Cùm eñ vn⁹ ipſorū exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum
nihil ſit, ipſe ſe ſeducit, dicit Apoſto. ad Gala. vlt. Qm̄
ſi diximus, φ peccatum non habemus, nolmetipſos
ſedocimos, & in nobis veritas nō eſt. j. Io. j. Ideo non
debet alter ipſorū de his quæ fidem coniugij non cō-
cernunt contendere cum altero: quia ſæpe ex conten
tione immodeſta excitantur iurgia: ex quibus ſecre-
ta ſæpius reuelantur. Vnde contendere nulli ſapiēti
cōgruit neq; rei perfectę: potius enim experimur res
quātò imperfectiores, tantò ad contentionē prōptio
res eſſe: cōtra quos clamat idē Apoſt. Fugite contētio
nes. Re vera videmus dietim plurimos coniuges eſſe
impatiētes, potius opinione propria, quàm vexatio-
ne extrinſeca, vel occaſione aliqua, non conſiderātes
honorē matrimonij, nec cōmunium liberorū fidem:
de qoib⁹ loquitur tex. aureus in l. vnū ex familia. §. ſi.
ff. de leg. ij. Honor enim, inquit, bene trāſacti matri-
monij, necnon fides cōmunium liberorū patrē indu-
cunt, id eſt inducere debent, vt de matre, ſcilicet eius
vxore, ſecus nihil præſumat. Licet eñ ſæpe cōtingat
mulieres eſſe durę ceruicis, tamē aliàs pudicę marito
95 vtiles domū & familiā ſufficiēter regentes. † Certè in
96 his quæ domi fiunt ſunt patienter tolerādæ. † Cùm
triplici maledicto mulieres ſubiectæ ſint, ſcilicet ma
ledicto opprobrij, qun ad nun cōcipiētes: vnde dixit
poſt conceptum Rachel, Abſtulit Deus opprobrium
meum. Secundò, ſubiectæ ſunt maledicto peccati,
quo ad cōcipiētes. vnde in Pſal. l. Ecce enim in iniqui-
tatibus cōceptus ſum. Tertiò, ſubiectæ ſunt maledi-
cto ſupplicij quo ad parturiētes: vnde Gene. iij. In do
lore paries &c. Vnde cum virgo Maria quo ad hæc
omnia fuerit ſola inter mulieres benedicta, cuius vir
ginitatis fœcunditas, & fœcunditati in conceptu ſan
ctitas, & in parto ſanctitati iocunditas, adeo ſingula
riter collata fuerint, meritò ſont fœminæ patienter
tolerandæ: imò interdum conſulendæ. Exemplo im-
peratoris Iuſtiniani qui dominā eios vxorem Doro-
theam in negotijs etiā foraneis conſuluit, à qua cōſi
lium ſalubre obtinuit. Merito cuius eam reuetēdiſsi
mam nominauit in §. hæc autem omnia. in Authē. vt
iudic. ſine quoquo ſuffra. colla. v. vt dixi ſuper verbo,
Duas habens filias. in j. fallē. Pariter legitur de Philip
po Macedonum rege, qui vxorē habuit, quę ipſom in
cubiculū intrantē excluſit: tamen excluſus iniuriam
tolerauit, atq; verſu tragœdico ſeipſum cōſolari ſtu-
duit. De Gorgia etiam traditur, cui eius vxor eo φ ca
ſtus erat, ſibi iniuriabatur: & ancillæ quia pulchrior
erat inimicabatur: ex quo forſan conſuetudo orta eſt
pro pace habēda, φ vxores tenere nolunt ancillas eis
pulchriores. Et Socrates ſecundū Hieron. duas ſimul
habuit vxores, quæ cū crebro inter ſe iurgarentur, &
ille eas irridere erat ſolitus, φ propter ſe fœdiſsimū
hominē, ſimis naribus, recaluato frōte, piloſis home-
ris, & repandis cruribus diſceptarēt: nouiſsimè verte
runt in eum impetū: cúmq; autē reſiſteret, aquam im
mundam ſuper ipſum proiecerūt, qui terſo capite pa
tienter reſpōdit. Sciebā φ hæc tonitrua imber ſeque-
retur. Ecce quāta antiquorum virorum patiētia fuit
erga vxores. Calor enim mariti & impetus facilè ſæ-
uientis eſt profectò refrenādus. l. nec in ea. ff. de adul-
97 teriis. † Sic ecōuerſo fœminæ, nedum patientiam,
imò & reuerentiā ſuis debēt & tenētur exhibere ma-
ritis: φ maior dignitas eſt in ſexu virili. l. j. ff. de ſena.
Vnde Sara prudens Gene. xvij. virū ſuū vocauit dñm,
in ſignū reuerētię ei debitæ. Et in l. ea q̄. ff. de do. inter
vir. & vxo. eū vocauit dñm chariſsimū. Et vxor Phi-
lonis Philoſ. in cœtu matronarū interrogata cur au-
ream

ream coconá ſicut cæteræ nõ ferret? reſpõdit ꝙ vxor
ſatis babet ornaméti viri virtuté & bonorem. iuxta
illud Euripidis philoſ. Vxor, inquit, quæ ſapit, ſerua
eſt viri: q̃ nõ ſapit, eũ ſpernit. Bonæ em mulieri ſemp
videri debet facies mariti reuerenda: ita ꝙ nullũ alte
rũ exiſtimare debet marito ſuo pulchrioré, digniore
ſapientioré, nec fortioré: magis pudicũ, aut dulcioré.
Vir etiã de pudicitia vxoris ſecus ſuſpicari nõ debet.
l. vnũ ex familia. §. fin. ff. de leg. ij. ſ. alle. vnde Bernar.
ſanctiſsimus in epiſt. de cura & regi. domus. De fœmi
nis, inquit, tuis ſuſpectis quid agant, ignorantiã non
ſcientiã quæras: quia poſtq̃ ſcineris crimé malæ vxo-
ris à nullo medico curaberis. Doloré de mala vxore
tunc mitigabis, qñ idem aut peiora de aliorũ vxori-
bus audieris. Cor nobile & altum nõ inquirit de ope
cibus mulierũ. Malã vxoré potius riſu, q̃ baculo caſti
98 gabis. hæc ille. † Et ꝙ vxor debeat marito reuerẽtiam
docet tex. in l. alia. §. eleganter. ff. ſol. mat. Præſertim
in boc regno Franciæ: vbi ex conſuet. mulieres in po
teſtatem tranſeunt maritorũ, ſecundum Io. Fab. in §.
j. inſtit. ad Tertyl. & in l. non ſine. C. de bo. quæ liber.
facit quod dicit in l. j. C. de bon. mat. Idẽ dicit Maſue.
in tit. de poſſeſſorio. §. item maritus. vbi de conſuet.
inquit. Vxor dicitur eſſe in viri poteſtate, ſi vir ſit ſui
iuris. Idem de iure Lombardo & iure canonico, ſecũ-
dum Bal. in ti. ſi maritus ſuccedat vxori in beneficio.
circa fi. ſed viro mortuo ipſo facto vxor remanet ſay
ſita, & in poſſeſſione rei dotalis: nec opus eſt de nouo
apprehendere poſſeſſionem. hæc ille. Vide eũdem in
tit. de dote & matri. §. item de conſuetudine vxor. Et
in tit. de præſcrip. §. item & res dotalis. cum §. ſequẽ.
dicit poteſtaté coniugalé ſurrogatã eſſe loco patriæ
poteſtatis, quæ præſcriptioné impedit. l. j. C. de anna.
exceptio. Viri em̃ Galli in vxores (Cæſare lib. vj. cõm.
de bello Gallico referẽte) vitæ neciſq; habebãt olim
poteſtaté. Imò cùm pater familiæ illuſtriore loco na
tus decedebat, eius propinqui cõueniebãt, & de mor-
te, ſi res in ſuſpicioné cadebat de vxoribus in ſeruilé
modum quæſtioné habebãt. Et ſi cõpertum erat, igni
atq; omnibus tormẽtis excruciatã interficiebãt. hæc
ibi. Sed quicquid ſit de iure aut Francorũ cõſue. mul-
tos videas de facto eſſe in poteſtate vxorũ, nec mirũ:
qñ in Francia mulieres publicè negotiãtur, & plura
acquirũt maritis bona & officia, vt dicit Barba. in c.
j. de peculio cle. allegat Bal. in l. j. C. de eden. & in l. cũ
oportet. C. de bo. quę libe. Et in omnib⁹ mobilibus, &
acqueſtis immobilib⁹ ſunt ſocij, ſecundũ Io. Fab. in §.
j. in fi. inſtit. de acquiſi. per arroga. niſi vnus alterius
illud renũtiaſſet, prout facere poteſt. Cùm ex hoc re-
nuntiãs non efficiatur pauperior: & ſic locũ nõ babet
ratio l. j. ff. de do. inter vir. & vxo. ſecundũ Rotã in an-
tiquis deciſio. dcccxliij. incip. Cõſuetudo eſt in quodã
loco. de quo plenè dixi in verb. *Et vxo. nomine Adel.*
in iiij. act. Pro Io. Fab. ꝙ vxor ſit in poteſtate viri, fa-
cit tex. Gene. iij. vbi Deus poſt hoĩs lapſum ad fœmi-
nã. In dolore, inquit, paties filios, & ſub viri poteſta-
te eris. Et j. Pet. iij. Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis. qa
ordo eſt naturalis in oĩbus, vt ſeruiãt fœminæ viris.
99 xxxiij. q. v. c. eſt ordo. † Et in ſumma vxor eſt in pote
ſtate mariti quo ad vendicationé: quia eã à ſcholari
vel alio retentã vẽdicare poteſt. l. j. §. per hãc. ff. de rei
vendi. Secundò, quo ad forũ ſortiendũ. d. l. cũ quædã
puella. ff. de iuriſd. omn. iud. quod ſecus eſt in cõcubi-
na, vt not. in l. de iure. ff. ad municipa. Tertiò, quo ad
operas: quia viro operari tenetur, ſecũdũ ꝙ decet mu
lieres ad ornaméta cõiugij, vt eſt ſuere, colos regere.
l. ſicut. iuncta gl. ff. de ope. libe. Quãtũ operarũ cõmo-
dum eſt mariti: ſecus de operis, quæ ꝓpriè nõ ſunt ex
officio & operis naturalib⁹ mulierũ. vt ꝙ ſit bona me
dicatrix: quia tunc quo ad illud cõmodũ iure cõmuni
dicitur in poteſtate patris. l. ſi vxoré. C. de cõdi. inſer.
100 Tñ † in dubio quicquid acquirit vxor præſumitur
acquiſiuiſſe de bonis mariti, vt euitetur ſuſpicio tor-
pis quæſtus. l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vxor. &
l. etiã. C. illo eod. tit. quæ ꝑſumptio etiã locũ habet in
cõcubina, vt oĩa acquiſiuiſſe præſumat ex bonis ama
ſij, ſecundũ Bal. ſing. in l. j. C. de nat. libe. Sed in acqui-
ſitis per filiã de quibus cõſtat eã acquiſiſſe, cẽſetur in
poteſtate patris. Et idem quo ad alia & actus iuris ci
uilis, vnde filia maritata patre viuẽte teſtari non poſ
ſet, nec ſine eius cõſenſu donare cauſa mortis. Pręter-
ea cẽſetur in poteſtate viri quo ad debitum carnis, &
ecõuerſo, vir in poteſtate vxoris: ex ſtatuto tñ & con-
ſue. Toloſa. filia maritata velut ſeorſum à patre habi
tãs, cẽſetur & habetur pro emãcipata, & pariter fili⁹.
Ideo nihil patri acquirũt. de quo vidiſtis ſup verbo,
Matré inſuper Clerã. Nec in Francia ratione poteſta
tis cõiugalis, qua ſoluta per morté viri nõ recidit in
poteſtaté patris: quod ſecus foret in ſimplici ſponſa,
ſecundũ Maſue. alleg. ti. de dote & matrimonio. §. itẽ.
101 de conſuet. vxor. † Vnde reſtat mulieres eſſe vbique
ſubditas viris ſuis, adeo ꝙ viri eas leuiter caſtigare
poſſunt, quoties expedierit. Nec poſſent ipſæ talé ca-
ſtigationé propulſare, ſicut nec filius contra patré eũ
moderatè corrigẽtem, ſecundũ Bald. in l. vt vim. ff. de
iuſti. & iur. & dixi ſuper verb. *in eod. teſta. relinquẽs.* ij.
Nõ autẽ debẽt eas flagellis verberare: quod ſi facerẽt
à viris licitè diuertere poſſent, ſecundũ Bal. in l. cũ fa-
tis. C. de agri. & cenſi. lib. xj. tex. in Auth. vt cũ de app.
cog. §. qa verò plurimos. Facit tex. in c. ex tranſmiſſa.
& c. literas. in fi. de reſti. ſpol. & bona glo. in c. j. vt lite
nõ cõte. facit l. cõſenſu. C. de repu. & in Auth. vt liceat
matri & auiæ. §. cauſas. col. viij. Ergo in leui caſtiga-
tione ſunt viris ſubditæ, & cõſequẽter ad maioré pa-
tientiã habendã tenẽtur, vt in omnibus ſint dulces, &
patiẽtes, prout fuiſſe leguntur antiquæ mulieres, quę
plus q̃ viri propter eorũ reuerentiã patiẽtiſsimæ fue
runt. Nam tradit nobis barbatus ille Hieron. contra
Iouinianum, ꝙ Diullius vxoré tantæ continentiæ &
patientię habuit, vt omnibus poſteris eſſet exẽplum,
vt cum iam ſenex & tremẽti corpore in quodã iurgio
audiſſet ſibi improperari, ꝙ os fœtidum haberet, con
feſtimq; ad vxorem rediiſſet, ipſam redarguens, cur
tantis tẽporum luſtris ꝙ matrimoniũ durauerat, ſibi
nõ intimaſſet, reſpõdit, feciſſem, niſi putaſſem oĩbus
viris ſic os olere. Ecce quanta mulieris pudicitia, quę
nunquã alterius viri flatũ ſenſerat. Et quanta patiẽtia
tanto tempore, vitium copulationi coniugum valde
oneroſum ſubticuiſſe, & patiẽter toleraſſe. Terentia
Emilia glorioſi Scipionis vxor, vt Valer. lib. vj. tit. de
fide vxorũ erga viros. in prin. Mulier ſi quidé ſanctis
etiam vſq; in cœlũ extollenda laudibus, quæ præter
morem vxorũ cùm iam ſenem vidiſſet ſuum virũ in
ſuæ ancillulæ concubitũ incidiſſe, quantũcunq; ei vi-
deretur difficilimũ: id tamen conſtanti animo velut
inclyta mulier pertulit, exiſtimans diſcretæ mulieri
nimium indecens, ꝙ vir ſuus qui ſua ingenti virtute
tot reges & validas nationes Romano ſubegerat im-
perio, dici & ſcribi ꝙ amore ancillulæ detineret. Vn-
de quo ad vixit crimé ſilẽtio oppreſsit, vt nedũ alter
ſed nec etiã vir ipſe vnquã perpẽdere potuit eam ſen
ſiſſe quid ageret. Et nõ ſolùm hoc archanũ Scipione
ipſo viuente ſeruauit: ſed & eo defuncto ad tollẽdam
eius infamiã ſtatim ancillam liberali animo manu-
miſit

miſit, deinde eam cuidã liberto ſuo coniugẽ dedit, ne
102 magnifici viri fama inclyta macularet.† Plus tradit
Frãc. Petrac. de Griſilide fœmina nullius nobilitatis
genere inſignita, ſed aliqualis pulchritudine ineffabi
lis, tñ modeſtiæ, obedientiæ, patientiæ, & fidei ſplen-
dore erga maritũ. Quæ cum Valtero Salutiarũ mar-
chioni cõiugata foret, & filiã pulcherrimam, deinde
filiũ peperiſſet, & lactaſſet, Valterúſq; vt ſuæ vxoris
experiretur fidem & patientiã, finxiſſet ſe illos inter
fici velle, & cuidam ſatelliti duo iuſsiſſet eos ſecreto
modo Bononiã deferre ad ſororẽ videlicet ſuã, q̃ illic
cuidam militi nupta erat: ex qua liberorũ amiſsione
Griſildis nunquã mutati animi demõſtrauit indiciũ.
Vnde Valterus vt actiùs Griſildim experiretur, è Ro-
ma fingẽs iterũ nubendi licentiã obtinuiſſe, imò pro
quiete populi prçeptũ Griſildis, & ſi triſtis in corde,
incõcuſſa tñ ſtetit animo, publicè Valtero reſpõdẽs:
Nouæ tuæ cõiugi volens cedo: ac ſic veſte præclara ſe
exuens, anulũ quo eã ſubarrhauerat eidem reſtituit:
& cũ ſola camiſia Valterus eã in domũ paternã abire
fecit. Sed cũ filiã è Bononia iam ætatis xij. annorũ &
vltra venire feciſſet, & Griſildim ſimiliter prçparãdi
cõuiuij cauſa mãdaſſet: q̃ cùm puellã eius filiã vidiſ-
ſet, arbitrans illam eſſe Valteri nouã vxorẽ, cúmq; ſe
reno vultu intranti puellæ obuiaſſet: eamq; ſic (bene
venerit domina mea) ſalutaſſet. Atq; ita tam ipſam q̃
reliquos comites læta frõte & mira verborũ ſuauita
te recepiſſet: ac cũ vidiſſet Griſilidis nouã ſpõſam pul
cherrimã, nec minus præclarã adeſſe, ad Valterũ ait:
Obſecro mi dñe, ne hãc tenellã ſponſam illis aculeis
agitare velis, quibus me agitaſti. Quod audiens Val-
terus, & talia dicentis alacritatẽ intuens, ipſius miſe-
ratus, & ferte eius patientiã & tolerãtiã diutius non
valẽs, dixit: Griſildis mea ſatis mihi cognita eſt fides
tua, Tu ait, mea ſola vxor es. Hæc autẽ quam tu ſpon
ſam meã exiſtimas, filia tua eſt. Et cùm hæc dixiſſet,
Charã cõiugem læto ſtupore perfuſam cupidis vlnis
103 amplectitur. hæc ille. † Heu me vbi nunc temporis
huius mulierũ modeſtia, dulcis amor, fidelitas, & pa-
tientia erga maritos, honor, humilitas, reuerentia, &
modeſta concordia? Reſpondet Eccleſiaſtici vij. c. in
fi. Virũ de mille vnũ reperi, mulierẽ ex omnibus non
inueni. Et Prouer. xxxj. Mulierem fortem (ſcilicet ad
reſiſtẽdum vitiis & virtuoſè omnino viuẽdum) quis
inueniet? q. d. nullus. Et ſi vna reperiatur, pro miracu
lo reputatur. Vnde de filio Seſoſis Aegypt. regis ſu-
perexcellentis rege poſt obitum patris effecto, q̃ niſi
vnam pauperculã reperire pro ſanitate oculorũ non
potuit. ſic refert Diodorus lib. j. de antiqui. geſtis. De-
functo Seſoſi, eius filius regnũ capiens aſſumpto pa-
tris nomine, nulla in re gloriã paternã eſt imitatus.
Sed eodẽ quo pater caſu afflictus eſt: oculis enim ca-
ptus, coactus eſt ad Deorum auxiliũ cõfugere. ac plu-
rimo tẽpore variis peractis ſacris ad placãda numi-
na, nulla ope adiutus eſt. Decimo poſt anno reſpõſo
ei reddito, vt placato Deo, qui in Heliopoli coleret,
faciẽ mulieris inſpiceret, quæ nullum niſi proprium
noſſet virũ: ab vxore propria incipiẽs cũ multas ex-
pertus eſſet, nullam reperit incorruptã, præter hortu
lani cuiuſdã: quam viſu reſtituto vxorem cepit. Reli-
quas oẽs in villa quadã viuas cõbuſsit. Quẽ locũ poſt
Aegyptij ſacra in glebam vocitarunt. Deo autẽ He-
liopulis gratias ſecundũ oraculum acceptum reddẽs,
duos erexit vnius lapidis obeliſcos, latitudinis octo,
altitudinis cubitorũ centũ. hæc ille. Sunt profectò all
quæ & ſi caſtæ ſint, per latera domus furibundæ cur-
runt, maritos ſpernũt, familiã ſeditioſè concitant, vt
vix in anno diẽ pacis celebrare permittãt. De quibus
vbi ſ. inueni, inquit, amariorẽ morte mulierem, quæ
laqueus venatorũ eſt, & ſagena cor eius, vincula ſunt
manus illius, qui placet Deo, effugiet illã: qui autem
peccator eſt, capietur ab illa. De qua dicit Aenei. iiij.

Illa dolos diriumque nefas in peſtore verſat.

Vnde interrogatus Simunides quid erat vxor: Viri,
inquit, naufragiũ, domus tẽpeſtas, quietis impedimẽ-
tũ, vitæ captiuitas, pœna quotidiana, pugna ſũptuo-
ſa, beſtia cõtubernalis, canis ornata, malũ neceſſariũ.
Melius proculdubio eſſet habitare in terra deſerta, q̃
cum muliere rixoſa & iracũda, Prouerb. xxj. Sed prõ-
dolor aliæ ſunt adeò garrulæ, q̃ & ſi reuera non ſint,
zelotypiã fingendo occaſionẽ quærũt quomodo vi-
ros cõtriſtare poſsint. iuxta illud Eccleſi. xxvj. In mu
liere zelotypa flagellũ linguæ omnib9 cõmunicans.
Dolor cordis & luctus mulier zelotypa, quæ aliud q̃
104 garrulare neſcit. † prout faciunt præſertim ſteriles,
vt d. l. ſi cum dotẽ. §. maritus. ff. ſol. mat. Nequaquam
aduertẽtes ſanctiſsimã illam tutius ſeculi exemplar
Saram cõſorti ſuo Abrahæ dixiſſe allegato Geneſis
xvj. c. Ecce cõcluſit me dñs me parerem: ingredere ad
ancillam meam, ſi fortè ſaltẽ ex illa ſuſcipiã liberos.
105 xxxij. q. iiij. dixit Sara. † Ex quo tex. ſumitur ſingu
laris modus adoptandi liberos: quia licet de iure fœ
minæ non poſsint ſibi filios adoptare: niſi ex diſpẽſa
tione hoc eis permittatur in ſolatiũ liberorũ natura
lium in acie principis amiſſorum. §. fœminæ. inſti. de
adopt. tamen olim habuerũt poteſtatem mulieres, vt
de licẽtia vel poteſtate ipſarum, viri poſſent accedere
ad ancillas ſuas, & filij ita nati dicebãtur potius filij
dominæ, quã ancillæ. Sed erat legalis filius dominæ,
& carnalis filius ancillæ. & ita ſecũdum legẽ Moſay-
cam fœminæ poterant adoptare: ſecundum glo. in c.
Iſmaël. lvj. diſtinc. Raræ ſunt aut nullæ, quæ tali mo-
do adoptionis vtãtur. Nec hoc dixi, q̃ ſuadere velim
adulteria, cũ tẽpore illo plura permitterentur ſimul-
tanea coniugia, quæ hodie ſunt lege Chriſti prohibi-
ta, & etiam lege ciuili punienda. l. eum qui duas. C. de
adult. imò quod plus eſt, poſſet eccleſia eos tales tam
virũ quàm mulierẽ adulteros dehoneſtare publicè, &
abſcindere pannos ſeu veſtes ante & retro ad maiorẽ
ignominiam. xxxij. q6. j. c. de benedicto. iuncta gl. ibi,
ſuper verbo. caluatos. facit ca. epiſcopi. xxvj. quæſt. v.
ita q̃ in quibuſdam locis mittantur in cap. vel aliam
ignominiam patiuntur ſecundum Panor. in ca. cùm
haberet. de eo qui ducit in matrimo. quam prius pol
luerat per adult. Et ſunt infames, ſiue teneant ſimul
duas vxores, ſiue duas concubi. aut vnam vxorem &
vnam concubi. Et ſic ferre non poſſunt teſtim. ſecun-
dum Bal. in l. j. C. de inceſt. nupt. licet Bart. in l. j. circa
fi. ff. de his qui not. infa. dicat tenẽtes cõcubi. non eſſe
infames. Tamẽ pro Bal. facit text. in Auth. de trien. &
ſemiſ. col. iij. §. conſideremus. verſic. ſi autem confuſa
cõcupiſcẽtia. ibi, odibilis quidẽ nobis eſt vbi æquipa-
ratur habẽs plures cõcub. habẽti plures vxo. Et q̃ te-
nens ſimul duas cõcub. ſit infamis, tenet idẽ Bal. in d.
l. j. in fi. de his qui not. infa. Ego ſæpe vidi Tholoſæ vi
ros tales cõiugatos cum aliis ignorãtibus contrahẽ-
tes, per ciuitatẽ nudos cũ duabus colis ad nẽdũ pat a-
tis, vna ĩ quolibet latere, ac iter fuſtigari: in quos mu
lieres aliqñ lapides trahebãt in maiorẽ eorũ cõfuſio-
nem: cũ hodie vt dixi, ſunt talia prohibita. Sed mulie
rum illarũ arguo inpatiẽtiã & malitiã proteruã, qua
dumus non modicæ iampridẽ corruerunt, & dietim
proſternuntur, ſed nõ abs re quia ſcriptũ eſt Eccleſia,
xxv. Non eſt caput nequius ſuper caput colubri: Nec
eſt ira

eſt ita ſuper iram mulieris.Cõmorari leoni & draco-
ni placebit,q̃ habitare cũ muliere nequam. Nequitia
enĩ mulieris immutat faciẽ eius, & obcæcabit vultũ
ſuũ tanq̃ vrſus, & quaſi ſaccũ oſtendet in medio pro-
ximorũ:Mulieris ira,irreuerẽtia,& confuſio magna
ingemuit vir eius, & audiẽs ſuſpirauit modicũ:Sicut
aſcenſus arenoſus in pedibus veterani,ſic mulier lin-
guata homini quieto. ob quod dicit Chriſoſtomus,
ꝙ qui vxoris tulerit improbitatẽ,mercedẽ à Deo ma
gnã velut martyr expectet.& ſubiũgitur alleg.xxv.c.
Breuis oĩs malitia ſup malitiã mulieris:ſors peccato
106 rum cadat ſuper illã. hæc ille. † Quorũ omniũ,vt
ʒ.dixi,mariti ſunt in cauſa:ſunt enim plures ita miſe
ri & triſtes.ꝙ neſciũt ſibi extrahere ſarabolas, niſi de
mãdato vxorũ,ſecundũ Cy. in l.curatorẽ.C.de inter-
dic.matri.inter pup.& tut. & Ang.in l.j. C.de his qui
parẽtes vel libe.occi.ſicut legit̃ de Clodione pulchro
equite Ro. qui militare decus muliebri imperio,ſcili
cet Fuluiæ vxoris ſubiectũ habuit,vt refert Val.lib.
iij.ti.de his qui à maior.degen. Alij verò eas vltra mo
dum ornãtes,& in ocio exquiſitis cibariis laſciuiosè
nutriẽtes,& copiã earũ paſsim oĩbus tolerãtes(cõtra
legalẽ doctrinã.l.optimã C.de contrahẽ.ſtip)nõ cogi
tãtes ꝙ Candaules rex Lydiæ vxoris ſuæ pulchritudi
nis eximię perditio fuit:quã oĩbus prędicare ſolebat:
nec contẽtus voluptatũ ſuarũ etiam matrimonij reti
cenda prædicabat, ac nudam ſodali ſuo Gigi oſtẽdit
quo facto & amicũ ad adulteriũ vxoris ſolicitauit, &
hoſtem ſibi fecit, vxorem quoq; veluti alteri tradito
amore à ſe alienauit:& breui poſt tẽpore cædes Can-
dauli nuptiarũ præmium fuit:& vxor mariti ſangui
ne dotata regnũ viri,& ſe pariter adultero tradidit.
Vrſus & leo vna ſola cathena vinciũtur,mãſueſcunt,
& domantur:ſed mulieres hodie cathenis in collo tri
bus,cathenatæ in brachiis,cathenatæ in lũbis, cathe-
natæ in tibiis:& quod maritis demẽtius eſt,cathenã-
tur nũc in fronte,& circuitu fimbriarũ capitis. vt cũ
Ouidio dicãt lib.j.de remediis. Decipimur cultu,gem
mis auróq; reguntur oĩa. Tñ quantò plus ligãtur,tã
tò furioſius & ferocius ſicut canes ligati eleuantur.l.
hæc actio.iũcta gl. in fi.ff.ſi quadru.pau. feci.dicatur.
& viros contẽnunt: quorũ expenſis ſic ornantur:qui
ſi ſtatum cõtinuare non poſsint, aut nolint,periculũ
eſt.ꝙ alios quærãt ipſi diſpẽſatores, quos mariti,hoc
faciẽdo incitarũt ad appetitũ & libidinẽ.vt factũ fuit
in c.ex literis.de diuor. Non cõſiderãtes ꝙ ex inauri-
bus aureis quas vxores filiorũ Iſraël in aurib⁹ portra-
bant,formatus fuit opere furioſo vitulus conflatilis,
principiũ idolatriæ in Iſraël:ex quo xxiij.millia ho-
minũ ceciderũt,Exo.xxxij. De talib⁹ certè dici poteſt
quod Val.lib.ix.c.j.tit.de luxuria recitat. Non pro-
uiderunt,inquit,ſeculi illius viri,ad quẽ cultũ tende-
ret inſoliti cœtus pertinax ſtudiũ,aut quò ſe vſq; effu-
ſura eſſet legũ victrix audacia. Quod ſi animi mulie-
bris apparatus intueri potuiſſent,quib⁹ quotidie ali-
quid nouitatis ſumptuoſi⁹ adiectũ eſt,in ipſo introi-
tu ruẽti luxuriæ obſtitiſſẽt. hæc ille. Aſsimilatur enĩ
vxor viti,vt dicitur pſal.cxxvij. vxor tua ſicut vitis
abundãs:& ſicut vitis ex ſe tendit ad terrã,nec aſcen-
dit ſicut cæteræ arbores, ſed curuat̃ ad terrã:ita vxor
debet eſſe humilis in aſpectu, vt non erigat ceruicem
vel oculos ſuper homines.Humilis in veſtitu,vt non
portet veſtes cũ lõga cauda,& varios ornat⁹:humilis
in affatu,vt ſcilicet loquatur parũ non contendendo,
& verbis ſuperbis marito reſpondẽdo,ſed ſe ei humi
liando,ſicut Sara,quæ Abrahã maritũ vocabat domi-
num ſuũ,vt ſuprà dixi.vt habetur j.Pet.iij. Et ecõtra
Vaſthi regina propter ſuperbiã, quia noluit obedire
Aſſuero regi marito ſuo,repulſa fuit ab eius cõiugio
& regno,vt dicitur Heſter ij. Et vt vitis bonũ vinum
afferat putari debet, & palmites eius amputari & re-
ſtringi,vt videtis p vſum. Sic mulier ſtrictè teneri,&
diſcretè verbo & exẽplo,ac ſi opus fuerit facto caſtiga
ri,vt prædictos fruct⁹ marito reddat,ſicut vitis magi
ſtro ſuo.Si autẽ vitis non putaretur,nec palmites ab-
breuiatẽtur,maximè ſi pergulis vel in arboribus tra
heretur in altum,tũc non curuaretur in terrã,nec bo
nũ vinũ produceret ſoli magiſtro ſuo:ſed vltra arbo
res altiſsimas eleuaretur,etiã ſuprà cedros libani,de
cui⁹ fructu & racemis comederẽt plura volatilia cœ-
li,nec per magiſtrũ poſſent oẽs propter vitis altitudi
nem colligi. Sic de vxore,ſi permittatur & toleretur
eleuari,certè ſine menſura eleuabitur,niſi eius palmi
res,id eſt appetitus muliebres putẽtur & tollãtur. Et
ſi ad pergulã vel arborẽ trahatur, per alta & pretioſa
ornamenta,quæ viſionẽ ſui copiam requirunt in pu-
blico:ʒ.omnia orbis animalia quantũcunq; indomi-
ta eleuabitur,& volatilia cœli,id eſt viri laſciuioſi ad
inſtar volatiliũ de fructu vitis ſaturabũtur, nec à ma
rito ſolo vindemiari poterit propter cordis altitudi-
nem. Nam vitis ſi permittatur eleuari,tendit ſemper
tangere cœlũ. Sunt igitur mariti ſoli cauſa elationis
& ruinæ ſuiipſius & mulierũ,& ſunt cauſa cauſæ ſecũ
dum Ang.conſi.cxliiij.& ſic fatui & beſtiæ. Et inter-
dũ in domo garrulãtes & iracundi,plusquàm vxores
ſe inuicem contriſtãtes,& velut regnũ diuiſum cõte-
rentes,domũ & familiã turbantes & perdentes, vipe
rarum exẽplo.de quibus lib.xviij. de proprieta.rerũ.
c.vipera.legitur, ꝙ maſculus ſuo ore inſerto in os vi
peræ cõſortis ſuæ ſemẽ expuat:illa autẽ ex voluptate
libidinis in rabiem verſa caput maris præſcindit:fœ
mella verò cum vẽter eius apud partũ tumuerit, ac
ingemuerit,catuli non ſpectãtes maturã naturæ ſolu
tionẽ, corroſis eius lateribus cũ matris interitu erũ-
punt.itaq; fit,vt parẽs vterque pereat,maſculus dum
coit, & fœmina dum parit, vt tetigi ſuprà in verbo,
in eod.teſta.relinquẽs ij.loquẽdo de filiis ingratis erga
parentes, maſculus tñ ſemper eſſe debet prudentior
vxore,vt animi ſui motũ nõ propalet,ſed ad tempus
retineat. Vxori quanquã bonæ ſemper cõfidere noli,
ne facilis referas verbũ quod noueris omne. Nam de
Vlyſſe ponit Homerus, Nunquã ſe Penelope quan-
quã fideliſsimæ niſi poſtremò manifeſtaſſe in Theo-
gonia prudenter cõſiderans,ꝙ quiſquis confidit mu-
107 lieri fraudibus hæret ſecundũ Heſiodum. † Vnde
cauere debet ſuper omnia maritus, ne adeo vxorẽ di
ligat,ſeu ornando amoris ſignum & animum,aut pa
tientiam indiſcretam oſtendat,vt coram ea (ſicut ef-
fœminati & ſtulti faciunt) proſternatur.quoniã ſcri
ptũ eſt alleg.Eccleſiaſtici xxv.ca.Mulier ſi primatum
habeat,contraria erit viro:quod non eſſet inter me-
diocres plagas,vt legitur Eſaiæ iij. Populum meum
exactores ſui ſpoliauerunt. Sed mulieres dominatæ
ſunt eis, ſcilicet in pœnã maximam. Mulieres enim
ſunt(niſi ab initio regulẽtur) animalia indomita,ful-
gur & tempeſtas ſuper terram: de quarum bonis &
malis cõditionibus dixi in verbo, *Duas habens filias.*
Nam in tenera ætate domandæ ſunt ab initio coniu
gij,prius quàm tauri aut boues effectæ intumeſcant,
iuxta illud Poëtæ in Georgicis.

Iam,inquit,vitulos hortare, viámq; inſiſte domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.&c.

& alibi dicit Ouidius, (quem glo.refert in cap.ſuſci-
tatus.de reſcript.)

Principijs obſta, ſerò medicina paratur,
Cùm mala per longas conualuère moras.

108 Ideo † ſanè intelligatis patientiá eſſe in coniugio
neceſſariá, vbi nó agitur de fide Chriſti aut matrimo
nij: quoniá aliàs non debēt ſe cóiuges adeo cópari, vt
ea quæ ſunt fidei ad Deum vel fidei matrimonij diſsi-
mulēt vnus alteri: pręſertim maritus vxori, cuius ma
gis intereſt de pudicitia & caſtitate vxoris, vt ȝ. vidi-
ſtis loquẽdo de fidelitate matrimo. quā tolerare non
debet, ſi ſciat eá eſſe fornicariá: imò debet ei quoq; ira
ſci, quæ matrimoniú eius violauit, vt d. l. mariti leno
ciniú. in prin. de adult. aliàs præſumeretur leno cum
duplex ſit lenociniú. Vnum manifeſtú, vt qñ dat ma-
rit⁹ operá ꝙ vxor ſua adulteretur, vt inde aliquid lu
cret. Aliud eſt, qñ vxoré ſciēs eſſe adul. retinet. l. ij. §. le
nocinij. vbi Bart. ff. de adul. Et nedú iraſci debuit vxo
ri, ſed & adultero, plus quam ſi filiú eius occidiſſet.
109 † Cùm deterior ſit offenſa aliquem concurbitare,
quàm eius filium occidere. l. codicillis. §. matre. ſecun
dú intellectú Bald. ibi. ff. de leg. ij. Adeò ꝙ dicit Bal. in
c. j. col. vj. de pace tené. ꝙ pro opprobrio cucurbitatio
nis poteſt alicui indici duellú: quod aliàs eſt iure pro
hibitú, vt ȝ. vidiſtis. Tamē hoc caſu permittitur ſicut
in crimine læſæ maieſt. inſti. de hęr. ab inteſt. §. inter-
dú verſi. per contrariú. Pręterea dicit idē Bal. in l. ij. C.
ſi cótra ius vel vtil. publ. ꝙ virtute ſtatuti bánitú occi
dere permittētis, nó eſſet licitú adulterari mulierem
bannitá, cùm caſtitas præferatur vitæ, vt d. l. ij. §. ini-
110 tiú. ff. de origi. iur. † Ob quod dicit Io. Fab. in §. pari
tur. inſti. de iniur. ꝙ magna fit marito iniuria, qñ vo-
catur cucurbita: pro qua iniuria poteſt nedú ipſe, ſed
etiá vxor cótra regulam illius tex. agere actione iniu
riarú. Et verè non eſt cótra illú tex. quia vxor túc plus
agit pro ſua iniuria: quia vocás maritú cucurbitam,
ſatis dicit mulieré adulterā. Et ſicut frangitur & vio-
latur ſecuritas alicui præſtita, ſi occidatur aut verbe-
retur, vel aliàs offendatur ſic etiá ſi cucurbitetur tan
gēdo vxoré, quæ pars corporis dicitur, cú ſint duo in
carne vna. Idem ſi talia fierent in filia vel ſorore etiá
ipſis volentibus. l. j. C. de rapt. virg. ſecúdum Io. Fab.
in l. denútiamus. C. de his qui ad eccleſ. confu. Ideo ſi
ſit adultera poteſt eam maritus de adulterio accuſare
criminaliter, ſi nó fuerit ipſius leno. vt d. §. lenocinij.
quod facere nó poſſet vxor, quæ ex adulterio mariti
non tñ damnificatur, ſicut maritus ex adulterio vxo
ris, vt ibi dixi. Nec poſſet eum in adulterio deprehen
ſum impune occidere, nec criminaliter accuſare, cùm
111 torum non habeat, vt d. l. j. † Non dico tñ, ꝙ eum tole
rare omnino & ſuſtinere debeat, quem ſcit fornicato
rem eſſe: qm̃ talis patiētia non eſſet diſcreta, ſed noci-
ua: imò ſecundum Auguſt. in ſuis homilijs, Debet vi-
rum fornicatoré quatuor modis coërcere. Primò cú
charitatiuè monēdo. Secundò, cum obiurgando. Imò
poteſt officium iudicis imperrare cótra maritú, quo
cogetur cócubiná dimittere, ſecundú Panor. in l. iuſti
tia. in fi. ff. de iuſtit. & iur. & l. ex ea parte. §. mulier. ff.
de verb. obl. Etiá cogi poſſet ad hoc cenſura eccleſia-
ſtica per iudicē eccleſiæ, vt ait gl. in c. j. de ſentē. excó.
lib. vj. Tertiò, eccleſiá interpellādo. Quartò ad Deum
recurrēdo. Solebant profectò olim in vrbe Romana
fœminæ ad Deú recurrere, & deam Viriplacá adire.
de quo Vale. lib. ij. tit. de inſti. antiquis ſic dicit. Quo-
ties verò inter virú & vxor. aliquid iurgij interceſſe-
rat. in ſacellum deæ Viriplacæ, quod eſt in palatio, ve
niebant, & ibi inuicē locuti quæ voluerant, conten-
tione animorum depoſita concordes reuertebantur.
Dea nomen hoc à placandis viris aſſecuta fertur. Ve
neranda quidem, & neſcio an præcipuis & exquiſitis
ſacrificijs colenda, vtpote quotidianæ ac domeſticæ
pacis cuſtos, in pari iugo charitatis: ipſa ſui appella-
tione virorú maieſtati debitú ac fœminis reddēs ho-
112 noré. hæc ille. † Sed prôdolor, viri hodie trib⁹ ratio
nibus vxores ad tacēdum inducere conantur. Prima,
nos ſumus viri, & vos fœminæ. Sed reſpondeant ipſę
Si vir es, vince libidiné tuam. Vnde Aurelius Aug. in
li. de verbis Domini tractatu xlviij. ad viros loquēs:
ducturi, inquit, eſtis vxores, ſeruate vos vxoribus ve
ſtris: quales vultis eas inuenire, tales & ipſę inueniát
vos. Quis viuēs eſt, qui non caſtam velit ducere & ha
bere vxorem? Et ſi accepturus eſt virginem quis non
intactá deſideret? Intactá quæris? intactus eſto. Purá
quæris? purus eſto. Non enim illa poteſt, & tu nó po
tes &c. Secúda ratio eſt, quia dicunt viri. Nos ſumus
domini & vos ancillæ. Sed reſpondeát ipſæ, ſecúdum
Apoſt. j. ad Corinth. vij. Vir non habet poteſtatem ſui
corporis, ſed mulier, & econtra. Ideo non poſſet vir
cauſa fornicationis dimittere vxoré, ſi ipſe fornica-
tus fuerit, vt elegáter dicit Aug ipſe in lib. de ſermo-
ne dñi in monte. Nihil, inquit, iniquius eſt, quàm cau
ſa fornicationis dimittere vxoré, ſi & ipſe cóuincitur
fornicari. Occurrit enim illud, In quo alterum iudi-
cas, te ipſum condēnas. Eadem enim agis quæ tu iudi
cas. Quapropter quiſqs fornicarióis cauſa vult abii-
cere vxoré ſuam, prior eſſe debet à fornicatione pur-
gatus, & immunis. Quia iniquú valde eſt, vti quiſq;
de alio iudicare velit, & iudicari de ſe nolit. ſecúdum
eundem in epiſt. ad Parentium comitem Arrianum.
Quia vt ait Cato, Turpe eſt doctori, cum culpa redar
guit idipſum. Et Alibi, Patere legē quam tuipſe tule-
ris. c. cùm omnes. de conſtitut. & ff. quod quiſq; iur. In
alterum ſtatuit. per totum. Tertia ratio virorum eſt
quia dicunt, Nos ſumus capita, & vos mēbra. Sed re-
ſpondeant ipſæ: ſi caput es, duc: ſed vide quò eas, vt te
ſequatur pediſſequa tua. De quo idem Aug. in lib. de
adulterinis cóiugijs. indignátur, inquit, mariti ſi au-
diant adulteros viros pendere, id eſt ſuſtinere ſimiles
adulteris fœminis pœnas. Cùm tátò grauius eos pu-
niri oportuerit, quátò magis ad eos pertinet & virtu
te vincere, & exēplo regere fœminas, & c. quia, vt ȝ.
dixi, vir eſſe debet mulieri author colēdi bonos mo-
res. l. ſi vxor. §. ſi iudex. ff. de adul. Aliter eñ non ſunt
113 viri ab adulterio per vxores coërcēdi. † Nec excuſa
retur vxor, ſi ex vltima ratione ſequendo mores viri
ipſa adulteraretur dicēdo: ex quo vir fidē mihi non
ſeruat, nec ego ei ſeruabo. l. cum proponas. C. de pact.
audiat eundē Aug. ſic dicentē. Nolite pudiciſsimæ fœ
minæ imitari viros veſtros: aut vobiſcú viuát ſcilicet
continēter, aut ſoli pereát ſcilicet adulterando. Nam
impudico viro non debet mulier pudicitiá, ſed Chri-
ſto. Vnde propter mariti abuſum nó debet Chriſtus
pari iniuriá. cócordat deciſio Pañ. in c. peruenit. le. ij.
114 in fi. de iureiur. † Licet enim quatenus tágit amború
coniugú priuatá vtilitaté, adulteria mutuo cópenſe-
tur, vt ſcilicet vxor adultera dote non priuetur, nec
vir donatione propter nuptias. l. viro. & l. cú mulier.
ff. ſol. mat. vt ex vtraq; parte ſeruet æquitas, & pœna
æqua láce. l. fi. C. de repudi. Cum quo ad intereſſe par-
tium priuatum locum habet etiam in delictis com-
penſatio. l. ſi ambo. §. quoties. ff. de compēſa. & tenet
Panor. in cap. ſicut le. iij. vj. col. in fine de iureiurá. &
Salicetus in l. fina. xiij. oppoſitione. C. de compenſat.
Pro quibus in propria noſtra materia eſt text. in l. ſi
vxor. §. ſi iudex. ff. de adulteriis. Tamen quo ad Deum
& peccatum mortale incurrendum, vel pœná corpo-
ralem

ralem aut pecuniariam criminalem puta fiſco appli-
candã etiã in foro contẽtioſo nulla ſit in delictis cõ-
penſatio: imò venit vterq; puniẽdus tamen magis eſt
puniendus qui conflictũ incepit, ad quem inuaſus di
cere aliqualiter poteſt, quod Salluſtius cõtra Cicero
nẽ inuehebat. Grauiter, inquit, & iniquo animo ma-
ledicta tua paterer, ſi te ſcirem iudicio magis quàm
morbo, animi petulãtia iſta vti. Sed cũ in te neq; mo
dũ, neq; modeſtiã vllã animaduertero, reſpõdebo ti-
bi. Vt ſi quam male dicendo voluptatem cepiſti, eam
115 malè audiẽdo amittas, &c. † Inuadẽs enim nullam
occaſionem habet male loquẽdi aut faciẽdi, ideo plus
punitur ſecũdum Pan. in d.c. ſicut. Et clare in c. olim
ij. col. de reſcrip. & in c. cũ rex. xj col. de re iud. & in c.
intelleximus. in fin. de adult. & plenè Feli. in c. dilecti.
vj. col. de except. qui ſic debet intelligi. Super omnia
tamẽ ſint cautæ mulieres: ne faciliter credãt viros in
lege matrimonij peccaſſe: ſed conſiderent, ꝙ primus
adulterorũ inſult⁹ erga ipſas eſſe ſolet, ꝙ mariti adul
terantur, vt vel ipſæ zelotipia motæ cum detractore
ſimiliter adulterẽtur: vel in vindictã eas inducãt ad
cũ aliis adulterandũ in maritorũ ignominiã & notã
perpetuã, ſicut fecit Naulus ex regibus Græciæ vnus
qui vt Guido de Columna refert. in c. de nece Agame
nonis. In vindictam Agamenonis regis de bello Tro
iano redeuntis perſuadet & facit Clytemeſtræ reginæ
eius vxori dictum Agamenonẽ maritum ſuum quan
dam de filiabus Priami regis Troiani vehemẽter dili
gere: ſecúmq; deducere in regnũ vt (amore ipſius Cly
temeſtræ oblito) illam reginam conſtituat. Vnde hoc
credẽs Clytemeſtra in matrimonij ſui fœdus irrum-
pens, eius pudore poſtpoſito matrimonialem torum
cum quodam Aegiſto nomine, licet regiæ nõ eſſet ori
ginis, nec ducis, nec comitis nobilitate decorus, vio-
lauit. Per quẽ dictũ virum ſuum prima nocte qua ap
plicuerat in lecto dormientẽ iugulari & occidi fecit.
Sed inulta non remãſit, quia poſtea per Oreſtẽ ipſius
& dicti Agamenonis filiũ fruſtatim dilacerata vitã
exalauit, & Aegiſtus per ciuitatem tractus patibulo
116 fuit ſuſpenſus. † Ex ſupradictis ſi maturè cõſideren
tur, reſultat altum illud & probabile dubium, an nu
bere expediat, & matrimonium contrahere, vel non?
Et videtur ꝙ nubere expediat, propter multa ipſius
matrimonij bona: de quibus ſuprà vidiſtis. Sed in cõ
trarium, ꝙ non expediat, facit: quia maxima ſunt in
matrimonio pericula, quę pariter reſultãt ex præmiſ
ſis. Ob quod dicit tex. iuncta gl. in c. nos nouim⁹ xvij.
q. ij. ꝙ ſicut nauigans ſubiicit ſe variis periculis, nec
proprio motu regitur, ſed ventis. Sic habẽs vel habe-
re volens vxorem, cùm dubium ſit an bona vel mala
fuerit vxor. Nam refert Liuius primæ Deca. lib. vj. ꝙ
cùm Metellus Numidicus ad matrimoniũ capeſſen-
dum hortaretur in ea oratione quam ad populum de
deducendis vxoribus dixerat, ita ſcriptũ recitauit. Si
ſine vxore poſſem⁹ Quirites eſſe, omnes ea moleſtia
careremus. Sed qm̃ ita natura tradidit, vt nec cũ illis
ſatis cõmodè, nec ſine illis vllo modo viui poſsit, ſa-
luti perpetuæ potius quàm breui voluptati conſulen
dum eſt: quaſi velit non eſſe expediẽs nubere. Pariter
recitat Hyeronym⁹, ꝙ licet Epicurus voluptatis ama
tor eſſet, cuidam tamẽ interrogãti an vxorẽ duceret:
reſpondit, ꝙ ſapienti coniugiũ non conuenit ſeu con
gruit, quia multa ſunt nuptiis miſta incõmoda. Sub-
iungens graue eſſe viro ſapienti venire aut cadere in
dubium, vtrum bonã vel malam ducturus ſit vxorẽ.
quia ſicut ſcribit Herodotus: Mulier cũ veſte verecũ-
diam deponit. Prętereà Melãthius vxorẽ licet caſtam
repudiauit: & cùm argueretur ab amico, pedẽ à lecto
tãquam læſus eſſet, depoſuit, ſic dicẽs: Lectus inquam
quem cernis, nouus & elegans eſt: ſed nemo ſcit præ-
ter me, vbi me premit. Paulus Aemilius (Plutarcho
referẽte.) Cùm amici familiarẽſq; diuortiũ eius gra-
uiter improbantes ei dicerent: Nonne hæc modeſta?
Nonne formoſa? Nonne fœcũda? Porrexit ille pedẽ,
& calceum oſtẽdens. Nonne pulcher hic calceus? Nõ-
ne nouus eſt inquit? Sed nec quiſq̃ veſtrũ nouit, qua
ex parte meum torquet pedẽ, quaſi diceret, ꝙ ſic erat
de vxore. Cui conuenit illud Eccleſiaſtici xxv. Mulier
aſcẽſus arenoſus in pedibus veterani. Vnde Alexãdri
des, Nuptiarũ diem dicit multorũ malorum initium.
Si pauper diuitem duxeris, dominã non vxorẽ acce-
peris. Si pauperem, onus vitæ ferre non poteris: cùm
pro vno duos ſis nutriturus. Si turpẽ, dolebis: ſi pul-
chrã, communẽ habebis. Ob quod Hipponaſtes duos
dixit vxoris dulciſsimos dies nuptiarum videlicet &
mortis. Prætereà Heſiodus ex Pãdora ab Epimetheo
ficta dicit peſsimũ gen⁹ fœminarũ fluxiſſe felicémq;
vocat expertẽ coniugij. Nam fœmina omnium deo-
rum dono eſt fulcita, cui Mercurius ingenium & aſtu
tiam dedit, Pallas artes muliebres, Venus ornamẽta
monilia. Cúmq; homines felices & abſq; malis vllis
prius degiſſent, ex ea nata in mũdo concupiſcẽtia, &
omniũ labes malorũ: quę mala Iupiter in dolio prius
incluſerat, quo ab illa detecto irruerũt in orbem præ
ter ſpem quæ in ſummo ore remanſit: quæ ſi quis ani
maduerterit, multam in hac fabula Euæ ſimilitudinẽ
inueniet, à qua initium cœpiſſe peccati accepimus, iu
xta illud Liuij ſuprà relatũ. Initium turbandi omnia
à muliere cœpit. Idcirco Socrates, vt refert Valerius
lib. vij. tit. de ſapiẽter dictis & factis, cuidam adoleſcẽ
ti vtrũ vxorẽ duceret quærẽti, reſpondit: Quodcũq;
feceris noueris te pœnitẽtiam acturũ. Nam cõtinere
carni pœnoſum eſt. Solitudóq; te affliget: & ſi vxorẽ
duxeris, ſolicitudo perpetua te concutabit. Coniugiũ
profectò eſt ſimile ſenectuti, vtrunq; enim aſſequi cu
pimus, adſecuti tandem dolemus atq; angimus, vt
Theodectes dicit. Ob quod Apoſto. j. ad Corinth. vij.
Alligatus es, inquit, vxori, noli quærere ſolutionem.
Solutus es ab vxore, noli quærere vxorẽ: quia, vt ibi
dicitur, bonũ eſt homini mulierẽ non tãgere. Cùm di
cat Auguſtinus in ij. ſoliloquiorũ, ꝙ nihil ſic deiicit
ab actu veritatis cognoſcẽdæ, ſicut tactus iſte corpo-
rũ: ſine quo vxor haberi non poteſt: & cui tenetur vir
carni reddere debitũ, in quo abſorbetur intellectus.
Ob quod populo legẽ diuinã accepturo pręceptũ fuit
Exodi xix. Ne appropinquetis vxoribus veſtris. Pari
ter Theophraſtus lib. ſuo quẽ de nuptiis fecit, matri-
monium diſſuadet: quia impedit ſtudiũ Philoſophię.
Et ſumptus exigit, variáq; onera. Et vxori ſi domum
regendam cõmiſeris, ſeruus eris. Si autẽ tuo arbitrio
aliquid reſeruaueris, fidẽ ſibi habere nõ putabit, & ſic
iurgia quæret, & venena diffundet. Si pulchra ſit, cito
adamabitur, vt vidiſtis, & difficiliter cuſtodietur. Si
autem fœda, moleſtum eſt poſsidere, quod nemo ha-
bere dignatur. Ex quibus oſtẽdit moleſtias nuptia-
rum plures eſſe. Prętereà per matrimoniũ ſubiicitur
quis perpetuæ ſeruituti vxoris. Or ſeruit⁹ eſt ſemper
amara, præſertim hoc caſu: vbi non ſolũ reſpectu cor
porũ, ſed etiã eſt reſpectu & ex parte bonorũ exterio
rum quorũ occupatione multũ implicatur matrimo
niũ tam pro ſe quàm etiam vxore & liberis, ſecũdum
Lyrã ſuper dicto Apoſtoli, & allegato. Vnde non abs
re Cicero rogatus ab Hircio, vt ſororem ſuam duce-
ret in vxorem, reſpõdit, ſe non poſſe vxori & Philo-
ſophiæ

ſophiæ operam dare. Et propter alia plura incommoda quæ Hiero. in tota fere illa ad Euſtochium epiſto. narrat, videtur expediés non eſſe matrimonium con
117 trahere. † Sed his non obſtátibus ſemper putaui & opinor, matrimonia eſſe licita, & bonũ eſſe cótrahere illa dũmodò licitè, & cautè contrahantur, licet caſtitas ſit pręhonorãda. Et illa puto coniugia eſſe ſolum onetoſa, quæ decéti non contrahũtur amore, ſcilicet perſonarum ad finé prolis ſuſcipiendæ & voluptatis euitandæ, ſed cauſa tantum libidinis expledæ: ita ꝙ libido eſt vltimus finis. Videatis tex. & gl. in c. j. xxxij. q. ij. Tales enim qui cõiugium ita ſuſcipiũt, vt Deum à ſe & mente ſua excutiant, & ſuæ libidini ita vacent ſicut equus, & mulus quibus nõ eſt intellectus, habet poteſtatem dęmonium ſuper eos, Thobiæ. vj. Idem ſi cupiditatis cauſa fiãt, puta bonorũ temporalium, vt ſuprà in prin. plenè fuit demonſtratum: quia non dotibus, ſed affectu matrimonia contrahi debent, vt ibi dixi. Et ſi ſecus fiat, talia matrimonia triſtes vt plurimum ſortiuntur euentus, atq; multa incommoda ſequuntur, odij ſcilicet & oneris, & interdum carentia prolis, ac ſumma paupertas, iuxta illud Ouid. lib. de remedio amo. Turpe vir & mulier iũcti modò protinus hoſtes. Quia neceſſe eſt, quod malo principio ſeu intentione iunctum eſt, malo terminetur fine: plurimaq; incõmoda ſequantur. Per quæ cõcluditur expediens eſſe matrimonium contrahere cum muliere ſibi pari, ſufficienter pulchra, bene morigera & de honeſtis & bonis parẽtibus nata. Nam filia leuiter ſequitur parẽtum mores, præſertim matris. l. ꝙ ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædil. edi. vnde Tul. lib. ij. de Offic. Prima, inquit, adoleſcẽtis commẽdatio proficiſcitur à modeſtia & diſciplina parẽtum ſuorum. Et de facili in bonũ deflectitur, ſi cum bonis & honeſtis aſsiduus fuerit. Cùm ergo hoc modo matrimonium amore licito contrahitur, amicitiáque fidelitate & patientia, non molli, ſed diſcreta vt vidiſtis cõtinetur, nihil in orbe delectabilius inuenitur, nec fœcundius, ac ſecurius: quia ſecundum Euripidem nec diuitiæ, nec quicquam aliud tãtum voluptatis habẽt, quantum vir & vxor boni. Coniuge autẽ proba nihil extat dulcius. Præterea, vt legitur Eccleſia. iiij. Meliùs eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum. habẽt enim emolumentum ſocietatis ſuæ. Si vnus ceciderit ab altero fulcietur. Væ ſoli: quia cùm ceciderit non habet ſubleuantem ſe. Et ſi dormierint duo, fouebũtur mutuò: vnus autẽ quomodo calefiet? Et ſi quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. funiculus multiplex difficile rumpitur. hæc ibi. Nam in hoc mundi naufragio nemo eſt ſibi ſatis, ſed mutua eget dum viuit alter alterius ope.

quia ſecundum Philoſ. ſolitarius aut Deus. aut porrò beſtia. Ideo Lacedæmonij tres de coniugio leges tulere. Prima, damnabãt eum, qui vxorem non duceret. De quo dixi plenè ſuper verbo, *Qui cum alia matrimonium contra.* circa prin. vbi ponitur dictũ Mercurij Trimegiſti, & hiſtoria Vale. Maxi. Secunda, qui ſerò. Tertia. qui non bene. Contraria autẽ locũ habẽt & verificãtur in viris eccleſiaſticis, & contẽplatiuis: quib⁹ matrimonium eſſet ſummè oneroſum, imo ſtatui eorum cõtrarium: pariter eſſet valde dubium non licitè contrahentibus, zelo ſcilicet inordinato, faſtu ſuperbiæ ſolo domũ extollere cupiẽtes: de quibus loquitur Vale. li. vij. c. ij. Splẽdidis cõiugiis, inqt, manus inicis ad hoc, vt aliquãdo illuſtrẽt iſta nonnũquam quę funditus domos euertũt &c. Aut hoc faciũt euentu incauto & non præmeditato, potius intuitu bonorũ quàm perſonarũ, nimiæ pulchritudinis ſolius quàm morũ. Et idem ſi matrimonũ reiteraret ille qui cum prima vxore ſatis ſtetit, præſertim ſi ex ea prolẽ habeat: conſiderare enim debet diſcretus vir fœminas eſſe ſicut nuces, quarum prima prodeſt, ſecũda nocet, & tertia mors eſt, ſecũdum Phyſicos. Præterea licet quo ad indiuiduũ, bonũ ſit homini mulierẽ non tãgere, vt dicit Apoſt. vbi ſ. cùm per hoc melius conſeruetur indiuiduum. Tamen bonũ non eſſet quantum ad cõſeruationẽ ſpeciei, quæ ſine vi generatiua cõſeruari nõ poſſet, quæ in tactu mulierũ conſiſtit. Ideo omnes rationes contrarias matrimonia diſſuadẽres, ſciens Chriſtus, atq; futuros præuidẽs hæreticos, nec non alios fornicationibus & adulteriis vacaturos, qui matrimonia modis prædeductis diſſuaderẽt, & poſſe tenus impedirẽt, de quibus loquitur Apoſt. j. ad Thi. iiij. c. nuptiis in Cana Galileæ intereſſe voluit, & interfuit, Ioan. ij. Et tales ſunt anathematizati per cõciliũ generale in c. ſi quis nuptias. xxx. diſtin. Contra quos Aurel. dicit Augu. Nuptiarũ bonũ, ſemper bonũ eſt, quod bonum in populo Dei ſemper fuit. Sed aliquãdo fuit legis obſequium, nũc eſt infirmitaris remediũ. In quibuſdam verò humanitatis ſolatiũ. xxvij. q. j. nuptiarũ. Et fortè hæc omnia conſiderãtes tutores Adiectæ Raynurij filiæ, & ꝙ Apoſt. dixerat. j. ad Corinth. v. Volo adoleſcẽtulas nubere: abſq; eo quod teſtator hoc expreſsè diſpoſuiſſet: Adiectam eius filiã quanuis impuberem dicto Petro cum omnibus bonis ſuis nuptui tradiderũt, vt hìc videtis. Quæ omnia vobis ſufficiãt pro nuptias ornãdo & matrimonia: de quorum materia & ſubſtãtia nihil dico. quoniã textualiter & abũdè eam habetis per diſcurſum quarti libri huius voluminis.

Laus Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Finit ſecunda Pars Repetitionis Capituli, Raynutius, Gulielmi Benedicti, Iuris vtriuſq; doctoris celeberrimi.

Lugduni,

Excudebat Symphorianus Barbier.

M. D. LXII.